

सुत्तपिटकया

दीघनिकाय

(त्रिपिटकयागु ग्हापांगु ग्रन्थ नेपाल भाषाय)

प्रकाशक

पवित्र बहादुर वज्राचार्य

अशोक रत्न वज्राचार्य

हीरादेवी वज्राचार्य

१७/२४, गाबहाल, ललितपुर, नेपाल ।

अनुवादकया मेगु प्रकाशित सकूत-

१. इतिवुत्तक (खुद्दकनिकायया छगू ग्रन्थ)
२. मांयात निर्वाण-स्वां
३. मिलिन्द-प्रश्न
४. बायात निर्वाण-स्वां
५. महापरिनिब्बान-सुत्त

अनुवादक

महापांगु प्रकाशन १००० प्रति

बुद्ध संवत् २५३३
विक्रम संवत् २०४६
नेपाल संवत् १११०
इस्वी संवत् १९८९

मूल्य १२५/-

मुद्रक-

नेपाल प्रेस

शुक्रपथ, काठमाडौं

फोन - २२ १० ३२

Bir-Purna Memorial Publication Series No. 3.

THE DIGHA NIKAYA

FIRST BOOK OF THE SUTTA-PITAKA

Long Discourses of The Buddha given in Nepal Bhasa

**TRANSLATED FROM PALI
BY**

DUNDA BAHADUR BAJRACHARYA

PUBLISHED BY

PAVITRA BAHADUR BAJRACHARYA

ASHOK RATNA BAJRACHARYA

HERA DEVI BAJRACHARYA

17/24, Gabahal, Lalitpur, NEPAL

WORKS BY THE SAME AUTHOR

1. THE ITI-VUTTAKA OF The Buddhist Canon (Nepal Bhasha)
2. MA-YATA NIRWAN-SWAN
3. MILINDAPANHA (Questions of Milinda in Nepal Bhasha)
4. BA-YATA NIRWAN-SWAN
5. MAHAPARINIBBAN SUTTA

First Edition 1989

Rs. 125.

Printed by

NEPAL PRESS

Shukra Path, Kathmandu

Telephone 22 10 32

जिमि मां वीरमाया वज्राचार्य

(जन्म १९६६ साल कङ्कलाञ्च पंचमी – दिवंगत २०४० साल पोहेलागा चौथी)

व

जिमि पिता पूर्णबहादुर वज्राचार्य

(जन्म १९६५ साल कङ्कलाञ्च सकिमना पुग्ही – दिवंगत २०४१ साल बिलाञ्च नवमि)

या

पुण्य स्मृतिस त्रिपिटक बुद्धवचन

Dhamma.Digital

दीघनिकाय

ग्रन्थरत्न

वसपोलपिनि निर्वाण कामना याना

सादर समर्पण याना ।

Digitized by eGangotri

Digitized by eGangotri

5

Digitized by eGangotri

Digitized by eGangotri

Dhamma.Digital

Digitized by eGangotri

Digitized by eGangotri

Digitized by eGangotri

Digitized by eGangotri

पिकाः पाखें

बुद्धचरित्र-त्रिपिटक अन्तर्गत सुत्तपिटकया न्हापांगु ग्रन्थ दीघनिकाय नेपाल भाषा पाठकवर्ग ससक्ष प्रस्तुत याये ह्या जमित तःसकं हर्ष जुया च्वन । शनि निन्यासः दे सिवे न्ह्यो शाक्यमुनि बुद्ध बहुजनया हित व सुखया निम्ति गुगु उपदेश बिया बिज्यात उकिया प्रत्यक्ष लाभ पाठकवर्गपिसं कयि फइगु सुअवसर बुलागु दु । थुजागु ग्रन्थय् सुं आचार्य प्राचार्य वा लेखकया व्यक्तिगत विचारधारा वा धर्मया नामय् भ्रमजालयागु गनं गुञ्जायस मद्गु जुया बुद्ध-धर्मया यथार्थ स्वरूप म्हुसिकेत तप्यगु सीधागु शुद्धगु साधन प्राप्त जुइ, थुकी छुं सन्देह मद्गु ।

थुगु दीघनिकाय ग्रन्थय् भगवान् बुद्ध गृहस्थीपित माःगु गृहस्थी धर्म तथा भिक्षुपित माःगु शील, समाधि व प्रज्ञाया उपदेश दुथें विषयना भावना याइपित मदय्कं मगागु मुख्यगु सूत्र नं थुकी दुगु जक मखु धर्मया नामय् धर्मजालय् तक्यना च्वंपिनिगु विस्तृत विवरण नं दु । पायासि राजञ्जयें जापि भौतिकवादी विचार दुपि मनूतय्त गुक्खं आध्यात्मिक खें शुद्धकेमाः धयागु कीगु समाजय् दया च्वंगु समस्यायात समाधात याये फइगुया अतिरिक्त स्वयं भगवान् बुद्धया अन्तिम दञ्छि दयाःतिया जीवन सम्बन्धी महत्वपूर्ण खंत नं दु । नापं बौद्ध मन्तव्यया महत्वपूर्ण सूचि नं समावेश जुया च्वंगु थुगु ग्रन्थं नेपाल भाषा भाषी पाठकवर्गपित बुद्ध व बुद्ध-धर्म सम्बन्धी प्रथम आधारभूत ज्ञान प्राप्त यायेत अपुर्व अवसर बिह घयागु जिमिगु आशा व विश्वास दु ।

थौं नेपालि बौद्ध गृहस्थीपिनिगु खें छु, भगवान् बुद्धया नामय् वसपोलं कना क्यना बिज्यागु मार्गय् वनेत थःगु जीवन समर्पण याना प्रव्रजित जीवन हुना च्वंपि गुलि गुलिसिके थःगु मातृभाषा अध्ययन यायेत बुद्ध-धर्म सम्बन्धी ग्रन्थत मद्गु कारणं साधारण कथं अपेक्षित रूपं दये माःगु बुद्ध-धर्म सम्बन्धी न्यूनतम आधारभूत ज्ञानया अभावय् थुजापि गुलि श्रद्धेय व्यक्तिपि तक नं सागर दथुइ चर्ते मद्गु दुंगा दिना च्वयें अथवा दिशा सूचक ज्ञानया अभावय् सागरया दथुइ दिना च्वंगु दुंगा गुखे यंके माल घयागु खें मसीका अलमले जुया च्वंगुयें समान खने दया च्वन । भगवान् बुद्ध कना क्यना बिज्याना थकूगु सुस्पष्ट परिलक्षित लक्ष्य ध्येकेत चाहे गृहस्थी जुइमा चाहे प्रव्रजित जीवन हुना च्वंपि जुइमा थौं सकसिया निम्ति त्रिपिटक ग्रन्थ सुगम रूपय् मातृभाषा वने दइगु याये फत धाःसा थुगु क्षेत्रय् दया च्वंगु गुगु अन-अपेक्षित विकृतित खः उकियात हटे याना विशुद्ध बुद्धशासन स्वने फइ, थुकी छुं सन्देह मद्गु । थुकिया निम्ति विद्वानपि भिक्षुपि तथा गृहस्थीपि मुना त्रिपिटकया अनुवाद याइपि योग्यपि विद्वानपिनिगु छगू विद्वत् परिषद् गठन याये माल अथवा थुजापि विद्वानत पिकायेगु पूर्वाधार खडा याये माःगु दु । नापं थुजागु ज्या पूर्वकेत आवश्यक जुइगु अपार धन राशि श्रद्धावान विज्ञ व्यक्तिपिनिपाखें, गुगु थौं धर्मया नामय् अन्धाधून रूपं खर्च जुया च्वंगु खः, उकियात छुं प्रतिशत जक जूसां थुखे सदुपयोग याये फसा नं प्रयाप्त जुइ । साथे द्द्विम्ह पाठकवर्गपि पिहाँ वया थुजागु प्रत्येक ग्रन्थत छगू छगू जक न्याना बिल धाःसा नं थुगु क्षेत्रय् योगदान जूवनी । अऊ उलि जक मखु, उदार हृदय दुपि सजनवर्गपिनिपाखें नं थुगु क्षेत्रय् अपार श्रद्धा न्हाये फुगु कियात सदुपयोग याना छयलेत उपरोक्त कथंयागु विद्वत् परिषद् छगू नितान्त आवश्यक खने दु । व्यक्तिगत रूपं जूसां

याकचां त्रिपिटकया न्हापांगु महत्त्वपूर्ण ग्रन्थ दीघनिकाय छगू हे भाषाशैली च्वनिसें स्वथ्यंक नेपाल भाषां अनुवाद यायेगु ज्या सर्वप्रथम किजा दुण्डबहादुर वज्राचार्यपाखें जुल गुकियात जिमिसं पिकया च्वनागु छः । किजा दुण्डबहादुर वज्राचार्य मदुम्ह मां अनन्त गुण दुम्ह वीरमाया वज्राचार्ययात सदां लुमकेगु ज्या घका आपालं परिश्रम तुका जिमि मां मदया लत्याःया सीमित समयावधिया दुने चान्हि मघासे दीघनिकाय ग्रन्थ नेपाल भाषां अनुवाद याना स्वचायेकूगु छः । जिमि प्रातः स्मरणीय पिता पूर्णबहादुर वज्राचार्य नं थुगु जीवनया ६७ दै तक अभिन्न संगीनी तथा अधीष्ठीनी जुया बिज्याम्ह जिमि मायागु अपूरणीय अभावया इलय् किजा दुण्डबहादुरपाखें थुगु ग्रन्थया अनुवाद च्वनिसें स्वथ्यंक बडो धैर्यपूर्वक न्यना बिज्यागु छः । थुगु ग्रन्थ सर्वप्रथम श्रवण यायेगु सौभाग्य प्राप्तम्ह पिताजुयात वसपोलया जीवनकालय् जिमिसं पिकया लः ल्हायेगु सौभाग्य जिमित प्राप्त मजुल । यीं थुगु ग्रन्थ मदुपि मां वीरमाया वज्राचार्य व पिता पूर्णबहादुर वज्राचार्ययात संयुक्त रूपं मरणोपरान्त समर्पण याना च्वना । थुगु कथं थुगु ग्रन्थयागु अनुवाद जूगुया कारण व श्रेय जिमि किजा भाजु वसपोलपित व्यूयें थुगु पुण्य कार्य वसपोलपित निर्वाण प्राप्त यायेत हेतु जुइमा घका किजा भाजुलिसेंतु जिमिसं नं प्रार्थना याना च्वना । थुगु ग्रन्थ वीर-पूर्ण स्मृति ग्रन्थमालाया स्वंगूगु ग्रन्थ कथं पिकया च्वना ।

अन्तस सद्वर्मागु सेवा यायेत व मां-बोपित लुमकेत अमूल्य कीर्ति तयेगु सुअवसर ब्यूम्ह किजा भाजुयात न्हाक्व धन्यवाद ब्यूसां कम हे जुइ । पाठकवर्गं थुगु ग्रन्थपाखें सद्वर्मागु रसपान याना लाभान्वित याना काये फइ घयागु आशा याना । अस्तु

सकिमना पुन्ही, ने. सं. १११०

पवित्र बहादुर वज्राचार्य
अशोक रत्न वज्राचार्य
हीरादेवी वज्राचार्य

INTRODUCTION

It gives me great pleasure to be able to bring out a complete translation of the first book of the Tripitaka, the Digha Nikaya, in the Newari language. In the Pali Tripitaka, an attempt has been made to collect all the sayings of the Buddha, the Blessed One, that is, whatever was preached by him in various places during the forty-five years from his Enlightenment to his passing away into the Great Nirvana.

The sayings of the Buddha are preserved in three texts : (a) Sutta Pitaka, (b) Vinaya Pitaka, and (c) Abhidhamma Pitaka. Thus, the whole is known as the Tripitaka. Each of these three texts, however contains further sub-divisions. (a) The Sutta Pitaka has been divided into five great sections : (i) Digha Nikaya, (ii) Majjhima Nikaya, (iii) Samyutta Nikaya, (iv) Anguttara Nikaya, and (v) Khuddaka Nikaya.

The latter is itself divided fifteen books as follows :

1. Khuddaka Patha, 2. Dhammapada, 3. Udana, 4. Iti-vuttaka, 5. Sutta-Nipata, 6. Vimana-vatthu, 7. Peta-vatthu, 8. Thera-gatha, 9. Theri-gatha, 10. Jataka, 11. Niddesa, 12. Patisambhida-magga, 13. Apadana, 14. Buddha-vamsa, and 15. Cariya-pitaka.¹

(b) The Vinaya Pitaka has five sections : (i) Mahavagga, (ii) Cullavagga, (iii) Pacittiya, (iv) Parajika, and (v) Parivara.

(c) The Abhidhamma Pitaka is divided into seven books : (i) Dhamma Sangani, (ii) Vibhanga, (iii) Dhātu-katha, (iv) Puggala-pannatti, (v) Kathavatthu, (vi) Yamaka, and (vii) Patthana.

(a, i) The Digha Nikaya consists of 34 long suttas. There are three sections in it, *Sila-kkhandha Vagga*, *Maha Vagga*, and *Pathika Vagga*. The

1. The Sixth International Buddhist Synod had approved the following books : (1) Netti, (2) Petakopadesa, and (3) Milinda Panha as a part of the khuddaka Nikaya.

first of these is mainly concerned with conducts (*Sil*), concentration (*Samadhi*), and insight (*panna*). All the *Suttas* in the second Section, the Maha Vagga, have the prefix 'Maha', meaning 'great', excepting three, namely, Janavasabha, Sakka-Panha, and Payasi. The last Sub-division of the Digha Nikaya, Pathika, gets its name from the fact that the first *Sutta* Contained in it is the Pathika *Sutta*. The number of *suttas* in the Sila-kkhandha Vagga is 13, in the Maha Vagga is 10, and in the Pathika Vagga 11. In the Sila-kkhandha Vagga, *suttas* are generally in prose, while the Maha Vagga is a mixture of prose and poetry. There are 64 *bhanavakas*, i.e. sections capable of the being recited at one sitting, in the Digha Nikaya.

Each *sutta* of this Nikaya begins with the words, "Thus have I heard". This refers to the fact that the *suttas* are held to consist of Ananda's recollection of what he had heard from the Buddha, which he delivered at the first Council of monks after the demise of the Buddha.

The full explanation of this is to be found in the Sumangala-vilasini, the commentary on the Digha Nikaya by Buddhaghosa. For the convenience of readers the 34 *suttas* are reviewed here in outline, a short synopsis of each being given.

A SYNOPTIC OUTLINE OF THE *SUTTAS* CONTAINED IN THE DIGHA NIKAYA

1. BRAHMA-JALA SUTTA

Once upon a time the Buddha, the Blessed One, accompanied by an assembly of monks, was going along the highway between Rajagaha and Nalanda. At that time he was closely followed by Suppiya, a wanderer, and his disciple, Brahmadatta. Suppiya was denigrating the Buddha, the Dhamma, and the Sangha, but his own disciple, by contrast was praising them. This was overheard by the monks, who began to discuss the matter.

In the course of this discussion, the Buddha arrived and preached to the monks as follows : "If others slander me, the Dhamma, or the Sangha, you must not become angry with those slanderers, nor become depressed. On the contrary, you must investigate what they have said. When you have done so, then you may say : 'For this reason this is not right; for this

reason this is not true; this is not so among us; this is certainly not so among us. In the same way, if they bestow words of praise upon us, you must not be elated or delighted." This is what he preached.

In the same context, the Buddha preached further : "If the men of the world should praise me, the Tathagata, for my ethical perfection, it would be the lowest praise. For I, the Tathagata, am not praiseworthy only for the primary, secondary, and higher rules of ethical conduct. It would be authentic praise of me if these men should do so after knowing and realizing the Dhammas I have preached. These Dhammas are deep, difficult to explain, hard to understand, yet peaceful, excellent, impenetrable by means of any logic, and at the same time subtle and intelligible to the only learned. And then, only when those men have known and realized that such Dhammas have been directly comprehended by me through superior knowledge and that I have preached them, only then would such praise of me be authentic."

Leaving to one side the ordinary men of the world, even those extraordinary individuals who are capable of remembering the events of hundreds of thousands of past lives through meditation are found to have launched faulty doctrines. Although those doctrines were based upon observable events, and upon the conclusions derived from such observations, these doctrines are, according to the Buddha, actually enmeshed in a net of the wheel of the world.

The Buddha called such doctrines theories of the ultimate origin of the world. Such philosophical theories can be classified as follows :

1. The four kinds of eternalism, whose proponents hold the soul to be imperishable (*sassata ditthi*).
2. The four kinds of partial eternalists' doctrines, which claim that the primordial God is imperishable, while that we are nonetheless perishable (*ekacca sassata ditthi*).
3. The four kinds of universalist theory, the upholders of which regard the universe as partly finite, and partly infinite (*antananta ditthi*).
4. The four kinds of ambiguous thinking, literally, 'wriggling like eels', (*amaravikkhepa vada*).

5. The two kinds of non-causal thinking, in which thinkers believe that the soul and the universe come into existence without any cause (*adhiccasamuppanna vada*).

The above eighteen doctrines may be classified as the theories of the former end (*Purvanta-kalpita*).

In like manner, the imagination of future events has produced the following forty-four doctrines :—

1. The sixteen theories in which the soul is understood as being conscious after death, (*uddhamaghatanika sanni vada*).
2. The eight theories in which the soul is held to be unconscious after death, (*uddhamaghatanika asanni vada*).
3. The eight theories in which the soul is regarded as neither conscious, nor unconscious after death, (*uddhamaghatanika nevasanni nassanni vada*).
4. The seven kinds of Nihilism or Atheism (*uchchhda-vada*), in which the soul is said to be totally annihilated and destroyed.
5. The five categories of Nirvanists, according to whose doctrines Nirvana may be realized in this life, (*ditthadhamma nibbana vada*).

These are the eighteen positions regarding the former end and the forty-four positions regarding the future end. Together they comprise the sixty-two kinds of wrong belief according to the Tathagata, the fully liberated One. The Tathagata knows these to be empty of real Dhammas. He knows these and more than these, subtler and still more subtle things. When those men praise him for his knowledge of all these Dhammas and for preaching to all what he has comprehended, then their praise of him will be genuine.

These sixty-two doctrines are the product of craving (*tanha*). Through the activity of the sense organs individuals become entangled in the wheel of the world, for contact with the world gives rise to feeling. From feeling, thirst arises; thirst, in turn, produces grasping; grasping gives rise to becoming; becoming is the ultimate cause of birth; birth is the cause of old age, death, grief, lamentation, pain, and dejection, bringing despair in its train. This is the wheel of Dependent-origination that the Tathagata preached.

The Buddha went on further and said : "When the monk understands the origin, end, taste, defect, and means of escape from these six organs of contact or touch, then he will realize ethical conduct, *samadhi*, *panna*, and the knowledge of liberation. Then such entrapping nets of doctrines, errors, and purposes shall be transcended, and an excellent victory over all sorts of tempters be achieved."

"As long as monks and Brahmans cling to these sixty-two incorrect doctrines, or anyone of them, they will not be freed from the wheel of the world. These sixty-two doctrines are like the bigger fish in a small pond, which are sure to be caught in a fine net as soon as it is spread over the pond. Likewise, the inhabitants of the world are liable to be trapped by these sixty-two erroneous doctrines."

2. SAMANNA-PHALA SUTTA

The Buddha was dwelling, with a great assembly of twelve hundred and fifty monks in the Mango-grove of Jivaka, the Royal Physician.

On the night of the full-moon of the month of Kartika, Ajatashatru, the King of Magadha, was sitting on the topmost terrace of his royal palace with his courtiers. The king exclaimed : "What a beautiful night it is ! Which of the saintly renunciants or Brahmans should be approached this day in order to listen to his spiritual discourse; a discourse which will readily gladden my mind ?"

Having heard what the king said, each one of the ministers praised his own teacher and advised the king to approach him. In all, six teachers were proposed by the king's ministers : Purana Kassapa; Makkhali Gosala; Ajita Kesa-kambala; Pakudha Kaccayana; Sanjaya Belattha-putta; and Nigantha Nata-putta.

The king, however, addressed Jivaka, who had remained silent : "Dear Jivaka, why do you keep silent ?"

Thereupon Jivaka said to the king "The Blessed One is at present dwelling in my mango-grove. He is the Blessed, the Liberated, the Perfectly Enlightened One, the One who is fully Accomplished of Spiritual Knowledge and Superior Conduct, the Mysteriously-Appeared, the

Conversant with the world, the Second-to-None Disciplinarian of man and divine beings, the Teacher, the Buddha, the Blissful One. If he is approached by Your Majesty, he will surely gladden your mind."

The king, having heard what Jivaka had to say, ordered him to make the necessary arrangements, which the physician quickly did. The king then set out the place for where the Buddha, the Blessed One, was said to be staying.

The king asked this question of the Buddha: "Lord, we who are in the world, earn merit by giving alms; thus, we make ourselves, parents, wives and children, friends and relatives content and happy by means of various sorts of business and professions. Even so, is there any directly observable fruit of the renunciated life to be obtained in this life?"

The Buddha asked the king what replies the others had given, when the king had put these same questions to them. There upon King Ajata-shatru told him the answers which others had given in accordance to their respective doctrines. The king also admitted to the Buddha that their answers had left him dissatisfied.

The Buddha gave the king an example of an obedient slave: "If a slave of yours, after renouncing the household life, should enter the order of monks, would your majesty wish to force him to return to the household life?" The Buddha thus put the question to the king himself. The king answered: "We would, rather reverence or render service to him."

Even if such is not so important materially, it is one fruit of the renunciated life directly observable to the naked eye.

The Buddha then presented an accurate picture of the renunciant's life gradually, by answering these questions: (1) How is the renunciated life to be assumed by a house-holder who has listened to the preaching of the Tathagata and renounced his former life? (2) How is he to be possessed of the primary conduct, secondary conduct, and higher conduct by following its rules? (3) How is he to be well contented by becoming fully aware of memory and bringing this awareness to bear on even the least operation of his mind after achieving the discipline of his six senses? (4) How is he to maintain mindfulness in Samadhi after attaining mental joy through eradication of the five *Nivaranas*, which are obstructions to Samadhi? (5) How is he to obtain the first, the second, the third, the

fourth *Dhyana* ? (6) How is he to be gradually possessed by discriminatory knowledge, mental supernormal knowledge, knowledge of varied magical powers, knowledge of supernormal hearing, the ability to penetrate the mind of others, the remembrance of past lives, the knowledge that consists of supernormal sight, etc., and then how is he finally to be liberated from birth, old age, and death by attaining the Nibbana Dhamma in which there are no such defects; and how is he thus to experience liberation with the knowledge of the extinction of fundamental defects ? These were the serial precepts the Buddha preached that day to the assembly, including the king.

Ajatashatru had killed his own father, the previous king, in order to accede to the throne. Because of this sin, he was prevented from profitting completely from the preaching of the Buddha. Still, the king took refuge in the Blessed One, the Dhamma, and the Sangha.

3. AMBATTHA SUTTA

The Buddha was sojourning at Iochanangala, a village of Brahmans in Kosala country. At that time, there was a highly honoured Brahmana in that village named Pokkharasati. He sent a learned young disciple, Ambattha, to the Buddha in order to ascertain whether or not there were superior signs, thirty-two in number, in the body of the Buddha. Accompanied by his companions, Ambattha went to the Buddha. But, full of haughtiness stemming from his high caste status, he was not only impolite towards the Buddha, but he also disparaged the Shakyas as being inferior in caste and disrespectful to the Brahmanas, who are naturally higher.

When the Buddha found out that the Brahmana disciple belonged to the Vedic Gotra (descent) Kanhayana, he recounted a bit of vedic lore which indicated that Ambattha was descended from someone who had been a slave of the Shakyas. Kanha, according to this lore, was a bastard son of a slave girl belonging to King Okkaka, the ancestor of the Shakyas. This revelation put Ambattha to shame and he sat there crest-fallen. From another customary point of view, the Buddha also showed that the caste of the Shakyas was superior to that of the Brahmanas. In support of this, he quoted the saying of Sanangkumara, the Brahma of the Brahma-loka. The

purport of the saying was that whoever was possessed of superior knowledge and right conduct would be the best among human and heavenly beings.

After the interview with the Buddha, Ambattha returned to his teacher, Pokkharasati Brahmana, and reported to him all that he had heard and seen, including the thirty-two signs present in the body of the Buddha. Overjoyed with devotion, the Brahmana Pokkharasati went to the Buddha, the Blessed One, and, besides asking his pardon for the impolite behaviour of his disciple, was initiated into household discipleship at the hand of the Buddha.

4. SONADANDA SUTTA

While on tour, accompanied by five hundred monks, the Buddha came to stay at the corner of a pond named Gaggara in the city of Champa, in Anga country. At that time there lived one Sonadanda, a Brahmana honoured by King Bimbisara. He wanted to visit the Buddha. Other Brahmanas under him, when they heard of Sonadanda's desire, not only advised him not to do so but also tried to prevent him from fulfilling this wish.

They reasoned with him thus : "You, Sonadanda Brahmana, will lose prestige by visiting the Buddha, while that of the Buddha will increase. For this reason it would be more proper for the Buddha to come to visit you". Sonadanda was not inclined to follow their advice against his intended visit; and began to speak well of the Buddha in various ways. He argued thus : "The Buddha has come here to our country as a guest. As such, we are bound to show him respect. We should respect, revere, honour, venerate him and show him every politeness. Having spoken thus, he then recounted several good qualities present in the Buddha without limit.

After this Sonadanda Brahmana went to where the Buddha was said to sojourn at that time. But he suffered great mental distress as he considered what question he should ask of the Buddha. "Brahmana, this question should not be asked like this." Such, a response from the Buddha might make the great gathering of visitors tease him. These thoughts made him nervous. If he should return without speaking a word to the Buddha,

that again would lead to a decline in others' respect for Sonadanda. With such doubts he reached the Buddha. The Buddha, the Blessed One, knew his doubts and questioned him on a subject in which Sonadanda was well versed : "Brahmana, what are the distinctive qualities that make one a true Brahmana ?"

The answer of the Brahmana was : "The distinctive qualities of a true Brahmana are the followings :—(1) His parents are to be of noble descent. (2) He must be a master of the Vedas. (3) He must be handsome, attractive and dignified in bearing. (4) His character must be blameless. (5) Lastly he must be full of wisdom and learning.

Thereupon, the Buddha, the Blessed One, asked him further : "Is it necessary for a true Brahmana to possess all these five qualities, or can one of these five be left out as not essential ?" Sonadanda agreed this could be so. In the same way, the Buddha asked whether two, or three, or four qualities might be regarded as not essential for a true Brahmana ? Sonadanda however came to take two of them as absolutely necessary, right conduct and wisdom (*Panna*). Thus, under the pressure of critical questioning by the Buddha, Sonadanda had to abandon the caste system and accept right conduct and *Panna* as essential for a true Brahman.

The Buddha, the Blessed One, agreed with this position and explained that *Panna* purified by right conduct and right conduct purified by *Panna* were the essential qualities of a true Brahmana. For wherever there is right conduct, there is sure to be *Panna*, and wherever there is *Panna*, it is certain that we shall find good conduct as well.

Sonadanda was convinced of the correctness of Buddha's teaching and impressed thereby. He accepted householder discipleship, but could not do so openly, for he was afraid of adverse public opinion. Hence he begged the Buddha : "Oh, Gautama ! If I should happen to be sitting in any meeting and I fold both my hands towards you, please take it to mean that I stood up from my seat in order to greet you. If I unfold my turban, kindly consider it as my reverencing of you with my head. He added further : "If I should happen to be in a chariot, and raise the whip up, please regard it as my getting down in honour of you. If I should close my umbrella, kindly interpret it as my obeisance to you."

5. KUTADANTA SUTTA

There was a Brahmana named Kutadanta, honoured and patronised by king Bimbisara, living in Khanumata, a Brahmana village in the country of Magadha. He was preparing for a great sacrifice in which a large number of beasts would be killed : seven hundred oxen, seven hundred calves, seven hundred cows, and seven hundred sheep. At that time, the Buddha, touring Magadha with an assembly of five hundred monks, was staying at Ambalatthika in Khanumata.

Kutadanta, having heard that the Buddha knew the triple sacrifice with its sixteen accessories, wanted to go to him in order to learn how to perform the sacrifice properly. He was, however, prevented from doing so by other Brahmanas. He convinced them of the desirability of doing so by recounting the Buddha's good qualities as Sonadanda had done. He went to the Buddha and enquired about the triple sacrifice with its sixteen accessories.

The Buddha, in the course of answering Kutadanta's question, gave him a full account of the ideal sacrifice as performed in the remote past by King Mahavijita. Following the advice of his Brahmana priests, the king eradicated the poverty of the people, and removed the roots of corruption, theft, and other evils. Thus, King Vijita the Great was certainly worthy to offer such an ideal sacrifice. Similarly, the chief priest who initiated him was worthy.

Kutadanta was overjoyed to hear such an account of the ideal sacrifice recounted by the Buddha. He asked : "Lord, is there another sacrifice of much less troubles but of much more fruit ?"

Thereupon the Buddha preached the *Dhamma* gradually, from the beginning to the experience of liberation,

"More profitable than such a sacrifice would be daily donations for the renunciant Bhikkhus who practice right conduct. More profitable than this sort of donation, is the building of monasteries for the sake of the assembly of monks coming there from all the four quarters of the globe. There is still more profitable a deed, which is that of taking refuge in the Three Jewels; the Buddha, the Dhamma, and the Sangha. Greater than this is the religious fruit that comes of observing the five vows. Thus, the

Buddha explained the means of acquiring spiritual profit in order of rising importance; from renunciation, through all the stages enumerated in the Samanna-Phala Sutta (the second discourse recounted above), up to the ultimate stage of complete liberation. This was the gradual teaching of the Buddha.

Having heard this preaching, Kutadanta attained this religious insight, 'Whatever is subject to production is also subject to destruction.'

6. MAHALI SUTTA

When the Buddha, with the assembly of monks, was dwelling in the Kutagarasala of the great forest in Vesali, Mahali, the Slit-Lip Licchavi Prince, came there with a great number of companions; he approached Nagita, the attendant monk. He expressed his desire to see the Buddha. Sinha, a student-disciple, came up to Nagita and begged on behalf of all the audience, to see the Buddha. He had his wish fulfilled, and the Buddha came out of his room.

Then Mahali put a question to the Buddha about a complaint made by Sunakkhatta, Licchavi-kumara. About three years before, he had left the order of Buddhist monks and become a householder. His complaint was simply this. He had seen the spiritual sights through the practice of meditation but could not hear the spiritual sounds. So Mahali asked the Buddha : "Lord, is it due to the non-existence of such sounds that he could not hear them, or did he not hear them, even though they actually existed ?"

The Buddha answered. "It was his own inability to hear such sounds, although these sounds were truly there. If Sunakkhatta had given due attention to these facts of practice, he would certainly have been able to hear these sounds. But it is neither in order to see spiritual sights, nor hear spiritual sounds that candidates join the Sangha. It is for a purpose much higher than these that students pursue the Buddhist discipline. It is for the purpose of directly realizing the stages of *Nibbana* the Stream-entrant, Once-Returner, Non-Returner and, ultimately, the last stage of Liberation. It is to eradicate defilement entirely, to achieve mental freedom, intellectual liberation, and direct visualization by one's own insight. The path to realize these is the Eight-fold Path."

7. JALIYA SUTTA

The Buddha was staying in the Monastery built by Ghosita, in Kosambi. There were two wanderers who had renounced the household life named Mandiya and Jaliya, disciples of a *guru* who, because of his wooden begging bowl, was known as Daru-pattika. They went to the Buddha and asked him : “Friend Gautama, is the Life-Principle (*Jiva*) the same as the body, or is *Jiva* different from the body ?”

The Buddha replied that such a question would occur only to those who are in the darkness of ignorance. He further preached to them that the question of whether the *Jiva* and the body are the same or different did not trouble an *Arhat*, one who is liberated of all defilements.

8. MAHA-SIHANADA SUTTA

The Buddha was dwelling near the town of Urunna, in Kannakattthala Migadaya, an area reserved for deer-grazing. At that time a naked ascetic, named Kassapa of the wanderers’ sect, was living in the same place. This ascetic went to visit the Buddha and asked him : “I have heard, Oh Gautama, that the ascetic Gautama denounces all austerities. Is this a fact or not ?”

The Buddha said : “How could I have denounced all forms of austerities, having directly seen that some of their practitioners were born in heaven and others in hell. It can be seen that the recluse Gautama is a proponent of speaking what is proper at the exact opportunity, what is true, what is purposeful, what is religious, what is of good conduct. These truths can be ascertained by one’s own examination. This device is the same as the noble eight-fold path such as, Right Philosophizing, Right Determination, Right Speaking, Right Action, Right Profession, Right Practice, Right Memory, and Right *Samadhi*.”

The naked ascetic Kassapa replied, “The penitential practices and austerities held in high esteem by the people are such things as going naked, avoiding fastidiousness, consumption of food only once in seven days; the eating of raw earth, roots, and fruits that have fallen from the tree, putting on of rough and coarse apparel, making ablution thrice a day, morning,

daytime, and evening, in order to purify oneself. Such are the customary practices of the renunciant's life and the Brahmana's conduct."

The Buddha's stand was to regard all these austerities as external practices only. For these can be performed with a little effort and have no spiritual value in themselves. According to his interpretation, the true life of renunciation and Brahmana-hood were the establishment of friendliness devoid of enmity and animosity through the purification of one's mind. For thus one earns the triple wealth of conduct, mind, and intellect, through the eight-fold path which has no alternative.

Naked Kassapa was overjoyed with this teaching, he asked for and received initiation and ordination from the Buddha. Practising under his guidance, he soon attained Arhatship, or the state of liberation.

9. POTTHAPADA SUTTA

The Buddha was dwelling in the Jeta-vana Monastery built by Anantha-pindika in Savatthi. At that time Potthapada, the wandering philosopher, was staying in the Ekasala hermitage built by Queen Mallika. He had gathered three thousand wandering ascetics around him, who were discussing worldly topics of little value.

The Buddha went to Potthapada and was told by him that the wanderers were speaking of these trivial worldly subjects. But he informed the Buddha that he had been once in another gathering and heard the subject of the cessation of consciousness being debated. Some said that our consciousness rises, as well as ceases, without any cause. Some said that consciousness itself is our soul. Some said that all these are the play of those who have spiritual powers. Nothing was definitely proved. Hence he asked this same question of the Buddha. The Buddha answered : "These theories are all merely blind-faith." Then the Buddha began to speak of how one would practise and attain the Concentration of the Cessation of Consciousness (*Nirodha-samapatti*). Then in such a state the *jogin* or *yogavacara* would think thus :

"It is extremely improper for me to think; it is proper for me not to think. Hence he would not think, nor try to create anything mentally. Thus finally he would reach the cessation of consciousness."

Leaving this serious talk aside, Potthapada began to mention the metaphysical questions not explicated by the Buddha. "Is the universe imperishable or perishable; is it terminable, or interminable; are the Life Principle (*Jiva*) and the body the same, or different; after his demise does the Tathagata exist, and so on?"

The Buddha had, however, pronounced these questions *Avyakrita*, that is, not to be defined. For the Blessed One said : "This is neither purposeful, nor useful for any religious point, nor useful for the primordial discipline, nor conducive to indifference, nor leading to desirelessness, nor to cessation, nor to the perfect enlightenment, nor of any purpose in attaining *Nirvana*. The Buddha had, rather, fully defined the four noble truths : 'This is sorrow, this is the cause of sorrow, this is the cessation of sorrow, this is the path leading to the cessation of sorrow.'"

Then afterward, along with Citta, the son of an elephant trainer, Potthapada, the wandering ascetic, went again to the Buddha. The Buddha reminded the wandering ascetic of his preaching the *Dhammas* that are many-sided, non-definable metaphysical questions. He had also preached the *Dhammas* that are one-sided, the four noble truths.

The Buddha took up a serious subject. He said, "There are some who hold the view, that after death, the soul is without any disease, and absolutely happy; such a view is entirely pointless." He displayed the pointlessness of such a doctrine on the grounds that no one has ever experienced such a state, nor can it be substantiated with any valid proof. "Such a doctrine might be compared to the quest for the most beautiful girl, named Jana-pada-kalyani, whom none has ever seen, or to the building of the highest stair-case, the height of which none has ever estimated. This would be certainly ridiculous and absurd."

He further preached : "There are three kinds of bodily possessions, namely, the gross, the mental, and the formless. The best of the objectives is to be freed and liberated from any one of the bodily possessions." Citta, the son of the elephant trainer, asked him about the unification of two bodies when one of them is transmigrating to the other. The Buddha explained this matter by means of the simile of milk. The cow gives milk; the milk is turned into curd; from the curd we get butter; and from butter ghee is obtained. While it is milk, it will not be called curd; or butter, and

so on. Thus, the Buddha explained the doctrine of universal change. The unification that is inherent in them can be thought of only as a habit of speech and not as a fundamental one.

Citta, the son of the elephant trainer, received admission to the Sangha from the Buddha. Through earnest practice, this monk soon became one of the liberated ones.

10. SUBHA SUTTA

Some days after the Buddha's *Pari Nibbana*, Ananda, the attendant monk, was dwelling in the Jeta-vana Monastery built by Anatha-pindika, situated in Savatthi. At that time Subha, the son of Todeyya Brahmana, was also in Savatthi on certain business of his own.

Subha, the young Brahmana student, sent someone to Venerable Ananda, with an invitation to visit him at his home. Venerable Ananda, however, could not accept the invitation on that day and sent the messenger back with word that he might come there only on the following day.

The next day, accompanied by his disciple monk Cetaka, he went to the house of Subha. The question Subha asked was this : "You, Venerable Ananda, were the attendant of the Blessed One for a long time. You accompanied Gautama, the Blessed One, and were always at his side. You must know which doctrine was much praised by Gautama, the Blessed One. Which doctrine was it that he believed people should adopt ? And which doctrine was it that he established ?"

Ananda told Subha, the son of Todeyya, that the *Dhamma* established by him was these three branches, Noble Conduct, Noble *Samadhi*, and Noble Insight. These three branches of the *Dhamma* were fully praised and established before the people by the Buddha. Thereupon, Venerable Ananda began to expound the three branches in this way :

"As one listens to the Dhamma as preached by the Buddha, he gains faith in him and is further encouraged to follow it. He determines that the life of a householder is so much dust and that of the renunciant open and free as the sky. It is not easy to follow that discipline which is pure as the conch, comprehensive, and entirely pure, while one resides in the household

life. He renounces his home, property, and circle of friends and relatives, great and small."

"After having thus renounced the world and joined the order of monks, he is ordained. He follows the rules laid down in the *Patimokkha*, the book of conduct. He is afraid of even the smallest transgression, and does meritorious acts by means of body, speech, and mind. He has recourse to a pure life, is constantly aware and alert, and fully contented. He cultures an attitude of detachment and develops concentration of mind, by which he tries to overcome desire, enmity, sloth and torpor, worry and doubt."

He obtains the five constituents of *Jhana*, that is, *Vitakka*, *Vicara*, *Piti*, *Sukha*, and *Ekaggata*. He continues the practice of meditation with zeal and gradually attains the higher stages of *Jhana*. He cultivates insight, in which he obtains the yogic experience of consciousness connected with magical powers both mental and physical. He practises the supernormal power of hearing, that of knowing the mind of others, the knowledge of remembering past lives, the power of supernormal sight, and lastly is endowed with the knowledge of the eradication of all sorts of defilements. Ultimately, he knows that there is no more rebirth for him. There is no cause remaining for him to return again. He becomes an Arhat.

11. KEVATTA SUTTA

The Buddha was dwelling in the Mango-grove of Pavarika in Nalanda. Then Kevatta, a young man of that locality, came to the Buddha and said : "Lord, this town of Nalanda is very prosperous and it is also thickly populated. Let the Lord order a monk to exhibit some feats of superhuman conduct here in public. For it will be good." But the Buddha did not approve of such a request; he said : "It is liable to be misunderstood by the people as black magic such as *Gandhari* and *Mantka*." It was for such reasons that that Buddha did not permit anyone to perform such feats.

Then the Buddha narrated how a certain monk had asked the question, 'Where do the four elements, earth, water, fire, and air, cease without the least remainder ?' By his superhuman powers, the monk had approached the divine beings of higher and higher heavens and demanded a

definite answer to this question from them. None of them, however, could satisfy him. Ultimately, on the advice of the Maha-Brahma, the monk returned to the Buddha for the answer to his question. So spoke the Buddha of that memorable event. The Buddha chided the monk for his enquiry elsewhere and explained the matter to him thus :

“It is foolish to ask questions in that way. The proper way of putting the question would be this : “Where do these four elements, earth, water, fire, and air, not exist ? Where do they not arise ? Where do the conceptions of long and short, minute and gross, good and bad, and name and form arise not ? With the cessation of consciousness, all these name and form cease.”

12. LOHICCA SUTTA

The Buddha who was traveling in the country of Kosala, reached Salavatika. There lived Lohicca, a much honoured Brahmana leader. He had received rich grants of land and property from Pasenadi, the king of Kosala. Lohicca held a gravely erroneous view, which he propounded as follows : ‘Even if there are any monks or Brahmanas who have realized the truth and followed it in practice, they should not teach others the same, for how can one help another in such a matter ?’

Lohicca ordered the barber Rosika to approach the Buddha and invite him for a meal, the next day, at his residence. When Rosika went the next day to accompany the Buddha to Lohicca’s home, he took the opportunity to inform the Buddha of an erroneous view of his master. At the same time, he asked the Enlightened One to free Lohicca from such an evil view.

Lohicca gave the Buddha a notable reception. He served the alms with his own hands. And when the Buddha, with the assembly of monks, had finished his meal and with drawn his hand from the bowl, Lohicca took his seat to one side of him and waited with folded hands.

The Buddha enquired, whether Lohicca actually held the view which the barber claimed he did. Lohicca admitted that it was true. The Buddha spoke of various types of teachers, some of whom preached the *Dhamma* without realizing it directly for themselves. Others, having realized some

great truth or insight, wished to keep such truth limited to themselves. Such teachers were criticized severely by the Buddha.

Lohicca had his doubts totally removed and accepted household discipleship from the Buddha.

13. TEVIJJA SUTTA

The Buddha was then dwelling in the Mango-grove situated along the bank of Aciravati River north of Manasakata village, in the kingdom of Kosala. Manasakata was then the seat of the renowned Brahmanas such as, Canki, Tarukkha, Pokkharasati, Janussoni, Todeyya, and others.

One day, a very controversial discussion took place between two young Brahmana students, Vasettha and Bharadvaja, concerning the way to reach the spiritual realm of Brahma-loka. Neither of them could convince the other. In the end, both of them decided to go to the Buddha for the final word and approached him with their problem.

This was the problem : "There are many and different paths, but the destination, which the various paths lead to, is one and the same." With this belief and in order to reach the unified realm of Brahma, the Vedic Brahmanas such as Addhvariya, Tittiriya, etc. had perhaps taught these different ways. But the Buddha wanted to examine the veracity of such an assertion with the two young controversialists.

The Buddha, by his usual critical method of dialogues, showed plainly that belief was far from the truth. "Those of the Vedic Brahmanas who advocate such an assertion have neither seen the Brahma directly, nor have they ever claimed that they have done so. Not even the later Brahmanas, who know all three Vedas including their accessories, have seen the Brahma directly, nor have they ever claimed to. None of the teachers, nor any of their teachers had done so. Not even the teachers 7 generations back have seen him or claimed to have seen him. So, no one has ever seen Brahma nor known with whom he is living, nor his whereabouts."

The Buddha then contended the position that all these paths lead to the same spiritual realm called Brahma-loka. He further questioned their

ability to determine the path to Brahma-loka. Even if they could have done so, it would be entirely without any grounds for proof. He likened it to the story of the blind men, standing in a line in which neither the first, nor the middle, nor the last have seen the path. He also compared this attempt to that of the lover of Jana-pada-kalyani the most beautiful woman in the world whom the lover had never seen. He continued by comparing the attempts to reach Brahma-lok to the simile of the carpenter making a stair-case without knowing the measurement of the place it is to be installed. It is like, he said, a man standing on this side of the Aciravati river and calling to the other bank to come to him. Thus Buddha said that mere prayer to Vedic deities, such as, Indra, Soma, Varuna, Isana, Prajapati, Brahma, and Yama would never lead one to the destination.

Therefore the man, who intends to cross the Aciravati river, but does not attempt to cross the river and only fastens himself firmly with a chain and resorts to prayer will not be able to cross the river. He explained that the chain is like the five impediments which have strongly bound the Vedic Brahmanas. As long as these Vedic Brahmanas reject those laws which make one a real Brahmana and adopt the laws which make one an un-brahmana, they will never find it possible to be united with Brahma after death.

One who has been born and brought up in the township of Manasa-kata, would be able, without the least difficulty, to tell any one directions in Manasakata. The Buddha concluded this discourse by saying that similarly, it would not be the least troublesome for the Tatthagata to disclose the straight way to Brahma-loka.

14. MAHAPADANA SUTTA

This discourse was preached by Buddha in Savatthi, when he broke into a conversation the monks were having about the previous lives of the former Buddhas. He had talked about the particulars of each of the former seven Buddhas, such as the names, families, birth-places, associated Bodhi-trees, principal disciples, and the attendant monks.

The Buddha narrated the whole life of Vipassi from his birth to the attainment of *Nirvana* in death. He thereby revealed that the lives of all the Buddhas are identically alike. The common nature of the life of the

Buddhas is called *Dhammata*, that is, the essentiality of Perfect Buddha's nature. Lord Vipassi was the Buddha who promulgated the *Patimokkha*, (*Pratimoksha*) the book of rules of conduct and other things concerning it for the establishment of discipline for a very long time.

15. MAHANIDANA SUTTA

There is the most detailed description of *Pratitya-samutpada*, the cycle of fundamental causes and effects with twelve links, in this discourse. This discourse begins with the exclamatory phrases of the attendant monk, Ananda : "It is a wonder, Lord, it is a marvel, Lord, how wonderful it is ! How unprecedented ! This doctrine of *Pratitya-Samutpada* not only has the signs of being deep and profound, it is deep and profound. But for me this is like the open, clear, plain, and visible mystery !

Thereupon, the Buddha explained to Ananda : "This *Pratitya-samutpada* is certainly deep and full of seriously grave significance, namely it is, (1) deep in meaning, (2) deep in doctrine, (3) seriously grave in the precept preached by me, (4) seriously grave in propounding." He further said.

"It is due to the ignorance of this *Dhamma*, due to the absence of the penetration of this *Dhamma*, that the people, like the entangled thread and the engrossed knot of rope, could not attain release from the world. The cycle is like this :

"Old age and death are due to Birth; Birth is due to *Bhava*, that is, *Bhava* produces Birth; *Bhava* is due to grasping; Grasping or *Upadana* is due to Craving or *Tanha*; Craving is due to Feeling or *Vedana*; Feeling is due to Contact or Touch or *Phasso*; Contact is due to Name and Form, or *Nama-rupa*, or Mind-and-matter; *Nama-rupa* is due to Consciousness or cognition."

16. MAHA-PARI-NIBBANA SUTTA

When the Buddha was dwelling at Gridha-kuta, Ajatashatru the King of Magadha sent his minister Vassakara to the Blessed One for his council regarding the King's intended invasion of the Vajji country. The

Buddha did not give any direct answer to the minister but indirectly hinted at the invincibility of the Vajjis. This was on the occasion of the preaching of seven invincible rules which were applicable both to the cohesion of the Vajji Republic and the Sangha of the monks.

The Buddha asked Ananda if the Vajjis had been keeping the seven invincible (*aparihaniya*) dhammas intact. Buddha said that as long as the Vajjis are found firm in these *dhammas* they are invincible. After the minister had gone away, the Buddha preached the five-fold seven invincible *Dhammas* to the assembly of monks in application to their renunciated life. Further, he taught six similar *Dhammas* culminating each and every round of them with the final Nirvanic Target.

Thereupon the Buddha went to Amba-latthika, where he preached a sermon to the monks on the merits of a moral life and the failings of an immoral one, culminating in the final precept.

From there, the Blessed One came over to the mango-grove of Pavarika at Nalanda. There, venerable Sariputta approached him and proclaimed with a lion's roar that there was none other than the Blessed One who is endowed with the graduated knowledge concerning Enlightenment. He however admitted that he had said so not entirely on the basis of the knowledge which is obtained by inference, but from personal experience.

From Nalanda the Buddha went to Pataligama. There he preached to all his disciples five defects of an immoral life and five qualities of a moral one. At that time, Sunidha and Vassakara, the chief ministers of Magadha were building a fortress at Pataligama in order to prevent the Vajjis from encroachment. They invited the Buddha and his disciples for meals at their residence. After the meals, they followed him and named the gate through which he passed as the 'Gautama Gate' and the ford on which he crossed the Ganges the 'Gautama Tirtha.'

Reaching the other side of the Ganges, the Buddha stayed at Kotigama. There he preached on the importance of the four noble truths, due to the ignorance of which one reverts to the round of rebirths. Due to knowledge of these four noble truths, one attains liberation from the bondage of the world of rebirths.

From Kotigama, the Buddha came to Nadika. There he told of the abodes of the monks, nuns, and other disciples who had already passed to the other world. These abodes are said to be situated in the other world, where the departed ones dwell after their decease from this material world. He was evidently tired of talking about such abodes of his departed disciples and hence preached the mirror or Dhamma, which would enable anyone, desirous of knowing the abodes of the departed ones in the other world, to know such abodes by themselves.

Such abodes chiefly are those of hell, those of beasts, those of spirits (Pretas) and those of the lower and higher stages. These categories of abodes in the next world after one's decease shows that these abodes fall under varied stages of development or degradation. By this mirror of *dhamma* one may also know if one has reached a stage towards enlightenment.

The Buddha went from Nadika to Vesali. There he preached on the topic of memory and the comprehension of movement. Ambapali, the courtesan of the city of Vesali, invited the Buddha with the entire Sangha for a grand dinner the next day. The Buddha accepted it. The nobles of Vesali offered her millions of rupees, if she would sell this opportunity to them, but she would not do so at any price. She donated her mango grove to the Buddha and his Sangha.

The Buddha passed his last sojourn for the rainy season at the village of Veluva. It was there that he declared : "My fist is not closed, I've hold nothing back as a teacher. I have kept nothing secret from my disciples. Hence, Ananda, let your island of refuge be you yourself, do not depend on others; let your island of refuge in Dhamma be the Dhamma itself, not any other thing else."

From there, he went, after the meals, to the Capala shrine for the daytime meditation. There he said that it is possible to live for the entire period of a *Kalpa* Aeon for one who has mastered the four contrivances of Psychic powers and the Tathagata has mastered such powers. Ananda could not utter a single suggestion. Then the Buddha ultimately released his last desire to live. He would die three months later.

He gathered all the monks around and preached to them thirty-seven *Dhammas* leading to *Bodhi*, dwelling much upon the practices of Conduct, *Samadhi*, Insight, and Liberation. On account of ignorance of these four,

one has to repeat a cycle of rebirths. If one understands these four *dhammas*, he will liberate himself from a cycle of repeated rebirths.

From Vesali, the Buddha went to Bhandagama, and from there to Bhoganagara. The Buddha stayed in the Ananda shrine there and preached the four Great Means of Checking the Veracity of the Buddha's Word (Maha-Padesa). "After the demise of the Teacher, if someone says, this is the *Dhamma* and this is the rule of Conduct, the saying should be duly checked in both of these two great Sources for concurrence."

From Bhoganagara, the Buddha went to Pava. There he accepted the meals offered by Cunda, the son of a goldsmith. Cunda prepared the best of meals together with *Sukara-maddava*, but the Buddha became seriously ill as soon as he had eaten. From Pava, he went to Kusinara.

On his way to Kusinara, the Buddha rested beneath a tree where there is a small river named Kakuttha. Ananda was extremely astonished that the water of the river was clear and bright though five hundred carts had just crossed the river. There Pukkusa, the son of a Malla Prince, addressed the Buddha and, when he had left, presented to the Buddha a fine golden shawl. After Pukkusa had gone away Ananda covered Buddha with the shawl and his body became bright like *the rays of a fire without ashes*.

The Buddha said that the body of the Tathagata assumes the purest nature and its form becomes the clearest on two occasions : first when he attains Enlightenment and second when he passes away into *Nirvana*.

After taking a bath in the Kakuttha river, the Buddha went to a mango grove where he talked about the importance of the food offered to him by Cunda, the son of a goldsmith. He then crossed the river Hiranyavati and entered the Sala forest of the Mallas.

There he rested on a bed between two Sala trees, his head facing north. He lay there on his right-side, his left foot placed on his right like the position of a lion. The Buddha was thus lying with full memory. Flowers out of season, already bloomed and the flowers fell down in worship of the body of the Tathagata. Heaven manifested its reverence to the Tathagata with the heavenly *Mandara* flowers, heavenly ointment powder, the sound of heavenly instrumental music, and the singing of heavenly song. But, the Buddha preached from his death-bed, such high regards and

honours were not in actuality appropriate to the Buddha; he is properly respected when the monks, nuns, and his other disciples do according to what they were taught in the *Dhamma* and the Conduct.

After his demise, the Buddha said, four places of pilgrimage would be worth seeing or visiting as places of the sentiment of detachment : (1) the place where the *Bodhisattva* was born (that is, Lumbini); (2) the place where he attained the Enlightenment (that is, Buddha-Gaya); (3) the place where he first set the wheel of Buddhism in motion (that is, Sarnath); the place where he passed away into *Nirvana*. (that is, Kusinara).

Responding to the questions of Ananda the Buddha stated that the body of the Tathagata is to be cremated and worshipped like the body of the Universal Emperor. A stupa (pillar) and a shrine should be erected over the cremated remains of a Buddha, a *Pratyak* (Individual) Buddha, an Arhat monk, and a Universal Emperor.

The Buddha then stated all the merits and good qualities of an attendant monk present in Ananda. Moreover, he explained that the place where he was passing away into *Nirvana* was the capital of the universal Emperor, Sudassana the Great. Thus he also stated the former glory and richness of this very place. The richness and glory of the seat of government of formerly such a universal sovereign was reduced then to a small place covered with forest.

The wandering ascetic, Subhadda, heard that the Ascetic Gautama was going to pass into *Nirvana*; he ran to Ananda and wished to see the Buddha. But Ananda tried to refuse him the visit. The Buddha however overheard the talk between them and asked Ananda to let him come. Subhadda was given the answer that he had asked for and was initiated and ordained into the Buddhist order in the presence of the Buddha himself, who gave him the needed precepts. Subhadda realized Arhatship that very day and was the last direct disciple of the Buddha.

The Buddha said to Ananda, "Ananda, you all might think that this is the preaching of the deceased teacher, for our teacher is no longer present. Ananda, the *Dhamma* and *Vinaya* preached and promulgated by me shall be your teacher after my demise. Further, Ananda, after my demise, the smaller rules can be abrogated if the Sangha so wishes. Ananda, punish the monk Channa with the punishment of *Brahmadanda*.

Then the Buddha addressed all the monks of the assembly, "Monks, ask me, if you have any doubts about the Buddha, Dhamma, Sangha, the path, and the like." None of the monks present asked a single question. All were completely silent. Then the Buddha uttered his last words. "Monks, all sorts of creation are subject to dissolution. Practise with diligence and without laxity.

As soon as the Buddha passed away the earth quaked, Sahampati Brahma, Shakra, the king of heavenly beings, Venerable Anuruddha, and Venerable Ananda, each expressed their remorse and reaction through a *gatha*.

The Kusinarian Mallas honored the event in Kusinara for seven days, with great pomp and show, over the Buddha's body. After seven days, they carried the body to the Mukuta-bandhana, the customary shrine of the Mallas, for the cremation of the body.

Venerable Mahakassapa, accompanied by five hundred monks, also came. Mahakassapa, putting his robe on one shoulder, joining both his hands, and circumambulating the body from the right side thrice, worshipped by prostrating himself at the feet of Buddha. As soon as he had done so, the pyre upon which the body was placed spontaneously began to burn.

17. SUDDASSANA, THE GREAT, SUTTA

While the Buddha, was lying upon the bed placed between the two *Sala* Trees, situated in the suburb of the town, Kusinara, among the *Sala* Forest belonging to the Mallas, he had fully narrated this Jataka Story. He told Ananda, his attendant monk, that Kusinara was formerly a place of grandeur and abundance. Suddassana the Great Emperor possessed seven Jewels. The seven Jewels were : 1. the Jewel of the Wheel; 2. the Jewel of an Elephant; 3. the Jewel of a Stallion; 4. the Jewel itself; 5. the Jewel of the Lady; 6. the Jewel of a Household Manager; 7. the Jewel of Executive Governor.

Thus the Buddha narrated to Ananda the full account of King Maha-Suddassana and his grandeur and abundance and how such an abundance was subject to disintegration, dissolution, and disappearance.

All created things are perishable, temporary, and not worthy of dependability. Hence the Buddha concluded that the desire after such things is worthless.

18. JANAVASABHA SUTTA

While Buddha was staying in Natika he had been telling the people about the where-abouts and abodes of the now dead patrons and helpers of the Buddha, Dhamma, and Sangha, who were from places such as, Kashi, Kosala, Vajji, Malla, Ceti, Vatsa, Kuru, Pancala, Matsya, and Surasena. Ananda prayed to the Buddha to tell similar accounts of those of Magadha.

The Buddha thereupon sat in concentration (*samadhi*) for the information about the other-worldly matters of the patrons and helpers from Magadha, which dawned upon him all in detail. Then in the evening he rose from his meditation and sat in the shade of the monastery of Ginjaka-vasatha. There he related to the audience the full account of the talk he had with the spirit of King Bimbisara. Bimbisara, the King of Magadha, after his demise, had been born, as a powerful spirit named Janavasabha, the most popular of the people, in the palace of Vessavana. He appeared before the Buddha and told him that he had died a *Srotapanna* (Stream-Entrant) and, expected to rise to a *Sakridagami* (Once-Returner). He had informed the Buddha as to how the Brahma Sanatkumara had appeared in the heavenly abode of the Thirty-three Categorized Heavenly Beings and spoken in praise of the Buddha.

Ananda, having heard it from the Buddha, repeated it to all the monks, nuns, and other disciples.

19. MAHA-GOVINDA SUTTA

Once the Buddha was dwelling at Vulture Peak in Rajagaha. Panca-sikha, the Heavenly Singer called Gandharva-putra, came to the Buddha in the form of a handsome being, early in the evening and greeted him with this information : "I would like to tell you the news I heard at the Sudharma council of the Thirty-three Categorized Heavenly Beings. There,

Shakra, the Overlord of the Heavenly Beings, stated the eight qualities of the Buddha to them. Some of them expressed the view that it might be good, if such four Buddhas were born in the world; some said three Buddhas, and some two Buddhas. *Shakra* however told them that it was totally impossible for more than one Buddha to be born at the same time.

At that time, a great brightness was seen in the eastern horizon. *Shakra* told them that it was the sign of Brahma appearing. The Heavenly Beings waited for Brahma. Brahma arrived and was informed of the wish of Indra, and the accounts of Govinda, the Junior and the Great." The Buddha, admitted this to be so and added that he himself had been Govinda, the Junior and the Great.

20. MAHASAMAYA SUTTA

Dwelling in the great forest of the Shakyas in Kapilvastu, the Buddha was accompanied by a great assembly of five hundred monks. For the visitation of the Buddha with the five hundred monks, a congregation of Heavenly Beings came from ten thousand elemental regions of the Great Universe and gathered there. Then the Heavenly Beings of the highest region called the Suddhavasas, four in number, appeared before the Buddha and each one of them expressed their respective sentiment in a single gatha.

The Buddha told his disciples the names of the devas and Brahmas as listed in this sutta.

21. SAKKA-PANHA SUTTA

The Buddha was staying in the cave of Indasala of the mountain known as VEDIYAKA, situated to the north of a Brahmana village, Ambasanda, lying to the east of Rajagaha city. At that time the Shakra wanted to visit the Buddha. As an act of diplomacy, he took the heavenly singer Pancasikha with him and came over to the mountain of VEDIYAKA. At the instigation of the Shakra Pancasikha sang to the accompaniment of his *Beluva-pandu Vina* musical instrument a song which expressed the love and praise of the Buddha, Dhamma, and Sangha.

Shakra found his diplomacy to be successful as he witnessed the Buddha talking to the singer. He entered the cave and greeted him and stood in one corner. He had only heard that the number of *Asuras* lessens and that of *Suras* increases while the Buddha is born and alive in the world. He had seen it himself. Then he told him the incident of a Shakya girl, a resident of Kapilvastu, helping two monks who were born there after her, to rise above the stage that they were first born in.

The Buddha solved the various problems of the Shakra by means of questions and answers, which greatly pleased him.

22. MAHA-SATI-PATTHANA SUTTA

The Buddha was then dwelling near the town of Kammasa-damma in the Kuru country. There the Buddha addressed the monks thus : "For the purification of men, the lessening sorrow and lamentation, for the destruction of pain and distress, for the attainment of the noble path, and for realizing *Nibbana*, there is only one way. This is constituted by the four means of memories."

"These four Memories are the observation of the Body, that of Feeling, that of the mind, and that of mental objects, with constant awareness. Observation of Body : Here, monks, the individual should either go to a forest, or beneath a tree, or to an empty house, and then sit with folded legs, keeping the body straight and the memory alert and awake. With a constant memory, he inhales, and with a constant memory he exhales." This is said to be the *Anapana-sati*.

"Again he should be fully aware when he is walking, sitting down, standing up, and whatever the position, he should be constantly aware of it, as it is."

"Again he should constantly be aware, when he advances. He should be aware when he looks straight or side-ways. He should be fully aware, when he contracts or straightens his hands and feet. He should be constantly aware of holding his robe, begging bowl, and other things; he should do so also when eating, drinking, chewing, and tasting. He should be constantly aware while defacating and urinating, In walking, standing up,

sitting down, lying, rising from sleep, in talking, in keeping silent, and doing such things, he should be fully aware of what he is doing."

"He should further observe the body full of filth from the soles of the feet to the hair of the head, from the skin of the head to beneath the soles of the feet. There are in this body : the hair upon the head, the hair upon the body, nails, teeth, the skin, the muscle and flesh, sinews, bones, marrow, kidneys, heart, liver, membranes, spleen, lungs, large and small intestines, stomach-contents, faeces, bone marrow, bile, phlegm, pus, blood, sweat, fat, tears, saliva, mucus, fluid, and urine."

"Again the practising monk will observe this body exactly as it is composed by its different elements. In this body we find the earth element, the water element, the fire element, and the air element. Again the practising monk observes the corpses thrown on to the cremation ground, one day old, two days old, three days old, swollen, become blue, festering, and abandoned. He would look at the corpse and think thus : 'This body of mine too is of the same nature; it will become like that; it cannot escape such a fate. The practising monk will be meditating on the body with the memory of that corpse.'"

"Memory of the Feeling : 'When feeling a pleasant sensation the practising monk will know that he is feeling a pleasant sensation; in the same way with an unpleasant sensation, or sensations neither pleasant nor unpleasant. All feelings are to be constantly remembered instantly'."

"Memory of the Mind : 'The practising monk, when there is desire in the mind, should know it as such. When the mind is without desire, he should know it as such and so on. When the mind is in a liberated state, in the same way, he should know it as such'."

"Memory of the Objects sensible to the mind : 'The practising monk, should know the nature of these objects such as, the five obstructions, five heaps, twelve organs seven principal means of obtaining Enlightenment, and the four noble truths'."

"These are the four practises of Memory. If the individual should practise these, he is sure to obtain, in this very present life, the best and ultimate fruit of liberation. If there is some defilement left as *upadana*, he is sure to get the third Fruit of Non-Returner." This is the declaration of the Buddha.

23. PAYASI RAJANNYA SUTTA

Kumara Kassapa, accompanied by an assembly of five hundred monks, came to the town of Setavvya in Kosala. At that time Prince Payasi was residing in Setavvya. The Prince had such a wrong philosophic view : 'This world does not exist, nor does the region called *Paraloka* exist, nor the fruit and maturity of one's actions, good or bad.

Prince Payasi visited Venerable Kumara Kassapa and maintained before him the philosophic view he had adhered to for so long. He told about him all the experiments he had done so far. He had asked some friends of his at their death-bed, to come back and tell him the news of the other world, but none of them had ever come back to tell him about it.

Venerable Kumara Kassapa explained to him, by means of several similes, that this world does exist, that the other called *Paraloka*, and the fruits of one's good and evil actions also exist. At last, Prince Payasi admitted his error and accepted the discipleship of the monk. After death, Payasi was born among the heavenly beings known as the Maharajika of the Four Quarters.

24. PATHIKA SUTTA

The Buddha was staying in Anupiya of the Malla country. One day the Buddha visited, while he was on his daily round of begging food, the wanderer of the Bhargava Gautra. The wanderer mentioned the desertion of his one time attendant monk, Sunakkhatta. The deserter, Sunakkhatta, had left the order on the grounds according to him, of the Buddha not showing super-human and supernormal powers.

When this blame was brought to the Buddha indirectly, he recounted several instances which fully displayed the superhuman and supernormal powers of the Buddha before him (Sunakkhatta). One of the instances was that of Naked Korakhattiya, the Worshipper and Imitator of Dog; another instance was that of Naked Kalara-mattaka who used to eat flesh and drink liquor freely.

Then the Buddha narrated the challenge of Pathika-putta of Vesali, reported by Sunakkhatta himself to the Buddha.

Pathika-putta used to challenge the Buddha in the council of Vesali, "The ascetic Gautama is the Proponent of knowledge, I am also the Proponent of knowledge. The Proponents of knowledge should show each other's super-human and supernormal knowledge. To what degree would he display such knowledge in public I will display double what he displays."

"This sort of challenge thrown by Pathika-putta was reported to me, the Buddha, by Sunakkhatta." The Buddha said further that "he accepted this challenge and went to Pathika-putta. There gathered a great many people, renowned Licchavis, famous Brahmanas, householders, and others. These people had come over to that place to witness the scene of great and unexpected marvels. When Pathika-putta saw this gathering, he was terribly afraid of the situation. The people tried to bring Pathika-putta there before the Buddha by all possible means and efforts, but could not do so."

"This incident gave a great shock to Sunakkhatta, who had believed that the super-natural power of Pathika-putta must have been greater than that of the Buddha. But still Sunakkhatta deserted the Buddha's Order."

25. UDUMBARIKA SUTTA

The Buddha was then sojourning at Vulture Peak near Rajagaha. At that time the Wanderer Ascetic, Nigrodha, was staying in the Hall for the wandering ascetics built by Queen Udumbarika, with the assembly of three hundred wandering ascetics. Then Sandhana the Householder came to Nigrodha, who mentioned the Buddha to him. Nigrodha said rather disrespectfully that the Buddha was living alone unable to talk with anyone in a full assembly. He was therefore living alone. If he should come here, only one question would be enough to make him silent. Like an empty pot, he might whirl round and round with that single question.

The Buddha heard the talk between Nigrodha and Sandhana. Sandhana was a household disciple of the Buddha. It was the super-normal power of hearing that enabled him to hear everything. The Buddha came down from Vulture Peak to Moranivapa on the bank of the Sumagadha pond. From there the Buddha went over to where Nigrodha and Sandhana the householder were talking.

Nigrodha greeted him and offered him a seat. There the Buddha preached extensively on the austerities. Through a slow and gradual process he led him to realize that it was futile to practise austerities which were incapable of purifying the mind. Nigrodha felt ashamed for what he had said to Sandhana and asked Buddha's pardon which Buddha granted.

The Buddha further preached : "But Nigrodha, I say this to you, 'Let a man who is intellectual come to me, a man who is honest, candid, and straightforward. I will preach to him. I will teach him the *Dhamma*. If he practises according to my teaching, he will surely realize the truth very quickly. You might think, Nigrodha, that the ascetic Gautama is telling you so from a desire to get disciples. It is not to be seen like this. But there are evils not yet eradicated; there is evil still corrupting, entailing re-birth, bringing pain and suffering, decay, and death in the future. And it is for the eradication of these defilements that I teach the *Dhamma*.'"

26. CAKKAVATTI SUTTA

The Buddha was then staying in Matula in the country of Magadha. There he addressed the monks thus : "Oh Monks, be an island for yourselves, a refuge for yourselves, depend upon none other than you yourself. Let the *Dhamma* be your island, let the *Dhamma* be your refuge, do not depend upon anything else other than the *Dhamma* itself."

He narrated to the assembly of monks the story of King Daddhanami. He was in possession of seven Jewels, namely, the Wheel, the Elephant, the Stallion, the Gem itself, the Lady, the Manager, and the Governor. When he was told that the Jewel of the Wheel had slipped from its appointed spot, he knew that it was the time to leave his kingdom. He left it to his eldest son.

Seven days after he became a recluse, the Wheel disappeared. The ruling sovereign told the matter to his hermit father, who advised him to try to regain it by observing the *Cakravarti Vrata*, the only legitimate means. The son regained it, and with it the sovereignty of the entire earth. In its turn, the Wheel was thus a significant sign for reigning sovereigns. Thus the sovereignty of the entire earth continued in his race for seven generations.

After the seven consecutive monarchs of such dimensions, the eighth neglected to get in touch with the preceding monarch and did not know how to regain the lost Wheel. The Government gradually degenerated to the worst state imaginable, with the resulting deterioration of the life-span of the people. The whole earth was ruined miserably.

The Buddha predicted that such ruination would again gradually assume the form of gradual amelioration with the resulting increase in the life-span of the people, when the Universal Emperor Sankha would appear with his seven Jewels including the Spiritual Wheel.

In the same period, there will be born a future Buddha, named Metteyya. He will be as popular as the present Buddha, Shakya Siddhartha Gautama Buddha of Kapilavastu. The future Buddha, Metteyya, will also become as great a leader of innumerable beings both divine and human as the present one.

The Buddha, Summed up his sermon again with these encouraging words, "Be an island to support yourselves, be your own refuge and do not seek others for your sustenance and refuge. Let the *Dhamma* be your island and refuge; do not depend upon others."

27. AGGANNA SUTTA

The Buddha was dwelling in the Monastery built by the Disciple Lady Migara-mata in the Eastern side of Jetavana near the city of Savatthi. Then two Brahmanas, Bharadvaja and Vasettha, who were waiting for their turn of initiation in the order, were following the Buddha who was walking to and fro.

Then one of them, Vasettha, said to the Blessed One : "Lord, the Brahmanas say that only they are the highest caste and that other castes are lower. Only Brahmanas are the pure caste and others are impure. Only Brahmanas shall be purified where others shall not be. Brahmanas only are those who have come out of the mouth of Brahma. They are the direct descendants of Brahma for they are born of Brahma. They are the direct inheritor of Brahma. Why do you Brahmanas leave their own caste, the best of all, and go with heretics who are of the lower, impure castes ?

The Buddha responded by saying that it was utterly untrue, that they are born from the womb of their mothers, just as other men. He explained that the greatness of a man consists in his own personal worth; birth itself cannot elevate the position of a man. It is the *Dhamma* that will make a man foremost, the best of all. The *Dhamma* is the best for this world and the next one. The Buddha mentioned in conclusion that Pasenadi, though himself is the King of the Shakyas, treats the Tathagata with respect, due to the greatness of *Dhamma*.

28. SAMPASADANIYA SUTTA

The Buddha was staying in the Mango-grove of Pavarika in Nalanda. Then Sariputta came and expressed his high appreciation of the Perfect Enlightenment possessed by the Buddha. He enumerated the superior *Dhamma* taught by the Buddha second-to-none, such as, the excellent thirty-seven practices leading one to Enlightenment, spheres of sensation, entry into the womb, methods of precept, direct vision, *Samapatti Samadhi*, definition of individuals, practices, paths, considerate speech, methods of discipline, supernormal powers, remembrance of past lives, knowledge of the births and lapses of others, and other spiritual powers. Hence there are no doubts about the Buddha's excellent and second-to-none knowledge. Such were the expressions of Sariputta, and the Buddha agreed with him.

29. PASADIKA SUTTA

The Buddha was then staying in the Monastery of the Prince Vedhanna Shakya situated in the Mango-grove of the Shakya country. Then the news of the recent death of Nigantha-Nataputta was brought to the Buddha. The death had brought about a schism in his order. This news had been brought by Cunda, the younger brother of Sariputta. He is generally known as Cunda the Novice, although he had attained the Arhatship and was already ordained in the Order.

Hearing this news of the schism in the order of Nigantha Nata-putta, the Buddha explained.

"There is no wonder that there has occurred such a disagreeable dissension among his followers. It was because his Order was not rightly defined and arranged. The Order of the Buddha has been well and rightly defined, arranged, and regulated. There is no chance of my Order falling apart after my death." He emphasized the need for fulfilling the rules of the discipline, in order to make it permanent. He also dwelt on the specialties of the perfectly liberated monks in his Order. Negating the invalidities of all the wrong views held by the people and other teachers, he concluded his preaching.

30. LAKKHANA SUTTA

The Buddha was staying in the Jetavana Monastery at Savatthi. There he addressed the monks and said : "There are thirty-two signs symbolically present in the body of a great personage. If these are found in the body of a great personage, there are two alternatives for the possessor; if he lives at home, he becomes a universal monarch with seven Jewels appearing to serve him; if such a person renounces his home and hearth and sees a homeless life, he is sure to become an Enlightened Buddha, supreme dispeller of the veil of darkness from the world.

These thirty-two signs are known to and admitted even by the hermits lying outside this Order of mine, but they do not know about the actions, the fruits of which were instrumental in producing them. The following are the thirty-two signs : 1. The feet are with level tread. 2. There is the sign of a thousand-spoked wheel on the soles of the feet. 3. The heels are projecting. 4. The hands and feet are soft and tender. 5. The hands and feet are like a net. 6. The fingers and toes are long. 7. The ankles are like rounded shells. 8. The legs are like those of an antelope. 9. The hands are long enough to touch the knees while standing erect. 10. The male organ is covered with a sheath. 11. The complexion is golden. 12. The skin is delicately smooth and no dust ever clings to the body. 13. The body has hairs each of which grows from a single pore. 14. The hair, blue black in colour, turns upward curling to the right in ringlets. 15. The frame of the body stands straight like that of a divine Being. 16. The seven surfaces of the body are convex. 17. The front upper half part of the body is like that

of a lion. 18. There is no furrow between the two shoulders. 19. The proportions of the body are symmetrical, with the length equal to the spread of the two arms. 20. The bust of the body is equally rounded. 21. The tasting capacity of the tongue is extremely acute. 22. The jaws are like those of a lion. 23. The teeth are in a set of forty in number. 24. They are regular. 25. They are lustrous. 26. The canine teeth are very white and shiny. 27. The tongue is unusually long (Prabhuta). 28. The voice is very sweet like that of a mythical singing-bird. 29. The colour of the eyes is blue. 30. The eye-lashes are like those of a cow. 31. There is a soft, white, and cotton-like bunch of hairs between the two eye-brows. 32. The head stands upward and erect like a turban.

The above signs are all the results of former good actions, said he.

31. SIGALOVADA SUTTA

The Buddha was staying in the Velu-vana monastery at Rajagaha. At that time young Singala, devoted son of a householder, rising early, went forth from the city of Rajagaha. With his wet hair and wet garments, the young householder clasped both his hands, raised them upwards, and prayed to all the corners of the earth such as the East, the South, the West, the North, the Nadir, and the Zenith.

The Buddha saw him one day doing such worship and enquired the reason of this. Singala replied that his father was dead and at his death-bed, he had told him to do such worship. The Buddha told him that it was not the way of worship in the Noble Discipline. He preached that the householders should separate themselves from the fourteen kinds of evil deeds, cover the six directions, and set out to conquer both the regions thus : "The parents are the East, the teachers are the South, the wife and children are the West, the friends and companions are the North, the servants and workers are the Nadir, and the preceptor and Brahmanas are the Zenith. These are to be regarded as such."

He further preached to him : "Whoever shall fulfill the duties due to them will surely be repaid by these worshipped ones. The fulfillment of duties shall produce the desired effect through compassion and gratitude toward oneself."

32. ATANATIYA SUTTA

The Buddha was staying at Vulture Peak situated in the neighbourhood of Rajagaha. There, the four Guardian Spirits, named Maharajika, approached the Buddha, with their varied followers. They greeted him and took their seats in one corner. Then King Vessavana, the foremost of them, spoke to the Buddha : "Lord, there are many evil spirits who are hostile to you, the Dhamma, and the Sangha, for they are averse to restraint and the holy life. It is possible that they might do some harm to your disciples, when these resort to secluded places for their frequent meditative practices. These disciples of yours should therefore learn this Dharani of Atanatiya and recite it daily for the safety and protection against such dangers.

The Buddha, the Blessed One, accepted his *Dharani* in silence. Then the Guardian Spirit, King Vessavana, read out the *Dharani* of Atanatiya.

This Atanatiya Paritta consists of adoration to all the seven Buddhas, namely, Vipassi, Sikhi, Vessabhu, Kakusandha, Konagamana, Kassapa, and Angirasa (that is, the Gautama Buddha). Then it cries for help to the leaders of the host of mythical spirits mostly twenty-eight in number.

33. SANGITI SUTTA

The Buddha was staying in the Mango grove of Cunda, the son of a goldsmith, in the town of Pava. At that time the Mallas of Pava, who had just then built a new Council Hall, invited the Buddha to use the Hall first. The Buddha accepted the invitation and came, with the assembly of monks. He preached to them far into the night. The Mallas went to their homes after the completion of the preaching. When the Buddha found the monks eager to listen further, he ordered Sariputta to preach to them.

Venerable Sariputta mentioned the recent decease of Nigantha Nataputta, told them of the reported schism among his followers. Sariputta wanted them to agree on the fundamentals of the Buddha's *Dhamma*, which he enumerated one to ten. For instance, the following few items will suffice ;

“What is the one item ? It is that all sentient beings depend on food.”

“What are the two items ? They are name and form, *Nama* and *Rupa*.”

“What are the three items ? They are Avarice, animosity, and ignorance which are the root of unwholesome work.”

“What are the four items ? They are the four bases of Memory Practice.”

“What are the five items ? They are the five obstructions.”

“What are the ten items ? They are the ten religiously pious deeds.”

34. DASUTTARA SUTTA

The Buddha was then staying on the bank of the Pond called Gaggara in Campa. There Sariputta preached this precept of ten Items and under each of them ten *dhammas*, so that there are altogether one hundred items in all. For instance, which item of the *Dhamma* is very useful ? The absence of inadvertency in wholesome deeds. Which item of the *Dhamma* is necessary to be realized ? The firm state of Liberation through the mind.”

Dhamma.Digital

A NOTE FROM THE NEWARI TRANSLATOR

I have rendered the work presented here into Newari based upon the Dīgha Nikaya Pali of the Devanagari Edition of Nalanda. I have given the names of the works used as reference books at the end of this work. I accordingly express my thanks to all previous translators.

There was usually no custom to give headings and sub-headings for the sections of each sutta in the ancient tradition. We find headings and sub-headings put in the said works edited under the Venerable Jagadisha Kashyapa, which I have followed fully in this work. Hence I feel compelled to explain this to the readers. For the facility of the readers, I have given the numbers of the paragraphs in this work also, as given in the Devanagari Edition of Nalanda. This will enable the readers to refer to the needed matter in the corresponding paragraphs. By means of the Nalanda Edition,

it will be easy to compare it with the Burmese and Roman script editions of the work as well.

In order to do away with repetition, I have sometimes used either the symbol (P), standing for the Pali Word 'peyyala', or dots, or a combination of both. These signs will easily be recognized by those who are used to such signs. There are some things in the first section of this work, the Sila Kkhandha, that I have explained. The material from the second Sutta, the Samanna Phala, is repeated from page 41 to page 54, and shown in the foot-note. All these figures refer to those of the Nalanda Devanagari Edition of the Tripitaka. As has been already said, the figures in the foot-notes of this work refer to those of the pages of the Nalanda Devanagari Edition of the Pali Work. In others, the name of the books has been given. In order to distinguish the Digha Nikaya of different languages, short ways have been used to show them; as for instance, in Hindi, 'Hi. Di. Ni.' means Hindi Digha Nikaya.

During the 45 days of observing my Mother's funerary rites I finished translating this work into Newari. I had the opportunity of reading this translation from the beginning to the end to my august late father, Mr. Purna Bahadur Bajracharya, in order to console him on having just lost his dear wife of 67 years. I could not however dedicate this work to him while he lived. Nevertheless I have to attribute the whole credit of translating this work to my deceased parents, Mr. Purna Bahadur Bajracharya and Mrs. Bir Maya Bajracharya. For this reason and with my cherished wish for them to attain Nirvanic Peace, I dedicate this work to them.

The Translation is before the readers. It is possible that it may contain a good many errors due to poor proof-reading etc. If such mistakes are found please overlook them as natural. As for instance on page (158) there occurred 'Gvi instead of Svi'; 'Abhijna instead of Abhi-sanja' (page 110); 'Bhi instead of Shi' (page 233). These are possibly only a few instances for there might be more. The context however will show the correct reading. Hence I thought it unnecessary to burden this work with a list of corrections. If there be any suggestions, these will be thankfully received and acknowledged.

ACKNOWLEDGEMENTS

As with my previous translations of Pali texts, the final version of this translation of the Digha Nikaya has been improved by comparing my work with other vernacular translations. Consequently my first debt is to those who translated the Digha Nikaya into English, Hindi and Sanhalese.

I am deeply grateful to Bhikkhu Kumara Kashyapa 'Tripitakacharya' and Bhikkhu Dhamma Gupta 'Buddha-Sasana-Pandita' for their learned advice and help. I am also thankful for the valuable advice and suggestions of Bhikkhu Jnanapunika and Bhikkhu Sudarshana. Moreover I would like to express my thanks to Mr. Ayodhya Prasad Pradhan, a scholar of Buddhism, for prompt English translation of the preface. Bhikkhu Sumangal is to be thanked for his help in obtaining needed books.

For their help in the preparation of monuscripts I render my heartfelt gratitude to my nieces, Misses Amita Dhakhwa and Supriya Shakya. My thanks are also due to the Nepal Press for their timely completion of printing.

To Conclude, just as I wish that my mother were still alive, I hope that my mother tongue may live forever. That is why I have translated the Digha Nikaya into Newari. I shall consider my endeavour a success if, through the study of this work, readers apply themselves to the Dhamma with constant perseverance, thereby attaining full knowledge of the Buddha and his teaching.

Full Moen Day of Kartika 1110 N. S.
13th November, 1989

Dunda Bahadur Bajracharya

भूमिका

बुद्धवचन संग्रहीत जुया च्वंगु त्रिपिटकया न्हापांगु ग्रन्थ दीघनिकाय नेपाल भाषा सम्पूर्ण खण्ड प्रस्तुत याये खना जित हर्ष जुया च्वन । बुद्धत्व प्राप्त याना बिज्यासेनिसे भगवान बुद्ध ४५ दै तक गां गां निगम निगम देदे चाहिला महापरिनिर्वाण जुया बिज्यागु ई तकया अवध्री दुने गुलि नं वसपोलं उपदेश बिया बिज्यात उकियात संग्रह यायेगु प्रयत्न पालि त्रिपिटकय् जूगु दु । बुद्धवचनयात (क) सुत्तपिटक, (ख) विनयपिटक व (ग) अभिधम्मपिटक कथं स्वथी विभाजन याना तःगुया कारणं हे त्रिपिटक धयागु नां जूगु खः । त्रिपिटकय् दुध्याना च्वंगु ग्रन्थत थये खः—

(क) सुत्तपिटकयात न्यागू निकायय् विभाजन याना तःगु दु—(१) दीघनिकाय, (२) मज्झिमनिकाय, (३) संयुक्तनिकाय, (४) अङ्गुत्तरनिकाय व (५) खुद्दकनिकाय ।

खुद्दकनिकाययात नं फिन्यागू भागय् थला तःगु दु—(१) खुद्दकपाठ, (२) धम्मपद, (३) उदान, (४) इतिवृत्तक, (५) सुत्तनिपात, (६) विमानवत्थु, (७) पेतवत्थु, (८) थेरगाथा, (९) थेरीगाथा, (१०) जातक, (११) निद्देश, (१२) पटिसम्भिमदामग, (१३) अपदान, (१४) बुद्धवंश व (१५) चरियापिटक ।

(ख) विनयपिटकयात नं (१) महावग्ग, (२) चुल्लवग्ग, (३) पाचित्तिय, (४) पाराजिक व (५) परिवार कथं न्यागू भागय् विभाजित याना तःगु दु ।

(ग) अभिधम्मपिटकयात नं (१) धम्मसङ्गणि, (२) विभङ्ग, (३) धातुकथा, (४) पुग्गलपञ्चत्ति, (५) कथावत्थु, (६) यमक व (७) पट्टान कथं न्हेगू भागय् विभाजन याना तःगु दु ।

दीघनिकाय ग्रन्थय् जम्मा ३४ पु सुत्तत दु थुपि फुक्क सुत्तत आकारय् दीर्घ जुया च्वन । ध्व ग्रन्थय् शीलस्कन्ध-वर्ग, महा-वर्ग व पाथिक-वर्ग कथं स्वंगू वर्गय् ब्वति थला तःगु दु । न्हापांगु शीलस्कन्ध-वर्गय् १३ पु सुत्तत दु । थुपि सुत्तत प्रायः याना शील, समाधि व प्रज्ञा नाप सम्बन्धित खने दु । महा-वर्गय् १० पु सुत्तत दु थुपि सुत्तत प्रायः 'महा' धयागु शब्दं शुरु जुया च्वंगु दु । जनवसभ-सुत्त, सक्कपञ्च-सुत्त व पायासिराजञ्ज-सुत्त स्वपु जक विकल्पय् खने दु । पाथिक-वर्गय् न्हापांगु सुत्त पाथिक-सुत्त प्रारम्भ जुया च्वंगुलि हे पाथिक-वर्ग जूगु खने दु । शीलस्कन्ध-वर्गय् दुगु फुक्क सुत्तत प्रायः गद्यय् दु, महा-वर्ग व पाथिक-वर्गय् दुगु आपालं सुत्तय् गद्य व पद्य मिश्रित खने दु ।

दीघनिकाय भाणवारया ल्याखं जम्मा ६४ भाणवार दु । दीघनिकायया प्रत्येक सुत्तया प्रारम्भय् 'थथे जि न्यना' धयागु वाक्यं शुरु जुया च्वंगु दु । थथे जि न्यनाया साधारण अर्थ खः "आनन्द भन्तेनं गथे भगवान बुद्धया

१. खुगूगु संगायनय् (१) नेत्ति, (२) पेटकोपदेश व (३) मिलिन्द-प्रश्न थुपि स्वंगू ग्रन्थयात खुद्दकनिकाय अन्तर्गत दुध्याकूगु दु ।

सन्मुख्यं न्यनागु खः अथे हे वसपोल भगवान् बुद्धया परिनिर्वाणं लिपा प्रथम संगायनया इलय् जि न्यनाकथं कनागु खः" धयागु आशयं पूर्णं जुया च्वंगु दु । दीघनिकायया अट्ठकथा सुमङ्गल विलासिनीस थुगु ख्ये आचार्यं बुद्धघोषं सविस्तार व्याख्या याना बिज्याना तःगु दु ।

पाठकवर्गपिनि सुविधाया निति प्रस्तुत ग्रन्थ दीघनिकायय् दुगु ३४ पु सुत्तया संक्षिप्त रूपरेखा थन प्रस्तुत याना च्वना—

प्रस्तुत ग्रन्थ : छगू रूप रेखा

१. ब्रह्मजाल-सुत्त

छक भगवान् बुद्ध भिक्षुसंघ व्वना राजगृह व नालन्दाया बिचेयागु राजमार्गय् बिज्याना च्वंबले सुप्पिय परिव्राजक नं थःम्ह शिष्य ब्रह्मदत्त माणवक नापं वसपोलया ल्यूल्य वना च्वंगु खः । उबले सुप्पियं बुद्ध, धर्म व संघयात निन्दा याना च्वंगु खः परन्तु वया थःम्ह शिष्यं धाःसा बुद्ध, धर्म व संघया प्रशंसा याना च्वंगु खः । भिक्षुपिनि विचय् थव खे जुल ।

थ्वहे ख्यात कारण याना भगवान् बुद्ध आज्ञा जुया बिज्यात—यदि मेपिसं जित, धर्मयात अथवा संघयात निन्दायात धाःसा थुकथं निन्दा याचि लिसे तन्वये मते, मन सुख मयके मते । इमिसं धागु ख्ये छिमिसं छानवीन याना स्वयेमाः 'थव कारणं थव खे ठीक मजू, थव कारणं थव खे असत्य खः, थव खे जिमिके मद्दु, थव खे जिमिके बिल्कुल हे मद्दु ।' थये हे सुनानं प्रशंसा याःसां नं प्रशंसित जुइ मते, फुले जुइ मते धकां नं आज्ञा जुया बिज्यात ।

थ्वहे उपदेशयात स्वाका भगवान् बुद्ध आज्ञा जुया बिज्यात—पृथक्जन मनुखं शीलयागु कारणं तथागतयात प्रशंसा यात धाःसा व साप हे कोह्यगु प्रशंसा जुइ । चूलशील, मध्यमशील व महाशीलयो कारणं जक तथागतयात प्रशंसा यायेबहः मजू । वसपोलं कना बिज्यागु गुगु धर्म खः उकियात थुइका काये फयकेमाः गुगु गम्भीरगु, खके थाकूगु, थुइके थाकूगु, शान्तगु, प्रणीतगु, अतकविचरगु, निपुण (सूक्ष्म) गु तथा पण्डितपिसं थुइके बहःगु खः उजागु धर्म वसपोलं स्वयं अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कार याना कना बिज्यात धका सीइका खका प्रशंसा याःसा जक उजागु प्रशंसा धात्येगु प्रशंसा जुइ ।

साधारण मनूतयंगु छु खे, लाखी जन्म जन्मान्तरया खे लुमके फूपि असाधारण ध्यानी व्यक्तियिसे थःपिसं खंगु सत्य घटनाया आधारय् निष्कर्ष पिकया दय्कूगु धर्म=सिद्धान्त=मत हे नं संसार चक्रय् सत्यना च्वंगु खे व्याख्यानं याना बिज्यासे वसपोलं थुजापि न्हापा जुया वने थुकूगु ख्या आधारय् सिद्धान्त दय्कूपित पूर्वान्त कल्पित धका आज्ञा जुया बिज्यात ।

न्हापा जुया वंगु ख्या आधारय् बने जूगु धर्म=दृष्टी थये खः—

(१) आत्मा अमर खः धाइपि प्यथी शाश्वतवादी ।

(२) ईश्वर अमर खः छीपि जक नाशवान खः धाइपि प्यथी आंशिक शाश्वतवादी ।

(३) लोकया विषयय् कल्पना याइपि प्यथी अन्तानन्तवादीपि ।

(४) थ्वहे खः धका विशिष्ट लपय् सिद्धान्त मत्थुपि प्यथी असरोविक्षेपवादी ।

(५) आत्मा व लोक बिना कारण बने जूगु माने याइपि निथी अधिन्वसमुपपन्नवादीपि ।

यथे हे सिद्धा जुद्धु खंयागु कल्पना याना धर्म—मत—सिद्धान्त ४४ गू कथं बने जूगु खः । गथेकि—

(१) सिद्ध धुंका आत्मा होसी जुया च्वनी धका धाईपि १६ थी उद्धमाघातनिका संज्ञावादीपि ।

(२) सिद्ध धुंका आत्मा बेहोसी जुया च्वनी धका धाईपि ८ थी उद्धमाघातनिका असंज्ञावादीपि ।

(३) सिद्ध धुंका आत्मा न होसी जुया च्वनी न बेहोसी हे जुया च्वनी धाईपि ८ थी उद्धमाघातनिका नैवसंज्ञानासंज्ञावादी ।

(४) सिद्ध धुंका आत्मा खतम जुद्ध धयागु नास्तिकबादयामु विचार दुपि ७ थी उच्छेदवादीपि ।

(५) थ्वहे जीवन्यु निर्वाण जुद्ध धका विश्वास याईपि ५ थी दृष्टधर्म निर्वाणवादीपि ।

थुपि हे पूर्वान्तपाखें १८ गू व अपरान्तपाखें ४४ गू कारणयात आधार बने याना निर्वाणयागु गुगु ६२ गू सिद्धान्त—अधिमुक्ति पदत खः थुपि दृष्टि (मत) बादयात तथागतं सिद्धा थ्व स्वया नं उत्तरोत्तर खें नं सिद्धा बिज्यागु दु धका खंका तथागतं कना बिज्यागु धर्मयात प्रशंसा याःसा जक व धात्येंगु प्रशंसा जुद्ध ।

तृष्णाया भ्रमय लाना हे थुपि ६२ गू सिद्धान्त प्रतिपादन जूयें स्पर्शया कारणयात मुख्य कारण थुद्धे मफया दृष्टिगत संसार चक्रय लाना च्वंगु खें मखना च्वन । वेदनाया कारण तृष्णा, तृष्णाया कारण उपादान, उपादानया कारण भव उत्पन्न जुद्ध, भवया कारण जाति (जन्म), जातिया कारण जरा, मरण, शोक, खवेयुग, दुःख, दौर्मनस्य व उपायास उत्पन्न जुद्ध धयागु प्रत्येत्यसमुत्पादया खें व्याख्यान याना बिज्यात । मुबले भिक्षु थुपि खूगु स्पर्श आयतनया समुदय, अस्तगमन, आश्वाद, आदीनव व निश्शरणयात यथाभूतं सिद्धा काइ उबले शील, समाधि, प्रज्ञा व विमुक्तिया ज्ञान नं दर्शन जुद्ध, अले थुजागु दृष्टीजाल, भ्रमजाल, अर्थजालपाखें मुक्त जुया अनुत्तसु संग्राम विजयी याये फइ ।

गुबले तक थुजागु ६२ गू वा ६२ गू मध्ये न्ह्यागूसं छगू दृष्टि श्रमण वा ब्राह्मणपिके दया च्वनी उबले तक संसार चक्र मुक्त जुद्ध फइ मखु । विश्वय थुपि ६२ गू प्रमुख सिद्धान्त मानो छगू चिकिचाधंगु पुखुली दुने दुपि ततधिकपि न्यातयत जालय प्यंकेवं जालय दुने क्यनीयें हे विश्वयात भ्रमणय लाकातगु थुपि दृष्टी जालत खः ।

२. सामञ्जफल-सुत्त

भगवान् बुद्ध राजगृहया जीवकयागु आन्नवनय फिनि सत्याः भिक्षुमहासंघ च्वना बिज्याना च्वन ।

कतिपुन्हीया बहनी जुजु अजातशत्रु थःगु दरवारया च्वय्या तल्लाय च्वना उदान प्रकट यात—अहा ! गपायसकं यइपुस्से न्ह्याइपुस्से च्वगु रात ! थौं सु श्रमण वा ब्राह्मणयागु सत्संगत याये माली, गुम्हसियागु सत्संगत यायेवं जिगु चित्त प्रसन्न जुद्धु खः ।

जुजुया खें न्यना अमात्यपिसं यथः गुरुपिनिगु प्रशंसा यायां पूर्णकाश्यप, मक्खलि गोसाल, अजित केसकम्बल, प्रकुधकच्चायन, सञ्जय वेलट्टपुत्त तथा निगण्ठनाटपुत्तयागु नां न्ह्यथना इमिथाय वनेत सल्लाह बिल ।

जुजुं सुम्क च्वना च्वंम्ह जीवकयाके न्यन—“सौम्य जीवक ! छ छाय सुम्क च्वना च्वना ?

जीवकं धाल—वसपोल जिमिगु आन्नवनय बिज्याना च्वंगु दु । वसपोल भगवान् अरहत सम्यक्सम्बुद्ध विद्याचरण सम्पन्न सुगत लोकविद् अनुत्तर पुरुष दम्य सारथी देवमनुष्यापि शास्ता बुद्ध भगवान् खः । वसपोल नाप सत्संगत यायेवं अवश्य नं देवयागु चित्त प्रसन्न जुद्ध ।

जीवकयागु खँ न्यना वयात हे आवश्यक प्रबन्ध मिले याका गन भगवान् बुद्ध बिज्याना च्वंगु दु अन प्रस्थान यात ।

जुजुया न्ह्यःस खः—भन्ते ! अनेक कथंया ब्यावसाय याना थःत, मांभोपित, काय् कलापित, पासापित सुखी व आनन्दित याना दान दक्षिणा विया पुण्य कमाये याःथें भिक्षु जुया थ्वहे जीवनय् श्रामण्य फल प्राप्त याये फइला ?

भगवान् बुद्ध जुजु अजातशत्रुयाके थ्व प्रश्न मेपिके न्यना लिसः कया तयागु दुसा मेपिसं गुकथं लिसः बिल घयागु खँ कनेत आज्ञा जुया बिज्यात । जुजु अजातशत्रुं तत्कालीन खुम्ह प्रसिद्ध तीर्थकरतय्सं इमिगु सिद्धान्त कथं लिसः ब्यूगु खँ बिन्ति यात गुगु लिसः न्यना जुजु तःसकं अप्रसन्न जूगु खँ नं कन ।

भगवान् बुद्ध जुजुयात छम्ह आज्ञाकारीम्ह च्यो छम्हसियागु उदाहरण बिया बिज्यात । यदि उम्ह च्यो छें तोता प्रव्रजित जूवन धाःसा छु वयात हानं गृहस्थी तयेगुला, महाराज ! धका जुजुयाकेतुं न्ह्यःस न्यना बिज्यात ।

“जिमिसं वयागु सेवा याये !” घयागु जुजुया लिसः खः ।

भौतिक कथं महत्त्वपूर्ण मज्जासां मिखां प्रत्यक्ष खने दुगु थुगु भिक्षु जुयाया प्रत्यक्ष फल कना बिज्यासे वसपोलं भिक्षु जीवनय् वास्तविक फलया ब्याख्या याना बिज्यात । (१) गुकथं तथागतयागु धर्म उपदेश न्यना गृहस्थीपिसं गृहस्थाग याना प्रव्रजित जीवन हनी ? (२) गुकथं भिक्षु चूलशील, मध्यमशील, महाशील पालन याना शील सम्पन्न जुइ ? (३) गुकथं भिक्षु थःगु इन्द्रिय संयम याना स्मृति सम्प्रजन्य जुया सन्तुष्ट जुया च्वनी ? (४) गुकथं भिक्षु पञ्चनीवरण यात प्रहीण याना प्रमुदित जुया चित्तयात समाधिष्ट याइ ? (५) गुकथं भिक्षु प्रथम, द्वितीय, तृतीय व चतुर्थ ध्यान प्राप्त याइ ? (६) गुकथं भिक्षु विषयना ज्ञान, मनोमय ऋद्धि ज्ञान, ऋद्धिविघ्नज्ञान, दिव्यश्रोत ज्ञान, परचित्त ज्ञान, पूर्वनिवासानुस्मृति ज्ञान, दिव्यचक्षु ज्ञान प्राप्त याना अन्ततः जन्म, जरा, मरणं मुक्त जुया च्वंगु निर्वाण धर्म प्राप्त याना आस्रव क्षय ज्ञान प्राप्त याना विमुक्तिया अनुभव याइ घयागु खँ छसिकथं कोलाक कना बिज्यात ।

बोया हत्यारा जूगुया कारणं थुगु धर्मदेशना न्यना प्रत्यक्ष लाभ जुजुं काये मफुगु खँ भगवान् बुद्ध भिक्षुपित आज्ञा जुया बिज्यात ।

३. अम्बट्ट-सुत्त

भगवान् बुद्ध इच्छामङ्गल घयागु कोसल ब्राह्मणपिनिगु ग्रामय् बिज्याना च्वंबले पोक्खरसाति घयाम्ह सम्मानितम्ह ब्राह्मण थःम्ह युवा विद्वान् शिष्य ‘अम्बट्ट’ यात बुद्धयाथाय् वना छु बुद्धयाके धात्थें हे स्वीनिता महापुरुष लक्षण दु लाकि महु स्वया सिइका वा धका छ्वःगु खः । पासापि वना अम्बट्ट भगवान् बुद्धयाथाय् वन परन्तु जातिय अभिमानया कारणं अम्बट्ट भगवान् बुद्धयात शिष्ट व्यवहार मयागु जक मखु वं शाक्य जातितय्त अकुलीन जूगु तथा ब्राह्मणपि प्रति अनादर भाव कयंगु खँयागु नं दोषारोपण यात । भगवान् बुद्ध कण्हायनया इतिहास कना शाक्यतय् पूर्व-पुरुष राजा इक्ष्वाकुया दासी-पुत्र हे कण्हाया वंशज जूगु खँ कना बिज्याबले अम्बट्ट मछाला छ्यों कोछूकूगु खः । भगवान् बुद्ध—“गुम्ह विद्या व आचरणं युक्त जुइ व हे देव व मनुष्यापि मध्ये श्रेष्ठ जुइ” धका ब्रह्मा सनडकुमारयागु गाथा प्रस्तुत याना बिज्यात ।

अम्बट्टं थः गुरु पोक्खरसातिथायाय वना बुद्धयाके दुगु स्वीनिता महापुरुष लक्षण सम्बन्धि खं कन ।
अद्धां गद् गद् जुया पोक्खरसाति भगवान् बुद्धयाथाय वना अम्बट्टयागु अशिष्ठ व्यवहार प्रति क्षमा प्रार्थना यायेगुया
साथे उपासकत्व नं स्वीकार यात ।

४. सोणदण्ड-सुत्त

भगवान् बुद्ध अङ्गदेशय चारिका यायां न्यासल भिक्षुपि व्वना चम्पाया गगगरा पुखुसिथय बिज्याना
च्वंबले जुजु बिम्बिसारपाखे सम्मानित सोणदण्ड ब्राह्मणं नं भगवान् बुद्धयागु दर्शन यायेगु इच्छा प्रकट यावले अन्य
ब्राह्मणपिसं भगवान् बुद्धयाथाय मवनेगु सल्लाह जक ब्यूगु मखु निरोध तक नं यागु खः । छपि सोणदण्ड ब्राह्मण
भगवान् बुद्धयाथाय बिज्यातकि छपिनिगु यश घटे जुइ, श्रमण गौतमयागु यश अभिवृद्धि जुइ उकि बरू श्रमण
गौतम हे छपिनिगु दर्शन याः वयेवहः जू धका न्यंकूगु खः ।

सोणदण्ड इमिगु तर्कयागु खं मन्यसें भगवान् बुद्धयागु अनेक प्रकारं प्रशंसा यागु खः । वसपोल अतिथीया
रूपय कीगु गामय बिज्याना च्वम्हसित कीसं सत्कार यायेमाः, गौरव यायेमाः, माने यायेमाः, पूजा यायेमाः तथा
शिष्टाचार पूर्वक व्यवहार यायेमाः धका वसपोलयागु गुण असीमित रूपं दुगु खं न्यंकूगु खः ।

सोणदण्ड ब्राह्मण गन भगवान् बुद्ध बिज्याना च्वंगु दु अन छु थ्यनीन वयात प्रश्न न्यनेगु खँय अनेक
दुविधा जुल । “ब्राह्मण ! थ्व प्रश्न थुकथं न्यनेगु मखु ।” धका भगवान् बुद्ध आज्ञा जुया बिज्याये साथं परिषदं
वयात गिज्जे याइ धका ग्यात । हानं भगवान् बुद्धयाथाय थ्यंका सुकं लिहाँ वन धाःसां ऊन हे थःत अपमानित
जुइगु खंकल । भगवान् बुद्ध वयागु मनयागु खँ सीका—“ब्राह्मण ! गोगु अङ्गं युक्त जुल धाःसा ब्राह्मण जुइ
धका न्याना बिज्यात ।”

ब्राह्मणया लिसः खः—ब्राह्मण जुइत (१) माँबी सजाति जुइ मागु, (२) वेदय पारंगत जुइ मागु,
(३) व्यक्तित्व दुम्ह जुइ मागु, (४) शीलवान जुइ मागु व (५) पण्डित मेधावी जुइ मागु ।

भगवान् बुद्धया न्ह्यसः खः— छु थुपि न्यागूलि हे अङ्ग दयेमाः कि क्रमशः छगु निगु स्वंगु याना थुजागु
अङ्गत पूमवंसां ब्राह्मण धाये ज्यू ?

सोणदण्ड जातिय व्यवस्था खण्डन यायां ब्राह्मण जुइत शीलवान व मेधावी जुल धाःसा वयात ब्राह्मण
धाये ज्यू धका स्वीकार यात । भगवान् बुद्ध सोणदण्डयागु थुगु खँय सहमति प्रकट याना शील व प्रज्ञा हे
ब्राह्मणत्वया निरति अत्यावश्यक गुण खः धयागु खँ प्रकाश याना शीलद्वारा परिशोधित प्रज्ञा खः, प्रज्ञाद्वारा
परिशोधित शील खः । गन शील दइ अन प्रज्ञा दइ, हानं गन प्रज्ञा दइ, अन शील दइ धका कना बिज्यात ।

भगवान् बुद्धयागु उपदेशं सोणदण्ड प्रभावित जुया उपासकत्व स्वीकार यात । परन्तु खुल्ला रूपं भगवान्
बुद्धया उपासकत्व स्वीकार यागु खँ जनमत विरुद्ध जुइ धयागु खँ थःत हानि जुइ धयागु भयं बुद्धयाके प्रार्थना
यात—‘भो गौतम ! यदि परिषदय च्वनाम्ह जि छलपोलयात निपा ल्हा जोज्वलपा बित्ति यात धाःसा थवयात
छलपोलं जि आसनं दना प्रत्युपस्थान याःगु धका भापिया बिज्याहुँ; फेता फ्यन धाःसा शिरं वन्दना याःगु, रथय
च्वनाबले छडी ल्हन धाःसा स्थं कुहाँ वःगु खः, कुसा चिइकल धाःसा शिरं वन्दना याःगु खः धका छलपोल गौतमं
स्वीकार याना बिज्याहुँ ।

५. कूटदन्त-सुत्त

जुजु बिम्बिसारपाखे सम्मानित तथा लाभान्वित जुया च्वम्ह कूटदन्त ब्राह्मणं भारी संख्याय् अर्थात् न्हसः द्रह्ते, न्हसः यूसाचात, न्हसः साचात, न्हसः फेचात स्याना यज्ञ यायेगु तथारी याना च्वंगु खः । उगु हे इलय् भगवान् बुद्ध न्यासल भिक्षुपि व्वना खाणुमत्तया अम्बवट्टिकाम् बिज्याना च्वंगु खः । कूटदन्त भगवान् बुद्धं फिखुता परिस्कार (अङ्ग) दुगु त्रिविध यज्ञ सम्पदा स्यु । उकि वसपोलयाथाय् वना न्यवने माल धका वने त्यबले हे अन्य ब्राह्मणपिसं वयात मना भगवान् बुद्धयाथाय् वनेगुली विरोध याबले वं भगवान् बुद्धयागु अनेक कथं प्रश्नांसा याना भगवान् बुद्धयाथाय् वंगु खः । कूटदन्त ब्राह्मणं त्रिविध यज्ञ विधि सम्बन्धी न्यंगु न्हसःया लिसलय् न्हपा न्हपा महाविजित जुजुं फिखुता परिस्कार दुगु त्रिविध यज्ञ सम्पदां युक्त छगू आदर्श यज्ञया वर्णन याना बिज्यात । पूरोहित ब्राह्मणया सल्लाह कथं राज्यय् निर्धनता मदय्के बिल, भ्रष्टाचार, खुज्या तथा अन्य खराबीया मूख्य हाः हे मदय्के बिल । जुजु महाविजित नं थुगु यज्ञ यायेया निति योग्यम्ह खः । अथे हे यज्ञ याकेत च्वनिम्ह पूरोहित ब्राह्मण नं योग्यम्ह अङ्ग पूर्णम्ह जुल ।

महाविजितद्वारा यागु उगु आदर्श यज्ञ यागु वर्णन न्यता लय्ताम्ह कूटदन्तया न्हसः खः—भन्ते ! छु थ्व स्वयां क्कत मदुगु पस्नु आपालं आपा फल दुगु मेगु यज्ञ दनिना ?

भगवान् बुद्धं थुजागु यज्ञ स्वया शीलवान प्रव्रजितपिनिगु उद्देश्यं याना न्हि न्हि दान बिइगु आपा फल दु; अरु थ्व स्वया क्रमशः चतुर्दिशां वइपि सङ्ख्या उद्देश्य याना विहार दयेका दान बिइगु, प्रसन्न चित्त तथा त्रिरत्न शरणागमन जुइगु, पञ्चशील कायेगु तथा सामञ्जस्यफल सुत्तय्थे तथागतयागु धर्म उपदेश न्यता गृहस्थीपिसं गृह त्याग याना प्रव्रजित जीवन हनिगु खनिसे कया आसव क्षय ज्ञान प्राप्त याना विमुक्तिया अनुभव थाइगु खँ तक छसिकथं कोलाक यज्ञयागु गुण व फल कना बिज्यात ।

उपदेशया अन्तय् कूटदन्तया धर्मचक्षु उत्पन्न जुल—“गुलि नं समुदय धर्मं दु इपि फुक्क निरोध धर्मं खः ।”

६. महालि-सुत्त

उगु इलय् महालि ओट्टुद लिच्छवी (जुजु ?) लिच्छवी परिषद् व्वना गन भगवान् बुद्ध बिज्याना च्वंगु दु मन महावनयागु कूटारमारशाला दु अन वया उगु इलय् भगवान् बुद्धया उपस्थाय जुया च्वम्ह नागितयात बुद्धयागु दर्शनया निति प्रार्थना यावल । सिंह श्रामणेनं नं नागितयात कोशल व मगधयापि ब्राह्मण हूत व ओट्टुद लिच्छवी, लिच्छवी परिषद् व्वना वपित भगवान् बुद्धयागु दर्शन याके दसा बेश जुइ धका प्रार्थना यात ।

स्वदेति च्वना बुद्धशासन त्याग याना वम्ह सुनक्खत लिच्छवी पुत्रं (कुमार ?) दिव्य रूप जक खना दिव्य शब्द मत्ताया धका हात्ता जूयात उद्देश्य याना छु वं दिव्य शब्द दया नं मत्तागु सकि मक्या मत्तागु धयागु ओट्टुद लिच्छवी न्यंगु न्हसःया लिसलय् भगवान् बुद्धं सुनक्खत लिच्छवीपुत्रं दिव्य शब्द दया नं तायेके मङ्गु खः मदसा मत्तागु मङ्गु धका लिसः बिबा बिज्यात । सुनक्खतं थुगु अभ्यासय् ध्यान व्यूगु खःसा अवश्य दिव्य शब्द श्रवण याये फइगु खः । भगवान् बुद्धयाथाय् दिव्य रूप स्वयेत वा दिव्य शब्द तायेकेत मज्जत प्रव्रजित जीवन हवङ्गु मङ्गु । थ्व स्वया नं उत्तरोत्तर व प्रणीततर धर्म साक्षात्कार यायेत भिक्षुपि वसपोलयाथाय् ब्रह्मचर्य मालन थाइगु खः । यथा सोतापन्न, सकृदागामी, अनागामी तथा अन्ततः आसव क्षय याना अनासव बुद्धचित्त विमुक्ति,

प्रज्ञा विमुक्ति जुया ध्व हे जीवनय् स्वयं अभिज्ञाकार साक्षात्कार यायेत खः । थुपि साक्षात्कार यायेगु मार्ग खः आर्य अष्टांगिक मार्ग ।

७. जालिय-सुत्त

भगवान् बुद्ध कौशाम्बीया घोषितारोमय बिज्याना च्वंबले दारूपत्तिकया शिष्य भोण्डिये व जालिय निम्ह प्रव्रजित परिव्राजकपि भगवान् बुद्धयाथाय् वया न्यंबल—“आवुसी गौतम । व हे जीव व हे शरीर खः ला अथवा मेगु हे जीव मेगु हे शरीर खः ?

भगवान् बुद्ध ध्व न्ह्यसः अज्ञान अन्धकारय् लाइपित जुइ फइगु खे न्ह्ययना बिज्यानि गुम्ह अरहत् जुइ उम्हसियागु निति व हे जीव व हे शरीर खः अथवा मेगु हे जीव मेगु हे शरीर खः घयागु दृष्टि अलग जुइ घुकी घका आज्ञा जुया बिज्यात ।

८. महासीहनाद-सुत्त

भगवान् बुद्ध उरुल्लभ (नगर) या सत्तिक कण्णकथल घयागु भिगदावध् बिहार याना बिज्याना छैन । अचेल काश्यप भगवान् बुद्ध तपयात निन्दा याना हेला याः घागु खे खः ला घका न्यन । भगवान् बुद्ध ओला जुया बिज्यात गुलि तपस्वीपि नरकय्, गुलि स्वर्गय् उत्पन्न जूगु खक खक गुकथ फुकक तपस्यात हेला घाई घका आज्ञा जुया बिज्यात । श्रमण गौतम कालवादी, भूतवादी, अर्थवादी, धर्मवादी, विनयवादी खः घयागु खे स्वयं यः पिसें परिक्षण याना स्वये फु । व ध्व हे आर्यअष्टांगिक मार्ग खः गबेकि—सम्यक् दृष्टि, सम्यक् संकल्प, सम्यक् वचन, सम्यक् कर्मान्त, सम्यक् आजीव, सम्यक् व्यायाम, सम्यक् स्मृति व सम्यक् समाधि खः ।

अचेल काश्यपया विचा खः नांमा च्वनेगु, मुक्ताचार जुइगु, न्हेन्हुया छछाः जक नयेगु, वार्जेचा नयेगु, बनबूल वा ह्याया कुतुं वःगु फल नयेगु, नालुया लें फियेगु, थःत शुद्धि यायेत सुथे न्हिने सन्ध्या इलय् न्हि स्वकः लखय् दाम्पलुकक लखय् दुवे जुइगु हे श्रमणत्व व ब्राह्मणत्वया लक्षण खः नापं कथिन तपस्याया निति थुपि समुचित आदर नं दु ।

थुपि साधना केवल बाह्य मात्र खः । थुजागु खे भतिचा परिश्रम याना नं अभ्यास याये फु परन्तु थुकिया आध्यात्मिक महत्व छुं नं मदु । वसपोलं श्रमणत्व व ब्राह्मणत्वया वास्तविक अर्थ चित्त-विशुद्धि याना वर तथा द्रोह रहित जुया मैत्रीभावना यागु स्थापना यायेमाः । थुकथं शील-सम्पदा, चित्त-सम्पदा तथा प्रज्ञा-सम्पदा हे फुकक खः थुकिया प्राप्तिया निति आर्यअष्टांगिक मार्ग बाहेक मेगु मार्ग मदु ।

अचेल काश्यप लय्ताया भगवान् बुद्धयाथाय् प्रव्रज्या प्रोप्ते घात, उपसम्पदा नं प्राप्त याना थाकन हे अरहत् जुया बिज्यात ।

६. पोट्टपाद-सुत्त

भगवान् बुद्ध श्रावस्ती अनाथपिण्डिकया आराम जेतवनं विहार याना बिज्याना च्चंबले पोट्टपाद परिव्राजक मल्लिकायागु आरामं स्वद्वति परिव्राजकपि मुंका ततःसकं हास वयेका अनेक प्रकारया तिरश्चीन खं कना च्चना च्चन ।

भगवान् बुद्ध पोट्टपाद परिव्राजकयाथाय बिज्याबले पोट्टपादं गुक्थं अभिसंज्ञा निरोध जुइ धयागु खं छक नानातीर्थीय श्रमण ब्राह्मणपिनि विचय जूगु खं बुद्धयात कन । गथेकि—गुलिसिनं धाल—विना हेतु हे पुरुषया संज्ञा (चित्त) उत्पन्न नं जुइ, निरुद्ध नं जुइ । गुलिसिनं धाल संज्ञा हे पुरुषया आत्मा खः । गुलिसिनं धाल एव फुक्क महाच्छद्दिवानपिनिगु खेल खः । पोट्टपादं भगवान् बुद्धयाके नं थुगु प्रश्न न्यन ।

भगवान् बुद्ध थुपि मतत केवल अन्धविश्वास धया बिज्यासे उजागु साधनयागु व्याख्यान याना बिज्यात गुगु छम्ह ब्यक्तियात निरोधसमापत्ति धयागु योगिक अवस्था थ्यंक प्राप्त याइ । उगु इलय् योगीं यथे बिचा याइ—जि चिन्तन यायेगु तःसकं बांमला, जि चिन्तन मयायेगु बांला । उकि वं चिन्तन नं याइ मखु, अभिसंस्करण नं याइ मखु । वं अनन्तो गत्वा निरोध समापत्ति प्राप्त याइ ।

पोट्टपादं थुगु प्रशंगयात तोता अब्याकृत प्रश्नयागु खं न्हयनेगु यात—लोक नित्य खला अथवा अनित्य अथवा अन्तवान् खः अथवा अनन्तवान् ? जीव व शरीर छगू हे खः वा भिन्न ? मृत्युं लिपा तथागत दइ लाकि दइ मखुत आदि आदि । भगवान् बुद्ध थुपि खैत न त अर्थ उपयोगी जू, न धर्म उपयोगी जू, न आदि ब्रह्मचर्य उपयोगी जू, न निर्बेदया निति न विरागया निति न निरोधया निति न शान्तया निति न अभिज्ञाया निति न सम्बोधिना निति न निर्वाणया निति उपयोगी जू उकि धवयात अब्याकृत संज्ञा बिचा बिज्यागु खः । भगवान् बुद्ध 'एव दुःख खः' 'एव दुःख समुदय खः' 'एव दुःख निरोध खः' 'एव दुःख निरोध जुइगु प्रतिपदा (मार्ग) खः' धका कना बिज्यात ।

अनंलि लिपा चित्त हृत्थिसारिपुत्र व पोट्टपाद परिव्राजक भगवान् बुद्धयाथाय वल । भगवान् बुद्ध इमित धर्म कना बिज्यायेबले एकांशिक व अनेकांशिक रूप कनागु खं न्हयना बिज्यात ।

गुलि थुजागु दृष्टि दु 'सिइ धुंका आत्मा अरोगी, एकान्त सुखी जुइ' धयागु मतयात निरर्थक आज्ञा जुया बिज्याना थुजागु मतयात न त सुनां अनुभव यागु दु न त प्रमाण सहित दु धया बिज्यात । थुजागु मतया तुलना गुबले मखंम्ह जनपदकल्याणी धयाम्ह मिसा ययेका च्चम्ह मिजं अथवा गपाय्जा धयागु मस्यूम्ह सिकमि दय्का च्चंगु स्वाहानेया उपमा नाप तुलना याना कना बिज्यात ।

स्वथी शरीर परिग्रह दु गथेकि स्थूल शरीर परिग्रह, मनोमय शरीर परिग्रह व अरूपी (अभौतिक) शरीर परिग्रह । थुपिपाखे छुटे जुइगु हे परम उद्देश्य खः ।

चित्त हृत्थिसारिपुत्र शरीर परिग्रह छगू शरीरं भेगु शरीरय् वनीबले उकिया तादात्म्ययागु खं न्यन । भगवान् बुद्ध दुरयागु उपमा बिचा गथे सां दुर बिइ, दुरं धौ जुइ, धौलि नौनी, नौनीं ध्यः, ध्यलं सपिष-मण्ड जुइ धयागु खं कना गुबले दुर जुया च्चनी उबले धौ धाइ मखु । थुकथं सार्वभौमिक अनित्यताया सिद्धान्त नं खः । थुजागु तादात्म्य केवल व्यवहार पक्षय् जक लागू जुइ, परमार्थ कथं मखु ।

चित्त-हृत्थिसारिपुत्र भगवान् बुद्धयाथाय प्रव्रज्या व उपसम्पदा प्राप्त यात । धर्म मार्गय् वना चित्त हृत्थिसारिपुत्र याकनं हे अरहत्पि मध्ये छम्ह जुया बिज्यात ।

१०. सुभ-सुत्त

भगवान् बुद्ध महापरिनिर्वाण जुया छुं दिन लिपा आयुष्मान् आनन्द श्रावस्ती जेतवनय् अनाथपिण्डिकया आरामय् बिज्याना च्वंगु खः । उबले शुभ माणवक तोदेय्यपुत्र नं छुं ज्याखँया निरति श्रावस्ती वया च्वंगु खः ।

शुभ माणवकं सुं छम्हसित ज्या वाना आयुष्मान् आनन्दयात थःगु छेंय् बिज्याकेत निमन्त्रणा बिइके छ्वल । आयुष्मान् आनन्द ई स्वया कन्हे जक वये धका लिसः बिया छ्वल ।

कन्हेखुन्ह चेतक भिक्षु च्वना वसपोल शुभयागु छें बिज्यात । शुभ माणवकयागु न्ह्यसः खः—‘छलपोल आनन्द दीर्घकाल तक भगवानया उपस्थाय जुया बिज्यात, भगवान् गौतम नाप नाप च्वना बिज्यात । छलपोलं स्यु बुद्ध-भगवान् गौतमं छु धर्मया वर्णवादी जुया बिज्यात, छु धर्मं जनतायात ग्रहण याकेगुया साथे छु धर्मय् जनतायात प्रतिष्ठित याना बिज्यात ?

आनन्दं शुभ माणवकयात भगवान् बुद्धं प्रतिपादित याना बिज्यागु स्वंगू स्कन्ध—आर्य शील स्कन्ध, आर्य समाधि स्कन्ध व आर्य प्रज्ञा स्कन्धया खँ कना बिज्यात । छ्वहे स्वंगू धर्म स्कन्धय् भगवान् गौतम वर्णवादी जुया बिज्यागु व छ्वहे धर्मय् जनतायात प्रतिष्ठित याना बिज्यागु खँ नं कन ।

अनंलि आयुष्मान् आनन्दं थुपि स्वंगू स्कन्धयागु पूर्ण व्याख्या याना कना बिज्यात—तथागतद्वारा उपदिष्ट धर्म न्यना तथागत प्रति श्रद्धा उत्पन्न जुइ । श्रद्धा प्रतिलाभ यायेवं वं मनं थये विचार याइ—छेंय् च्वनेगु माणवपूर्ण जुया च्वन, रजसुक्त जुया च्वन, अव्रजित जुगु च्वंगु आकाशखँ खः । छें च्वना बिलकुल शंखयें यच्चुगु, बलिपूर्णगु, परिसुद्धगु ब्रह्मचर्यं वासन यावेगु अपू मजू । लिपा उम्ह मन् भचा वा अप्वः भोग सम्पत्ति स्वाग याना अभ्यासः वा मू जालिबन्धुपि व छें लोता प्रव्रजित जुइ । बुद्धय् प्रव्रजित जुइ धुंका प्रातिमोक्ष शीलयुक्त जुया, बन्धार-भोचरं सम्पन्न जुया च्चिचिधंगु दोषय् नं भय खँका शिक्षापद ग्रहण याना शरीर व वचनं कुशल कार्यय् सम्पन्न जुया शील व सदाचार सम्पन्न जुया इन्द्रिय दमन याना स्मृतिवान व सन्तुष्ट जुया च्वनी ।

वं वैराग्यया भावनायात विकाश यायां चित्तयागु एकाग्रताया अभ्यास याइ । वं कामच्छन्द, व्यापाद, शीलमिद, उद्वेग-कुक्कुच्च व विचिकिच्छा—बुपि पंचनीवरणयात मदय्का ध्यानया न्यागू अङ्ग ‘वितर्क, विचार, प्रीति, सुख तथा एकाग्रता आदि प्राप्त याना च्वनी । व समाधि भावनाया अभ्यास तःसकं उत्साह तथा याना यंकी अले क्रमशः ध्यानया उच्च अवस्था प्राप्त याना काइ । गथेकि बिषयना ज्ञान, मनोमय ऋद्धिज्ञान, ऋद्धिविष ज्ञान, दिव्य-श्रोत ज्ञान, परचित्त ज्ञान, पूर्वनिवासानुस्मृति ज्ञान, दिव्य चक्षु ज्ञान व आसवक्षय ज्ञान । ‘जाति क्षीण जुल, आः थन हाकनं वये माःगु हेतु मंत’ धयागु ज्ञान प्राप्त याना अरहत जुल ।

११. केवट्ट-सुत्त

भगवान् बुद्ध नालन्दाया पावारिक आश्रवनय् बिज्याना च्वन । उबले अन केवट्ट धयाम्ह छम्ह नव युवक गृहपति भगवान् बुद्धयाथाय् बल । केवट्ट गृहपति भित्ति यात—‘भन्ते ! छ्व नालन्दा समृद्ध उन्नत व आपालं मनूत दुगु खः, सकलं भगवान् बुद्ध प्रति अभिप्रसन्नपि खः । भन्ते ! भगवानं सुं छम्ह भिक्षुयात उत्तरीय मनुष्य

धर्मं ऋद्धिं प्रातिहार्यं कथं धका आज्ञा जुया विज्यासा वेश जुइ । भगवान् बुद्धं वयागु खं स्वीकार याना बिमज्या, मनूतयसं थुजागु ऋद्धियात गान्धारी वा मणिका धयागु विद्या प्रदर्शन सम्मे जुइ फु । थुजागु हे दोषं बचे पायेत हे वसपोलं अनुमती बिया बिमज्यागु खः ।

अनंलि भगवान् बुद्धं व हे भिक्षु सङ्घाय् च्वपि मध्ये सुं छम्ह भिक्षुयागु खं कना विज्यात गुम्हसिनं थुपि प्यंगू महाभूत गयेकि—पृथ्वी, आप्, तेज व वायु गन ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइ धका थःगु ऋद्धिबल प्रयोग याना देवलोकं फन फन च्वय्या देवलोकय् ववं महाब्रह्मायाथाय् तक नं वना न्यंबंगु खः । गनं नं सुयापाखे नं सन्तोषजनक लिसः काये मफुसेलि महाब्रह्मायागु हे सल्लाह कथं उम्ह भिक्षु थःगु प्रश्नया समाधानया निति भगवान् बुद्धयाथाय् वगु खः ।

भगवान् बुद्धं थुगु प्रश्नया समाधानया निति उम्ह भिक्षुं याना जूगु कुतयात भर्त्सना याना विज्यात । थ्व प्यंगू महाभूत गन ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइ धका न्येनेगु थ्व प्रश्न मखु । गन आप्, पृथ्वी, तेज व वायु दइ मखु ? गन दीर्घ व ह्रस्व, सूक्ष्म व मोटा व शुभ व अशुभ दइ मखु गन नाम व रूप ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइ धका न्येनेमाः धका आज्ञा जुया विज्यात । विज्ञानयागु निरोध जुइवं हे थुपि फुक्कया निरोध जुइ धका सीकेमाः ।

१२. लोहिच्च-सुत्त

कोशल देशय् चारिका यायां भगवान् बुद्ध सालवतिका खुसीया सिषय् प्यन । उगु इलय् लोहिच्च धयाम्ह ब्राह्मण प्रसेनजित कोशल जुजुं बिया तगु भूमि व सम्पत्तियागु उपभोग याना च्वंगु खः । वयाके थुजागु मखुगु धारणा उत्पन्न जुया च्वन—थन अमण वा ब्राह्मणद्वारा कुशल धर्म अधिगमन याःसां तवि थुजागु कुशल धर्म अधिगमन जूगु खं मेपित मकनेमाः । छाय् धाःसा छम्ह मेम्हसित थुइका बिइगु चेष्टा यायेगु व्यर्थ खः, थुजागु खं छम्ह मेम्हसित मुकथं ग्वाहालि याये फइ ?

वं रोसिका धयाम्ह नीयात सता कन्हेया भोजनया निति भगवान् बुद्ध भिक्षुसङ्घसहित विज्याकेत निमन्त्रणा बिइके छवल । भगवान् बुद्धं नं स्वीकार याना विज्यात । कन्हे खुन्दु ई त्यगु सूचं बिया सःत वंम्ह रोसिकां थः म्ह मालिक लोहिच्चया मखुगु धारणा दया च्वंगु खं भगवान् बुद्धयात अवगत यात । नापं थुजागु दूष्टि लोहिच्चयात मुक्त यायेया निति प्रार्थना नं यात ।

लोहिच्चं थःगु निवास स्थानय् बडो सत्कारपूर्वक वसपोलयात स्वागत याना थःगु हे ल्हाति भगवान् बुद्ध सहित भिक्षुसङ्घयात प्रणीतगु खाद्य-भोज्य लःल्हात । अनंलि भोजन धुंका भगवान् बुद्धं पात्रं ल्हा लिकासेलि लोहिच्च ब्राह्मण छगू चिजागु आसन कया छखे लिक्क फेतुत । वयात भगवान् बुद्धं छु घात्थे वसपोलयात खबर प्यर्थे थुजागु मखुगु धारणा छंके दुगु खःला धका न्यना विज्यात । वसपोलं अनेक उपमा बिया थःजक नये थःके जक सत्ययागु सीमित याना तये अन्य व्यक्तिपित इना बिइ मखु धाइपिनिगु आलोचना याना विज्यात । भगवान् बुद्धं थुजापि आचार्यपित नं न्हायना विज्यात गुपिसं सत्ययागु साक्षात्कार विना हे उपदेश बिइ, थुजापि प्रति अनास्था प्रकट याना विज्यात । नापं थुजापिनिगुपाखे बिइगु उपदेशद्वारा छुं प्रभाव मलाइगु खं न्हायना विज्यात ।

लोहिच्चयागु शंका निवारण जुल, अले वं बुद्ध धर्म व सङ्घया शरणय् वना उपासकत्व स्वीकार यात ।

१३. तेविज्ज-सुत्त

भगवान् बुद्ध कोशल राज्यय् मनसाकट गामं उत्तरपाछे च्वंगु अचिरवती खुसी सिथय् च्वंगु आन्नवनय् बिहार याना बिज्याना च्वन । मनसाकट चङ्की, तारुक्ष, पुष्करसाति, जानुश्रोणी, तोदेय्य तथा अन्य प्रसिद्ध ब्राह्मणपिनिगु निवासस्थान जुया च्वन ।

छन्हु वासेट्ट व भारद्वाज घयापि निम्ह ब्राह्मण युवकपिनि ब्रह्मलोक प्राप्त यायेगु मार्गया बारे विवाद प्रस्त प्रश्न कया तसकं हे विवाद पिहीं बल, थ्व खँय् छम्हं मेम्हसित खँ न्यके मफुत । आखिरय् थ्व प्रश्न भगवान् बुद्धयाके न्यना समाधान यायेगु खँय् निम्हं सहमती जुल ।

मार्गं अनेक दुसां गन्तव्य स्थान ध्येकेगु लक्ष्य छगू हे खः घयागु विश्वास कथं ब्रह्मायागु सहवासय् ध्येकेत अद्धरिय ब्राह्मण, तित्तिरिय ब्राह्मण आदिपिसं नाना थरियागु मार्गं कना वंसा आखिरय् उपि फुक्व अन हे ध्यंका बिइ घयागु थुपि ब्राह्मणपिनिगु विश्वास गुलि तक सत्यता दु घयागु न्हासः भगवान् बुद्धं तथा बिज्यात । ब्रह्मायागु सहवासय् वनेगु मार्गं थ्व खः घका प्रतिपादन यापि मध्ये न त त्रैविदथ ब्राह्मणपिसं ब्रह्मा खन, न त सुं आचार्य प्राचार्यपिसं खन न त थुपि त्रैविदथ ब्राह्मणपिनि न्हेगु पुस्तायापि आचार्य महायुगलपिसं हे खन न त अष्टक, वामक आदि पूर्वज ऋषि मन्त्रकर्तापिसं—‘जिमिसं सियागु दु, खनागु दु—ब्रह्मा गन दु, सुयाथाय् दु, गुथाय् दु घका दावी याना धामे फुगु हे दु । थये जूसैलि थुमिसं ब्रह्मायाथाय् वनेगु थ्व हे लेंपु घका उपदेश बिइ फूगु योग्यता महु हानं उपदेश बि हे ब्यूसा प्रमाणरहितगु जक जुइ । भगवान् बुद्धं थुजापिनिगु तुलना अन्धवेणु परम्परायापि कांतयगु उपमा बिया बिज्यात गुपि मध्ये न न्हापायापि वा न दथुयापि वा न लिपायापिसं हे लेंपु खंगु खः । अथवा थुजापिनिगु तुलना खँ हे मखंम्ह सुन्दरीम्ह जनपद कल्याणीयात प्रेम याना च्वंम्ह प्रेमीयागु प्रेमयें वास्तविकताय् परिणत जुइ मफइगुयें अथवा गनया निति स्वाहाने दयेका च्वनागु घयागु मस्यूम्ह सिकमियागु खँयें अथवा अचिरवती खुसी पार जुइ माःम्हं हे पारी सि ! छ थन वा !! घका प्रार्थना याये मात्र पारी सिइ ध्यनीगु संभव मदुयें इन्द्र, सोम, वरुण, ईसान, प्रजापति, ब्रह्मा, महेश्वर, यमयात प्रार्थना याये मात्र गन्तव्य स्थान ध्यनी मछुगु खँ आज्ञा जुया बिज्यात । ठीक अये हे गये अचिरवती खुसी पार तरे जुइ माःम्ह मनुखं पार तरे मज्जुसे थःत क्वातुक सिखलं चिना प्रार्थना याना मात्रया कारणं खुसी पार तरे जुइ घयां गुबलें पार तरे जुइ मछु । सिख समान जुया च्वंगु पञ्चनीवरणं थुपि त्रैविदथ ब्राह्मणपित हिना तगु कारणं ब्राह्मणकारक धर्मयात त्याग याना अज्ञाह्मणकारक धर्मयात ग्रहण याना च्वंतले मृत्युं लिपा ब्रह्मायागु सहवासय् ध्येक वनी घयागु संभव मदुगु खँ आज्ञा जुया बिज्यात ।

मनसाकटय् जन्म जूम्ह सुं व्यक्तियाके मनसाकटय् लेंपु सम्बन्धी न्यन घाःसा बिना कंठत अपूक कने फूयें तथागतया निति ब्रह्मलोक वनेगु लेंपु कनेत छुं थाकू मज्जुगु खँ आज्ञा जूसे चतुर्ब्रह्म बिहारया उपदेश बिया बिज्यात ।

१४. महापदान-सुत्त

थुगु सूत्रया उपदेश भगवान् बुद्ध श्रावस्ती भिक्षुपिसं बुद्धया पूर्वजन्म सम्बन्धी ज्ञान विषयय् चर्चा जुया च्वंगु इलय् ध्येक बिज्याना कना बिज्यागु खः । वसपोलं न्हेम्ह पूर्व प्रादुर्भूत बुद्धपिनिगु नाम, कुल, जन्मस्थान, बोधिवृक्ष, अग्रश्रावक तथा उपस्थाक सम्बन्धी उपदेश बिया बिज्यात ।

वसपोलं विपस्सीयागु जन्मंनिसें कया महापरिनिवर्णि तकया सम्पूर्णं जीवनी कना बिज्यासे सकल बुद्धपिनिगु समानता अर्थात् धम्मता कना बिज्यात । वसपोलं सङ्ख्यं अनुशासनयात् चिरस्थायी पायेमा निति प्रातिभोक्ष व तरस्सवन्धी अन्य नियम देशता याना बिज्यागु खं न कना बिज्यात ।

१५. महानिदान-सुत्त

थुगु सुत्तय् प्रतीत्य समुत्पादया बारे विस्तृततम विवरण दु । थुगु सुत्तया आरम्भय् “आश्चर्यं खः, भन्ते । अद्भुतं खः, भन्ते !! गपाय्सकं गम्भीरं खः, गपाय्सकं गम्भीरय् जुया च्वंगु खः, थुगु प्रतीत्य समुत्पाद ! अथेन्हं जित बांलाक उला तगुर्थे स्पष्टं खने देया च्वेन । भगवान् बुद्धं आनन्दयात् सम्मे यायां एव प्रतीत्य समुत्पाद गम्भीरगु खः हानं एव तःसकं गम्भीर आभासं पूर्णगु जक मज्जे प्यता कारणं धात्थे गम्भीरगु तथा गम्भीर आभासं पूर्णगु खः— (१) अर्थय् गम्भीरगु, (२) सिद्धान्तय् गम्भीरगु, (३) आज्ञा जुया बिज्याना तःगुर्थे तःसकं गम्भीरगु, (४) प्रतिपादनय् तःसकं गम्भीरगु खं आज्ञा जूसे एव धर्म बांलाक मस्यगु, प्रतिवेध मज्जु कारणं याना मनूत स्वया च्वंगु सुकार्थे, गयः जुया च्वंगु खिपथे संसारं पार जुइ मफया च्वंगु खं आज्ञा जुया बिज्यात ।

जरा व मरण जाति (जन्म) या कारणं, जाति भवया कारणं, भव उपादानया कारणं, उपादानं तृष्णाया कारणं, तृष्णा वेदनाया कारणं, वेदना स्पर्शया कारणं, स्पर्श नाम-रूपया कारणं, नाम-रूप विज्ञानया कारणं दइ ।

भगवान् बुद्धं प्रतीत्य समुत्पादया व्याख्या याना बिज्यासे नित्य आत्मायागु स्थितिया विषयय् प्रचलित विभिन्न मतयात् खण्डन याना बिज्यात नापं थुजागु गम्भीरगु प्रतीत्य समुत्पाद सिद्धान्त मस्यगु कारणं याना हे मनूत आत्माया चक्रय् तव्यना च्वंगु खं आज्ञा जुया बिज्यात ।

१६. महापरिनिव्वान-सुत्त

भगवान् बुद्ध राजगृहया गृध्रकूट पर्वतय् बिज्याना च्वंबले मगधराजा अजातशत्रुं बःम्ह मन्त्री ववर्कार-यात् वज्जी आक्रमण यायेगु विचारं भगवान् बुद्धयाथाय् खं न्यके छवगु खः । भगवान् बुद्धं आनन्दयात् वज्जीपिके दुगु न्हेगु अपरिहाणीय धर्मया खं कना बिज्यात । अनंलि भिक्षुपिके दयेमाःगु न्हेगु न्हेगु याना न्यायी अपरिहाणीय धर्म व छथी खुगु अपरिहाणीय धर्म कना बिज्यात गुकिया कारणं भिक्षुपिनि अभिवृद्धि जुइगु खः परिहानि जुइ मखु ।

भगवान् बुद्ध राजगृहं अम्बलट्टिकाय् बिज्यात । अन नं राजगृहंय् हे वसपोलं शील, समाधि व प्रज्ञाका फल व गुण कना बिज्यासे प्रज्ञा परिभावित जूगु चित्त बांलाक हे आसन्नं मुक्त जुइगु खं आज्ञा जुया बिज्यात । अनंलि भगवान् नालन्दाया पावारिक आश्रवनय् बिज्यात । अन सारिपुत्र भगवान् बुद्धया सन्मुखय् च्वना सम्बोधिगागु खँय् भगवानर्थे उत्तरोत्तर ज्ञान दुम्ह धम्मं ब्रह्मं सुं बहु धका सिहनाद याना बिज्यात । वसपोलं धर्मन्वययागु ज्ञानया आधारय् हे थुकथं घोषणा यानागु खं बिन्ति याना बिज्यात ।

नालन्दां वसपोल पाटलिग्राम बिज्यात । अन वसपोल उपासक उपासिकोपित दुशील जुयावा न्यागु दोष व सुशील जुयावा न्यागु गुण कना बिज्यात । उगु इलय् मगध मन्त्रीपि सुनीध व ववर्कारपिसं वज्जी आक्रमण यायेया निति नगर निर्माण याना च्वंगु खः बुमिसं बुद्ध प्रमुख भिक्षुसङ्घयात् प्रणीतगु आद्य भोजन धाकल । भोजनं

अरानी अनुनु मि आसलं धीर्बे किरण जः पिही बल । भगवान् बुद्धं भिगू अवस्थाय्, तथागतया शरीर अति परिशुद्ध जुइगु, छवि वर्ण नं अति यच्छुगु आज्ञा जुया बिज्यात । न्हापांगु अवस्था खः बुद्धत्व प्राप्त याना बिज्याबुद्धु व लिपावागु अवस्था खः तथागत अनुपादिशेष निर्वाण धातुं परिनिर्वाण जुया बिज्याइ खुनु ।

ककत्था खुसी मोल्हुया बिज्याना भगवान् बुद्ध आभवन बिज्यात । अन चन्द्र कम्मरपुत्तयानु अन्तिम भोजनयागु महत्त्वया बारे आज्ञा जुया बिज्यात ।

अनंलि हिरण्यवती खुसी पारी बिज्याना मल्लपिनिगु शालवन बिज्यात । अन यमक शालया दयुइ अरपाखे फुसलाका मन्त्रक लायका जवं च्या सिहशय्याय् तुति पालि तुति पाली लाका स्मृतिपूर्वक खतुला बिज्यात ।

असमयय् हे आपालं स्वां ह्या तथागतया पूजाया निरति वसपोलया शरीरय् हाया कुतुं बल । दिव्य मन्दार स्वां वागात, दिव्य चूर्ण वागात, दिव्य बाजा याना हल, दिव्य संगीत नं हाला हल । भगवान् बुद्धं युजागु सन्मानं तथागतयात धात्येगु सत्कृत, गुरुकृत, मानित, पूजित अपचित मज्जुगु खँ आज्ञा जूसे भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक उपासिकापि धर्म मार्गय् आरुह जुया विहार यात, आचरण यात धाःसा जक तथागतया धात्येगु सत्कृत, गुरुकृत, मानित, पूजित अपचित जुइगु खँ आज्ञा जुया बिज्यात ।

तथागतया मरणं लिपा प्यंगु स्थान दर्शनीय वैराग्यप्रद जुइगु खँ आज्ञा जूसँ (१) गन बोधिसत्त्व जन्म जुल (कुम्बिनी), (२) गन बुद्धत्व प्राप्त याना बिज्यात (बुद्धगया), (३) गन प्रथम धर्मचक्र प्रवर्तन याना बिज्यात (सारनाथ) व (४) गन तथागत अनुपादिशेष निर्वाण धातुं परिनिर्वाण जुया बिज्यात (कुसीनारा) ।

तथागतया शरीरकात चक्रवर्ती जुजुया शरीरयात याइथे दाह संस्कार याये माःगु खँ आनन्दयात कना बिज्यात ।

बुद्धाङ्ग, प्रत्येक बुद्धयागु, अरहत् भिक्षुयागु तथा चक्रवर्ती जुजुयागु अस्थि धातु तथा चैत्य दय्के योग्य जूगु खँ आज्ञा जुया बिज्यात ।

आनन्दयाके उपस्थाक जुइम्व भिक्षुयाके दय्माःगु सम्पूर्ण गुण दुगु खँ कना बिज्यात ।

भगवान् बुद्धं उगु थाय्था महत्त्व कंसे न्हापा थः महासुदस्सन जुजु जुयागु खँ कना बिज्यासे कुसीनारा समृद्धि वैभवपूर्ण जूगु खँ कना बिज्यात ।

सुभद्र परित्राजकं बीयागु चाया अन्तिम वामय् श्रमण गीतम परिनिर्वाण जुया बिज्याइ घयागु ताल । व आनन्दयाथाय् वना तथागतयागु दर्शन यायेत इच्छा प्रकट यात । आनन्दं तथागतयागु दर्शन याये म्वाल घयागु खँ कना बिज्यात । भगवान् बुद्धं थुपि निम्हसियागु खँहाबल्हा तायेका सुभद्रयात थःथाय् वय्के बिल । भगवान् बुद्धं बयात उपदेश बिल । सुभद्रं प्रव्रज्या प्राप्त यात । व हे अन्तिम साक्षात श्रावक शिष्य जुल ।

भगवान् बुद्धं आनन्दयात आज्ञा जुया बिज्यात—आनन्द ! शायद छिमित थये जुइ फु—वतीत आस्ताया थ्व प्रवचन खः आः की आस्ता मंत । आनन्द ! जि गुगु धर्म व विनय देशना यानागु खः, प्रज्ञप्त यानागु खः, जि मदये धुंका व हे छिमि आस्ता जुइ ।

आनन्द ! इच्छा जुल धाःसा जि मदये धुंका सङ्कं चिचिधंगु शिक्षापदयात तोते ज्यू । आनन्द ! जि मदये धुंका छन्द भिक्षुयात ब्रह्मदण्ड बिहमाल । अनंलि भगवान् बुद्धं सकल भिक्षुपित आमन्त्रण याना बिज्यात—“भिक्षुपि ! बुद्ध, धर्म, सङ्क, मार्ग का प्रतिपदाय् सुं छम्ह जक भिक्षुया नं छुं संका दुसा न्यं । थये आज्ञा बुवा बिज्यायेवं भिक्षुपि नी म्हासे सुम्क च्वना च्वन ।

बुद्ध्या अन्तिम वचन खः—“हन्द भिक्षुपि । आः क्षिप्रित आमन्त्रणा याता—संस्कार व्यवधर्म खः । अप्रमाद जुया सम्पादन या । ध्व तथागतयागु अन्तिम वचन खः ।

भगवान् बुद्ध परिनिर्वाण जुया विज्यायेवं भवखाय् ब्वल । सहम्पति ब्रह्मा, शक्र देवेन्द्र, आयुष्मान् अनुसुद्ध, आयुष्मान् आनन्दं बुद्ध परिनिर्वाण जुया विज्यागु खँ गाथां व्यक्त याता विज्यात ।

कुसीनाराया मल्लपिसं कुसीनाराय् बुद्धया शरीरयात न्हेन्हु तक तःजीक हन । न्हेन्हु दय्का वसपोलया शरीरयात दाह संस्कारया निरिति मुकुट बन्धन घयागु मल्लपिनिगु चेतिय स्थानय् यंकल ।

आयुष्मान् महाकाश्यप न्यासः भिक्षुपि ब्वला अन विज्यात । महाकाश्यपं एकांश बीवर बाना स्थाः जोज्वलया विन्ति याता जवं स्वचा चाहुला भगवान् बुद्धया पादय् शिरं वन्दना यात । भगवान् बुद्धया पिता धमःमहं च्याना बल ।

१७. महासुदस्सन-सुत्त

भगवान् बुद्ध कुसीनाराया उपवसन घयागु मल्लपिनिगु सालबनया निमा साल वृक्षया भिषय् परिनिर्वाण जुइत ग्वतुला विज्याना च्वंगु खः । उबले आयुष्मान् आनन्दयात भगवान् बुद्धं थुगु बाय्का महत्त्व कसँ न्हापा कुसीनारा समृद्धि वैभवपूर्ण जूगु खँ कना विज्यात ।

महासुदस्सन जुजु न्हेगु रत्नं सम्पन्नम्ह खः । न्हेगु रत्न यथे खः—(१) चक्ररत्न, (२) इस्तिरत्न, (३) अश्वरत्न, (४) मणिरत्न, (५) स्त्रीरत्न, (६) गृहपतिरत्न व (७) परिणावकरत्न ।

थुकथं भगवान् बुद्ध आयुष्मान् आनन्दयात महासुदस्सन जुजुयागु वैभवविवागु खँ कना विज्यासे थुपि फुक्क संस्कार क्षीण जुया वन, निरुद्ध जुया वन, विपरित जुल । फुक्क संस्कार अनित्य खः, अध्रुव खः, दिश्वस्त याये अयोग्य खः । अतः थुजागु संस्कारया इच्छा व्यर्थ खः धका आज्ञा जुया स्वयं वःहे उम्ह महासुदस्सन जुजु जुयागु खँ आज्ञा जुया विज्यात ।

१८. जनवसभ-सुत्त

भगवान् बुद्ध नासिकाय् विहार यान्त विज्याना च्वन । उगु इलय् वसपोलं काशी, कोशल, वज्जी, मल्ल, केति, वत्स, कुरु, पञ्चाल, मत्स्य व सूरसेनय् च्वपि बुद्ध धर्म सङ्ख्या परिचारकपि सीता फलानाम्ह फलाना थासय् फलानाम्ह फलाना थासय् उत्पन्न जुल हानं गुलि थुगु लोकय् हानं वये म्वापि जुया अनं हे परिनिर्वाण जुइ धका आज्ञा जुया विज्याना च्वन ।

आयुष्मान् आनन्दं मगधयापि परिचारकपिनिगु परलोक-गति सम्बन्धय् कनेत प्रार्थना यागु खः ।

थुगु सम्बन्धय् भगवान् बुद्ध समाधी च्वना मगधयापि परिचारकपिनिगु गति व अभिसम्पराय स्वया विज्यात । मगधयापि परिचारकपिनि गजागु गति गजागु अभिसम्पराय थ्यना च्वन ब्रह्माण्ड सकतां खँ भगवान् बुद्ध

विष्णो विज्यात । जनलि सम्भया इत्य् ध्यात्वं दना गिञ्जकावसत्वं पिहो विज्याना विहारया किञ्चल्य लायातः गु
आसनय फेतुना विज्यात । वसपोलं आनन्दयात कुक्क खं कना विज्यात । मगधयाम्ह जुगु विम्भिसार सीना
वैस्सवण महाराजयाथाय जनवसस यक्षया रूपय उत्पन्न जुया भगवान् बुद्धया न्होने प्रकट जूगु तथा जनवसस यक्ष
यः सोतापन्न जुइ धुकूगु तथा यः सकुदागामी जुइगु इच्छा हूगु खं भगवान् बुद्धयात न्यकूगु खः । उम्ह यक्षं
त्रयस्त्रिंश देवलोकय ब्रह्मा सनतकुमार प्रकट जुया तथागत तथा धर्मयागु प्रशंसा याःगु खं नं बुद्धयात विन्ति
यागु खः ।

आयुष्मान् आनन्दं यूपि खं भगवान् बुद्धयाके न्यना भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक, उपासिकापित न्यंका
विज्यातु खः ।

१६. महागोविन्द-सुत्त

एक भगवान् राजगृह्या गृध्रकूट चर्चतय विहार याना विज्याना च्वंगु खः । पञ्चसिख गन्धर्वपुत्त रात्रिया
प्रथम पहर पदचालेवं बांलागु सुन्दर रूप धारण याना बुद्धयाथाय वया वसपोलयात अभिवादन याना यथे विन्ति
यात—मन्ती िपि भगवन्निश देवतापिनि न्होने न्यमागु ग्रहण यानागु खं भगवान्धात विन्ति याना म्यंके—

उवनें थक देवतापित भगवान् बुद्धयागु ध्यागु यथार्थ गुण वर्णन याना न्यकूगु खः । गुलि देवतापिसं
युवापि प्यम्ह बुद्धपि लोकय उत्पन्न जूसा गुलि ज्यू धका इच्छा प्रकट यात । अथे हे गुलिसिनं स्वम्ह बुद्धपि,
गुलिपिनि निइ बुद्धपि लोकय उत्पन्न जूसा गुलि ज्यू धकारे इच्छा प्रकट यात । एकं छपि देवतापित छगू हल्य
छम्ह अप्पः बुद्ध जुइ मज्झिमु खं कन ।

एक हल्य देवतापिनि कः वंगु खः कनेहम्मा वल यथा सीना वल । एक देवतापित ब्रह्मा प्रकट जुइन
छमागु खं न्यंकल । त्रयस्त्रिंश देवतापि नं ब्रह्मायागु प्रतीक्षा याना च्वन । ब्रह्मा उगु सभाय् थ्यंक वल । ब्रह्मा
सनतकुमारं नं इन्द्रपाखे बुद्ध, धर्म व सङ्घयागु गुण न्यनेगु इच्छा प्रकट याःकथं वयास नं न्यंकल ।

ब्रह्मा सनतकुमारं महागोविन्द ब्रह्मायागु खं उगु सभाय् न्यंकल ।

ब्रह्मा सनतकुमारयागु थुगु खं पञ्चसिखं भगवान् बुद्धयात न्यंकल । भगवान् बुद्ध स्वयं थः हे उगु
हल्ययाम्ह महागोविन्द जुयागु खं कना विज्यात ।

२०. महासमय-सुत्त

भगवान् बुद्ध न्यासल भिक्षुपिनिगु भिक्षु महासङ्घपि व्वना शाक्यपिनिगु कपिलवस्तुया महावनय विहार
याना विज्याना च्वन । उगु समयय भगवान् बुद्ध व भिक्षुसङ्घयागु दर्शनया निति दश सहस्र लोकधातुयापि देवतापि
समागम जुवा च्वन । बुद्धावासवापि प्यम्ह देवपुत्रपि भगवान् बुद्धया न्होने प्रकट जुल । यूपि प्यम्ह देवपुत्रपिसं
सुत्तिकथं यथःपिसं छपु छपु गाथाद्वारा यथःपिनिगु विचार प्रकट यात ।

भगवान् बुद्धं यूपि समागमः जूअपि अनेक देवतापिनिगु नां भिक्षुपित न्यंका विज्यात ।

२१. सक्रपण्ड-सुत्त

भगवान् बुद्ध मगध देशया राजगृहं पूर्वपाखे च्वंगु अम्बसण्ड धयागु ब्राह्मण गामं उत्तरपाखे च्वंगु वेदियक पर्वतयागु इन्द्रशाल गुफाय् विहार याना बिज्याना च्वन ।

उगु इलय् शक्रयात बुद्धयागु दर्शन यायेगु इच्छा जुल । शक्रं पञ्चसिख गन्धर्वपुत्र ब्वना वेदियक पर्वतय् वल । पञ्चसिख गन्धर्वपुत्र थःगु वेलुवपण्डु धयागु वीणा याना बुद्ध, धर्म, सङ्घ, अरहत् व काम सम्बन्धी म्ये हाल ।

शक्र देवेन्द्र भगवान् बुद्ध प्रश्न जुया पञ्चसिख गन्धर्व पुत्र लिसे खँ ल्हाना बिज्याना च्वंगु खंकल । अनंलि शक्र देवेन्द्र गुफाय् दुहाँ वया भगवान् बुद्धयात अभिवादन याना छ्खे लिक्क दन ।

बुद्ध लोकय् उत्पन्न जुइबले असुरपिनि संख्या घटे जुइ, देवतापिनि संख्या बढे जुइ घका थः स्वया थकालिपि देवतापिसं न्हापा धयातगु न्यना सम्म तःम्ह शक्र देवेन्द्र थ्व खँ प्रत्यक्ष थःम्हं खनागु भगवान् बुद्धयात विन्ति यात । नापं न्हापा कपिलवस्तु याम्ह शाक्य म्हाय्मचा मृत्यु लिपा थःथाय् उत्पन्न जूम्ह गोपक पुत्रं गन्धर्व काय उत्पन्न जूपि स्वम्ह भिक्षुपि मध्ये निम्हसित उद्धार याना ब्यूगु खँ नं शक्र देवेन्द्र भगवानयात विन्ति यात ।

भगवान् बुद्ध शक्रया मनय् दया च्वंगु अनेक शंकात प्रश्नोत्तरया माध्यमं समाधान याना बिज्यात । शक्र देवेन्द्र भगवान् बुद्धद्वारा लिसः बिया बिज्यागु खना अत्यन्त सौमनस्य लाभ याना काल ।

२२. महासतिपट्ठान-सुत्त

भगवान् बुद्ध कुरूइ कम्मासधम्म धयागु कुरुपिनिगु निगमय् विहार याना बिज्याना च्वन । अन भिक्षुपित्त सम्बोधन याना सत्त्वपिनि विशुद्धया निरिति, शोक परिदेवयात पुला वनेया निरिति वा बांलाक अतिक्रमण यायेया निरिति दुःख दोर्मनस्य अस्तगम याना मदय्का छ्वयेया निरिति, आर्यमार्गायात अधिगम यायेया निरिति तथा निर्वाण साक्षात्कार यायेया निरिति छपुं छपु जक लपु दु— व खः प्यंगू स्मृति प्रस्थान घका कना बिज्यात ।

प्यंगू स्मृति प्रस्थान खः कायानुपस्सना, वेदानुपस्सना, चित्तानुपस्सना तथा धम्मानुपस्सना ।

कायानुपस्सना—थन भिक्षु अरण्यय् वना अथवा सिमाक्वय् वना अथवा शून्यागारय् वना मुलपति ध्याना थःगु शरीरयात तप्यंक तथा स्मृति न्होने तथा च्वनी । वं स्मृति तथा सासः दुकाइ, स्मृति तथा सासः पिकाइ । थ्वयात आनापानासति धाइ ।

हानं भिक्षु 'वना च्वनेबले वना च्वना' घका सिइका च्वनी, 'दना च्वनेबले दना च्वना' घका सिइका च्वनी, 'फेतुना च्वनेबले फेतुना च्वना' घका सिइका च्वनी । गुकथं गुकथं वयागु काय च्वना च्वनी, उकथं उकथं सिइका च्वनी ।

हानं भिक्षु न्होऽप्यां वनेबले न्होऽप्यां वना घका सिइका (सम्प्रजन्य जुया) च्वनी । तप्यंक स्वयेबले, बेथां स्वयेबले सिइका च्वनी । (ल्हा तुति) कयेकू केबले वा चककेबले सिइका च्वनी । संपाटि, पात्र, चीवर धारण याय्बले सिइका याइ । नयेबले, त्वनेबले, न्हयेबले, सवा कायेबले सिइका काइ । दिशा पिशाच यायेबले सिइका याइ । वनेबले, दनेबले, फय्तुइबले, गोतुलेबले, न्हल चाय्केबले, खँ ल्हाना च्वनेबले, सुक च्वनेबले सिइका (सम्प्रजन्य जुया) याइ ।

भिक्षुं एव हे कायय् (शरीरय्) क्वय् पालितःनिसं क्वय् थ्यंक, सं दुगु छंघनंनिसं क्वय् च्वंगु पालितःयां छंघगु तक नानाप्रकारया फोहर असुचि वस्तु पूर्णं जुया च्वंगु प्रत्यवेक्षण याइ—एव कायय् सें, चिमिसें, लुसि, वा, छंघगु, ला, सेंय्प्वाय्, क्वें, स्यः, जलस्यें, नुगःचु, स्यें, पिलि, अपि, स्वें, तपुगु आलपति, चिपुगु आलपति, प्वा, मल, न्ह्यपु, पित्त, खें, न्हि, हि, चःति, लाय् चिकं कना वइगु, खवि, दाः, ई, न्हासं वइगु न्हि, लार व पिसिचि दु ।

हानं भिक्षुं एव काययात स्थिति अनुसार एव शरीरया रचनानुसार गुकथं खः उकथं स्वया खंका घातुया स्वभाव कथं प्रत्यवेक्षण याइ । एव शरीरय् पृथ्वी घातु, अपो घातु, तेज घातु व वायु घातु दया च्वन ।

हानं भिक्षुं श्मशानय् वांछवया तःगु सिनां छन्हु दुगु, सिनां निन्हु दुगु, सिनां स्वन्हु दुगु फुले जुया च्वंगु, वचुसे च्वना च्वंगु, न्हि दाये धुकूगु, धवग्गी धुकूगु सौम्ह (लाश) यात स्वया ध्यान यायां थये मती तइ—‘जिगु काय नं थये जुइगु स्वभाव दुगु जुया च्वन, थये अवश्य जुइ तिनि, थये मजुसे तोति मखु । शुक्थं भिक्षु कायय् कायानुपपत्ती जुया विहार याना च्वनी ।

वेदनानुपस्सना—भिक्षुं सुखवेदना अनुभव याना च्वनेबले सुखवेदना अनुभव याना च्वना घका सिइका च्वनी । अये हे दुःख वेदना अदुःख असुख वेदना इत्यादियात पूर्णं रूपं सिइका च्वनी । उम्ह स्मृतिमान भिक्षु तृष्णा व दूष्टि अलग जुया विहार याना च्वनी ।

चित्तानुपस्सना—भिक्षुं सराग चित्तयात सराग चित्त घका सिइका च्वनी, वितराग चित्तयात वितराग चित्त घका सिइका च्वनी । थुगु हे प्रकारं विमुक्त चित्तयात विमुक्त चित्त घका सिइका च्वनी ।

धम्मानुपस्सना—भिक्षुं पञ्चनीवरण, पञ्चस्कन्ध, द्वादस आयतन, न्हेगु बोध्यङ्ग, प्यंगु आर्यसत्य थुपि धर्मया स्वरूपयात सिइका अनुभव याइ ।

थुपि हे प्यंगु स्मृति प्रस्थान खः गुकियात साधकपिसं अभ्यास यात धाःसा एव हे जन्मय् निश्चित समयया दुने अरहत् फल वा उपादान ल्यना च्वंगु दुसा अनागामी फल प्राप्त जुइ-घका तोके याना आज्ञा जुया बिज्यागु दु ।

२३. पायासिराजञ्ज-सुत्त

आयुष्मान् कुमार काश्यप कोशल देशय् न्यासल भिक्षुपिनिगु भिक्षु महासङ्घ ब्वना चारिका यायां सेतव्या धयागु कोशलपिनिगु नगरय् बिज्यात । उगु समयय् पायासि जुजु सेतव्याय् च्वना च्वन । उम्ह जुजुया थुजागु मखुगु दूष्टि उत्पन्न जुया च्वन—एव (लोक) नं मंदु, परलोक नं मंदु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल विपाक मंदु ।

पायासि जुजुं आयुष्मान् कुमार काश्यप नापलाना थुगु सम्बन्धय् थःगु मत प्रतिपादन याना कथन । थःम्हं अनेक कथं प्रयोग याना स्वये धुंगु खें नं कन । नापं मरणासन्न मित्रपित सी धुंका थुगु सम्बन्धय् जूगु खें कं वा घका धया तयागु दुसां आः तक सुनानं वयाथाय् वया कं मवगु खें नं कन ।

आयुष्मान् कुमार काश्यप पायासि जुजुयात अनेक कथं उपमाद्वारा एव (लोक) नं दु, परलोक नं दु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्म फल दुगु नं खें कन । अन्ततः पायासि जुजुं थःगु भूल स्वीकार यात, नापं उपासकत्व नं स्वीकार यात । पायासि मरणं लिपा चातुमाहाराजिक देवपिनि बिच्चय उत्पन्न जुल ।

२४. पाथिक-सुत्त

भगवान् बुद्ध मल्ल देशया अनूपिया धयागु मल्लपिनिगु निगमय् विहार याना बिज्याना च्वन । उन्हु भगवान् बुद्ध भार्गव-गोत्र परिव्राजकयाथाय् बिज्यात । भार्गव-गोत्र परिव्राजक भगवान् बुद्धयाके सुनक्खत्तं भमकान् बुद्धयात तोता वंगु खँ न्हाथना उत्तरीय मनुष्य धर्मं ऋद्धिं प्रातिहार्यं मक्यंगु कारणं असन्नुष्ट जुया वंगु खँ आज्ञा जुया बिज्यात । अनंलि सुनक्खत्तं कुक्कुर-ब्रातिक अचेल कोरखतिय तथा लाः नया अय्ला त्वनिम्ह अचेल कलारमट्टक प्रति श्रद्धा तगु जुया च्वन ।

अनंलि भगवान् बुद्ध वैशालीयाम्ह अचेल पाथिकपुत्रयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यात । वं वैशालीया सभाया विचय् थये घया जुल — ‘श्रमण गौतम ज्ञानवादी खः जि नं ज्ञानवादी खः । ज्ञानवादी ज्ञानवादी नाप उत्तरीय मनुष्य धर्मं ऋद्धिं प्रातिहार्यं क्यनेमाः । श्रमण गौतमं गुलि उत्तरीय मनुष्य धर्मं ऋद्धिं प्रातिहार्यं क्यनी जि उकिया निदुगं क्यना बिये ।

पाथिकपुत्रयागु थुगु चुनौतीया खँ सुनक्खत्तं भगवान् बुद्धयाथाय् ध्यंकल । भगवान् बुद्धं नं ध्व खँ स्वीकार याना स्वयं पाथिक-पुत्रया निवासस्थानय् बिज्यात ।

पाथिकपुत्रं भगवान् बुद्ध थःगु आरामय् बिज्याना च्वंगु तथा अन ततःधंपि नां दंपि लिच्छविपि, ततःधंपि ब्राह्मणपि, गृहपतिपि वया मुना च्वंगु खना भयभीत, संविग्न तथा लोम हर्षित जुया तिन्दुकखाणु परिव्राजकारामय् वना च्वंवन । मनुत्तयसं वयात भगवान् बुद्धयाथाय् ह्येत अनेक कुत यात परन्तु वयात अन ह्येत असमर्थ जुल । थुकि याना सुनक्खतयात तःसकं धक्का लगे जुल । ऋद्धिं प्रातिहार्यं भगवान् बुद्ध स्वया नं पाथिकपुत्र च्वय्ला धयागु सुनक्खतया विश्वास दुगु खः । अयेन्हं सुनक्खत्तं भगवान् बुद्धयागु धर्मय् तोता हे वन ।

२५. उदुम्बरिक-सुत्त

भगवान् बुद्ध राजगृह्या गृध्रकूट पर्वतय् विहार याना बिज्याना च्वन । उगु इलय् निगोध परिव्राजक उदुम्बरिकाया परिव्राजकारामय् स्वसःति महापरिव्राजकपि नाप च्वना च्वन । उगु समयय् सन्धान गृहपति निगोध परिव्राजकयाथाय् वल । सन्धान गृहपति अन भगवान् बुद्धयागु खँ न्हाथन । निगोधं अपमानपूर्वक घाल—श्रमण गौतम परिषद् विना याकचा विचरण याइ, खँ ल्हायेत असमर्थम्ह खः उकि व याकचा एकान्त एकान्तय् हे सेवन याइ । यदि श्रमण गौतम थुगु परिषदय् वगु जूसा छ्गु हे प्रश्नद्वारा वयात लिसः बिइ मफयेका बिये, गथे खालिगु घः फान् फान् हिइकेयें हिइका बिइगु खः । भगवान् बुद्धं सन्धान गृहपति व निगोधया विचय् जुया च्वंगु ध्व खँ विशुद्ध अलौकिक दिव्य श्रोतघातुद्वारा ताय्का बिज्याना गृध्रकूट पर्वतं कुहाँ बिज्याना सुमागधया सिथय् मोरनिवाय धयागु थासय् बिज्यात । अनंलि वसपोल निगोधयाथाय् ध्यंक बिज्यात । निगोध भगवान् बुद्धयात स्वागत याना लायातगु आसनय् बिज्याकल । अन वसपोलं तप-साधनाया बारे विस्तृत ब्याख्या याना बिज्यात ।

भगवान् बुद्ध वयात शरीरयात पीडा बिइगु तपयागु निरर्थकता व मनः शुद्धि साधनाया सार्थकताय् लगे जुइवं आदि ब्रह्मचर्यागु उद्देश्य पुरा जुइगु खँ आज्ञा जुया बिज्यात । भगवान् बुद्धयागु उपदेश न्यना निगोधं तःसकं पश्चाताप घाल । निगोध क्षमा पवन ।

भगवान् बुद्धं वयात् क्षमा दानं बिया बिज्याना आज्ञा जुया बिज्यात—निग्रोध ! जि थये धया 'सु' अशठ, अछली, सिधा स्वभावयाम्ह विजपुरुष वयेमा—जि अनुशासन याये, जि धर्मोपदेश याये । उपदेश अनुसार आचरण यायेवं निश्चय नं अविलम्ब परमपद प्राप्त जुइ । निग्रोध ! शायद छंत थये जुइ फु—'शिष्य दयकेया निति श्रमण गौतमं जिमित थये धया च्चन । निग्रोध ! थुकथं स्वयेम्वाः । निग्रोध ! बरु थन अजागु अकुशल धर्मंत दु गुकियात हटे मयागु कारणं संक्लेशनीय, पुनर्भविक, पीडादायी, दुःख विपाकादी व जन्म जरा मरणीय भविष्य जुइ—उकियात हटे यायेया निति जि धर्मोपदेश यानागु छः ।

२६. चक्रवर्त्ति-सुत्त

भगवान् बुद्ध मगधया मातुलाय् विहार याना बिज्याना च्चन । अन भगवान् बुद्धं भिक्षुपित सम्बोधन याना आज्ञा जुया बिज्यात—'भिक्षुपि ! अत्तदीप जुया विहार या, थःगु हे शरण का, मेपिनिगु मखु । धम्मदीप व धर्मं शरण जुया विहार या, मेपिनिगु मखु ।

अनलि भगवान् बुद्धं दृढनेमि चक्रवर्त्ती जुजुयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यात । बुढा जुइवं थः तधिकम्ह काय्यात राज्यभार लः रहाना प्रव्रजित जुया वन । न्हूम्ह जुजुं नं चक्रवर्त्ती व्रत पालन याना चक्रवर्त्ती परम्परा सुरक्षित यात । थुकथं न्हेंगु पुस्ता तक चक्रवर्त्ती परम्परा सुरक्षित यागु जुल । च्याम्हम्ह जुजुं चक्रवर्त्ती व्रत पालन मयात । थःगु हे बुद्धि शासन यात । प्रजापिनि आर्थिक स्थिति स्यन । गुकि याना दरिद्रता वृद्धि जुल, दरिद्रता बढे जुइवं खँज्या व हत्या बढे जुल । थुगु प्रकारं देशया जनजीवनया फुक्क पक्षय् अवनति जुल ।

भविष्यय् शंख धयाम्ह चक्रवर्त्ती उत्पन्न जुइबले मैत्रेय बुद्ध थुगु लोकय् उत्पन्न जुइगु खँया नं भविष्यवाणी याना बिज्यात । थुकथं थुगु लोकया पतन व उत्थानया खँ आज्ञा जूसे धर्मय् स्वावलम्बी जुइत भिक्षुपित जोड बिया बिज्यात ।

२७. अग्गज्ज-सुत्त

भगवान् बुद्ध श्रावस्तीया मृगारमाताया प्रासाद पूर्वारामय् विहार याना बिज्याना च्चन । उगु समयय् भिक्षुत्वया निति पारिवासय् च्चन च्चपि वाशिष्ठ व भारद्वाज भगवान् बुद्धयाथाय् वसपोलया त्यूतय् चक्रमण याना च्चन ।

वाशिष्ठं भगवान् बुद्धयात बिन्ति यात—भन्ते ! ब्राह्मणपिसं थये धाइ—'ब्राह्मण जक श्रेष्ठ वर्ण छः, मेपिनिगु वर्ण हीन छः । ब्राह्मण जक शुक्ल वर्ण छः, मेपिनिगु वर्ण कृष्ण छः । ब्राह्मण जक शुद्ध जुइ, मेपि शुद्ध जुइ मखु । ब्राह्मण जक ब्रह्माया म्हुतुं पिहाँ वपि औरसपुत्र छः, ब्रह्मनिर्मित छः तथा ब्रह्मादायाद छः । छिपि थःगु श्रेष्ठ वर्ण तोता हीन जूम्ह, कृष्ण जूम्ह ब्रह्माया पालि पिहाँ वःम्ह मुण्डक श्रमणयाथाय् वन । थ्व छिमिगु निति बांला मजू, उचित मजू ।

भगवान् बुद्धं थ्व खँ सत्य मखुगु आज्ञा जूसे ब्राह्मणपि नं अन्य वर्णयापिथे हे ब्राह्मणीपिनिपाखे उत्पन्न जूगु खँ आज्ञा जुया बिज्यात । मनुष्ययागु महानता वयागु थःगु गुणय् दु । संसारय् मनुष्य धर्मद्वारा हे सकसियावैसि अग्रगण्य जुइ । इहलोक व परलोकया निति धर्म हे श्रेष्ठ छः ।

कोशल जुजु प्रसेनजितं शाक्यपिनि अधिपति जुया नं धर्मयागु हे गौरवया कारणं तथागतयात गौरवपूर्वक अभिवादन यागु खँ भगवान् बुद्धं न्ह्यथना बिज्यात ।

२८. सम्पसादनीय-सुत्त

भगवान् बुद्ध नालन्दाया पावारिक आन्नवनय् विहार याना बिज्याना च्वन । आयुष्मान् सारिपुत्रं भगवान् बुद्धया न्होने थथे बिन्ति यात—“भन्ते ! भगवान् प्रति जि तःसकं प्रसन्न जुयागु दु— सम्बोधिआगु खँय् भगवान् थें उत्तरोत्तर ज्ञान दुम्ह श्रमण ब्राह्मण (न्हापा) न दुगु खः, न (लिपा) दइ, न आः हे सुं दु ।” भगवान् बुद्धं आज्ञा जुया बिज्यात—सारिपुत्र ! छं थ्व खँ तःसकं निर्भीक व उदार जुया सिहनाद यात । सारिपुत्र ! छु भूत, भविष्य व वर्तमानयाम्ह बुद्धपिनिगु बारे सिद्धकेगु चित्त परिच्छेद ज्ञान छंके मदुसा गुकथं छं थुकथं निर्भीक जुया थुगु वचन छं ल्हाये फुगु धका प्रश्न याना बिज्यात ।

आयुष्मान् सारिपुत्रं धर्मन्वययागु ज्ञानया आधारय् हे थुकथं घोषणा यानागु खँ बिन्ति यात ।

आयुष्मान् सारिपुत्रं भगवान् बुद्धं देशना याना बिज्याना तःगु अनुत्तरगु धर्मदेशनायागु विशेषता उल्लेख याना बिज्यात । गथेकि अनुत्तरगु कुशल धर्म (स्वीन्हेगु बोधिअंज्ज पक्षिय धर्म), आयतन, गर्भ प्रवेश, आदेशनाविधि, दर्शन समापत्ति, पुद्गल प्रज्ञप्ति, प्रधान, प्रतिपदा, भस्ससमाचार, अनुशासन विधि, परपुद्गल विमुक्ति ज्ञान, शाश्वतवाद, पूर्वनिवासानुस्मृतिज्ञान, सत्त्वपिनि च्युति व उत्पत्ति ज्ञान तथा ऋद्धि । अतः भगवान् बुद्ध लोक्य अद्वितीय जुया बिज्यागुली शंकाया नं स्थान सहमति जुया बिज्यात ।

२९. पासादिक-सुत्त

भगवान् बुद्ध शाक्य देशया वेधञ्ज धयागु शाक्यपिनिगु आन्नवनया प्रासादय् विहार याना बिज्याना च्वन । उगु समयय् निगण्ठ-नाटपुत्रयागु हालसालय् जक पावाय् मृत्यु जूगु खः । वयागु मृत्युं लिपा वया अनुयायीपि फूट जुया आपसय् त्वापु जुया च्वंगु खः । उगु इलय् चुन्द समणुद्देस पावाय् वर्षावास सिधय्का आयुष्मान् आनन्दयात नाप लायेत सामगाम वगु खः । चुन्द समणुद्देसं आयुष्मान् आनन्दयात निगण्ठ-नाटपुत्रयागु मृत्युयागु खवर न्यंकल । अनंलि आयुष्मान् चुन्द व आयुष्मान् आनन्द भगवान् बुद्धयाथाय् वया थुगु खँ बिन्ति यात ।

भगवान् बुद्धं थुपि निगण्ठ-नाटपुत्रया अनुयायीपिनि विचय् कलह व फूट वगु छुं आश्चर्यया खँ मखु छायाकि वयागु धर्म स्वाख्यात मखु धका आज्ञा जुया बिज्यात । वसपोलं स्वाख्यात धर्मय् थथे जुइ मखुगु खँ नं आज्ञा जुया बिज्यात ।

वसपोलं ब्रह्मचर्यया अज्ज गुकथं पूर्ण जुइ धयागु खँ आज्ञा जूसे थुगु धर्मया खँय् मिले जुया चिरस्थायी याये माःगु खँय् जोड बिया बिज्यात । वसपोलं क्षीणान्नव भिक्षुपिनिगु विशेषता सम्बन्धी आज्ञा जूसे विभिन्न वादया खण्डन यानागु खँ नं उल्लेख याना धर्मदेशना याना बिज्यात ।

३०. लक्षणा-सुत्त

भगवान् बुद्धं श्रावस्ती अनाथपिण्डिकया आराम जेतवनय् विहार याना बिज्याना च्वन । अन भिक्षुपित सम्बोधन याना आज्ञा जुया बिज्यात—स्वीनिता महापुरुष लक्षणं युक्त जूम्ह महापुरुषया निगू गति दइ—यदि छैय् च्वन धाःसा धार्मिक, धर्मराजा, चतुर्द्वीप विजेता, जनपदय् प्रख्यातम्ह शान्ति स्थापक, न्हैगू रत्नं युक्तम्ह चक्रवर्ती जुजु जुइ, यदि व छे' तोता प्रव्रजित जुल धाःसा लोकयागु आवरण हटे याइम्ह अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याइ ।

स्वीनिता महापुरुषया लक्षण पिनेयापि ऋषिपिसं माने नं याः, सि नं स्यू परन्तु छु छु लक्षण छु छु कर्म लाभ जुइ धयागु खँ धाःसा इमिसं मस्यू ।

महापुरुषया ३२ ता लक्षण सम्बन्धी विस्तृत विवरण पृ. ४०६ स स्वया दिसँ ।

३१. सिगाल-सुत्त

भगवान् बुद्ध राजगृहया वेणुवनया कलन्दक निवापय् विहार याना बिज्याना च्वन । उगु समयय् सिगालक गृहपतिपुत्र इलय् दना राजगृहं पिहाँ वया प्याःगु वसतं पुना प्याःक सँ तया ल्हाः बित्ति याना नाना दिशा नमस्कार याना च्वन, गथेकि पूर्व, दक्षिण, पश्चिम, उत्तर, वय्य, चव्ययागु दिशा ।

छन्हु सिगालक गृहपति पुत्रयात थुकथं नमस्कार याना च्वंगु खंका भगवान् बुद्धं वयाके छाया छं थुकथं याना च्वनागु धका न्यना बिज्यात । लिसलय् सिगालक गृहपति बित्ति यात—‘भन्ते ! जिमि बी सिइ त्यंगु बखतय् जित थये धया वंगु खः उँकि जि थये यानागु खः ।

भगवान् बुद्धं वयात आर्य विनयय् थुकथं नमस्कार याइ मखुगु खँ आज्ञा जुया बिज्यात । गृहस्थीपि क्पियता प्रकारया पाप कर्म अलग जुया खुगू दिशा आच्छादित याना निगू लोकयागु विजय यायेत प्रतिपन्न जुइगु उपदेश आज्ञा जुया बिज्यासे माँ बी पूर्वदिशा, आचार्य दक्षिणदिशा, कला पश्चिमदिशा, मित्र अमात्य उत्तरदिशा, दास व ज्यामि वय्ययागु दिशा तथा श्रमण ब्राह्मणपि चव्ययागु दिशाया रूपय् आज्ञा जुया बिज्यात । गुम्हसिनं थुपि प्रति याये माःगु कर्तव्य पूर्वकी इमि प्रति नं थुमिसं थःगु अनुकम्पा तया प्रत्युपकार याइगु खँ नं उपदेश बिया बिज्यात ।

३२. आटानाटिय-सुत्त

भगवान् बुद्ध राजगृहया गृध्रकूट पर्वतय् विहार याना बिज्याना च्वन । अन चतुर्महाराजापि आपालं यक्षसेना, गन्धर्वसेना, कुम्भण्डसेना व नागसेना ब्वना भगवान् बुद्धयाथाय् वया अभिवादन याना छखे लिक्क फेतुत ।

अनंलि वैश्रवण महाराजां भगवान् बुद्धयात थये बित्ति यात—भन्ते ! प्रायः याना यक्षत प्राणी हिसां अलग मजू, अदिन्नादानं अलग मजू, काम मिथ्याचारं अलग मजू, मखुगु खँ लहायेगुलि अलग मजू, सुरामेरय मद्य प्रमाद स्थानं अलग मजू । भगवान् बुद्धया श्रावकपि जंगलय्, वनय्, पर्वत आदि स्थानय् च्वना च्वनी गन थुपि यक्षत नं च्वना च्वनीगु खः । थुपि यक्षत भगवान् बुद्धया प्रवचनं अप्रसन्न जुया च्वंपि खः । छलपोलं भिक्षु भिक्षुणी, उपासक, उपासिकापिनि रक्षाया निरति, पीडा मज्झकेया निरति सुखपूर्वक विहारया निरति इमिगु प्रसन्नताया निरति आटानाटिय रक्षा (बन्धन) उपदेश बिया बिज्याहूँ ।

भगवान् बुद्धं मौनभावं स्वीकार याना बिज्यागु खँ सिद्धका वैश्रवण महाराजां आटानाटिय रक्षा ब्वन ।

थुजापि अमनुष्य यक्ष, गन्धर्व, कुम्भण्ड तथा नागपिसं दुःख बिल धाःसा निम्न यक्ष, महायक्ष सेनापति व महासेनापतिपित सःतेमाः, चिच्चाये दंक हाला सःतेमाः—

“इन्द्रो सोमो वरुणो च, भारद्वाजो पञ्चापति ।
चन्दनो कामसेट्टो च, किन्दुघण्डु निघण्डु च ॥

“पनादो ओपमञ्जो च, देवसुतो च मातलि ।
चित्तसेनो च गन्धब्बो, नलो राजा जनेसमो ॥

“सातागिरो हेमवतो, पुण्णको करतियो गुलो ।
सिवको मुच्चलिन्यो च, वेस्तामिसो मुगम्धरो ॥

गोपालो सुप्परोधो च, हिरि नेत्ति च मन्धियो ।
पञ्चालचण्डो आलवको, पञ्जुन्नो सुमनो सुमुच्चो ।
अधिमुखो मणि माणिवरो दीघो, अबो सेरीसको सह’ ॥

३३. सङ्गीति-सुत्त

भगवान् बुद्ध न्यासम्ह भिक्षुपि ब्वना पावानगरय् च्चुन्द कर्मारिपुत्रयागु आश्रवणय् बिज्यामा ब्वन । पावायापि मस्सपिसं न्हूगु संस्थागारय् बिज्याकेगु निमन्त्रणा बिल । भगवान् बुद्धं न्हूगु संस्थागारय् बिज्याना बह्वनी लिवाक तक इमित धर्मदेशना याना बिज्याये सिधयेवं पावायापि मस्सपिसं वसपोलयात अभिवादन याना लिहां वन । शान्त जुया च्वपि भिक्षुपित खंका भगवान् बुद्धं आयुष्मान् सारिपुत्रयात धर्मदेशना यायेत आज्ञा जुया बिज्यात ।

आयुष्मान् सारिपुत्रं हालसालय् निघन जूम्ह निगण्ठ-नाटपुत्तया कारणं वया अनुयायीपि फूट जुया आपसय् स्वापु जूगु खँ न्हयथसे भगवान् बुद्धयागु स्वाख्यात धर्मय् यथे जुइ मखुगु खँ कना बिज्यात । नापं धर्मया खँय् मिले जुया चिरस्थायी याये माःगु खँ नं कना बिज्यात । वसपोलं मूलभूत सिद्धान्तयात छता छता धर्मनिसे कया किता किता धर्मयागु बौद्ध मन्तव्यया सूचि न्यंका बिज्यात । दसुया निति—

“छता धर्म छु खः ?” “फुक्क सत्त्वपि आहारय् प्रतिष्ठितपि खः ।”

“निता धर्म छु खः ?” “नाम व रूप ।”

“स्वता धर्म छु खः ?” “लोभ, द्वेष व मोह अकुशलया मूल खः ।”

“ध्यता धर्म छु खः ?” “ध्यता सतिपट्ठान ।”

“न्याता धर्म छु खः ?” “पञ्चनीवरण ।”

“किता धर्म छु खः ?” “किता कुशल पथ ।”

३४. दसुत्तर-सुत्त

भगवान् बुद्ध चम्पाया गगगरा पुखु सिथय् बिहार याना बिज्याना च्वन । अन सारिपुत्रं दसुत्तर धर्मदेशना याना बिज्यात ।

वसपोलं छता छतानिसें कया फिता फिता धर्म अर्थात् १०० गू धर्मयागु सिद्धान्त सूचि कना बिज्यात । दसुया निरिति—

“छु छता धर्म बहूपकारी खः ?” “कुशल धर्मय् अप्रमाद ।”

“छु छता धर्म साक्षात्कार यायेमाः ?” “अटल (अकोप्य=अर्हत्त्व ज्ञान) चित्त विमुक्ति ।”

अनुवादकया वक्तव्य

प्रस्तुत ग्रन्थया अनुवाद नालन्दा देवनागरी संस्करण दीघनिकाय पालियात मूल आधार माने याना अनुवाद यानागु खः । अन्य ग्वाहाली सफूया सूचि थुगु ग्रन्थया अन्तय् बियागु दु । तसर्थ पूर्ववर्ती अनुवादकपि सकल प्रति आभार प्रकट याना ।

प्राचीन परम्परा कथं प्रत्येक सुत्तय् दुने विषयया प्रारम्भय् शीर्षक बिइगु परम्परा मदुगु खः । भिक्षु जगदीश काश्यपजुं नागरी लिपी सम्पादन याना बिज्यासेलि वसपोलयापाखें शीर्षक, उपशीर्षक छुइगु ज्या जूगु खः गुगु थन प्रस्तुत अनुवादय् छ्यलागु दु । मूल पाली त्रिपिटकय् थुजागु शीर्षक, उपशीर्षक गनं मदुगु खं पाठकपित अवगत याना च्वना ।

पाठकपिनिगु सुविधाया निरिति नालन्दाया संस्करणय् दुगु पारा. नं. कथं प्रस्तुत ग्रन्थय् नं छ्यलागु दु थुकि याना पाठकपित थःत माःगु पारा. तुरन्त लुइगुया साथे नालन्दाया संस्करणया माध्यमद्वारा बर्मी वा रोमन लिपिया दीघनिकाय लिसे स्वापू तयेत नं सुविधा जुइ ।

पुनरावृत्ति मदय्केत गनं पे० ... (पेप्यालं) गनं ‘ ... ’ व गनं गनं नितानं छ्यलागु दु । थुपि चि प्रति अभ्यस्त जूम्ह पाठकं अ.पुक थुलि खँ थन दु घयागु खँ सीके फु । शीलस्कन्ध वर्गया अधिकांश सूत्रय् सामञ्जस्य-सुत्तय् दुगु पृ. नं. ४१ निसें ५४ तक उपदेश गुगुकथं पुनरावृत्ति जुया च्वंगु दु उकियात पादटिप्पणीद्वारा क्यनेगु कुत जूगु दु । थुगु ग्रन्थय् पादटिप्पणीया पृष्ठ ल्याः ब्याक्कं नालन्दा महाविहारया देवनागरीक त्रिपिटकया पृष्ठ खः । गुगु मेगु सफूया पृष्ठ जुइवं जक सफूया नां बियागु दु । विभिन्न भाषाया दीघनिकाय छुटे यायेत छोटकरी क्यनेगु यानागु दु । गथेकि हिन्दीया दीघनिकाययात हि. दी. नि. ।

मां मदया ४५ न्हु तक दुःखं च्वनागु इलय् सीमित समयावधि दुने अनुवाद सिधय्कागु तथा पिताजुया जीवनकालय् ६७ दँ तक थःम्ह अभिन्न पत्नीया रूपय् बिज्याम्ह मां वीरमाया वज्जाचार्यया वियोगय् शोकग्रस्त जूम्ह प्रातःस्मरणीय स्व. पिता पूर्णबहादुर वज्जाचार्ययात धैर्य धारण याकेत शुरुनिसें अन्त तक थुगु अनुवाद न्यकेगु सौभाग्य जित चूलासां वसपोलया जीवनकालय् थुगु ग्रन्थरत्न समर्पण याये मखन । अथेन्हं थुगु ग्रन्थरत्न अनुवाद जूगुया सम्पूर्ण कारण व श्रेय मदुपि मां व बोयात बिया च्वना । तसर्थ मदुपि मांबौपिनि निर्वाण कामनाथं एव ग्रन्थ मरणोपरान्त लः ल्हाना च्वना ।

अनुवाद विज्ञ पाठकपिनि न्होने दु । प्रूफ सम्बन्धी छुं द्वं बिद्वं दइगु स्वाभाविक खः । दसुया निरति स्वीछगु जुइमाःथाय् ग्वीछगु (सिखी, पृ. १५८), अभिसंज्ञा जुइमाःथाय् अभिज्ञा (पृ. ११०), शिक्षापद जुइमाःथाय् भिक्षापद (पृ. २३३) जूगु दु । थये हे मेथाय् गनं द्वं बिद्वं दसा प्रशंग स्वया स्वतः थुइगु ताया अतः शुद्धिपत्र तयेगु आवश्यक मखना । अथेन्हं विशेष कथं द्वा चवंगु दुसा अथवा छुं सुकाउ दुसा उकियात थ्यंका बिया दिल धाःसा स्वागत याना च्वना । नापं थ्व अन्तिम अनुवाद जा अवश्य मखु, भविष्ययापि दीघनिकायया अनुवादकपित छुं ज्या विइ, थ्व हे आशा याना ।

कृतज्ञता

सदाथें थुगु ग्रन्थयागु अनुवादयात अन्तिम कथं विभिन्न भाषायागु दीघनिकायलिसे ल्वाका स्वयेगु ज्या जूगु दु । तसर्थ दीघनिकायया अंग्रेजी, हिन्दी व सिंहली भाषाया पूर्ववर्ती अनुवादकपि प्रति कृतज्ञ जुया च्वना ।

भिक्षु कुमार काश्यप 'त्रिपिटकाचार्य' व भिक्षु धम्मगुप्त 'बुद्धशासन पण्डित' पिनिगु विद्वत्तापूर्ण निर्देशन व सहयोग प्राप्त जूगु दु तसर्थ वसपोलपि प्रति कृतज्ञता प्रकट याना च्वना । भिक्षु ज्ञानपूर्णिक व प्रा. भिक्षु सुदर्शन प्रति बहूमूल्य सल्लाह व सुकाउया निरति आभारी जुया ।

जिगु थुगु भूमिका यात अंग्रेजी भाषां अनुवाद याना दीम्ह बौद्ध विद्वान अयोध्या प्रसाद प्रधान प्रति कृतज्ञ प्रकट याना च्वना गुम्हसिन जिगु अनुरोधय् तुरन्त भूमिकायात अंग्रेजीं रूपान्तर याना दील । आवश्यक सफूत बिया ग्वाहाली याना बिज्याम्ह भिक्षु सुमंगल प्रति नं आभारी जुया ।

प्रेसय् बिइत जिइक पाण्डुलिपि तयार याना ब्यूपि जिमि भिचापि सुश्री अमिता धाऊवा व सुश्री सुप्रिया शाक्यपित दुनुगलंसिं धन्यवाद बिया च्वना । इलय् छापे याना ब्यूम्ह नेपाल प्रेस परिवारयात नं धन्यवाद बिया च्वना ।

अन्तय् मां मदया वंथें मांयागु भाषा मदया थः मवनेमा धका दीघनिकाययागु भाषाय् थःगु भाषायात अभिलेख यानागु जुल । पाठकवर्ग दीघनिकाय ग्रन्थपाखें बुद्ध व बुद्ध धर्मयात म्हसिइका सद्वर्मा मार्गय् थःपित लगे याना यंके फत धाःसा थ्व जिगु प्रयास सफल जूगु भापिये ।

— दुण्ड बहादुर वज्राचार्य

सकिमिला पुन्ही, ने. सं. १९९०

साधुवाद

बुद्ध-वचन व बुद्ध-धर्मया विषयय् थुलि उलि घाये मफयेक सफूत दु । उकि मध्यय् त्रिपिटक हे जक उफि बाङ्गमय्य खः, गुगुया निश्चितता दु, अले शब्द छगू जक पाःसां विचाः याना तःगु नीगू शताब्दीं मयाकयागु परम्परा दु, अऊ म्हुनि न्यागू देशं मवाक देशं छगू हे ग्रन्थराशियात हुना तःगु दु ।

दीघनिकाय थुगु हे त्रिपिटकया सुत्तपिटकय् न्हापांगु निकाय खः । दीघनिकायय् सीलक्खन्ध वग्ग, महावग्ग व पाठिकवग्ग स्वंगू वग्ग दु । थ्व वग्गया अर्थ वर्ग जूसां काव्य जगतया अथवा संस्कृत बाङ्गमयया 'वर्ग' व सीमित व संकीर्ण मजू ।

'दीघनिकाय' नेपालय् शुद्ध बुद्ध-धर्म (थेरवाद) हानं प्रचार प्रसार जूगु इलनिसें हे न्यने, कने, ब्वने याना वया च्वंगु ग्रन्थ खः । दीघनिकायया विभिन्न सूत्र इलय् विलय् अनुदित जूगु तथ्यं थ्व खं प्रमाणित याः । पूज्यपाद संघ महानायक प्रज्ञानन्द महास्थविरद्वारा महासमयसुत्त (२५१५ बु. सं.), दिवंगत भिक्षु विवेकानन्द महास्थविरद्वारा महास्पृतिप्रस्थान (२५१५ बु. सं.), भिक्षु ज्ञानपूर्णिणकद्वारा पायासिसुत्त (२०२६ वि. सं.), धम्मवती 'धम्मकावस्थि' द्वारा सम्पादित महापरिनिब्बान-सुत्त (बुद्धया अन्तिम यात्रा १, २ भाग : २०३० वि. सं.) अनुदित जुया प्रकाशित जुइ छुक्कू दु । तर 'दीघनिकाय' या व्यापक सुत्त पुर्वक व क्वलक छगू हे सैसी छगू हे रसं प्रामाणिक कथं अनुवाद यायेगु श्रम व साहस आः तकं मज्जनिगु खः । थुगु श्रम व साहसबा पुण्यकार्य लिस्से भाजु दुण्ड बहादुर वज्राचार्य धार्मिक साधुवादया पुण्यकार्य याना बिज्यात ।

"इतिवृत्तक" व "मिलिन्दप्रश्न" का अनुवाद व प्रकाशनं ५ दै लिषा दुण्ड बहादुर वज्राचार्य 'दीघनिकाय' यें जाःगु मूल ग्रन्थरत्नया अनुवाद व प्रकाशन याना बिज्याना ब्वन । नेपाल भाषा भाषीपिसं थुइकथं तर मूल भाव व अर्थ रक्षा जुइक दीघनिकाय अनुवाद जुया च्वंगु दु । तःसकं पाःगु दृष्टिकोणया अनुवादय् पाद टिप्पणी नं दु ।

चवयेकु का अनुवाद यायेगु प्रतिभा दुम्हसिके प्रकाशनया क्षमता मदइगु, प्रकाशनया लागी अर्थ क्षमता दया नं प्रकाशन यायेगु श्रद्धा धन मदइगु, हानं प्रकाशनया लागी अर्थ क्षमता दया नं श्रद्धा धन दया नं वयाके हे चवयेगु वा अनुवाद यायेगु क्षमता दये घयागु की समाजय् तिमिला भावार्थे दुर्लभ तिति । थ्व अर्थय् दुण्ड बहादुर वज्राचार्य बौद्धिक प्रतिभा, सम्पन्नता व श्रद्धा सम्पन्न क्षमताया छपुचःगु व्यक्तित्व खः ।

थुजागु अद्भुत व्यक्तित्व पीगूति दुसा दच्छिया दुने हे सम्पूर्ण मूल पालि त्रिपिटक अनुवाद व प्रकाशनया ज्या नेपाल भाषाय् पुवनी । व्यागूति जक थुजागु व्यक्तित्व दुसां पंचवर्षीय योजनां थ्व पुण्यकार्य पूर्ण जुइ । तर जि मस्यु, व्यागूति व्यक्तित्व गबले दइ, गुकथं तेजू याःवइ । उकि थये मज्जतले नेपाल भाषाय् दुण्ड बहादुर वज्राचार्य हे तःगु मछि व्यक्तित्वया प्रतिनिधित्व याना थःम्हं स्वयं हे थ्व पुण्यकार्य यायां बुद्ध शासन अभिवृद्धि याना बिज्याये फयेमा नेपाल भाषा समृद्ध याये फयेमा धका सकलें थःलिसें तया जि छाया आशिका मयाये ?

मेगु खँ, नेपालय मां-बी वा परिवारया सुं सदस्व मदइबले दुःखं च्वनेगु छगु सांस्कृतिक परम्परा दु । भाजु दुण्ड बहादुर वज्राचार्य थः पूज्या मां वीरमाया वज्राचार्य परलोक जुया बिज्यायेवं थःगु हे छें एकान्त वास याना लत्याया दुने 'दीघनिकाय' थें जाःगु त्रिपिटक ग्रन्थया नेपाल भाषाय अनुवाद याना स्वचायेका बिज्यात । थुगु कथं सार्थक शब्दय घायेगु खःसा नेपाःया काजक्रिया विधिस दुःखं च्वनेगु सांस्कृतिक ज्याय दुण्ड बहादुर वज्राचार्य दकसिवे न्हापां सांस्कृतिक सुमनय पुण्यया सुगन्ध तथा बिज्याना घात्थें हे दुगःगु, आदर्श कायेबहःगु, लुमके ल्वःगु कथं मांया प्रति दु खं च्वना धर्म संवेग कया मांया प्रति कृतज्ञता जक प्रकट याना बिमज्याः, मातृ भाषा प्रति नं थःगु कर्तव्य पुर्वका कयना बिज्यात । छायाःसा "दुःखं च्वनेगु" घयागु मां-बी आदि परिवारय सुं मदइबले ज्या याये मत्यः घका ज्या मयासें अथें अथें च्वनेगु, मरणधर्म मथुया दुःख ताया भुग्लु भाग्लु जक च्वनेगु अथवा दृढ्यकैत थथे याये अथे याये घका सल्लाह जक याना ई फुकेगु मखु । यथार्थय घाःसा दुःखं च्वनेगु घयागु हे मरण धर्म व मरण स्वभाव सीका धर्म संवेग कया च्वनेगु खः । शाक्यमुनि बुद्धया महापरिनिर्वाणं लिपा आयुष्मान् अनुरुद्ध व आयुष्मान् आनन्दं उगु (बुद्ध महापरिनिर्वाण जूगु) चाः पवःज्जातल्ले धर्मकथाद्वारा चाः पवःचायेका बिज्यागु आदर्श महापरिनिर्वाण सूत्रय वया च्वंगु नं दु । भाजु दुण्ड बहादुर वज्राचार्य नं थः पूज्या मां परलोक जुया बिज्यायेवं "दीघनिकाय" ग्रन्थ अनुवादय थःत समर्पित याना बिज्यात । उकि 'दुःखं च्वनेगु' सांस्कृतिक परम्पराया श्रद्धा सुमनय सत्धर्मया सुगन्ध न्हूकथं देछाया धर्मया भाषाय घाःसा मांया प्रति तःधंगु आद याना बिज्यात—भाजु दुण्ड बहादुर वज्राचार्य । अऊ थुगु श्राद्ध प्रतिवर्ष पिण्ड ग्रहण याःवयेत आह्वावया न्हापांगु निकाय अनुवादथें जाःगु, प्रकाशनथें जाःगु पुण्य कार्य नं जुया निति जन्म, जरा, व्याधि व मरणं मुक्तगु निर्वाण लाभ यायेत हेतु जन्य श्रद्धा-सुमन अर्पणया अलौकिक श्राद्ध नं खः—थथे जि खना, थ्व हे मनं तुना ।

— भिक्षु सुदर्शन

नगर मण्डप श्रीकीर्ति बिहार
अमलसि, कीर्तिपुर, येँ
५ थिलागाः २५३३ बु. सं.

विषय-सूची

१. शीलस्कन्ध-वर्ग

१. ब्रह्मजाल-सुत्त

१. सुप्रिय परिव्राजक कथा

२. शील जकया खं

(क) चूल शील

(ख) मध्यम शील

(ग) महाशील

३. मिथ्या दृष्टि

(क) किंचियागू प्रकारयागु पूर्वान्तवाद

(१) शाश्वतवादया न्हापांगु स्थान

(२) शाश्वतवादया निगूगु स्थान

(३) शाश्वतवादया स्वंगूगु स्थान

(४) शाश्वतवादया प्यंगूगु स्थान

(५) आंशिक शाश्वतवादया

न्हापांगु स्थान १२

(६) आंशिक शाश्वतवादया निगूगु स्थान १३

(७) आंशिक शाश्वतवादया स्वंगूगु स्थान १४

(८) आंशिक शाश्वतवादया प्यंगूगु स्थान १५

(९) अन्तान्तवादया न्हापांगु स्थान १५

(१०) अन्तान्तवादया निगूगु स्थान १६

(११) अन्तान्तवादया स्वंगूगु स्थान १६

(१२) अन्तान्तवादया प्यंगूगु स्थान १६

(१३) अमराविक्षेपवादया न्हापांगु स्थान १७

(१४) अमराविक्षेपवादया निगूगु स्थान १७

(१५) अमराविक्षेपवादया स्वंगूगु स्थान १८

(१६) अमराविक्षेपवादया प्यंगूगु स्थान १८

(१७) अधिचक्षुसमुप्पन्नवादया न्हापांगु स्थान १९

(१८) अधिचक्षुसमुप्पन्नवादया निगूगु स्थान १९

(ख) अपरन्तानुदिट्ठिवादया पीप्यंगू कारण २०

(१-१६) सिद्ध धुंका होस दया च्वनी

धयागु वाद २०

(१७-२४) सिद्ध धुंका बेहोस जुइ धयागु वाद २१

(२५-३२) सिद्ध धुंका न होस दइगु

न बेहोस जुइगु वाद २१

(३३) न्हापांगु उच्छेदवाद २२

(३४) निगूगु उच्छेदवाद २२

(३५) स्वंगूगु उच्छेदवाद २२

(३६) प्यंगूगु उच्छेदवाद २३

(३७) न्यागूगु उच्छेदवाद २३

(३८) खुगूगु उच्छेदवाद २३

(३९) न्हैगूगु उच्छेदवाद २३

(४०) न्हापांगु दृष्ट-धर्म-निर्वाणवाद २४

(४१) निगूगु दृष्ट-धर्म-निर्वाणवाद २४

(४२) स्वंगूगु दृष्ट-धर्म-निर्वाणवाद २४

(४३) प्यंगूगु दृष्ट-धर्म-निर्वाणवाद २४

(४४) न्यागूगु दृष्ट-धर्म-निर्वाणवाद २४

४. दृष्टि धयागु तृष्णायागु भ्रम जक २६

५. स्पर्शया कारणं दृष्टि २७

स्पर्श विना संभव महु २८

६. दृष्टिगत संसार चक्र २९

७. दृष्टिजाल २९

२. सामञ्जस्य-सुत्त

३१

१. खुम्ह अग्र्य तीर्थं करत ३१
२. मगधराजा जीवकया आसन्नवन्यं वंगु ३२
३. आमण्यफल सम्बन्धी प्रश्न ३३
४. खुता तीर्थियवाद (मत) ३४
 - (१) पूरणकश्यपयागु वाद ३४
 - (२) मक्खलिंगोसालयागु वाद ३५
 - (३) अजित केशकम्बलयागु वाद ३६
 - (४) प्रकुध कात्यायनयागु वाद ३६
 - (५) निगण्ठ-नाटपुत्तयागु वाद ३७
 - (६) सञ्जय बेलदुत्तयागु वाद ३८

५. बुद्धवाद

३६

- (१) न्हापांगु सांद्ष्टिक आमण्य-फल ३९
- (२) निगुगु सांद्ष्टिक आमण्य-फल ४०
- (३) प्रणीततर (भिगु) आमण्य-फल ४०
 - चूल शील ४१
 - मध्यम शील ४२
 - महाशील ४४
 - इन्द्रिय संवर ४६
 - स्मृतिसम्प्रजन्य ४६
 - सन्तुष्टिता ४६
 - नीवरण प्रहाण ४७
 - प्रथम ध्यान ४८
 - द्वितीय ध्यान ४८
 - तृतीय ध्यान ४९
 - चतुर्थ ध्यान ४९
 - विपरयना ज्ञान ५०
 - मनोमय ऋद्धिज्ञान ५०
 - ऋद्धिविधज्ञान ५१
 - दिव्यश्रोतज्ञान ५१
 - परचित्तज्ञान ५२
 - पूर्वेनिवासानुस्मृति ज्ञान ५२
 - दिव्यचक्षुज्ञान ५३
 - आल्लवक्षयज्ञान ५३

६. मज्जातशब्द उपासक जूग

५४

३. अम्बट्ट-सुत्त

५६

१. पुष्करसातियागु खं ५६
२. अम्बट्ट माणवक भगवानयाथाय् वंगु ५७
३. अम्बट्ट शाक्यतयत् नीचवादं ब्वःव्यूगु ५८
४. कण्हायन गोत्रयागु उत्पत्ति ५९
५. उदारम्ह कृष्णायण ऋषि ६०
६. मनूत मध्ये क्षत्री श्रेष्ठ ६१
७. विद्या-चरण ६३
८. न्हापायापि ऋषिपिनिगु प्रतिपदा ६६
९. अम्बट्ट माणवक ६७

पुष्करसातियाथाय् वंगु ६७

१०. पुष्करसाति बुद्धयाथाय् वंगु ६८

४. सोणदण्ड-सुत्त

७१

१. चम्पायापि ब्राह्मणपिसं सोणदण्डयात

सल्लाह ब्यूगु ७१

ब्राह्मणपिसं सोणदण्ड ब्राह्मणयात गंगु ७२

सोणदण्ड ब्राह्मणद्वारा बुद्धयागु वर्णन ७३

२. सोणदण्ड ब्राह्मण बुद्धयाथाय् ७५

३. ब्राह्मण जुइगुया अङ्गत ७६

४. शीलप्रज्ञा कथा ७८

५. सोणदण्ड उपासकत्व स्वीकार याःगु ८०

५. कूटदन्त-सुत्त

८१

१. खानुमतयापि ब्राह्मणपिसं कूटदन्तयात

सल्लाह ब्यूगु ८१

(क) ब्राह्मणपिसं कूटदन्त ब्राह्मणयात गंगु ८२

(ख) कूटदन्त ब्राह्मणद्वारा बुद्धयागु वर्णन ८३

२. झिखुता परिष्कार दुगु त्रिविध

यज्ञ सम्पदा ८३

(क) जुजु महाविजित ८४

(ख) प्यथी अनुमति पक्ष :

यज्ञया परिष्कार ८५

(ग) जुजुया च्यागु अङ्ग नं

यज्ञया परिष्कार ८५

(घ) पुरोहितया प्यंगु अङ्ग नं

यज्ञया परिष्कार ८६

(ङ) स्वंगू विधि	८६	३. अग्न्याहुत प्रश्न	११४
(च) क्षिता ख्यं चित्तं विज्ञायते मज्झू	८६	४. एकांशिक व अनेकांशिक धर्मदेशना	११५
(छ) जुजुयागु चित्तयातं विक्षुता प्रकारं		५. एकान्त सुखी आत्मा जुडला	११५
हर्षित याःगु	८७	जनपदकल्याणीयागु उपमा	११६
३. ध्यः चिकं आदि जक यज्ञ सिधगु	८८	स्वाहानेयागु उपमा	११७
४. महानिसंसतर यज्ञ	८९	६. स्वंगू प्रकारया शरीर परिग्रह	११८
५. कूटदन्त ब्राह्मणं उपासकत्व		७. भूत, भविष्य व वर्तमान शरीर	११९
स्वीकार याःगु	९२	सां बुरु, बुरुं धो इत्यादि	१२०
६. महालि-सुत्त	९३	८. चित्तं हत्थिसारिपुत्र अर्हन्त जूगु	१२०
१. भगवानयागु दर्शन यायेया निति वंषि	९३	१०. सुभ-सुत्त	१२२
२. दिव्य रूप व शब्द	९४	१. शुभ माणविकं आयुष्मान्	
३. उत्तरोत्तर धर्म	९६	आनन्दयाके न्यंगु	१२२
४. व हे जीव व हे शरीर खः लाकि मखु	९७	२. स्वंगू स्कन्ध	१२३
७. जालिय-सुत्त	९९	(क) शीलस्कन्ध	१२३
१. व हे जीव व हे शरीर खः लाकि मखु	९९	(ख) समाधिस्कन्ध	१२४
८. महासीहनाद-सुत्त	१००	(ग) प्रज्ञास्कन्ध	१२७
१. गीतमं फुक्क तपस्यायात		११. केवट्ट-सुत्त	१३२
निन्दा याः कि मयाः	१००	१. केवट्टं ऋद्धिप्रातिहार्यं क्यनेत	
२. विज्ञपिनिगु विचयं छलफल	१०१	प्रार्थना याःगु	१३२
३. स्वयं थथःम्हं हे सिद्धिका कायेगु	१०२	२. स्वथी प्रातिहार्यं	१३३
४. आमण्यत्व व ब्राह्मणत्वया		(क) ऋद्धिप्रातिहार्यं	१३३
निति तपस्या	१०२	(ख) आदेशनाप्रातिहार्यं	१३३
५. शील-चित्त-प्रज्ञा-सम्पदा	१०५	(ग) अनुशासनीप्रातिहार्यं	१३४
६. सिंहनाद	१०६	३. महाभूत गन निरुद्ध जुड ?	१३५
७. अचेल काश्यपयागु प्रव्रज्या	१०७	१२. लोहिच्च-सुत्त	१३८
९. पोट्टपाद-सुत्त	१०९	१. लोहिच्चयागु मखुगु धारणा	१३८
१. पोट्टपाद परिक्राजकयाथाय् भगवान्	१०९	२. भगवानं लोहिच्चयागु दृष्टि	
२. गुकथं अभिसंज्ञा निरोध जुड ?	११०	मदयेका विज्यागु	१३९
(क) आनुपूर्वं अभिसंज्ञा निरोध		३. स्वथी आक्षेप यायेबहःपि शास्तापि	१४१
संप्रज्ञान समापत्ति	११०	४. आक्षेप यायेबहः मज्झू शास्ता	१४२
(ख) संज्ञाग्रं छगु हे जक लाकि		१३. तेविज्ज-सुत्त	१४४
आपाः कु ?	११२	१. वाशिष्ठ व भारद्वाजयागु	
(ग) संज्ञा न्हापा लाकि ज्ञान न्हापा	११३	मार्ग-अमार्गयागु खं	१४४
(घ) संज्ञा पुरुषया आत्मा मखुला ?	११३	२. अन्धवेणुयागु उपमाद्वारा त्रैविद्या कंगु	१४५

३. ब्रह्मसहस्र्यता	१४६
(क) जनपदकल्याणीयागु उपमा	१४७
(ख) स्वाहानेयागु उपमा	१४८
(ग) अचिरवती नदीयागु उपमा	१४८
४. ब्रह्मा सपरिग्राही लाकि अपरिग्राही	१४९
५. ब्रह्मसहस्र्ययागु मार्ग	१५१
चतुर्ब्रह्म विहार	१५१

२. महा-वर्ग

१४. महापदान-सुत्त	१५७
१. पूर्वजन्म सम्बन्धी खल्लहा बल्हा	१५७
२. न्हापायापि भगवानपि	१५८
जाति	१५८
गोत्र	१५८
आयु परिमाण	१५८
बोधिबृक्ष	१५९
अप्रश्नावक युगल	१५९
सावक सन्निपात	१५९
अप्र उपस्थाक	१६०
मातापिता	१६०
३. तथागतया धम्मता	१६०
विपस्सी भगवान्	१६१
४. स्वीनिता महापुरुष लक्षण	१६४
५. विपस्सी बोधिसत्त्व	१६५
प्यंगु निमित्त	१६५
बृद्ध	१६६
रोगी	१६६
सीम्ह	१६७
प्रव्रजित	१६८
आपालं मनूत विपस्सीयाथाय्	
प्रव्रजित जूवगु	१६८
विपस्सीया ज्ञानपटिबेध	१६९
६. विपस्सी भगवान् सम्यक्सम्बुद्धयाके	
ब्रह्मयाचन कथा	१७१
अप्रश्नावक युग	१७३

महाजनपिनि प्रव्रज्या	१७४
चेप्यद्वल प्रव्रजितपिनि धर्माभित्तमय	१७४
चारिकाया निर्ति आज्ञा	१७५
देवतापिसं कंगु	१७७
१५. महानिदान-सुत्त	१७७
१. गम्भीरगु प्रतीत्य-समुत्पाद	१७७
प्रत्ययया कारणं	१७७
ध्व कारण मनुसा ध्व दइ मखु	१८०
२. आत्मा प्रज्ञप्ति व अनात्मा प्रज्ञप्ति	१८४
३. न्हेगु विज्ञानया स्थिति	१८७
४. च्यागू विमोक्ष	१८८
१६. महापरिनिब्बान-सुत्त	१८९
१. वज्जीपिके दुगु न्हेगु अपरिहाणीय धर्म	१८९
२. भिक्षुपिनिगु न्हेगु अपरिहाणीय धर्म	१९१
मेगु नं न्हेगु अपरिहाणीय धर्म	१९२
मेगु नं न्हेगु अपरिहाणीय धर्म	१९३
मेगु नं न्हेगु अपरिहाणीय धर्म	१९४
मेगु नं न्हेगु अपरिहाणीय धर्म	१९४
३. खुगू अपरिहाणीय धर्म	१९५
४. सारिपुत्रया सिंहनाद	१९६
५. पाटलिग्रामय् चर्चपित भगवानया उपदेश	१९७
६. पाटलिपुत्र नगर निर्माण	१९९
७. धर्म-आदर्श धर्म-पर्याय	२००
८. अम्बपाली गणिका	२०३
९. बेलुवग्रामय् बिज्यागु	२०५
१०. चापाल चैत्यय् आयु संस्कार	
तोता बिज्यागु	२०६
११. तःसकं भ्वखाय् ब्वइगुया च्यागू कारण	२०८
१२. च्याता परिषद्	२०९
१३. च्याता अभिभू आयतन	२१०
१४. च्याता विमोक्ष	२१०
१५. मारयाचन कथा	२११

१६. आनन्दयाचन कथा	२१२	१३. सुभद्रादेवी जुजुयाथाय्	२५०
१७. महावनय् धर्मदेशना दकले लिपाया वंशाली दर्शन	२१४	१४. सङ्गारया अनित्यभाव	२५२
१८. प्यंगू महाप्रदेश	२१५	१८. जनवसभ-सुत्त	२५४
१९. कम्मारपुत्त चुन्दया भोजन	२१७	१. आनन्दं भगवानयाके मगधपिनिगुबारे न्यंगु	२५४
२०. तथागतया महद्दिकता	२१८	२. जनवसभ देवपुत्रयागु प्रकट	२५६
२१. पुक्कुस मल्लपुत्रयागु खँ	२१९	३. सुधर्मा सभाय् ब्रह्मायागु प्रकट	२५७
२२. निता पिण्डपात समान फलदायी	२२२	४. देवसभाय् ब्रह्मा सनत्कुमारयागु देशना	२५९
२३. भगवान् परिनिर्वाण खातापाखे उपवानयात चीका छ्वया बिज्यागु प्यंगू संवेजनीय स्थान आनन्दं न्यंगु स्तूप दय्के योग्य पुद्गलपि आनन्दयागु आश्चर्य-धर्म महासुदर्शन कथा मल्लपिनि वन्दना सुभद्र परिव्राजकया खँ तथागतया अन्तिम वचन परिनिर्वाणया खँ	२२३ २२४ २२४ २२५ २२६ २२६ २२८ २२८ २२९ २३२ २३३	प्यंगू ऋद्धिपाद स्वंगू स्थान अधिगमन प्यंगू स्मृतिप्रस्थान सप्तसमाधि परिष्कार	२५९ २६० २६१ २६१
२४. बुद्धया शरीर पूजा	२३६	१९. महागोविन्द-सुत्त	२६३
२५. महाकाश्यपया दर्शन	२३७	१. सुधर्मा देवसभा	२६३
२६. शरीरधातु विभाजन धातु स्तूप पूजा	२३९ २४०	२. भगवानयागु च्यागू यथार्थ गुण	२६४
१७. महासुदस्सन-सुत्त	२४२	३. ब्रह्मा सनत्कुमारया प्रकट	२६६
१. कुशावती राजधानी	२४२	४. महागोविन्द ब्राह्मणयागु खँ महागोविन्द राज्य संविभाजन	२६८ २६९ २६९
२. चक्ररत्न	२४३	५. महागोविन्दयात एकान्तवास	२७०
३. हस्तिरत्न	२४४	६. ब्रह्मा सनत्कुमारलिसे साकच्छा	२७२
४. अश्वरत्न	२४४	७. महागोविन्दयागु प्रव्रज्या खुम्ह क्षत्रियपित सःतूगु ब्राह्मण महाशालपित सःतूगु कलापित सःतूगु महागोविन्द प्रव्रजित जूगु	२७३ २७४ २७५ २७६ २७६
५. मणिरत्न	२४४	२०. महासमय-सुत्त	२७८
६. स्त्रीरत्न	२४५	१. प्यम्ह सुद्धावासयापि देवतापिनिगु गाथा	२७८ २७८
७. गृहपतिरत्न	२४५	२. भगवानं मू'वया चवंपि देवतापिनिगु नां आज्ञा जूगु	२७९ २७९
८. परिणायकरत्न	२४५	२१. सक्कपञ्च-सुत्त	२८४
९. प्यता ऋद्धि सम्पन्नम्ह महासुदर्शन	२४६	१. पञ्चशिखं भगवानयाथाय् वीणा थाःगु	२८४ २८४
१०. धर्म-प्रसाद व पुखू	२४६		
११. ध्यान समापत्ति	२४८		
१२. चैप्यद्वल नगर	२४९		

२. शक्र देवेन्द्र भगवानयाथाय्	२८७
गोपक देवपुत्रयागु खँ	२८८
३. शक्रयागु न्ह्यसःया लिसः	२९१
इर्ष्या, मात्सर्य व धनय् लार्पि सत्त्वर्पि	२९१
इर्ष्या, मात्सर्य व यः मयः सम्बन्धी प्रश्न	२९१
छन्दया कारणं यः मयः	२९१
वितर्कया कारणं छन्द	२९१
वितर्क प्रपञ्चसंज्ञासंख्याया कारणं	२९२
प्रपञ्चसंज्ञासंख्या निरोधगामिनी प्रतिपदा	२९२
प्रातिमोक्ष संवर प्रतिप्रदा	२९३
इन्द्रियसंवर प्रतिपदा	२९३
नानाधातु लोक	२९४
अन्य भ्रमण ब्राह्मणपिके न्यंगु प्रश्न	२९५
खुगु कारणं शक्रया सौमनस्य लाभ	२९६
२२. महासतिपट्टान-सुत्त	२९९
१. उद्देस	२९९
२. कायानुपस्सना	२९९
(क) आनापानपब्ब	२९९
(ख) इरियापथपब्ब	३००
(ग) सम्पजानपब्ब	३०१
(घ) पटिकूलमनसिकारपब्ब	३०१
(ङ) धातुमनसिकारपब्ब	३०१
(च) नवसिक्खिकपब्ब	३०२
३. वेदनानुपस्सना	३०३
४. चित्तानुपस्सना	३०३
५. धम्मनानुपस्सना	३०४
(क) नीवरणपब्ब	३०४
(ख) खन्धपब्ब	३०५
(ग) आयतनपब्ब	३०५
(घ) बोक्कङ्कपब्ब	३०६
(ङ) चतुससक्खपब्ब	३०७
दुक्खसक्ख	३०८
समुदयसक्ख	३०९
निरोधसक्ख	३११
मगगसक्ख	३१२
६. सतिपट्टान भावना-आनिशंस	३१३

२३. पायासिराजञ्ज-सुत्त	३१५
१. पायासि आयुष्मान् कुमार	
काश्यपयाथाय् वंगु	३१५
२. कुमार काश्यप उपमाद्वारा नास्तिकवाद	
खण्डन याःगु	३१६
चन्द्र सूर्ययागु उपमा	३१६
खुंयागु उपमा	३१७
खीगालय् क्वब्बाना चवंह मनूयागु उपमा	३१९
त्रयस्त्रिंश देवतायागु उपमा	३२०
जन्मान्धयागु उपमा	३२०
प्लाथय् दुम्ह मिसाया उपमा	३२१
स्वप्नयागु उपमा	३२३
नं न्बारायागु उपमा	३२३
शंखयागु उपमा	३२४
मियागु सेवन याइम्ह जटिलयागु उपमा	३२५
निम्ह सार्थवाहपिनिगु उपमा	३२७
खी कुबिइम्हसियागु उपमा	३२९
जुवाद्योयागु उपमा	३२९
नासु कुब्बपिनिगु उपमा	३३०
३. पायासि जुजुं उपासकत्व ग्रहण याःगु	३३१
४. महाफल व महाआनिशंस दुगु यज्ञ	३३१
५. सत्कारपूर्वक व असत्कारपूर्वक	
बिइगु दानयागु फल	३३२

३. पाथिक-वर्ग

२४. पाथिक-सुत्त	३३७
१. सुनक्खत्तया भगवानप्रति अश्रद्धा	३३७
जित भगवानं ऋद्धि प्रातिहार्यं	
कयना बिमज्ज्या	३३८
भगवानं जित थ्व अप धका उपदेश	
याना बिमज्ज्या	३३८
२. सुनक्खत्तं कोरखत्तियात	
प्रशंसा याःगु	३३९
३. सुनक्खत्त कलारमट्टक खना लय्तागु	३४१

४. अचेल पाथिकपुत्र	३४२	६. मैत्रेय भगवानया उत्पत्ति	३७३
५. पाथिकपुत्रयागु आरामय् परिषद्वि	३४३	७. थःगु द्वीप जुया बिहार या	३७३
	मूंगु	गोचरय् विचरण या	३७४
६. बूम्ह पाथिकपुत्र	३४५	२७. अगगज्ज-सुत्त	३७५
लिच्छवि अमात्यं सःत वंगु	३४५	१. वाशिष्ठ व भारद्वाज	३७५
जालियं व्वना ह्येत सःत वंगु	३४६	भगवानयाथाय् वंगु	३७५
बुढाम्ह ध्वंयागु उपमाय् पाथिकपुत्र	३४७	२. धर्मं हे श्रेष्ठ खः	३७६
७. भगवानं ऋद्धि प्रातिहार्य	३४६	धर्मकाय तथागत	३७७
वयना बिज्याःगु	३४६	३. थुगु लोकया संवर्त व विवर्त	३७७
८. आरब्ध देशना	३४६	रस-पृथ्वी प्रकट	३७७
ईश्वरकृत ब्रह्माकृत	३४९	चन्द्र-सूर्य आदि प्रकट	३७८
(क) ब्रह्मा ईश्वरकर्ता	३५०	भूमि-परपट प्रकट	३७८
(ख) क्रीडाप्रदूषिक देवता	३५१	पदालता प्रकट	३७८
(ग) मनः प्रदूषिक देवता	३५२	पिड्मवाःक पाके जूगु जाकि	३७९
(घ) अधिच्छसम्पुष्प देवता	३५२	मिसा मिज्या लिङ्ग प्रकट	३७९
(ङ) शुभ विमोक्ष	३५३	मैथुन धर्म सेवन	३७९
२५. उदुम्बरिक-सुत्त	३५४	बुं बालि इनाकागु	३८०
१. सम्भान गृहपति परिव्राजकारामय्	३५४	अदिस्नादान आदि प्रकट	३८०
	वंगु	महासम्मत्त जुजु द्येकूगु	३८१
२. भगवान् नं परिव्राजकारामय्	३५५	ब्राह्मणमण्डल	३८१
बिज्यागु	३५५	वैश्यमण्डल	३८२
३. निप्रोधं तप जुगुत्सा बारे प्रश्न न्यंगु	३५६	शूद्रमण्डल	३८२
४. तप जुगुप्सायागु उपक्लेश	३५६	४. क्षीणालव हे अग्र	३८२
५. तपस्याद्वारा परिशुद्ध	३५८	बोधिपक्षिय धर्म भावना	३८३
६. तप जुगुप्सायागु अग्रत्व व सारत्व	३६०	२८. सम्पसादनीय-सुत्त	३८४
७. सन्धान गृहपति निप्रोधयात	३६२	१. सारिपुत्तया सिंहनाद	३८४
दोषारोपन याःगु	३६२	२. भगवानं अनुत्तरगु धर्मदेशना	३८५
८. निप्रोधं थःगु अपराध चायेकूगु	३६३	याना बिज्यागु	३८५
२६. चक्रवत्ति-सुत्त	३६५	(१) कुशल धर्म	३८५
१. दूढनेमि चक्रवर्ती जुजु	३६५	(२) आयतनया विषयय्	३८५
२. आर्य चक्रवर्ती व्रत	३६६	(३) गर्भं प्रवेशया विषयय्	३८६
३. चक्ररत्न	३६७	(४) आदेशनाविधिया विषयय्	३८६
४. दरिद्रता ज्ञान ज्ञान बढे जूगु	३६८	(५) दर्शन समापत्तिया विषयय्	३८७
किबे जक आयु दइगु समय	३७१	(६) पुद्गल प्रज्ञप्तिया विषयय्	३८७
५. शंख धयाम्ह चक्रवर्ती जुजुया उत्पत्ति	३७२	(७) प्रधानया विषयय्	३८७
शंखराजया उत्पत्ति	३७२	(८) प्रतिपद्या विषयय्	३८८

(९) भस्ससमाचारया विषयय्	३८८	(९-१०) उत्सङ्गपाद व उच्छ्वसिलोम	४११
(१०) अनुशासन विधिया विषयय्	३८८	(११) एण्यजङ्ग	४११
(११) परपुद्गल विमुक्ति ज्ञानया विषयय्	३८९	(१२) सूक्ष्म छवि	४१२
(१२) शाश्वतवादया विषयय्	३८९	(१३) सुवर्ण वर्ण	४१३
(१३) पूर्वनिवासानुस्मृतिज्ञान विषयय्	३९०	(१४) कोषं आच्छादित वस्तुगुह्य	४१४
(१४) सत्त्वपिनि च्युति व उत्पत्ति ज्ञान विषयय्	३९०	(१५-१६) न्यग्रोध परिमण्डल व आजानुवाहु	४१४
(१५) ऋद्धिया विषयय्	३९१	(१७-१९) सिंह पूर्वाध काय आदि	४१५
३. शास्ताद्वारा अनुमोदन	३९१	(२०) रसगसगगी	४१६
२९. पासादिक-मुत्त	३९१	(२१-२२) अभिनील नेत्र व गोपक्षम	४१७
१. निगण्ट नाटपुत्र सिङ्गु	३९१	(२३) उष्णीष शीर्ष	४१७
२. दुराख्यात धर्म विनयय् थथे जुइ	३९४	(२४-२५) छपु छपु चिमिसे व	४१८
३. सु-ग्राख्यात धर्म विनय थथे जुइ	३९४	न्यातिकाय् भुवासं	४१८
४. शास्ता मदय्बं अनुताप याइपि	३९५	(२६-२७) पीपु वा व अविरल वन्त	४१९
शिष्यपि	३९५	(२८-२९) प्रभूत जिह्वा व ब्रह्मस्वर	४२०
५. शास्ता मदुसां अनुताप मयाइपि	३९६	(३०) सिंहहनु	४२०
शिष्यपि	३९६	(३१-३२) समदन्त व सुरवेत बाधि	४२१
६. ब्रह्मचर्य अपरिपूर्ण ग्रं	३९६	३१. सिङ्गाल-मुत्त	४२३
७. सकलें मिले जुया सङ्गायना यायेमाः,	३९८	१. सिङ्गालक गृहपतिपुत्र	४२३
लवाये मज्जू	३९८	२. खुगू दिशा नमस्कार	४२३
८. सब्रह्मचारीं धर्म भाषण याइगु	३९८	(१) प्यंगू कर्मक्लेश प्रहीण	४२४
९. योनिशः प्रतिवेक्षणद्वारा सेवन	३९९	(२) प्यता कारणं पापकर्म मयाइगु	४२४
१०. प्यंगू आर्य सुखल्लिकानुयोग	४००	(३) खुता प्रकारया विनाशया कारणयात	४२४
११. क्षीणालवया निरति अयोग्यगु स्थानत	४०१	सेवन याइमखु	४२४
१२. तथागत छाप् धाःगु	४०२	सुरापानया खुता दोष	४२५
१३. छु अव्याकृत छु व्याकृत	४०२	कुबेलाय् चाहिलिपिनि खुता दोष	४२५
पूर्वान्त अपरान्त सहगत दृष्टि	४०३	प्याखें तमासा स्वयेगुली खुता दोष	४२५
४०. लक्खण-मुत्त	४०६	जू म्हितेगुली खुता दोष	४२५
१. स्वीनिता महपुरुष लक्षण	४०६	पापमित्र दुम्हत्तिया खुता दोष	४२५
२. छु छु कर्मयागु छु छु लक्षण	४०७	अलसीया खुता दोष	४२६
(१) सुप्रतिष्ठित पाद	४०७	३. मित्ररूपी अमित्र	४२७
(२) पालितःलय् सहल चक	४०८	४. सुहृद् मित्र	४२८
(३-५) तगोगु खालि आदि	४०९	५. खुगू दिशा नमस्कार	४२९
(६) सप्त उत्सव	४०९	मां बी पूर्वदिशा	४२९
(७-८) करवरण मृदु जालता	४१०	आचार्य दक्षिणदिशा	४२९
		कला पश्चिमदिशा	४३०

मित्र अमास्य उत्तरदिशा	४३०	खुता धर्म	४५६
दास व ज्यामि स्वय्यागु दिशा	४३०	नहेता धर्म	४६०
अमण ब्राह्मणपि स्वय्यागु दिशा	४३१	ज्याता धर्म	४६१
३२. आटानाटिय-सुत्त	४३३	गुता धर्म	४६५
१. चतुर्महाराजा	४३३	फिता धर्म	४६७
२. आटानाटियद्वारा रक्षा	४३४	३४. दसुत्तर-सुत्त	४७१
३. महासेनापतिपित सःतेमाः	४३८	१. आयुष्मान् सारिपुत्रं भिक्षुपित	
४. शास्ताद्वारा अनुमोदन	४४०	सःता बिज्यागु	४७१
३३. सङ्गीति-सुत्त	४४१	छता धर्म	४७१
१. सारिपुत्रयागु धर्मदेशना	४४१	निता धर्म	४७२
२. निगण्ठतय् ल्वापु जूगु	४४२	स्वता धर्म	४७२
३. सकलं मिले जुया सङ्गायन यायेमाः	४४२	प्यता धर्म	४७३
छता धर्म	४४३	न्याता धर्म	४७४
निता धर्म	४४३	खुता धर्म	४७५
स्वता धर्म	४४३	नहेता धर्म	४७६
प्यता धर्म	४४६	ज्याता धर्म	४७७
न्याता धर्म	४५२	गुता धर्म	४८०
		फिता धर्म	४८१

सुत्त (=सूत्र) अनुक्रमणी

अग्रगञ्ज	(२७) प्रलय धुंका सृष्टि । प्राणीपिनि प्रथम आहार । स्त्री पुरुषया भेद । वैयक्तिक सम्पत्तिया आरम्भ । वर्ण व्यवस्था । जुजुया उत्पत्ति । ब्राह्मण, वैश्य, शूद्रया उत्पत्ति । श्रमणया उत्पत्ति । संसारय् धर्म हे श्रेष्ठ ।	३७५
अम्बट्ट	(३) शाक्य जातिया उत्पत्ति । जातपातया खण्डन ।	५६
आटानाटिय	(३२) भूत प्रेतपाखें रक्षा जुइशु उपाय ।	४३३
उदुम्बरिक	(२५) शुद्ध अशुद्ध तपस्या । धर्मं ध्व हे जीवनय् लाभ ।	३५४
कूटबन्त	(५) अहिसामय यज्ञ । महाफल व गुण दुगु दान-यज्ञ, त्रिशरण-यज्ञ, शिक्षापद-यज्ञ, शील-यज्ञ, समाधि-यज्ञ, प्रज्ञा-यज्ञ ।	८१
केवट्ट	(११) ऋद्धि प्रदर्शनी निषिद्ध । चतुर्महाभूत निरोध सम्बन्धी ब्रह्माद्वारा अनभिज्ञ प्रकट । बुद्धद्वारा समाधान ।	१३२
अक्कवती	(२६) स्वावलम्बन । निर्धनता फुक्क पापया कारण । पापं अवनति, पुण्यं उन्नति ।	३६५
जनवसभ	(१८) मृत्युं लिपा बिम्बिसारं बुद्ध नापलागु ।	२५४
जालिय	(७) जीव व शरीरया भेद-अभेद अकथ अयुक्त ।	९९
तेविञ्ज	(१३) सत्य साक्षात्कार विना स्वंगू वेदया ज्ञान व्यर्थ । ब्रह्मलोक वनेगु लेंपु : चतुर्ब्रह्मविहार ।	१४४
वसुत्तर	(३४) किगू किगू याना सच्छिगू बौद्ध मन्तव्यया सूचि ।	४७१
पाथिक	(२४) ईश्वर-निर्माणवादयागु खण्डन ।	३३७
पायासिराजञ्ज	(२३) नास्तिक मतया खण्डन ।	३१५
पासादिक	(२९) अयोग्य गुरु, अयोग्य धर्म । योग्य गुरु, योग्य धर्म ।	३९३
पोट्टपाद	(९) अब्याकृत वस्तु । स्वर्ची शरीर । वर्तमान शरीर हे सत्य ।	१०९
ब्रह्मजाल	(१) बुद्धयात शील मात्र द्वारा प्रशंसा अयोग्य । ६२ प्रकारया धर्म-जाल । आदि सम्बन्धी १८ धारणा । अन्त सम्बन्धी ४४ धारणा ।	१
महागोबिन्द	(१९) बुद्ध-धर्मयागु महिमा । ब्रह्मलोक गामी ।	२६३
महानिदान	(१५) प्रतीत्य समुत्पाद ।	१७९
महापदान	(१४) बुद्ध बुद्धपिनिगु वर्णन । विपश्यी बुद्धयागु जीवनी ।	१५७

[८९]

महापरिनिब्बान	(१६) बुद्धया अन्तिम ऐतिहासिक वृत्तान्त । अन्तिम उपदेश ।	१८९
महालि	(६) भिक्षु जुड्गुया उद्देश्य । निर्वाण प्राप्ति हे परम उद्देश्य ।	९३
महासत्तिपट्टान	(२२) सत्त्वपिनि विशुद्धिया निरति एक मात्र मार्ग : विपश्यना ।	२९९
महासमय	(२०) बुद्धयागु दर्शनार्थं देवतापिनिगु आगमन ।	२७८
महासीहनाद	(८) सच्चा व छुट्टागु तपस्या । शील-सम्पदा, समाधि-सम्पदा, प्रज्ञा-सम्पदा ।	१००
महासुवत्सन	(१७) महासुदर्शनया इलय् कुशावतीया समृद्धि ।	२४२
लक्षण	(३०) ३२ महापुरुष लक्षण । छु कर्म छु लक्षण उत्पत्ति ।	४०६
लोहिच्च	(१२) सच्चा व छुट्टाम्ह गुरु ।	१३८
सक्कपञ्च	(२१) इन्द्रं न्यंगु खुता प्रश्न । इन्द्रद्वारा बुद्ध-धर्मयागु प्रशंसा ।	२८४
संगीति	(३३) बौद्ध मन्तव्यया सूची ।	४४१
सम्पसादनीय	(२८) बुद्ध अनुपम व अभिमान शून्यता । बुद्ध-धर्मयागु विशेषता ।	३८४
सामञ्जफल	(२) भिक्षुपिसं अनिवार्य रूपं पालन याये माःगु चूल, मध्यम व महाशील । शील, समाधि व प्रज्ञा एव हे जीवनय् ।	३१
सिगालोवाद	(३१) गृहस्थ-धर्म : गृह-विनय ।	४२३
शुभ	(१०) बुद्ध शील-स्कन्ध, समाधि-स्कन्ध, प्रज्ञा-स्कन्धया वर्णवादी ।	१२२
सोणवण्ड	(४) ब्राह्मण जुड्गु धर्म । शील, समाधि, प्रज्ञा ।	७१

ग्रन्थ-विषय-सूची

पिकाः पाखें	[७]
Introduction	[९]
भूमिका	[४९]
साधुवाद	[७४]
विषय-सूची	[७६]
सुत्त (=सूत्र) अनुक्रमणी	[८५]
ग्रन्थानुवाद	१-४८३
उपमा-सूची	४८५
नाम-अनुक्रमणी	४८७
शब्द-अनुक्रमणी	४९८
ग्वाहाली सफू	५५५

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।

सुत्तपिटक

दीघनिकाय

न्हापांगु सूत्र पूचः

शीलस्कन्ध-वर्ग

दीघनिकाय

शीलस्कन्ध-वर्ग

१. ब्रह्मजाल-सुत्त

१. सुप्रिय परिव्राजक कथा

१. थथे जि न्यना । छगु समयय् भगवान् न्यासःम्ह भिक्षुमहासङ्घ नापं राजगृह व नालन्दाया विचय् ताःहाकगु लैय् बिज्याना च्वन । सुप्पिय (सुप्रिय) परिव्राजक नं थःम्ह शिष्य ब्रह्मदत्त माणवक नापं राजगृह व नालन्दाया विचेयागु ताःहाकगु लैय् वना च्वन । अन सुप्रिय परिव्राजकं अनेक प्रकारं बुद्धयागु निन्दा (अवण्ण) याना च्वन, धर्मयागु निन्दा याना च्वन व सङ्घयागु निन्दा याना च्वन । परन्तु सुप्रिय परिव्राजकया थःम्ह शिष्य ब्रह्मदत्त माणवकं धाःसा अनेक प्रकारं बुद्धयागु प्रशंसा याना च्वन, धर्मयागु प्रशंसा याना च्वन व सङ्घयागु प्रशंसा याना च्वन । थुगु प्रकारं उर्पि आचार्य व शिष्यपि निम्हय् परस्परय् तप्यंक हे विरोधीगु खँ ल्हा ल्हां भगवान् व भिक्षुसङ्घया ल्यूल्य वना च्वन ।

२. अनंलि भगवान् भिक्षुसङ्घ नाप चच्छिया निर्ति अम्बलट्टिकाया राजागारय् च्वना बिज्यात । सुप्रिय परिव्राजक नं थः शिष्य ब्रह्मदत्त माणवक नापं चच्छिया निर्ति अम्बलट्टिकाया (व हे) राजागारय् च्वना च्वन । अन नं सुप्रिय परिव्राजकं अनेक प्रकारं बुद्ध..., धर्म..., सङ्घयागु निन्दा याना च्वन हानं सुप्रिय परिव्राजकया शिष्य ब्रह्मदत्त माणवकं अनेक प्रकारं बुद्ध..., धर्म..., सङ्घयागु प्रशंसा याना च्वन । थुगु प्रकारं उर्पि आचार्य व शिष्यपि निम्हय् परस्परय् तप्यंक हे विरोधीगु खँ ल्हाना च्वना च्वन ।

३. अनंलि चाया नसंचा इलय् दना मण्डलमालय् (सकलें मुना च्वनिगु थासय्) मुना फेतुना च्वपि आपालं भिक्षुपिनि थुजागु खँ जुल -“आवुसो ! थ्व तःसकं आश्चर्य व अद्भुत खः, स्यूम्ह^१ खंम्ह (सम्पूर्ण ज्ञेय-धर्मयात^२ खंम्ह) अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध भगवानं विभिन्न प्रकारयागु सत्त्वपिनिगु अधिमुक्ति (विचारधारा) बांलाक सिद्धिका बिज्याम्ह खः । थ्व सुप्रिय परिव्राजकं अनेक प्रकारं बुद्ध..., धर्म..., सङ्घयागु निन्दा याना च्वन; हानं सुप्रिय परिव्राजकया शिष्य ब्रह्मदत्त माणवकं अनेक प्रकारं बुद्ध..., धर्म..., सङ्घयागु प्रशंसा याना च्वन । थुगु प्रकारं उर्पि आचार्य व शिष्यपि निम्हय् परस्परय् तप्यंक हे विरोधीगु खँ ल्हाना भगवान् व भिक्षुसङ्घया ल्यूल्य वना च्वंगु जुल ।

१. सत्त्व प्राणीपिनिगु आशय अनुशययात स्यूम्ह ।

२. सीके माःगु, सीकेबःहगु ५ ता प्रकारयागु धर्मयात ज्ञेय-धर्म धाइ । व खः संस्कार, विकार, लक्षण, प्रज्ञप्ति व निर्वाण ।

४. अनंलि भगवान् उर्पि भिक्षुपिनिगु वार्तालापयात सिइका बिज्याना गन मण्डलमाल दु अन बिज्यात, बिज्याना लायातःगु आसनय् फेतुना बिज्यात । फेतुना बिज्याना भगवानं भिक्षुपित सम्बोधन याता बिज्यात—
 “भिक्षुपि ! थन थुगु इलय् छु खँ ल्हाना मुना च्वनागु खः ? छिमि दथुइ छु छु खँ जुया च्वन ?” थथे आज्ञा जुया बिज्यायेवं इपि भिक्षुपिसं भगवान्यात थथे बिन्तियात—“भन्ते ! थन चाया नसंचा इलय् दना मण्डलमालय् मुना फेतुना च्वनापि जिमि दथुइ थुजागु खँ जुल—“आबुसो ! थ्व तःसकं आश्चर्यं व अद्भुत खः, वसपोल अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध भगवान् सत्वपिनिगु (चित्तयात) अधिमुक्ति बांलाक सिइका बिज्यामह खः । थ्व सुप्रिय परिव्राजकं अनेक प्रकारं बुद्ध..., धर्म..., सङ्ख्यागु निन्दा याता च्वन; हानं सुप्रिय परिव्राजकया थःम्ह शिष्य ब्रह्मदत्त माणवकं अनेक प्रकारं बुद्ध..., धर्म..., सङ्ख्यागु प्रशंसा याता च्वन । थुगु प्रकारं उर्पि आचार्य व शिष्यपि निम्हय् परस्परय् तप्यंक विरोधीगु खँ ल्हा ल्हां भगवान् व भिक्षुसङ्घ ल्यू ल्यू वना च्वन । भन्ते ! जिमिगु दथुइ थ्व हे खँ जुया च्वंगु खः, उबले भगवान् थ्यंक बिज्यात ।”

५. “भिक्षुपि ! यदि मेपिसं जित निन्दा यात धाःसा, धर्मयात निन्दा यात धाःसा अथवा सङ्ख्यात निन्दा यात धाःसा अन छिमिसं आघात (वैर) नं ताये मते, अप्रसन्न नं जुइ मते, मन खिन्न नं याये मते । भिक्षुपि ! यदि मेपिसं जित..., धर्मयात... अथवा सङ्ख्यात निन्दा यात धाःसा अन यदि छिमिसं तम्बेकल वा मन सुख मदयेकल धाःसा उर्कि छिमित हे अन्तराय जुइ । भिक्षुपि ! यदि मेपिसं जित..., धर्मयात... अथवा सङ्ख्यात निन्दा यात धाःसा अन छिमिसं तम्बेकल वा मन सुख मदयेकल धाःसा छु छिमिसं—मेपिसं धाःगु खँ सुभाषित खः दुर्भाषित खः धयागु (खँ) सिइके फुला ?” “मफु, भन्ते !” “भिक्षुपि ! यदि मेपिसं जित..., धर्मयात... अथवा सङ्ख्यात निन्दा यात धाःसा छिमिसं मेपिसं धाःगु खँ सत्य खः अथवा असत्य खः धयागु खँय् निराकरण याता स्वयेमाः—“थ्व कारणं थ्व खँ ठीक मजू, थ्व कारणं थ्व खँ असत्य खः, थ्व खँ जिमिके मद्दु, थ्व खँ जिमिके द हे मद्दुगु खः ।”

६. “भिक्षुपि ! हानं यदि मेपिसं जित..., धर्मयात... अथवा सङ्ख्यात प्रशंसा यात धाःसा अन छिमिसं आनन्द नं ताये मते, लय् नं ताये मते, मन चंचं नं धाय्के मते । भिक्षुपि ! हानं यदि मेपिसं जित..., धर्मयात... अथवा सङ्ख्यात प्रशंसा यात धाःसा अन छिमिसं आनन्द ताय्कल, लय्ताय्कल, मन चंचं धाय्कल धाःसा थुर्कि छिमित हे अन्तराय जुइ । भिक्षुपि ! यदि सुनानं जित..., धर्मयात... अथवा सङ्ख्यात प्रशंसा यात धाःसा अन छिमिसं सत्ययात सत्यकथं सिइकेमाः; थ्व कारणं थ्व खँ सत्य खः; थ्व कारणं थ्व खँ वास्तविक खः; थ्व खँ तथ्य खः; थ्व जिमिके दु, थ्व खँ जिमिके धात्यें दुगु खः ।”

२. शील जकया खँ

(क) चूल शील

७. “भिक्षुपि ! पृथक्जनं^१ शुगु शीलया कारणं तथागतयागु प्रशंसा याइगु खः; उगु शील अल्प मात्र खः; तःसकं चिधंगु खः, शील जक खः । भिक्षुपि ! उगु अल्प मात्रगु चिधंगु व शील जकगु धयागु छु छु खः; शुक्रिया कारणं पृथक्जनं तथागतया प्रशंसा याइगु खः ?

१. आर्य मखुपि ।

८. “श्रमण गौतम प्राणी हिंसा तोता प्राणी हिंसां अलग जुया बिज्याम्ह खः, दण्डरहित जुया बिज्याम्ह खः, शस्त्ररहित जुया बिज्याम्ह खः, लज्जालु जुया बिज्याम्ह खः, दयालु जुया बिज्याम्ह खः । सकल सत्त्व प्राणीपिनि प्रति हिंसानुकम्पी जुया विहार याना बिज्याम्ह खः । भिक्षुपि ! पृथक्जनं थुकथं नं तथागतया प्रशंसा याइगु खः ।

“श्रमण गौतम अदिन्नादानयात त्याग याना अदिन्नादानं अलग जुया बिज्याम्ह खः । ब्यूगुयात जक ग्रहण याना बिज्याइम्ह खः । ब्यूगुयात जक प्रतिक्षा याना बिज्याइम्ह खः । थुकथं शुद्ध चित्तम्ह जुया विहार याना बिज्याइम्ह खः । भिक्षुपि ! पृथक्जनं थुकथं नं तथागतया प्रशंसा याइगु खः ।

“श्रमण गौतम अब्रह्मचर्यं त्याग याना ब्रह्मचारी जुया बिज्याम्ह खः, मैथुन ग्राम्य-धर्मं अलग जुया बिज्याम्ह खः, तापाना बिज्याम्ह खः । भिक्षुपि ! पृथक्जनं थुकथं नं तथागतया प्रशंसा याइगु खः ।

९. “श्रमण गौतम मृषावाद (मखुगु खँ ल्हायेगु) त्याग याना मृषावादं अलग जुया बिज्याम्ह खः । सत्यवादी जुया बिज्याम्ह खः, सत्य खँ च्वना बिज्याम्ह खः तथा विश्वसनीयगु यथार्थगु खँ ल्हाना बिज्याम्ह खः, लोकयात छले याइगु खँ ल्हाना बिज्याम्ह खः । भिक्षुपि ! पृथक्जनं थुकथं नं तथागतया प्रशंसा याइगु खः ।

“श्रमण गौतम पिसुणवाचा (चुक्ली खँ ल्हायेगु) त्याग याना चुक्ली खँ ल्हायेगुलि अलग जुया बिज्याम्ह खः । मेपित फायेत थनं खँ न्यना अन कं बिज्याइ मखुम्ह खः; अन खँ न्यना थन कं बिज्याइ मखुम्ह खः; मिले मजूपित मिले याना बिज्याइम्ह खः; मिले जूपित फन क्वातुका बिज्याइम्ह खः; मिलेचले जुइगुली न्ह्याइपु तायेका बिज्याइम्ह खः; मिलेचले जुइगुली लय्ताया बिज्याइम्ह खः; मिलेचले जुइगुली आनन्द ताया बिज्याइम्ह खः; मिलेचले जुइकेगु खँ ल्हाना बिज्याइम्ह खः । भिक्षुपि ! पृथक्जनं थुकथं नं तथागतया प्रशंसा याइगु खः ।

“श्रमण गौतम फरुष वाचा (नुगलय् स्याकेगु खँ) त्याग याना फरुष वाचां (नुगलय् स्याकेगु खँ) अलग जुया बिज्याम्ह खः । गुगु वचन निर्दोषपूर्णगु खः; न्ह्याय्पं याउँसे च्वनिगु खः; न्यने यइपुगु खः; नुगलय् दुहाँ वनिगु खः; सकसितं योगु, यइपुगु, मन लय्ताइगु खः; उजागु खँ ल्हाना बिज्याइम्ह खः । भिक्षुपि ! पृथक्जनं थुकथं नं तथागतया प्रशंसा याइगु खः ।

“श्रमण गौतम सम्प्रलाप (म्वाःमदुगु खँ) वाचा त्याग याना सम्प्रलाप वाचां अलग जुया बिज्याम्ह खः । कालवादी (ई ब्यः स्वया खँ ल्हाना बिज्याइम्ह) खः; भूतवादी (सत्य खँ ल्हाना बिज्याइम्ह) खः; अर्थवादी (सार्थक खँ ल्हाना बिज्याइम्ह) खः; धर्मवादी (धार्मिक खँ ल्हाना बिज्याइम्ह) खः; विनयवादी जुया बिज्याइम्ह खः; निधानवति (मन्य् तयातयेवहःगु) खँ ल्हाना बिज्याइम्ह खः; ई ब्यः विचा याना अर्थ सहितगु मात्राछि खँ ल्हाना बिज्याइम्ह खः । भिक्षुपि ! पृथक्जनं थुकथं नं तथागतया प्रशंसा याइगु खः ।

१०. “श्रमण गौतम पुसा व विरुवातेत स्यकेगुलि (वीजगाम-भूतगामं) अलग जुया बिज्याम्ह खः । भिक्षुपि ! ... प्रशंसा याइगु खः ।

“... श्रमण गौतम छछा जक भपा बिज्याम्ह खः, विकाल भोजनं अलग जुया बिज्याम्ह खः । ... श्रमण गौतम प्याखं, म्ये, बाजा गाजा, तामासा^१ स्वजुइगुलि अलग जुया बिज्याम्ह खः । ... श्रमण गौतम स्वांसा क्वखायेगु, नस्वा नस्वागु वस्तु तयेगु, इलेगु, छायेपीगु, शरीरयात मण्डल (शरीरयात हृष्टपुष्ट खने दइगु कथं बांलाकेगु) यायेगुलि अलग जुया बिज्याम्ह खः । ... श्रमण गौतम तःजागु तःजीगु आसनं रहित जुया बिज्याम्ह खः । ... श्रमण गौतम लुं, वह (दां, ध्येवा) ग्रहण यायेगुलि अलग जुया बिज्याम्ह खः । ... श्रमण गौतम कचिगु अन्न आदि ग्रहण यायेगुलि अलग जुया बिज्याम्ह खः । ... श्रमण गौतम कचिगु ला ग्रहण यायेगुलि अलग जुया

१. तथागत शासनया कंका समान जुया च्वंगु विभिन्न प्रकारयागु रसरंग याः जुइगु ।

विज्याम्ह खः । ... श्रमण गौतम स्त्रीपि, कुमारीपि ग्रहण यायेगुलिं अलग जुया विज्याम्ह खः । ... श्रमण गौतम च्यो भ्वाति ग्रहण यायेगुलिं अलग जुया विज्याम्ह खः । ... श्रमण गौतम दुगुचा, फौचा ग्रहण यायेगुलिं अलग जुया विज्याम्ह खः । ... श्रमण गौतम खा, फाँ ग्रहण यायेगुलिं अलग जुया विज्याम्ह खः । ... श्रमण गौतम किसि, सा दोहँ, सल, खच्चर ग्रहण यायेगुलिं अलग जुया विज्याम्ह खः । ... श्रमण गौतम बुं, वाली ग्रहण यायेगुलिं अलग जुया विज्याम्ह खः । ... श्रमण गौतम दूतया रूपय् छ्वइगुलिं, वनेगुलिं, उद्योग यायेगुलिं अलग जुया विज्याम्ह खः । ... श्रमण गौतम कालबिल यायेगुलिं अलग जुया विज्याम्ह खः । ... श्रमण गौतम तराजु पाकेगु, ढकय् पाकेगु, माना पार्थी पाकेगु व ज्वनेगुलिं अलग जुया विज्याम्ह खः । ... श्रमण गौतम घूस कायेगु, छलकपट यायेगु, कंग लायेगु व नकलिगु दय्केगुलिं अलग जुया विज्याम्ह खः । ... श्रमण गौतम त्वाल्हायेगु, हिंसा यायेगु, चिइगु, कुनेगु, लुटे यायेगु, जवर्जस्ती यायेगुलिं अलग जुया विज्याम्ह खः । भिक्षुपि ! पृथक्जनं थुकथं नं तथागतया प्रशंसा याइगु खः ।

चूल शील ववचाल ।

(ख) मध्यम शील

११. “(उलि जक मखु) गथे गुलिं हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना थुजागु पुसा व विरूवा नष्ट यायेगुलीं लगे जुया च्वनी । गथेकि—मूल-वीज^१, स्कन्ध-वीज^२, फल-वीज^३ अग्र-वीज^४ व वीज-वीज^५ (समेत) न्यागूगु वीज । थुकथं श्रमण गौतम पुसा व विरूवा नष्ट यायेगुलिं अलग जुया विज्याम्ह खः । भिक्षुपि ! पृथक्जनं थुकथं नं तथागतया प्रशंसा याइगु खः ।

१२. “हानं गथे गुलिं हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना थुजागु आमिस वस्तु मुंकेगुलीं लगे जुया च्वनी । गथेकि—अन्न मुंकेगु, पान मुंकेगु, वस्त्र मुंकेगु, वाहन मुंकेगु, शयनासन मुंकेगु, गन्ध मुंकेगु । श्रमण गौतम थुकथं थुपि वस्तुत मुंकेगुलिं अलग जुया विज्याम्ह खः । भिक्षुपि ! पृथक्जनं थुकथं नं तथागतया प्रशंसा याइगु खः ।

१३. “हानं गथे गुलिं हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना थुजागु तामासा स्वयेगुलीं लगे जुया च्वनी । गथेकि—नृत्य, गीत, बाजा, प्याखं, लीला, ताली (लापा थायेगु), ताल बिइगु, धपःय् तवला थायेगु, म्ये, नं ग्वाराया कासा, पंया कासा, धोपन कासा, हस्तियुद्ध, अश्वयुद्ध, महिषयुद्ध, वृषभयुद्ध, अजयुद्ध (दुगुचा त्वाकेगु), मेण्डयुद्ध (फौचा त्वाकेगु), कुक्कुटयुद्ध (ग्वंग त्वाकेगु), वट्टकयुद्ध (वताई त्वाकेगु), दण्डयुद्ध (कथि कासा), मुष्टियुद्ध (मुर्का दया म्हिंतेगु), कुस्ती म्हिंतेगु कासा, सेनाब्यूह (छुट्टा लडाईं), सेना तयेगु मार्चपास म्हिंतेगु । श्रमण गौतम थुजागु तामासा स्वजुइगुलिं अलग जुया विज्याम्ह खः । भिक्षुपि ! पृथक्जनं थुकथं नं तथागतया प्रशंसा याइगु खः ।

१४. “हानं गथे गुलिं हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना थुजागु प्रमादया कारण जुया च्वंगु विभिन्न प्रकारया जू (आदि) म्हिंतेगुलीं लगे जुया च्वनी । गथेकि—अष्टपद, दशपद, आकाश (आक्सय् म्हिंतेगु), परिहारपथं, सन्तिक, खलिक, घटिक, सलाक, हस्त, अक्ष, पंगचीर, वड्ढक, मोक्खचिकं, चिमुलिक, पत्ताल्हक, चिकिचाधंगु रथया न्ह्यवसा, चिकिचाधंगु धनुया न्ह्यवसा, अक्खरिक (आखः म्हसिइका म्हिंतेगु) व

१. हलु, आलु, पालु, लैं आदि । २. छवों, वगलःसि हः आदि । ३. तु, पं आदि । ४. च्वकाय् सइगु ।

५. वा, छ्व आदि सइगु पुसा ।

मनेसिक (मती लुइकूगु सिइका म्हितेगु) इत्यादि थुजा थुजागु प्रमादया कारण जुया च्वंगु विभिन्न जू (आदि) म्हितेगुली लगे जुइगुलि श्रमण गौतम अलग जुया बिज्याम्ह खः । भिक्षुपि ! पृथक्जनं थुकथं नं तथागतया प्रशंसा याइगु खः ।

१५. “हानं गथे गुलि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना थुजागु तःजागु तःजीगु आसनय् भुले जुया च्वनी । गथेकि—ताःहाकगु आसन, पलंग (खाता खवल्य् विभिन्न पशुतेगु चित्र दुगु), गोमकं (ताःहाकगु सँ दुगु गलैचा), चितकं (छाय्पीया तःगु), पतिक (लाडी), पतलिकं (बुत्ता दुगु तुयुगु देलासा), तूलिकं (स्वां बुत्ता दुगु ऊन तय्या देलासा), विकतिकं (सिंह, धुँ आदि चित्र दुगु कम्बल), उदलोमि (निखें भुवा दुगु देलासा), एकान्तलोमि (छबें कलर दुगु देलासा), कट्टिस्सं (तासया लासा), कोसेय्यं (रेशमया देलासा), कुत्तकं (फिखुम्ह मिसापि प्याखं हुलेत गागु लासा), हत्थत्थरं (किसिम्हय् भुनेगु साज), अस्सत्थरं (सलम्हय् भुनेगु साज), रथत्थरं (रथय् छायापीगु लासा), अजिनप्पवेणी (च्वलेचियागु छयंगु मुया दयेका तःगु कम्बल), कदलि मृग धयाम्ह चलाया छयंगु लासा, इलां सहितगु कुल, निखेरं ह्याउँगु बालिस तया तःगु आसन, थुजा थुजागु तःजागु तःजीगु आसनय् च्वनेगुलि श्रमण गौतम अलग जुया बिज्याम्ह खः । भिक्षुपि ! पृथक्जनं थुकथं नं तथागतया प्रशंसा याइगु खः ।

१६. “हानं गथे गुलि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना थुजागु थःत समये याना बांलाकेगुली लगे जुइ । गथेकि—म्हय् नस्वाः वगुलि बुइके बिइगु, म्हय् तिइके बिइगु, मेपिसं मोल्हुइके बिइगु, मालिस याके बिइगु, न्हाय्कं स्वयेगु, अजः उलेगु, माला, गन्ध, विलेपन, मुख चूर्ण, मुख लेपन प्रयोग यायेगु, ल्हाती तिसा तियेगु, मटुक धारण यायेगु, तुतां ज्वना जुइगु, वासः तयेगु, पँया बत्ता, तलवार, कुसा, बांलाक बुत्ता भरे याना तःगु लाकां, मत्तू, मणि, च्वामो, तताःहाकगु कलर दुगु तुयुगु यच्चुगु वसः इत्यादि थुजा थुजागु छयलेगुलि श्रमण गौतम अलग जुया बिज्याम्ह खः । भिक्षुपि ! पृथक्जनं थुकथं नं तथागतया प्रशंसा याइगु खः ।

१७. “हानं गथे गुलि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना थुजागु छयले मदुगु तिरश्चीन कथा^१ ल्हायेगुली लगे जुया च्वनी । गथेकि—राजकथा, चोरकथा, महामन्त्रीकथा, सेनाकथा, भयकथा, गुदकथा, अन्नकथा, पानकथा, वस्त्रकथा, शयनकथा, मालाकथा, गन्धकथा, ज्ञातिकथा, यानकथा, ग्रामकथा, निगमकथा, नगरकथा, जनपदकथा, स्त्रीकथा, पुरुषकथा, शूर (वीर) कथा, विशिखाकथा (लँया सम्बन्धय् ल्हाइगु खँ), लः घःया कथा (लः कावनेथाय् ल्हाइगु खँ), सिद्धुकूपिनिगु खँ, संसारया विविध घटनाकथा, लोककथा, सामुद्रकथा, थये जूगु अथे जूगु खँ (इतिहासया खँ) । थुजा थुजागु तिरश्चीन कथा ल्हायेगुलि श्रमण गौतम अलग जुया बिज्याम्ह खः । भिक्षुपि ! पृथक्जनं थुकथं नं तथागतया प्रशंसा याइगु खः ।

१८. “हानं गथे गुलि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना थुजागु ल्वापु छ्यापुया खँय् लगे जुया च्वनी । गथेकि—‘छं थ्व धर्मं विनय बांलाक मस्यू’, ‘जि धर्मं विनय बांलाक स्यू’, छं थ्व धर्मं विनय छु बांलाक सिइ ?’ ‘छं मिथ्या आचरण याना च्वंम्ह खः’; ‘जि सम्यक् आचरण याना च्वनाम्ह खः’; ‘जि धाःगु पाय्छि खः’; ‘छं धाःगु पाय्छि मखु ।’ ‘गुगु न्हापा धाये माःगु खः व छं लिपा धया च्वन’; ‘गुगु लिपा धाये माःगु खः व छं न्हापा धया च्वन’; ‘छं गुलि नं विचार याःगु खः व खँ मिले मजू ।’ ‘छंत वाद तयेधुन, छ बुत, थुगु आपत्ति वचे जुइत स्व’; यदि फसा लिसः ब्यु’ इत्यादि थुजा थुजागु खँ ल्हाना जुइगुलि श्रमण गौतम अलग जुया बिज्याम्ह खः । भिक्षुपि ! पृथक्जनं थुकथं नं तथागतया प्रशंसा याइगु खः ।

१९. “हानं गथे गुलि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना थुजागु दूतया रूपय् छवइगुली,

१. असारगु निरर्थकगु खँ ल्हायेगु ।

वनेगुली, उद्योग यायेगुली लगे जुया चवनी । गथेकि - जुजुयागु ज्या, महामन्त्रीपिनिगु ज्या, क्षत्रीपिनिगु ज्या, ब्राह्मणपिनिगु ज्या, गृहपतिपिनिगु ज्या, राजकुमारपिनिगु ज्या—थन हूँ, फलना थाय् वा, ख्व फलना थाय् यंकि, ख्व हि इत्यादि । थुजागु दूत छ्वयेगुली, वनेगुली, उद्योग यायेगुलि श्रमण गौतम अलग जुया विज्याम्ह खः । भिक्षुपि ! पृथक्जनं थुकथं नं तथागतया प्रशंसा याइगु खः ।

२०. “हानं गथे गुलि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना कुहक (थःके मद्दुगु गुण दुर्थे चवंक) क्यना जुइगु, लपक (थःके मद्दुगु गुण दुर्थे चवंक खँ ल्हाना जुइगु), नेमित्तिका (लाभ प्राप्तया निति संकेत यायेगु) निष्पेसिका (थःके शील स्वभावया गुण मद्दुसां दुर्थे चवंक क्यनेगु) अधार्मिकपूर्वक लाभं लाभ जुइगु माला जुइम्ह जुया चवनी । थुजागु ज्या यायेगुलि श्रमण गौतम अलग जुया विज्याम्ह खः । भिक्षुपि ! पृथक्जनं थुकथं नं तथागतया प्रशंसा याइगु खः ।

मध्यम शील क्वचाल ।

(ग) महाशील

२१. “हानं गथे गुलि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना थुजागु तिरश्चीन विद्यां मिथ्या आजीविकाद्वारा जीविका याना चवनी । गथेकि—अंग विद्या^१, निमित्त विद्या, उत्पाद विद्या, स्वप्न विद्या, लक्षण विद्या, मूषिक-छिन्न विद्या^२, अग्नि होम, दर्वी होम, तुष होम, कण होम, तण्डुल होम, धृत होम, तेल होम, मुख होम^३, रुधिर (हियागु) होम, अंग विद्या^४, वास्तु विद्या, क्षेत्र विद्या, शिव विद्या^५, भूत विद्या, भूरि विद्या^६, सर्प विद्या, विष विद्या, विच्छे विद्या^७, मूषिक विद्या^८, सकुण विद्या^९, वायस विद्या^{१०}, परिपक्वध्यान विद्या, तीर परित्राण विद्या, मृग चक्र विद्या^{११} आदि । थुजागु तिरश्चीन विद्यां मिथ्या आजीविकाद्वारा जीविका यायेगुलि श्रमण गौतम अलग जुया विज्याम्ह खः । भिक्षुपि ! पृथक्जनं थुकथं नं तथागतया प्रशंसा याइगु खः ।

२२. “हानं गथे गुलि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना थुजागु तिरश्चीन विद्यां मिथ्या आजीविकाद्वारा जीविका हना चवनी । गथेकि—मणिलक्षण, वस्त्रलक्षण, दण्डलक्षण, शस्त्रलक्षण, तलवारलक्षण, वाणलक्षण, धनुषलक्षण, आयुध^१लक्षण, स्त्रीलक्षण, पुरुषलक्षण, कुमारलक्षण, कुमारीलक्षण, दासलक्षण, दासीलक्षण,

१. ल्हा तुति आदि शरीरया अंग लक्षण स्वया धायेगु ।
२. छुं कापतय् ह्वंखंगु खना लक्षण कनेगु ।
३. म्हुतुं मि पिकया यायेगु ।
४. शरीरया साः साः आदि स्वया मन्त्र याना जन्म जूम्हसियागु बारे भविष्यवाणी यायेगु ।
५. मसानय् वना शान्ति यायेगु विद्या ।
६. चायागु छेय् चवना सय्के माःगु विद्या ।
७. विच्छे न्याइबले वासः यायेगु विद्या ।
८. छुं न्याइबले वासः यायेगु विद्या ।
९. कंगया हाःसलं सिकेगु विद्या ।
१०. को हाःगुलि सिइकेगु विद्या ।
११. पशुपंछियागु सः न्यना फुक्क पशुपंछि म्हुसिइकेगु विद्या ।
१२. तलवार आदि बाहेक मेगु शस्त्र ।

हस्तिनक्षत्र, अश्वलक्षण, म्येयालक्षण, दोहैया लक्षण, साया लक्षण, दुगुया लक्षण, मेव (भ्याय्या) लक्षण, गोंगया लक्षण, बटाईया लक्षण, गोवा लक्षण, कणिका (न्हाय्पं बांलापि कंग) लक्षण, कच्छप लक्षण व मृग (जन्तु) या लक्षण । थुजागु तिरश्चीन विद्यां मिथ्या आजीविकाद्वारा जीविका यायेगुलिं श्रमण गौतम अलग जुया बिज्याम्ह खः । भिक्षुपि ! थुकथं नं तथागतया प्रशंसा याइगु खः ।

२३. “हानं गथे गुलिं हनेबहःपिं श्रमण ब्राह्मणपिं श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना थुजागु तिरश्चीन विद्यां मिथ्या आजीविकाद्वारा जीविका हना च्वनी । गथेकि—जुजु पिहाँ वनिगु जुइ, जुजु पिहाँ वनी मखुगु जुइ, दुनेयाम्ह जुजु युद्धय् न्ह्यज्यां वनी, पिनेयाम्ह जुजु युद्धय् लिज्यां वनिगु जुइ । पिनेयाम्ह जुजु न्ह्यज्यां वनी, दुनेयाम्ह जुजु लिज्यां वनी । दुनेयाम्ह जुजु त्याइ, पिनेयाम्ह जुजु (लडाईंमय्) बुइ, पिनेयाम्ह जुजु (लडाईंमय्) त्याइ, दुनेयाम्ह जुजु (लडाईंमय्) बुइ, थुकथं थ्व त्याइ, थ्व बुइ । थुजागु तिरश्चीन विद्यां मिथ्या आजीविकाद्वारा जीविका यायेगुलिं श्रमण गौतम अलग जुया बिज्याम्ह खः । भिक्षुपि ! पृथक्जनं थुकथं नं तथागतया प्रशंसा याइगु खः ।

२४. “हानं गथे गुलिं हनेबहःपिं श्रमण ब्राह्मणपिं श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना थुजागु तिरश्चीन विद्यां मिथ्या आजीविकाद्वारा जीविका हना च्वनी । गथेकि—(थबले) चन्द्र ग्रहण जुइ, (थबले) सूर्य ग्रहण जुइ, (थबले) नक्षत्र (ग्रह) ग्रहण (युति) जुइ, चन्द्रमा व सूर्यया थथःगु लैय् वनी, चन्द्र सूर्य थथःगु लं तोता मेगु लैय् वनी, नक्षत्रत थथःगु लैय् वनी, नक्षत्रत थथःगु लं तोता वक्र गति जुइ, उल्कापात जुइ, दिशा दाह जुइ, भ्वखाय् ब्वइ, नं न्याइ, चन्द्र, सूर्य व नक्षत्रया लुइगु, बिइगु, बुलुसे च्वनिगु, यचुसे च्वनिगु थुजागु फल दुगु चन्द्र ग्रहण जुइ, थुजागु फल दुगु सूर्य ग्रहण जुइ; थुजागु फल दुगु नक्षत्र (ग्रह) ग्रहण (युति) जुइ । थुजागु फल दुगु चन्द्र सूर्यया ग्रहण जुइ; थुजागु फल दुगु नक्षत्रया ग्रहण (युति) जुइ । थुजागु फल दुगु चन्द्र सूर्यया पथ गमन जुइ, थुजागु फल दुगु चन्द्र सूर्यया वक्रगति जुइ । थुजागु फल दुगु ग्रह नक्षत्रया पथ गमन जुइ, थुजागु फल दुगु वक्रगति जुइ, थुजागु फल दुगु उल्कापात जुइ, थुजागु फल दुगु दिशा दाह जुइ, थुजागु फल दुगु भ्वखाय् ब्वइ, थुजागु फल दुगु नं न्याइ, थुजागु फल दुगु चन्द्र सूर्य व नक्षत्रया लुइगु, बिइगु, थुजागु फल दुगु बुलुइगु, यचुइगु जुइ । थुजागु तिरश्चीन विद्यां मिथ्या आजीविकाद्वारा जीविका यायेगुलिं श्रमण गौतम अलग जुया बिज्याम्ह खः । भिक्षुपि ! पृथक्जनं थुकथं नं तथागतया प्रशंसा याइगु खः ।

२५. “हानं गथे गुलिं हनेबहःपिं श्रमण ब्राह्मणपिं श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना थुजागु तिरश्चीन विद्यां मिथ्या आजीविकाद्वारा जीविका हना च्वनी । गथेकि—(थबले) सुवृष्टि जुइ, दुर्वृष्टि जुइ; सुभिक्ष जुइ, दुभिक्ष जुइ; निर्भय जुइ, भय जुइ; -रोग जुइ, आरोग्य जुइ; हस्त मुद्रा, गणना विद्या, संख्या विद्या, कविता (चिनाखँ) चिनेगु, लोकायत विद्या, थुजा थुजागु तिरश्चीन विद्यां मिथ्या आजीविकाद्वारा जीविका यायेगुलिं श्रमण गौतम अलग जुया बिज्याम्ह खः । भिक्षुपि ! पृथक्जनं थुकथं नं तथागतया प्रशंसा याइगु खः ।

२६. “हानं गथे गुलिं हनेबहःपिं श्रमण ब्राह्मणपिं श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना थुजागु तिरश्चीन विद्यां मिथ्या आजीविकाद्वारा जीविका हना च्वनी । गथेकि—आवाह (हयेगु), विवाह (बिया छ्येगु), विवाहया निरिति उचित नक्षत्र (लगन) कनेगु, पार पाचुकेया निरिति उचित नक्षत्र कनेगु, थिका बियातःगु वा त्यासा बियातःगु म्हयेत उचित साइत कनेगु, थिका बियेत वा त्यासा बिइत उचित साइत कनेगु, मन्त्र ब्वना सौभाग्य छोले याइगु, दुर्भाग्य यायेगु, गर्भ पुष्टि यायेगु अथवा स्यंकेगु अथवा वासः यायेगु, मन्त्रबलं म्येयात चिना खँ ल्हाये मफयेका बिइगु, हनुसंहनन (वां खाये मजीकेगु) मेपिनिगु ल्हायात म्वेहिइका बिइगु, हनुजपन (मनचा संके मजीकेगु), कणजपन (मेपिनिगु न्हाय्पनय् ताये मदयेका बिइगु), न्हाय्कनय् (विर सःता) न्येनेगु, कुमारीया म्हय् छो सःता न्येनेगु, देवदासीया म्हय् छो सःता न्येनेगु, सूर्य उपस्थान यायेगु, महाब्रह्मा पूजा, मन्त्रबलं म्हुतुं मि पिकायेगु,

श्री (लक्ष्मी) आह्वान यायेगु, थुजा थुजागु तिरश्चीन विद्यां मिथ्या आजीविकाद्वारा जीविका यायेगुलिं श्रमण गौतम अलग जुया बिज्याम्ह खः । भिक्षुपिं ! पृथक्जनं थुकथं नं तथागतया प्रशंसा याइगु खः ।

२७. “हानं गथे गुलिं हनेबहःपिं श्रमण ब्राह्मणपिं श्रद्धां व्यूगु भोजन याना थुजागु तिरश्चीन विद्यां मिथ्या आजीविकाद्वारा जीविका याना चवनी । गथेकि—सन्तिकम्म^१ प्रणिधिकम्म^२ भूतकम्म^३, भूरिकम्म^४, नपुंसकयात पुरुष यायेगु, पुरुषयात नपुंसक यायेगु, भूमि कर्म^५, आचमन कम्म^६, स्नान कम्म^७, अग्नि होम, वासः बिया वमन याकेगु, विरेचन याकेगु, उर्ध्वं विरेचन याकेगु, अधो विरेचन याकेगु, शिर विरेचन याकेगु^८, न्हायपनय चिकं तयेगु, मिखाय अज उलेगु, न्हासय चिकं थनेगु, मिखाय क्वाःतया चिकं तयेगु, नस थनेगु, अजः तयेगु, सिचूगु वासः दयकेगु ज्या, मोतिविन्दुया वासः यायेगु ज्या, शल्यचिकित्सा यायेगु, बालचिकित्सा (मस्तेत वासः यायेगु ज्या), जडीबुडी वासः यायेगु, वासः पाना बिइगु घालय पत्ति तयेगु, लिकायेगु (इंसिग) ज्या । थुजागु तिरश्चीन विद्यां मिथ्या आजीविका यायेगुलिं श्रमण गौतम अलग जुया बिज्याम्ह खः । भिक्षुपिं ! पृथक्जनं थुकथं नं तथागतया प्रशंसा याइगु खः ।

“भिक्षुपिं ! पृथक्जनं गुगु शीलया कारणं तथागतयागु प्रशंसा यागु खः थ्व शील अल्प मात्र खः, तसकं चिधंगु खः, शील जक खः ।

महाशील क्वचाल ।

३. मिथ्या दृष्टि

२८. “भिक्षुपिं ! हानं (शील बाहेक) मेमेगु नं धर्म दु गुगु गम्भीरगु, खंके थाकूगु, थुइके थाकूगु, शान्तगु, प्रणीतगु, अतर्कावचरगु (तर्क याना सिइके मफूगु), निपुणगु तथा पण्डितपिसं थुइकेबहःगु खः उगु धर्मयात तथागतं स्वयं अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कार याना कना बिज्यात, गुगु गुणद्वारा तथागतयात यथाभूत रूपं प्रशंसा याइपिसं बांलाक प्रशंसा यायेफु ।

“भिक्षुपिं ! गुगु गम्भीरगु, खंके थाकूगु, थुइके थाकूगु, शान्तगु, प्रणीतगु, अतर्कावचरगु, निपुणगु तथा पण्डितपिसं सिइकेबहःगु धर्मयात तथागतं स्वयं अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कार याना बिज्यात, गुगु गुणद्वारा तथागतयात यथाभूत रूपं प्रशंसा याइपिसं बांलाक प्रशंसा याइगु छु खः ?

१. भाखा याना शान्ति कर्म यायेगु ।
२. प्रार्थना यानागु ज्या सिद्ध जुइवं यायेगु भाकल्प पूजा ।
३. भूत साधन यायेगु ज्या ।
४. चायागु छें चवना सयेका तःगु विद्यायात अभ्यास यायेगु ।
५. छें दय्केत जग स्वनेगु ज्या, छें बली विइगु ज्या ।
६. निसलाः कायेगु ।
७. मो ल्हुइकेगु विद्या ।
८. छ्योनय हि आदि दोषयात पिकाकेगु विद्या ।

(क) सिञ्च्यागू प्रकारयागु पूर्वान्तिवाद

२९. “भिक्षुपि ! पूर्वान्ति कल्पिक^१, पूर्वान्ति अनुदृष्टिपि^२ गुलि श्रमण ब्राह्मणपि दु (गुपिसं) पूर्वान्तियात प्रारम्भ याना विभिन्न प्रकारयागु अधिमुक्ति पद (विभिन्न दृष्टियात क्यनिगु वचनत) यात १८ गू कारणद्वारा प्रकट याइगु जुया च्वन । पूर्वान्ति कल्पिक, पूर्वान्ति अनुदृष्टिपि इपि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपिसं छु कारणं छुकिया आधारय् पूर्वान्तियात प्रारम्भ याना १८ गू कारणद्वारा विभिन्न प्रकारयागु अधिमुक्ति पदयात प्रकट यात ?

(१) शाश्वतवादया न्हापांगु स्थान

३०. “भिक्षुपि ! गुलि श्रमण ब्राह्मणपि शाश्वतवादीपि दु गुपिसं आत्मा व लोकयात प्यंगू कारणं शाश्वतं प्रज्ञप्त (माने) याना च्वन । शाश्वतवादीपि इपि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपिसं छु कारणं छु प्रारम्भया आधारय् आत्मा व लोकयात प्यंगू कारणं शाश्वत प्रज्ञप्त याना च्वन ?

३१. “भिक्षुपि ! थन गुलि श्रमण ब्राह्मणपिसं आतप्त वीर्ययात कारण याना, प्रधान वीर्ययात कारण याना, अनुयोग वीर्ययात कारण याना, अप्रमादयात कारण याना सम्यक् मनसिकार^३यात कारण याना उजागु स्वभाव दुगु चित्त समाधियात प्राप्त याना काइ, गुगु समाधिद्वारा समाहितगु चित्तं परिशुद्ध जुइ धुंका, क्लेशं मुक्त जुइ धुंका अनेक प्रकारयागु पूर्वजन्मयागु खँ अनुस्मरण याइगु जुया च्वन । गथेकि—छगू जन्मयागु, निगू जन्मयागु, स्वंगू जन्मयागु, प्यंगू जन्मयागु, न्यागू जन्मयागु, फिगू जन्मयागु, नीगू जन्मयागु, स्वीगू जन्मयागु, पीगू जन्मयागु, न्येगू जन्मयागु, सच्छिगु जन्मयागु, दलछिगु जन्मयागु, लखछिगु जन्मयागु, सलंसं, दलंद, लखलख जन्मयागु खँ अनुस्मरण याइगु जुया च्वन । गथेकि—फलानागु थासय् थुगु नांयाम्ह, थुगु गोत्रयाम्ह, थुगु वर्णयाम्ह, थुजागु आहार (नसा) नइम्ह, थुकथं सुख व दुःख अनुभव याइम्ह, थुलि आयु दुम्ह जि खः । अनं व (जि) फलाना थाय् सिना मेथाय् उत्पन्न जुल, अन नं थुगु नांयाम्ह, थुगु गोत्रयाम्ह, थुगु वर्णयाम्ह, थुजागु आहार नइम्ह, थुकथं सुख व दुःख अनुभव याइम्ह, थुलि आयु दुम्ह जुया वया । व हे जि अनं च्युत जुया थन उत्पन्न जुल । थुगु प्रकारं आकार व उद्देश्य सहित अनेक प्रकारं पूर्वजन्मयागु खँ अनुस्मरण याइगु जुया च्वन ।

वं (थव हे आधारय्) थथे धाइ—आत्मा व लोक शाश्वत खः, अपरिणामी खः, कुटस्थ (पर्वत च्वकाथे स्थिरगु) खः, खम्बाथे अचल खः; इपि सत्वपि चाचाहिला च्वनी, हिलाहिला च्वनी, च्युत जुया च्वनी, उत्पन्न जुया च्वनी; शाश्वतता दया हे च्वनी । व छु कारणं ? जि नं आतप्त वीर्ययात कारण याना, प्रधान वीर्ययात कारण याना, अनुयोग वीर्ययात कारण याना, अप्रमादयात कारण याना सम्यक् मनसिकारयात कारण याना उजागु स्वभाव दुगु चित्त समाधियात प्राप्त याना कयागु दु गुगु समाधिद्वारा समाहितगु चित्तं परिशुद्ध जुइ धुंका, क्लेशं मुक्त जुइ धुंका अनेक प्रकारयागु पूर्वजन्मयागु खँ अनुस्मरण याना च्वनागु दु । गथेकि—छगू जन्मयागु, निगू जन्मयागु, स्वंगू जन्मयागु, प्यंगू जन्मयागु, न्यागू जन्मयागु, फिगू जन्मयागु, नीगू जन्मयागु, स्वीगू

१. तृष्णा व दृष्टिद्वारा अतीतयागु स्कन्ध पुचःयात कल्पना व प्रकल्पना याना च्वनिर्पित ‘पूर्वान्ति कल्पिक’ धाइ ।

२. उपरोक्त कथं कल्पना याना च्वपिके हाकनं हाकनं उत्पन्न जुइगु कथं पूर्वान्तिया ल्यू ल्यू वना च्वनिगु दृष्टि दुपित ‘पूर्वान्ति अनु दृष्टिपि’ धाइ ।

३. पूर्वनिवासानुस्मृतियात सिद्ध जुइकषेगु ज्ञानयात ‘सम्यक् मनसिकार’ धाइ ।

जन्मयागु, पीगू जन्मयागु, न्येगू जन्मयागु, सच्छिगू जन्मयागु, द्वलच्छिगू जन्मयागु, लखच्छिगू जन्मयागु, सलंसः, द्वलंद्व, लखलख जन्मयागु खँ अनुस्मरण याना च्वनागु दु । गथेकि—फलानागु थासय् थुगु नांयाम्ह, थुगु गोत्रयाम्ह, थुगु वर्णयाम्ह, थुजागु आहार नइम्ह, थुकथं सुख व दुःख अनुभव याइम्ह, थुलि आयु दुम्ह जि खः । अनं व (जि) फलाना थाय् सिना मेथाय् उत्पन्न जुल । अनं नं थुगु नांयाम्ह, थुगु गोत्रयाम्ह, थुगु वर्णयाम्ह, थुजागु आहार नइम्ह, थुकथं सुख व दुःख अनुभव याइम्ह, थुलि आयु दुम्ह जुया वया । व हे जि अनं च्युत जुया थन उत्पन्न जुल । थुगु प्रकारं आकार व उद्देश्य सहित अनेक प्रकारं पूर्वजन्मयागु खँ अनुस्मरण यानागु खः । थुकि याना जि थ्व खँ सिइका च्वनागु दु—‘आत्मा व लोक शाश्वत खः, अपरिणामी खः, कुटस्थ खः, खम्बाथें अचल खः, इपि सत्वपि हे चाचाहिला च्वनी, हिला हिला च्वनी, च्युत जुया च्वनी, उत्पन्न जुया च्वनी, शाश्वतता दया हे च्वनी ।’ भिक्षुपि ! थ्व न्हापांगु कारण खः गुकियात प्रारम्भ याना गुलि शाश्वतवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं आत्मा व लोकयात शाश्वत धका प्रज्ञप्त याइगु जुया च्वन ।

(२) शाश्वतवादया निगूगु स्थान

३२. “हानं निगूगु सिद्धान्तय् गुलि शाश्वतवादी हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपिसं छु कारण व छुकिया आधारय् आत्मा व लोकयात शाश्वत प्रज्ञप्त याना च्वन ? भिक्षुपि ! थन गुलि श्रमण ब्राह्मणपिसं आतप्त वीर्ययात कारण याना ...!... उजागु स्वभाव दुगु चित्त समाधियात प्राप्त याना ...!... अनेक प्रकारयागु पूर्वजन्मयागु खँ अनुस्मरण याइगु जुया च्वन । गथेकि—छगू संवर्त-विवर्त (प्रलय सृष्टि कल्प), निगू संवर्त-विवर्त, स्वंगू संवर्त-विवर्त, प्यंगू संवर्त-विवर्त, न्यागू संवर्त-विवर्त, फिगू संवर्त-विवर्त (कल्प तकयागु जन्मयागु खँ) अनुस्मरण याइगु जुया च्वन । गथेकि—फलानागु थासय् थुगु नांयाम्ह, थुगु गोत्रयाम्ह, थुगु वर्णयाम्ह, थुजागु आहार नइम्ह, थुकथं सुख व दुःख अनुभव याइम्ह, थुलि आयु दुम्ह जि खः । अनं व (जि) फलाना थाय् सिना मेथाय् उत्पन्न जुल, अनं नं थुगु नांयाम्ह, थुगु गोत्रयाम्ह, थुगु वर्णयाम्ह, थुजागु आहार नइम्ह, थुकथं सुख व दुःख अनुभव याइम्ह, थुलि आयु दुम्ह जुया वया । व हे जि अनं च्युत जुया थन उत्पन्न जुल । थुगु प्रकारं आकार व उद्देश्य सहित अनेक प्रकारं पूर्वजन्मयागु खँ अनुस्मरण याइगु जुया च्वन ।

वं (थ्व हे आधारय्) थथे धाइ—आत्मा व लोक शाश्वत खः, अपरिणामी खः, कुटस्थ खः, खम्बाथें अचल खः, इपि सत्वपि चाचाहिला च्वनी, हिला हिला च्वनी, च्युत जुया च्वनी, उत्पन्न जुया च्वनी, शाश्वतता दया हे च्वनी । व छु कारण ? जि नं आतप्त वीर्ययात कारण याना ...!... उजागु स्वभाव दुगु चित्त समाधियात प्राप्त याना ...!... अनेक प्रकारयागु पूर्वजन्मयागु खँ अनुस्मरण याना च्वनागु दु । गथेकि—छगू संवर्त-विवर्त, निगू संवर्त-विवर्त, स्वंगू संवर्त-विवर्त ...!... फिगू संवर्त-विवर्त अनुस्मरण याना च्वनागु दु । गथेकि—फलानागु थासय् थुगु नांयाम्ह, थुगु गोत्रयाम्ह, थुगु वर्णयाम्ह, थुजागु आहार नइम्ह, थुकथं सुख व दुःख अनुभव याइम्ह, थुलि आयु दुम्ह जि खः । अनं व (जि) फलाना थाय् सिना मेथाय् उत्पन्न जुल । अनं नं थुगु नांयाम्ह, थुगु गोत्रयाम्ह, थुगु वर्णयाम्ह, थुजागु आहार नइम्ह, थुकथं सुख व दुःख अनुभव याइम्ह, थुलि आयु दुम्ह जुया वया । व हे जि अनं च्युत जुया थन उत्पन्न जुल । थुगु प्रकारं आकार व उद्देश्य सहित अनेक प्रकारं पूर्वजन्मयागु खँ अनुस्मरण यानागु खः । थुकि याना जि थ्व खँ सिइका च्वनागु दु—‘आत्मा व लोक शाश्वत

खः, अपरिणामी खः, कुटस्थ खः, खम्बाथे अचल खः, इपि सत्त्वपि हे चाचाहिला च्वनी, हिला हिला च्वनी, च्युत जुया च्वनी, उत्पन्न जुया च्वनी, शाश्वतता दया हे च्वनी ।' भिक्षुपि ! ध्व निगूगु कारण खः गुकियात प्रारम्भ याना गुलि शाश्वतवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं आत्मा व लोकयात शाश्वत धका प्रज्ञप्त याइगु जुया च्वन ।

(३) शाश्वतवादया स्वंगूगु स्थान

३३. “हानं स्वंगूगु सिद्धान्तय् गुलि शाश्वतवादी हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपिसं छु कारण व छुकिया आधारय् आत्मा व लोकयात शाश्वत प्रज्ञप्त याना च्वन ? भिक्षुपि ! थन गुलि श्रमण ब्राह्मणपिसं आतप्त वीर्ययात कारण याना ... उजागु स्वभाव दुगु चित्त समाधियात प्राप्त याना ... अनेक प्रकारयागु पूर्वजन्मयागु खँ अनुस्मरण याइगु जुया च्वन । गथेकि—फिगू संवर्त-विवर्त, नीगू संवर्त-विवर्त, स्वीगू संवर्त-विवर्त, पीगू संवर्त-विवर्त अनुस्मरण याइगु जुया च्वन । गथेकि—फलानागु थासय् थुगु नांयाम्ह, थुगु गोत्रयाम्ह, थुगु वर्णयाम्ह, थुजागु आहार नइम्ह, थुकथं सुख व दुःख अनुभव याइम्ह, थुलि आयु दुम्ह जि खः । अनं व (जि) फलाना थाय् सिना मेथाय् उत्पन्न जुल, अनं नं थुगु नांयाम्ह, थुगु गोत्रयाम्ह, थुगु वर्णयाम्ह, थुजागु आहार नइम्ह, थुकथं सुख व दुःख अनुभव याइम्ह थुलि आयु दुम्ह जुया वया । व हे जि अनं च्युत जुया थन उत्पन्न जुल । थुगु प्रकारं आकार व उद्देश्य सहित अनेक प्रकारं पूर्वजन्मयागु खँ अनुस्मरण याइगु जुया च्वन ।

वं (ध्व हे आधारय्) थथे धाइ—आत्मा व लोक शाश्वत खः, अपरिणामी खः, कुटस्थ खः, खम्बाथे अचल खः, इपि सत्त्वपि चाचाहिला च्वनी, हिला हिला च्वनी, च्युत जुया च्वनी, उत्पन्न जुया च्वनी, शाश्वतता दया हे च्वनी । व छु कारण ? जि नं आतप्त वीर्ययात कारण याना ... उजागु स्वभाव दुगु चित्त समाधियात प्राप्त याना ... अनेक प्रकारयागु पूर्वजन्मयागु खँ अनुस्मरण याना च्वनागु दु । गथेकि—फिगू संवर्त-विवर्त ... पीगू संवर्त-विवर्त (कल्प तकयागु जन्मया खँ) अनुस्मरण याना च्वनागु दु । गथेकि—फलानागु थासय् थुगु नांयाम्ह, थुगु गोत्रयाम्ह, थुगु वर्णयाम्ह, थुजागु आहार नइम्ह, थुकथं सुख व दुःख अनुभव याइम्ह, थुलि आयु दुम्ह जि खः । अनं व (जि) फलाना थाय् सिना मेथाय् उत्पन्न जुल । अनं नं थुगु नांयाम्ह, थुगु गोत्रयाम्ह, थुगु वर्णयाम्ह, थुजागु आहार नइम्ह, थुकथं सुख व दुःख अनुभव याइम्ह, थुलि आयु दुम्ह जुया च्वन । व हे जि अनं च्युत जुया थन उत्पन्न जुल । थुगु प्रकारं आकार व उद्देश्य सहित अनेक प्रकारं पूर्वजन्मयागु खँ अनुस्मरण यानागु खः । थुकि याना जि ध्व खँ सिइका च्वनागु दु—‘आत्मा व लोक शाश्वत खः, अपरिणामी खः, कुटस्थ खः, खम्बाथे अचल खः, इपि सत्त्वपि हे चाचाहिला च्वनी, हिला हिला च्वनी, च्युत जुया च्वनी, उत्पन्न जुया च्वनी, शाश्वतता दया हे च्वनी ।’ भिक्षुपि ! ध्व स्वंगूगु कारण खः, गुकियात प्रारम्भ याना गुलि शाश्वतवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं आत्मा व लोकयात शाश्वत प्रज्ञप्त याइगु जुया च्वन ।

(४) शाश्वतवादया प्यंगूगु स्थान

३४. “हानं प्यंगूगु सिद्धान्तय् गुलि शाश्वतवादी हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपिसं छु कारण व छुकिया आधारय् आत्मा व लोकयात शाश्वत प्रज्ञप्त याना च्वन ? भिक्षुपि ! थन गुलि श्रमण ब्राह्मणपि तर्क व विमर्ष याइपि दु । इमिसं थःगु तर्क व विमर्ष याना थःमहं हे सिइका कया थथे धाइगु जुया च्वन—आत्मा व लोक शाश्वत खः, अपरिणामी खः, कुटस्थ खः, खम्बाथे अचल खः, इपि सत्त्वपि चाचाहिला च्वनी, हिला हिला च्वनी,

‘च्युतं जुया च्वनी, उत्पन्नं जुया च्वनी, शाश्वतता दया हे च्वनी ।’ भिक्षुपि ! यत्नं प्यंगु कारणं खः गुकियात् प्रारम्भं यानां गुलिं गुलिं शाश्वतवादी श्रमणं ब्राह्मणपिसं आत्मा व लोकयात् शाश्वतं धका प्रज्ञप्तं याइगु खः ।

३५. “भिक्षुपि ! थुपि शाश्वतवादी श्रमणं ब्राह्मणपिसं आत्मा व लोकयात् शाश्वतं प्रज्ञप्तं याइगु थ्व हे प्यंगु कारणं खः । भिक्षुपि ! गुलिं शाश्वतवादी श्रमणं ब्राह्मणपिसं आत्मा व लोकयात् शाश्वतं धका प्रज्ञप्तं याइगु थ्व हे प्यंगु कारणं बाहेक मेगु कारणं मदु ।

३६. “भिक्षुपि ! तथागतं उकियात् सिद्धका बिज्या—‘थुपि दृष्टि (मत) वादतं थुकथं ग्रहणं यानां थुकथं परामर्शं’ यापिनि थुजागु गतिं व थुजागु अभिसम्परायं जुइ ।’ उकियात् नं तथागतं सिद्धका बिज्यागु दु, थुलि मयाक च्वयं च्वय्या (उत्तरोत्तर) खं नं सिद्धका बिज्यागु दु । उगु ज्ञानयात् परामर्शं नं यानां बिमज्याम्ह वसपोलं निवृत्तिं जूगु खँयात् नं स्वयं प्रत्यक्षरूपं सिद्धका बिज्यागु दु । भिक्षुपि ! वेदनाया समुदय (उत्पत्ति) नं, अस्तगमनं नं, आश्ववादं नं, आदीनव (दुष्परिणाम) व निश्शरणं नं यथाभूतं सिद्धका तथागत उपादानं रहितं जुया विमुक्तं जुया बिज्याम्ह खः ।

३७. “भिक्षुपि ! थुजागु धर्मं गुगु गम्भीरगु, खंके थाकूगु, थुइके थाकूगु, शान्तगु, प्रणीतगु, अतर्कविचरगु, निपुणगु तथा पण्डितपिसं थुइकेबहःगु खः, थुकियात् तथागतं स्वयं अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कारं यानां कना बिज्यात् धाइ, थये धाःपितं तथागतयागु यथार्थं गुणयात् बांलाक प्रशंसा याःपि धाये ज्यू ।

प्रथम भाणवार^३ क्वचाल ।

(५) आंशिक शाश्वतवादया न्हापांगु स्थान

३८. “भिक्षुपि ! गुलिं शाश्वतवादी गुलिं अशाश्वतवादी श्रमणं ब्राह्मणपिसं आत्मा व लोकयात् प्यंगु कारणं गुलिं शाश्वतं गुलिं अशाश्वतं प्रज्ञप्तं यानां च्वनिगु जुया च्वन । इपि शाश्वतवादी, अशाश्वतवादी हनेबहःपि श्रमणं ब्राह्मणपिसं प्यंगु कारणं आत्मा व लोकयात् गुलिं शाश्वतं व गुलिं अशाश्वतं प्रज्ञप्तं याइगु जुया च्वन । थुजापि श्रमणं ब्राह्मणपिसं छु कारणं व छुकिया आधारय् आत्मा व लोकयात् गुलिं शाश्वतं व गुलिं अशाश्वतं प्रज्ञप्तं यानां च्वन ?

३९. “भिक्षुपि ! उगु समय दया च्वन गुगु इलय् ताःकाल बित्ते जुइवं थुगु लोक विनाश (प्रलय) जुइगु जुया च्वन । लोक प्रलय जुइबले प्रायः यानां सत्त्वपि आभास्वर (ब्रह्मलोक) लोकय् जन्म काःवनिगु जुया च्वन । इपि अनं मनोमयपि, प्रीतिभक्षीपि, स्वयंप्रभापि, आकाशचारीपि व शुभस्थायीपि जुया ताःकाल तक च्वना च्वनी ।

४०. “भिक्षुपि ! उगु समय दया च्वन गुगु इलय् ताःकाल बित्ते जुइवं थुगु लोक विवर्त (सृष्टि) जुया स्थिरं जुया च्वनिगु जुइवं शून्यगु ब्रह्मविमानं प्रकटं जुइगु जुया च्वन । अनंलि आयु फुत्ता अथवा पुण्य क्षयं जुया सुं छम्ह सत्त्व आभास्वर ब्रह्मलोकं च्युतं जुया शून्यगु ब्रह्मविमानय् उत्पन्नं जुइगु जुया च्वन । व अनं मनोमयम्ह, प्रीतिभक्षम्ह, स्वयं प्रभाम्ह, आकाशचारी, शुभस्थायीम्ह जुया ताःकाल तक च्वना च्वनी ।

१. थ्व हे जक सत्यं खः, मेगु फुक्क फुसुलूगु खः धका निष्कर्षय् वयेगुयात् ‘परामर्श’ धाइ ।

२. छगु भाणवारय् गाथायागु आखः त्याखं च्यादो (२५० × ३२) आखः गो दइ । प्राचीन कालय् भाणवारया त्याखं च्वनीगु खः ।

४१. “अन आपालं दिन तक याकचा चवना चवंगु कारणं याना म्हाइपुसे चवना उकुस मुकुस चाया वइगु जुया चवन—‘अहो ! मेपि सत्वपि नं थन वसा गुलि ज्यू !’ उगु समयय मेपि सत्वपि नं आयु फुना अथवा पुण्य क्षय जुया सुं गुम्ह सत्वपि आभास्वर ब्रह्मलोकं च्युत जुया ब्रह्मविमानय उम्ह प्राणीया सहभागी जुया उत्पन्न जुइगु जुया चवन । इपि नं अन मनोमयपि, प्रीतिभक्षपि, स्वयंप्रभापि, आकाशचारीपि, शुभस्थायीपि जुया ताःकाल तक चवना चवनी ।

४२. “भिक्षुपि ! गुम्ह सत्व अन न्हापा उत्पन्न जुया चवंह खः, वयात थये जुइगु जुया चवन—जि ब्रह्मा खः, महाब्रह्मा खः, अभिभू खः, अन-अभिभू (अजित) खः, सर्वद्रष्टा खः, वशवर्ती खः, ईश्वर खः, कर्ता खः, निर्माता खः, श्रेष्ठ खः, विभाजन कर्ता वशी (स्वामी) तथा भूत, भविष्ययापि सत्वपिनि पिता खः । जि थुपि सत्वपित दयेकागु खः । व छु कारण ? न्हापां जित थये जुल—‘अहो ! मेपि सत्वपि नं थन वसा गुलि ज्यू !’ थये धका जिगु मनोकामना नं दुगु खः, थुपि सत्वपि नं थन ध्यंक वल । हानं गुपि सत्वपि लिपा उत्पन्न जूपि खः, इमिगु मनय नं थये जुइगु जुया चवन—थ्व हनेबहःम्ह सत्व ब्रह्मा खः, महाब्रह्मा खः, अभिभू खः, अन-अभिभू खः, सर्वद्रष्टा खः, वशवर्ती खः, ईश्वर खः, कर्ता खः, निर्माता खः, श्रेष्ठ खः, विभाजनकर्ता वशी तथा भूत, भविष्ययापि सत्वपिनि पिता खः । थ्व हनेबहःम्ह ब्रह्मां हे जिमित उत्पन्न यात । व छु कारण ? थ्वयात जिमिसं थन न्हापांनिसें विद्यमान जुया चवंगु खना, जिपि लिपा उत्पन्न जुयापि खः ।’

४३. “भिक्षुपि ! अन गुम्ह सत्व न्हापा उत्पन्न जूम्ह खः, व अपो दीर्घ आयुम्ह जुइगु जुया चवन, आपालं जाज्वल्यमान नं जुइगु जुया चवन व आपालं प्रभावशाली नं जुइगु जुया चवन । गुपि सत्वपि लिपा उत्पन्न जूपि खः, इपि अपो अल्प आयुयापि नं जुइगु जुया चवन, भवा जक जाज्वल्यमानपि नं जुइगु जुया व कम जक प्रभावशालीपि जुइगु जुया चवन ।

४४. “भिक्षुपि ! थये नं जुइफु—सुं सत्वपि थुगु कायं च्युत जुया (सिना) थन (लोकय्) वइगु जुया चवन । थन वया छें तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुइ । प्रव्रजित जुया आतप्त वीर्ययात कारण याना ... उजागु स्वभाव दुगु चित्त समाधियात प्राप्त याना ... गुकि याना इमित थःगु पूर्वजन्मयागु खँ लुमना वइ, अन न्हापायागु (पूर्वजन्म) धाःसा लुमके फइ मखु ।

व थये धाइ—‘वसपोल गुम्ह ब्रह्मा, महाब्रह्मा ... खः, गुम्हसिनं कीत उत्पन्न यागु खः, उम्ह नित्य, ध्रुव, शाश्वत व अविपरिणाम धर्म जुया सदां अथे हे चवना चवनीम्ह खः । हानं गुगु कीत वसपोल ब्रह्माद्वारा उत्पन्न याना बिज्यागु खः उपि कीपि अनित्य, अध्रुव, अल्पायु व च्युत जुइगु स्वभावपि (मरणशील) जुया थन वयापि खः ।’ भिक्षुपि ! थन थ्व न्हापांगु कारण खः गुकिया प्रारम्भया आधारय् गुलि शाश्वतवादी गुलि अशाश्वतवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं आत्मा व लोकयात गुलि शाश्वत व गुलि अशाश्वत प्रज्ञप्त याइगु खः ।

(६) आंशिक शाश्वतवादया निगूगु स्थान

४५. “गुलि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपिसं निगूगु छु कारण व छु प्रमाणया आधारय् आत्मा व लोकयात गुलि शाश्वत व गुलि अशाश्वत प्रज्ञप्त याइगु खः ?” भिक्षुपि ! क्रीडाप्रदूषिक (खिड्वापदोसिका) धयापि

१. छ क्षत्री खः, छ ब्राह्मण खः, छ वैश्य खः, छ शूद्र खः, छ गृहस्थी खः, छ प्रव्रजित खः, छ ऊँट खः, छ सा खः आदि प्रकारं प्राणीपित विभाजन याइम्ह जि हे खः धका मती तइम्ह । सु. वि. I. पृ. १३०.

देवतापि दु । इपि ताःकाल तकं म्हितेगुली भुले जुया च्वना च्वनी । न्हिला क्रीडाय् न्ह्याइपुइका च्वनेगु स्वभावं सम्पन्नपि जूगु जुया भुले जुया च्वना च्वं च्वं इमिगु स्मृति नष्ट जुइ । स्मृति नष्ट जुइवं इपि देवतापि उगु कायं च्युत जुइ ।

४६. “भिक्षुपि ! थये नं जुइफु—सुं सत्त्व उगु कायं च्युत जुया थन (लोकय्) वइगु जुया च्वन । थन वया छें तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुइ । प्रव्रजित जुया आतप्त वीर्ययात कारण याना ... उजागु स्वभाव दुगु चित्त समाधियात प्राप्त याना ... गुकिं याना इमित थःगु पूर्वजन्मयागु खँ लुमना वइ, अनं न्हापायागु (पूर्वजन्म) धाःसा लुमके फइमखु ।

वं थये धाइ—वसपोलपि गुपि देवतापि क्रीडाप्रदूषिक मजूपि खः, इमि ताःकाल तक न्हिला क्रीडाय् न्ह्याइपुइका च्वनेगु स्वभावं सम्पन्नपि मजुसे आपालं भुले मजुया च्वनिपि जुइ । म्हितेगुली भुले मजूपिनि स्मृति नष्ट जुइ मखु । स्मृति मर्तपि देवतापि नं उगु कायं च्युत जुइ मखु । इपि नित्य, ध्रुव, शाश्वत व अविपरिणाम धर्म जुया सदां अथे हे च्वना च्वनिपि खः । उपि कीपि ताःकाल तक न्हिला क्रीडाय् न्ह्याइपुइका च्वनेगु स्वभावं सम्पन्न जुया च्वनिपि क्रीडाप्रदूषिक देवतापि जूगुया कारणं स्मृति मंत । स्मृति लोप जूगु कारणं उगु कायं च्युत जुया अनित्य, अध्रुव, अल्पायु तथा मरणशील जुया थन वयापि खः ।’ भिक्षुपि ! थन थ्व निगूगु कारण खः गुकिया प्रारम्भया आधारय् श्रमण ब्राह्मणपिसं आत्मा व लोकयात गुलि शाश्वत व गुलि अशाश्वत प्रज्ञप्त याइगु खः ।

(७) आंशिक शाश्वतवादया स्वंगूगु स्थान

४७. “गुलि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपिसं स्वंगूगु छु कारण व छु प्रमाणया आधारय् आत्मा व लोकयात गुलि शाश्वत व गुलि अशाश्वत प्रज्ञप्त याइगु खः ? भिक्षुपि ! मनःप्रदूषिक (मनोपदोसिका) धयापि देवतापि दु । इपि ताःकाल तक तं पिकया च्वनी । इपि ताःकाल तक थवंथवय् तं पिकाकां थवंथवय् चित्त प्रदूषित याना च्वनी । इपि थवंथवय् प्रदूषित चित्तपि जुया क्लान्त-काय व क्लान्त-चित्त दुपि जुइ । उकिं इपि देवतापि उगु कायं च्युत जुइ ।

४८. “भिक्षुपि ! थये नं जुइफु—सुं सत्त्व उगु कायं च्युत जुया थन (लोकय्) वइगु जुया च्वन । थन वया छें तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुइ । प्रव्रजित जुया आतप्त वीर्ययात कारण याना ... उजागु स्वभाव दुगु चित्त समाधियात प्राप्त याना ... गुकिं याना इमित थःगु पूर्वजन्मयागु खँ लुमना वइ, अनं न्हापायागु (पूर्वजन्म) धाःसा लुमके फइमखु ।

वं थये धाइ—गुपि हनेबहःपि मनःप्रदूषिक खः, इपि ताःकाल तक तं पिकया च्वनी मखु । इपि ताःकाल तक थवंथवय् तं पिकयाइपि जुया थवंथवय् चित्त प्रदूषित जुइमखु । इपि थवंथवय् प्रदूषित चित्त मदुपि अक्लान्त-काय व अक्लान्त-चित्त दुपि जुइ । इपि देवतापि उगु कायं च्युत जुइ मखु; इपि नित्य, ध्रुव, शाश्वत अविपरिणाम धर्म जुया शाश्वत धका सदां अथे हे च्वना च्वनी । उपि कीपि मनःप्रदूषिक देवतापि खः इमिसं कीसं ताःकाल तक तं पिकया । उमिसं कीसं ताःकाल तक थवंथवय् तं पिकाःपि ... जुया थवंथवय् च्वंगु चित्त प्रदूषित जुल । इपि कीपि थवंथवय् प्रदूषित चित्त जुया क्लान्त-काय व क्लान्त-चित्त दुपि जुया । थये कीपि उगु कायं च्युत जुया अनित्य, अध्रुव, अल्पायु तथा मरणशील जुया थन (मनुष्य लोकय्) वयापि खः ।’ भिक्षुपि ! थन स्वंगूगु कारण खः गुकिया प्रारम्भया आधारय् गुलि श्रमण ब्राह्मणपिसं आत्मा व लोकयात गुलि शाश्वत व गुलि अशाश्वत प्रज्ञप्त याइगु खः ।

(८) आंशिक शाश्वतवादया प्यंगूगु स्थान

४९. “गुलिं हनेवहःपिं श्रमण ब्राह्मणपिं प्यंगूगु छु कारण व छु प्रारम्भया आधारय् आत्मा व लोकयात गुलिं शाश्वत व गुलिं अशाश्वत प्रज्ञप्त याइगु खः ? भिक्षुपिं ! थन गुलिं श्रमण ब्राह्मण ताकिं व विमर्षीं जुइ । वं थःथम्ह तर्क व विमर्ष यांना थःगु विचार अनुसारं थये धाइ—गुगु थ्व चक्षु, श्रोत, घ्राण, जिह्वा व काय खः थ्व आत्मा अनित्य, अध्रुव, अशाश्वत, विपरीणाम धर्म खः । गुगु थ्व चित्त अथवा मन अथवा विज्ञान खः, थ्व आत्मा निश्चय नं नित्य, ध्रुव, शाश्वत व अपरीणाम धर्म खः, शाश्वतता नं दया हे चवनी ।’ भिक्षुपिं ! थन थ्व प्यंगूगु कारण खः गुकिया प्रारम्भया आधारय् गुलिं श्रमण ब्राह्मणपिंसं आत्मा व लोकयात गुलिं शाश्वत व गुलिं अशाश्वत प्रज्ञप्त यांना चवन ।

५०. “भिक्षुपिं ! थुपिं गुलिं शाश्वतवादी गुलिं अशाश्वतवादी श्रमण ब्राह्मणपिंसं आत्मा व लोकयात गुलिं शाश्वत व गुलिं अशाश्वत प्रज्ञप्तयागु थ्व हे प्यंगू कारण खः । भिक्षुपिं ! गुलिं शाश्वतवादी गुलिं अशाश्वतवादी श्रमण ब्राह्मणपिंसं गुलिं शाश्वत व गुलिं अशाश्वत धका आत्मा व लोकयात प्रज्ञप्तयागु थ्व हे प्यंगू कारण बाहेक मेगु छु कारण मदु ।

५१. “भिक्षुपिं ! तथागतं उकियात सिद्धका बिज्या—‘थुपिं दृष्टि (मत) वादत थुकथं ग्रहण यांना थुकथं परामर्शयापिनि थुजागु गति व थुजागु अभिसम्पराय जुइ ।’ उकियात नं तथागतं सिद्धका बिज्यागु दु, थुलिं मयाक चव्य् चव्य्या खँ नं सिद्धका बिज्यागु दु । उगु ज्ञानयात परामर्श नं यांना विमज्याम्ह वसपोलं निवृत्ति जूगु खँयात नं स्वयं प्रत्यक्षरूपं सिद्धका बिज्यागु दु । भिक्षुपिं ! वेदनाया समुदय नं, अस्तगमन नं, आश्ववाद नं, आदीनव व निश्शरण नं यथाभूतं सिद्धका तथागत उपादान रहित जुया विमुक्त जुया बिज्याम्ह खः ।

५२. “भिक्षुपिं ! थुजागु धर्म गुगु गम्भीरगु, खंके थाकूगु, थुइके थाकूगु, शान्तगु, प्रणीतगु, अतर्कवचरगु, निपुणगु तथा पण्डितपिंसं थुइकेवहःगु खः, थुकियात तथागतं स्वयं अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कार यांना कना बिज्यात’ धाइ, थये धाःपित तथागतयागु यथार्थ गुणयात बांलाक प्रशंसा याःपिं धाये ज्यू ।

(९) अन्तानन्तवादया न्हापांगु स्थान

५३. “भिक्षुपिं ! गुलिं अन्तानन्तवादी (अन्त-अनन्तवादी) श्रमण ब्राह्मणपिंसं प्यंगू कारण लोकयात अन्त व अनन्त प्रज्ञप्त यांना चवन । थुजापिं हनेवहःपिं श्रमण ब्राह्मणपिंसं छु कारण व छु प्रारम्भया आधारय् लोकयात प्यंगू कारण अन्त व अनन्त प्रज्ञप्त यांना चवन ?

५४. “भिक्षुपिं ! थन गुलिं श्रमण ब्राह्मणपिंसं आतप्त वीर्ययात कारण यांना, प्रधान वीर्ययात कारण यांना अनुयोग वीर्ययात कारण यांना, अप्रमादयात कारण यांना सम्यक् मनसिकारयात कारण यांना उजागु स्वभाव दुगु चित्त समाधिवात प्राप्त यांना काइ, गुगु समाधिद्वारा समाहितगु चित्त परिशुद्ध जुइ धुंका, क्लेशं मुक्त जुइ धुंका ‘थ्व लोक अन्त’ (सीमित जक) धका चवना चवनी ।

वं थये धाइ—थ्व लोक अन्त व परिच्छिन्न खः । व छु कारण ? जि आतप्त वीर्ययात कारण यांना ... उजागु स्वभाव दुगु चित्त समाधिवात प्राप्त यांना ... ‘लोक अन्त खः’ धयागु खना उकिं हे जि ‘लोक अन्त व परिच्छिन्न खः’ धका सिद्धका । भिक्षुपिं ! थन थ्व न्हापांगु कारण खः गुकिं गुलिं श्रमण ब्राह्मणपिंसं ... ‘लोक अन्त व अनन्त खः’ धका प्रज्ञप्त यांना चवन ।

(१०) अन्तानन्तवादया निगूगु स्थान

५५. “हानं गुलि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपिसं निगूगु छु कारण व छु प्रारम्भया आधारय् लोकयात अन्त व अनन्त प्रज्ञप्त याइगु खः ?

“भिक्षुपि ! थन गुलि श्रमण ब्राह्मणपिसं आतप्त वीर्ययात कारण याना ... उजागु स्वभाव दुगु चित्त समाधियात प्राप्त याना ... ‘श्व लोक अनन्त’ (असीमित खः) धका च्वना च्वनी ।

वं थथे धाइ—‘श्व लोक अनन्त खः, थुकिया अन्त गनं नं मदु ।’ गुपि श्रमण ब्राह्मणपिसं ‘श्व लोक अनन्त व परिछिन्न खः’ धका थथे धाइ—इमिसं धागु मिथ्या (ऊठ) खः । ‘श्व लोक अनन्त खः थुकिया अन्त गनं नं मदु ।’ व छु कारण ? जि आतप्त वीर्ययात कारण याना ... उजागु स्वभाव दुगु चित्त समाधियात प्राप्त याना ... ‘लोक अनन्त खः’ धयागु स्यूम्ह जुया लोकय् जुया च्वना । उकि हे जि ‘लोक अनन्त खः’ धका सिइका । भिक्षुपि ! थन श्व निगूगु कारण खः गुकि गुलि श्रमण ब्राह्मणपिसं ... ‘लोक अनन्त व अनन्त खः’ धका प्रज्ञप्त याना च्वन ।

(११) अन्तानन्तवादया स्वंगूगु स्थान

५६. “हानं गुलि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपिसं स्वंगूगु छु कारण व छु प्रारम्भया आधारय् लोकयात अन्त व अनन्त प्रज्ञप्त याइगु खः ?

“भिक्षुपि ! थन गुलि श्रमण ब्राह्मणपिसं आतप्त वीर्ययात कारण याना ... उजागु स्वभाव दुगु चित्त समाधियात प्राप्त याना ... ‘श्व लोक च्वय् व क्वय् अन्त (सीमित) खः हानं जःखः व्यथापाखे अनन्त (असीमित खः) खः’ धका च्वना च्वनी ।

वं थथे धाइ—‘श्व लोक अनन्त नं खः अनन्त नं खः ।’ गुपि श्रमण ब्राह्मणपिसं ‘श्व लोक अनन्त खः’ धाइ अथवा ‘श्व लोक अनन्त खः’ धका थथे धाइ—इमिसं धागु मिथ्या खः । ‘श्व लोक अनन्त नं खः अनन्त नं खः ।’ व छु कारण ? जि आतप्त वीर्ययात कारण याना ... उजागु स्वभाव दुगु चित्त समाधियात प्राप्त याना ... ‘श्व लोक च्वय् व क्वय् अन्त खः हानं जःखः व्यथापाखे अनन्त खः’ धयागु स्यूम्ह जुया लोकय् जुया च्वना । उकि हे जि ‘श्व लोक अनन्त नं खः अनन्त नं खः’ धका सिइका । भिक्षुपि ! थन श्व स्वंगूगु कारण खः गुकि गुलि श्रमण ब्राह्मणपिसं ... ‘लोक अनन्त व अनन्त खः’ धका प्रज्ञप्त याना च्वन ।

(१२) अन्तानन्तवादया प्यंगूगु स्थान

५७. “हानं गुलि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपिसं प्यंगूगु छु कारण व छु प्रारम्भया आधारय् लोकयात अन्त व अनन्त प्रज्ञप्त याइगु खः ?

“भिक्षुपि ! थन गुलि श्रमण ब्राह्मण तार्किक व विमर्षी जुइ । वं थःथम्हं तर्क व विमर्ष याना थःगु विचार अनुसारं थथे धाइ—‘श्व लोक न अनन्त खः न अनन्त हे खः ।’ गुपि श्रमण ब्राह्मणपिसं ‘श्व लोक अनन्त परिछिन्न खः’ धाइ—इमिसं धागु मिथ्या खः; हानं गुपि श्रमण ब्राह्मणपिसं ‘श्व लोक अनन्त खः’ धाइ—इमिसं

धागु नं मिथ्या खः; हानं गुणि श्रमण ब्राह्मणपिसं 'ध्व लोक अन्त नं खः अनन्त नं खः' धाइ— इमिसं धागु नं मिथ्या खः । (छाय्धाःसा) ध्व लोक न अन्त खः न अनन्त हे खः ।' भिक्षुपि ! थन ध्व प्यंगुगु कारण व प्रारम्भ खः गुकि गुलि श्रमण ब्राह्मणपिसं लोकयात अन्त व अनन्त धका प्रज्ञप्त याना च्वन ।

५८. "भिक्षुपि ! थुजापि अन्तानन्तवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं लोकयात अन्त व अनन्त धका प्रज्ञप्त यागु ध्व हे प्यंगु ... कारण बाहेक मेगु छु कारण मदु ।

५९. "भिक्षुपि ! तथागतं उकियात सिद्धका ...वे^{१०}... विमुक्त जुया बिज्याम्ह खः ।

६०. "भिक्षुपि ! थुजागु धर्म गुगु गम्भीरगु ...वे^{१०}... थथे धाःपित तथागतयागु यथार्थ गुणयात बांलाक प्रशंसा माःपि धाये ज्यू ।

(१३) अमराविक्षेपवादया न्हापांगु स्थान

६१. "भिक्षुपि ! अमराविक्षेपवादी श्रमण ब्राह्मणपि दु । थुजापि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपिके प्रश्न न्यनेवं प्यंगु कारण उत्तर बिइ मफया अलमल जुइ । थुजापि ... छाय् अलमल जुइगु ?

६२. "भिक्षुपि ! थन गुलि श्रमण ब्राह्मणपि 'ध्व कुशल खः' 'ध्व अकुशल खः' धका यथाभूतं सिइ मखु । उकि वयात थथे जुइ जि—'ध्व कुशल खः' 'ध्व अकुशल खः' धका यथाभूतं मसिया । जि—'ध्व कुशल खः' 'ध्व अकुशल खः' धका यथाभूतं मसिइकं 'ध्व कुशल खः' 'ध्व अकुशल खः' धका धाल धाःसा ध्व जिगु खँ मिथ्या जुइ । जिगु खँ मिथ्या जुइवं जिगु हे हानी जुइ । हानं गुगु हानी जुइगु खः व विघ्न जुइ । थथे मखुगु खँ ल्हाये माली धयागु भयं व मखुगु खँ घृणाया कारणं नं 'ध्व कुशल खः' धाये न 'ध्व अकुशल खः' धका धाये ।

(थुजापिके) प्रश्न न्यनेवं अलमल जुया स्थिर खँ कनी मखु—'थथे नं जिगु धापू मखु, अथे नं जिगु धापू मखु, मेकथं नं जिगु धापू मखु, मखु धयागु नं जिगु धापू मखु, मखुया मखु धयागु नं जिगु धापू मखु ।' भिक्षुपि ! थन ध्व न्हापांगु कारण खः गुगु कारणं याना गुलि अमराविक्षेपवादी श्रमण ब्राह्मणपिके प्रश्न न्यनेवं अलमल जुया छु स्थिर लिसः बिइ मखुगु खः ।

(१४) अमराविक्षेपवादया निगूगु स्थान

६३. "भिक्षुपि ! गुलि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि निगूगु अमराविक्षेपवादीपि दु । भिक्षुपि ! थन गुलि श्रमण ब्राह्मण 'ध्व कुशल खः' 'ध्व अकुशल खः' धका यथाभूतं सिइ मखु । उकि वयात थथे जुइ जि—'ध्व कुशल खः' 'ध्व अकुशल खः' धका यथाभूतं मसिया । जि—'ध्व कुशल खः' 'ध्व अकुशल खः' धका यथाभूतं मसिइकं 'ध्व कुशल खः' 'ध्व अकुशल खः' धका धाल धाःसा अन जिगु छन्द, राग, द्वेष व क्रोध जक जुइ । गन जिगु छन्द, राग, द्वेष, क्रोध दइ व जिगु उपादान जुइ । गुगु जिगु उपादान जुइ व जिगु हानी खः । हानं गुगु जिगु हानी खः व जित विघ्न खः । उकि उगु उपादानयागु भयं व उपादानयागु घृणाया कारणं 'न ध्व कुशल खः' धका धाये 'न ध्व अकुशल खः' धका धाये ।

१. च्वय् पारा. नं. ३६ य्थे थनया ल्यं खँ ।

२. च्वय् पारा. नं. ३७ य्थे थनया ल्यं खँ ।

(धुजापिके) प्रश्न न्यनेवं अलमल जुया स्थिर खँ कनी मखु—‘थये नं जिगु धापू मखु, अथे नं जिगु धापू मखु, मेकथं नं जिगु धापू मखु, मखु धयागु नं जिगु धापू मखु, मखुया मखु धयागु नं जिगु धापू मखु ।’ भिक्षुपि ! थन थ्व निगूगु कारण खः गुगु कारणं याना गुलि अमराविक्षेपवादी श्रमण ब्राह्मणपिके प्रश्न न्यनेवं अलमल जुया छुं स्थिर लिसः विइ मखुगु खः ।

(१५) अमराविक्षेपवादया स्वंगूगु स्थान

६४. “भिक्षुपि ! गुलि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि स्वंगूगु अपराविक्षेपवादीपि दु । भिक्षुपि ! थन गुलि श्रमण ब्राह्मणं ‘थ्व कुशल खः’ ‘थ्व अकुशल खः’ धका यथाभूतं सिइ मखु । उकिं वयात थये जुइ—जि ‘थ्व कुशल खः’ ‘थ्व अकुशल खः’ धका यथाभूतं मसिया । जि—‘थ्व कुशल खः’ ‘थ्व अकुशल खः’ धका यथाभूतं मसिइकं ‘थ्व कुशल खः’ ‘थ्व अकुशल खः’ धका धाल धाःसा अन गुपि श्रमण ब्राह्मणपि पण्डित, निपुण, तःसकं शास्त्रार्थ याये फुपि, कुशाग्रबुद्धि दुपि, मेपिनिगु सिद्धान्तयात थःगु प्रज्ञां त्वाःल्हाये फुपिसं वया जिके न्यने फु, तर्क याये फु अथवा खँ ल्हाये फु । अन जि इमित लिसः विइ मफुत धाःसा थ्व जिगु हानी जुइ । गुगु हानी जुइगु खः व विघ्न जुइ । उकिं थःके प्रश्न न्यनिगु भयं व दोष क्यनिगु (मखुगु, ऊट्टागु) खँया घृणाया कारणं ‘न थ्व कुशल खः’ धका धाये, ‘न थ्व अकुशल खः’ धका धाये ।

(धुजापिके) प्रश्न न्यनेवं अलमल जुया स्थिर खँ कनी मखु—‘थये नं जिगु धापू मखु, अथे नं जिगु धापू मखु, मेकथं नं जिगु धापू मखु, मखु धयागु नं जिगु धापू मखु, मखुया मखु धयागु नं जिगु धापू मखु ।’ भिक्षुपि ! थन थ्व स्वंगूगु कारण खः गुगु कारणं याना गुलि अमराविक्षेपवादी श्रमण ब्राह्मणपिके प्रश्न न्यनेवं अलमल जुया छुं स्थिर लिसः विइ मखुगु खः ।

(१६) अमराविक्षेपवादया प्यंगूगु स्थान

६५. “भिक्षुपि ! गुलि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि प्यंगूगु अमराविक्षेपवादीपि दु । भिक्षुपि ! थन गुलि श्रमण ब्राह्मण मन्द व तःसकं मूढ जुइ । व थःगु मन्दता व अति मूढताया कारणं प्रश्न न्यनेवं अलमल जुया छुं स्थिर खँ कनी मखु । (१) यदि छं जिके ‘परलोक दुला’ धका न्यन धाःसा जित नं ‘परलोक दु’ धयागु मनय् च्वंसा ‘परलोक दु’ धका छंत कने । उकिं ‘थये नं जिगु धापू मखु, अथे नं जिगु धापू मखु, मेकथं नं जिगु धापू मखु, मखु धयागु नं जिगु धापू मखु, मखुया मखु धयागु नं जिगु धापू मखु ।’

(२) ‘... परलोक मदु ...’ (३) ‘... परलोक दुगु नं खः, मदुगु नं खः ...’ (४) ‘... परलोक मदुगु नं मखु, दुगु नं मखु ...’ (५) ‘... औपपातिक सत्त्व दु ...’ (६) ‘... औपपातिक सत्त्व मदु ...’ (७) ‘... औपपातिक सत्त्व दुगु नं खः, मदुगु नं खः ...’ (८) ‘... औपपातिक सत्त्व दुगु नं मखु, मदुगु नं मखु ...’ (९) ‘... सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मफलया विपाक दु ...’ (१०) ‘... सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मफलया विपाक मदु ...’ (११) ‘... सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मफलया विपाक दुगु नं खः, मदुगु नं खः ...’ (१२) ‘... सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मफलया विपाक दुगु नं मखु, मदुगु नं मखु ...’ (१३) ‘... तथागत मरण जुइ धुंका दइ तिति ...’

१. त्याः (२) निसँ (१६) तक बाकी खँ (१) यथे ।

(१४) '... तथागत मरण जुइ धुंका दइ मखुत ... (१५) '... तथागत मरण जुइ धुंका दुगु नं खः, मदुगु नं खः ... (१६) '... तथागत मरण जुइ धुंका दइ मखु; मदइ नं मखुला' धका न्यन धाःसा जित नं 'तथागत मरण जुइ धुंका दइ मखु, मदइ नं मखु' धयागु मनय् चवसा 'तथागत मरण जुइ धुंका दइ मखु, मदइ नं मखु' धका छत कने ।

उकिं (थुजापिके) प्रश्न न्यनेवं अलमल जुया स्थिर खँ कनी मखु—'थये नं जिगु धापू मखु, अथे नं जिगु धापू मखु, मेकथं नं जिगु धापू मखु, मखु धयागु नं जिगु धापू मखु, मखुया मखु धयागु नं जिगु धापू मखु ।' भिक्षुपि ! थन थ्व प्यंगू कारण खः गुगु कारणं याना गुलिं अमराविक्षेपवादी श्रमण ब्राह्मणपिके प्रश्न न्यनेवं अलमल जुया छुं स्थिर लिसः बिइ मखुगु खः ।

६६. "भिक्षुपि ! अमराविक्षेपवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं प्रश्न न्यनेवं अलमल जुया छुं स्थिर लिसः बिइ मखुगु जुया च्वनिगुया थ्व हे प्यंगू कारणं खः । थुजापि श्रमण ब्राह्मणपि ... अमराविक्षेपवादी जूगु थ्व हे प्यंगू कारण बाहेके मेगु छुं कारण मदु । ...^१... थये धाःपित तथागतयागु यथार्थं गुणयात बांलाक प्रशंसा याःपि धाये ज्यू ।

(१७) अधिच्चसमुप्पन्नवादया न्हापांगु स्थान

६७. "भिक्षुपि ! गुलिं श्रमण ब्राह्मणपि अधिच्चसमुप्पन्निका (=अर्थे=संयोगवादं=अकारणं उत्पन्न जूगु माने याइपि) दु । अधिच्चसमुप्पन्निका श्रमण ब्राह्मणपिसं आत्मा व लोकयात निगू कारणं अर्थे उत्पन्न जूगु प्रज्ञप्त याना च्वन । थुजापि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपिसं निगू कारणं आत्मा व लोकयात छु कारण व छु प्रारम्भया आधारय् आत्मा व लोकयात अर्थे उत्पन्न जूगु प्रज्ञप्त याना च्वन ?

६८. "भिक्षुपि ! असंज्ञी सत्त्व धयापि देवपि (ब्रह्मापि) दु । (इमिके) संज्ञा (=होम) उत्पन्न जुइवं इपि देवपि उगु कायं च्युत जुइ । भिक्षुपि ! थये नं जुइ फु—सुं सत्त्व उगु कायं च्युत जुया थन (लोकय्) वइगु जुया च्वन । थन वया छँ तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुइ । प्रव्रजित जुया आप्त वीर्ययात कारण याना ... उजागु स्वभाव दुगु चित्त समाधियात प्राप्त याना ... गुकि याना इमित न्हापायागु संज्ञा उत्पन्न जूगु खँ लुमना वइ, अनं न्हापायागु धाःसा लुमके फइ मखु । इमिसं थये धाइ—'आत्मा व लोक अर्थे उत्पन्न जूगु खः ।' व छु कारणं ? जि न्हापा मदुगु खः, न्हापा जि मदुसां नं आः जि हिला दया वल ।' भिक्षुपि ! थ्व न्हापांगु कारण खः गुगु प्रारम्भया आधारय् गुलिं अधिच्चसमुप्पन्निका श्रमण ब्राह्मणपिसं आत्मा व लोकयात अर्थे उत्पन्न जूगु प्रज्ञप्त याना च्वन ।

(१८) अधिच्चसमुप्पन्नवादया निगूगु स्थान

६९. "हनेबहःपि अधिच्चसमुप्पन्निका श्रमण ब्राह्मणपिसं निगूगु छु कारण व छु प्रारम्भया आधारय् आत्मा व लोकयात अर्थे उत्पन्न जूगु प्रज्ञप्त=माने याना च्वन ? भिक्षुपि ! थन गुलिं श्रमण ब्राह्मण तार्किक व

१. च्वय्या पारा. नं. ३६ व ३७ य्ये थनया बाकी खँ ।

२. अकारणवाद—हि. धी. नि. ।

विमर्षी जुह । वं यःधम्हं तर्कं व विमर्षं याता यःगु विचार अनुसारं यथै धाई—आत्मा व लोक अर्थे उत्पन्न जूगु खः ।' भिक्षुपि ! श्व निगूगु कारण खः गुगु प्रारम्भया आधारय् गुलि अधिच्चसमुप्पन्निका श्रमण ब्राह्मणपिसं आत्मा व लोकयात अर्थे उत्पन्न जूगु प्रज्ञप्त याता च्वन ।

७०. "भिक्षुपि ! अधिच्चसमुप्पन्निका श्रमण ब्राह्मणपिसं श्व हे निगू कारणं याता आत्मा व लोकयात अर्थे उत्पन्न जूगु प्रज्ञप्त याता च्वन । थुजापि श्रमण ब्राह्मणपि ... अधिच्चसमुप्पन्निका जूगु श्व हे निगू कारण बाहेक मेगु छु कारण मदु । थथे धाःपित तथागतयागु यथार्थं गुणयात बांलाक प्रशंसा याःपि धाये ज्यु ।

७१. "भिक्षुपि ! श्व हे किंच्यागू पूर्वान्तयात कारण याता पूर्वान्तकल्पिक, पूर्वान्त अनुदृष्टिपि थुपि श्रमण ब्राह्मणपिसं विभिन्न प्रकारयागु अधिमुक्ति पदयात प्रकट याइगु जुया च्वन । भिक्षुपि ! गुपि पूर्वान्त कल्पिक, पूर्वान्त अनुदृष्टिपि श्रमण ब्राह्मणपिसं पूर्वान्तयात प्रारम्भ याता विभिन्न प्रकारयागु अधिमुक्ति पदयात प्रकट याइगु खः व श्व हे किंच्यागू (१८) कारणं अथवा थुपि मध्ये छगू कारणं प्रकट याइगु जुया च्वन; थुलि बाहेक मेगु कारण मदु ।

७२. "भिक्षुपि ! तथागतं उक्कियात सिद्धका बिज्या— '... यथाभूतं सिद्धका तथागत उपादान रहित जुया विमुक्त जुया बिज्याम्ह खः ।

७३. "भिक्षुपि ! थुजागु धर्म गुगु गम्भीरगु, ...'... थथे धाःपित तथागतयागु यथार्थं गुणयात बांलाक प्रशंसा याःपि धाये ज्यु ।

(ख) अपरन्तानुदिद्धिवावया पोप्यंगु कारण

७४. "भिक्षुपि ! अपरन्त (—लिपायागु) कल्पिक, अपरन्त अनुदृष्टिपि गुलि श्रमण ब्राह्मणपि दु (गुपिसं) अपरन्तयात प्रारम्भ याता विभिन्न प्रकारयागु अधिमुक्ति पदयात ४४ गू कारणद्वारा प्रकट याइगु जुया च्वन । इपि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपिसं छु कारणं छु प्रारम्भया आधारय् अपरन्तयात प्रारम्भ याता ४४ गू कारणद्वारा विभिन्न प्रकारयागु अधिमुक्ति पदयात प्रकट यात ?

(१-१६) सिइ धुंका होस दया च्वनी धयागु वाव

७५. "भिक्षुपि ! गुलि श्रमण ब्राह्मणपिसं १६ गू कारणं 'सिइ धुंका संज्ञी (—होस दुगु) आत्मा दु' धका प्रज्ञप्त याता च्वन । थुजापि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपिसं 'सिइ धुंका संज्ञी आत्मा दु' धका किंखुगू छु कारण व छु प्रारम्भया आधारय् प्रज्ञप्त याता च्वन ?

७६. "(१) रूपवान आत्मा खः सिइ धुंका रोगरहित (—नित्य, अविनाशी) व संज्ञी (होसी) जुइ धका प्रज्ञप्त याइ । (२) अरूपवान आत्मा खः ..., (३) रूपवान व अरूपवान आत्मा खः ..., (४) न रूपवान न अरूपवान आत्मा खः ..., (५) अन्त (सीमित) आत्मा खः ..., (६) अनन्त (असीमित) आत्मा

१. चवय्या पारा. नं. ३६ य्थे थनया बाकी खँ ।

२. चवय्या पारा. नं. ३७ य्थे थनया बाकी खँ ।

खः ..., (७) अन्तं व अनन्तं आत्मा खः ..., (८) न अन्तं न अनन्तं आत्मा खः ..., (९) एकत्व संज्ञी आत्मा खः ..., (१०) नानात्व संज्ञी आत्मा खः ..., (११) परिन्त (परीमित) संज्ञी आत्मा खः ..., (१२) अप्रमाण संज्ञी आत्मा खः ..., (१३) एकान्त सुखी आत्मा खः ..., (१४) एकान्त दुःखी आत्मा खः ..., (१५) सुखी दुःखी आत्मा खः ..., (१६) असुखी अदुःखी आत्मा खः सिद्ध धुंका रोग रहित (=नित्य, अविनाशी) व संज्ञी जुद्ध धका प्रज्ञप्त याना च्वन ।

७७. “भिक्षुपि ! गुलि श्रमण ब्राह्मणपिसं ‘सिद्ध धुंका संज्ञी आत्मा दु’ धका प्रज्ञप्त यागु ध्व हे १६ गू कारणं खः । भिक्षुपि ! शुजापि श्रमण ब्राह्मणपिसं ‘सिद्ध धुंका संज्ञी आत्मा दु’ धका प्रज्ञप्त यागु ध्व हे १६ गू कारण बाहेक छुं मेगु कारण मदु । ... यथे धाःपित तथागतयागु यथार्थ गुणयात बांलाक प्रशंसा याःपि धाये ज्यू ।

निगूगु भाणवार न्वचाल ।

(१७-२४) सिद्ध धुंका बेहोस जुद्ध धयागु बाव

७८. “भिक्षुपि ! गुलि श्रमण ब्राह्मणपिसं ८ गू कारणं ‘सिद्ध धुंका असंज्ञी (बेहोसगु) आत्मा दु’ धका प्रज्ञप्त याना च्वन । शुजापि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपिसं ‘सिद्ध धुंका असंज्ञी आत्मा दु’ धका च्यागू छु कारण व छु प्रारम्भया आधारय् प्रज्ञप्त याना च्वन ?

७९. “(१) रूपवान आत्मा खः सिद्ध धुंका रोगरहित व असंज्ञी जुद्ध धका प्रज्ञप्त याइ । (२) अरूपवान आत्मा खः ..., (३) रूपवान व अरूपवान आत्मा खः ..., (४) न रूपवान खः न अरूपवान आत्मा खः ..., (५) अन्त आत्मा खः ..., (६) अनन्त आत्मा खः ..., (७) अन्त व अनन्त आत्मा खः ..., (८) न अन्त न अनन्त आत्मा खः सिद्ध धुंका रोग रहित व असंज्ञी जुद्ध धका प्रज्ञप्त याना च्वन ।

८०. “भिक्षुपि ! गुलि श्रमण ब्राह्मणपिसं ‘सिद्ध धुंका असंज्ञी आत्मा दु’ धका प्रज्ञप्त यागु ध्व हे ८ गू कारणं खः । भिक्षुपि ! शुजापि श्रमण ब्राह्मणपिसं ‘सिद्ध धुंका असंज्ञी आत्मा दु’ धका प्रज्ञप्त यागु ध्व हे ८ गू कारण बाहेक छुं मेगु कारण मदु । ... यथे धाःपित तथागतयागु यथार्थ गुणयात बांलाक प्रशंसा याःपि धाये ज्यू ।

(२५-३२) सिद्ध धुंका न होस वडगु न बेहोस जुद्धगु बाव

८१. “भिक्षुपि ! गुलि श्रमण ब्राह्मणपिसं ८ गू कारणं ‘सिद्ध धुंका आत्मा नैव संज्ञा (संज्ञा मदुगु) नैव-असंज्ञी (असंज्ञी मदुगु मखुगु) जुया च्वनी ।’ धका प्रज्ञप्त याना च्वन । शुजापि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपिसं सिद्ध धुंका आत्मा नैवसंज्ञीनासंज्ञी जुया च्वनी धका च्यागू छु कारण व छु प्रारम्भया आधारय् प्रज्ञप्त याना च्वन ?

८२. “भिक्षुपि ! (१) रूपवान आत्मा खः सिद्ध धुंका रोग रहित व नैवसंज्ञीनासंज्ञी जुद्ध धका प्रज्ञप्त याइ । (२) अरूपवान आत्मा खः ..., (३) रूपवान व अरूपवान आत्मा खः ..., (४) न रूपवान खः न अरूपवान आत्मा खः ..., (५) अन्त आत्मा खः ..., (६) अनन्त आत्मा खः ..., (७) अन्त व अनन्त आत्मा खः ..., (८) न अन्त न अनन्त आत्मा खः सिद्ध धुंका रोग रहित व नैवसंज्ञीनासंज्ञी जुद्ध धका प्रज्ञप्त याना च्वन ।

८३. “भिक्षुपि ! गुलि श्रमण ब्राह्मणपिसं ‘सिइ धुंका नैवसंजीनासंजी आत्मा दु’ धका प्रज्ञप्त यागु थ्व हे ८ गू कारण खः । भिक्षुपि ! थुजापि श्रमण ब्राह्मणपिसं ‘सिइ धुंका नैवसंजीनासंजी आत्मा दु’ धका प्रज्ञप्त यागु थ्व हे ८ गू कारण बाहेक छुं मेगु कारण मदु । ... थथे धाःपित तयागतयागु यथार्थ गुणयात बांलाक प्रशंसा याःपि धाये ज्यु ।

(३३) न्हापांगु उच्छेदवाद

८४. “भिक्षुपि ! गुलि उच्छेदवादीपि श्रमण ब्राह्मणपि दु । (इमिसं) ७ गू कारणं विद्यमान सत्त्व (जीव, आत्मा) यागु उच्छेद, विनाश व लोप जुइगु खः’ धका प्रज्ञप्त = माने याना च्वन । थुजापि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपिसं सिइ धुंका आत्मा उच्छेद, विनाश व लोप जुया वनी धका ७ गू छु कारण व छु प्रारम्भया आधारय् प्रज्ञप्त याना च्वन ?

८५. “भिक्षुपि ! थन गुलि श्रमण ब्राह्मणपि थुजागु वादीपि थुजागु दृष्टिपि दु—यथार्थय् थ्व आत्मा रूपी प्यंगू महाभूतं बने जूगु खः, मांबौया संयोगं उत्पन्न जूगु खः, उकिं (थुगु) शरीर नष्ट जुइवं आत्मा नं उच्छिन्न, विनष्ट व लुप्त जुइ । सिइ धुंका (आत्मा) दइ मखु । थ्व आत्मा बांलाक हे समुच्छिन्न जुइगु जुया च्वन । उकिं थुजागु विद्यमान सत्त्व दयेका नं उच्छेद, विनाश व लोप जुल धका प्रज्ञप्त याना च्वन ।

(३४) निगूगु उच्छेदवाद

८६. “वयात मेम्हसिनं थथे धाइ— ‘भो ! छं गुगु आत्मा दु धका धागु खः व आत्मा मदुगु मखु धका जि नं धया च्वना । थुलि जक थ्व आत्मा बांलाक उच्छिन्न जुइ मखु । आत्मा धयागु मेगु हे दनी, गुगु दिव्य, रूपी, कामावचर लोकय् च्वनिम्ह, प्ये प्ये नसा नइम्ह खः । उकियात छं मस्यू, मखं । उकियात जि स्यू हानं खं नं खना । उगु सत् आत्मा शरीर नष्ट जुइ धुंका उच्छिन्न व विनाश जुइ; सिइ धुंका आत्मा दइ मखु । थुकथं (जक) आत्मा बांलाक समुच्छिन्न जुया वनी ।’ थुकथं गुलि विद्यमान सत्त्व उच्छेद, विनाश व लोप जुल धका प्रज्ञप्त याना च्वन ।

(३५) स्वंगूगु उच्छेदवाद

८७. “वयात हानं मेम्हसिनं थथे धाइ— ‘भो ! छं गुगु आत्मा दु धका धागु खः व आत्मा मदुगु मखु धका जि नं धया च्वना । थुलि जक थ्व आत्मा बांलाक उच्छिन्न जुइ मखु । आत्मा धयागु मेगु हे दनी, गुगु दिव्य, रूपी, मनोमय, अंगप्रत्यंगं युक्त व अहीनेद्रिय खः । उकियात छं मस्यू, मखं । उकियात जि स्यू हानं खं नं खना । उगु सत् आत्मा शरीर नष्ट जुइवं उच्छिन्न व विनष्ट जुइ, सिइ धुंका आत्मा दइ मखु । थुकथं आत्मा बांलाक समुच्छिन्न जुया वनी ।’ थुकथं गुलि विद्यमान सत्त्व दयेका नं उच्छेद, विनाश व लोप जुल धका प्रज्ञप्त याना च्वन ।

(३६) प्यंगूगु उच्छेदवाद

८८. “वयात हानं मेम्हसिनं थये धाइ—‘भो ! छं गुगु आत्मा दु धका धागु खः व आत्मा मदुगु मखु धका जि नं धया च्वना । थुलि जक थ्व आत्मा बांलाक उच्छिन्न जुइ मखु । आत्मा धयागु मेगु हे दनी, गुगु सकतां रूप व संज्ञा स्वया फरकगु खः, प्रतिहिंसा (प्रतिघ) यागु संज्ञा अस्त जुइवं नानात्म संज्ञायात मनसिकार मयायेवं अनन्त आकाशया अनन्त आकाश-आयतन दुम्ह जुइ । उकियात छं मस्यू, मखं । उकियात जि स्यू हानं खं नं खना । उगु सत् आत्मा शरीर नष्ट जुइवं उच्छिन्न व विनष्ट जुइ, सिइ धुंका दइ मखु । थुकथं आत्मा बांलाक समुच्छिन्न जुया वनी ।’ थुकथं गुलि विद्यमान सत्व दयेका नं उच्छेद, विनाश व लोप जुल धका प्रज्ञप्त याना च्वन ।

(३७) न्यागूगु उच्छेदवाद

८९. “वयात हानं मेम्हसिनं थये धाइ—‘भो ! छं गुगु आत्मा दु धका धागु खः व आत्मा मदुगु मखु धका जि नं धया च्वना । थुलि जक थ्व आत्मा बांलाक उच्छिन्न जुइ मखु । आत्मा धयागु मेगु हे दनी गुगु सकतां अनन्त आकाश-आयतन (शरीर) यात अतिक्रमण याना (पुला) अनन्त विज्ञान-आयतन दुम्ह जुइ । उकियात छं मस्यू, मखं । उकियात जि स्यू हानं खं नं खना । उगु सत् आत्मा शरीर नष्ट जुइवं उच्छिन्न व विनष्ट जुइ, सिइ धुंका दइ मखु । थुकथं आत्मा बांलाक समुच्छिन्न जुया वनी ।’ थुकथं गुलि विद्यमान सत्व दयेका नं उच्छेद, विनाश व लोप जुल धका प्रज्ञप्त याना च्वन ।

(३८) खुगूगु उच्छेदवाद

९०. “वयात हानं मेम्हसिनं थये धाइ—‘भो ! छं गुगु आत्मा दु धका धागु खः व आत्मा मदुगु मखु धका जि नं धया च्वना । थुलि जक थ्व आत्मा बांलाक उच्छिन्न जुइ मखु । आत्मा धयागु मेगु हे दनी गुगु सकतां विज्ञान-आयतनयात अतिक्रमण याना छुं नं मदुगु आकिचन (शून्य)—आयतन दुम्ह जुइ । उकियात छं मस्यू, मखं । उकियात जि स्यू हानं खं नं खना । उगु सत् आत्मा शरीर नष्ट जुइवं उच्छिन्न व विनष्ट जुइ, सिइ धुंका दइ मखु । थुकथं आत्मा बांलाक समुच्छिन्न जुया वनी ।’ थुकथं गुलि विद्यमान सत्व दयेका नं उच्छेद, विनाश व लोप जुल धका प्रज्ञप्त याना च्वन ।

(३९) न्हेगूगु उच्छेदवाद

९१. “वयात हानं मेम्हसिनं थये धाइ—‘भो ! छं गुगु आत्मा दु धका धागु खः व आत्मा मदुगु मखु धका जि नं धया च्वना । थुलि जक थ्व आत्मा बांलाक उच्छिन्न जुइ मखु । आत्मा धयागु मेगु हे दनी गुगु सकतां आकिचन-आयतनयात अतिक्रमण याना शान्त व प्रणीत नैवसंज्ञानासंज्ञा-आयतन दुम्ह जुइ । उकियात छं मस्यू, मखं । उकियात जि स्यू, हानं खं नं खना । उगु सत् आत्मा शरीर नष्ट जुइवं उच्छिन्न व विनष्ट जुइ, सिइ धुंका दइ मखु । थुकथं आत्मा बांलाक समुच्छिन्न जुया वनी ।’ थुकथं गुलि विद्यमान सत्व दयेका नं उच्छेद, विनाश व लोप जुल धका प्रज्ञप्त याना च्वन ।

९२. “भिक्षुपि ! उच्छेदवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं सत्त्व (आत्मा) यागु उच्छेद, विनाश व लोप जुइ धका प्रज्ञप्त यागु थ्व हे न्हेंगु कारण खः । भिक्षुपि ! थुजापि उच्छेदवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं सिइ धुंका विद्यमान सत्त्व (आत्मा) दयेका नं उच्छेद, विनाश व लोप जुया वनी धका प्रज्ञप्त यागु थ्व हे न्हेंगु कारण बाहेक मेगु छुं कारण मदु । ... थथे धाःपित तथागतयागु यथार्थं गुणयात बांलाक प्रशंसा याःपि धाये ज्यू ।

(४०) न्हापांगु दृष्ट-धर्म-निर्वाणवाद

९३. “भिक्षुपि ! गुलि दृष्ट-धर्म-निर्वाणवादी (वर्तमान जीवनय् प्रतक्ष खने दयेक निर्वाण जुइ धका माने याइपि) श्रमण ब्राह्मणपिसं सत्त्वया दृष्ट-धर्म-निर्वाण जुइ धका न्यागु कारणं प्रज्ञप्त याना च्वन । इपि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपिसं न्यागु छु कारण व छु प्रारम्भया आधारय् सत्त्वया सत्त्वभाव दृष्ट-धर्म-निर्वाण जुइ धका प्रज्ञप्त याना च्वन ?

९४. “भिक्षुपि ! थन गुलि श्रमण ब्राह्मण थुजागु वादी, थुजागु दृष्टिपि दु— थ्व आत्मा न्यागु पंचकाम गुणय् लगे जुया सांसारिक भोग याना च्वनी । उकिं व थ्व हे वर्तमान कालय् हे परम निर्वाण प्राप्त जूम्ह जुइ ।’ थुकथं गुलि विद्यमान सत्त्व दयेका नं वर्तमान कालय् हे निर्वाण जुइ धका प्रज्ञप्त याना च्वन ।

(४१) निगूगु दृष्ट-धर्म-निर्वाणवाद

९५. “वयात मेम्हसिनं थथे धाइ—‘भो ! छं गुगु आत्मा दु धका धागु खः व आत्मा मदुगु मखु धका जि नं धया च्वना । थुलि जक थ्व आत्मा वर्तमान कालय् निर्वाण प्राप्त जुइ मखु । व छु कारणं ? सांसारिक काम भोग अनित्य, दुःख व विपरिणाम धर्म जूथुलि । उगु विपरिणाम जूगुया कारणं शोक जुइ, छवये माली, दुःख दौर्मनस्य, उपायास उत्पन्न जुइ । उकिं थ्व आत्मा नाना प्रकारया कामं अलग जुया, नाना प्रकारया अकुशल तोता वितर्क विचार सहित एकान्त वासं प्राप्त प्रीति व सुख युक्त प्रथम ध्यान प्राप्त याना च्वनी । थुलि जुइवं थुगु अत्मा वर्तमान कालय् हे निर्वाण प्राप्त याना विहार याना च्वनी ।’ थुकथं गुलि विद्यमान सत्त्व दयेका नं वर्तमान कालय् हे निर्वाण प्राप्त याना काइ धका प्रज्ञप्त याना च्वन ।

(४२) स्वंगूगु दृष्ट-धर्म-निर्वाणवाद

९६. “वयात हानं मेम्हसिनं थथे धाइ—‘भो ! छं गुगु आत्मा दु धका धागु खः व आत्मा मदुगु मखु धका जि नं धया च्वना । थुलि जक थ्व आत्मा वर्तमान कालय् निर्वाण प्राप्त जुइ मखु । व छु कारणं ? वितर्क व विचार यायेवं तःधंगु स्थूल (मोटा) खने दया च्वनी । उकिं उगु आत्मा वितर्क व विचारयात उपशान्त याना वितर्क-विचार रहित अभ्यन्तर सम्प्रसाद व एकाग्र चित्त युक्त समाधिजः प्रीति व सुख युक्त द्वितीय ध्यान प्राप्त याना विहार याना च्वनी । थुलि जुइवं थ्व आत्मा वर्तमान कालय् हे निर्वाण प्राप्त याना काइ ।’ थुकथं गुलि विद्यमान सत्त्व दयेका नं वर्तमान कालय् हे निर्वाण प्राप्त याना काइ धका प्रज्ञप्त याना च्वन ।

(४३) प्यंगुगु दृष्ट-धर्म-निर्वाणवाद

९७. “वयात हानं मेम्हसिनं थथे धाइ—‘भो ! छं गुगु आत्मा दु धका धागु खः व आत्मा मदुगु मखु धका जि नं धया च्वना । थुलि जक थ्व आत्मा वर्तमान कालय् निर्वाण प्राप्त जुइ मखु । व छु कारणं ? गुगु प्रीति दया चित्त चंचं धाइगु खः उर्कि याना स्थूल खने दया च्वनी । उर्कि उगु आत्मां प्रीति नं त्याग याना स्मृति-सम्प्रजन्य शारीरिक सुखानुभव याना उपेक्षी जुया आर्यपिनिपाखें प्रशंसित ‘उपेक्षा स्मृतिवान् सुख विहारी’ धयागु तृतीय ध्यान प्राप्त याना विहार याना च्वनी । थुलि जुइवं थुगु आत्मां वर्तमान कालय् हे निर्वाण प्राप्त याना काम्ह जुइ ।’ थुकथं गुलि विद्यमान सत्त्व दयेका नं वर्तमान कालय् हे निर्वाण प्राप्त याना काइ धका प्रज्ञप्त याना च्वन ।

(४४) न्यागुगु दृष्ट-धर्म-निर्वाणवाद

९८. “वयात हानं मेम्हसिनं थथे धाइ—‘भो ! छं गुगु आत्मा दु धका धागु खः व आत्मा मदुगु मखु धका जि नं धया च्वना । थुलि जक थ्व आत्मा वर्तमान कालय् निर्वाण प्राप्त जुइ मखु । व छु कारणं ? ... वयात अन थुकि चित्तयागु सुखोपभोग स्थूल खने दया च्वनी । उर्कि थुगु आत्मां सुखयात नं तोता दुःखयात नं तोता न्हापा हे सौमनस्य (मानसिक सुख), दौर्मनस्य (मानसिक दुःख) या अन्त याना सुख दुःख मदुगु उपेक्षा-स्मृति परिशुद्ध याना चतुर्थ ध्यान प्राप्त याना विहार याना च्वनी । थुलि जुइवं थुगु आत्मां वर्तमान कालय् हे निर्वाण प्राप्त याना काम्ह जुइ ।’ थुकथं गुलि विद्यमान सत्त्व दयेका नं वर्तमान कालय् हे निर्वाण प्राप्त याना काइ धका प्रज्ञप्त याना च्वन ।

९९. “भिक्षुपि ! गुलि दृष्ट-धर्म-निर्वाणवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं वर्तमान कालय् हे निर्वाण प्राप्त जुइ धका प्रज्ञप्त यागु थ्व हे न्यागु कारणं खः । थुजापि श्रमण ब्राह्मणपिसं वर्तमान कालय् हे निर्वाण प्राप्त जुइ धका प्रज्ञप्त यागु थ्व हे न्यागु कारण बाहेक मेगु छु कारण मदु । ... थथे धाःपित तथागतयागु यथार्थं गुणयात बांलाक प्रशंसा याःपि धाये ज्यू ।

१००. “भिक्षुपि ! थ्व हे ४४ गू अपरान्तयात कारण याना अपरान्त कल्पिक, अपरान्त अनुदृष्टिपि थुपि श्रमण ब्राह्मणपिसं विभिन्न प्रकारयागु अधिमुक्ति पदयात ४४ गू कारणद्वारा प्रकट याइगु जुया च्वन । भिक्षुपि ! गुपि अपरान्त कल्पिक, अपरान्त अनुदृष्टिपि श्रमण ब्राह्मणपिसं अपरान्तयात प्रारम्भ याना विभिन्न प्रकारयागु अधिमुक्ति पदयात प्रकट याइगु खः व थ्व हे ४४ गू कारणं अथवा थुपि मध्ये छगू कारणं प्रकट याइगु जुया च्वन ; थुलि बाहेक मेगु कारण मदु । ... थथे धाःपित तथागतयागु यथार्थं गुणयात बांलाक प्रशंसा याःपि धाये ज्यू ।

१०१. “भिक्षुपि ! थ्व हे खवीनिगू (६२ गू) प्रकारयागु पूर्वान्त व अपरान्तयात प्रारम्भ याना पूर्वान्त व अपरान्त कल्पिक, पूर्वान्त व अपरान्त अनुदृष्टिपि थुपि श्रमण ब्राह्मणपिसं विभिन्न प्रकारयागु अधिमुक्ति पदयात प्रकट याइगु जुया च्वन ।

१०२. “भिक्षुपि ! गुलि नं थुपि पूर्वान्त वा अपरान्त कल्पिक, पूर्वान्त वा अपरान्त अनुदृष्टिपि श्रमण ब्राह्मणपिसं पूर्वान्त व अपरान्तयात प्रारम्भ याना विभिन्न प्रकारयागु अधिमुक्ति पदयात प्रकट याइगु खः व थ्व हे ६२ गू कारण अथवा थुपि मध्ये छगू कारणं प्रकट याइगु जुया च्वन । थुलि बाहेक मेगु कारण मदु ।

१०३. “भिक्षुपि ! तथागतं उक्कियात सिद्धका विज्या ...^१... यथाभूतं सिद्धका तथागत उपादान रहित जुया विमुक्त जुया विज्याम्ह खः ।

१०४. “भिक्षुपि ! शुजागु धर्मं गुगु गम्भीरगु ...^१... यथे धाःपित तथागतयागु यथार्थं गुणयात बांलाक प्रशंसा याःपि धाये ज्यु ।

४. दृष्टि धयागु तृष्णायागु भ्रम जक

१०५. “भिक्षुपि ! गुलि शाश्वतवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं प्यंगू कारणं आत्मा व लोकयात शाश्वत (नित्य) प्रज्ञप्त=माने याना च्वन । थ्व खँ नं इपि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि तृष्णाया भ्रमय् लाना मसिया च्वन, मखना च्वन ।

१०६. “भिक्षुपि ! गुलि शाश्वतवादी गुलि अशाश्वतवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं प्यंगू कारणं गुलि शाश्वत, गुलि अशाश्वत प्रज्ञप्त याना च्वन । थ्व खँ नं इपि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि तृष्णाया भ्रमय् लाना मसिया च्वन, मखना च्वन ।

१०७. “भिक्षुपि ! गुलि अन्तानन्तवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं प्यंगू कारणं लोकयात अन्त व अनन्त प्रज्ञप्त याना च्वन । थ्व खँ नं इपि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि तृष्णाया भ्रमय् लाना मसिया च्वन, मखना च्वन ।

१०८. “भिक्षुपि ! गुलि अमराविच्छेपवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं प्यंगू कारणं प्रश्न न्येवं अलमल जुया छुं स्थिर लिसः मविइपि जुया च्वन । थ्व खँ नं इपि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि तृष्णाया भ्रमय् लाना मसिया च्वन, मखना च्वन ।

१०९. “भिक्षुपि ! गुलि अधिकचसमुप्पिन्निका श्रमण ब्राह्मणपिसं निगू कारणं आत्मा व लोकयात अर्थे उत्पन्न जूगु धका प्रज्ञप्त याना च्वन । थ्व खँ नं इपि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि तृष्णाया भ्रमय् लाना मसिया च्वन, मखना च्वन ।

११०. “भिक्षुपि ! थ्व हे किंच्यागू पूर्वान्तयात प्रारम्भ याना पूर्वान्त कल्पिक, पूर्वान्त अनुदृष्टिपि थुपि श्रमण ब्राह्मणपिसं विभिन्न प्रकारयागु अधिमुक्ति पदयात प्रकट याइगु जुया च्वन । थ्व खँ नं इपि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि तृष्णाया भ्रमय् लाना मसिया च्वन, मखना च्वन ।

१११. “भिक्षुपि ! गुलि संज्ञावादी श्रमण ब्राह्मणपिसं किंखुगू कारणं ‘सिद्ध धुंका संज्ञी आत्मा दु’ धका प्रज्ञप्त याना च्वन । थ्व खँ नं इपि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि तृष्णाया भ्रमय् लाना मसिया च्वन, मखना च्वन ।

११२. “भिक्षुपि ! गुलि असंज्ञावादी श्रमण ब्राह्मणपिसं च्यागू कारणं ‘सिद्ध धुंका असंज्ञी आत्मा दु’ धका प्रज्ञप्त याना च्वन । थ्व खँ नं इपि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि तृष्णाया भ्रमय् लाना मसिया च्वन, मखना च्वन ।

११३. “भिक्षुपि ! गुलि नैवसंज्ञा-नासंज्ञावादी श्रमण ब्राह्मणपिसं च्यागू कारणं ‘सिद्ध धुंका नैवसंज्ञा-नासंज्ञा आत्मा दु’ धका प्रज्ञप्त याना च्वन । थ्व खँ नं इपि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि तृष्णाया भ्रमय् लाना मसिया च्वन, मखना च्वन ।

१. चवय्या पारत. नं. ३६ थ्वे यनमा बाकी खँ ।

२. चवय्या पारत. नं. ३७ थ्वे यनमा बाकी खँ ।

११४. "भिक्षुपि ! गुलि उच्छेदवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं न्हैगू कारणं विद्यमानं सत्त्व (जीव) दयेका न उच्छेद, विनाश व लोप जुइ धका प्रज्ञप्त याना च्वन । ध्व खँ नं इपि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि तृष्णाया भ्रमय लाना मसिया च्वन, मखना च्वन ।

११५. "भिक्षुपि ! गुलि दृष्ट-धर्म-निर्वाणवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं न्यागू कारणं वर्तमानं कालय् हे विद्यमान सत्त्व दयेका नं निर्वाण प्राप्त याना काइ धका प्रज्ञप्त याना च्वन । ध्व खँ नं इपि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि तृष्णाया भ्रमय लाना मसिया च्वन, मखना च्वन ।

११६. "भिक्षुपि ! ध्व हे ४४ गू अपरान्तयात प्रारम्भ याना अपरान्त कल्पिक, अपरान्त अनुदृष्टिपि थुपि श्रमण ब्राह्मणपिसं विभिन्न प्रकारयागु अधिमुक्ति पदयात प्रकट याइगु जुया च्वन । ध्व खँ नं इपि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि तृष्णाया भ्रमय लाना मसिया च्वन, मखना च्वन ।

११७. "भिक्षुपि ! ध्व हे ६२ गू पूर्वान्त व अपरान्तयात प्रारम्भ याना पूर्वान्त व अपरान्त कल्पिक, पूर्वान्त व अपरान्त अनुदृष्टिपि थुपि श्रमण ब्राह्मणपिसं विभिन्न प्रकारयागु अधिमुक्ति पदयात प्रकट याइगु जुया च्वन । ध्व खँ नं इपि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि तृष्णाया भ्रमय लाना मसिया च्वन, मखना च्वन ।

५. स्पर्शया कारणं दृष्टि

११८. "भिक्षुपि ! गुलि शाश्वतवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं प्यंगू कारणं आत्मा व लोकयात शाश्वत (नित्य) प्रज्ञप्त याना च्वन । थन ध्व स्पर्शया कारणं खः ।

११९. "भिक्षुपि ! गुलि शाश्वतवादी गुलि अशाश्वतवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं प्यंगू कारणं आत्मा व लोकयात गुलि शाश्वत (नित्य) व गुलि अशाश्वत (अनित्य) प्रज्ञप्त याना च्वन । थन ध्व स्पर्शया कारणं खः ।

१२०. "भिक्षुपि ! गुलि अन्तान्तवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं प्यंगू कारणं लोकयात अन्त व अन्त प्रज्ञप्त याना च्वन । थन ध्व स्पर्शया कारणं खः ।

१२१. "भिक्षुपि ! गुलि अमराविच्छेपवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं प्यंगू कारणं प्रश्न न्यनेवं अलमल जुया ... च्वन । थन ध्व स्पर्शया कारणं खः ।

१२२. "भिक्षुपि ! गुलि अविज्जसमुत्पन्निका श्रमण ब्राह्मणपिसं निगू कारणं आत्मा व लोकयात अर्थ उत्पन्न जगु प्रज्ञप्त याना च्वन । थन ध्व स्पर्शया कारणं खः ।

१२३. "भिक्षुपि ! ध्व हे किंच्यागू पूर्वान्तयात प्रारम्भ याना पूर्वान्त-कल्पिक, पूर्वान्त अनुदृष्टिपि थुपि श्रमण ब्राह्मणपिसं विभिन्न प्रकारयागु अधिमुक्ति पदयात प्रकट याइगु जुया च्वन । थन ध्व स्पर्शया कारणं खः ।

१२४. "भिक्षुपि ! गुलि संज्ञावादी श्रमण ब्राह्मणपिसं किंखुगू कारणं 'सिइ धु'का संज्ञी आत्मा दु' ... थन ध्व स्पर्शया कारणं खः ।

१२५. "भिक्षुपि ! गुलि असंज्ञावादी श्रमण ब्राह्मणपिसं क्यागू कारणं 'सिइ धु'का असंज्ञी आत्मा दु' ... थन ध्व स्पर्शया कारणं खः ।

१२६. "भिक्षुपि ! गुलि नैवसंज्ञा-नासंज्ञावादी श्रमण ब्राह्मणपिसं क्यागू कारणं 'सिइ धु'का नैवसंज्ञा-नासंज्ञावाद आत्मा दु' ... थन ध्व स्पर्शया कारणं खः ।

१२७. “भिक्षुपि ! गुलि उच्छेदवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं न्हेंगू कारणं विद्यमान सत्त्व दयेका नं उच्छेद, विनाश व लोप जुइ ... थन थ्व स्पर्शया कारणं खः ।

१२८. “भिक्षुपि ! गुलि दृष्ट-धर्म-निर्वाणवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं न्यागू कारणं वर्तमान कालय् हे विद्यमान सत्त्व दयेका नं निर्वाण प्राप्त याना काइ धका प्रज्ञप्त याना (=माने याना=धया) च्वन । थन थ्व स्पर्शया कारणं खः ।

१२९. “भिक्षुपि ! थ्व हे ४४ गू अपरान्तयात प्रारम्भ याना अपरान्त कल्पिक, अपरान्त अनुदृष्टिपि थुपि श्रमण ब्राह्मणपिसं विभिन्न प्रकारयागु अधिमुक्ति पदयात प्रकट याइगु जुया च्वन । थन थ्व स्पर्शया कारणं खः ।

१३०. “भिक्षुपि ! थ्व हे ६२ गू पूर्वान्त व अपरान्तयात प्रारम्भ याना पूर्वान्त व अपरान्त कल्पिक, पूर्वान्त व अपरान्त अनुदृष्टिपि थुपि श्रमण ब्राह्मणपिसं विभिन्न प्रकारयागु अधिमुक्ति पदयात प्रकट याइगु जुया च्वन । थन थ्व स्पर्शया कारणं खः ।

स्पर्श विना संभव मदु

१३१. “भिक्षुपि ! गुलि शाश्वतवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं प्यंगू कारणं आत्मा व लोकयात शाश्वत (नित्य) प्रज्ञप्त याना च्वन । थुमिसं स्पर्श विना वेदनाया अनुभव याइ धयागु संभव मदु ।

१३२. “भिक्षुपि ! गुलि शाश्वतवादी गुलि अशाश्वतवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं प्यंगू कारणं आत्मा व लोकयात गुलि शाश्वत (नित्य) व गुलि अशाश्वत (अनित्य) प्रज्ञप्त याना च्वन । थुमिसं स्पर्श विना वेदनाया अनुभव याइ धयागु संभव मदु ।

१३३. “भिक्षुपि ! गुलि अन्तान्तवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं प्यंगू कारणं लोकयात अन्त व अनन्त प्रज्ञप्त याना च्वन । थुमिसं स्पर्श विना वेदनाया अनुभव याइ धयागु संभव मदु ।

१३४. “भिक्षुपि ! गुलि अमराविच्छेपवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं प्यंगू कारणं प्रश्न न्यनेवं अलमल जुया ... च्वन । थुमिसं स्पर्श विना वेदनाया अनुभव याइ धयागु संभव मदु ।

१३५. “भिक्षुपि ! गुलि अधिच्चसमुप्पन्निका श्रमण ब्राह्मणपिसं निगू कारणं आत्मा व लोकयात अर्थे उत्पन्न जूगु धका प्रज्ञप्त याना च्वन । थुमिसं स्पर्श विना वेदनाया अनुभव याइ धयागु संभव मदु ।

१३६. “भिक्षुपि ! थ्व हे किञ्चागू पूर्वान्तयात प्रारम्भ याना पूर्वान्त कल्पिक, पूर्वान्त अनुदृष्टिपि थुपि श्रमण ब्राह्मणपिसं विभिन्न प्रकारयागु अधिमुक्ति पदयात प्रकट याइगु जुया च्वन । थुमिसं स्पर्श विना वेदनाया अनुभव याइ धयागु संभव मदु ।

१३७. “गुलि संज्ञावादी श्रमण ब्राह्मणपिसं किखुगू कारणं ‘सिइ धुंका संज्ञी आत्मा दु’ धका प्रज्ञप्त याना च्वन । थुमिसं स्पर्श विना वेदनाया अनुभव याइ धयागु संभव मदु ।

१३८. “गुलि असंज्ञावादी श्रमण ब्राह्मणपिसं च्यागू कारणं ‘सिइ धुंका असंज्ञी आत्मा दु’

१३९. “गुलि नैवसंज्ञा-नासंज्ञावादी श्रमण ब्राह्मणपिसं च्यागू कारणं ‘सिइ धुंका नैवसंज्ञा-नासंज्ञावादी आत्मा दु’

१४०. “गुलि उच्छेदवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं न्हेगू कारणं विद्यमान सत्त्व दयेका नं उच्छेद, विनाश व लोप जुइ’

१४१. “भिक्षुपि ! गुलि दृष्ट-धर्म-निर्वाणवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं न्यागू कारणं वर्तमान कालय् हे विद्यमान सत्त्व दयेका नं निर्वाण प्राप्त याना काइ धका प्रज्ञत्त याना च्वन । थुमिसं स्पर्शं विना वेदनाया अनुभव याइ धयागु संभव महु ।

१४२. “भिक्षुपि ! थ्व हे ४४ गू अपरान्तयात प्रारम्भ याना अपरान्त कल्पिक, अपरान्त अनुदृष्टिपि थुपि श्रमण ब्राह्मणपिसं विभिन्न प्रकारयागु अधिमुक्ति पदयात प्रकट याइगु जुया च्वन । थुमिसं स्पर्शं विना वेदनाया अनुभव याइ धयागु संभव महु ।

१४३. “भिक्षुपि ! थ्व हे ६२ गू पूर्वान्त व अपरान्तयात प्रारम्भ याना पूर्वान्त व अपरान्त कल्पिक, पूर्वान्त व अपरान्त अनुदृष्टिपि थुपि श्रमण ब्राह्मणपिसं विभिन्न प्रकारयागु अधिमुक्ति पदयात प्रकट याइगु जुया च्वन । थुमिसं स्पर्शं विना वेदनाया अनुभव याइ धयागु संभव महु ।

६. दृष्टिगत संसार चक्र

१४४. “भिक्षुपि ! गुपि शाश्वतवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं प्यंगू कारणं आत्मा व लोकयात शाश्वत (नित्य) माने याना च्वंगु गुपि गुलि शाश्वतवादी गुलि अशाश्वतवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं गुपि अन्तान्तवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं ... गुपि अमराविच्छेदवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं ... गुपि अधिच्चसमुपपन्निका श्रमण ब्राह्मणपिसं ... गुपि पूर्वान्त कल्पिक पूर्वान्त अनुदृष्टिपि श्रमण ब्राह्मणपिसं ... गुपि संज्ञावादी श्रमण ब्राह्मणपिसं ... गुपि असंज्ञावादी श्रमण ब्राह्मणपिसं ... गुपि नैवसंज्ञा-नासंज्ञावादी श्रमण ब्राह्मणपिसं ... गुपि उच्छेदवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं ... गुपि दृष्ट-धर्म-निर्वाणवादी श्रमण ब्राह्मणपिसं ... गुपि अपरान्त कल्पिक, अपरान्त अनुदृष्टिपि श्रमण ब्राह्मणपिसं ... गुपि श्रमण ब्राह्मणपि पूर्वान्त कल्पिक व अपरान्त कल्पिक खः उपि पूर्वान्त व अपरान्त कल्पिक, पूर्वान्त व अपरान्त अनुदृष्टिपि श्रमण ब्राह्मणपिसं पूर्वान्त व अपरान्तयात प्रारम्भ याना ६२ गू कारणं नाना प्रकारया अधिमुक्ति पदयात प्रकट याना च्वन । व फुक्क खुगू स्पर्श आयतनद्वारा वेदनायात हानं हानं स्पर्श याना सिइका च्वंगु जुया च्वन । उपि (खुगू) वेदनाया कारणं (प्रत्ययं) तृष्णा उत्पन्न जुइ; तृष्णाया कारणं उपादान उत्पन्न जुइ; उपादानया कारणं भव उत्पन्न जुइ; भवया कारणं जन्म (जाति) उत्पन्न जुइ; जन्मया कारणं जरा, मरण, शोक, रुवयेगु, दुःख, दोर्मनस्य व उपायास उत्पन्न जुइ ।

७. दृष्टि जाल

१४५. “भिक्षुपि ! थन गुबले भिक्षुं खुगू स्पर्श आयतनया समुदय, अस्तगमन, आश्ववाद, आदीनव व निशरणयात यथाभूतं सिइका काइ उबले वं थ्व स्वया च्वय् च्वय्यागु खँ (शील, समाधि, प्रज्ञा व विमुक्ति) नं सिइका काइ ।

१४६. “भिक्षुपि ! गुलि नं पूर्वान्त वा अपरान्तयात प्रारम्भ याना पूर्वान्त वा अपरान्त कल्पिक, पूर्वान्त वा अपरान्त अनुदृष्टिपि थुपि श्रमण ब्राह्मणपिसं विभिन्न प्रकारयागु अधिमुक्ति पदयात प्रकट यागु खः व फुक्क

६२ गू कारणं यांना जालय् दुने लाका तल । (जालय् दुने) क्वय् क्वहां वसां च्वय्तुं थहां वइ, क्वय् क्वहां वसां च्वय्तुं थहां वइगु (उपि ६२ गू प्रकारयागु वाद) थ्व देशना (ब्रह्मजाल-सुत्त) या दुने लाना च्वन ।

“भिक्षुपि ! गथे कि - सुं छम्ह दक्षम्ह माछी वा वया शिष्यं आपाः लः मदुगु चिंथंगु पुखुली मिहिनगु जाल प्यना क्यंकल धाःसा वयागु मनय् थथे जुइ - थुगु पुखुली दुपि ततःधिकपि गुलि नं न्यांत दुगु खः इपि फुक्क प्राणीपि (जिगु थ्व) मिहिनगु जालय् तःक्यपि जुल; थुपि न्यांत तिति न्ह्या च्वंसा अथवा दुवे जुया थहां वसां जालय् दुने हे तुं लाना च्वनीपि जुल । (थुपि न्यांत) जालय् दुने तुं थहां कुहां जुया च्वनी । थहां कुहां जुया च्वपि प्राणीपि जालय् दुने हे लापि खः । भिक्षुपि ! थथे हे पूर्वान्त व अपरान्त कल्पिक, पूर्वान्त व अपरान्त अनुदृष्टिपि श्रमण ब्राह्मणपिसं पूर्वान्त व अपरान्तयात प्रारम्भ यांना नाना प्रकारयागु अधिमुक्ति पदयात प्रकट यांना च्वन व फुक्क थ्व हे ६२ गू दृष्टिया जालय् दुने लाना थहां कुहां जुया च्वन । थ्व फुक्क थहां कुहां वना वेदना रूपि ब्रह्मजालय् दुने हे लाना च्वन ।

१४७. “भिक्षुपि ! भव वन्धन उच्छिन्न जुया च्वंम्ह तथागतया शरीर दया च्वन । गुबले तक तथागतया शरीर दया च्वनी उबले तक वसपोलयात देव व मनुष्यपिसं खना च्वनी । देह त्याग यायेवं जीवन फुइ धुंका वसपोलयात देव व मनुष्यपिसं खनी मखु ।

“भिक्षुपि ! गथे सया च्वंगु अंयागु कृप्पा दुगु कचा ध्येनेवं कचाय् दुगु गुलि नं अं खः इपि फुक्क नं कुतुं वइगु खः अथे हे भवयागु वन्धन उच्छिन्न जुया च्वंम्ह तथागतया देह (शरीर) दया च्वनी । गुबले तक तथागतया शरीर दया च्वनी उबले तक वसपोलयात देव व मनुष्यपिसं खना च्वनी । देह त्याग यायेवं जीवन फुइ धुंका वसपोलयात देव व मनुष्यपिसं खनी मखु ।

१४८. (भगवानं) थथे आज्ञा जुया बिज्यायेवं आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात थथे बिन्ति यात—“भन्ते ! आश्चर्यं खः ! भन्ते ! अद्भुत खः ! भन्ते ! थ्व धर्म देशनाया नां छु ?” “आनन्द ! अथे जूसा छं थुगु देशनायात ‘अर्यजाल’ धका नं धारण या; ‘धर्मजाल’ धका नं धारण या; ‘ब्रह्मजाल’ धका नं धारण या; ‘दृष्टिजाल’ धका नं धारण या तथा (थ्वयात) ‘अनुत्तर संग्राम विजय’ धका नं धारण या ।”

१४९. भगवानं थुलि आज्ञा जुया बिज्यात । लय्ताःपि उपि भिक्षुपिसं भगवानं आज्ञा जुया बिज्यागुयात अभिवन्दन यात । थ्व धर्म व्याख्यान विस्तारपूर्वक आज्ञा जुया बिज्यायेवं फिदल लोकधातु कम्प जुल ।

ब्रह्मजाल-सुत्त क्वचाल ।

२. सामञ्जसफल-सुत्त

१. खुम्ह अन्य तीर्थकरत

१. थथे जि न्यना । छुम्ह समयय् भगवान् राजगृहया जीवक कौमार-भृत्ययागु आभ्रवनय् फिनिसत्थाः भिक्षुमहासङ्घं ब्वना विहार याना बिज्याना च्वन । उगु समयय् मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्र उपोसथ-पुन्हीया फिन्यान्हु खुन्हु चातुर्मासिनीया कौमुदि (चातुर्मास सिद्धि का वइगु पुन्ही) छपां तिमिला दुगु बहनी राजामात्यपि छर्चालि तथा उत्तमगु प्रासादया च्वय्या तल्लाय् च्वना च्वन । अनंलि मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्र उगु पूणिमाया बहनी उदान प्रकट यात —“अहा ! गपाय्सकं यइपुस्से, न्ह्याइपुस्से च्वंगु थ्व रात ! अहा ! गपाय्सकं स्वये यइपुस्से च्वंगु थ्व निर्मल रात ! अहा ! गपाय्सकं स्वयेबहःगु रात ! अहा ! गपाय्सकं न्ह्याइपुस्से च्वंगु (प्रासादनीय) रात ! अहा ! गपाय्सकं लक्षण दुगु थ्व निर्मल रात ! थौं सु श्रमण वा ब्राह्मणयागु सत्संगत याये माली, गुम्हसियागु सत्संगत यायेवं जिगु चित्त प्रसन्न जुइगु खः ।”

२. थथे धायेवं छुम्ह राजामात्यं मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्रयात थथे धाल—“देव ! थुम्ह पूरणकश्यप सङ्घी, गणी, गणाचार्य, प्रसिद्ध, यशस्वी, तीर्थकर, आपालं मनूतय्सं हंका च्वंम्ह (साधुसंमत), अनुभवी, चिरकालं निसें प्रव्रजित जूम्ह, बैस वंम्ह खः । देव ! वसपोल पूरणकश्यपनाप धर्मचर्चा याना बिज्याहुँ । पूरणकश्यपनाप सत्संगत यायेवं अवश्य नं देवयागु चित्त प्रसन्न जुइ ।” थथे धायेवं मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्र सुम्क च्वना च्वन ।

३. मेम्ह राजामात्यं नं मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्रयात थथे धाल—“देव ! थुम्ह मक्खलिगोसाल सङ्घी, गणी, गणाचार्य, प्रसिद्ध, यशस्वी, तीर्थकर आपालं मनूतय्सं हंका च्वंम्ह, अनुभवी, चिरकालं निसें प्रव्रजित जूम्ह, बैस वंम्ह खः । देव ! वसपोल मक्खलिगोसालनाप सत्संगत याना बिज्याहुँ । मक्खलिगोसालनाप सत्संगत यायेवं अवश्य नं देवयागु चित्त प्रसन्न जुइ ।” थथे धायेवं मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्र सुम्क च्वना च्वन ।

४. हानं मेम्ह राजामात्यं नं मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्रयात थथे धाल—“देव ! थुम्ह अजित केशकम्बल सङ्घी, गणी, गणाचार्य ... बैस वंम्ह खः । देव ! वसपोल अजित केशकम्बलनाप सत्संगत याना बिज्याहुँ । अजित केशकम्बलनाप सत्संगत यायेवं अवश्य नं देवयागु चित्त प्रसन्न जुइ ।” थथे धायेवं मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्र सुम्क च्वना च्वन ।

५. हानं मेम्ह राजामात्यं नं मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्रयात थथे धाल—“देव ! थुम्ह प्रकुध कात्यायन सङ्घी, गणी, गणाचार्य ... बैस वंम्ह खः । देव ! वसपोल प्रकुध कात्यायननाप सत्संगत याना बिज्याहुँ । प्रकुध कात्यायननाप सत्संगत यायेवं अवश्य नं देवयागु चित्त प्रसन्न जुइ ।” थथे धायेवं मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्र सुम्क च्वना च्वन ।

६. हानं मेम्ह राजामात्यं मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्रयात थथे धाल—“देव ! थुम्ह सञ्जय बेलट्टपुत्र सञ्जी, गणी, गणाचार्य ... बैस वंम्ह खः । देव ! वसपोल सञ्जय बेलट्टपुत्रनाप सत्संगत याना बिज्याहुं । सञ्जय बेलट्टपुत्रनाप सत्संगत यायेवं अवश्य नं देवयागु चित्त प्रसन्न जुइ ।” थथे धायेवं मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्र सुम्क च्वना च्वन ।

७. हानं मेम्ह राजामात्यं मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्रयात थथे धाल—“देव ! थुम्ह निगण्ठ-नाटपुत्र सञ्जी, गणी, गणाचार्य, प्रसिद्ध, यशस्वी, तीर्थंकर आपालं मनूतय्सं हंका च्वंम्ह, अनुभवी, चिरकालं निसें प्रव्रजित जूम्ह, बैस वंम्ह खः । देव ! वसपोल निगण्ठ-नाटपुत्रनाप सत्संगत याना बिज्याहुं । निगण्ठ-नाटपुत्रनाप सत्संगत यायेवं अवश्य नं देवयागु चित्त प्रसन्न जुइ ।” थथे धायेवं मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्र सुम्क च्वना च्वन ।

२. मगधराजा जीवकया आम्रवनय् वंगु

८. उगु समयय् जीवक कौमार-भृत्य मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्रया लिवकसं सुम्क फय्तुना च्वंगु खः । अनंलि मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्र जीवक कौमार-भृत्ययात थथे धाल—“सौम्य जीवक ! छाया छ सुम्क च्वना च्वना ?”

“देव ! वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध जिमिगु आम्रवनय् फिनिसत्याः भिक्षुमहासङ्घ ब्वना विहार याना बिज्याना च्वन्न । वसपोल भगवानयागु थुजागु कल्याण कीर्ति शब्द फैले जुया च्वंगु दु—‘वसपोल भगवान् अरहत् जुया बिज्याम्ह खः, सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याम्ह खः, विद्याचरणं सम्पन्न जुया बिज्याम्ह खः, सुगत जुया बिज्याम्ह खः, लोकविद् जुया बिज्याम्ह खः, अनुत्तर जुया बिज्याम्ह खः, पुरुषदम्य सारथी जुया बिज्याम्ह खः, देवमनुष्यपिनि शास्ता जुया बिज्याम्ह खः तथा बुद्ध भगवान् जुया बिज्याम्ह खः ।’ देव ! वसपोल भगवाननाप सत्संगत याना बिज्याहुं । वसपोल भगवाननाप सत्संगत यायेवं अवश्य नं देवयागु चित्त प्रसन्न जुइ ।”

९. “सौम्य जीवक ! अथे जूसा हस्तियानत तयार याकि ।” “हवस्, देव !” धया मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्रयात लिसः बिया जीवक कौमार-भृत्यं न्यासःम्ह मां-किसीत तयार याके बिल; जुजु च्वनिम्ह किसी नं तयार याके बिया मगधराजा अजातशत्रुयात कौमार-भृत्यं बिन्ति यात—“देव ! हस्तियानत तयार जुल । आः छलपोल ई स्वया बिज्याहुं ।”

१०. अनंलि न्यासःम्ह मां-किसी छम्ह छम्ह पतिकं छम्ह छम्ह मिसापिं तया थःम्ह गयेम्ह किसी गया म्वाःस्याप्वाः (चिराक) ज्वंके बिया महत् राजानुभावं मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्र राजगृह पिहाँ वया गन जीवक कौमार-भृत्यया आम्रवन दु अन वन ।

अनंलि आम्रवन लिवक (सतिवक) थ्यनेवं मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्र भय व त्रासं म्ह जिरीङ्ग जुल । अनंलि भयभीत, आशंकित व लोमहर्षण जूम्ह मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्र जीवक कौमार-भृत्ययात थथे धाल—“सौम्य जीवक ! छं छु जित फंगःलाये त्यनागु ला मखुला ? सौम्य जीवक ! छं छु थोका बिये त्यनागुला मखुला ? सौम्य जीवक ! छं छु शत्रुतयगु ल्हातय् लाके त्यनागु ला मखुला ? गथे खं छु खः ? गन उलिमछि फिनिसत्याः महान भिक्षुसङ्घ च्वना च्वंगु थासय् न हाछिका तःगु हे ताये दु न मुसु छसः तःगु हे ताये दुगु खः, न त छं हाःसः हे ताये दुगु खः ।”

“ग्याना बिज्याये मते, महाराज ! ग्याना बिज्याये म्वाः, महाराज ! देव ! जि छलपोलयात फंग लाये त्यनागु मदु । देव ! जि छलपोलयात घोका बिये त्यनागु नं मदु । देव ! जि शत्रुतय्गु ल्हातय् लाके त्यनागु नं मदु । महाराज ! न्होने बिज्याहुँ ! न्होने न्हो बिज्याहुँ !! हुँकन मण्डलमालय् मत प्वाल्तां च्याना च्वंगु दु ।”

११. अनंलि मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्र किसी वने ज्युथाय् तक किसी म्ह्य च्वना, अनं लिपा न्यासि वना गत मण्डलमालया ध्वाखा दु अन वन । वना जीवक कौमार-भृत्ययात थये धाल—“सौम्य जीवक ! भगवान् गन बिज्याना च्वन ?”

“महाराज ! वसपोल हे भगवान् खः, महाराज ! वसपोल हे भगवान् खः, दथुया थामय् लिधना पूर्वपाखे ह्वाः स्वया भिक्षुसङ्घ्या न्होनय् बिज्याना च्वम्ह खः ।”

१२. अनंलि मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्र गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु, अन वन । वना छखे लिक्क दना च्वन । छखे लिक्क दना च्वम्ह मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्र निर्मल जलाशय (पुख्) थें हासः मदयेक याउँक च्वना च्वं पि भिक्षुपित खना प्रीति वाक्य (उदान) प्रकट यात—“अहा ! गथे थुपि भिक्षुपि उपशान्त जुया याउँक च्वना च्वंगु खः; अथे हे जिमि उदयभद्र कुमार नं उपशान्त जुया च्वनेमा !”

“महाराज ! छपि प्रेम अनुरूप बिज्यात ।”

“खः, भन्ते ! जित उदयभद्र राजकुमार यः । भन्ते ! उदयभद्र राजकुमार नं थुकथं हे उपशान्त जुया याउँक च्वंसा ज्यू; गथे थन भिक्षुसङ्घ उपशान्त जुया च्वना च्वंगु खः ।”

१३. “अनंलि मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्र भगवानयात अभिवादन याना भिक्षुसङ्घयात नं ल्हा जोज्वलपा बित्ति याना छखे लिक्क फेतुत । छखे लिक्क फयेतुम्ह मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्र भगवानयात थये बित्ति यात—“भन्ते ! यदि भगवानं न्हसः लिसः बिया बिज्यायेगु अवकाश बिया बिज्यात धाःसा जि भगवानयाके छु खँ न्यने मास्ते वः ।”

“महाराज ! न्यना बिज्याहुँ छु न्यने माःगु खः, न्यना बिज्याहुँ ।”

३. श्रामण्यफल सम्बन्धी प्रश्न

१४. “भन्ते ! गथेकि थन विविध प्रकारया शिल्प ज्या याइपि दु, गथेकि—किसीमागत (हस्ति-आरोहरण), सल गइपि (अश्वारोहण), सारथीत (रथ गइपि), धनुष चले याइपि, चेलक (=युद्ध ध्वज धारण याइपि), चलकपि (=सेनाब्यूह रचना याइपि), पिण्डदायकपि (=सेनायात जा नकः जुइपि), शूर वीरपि, राजपुत्रपि, शत्रुतय्गु छयों ध्यने फुपि, महानाग (किसी म्ह्य च्वना युद्ध याइपि योद्धा), शूरपि, चर्मयोधिनपि, दासपुत्रत, भुत्तसुवात, नौत, मोल्हुइका बिइपि, भनित, गथुत, धोवित, थाःज्या याइपि थाःज्याकमित्त, नलकार (पुलु दइकीपि), कुम्हात, लेखा हिसाव तइपि, मुद्रिका ज्या याइपि तथा मेमेगु नं थुजागु ज्या याइपि विविध प्रकारया शिल्पीत दु । इमिसं थ्व हे जीवनय् थथःगु शिल्पफलद्वारा जीविका याना च्वनी । उँकि इमिसं थथःपित सुखी तथा आनन्दित याइ, मांबीयात नं सुखी तथा आनन्दित याइ, काय् कलापित नं सुखी तथा आनन्दित याइ, पासापि मित्रपित नं सुखी तथा आनन्दित याइ । इमिसं श्रमण ब्राह्मणपि प्रति च्वय् यंकीगु स्वर्गय् ववे दइगु, सुख विपाक दुगु, स्वर्गगामी दान दक्षिणा अपित याइ । भन्ते ! छु थये हे तु थ्व हे जीवनय् प्रत्यक्ष फल बिइगु श्रामण्यफल (श्रमण भावयागु फल) प्रज्ञप्त याये फइला (क्यना बिइ फइला) रे”

४. खुता तीर्थियवाद (मत)

१५. “महाराज ! ध्व हे न्हसः सुं मेपि श्रमण ब्राह्मणपिके न्यनागु खँ छपिसं स्यूलायें ?”

“भन्ते ! ध्व न्हसः जि सुं मेपि श्रमण ब्राह्मणपिके न्यनागु खँ जि स्यू ।”

“महाराज ! छपित थाकू मजूसा इमिसं गथे याना लिसः बिल धयागु खँ कना बिज्याहुँ ।”

“भन्ते ! छपियें जाःम्ह भगवानयागु न्होनय् च्वना जित (कनेत) थाकू मजू ।”

“महाराज ! अथे जूसा कं ।”

(१) पूरणकश्यपयागु वाद

१६. “भन्ते ! थन छकः जि गन पूरण (पूर्ण) कश्यप दु अन बना । बना पूरणकश्यपनाप सम्मोदन याना । सम्मोदनीय कुशलवार्ता याये धुंका छखे लिक्क फेतुना । भन्ते ! छखे लिक्क फेतुना जि पूरणकश्यपयात थये धया—“भो कश्यप ! गथेकि थन विविध प्रकारया शिल्प ज्या याइपि दु, गथेकि—किसीमागःत ...^१... इमिसं थयःपित ... मांबौपित नं ... काय् कलापित नं ... पासापि मित्रपित नं सुखी तथा आनन्दित याइ । इमिसं श्रमण ब्राह्मणपि प्रति च्वय् यंकीगु स्वर्गय् वने दइगु, सुख विपाक दुगु, स्वर्गगामी दान दक्षिणा अपित याइ । भो कश्यप ! छु थये हे तुं ध्व हे जीवनय् प्रत्यक्ष फल बिइगु श्रामण्यफल प्रज्ञप्त याये फइला ?”

१७. “भन्ते ! थये न्यनेवं पूरणकश्यपं जित थये लिसः बिल—‘महाराज ! यायेबले वा याकेबले, त्वाः ल्हायेबले वा त्वाः ल्हाकेबले, दायेबले वा दाय्के बिइबले, हरण यायेबले वा हरण याकेबले, कष्ट बिइबले वा कष्ट बिइकेबले, जालय् कयंकेबले वा जालय् कयंके बिइबले, प्राणी घात यायेबले, खुं ज्या पायेबले, छँ ह्वः खनेबले, लुट-पिट यायेबले, याकः छँय् लुट-पिट याकेबले, प्यकालंय् च्वना लंजवातय्के लुट-पिट व मार-काट याकेबले, परदारगमन याकेबले, मखुगु खँ ल्हासां नं पाप लाइ मखु हानं पाप याये धका पाप याःसां नं पाप लाइ मखु । चुपि धाःथें जःगु चक्रं ध्व पृथ्वीस च्वंपि प्राणीपित स्याना इमिगु लाः द्वं वा पुचः (छ्वाय्) मुं कूसां नं उकिया कारणं (याम्हसित) पाप लाइ मखु, पाप नं जुइ मखु । थुकथं लाका (हनन याना) घात याना तथा त्वाः ल्हाना, दादां, दायेकुं दायेकुं दक्षिण गंगाया पारी तक वंसां नं थुगु कारणं पाप लाइ मखु, पाप नं जुइ मखु । (अथे हे तुं) दान ब्यूसां, दान बिइके ब्यूसां, यज्ञ यासां, यज्ञ याके ब्यू ब्यू उत्तर गंगायागु पारी तक वंसां नं उकिया कारणं पुण्य लाइ मखु, पुण्य नं जुइ मखु । (अथे हे तुं) दानद्वारा, (इन्द्रिय) दमनद्वारा, (शील) संयमद्वारा, सत्यवादीद्वारा नं पुण्य दइ मखु हानं पुण्य नं जुइ मखु ।

भन्ते ! पूरणकश्यपयाके जि ध्व हे जीवनय् प्रत्यक्षरूपं श्रामण्यफलायागु खँ न्यनाबले वं जित ‘याये स्वाःगु खँ’ (=अकरियं=अ-क्रिया) यागु ब्याख्यान यात । गथे सुनानं सुयाकें अंयागु खँ न्यंबले लीकायागु खँ कथें वा लीकायागु खँ न्यंबले अंयागु खँ कथें पूरणकश्यपं जित ध्व हे जीवनय् प्रत्यक्षरूपं श्रामण्यफलायागु खँ न्यनां ‘अ-क्रिया’ यागु खँ कन । भन्ते ! अनलि जिगु मनय् थये जुल—‘जियें जाम्हं (जुजु) थःगु राज्यय् च्वना च्वंपि श्रमण वा ब्राह्मणपित गुकथं असन्तुष्ट याये !’ भन्ते ! थुलि बिचा याना जि पूरणकश्यपयागु धापायात न अभिनन्दन

१. थन व थन न्वब्याम वीकिं खँ च्वय् दुवें ।

याना न आक्रोश हे याना । बरु अभिनन्दन नं मयासे आक्रोश नं मयासे तं नं पिमकासे तमं वचन नं मरुहासे वं धागु खं (सार खः धका) ग्रहण मयासे जि आसनं दना लिहां वया ।

(२) मक्खलिगोसालयागु वाद

१८. “भन्ते ! थन छकः जि गन मक्खलिगोसाल दु अन वना । वना मक्खलिगोसालनाप सम्मोद्धन याना । सम्मोदनीय कुशलवार्ता याये धुंका छखे लिक्क फेतुना । भन्ते ! छखे लिक्क फेतुना जि मक्खलिगोसाल-यात थये धया — ‘भो गोसाल ! गथेकि थन विविध प्रकारया शिल्प ज्या याइपि दु, गथेकि—किसीमागःत ... पे० ... इमिसं थयःपित ... मांबोपित नं ... काय् कलापित नं ... पासापि मित्रपित नं सुखी तथा आनन्दित याइ । इमिसं श्रमण ब्राह्मणपि प्रति ... स्वर्गगामी दान दक्षिणा अपित याइ । भो गोसाल ! छु थये हे तुं थ्व हे जीवनय् प्रत्यक्ष फल बिइगु श्रामण्यफल प्रज्ञप्त याये फइला ?’

१९. “भन्ते ! थये न्यनेवं मक्खलिगोसालं जित थये लिसः बिल—‘महाराज ! सत्त्वपिनि संक्लिष्ट जुइगुया छु हेतु महु, छुं प्रत्यय महु । विना हेतुं विना प्रत्ययं हे सत्त्वपि संक्लिष्ट जुइ । सत्त्वपि शुद्धि जुइगुया छुं हेतु महु, छुं प्रत्यय महु । विना हेतुं विना प्रत्ययं हे सत्त्वपि विशुद्ध जुइ । थःपिसं यायेगु नं महु । मेपिसं यायेगु नं महु । पुरुषार्थं यायेगु नं महु । बलं यायेगु नं महु । वीर्यं यायेगु नं महु । पुरुषयागु शक्ति नं महु । पुरुषयागु पराक्रम नं महु । सकल सत्त्वपि, सकल प्राणीपि, सकल भूतत तथा सकल जीवत थयःगु वशय् महु, बलय् महु, वीर्यय् महु तथा भाग्यं कोरे याना तःकथं गन गन बने माःगु खः अन अन वना खुता अभिजाति (भिगु जन्म) अन्तर्गत सुख दुःखयागु अनुभव याइ । प्रमुख योनि किप्यंगू लाख व ख्वीखुसः (१४,०६६००) दु । न्यासःगु कर्म दु । न्यागू कर्म दु । स्वंगू कर्म दु तथा (छगू) कर्म व बागू कर्म (अर्धं कर्म=मनो कर्म) नं दु । ख्वीनिपु प्रतिपदा (लं) दु । ख्वीनिगू अन्तर-कल्प दु । खुगू अभिजाति दु । व्यागू पुरुषभूमि दु । पीगूसः आजीवक व्रत दु । पीगूसः परिव्राजक प्रव्रज्या दु । पीगूसः नागवास दु । निद्रः इन्द्रियत दु । स्वद्वः नरक दु । स्वीखुता रजघातु दु । न्हेगू संज्ञी (होस दुगु) गर्भवास दु । न्हेगू-असंज्ञी (होस महुगु) गर्भवास दु । न्हेगू निर्गन्धी गर्भवास दु । न्हेगू देव दु । न्हेगू मनुष्य दु । न्हेगू पिशाच दु । न्हेगू दह दु । न्हेगू महाग्रन्थी व न्हेगू चिधंगु ग्रन्थी दु । न्हेगू महाप्रपात व न्हेसः चिचिधंगु प्रपात दु । न्हेगू स्वप्न व न्हेसः चिचिधंगु स्वप्न दु । चेप्यंगु लाख महाकल्प तक संसारय् चाचा हिला मूखं तथा पण्डिततय्सं दुःखयागु अन्त याइ । हानं अन थ्व शीलद्वारा, थ्व व्रतद्वारा अथवा थ्व ब्रह्मचर्यद्वारा ‘जि अपरिपक्व कर्मयात परिपक्व याये’ अथवा ‘परिपक्व कर्मयात भोग यायां नाश याये’ धयागु दइ मखु । थुकथं द्रोणं (कुलिं) नापे याना तःगुथें नापे याना तःगु थ्व संसारय् सुख दुःखात घटीबढी याये फइ मखु, न तःधं चिधं हे याये फइ । गथेकि—कां चिनातःगु ग्वारा तीता छ्वयेबले व्यं व्यं का ग्वारा वनिगु खः अथे हे मूखं तथा पण्डितपिसं (संसारय्) चाचाहिला जक दुःखयागु अन्त याइगु खः ।’

२०. “भन्ते ! मक्खलिगोसालयाके ... श्रामण्यफलयागु खें न्यनाबले वं जित ‘संसार शुद्धियागु’ खें कन । कयें सुखं सुयाकें अंयागु खें न्यबले लौकायागु खें कयें ... मक्खलिगोमालं जित ... ‘संसार शुद्धियागु’ खें कन । भन्ते ! थुलि विचा याना जि मक्खलिगोसालयागु धापूयात न अभिनन्दन याना न आक्रोश हे याना । बरु अभिनन्दन नं मयासे आक्रोश नं मयासे तं नं पिमकासे तमं वचन नं मरुहासे वं धागु खें ग्रहण मयासे जि आसनं दना लिहां वया ।”

(३) अजित केशकम्बलयागु वाद

२१. “भन्ते ! थन छकः जि गन अजित केशकम्बल दु अन वना । वना अजित केशकम्बलनाप सम्मोदन याना । सम्मोदनीय कुशलवार्ता याये धुंका छखे लिक्क फेतुना । भन्ते ! छखे लिक्क फेतुना जि अजित केशकम्बलयात थये धया — ‘भो अजित ! गथेकि थन विविध प्रकारया शिल्प ज्या याइपि दु, गथेकि — किसीमागत ... पे० ... इमिसं थयःपित ... मांबौपित नं ... काय् कलापित नं ... पासापि मित्रपित नं सुखी तथा आनन्दित याइ । इमिसं श्रमण ब्राह्मणपि प्रति ... स्वर्गगामी दान दक्षिणा अपित याइ । भो अजित ! छु थये हे तुं थ्व हे जीवनय् प्रत्यक्ष फल बिइगु श्रामण्यफल प्रज्ञप्त याये फइला ?’

२२. “भन्ते ! थये न्यनेवं अजित केशकम्बलं जित थये लिसः बिल—‘महाराज ! दानयागु फल महु, यज्ञयागु फल महु न होमयागु हे फल दु । सु-कृत्य व दुष्कृत्य कर्मयागु विपाक-फल नं महु । थ्व लोक नं महु, परलोक नं महु । मां नं महु, बौ नं महु । औपपातिक सत्त्वपि नं महु । थ्व लोकय् अजापि सुं श्रमण वा ब्राह्मण नं महु गुपिसं सम्यक् रूपं बांलाक आचरण याना इमिसं थ्व लोक व परलोकय् थःमहं अभिज्ञा साक्षात्कार याना छुं धया कने फुगु खः । प्यंगू महाभूतं बने जूगु थ्व मनूया गुबले सिइ उबले पृथ्वी धातु पृथ्वी समूहय् मिले जूवनि, आप धातु आप समूहय् मिले जूवनि, तेज धातु तेज समूहय् मिले जूवनि, वायु धातु वायु समूहय् मिले जूवनि, इन्द्रिय आकाशय् मिले जूवनि । सिइमहःसियागु कूताः सहित न्यागु जुया मनूतय्सं सीथं यंकी, श्मशान तक वयागु पालि खवांय् खने दइ । बखुं यागुथें जागु त्वयुगु वयागु क्वय् फुक्क चिताय् (आहुतिइ) भण्म जुया वनी । दान धयागु मूर्खतय्सं दयेका तगु खः । सुनां सुनां दानयागु फल दु धका धाइ व फुक्क इमिगु खें फुसुलुगु खः, मंखुगु खें खः सुनां ‘आस्तिकवाद’ धाइ व केवल प्रलाप जक खः । मूर्ख जूसां पण्डित जूसां निम्हेसियागु शरीर विनाश जुया उच्छेद (=नष्ट) जुइ, विनाश जुइ, सिइ धुंका छुं दइ मखु (जन्म जुइ मखु) ।

२३. “भन्ते ! अजित केशकम्बलयाके ... श्रामण्यफलयागु खें न्यनाबले वं जित ‘उच्छेदयागु’ खें कन । गथे सुनानं सुगार्के अंगगु खें न्यबले लौकायागु खें कथें ... अजित केशकम्बलं जित ... उच्छेदयागु खें कन । भन्ते ! थुजि विचा याना जि अजित केशकम्बलयागु धापायात न अभिनन्दन याना न आक्रोश हे याना । बरु अभिनन्दन नं मयासे आक्रोश नं मयासे तं नं पिमकासे तमं वचन नं मल्हासे वं धागु खें ग्रहण मयासे जि आसनं दना लिहौ वया ।”

(४) प्रकुध कात्यायनयागु वाद

२४. “भन्ते ! थन छकः जि गन प्रकुध कात्यायन दु अन वना । वना प्रकुध कात्यायननाप सम्मोदन याना । सम्मोदनीय कुशलवार्ता याये धुंका छखे लिक्क फेतुना । भन्ते ! छखे लिक्क फेतुना जि प्रकुध कात्यायनयात थये धया — ‘भो कात्यायन ! गथेकि थन विविध प्रकारया शिल्प ज्या याइपि दु, गथेकि — किसीमागत ... पे० ... इमिसं थयःपित ... मांबौपित नं ... काय् कलापित नं ... पासापि मित्रपित नं सुखी तथा आनन्दित याइ । इमिसं श्रमण ब्राह्मणपि प्रति ... स्वर्गगामी दान दक्षिणा अपित याइ । भो कात्यायन ! छु थये हे तुं थ्व हे जीवनय् प्रत्यक्ष फल बिइगु श्रामण्यफल प्रज्ञप्त याये फइला ?’

२५. “भन्ते ! थये न्यनेवं प्रकुध कात्यायनं जित थये लिसः बिल—‘महाराज ! थुपि सम्व (संवत्) काय्

अकृत, अकृतविधा, अनिमित्त, अनिमित्तित, वन्ध्या (=वकि, सिष्कल), कुटस्थ तथा थायें अचल खः । थुपि सनी नं मखु, विपरीत नं जुइ मखु, न त थवं थवय् विघ्नबाधा पंगल जुइ, थवं थवय् सुख नं जुइ मखु, दुःख नं जुइ मखु, न त थवं थवय् सुख दुःखयागु निति हे जुइ ।’

सप्त काय ध्यागु छु छु खः ? (१) पृथ्वी-काय, (२) आप-काय, (३) तेज-काय, (४) वायु-काय, (५) सुख-काय, (६) दुःख-काय व (७) जीव-काय । थुपि सप्त काय अकृत ... थायें अचल खः । थुपि सनी नं मखु ... न त थवं थवय् सुख दुःखयागु निति हे जुइ । अन स्याइम्ह स्याके बिइम्ह नं दइ मखु, न्यनिम्ह न्यकिइम्ह नं दइ मखु, स्युम्ह सिइकिम्ह नं दइ मखु, सुनानं सुयातं धार जःगु शस्त्रं छयों त्वाः ल्हाना ब्यूसां सुयातं स्यागु जुइ मखु । सप्त काययागु विचय् विचय् दुगु ह्वः प्वाल्य जक (शस्त्र) लाइ ।

२६. “भन्ते ! प्रकुघ कात्यायनयाके ... श्रामण्यफल्यागु खें न्यनाबले वं जित ‘मेमेगु’ खें कन । गथे सुनानं सुयाके अंयागु खें न्यंबले लौकायागु खें कथें ... प्रकुघ कात्यायनं जित ... ‘मेमेगु खें’ कन । भन्ते ! थुलि विचा याना जि प्रकुघ कात्यायनयागु धापूयात न अभिनन्दन याना न आक्रोश हे याना । बरू अभिनन्दन न मयासे आक्रोश नं मयासे तं नं पिमकासे तमं वचन नं मल्हासे वं धागु खें ग्रहण मयासे जि आसनं दना लिहां वया ।”

(५) निगण्ठ-नाटपुत्तयागु वाद

२७. “भन्ते ! थन छकः जि गन निगण्ठ-नाटपुत्त दु अन वना । वना निगण्ठ-नाटपुत्त (=निग्रन्यनाट पुत्र) नाप सम्मोदन याना । सम्मोदनीय कुशलवार्ता याये धुंका छले लिक्क फेतुना । भन्ते ! छले लिक्क फेतुना जि निगण्ठ-नाटपुत्तयात थये धया—‘ओ अगिवेस्सन ! गथेकि थन विविध प्रकारया शिल्प ज्या याइपि दु, गथेकि—किसीमागःत ... पे० ... इमिसं थथःपित ... मांबीपित नं ... काय कलापित नं ... पासापि मित्रपित नं सुखी तथा आनन्दित वाइ । इमिसं श्रमण ब्राह्मणपि प्रति ... स्वर्गगामी दान दक्षिणा अपित याइ । ओ अगिवेस्सन ! छु थये हे तुं थ्व हे जीवनय् प्रत्यक्ष फल बिइगु श्रामण्यफल प्रज्ञप्त याये पइला ?’

२८. “भन्ते ! थये न्यनेवं निगण्ठ-नाटपुत्त जित थये लिसः बिल ‘महाराज ! थन निगण्ठ चातुर्याम संवरं संवृत जुइ । महाराज ! गुकथं निगण्ठ चातुर्याम संवरं संवृत जुइ ? महाराज ! थन निगण्ठ सकतां (खवाउंगु) लः वजित याइ, सकतां (पाप) वर्जनं युक्त जुइ, सकतां पापयात सिला छ्वइ तथा सकतां पाप वजित यायेगुली तत्पर जुया चवनी । महाराज ! थुकथं निगण्ठ चातुर्याम संवरं संवृत जुइ । महाराज ! चातुर्याम संवरं संवृत जुइगुलि निगण्ठयात ‘गतात्म’ धाइ, ‘यतात्म’ धाइ तथा ‘स्थितात्म’ धाइ ।’

२९. “भन्ते ! निगण्ठ-नाटपुत्तयाके ... श्रामण्यफल्यागु खें न्यनाबले वं जित ‘चातुर्याम संवरयागु’ खें कन । गथे सुनानं सुयाके अंयागु खें न्यंबले लौकायागु खें कथें ... निगण्ठ-नाटपुत्त जित ... ‘चातुर्याम संवरयागु’ खें कन । भन्ते ! थुलि विचा याना जि निगण्ठ-नाटपुत्तयागु धापूयात न अभिनन्दन याना न आक्रोश हे याना । बरू अभिनन्दन नं मयासे आक्रोश नं मयासे तं नं पिमकासे तमं वचन नं मल्हासे वं धागु खें ग्रहण मयासे जि आसनं दना लिहां वया ।”

(६) सञ्जय बेलद्वुत्तयागु वाद

३०. “भन्ते ! थन छकः जि गन सञ्जय बेलद्वुत्त दु अन वना । वना सञ्जय बेलद्वुत्तनाप सम्मोदन याना । सम्मोदनीय कुशलवार्ता याये धुंका छखे लिक्क फेतुना । भन्ते ! छखे लिक्क फेतुना जि सञ्जय बेलद्वुत्तयात थथे धया – ‘भा सञ्जय ! गथेकि थन विविध प्रकारया शिल्प ज्या याइपि दु, गथेकि—किसीमागत ... पे० ... इमिसं थथेपित ... मांबौपित नं ... काय् कलापित नं ... पासापि मित्रपित नं सुखी तथा आनन्दित याइ । इमिसं श्रमण ब्राह्मणपि प्रति ... स्वर्गगामी दान दक्षिणा अपित याइ । भो सञ्जय ! छु थथे हे तु’ ध्व हे जीवनय् प्रत्यक्ष फल बिइगु श्रामण्यफल प्रज्ञप्त याये फइला ?’

३१. “भन्ते ! थथे न्यनेवं सञ्जय बेलद्वुत्त’ जित थथे लिसः बिल’—‘महाराज ! यदि छपिसं जिके ‘परलोक दुला’ धका न्यना बिज्यात धाःसा जित नं ‘परलोक दु’ धयागु मनय् च्वंसा ‘परलोक दु’ धका छपित धाये । उकिं थथे नं जिगु धापू मखु, अथे नं जिगु धापू मखु, मेकथं नं जिगु धापू मखु, मखु धयागु नं जिगु धापू मखु, मखुया मखु धयागु नं जिगु धापू मखु ।

महाराज ! (२) यदि छपिसं जिके ‘परलोक मदुला’ धका न्यना बिज्यात धाःसा जित नं ‘परलोक मदु’ धयागु मनय् च्वंसा ‘परलोक मदु’ धका छपित धाये । (३) ‘..... परलोक दुगु नं ख; मदुगु नं ख: (४) ‘... परलोक मदुगु नं मखु, दुगु नं मखु ... (५) ‘... औपपातिक सत्त्व दु ... (६) ‘... औपपातिक सत्त्व मदु ... (७) ‘... औपपातिक सत्त्व दुगु नं ख; मदुगु नं ख: ... (८) ‘... औपपातिक सत्त्व दुगु नं मखु, मदुगु नं मखु ... (९) ‘... सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मफलया विपाक दु ... (१०) ‘... सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मफलया विपाक मदु ... (११) ‘... सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मफलया विपाक दुगु नं ख; मदुगु नं ख: ... (१२) ‘... सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मफलया विपाक दुगु नं मखु, मदुगु नं मखु (१३) ‘... तथागत मरण जुइ धुंका दइ तिनि (१४) ‘... तथागत मरण जुइ धुंका दइ मखुत (१५) ‘... तथागत मरण जुइ धुंका दुगु नं ख; मदुगु नं ख: ... (१६) ‘... तथागत मरण जुइ धुंका दइ मखु; मदइ नं मखुला’ धका न्यना बिज्यात धाःसा जित नं ‘तथागत मरण जुइ धुंका दइ मखु, मदइ नं मखु’ धयागु मनय् च्वंसा ‘तथागत मरण जुइ धुंका दइ मखु, मदइ नं मखु’ धका छपित कने । उकिं (धुजापिके) प्रश्न न्यनेवं अलमल जुया स्थिर खँ कनी मखु—‘थथे नं जिगु धापू मखु, अथे नं जिगु धापू मखु, मेकथं नं जिगु धापू मखु, मखु धयागु नं जिगु धापू मखु, मखुया मखु धयागु नं जिगु धापू मखु ।’

३२. “भन्ते ! सञ्जय बेलद्वुत्तयाके ... श्रामण्यफलयागु खँ न्यनाबले वं जित ‘विक्षेप’ (थथे नं मखु अथे नं मखु) धयागु खँ कन । गथे सुनानं सुयाकें अयागु खँ न्यंबले लौकायागु खँ कथें ... सञ्जय बेलद्वुत्त’ जित ... ‘विक्षेपयागु’ खँ कन । भन्ते ! थुलि विचा याना जि सञ्जय बेलद्वुत्तयागु धापूयात नं अभिनन्दन याना न आक्रोश हे याना । बरू अभिनन्दन नं मयासे आक्रोश नं मयासे तं नं पिमकासे तम वचन नं मल्हासे वं धागु खँ ग्रहण मयासे जि आसनं दना लिहौ बया ।”

१. सुलना याना दिसैं—अमराविक्षेपवादया प्यांगु स्थान पृष्ठ १८-१ नापं ।

५. बुद्धवाद

(१) न्हापांगु सांदृष्टिक श्रामण्यफल'

३३. “भन्ते ! जि भगवानयाके नं न्यना च्वना । भन्ते ! गथेकि थन विविध प्रकारया शिल्प ज्या याइपि दु, गथेकि—किसीमाःग ... पे० ... इमिसं थथःपित ... मांबौपित नं ... काय् कलापित नं ... पासापि मित्रपित नं सुखी तथा आनन्दित याइ । ... भन्ते ! छु छपिसं नं थथे हे तुं थ्व हे जीवनय् प्रत्यक्ष फल बिइगु (सांदृष्टिक) श्रामण्यफल प्रज्ञप्त याना बिज्याये फइला ?”

३४. “फु, महाराज ! फु, महाराज ! अथे जूसा छपिके हे तुं न्यने, छपिसं गथे माल अथे हे लिसः बिया बिज्याहुँ ।

“महाराज ! छपिसं छु मती तथा बिज्याना—(धायेकि) छपिनि थन छम्ह दास दु, गुम्हसियागु स्वभाव न्हापालाक दनिम्ह खः, हानं थः मालिक स्वया लिपा जक छों वनिम्ह खः, छपिसं धाःधायें यायेत न्हाबलें तत्परम्ह खः, छपित लय्ताइगु ज्या याइम्ह खः, यथेक खँ ल्हाइम्ह खः तथा छपिनिगु आज्ञा न्यनेत न्हाबलें छपिनिगु ख्वाः स्वया च्वनिम्ह खः । अनंलि वयात थथे जुइ—पुण्ययागु गति व पुण्ययागु विपाक धयागु आश्चर्य व अद्भुत खनि ! थुम्ह मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्र नं मनू हे खः, जि नं मनू खः तर थुम्ह मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्र धाःसा देवतापिसंथें पंचकामगुणं युक्त जुया पंचकाम विषययागु भोग याना च्वन । जि धाःसा वयाम्ह दास जुया, न्हापालाक दने माःम्ह, हानं लिपा जक दने माःम्ह, धाःधायें यायेत न्हाबलें तत्पर जुइ माःम्ह, मालिकयात लय्तायकेगु ज्या याये माःम्ह, यथेक खँ ल्हाइ माःम्ह तथा मालिकयागु आज्ञा न्यनेत न्हाबलें मालिकया ख्वाः स्वया च्वने माःगु स्वभाव दुम्ह दास खः । जि नं पुण्य याना वयागु दुगु जूसा वयाथें जि नं जुजु जुइ दुगु खइ, आः जि नं पुण्य याये माल । उकि सैं व दारी खाना काषायवस्त्र धारण याना छें तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुइ माल ।” व अनंलि सैं व दारी खाना काषायवस्त्र धारण याना छें तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जूवनी । थुकथं प्रव्रजित जुइ धुंका वं काय संयम याना च्वनी, वचन संयम याना च्वनी, मन संयम याना च्वनी । नयेगु व पुनेगुलि सन्तुष्ट जुया एकान्तवासय् न्हाइपु ताया च्वनी । अनंलि मेपि मनूत वया छपित थथे कंवइ—‘देव ! सिइका बिज्याहुँ—छपिनिथाय् छम्ह दास जुया च्वना च्वम्ह गुम्ह खः उम्हसियागु स्वभाव न्हापालाक दनिम्ह खः, हानं थः मालिक स्वया लिपा जक छों वनिम्ह खः, छपिसं धाःधायें यायेत न्हाबलें तत्परम्ह खः, छपित लय्ताइगु ज्या याइम्ह खः, यथेक खँ ल्हाइम्ह खः तथा छपिनिगु आज्ञा न्यनेत न्हाबलें छपिनिगु ख्वाः स्वया च्वनिम्ह खः । देव ! आः उम्ह मनू सैं दारी खाना काषायवस्त्र धारण याना छें तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुइ धुकल । थुकथं प्रव्रजित जुइ धुंका वं काय संयम याना च्वन, वचन संयम याना च्वन, मन संयम याना च्वन । नयेगु व पुनेगुलि सन्तुष्ट जुया एकान्तवासय् न्हाइपु ताया च्वन ।’ अनंलि छु छपिसं थथे धया बिज्याये ज्यूला—‘भो ! उम्ह मनू हानं नं जिम्ह हे दास ... जूवा ?”

१. थनया थनस तुं फल बिइगु ।

२. बाकी च्वथे ।

३५. “मज्जू, भन्ते ! बरू जिमिसं हे वयात अभिवादन याये, वयागु सेवा याये, वयात आसनद्वारा निमन्त्रणा बिये हानं वयात चीवर, पिण्डपात्र, शयनासन, ग्लानप्रत्यय (वासः) वस्तुद्वारा निमन्त्रणा बिये तथा धर्मतापूर्वक वयागु आरक्षा संविधान (विचा) याये ।”

३६. “महाराज ! अथे खःसा जा छपिसं छु मती तथा बिज्याना—श्रमण भाव पालन यानाया थ्व सांदृष्टिक श्रामण्यफल खः लाकि मखु ?” “खः, भन्ते ! अथे खःसा जा धात्थे हे थ्व सांदृष्टिक श्रामण्यफल खत ।” “महाराज ! थ्व हे जीवनय् दइगु न्हापांगु सांदृष्टिक श्रामण्यफल प्रज्ञप्त यानागु खः ।”

(२) निगूगु सांदृष्टिक श्रामण्यफल

३७. “भन्ते ! मेगु नं श्रमण भाव पालन यानाया सांदृष्टिक श्रामण्यफल प्रज्ञप्त याना बिज्याये फइला ?” “फु, महाराज ! फु, महाराज ! अथे जूसा छपिके हे तुं न्यने, छपिसं गथे माल अथे हे लिसः बिया बिज्याहुं । महाराज ! छु मती तथा बिज्याना—थन छिपिनिथाय् कृषक गृहपति छम्ह दु गुम्हसिनं थगु बुं ज्या याइ, धन सम्पत्ति मुंकी, (सरकारयात कर पुली) वयात थथे जुइ—‘पुण्ययागु गति व पुण्ययागु विपाक धयागु आश्चर्य व अद्भुत खनि ! थुम्ह मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्र नं मनु हे खः, जि नं मनु खः तर थुम्ह मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्र धाःसा देवतापिसंथे पंचकामगुणं युक्त जुया पंचकाम विषययागु भोग याना च्वन, जि धाःसा गुम्हसिनं बुं ज्या याये माःम्ह, धन धान्य मुंके माःम्ह कृषक गृहपति खः । जि नं पुण्य याना वयागु दुगु जूसा वयाथे जि नं जुजु जुइ दुगु खइ, आः जि नं पुण्य याये माल । उकिं सँ व दारी खाना काषायवस्त्र धारण याना छें तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुइ माल ।’ व अनलि लिपा उम्ह मनु भचा वा अप्वः भोग सम्पत्ति त्याग याना आपाः वा म्ह ज्ञातिबन्धुपि तोता सँ दारी खाना काषायवस्त्र धारण याना छें तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुइ । थुकथं प्रव्रजित जुइ धुंका काय संयम याना च्वनी, वचन संयम याना च्वनी, मन संयम याना च्वनी । नयेगु पुनेगुलि सन्तुष्ट जुया एकान्तवासय् न्हाइगु ताया च्वनी । अनलि मनूत वया छपित थथे कं वइ—‘देव ! सिइका बिज्याहुं, छिपिनिथाय् कृषक गृहपति दुगु खः ... व प्रव्रजित जुइ धुकल । थुकथं प्रव्रजित जुइ धुंका वं काय संयम याना च्वन, वचन संयम याना च्वन, मन संयम याना च्वन । नयेगु पुनेगुलि सन्तुष्ट जुया एकान्तवासय् न्हाइगु ताया च्वन । अनलि छु छपिसं थथे धया बिज्याये ज्यूला—भो ! उम्ह मनु हानं नं कृषक ... जूवा ?’

३८. “मज्जू, भन्ते ! बरू जिमिसं हे वयात अभिवादन याये, वयागु सेवा याये, वयात आसनद्वारा निमन्त्रणा बिये हानं वयात चीवर, पिण्डपात्र, शयनासन, ग्लानप्रत्यय वस्तुद्वारा निमन्त्रणा बिये तथा धर्मतापूर्वक वयागु आरक्षा संविधान याये ।”

३९. “महाराज ! अथे खःसा जा छपिसं छु मती तथा बिज्याना—श्रमण भाव पालन यानाया निगूगु थ्व सांदृष्टिक श्रामण्यफल प्राप्त जूगु खः लाकि मखु ?” “खः, भन्ते ! अथे खःसा जा धात्थे हे थ्व सांदृष्टिक श्रामण्यफल खत ।” “महाराज ! थ्व हे जीवनय् दइगु थ्व निगूगु सांदृष्टिक श्रामण्यफल प्रज्ञप्त यानागु खः ।”

(३) प्रणीततर (भिगु) श्रामण्यफल

४०. “भन्ते ! मेगु नं थ्व हे जीवनय् प्रत्यक्ष फल बिइगु सांदृष्टिक (श्रामण्य) फल थ्व ह्वया नं प्रणीततरगु (सुन्दरतरगु) व श्रेष्ठतरगु थ्व हे जीवनय् प्रत्यक्ष फल बिइगु सांदृष्टिक श्रामण्यफल प्रज्ञप्त यानागु खः ।”

विज्याये फुला ?” “महाराज ! फु । महाराज ! अथे जूसा न्यं, बांलाक मन तथा न्यं, कना हये ।” “ज्यू, हवस्, भन्ते !” धया मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्रं भगवानयात लिसः बिल ।

४९. भगवानं थये आज्ञा जुया विज्यात — “महाराज ! थन तथागत अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध लोक्य उत्पत्ति जुया विज्याइ । वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध, विद्याचरणं सम्पन्न, सुगत, लोकविद्, अनुत्तर, पुरुषदम्य सारथी, देव मनुष्यपिनि शास्ता तथा बुद्ध भगवान् खः । वसपोलं थुगु लोकयात देव सहित मार सहित ब्रह्म सहित श्रमण ब्राह्मण सहित प्रजापित, देव सहित मनुष्य लोकयात स्वयं अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कार याना धर्म उपदेश याना विज्याइ । वसपोलं आदिकल्याण, मध्यकल्याण व पर्यवशानकल्याण जुइगु धर्मोपदेश याना विज्याइ । वसपोलं अर्थयुक्त व व्यञ्जन युक्त केवल परिपूर्णगु परिशुद्धगु ब्रह्मचर्ययात नं प्रकाश याना विज्याइ ।

४२. “अनंलि उगु धर्मं न्यना गृहपति वा गृहपति पुत्र वा मेगु गुगुं कुल्य जन्म जूम्हं धर्मं श्रमण याइ । धर्मं श्रमण याना तथागतप्रति वया श्रद्धा उत्पन्न जुइ । श्रद्धा प्रतिलाभ यायेवं वं मनं थये विचार याइ—छेय् च्वनेगु वाधापूर्णं जुया च्वन, रजयुक्त जुया च्वन, प्रव्रजित जुइगु चकंगु आकाशर्थे खः । छेय् च्वना विलकुल शंखर्थे यच्चुगु परिपूर्णगु, परिशुद्धगु ब्रह्मचर्यं पालन यायेगु अपू मजू । उकिं जि सैं, दारी खाना छें तोता काषायवस्त्र धारण याना प्रव्रजित जुये माल ।”

४३. “लिपा उम्ह मनू भचा वा अप्वः भोग सम्पत्ति त्याग याना आपाः वा म्ह ज्ञातिवन्धुपिं व छें तोता सैं दारी खाना काषायवस्त्र धारण याना प्रव्रजित जुइ ।

४४. “थुकथं प्रव्रजित जुइ धुंका प्रातिमोक्ष शीलयुक्त जुया, आचार-गोचर (भिक्षा पवनेगु क्षेत्र) सम्पन्न जुया चिचिधंगु दोषयुं नं भय खंका शिक्षापद ग्रहण याना, शिक्षापद बांलाक रक्षा (पालन) याना च्वनी । शरीर व वचनं कुशल कार्ययु सम्पन्न जुया (भोजनयु मात्रज्ञ जुया) शील व सदाचार सम्पन्न जुया इन्द्रिय दमन याना स्मृतिवान् तथा सन्तुष्ट जुया च्वनी ।”

Dhamma.Digital

चूल शील

४५. “महाराज ! गुकथं भिक्षु शीलं सम्पन्नम्ह जुइ ? महाराज ! थन भिक्षु प्राणी हिंसा तोता प्राणी हिंसां अलग जुइम्ह जुइ, दण्ड रहितम्ह जुइ, शस्त्र रहितम्ह जुइ, लज्जालुम्ह जुइ, दयालुम्ह जुइ । सकल सत्त्व प्राणीपिनि प्रति हितानुकम्पीम्ह जुया च्वनिम्ह जुइ । ध्व नं वयागु (भिक्षुयागु) शील हे खः ।

“अदिन्नादान (खुंज्या) तोता खुंज्यां अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । ब्यूगुयात जक ग्रहण याइम्ह जुइ । ब्यूगुयात जक प्रतीक्षा याइम्ह जुइ । थुकथं शुद्ध चित्तम्ह जुया विहार याइम्ह जुइ । ध्व नं वयागु शील हे खः ।

“अन्नह्यचर्यं त्याग याना ब्रह्मचारी जुया च्वनिम्ह जुइ, मैथुन ग्राम्य-धर्मं अलग जुया च्वनिम्ह जुइ, तापाना च्वनिम्ह जुइ । ध्व नं वयागु शील हे खः ।

“मृषावाद त्याग याना मृषावादं अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । सत्यवादी जुया च्वनिम्ह जुइ, सत्य खंय च्वनिम्ह जुइ तथा विश्वसनीयगु यथार्थगु खें ल्हाइम्ह जुइ, लोकयात छले याइगु खें ल्हाइ मखुम्ह जुइ । ध्व नं वयागु शील हे खः ।

“पिसुणवाचा त्याग याना चुकली खें ल्हायेगुलिं अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । मेपित फायेत थनं खें न्यना अन कनिम्ह जुइ मखु; अन खें न्यना थन खें कनिम्ह जुइ मखु; मिले मजूपित मिले याइम्ह जुइ; मिले जूपित कन

क्वातुका विइम्ह जुइ; मिले चले जुइगुली न्हाइपु ताइम्ह जुइ, मिले चले जुइगुली लय्ताइम्ह जुइ; मिले चले जुइगुली आनन्द ताइम्ह जुइ; मिले चले जुइकेगु खँ ल्हाना जुइम्ह जुइ । श्व नं वयागु शील हे खः ।

“फरुष वाचा त्याग याना फरुष वाचां अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । गुगु वचन निर्दोषपूर्णगु खः; न्हाय्पं याउँसे च्वनिगु खः; न्यने यइपुगु खः; नुगलय् दुहाँ वनिगु खः; सकसितं योगु; यइपुगु; मन लय्ताइगु खः; उजागु खँ ल्हाइम्ह जुइ । श्व नं वयागु शील हे खः ।

“सम्प्रलाप वाचा त्याग याना सम्प्रलाप वाचां अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । कालवादी, भूतवादी, अर्थवादी, धर्मवादी, विनयवादी, निधानवति खँ ल्हाइम्ह जुइ, ई व्यः विचा याना अर्थं सहितगु मात्राछि खँ ल्हाइम्ह जुइ । श्व नं वयागु शील हे खः ।

“पूसा व विरुवातेत स्यंकेगुलि अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । ... छछा जक नइम्ह जुइ, विकाल भोजनं अलग जुइम्ह जुइ । ... प्याखँ, म्यें, बाजा गाजा, तामासा स्वजुइगुलि अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । ... स्वांमा क्वखायेगु, नस्वा नस्वागु वस्तु तयेगु, इलेगु, छायापीगु, शरीरयात मण्डल यायेगुलि अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । ... तःजागु तःजीगु आसनं रहित जुया च्वनिम्ह जुइ । ... लुँ, वह (दां, ध्येवा) ग्रहण यायेगुलि अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । ... कचिगु अन्न आदि ग्रहण यायेगुलि अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । ... कचिगु ला ग्रहण यायेगुलि अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । ... स्त्रीपिं, कुमारीपिं ग्रहण यायेगुलि अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । ... च्यो भ्वाति ग्रहण यायेगुलि अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । ... दुगुचा, फैंचा ... खा, फाँ ... किसि, सा, दोहँ, सल, खच्चर ग्रहण यायेगुलि अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । ... बुँ, बाली ग्रहण यायेगुलि अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । ... दूतया रूप्य् छ्वइगुलि, वनेगुलि, उद्योग यायेगुलि अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । ... कालबिल यायेगुलि अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । ... तराजुइ पाकेगु, ढकय् पाकेगु, माना पाथी पाकेगु व ज्वनेगुलि अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । ... घूस कायेगु, छलकपट यायेगु, कंग लायेगु व नकलिगु द्यंकेगुलि अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । ... त्वाः ल्हायेगु, हिंसा यायेगु, चिइगु, कुनेगु, लुटे यायेगु, जवर्जस्ती यायेगुलि अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । श्व नं वयागु (भिक्षुयागु) शील हे खः ।

चूल शील क्वचाल ।

मध्यम शील

४६. “महाराज ! गथे गुलि हनेबहःपिं श्रमण ब्राह्मणपिं श्रद्धां व्यूगु भोजन याना थुजागु पूसा व विरूवा नष्ट यायेगुली लगे जुया च्वनी । गथेकि—मूल-बीज, स्कन्ध-बीज, फल-बीज, अन्न-बीज व बीज बीज समेत न्यागुगु बीज । थुकथं बीज व विरूवा नष्ट यायेगुलि भिक्षु अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । श्व नं वयागु (भिक्षुयागु) शील हे खः ।

४७. “महाराज ! हानं गथे गुलि हनेबहःपिं श्रमण ब्राह्मणपिं श्रद्धां व्यूगु भोजन याना थुजागु आमिस वस्तु मुंकेगुली लगे जुया च्वनी । गथेकि—अन्न मुंकेगु, पान मुंकेगु, वस्त्र मुंकेगु, वाहन मुंकेगु, शयनासन मुंकेगु, गन्ध मुंकेगु । थुकथं थुपि वस्तुत मुंकेगुलि भिक्षु अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । श्व नं वयागु शील हे खः ।

४८. “महाराज ! हानं गथे गुलि हनेबहःपिं श्रमण ब्राह्मणपिं श्रद्धां व्यूगु भोजन याना थुजागु तामासा स्वयेगुली लगे जुया च्वनी । गथेकि—नृत्य, गीत, बाजा, प्याखँ, लीला, ताली (लापा थायेगु), ताल बिइगु, धपःय्

तवला यायेगु, म्ये, नं वाराया कासा, पंया कासा, धोपन कासा, हस्तिगुद, अश्वगुद, महिषगुद, वृषभगुद, अजगुद, मेण्डगुद, कुक्कुटगुद, वटुकगुद, दण्डगुद, मुष्टिगुद, कुस्ती म्हितेगु कासा, सेनाब्यूह, सेनातयगु मार्चपास म्हितीगु । थुजागु तामासा स्वजुइगुलि भिक्षु अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । थ्व नं वयागु शील हे खः ।

४९. “महाराज ! हानं गथे गुलि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना थुजागु प्रमादया कारण जुया च्वंगु विभिन्न प्रकारया जू म्हितेगुली लगे जुया च्वनी । गथेकि—अष्टपद, दशपद, आकाश, परिहारपथं, सन्तिक, खलिक, घटिक, सलाक, हस्त, अक्ष, पंगचीर, वङ्कक; मोक्खचिकं, चिगुलिक, पत्ताल्हक, चिकिचाधंगु रथया न्हावसा, चिकिचाधंगु धनुया न्हावसा, अक्खरिक व मनेसिक इत्यादि थुजा थुजागु प्रमादया कारण जुया च्वंगु विभिन्न जू म्हितेगुली लगे जुइगुलि भिक्षु अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । थ्व नं वयागु शील हे खः ।

५०. “महाराज ! हानं गथे गुलि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना थुजागु तःजागु तःजीगु आसनय् भुले जुया च्वनी । गथेकि—ताःहाकगु आसन, पलंग, गोनकं, चितकं, पतिक, पतलिकं, तूलिकं, विकितिकं, उद्दलोमि, एकान्तलोमि, कट्टिस्सं, कोसेय्यं, कुत्तकं, हत्थत्थरं, अस्सत्थरं, रथत्थरं, अजिनप्पवेणी, कदलि मृग धयाम्ह चलाया छयंगु लासा, इलां सहितगु कुल, निखेरं ह्याउँगु बालिस तथा तःगु आसन, थुजा थुजागु तःजागु तःजीगु आसनय् च्वनेगुलि भिक्षु अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । थ्व नं वयागु शील हे खः ।

५१. “महाराज ! हानं गथे गुलि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना थुजागु थःत समाये याना बांलाकेगुली लगे जुइ । गथेकि—म्हय् नस्वाः वगुलि बुइके बिइगु, म्हय् तिइके बिइगु, मेपिसं मोल्हुइके बिइगु, मालिस याके बिइगु, न्हाय्कं स्वयेगु, अजः उलेगु, माला, गन्ध, विलेपन, मुख चूर्ण, मुख लेपन प्रयोग यायेगु, ल्हाती तिसां तियेगु, मटुक धारण यायेगु, तुतां ज्वना जुइगु, वासः तयेगु, पँया बत्ता, तलवार, कुसा, बांलाक बुत्ता भरे याना तगु लाकां, मत्त, मणि, च्वामो, तताःहाकगु कलर दुगु तुयुगु यचुगु वसः इत्यादि थुजा थुजागु छचलेगुलि भिक्षु अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । थ्व नं वयागु शील हे खः ।

५२. “महाराज ! हानं गथे गुलि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना थुजागु ख्यले मदगु तिरश्चीन कथा ल्हायेगुली लगे जुया च्वनी । गथेकि—राजकथा, चोरकथा, महामन्त्रीकथा, सेनाकथा, भयवशा, युद्धकथा, अन्नकथा, पानकथा, वस्त्रकथा, शयनकथा, मालाकथा, गन्धकथा, ज्ञातिकथा, यानकथा, ग्रामकथा, निगमकथा, नगरकथा, जनपदकथा, स्त्रीकथा, पुरुषकथा, शूरकथा, विशिखाकथा, लःषयाकथा, सिइ धुंक्पिनिगु खँ, संसारया विविध घटनाकथा, लोककथा, सामुद्रकथा, थथे जूगु अथे जूगु खँ । थुजा थुजागु तिरश्चीन कथा ल्हायेगुलि भिक्षु अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । थ्व नं वयागु शील हे खः ।

५३. “महाराज ! हानं गथे गुलि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना थुजागु ल्वापु ख्यापुया खँय् लगे जुया च्वनी । गथेकि—‘छं थ्व धर्म विनय बांलाक मस्यू’, ‘जि धर्म विनय बांलाक स्यू’, ‘छं थ्व धर्म विनय छु बांलाक सिइ ?’ ‘छं मिथ्या आचरण याना च्वंम्ह खः’, ‘जि सम्यक् आचरण याना च्वनाम्ह खः’, ‘जि धाःगु पाय्छि खः’, ‘छं धाःगु पाय्छि मखु ।’ ‘गुगु न्हापा धाये माःगु खः व छं लिपा धया च्वन’, ‘गुगु लिपा धाये माःगु खः व छं न्हापा धया च्वन’, ‘छं गुलि नं विचार याःगु खः व खँ मिले मजू ।’ ‘छंत वाद तये धुन, छ बुत, थुगु आपत्ति वचे जुइत स्व’, ‘यदि फसा लिसः ब्यु’ इत्यादि थुजा थुजागु (ल्वापु) खँ ल्हाना जुइगुलि भिक्षु अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । थ्व नं वयागु शील हे खः ।

५४. “महाराज ! हानं गथे गुलि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना थुजागु इतया रूपय् छवइगुली, वनेगुली, उद्योग यायेगुली लगे जुया च्वनी । गथेकि—जुजुयागु ज्या, महामन्त्रीपिनिगु ज्या,

क्षत्रीपिनिगु ज्या, ब्राह्मणपिनिगु ज्या, गृहपतिपिनिगु ज्या, राजकुमारपिनिगु ज्या- थन हूं, फलाना थाय् बा, थव फलाना थाय् यंक, थव हिं, इत्यादि । थुजागु दूत छवयेगुली, वनेगुली, उद्योग यायेगुलिं भिक्षु अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । थव नं वयागु शील हे खः ।

५५. “महाराज ! हानं गथे गुलिं हनेबहःपिं श्रमण ब्राह्मणपिं श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना कुहक^१ कयना जुइगु, लपक^२, नेमित्तिका^३, निप्पेसिका^४, अध्यात्मिकपूर्वक लाभं लाभं जुइगु माला जुइम्ह जुया च्वनी । थुजागु ज्या यायेगुलिं भिक्षु अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । थव नं वयागु (भिक्षुयागु) शील हे खः ।

मध्यम शील च्वचाल ।

महाशील

५६. “महाराज ! हानं गथे गुलिं हनेबहःपिं श्रमण ब्राह्मणपिं श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना थुजागु तिरश्चीन विद्यां मिथ्या आजीविकाद्वारा जीविका याना च्वनी । गथेकि—अंग विद्या^१, निमित्त विद्या, उत्पाद विद्या, स्वप्न विद्या, लक्षण विद्या, मूषिक-छिन्न विद्या, अग्नि होम, दर्वी होम, तुष होम, कण होम, तण्डुल होम, घृत होम, तैल होम, मुख होम, रुधिर होम, अंग विद्या, वास्तु विद्या, क्षेत्र विद्या, शिव विद्या, भूत विद्या, भूरि विद्या, सर्प विद्या, विष विद्या, विच्छेद विद्या, मूषिक विद्या, सकुण विद्या, वायस विद्या, परिपक्ववध्यान विद्या, तीर परित्राण विद्या, मृग चक्र विद्या आदि । थुजागु तिरश्चीन विद्यां मिथ्या आजीविकाद्वारा जीविका यायेगुलिं भिक्षु अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । थव नं वयागु शील हे खः ।

५७. “महाराज ! हानं गथे गुलिं हनेबहःपिं श्रमण ब्राह्मणपिं श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना थुजागु तिरश्चीन विद्यां मिथ्या आजीविकाद्वारा जीविका हना च्वनी । गथेकि—मणिलक्षण, वस्त्रलक्षण, दण्डलक्षण, शस्त्रलक्षण, तलवारलक्षण, वाणलक्षण, धनुषलक्षण, आयुधलक्षण, स्त्रीलक्षण, पुरुषलक्षण, कुमारलक्षण, कुमारीलक्षण, दासलक्षण, दासीलक्षण, हस्तिलक्षण, अश्वलक्षण, मयेया लक्षण, दोहैया लक्षण, साया लक्षण, दुगुया लक्षण, मेघ लक्षण, गोंगया लक्षण, वटाईया लक्षण, गोघा लक्षण, कनिका लक्षण, कच्छपलक्षण व मृगया लक्षण । थुजागु तिरश्चीन विद्यां मिथ्या आजीविकाद्वारा जीविका यायेगुलिं भिक्षु अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । थव नं वयागु शील हे खः ।

५८. “महाराज ! हानं गथे गुलिं हनेबहःपिं श्रमण ब्राह्मणपिं श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना थुजागु तिरश्चीन विद्यां मिथ्या आजीविकाद्वारा जीविका हना च्वनी । गथेकि—जुजु पिहाँ वनिगु जुइ, जुजु पिहाँ वनी मखुगु जुइ, दुनेयाम्ह जुजु युद्धय् न्ह्यज्यां वनी, पिनेयाम्ह जुजु युद्धय् लिज्यां वनिगु जुइ । पिनेयाम्ह जुजु न्ह्यज्यां वनी, दुनेयाम्ह जुजु लिज्यां वनी । दुनेयाम्ह जुजु त्याइ, पिनेयाम्ह जुजु बुइ, पिनेयाम्ह जुजु त्याइ, दुनेयाम्ह जुजु बुइ, थुकथं थव त्याइ, थव बुइ । थुजागु तिरश्चीन विद्यां मिथ्या आजीविकाद्वारा जीविका यायेगुलिं भिक्षु अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । थव नं वयागु शील हे खः ।

५९. “महाराज ! हानं गथे गुलिं हनेबहःपिं श्रमण ब्राह्मणपिं श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना थुजागु तिरश्चीन विद्यां मिथ्या आजीविकाद्वारा जीविका हना च्वनी । गथेकि—(थबले) चन्द्र ग्रहण जुइ, (थबले) सूर्य ग्रहण जुइ, (थबले) नक्षत्र ग्रहण जुइ, चन्द्रमा व सूर्यया थथःगु लँय् वनी, चन्द्र सूर्य थथःगु लं तोता मेगु लँय् वनी, नक्षत्रत

यथःगु लैय् वनी, नक्षत्रत यथःगु लं तोता वक्रगति जुइ, उल्कापात जुइ, दिशा दाह जुइ, भव्वाय् ब्वइ, नं न्याइ, चन्द्र, सूर्य व नक्षत्रया लुइगु, बिइगु, बुलुसे च्वनिगु, यचुसे च्वनिगु, थुजागु फल दुगु चन्द्र ग्रहण जुइ, थुजागु फल दुगु सूर्य ग्रहण जुइ, थुजागु फल दुगु नक्षत्र ग्रहण जुइ । थुजागु फल दुगु चन्द्र सूर्यया ग्रहण जुइ, थुजागु फल दुगु नक्षत्रया ग्रहण जुइ । थुजागु फल दुगु चन्द्र सूर्यया पथ गमन जुइ, थुजागु फल दुगु चन्द्र सूर्यया वक्र गति जुइ । थुजागु फल दुगु ग्रह नक्षत्रया पथ गमन जुइ, थुजागु फल दुगु वक्रगति जुइ, थुजागु फल दुगु उल्कापात जुइ, थुजागु फल दुगु दिशा दाह जुइ, थुजागु फल दुगु भव्वाय् ब्वइ, थुजागु फल दुगु नं न्याइ, थुजागु फल दुगु चन्द्र सूर्य व नक्षत्रया लुइगु, बिइगु, थुजागु फल दुगु बुलुइगु, यचुइगु जुइ । थुजागु तिरश्चीन विद्यां मिथ्या आजीविकाद्वारा जीविका यायेगुलि भिक्षु अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । श्व नं वयागु शील हे खः ।

६०. “महाराज ! हानं गथे गुलि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना थुजागु तिरश्चीन विद्यां मिथ्या आजीविकाद्वारा जीविका हना च्वनी । गथेकि—(थबले) सुवृष्टि जुइ, दुर्वृष्टि जुइ; सुभिक्ष जुइ, दुभिक्ष जुइ; निर्भय जुइ, भय जुइ; रोग जुइ, आरोग्य जुइ; हस्त मुद्रा, गणना विद्या, संख्या विद्या; कविता (चिनाखें) चिनेगु, लोकायत विद्या, थुजा थुजागु तिरश्चीन विद्यां मिथ्या आजीविकाद्वारा जीविका यायेगुलि भिक्षु अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । श्व नं वयागु शील हे खः ।

६१. “महाराज ! हानं गथे गुलि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना थुजागु तिरश्चीन विद्यां मिथ्या आजीविकाद्वारा जीविका हना च्वनी । गथेकि—आवाह, विवाह, विवाहया निति उचित नक्षत्र कनेगु, पार पाचुकेया निति उचित नक्षत्र कनेगु, थिका बिया तःगु वा त्यासा बिया तःगु म्हेयेत उचित साइत कनेगु, थिका बियेत वा त्यासा बिइत उचित साइत कनेगु, मन्त्र ब्वना सौभाग्य खोले यायेगु, दुर्भाग्य यायेगु, गर्भ पुष्टि यायेगु अथवा स्यंकेगु अथवा वासः यायेगु, मन्त्रबलं म्हेयात चिना खें ल्हाये मफयेका बिइगु, हनुसंहनन, मेपिनिगु ल्हायात म्वेहिइका बिइगु, हनुजपन, कण्णजपन, न्हायकनय (बिर सःता) न्येनेगु, कुमारीया म्हेय् द्यो सःता न्येनेगु, देवदासीया म्हेय् द्यो सःता न्येनेगु, सूर्य उपस्थान यायेगु, महाब्रह्मा पूजा, मन्त्रबलं म्हुतुं मि पिकायेगु, श्री (लक्ष्मी) आह्वान यायेगु, थुजा थुजागु तिरश्चीन विद्यां मिथ्या आजीविकाद्वारा जीविका यायेगुलि भिक्षु अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । श्व नं वयागु शील हे खः ।

६२. “महाराज ! हानं गथे गुलि हनेबहःपि श्रमण ब्राह्मणपि श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना थुजागु तिरश्चीन विद्यां मिथ्या आजीविकाद्वारा जीविका याना च्वनी । गथेकि—सन्तिकम्म, प्रणिधिकम्म, भूतकम्म, भूरिकम्म, नपुंसकयात पुरुष यायेगु, पुरुषयात नपुंसक यायेगु, भूमि कर्म, आचमनकम्म, स्नानकम्म, अग्निहोम, वासः बिया वमन याकेगु, विरेचन यायेगु, उध्वं विरेचन याकेगु, अधो विरेचन याकेगु, शिर विरेचन याकेगु, न्हायपनय चिकं तयेगु, मिखाय् अजः उलेगु, न्हासय् चिकं थनेगु, मिखाय् क्वाः तथा चिकं तयेगु, नस थनेगु, अजः तयेगु, सिचूगु वासः दयेकेगु ज्या, मोतिविन्दुया वासः यायेगु ज्या, शल्यचिकित्सा यायेगु, बालचिकित्सा, जडीबुडी, वासः यायेगु, वासः पाना बिइगु, घालय् पत्ति तयेगु, लिकायेगु ज्या । थुजागु तिरश्चीन विद्यां मिथ्या आजीविका यायेगुलि भिक्षु अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । श्व नं वयागु शील हे खः ।

६३. “महाराज ! अनंलि थुकथं शील सम्पन्न जूम्ह उम्ह भिक्षुं शील सदाचारया कारणं सुया पाखें नं भय बइगु खनी मखु अर्थात् शील सदाचारया वारे सुनानं छुं खें ल्हाइला घयागु मनय् भय वयके माली मखु । महाराज ! गथेकि—मूर्धाभिषिक्त क्षत्रिय जुजुं दक्क शत्रुतयत्त दमन यायेवं पुनः शत्रुतयपाखें बइगु छुं नं भय खनी मखु । महाराज ! अथे हे तुं थुकथं शील सम्पन्न जूम्ह उम्ह भिक्षुं शील संवरया कारणं सुया पाखें वा गनं

नं छु भय वइगु खनी मखु । थुगु आर्यशीलस्कन्धं सम्पन्न जूम्ह उम्हं थःके आध्यात्मिक दोषं रहितगु सुखयां स्वानुभव याना च्वनी । महाराज ! थुकथं भिक्षु शील सम्पन्न जुइ ।

महाशील ववचाल ।

इन्द्रिय संवर

६४. “महाराज ! गुकथं भिक्षुं (थःगु) इन्द्रिय वशय् तइ ? (१) महाराज ! थन भिक्षुं चक्षुं (मिखां) रूप स्वया निमित्त (—आकार प्रकारयात आसक्त चित्तं स्वयेगु) ग्रहण याइ मखु, न अनुब्यञ्जन (अङ्ग प्रत्यङ्ग हाउभाउयात आसक्त चित्तं स्वयेगु) हे ग्रहण याइ । बरू चक्षु-इन्द्रिय असंयमी जुइबले गुगु अभिध्या (लोभ) दौर्मनस्य पापक अकुशल धर्म (चित्त) उत्पन्न जुइगु खः, उकियात संवर (संयम) यायेया निरति प्रयत्न याइ, चक्षु-इन्द्रिय रक्षा याइ, हानं चक्षु-इन्द्रिय संयम याना च्वनी । (२) श्रोतं (न्हाय्पनं) शब्द न्यना निमित्त ग्रहण याइ मखु, ... पे० ... (३) घ्राणं (न्हासं) नं ताया निमित्त ग्रहण याइ मखु, ... पे० ... (४) जिह्वां (म्यें) रस सवा कया निमित्त ग्रहण याइ मखु, ... पे० ... (५) कायं स्पर्श याना निमित्त ग्रहण याइ मखु, ... पे० ... (६) मनं मनया विषय (धर्म) सिइका निमित्त ग्रहण याइ मखु न अनुब्यञ्जन हे ग्रहण याइ । बरू मनेन्द्रिय असंयमी जुइबले गुगु अभिध्या दौर्मनस्य पापक अकुशल धर्म उत्पन्न जुइगु खः, उकियात संवर यायेया निरति प्रयत्न याइ, मनेन्द्रिय रक्षा याइ, हानं मनेन्द्रिय संवर याना च्वनी । थुकथं थुम्ह आर्यइन्द्रिय संवरं युक्त जुया आपालं आध्यात्मिक सुखया अनुभव याइ । महाराज ! थुकथं भिक्षु थःगु इन्द्रिययात संवर याइ ।

स्मृतिसम्प्रजन्य

६५. “महाराज ! गुकथं भिक्षु स्मृतिसम्प्रजन्यताद्वारा सम्पन्न जूगु जुइ ? महाराज ! थन भिक्षु न्ह्यज्यां वंसां, लिज्यां वंसां होस तया (सम्प्रजन्य जुया) च्वनी । आलोकन विलोकन (तप्यं स्वयेगुली व वेथां स्वयेगुली) होस तया च्वनी । (ल्हा तुति) चकंकेगुली वा कय्कूकेगुली होस तया च्वनी । सङ्घाटि, पात्र-चीवर धारण यायेगुली नं होस तया च्वनी । नयेबले, त्वनेबले, फेय्बले, घुतुकेबले नं होस तया च्वनी । मलमूत्र त्याग यायेबले नं होस तया च्वनी । वना च्वनेबले, दना च्वनेबले, फेतुना च्वनेबले, दधना च्वनेबले, न्ह्यलं चाय्का च्वनेबले, खं ल्हाना च्वनेबले, सुम्क नों मवासे च्वनेबले नं होस तया (सम्पजानकारी) जुया) च्वनी । महाराज ! थुकथं भिक्षु स्मृतिसम्प्रजन्य ज्ञानं युक्त जुया च्वनी ।

सन्तुष्टिता

६६. “महाराज ! गुकथं भिक्षु सन्तुष्ट जुया च्वनी ? महाराज ! थन भिक्षु म्ह छम्ह तोपुइत गागु चीवर सन्तुष्ट जुया च्वनी । प्वाः छगः जाय्केत गागु पिण्डपात्रं (भोजनं) सन्तुष्ट जुया च्वनी । गन गन व

१. स्मृतिपूर्वक चायेका च्वनी ।

(भिक्षु) वनी अन अन थःगु पात्र-चीवर नापं उवना वनी । महाराज ! गथेकि—ऊंग पंछित गन गन वनी अन अन थःगु पपू (=पक्षभार) नापं उवना वनिगु खः । महाराज ! थथे हे तुं भिक्षु म्हे छम्हे तोपुइत गागु चीवरं सन्तुष्ट जुया च्वनी । प्वाः छगः जाय्केत गागु पिण्डपात्रं सन्तुष्ट जुया च्वनी । गन गन व वनी अन अन थःगु पात्र चीवर नापं उवना वनी । महाराज ! थुकथं भिक्षु सन्तोषी जुया च्वनी ।

नीवरण प्रहाण

६७. “अनंलि उम्हे भिक्षु थुजागु आर्यशीलस्कन्धं, थुजागु आर्यइन्द्रिय संवरं, थुजागु स्मृतिसम्प्रजन्यतां, थुजागु आर्यमन्तुष्टितां युक्त जुया एकान्त निर्जन शयनासनय् च्वना च्वनी । अथवा व जङ्गलय्, सीमा ववय्, पर्वतय्, कन्दराय्, पाक्वी, श्मसानय्, जङ्गलया लैय्, चकंगु थासय् तथा सु (छवाली) पौ दुगु जूप्पी च्वनी । व भिक्षाटनं लिह्नां वया भोजन याये धुंका मुलवत्ति थ्याना म्हे तिप्यंक तथा न्ह्योने स्मृति तथा च्वनी ।

६८. “वं (१) ध्व लोकय् (पञ्चोपादानस्कन्धय् दुगु) लोभ (अभिध्या) यात मदयेका लोभ रहित (अभिध्या) भावगु चित्तं च्वना च्वनी । अलोभं चित्तयात परिशुद्ध याइ । (२) द्वेष (व्यापादं) खिति थागु चित्तयात मदयेका अब्यापाद चित्तं तथा सकल प्राणीपिं प्रति हितकामी जुया च्वनी तथा व्यापाद प्रदोषपाखें चित्तं परिशुद्ध याइ । (३) धीनमिद्ध अर्थात् शारीरिक तथा मानसिक आलस्यपनयात मदयेका धीनमिद्धं रहित जुया च्वनी अनंलि आलोकसंज्ञी जुया तथा स्मृतिसम्प्रजन्य जुया आलस्यपनपाखें चित्तं परिशुद्ध याइ । (४) उद्वच्च-कुक्कुच्च अर्थात् शारीरिक तथा मानसिक अस्थिरपन व अशान्तपनयात मदयेका शारीरिक व मानसिक स्थिरपन व शान्तपनयात बढे याना च्वनी हानं आध्यात्मिक कथं चित्तं शान्त याना शारीरिक तथा मानसिक अस्थिरता व अशान्तपनपाखें चित्तं परिशुद्ध याइ । (५) विचिकित्सा (शंका) यात मदयेका निस्सन्देही जुया च्वनी तथा कुशल धर्मय् निश्चिन्त जुया शंकापाखें चित्तं परिशुद्ध याइ ।

६९. “महाराज ! गथेकि—सुं मनुखं त्यासा कया थःगु ज्या चले याइ । वयागु उगु ज्या सफल जुइ । वं थःम्हं त्याय् कया तःगु पुलांगु त्यासा नं पुला बिइ । बचे जूगु ध्येवां वं थः काय् कलापित पालन याइ । अनंलि वयागु मनय् थथे जुइ—‘न्ह्यापा जि त्यासा कया ज्या चले यानागु खः । जिगु उगु ज्या सफल जुल । जि थःम्हं कया तयागु त्यासा नं पुला बिइ धुन । जिके कला कायपित पालन यायेत थःके धन नं ल्यं दनी ।’ थुकि याना वयात प्रामोदय तथा सोमनस्य प्राप्त जुइ ।

७०. “महाराज ! गथेकि—सुं मनू रोगी तथा सिकिस्त रोगी जुया दुःखी जुइ । नसा नं नये मयोम्ह जुइ । म्हेय् बल नं दइ मखु । लिपा व उगु रोगं मुक्त जुइ । नसा नं नये यइ । म्हेय् बल नं दइ । अनंलि वयात थथे जुइ—‘न्ह्यापा जि रोगी तथा सिकिस्त रोगी जुया दुःखीम्ह खः । नसा नं नये मयोम्ह खः । जिगु म्हेय् बल नं मदुगु खः । आः जि उगु रोगं मुक्त जुल । नसा नं नये यल । जिगु म्हेय् बल नं दत ।’ थुकि याना वयात प्रामोदय तथा सोमनस्य प्राप्त जुइ ।

७१. “महाराज ! गथेकि—सुं मनू ज्वालखानाय् कुना चिना तइ । लिपा व उगु ज्वालखानां सकुशल तथा छुं भय विना मुक्त जुइ । वयागु छुं धनय् नं हानी जुइ मखु । अनंलि वयात थथे जुइ—‘न्ह्यापा जि ज्वालखानाय् कुना चिना तम्ह खः । आः जि उगु ज्वालखानां सकुशल तथा भय विना मुक्त जुल । जिगु छुं धन नं हानी जूगु मदु ।’ थुकि याना वयात प्रामोदय तथा सोमनस्य प्राप्त जुइ ।

७२. “महाराज ! गथेकि—सुं मनू थः यत्थे च्वने मदयेक पराधीन जुया थः गन यल अन वने मखंम्ह दास जुया च्वनी । लिपा उम्ह मनू थः गु अधीनय् च्वनिम्ह जुया पराधीन जुइ स्वाःम्ह जुया स्वतन्त्ररूपं गन यल अन वने खंम्ह जुया व उगु दासत्वं मुक्त जुइ । अनंलि वयात थथे जुइ—‘न्हापा जि थः यत्थे च्वने मदयेक पराधीन जुया थः गन यल अन वने मखंम्ह दास जुया च्वनाम्ह खः । आः जि थः गु अधिनय् च्वना अपराधीन जुया स्वतन्त्ररूपं गन यल अन वने खंम्ह जुया जि उगु दासत्वं मुक्तम्ह जुल ।’ थुकि याना वयात प्रामोदय तथा सौमनस्य प्राप्त जुइ ।

७३. “महाराज ! गथेकि—सुं मनू धन व भोग ज्वना भय दुगु दुभिक्ष दुगु मरुभूमिया ताःहाकगु लंय वना च्वनी । लिपा व उगु ताःहाकगु (मरुभूमिया) लं सकुशल पार याइ । भय मदुगु सुरक्षित गांया सिथय् ध्यनी । अनंलि वयात थथे जुइ—‘न्हापा जि धन व भोग ज्वना भय दुगु दुभिक्ष दुगु ताःहाकगु लंय वना च्वनाम्ह खः । आः जि उगु ताःहाकगु लं सकुशल पार याना भय मदुगु सुरक्षित गांया सिथय् ध्यन ।’ थुकि याना वयात प्रामोदय तथा सौमनस्य प्राप्त जुइ ।

७४. “महाराज ! थथे हे तुं उम्ह भिक्षुं त्यासायें जागुलि, रोगयें जागुलि, ज्यालखानायें जागुलि, दासत्वयें जागुलि तथा ताःहाकगु लंयें जागु थुजागु पञ्चनीवरणं थःत मुक्त मज्जनिगु खँ खंका काइ ।

७५. “महाराज ! गथे त्यासां मुक्तगुथें, आरोग्यथें, ज्यालखानां मुक्तथें तथा सुरक्षित भूमियें थुजागु पञ्चनीवरणं थःत मुक्त जूगु खँ खंका काइ ।

७६. “थथे थुजागु पञ्चनीवरण प्रहीण जूगु खनेवं वयाके प्रामोदय उत्पन्न जुइ । प्रमुदित जूम्हसिया प्रीति उत्पन्न जुइ । प्रीति चित्त दुगु शरीर शान्त जुइ । शान्त जूगु कायं सुखानुभव याइ । सुखी जूगु चित्त समाधिष्ठ जुइ ।

प्रथम ध्यान

७७. “अनंलि उम्ह भिक्षु अनेक प्रकारया काम विषयं अलग जुया अनेक प्रकारया अकुशलं अलग जुया वितर्कं विचार युक्त जूगु (दुगु) विवेकजः प्रीतिसुख दुगु प्रथम ध्यान प्राप्त याना च्वनी । वं विवेकजः प्रीतिसुखद्वारा ध्व हे शरीरयात स्नेहित याइ, सर्वत्र स्नेहित याइ, परिपूर्ण याइ तथा सर्वत्र फैले (स्पर्शित) याइ । वयागु छु नं शरीरया भाग विवेकजः प्रीति व सुखं मध्यगु मदइ मखु ।

७८. “महाराज ! गथेकि—सुं दक्षम्ह मोल्हुइकीम्ह (=न्हापक) वा वया शिष्यं स्नानचूर्णयात कँय्या थलय् तथा भति भति लः तथा प्याका न्हाया ग्वारा चिनीगु खः । अनंलि उगु स्नानचूर्णं ग्वारा चिना स्नेहित यायेवं दुने पिने सकभन प्याक्सां नाया वनी मखु । महाराज ! थथे हे भिक्षुं विवेकजः प्रीति सुखद्वारा ध्व हे शरीरयात स्नेहित याइ ... सर्वत्र फैले याइ । वयागु छु नं शरीरया भाग विवेकजः प्रीति व सुखं मध्यगु मदइ मखु । महाराज ! थुगु सान्दृष्टिक श्रामण्यफल न्हापाया सान्दृष्टिक श्रामण्यफल स्वया नं बांलागु व भिगु खः ।

द्वितीय ध्यान

७९. “महाराज ! हानं भिक्षुं वितर्कं विचारयात उपशान्त याना आध्यात्मिक सम्प्रसादयात चित्तय् एकाग्र याना वितर्कं विचार रहित समाधिजः प्रीति सुख दुगु द्वितीय ध्यान प्राप्त याना च्वनी । वं समाधिजः प्रीति

सुखद्वारा ध्व हे शरीरयात स्नेहित याइ; सर्वत्र स्नेहित याइ, परिपूर्ण याइ तथा सर्वत्र फैले याइ । वयागु छु नं शरीरया भाग समाधिजः प्रीति व सुखं मध्यगु मदइ मखु ।

८०. “महाराज ! गथेकि—थन दथुइ मुहान दुगु छगू तःजागु पुखु (जलाशय) दया चवनी । उगु पुखुया पूर्वपाखे नं लःया मुहान मदु, दक्षिणपाखे नं लःया मुहान मदु, पश्चिमपाखे नं लःया मुहान मदु, उत्तरपाखे नं लःया मुहान मदुगु जुया चवन । इलय् इलय् नं वर्षा नं मजू । अनंलि व हे तःजागु पुखुया दथुया मुहान तज्याना वगु शीतलगु लःया धारं व हे पुखुयात स्नेहित याइ ... सर्वत्र स्पर्शित याइ । अनंलि उगु पुखुया छु नं भाग शीतलगु लखं स्पर्शित मयागु मदइ मखु । महाराज ! थये हे भिक्षुं समाधिजः प्रीति सुखद्वारा ध्व हे शरीरयात स्नेहित याइ ... सर्वत्र स्पर्शित याइ । वयागु छु नं शरीरया भाग समाधिजः प्रीति व सुखं मध्यगु मदइ मखु । महाराज ! थुगु सान्दृष्टिक श्रामण्यफल न्हापाया सान्दृष्टिक श्रामण्यफल स्वया नं बांलागु व भिगु खः ।

तृतीय ध्यान

८१. “महाराज ! हानं भिक्षुं प्रीतियात नं त्याग याना उपेक्षित जुया स्मृतिसम्प्रजन्य जुया शारीरिक सुखानुभव याना चवनी । थुकियात आर्यपिसं ‘उपेक्षावान स्मृतिवान सुखपूर्वक चवनेगु’ धका धाइ । थुजागु तृतीय ध्यान प्राप्त याना चवनी । वं नैष्प्रीतिक सुखद्वारा ध्व हे शरीरयात स्नेहित याइ ... सर्वत्र फैले याइ । वयागु शरीरया छु नं भाग नैष्प्रीतिक सुखं मध्यगु मदइ मखु ।

८२. “महाराज ! गथेकि—उत्पल समुदाय, पद्म समुदाय, पुण्डरिक समुदाय अथवा उत्पल पद्म पुण्डरिक स्वां लख्य बुया वइ, लख्य हे तःमा जुइ, लखं थहाँ मवसे लख्य दुनेया भाग्य दुवे जुया चवनी—उकियागु च्वकाय् नं, चुइ नं, शीतलगु लखं स्नेहित याइ ... सर्वत्र स्पर्शित याइ । अनंलि उगु उत्पल ... पुण्डरिकया छु नं भाग शीतलगु लखं स्पर्शित मज्जुगु मदइ मखु । महाराज ! अथे हे भिक्षुं नैष्प्रीतिक सुखद्वारा ध्व हे शरीरयात स्नेहित याइ ... सर्वत्र स्पर्शित याइ । वयागु शरीरया छु नं भाग नैष्प्रीतिक सुखं मध्यगु मदइ मखु । महाराज ! थुगु सान्दृष्टिक श्रामण्यफल न्हापाया सान्दृष्टिक श्रामण्यफल स्वया नं बांलागु व भिगु खः ।

चतुर्थ ध्यान

८३. “महाराज ! हानं भिक्षुं सुखयात नं त्याग याना दुःखयात नं त्याग याना न्हापां हे सौमनस्य (=मानसिक सुख), दीर्घमनस्य (=मानसिक दुःख) या अन्त याना सुख दुःख मदुगु उपेक्षा व स्मृति परिशुद्ध जूगु चतुर्थ ध्यान प्राप्त याना चवनी । वं ध्व हे शरीरय् परिशुद्ध यच्चुगु (ज्योतिर्मय) चित्त फैले याना चवना चवनी । वयागु शरीरया छु नं भाग परिशुद्ध यच्चुगु चित्तं स्पर्शित मज्जुगु मदइ मखु ।

८४. “महाराज ! गथेकि—सु मनुखं छयं नं निसैं थःगु म्ह छम्हं तुय्गु कापतं तोपुया चवन धाःसा वयागु शरीरया छु नं भाग तुय्गु कापतं तोमपूगु मदइ मखु । महाराज ! थये हे भिक्षुं ध्व हे शरीरय् परिशुद्ध यच्चुगु चित्त फैले याना चवना चवनी । वयागु शरीरया छु नं भाग परिशुद्ध यच्चुगु चित्तं स्पर्शित मज्जुगु मदइ मखु । महाराज ! थुगु सान्दृष्टिक श्रामण्यफल न्हापाया सान्दृष्टिक श्रामण्यफल स्वया नं बांलागु व भिगु खः ।

विपश्यना ज्ञान

८५. “महाराज ! थुकथं समाहित चित्त जुइ धुंका, परिशुद्ध स्वच्छ निर्मल क्लेशरहित जुइ धुंका, मृदु तथा कर्मण्य जुइ धुंका तथा निश्चलताय् थ्यंके धुंका उम्ह भिक्षुं ज्ञानदर्शनया निति चित्तयात बढे याइ (न्ह्यउपाकी, पितयंकी), चित्तयात क्वछुकी । अनंलि वं थुकथं सिइका काइ—‘ध्व जिगु शारीरिक रूप चातुर्महाभौतिक खः, मांबीया कारणं दया च्वंगु खः, जाः क्यें आदि (नसात्वसां) बढे जुया च्वंगु खः, छेदन-परिमार्जन-भेदन-विध्वंशन जूगु तथा अनित्य स्वभावयागु खः । ध्व जिगु विज्ञान (=चेतना) थुकी हे सम्बन्धित जुया च्वन, थुकी हे प्रतिबद्ध जुया च्वन ।

८६. “महाराज ! गथेकि—च्याकूलागु बांलाक कुंदे याना तःगु सफागु, निर्मलगु, चमकदारगु, मलिनता मदुगु भिगु जातयागु वैदूर्यमणी वचूगु वा म्हासुगु, ह्याउँगु, तुयूगु वा पाण्डुरङ्गागु सुका तथा उकियात मिखा दुम्ह मनुखं थःगु पाःल्हातय् तथा बांलाक स्वइबले वं—‘ध्व भिगु जातया वैदूर्यमणी खः, थुकियात च्याकूलाक बांलाक कुंदे याना तःगु दु, सफागु निर्मलगु चमकदारगु, मलिनता मदुगु खः । थुकी वचूगु वा म्हासुगु, ह्याउँगु, तुयूगु वा पाण्डुरङ्गागु सुका तथा तःगु दु’ धका सिइका काइ । महाराज ! थथे हे समाहित चित्त जुइ धुंका, परिशुद्ध स्वच्छ निर्मल क्लेशरहित जुइ धुंका, मृदु तथा कर्मण्य जुइ धुंका तथा निश्चलताय् थ्यंके धुंका उम्ह भिक्षुं ज्ञानदर्शनया निति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात क्वछुकी । अनंलि वं थुकथं सिइका काइ—‘ध्व जिगु शारीरिक रूप चातुर्महाभौतिक खः, मांबीया कारणं दया च्वंगु खः, जाः क्यें आदि (नसा त्वंसां) बढे जुया च्वंगु खः, छेदन-परिमार्जन-भेदन-विध्वंशन जूगु तथा अनित्य स्वभावयागु खः । ध्व जिगु विज्ञान थुकी हे सम्बन्धित जुया च्वन, थुकी हे प्रतिबद्ध जुया च्वन ।’ महाराज ! थुगु सान्दृष्टिक श्रामण्यफल न्हापाया सान्दृष्टिक श्रामण्यफल स्वया नं बांलागु व भिगु खः ।

मनोमय ऋद्धिज्ञान

८७. “थुकथं समाहित चित्त जुइ धुंका, परिशुद्ध स्वच्छ निर्मल क्लेशरहित जुइ धुंका, मृदु तथा कर्मण्य जुइ धुंका निश्चलताय् थ्यंके धुंका वं मनोमय-काय निर्माण यायेया निति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात क्वछुकी । अनंलि वं ध्व शरीर (अलग हे) मेगु शरीर निर्माण याइ । गुगु अङ्ग प्रत्यङ्ग युक्त इन्द्रिय सहित मनोमय भौतिक रूप दुगु जुइ ।

८८. “महाराज ! गथेकि—सुं मनुखं मुञ्ज घाय्लय् च्वंगु खवाला लिकाइगु खः । अनंलि वयात थथे जुइ—‘ध्व खवाला खः, ध्व मुञ्ज घाय्ल खः । खवाला मेगु हे खः, मुञ्ज घाय्ल मेगु हे खः । मुञ्ज घाय्लनं हे खवाला पिहाँ वःगु खः ।’

अथवा ‘महाराज ! गथेकि—सुं मनुखं दापं तलवार पिकाइ । अनंलि वयात थथे जुइ—‘ध्व तलवार खः, ध्व दाप खः । तलवार मेगु हे खः, दाप मेगु हे खः । दाप हे तलवार पिहाँ वःगु खः ।’

अथवा ‘महाराज ! सुं मनुखं पिचां (करण्ड) सर्प पिकाइ । अनंलि वयात थथे जुइ—‘ध्व सर्प खः, ध्व पिचा खः । सर्प मेम्ह हे खः, पिचा मेगु हे खः । पिचा हे सर्प पिहाँ वःगु खः ।’ महाराज ! अथ हे उम्ह भिक्षुं समाहित चित्त जुइ धुंका, परिशुद्ध स्वच्छ निर्मल क्लेशरहित जुइ धुंका, मृदु तथा कर्मण्य जुइ धुंका

निश्चलताय् ध्येके धुंका वं मनोमय-काय निर्माण यायेया निरिति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात ब्वछुकी । अनंलि वं थ्व शरीरं मेगु शरीर निर्माण याइ । गुगु अङ्ग प्रत्यङ्ग युक्त इन्द्रिय सहित मनोमय भौतिक रूप दुगु जुइ । महाराज ! थुगु सान्दृष्टिक श्रामण्यफल न्हापाया सान्दृष्टिक श्रामण्यफल स्वया नं बांलागु व भिगु खः ।

ऋद्धिविधज्ञान

८९. “थुकथं समाहित चित्त जुइ धुंका, परिशुद्ध स्वच्छ निर्मल क्लेशरहित जुइ धुंका, मृदु तथा कर्मण्य जुइ धुंका तथा निश्चलताय् ध्येने धुंका उम्ह भिक्षुं ऋद्धिविधज्ञानया निरिति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात ब्वछुकी । अनंलि वं अनेक प्रकारयागु ऋद्धिविध (=ऋद्धि चमत्कार) अनुभव याइ—‘छम्ह जुया नं तःम्ह जुइ; तःम्ह जुया नं छम्ह जुइ; प्रकट नं जुइ; अन्तर्धान नं जुइ; अंगलय् मथ्यूसे, पःखालय् मथ्यूसे, पर्वतय् मथ्यूसे आकाशय् न्यासि वथे वना वारपार याइ; लखय् दुवे जुइथे पृथ्वीलय् दुवे जुइ, लखं पिहाँ नं वइ; बैय् न्यासि जुइथे लखं मप्याक लखय् न्यासि वनी; कंगपछिथे आकाशय् नं वनी; अपाय्धपि महातेजस्वी महापराक्रमी चन्द्रसूर्ययात नं ल्हातं परामर्श व परिमार्जन याइ; ब्रह्मलोक ध्यंकायात नं थःगु कायद्वारा वशय् तइ ।

९०. “महाराज ! गथेकि—सुं दक्षम्ह कुम्हानं वा वया शिष्यं बांलाक न्हाया तःगु चां थःत गजागु माल, यल अजागु थलबल दइकीगु खः । अथवा महाराज ! सुं दक्षम्ह दन्तया ज्या याइम्ह वा वया शिष्यं बांलाक तयार याना तःगु दन्तयात थःत गजागु माल, यल अजागु वस्तु दइकीगु खः । अथवा महाराज ! सुं दक्षम्ह लुकमि वा वया शिष्यं बांलाक पूत याना तःगु (शुद्ध जूगु) लुं थःत गजागु माल, यल अजागु तिसा दइकीगु खः । महाराज ! थथे हे थुकथं समाहित चित्त जुइ धुंका ... निश्चलताय् ध्येने धुंका उम्ह भिक्षुं ऋद्धिविधज्ञानया निरिति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात ब्वछुकी । अनंलि वं अनेक प्रकारयागु ऋद्धिविध अनुभव याइ—छम्ह जुया नं तःम्ह जुइ, तःम्ह जुया नं छम्ह जुइ ... पे० ... ब्रह्मलोक ध्यंकायात नं थःगु कायद्वारा वशय् तइ । महाराज ! थुगु सान्दृष्टिक श्रामण्यफल न्हापाया सान्दृष्टिक श्रामण्यफल स्वया नं बांलागु व भिगु खः ।

दिव्यश्रोतज्ञान

९१. “थुकथं समाहित चित्त जुइ धुंका ... निश्चलताय् ध्येने धुंका वं दिव्यश्रोत धातु प्राप्ति या निरिति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात ब्वछुकी । अनंलि वं अलौकिक विशुद्ध दिव्यश्रोत धातुद्वारा देवतापिनिगु नं मनुष्यपिनिगु नं, तापागु नं सत्तिगु नं नितं शब्द ताय्के फइ ।

९२. “महाराज ! गथेकि—सुं मनुखं ताहागु लैय् वना च्वंगु इलय् (सुनानं सः वयेका हःगु) भेरी शब्द, मृदङ्ग शब्द, शंख शब्द व डमरू शब्द ताइगु खः । थुजागु सः ताया वयागु मनय् थथे जुइ—‘थ्व भेरीयागु सः खः ... थ्व डमरूया सः खः ।’ महाराज ! थथे हे भिक्षुं थुकथं समाहित चित्त जुइ धुंका ... निश्चलताय् ध्येने धुंका दिव्य श्रोतधातु प्राप्ति या निरिति चित्त बढे याइ, चित्त ब्वछुकी । अनंलि वं अलौकिक विशुद्ध दिव्यश्रोत-धातुद्वारा देवतापिनिगु नं मनुष्यपिनिगु नं तापागु नं सत्तिगु नं नितं शब्द ताय्के फु । महाराज ! थुगु सान्दृष्टिक श्रामण्यफल न्हापाया सान्दृष्टिक श्रामण्यफल स्वया नं बांलागु व भिगु खः ।

परचित्तज्ञान

९३. “शुकथं समाहित चित्तं जुइ धुंका ... निश्चलताय् ध्यने धुंका वं परचित्तं ज्ञानया निरिति चित्तयात बडे याइ, चित्तयात व्वच्छुकी । अनंलि वं परसत्त्व व परपुद्गलयागु चित्तयात थःगु चित्तं—‘सराग चित्तयात सराग चित्तं’, ‘वीतराग चित्तयात वीतराग चित्तं’ धका सिइका काइ । ‘दोष सहितगु चित्तयात दोष सहितगु चित्तं’, ‘दोष रहितगु चित्तयात दोष रहितगु चित्तं’ धका सिइका काइ । ‘मोह सहितगु चित्तयात मोह सहितगु चित्तं’, ‘मोह रहितगु चित्तयात मोह रहितगु चित्तं’ धका सिइका काइ । ‘संक्षिप्त चित्तयात संक्षिप्त चित्तं’, ‘विक्षिप्त चित्तयात विक्षिप्त चित्तं’ धका सिइका काइ । ‘महत्गत चित्तयात महत्गत चित्तं’, ‘अमहत्गत चित्तयात अमहत्गत चित्तं’ धका सिइका काइ । ‘सउत्तर चित्तयात सउत्तर चित्तं’, ‘अनुत्तरगु चित्तयात अनुत्तरगु चित्तं’ धका सिइका काइ । ‘समाहितगु चित्तयात समाहितगु चित्तं’, ‘असमाहितगु चित्तयात असमाहितगु चित्तं’ धका सिइका काइ । ‘विमुक्त चित्तयात विमुक्त चित्तं’, ‘अविमुक्त चित्तयात अविमुक्त चित्तं’ धका सिइका काइ ।’

९४. “महाराज ! गथेकि—नकल याये सःम्ह सुं मिसां, मिजं वा ल्याय्म्हम्हं थःत समाये याना न्हाय्कने वा परिशुद्ध निर्मल स्वच्छगु लः थलय् थःगु खवाः स्वइबले थःगु खवाले खिति थाना च्वंगु दसा खिति थाना च्वंगु दु, खिति थाना च्वंगु मदुसा खिति थाना च्वंगु मदु धका सिइका काइगु खः । महाराज ! थथे हे भिक्षुं समाहित चित्तं जुइ धुंका ... निश्चलताय् ध्यने धुंका परचित्तं ज्ञानया निरिति चित्तयात बडे याइ, चित्तयात व्वच्छुकी । अनंलि वं परसत्त्व व परपुद्गलयागु चित्तयात थःगु चित्तं—‘सराग चित्तयात सराग चित्तं’, ‘वीतराग चित्तयात वीतराग चित्तं’ धका सिइका काइ ... पे० ... ‘विमुक्त चित्तयात विमुक्त चित्तं’, ‘अविमुक्त चित्तयात अविमुक्त चित्तं’ धका सिइका काइ । महाराज ! थुगु सान्दृष्टिक श्रामण्यफल न्हापाया सान्दृष्टिक श्रामण्यफल स्वया नं बांलागु व भिगु खः ।

पूर्वेनिवासानुस्मृति ज्ञान

९५. “शुकथं समाहित चित्तं जुइ धुंका ... निश्चलताय् ध्यने धुंका वं पूर्वेनिवासानुस्मृति ज्ञान (पूर्वजन्मया खँ सिइकेगु ज्ञान) या निरिति चित्तयात बडे याइ, चित्तयात व्वच्छुकी । अनंलि वं अनेक प्रकारयागु पूर्वजन्मया खँ अनुस्मरण याइ । गथेकि—छगू जन्मयागु खँ, निगू जन्मयागु खँ, स्वंगू जन्मयागु खँ, प्यंगू जन्मयागु खँ, न्यागू जन्मयागु खँ, फिगू जन्मयागु खँ, नीगू जन्मयागु खँ, स्वीगू जन्मयागु खँ, पीगू जन्मयागु खँ, न्येगू जन्मयागु खँ, सच्छिगू जन्मयागु खँ, इलछिगु जन्मयागु खँ, लखछिगु जन्मयागु खँ । अनेक संवर्त कल्प (प्रलय) या खँ, अनेक विवर्त कल्प (=सृष्टि) या खँ, अनेक संवर्त विवर्त कल्प कल्पय्—फलानागु थासय् थुगु नांयाम्ह, थुगु गोत्रयाम्ह, थुगु वर्णयाम्ह, थुजागु आहार नइम्ह, थुकथं सुख दुःख अनुभव याइम्ह तथा थुलि आयु दुम्ह जि खः । अनं व (जि) फलानागु थाय् सिना मेथाय् उत्पन्न जुल । अनं नं थुगु नांयाम्ह थुगु गोत्रयाम्ह थुगु वर्णयाम्ह थुजागु आहार नइम्ह थुकथं सुख व दुःख अनुभव याइम्ह, थुलि आयु दुम्ह जुया वया । व हे जि अनं च्युत जुया थन उत्पन्न जुल ।’ थुगु प्रकारं थुकथं आकार सहित उद्देश्य सहित अनेक प्रकारयागु पूर्वजन्मयागु खँ अनुस्मरण याइगु जुया च्वन ।

९६. “महाराज ! गथेकि—सुं मन् थःगु गामं मेगु गामय् वनी हानं अनं नं मेगु गामय् वनी । हानं अनं नं मेगु हे गामय् वनी । अनंलि उगु गामं व हाकनं थःगु हे गामय् लिहाँ वइ । अनंलि वयात थथे जुइ—‘जि थःगु गामं फलानागु गामय् वना अन थुकथं दना च्वना, थुकथं फयेतुना च्वना, थुजागु खँ ल्हाना वया, थुकथं सुम्क च्वना च्वना । अनं नं जि फलानागु गामय् वना अनं नं थुकथं दना च्वना, थुकथं फयेतुना च्वना, थुजागु खँ ल्हाना

वदना, शुक्थं सुम्क वदना वदना । अनंलि अनं हानं जि थःगु हे गामय् लिहां वया ।' महाराज ! यथे हे भिक्षुं समाहित चित्त जुइ धुंका ... निश्चलताय् ध्यने धुंका पूर्वानुस्मृति ज्ञानया निर्ति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात ववछुकी । अनंलि वं अनेक प्रकारयागु पूर्वजन्मया खँ अनुस्मरण याइ । गथेकि—छगू जन्मया खँ, निगू ... पे० ... लखछिगु जन्मयागु खँ । अनेक संवर्त कल्पया खँ, अनेक विवर्त कल्पया खँ, अनेक संवर्त विवर्त कल्प कल्पय् फलानागु थासय् च्वनाम्ह खः, थुगु नां याम्ह, थुगु गोत्रयाम्ह, थुगु वर्णयाम्ह, थुजागु आहार नइम्ह, थुजागु सुख दुःख अनुभव यानाम्ह तथा थुलि आयु याम्ह खः । अनं नं च्युत जुया फलानागु थासय् उत्पन्न जुया । ... अनं नं च्युत जुया थुगु थासय् जन्म जुया ।' शुक्थं आकार सहित उद्देश्य सहित अनेक प्रकारयागु पूर्वजन्मयागु खँ अनुस्मरण याइ । महाराज ! थुगु सान्दृष्टिक श्रामण्यफल न्हापाया सान्दृष्टिक श्रामण्यफल स्वया नं बांलागु व भिगु खः ।

दिब्यचक्षुज्ञान

९७. “शुक्थं समाहित चित्त जुइ धुंका ... निश्चलताय् ध्यने धुंका वं सत्वपिनिगु च्युति व उत्पत्ति सम्बन्धी ज्ञानया निर्ति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात ववछुकी । अनंलि वं विशुद्ध दिब्यचक्षुद्वारा च्युत जूपि, उत्पन्न जूपि सत्वपित खंका काइ तथा थथःगु कर्मानुसार नीच उच्च जूपि, सवर्ण दुर्वर्ण जूपि, सुगति, दुर्गति उत्पन्न जूपि सत्वपित खंका काइ—‘थुजापि सत्वपि कायदुश्चरितं युक्त जुया, वाक्दुश्चरितं युक्त जुया, मनः दुश्चरितं युक्त जुया, आर्यपित निन्दा याइपि जुया, मिथ्यादृष्टिक जुया मिथ्यादृष्टि युक्त ज्या याइपि इपि सिनावनालि अपाय दुर्गति विनिपातगु नरकय् उत्पन्न जूगु जुल । हानं अजापि सत्वपि कायसुचरितं युक्त जुया, वाक्सुचरितं युक्त जुया, मनः सुचरितं युक्त जुया, आर्यपित निन्दा मयाइपि जुया सम्यक्दृष्टिक जुया सम्यक्दृष्टि युक्त जुया ज्या याइपि इपि सिनावनालि सुगति स्वर्गलोकय् उत्पन्न जूगु जुल ।’ शुक्थं विशुद्ध दिब्यचक्षुद्वारा च्युत जूपि, उत्पन्न जूपि सत्वपित खंका काइ तथा थथःगु कर्मानुसार नीच उच्च जूपि सवर्ण दुर्वर्ण जूपि, सुगति दुर्गती उत्पन्न जूपि सत्वपित खंका काइ ।

९८. “महाराज ! गथेकि—प्यका लंया दथुइ च्वंगु छेंय् मिखा दुम्ह सुं मनु दना च्वनीबले मनुत छेंय् दुने वंपि नं, पिहां वंपि नं, लंय् उखे थुखे जुया च्वंपि नं, प्यका लंया दथुइ च्वना च्वंपि नं खंका काइगु खः । अनंलि वयात यथे जुइ—‘थुपि मनुत छेंय् दुने दुहां वं, पिहां वं, लंय् उखें थुखें जुया च्वं, प्यका लंया दथुइ च्वना च्वन ।’ महाराज ! अथे हे भिक्षुं समाहित चित्त जुइ धुंका ... निश्चलताय् ध्यने धुंका ... थथःगु कर्मानुसार नीच ... उच्च जूपि, सवर्ण दुर्वर्ण जूपि, सुगति दुर्गती उत्पन्न जूपि सत्वपित खंका काइ । महाराज ! थुगु सान्दृष्टिक श्रामण्यफल न्हापाया सान्दृष्टिक श्रामण्यफल स्वया नं बांलागु व भिगु खः ।

आस्रवक्षयज्ञान

९९. “शुक्थं समाहित चित्त जुइ धुंका परिशुद्ध स्वच्छ निर्मल क्लेशरहित जुइ धुंका, मृदु तथा कर्मण्य जुइ धुंका तथा निश्चलताय् ध्यने धुंका उम्ह भिक्षुं आस्रवयागु क्षय जुइगु ज्ञानया निर्ति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात ववछुकी । अनंलि वं ‘ध्व दुःख खः’ धका यथाभूतं सिइका काइ ‘ध्व दुःख समुदय खः’ ... ‘ध्व दुःख निरोध खः’ ... ‘ध्व दुःख निरोध जुइगु मार्ग खः’ ... ‘थुपि आस्रव खः’ ... ‘थुपि आस्रवया समुदय खः’ ... ‘थुपि

आसन्नवया निरोध खः' ... 'थुपि आसन्नवया निरोध जुइगु मार्ग खः' धका यथाभूतं सिइका काइ । शुक्थं खंका अवबोध याना वयागु चित्त कामासन्नवपाखें, भवासन्नवपाखें व अविदद्यासन्नवपाखें नं विमुक्त जुइ । विमुक्त जुइवं 'विमुक्त जुल' धयागु ज्ञान नं दया वइ । 'जाति (=जन्म) क्षीण जुल, ब्रह्मचर्यवास पूरा जुल, यायेमाःगु ज्या सिधल, आः थन हाकनं वयेमाःगु हेतु मंत' धका सिइका काइ ।

१००. "महाराज ! गथेकि - पहाडं चाहउगु छगू यच्चुगु, निर्मलगु सफागु पुखु दु । सुं मिखा दुम्ह मनुखं पुखु सिथय् च्वना अन वं लखय् दुने सिपी, शंख, च्याफी, सि, तथा न्यांतयगु पुचः पुचः उखें थुखें जुया च्वंगु वा अर्थे च्वना च्वंगु खना च्वनी । अनंलि वयागु मनय् थथे जुइ--'थुगु पुखु स्वच्छ, प्रसन्न तथा निर्मल जू । थन सिपी, शंख, च्याफी, सि तथा न्यांतयगु पुचः पुचः उखें थुखें जुया च्वंगु वा अर्थे च्वना च्वंगु दु ।' महाराज ! अथे हे समाहित चित्त जुइ धुंका ... निश्चलताय् ध्यने धुंका भिक्षु आसन्नवयागु क्षय जुइगु ज्ञानया निति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात ववछुकी । अनंलि वं 'ध्व दुःख खः' धका यथाभूतं सिइका काइ ... पे० ... 'ध्व आसन्नवया निरोध जुइगु मार्ग खः' धका यथाभूतं सिइका काइ । शुक्थं खंका अवबोध याना वयागु चित्त कामासन्नवपाखें, भवासन्नवपाखें व अविदद्यासन्नवपाखें नं विमुक्त जुइ । विमुक्त जुइवं 'विमुक्त जुल' धयागु ज्ञान नं दइ । 'जाति क्षीण जुल ... आः थन हाकनं वयेमाःगु हेतु मंत' धयागु ज्ञान नं दइ । महाराज ! थुगु सान्दृष्टिक श्रामण्यफल न्हापाया सान्दृष्टिक श्रामण्यफल स्वया नं बांलागु व भिगु खः । महाराज ! थुगु सान्दृष्टिक श्रामण्यफल स्वया च्वयागु व भिगु सान्दृष्टिक श्रामण्यफल मेगु मंत ।"

६. अजातशत्रु उपासक जूगु

१०१. थथे आज्ञा जुया बिज्यायेवं मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्रं भगवानयात थथे बिन्ति यात— "धन्य खः, भन्ते ! धन्य खः, भन्ते !! गथे भोपुइका तःगुयात थपुइका बिइगुथें वा तोपुया तःगुयात उला बिइगुथें वा लं तना च्वंहासित लं कयना बिइगुथें वा छूथाय् चिकं मत च्याका बिइवं मिखा दुम्हं रूप खनिगुथें हे भन्ते ! भगवानं अनेक कथं धर्म प्रकाश याना बिज्यात । आः जि छलपोल भगवानया शरणय् वने, धर्म व भिक्षुसङ्घया नं शरणय् वने । थौनिसें भगवानं जित आजीवन शरणय् वम्ह उपासक खः धका स्वीकार याना बिज्याहुं । भन्ते ! जि छगू तःधंगू ज्यातूगु अपराध यानागु दु, थःगु मूर्खतायागु कारणं मूढतायागु कारणं व पाप (अकुशल) यागु कारणं राज्यया निति थः धार्मिक धर्मराजा बीयागु हत्या यानागु दु । भन्ते ! उकिं भविष्यय् संवर जुइत जि अपराधी पापीयात क्षमा याना बिज्याहुं ।"

१०२. "महाराज ! निश्चय नं छपिसं थःगु मूर्खता, मूढता व पापयागु कारणं थः धार्मिक धर्मराजा बीयागु हत्या याःगु दु । महाराज ! अथेन्हं छपिसं थःगु पापयात स्वीकार याना भविष्यय् संवर जुइत प्रायश्चित्त याःगु दु, उकिं जि छपित क्षमा बिये । सुनानं थःम्हं यानागु पापयात पाप सम्झे याना स्वीकार याना भविष्यय् हानं अजागु पाप मयायेगु व धर्माचरण यायेगु प्रतिज्ञा यात धाःसा आर्यधर्मय् ध्व अभिवृद्धि हे जूगु धाइ ।"

१०३. थथे आज्ञा जुया बिज्यायेवं मगधराजः अजातशत्रु वैदेहीपुत्रं भगवानयात थथे बिन्ति यात— "भन्ते ! आः जि वना छवये, जि यक्व ज्या दनी, आपालं ज्या दनी ।"

"महाराज ! छपिसं ई स्वया (याना) बिज्याहुं ।"

अनंलि मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्रं भगवानं आज्ञा जुया बिज्यागु उपदेशयात अभिनन्दन व अनुमोदन याना आसनं दना भगवानयात अभिवादन तथा प्रदक्षिणा याना वन ।

१०४. अनंलि मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्र वने साथं हे भगवानं भिक्षुपित सम्बोधन याना बिज्यात—
“भिक्षुपि ! थुम्ह जुजुया संस्कार बांला मजू, थुम्ह जुजु अभागी खः । भिक्षुपि ! यदि थुम्ह जुजुं थः धामिक धर्मराजा बीयागु हत्या मयागु जूसा थौं थ्वहे आसनय् चवच्चं वयाके विरज, वीतमल, धर्मचक्षु उत्पन्न जुइगु खः ।”

भगवानं थये आज्ञा जुया बिज्यात । लद्धताःपि ईपि भिक्षुपिसं भगवानं आज्ञा जुया बिज्यागु उपदेशयात अभिनन्दन यात ।

सामञ्जफल-सुत्त कवचाल ।

—:०:—

३. अम्बट्ट-सुत्त

१. थथे जि न्यना । छगु समयय भगवान् न्यासल भिक्षुपिनिगु भिक्षुमहासङ्घ बवना कोशल राज्य चारिका यायां गन इच्छानङ्गल धयागु कोसल ब्राह्मणपिनिगु गां दु, अन ध्यक बिज्यात । अन भगवान् इच्छानङ्गलया इच्छानङ्गल वनखण्डय विहार याना बिज्याना च्वन ।

१. पुष्करसातियागु खँ

२. उगु इलय् पुष्करसाति (पोखरसाति) ब्राह्मण कोशल जुजुं ब्रह्मदेय, राजदायाद याना बिया तःगु राज-भोग्य आपालं दुगु खः; गथेकि—जनाकीर्णगु चौय्, सि, लः, धान्य सहित दया च्वंगु ब्राह्मणपिनिगु उक्कट्ट गांया स्वामित्व अनुभव याना च्वन । पुष्करसाती ब्राह्मणं थथे ताल (न्यन)—“श्रमण गौतम शाक्यपुत्र शाक्यकुलं प्रव्रजित जुया कोशल राज्यय् चारिका यायां न्यासःम्ह भिक्षुपि बवना इच्छानङ्गल बिज्याना इच्छानङ्गल वनखण्डय विहार याना बिज्याना च्वन । वसपोल भगवान् गौतमयागु थुजागु कल्याणकीर्ति शब्द फेले जुया च्वन—‘वसपोल भगवान् अरहत् जुया बिज्याम्ह खः, सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याम्ह खः, विदधाचरणं सम्पन्न जुया बिज्याम्ह खः, सुगत जुया बिज्याम्ह खः, लोकविद् जुया बिज्याम्ह खः, अनुत्तर जुया बिज्याम्ह खः, पुरुषदम्य सारथी जुया बिज्याम्ह खः, देवमनुष्यपिनि शास्ता जुया बिज्याम्ह खः तथा बुद्ध भगवान् जुया बिज्याम्ह खः । वसपोलं थुगु लोकयात देव सहित, मार सहित, ब्रह्मा सहित, श्रमण ब्राह्मण सहित, प्रजापित, देव सहित मनुष्य लोकयात स्वयं अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कार याना धर्म उपदेश याना बिज्याना च्वन । वसपोलं आदिकल्याण मध्यकल्याण व पर्यवशान कल्याण जुइगु धर्मोपदेश याना बिज्याइ । वसपोलं अर्थयुत्त, व्यञ्जनयुत्त केवल परिपूर्ण परिशुद्ध जुइगु ब्रह्मचर्ययात नं प्रकाश याना बिज्याइ । वसपोलथे जापि अरहत्पिनिगु दर्शन यायेगु कल्याणकर खः ।”

३. उगु इलय् पुष्करसाती ब्राह्मणया अम्बष्ठ धयाम्ह माणवक शिष्य दया च्वन । व जुलसां अध्यापक, मन्त्रधर, स्वंगू वेदं पारंगतम्ह, निघण्टु, कीस्तुभ, अक्षेर-प्रभेद, इतिहास समेत न्यागूगु शास्त्र सःम्ह स्यूम्ह खः । पद (शास्त्र), व्याकरण (शास्त्र), लोकायत (शास्त्र) व महापुरुष लक्षणय् निपुणम्ह खः । व सःगुली थः त्रैविद्य गुरुपिसं—‘जि गुलि सः उलि हे छ नं सः, छ गुलि सः उलि हे जि नं सः’ धका मान्यता समेत दुम्ह खः ।

४. अनंलि पुष्करसाती ब्राह्मणं अम्बष्ठ माणवकयात सःतल—“तात अम्बष्ठ ! थन श्रमण गौतम शाक्यपुत्र ...^१ इच्छानङ्गल वनखण्डय विहार याना बिज्याना च्वन । वसपोल गौतमयागु थजागु कल्याणकीर्ति शब्द न्यना च्वन—‘वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध ... पे०^१ ... वसपोलथे जापि अरहत्पिनिगु दर्शन

१. थनया बाकी खँ च्वय्ये ।

यायेगु कल्याणकर खः ।” “तात अम्बष्ठ ! वा, गन श्रमण गीतम बिज्याना च्वंगु दु अन हूँ । अन वना वसपोल श्रमण गीतमयागु कीर्ति शब्द फैले जुया च्वंथे जाम्ह खःला मखुला बांलाक सिद्धका वा ।”

५. “भो ! जि भगवान् गीतमयागु कीर्ति शब्द फैले जुया च्वंथे जाम्ह खःला मखुला धका गुकथं सिद्धकेगु ?”

“तात अम्बष्ठ ! कीगु वेद मन्त्रय् स्वीनिता महापुरुष लक्षणयागु खँ वःगु दु । थुजागु लक्षणं सम्पन्न जूम्ह महापुरुषयागु निगू जक गति दइ, मेगु गति दइ मखु । यदि व छेय् च्वन धाःसा धार्मिक धर्मराजा चक्रवर्ती जुजु जुइ, प्यंगू द्वीप त्याकीम्ह जुया जनपदतय्त् स्थायित्व याना तइ । सप्तरत्नं सम्पन्नम्ह जुइ । थुपि न्हेंगू रत्न दइ । गथेकि—चक्र-रत्न, हस्ति-रत्न, अश्व-रत्न, मणि-रत्न, स्त्री-रत्न, गृहपति-रत्न व परिणायक-रत्न । अथे हे शत्रुतय्त् विजय याइपि शूरवीरपि द्वेष्टिम्हं मयाक कायपि दइ । वं थ्व पृथ्वीयागु सागर समुद्र थ्यंक दण्ड रहित, शस्त्र रहित जुया धर्मतापूर्वक विजय याना च्वना च्वनी । यदि व छे तोता प्रव्रजित जुल धाःसा लोकय् तोपुया तःगुयात उला क्यनिम्ह अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध जुइ । तात अम्बष्ठ ! जि मन्त्र दाता खः, छ मन्त्र ग्रहण याना काइम्ह प्रतिग्राहक खः ।”

२. अम्बष्ठ माणवक भगवानयाथाय् वंगु

६. “ज्यू, हवस्” धका अम्बष्ठ माणवकं पुष्करसाती ब्राह्मणयात लिसः बिमा आसनं दना अशिवादइ तथा प्रदक्षिणा याना खच्चर सलया रथय् च्वना आपालं माणवकपि ब्वना गन इच्छानङ्गल वनखण्ड दु अन वन । रथं वने ज्यूथाय् तक रथं वना, अनलि न्यासि वना आरामय् दुहाँ वन । उगु इलय् आपालं भिक्षुपि खुलागु थासय् चक्रमण याना च्वंगु जुया च्वन । अनलि अम्बष्ठ माणवक गन इपि भिक्षुपि च्वना च्वंगु खः अन वना इपि भिक्षुपित थये घाल —“भन्तेपि ! वसपोल भगवान् गीतम थुगु इलय् गन बिज्याना च्वन ? जिपि वसपोल गीतमया दर्शनया निर्ति थन वया च्वनागु खः ।”

७. अनलि इपि भिक्षुपिनि थये जुल—“थ्व अम्बष्ठ माणवक नामी कुलयाम्ह व नामी कुलिन पुष्करसाती ब्राह्मणया शिष्य खः । थुजापि कुलपुत्रपि नापं खँ ल्हायेत भगवानयात थाकुइ मखु ।” उकि उपि भिक्षुपिसं अम्बष्ठ माणवकयात थये घाल—“अम्बष्ठ ! अन चुकय् खापा तिना तःगु विहारय् हूँ, तीजक सः मवयेक वरण्डाय् वना मुसु तया खापाय् त्वाक् त्वाक् या । अले भगवानं खापा चायेका बिज्याइ ।”

८. “अनलि अम्बष्ठ माणवक गन व खापा तिना तःगु विहार खः अन तीजक सः मवयेक वना वरण्डाय् च्वना मुसु तया खापाय् त्वाक् त्वाक् यात । भगवानं खापा चायेका बिज्यात । अम्बष्ठ माणवक दुने दुहाँ वन । मेपि माणवकपि नं दुने दुहाँ वना भगवाननाप सम्मोदन यात, सम्मोदनीय कुशलवार्ता याना छले लिक्क फेतुत । अम्बष्ठ माणवक छम्ह जक फेतुना बिज्याना च्वंम्ह भगवानयाके इरू थिरू जुया दना दना हे कुशलवार्ता यात ।

९. अनलि भगवानं अम्बष्ठ माणवकयात थये आशा जुया बिज्यात—“अम्बष्ठ ! छं वयोवृद्धपि, थकालिपि आचार्य प्राचार्यपि नापं खँ ल्हायेबले नं आः जि फेतुना च्वनाम्ह नाप खँ ल्हाना च्वनाथे यायेगुना ?”

३. अम्बष्ठं शाक्यतयत् नीचवादं ब्वःब्यूगु

१०. “मखु, भो गौतम ! वना च्वंम्ह ब्राह्मण नाप (खँ ल्हायेमा) वना च्वच्वं हे खँ ल्हायेमा : । भो गौतम ! दना च्वंम्ह ब्राह्मण नाप दना दना हे खँ ल्हायेमा : । भो गौतम ! फेतुना च्वंम्ह ब्राह्मण नाप फेतुना हे खँ ल्हायेमा : । भो गौतम ! गोतुला च्वंम्ह ब्राह्मण नाप गोतुला हे खँ ल्हायेमा : । भो गौतम ! अथे जूसां मुण्डक, श्रमण, इभ्य (—नीच) हाकुपि, ब्रह्माया तुतिया सन्तान नाप थथे हे खँ ल्हायेमा : गथे आः छलपोल गौतम नाप खँ ल्हाना च्वना ।”

“अम्बष्ठ ! छ थन वःगु हे छंगु थःगु स्वार्थ (अर्थ) या कारणं खः, छ गुगु ज्याय् वःगु खः उगु ज्याय् जक बोलाक ध्यान ब्यु । भो ! अम्बष्ठथे जाःम्ह गुरु कुल्य् च्वना च्वंम्ह जुयानं गुरुकुल्य् च्वने मनंम्हथे अभिमान यात, मच्चपिनि गथे जुइथे !”

११. अनंलि अम्बष्ठ माणवकयात भगवानं गुरुकुल्य् च्वने मनंम्ह धका आज्ञा जुया बिज्यागु न्यना अम्बष्ठ माणवक तं पिकया मन सुख मदयेका भगवानयात ब्वःबिया निन्दा व घृणा यायां - “श्रमण गौतम हे अशिक्षितम्ह जुइका ।” धाधां भगवानयात थथे धाल - “भो गौतम ! शाक्यखलः चण्डाल खः, तंकुलुपि खः । भो गौतम ! शाक्यखलः छकुचा खँय् नं याकनं तंम्हइपि, छकुचा खँय् लय् नं ताइपि खः । भो गौतम ! बहुभाषीपि (अप्पः खँ सःपि) खः, इभ्य (नीच) पि खः, नीचथे जुया नं शाक्यखलतय्सं ब्राह्मणतय्गु न सत्कार याः, न गौरव, न मान, न पूजा हे याः । शाक्यखलकं ब्राह्मणपित शिष्टाचारयागु व्यवहार तक नं मयाः । थ्व खँ सुनां मस्यू । भो गौतम ! गुपि शाक्यत नीच जुया नं नीचकुलथे जुया नं ब्राह्मणपिनिगु सत्कार, गौरव, मान व पूजा मयागु जक मखु शिष्टाचारयागु व्यवहार तक नं यागु मखु—थ्व खँ मत्वः ।” थुकथं अम्बष्ठ माणवकं शाक्यखलःयात इभ्य (नीच) वादयागु न्हापांगु आरोप लगे यात ।

“अम्बष्ठ ! शाक्यखलकं छंत छु अपराध याःगु दु ?”

१२. “भो गौतम ! छकः जि जिमि आचार्य पुष्करसाती ब्राह्मणयागु छु छगू ज्यां कपिलवस्तुस वनागु खः । गन शाक्यतय्गु संस्थागार दुगु खः अन वना । उगु इलय् आपालं शाक्यत व आपालं शाक्य राजकुमारपि संस्थागारय् ततःजागु आसनय् च्वना छम्हं मेम्हसियात पतिचां सुया सुया न्हिलां, मिहता मानो जित हे स्वया न्हिला च्वंगुथे च्वंक सना च्वन । सुनानं जित आसन तक नं मव्यू । भो गौतम ! थ्व खँ सुनां मस्यू । उपि शाक्यखलःत नीच खः, नीचथे जुया नं ब्राह्मणपिनिगु सत्कार, गौरव, मान व पूजा मयागु जक मखु शिष्टाचारयागु व्यवहार तक नं यागु मखु—थ्व खँ मत्वः ।” थुकथं अम्बष्ठ माणवकं शाक्यतयत् इभ्यवादयागु निगूगु आरोप लगे यात ।

१३. “अम्बष्ठ ! लटुकिका धयापि कंगतय् नाप थःगु स्वैय् च्वना स्वच्छन्द रूपं हाला च्वनी । अम्बष्ठ ! कपिलवस्तु शाक्यतय्गु थःगु छे खः । अम्बष्ठ ! थुलि चीधंगु खँय् नं डाहा जुइका तं पिकायेबहः मजू ।”

“भो गौतम ! थ्व प्यंगू वर्ण दु—क्षत्रिय, ब्राह्मण, वैश्य व शूद्र । भो गौतम ! थुपि प्यंगू वर्ण मध्ये क्षत्रिय, वैश्य व शूद्र—थुपि स्वंगू वर्ण ब्राह्मणपिनि सेवक खः । भो गौतम ! थ्व खँ सुनां मस्यू । उपि शाक्यखलःत नीच खः, नीचथे जुया नं ब्राह्मणपिनिगु सत्कार गौरव, मान व पूजा मयागु जक मखु, शिष्टाचारयागु व्यवहार तक नं यागु मखु—थ्व खँ मत्वः ।” थुकथं अम्बष्ठ माणवकं शाक्यतयत् इभ्यवादयागु स्वंगूगु आरोप लगे यात ।”

४. कण्हायन गोत्रयागु उत्पत्ति

१४. अनंलि भगवानयात थये जुल—“गपायसकं मूर्खम्ह खः थुम्ह अम्बष्ठ माणवक गुम्हसिन शाक्यखलःयात नीच धका आक्षेप व निन्दा याना च्वन, अथे जूसा वयागु गोत्र छाया मन्यने ?” अनलि भगवानं अम्बष्ठ माणवकयाके थये न्यनां विज्यात—“अम्बष्ठ ! छंगु छु गोत्र खः ?”

“भो गौतम ! कृष्णायण गोत्र खः ।”

“अम्बष्ठ ! छिमि पुलापि मांबोपिनिगु नां व गोत्र लुमंका यंकल धाःसा शाक्यत छिमि स्वामी जुइ, छ शाक्यपुत्रपिनि दासीपुत्र । अम्बष्ठ ! शाक्य जुजुपिसं ओक्काक जुजुयात पितामह (घाय् घाय्चा बाज्या) माने याना च्वन ।”

“अम्बष्ठ ! पूर्वकालय् जुजु ओक्काक थः योम्ह व मनापम्ह रानीया काय्यात राज्य विइगु इच्छां ओक्कामुख, करकण्ड, हत्थिनिक व सिनिसूर धयापि तःधिकापि कायपित थःगु राष्ट्र पितना छवत । इपि थःगु राष्ट्र पितसेली हिमवन्त प्रदेशपाखे वना छगू पुखु सिथय् महाशाक वनखण्डय् वसोवास याना च्वन । जाति स्यनी धयागु भयं इमिसं थःपिनि क्येहेपि नाप संवास यात । अम्बष्ठ ! छन्हु जुजु ओक्काक थः अमात्य व दरवारय् चर्चपिके सःता न्यन—‘थौकन्हे राजकुमारपि गन च्वना च्वन ?’

“इमिसं बित्ति यात—देव ! राजकुमारपि थौकन्हे हिमवन्त प्रदेशपाखे छगू पुखु सिथय् महाशाक धयागु वनखण्डय् च्वना च्वंगु दु । जाति स्यनी धयागु भयं थःपिनि क्येहेपि नाप संवास याना च्वन ।”

“अम्बष्ठ ! अनंलि ओक्काक जुजु खुशी जुया म्हुतुं उदान पिज्वल—राजकुमारपि शाक्या (=समर्थ दुपि) खः ! राजकुमारपि शाक्य खः । अम्बष्ठ ! अनंनिसं शाक्य जाति धाःगु खः । इपि हे शाक्यतय् पूर्वज पुरुष खः ।”

“अम्बष्ठ ! ओक्काक जुजुया दिसा धयाम्ह दासी छम्ह दुगु जुया च्वन । वं (दासी) कृष्ण (कण्ह) धयाम्ह मचा छम्ह बुइकल । बुइसाथं हे मचां थः मांयात थये धाल—‘मां ! जित मोल्हुइका ब्यु । थुगु अपवित्र असूचि जित मुक्त याना ब्यु । जि छम्ह हितैषी जुये ।’ अम्बष्ठ ! गथे थौकन्हे मनूतय्सं पिशाचयात खना ‘पिशाच’ धका धाइगु खः । अम्बष्ठ ! अथे हे उगु इलय् ‘पिशाच’ यात ‘कृष्ण’ धाइगु जुया च्वन । जन्म जुइसाथं हे थ्वं खँ ल्हात, ‘कृष्ण’ बुल ‘पिशाच’ बुल धका उपि मनूतय्सं थये धागु खः । अम्बष्ठ ! अनंनिसं ‘कृष्णायण’ धागु खः । अम्बष्ठ ! व हे कृष्णयणया आदिपुरुष खः । अम्बष्ठ ! थुकथं यदि छम्ह पुलापि घाय् घाय्चा बाजा अजिपिनि नां व गोत्र लुमंका ह्येबले शाक्य आर्यपुत्रत हे छिमि स्वामी जुइ, छ दासीपुत्र जुइगु जुया च्वन ।”

१५. थये आज्ञा जुया विज्यायेवं उपि माणवकपिसं भगवानयात थये बित्ति यात—“छलपोल गौतमं अम्बष्ठ माणवकयात दासीपुत्र धका धया विज्याये मते । भो गौतम ! अम्बष्ठ माणवक भिगु कुलयाम्ह खः । अम्बष्ठ माणवक कुलपुत्र खः । अम्बष्ठ माणवक बहुश्रुतम्ह खः । अम्बष्ठ माणवक कल्याणभाषीम्ह खः । अम्बष्ठ माणवक पण्डितम्ह नं खः । अम्बष्ठ माणवक छलपोल गौतम नाप थुगु खँय् तर्क नं याये फुम्ह खः ।”

१६. अनंलि उपि माणवकपित भगवानं थये आज्ञा जुया विज्यात—“यदि छिमि माणवक थुजाम्ह—अम्बष्ठ माणवक मभिगु कुलयाम्ह, मभिम्ह कुलपुत्र, मसःम्ह, अकल्याणभाषीम्ह, दुबुद्धिम्ह तथा श्रमण गौतम नाप थुगु खँय् तर्क व छलफल याये मफुम्ह खः धका धयागु जूसा अम्बष्ठ माणवक नों मवासे सुम्क च्वना ब्यु, छिमिसं थुगु खँय् जिनाप खँ ल्हा । मखु धयागु जूसा थुजाम्ह अम्बष्ठ माणवक भिगु कुलयाम्ह, कुलपुत्र खः, बहुश्रुतम्ह,

कल्याणभाषीम्ह, पण्डितम्ह नं खः तथा श्रमण गीतम नाप थुगु खँय् तर्क व छलफल याये फुम्ह नं खः धका धयागु जूसा छिपि नों मवासे सुम्क चवना ब्यु, अम्बष्ठ माणवकं जि नाप तर्क व छलफल याके ब्यु ।”

“भो गीतम ! अम्बष्ठ माणवक भिगु कुलयाम्ह खः ... छलपोल गीतम नाप थुगु खँय् तर्क व छलफल याये फुम्ह नं खः, उकिं जिपि नों मवासे सुम्क चवना बिये । अम्बष्ठ माणवकं थुगु खँय् छलपोल गीतम नाप छलफल याइ ।”

१७. अनंलि भगवानं अम्बष्ठ माणवकयात थथे आज्ञा जुया बिज्यात—“अम्बष्ठ ! आः थन धर्मानुकूल प्रश्न (सहधामीकोपञ्चो) वइ । लिसः बिइ मं मदुसां लिसः बिइमाः । यदि छं न्ह्यःयागु लिसः मबिल वा उखे थुखेया खँ लहात वा नोंनिमवासे सुम्क चवन वा लिहां वन धाःसा थन हे छंगु छयं न्हेकु दली । अम्बष्ठ ! छं छु मती तथा—छं वयोवृद्ध, थकालिपि ब्राह्मणपि, आचार्य प्राचार्यपिनिपाखें कृष्णायणयागु प्रारम्भया वारे व कृष्णायण वंशयाम्ह आदिपुरुषयागु वारे कना तःगु खँ न्यना तयागु दु ला ?”

थुकथं न्यना बिज्याबले अम्बष्ठ माणवक नोंमवासे सुम्क चवना चवन । निकःगु पटकय् नं भगवानं ... न्यना बिज्यात । निकःगु पटकय् नं अम्बष्ठ माणवक नों मवासे सुम्क हे चवना चवन । अनंलि भगवानं वयात थथे आज्ञा जुया बिज्यात—“अम्बष्ठ ! लिसः ब्यु । छंगु निति ध्व सुम्क चवनेगु ई मखु । अम्बष्ठ ! तथागतं स्वकः तक नं धर्मानुकूल प्रश्न न्यन नं सुनां लिसः बिइ मखु, वयागु छयं थन हे न्हेकु दली ।”

१८. उगु इलय् वज्रपाणी (वजिरपाणी) यक्ष^१ छगू तःधंगु प्रज्वलित ह्याउँक च्याःगु नंग्वारा ज्वना अम्बष्ठ माणवकया फुसय् आकाशय् चवना—“यदि अम्बष्ठ माणवकं तथागतयागुपाखें स्वकःगु पटक तक धर्मानुकूल प्रश्न न्यना बिज्यात नं लिसः मबिल धाःसा थन हे वयागु छयं न्हेकु थला बिये ।” थुम्ह वज्रपाणी यक्षयात भगवान् व अम्बष्ठ माणवक निम्हसिनं जक खंके फुगु जुया चवन ।

१९. अनंलि अम्बष्ठ माणवक ग्याका, सातु वंका म्ह जिरिङ्ग जुइका भगवानयागु हे त्राण माला भगवानयागु हे आस्था मामां तथा भगवानयागु हे शरण मामां न्ह्यावना चिजागु आसनय् फेतुना भगवानयाके थथे बित्ति यात—“भगवान् ! छु खँ न्यना बिज्यानागु खः, हानं छकः आज्ञा जुया बिज्यासा बेश जुइ ।” अनंलि भगवानं नं हानं छकः थथे आज्ञा जुया बिज्यात—

“अम्बष्ठ ! छं छु मती तथा—छं वयोवृद्ध, थकालिपि आचार्य प्राचार्यपिनिपाखें कृष्णायणयागु प्रारम्भया वारे व कृष्णायण वंशयाम्ह आदिपुरुषया वारे कना तःगु न्यनागु दुला ?”

“भो गीतम ! जि थथे हे न्यनागु दु गथे छलपोल गीतमं आज्ञा जुया बिज्यागु खः । अनंनिसें हे कृष्णायणयागु शुरु जुल, व हे कृष्णायण याम्ह आदिपुरुष खः ।”

५. उदारम्ह कृष्णायण ऋषि

२०. थथे आज्ञा जुया बिज्यायेवं उपि माणवकपिसं हाःहाः यात, उच्च शब्द, महाशब्द यात—“भो ! अम्बष्ठ माणवक कुजातम्ह खनि, नीच कुलीनम्ह खनि, अम्बष्ठ माणवक शाक्यतय् दासीपुत्र खनि, शाक्यत अम्बष्ठ माणवकयाम्ह स्वामी खनि । अहो ! थुजाम्ह धर्मवादी श्रमण गीतमयात कण्डै कीसं अप्रसन्न याये त्यनागु खनि ।”

२१. अनंलि भगवानयात थये जुल—“धुमिसं अम्बष्ठ माणवकयात अति मूर्खतापूर्वक दासीपुत्र धका खं ल्हाना निन्दा याता च्वन । थये धाय्केगुलि (वयात) बचे याये माल । अनंलि भगवानं उं पि माणवकपित थये आज्ञा जुया बिज्यात—“माणवकपि ! छिमिसं अम्बष्ठ माणवकयात मूर्खतापूर्वक आपालं दासीपुत्र धका खं ल्हाना हेबाय्चवाय् याये मते । उम्ह कृष्ण ऋषि तःसकं मन छ्व दंम्ह खः । उम्ह कृष्ण ऋषि दक्षिण जनपदय् वना ब्रह्ममन्त्र अध्ययन याता ओक्काक जुजुयाथाय् वया वयाम्ह मद्यरूपी म्हाय्मचा पर्ववन । अनंलि उम्ह जुजुं तं पिकया मन सुख मदयेका—सु खः थ्व, दासीपुत्रथे जुया नं जिमि म्हाय्मचा मद्यरूपी पर्ववम्ह धका धनुषय् वाण तल । धनुषय् तःगु वाणयात जुजुं न तोते फत न लिकाये हे फुगु जुल । माणवकपि ! अनंलि अन च्वं पि अमात्यपि, राजदरबारयापि मनूत कृष्ण ऋषियाथाय् वना थये याचना यात—‘गुरुजु ! जुजुयागु स्वस्ति याता बिज्याहुं । गुरुजु ! जुजुयागु स्वस्ति याता बिज्याहुं ।’

“जुजुया स्वस्ति जुइ परन्तु जुजुं वाण पृथ्वीस तोता बिल धाःसा जुजुयागु गनतक राज्य दुगु खः अनतक पृथ्वी टुक्रा टुक्रा जुइ ।”

“गुरुजु ! जुजुयागु नं राज्ययागु नं स्वस्ति जुइमा ।” “जुजुं वाण ओकाशय् तोता बिल धाःसा जुजुयागु गनतक राज्य दुगु खः अनतक न्हेदें तक वा वइ मखु ।”

“गुरुजु ! जुजुयागु नं, राज्ययागु नं स्वस्ति जुइमा, वा नं वयेमा !”

“जुजुयागु नं राज्ययागु नं स्वस्ति जुइ, वा नं वइ । अथे जूसा जुजुं थः तःधिम्ह काय्यात धनुष वाण तोता ब्यु । राजकुमारयात छुं भय दइ मखु ।

“अनंलि माणवकपि, अमात्यपि सकलें ओक्काक जुजुयाथाय् वना बिन्ति यात—“छपिनि तःधिम्ह काय्यात वाण तोता बिज्याहुं ।” अनंलि ओक्काक जुजुं नं तःधिम्ह काय्यात धनुष वाण तोता बिल । राजकुमारयात नं छुं मजुल । अनंलि ओक्काक भयभीत जुया, त्रसित जुया, म्हाजिरिङ्ग जुइका, ब्रह्मदण्ड खना ग्याना थःम्ह मद्यरूपी म्हाय्मचा वयात बिल । माणवकपि ! उंकि छिमिसं अम्बष्ठ माणवकयात अति मूर्खतापूर्वक दासीपुत्र धका खं ल्हाना निन्दा याये मते । उम्ह कृष्ण ऋषि मन छ्व दंम्ह खः ।”

६. मनूत मध्ये च्चत्री श्रेष्ठ

२२. अनंलि भगवानं अम्बष्ठ माणवकयात आज्ञा जुया बिज्यात—“अम्बष्ठ ! थन छं छुं मती तया—क्षत्रिय कुमार व ब्राह्मण कन्यायागु संवास जुया जन्म जूम्ह काय्पाखें ब्राह्मणपिनि बिचय् आसन व लः चले जुइ लाकि जुइ मखु ?”

“ओ गीतम ! चले जुइ ।”

“वयात ब्राह्मणपिसं श्रद्धा-भोजय्, मंगल-भोजय्, यज्ञय् अथवा स्वागत-भोजय् नापं तया नकी लाकि नकी मखु ?”

“ओ गीतम ! वयात नकी ।”

“वयात वेद मन्त्र ब्वंकी लाकि ब्वंकी मखु ?”

“ओ गीतम ! वयात ब्वंकी ।”

“वयात ब्राह्मणया म्हाय्मचा बिइ लाकि बिइ मखु ?”

“भो गौतम ! बिइ ।”

“वयात क्षत्रियपिसं क्षत्रिय अभिषेक याइ लाकि याइ मखु ?”

“भो गौतम ! याइ मखु ।”

“व छु कारण ?”

“भो गौतम ! मांयागुपाखें अपरिशुद्ध जूगुलि, मां क्षत्रीनि मजूगुलि ।”

“अम्बष्ठ ! अथे जूसा छं छु मती तथा —ब्राह्मणकुमार व क्षत्री कन्यायागु संवास जुया जन्म जूम्ह काय्पाखें ब्राह्मणपिनि विचय् आसन व लः चले जुइ कि जुइ मखु ?”

“भो गौतम ! चले जुइ ।”

“वयात ब्राह्मणपिसं श्रद्धा-भोजय् ... अथवा स्वागत-भोजय् नापं तथा नकी लाकि नकी मखु ?”

“भो गौतम ! वयात नकी ।”

“वयात वेद मन्त्र ब्वंकी लाकि ब्वंकी मखु ?”

“भो गौतम ! वयात ब्वंकी ।”

“वयात ब्राह्मणया म्हाय्मचा बिइ लाकि बिइ मखु ?”

“भो गौतम ! बिइ ।”

“वयात क्षत्रियपिसं क्षत्रिय अभिषेक याइ लाकि याइ मखु ?”

“भो गौतम ! याइ मखु ।”

“व छु कारण ?”

“भो गौतम ! बौयागुपाखें अपरिशुद्ध जूगुलि, बौ क्षत्री मजूगुलि ।”

२३. “अम्बष्ठ ! थुकथं मांयागुपाखें बौयागुपाखें नं क्षत्री हे तःधं, ब्राह्मण हीन जुया च्वन । अम्बष्ठ ! थन छं छु मती तथा—सुं ब्राह्मणयात ब्राह्मणपिसं छुं पाप याःगुया कारणं छयंनय् सैं खाना छयं छगलं नौनं बुला, दाया, देशं वा नगरं पितना छवत धाःसा वया ब्राह्मणपिनि विचय् आसन व लः चले जुइ लाकि जुइ मखु ?”

“भो गौतम ! जुइ मखु ।”

“वयात ब्राह्मणपिसं श्रद्धा-भोजय् ... अथवा स्वागत-भोजय् नापं तथा नकी लाकि नकी मखु ?”

“भो गौतम ! नकी मखु ।”

“वयात वेद मन्त्र ब्वंकी लाकि ब्वंकी मखु ?”

“भो गौतम ! वयात ब्वंकी मखु ।”

“वयात ब्राह्मणया म्हाय्मचा बिइ लाकि बिइ मखु ?”

“भो गौतम ! बिइ मखु ।”

“अम्बष्ठ ! थन छं छु मती तथा—सुं क्षत्रीयात क्षत्रीपिसं पाप याःगुया कारणं छयंनय् सैं खाना छयं छगलं नौनं बुला दाया, देशं वा नगरं पितना छवत धाःसा वयात ब्राह्मणपिनि विचय् आसन व लः चले जुइ लाकि जुइ मखु ?”

“भो गौतम ! चले जुइ ।”

“वयात ब्राह्मणपिसं श्रद्धा-भोजय् ... अथवा स्वागत-भोजय् नापं तथा नकी लाकि नकी मखु ?”

“भो गौतम ! वयात नकी ।”

“वयात वेद मन्त्र व्वंकी लाकि व्वंकी मखु ?”

“भो गीतम ! वयात व्वंकी ।”

“वयात ब्राह्मणया म्हाय्मचा बिइ लाकि बिइ मखु ?”

“भो गीतम ! बिइ ।”

२४. “अम्बष्ठ ! सुं क्षत्रीयात क्षत्रीपिसं छुं पाप याःगुया कारणं छयंनय् सें खाना छयं छगलं नीनं बुला देशं वा नगरं पितना छवःसा नं उम्ह क्षत्री, परम हीनताय् व परम नीचताय् ध्यनी । थुजागु परम हीनताय् व परम नीचताय् थ्यंका नं क्षत्री हे श्रेष्ठ जुया च्वन, ब्राह्मण हीन जुया च्वन । ब्रह्मा संनत्कुमारं नं गाथाद्वारा थये धाःगु दु—

“गोत्र सम्बन्धी खँ लहाइपि मनूत मध्ये क्षत्री श्रेष्ठ खः । विद्या-चरणं गुम्ह सम्पन्न जुइ व हे देव मनुष्यपि मध्ये श्रेष्ठ खः ।”

“अम्बष्ठ ! संनत्कुमार ब्रह्मां थ्व गाथा बांलाक हे धाःगु खः, बांमलाक धाःगु मखु; शुभाषित हे जू, दुर्भाषित मजू; अर्थ युक्त हे जू, अनर्थ युक्त मजू । थ्वयात जि नं अनुमोदन याये । अम्बष्ठ ! जि नं अथे हे धाये—

“खत्तियो सेट्ठो जनेतस्मि ये गोत्रपटिसारिनो ।

विज्जाचरण सम्पन्नो सो सेट्ठो देवमानुसे’ति ॥”

(थुकिया अर्थ च्वय् बने धुकल ।)

न्हापांगु भाणवार ब्वचाल ।

Dhamma.Digital

७. विद्या-चरण

“भो गीतम ! चरण धयागु छु ? विद्या धयागु छु ?”

२५. “अम्बष्ठ ! अनुत्तर विद्या-चरण सम्पदायात न जातिवाद धाइ न गोत्रवाद धाइ न मानवाद हे धाइ—न ‘छ जित लायक जू अथवा न जित छ लायक मजू’ धका हे धाइ । अम्बष्ठ ! गन आवाह दइ, गन विवाह दइ, गन आवाह-विवाह दइ अन उकियात हे जातिवाद, गोत्रवाद तथा मानवाद नं धाइ । अन ‘जित छ लायक जू’ ‘जित छ लायक मजू’ धयागु नं दइ । अम्बष्ठ ! गुम्हसित जातिवादय् वा गोत्रवादय् वा मानवादय् वा आवाह-विवाहय् चिना तइ, उम्ह अनुत्तर विद्या-चरण सम्पदां तापाना च्वनी । अम्बष्ठ ! जातिवाद-बन्धन, गोत्रवाद-बन्धन, मानवाद-बन्धन, आवाह-विवाहवाद-बन्धनयात तोता च्वंपिसं हे जक अनुत्तर विद्या-चरण संपदा साक्षात्कार याना काये फइ ।”

“गीतम ! चरण धयागु छु ? विद्या धयागु छु ?”

२६. “अम्बष्ठ ! थन तथागत अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध लोकय् उत्पन्न जुया बिज्याइ । वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध, विद्या-चरण सम्पन्न, सुगत, लौकविद्, अनुत्तर, पुरुषदम्य सारथी, देव मनुष्यपिनि शास्ता तथा

बुद्ध भगवान् खः । वसपोलं थुगु लोकयात देव सहित मार सहित ब्रह्मा सहित श्रमण ब्राह्मण सहित प्रजापित, देव सहित मनुष्य लोकयात स्वयं अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कार याना धर्म उपदेश याना बिज्याइ । वसपोलं आदिकल्याण, मध्यकल्याण व पर्यवशानकल्याण जुइगु धर्मोपदेश याना बिज्याइ । वसपोलं अर्थयुत्त व व्यञ्जनयुत्त केवल परिपूर्णगु परिशुद्धगु ब्रह्मचर्यायात नं प्रकाश याना बिज्याइ । अनंलि उगु धर्म न्यना गृहपति वा गृहपतिपुत्र वा मेगु गुगु कुल्य जन्म जूम्हं धर्म श्रवण याइ । धर्म न्यना तथागत प्रति वया श्रद्धा उत्पन्न जुइ । श्रद्धा प्रतिलाभ यायेवं वं मनं थये विचार याइ—छेंय् च्वनेगु बाधपूर्ण जुया च्वन, रजयुत्त जुया च्वन, प्रव्रजित जुइगु चकंगु आकाशर्थे खः ... पे०^१ ...

“अनंलि उम्ह भिक्षु अनेक प्रकारया काम विषयं अलग जुया अनेक प्रकारया अकुशलं अलग जुया वितर्क विचार युक्त विवेकजः, प्रीति सुख दुगु प्रथम ध्यान प्राप्त याना च्वनी ... पे० ... थ्व नं वयागु चरण खः ।”

“अम्बष्ठ ! हानं भिक्षु वितर्क विचारयात उपशान्त याना आध्यात्मिक सम्प्रसादयात चित्तिय एकाग्र याना वितर्क विचार रहित समाजिधः प्रीति सुख दुगु द्वितीय ध्यान प्राप्त याना च्वनी ... पे० ... थ्व नं वयागु चरण खः ।”

“अम्बष्ठ ! हानं भिक्षु प्रीतियात नं त्याग याना स्मृति सम्प्रजन्य जुया शारीरिक सुखानुभव याना च्वनी । गुकियात आर्येपिसं ‘उपेक्षावान् स्मृतिवान् सुखपूर्वक च्वनीगु’ धका धाइगु खः । अजागु तृतीय ध्यान प्राप्त याना च्वनी ... पे० ... थ्व नं वयागु चरण खः ।

“अम्बष्ठ ! हानं सुखयात नं तोता दुःखयात नं तोता न्हापा हे सीमनस्यया अन्त याना सुख दुःख मदुगु स्मृति व उपेक्षा परिशुद्ध याना चतुर्थ ध्यान प्राप्त याना च्वनी ... पे० ... थ्व नं वयागु चरण खः ।

“थुकथं समाहित चित्त जुइ धुंका, परिशुद्ध स्वच्छ निर्मल क्लेश रहित जुइ धुंका, मृदु तथा कर्मण्य जुइ धुंका तथा निश्चलताय् ध्येने धुंका वं ज्ञानदर्शनया निरति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात ब्वछुकी ... पे०^२ ... थ्व नं वयागु विद्या खः । ... पे०^३ ... आः थन हाकनं वयेमाःगु हेतु मंतं धयागु ज्ञान नं दइ । थ्व नं वयागु विद्या खः । थ्व हे वयागु विद्या खः ।

“अम्बष्ठ ! थुजाम्ह भिक्षुयात हे ‘विद्या सम्पन्नम्ह’ धाइ हानं ‘विद्या-चरण सम्पन्न’ नं धाइ । अम्बष्ठ ! थुगु विद्या सम्पदा, चरण सम्पदा स्वया च्वयागु (श्रेष्ठतरगु) व भिगु (प्रणीततरगु) मेगु विद्या सम्पदा व चरण सम्पदा मंत ।”

२७. “अम्बष्ठ ! थुगु अनुत्तरगु विद्या-चरणया निरति प्यंगू परिहानि (अपायमुख) दु । छु छु प्यंगू ?

“अम्बष्ठ ! थन सुं श्रमण वा ब्राह्मणपि थुगु अनुत्तरगु विद्या-चरण पूरा मयासे कमण्डलु आदि तपस्वीयागु परिष्कार ग्रहण याना—‘कुतु वःगु फलफूल जक नये’ धका वनवासया निरति जङ्गलय् वनी । व विद्या-चरणया सेवक जक जुइ । अम्बष्ठ ! अनुत्तरगु विद्या-चरणया थ्व न्हापांगु परिहानि खः ।

१. थनया बाकी खँत सामञ्जस्य-सुत्त पृ. ४१ निसँ ४८ स दुयें ‘महाराज’ या थासय् थन ‘अम्बष्ठ’ यात सम्बोधन याना प्रत्येक शीलया अन्तय् ‘थ्व नं वयागु शील हे खः’ या थासय् ‘थुकथं भिक्षु शील सम्पन्नम्ह जुइ’ धका स्वाका ब्वनेगु ।

२. थनया बाकी खँत सामञ्जस्य-सुत्त पृ. ५० निसँ ५४ स दुयें ‘अम्बष्ठ’ यात सम्बोधन याना ‘महाराज ! थुगु सान्दृष्टिक श्रामण्यफल न्हापाया सान्दृष्टिक श्रामण्यफल स्वया नं बांलागु व भिगु खः’ धयागु वाक्यया थासय् ‘अम्बष्ठ ! थ्व नं वयागु (भिक्षुयागु) विद्या खः’ धका स्वाका ब्वनेगु ।

“अम्बष्ठ ! थन सुं श्रमण वा ब्राह्मणपि थुगु अनुत्तरगु विद्या-चरण पूरा मयासे कमण्डलु आदि तपस्वीयागु परिष्कार ग्रहण याना—‘कुतुं वःगु फलफूल जक नये’ धका नं जङ्गल्य वनी मखु परन्तु कू व दांला ज्वना ‘कन्दमूल फल नये’ धका वनय् दुहाँ वनी । व विद्या-चरणया सेवक जक जुइ । अम्बष्ठ ! अनुत्तरगु विद्या-चरणया थ्व प्यंगूगु परिहानि खः ।

“अम्बष्ठ ! थन सुं श्रमण वा ब्राह्मणपि थुगु अनुत्तरगु विद्या-चरण पूरा मयासे कमण्डलु आदि तपस्वीयागु परिष्कार ग्रहण याना—‘कुतुं वःगु फलफूल जक नये’ धका नं जङ्गल्य वनी मखु, कू व दांला ज्वना ‘कन्दमूल फल नये’ धका नं वनय् दुहाँ वनी मखु परन्तु गां वा निगम सत्तिक अग्निशाला दयेका मि च्याका होम कर्म याइ । व विद्या-चरणया सेवक जक जुइ । अम्बष्ठ ! अनुत्तरगु विद्या-चरणया थ्व स्वंगूगु परिहानि खः ।

“अम्बष्ठ ! थन सुं श्रमण वा ब्राह्मणपि थुगु अनुत्तरगु विद्या-चरण पूरा मयासे कमण्डलु आदि तपस्वीयागु परिष्कार ग्रहण याना—‘कुतुं वःगु फलफूल जक नये’ धका नं जङ्गल्य वनी मखु, कू व दांला ज्वना ‘कन्दमूल फल नये’ धका नं वनय् दुहाँ वनी मखु हानं गां वा निगम सत्तिक अग्निशाला दयेका मि च्याका नं होम कर्म याइ मखु परन्तु प्यका लंय प्यका लोखा दुगु छें दयेका ‘प्यखेरं दिशां वपि श्रमण वा ब्राह्मणपि यथाशक्य यथाबल पूजा सत्कार याये’ धका जुया च्वनी । व विद्या-चरणया सेवक जक जुइ । अम्बष्ठ ! अनुत्तरगु विद्या-चरणया थ्व प्यंगूगु परिहानि खः । अम्बष्ठ ! अनुत्तरगु विद्या-चरण सम्पदाया निर्ति थ्व हे प्यंगू परिहानि खः ।”

२८. “अम्बष्ठ ! छं छु मती तया—छं छु थः आचार्ययाके थ्व अनुत्तरगु विद्या-चरण सम्पदा खनागु दुला ?

“भो गौतम ! खनागु मदु । भो गौतम ! गुकथं जि थः आचार्ययाके नं थुजागु अनुत्तरगु सम्यक् विद्या-चरण सम्पदा खंके फइ ? जिमि आचार्य नं थुजागु सम्पदां आपालं तापाःनि ।

“अम्बष्ठ ! छं छु मती तया—थः आचार्य लिसे थुगु अनुत्तरगु विद्या-चरण पूरा मयासे कमण्डलु आदि तपस्वीयागु परिष्कार ग्रहण याना—‘कुतुं वःगु फलफूल जक नये’ धका वनय् दुहाँ वनेगुली लगे जुया च्वनाला ?

“भो गौतम ! मखु ।”

“अम्बष्ठ ! छं छु मती तया—थः आचार्य लिसे थुगु अनुत्तरगु विद्या-चरण पूरा मयासे कमण्डलु आदि तपस्वीयागु परिष्कार ग्रहण याना—‘कुतुं वःगु फलफूल जक नये’ धका नं जङ्गल्य मवंसे, कू व दांला ज्वना ‘कन्दमूल फल नये’ धका वनय् दुहाँ वनेगुली लगे जुया च्वनाला ?

“भो गौतम ! मखु ।”

“अम्बष्ठ ! छं छु मती तया—थः आचार्य लिसे थुगु अनुत्तरगु विद्या-चरण पूरा मयासे कमण्डलु आदि तपस्वीयागु परिष्कार ग्रहण याना—‘कुतुं वःगु फलफूल जक नये’ धका नं जङ्गल्य मवंसे, कू व दांला ज्वना ‘कन्दमूल फल नये’ धका नं वनय् दुहाँ मवंसे, गां वा निगम सत्तिक अग्निशाला दयेका मि च्याका होम कर्म याइ धका लगे जुया च्वनाला ?

“भो गौतम ! मखु ।”

“अम्बष्ठ ! छं छु मती तया—थः आचार्य लिसे थुगु अनुत्तरगु विद्या-चरण पूरा मयासे कमण्डलु आदि तपस्वीयागु परिष्कार ग्रहण याना—‘कुतुं वःगु फलफूल जक नये’ धका नं जङ्गल्य मवंसे, कू व दांला ज्वना ‘कन्दमूल फल नये’ धका नं वनय् दुहाँ मवंसे, गां वा निगम सत्तिक अग्निशाला दयेका मि च्याका नं होम कर्म

मयासे प्यका लंय प्यका लोखा दुगु छे दयेका 'प्यखेरं दिशां वपि श्रमण वा ब्राह्मणपित यथाशक्य यथाबल पूजा सत्कार याये' धका लगे जुया च्वनाला ?

“भो गौतम ! मखु ।”

२९. “अम्बष्ठ ! अथे खःसा छ थः आचार्य सहित थुगु अनुत्तरगु विद्या-चरण सम्पदा नाप तापा खनी । (उलि जक मखु) अक अनुत्तरगु विद्या-चरण सम्पदाया प्यंगू परिहानि लिसे तक नं छ थः आचार्य सहित परिहीनम्ह खनी । छं आचार्य पुष्करसाति ब्राह्मणयाके सयेका छं थथे धयागु मखुला—‘गन थ्व नीच (इभ्य), कृष्ण, ब्रह्मायागु पालि पिहां वःम्ह मुण्डक श्रमण नाप त्रैविद्य ब्राह्मणपनिगु छलफल (साकच्छा) ।’ थः स्वयं उगु गुणं अपरिपूर्ण व तापाका च्वना नं गुकथं थथे धाये फुगु ! अम्बष्ठ ! स्व, छ व छिमि आचार्य पुष्करसाति ब्राह्मणया थ्व गपाय्धंगु अपराध !

८. न्हापायापि ऋषिपिनिगु प्रतिपदा

३०. “अम्बष्ठ ! पुष्करसाति ब्राह्मण प्रसेनजित कोशल जुजुं बियातःगु नइम्ह खः । (परन्तु) पुष्करसाति ब्राह्मण प्रसेनजित कोशल जुजुयात खवाः तक नं मक्यं । खँ ल्हाये मालिबले नापं पर्दाया ल्युने च्वना खँ ल्हाइ । अम्बष्ठ ! गुम्हसियागु धर्मतापूर्वक कमाये याना तःगु सम्पत्ति भिक्षा ग्रहण याना च्वनानं वं हे प्रसेनजित कोशल जुजुयात न्होने तकं वय्के मब्यू । छिमि गुरु पुष्करसाति ब्राह्मणयागु थ्व गजागु अपराध खः, स्व ।

३१. “अम्बष्ठ ! छं छु मती तया—जुजु प्रसेनजित किसी गया वा सल गया अथवा रथय् च्वना उच्च श्रेणीयापि राज्ययापि (जुजुपि) लिसे छुं सरुलाह याइ । अनंलि प्रसेनजित कोशल जुजु छेले लिक्क च्वनी । अनं सुं शूद्र वा शूद्रदास वया अजागु हे खँ कंवइ—‘थुजाम्ह जुजु प्रसेनजित कोशलं थथे धाल, थथे नं धाल ।’ अथे जूसा छु वं थथे धाये मात्रं जुजुं धाःगु वा जुजुं हे धया च्वंगु खँ जुइ ला ? अथवा थुलि हे व जुजु वा राज अमात्य जुइ फइ ला ?”

“भो गौतम ! जुइ फइ मखु ।”

३२. “अम्बष्ठ ! थथे हे छं नं ब्राह्मणपिनि न्हापायापि पूर्वज ऋषि मन्त्रकर्ता, मन्त्रप्रवर्तकपि दु गुपिनिगु पुलांगु मन्त्रपद, गीत, प्रोक्त, संहितायात आः यापि त्रैविद्य ब्राह्मणपिसं अनुगायन, अनुभाषण व अनुवाचन याइगु जुया च्वन । गथेकि—अष्टक, वामक, वामदेव, विष्वामित्र, यमदग्नि, अग्निरस, भारद्वाज, वाशिष्ठ, काश्यप व भृगु । इमिगु मन्त्रपद आचार्य सहित जिं ब्वना च्वना धायेवं छं नं ऋषि वा ऋषित्वय् थ्यंके धका थ्यंके फइला ? थ्व सम्भव महु ।”

३३. “अम्बष्ठ ! छं छु मती तया—छ वयोवृद्ध, थकालिपि ब्राह्मणपि आचार्य प्राचार्यपिके न्यनागु दु ला—छु छं उरि वयोवृद्ध ब्राह्मणपिनिपाखें ब्राह्मणपिनि पूर्वज ऋषि ...^१... अष्टक, वामक ... (दु) गुपिसं बांलाक शरीर छायेपिया सैं दारी खाना मणिकुण्डल तिसां तिया, तुयूगु वस्त्र पुना पञ्चकाम विषयय् आः गथे छ थन आचार्य सहित च्वना च्वंगुथें च्वना च्वनिगु खः धका न्यनागु दु ला ?

“भो गौतम ! महु ... पे० ...”

१. यनयागु बाकी खँ च्वय्थेतुं ।

“यथे जूसा छु इमिसं शाली जाकियागु जा, शुद्धगु ला, (सा:सा:गु) तरकारी, त:तामछि क्ये, त:तामछि वासा तथा आ: गथे छ थन आचार्य सहित भोजन याना च्वंगुथे, याना च्वनिगु ख: धका न्यनागु दु ला ?

“भो गौतम ! महु ... पे० ...”

“यथे जूसा छु इमिसं रमणीय शरीर दुपि मिसात नाप, आ: गथे छ थन आचार्य सहित च्वना च्वंगुथे, च्वना च्वनिगु ख: धका न्यनागु दु ला ?”

“भो गौतम ! महु ... पे० ...”

“यथे जूसा छु इमिसं धुसैं खाना तपि खच्चर सल दुगु रथय् च्वना त:हागु कथि सलयात दादा रथय्, आ: गथे छ थन आचार्य सहित च्वना च्वंगुथे, च्वना च्वनिगु ख: धका न्यनागु दु ला ?”

“भो गौतम ! महु ... पे० ...”

“यथे जूसा छु इमिसं तत:जागु पखालं चाहुइका, ध्वाखाय् पा: तथा, नगर प्राकारय् भाला, तलवार, ज्वंका मनूतय्सं सुरक्षा याका, आ: गथे छ थन आचार्य सहित (बंगलाघरय्) च्वना च्वंगुथे च्वना च्वनिगु ख: धका न्यनागु दु ला ?

“भो गौतम ! महु ... पे० ...”

“अम्बष्ठ ! थुकथं छ आचार्य सहित न ऋषि ख:, न ऋषित्वय् वनेगु लेंय् ला:म्ह ख: । अम्बष्ठ ! जि प्रति छं छु शंका दुसा, उपशंका दुसा व न्यं, जि छंगु शंका, उपशंका मदयेक लिस: बिये ।

६. अम्बष्ठ माणवक पुष्करसातियाथाय् वंगु

३४. अनंलि भगवान् विहारं पिने पिहाँ बिज्याना चंक्रमण स्थलय् दना बिज्याना च्वन । अम्बष्ठ माणवक नं विहारं पिने पिहाँ वया चंक्रमण स्थलय् दना च्वन । अम्बष्ठ माणवकं भगवान् लिसे चंक्रमण यायां भगवानयागु शरीरय् स्वीनिता महापुरुष लक्षण^१ दु लाकि महु धका जांच (समन्वयन) यात । स्वीनिता महापुरुष लक्षण मध्ये वं कोषं आच्छादित वस्तु गुह्य (गुह्येन्द्रिय) व पूर्णजिह्वा (म्ये) बाहेक मेगु सकतां दुगु खंकल । अथेन्ह वं मखंगु थुपि निगू महापुरुष लक्षणया खेंय् वयाके दुगु शंका ल्यना हे च्वंगु जुया च्वन ।

३५. उगु इलय् भगवानया मनय् थथे जुल—‘थुम्ह अम्बष्ठ माणवकं जिके दुगु कोषं अच्छादित वस्तु गुह्य (गुह्यपुरुषेन्द्रिय) व पूर्णजिह्वा (म्ये) बाहेक मेगु सकतां स्वीनिता महापुरुष लक्षणत खंके धुंकल ।’ अनंलि भगवानं अजागु ऋद्धि-अभिसंस्कार याना बिज्यात गुकि याना अम्बष्ठ माणवकं गुह्यपुरुषेन्द्रिय खंके फुगु ख: । अनंलि भगवानं थ:गु म्ये च्वकां न्हाय्यागु निप्पालसं म्ये छवया बिज्यात, न्हाय्पं निपाय्सनं म्ये थिइका बिज्यात तथा ललाट मण्डल (कपा छगल) म्ये तोपुया बिज्यात । अनंलि अम्बष्ठ माणवकयात थथे जुल—‘श्रमण गौतम स्वीनिता महापुरुष लक्षणं सम्पन्न जुया बिज्याम्ह ख:, अपरिपूर्ण जुया बिमज्याम्ह जुया च्वन । भगवानयात थथे बन्ति यात—“हवस्, गौतम ! आ: जिपि वने, जिमि ज्या दु, आपालं याये मा:गु ज्या दु ।”

“छं ई स्वया ।”

१. थुपि लक्षणत क्वय् महापदान-सुत्तय् पारा. नं. २० स दु ।

३६. अनंलि अम्बष्ठ माणवक खच्चर सल दुगु रथय् च्वना लिहाँ वन । उगु समयय् पुष्करसाति ब्राह्मण उक्कट्ठां पिने पिहाँ वया आपालं ब्राह्मणत च्वना थःगु हे उद्यानय् च्वना अम्बष्ठ माणवकयागु प्रतीक्षा याना च्वन । अम्बष्ठ माणवक नं रथं वने ज्यूथाय् तक रथं वन अनंलि पुष्करसाति ब्राह्मण च्वंगु थासय् न्यासीं वन । अन ध्यंका पुष्करसाति ब्राह्मणयात अभिवादन याना छखे लिक्क फेतुत ।

३७. छखे लिक्क फेतुना च्वंम्ह अम्बष्ठ माणवकयाके पुष्करसाति ब्राह्मणं थथे धाल—“तात अम्बष्ठ ! छु श्रमण गौतम खं ला ? श्रमण गौतम अजाम्ह हे खः लाकि मखु ? गथे कीर्ति शब्द न्यना च्वंगु खः अजाम्ह हे श्रमण गौतम खः लाकि मखु ?”

“गुरु ! दुगु हे गुणं कीर्ति शब्द फेले जुया च्वंम्ह खः ... । वसपोल गौतम, स्वीनिता महापुरुष लक्षणं परिपूर्ण जुया बिज्याम्ह खः, अपरिपूर्ण जुया बिज्याम्ह मखु ।”

“तात अम्बष्ठ ! श्रमण गौतम नाप छं छु खँल्हाबल्हा जूगु नं दु ला ?”

“गुरु ! जूगु दु ।”

“तात ! गजागु खँल्हाबल्हा जुल ?”

अम्बष्ठ माणवकं गुलि नं खँ श्रमण गौतम लिसे जूगु खः व फुक्क खँ पुष्करसाति ब्राह्मणयात न्यंकल ।

३८. थथे धायेवं पुष्करसाति ब्राह्मणं अम्बष्ठ माणवकयात थथे धाल—“अहो ! गजागु कीगु पण्डित्व ! अहो, गजापि बहुश्रुतपि खनि ! अहो कीगु त्रैविद्य !! गुगु किसिमं छं वसपोल भगवानयात आक्षेप याना खँ ल्हात, थुगु किसिमं खँ ल्हाम्ह अनर्थचारी, अहितैषी पुरुष मरणं लिपा अपाय, दुर्गति, विनिपात नरकय् वनी । छंगु कतुं याना जिगु रहस्य नं प्वःगु जुल । अहो ! जिपि गजापि पण्डित ! ... ! धाधां तंचाया, अप्रसन्न जुया अम्बष्ठ माणवकयात तुति ल्वाकम न्याना अन हे वः तुइका तुरुन्त हे पुष्करसाति ब्राह्मण भगवानयागु दर्शन याः वनेत तयार जुल ।

१०. पुष्करसाति बुद्धयाथाय् वंगु

३९. अनंलि अन मुना च्वंपि ब्राह्मणपिसं पुष्करसाति ब्राह्मणयात थथे धाल—‘भो ! थौं श्रमण गौतमयागु दर्शन याः वनेत लिवात, कन्है हे जक छपि वसपोल श्रमण गौतमयागु दर्शन यायेत बिज्याहुँ ।’ अनंलि पुष्करसाति ब्राह्मण थःगु छेंय् उत्तमगु प्रणीतगु खाद्य भोज्य तयार याके बिया, रथय् तया, चिराक ज्वंके बिया, उक्कट्ठां पिहाँ वया गन इच्छानङ्गल वनखण्ड दु अन वन । रथं वने ज्यूथाय् तक रथं वन अनंलि न्यासीं वन । भगवानयाथाय् ध्यसैलि वसपोल नाप ... कुशलवार्ता याये धुंका छखे लिक्क फेतुत ।

४०. छखे लिक्क फेतुना पुष्करसाति ब्राह्मणं भगवानयात थथे विन्ति यात—“भो गौतम ! थन जिमि शिष्य अम्बष्ठ माणवक वःगु दु मखुला ?”

“खः, वःगु दु, छंम्ह शिष्य अम्बष्ठ माणवक ।”

“भो गौतम ! अम्बष्ठ माणवक नाप छलपोल गौतमया छुं खँल्हाबला नं जूगु दु लाकि ?”

“... जूगु दु ।”

“अम्बष्ठ माणवक नाप छलपोल गौतमयागु गजागु खँल्हाबला जुल ?”

भगवानं अम्बुष्ठ माणवक नाप जूगु फुक्क खँ पुष्करसाति ब्राह्मणयात आज्ञा दयेका बिज्यात । भगवानयागु खँ न्यना पुष्करसाति ब्राह्मणं भगवानयात थथे बिन्ति यात—“भो गौतम ! अम्बुष्ठ माणवक मूर्खम्ह खः । छलपोल गौतमं अम्बुष्ठ माणवकयात क्षमा याना बिज्याहूँ ।”

“ब्राह्मण ! अम्बुष्ठ माणवक सुखी जुइमा ।”

४१. अनंलि पुष्करसाति ब्राह्मणं भगवानयागु शरीरय् स्वीनिता महापुरुष लक्षण दु लाकि मदु धका जांच याना स्वत । अन पुष्करसाति ब्राह्मणं कोषं आच्छादित वस्तु गुह्य (गुह्येन्द्रिय) व पूर्णजिह्वा (म्यें) बाहेक मेगु सकतां महापुरुष लक्षण दुगु खंकल । अथेन्हं वं मखंगु थुपि निगू महापुरुष लक्षणया खँय वयाके दुगु शंका ल्यना हे च्वंगु जुया च्वन ।

४२. उगु इलय् भगवानया मनय् थथे जुल—‘थुम्ह पुष्करसाति ब्राह्मणं जिके दुगु कोषं आच्छादित वस्तु गुह्य (गुह्यपुरुषेन्द्रिय) व पूर्णजिह्वा (म्यें) बाहेक मेगु सकतां स्वीनिता महापुरुष लक्षणत खंके धुंकल ।’ अनंलि भगवानं अजागु ऋद्धि-अभिसंस्कार याना बिज्यात गुकि याना पुष्करसाति ब्राह्मणं कोषं आच्छादित वस्तु गुह्य खंके फुगु खः । अनंलि भगवानं थःगु म्यें च्वंका न्हाय्या निप्वालसं म्यें छव्या बिज्यात, न्हाय्पं निपाय् नं म्यें थिइका बिज्यात तथा ललाट मण्डल म्यें तोपुया बिज्यात ।

४३. पुष्करसाति ब्राह्मणयागु (मने) थथे जुल—“श्रमण गौतम स्वीनिता महापुरुष लक्षणं परिपूर्ण जुया बिज्याम्ह खः, अपरिपूर्ण जुया बिज्याम्ह मखु ।” भगवानयात थथे बिन्ति यात—“भो गौतम ! कन्हेया निंति भिक्षुसङ्घ सहित जिगु निमन्त्रणा स्वीकार याना बिज्याहूँ ।” भगवानं मौनभावं स्वीकार याना बिज्यात ।

४४. अनंलि पुष्करसाति ब्राह्मणं भगवानं निमन्त्रणा स्वीकार याना बिज्यागु सिइका (कन्हेखुन्हु) भगवानयात ई त्यगु सूचं बिल—“भो गौतम ! ई त्यल, भोजन तयार जुल ।” अनंलि भगवानं पुर्वाण्ह समय पात्र-चीवर धारण याना भिक्षुसङ्घ नाप गन पुष्करसाति ब्राह्मणयागु निवासस्थान दु अन बिज्याना लाया तःगु आसनय् फेतुना बिज्यात । अनंलि पुष्करसाति ब्राह्मणं भगवान् सहित भिक्षुसङ्घयात थःगु हे ल्हातं प्रणीतगु खादथ भोज्य अपित यात । मेपि माणवकपिसं भिक्षुसङ्घयात खादथ भोज्य अपित यात । भोजन सिधयेवं पात्र छथाय् तये धुंका पुष्करसाति ब्राह्मण नं छगू चिजागु आसन कया छले लिक्क फेतुत ।

४५. छत्रे लिक्क फेतुना च्वंम्ह पुष्करसाति ब्राह्मणयात भगवानं आनुपूर्विक कथा कना बिज्यात गथेकि—दान कथा, शील कथा, स्वर्ग कथा, कामवासनाया दुष्परिणाम (दोष), तुच्छता, संकिलष्टता व नैष्कर्म्यया गुण कना बिज्यात । भगवानं पुष्करसाति ब्राह्मणयागु चित्त ‘उपयुक्त जुल, मृदु जुल, नीवरण (आवरण) रहित जुल, प्रफुल्लित (प्रसन्न) जुल धयागु सिइका बिज्यायेवं भगवानं थःम्हं स्वयं ज्ञात याना बिज्यागु धर्मयागु उपदेश याना बिज्यात—‘दुःख, समुदय, निरोध व मार्ग ।’ गथे सफागु व खिति मथागु यच्चुगु वसतय् न्हागु रंग छयूसां बांलाक ज्वनिगु खः अथे हे पुष्करसाति ब्राह्मणयात नं व हे आसनय् विरज, वीतमल, धर्मचक्षु उत्पन्न जुल—“गुलि नं समुदय धर्म दु इपि फुक्क निरोध धर्म (विनाश जुइगु) खः ।”

४६. अनंलि दृष्ट धर्म, विदित धर्म, धर्मया जग व गम्भीर रूपं धर्मयात थुइका लिपा निःशंकी, निश्चित, वैशारद्य जुया सुयागु आश्रय म्वाःम्ह जुया पुष्करसाति ब्राह्मणं शास्ताया शासनय् भगवानयात थथे प्रार्थना यात—“धन्य खः, गौतम ! धन्य खः, गौतम !! भो गौतम ! गथे भोपुइका तःगुयात थपुइका बिइगुथें वा तोपुया तःगुयात उला बिइथें वा लं तना च्वंम्हसित लं क्यना बिइगुथें वा छूंथाय् चिकमत च्याका बिइवं मिखा दुम्हं रूप खनिगुथें हे छलपोल गौतमं अनेक कथं धर्म प्रकाश याना बिज्यात । आः जि, “काय्, कला, परिवार,

अमात्य सहित छलपोल गीतमया शरण वने, धर्मया शरण वने, सङ्घया शरण वने । छलपोल गीतमं जिमित आजीवन शरण्यं बम्ह उपासक खः धका स्वीकार याना बिज्याहुँ । गथे छलपोल गीतम उक्कट्टाया मेमेपि उपासकपिनिगु कुल छेंय बिज्याइगु खः अथे हे पुष्करसातियागु कुल छेंय नं बिज्याहुँ । थन दुपि माणवक, माणविकापिसं छलपोल गीतमयात आसनं दना आदरपूर्वकं अभिवादन यायेवं अथवा आसन वा लः प्रदान याना बिइवं, (छलपोल प्रति) चित्त प्रसन्न यायेवं दीर्घकाल तकया निरति इमित हित व सुख जुइ ।”

“ब्राह्मण ! बां हे लात धका धया च्वना ।”

अम्बट्ट-सुत्त कवचाल ।

—:०:—

४. सोणदण्ड-सुत्त

१. चम्पायापिं ब्राह्मणपिसं सोणदण्डयात सत्ताह व्यूय

१. थथे जि न्यता । छगू समयय् भगवान् अङ्गदेशय् चारिका यायां न्यासल भिक्षुपिनिगु भिक्षुमहासङ्घ ब्वना गन चम्पा दु अन बिज्यात । उबले भगवान् चम्पाया गग्गरा पुखुसिथय् विहार याना बिज्याना च्वन । उगु इलय् सोणदण्ड ब्राह्मण चम्पाय् च्वना च्वन । मगधराजा सेनीय बिम्बिसारं ब्रह्मदेय राजदायाद याना बिया तःगु राज-भोग्य आपालं दुगु खः ... पे० ...

२. अनंलि चम्पायापिं ब्राह्मण गृहपतिपिसं थथे ताल—“शाक्यपुत्र श्रमण गौतम शाक्यकुलं प्रव्रजित जुया अङ्गदेशय् चारिका यायां चम्पाय् बिज्याना, चम्पाया गग्गरा पुखुसिथय् विहार याना बिज्याना च्वन । वसपोल भगवान् गौतमया थुजागु कल्याणकीर्ति शब्द फैले जुया च्वन—‘वसपोल भगवान् अरहत् ... पे० (स्व. पृ. ५६) । वसपोलथे जापिं अरहत्पिनिगु दर्शन यायेगु कल्याणकर खः ।” अनंलि चम्पायापिं ब्राह्मण गृहपतिपिं चम्पां पिहाँ वया थ्वः थ्वः मिले जुया गन गग्गरा पुखुसी दु, अन वन ।

३. उगु इलय् सोणदण्ड ब्राह्मण प्रासादया च्वयथा तलाय् न्हिने दधना च्वंगु खः । अनंलि सोणदण्ड ब्राह्मणं चम्पायापिं ब्राह्मण गृहपतिपिं चम्पां पिहाँ वया थ्वः थ्वः मुना गन गग्गरा पुखुसी दु अन वना च्वंगु खन । थ्व वंगु खना थः क्षत्र (द्वारपाल, निजी सचिव) यात सःता धाल—“क्षत्र ! चम्पायापिं ब्राह्मण गृहपतिपिं चम्पां पिहाँ वया थ्वः थ्वः मुना गन गग्गरा पुखुसी दु अन छाया वना च्वंगु ?”

“भो ! शाक्यपुत्र श्रमण गौतम शाक्यकुलं प्रव्रजित जुया अङ्गदेशय् चारिका यायां न्यासःम्ह भिक्षुमहासङ्घ ब्वना चम्पाय् बिज्याना, चम्पाया गग्गरा पुखुसिथय् विहार याना बिज्याना च्वन । वसपोल भगवान् गौतमया थुजागु कल्याणकीर्ति शब्द फैले जुया च्वन—‘वसपोल भगवान् अरहत् ... बुद्ध भगवान् खः ।’ वसपोल भगवान् गौतमयागु हे दर्शन यायेत इपिं वना च्वंगु खः ।”

“अथे खःसा छ गन चम्पायापिं ब्राह्मण गृहपतिपिं दु अन वना इमित थथे धा—‘भो ! सोणदण्ड ब्राह्मण थथे धाल—‘भो ! पलख आसे, सोणदण्ड ब्राह्मण नं श्रमण गौतमयागु दर्शन यायेत वये त्यंगु दु ।”

“ज्यू, हवस् !” धया सोणदण्ड ब्राह्मणयात लिसः बिया उम्ह क्षत्र गन चम्पायापिं ब्राह्मण गृहपतिपिं दु अन वना इमित थथे धाल—“भो ! सोणदण्ड ब्राह्मण थथे धयाहल—‘छिकपिं पलख लं च्वना दिसै, सोणदण्ड ब्राह्मण नं श्रमण गौतमयागु दर्शन यायेत बिज्याये त्यंगु दु ।”

ब्राह्मणपिसं सोणदण्ड ब्राह्मणयात गंगु

४. उगु इलय् छुं ज्याया निति विभिन्न राज्यं वःपि न्यासःति ब्राह्मणपि चम्पाय् च्वना च्वंगु खः । अनंलि इमिसं सोणदण्ड ब्राह्मण नं श्रमण गौतमयागु दर्शन यायेत वये त्यंगु दु धका न्यना उंपि ब्राह्मणपि गन सोणदण्ड ब्राह्मण दु अन वन । वना सोमदण्ड ब्राह्मणयात थये धाल—“भो ! छपि सोणदण्ड ब्राह्मण श्रमण गौतमयागु दर्शन यायेत बिज्याये त्यन धाःगु घात्थे खःला ?”

“खः, जि नं श्रमण गौतमयागु दर्शन यायेत वये त्यनागु खः ।”

(१) “छपि सोणदण्ड श्रमण गौतमयाथाय् बिज्याये मते । छपि सोणदण्ड श्रमण गौतमयागु दर्शन यावनेबहः मजू । यदि छपि सोणदण्ड श्रमण गौतमयागु दर्शन याः बिज्याःसा छपिनिगु यश घते जुइ, अले श्रमण गौतमयागु यश अभिवृद्धि जुइ । छपि सोणदण्डयागु यश घते जुइगु व श्रमण गौतमयागु यश अभिवृद्धि जुइगु कारणं नं छपि सोणदण्ड श्रमण गौतमयागु दर्शन याः वनेबहः मजू । बरू श्रमण गौतम हे छपिनिगु दर्शन याः वयेबहः जू ।

(२) “छपि सोणदण्ड मांबौ निम्हसियापाखे नं सुजातम्ह खः, शुद्ध गर्भवास याना बिज्याम्ह खः, हानं न्हेगु पुस्तांनिसें जातिवादं छुं खवं मथाम्ह व अनिन्दितम्ह खः । गुगु छपि सोणदण्ड मांबौ निम्हसियापाखे नं सुजातम्ह खः, शुद्ध गर्भवास याना बिज्याम्ह हानं न्हेगु पुस्तांनिसें जातिवादं छुं खवं मथाम्ह व अनिन्दितम्ह जुया बिज्यागु कारणं नं छपि सोणदण्ड श्रमण गौतमयागु दर्शन याः वनेबहः मजू । बरू श्रमण गौतम हे छपिनिगु दर्शन याः वयेबहः जू ।

(३) छपि सोणदण्ड आढ्य, महाधनी, महाभोगी ... पे०^१ ...

(४) “छपि सोणदण्ड अध्यायक (=अध्यापक), मन्त्रधर व स्वंगू वेदय् पारंगतम्ह खः, निघण्टु, कोस्तुभ, अक्षर-प्रभेद व इतिहास समेत न्यागूगु शास्त्र, व्याकरण, लोकायत, व महापुरुष लक्षण शास्त्रय् निघुणम्ह खः ... पे० ...

(५) “छपि सोणदण्ड अभिरूप, दर्शनीय, प्रासादिक, परम सुन्दरतां युक्तम्ह ब्रह्मार्थे ब्रह्मवर्णीम्ह तथा दर्शन यायेत अप्रमाण सुन्दरम्ह (अबुद्धावकासो दस्सनाय) जुया बिज्याम्ह खः ... पे० ...

(६) “छपि सोणदण्ड शीलवान्, वृद्धशीली, वृद्धशीलं युक्तम्ह जुया बिज्याम्ह खः ... पे० ...

(७) “छपि सोणदण्ड कल्याणगु खँ ल्हाइम्ह, भिगु खँ ल्हाइम्ह, मधुरभाषी, स्पष्टभाषी, निर्दोषगु खँ ल्हाइम्ह, अर्थ युक्तगु खँ ल्हाइम्ह खः ... पे० ...

(८) “छपि सोणदण्ड आपाःसिया आचार्य ... प्राचार्य खः, स्वसःम्ह माणवकपित मन्त्र (वेद) ब्वंका बिज्याम्ह खः, छपिनिथाय् मन्त्र ब्वनेत व मन्त्रया कारणं नाना दिशां नाना जनपदं आपालं माणवकत वइगु खः ... पे० ...

(९) “छपि सोणदण्ड जीर्ण, वृद्ध (=अङ्ग-प्रत्यङ्ग छिपे जुइ धुकूम्ह), महल्लक (जन्मं थाकलिम्ह), आपालं समय फुके धुकूम्ह, वंश वंम्ह खः, श्रमण गौतम ल्याय्म्हचाम्ह, ल्याय्म्हबले प्रव्रजित जूम्ह खः ... पे० ...

१. थन व थनं क्वय्या बाकी खँ च्वय्थें मिले याना ब्वनेगु । गथेकि—थुगु कारणं हे छपि सोणदण्ड श्रमण गौतमयागु दर्शन याः वनेबहः मजू । बरू श्रमण गौतम हे छपिनिगु दर्शन याः वयेबहः जू ।

(१०) “छपि सोणदण्ड मगधराजा सेनीय बिम्बिसारद्वारा सत्कार याना तःम्ह, गौरव तया तःम्ह, माने याना तःम्ह, पूजा याना तःम्ह, शिष्ट व्यवहार (विशेष सम्मान) याका च्वंम्ह खः ... पे० ...

(११) “छपि सोणदण्ड पुष्करसाति ब्राह्मणद्वारा सत्कार याना तःम्ह, गौरव याना तःम्ह, माने याना तःम्ह, पूजा याना तःम्ह, शिष्ट व्यवहार याका च्वंम्ह खः ... पे० ...

(१२) “छपि सोणदण्ड चम्पाय् च्वना बिज्याना च्वन । छपिनि मगधराजा सेनीय बिम्बिसारं ब्रह्मदेय राजदाय याना बियातगु राजभोगत आपालं दु, प्राणीपि आपालं दु, लः, धाय्, सि प्रसस्त दु तथा वा जाकीया मचाः मगाः मजू । गुगु छपि सोणदण्ड चम्पाय् बिज्याना ... मगधराजा सेनीय बिम्बिसारं ब्रह्मदेय याना, राजदाय याना बियातगु आपालं दुगु खः ... मचाः मगाः मजूगु खः । थुगु कारणं नं छपि सोणदण्ड श्रमण गीतमयागु दर्शन याः वनेबहः मजू । बरू श्रमण गीतम हे छपिनिगु दर्शन याः वनेबहः जू ।

सोणदण्ड ब्राह्मणद्वारा बुद्धयागु वर्णन

५. थथे धायेवं सोणदण्ड ब्राह्मणं उपि ब्राह्मणपित थथे धाल—‘भो ! अथे जूसा जिगु नं छुं खँ न्यं । जि हे वसपोल आदरणीय गीतमयागु दर्शन याः वनेबहः जू, वसपोल आदरणीय गीतम जिमिगु दर्शन याः बिज्यायेबहः मजू धयागु जिगु नं खँ न्यं ।

(१) “भो ! श्रमण गीतम मांबी निम्हसियापाखें नं सुजातम्ह जुया बिज्याम्ह खः, शुद्ध गर्भवास याना बिज्याम्ह खः, हानं न्हेगु पुस्तांतिसें जातिवादं छुं खवं मथाम्ह व अनिन्दितम्ह खः । भो ! गुगु कारणं श्रमण गीतम मांबी निम्हसियापाखें नं सुजातम्ह ... जुया बिज्याम्ह खः—थुगु कारणं नं वसपोल आदरणीय गीतम जिमिगु दर्शन याः बिज्यायेबहः मजू । बरू जिपि हे वसपोल आदरणीय गीतमयागु दर्शन याः वनेबहः जू ।

(२) “भो ! श्रमण गीतम महान ज्ञातिसङ्घ तोता प्रव्रजित जुया बिज्याम्ह खः ... पे० ...

(३) “भो ! श्रमण गीतम भूमिस च्वंगु जूसां आकाशय् च्वंगु जूसां प्रसस्त हिरण्य सुवर्ण तोता प्रव्रजित जुया बिज्याम्ह खः ... पे० ...

(४) “भो ! श्रमण गीतम ल्याय्म्हबले मिहीनगु हाकुगु सँ दया च्वंबले भद्र यौवनयागु अवस्थाय् हे प्रथम वैशय् हे छें तोता प्रव्रजित जुया बिज्याम्ह खः ... पे० ...

(५) “भो ! श्रमण गीतम मांबीपिनि इच्छा मदयेक मदयेकं खवाः छपातं खवि सो सो वयेक खवयेका सँ, दारी खाना काषायवस्त्र धारण याना छें तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुया बिज्याम्ह खः ... पे० ...

(६) “भो ! श्रमण गीतम अभिरूप, दर्शनीय, प्रासादिक, परम सुन्दरतां युक्तम्ह, ब्रह्मर्थे ब्रह्मवर्णीम्ह तथा दर्शन यायेया निरति अप्रमाण सुन्दरम्ह खः ... पे० ...

(७) “भो ! श्रमण गीतम शीलवान्, आर्यशीली, कुशलशीली, कुशल शीलं सम्पन्नम्ह खः ... पे० ...

(८) “भो ! श्रमण गीतम कल्याणगु खँ ल्हाइम्ह, भिगु खँ ल्हाइम्ह, मधुरभाषी, स्पष्टभाषी, निर्दोषगु खँ ल्हाइम्ह, अर्थ युक्तगु खँ ल्हाइम्ह खः ... पे० ...

(९) “भो ! श्रमण गीतम आपाःसिया आचार्य-प्राचार्य खः ... पे० ...

(१०) “भो ! श्रमण गीतम कामरागं रहित जुया बिज्याम्ह खः, चपलतां रहित जुया बिज्याम्ह खः ... पे० ...

(११) “भो ! श्रमण गौतम कर्मवादी क्रियावादी जुया बिज्याः तथा निष्पापयात ःह्यज्याका ब्रह्मज्ञानी प्रजापिनि समेत हितैषी जुया बिज्याम्ह खः ... पे० ...

(१२) “भो ! श्रमण गौतम असम्भिन्न उच्च क्षत्री कुलं प्रव्रजित जुया बिज्याम्ह खः ... पे० ...

(१३) “भो ! श्रमण गौतम आढ्य महाधनी महाभोगी कुलं प्रव्रजित जुया बिज्याम्ह खः ... पे० ...

(१४) “भो ! श्रमण गौतमयाके राष्ट्रं पिने नं जनपदं पिने नं प्रश्न (खँ) न्यनेत श्रमण गौतमयाथाय (मनूत) वइगु खः ... पे० ...

(१५) “भो ! अनेक सहस्र देवतापि प्राणनिसँ श्रमण गौतमयागु शरण वंषि जुया च्वन ... पे० ...

(१६) “भो ! श्रमण गौतमया थुजागु कल्याणकीर्ति शब्द फैले जुया च्वन—‘वसपोल भगवान् अरहत जुया बिज्याम्ह खः, सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याम्ह खः, विदद्याचरणं सम्पन्न जुया बिज्याम्ह खः, सुगत जुया बिज्याम्ह खः, लोकविद् जुया बिज्याम्ह खः, अनुत्तर जुया बिज्याम्ह खः, पुरुषदम्य सारथी जुया बिज्याम्ह खः, देव मनुष्यपिनि शास्ता जुया बिज्याम्ह खः तथा बुद्ध भगवान् जुया बिज्याम्ह खः’ ... पे० ...

(१७) “भो ! श्रमण गौतम स्वीनिता (३२) महापुरुष लक्षणं सुसम्पन्नम्ह खः ... पे० ...

(१८) “भो ! श्रमण गौतम—‘वा, स्वागत दु’ धका आज्ञा जुया बिज्याइम्ह, मृदु बोली न्वंवाइम्ह, सम्मोदनीय खँ ल्हाइम्ह, अब्भाकुटिक, अत्तानुमुख तथा पूर्वभाषी जुया बिज्याम्ह खः ... पे० ...

(१९) “भो ! श्रमण गौतम चतुर्परिषद्या बिचय् सत्कार याना तःम्ह, गौरव याना तःम्ह, माने याना तःम्ह, पूजा याना तःम्ह, शिष्ट व्यवहार याका च्वंम्ह खः ... पे० ...

(२०) “भो ! श्रमण गौतम प्रति आपालं देवतापि व मनुष्यपि तःसकं लयतापि दु ... पे० ...

(२१) “भो ! श्रमण गौतम गुगु गामय् वा निगमय् च्वना बिज्यात उगु गामय् वा निगमय् अमनुष्यपिसं मनुष्यपित दुःख कष्ट बिइ मखु ... पे० ...

(२२) “भो ! श्रमण गौतम सङ्गी, गणी, गणाचार्य तथा तीर्थंकरपिनि अग्रणी जुया बिज्याम्ह खः । गये थुपि श्रमण ब्राह्मणपिनिगु बिभिन्न तालं यश फैले जुया च्वंगु खः उगु कथं श्रमण गौतमयागु यश फैले जूगु मखु । वसपोल अनुत्तरगु विद्या-चरण सम्पदाद्वारा यश फैले जुया च्वंम्ह खः ... पे० ...

(२३) “भो ! मगधराजा सेनीय बिम्बिसार थः काय् सहितं, कला सहितं, परिषद् सहितं, अमात्यपि सहितं प्राणनिसँ श्रमण गौतमयागु शरणय् वंम्ह खः ... पे० ...

(२४) “भो ! प्रसेनजित कोशलराजा थः काय् सहितं, कला सहितं, परिषद् सहितं, अमात्यपि सहितं प्राणनिसँ श्रमण गौतमयागु शरणय् वंम्ह खः ... पे० ...

(२५) “भो ! पुष्करसाति ब्राह्मण थः काय् सहितं, कला सहितं, परिषद् सहितं, अमात्यपि सहितं, प्राणनिसँ श्रमण गौतमयागु शरणय् वंम्ह खः ... पे० ...

(२६) “भो ! श्रमण गौतम मगधराजा सेनीय बिम्बिसारद्वारा सत्कार याना तःम्ह, गौरव याना तःम्ह, माने ताना तःम्ह, पूजा याना तःम्ह, शिष्ट व्यवहार याका च्वंम्ह खः ... पे० ...

(२७) “भो ! श्रमण गौतम प्रसेनजित कोशलराजाद्वारा सत्कार याना तःम्ह, गौरव याना तःम्ह, माने याना तःम्ह, पूजा याना तःम्ह, शिष्ट व्यवहार याका च्वंम्ह खः ... पे० ...

(२८) “भो ! श्रमण गौतम पुष्करसाति ब्राह्मणद्वारा सत्कार याना तःम्ह, गौरव याना तःम्ह, माने याना तःम्ह, पूजा याना तःम्ह, शिष्ट व्यवहार याका च्वंम्ह खः ... पे० ...

(२९) “भो ! श्रमण गौतम धौम्हिग चम्पाय् बिज्याना चम्पाया गगगरा पुखुसिथय् विहार याना बिज्याना चवन । भो ! श्रमण वा ब्राह्मण वा न्हाम्हं हे जूसां कीगु गामय् दुने वल धाःसा इपि नं की अतिथी (पाहां) जुइ । अतिथीयात कीसं सत्कार यायेमाः, गौरव यायेमाः, माने यायेमाः, पूजा यायेमाः तथा शिष्टाचार-पूर्वक व्यवहार यायेमाः । भो ! गुगु कारणं श्रमण गौतम धौम्हिग चम्पाय् बिज्याना चम्पाया गगगरा पुखुसिथय् विहार याना बिज्याना च्वंगु खः उगु कारणं नं श्रमण गौतम कीम्ह अतिथी खः । अतिथीयात कीसं सत्कार यायेमाः, गौरव यायेमाः, मान यायेमाः, पूजा यायेमाः तथा शिष्टाचारपूर्वक व्यवहार यायेमाः—थुगु कारणं नं वसपोल आदरणीय गौतम जिमिगु दर्शन याः बिज्यायेबहः मजू । बरू जिपि हे वसपोल आदरणीय गौतमयागु दर्शन याः वनेबहः जू । भो ! वसपोल आदरणीय गौतमयागु वर्णन थुलि हे जि स्यू । परन्तु वसपोल आदरणीय गौतम थुलि जक गुण दुम्ह मखु । वसपोल आदरणीय गौतम अपरिमाण (असीमित) गुण दुम्ह जुया बिज्याम्ह खः ।

६. थथे धायेवं उर्पि ब्राह्मणपिसं सोणदण्ड ब्राह्मणयात थथे धाल—“गथे छलपोल सोणदण्ड ब्राह्मणं श्रमण गौतमयागु गुण वर्णन याना बिज्याःथें खःसा वसपोल आदरणीय गौतम थनं सच्छिगु योजन ताःपाक बिज्याना च्वंसा नं श्रद्धालु कुलपुत्रपिसं लं खवं ज्वना वने मातले नं वसपोलयागु दर्शन यायेत वनेबहः जू । उर्कि की सकलें श्रमण गौतमयागु दर्शन यायेत वने माल, बिज्याये माल ।”

२. सोणदण्ड ब्राह्मण बुद्धयाथाय्

७. अनंलि सोणदण्ड ब्राह्मण आपालं ब्राह्मणगणपि ब्वना गन गगगरा पुखु दु, अन वन । अले वनखण्डय् दुहाँ वना च्वंम्ह सोणदण्ड ब्राह्मणया मनय् थथे खँ जुल—(क) “यदि जि श्रमण गौतमयाके न्यनेबले वसपोलं जित—‘ब्राह्मण ! ध्व प्रश्न थुकथं न्यनेगु मखु । ब्राह्मण ! ध्व प्रश्न थुकथं न्यनेमाः’ धका आज्ञा जुया बिज्यातकि थुगु परिषदं जित—‘थुम्ह ब्राह्मण मूर्खंम्ह खनि, ध्वाढम्ह (अब्यक्तम्ह) खनि, बुद्धि पुरे याना श्रमण गौतमयाके प्रश्न तक नं याये मसःम्ह खनि’ धका जित गिज्जे याइ । गुम्हसित थुगु परिषदं गिज्जे याइ, उम्हसियागु यश नं हानी जुइ । गुम्हसियागु यश हानी जुइ, उम्हसियागु भोग सम्पत्ति नं हानी जुइ । जिमित भोग सम्पत्ति धाःसा यशद्वारा हे लाभ जुइगु खः ।

(ख) “यदि श्रमण गौतमं जिके प्रश्न न्यना बिज्याइबले प्रश्नया उत्तर बिया वसपोलयागु चित्तियात सन्तुष्ट याये मफयेवं श्रमण गौतमं जित थथे आज्ञा जुया बिज्याइ—‘ब्राह्मण ! ध्व प्रश्नया लिसः थुकथं बिइगु मखु; ब्राह्मण ! ध्व प्रश्नया लिसः थुकथं बिइमाः’ धका आज्ञा जुया बिज्यातकि थुगु परिषदं जित ‘ध्व ब्राह्मण मूर्खंम्ह खनि, ध्वाढम्ह खनि, बुद्धि हे पुरे याना श्रमण गौतमयागु चित्तियात सन्तुष्ट याये मफु खनि’ धका जित गिज्जे याइ । गुम्हसित थुगु परिषदं गिज्जे याइ, उम्हसियागु यश नं हानी जुइ । गुम्हसियागु यश हानी जुइ, उम्हसियागु भोग सम्पत्ति नं हानी जुइ । जिमित भोग सम्पत्ति धाःसा यशद्वारा हे लाभ जुइगु खः ।

(ग) “हानं थुलि न्होने थ्यंक वया नं यदि जि श्रमण गौतमयात नाप मलासे लिहाँ वन धाःसां—थुगु परिषदं जित गिज्जे याइ—‘थुम्ह सोणदण्ड ब्राह्मण मूर्खंम्ह, ध्वाढम्ह, अभिमानी तथा ग्याफरम्ह खनि, थुम्ह सोणदण्ड ब्राह्मण श्रमण गौतमयागु दर्शन यायेत न्होने वये मछाम्ह खनि । थुलि सत्तिक वया नं श्रमण गौतमयागु दर्शन मयासे हे लिहाँ वन’ धका गिज्जे याइ । गुम्हसित थुगु परिषदं गिज्जे याइ, उम्हसियागु यश नं हानी जुइ । गुम्हसियागु यश हानी जुइ, उम्हसियागु भोग सम्पत्ति नं हानी जुइ । जिमित भोग सम्पत्ति धाःसा यशद्वारा हे लाभ जुइगु खः ।”

८. अनंलि सोणदण्ड ब्राह्मण गन भगवान् बिज्याना च्वन अन वन । वना भगवानयात सम्मोदन यात । सम्मोदनीय कुशलवार्ता याये धुंका छेले लिक्क फेतुत । चम्पायापि ब्राह्मण गृहपतिपि मध्ये गुलिसिनं भगवानयात अभिवादन याता छेले लिक्क फेतुत, गुलिसिनं भगवानयात सम्मोदन यात, सम्मोदनीय कुशलवार्ता याये धुंका छेले लिक्क फेतुत, गुलिसिनं गन भगवान् बिज्याना च्वंगु खः अन निपा ल्हा जोज्वलपा बित्ति याता छेले लिक्क फेतुत, गुलिसिनं (थथःगु) तां व गोत्र न्यंका छेले लिक्क फेतुत, गुलि सुम्क छेले लिक्क फेतुत ।

९. अन नं सोणदण्ड ब्राह्मणया मनय् थथे खँ जुल—(क) “यदि जि श्रमण गीतमयाके न्यनेबले जित—‘ब्राह्मण ! थ्व प्रश्न थुकथं न्यनेगु मखु । ब्राह्मण ! थ्व प्रश्न थुकथं न्यनेमाः’ धका आज्ञा जुया बिज्यातकि थुगु परिषदं जित—‘थुम्ह ब्राह्मण मूर्खम्ह खनि, ध्वाढम्ह खनि, बुद्धि पुरे याता श्रमण गीतमयाके प्रश्न तक नं याये मसःम्ह खनि’ धका जित गिज्जे याइ । गुम्हसित थुगु परिषदं गिज्जे याइ, उम्हसियागु यश नं हानी जुइ । गुम्हसियागु यश हानी जुइ, उम्हसियागु भोग सम्पत्ति नं हानी जुइ । जिमित भोग सम्पत्ति धाःसा यशद्वारा हे लाभ जुइगु खः । (ख) यदि श्रमण गीतमं जिके प्रश्न न्यना बिज्याइबले प्रश्नया उत्तर बिया वसपोलयागु चित्तयात सन्तुष्ट याये मफयेवं श्रमण गीतमं जित थथे आज्ञा जुया बिज्याइ—‘ब्राह्मण ! थ्व प्रश्नया लिसः थुकथं बिइगु मखु; ब्राह्मण ! थ्व प्रश्नया लिसः थुकथं बिइमाः’ धका आज्ञा जुया बिज्यातकि थुगु परिषदं जित ‘थ्व ब्राह्मण मूर्खम्ह खनि, ध्वाढम्ह खनि, बुद्धि पुरे याता श्रमण गीतमयागु चित्तयात सन्तुष्ट याये मफु खनि’ धका जित गिज्जे याइ । गुम्हसित थुगु परिषदं गिज्जे याइ, उम्हमियागु यश नं हानी जुइ । गुम्हसियागु यश हानी जुइ, उम्हसियागु भोग सम्पत्ति नं हानी जुइ । जिमित भोग सम्पत्ति धाःसा यशद्वारा हे लाभ जुइगु खः । (ग) हानं थुलि न्ह्योने थ्यंक वया नं यदि जि श्रमण गीतमयात नाप मलासे लिहाँ वन धाःसां—थुगु परिषदं जित गिज्जे याइ—‘थुम्ह सोणदण्ड ब्राह्मण मूर्ख, ध्वाढम्ह, अभिमानी तथा ग्याफरम्ह खनि, थुम्ह सोणदण्ड ब्राह्मण श्रमण गीतमयागु दर्शन यायेत न्ह्योने वये मछाम्ह खनि । थुलि सतिक वया नं श्रमण गीतमयागु दर्शन मयासे हे लिहाँ वन’ धका गिज्जे याइ । गुम्हसित थुगु परिषदं गिज्जे याइ, उम्हसियागु यश नं हानी जुइ । गुम्हसियागु यश हानी जुइ, उम्हसियागु भोग सम्पत्ति नं हानी जुइ । जिमित भोग सम्पत्ति धाःसा यशद्वारा हे लाभ जुइगु खः । ‘अहो ! यदि श्रमण गीतमं जिके स्व-आचार्यपिनिगु त्रिविदद्याया सम्बन्धय् न्यना बिज्यासा साप ज्यू । थुगु खँय् जि अवश्य नं न्ह्यसःया लिसः बिया (वसपोलयागु) चित्त सन्तुष्ट याये फइगु खः ।”

३. ब्राह्मण जुइगुया अङ्गत

१०. अनंलि ब्राह्मणयागु चित्तयात थःगु चित्तं सिइका भगवानयात थथे जुल—“थुम्ह सोणदण्ड ब्राह्मण थःगु हे मनय् ग्याना च्वन । उँकि जि सोणदण्ड ब्राह्मणयाके स्व-आचार्ययागु त्रिविदद्यायागु सम्बन्धय् न्यने माल । अनंलि भगवानं सोणदण्ड ब्राह्मणयात थथे आज्ञा जुया बिज्यात—“ब्राह्मण ! गोगु अङ्गं युक्त जुल धाःसा ब्राह्मण-पित ब्राह्मण धायेजीला—गुम्हसिनं थत ‘जि ब्राह्मण खः’ धका बांलाक धाःसां वयागु थ्व खँ मखुगु खँ मजुइ ?”

११. अनंलि सोणदण्ड ब्राह्मणया मनय् थथे खँ जुल—“अहो ! श्रमण गीतमं जिके स्व-आचार्यपिनिगु त्रिविदद्यायागु सम्बन्धय् प्रश्न न्यना बिज्यासा अवश्य नं जि वसपोलयागु चित्तयात न्ह्यसः लिसःद्वारा सन्तुष्ट याता बिये धयागु गुगु थ्व त्रिगु इच्छा, आकांक्षा, अभिप्राय तथा प्रार्थना दुगु खः व हे कथं थन श्रमण गीतमं नं स्व-आचार्यपिनिगु त्रिविदद्या सम्बन्धी प्रश्न न्यना बिज्याना च्वन; अवश्य नं न्ह्यसः लिसः बिया वसपोलयागु चित्तयात सन्तुष्ट याये फइ ।”

१२. अनंलि सीगण्ड ब्राह्मणं यः गु म्हे तिप्यंक तया परिषद्यात स्वया भगवानयात यथे धाल—“भो गौतम ! न्यागू अङ्गं युक्त जुल धाःसा ब्राह्मणपित ब्राह्मण धाये ज्यू । गुम्हसिनं ‘जि ब्राह्मण खः’ धका बांलाक धाःसां व मखुगु खँय लाइ मखु । व छु छु न्यागू ? भो गौतम ! (१) थन मांबी निखेरं सुजातम्ह जुइ —मांयापाखें नं बौयापाखें नं शुद्ध गर्भं धारणयागु दइ—न्हैगू पुस्तानिसें शुद्ध जूम्ह जुइ; जातिवादं छुं खवं मथाम्ह जुइ । (२) अध्यायक (=अध्यापक), मन्त्रधर, स्वंगू वेदय पारङ्गतम्ह जुइ; निघण्टु, कौस्तुभ, अर्थ प्रभेद व इतिहास सहित न्यागू शास्त्र, व्याकरण, लोकायत, महापुरुष लक्षण-शास्त्रय नं निपुण जुइ । (३) अभिरूप, दर्शनीय, प्रासादिक, परमसुन्दरतां युक्तम्ह, ब्रह्मर्थे ब्रह्मवर्णी तथा दर्शनया निति अप्रमाण (सुन्दर) जुइ । (४) शीलवान्, वृद्धशील, वृद्धशीलं सम्पन्नम्ह जुइ । (५) पण्डित नं जुइ, मेधावी नं जुइ, सुजा (यज्ञय छचलिगु दर्जा) ग्रहण याइपि मध्ये न्हापांम्ह वा दोश्राम्ह जुइ । भो गौतम ! थुपि हे न्यागू अङ्गं युक्त जुल धाःसा ब्राह्मणपित ब्राह्मण धाये ज्यू । गुम्हसिनं ‘जि ब्राह्मण खः’ धका बांलाक धाःसां व मखुगु खँय लाइ मखु ।”

(क) “ब्राह्मण ! थुपि न्यागू अङ्ग मध्ये छगू तोता ल्यं दुगु प्यंगू अङ्ग दुम्हसित ब्राह्मणपिसं ‘ब्राह्मण’ धायेजीला गुम्हसिनं थःत ‘जि ब्राह्मण खः’ धका बांलाक धाःसां वयागु ध्व खँ मखुगु खँ मजुइ ?”

“भो गौतम ! धाये ज्यू । भो गौतम ! थुपि न्यागू अङ्ग मध्ये वर्ण (=रूप) छगू तोते । वर्ण छु याइ ? भो गौतम ! (१) उम्ह ब्राह्मण मांबी निखेरं सुजातम्ह जुइ—मांयापाखें नं बौयापाखें नं शुद्ध गर्भं धारण यागु दइ—न्हैगू पुस्तानिसें शुद्ध जूम्ह जुइ; जातिवादं छुं खवं मथाम्ह जुइ । (२) अध्यायक, मन्त्रधर, स्वंगू वेदय पारङ्गतम्ह जुइ, निघण्टु, कौस्तुभ, अर्थ प्रभेद व इतिहास सहित न्यागू शास्त्र, व्याकरण, लोकायत, महापुरुष लक्षण-शास्त्रय नं निपुण जुइ । (३) शीलवान्, वृद्धशील, वृद्धशीलं सम्पन्नम्ह जुइ । (४) पण्डित नं जुइ, मेधावी नं जुइ, सुजा ग्रहण याइपि मध्ये न्हापांम्ह वा दोश्राम्ह जुइ । भो गौतम ! थुपि प्यंगू अङ्गं युक्त जूपि ब्राह्मणपित ‘ब्राह्मण’ धका धाइ । गुम्हसिनं ‘जि ब्राह्मण खः’ धका बांलाक धाःसां व मखुगु खँय लाइ मखु ।

(ख) “ब्राह्मण ! थुपि प्यंगू अङ्ग मध्ये छगू तोता दुगु स्वंगू अङ्ग दुम्हसित ब्राह्मणपिसं ‘ब्राह्मण’ धायेजीला—गुम्हसिनं थःत ‘जि ब्राह्मण खः’ धका बांलाक धाःसां वयागु ध्व खँ मखुगु खँ मजुइ ?”

“भो गौतम ! धाये ज्यू । भो गौतम ! थुपि प्यंगू अङ्ग मध्ये मन्त्र (=वेद) छगू तोते । मन्त्र छु याइ ? भो गौतम ! (१) उम्ह ब्राह्मण मांबी निखेरं सुजातम्ह जुइ—मांयापाखें नं बौयापाखें नं शुद्ध गर्भं धारण यागु दइ—न्हैगू पुस्तानिसें शुद्ध जूम्ह जुइ; जातिवादं छुं खवं मथाम्ह जुइ । (२) शीलवान्, वृद्धशील, वृद्धशीलं सम्पन्नम्ह जुइ । (३) पण्डित नं जुइ, मेधावी नं जुइ, सुजा ग्रहण याइपि मध्ये न्हापांम्ह वा दोश्राम्ह जुइ । भो गौतम ! थुपि स्वंगू अङ्गं युक्त जूपि ब्राह्मणपित ‘ब्राह्मण’ धका धाइ । गुम्हसिनं ‘जि ब्राह्मण खः’ धका बांलाक धाःसां व मखुगु खँय लाइ मखु ।

(ग) “ब्राह्मण ! थुपि स्वंगू अङ्ग मध्ये छगू तोता ल्यं दुगु निगू अङ्ग दुम्हसित ब्राह्मणपिसं ‘ब्राह्मण’ धायेजीला—गुम्हसिनं थःत ‘जि ब्राह्मण खः’ धका बांलाक धाःसां वयागु ध्व खँ मखुगु खँ मजुइ ?

१३. “भो गौतम ! धाये ज्यू । भो गौतम ! थुपि स्वंगू अङ्ग मध्ये जाति (=जात) छगू तोते । जातं छु याइ ? भो गौतम ! (१) उम्ह ब्राह्मण शीलवान्, वृद्धशील, वृद्धशीलं सम्पन्नम्ह जुइ । (२) पण्डित नं जुइ, मेधावी नं जुइ, सुजा ग्रहण याइपि मध्ये न्हापांम्ह वा दोश्राम्ह जुइ । भो गौतम ! थुपि निगू अङ्गं युक्त जूपि ब्राह्मणपित ‘ब्राह्मण’ धका धाइ । गुम्हसिनं ‘जि ब्राह्मण खः’ धका बांलाक धाःसां व मखुगु खँय लाइ मखु ।

१४. यथे धायेव उप्पि ब्राह्मणपितं सोणदण्डं ब्राह्मणयात यथे धाल—“छपि सोणदण्डं यथे धया विज्याये मते । छपि सोणदण्डं यथे धया विज्याये मते । छपि सोणदण्डं वर्णयात खण्डन याता विज्यात, मन्त्र (=वेद) यात खण्डन याता विज्यात, जाति (=जात) यात नं खण्डन याता विज्यात । छपि सोणदण्डं श्रमण गौतमयागु वादयागु पक्षय् विज्याता च्वन ।”

१५. अनंलि भगवानं यथे आज्ञा जुया विज्यात—“यदि छिमित थुम्ह सोणदण्डं ब्राह्मण अल्पश्रुत खः, थुम्ह सोणदण्डं ब्राह्मण अकल्याणभाषी खः, थुम्ह सोणदण्डं ब्राह्मण मूर्खम्ह खः, थुम्ह सोणदण्डं ब्राह्मण थुगु विषयय् श्रमण गौतम नाप खल्हाबल्हा याये मफुम्ह खः धयागु जूसा सोणदण्डं ब्राह्मण सुम्क च्वना ब्यु, छपि जिनाप खल्हाबल्हा यायेत वा । यदि छिमित थुम्ह सोणदण्डं ब्राह्मण बहुश्रुत खः, थुम्ह सोणदण्डं ब्राह्मण कल्याणभाषी खः, थुम्ह सोणदण्डं ब्राह्मण पण्डित खः, थुम्ह सोणदण्डं ब्राह्मण थुगु विषयय् श्रमण गौतम नाप खल्हाबल्हा याये फुम्ह खः धयागु जूसा छपि ब्राह्मणपि सुम्क च्वना ब्यु, सोणदण्डं ब्राह्मण जिनाप खल्हाबल्हा याइ ।”

१६. यथे आज्ञा जुया विज्यायेवं सोणदण्डं ब्राह्मणं भगवानयात यथे बन्ति यात—“छलपोल गौतम पलख लं च्वना विज्याहुँ, छलपोल गौतम पलख सुम्क च्वना विज्याहुँ । इमित जि हे कारण सहित लिसः बिइ ।” अनंलि सोणदण्डं ब्राह्मणं उप्पि ब्राह्मणपित यथे धाल—“छिमिसं यथे धाये मते । छिमिसं—‘छं सोणदण्डं वर्ण, मन्त्र व जातयात खण्डन याता च्वन’ धका (जित) यथे धाये मते । जि वर्णयात वा मन्त्रयात अथवा जातियात अपवाद (खण्डन) यातागु मडु । जि सोणदण्डं श्रमण गौतमयागु वादयागु पक्षय् वनागु मडु ।’ भो ! जि वर्ण, मन्त्र अथवा जातयात निन्दा यातागु मडु ।”

१७. उगु इलय् अन सोणदण्डया भिचा अङ्गक धयाम्ह माणवक उगु परिषदय् च्वना च्वंगु जुया च्वन । अनंलि सोणदण्डं ब्राह्मणं उप्पि ब्राह्मणपित यथे धाल—“छु छिमिसं थुम्ह जिमि भिचा अङ्गक माणवकयात खनागु दुला ?” “भो ! खनागु दु ।” “भो ! अङ्गक माणवकथे अभिरूप, दर्शनीय, प्रासादिक, परम सुन्दरतां युक्तम्ह, ब्रह्मथे ब्रह्मवर्णीम्ह तथा दर्शन यायेया निर्ति अप्रमाण सुन्दरम्ह थुगु परिषदय् श्रमण गौतम छम्ह बाहेक मेपि मडु । अङ्गक माणवक अध्यायक, स्वंगू वेदय् पारङ्गतम्ह ... निपुण खः । जि हे वयात मन्त्र स्यता बियागु खः । अङ्गक माणवक मांवी निखरं सुजातम्ह खः ... जातिवादं छुं खवं मयाम्ह खः । वया मांवीपित जि म्हस्यू । यदि अङ्गक माणवक प्राणी घात यात, खुं ज्या नं यात, व्यभिचार नं यात, मखुगु खँ नं ल्हात तथा मदचपान नं यात धाःसा आः थन वर्णं छु याइ, मन्त्रं छु याइ हानं जातं छु याइ ? गुबले उम्ह ब्राह्मण शीलवान्, वृद्धशील, वृद्धशीलं सम्पन्नम्ह जुइ, पण्डित नं जुइ, मेधावी नं जुइ धाःसा—भो ! गुबले थुपि छगू वा निगू (अङ्ग) युक्त जूपि ब्राह्मणपित ‘ब्राह्मण’ धका धाइ । गुम्हसिनं थःत ‘जि ब्राह्मण खः’ धका बांलाक धाःसां वयागु ध्व खँ मखुगु खँय् लाइ मखु ।”

४. शीलप्रज्ञा कथा

१८. “ब्राह्मण ! थुपि निगू अङ्ग मध्ये छगू तोता ल्यं दुगु छगू अङ्ग दुम्हसित ब्राह्मणतय्सं ‘ब्राह्मण’ धायेजीला—गुम्हसिनं ‘जि ब्राह्मण खः’ धका बांलाक धाःसां वयागु ध्व खँ मखुगु मजुइ ?”

“भो गौतम ! जुइ मखु । भो गौतम शीलद्वारा परिशोधित प्रज्ञा खः, प्रज्ञाद्वारा परिशोधित शील खः । गन शील दइ, अन प्रज्ञा दइ, हानं गन प्रज्ञा दइ, अन शील दइ । शीलवानपाखें प्रज्ञा दइ, प्रज्ञावानपाखें शील दइ । शील व प्रज्ञा हे ध्व लोकय् अग्र (=श्रेष्ठ) जुया च्वंगु खने दु । भो गौतम ! गथेकि—ल्हातं हे ल्हा सिलिइगु खः

अथवा तुति तुं तुति सिलिइगु खः, भो गीतम ! अथे हे शीलद्वारा परिशोधित प्रज्ञा खः, प्रज्ञाद्वारा परिशोधित शील खः । गन शील दइ अन प्रज्ञा दइ हानं गन प्रज्ञा दइ अन शील दइ । शीलवानपाखें प्रज्ञा दइ, प्रज्ञावानपाखें शील दइ । शील व प्रज्ञा हे एव लोकय् अग्र जुया च्वंगु खने दु ।

“ब्राह्मण ! थथे हे खः, ब्राह्मण ! थथे हे खः । ब्राह्मण ! शीलद्वारा परिशोधित प्रज्ञा खः, प्रज्ञाद्वारा परिशोधित शील खः । गन शील दइ अन प्रज्ञा दइ, हानं गन प्रज्ञा दइ, अन शील दइ । शीलवानपाखें प्रज्ञा दइ, प्रज्ञावानपाखें शील दइ । शील व प्रज्ञा हे एव लोकय् अग्र जुया च्वंगु खने दु । ब्राह्मण ! गथेकि—ल्हातं हे ल्हा सिलिइगु खः अथवा तुति तुं तुति सिलिइगु खः, ब्राह्मण ! थथे हे शीलद्वारा परिशोधित प्रज्ञा खः, प्रज्ञाद्वारा परिशोधित शील खः । गन शील दइ, अन प्रज्ञा दइ, हानं गन प्रज्ञा दइ, अन शील दइ । शीलवानपाखें प्रज्ञा दइ, प्रज्ञावानपाखें शील दइ । शील व प्रज्ञा हे एव लोकय् अग्र जुया च्वंगु खने दु ।

१९. “ब्राह्मण ! अथे जूसा शील धका धयागु छु खः, प्रज्ञा धयागु छु खः ?

“भो गीतम ! एव खँय् जिमिसं थुलि जकं स्यू । एव खँय् छलपोल गीतमं हे आज्ञा जुया बिज्यासा साप ज्यू ।

“ब्राह्मण ! अथे जूसा न्यं, बांलाक मन तथा न्यं, कना हये ।”

“ज्यू, हवस् !” धया सोणदण्ड ब्राह्मणं भगवानयात लिसः बिल । भगवानं थथे आज्ञा जुया बिज्यात—
“ब्राह्मण ! थन तथागत अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध लोकय् उत्पन्न जुया ... पे० ... (स्व. पृ. ४१) ब्रह्मचर्ययात नं प्रकाश याना बिज्याइ ।

अनंलि उगु धर्म न्यना गृहपति वा गृहपति पुत्र वा भेगु गुगुं कुलय् जन्म जुम्हं धर्मं श्रवण याइ । धर्मं न्यना तथागतप्रति वया श्रद्धा उत्पन्न जुइ । श्रद्धा प्रतिलाभ यायेवं वं मनं थथे विचार याइ—छँय् चवनेगु वाधापूर्णं जुया चवन, रजयुक्त जुया चवन, प्रव्रजित जुइगु चकंगु आकाशर्थे खः । छँय् चवना बिलकुल शंखर्थे यच्चुगु परिपूर्णं परिशुद्धं ब्रह्मचर्य पालन यायेगु अपू मजू । उकिं जि सैं, दारी खाना छें तोता काषायवस्त्र धारण याना प्रव्रजित जुये माल । लिपा उम्ह मनू भचा वा अप्वः भोग सम्पत्ति त्याग याना आपाः वा म्हा ज्ञातिवन्धुपि व छें तोता सैं, दारी खाना काषायवस्त्र धारण याना प्रव्रजित जुइ ।

थुकथं प्रव्रजित जुइ धुंका प्रातिमोक्ष शीलयुक्त जुया, आचार-गोचर सम्पन्न जुया चिचिधंगु दोषय् नं भय खंका शिक्षापद ग्रहण याना शिक्षापद बांलाक रक्षा याना चवनी । शरीर व वचनं कुशल कार्यय् सम्पन्न जुया, शील व सदाचारं सम्पन्न जुया इन्द्रिय दमन याना स्मृतिवान् तथा सन्तुष्ट जुया चवनी ।

गुकथं भिक्षु शील सम्पन्नम्ह जुइ ? प्राणी हिंसा तोता प्राणी हिंसां अलग जुइ, दण्ड रहित, शस्त्र रहित, लज्जालु, दयालु व सकल प्राणीप्रति हितानुकम्पी जुया चवनी ... (गथे सामञ्जसल-सुत्तय् पृ. ४१ निसैं ४६ स उल्लेख जूगु खः अथे हे थन ‘ब्राह्मण’ यात सम्बोधन याना विस्तारपूर्वक बवनेमाः ।) ... ब्राह्मण ! थुकथं भिक्षु शील सम्पन्न जुइ । ... ब्राह्मण ! एव वयागु शील खः । ... अनंलि उम्ह ...^१ ... प्रथम ध्यान प्राप्त याना ... पे० ... द्वितीय ध्यान प्राप्त याना ... पे० ... तृतीय ध्यान प्राप्त याना ... पे० ... चतुर्थ ध्यान प्राप्त याना चवनी ... पे० ... । ...^१ ... अनंलि ज्ञानदर्शनया निरति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात बवछुकी ... पे०^१ ... एव वयागु प्रज्ञा खः ... पे०^१ ... आः थन हाकनं वये माःगु (जन्म जुइ माःगु) हेतु मंतं धयागु ज्ञान नं दइ । एव नं वयागु प्रज्ञा खः । ब्राह्मण ! एव हे वयागु प्रज्ञा खः ।

१. सामञ्जसल-सुत्तय् पृ. ४८ निसैं ५४ स दुयें ‘ब्राह्मण’ यात सम्बोधन याना पूर्वका स्वाका बवनेगु ।

५. सोणदण्डं उपासकत्वं स्वीकार याःशु

२०. यथे आज्ञा जुया बिज्यायेवं सोणदण्डं ब्राह्मणं भगवानयात यथे बन्ति यात— “धन्य खः, भो गौतम ! धन्य खः, भो गौतम !! भो गौतम !!! गये भो पुइका तःगुयात थपुइका बिइगुथें वा तोपुया तःगुयात उला बिइगुथें वा लं तना च्वम्हसित लं क्यना बिइगुथें वा ख्युंथाय् चिकं मत च्याका बिइवं मिखा दुम्हं रूप खनिगुथें हे छलपोल गौतमं जित अनेक कथं धर्मं प्रकाश याना बिज्यात । आः जि छलपोल गौतमयागु शरण्य् वने, धर्मं व सङ्कयागु नं शरण्य् वने । थौनिसें छलपोल गौतमं जित आजीवन शरण्य् वम्ह उपासक खः धका स्वीकार याना बिज्याहुं । छलपोल गौतमं कन्हेया निंति भिक्षुसङ्घ सहित जिथाय् भोजन नं स्वीकार याना बिज्याहुं ।” भगवान् मौनभावं स्वीकार याना बिज्यात ।

२१. अनंलि भगवानं स्वीकार याना बिज्यागु सिइका आसनं दना भगवानयात प्रदक्षिणा याना सोणदण्डं ब्राह्मण लिहार् वन । उगु चा फवचालेवं सोणदण्डं ब्राह्मणं थःगु छेंय् प्रणीतगु खाद्य भोज्य तयार याका भगवानयात समयया सूचं बिइके छवत । “भो गौतम ! समय त्यल, भोजन तयार जुल ।” अनंलि पूर्वाण्ह समयय् चीवर पुना पात्र-चीवर धारण याना भगवान् भिक्षुसङ्घ व्वना गन सोणदण्डं ब्राह्मणया निवास-स्थान खः अन बिज्यात । बिज्याना लायातगु आसनय् फेतुना बिज्यात । अनंलि सोणदण्डं ब्राह्मणं बुद्ध प्रमुख भिक्षुसङ्घयात थःगु ल्हातं प्रणीतगु खाद्य भोजन याकल ।

२२. अनंलि भोजन धुंका भगवानं पात्रं ल्हा लिकया बिज्यासेलि छगू चिकिचा जागु आसन छगू कया सोणदण्डं ब्राह्मण छखे लिक्क फेतुत । छखे लिक्क फयेतुम्ह सोणदण्डं ब्राह्मणं भगवानयात यथे बन्ति यात— “भो गौतम ! (ब्राह्मण) परिषदय् च्वना जि आसनं दना भगवानयात अभिवादन याये धाःसा परिषदं जित गिज्जे याइ । गुम्हसित परिषदं गिज्जे याइ, उम्हसिया यश हानी जुइ । गुम्हसिया यश हानी जुइ, उम्हसिया भोग सम्पत्ति नं हानी जुइ । जिमित भोग सम्पत्ति यशद्वारा हे लाभ जुइगु खः । भो गौतम ! यदि परिषदय् च्वना च्वनाम्ह जि छलपोलयात निपा ल्हा जोज्वलपा बन्ति यात धाःसा थ्वयात छलपोलं जि आसनं दना प्रत्युपस्थान याःगु खः धका भापिया बिज्याहुं । परिषदय् च्वना च्वनाम्ह जि फेता (वेतालि) फ्यन धाःसा थ्वयात छलपोल गौतमं जि छलपोलयात शिरं वन्दना यात धका भापिया बिज्याहुं । भो गौतम ! रथय् च्वना वना च्वनाम्ह जि यदि रथं कुहां वया छलपोल गौतमयात अभिवादन याये धाःसा उगु (ब्राह्मण) परिषदं जित गिज्जे याइ । गुम्हसित उगु परिषदं गिज्जे याइ, उम्हसियागु यश नं हानी जुइ । गुम्हसियागु यश हानी जुइ, उम्हसियागु भोग सम्पत्ति नं हानी जुइ । जिमित भोग सम्पत्ति धाःसा यशद्वारा हे लाभ जुइगु खः । भो गौतम ! रथय् च्वना वना च्वनाम्ह जि यदि छडी ल्हन धाःसा जि रथं कुहां वःगु खः धका छलपोल गौतमं भापिया बिज्याहुं । भो गौतम ! रथय् च्वना वना च्वनाम्ह जि यदि कुसा चिइकल धाःसा जि छलपोलयात शिरं वन्दना याःगु खः धका छलपोल गौतमं भापिया बिज्याहुं ।”

२३. अनंलि सोणदण्डं ब्राह्मणयात धार्मिक कथाद्वारा सन्दर्शित, सम्प्रतिष्ठित, समुत्तेजित तथा सम्प्रहर्षित याना भगवान् आसनं दना लिहार् बिज्यात ।

सोणदण्ड-मुत्त ववचाल ।

५. कूटदन्त-सुत

१. खाणुमतयापि ब्राह्मणपिसं कूटदन्तयात सल्लाह व्यूगु

१. थथे जि न्यना । छगु समयय् भगवान् मगध देशय् चारिका यायां न्यासल भिक्षुपिनिगु भिक्षुमहासङ्घ ब्वना गन खाणुमत धयागु मगधपिनिगु ब्राह्मण गां दु अन बिज्यात । उबले भगवान् खाणुमतया अम्बलट्टिकाय् विहार याना बिज्याना च्वन । उगु समयय् कूटदन्त ब्राह्मण खाणुमतय् च्वना च्वन । मगधराजा सेनीय बिम्बिसारं ब्रह्मदेय राजदाय याना बिया तःगु राज-भोग्य आपालं दुगु खः ... पे० ... । उगु इलय् कूटदन्त ब्राह्मणया महायज्ञ यायेत तयारी याना च्वंगु खः । (उगु इलय्) न्हेसः द्रहंत, न्हेसः थूसाचात, न्हेसः साचात, न्हेसः फँचात यज्ञया निति थामय् चिना तःगु जुया च्वन ।

२. अनंलि खाणुमतयापि ब्राह्मण गृहपतिपिसं थथे ताल—“शाक्यपुत्र श्रमण गौतम शाक्यकुलं प्रव्रजित जुया मगध देशय् चारिका यायां न्यासल भिक्षुपिनिगु भिक्षुमहासङ्घ ब्वना खाणुमतय् बिज्याना खाणुमतया अम्बलट्टिकाय् विहार याना बिज्याना च्वन । वसपोल भगवान् गौतमया थुजागु कल्याणकीर्ति शब्द फैले जुया च्वन—वसपोल भगवान् अरहत् ... पे० ... (स्व. पृ. ५६) । वसपोलथे जापि अरहत्पिनिगु दर्शन यायेगु कल्याणकर खः ।”

३. अनंलि खाणुमतयापि ब्राह्मण गृहपतिपि खाणुमतं पिहाँ वया थ्वः थ्वः मिले जुया गन अम्बलट्टिका दु अन वना च्वंगु खः ।

४. उगु इलय् कूटदन्त ब्राह्मण प्रासादया चवय्या तलाय् न्हिने दचना च्वंगु खः । अनंलि कूटदन्त ब्राह्मण खाणुमतयापि ब्राह्मण गृहपतिपित खाणुमतं पिहाँ वया थ्वः थ्वः मुना गन अम्बलट्टिका दु अन वना च्वंगु खन । थ्व वंगु खना थः क्षत्रयात सःता धाल—“क्षत्र ! खाणुमतयापि ब्राह्मण गृहपतिपि खाणुमतं पिहाँ वया थ्वः थ्वः मुना गन अम्बलट्टिका दु अन छाय् वना च्वंगु ?”

५. “भो ! शाक्यपुत्र श्रमण गौतम शाक्यकुलं प्रव्रजित जुया मगध देशय् चारिका यायां न्यासल भिक्षुमहासङ्घ ब्वना खाणुमतय् बिज्याना, खाणुमतया अम्बलट्टिकाय् विहार याना बिज्याना च्वन । वसपोल भगवान् गौतमया थुजागु कल्याणकीर्ति शब्द फैले जुया च्वन—“वसपोल भगवान् अरहत् ... बुद्ध भगवान् खः ।” वसपोल भगवान् गौतमयागु हे दर्शन यायेत इपि वना च्वंगु खः ।”

६. अनंलि कूटदन्त ब्राह्मणयागु मनय् थथे जुल—जि न्यनागु दु—“श्रमण गौतमं किबुता परिष्कार (अङ्ग) दुगु त्रिविध यज्ञ सम्पदा स्यू । जि धाःसा किबुता परिष्कार दुगु त्रिविध यज्ञ सम्पदा धयागु मस्यू ।

जि धाःसा महायज्ञ याये मास्ते वः । उकिं जि श्रमण गीतमयाथाय् वना किंखुता परिष्कार हुगु त्रिविध यज्ञया वारे छाया न्यं मवने ।

७. अनंलि कूटदन्त ब्राह्मणं क्षत्रयात सःता थथे धाल—“क्षत्र ! अथे जूसा छ गन खाणुमतयापि ब्राह्मणपि दु अन वना इमित थथे धा—भो ! कूटदन्त ब्राह्मणं थथे धाल—‘भो ! पलख आसे, कूटदन्त ब्राह्मण नं श्रमण गीतमयागु दर्शन यायेत वथे त्यंगु दु ।”

“ज्यू, हवस्” धया कूटदन्त ब्राह्मणयात लिसः बिया उम्ह क्षत्र गन खाणुमतयापि ब्राह्मण गृहपतिपि दु अन वना इमित थथे धाल—“भो ! कूटदन्त ब्राह्मणं थथे धयाहल—“छिर्कपि पलख लं चवना दिसँ, कूटदन्त ब्राह्मण नं श्रमण गीतमयागु दर्शन यायेत बिज्याये त्यंगु दु ।”

(क) ब्राह्मणपिसं कूटदन्त ब्राह्मणयात गंगु

८. उगु इलय् सलंसः ब्राह्मणपि कूटदन्त ब्राह्मणया महायज्ञया अनुभव (स्वये, सहभागी जुये) याये धका खाणुमतय् चवना चवंगु जुया चवन । अनंलि इमिसं कूटदन्त ब्राह्मण नं श्रमण गीतमयागु दर्शन यायेत वथे त्यंगु दु धयागु न्यना इपि गन कूटदन्त ब्राह्मण दु अन वन । वना कूटदन्त ब्राह्मणयात थथे धाल—“भो ! छपि कूटदन्त ब्राह्मण श्रमण गीतमयागु दर्शन यायेत बिज्याये त्यन धाःगु छु धात्थे खःला ?”

“खः, जि नं श्रमण गीतमयागु दर्शन यायेत वने त्यनागु खः ।”

९. (१) “छपि कूटदन्त श्रमण गीतमयाथाय् बिज्याये मते । छपि कूटदन्त श्रमण गीतमयागु दर्शन याः वनेबहः मजू । यदि छपि कूटदन्त श्रमण गीतमयागु दर्शन याः बिज्याःसा छपिनिगु यशं घते जुइ, अले श्रमण गीतमयागु यशं अभिवृद्धि जुइ । छपि कूटदन्तयागु यशं घते जुइगु व श्रमण गीतमयागु यशं अभिवृद्धि जुइगु कारणं नं छपि कूटदन्त श्रमण गीतमयागु दर्शन याः वनेबहः मजू । बरू श्रमण गीतम हे छपिनिगु दर्शन याः वनेबहः जू ।

(२) “छपि कूटदन्त मांबी निम्हसियापाखें नं सुजातम्ह खः, शुद्ध गर्भवास याना बिज्याम्ह खः, हानं न्हेगु पुस्तानिसें जातिवादं छु खं मथाम्ह व अनिन्दितम्ह खः । गुगु छपि कूटदन्त मांबी निम्हसियापाखें नं सुजातम्ह खः, शुद्ध गर्भवास याना बिज्याम्ह हानं न्हेगु पुस्तानिसें जातिवादं छु खं मथाम्ह व अनिन्दितम्ह जुया बिज्यागु कारणं नं छपि कूटदन्त श्रमण गीतमयागु दर्शन याः वनेबहः मजू । बरू श्रमण गीतम हे छपिनिगु दर्शन याः वनेबहः जू ।

(३) छपि कूटदन्त ...^१...

(११) छपि कूटदन्त खाणुमतय् चवना बिज्याना चवन । छपिनि मगधराजा सेनीय बिम्बिसारं ब्रह्मदेय, राजदाय याना बियातगु राज-भोगत आपालं दु, प्राणीपि आपालं दु, लः, चाँय्, सि प्रसस्त दु तथा वा जाकीया मचाः मगाः मजू । गुगु छपि कूटदन्त खाणुमतय् बिज्याना ... मगधराजा सेनीय बिम्बिसारं ब्रह्मदेय राजदाय याना बियातगु आपालं दुगु खः ... मचाः मगाः मजुगु खः । थुगु कारणं नं कूटदन्त श्रमण गीतमयागु दर्शन याः वनेबहः मजू । बरू श्रमण गीतम हे छपिनिगु दर्शन याः वनेबहः जू ।

१. कूटदन्त ब्राह्मणयात गंगु बाकी खँत नं सोणदण्ड ब्राह्मणयात गंगु खँत (३) निसें (१०) तक पृ. ७२-३ तक दुथें ‘छपि सोणदण्ड’ या थासय् ‘छपि कूटदन्त’ याना थन स्वाका वनेगु ।

(ख) कूटदन्त ब्राह्मणद्वारा बुद्धयागु वर्णन

१०. यथे धायेवं कूटदन्त ब्राह्मणं उप्पि ब्राह्मणपित्तं यथे धाल—‘भो ! अथे जूसा जिगु नं छुं खं न्यं । जि हे वसपोल आदरणीय गीतमयागु दर्शनं याः वनेबहः जू, वसपोल आदरणीय गीतम जिमिगु दर्शनं याः बिज्यायेबहः मजू धयागु जिगु नं खं न्यं ।

(१) “भो ! श्रमण गीतम मांबी निम्हसियापाखें नं सुजातम्ह जुया बिज्याम्ह खः, शुद्ध भग्नेवास याना बिज्याम्ह खः, हानं न्हेगु पुस्तानिसें जातिवादं छुं खं मथाम्ह व अनिन्दितम्ह खः । भो ! गुगु कारणं श्रमण गीतम मांबी निम्हसियापाखें नं सुजातम्ह ... जुया बिज्याम्ह खः—थुगु कारणं नं वसपोल आदरणीय गीतम जिमिगु दर्शनं याः बिज्यायेबहः मजू । बरू जिपि हे वसपोल आदरणीय गीतमयागु दर्शनं याः वनेबहः जू ।

(२) “भो ! श्रमण गीतम महान् जातिसङ्घ तोता प्रव्रजित जुया बिज्याम्ह खः ... पे०’ ...

(२९) “भो ! श्रमण गीतम थौम्हिग खाणुमतय् बिज्याना खाणुमतया अम्बलट्टिकाय् विहार याना बिज्याना च्वन । भो ! श्रमण वा ब्राह्मण वा न्हाम्ह हे जूसां कीगु गामय् दुने वल धाःसा इपि नं की अतिथी जुइ । अतिथीयात कीसं सत्कार यायेमाः; गौरव यायेमाः; माने यायेमाः; पूजा यायेमाः तथा शिष्टाचारपूर्वक व्यवहार यायेमाः । भो ! गुगु कारणं श्रमण गीतम थौम्हिग खाणुमतय् बिज्याना खाणुमतया अम्बलट्टिकाय् विहार याना बिज्याना च्वन । श्रमण गीतम कीम्ह अतिथी खः । अतिथीयात कीसं सत्कार यायेमाः, गौरव यायेमाः, मान यायेमाः, पूजा यायेमाः तथा शिष्टाचारपूर्वक व्यवहार यायेमाः—थुगु कारणं नं वसपोल आदरणीय गीतम जिमिगु दर्शनं याः बिज्यायेबहः मजू । बरू जिपि हे वसपोल आदरणीय गीतमयागु दर्शनं याः वनेबहः जू । भो ! वसपोल आदरणीय गीतमयागु वर्णन थुलि हे जि स्यू । परन्तु वसपोल आदरणीय गीतम थुलि जक गुण दुम्ह मखु । वसपोल आदरणीय गीतम अपरिमाण गुण दुम्ह जुया बिज्याम्ह खः ।

११. यथे धायेवं उप्पि ब्राह्मणपिसं कूटदन्त ब्राह्मणयात यथे धाल—‘यथे छलपोल कूटदन्त ब्राह्मणं श्रमण गीतमयागु गुण वर्णनं याना बिज्याः थें खःसा वसपोल आदरणीय गीतम थनं सच्छिगु योजन तापाक बिज्याना च्वंसां नं श्रद्धालु कुलपुत्रपि लं खवं ज्वनां वने मातलें नं वसपोलयागु दर्शनं यायेत वनेबहः जू । उकिं की सकलें श्रमण गीतमयागु दर्शनं यायेत वने माल, बिज्याये माल ।’

२. भिंखुता परिष्कार दुगु त्रिविध यज्ञ सम्पदा

१२. अनलि कूटदन्त ब्राह्मण आपालं ब्राह्मणगणपि ब्वना गन अम्बलट्टिकाय् भगवान् बिज्याना च्वंगु दु अन वन । वना भगवान् नाप सम्मोदन यात । सम्मोदनीय कुशलवार्ता याये धुंका छखे लिक्क फेतुत । खाणुमतयापि ब्राह्मण गृहपतिपि मध्ये गुलिसिनं भगवानयात अभिवादन याना छखे लिक्क फेतुत, गुलिसिनं भगवानयात सम्मोदन यात, सम्मोदनीय कुशलवार्ता याये धुंका छखे लिक्क फेतुत, गुलिसिनं गन भगवान् बिज्याना च्वंगु खः अन निपाः रूहाः जोज्वलपाः बन्ति याना छखे लिक्क फेतुत, गुलिसिनं (यथःगु) नां व गोत्र न्यंका छखे लिक्क फेतुत, गुलि सुम्क छखे लिक्क फेतुत ।

१. कूटदन्त ब्राह्मणद्वारा बुद्धयागु वर्णन याःगु बाकी खैंत (३) निसें (२८) तक सोणदण्ड ब्राह्मणद्वारा वर्णन याःगु खैंत पृ. ७३-४ तक दुथें थन स्वाका ब्वनेगु ।

१३. छले लिक्क फेनुम्ह कूटदन्त ब्राह्मणं भगवानयात यथे वित्ति यात—“भो गौतम ! जि न्यनागु दु—
श्रमण गौतमं किखुता परिष्कार दुगु त्रिविध यज्ञ सम्पदा धयागु स्यू । जि धाःसा किखुता परिष्कार दुगु त्रिविध यज्ञ
सम्पदा धयागु मस्यू, जि धाःसा उजागु महायज्ञ याये मास्ते वः । छलपोल गौतमं जित किखुता परिष्कार दुगु
त्रिविध यज्ञ सम्पदाया वारे आज्ञा जुया बिज्यासा साप ज्यू ।”

(क) जुजु महाविजित

१४. “ब्राह्मण ! अथे जूसा न्यं, बांलाक ध्यान तया न्यं, कना ह्ये ।”

“ज्यू, हवस् !” धया कूटदन्त ब्राह्मणं भगवानयात लिसः बिल । भगवानं यथे आज्ञा जुया बिज्यात—
“ब्राह्मण ! न्हापा आढय, महाधनी, महाभोगी, प्रसस्त लुं वह, प्रसस्त वित्त उपकरण, प्रसस्त वा जाकी तथा
परिपूर्ण धुकू व भकारी दुम्ह महाविजित धयाम्ह जुजु छम्ह दुगु जुया च्वन । ब्राह्मण ! अनंलि एकान्तय् याकचा
च्वना च्वम्ह महाविजित जुजुयागु मनय् यथे परिवितर्क (खं) उत्पन्न जुल—“जिके मनुष्यपिनिगु विपुल भोग
सम्पत्ति दुगु जुल । महापृथ्वीमण्डल विजय याना च्वना च्वनाम्ह जि छाया महायज्ञ छगू मयाये ! गुगु जिगु
दीर्घकालतक हित सुखया निंति जुइ ।”

१५. “ब्राह्मण ! अनंलि महाविजित जुजु पुरोहित ब्राह्मणयात सःता यथे धाल—“ब्राह्मण ! यन जि
एकान्तय् याकचा च्वना च्वनावले जिगु मनय् यथे परिवितर्क उत्पन्न जुल—“जिके मनुष्यपिनिगु विपुल भोग
सम्पत्ति दुगु जुल । महापृथ्वीमण्डल विजय याना च्वना च्वनाम्ह जि छाया महायज्ञ छगू मयाये ! गुगु जिगु
दीर्घकालतक हित सुखया निंति जुइ ।” ब्राह्मण ! जि महायज्ञ याये मास्ते वल । जित अनुशासन याना बिज्याहुँ,
गुगु जिगु दीर्घकालतक हित सुखया निंति जुइमा ।

१६. “ब्राह्मण ! यथे धायेवं पुरोहित ब्राह्मणं महाविजित जुजुयात यथे धाल—‘छलपोल जुजुया जनपद
(देश) खुं दुःख व्यूगु सकण्टक जुया च्वन । छपिनिगु देशय् ग्राम-घातकपि नं, निगम-घातकपि नं, नगर-घातकपि
नं व मार्ग-घातकपि नं खने दया च्वन । यदि छलपोल जुजु थुजागु सकण्टक तथा सपीडित (कष्ट जुया च्वंगु)
देशय् कर (बलि) उठे याका बिज्यात धाःसा छलपोल देशया निंति अकृत्यकारी जुइ । शायद छपित यथे नं
जुइफु—थुजापि डाकूतय्गु भययात वधद्वारा वा बन्धनद्वारा वा दण्डद्वारा वा निन्दाद्वारा वा निष्कासनद्वारा जि
दमन (समाप्त) याना छवये ।’ परन्तु छपिसं थुकथं डाकूतय्गु भययात बांलाक दमन याना छवये फइ मखु ।
व छु कारण ? गुपि अजापि सी खना मग्याःपि खः इमिसं लिपा जुजुयागु जनपदय् दुःख बिइ फु । उकि निम्न
संविधान (=राज्य व्यवस्था) द्वारा डाकूतय्गु भययात बांलाक मदयेका छवया बिज्याहुँ । (१) छपिनिगु जनपदय्
च्वपि कृषी-गोपालनय् उत्साहित जूपिनि निंति छपिसं पुसा व नसा वितरण यायेगु व्यवस्था याना बिज्याहुँ;
(२) छपिनिगु जनपदय् च्वपि व्यापार यायेगुलि उत्साहित जूपिनि निंति छपिसं पाभत (=पूँजी) वितरण
यायेगु व्यवस्था याना बिज्याहुँ; (३) छपिनिगु जनपदय् च्वपि उत्साहितपि राजपुरुषपिनि निंति सरकारी नोकरी
व्यवस्था मिले याना इमित तलव व भत्ता समेत व्यवस्था याना बिज्याहुँ । थुलि याना बिइवं (बिकारी मजूसे)
यथःगु ज्याय् लगे जुया इपि मनुतय्सं जुजुया जनपदय् दुःख बिइ मखु । जुजुयात नं आपालं धन सम्पत्ति दया वइ ।
जनपद अकण्टक, अपीडित व क्षेम प्राप्त जुइ । अनंलि मनुत लय्ताया मुलय् मस्त म्हितका छेंय् लोखा खापा तिइ
म्वाःगुथें च्वंक जुया आनन्दं च्वना च्वनी ।

“ब्राह्मण ! अनंलि, “ज्यू, हवस्”, धया महाविजित जुजुं पुरोहित ब्राह्मणयात लिसः बिया— (१) जुजुया थःगु जनपदय् च्वंपि कृषी-गोपालनय् उत्साहित जूपिनि निति जुजुं पुसा व नसा वितरण यायेगु व्यवस्था याना बिल; (२) व्यापार यायेगुलि उत्साहित जूपिनि निति पाभत वितरण यायेगु व्यवस्था याना बिल; (३) उत्साहितपि राजपुरुषपिनि निति सरकारी नोकरी व्यवस्था मिले याना इमित तलव व भत्ता समेत व्यवस्था याना बिल । थुलि याना बिइवं इपि सकलें थथःगु ज्याय् लगे जुइगु जुया उपि मनूतय्सं नं जुजुया जनपदय् दुःख मबिल । जुजुयात नं आपालं धन सम्पत्ति दया वल । जनपद अकण्टक, अपीडित व क्षेम प्राप्त नं जुल । अनंलि मनूत लय्ताया मुलय् मस्त म्हितका छेंय् लोखा खापा तिइ म्वाःगुथें च्वंक जुया आनन्दं च्वना च्वन ।

“ब्राह्मण ! थुलि याये धुनेवं महाविजित जुजुं पुरोहित ब्राह्मणयात सःतां थथे धाल—‘छपिसं कना बिज्याःथें संविधान कथं जि डाकूतय्गु भय निर्मूल याना छवये धुन । जित आपालं धन सम्पत्ति नं दत । (जिगु) जनपद अकण्टक, अपीडित व क्षेम प्राप्त नं जुइ धुकल । अनंलि मनूत लय्ताया मुलय् मस्त म्हितका छेंय् लोखा खापा तिइ म्वाःगुथें च्वंक जुया आनन्दं च्वना च्वन । ब्राह्मण ! जि महायज्ञ याये मास्ते वः । छपिसं जित अनुशासन याना बिज्याहुँ—‘गुगु जिगु दीर्घकाल तक हित सुखया निति जुइमा ।’

(ख) प्यथी अनुमति पक्ष : यज्ञया परिष्कार

१७. (१) ‘अथे जूसा छपिनिगु देशय् च्वंपि निगमवासी व जनपदवासी अनुयुक्त क्षेत्रीपि सकसितं आमन्त्रणा याना बिज्याहुँ; इमित थथे धया बिज्याहुँ—‘भो ! जि महायज्ञ याये मास्ते वल, छलपोलपिसं अनुमति बिया बिज्याहुँ, गुगु जिगु दीर्घकाल तक हित सुखया निति जुइ । (२) छपिनिगु देशय् च्वंपि निगमवासी व जनपदवासी अमात्य तथा परिषदयापि सकसितं आमन्त्रणा याना बिज्याहुँ; इमित थथे धया बिज्याहुँ—‘भो ! जि महायज्ञ याये मास्ते वल, छिकपिसं अनुमति बिया दिसें, गुगु जिगु दीर्घकाल तक हित सुखया निति जुइ । (३) छपिनिगु देशय् च्वंपि ब्राह्मण महाशालपि सकसितं आमन्त्रणा याना बिज्याहुँ; इमित थथे धया बिज्याहुँ—‘भो ! जि महायज्ञ याये मास्ते वल, छिकपिसं अनुमति बिया दिसें, गुगु जिगु दीर्घकाल तक हित सुखया निति जुइ । (४) छपिनिगु देशय् च्वंपि गृहपति महाशालपि सकसितं आमन्त्रणा याना बिज्याहुँ; इमित थथे धया बिज्याहुँ—‘भो ! जि महायज्ञ याये मास्ते वल, छिकपिसं अनुमति बिया दिसें, गुगु जिगु दीर्घकाल तक हित सुखया निति जुइ ।”

“ब्राह्मण ! अनंलि ‘ज्यू, हवस् !’ धया महाविजित जुजुं ब्राह्मणयात लिसः बिया थःगु देशय् च्वंपि निगमवासी व जनपदवासी (१) अनुयुक्त क्षेत्रीपि, (२) अमात्य तथा परिषदयापि, (३) ब्राह्मण महाशालपि तथा (४) गृहपति महाशालपि सकसितं आमन्त्रणा याना इमित थथे धाल—‘भो ! जि महायज्ञ याये मास्ते वल । छलपोल छिकपिसं अनुमति बिया बिज्याहुँ, बिया दिसें, गुगु जिगु दीर्घकाल तक हित सुखया निति जुइ ।” “छलपोल जुजुं यज्ञ याना बिज्याहुँ, महाराज ! स्व यज्ञया समय खः ।” थुलि, थुपि प्यथी अनुमति पक्ष उगु यज्ञया परिष्कार खः ।

(ग) जुजुया च्यागू अङ्ग नं यज्ञया परिष्कार

१८. “महाविजित जुजु थुपि च्यागू अङ्गं युक्तम्ह खः— (१) मांवी निखेरं सुजातम्ह, शुद्ध गर्भवास यांम्ह,

नहेण पुस्तानिसे जातिवादे छुं खवं मथाम्ह व अनिन्दितम्ह खः; (२) अभिरूप, दर्शनीय, प्राशादिक, परम सुन्दरता युक्तम्ह, ब्रह्मये जागु ब्रह्मवर्णीम्ह तथा दर्शनयां निति अप्रमाण सुन्दरम्ह खः; (३) आढ्य, महाधनी, महाभोगी, प्रसस्त लुं वह, प्रसस्त वित्त उपकरण, प्रसस्त वा जाकी तथा परिपूर्ण कोष्ठागार दुम्ह; (४) बलवानम्ह, सेनाद्वारा शत्रुतयत् बुकेत आज्ञा पालन यायेया निति न्हाबले तयार जुया च्वनिपि चतुरंगिणी सेना युक्तम्ह खः; (५) श्रद्धालु, दायक, दानपति, श्रमण ब्राह्मण, दरिद्र, लज्जुवातयत्, वणिब्बक, याचकपित लोखा चायेका तःम्ह, लः त्वनेगु (बुंगा) ये जुया पुण्य याइम्ह; (६) बहुश्रुतम्ह; (७) न्यना न्यनागु खैया अर्थ थूम्ह—थुकिया अर्थ थये खः उकिया अर्थ थये खः धका थुइका काये फूम्ह; (८) पण्डित, व्यक्त, मेधावी, अतीत, अनागत व वर्तमानया अर्थ सम्बन्धी खैय् विचा याये फूम्ह—महाविजित जुजु थुपि हे च्यागू अङ्गं सुसम्पन्नम्ह खः । थुलि, थुपि च्यागू अङ्गं न उगु यज्ञया परिष्कार खः ।

(घ) पुरोहितया प्यंगू अङ्गं नं यज्ञया परिष्कार

१९. “पुरोहित ब्राह्मण थुपि प्यंगू अङ्गं युक्तम्ह खः—(१) मांवी निम्हसियापाखे नं सुजातम्ह खः; शुद्ध गर्भवास याम्ह खः, हानं नहेण पुस्तानिसे जातिवादे छुं खवं मथाम्ह व अनिन्दितम्ह खः; (२) अध्यायक, मन्त्रधर व स्वंगू वेदय् पारंगतम्ह खः, निघण्टु, कौस्तुभ, अक्षर प्रभेद व इतिहास समेत न्यागूगु शास्त्र, व्याकरण, लोकायत, महापुरुष लक्षण शास्त्रय् निपुणम्ह खः; (३) शीलवान, वृद्धशीली, वृद्धशीलं युक्तम्ह खः; (४) पण्डित, व्यक्त, मेधावी, सुजा ग्रहण याइपि मध्ये प्रथम वा द्वितीय जूम्ह—थ्व हे प्यंगू अङ्गं युक्तम्ह पुरोहित ब्राह्मण खः । थुलि, थुपि प्यंगू अङ्गं नं उगु यज्ञया परिष्कार खः ।

(ङ) स्वंगू विधि

२०. “ब्राह्मण ! अनंलि पुरोहित ब्राह्मणं महाविजित जुजुयात यज्ञ याये न्हः स्वंगू विधिया वारे उपदेश यात—(१) महायज्ञ यायेत इच्छा याम्ह छपिनि मती—‘जिगु आपालं धन सम्पत्ति खर्च जुइन’ धका मनय् छुं पश्चात्ताप जुइफु परन्तु छपिसं थये मती तथा बिज्याये मज्यू; (२) महायज्ञ याना च्वनेबले छपिनि मती—‘जिगु आपालं धन सम्पत्ति खर्च जुया च्वन’ धका मनय् छुं पश्चात्ताप जुइफु परन्तु छपिसं थये मती तथा बिज्याये मज्यू; (३) महायज्ञ याये धुंका छपिनि मती—‘जिगु आपालं धन सम्पत्ति खर्च जुल’ धका मनय् छुं पश्चात्ताप जुइफु परन्तु छपिसं थये मती तथा बिज्याये मज्यू ।’ ब्राह्मण ! महाविजित जुजुयात पुरोहित ब्राह्मणं यज्ञ याये न्हः थ्व हे स्वंगू विधिया वारे उपदेश ब्यूगु खः ।

(च) क्षिता खैय् चित्त खिन्न याये मज्यू

२१. “ब्राह्मण ! अनंलि पुरोहित ब्राह्मणं महाविजित जुजुयात यज्ञ याये न्हः प्रतिग्राहकपि प्रति जुइ फुगु क्षिता प्रकारया विप्रतिसार (मन सुख मदइगु) यात मदयेका बिल (१) छपिसं याना बिज्यायेगु यज्ञय् प्राणातिपातीपि नं वये फु, प्राणातिपातं अलग जूपि नं वयेफु । अन गुपि प्राणी हिंसा याइपि खः—इमिगु हे निति उगु (प्राणी हिंसाया) पाप लाइ । अन गुपि प्राणी हिंसां अलग जूपि खः इमिगु हे निति छपिसं यज्ञ याना बिज्याइ

(—दान यांना बिज्याहूँ), परित्याग यांना बिज्याहूँ, खुशी जुया बिज्याहूँ, दुनुगलंनिसें प्रसन्न जुया बिज्याहूँ; (२) छपिसं यांना बिज्यायेगु यज्ञय् खुज्या याइपिं नं वये फु, खुज्यां अलगपिं नं वये फु ... पे०' ... (३) छपिसं यांना बिज्यायेगु यज्ञय् व्यभिचार याइपिं नं वये फु, व्यभिचारं अलगपिं नं वये फु ..., (४) छपिसं यांना बिज्यायेगु यज्ञय् मखुगु खँ ल्हाइपिं नं वये फु, मखुगु खं अलगपिं नं वये फु ..., (५) छपिसं यांना बिज्यायेगु यज्ञय् चुकलिं खँ ल्हाइपिं नं वये फु, चुकलिं खँ ल्हाइ मखुपिं नं वये फु ..., (६) छपिसं यांना बिज्यायेगु यज्ञय् फरुष-वाचा (छाक) खँ ल्हाइपिं नं वये फु, फरुषवाचा खँ ल्हाइ मखुपिं नं वये फु ..., (७) छपिसं यांना बिज्याइगु यज्ञय् सम्प्रलाप याइपिं नं वये फु, सम्प्रलाप याइ मखुपिं नं वये फु ..., (८) छपिसं यांना बिज्यायेगु यज्ञय् अभिध्यालु (लोभी) त नं वये फु, लोभी मजूपिं नं वये फु ..., (९) छपिसं यांना बिज्यायेगु यज्ञय् द्रोहीपिं नं वये फु, द्रोही मजूपिं नं वये फु ... तथा (१०) छपिसं यांना बिज्यायेगु यज्ञय् मिथ्या दृष्टि दुपिं नं वये फु, सम्यक् दृष्टि दुपिं नं वये फु । अन गुपि मिथ्या दृष्टि दुपिं खः इमिगु निरति मिथ्या दृष्टियागु फल दइ । अन गुपि सम्यक् दृष्टि दुपिं खः इमिगु हे निरति छपिसं यज्ञ यांना बिज्याहूँ, परित्याग यांना बिज्याहूँ, खुशी जुया बिज्याहूँ, दुनुगलंनिसें चित्त प्रसन्न यांना बिज्याहूँ । “ब्राह्मण ! थुकथं खँ कना पुरोहित ब्राह्मणं महाविजित जुजुयात यज्ञ याये न्हाः जुजुया मनय् प्रतिग्राहकपिं प्रति जुइ फूगु किता प्रकारयागु विप्रतिसारयात मदयेका ब्यूगु जुल ।

(छ) जुजुयागु चित्तयात शिखुता प्रकारं हर्षित याःगु

२२. “ब्राह्मण ! अनंलि पुरोहित ब्राह्मणं महायज्ञ यांना च्वंम्ह महाविजित जुजुयागु चित्तयात शिखुता प्रकारं संदर्शित, सम्प्रतिष्ठित, समुत्तेजित तथा सम्प्रहर्षित यांना लय्तायेका बिल । (१) महायज्ञ यांना बिज्याना च्वंम्ह छपित शायद सुनानं ‘महाविजित जुजुं महायज्ञ धाःसा याःत परन्तु महायज्ञ याःथेंतुं वं निगमवासी व जनपदवासी अनुयुक्त क्षत्रीपित आमन्त्रणा याःगु मदुं धका खँ ल्हाये फु । आः छपित उकथं (आमन्त्रणा मयासे) छपिसं महायज्ञ यांना बिज्याना च्वन धका धर्मतापूर्वकं खँ ल्हाये फुपिं सुं दइ मखुत । छायाःसा छपिसं निगमवासी व जनपदवासी अनुयुक्त क्षत्रीपित आमन्त्रणा यांना बिज्यागु दु । थुगु कारणं नं छपिसं सिद्धिका बिज्याहूँ, छपिसं परित्याग यांना बिज्याहूँ, छपिं खुशी जुया बिज्याहूँ, छपिनि दुनुगलंनिसें प्रसन्न जुया बिज्याहूँ । (२) महायज्ञ यांना बिज्याना च्वंम्ह छपित शायद सुनानं ‘महाविजित जुजुं महायज्ञ धाःसा याःत परन्तु महायज्ञ याःथेंतुं वं निगमवासी व जनपदवासी अमात्य परिषदपित आमन्त्रणा याःगु मदुं धका खँ ल्हाये फु ..., (३) महायज्ञ यांना बिज्याना च्वंम्ह छपित शायद सुनानं ‘महाविजित जुजुं महायज्ञ धाःसा याःत परन्तु महायज्ञ याःथेंतुं वं निगमवासी व जनपदवासी ब्राह्मण महाशालपित आमन्त्रणा याःगु मदुं धका खँ ल्हाये फु ..., (४) महायज्ञ यांना बिज्याना च्वंम्ह छपित शायद सुनानं ‘महाविजित जुजुं महायज्ञ धाःसा याःत परन्तु महायज्ञ याःथेंतुं वं निगमवासी व जनपदवासी गृहपति महाशालपित आमन्त्रणा याःगु मदुं धका खँ ल्हाये फु ..., (५) महायज्ञ यांना बिज्याना च्वंम्ह छपित शायद सुनानं ‘महाविजित जुजुं महायज्ञ धाःसा याःत परन्तु व जुजु स्वयं मांबी निम्हसियापाखें नं सुजातम्ह मखु, शुद्ध गर्भवास यांना बिज्याम्ह मखु, न्हेगु पुस्तांनिसें जातिवादं छुं ख्वं मथा मजूम्ह व अनिन्दितम्ह मजूम्ह मखु’ धका खँ ल्हाये फु ..., (६) महायज्ञ यांना बिज्याना च्वंम्ह छपित शायद सुनानं ‘महाविजित जुजुं महायज्ञ धाःसा याःत परन्तु महायज्ञ याःथेंतुं व अभिरूप, दर्शनीय, प्रासादिक, परम

१. च्वय्थें थन व थनं च्वय् पूरा च्वनेगु यायेमाः ।

सुन्दरतां युक्तम्ह ब्रह्मार्थे ब्रह्मवर्णीम्ह तथा दर्शन यायेत अप्रमाण सुन्दरम्ह मजू' धका खँ ल्हाये फु ..., (७) ... व आढ्य, महाधनी, महाभोगी व प्रसस्त लु' वह प्रसस्त वित्त उपकरण, प्रसस्त वा जाकी तथा परिपूर्ण कोष्ठागार महुम्ह ..., (८) व बलवानम्ह ... चतुरङ्गिनी सेना युक्तम्ह मखु' धका खँ ल्हाये फु ..., (९) व श्रद्धालु, दायक, दानपति, श्रमण ब्राह्मण, दरिद्र, लज्जुवातयत्, वणिबबक, याचकपित लोखा चायेका तइ मखुम्ह' धका खँ ल्हाये फु ..., (१०) व बहुश्रुत तथा सुजात मखु' धका खँ ल्हाये फु ..., (११) ... वं न्यना न्यनागु खँया अर्थ मथूमह— थुकिया अर्थ थये खः उकिया अर्थ अथे खः धका थुइका काये मफूमह खः' धका खँ ल्हाये फु ... (१२) ... व पण्डित, व्यक्त, मेधावी, अतीत, अनागत व वर्तमानया अर्थ सम्बन्धी खँय विचा याये मफूमह' धका खँ ल्हाये फु ... आः छपि जुजुयात उकथं महायज्ञ याना बिज्याना च्वन धका धर्मतापूर्वक खँ ल्हाये फुपि सुं दइ मखुत ..., (१३) महायज्ञ याना बिज्याना च्वंम्ह छपित शायद सुनानं 'महाविजित जुजु' महायज्ञ धाःसा याःत परन्तु महायज्ञ याःथेतुं वसपोलया पुरोहित ब्राह्मण मांभी निम्हसियापाखें नं सुजातम्ह मखु, शुद्ध गर्भवास याम्ह मखु, हानं न्हेगु पुस्तानिसें जातिवादं छुं ख्वं मथाम्ह व अनिन्दितम्ह मखु' धका खँ ल्हाये फु । आः छपि जुजुयात उकथं महायज्ञ याना बिज्याना च्वन धका धर्मतापूर्वक खँ ल्हाये फुपि सुं दइ मखुत ... (१४) महायज्ञ याना बिज्याना च्वंम्ह छपित शायद सुनानं 'महाविजित जुजु' महायज्ञ धाःसा याःत परन्तु महायज्ञ याःथेतुं वसपोलया पुरोहित ब्राह्मण अध्यायक, मन्त्रधर व स्वंगू वेदय् पारंगतम्ह मखु, निषण्टु, कौस्तुभ, अक्षर-प्रभेद व इतिहास समेत न्यागुगु शास्त्र, व्याकरण, लोकायत, महापुरुष लक्षण शास्त्रय् निपुणम्ह मखु' धका खँ ल्हाये फु ... (१५) ... वसपोलया पुरोहित ब्राह्मण शीलवान्, वृद्धशीली, वृद्धशीलं युक्तम्ह मजू' धका खँ ल्हाये फु ... (१६) महायज्ञ याना बिज्याना च्वंम्ह छपित शायद सुनानं 'महाविजित जुजु' महायज्ञ धाःसा याःत परन्तु महायज्ञ याःथेतुं वसपोलया पुरोहित ब्राह्मण पण्डित, व्यक्त, मेधावी, सुजा ग्रहण याईपि मध्ये प्रथम वा द्वितीय मजूमह' धका खँ ल्हाये फु । आः छपि जुजुयात उकथं महायज्ञ याना बिज्याना च्वन धका धर्मतापूर्वक खँ ल्हाये फुपि सुं दइ मखुत । छायाधाःसां—छपिनि पुरोहित ब्राह्मण पण्डित, व्यक्त, मेधावी, सुजा ग्रहण याईपि मध्ये प्रथम वा द्वितीय मजूमह खः । थुगु कारणं नं छपिसं सिइका बिज्याहुं, छपिसं परित्याग याना बिज्याहुं, छपि खुशी जुया बिज्याहुं, छपिनि दुनुगलनिसें प्रसन्न जुया बिज्याहुं ।" ब्राह्मण ! पुरोहित ब्राह्मण थ्व हे फिखुता प्रकारं महायज्ञ यायेगु इच्छुकम्ह महाविजित जुजुयागु चित्तयात संदर्शित, सम्प्रतिष्ठित, समुत्तेजित तथा सम्प्रहर्षित याना लय्तायेका बिल ।

३. ध्य चिकं आदिं जक यज्ञ सिधगु

२३. "ब्राह्मण ! उगु यज्ञय् सात मस्याः, दुगुचात नं मस्याः, खात नं मस्याः, फांत नं मस्याः न त नाना प्रकार्यापि प्राणीपि हे स्यायेगु ज्या जुल अथवा न त थूप (थां) या निति सिमा त्वाः ल्हाये हे माल, न स्वांमाः आदि सजावट्या निति कुश थांय् हे ध्यने माल । गुपि उपि दासत, प्रेष्यत अथवा ज्यामित दुगु खः इमित न दण्डित तजित याये माल, न भय तजित याये माल, न मिखां खवि हायेका खः ख्वं ज्या याः जुइ माल । बरू सुया सुया ज्या याये न्हां उपि उजापिनि ज्या याः जुइगु जुया च्वन, सुया सुया ज्या याये न्हां उपि उजापिनि ज्या याये न्हांःगु जुया च्वन । सुया छु ज्याये न्हां वयात अजागु ज्या याकल, सुया छु ज्या याये न्हां वयात ज्याजि मयाकल । ध्यः, चिकं, नौनी, धौ, कस्ति, मक्खन जक तथा हे उगु यज्ञ क्वचागु जुल ।

२४. "ब्राह्मण ! अनंलि निगमवासी व जनपदवासी अनुयुक्त क्षत्रीपिसं, अमात्य परिषदधपिसं, ब्राह्मण महाशालपिसं तथा गृहपति महाशालपिसं प्रसस्त सम्पति उवना महाविजित जुजुयाथाय् बधा बधे धाःवल—देव !

थुपि प्रसस्त सम्पत्ति फुक्क जुजुयागु हे उद्देश्य याना थन ह्यागु खः, छपिसं थुकियात स्वीकार याना बिज्याहूँ ।”
 “भो ! म्वाः, जिके नं प्रसस्त सम्पत्ति दु, थुपि फुक्क धार्मिक रूप उठे याना तथागु करं जम्मा जूगु खः । छिमिसं हःगु सम्पत्ति फुक्क छिमित हे का । बरू माःसा थनं मेगु नं कया यंकि । जुजुं स्वीकार याना मकासेलि छले लिक्क च्वना इमि थवं थवे थथे सल्लाह यात—‘कीगु निरति थुपि ह्ये धुं’गु सम्पत्ति थथःगु छेय् लित यंके बांमला । महाविजित जुजुं महायज्ञ याना च्वन, कीपि नं जुजुया अनुगामी जुया कीसं नं यज्ञ हे याये माल ।’

२५. “ब्राह्मण ! अनंलि पूर्वपाखेयागु यज्ञशालापाखे निगमवासी व जनपदवासी अनुयुक्त क्षत्रीपिसं दान बिइगु वस्तुत मिले यात; दक्षिणपाखेयागु यज्ञशालापाखे निगमवासी व जनपदवासी अमात्य व परिषदपिसं दान बिइगु वस्तुत मिले यात; पश्चिमपाखेयागु यज्ञशालापाखे निगमवासी व जनपदवासी ब्राह्मण महाशालपिसं दान बिइगु वस्तुत मिले यात तथा उत्तरपाखेयागु यज्ञशालापाखे निगमवासी व जनपदवासी गृहपतिपिसं दान बिइगु वस्तुत मिले यात ।

“ब्राह्मण ! उगु यज्ञय् सात मस्याः, दुगुचात नं मस्याः, खात नं मस्याः, फांत नं मस्याः न त नाना प्रकारयापि प्राणीपि हे स्यायेगु ज्या जुल अथवा न त थूप (थां) या निरति सिमा त्वाः ल्हाये हे माल, नं स्वांमाः आदि सजावटया निरति कुश घाय् हे ध्यने माल । गुपि उपि दासत ... ज्यामित दुगु खः इमित न दण्डित तजित याये माल ... सुया सुया ज्या याये न्ह्यां उपि उजापिनि ज्या थाः जुइगु जुया च्वन ... ध्यः, चिकं, नौनी, धी, कस्ति, मक्खन जक तथा हे उगु यज्ञ वक्चागु जुल ।

“ब्राह्मण ! थुकथं प्यंगू अनुमति पक्ष, च्यागू अङ्गं युक्त जूम्ह जुजु, प्यंगू अङ्गं युक्त जूम्ह पुरोहित ब्राह्मण तथा स्वंगू विधि समेत याना ‘फिबुता परिष्कार दुगु त्रिविध यज्ञ सम्पदा’ धका थुकियात हे धाःगु खः ।

२६. थथे आज्ञा जुया बिज्यायेवं उपि ब्राह्मणपिसं “अहो यज्ञ ! अहो यज्ञ ! !” धाधां प्रशंसा यायां उल्लाह यात, उच्चशब्द महाशब्द यात । कूटदन्त ब्राह्मण जक नोति मवासे सुम्क हे च्वना च्वंगु जुया च्वन । अनंलि उपि ब्राह्मणपिसं कूटदन्त ब्राह्मणयात थथे धाल—छाय् छलपोल कूटदन्त ब्राह्मणं श्रमण गौतमयागु सुभाषितयात सुभाषितया रूपं अनुमोदन याना बिमज्यानागु ?” “मखु, भो ! जि श्रमण गौतमयागु सुभाषितयात सुभाषितया रूपय् अनुमोदन मयानागु मखु । गुम्हसिनं श्रमण गौतमयागु सुभाषितयात सुभाषितया रूपय् अनुमोदन थाइ मखु उम्हसिया छयं नं तज्याये फु । भो ! परन्तु जित थथे जुल—‘थथे जि न्यना अथवा थथे जुइ फु’ धका श्रमण गौतमं आज्ञा जुया बिमज्याः बरू श्रमण गौतमं ‘उगु समयय् थथे खः, उगु समयय् अथे खः’ धका आज्ञा जुया बिज्यात । भो ! (थ्व न्यना) जित थथे जुल—‘अवश्य नं उगु समयय् श्रमण गौतम कित जुजु महाविजित जुया बिज्यात कित यज्ञ याकूम्ह पुरोहित ब्राह्मण हे जुया बिज्यात जुइमाः ।’ ‘भो गौतम ! छपिसं थुकथं यज्ञ याना अथवा यज्ञ याका शरीर तोता सिनालि सुगति स्वर्गलोकय् उत्पन्न जुया बिज्यानागु खँ स्यूला ?’ “ब्राह्मण ! थुकथं यज्ञ याना याका शरीर तोता सिनालि सुगति स्वर्गलोकय् उत्पन्न जूगु खँ जि स्यू । उगु समयय् उगु यज्ञ याकूम्ह पुरोहित ब्राह्मण जि हे खः ।”

४. महानिसंसतर यज्ञ

२७. “भो गौतम ! थुपि त्रिविध यज्ञ सम्पदा व फिबुता परिष्कार स्वया नं कम कंकट (=प्रपञ्च) दुगु, आपाः दुःख कष्ट सिइ म्वाःगु परन्तु आपालं आपाः फल (महानिसंस फल) व आपालं आपाः गुण (महानिसंस गुण) दुगु मेगु यज्ञ दुला ?”

“ब्राह्मण ! थुपि त्रिविध यज्ञ सम्पदा व फिखुता परिष्कार स्वया नं कम कंफट दुगु आपाः दुःख कष्ट सिद्धिमाः गु परन्तु आपालं आपाः फल व आपालं आपाः गुण दुगु यज्ञ दु ।”

“भो गौतम ! ... थ्व गजागु यज्ञ खः ?”

“ब्राह्मण ! शीलवान् प्रव्रजितपिनिगु उद्देश्य याना न्हि न्हि (नित्य) दान बिइगु अनुकूल यज्ञ खः । ब्राह्मण ! थ्व हे थुपि त्रिविध यज्ञ सम्पदा व फिखुता परिष्कार स्वया नं कम कंफट दुगु कम जक दुःख कष्ट सिद्धिमाः गु परन्तु आपालं आपाः फल व आपालं आपाः गुण दुगु यज्ञ खः ।”

“भो गौतम ! नित्य दान बिइगु अनुकूल यज्ञ थुपि त्रिविध यज्ञ सम्पदा व फिखुता परिष्कार स्वया नं कम कंफट व कम जक दुःख कष्ट सिया गानां नं आपालं आपाः फल व आपालं आपाः गुण दुगु छु हेतु, छु प्रत्ययं खः ?”

“ब्राह्मण ! अजागु यज्ञय् अरहन्त वा अरहन्त मार्गय् जुया च्वंपि पुरुषपि उपस्थित जुइ मखु । व छु कारण ? ब्राह्मण ! अन दण्डप्रहार याना च्वंगु नं खने दइ, गःपः ज्वना च्वंगु नं खने दइ । उकि हे थुजागु यज्ञय् अरहन्त वा अरहन्त मार्गय् जुया च्वंपि पुरुषपि उपस्थित जुइ मखुगु खः । ब्राह्मण ! नित्यदान अनुकूल यज्ञ धयाथाय् शीलवान् प्रव्रजितपिनि उद्देश्य दान बिइ, ब्राह्मण ! थुजागु यज्ञय् अरहन्त वा अरहन्त मार्गय् जुया च्वंपि पुरुषपि उपस्थित जुइ । व छु कारण ? ब्राह्मण ! अन दण्डप्रहार याःगु नं खनी मखु, गःपः ज्वंगु नं खनी मखु । उकि हे थुजागु यज्ञय् अरहन्त वा अरहन्त मार्गय् जुया च्वंपि पुरुषपि उपस्थित जुइगु खः । ब्राह्मण ! थ्व हे हेतु खः, थ्व हे प्रत्यय खः, गुकि याना उगु नित्यदान अनुकूल यज्ञ थुपि त्रिविध यज्ञ सम्पदा व फिखुता परिष्कार स्वया कम कंफट व कम जक दुःख कष्ट सिया नं आपालं आपाः फल व आपालं आपाः गुण दुगु खः ।”

२८. “भो गौतम ! थुपि त्रिविध यज्ञ सम्पदा व फिखुता परिष्कार व नित्यदान अनुकूल यज्ञ स्वया नं कम कंफट व कम जक दुःख कष्ट सिद्धिमाः गु परन्तु आपालं आपाः फल व आपालं आपाः गुण दुगु छु मेगु नं यज्ञ दुला ?”

“ब्राह्मण ! ... दु ।

“भो गौतम ! ... थ्व गजागु यज्ञ खः ?”

“ब्राह्मण ! चतुदिशां वइपि सङ्ख्या उद्देश्य याना विहार दयेका बिइगु हे अजागु यज्ञ खः गुगु त्रिविध यज्ञ सम्पदा व फिखुता परिष्कार नित्यदान अनुकूल यज्ञ स्वया नं कम कंफट व कम जक दुःख सिद्धि माःगु परन्तु आपालं आपाः फल व आपालं आपाः गुण दुगु खः ।”

२९. “भो गौतम ! थुपि त्रिविध यज्ञ सम्पदा व फिखुता परिष्कार, नित्यदान अनुकूल यज्ञ व विहार दान यज्ञ स्वया नं कम कंफट व कम जक दुःख कष्ट सिद्धि माःगु परन्तु आपालं आपाः फल व आपालं आपाः गुण दुगु छु मेगु नं यज्ञ दुला ?”

“ब्राह्मण ! ... दु ।

“भो गौतम ! थुपि त्रिविध यज्ञ सम्पदा व फिखुता परिष्कार, नित्यदान अनुकूल यज्ञ व विहार दान यज्ञ स्वया नं कम कंफट व कम जक दुःख कष्ट सिद्धि माःगु परन्तु आपालं आपाः फल व आपालं आपाः गुण दुगु व गजागु यज्ञ खः ?”

“ब्राह्मण ! प्रसन्न चित्त याना बुद्धया शरणय् वनेगु, धर्मया शरणय् वनेगु तथा संघया शरणय् वनेगु हे अजागु यज्ञ खः, ब्राह्मण ! थ्व हे अजागु यज्ञ खः गुगु त्रिविध यज्ञ सम्पदा व फिखुता परिष्कार व नित्यदान अनुकूल यज्ञ व विहार दान स्वया नं कम कंफट व कम जक दुःख कष्ट सिद्धि माःगु परन्तु आपालं आपाः फल व आपालं आपाः गुण दुगु खः ।”

३०. “भो गौतम ! धुपि त्रिविध यज्ञ सम्पदा व क्रिबुता परिष्कार, नित्यदान अनुकूल यज्ञ, विहार दान व शरणागमन स्वया नं कम कंफट व कम जक दुःख कष्ट सिइ माःगु परन्तु आपालं आपाः फल व आपालं आपाः गुण दुगु छु मेगु नं यज्ञ दुला ?”

“ब्राह्मण ! ... दु ।”

“भो गौतम ! ... थ्व गजागु यज्ञ खः ?”

“ब्राह्मण ! प्राणी हिंसा त्याग यायेगु, खुं ज्या त्याग यायेगु, व्यभिचार त्याग यायेगु, मृषावाद त्याग यायेगु तथा सुरामेरय मद्य प्रमाद जुइगुलि त्याग यायेगु—(धुपि न्यागू) शिक्षापदयात प्रसन्न चित्तं समादान यायेगु हे अजागु यज्ञ खः; ब्राह्मण ! थ्व हे अजागु यज्ञ खः गुगु त्रिविध यज्ञ सम्पदा व क्रिबुता परिष्कार, नित्यदान अनुकूल यज्ञ, विहार दान व शरणागमन स्वया नं कम कंफट व कम जक दुःख कष्ट सिइ माःगु परन्तु आपालं आपाः फल व आपालं आपाः गुण दुगु खः ।”

३१. “भो गौतम ! धुपि त्रिविध यज्ञ सम्पदा व क्रिबुता परिष्कार, नित्यदान अनुकूल यज्ञ, विहार दान, शरणागमन व शिक्षापद स्वया नं कम कंफट व कम जक दुःख कष्ट सिइ माःगु परन्तु आपालं आपाः फल व आपालं आपाः गुण दुगु छु मेगु नं यज्ञ दुला ?”

“ब्राह्मण ! ... दु ।”

“भो गौतम ! ... थ्व गजागु यज्ञ खः ?”

३२. “ब्राह्मण ! थन तथागत अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध लोकय उत्पन्न जुया बिज्याइ ... पे०^१ ...

“ब्राह्मण ! थुकथं भिक्षु शीलं सम्पन्नम्ह जुइ ... पे० ... प्रथम ध्यान प्राप्त याना चवनी । ब्राह्मण ! थ्व यज्ञ नं न्हापायागु यज्ञ स्वया कम कंफट व कम जक दुःख कष्ट सिइ माःगु परन्तु आपालं आपाः फल व आपालं आपाः गुण दुगु खः । ... द्वितीय ध्यान ... पे०^२ ... तृतीय ध्यान ... पे०^३ ... तथा चतुर्थ ध्यान ... पे०^४ ... प्राप्त याना चवनी । ब्राह्मण ! थ्व यज्ञ नं न्हापायागु यज्ञ स्वया कम कंफट व कम जक दुःख कष्ट सिइ माःगु परन्तु आपालं आपाः फल व आपालं आपाः गुण दुगु खः ।”

...^४... ज्ञानदर्शनया निरति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात ब्वछुइकी । ब्राह्मण ! थ्व यज्ञ नं न्हापायागु यज्ञ स्वया कम कंफट व कम जक दुःख कष्ट सिइ माःगु परन्तु आपालं आपाः फल व आपालं आपाः गुण दुगु खः । ब्राह्मण ! थुकथं समाहित चित्त जुइवं ... मनोमय ऋद्धिविध ... पे०^५ ... दिव्यश्रोत ... पे०^६ ... परचित्त ज्ञान ... पे०^७ ... पूर्वनिवासानुस्मृति ... पे०^८ ... दिव्यचक्षु ... पे०^९ ... आस्रवक्षय ज्ञानया निरति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात ब्वछुइकी ... अले ‘जाति (जन्म) क्षीण जुल, ब्रह्मचर्यवास पूरा जुल, याये माःगु ज्या सिधल, आः हाकनं वये माःगु (जन्म काये माःगु) हेतु मंत’ धका नं सिइका काइ । ब्राह्मण ! थ्व यज्ञ नं न्हापायागु यज्ञ स्वया कम कंफट व कम जक दुःख कष्ट सिइ माःगु जुया नं आपालं आपाः फल व आपालं आपाः गुण दुगु खः । ब्राह्मण ! थ्व स्वया नं उत्तरोत्तर वा प्रणीततरगु यज्ञ सम्पदा मेगु मंत ।”

१. गथे सामञ्जफल-मुक्त पृ. ४१ निसैं ४८ स दु अथे हे ‘ब्राह्मण’ यात सम्बोधन याना थन चूल-मध्यम व महाशीलनिसैं प्रथम ध्यान स्वाका ब्वनेगु ।

२. पृ. ४८ । ३. पृ. ४९ । ४. पृ. ४९ । ५. पृ. ५० । ६. पृ. ५१ । ७. पृ. ५१ । ८. पृ. ५२ ।

९. पृ. ५२ । १०. पृ. ५३-४ ।

५. कूटदन्त ब्राह्मण उपासकत्व स्वीकार याः

३३. गुलि आज्ञा जुया बिज्यायेवं कूटदन्त ब्राह्मणं भगवानयात थये बित्ति यात—“धन्य खः, भो गौतम ! धन्य खः, भो गौतम !! भो गौतम !!! गथे भोपुइका तःगुयात थपुइका बिइगुयें वा तोपुया तःगुयात उला बिइगुयें वा लं तना च्वंम्हसित लं क्यना बिइगुयें वा ख्युंथाय् चिकंमत च्याका बिइवं मिखा दुम्हं रूप खनिगुयें हे छलपोल गौतमं जित अनेक कथं धर्म प्रकाश याना बिज्यात । आः जि छलपोल गौतमयागु शरण्य वने, धर्म व सङ्ख्यागु नं शरण्य वने । थौनिसें छलपोल गौतमं आजीवन शरण्य वःम्ह उपासक खः धका जित स्वीकार याना बिज्याहुं । भो गौतम ! न्हेसः द्रहंत, न्हेसः थूसाचात, न्हेसः साचात, न्हेसः फैंचातय्त जीवन दान बिया तोता बियागु जुल । आः इमिसं वाउँगु धाय् नयेमा, खवाउँगु लः त्वनेमा, सिच्चुगु फसं नं दायेमा ।”

३४. अनंलि भगवानं कूटदन्त ब्राह्मणयात आनुपूर्विक कथा कना बिज्यात । गथेकि—दानकथा, शीलकथा, स्वर्गकथा, कामविषययागु दुष्परिणाम, तुच्छता, संक्लिष्टता तथा नैष्कर्म्ययागु आनिसंस प्रकाश याना बिज्यात । भगवानं कूटदन्त ब्राह्मणयागु चित्त कल्प (=उपयुक्त), मृदु, नीवरणरहित, हर्षित तथा प्रसन्न जुल घयागु सिइका बिज्यायेवं वसपोलं स्वयं प्राप्त याना बिज्यागु गुगु धर्म खः उगु धर्म प्रकाश याना बिज्यात—“दुःख, समुदय, निरोध व मार्ग ।” अनंलि गथेकि—खिति मथागु शुद्धगु वसतय् बांलाक रंगं ज्वनिगु खः अथे हे कूटदन्त ब्राह्मणयात व हे आसनय् च्वच्चं विरज, वीतमल, धर्मचक्षु उत्पन्न जुल—“गुलि नं समुदय धर्म दु, इपि फुक्क निरोध धर्म खः ।”

३५. अनंलि कूटदन्त ब्राह्मण दृष्टधर्मी, प्राप्तधर्मी, विदितधर्मी जुया धर्मयात दुने थ्यंक थुइका शंका रहित निश्चिन्त, वैशारदघताय् ध्यना शास्तायागु बुद्धशासनय् अवबोध यायेया निरिति सुयागु भर काये म्वाःम्ह जूसैलि वं भगवानयात थये बित्ति यात—“छलपोल गौतमं कन्हेया निरिति भिक्षुसङ्घ सहित भोजन स्वीकार याना बिज्याहुं ।” भगवानं तूष्णी (मीन) भावं स्वीकार याना बिज्यात ।

३६. अनंलि भगवानं स्वीकार याना बिज्यागु सिइका कूटदन्त ब्राह्मण आसनं दना भगवानयात प्रदक्षिणा याना लिहां वन । अनंलि उगु चा पवचासैली थःगु यज्ञस्थलय् प्रणीतगु खाद्य भोज्य तयार याना कूटदन्त ब्राह्मणं भगवानयात समयया सूचं बिइके छवल—“भो गौतम ! समय त्यल, भोजन तयार जुल ।”

३७. अनंलि पूर्वाण्ह समयय् चीवर पुना पात्र-चीवर धारण याना भगवान् भिक्षुसङ्घ ब्वना गन कूटदन्त ब्राह्मणयागु यज्ञस्थल दु अन बिज्यात । बिज्याना लायातगु आसनय् फेतुना बिज्यात ।

अनंलि कूटदन्त ब्राह्मणं थःगु हे ल्हातं बुद्ध प्रमुख भिक्षुसङ्घयात प्रणीतगु खाद्य भोज्यद्वारा सन्तपित यात । भगवानं भोजन सिधेका पात्रं ल्हा लिकया बिज्यासैलि कूटदन्त ब्राह्मण छगू चिजागु आसन कया छेले लिक्क फेतुत । छेले लिक्क फेतुना च्वंम्ह कूटदन्त ब्राह्मणयात भगवानं धार्मिक कथाद्वारा सन्दर्शित, सम्प्रतिष्ठित समुत्ते जित तथा सम्प्रहर्षित याना आसनं दना लिहां बिज्यात ।

कूटदन्त-सुत कवचाल ।

६. महालि-सुत्त

१. भगवानयागु दर्शन यायेया नितिं वंषिं

१. थये जि न्यना । छगु समयय् भगवान् वैशाली च्वंगु महावनया कूटागारशालाय् विहार याना बिज्याना च्वन । उगु इलय् कोशलयापि आपालं ब्राह्मण दूतत व मगधयापि आपालं ब्राह्मण दूतत छुं ज्या खँ दया वैशालीस वया च्वन । उपि कोशल व मगधयापि ब्राह्मण दूततय्सं थये ताल—“श्रमण गौतम शाक्यपुत्र, शाक्यकुलं प्रव्रजित जुया वैशाली च्वंगु महावनया कूटागारशालाय् विहार याना बिज्याना च्वन । वसपोल गौतमया थुजागु कल्याणकीर्ति शब्द फैले जुया च्वन—‘वसपोल भगवान् अरहत् ... पे० ... (पृ. ५६ स दुर्थे) । वसपोलयें जापि अरहत्पिनिगु दर्शन यायेगु कल्याणकर खः ।”

२. अनंलि उपि कोशल व मगधयापि ब्राह्मण दूतत गन महावनया कूटागारशाला दु अन वन । उगु वखतय् आयुष्मान् नागित भगवानयागु उपस्थाक जुया बिज्याना च्वंगु जुया च्वन । उकि उपि कोशल व मगधयापि ब्राह्मण दूतत गन आयुष्मान् नागित बिज्याना च्वंगु दु अन वन । वना आयुष्मान् नागितयात थये धाल—“नागित ! थुगु इलय् वसपोल भगवान् गौतम गन बिज्याना च्वन ? जिमिसं वसपोल भगवान् गौतमयागु दर्शन यायेगु इच्छा याना च्वना ।”

“आवुसो ! आः भगवानयात दर्शन यायेगु समय मखु । भगवान् आः ध्यानय् च्वना बिज्याना च्वन ।” अनंलि उपि कोशल व मगधयापि ब्राह्मण दूतत ‘वसपोल भगवान् गौतमयागु दर्शन याना जक लिहाँ वने’ घका अन हे छखे लिक्क फेतुना च्वन ।

३. उगु इलय् ओट्टुद (अर्धोष्ट) लिच्छवी नं आपालं लिच्छवी परिषद् ब्वना महावनयागु कूटागारशालाय् वना गन आयुष्मान् नागित बिज्याना च्वंगु दु अन वन । वना आयुष्मान् नागितयात वन्दना याना छखे लिक्क च्वन । छखे लिक्क च्वंम्ह ओट्टुद लिच्छवी थये धाल—“थुगु इलय् वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध गन बिज्याना च्वन ? जिमिसं वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धयागु दर्शन यायेगु इच्छा याना च्वना ।” “महालि ! आः भगवानयात दर्शन यायेगु समय मखु । भगवान् आः ध्यानय् च्वना बिज्याना च्वन ।” ओट्टुद लिच्छवी नं ‘वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धयागु दर्शन याना जक लिहाँ वने’ घका अन हे छखे लिक्क फेतुना च्वन ।

४. उगु इलय् सीह समणुद्देस (सिंह भ्रामणेरे) गन आयुष्मान् नागित बिज्याना च्वंगु दु, अन वना आयुष्मान् नागितयात अभिवादन याना छखे लिक्क च्वना च्वन । छखे लिक्क च्वना च्वंम्ह सीह समणुद्देसं आयुष्मान् नागितयात थये धाल—“भन्ते काश्यप ! थुपि कोशल व मगधयापि ब्राह्मण दूतत भगवानयागु दर्शन

पायेया निति थन वया च्वन । ओट्टुद्ध लिच्छवी नं आपालं लिच्छवी परिषद् ब्वना भगवानया दर्शन यायेया निति थन वया च्वन । भन्ते काश्यप ! थुमित भगवानयागु दर्शन याके दसा बेश जुइ ।”

“सीह ! अथे जूसा छं हे भगवानयाके प्रार्थना याहुँ ।” “हवस्, भन्ते !” धया सीह समणुद्देसं आयुष्मान् नागितयागु खँ न्यना गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु, अन वना भगवानयात अभिवादन याना छेले लिक्क च्वना च्वन । छेले लिक्क च्वना सीह समणुद्देसं भगवानयात थथे बित्ति यात—“भन्ते ! थुपि कोशल व मगधयापि आपालं ब्राह्मण दूतत भगवानयागु दर्शन यायेया निति थन वया च्वन । ओट्टुद्ध लिच्छवी नं आपालं लिच्छवी परिषद्पि भगवानयागु दर्शन यायेया निति थन वया च्वन । भन्ते ! इमित भगवानयागु दर्शन दसा बेश जुइ ।”

“सीह ! अथे जूसा विहारया ल्यूने च्वंगु किचल्य लासा ला ।”

“ज्यू हवस्, भन्ते !” धया सीह श्रमणुद्देसं भगवानयागु आज्ञा न्यना विहारया ल्यूने च्वंगु किचल्य आसन लाया बिल ।

५. अनंलि भगवान् विहारं पिहाँ बिज्याना लाया तःगु आसनय् फेतुना बिज्यात । उपि कोशल व मगधयापि ब्राह्मण दूतत नं गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु अन वना भगवान् नाप सम्मोदन यात । सम्मोदनीय कुशल वार्ता याये धुंका छेले लिक्क फेतुत । ओट्टुद्ध लिच्छवी नं आपालं लिच्छवी परिषद् ब्वना गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु अन वया भगवानयात अभिवादन याना छेले लिक्क फेतुत ।

२. दिव्य रूप व शब्द

६. छेले लिक्क फेतुना च्वंम्ह ओट्टुद्ध लिच्छवी भगवानयात थथे बित्ति यात—“भन्ते ! न्हापा छन्हु सुनक्खत लिच्छवीपुत्र जिथाय् वल । वया जित थथे धाल—महाली ! गुबुन्हुनिसें जि भगवानया आश्रयय् स्वदेति च्वना, उवलेनिसें जि प्रियंकर, कामूपसंहित, रजनीय दिव्य रूप जक खनागु खः, परन्तु प्रियंकर, कामूपसंहित रजनीय दिव्य शब्द मताया ।” भन्ते ! सुनक्खत लिच्छवीपुत्रं प्रियंकर, कामूपसंहित, रजनीय दिव्य शब्द दया नं मतागु लाकि मदया जक मतागु खः ?”

७. “महालि ! सुनक्खत लिच्छवीपुत्रं प्रियंकर, कामूपसंहित, रजनीय, दिव्य शब्द दया नं ताय्के मफुगु खः, मदया मतागु मखु ।”

“भन्ते ! छु हेतु, छु प्रत्ययं खः सुनक्खत लिच्छवीपुत्रं ... दिव्य शब्द ... दया नं ताय्के मफुगु ?”

८. “महालि ! थन सुं भिक्षु पूर्वदिशायागु दिव्य रूप स्वयेगु एकाङ्की समाधि भाविता याःगु धाःसा दइ परन्तु पूर्वदिशायागु दिव्य शब्द ताय्के (न्यने) फइगु समाधि भाविता याःगु दइ मखु । वं पूर्वदिशायागु दिव्य रूप स्वयेगु एकाङ्की समाधियागु भाविता याना पूर्वदिशायागु दिव्य रूप स्वइ (खनी) परन्तु पूर्वदिशायागु दिव्य शब्द ताय्के फइ मखु । व छु कारण ? महालि ! व अथे हे जुइ । गुम्ह भिक्षु पूर्वदिशायागु दिव्य रूप जक स्वयेगु एकाङ्की समाधि भाविता याःगु दइ उम्हं पूर्वदिशायागु दिव्य रूप जक खंके फइ परन्तु पूर्वदिशायागु दिव्य शब्द ताय्के फइ मखु ।

९. “महालि ! हानं सुं भिक्षु दक्षिणदिशा ... पश्चिमदिशा ... उत्तरदिशा ... च्वय् ... च्वय् ... च्वयां (अनुदिशा) ... दिव्य रूप स्वयेगु एकाङ्की समाधियागु भाविता याःगु धाःसा दइ परन्तु दक्षिण ...

शब्द ताय्केगु उभयाङ्गी समाधि भाविता याःगु दुगु जुया हे वं ... दिव्य रूप खंके फइगु, दिव्य शब्द नं ताय्के फइगु खः । महालि ! ध्व हे हेतु खः, ध्व हे प्रत्यय खः गुकि याना सुनक्खत लिच्छवीपुत्रं दुगु दिव्य शब्दयात ताय्के मफुत, मदुगु जुया ताय्के मफुगु मखु ।”

१४. “भन्ते ! छु थुपि हे समाधि साक्षात्कार यायेत भिक्षुपि भगवानयाथाय् ब्रह्मचर्यं पालन याः वइगु खःला ?” “मखु, महालि ! जिथाय् भिक्षुपि थुपि समाधि साक्षात्कार यायेया निति ब्रह्मचर्यं पालन याइगु मखु । वरू ध्व स्वया नं उत्तरोत्तर व प्रणीततरगु धर्मं साक्षात्कार यायेया निति भिक्षुपि जिथाय् ब्रह्मचर्यं पालन याना च्वंगु खः ।”

३. उत्तरोत्तर धर्म

१५. “भन्ते ! भिक्षुपि भगवानयाथाय् गजागु उत्तरोत्तर व प्रणीतगु धर्मया साक्षात्कार यायेया निति ब्रह्मचर्यं पालन याना च्वंगु खः ?”

“महालि ! थन भिक्षुपि स्वंगू संयोजन नाश याना स्रोतापन्न जुया अविनिपाती धर्म व निश्चिन्त सम्बोधि परायण जुइ । महालि ! ध्व नं उत्तरोत्तर व प्रणीततरगु धर्मं खः गुकियात साक्षात्कार यायेया निति भिक्षुपि जिथाय् ब्रह्मचर्यं पालन याना च्वंगु खः ।

“महालि ! हानं थन भिक्षुपि स्वंगू संयोजन नाश याना राग, द्वेष, मोहयात छ्वासुका सकृदागामी जुइ, छकः जक थुगु लोकय् वया दुःखया अन्त याः वइ । महालि ! ध्व नं उत्तरोत्तर व प्रणीततरगु धर्मं खः गुकियात साक्षात्कार यायेया निति भिक्षुपि जिथाय् ब्रह्मचर्यं पालन याना च्वंगु खः ।

“महालि ! हानं थन भिक्षुपि न्यागू अधोभागीय संयोजनयात नाश याना औपपातिक जुइ, अनं हे तुं परिनिर्वाणगामी जुइ, उगु लोकं हानं थुगु लोकय् वइ मखुत । महालि ! ध्व नं उत्तरोत्तर व प्रणीततरगु धर्मं खः गुकियात साक्षात्कार यायेया निति भिक्षुपि जिथाय् ब्रह्मचर्यं पालन याना च्वंगु खः ।”

“महालि ! हानं थन भिक्षुपि आस्रवक्षय याना अनास्रव जुया, चित्त विमुक्ति, प्रज्ञा विमुक्ति जुया ध्व हे जीवनय् स्वयं अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कार याना च्वनी । महालि ! ध्व नं उत्तरोत्तर व प्रणीततरगु धर्मं खः गुकियात साक्षात्कार यायेया निति भिक्षुपि जिथाय् ब्रह्मचर्यं पालन याना च्वंगु खः ।”

१६. “भन्ते ! छु थुजागु धर्मं साक्षात्कार यायेया निति मार्गं प्रतिपदा नं दुला ?”

“दु, महालि ! थुजागु धर्मं साक्षात्कार यायेया निति मार्गं प्रतिपदा नं दु ।”

१७. “भन्ते ! गजागु उगु मार्गं खः, गजागु उगु प्रतिपदा खः, गुकि थुजागु धर्मं साक्षात्कार याये फइगु खः ? व ध्व हे आर्यअष्टांगिक मार्गं खः । गयेकि—सम्यक् दृष्टि, सम्यक् संकल्प, सम्यक् वचन, सम्यक् कर्मान्त, सम्यक् आजीव, सम्यक् व्यायाम, सम्यक् स्मृति, सम्यक् समाधि । महालि ! ध्व हे उगु आर्यअष्टांगिक मार्गं खः गुकि थुजागु धर्मं साक्षात्कार याये फइगु खः ।

४. व हे जीव व हे शरीर खः लाकि मग्गु

१८. “महालि ! छगु समयय् जि कौशाम्बीया घोषितारामय् च्वना च्वनागु खः । अनंलि उबले दारुपत्तिक (दारुपात्रिक) परिव्राजकयाम्ह निम्ह शिष्यपि मुण्डिय व जालिय (थुपि) प्रव्रजित परिव्राजकपि जियाय् वल । वया जित सम्मोदन यात । सम्मोदनीय कुशलवार्ता याये धुका छखे लिक्क च्वना च्वन । छखे लिक्क च्वपि उपि निम्ह प्रव्रजित परिव्राजकपिसं जित थथे घाल—“आवुसो गौतम ! व हे जीव व हे शरीर खः ला कि अथवा मेगु हे जीव व मेगु हे शरीर खः ?

१९. “आवुसो ! अथे जूसा न्यं, बांलाक मन तया न्यं, कना ह्ये ।” “हवस्, आवुसो !” धया उपि निम्ह परिव्राजकपिसं भगवानयात लिसः बिल । भगवानं थथे आज्ञा जुया बिज्यात—“आवुसो ! थन तथागत अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध लोकय् उत्पन्न जुया बिज्याइ । ... पे० ... (गथे सामञ्जफल-सुत्तय् पृ. ४१ निसं ४६ तक दुगु खः अन दुयें थन नं ‘महाराज’याथाय् ‘आवुसो’ सम्बोधन याना विस्तार याना ब्वना यंकेमाः) आवुसो ! भिक्षु थुकथं शील सम्पन्न जुइ । ... प्रथम ध्यान प्राप्त याना च्वनी ... पे० ... आवुसो ! गुबले उम्ह भिक्षु थथे सिइका काइ, थथे खंका काइ उबले छु वं—‘व हे जीव व हे शरीर खः अथवा जीव मेगु हे शरीर मेगु हे खः’ धका धायेगु कल्य (=कल्प्य, उचित, ठीक) जुइला ? आवुसो ! (गौतम) ! गुम्ह भिक्षु थुकथं (प्रथम ध्यान) सिइका काइ, खंका काइ उबले वं—‘व हे जीव व हे शरीर खः अथवा जीव मेगु हे शरीर मेगु हे खः’ धका धायेगु कल्य जुइ ।’ आवुसो ! जि थथे थुकथं नं (प्रथम ध्यान) स्यू, खं परन्तु जि थथे मधया—‘व हे जीव व हे शरीर खः अथवा जीव मेगु हे शरीर मेगु हे खः ।’ अनंलि ... द्वितीय ध्यान ... पे० ... तृतीय ध्यान ... पे० ... चतुर्थ ध्यान प्राप्त याना च्वनी । आवुसो ! गुम्ह भिक्षु थुगु चतुर्थ ध्यान स्यू, खं, छु वं—‘व हे जीव व हे शरीर खः अथवा जीव मेगु हे शरीर मेगु हे खः’ धका धायेगु कल्य जुइला ? ‘आवुसो (गौतम) ! गुम्ह भिक्षु थुकथं सिइका काइ, खंका काइ उबले वं—‘व हे जीव व हे शरीर खः अथवा जीव मेगु हे शरीर मेगु हे खः’ धका धायेगु कल्य जुइ ।’ आवुसो ! जि थथे थुकथं नं स्यू, खं परन्तु जि थथे मधया—‘व हे जीव व हे शरीर खः अथवा जीव मेगु हे शरीर मेगु हे खः ।’ ... पे० ... उम्ह भिक्षु ज्ञानदर्शनया निंति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात क्वछुकी—आवुसो ! गुम्ह भिक्षु थुकथं सिइका काइ, खंका काइ उबले वं थथे धायेगु कल्य (ठीक) जूला—‘व हे जीव व हे शरीर खः अथवा जीव मेगु हे शरीर मेगु हे खः ?’ ‘आवुसो (गौतम) ! गुम्ह भिक्षु थुकथं सिइका काइ खंका काइ उबले वं थथे धायेगु कल्य जू—‘व हे जीव व हे शरीर खः अथवा जीव मेगु हे शरीर मेगु हे खः ।’ आवुसो ! जि थथे थुकथं नं स्यू, खं परन्तु जि थथे मधया—‘व हे जीव व हे शरीर खः अथवा जीव मेगु हे खः ।’ ... पे० ... याये माःगु ज्या सिघल, आः थन हाकनं वये माःगु हेतु मंत, धयागु ज्ञान नं दइ ।’ आवुसो ! गुबले उम्ह भिक्षु थथे सिइका काइ, थथे खंका काइ उबले छु वं—‘व हे जीव व हे शरीर खः अथवा जीव मेगु हे शरीर मेगु हे खः’ धका धायेगु कल्य जुइला ? ‘आवुसो (गौतम) ! गुम्ह भिक्षु थुकथं सिइका काइ, खंका काइ

१. सामञ्जफल-सुत्तय् पृ. ४८ निसं ५४ तक दुयें थन नं मिले याना ‘महाराज ! थुगु सान्दृष्टिक श्रामण्यफल न्हापाया ... स्वया नं बांलागु व भिगु खः’ धयागु वाक्यया थासय् थुजागु न्ह्यसः भगवानं तया बिज्याइ अले मुण्डिय व जालिय निम्ह परिव्राजकं ठीक जू धका स्वीकार याइ, भगवानं ‘जि थथे मधया ...’ धका खण्डन याना बिज्यागु खँ प्रत्येक शीर्षक पतिकं मिले याना ब्वनेगु ।

उबले व—‘व हे जीव व हे शरीर खः अथवा जीव मेगु हे शरीर मेगु हे खः’ धका धायेगु कल्प जुइ ।’ आवुसो !
जि थये शुक्कं नं स्यू, खं परन्तु जि थये मधया—‘व हे जीव व हे शरीर खः अथवा जीव मेगु हे शरीर
मेगु हे खः ।’

भगवानं थुलि आज्ञा जुया बिज्यात । थुलि खँ न्यना सन्तुष्ट जूम्ह ओट्टुद्ध लिच्छवीं भगवानं आज्ञा जुया
बिज्यागुयात अभिनन्दन यात ।

महालि-सुत्त बबबाल ।

—:०:—

७. जालिय-सुत्त

१. व हे जीव व हे शरीर खः लाकि मखु

१. थये जि न्यना ! छगू समयय् भगवान् कौशाम्बीया घोषितारामय् विहार याना बिज्याना च्वन । उगु इलय् दारुपत्तिकया शिष्य माण्डिय व जालिय निम्ह प्रव्रजित परिव्राजकपि गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु अन वन । वना भगवानयात सम्मोदन यात । सम्मोदनीय कुशलवार्ता याये खुंका छखे लिक्क च्वना च्वन । छखे लिक्क च्वना च्वंपि निम्ह प्रव्रजित परिव्राजकपिसं भगवानयात थये बित्ति यात—“आवुसो गीतम ! व हे जीव व हे शरीर खःला अथवा मेगु हे जीव मेगु हे शरीर खः ?”

२. “आवुसो ! थये जूसा न्यं, बांलाक मन तथा न्यं, कना ह्ये ।” ‘हवस्, आवुसो !’ धया उपि निम्ह परिव्राजकपिसं भगवानयात लिसः बिल । भगवानं थये आज्ञा जुया बिज्यात—“आवुसो ! थन तथागत अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध लोकय उत्पत्ति जुया बिज्याइ ... पे० ... (गये सामञ्जसफल-सुत्तय् पृ. ४१ निसँ ४६ तक दुगु खः थन व थनं ववय् महालि-सुत्त पृ. ९७ पारा. नं. १९ स दुयें ववनेगु) आवुसो ! भिक्षु थुकथं शील सम्पन्न जुइ ... । ... प्रथम ध्यान प्राप्त याना च्वनी ... पे० ... अनंलि ... द्वितीय ध्यान ... पे० ... तृतीय ध्यान ... पे० ... चतुर्थ ध्यान प्राप्त याना च्वनी । आवुसो ! गुम्ह भिक्षु थुगु चतुर्थ ध्यान स्यू, खं, छु वं—‘व हे जीव व हे शरीर खः अथवा जीव मेगु हे शरीर मेगु खः’ धका धायेगु कल्य जुइला ? ‘आवुसो ! ... धायेगु कल्य जुइ ।’ आवुसो ! जि थये थुकथं नं स्यू, खं परन्तु जि थये मध्या—‘...।’ ... पे० ... उम्ह भिक्षु ज्ञानदर्शनया निरति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात ववछुकी ... आवुसो ! गुम्ह भिक्षु थुकथं सिइका काइ, खंका काइ उबले व थये धायेगु कल्य जूला—‘व हे जीव व हे शरीर खः अथवा जीव मेगु हे शरीर मेगु हे खः ?’ ‘आवुसो ! ... धायेगु कल्य जुइ ।’ आवुसो ! जि थये थुकथं नं स्यू, खं परन्तु जि थये मध्या—‘... ।’ ... पे० ... ‘याये माःगु ज्या सिधल, आः थन हाकनं वये माःगु हेतु मंत’ धयागु ज्ञान नं दइ । आवुसो ! गुवले उम्ह भिक्षु थये सिइका काइ, थये खंका काइ उबले छु वं—‘व हे जीव व हे शरीर खः अथवा जीव मेगु हे शरीर मेगु हे खः’ धका धायेगु कल्य जुइला ? ‘आवुसो ! ... धायेगु कल्य जुइ ।’ आवुसो ! जि थये थुकथं नं स्यू, खं परन्तु जि थये मध्या—‘व हे जीव व हे शरीर खः अथवा जीव मेगु हे शरीर मेगु हे खः ।’

भगवानं थुलि आज्ञा जुया बिज्यात । लय्ताःपि उपि निम्ह प्रव्रजितपिसं भगवानं आज्ञा जुया बिज्यागु-यात अभिनन्दन यात ।’

जालिय-सुत्त ववचान ।

८. महासीहनाद-सुत्त^१

१. गौतमं फुक्क तपस्यायात निन्दा याः कि मयाः

१. थये जि न्यना । छगू समयय् भगवान् उरुञ्ज (नगर) या सत्तिक कण्णकथल धयागु मिगदायय् विहार याना बिज्याना च्वन । अनलि अचेल काश्यप (कस्सप) गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु अन वन । वना वं भगवान् नाप सम्मोदन यात । सम्मोदनीय कुशलवार्ता याये धुंका छे लिकक फेतुना च्वंम्ह अचेल काश्यप भगवान् यात थये बित्ति यात—“भो गौतम ! जि थये न्यना —‘श्रमण गौतमं फुक्क तपयात निन्दा याना बिज्याइ, सकल रक्षजीवि तपस्वीयात छेपाखे आपालं हेला याना बिज्याइ, उपहास याना बिज्याइ ।” भो गौतम ! गुप्पिसं थये धया च्वन —‘श्रमण गौतमं फुक्क तपयात निन्दा याना बिज्याइ, सकल रक्षजीवि तपस्वीयात छेपाखे आपालं हेला याना बिज्याइ, उपहास याना बिज्याइ । छु इमिसं छलपोल गौतमयात मखुगु आरोप लगे याना च्वंगुला मखुला ? धर्म अनुसारं धया च्वंगु खःला ? छु कारणं वादारोपन ला मजूला ? जिमिसं छलपोल गौतमयात मखुगु आरोप लगे याये मयः ।”

२. “काश्यप ! गुप्पिसं थये धाइ—‘श्रमण गौतमं फुक्क तपयात निन्दा याना बिज्याइ, सकल रक्षजीवि तपस्वीयात छेपाखे आपालं हेला याना बिज्याइ, उपहास याना बिज्याइ’ धका धाइ—इमिसं जि धाःथे धया च्वंगु मखु । इमिसं असत्य व अयथार्थं खं जित मखुगु आरोप लगे याःगु जुइ । काश्यप ! थन जि विशुद्धगु दिव्य चक्षुद्वारा गुलि रक्षजीवि तपस्वीपित सिइ धुंका अपाय दुर्गति विनिपातगु नरकय् उत्पन्न जूगु नं खनागु दु । काश्यप ! थन जि विशुद्धगु दिव्यचक्षुद्वारा गुलि रक्षजीवि तपस्वीपित सिइ धुंका सुगति स्वर्गलोकय् उत्पन्न जूगु नं खनागु दु ।

३. “काश्यप ! थन जि विशुद्धगु दिव्यचक्षुद्वारा गुलि अल्प दुःखविहारी तपस्वीपित सिइ धुंका अपाय दुर्गति विनिपातगु नरकय् उत्पन्न जूगु नं खनागु दु । काश्यप ! थन जि विशुद्धगु दिव्यचक्षुद्वारा गुलि अल्प दुःखविहारी तपस्वीपित सिइ धुंका सुगति स्वर्गलोकय् उत्पन्न जूगु नं यथाभूतं खनागु दु । काश्यप ! गुवले जि थुपि तपस्वीपिनि थुजागु आगति (=वगु थाय्), गति (=वंगु थाय्), च्युति (=अनं च्युत जूगु) व उत्पत्ति जूगु (=हानं उत्पन्न जूगु) यात यथाभूतं स्यू धाःसा जि गुकथं फुक्क तपयात निन्दा याये, फुक्क रक्षजीवि तपस्वीयात छेपाखे आपालं हेला याये, उपहास याये !

२. विज्ञपिनिगु विचय् छसकस

४. काश्यप ! गुलि गुलि पण्डित, निपुणपि तथा मेपिनिगु वादयात संयात फाया बिइयें फाये फुपि श्रमण ब्राह्मणपि दु । इपि थःगु प्रज्ञां मेपिनिगु दृष्टि (मत) यात छिन्न भिन्न याये फुपि खः । इपि नं गुलि गुलि खँय् जिनाप मिले जू, गुलि गुलि खँय् जिनाप मिले मजू ।

गुलि खँय् इमिसं ठीक (साधु) धया तःगुयात जि नं ठीक जू धया च्वना । गुलि खँय् इमिसं ठीक धया मतःगुयात जि नं ठीक मजू धया च्वना । गुलि खँय् इमिसं ठीक जू धया तःगुयात जि ठीक मजू धया च्वना । गुलि खँय् इमिसं ठीक मजू धया तःगुयात जि ठीक जू धया च्वना । गुलि खँय् जि ठीक धया तयागुयात इमिसं नं ठीक जू धाः । गुलि खँय् जि ठीक मजू धया तयागुयात इमिसं नं ठीक मजू धाः । गुलि खँय् जि ठीक मजू धया तयागुयात इपिसं ठीक जू धाः । गुलि खँय् जि ठीक धया तयागुयात इपिसं ठीक मजू धाः ।

५. अनंलि इमिथाय् वना जि थये धाये—‘आवुसो ! गुगु खँय् कीपि मिले मजूगु खः व खँ तोति । गुगु खँय् कीपि मिले जूगु खः उगु विषयय् विज्ञमह (छमह) शास्तां (मेमह) शास्तायाके छगू संघं (मेगु) संघयाके (यथःगु) विश्वास दुगु प्रश्न न्यने, कारण न्यने तथा नितां न्यने । गुगु थुपि धर्म अकुशल, अकुशल माने याना तःगु खः, दोष दुगु, सदोषगु माने याना तःगु खः, असेवनीय, असेवनीय माने याना तःगु खः, आर्यय् मध्यंगु, आर्यय् ध्यनी मखुगु माने याना तःगु खः, कृष्ण (हाकुगु), कृष्ण माने याना तःगु खः—अजागु धर्मयात निरवशेषरूपं सुनां तोता आचरण याना च्वन—श्रमण गौतमं लाकि मेपि हनेबहःपि गणाचार्यपिसं ?”

६. “काश्यप ! छमह विज्ञं मेमह विज्ञयाके—गुगु थुपि धर्म अकुशल, अकुशल माने याना तःगु खः ... कृष्ण, कृष्ण माने याना तःगु खः—थुजागु धर्मयात श्रमण गौतमं निरवशेषरूपं तोता आचरण याना च्वन लाकि मेपि हनेबहःपि गणाचार्यपिसं (याना च्वन) धका न्यनेवं अन विज्ञपिसं जिमित हे आपाः प्रशंसा याये फु ।

७-८. “काश्यप ! हानं विज्ञमह (छमह) शास्तां (मेमह) शास्तायाके वा (छगू) संघं (मेगु) संघयाके—गुगु थुपि धर्म कुशल, कुशल माने याना तःगु खः ... शुक्ल, शुक्ल माने याना तःगु खः—थुजागु धर्मयात सुनां निरवशेषरूपं ग्रहण याना आचरण याना च्वन—श्रमण गौतमं लाकि मेपि हनेबहःपि गणाचार्यपिसं धका न्यनेवं अन विज्ञपिसं जिमित हे आपाः प्रशंसा याये फु ।

९-१०. “काश्यप ! हानं विज्ञमह (छमह) शास्तां (मेमह) शास्तायाके वा (छगू) संघं (मेगु) संघयाके—गुगु थुपि धर्म अकुशल, अकुशल माने याना तःगु खः ... कृष्ण, कृष्ण माने याना तःगु खः—थुजागु धर्मयात सुनां निरवशेषरूपं तोता आचरण याना च्वन—गौतम आचकसंज्ञं लाकि मेपि हनेबहःपि गणाचार्यपिसं धका न्यनेवं अन विज्ञपिसं जिमित हे आपाः प्रशंसा याये फु ।

११-१२. “काश्यप ! हानं विज्ञमह (छमह) शास्तां (मेमह) शास्तायाके वा (छगू) संघं (मेगु) संघयाके—गुगु थुपि धर्म कुशल, कुशल माने याना तःगु खः ... शुक्ल, शुक्ल माने याना तःगु खः—थुजागु धर्मयात सुनां निरवशेषरूपं ग्रहण याना आचरण याना च्वन—गौतम आचकसंज्ञं लाकि मेपि हनेबहःपि गणाचार्यपिसं धका न्यनेवं अन विज्ञपिसं जिमित हे आपाः प्रशंसा याये फु ।

३. स्वयं यथःमहं हे सिद्धिका कायेगु

१३. “काश्यप ! ध्व मार्गं खः, ध्व प्रतिपदा खः गुकिया अनुसार आचरण यायेवं स्वयं यथःमहं हे सिद्धिका काये फु, स्वयं यथःमहं हे खंका काये फु—‘श्रमण गौतम हे कालवादी (स्व अर्थया निरति पृ. ३), भूतवादी, अर्थवादी, धर्मवादी तथा विनयवादी खः । काश्यप ! व गजागु मार्गं खः गजागु प्रतिपदा खः ? गुकिया अनुसार आचरण यायेवं श्रमण गौतम कालवादी, भूतवादी, अर्थवादी, धर्मवादी तथा विनयवादी खः धका स्वयं यथःमहं हे सिद्धिका काये फइगु, स्वयं यथःमहं हे खंका काये फइगु खः ? व ध्व हे खः—ध्व हे आर्यअष्टाङ्गिक मार्गं खः गथेकि—सम्यक् दृष्टि, सम्यक् संकल्प, सम्यक् वचन, सम्यक् कर्मान्त, सम्यक् आजीव, सम्यक् व्यायाम, सम्यक् स्मृति व सम्यक् समाधि । काश्यप ! व ध्व हे मार्गं खः, ध्व हे प्रतिपदा खः गुकिया अनुसार आचरण यायेवं श्रमण गौतम कालवादी खः, भूतवादी खः, अर्थवादी खः, धर्मवादी खः, विनयवादी खः धका स्वयं यथःमहं सिद्धिका काये फइगु खः, खंका काये फइगु खः ।

४. श्रामण्यत्व व ब्राह्मणत्वया निरति तपस्या

१४. यथे आज्ञा जुया बिज्यायेवं अचेल काश्यपं भगवानयात यथे विरति यात—“आवुसो गौतम ! थुजागु तपस्यात नं अजापि श्रमण ब्राह्मणपिनिगु श्रामण्यत्व व ब्राह्मणत्व माने याइगु जुया च्वन । गथेकि—तांगा च्वनेगु, मुक्ताचार जुइगु^१, ल्हा फ्यया नयेगु, ‘भन्ते, आस्से’ धका सःता ब्यूगु भिक्षा मकायेगु; ‘आसे पलख च्वं’ धका सःता ब्यूगु भिक्षा मकायेगु, थःत धका भाग थला हःगु भिक्षा मकायेगु, थःगु उद्देश्यं तयार याःगु भोजन मकायेगु, निमन्त्रणा नं स्वीकार मयायेगु । कसि (जासि ?) लिकया (ताना) ब्यूगु भिक्षा मकायेगु, लोखाय् दुने च्वना ब्यूगु मकायेगु (एलकमन्तरं), दण्डीया ह्वं ब्यूगु मकायेगु, मुसःया बिचं ब्यूगु मकायेगु, नया च्वंपि निम्ह छेले लिक्क दना ब्यूसां नं मकायेगु, प्वाथय् दुम्ह मिसां ब्यूगु मकायेगु^२, दुरु त्वंका च्वंम्ह मिसां ब्यूगु मकायेगु^३ स्वयं यथःमहं धया तथा थासं भिक्षा मकायेगु, मिजंयाथाय् वंम्ह मिसां ब्यूगु मकायेगु^४, खिचा दुथाय् खिचायात मव्यूसे ब्यूगु भिक्षा मकायेगु, भुजि भुना च्वंगु भिक्षा मकायेगु, न्यां, लाः, अय्ला, ध्वं भिक्षा मकायेगु । उम्हं छखा छेय् जक भिक्षा काइ अथवा छछाः (छसाः) जक नइ, निखा छेय् जक भिक्षा काइ अथवा निछाः जक नइ, न्हेखा छेय् जक भिक्षा काइ अथवा न्हेछाः जक नइ, चतुमं छतु ताःगु खाना जक नया यापन याइ, चतुमं नितु ताःगु खाना जक नया यापन याइ, चतुमं न्हेतु ताःगु खाना जक नया यापन याइ, न्हिच्छिया छछाः जक नइ, निन्हुया छछाः जक नइ, न्हेन्हुया छछाः जक नइ । थुकथं अतः अतः याना बाच्छी छछाः जक नया नं विहार याइ ।

१. दिशा-पिसाप यायेवले अशिष्टाचारपूर्वक दना हे दिशा-पिसाप यायेगु व हाकनं थुकथं याःगु दिशा-पिसाप स्वयं यथःमहं नयेगु त्वनेगु यायेगु ज्या याम्हसित मुक्ताचार धाइ । सुमं. वि. II. पृ. ३८.
२. प्वाथय् च्वंम्ह मचायात कष्ट जुइ धका मकायेगु ।
३. दुरु त्वना च्वंम्ह मचाया दुरु त्वने मदइ धयागु भयं ।
४. छायाःसा काम रागया भयं ।

१५. “आवुसो गीतम ! थुजागु तपस्यात नं अजापि श्रमण ब्राह्मणपिनिगु श्रामण्यत्व व ब्राह्मणत्व माने याइगु जुया च्वन । गथेकि—वाउँचा नइम्ह वा जा नइम्ह, नीवर (जंगलय् अर्थे सइगु वाया जा नइगु) नइम्ह वा ददुल (सार्कीतय्सं वांछवयातःगु छ्यंगु चाःपाः) नइम्ह, छ्याउ (हट) नइम्ह वा च्वकी नइम्ह, क्वपुगु जाः नइम्ह वा खी नइम्ह, चाँय् नइम्ह वा सोखि नइम्ह, वनमूल फल नइम्ह वा हाया कुतुं वःगु फल नइम्ह जुया यापन यायेगु खः ।

१६. “आवुसो गीतम ! थुजागु तपस्यात नं अजापि श्रमण ब्राह्मणपिनिगु श्रामण्यत्व व ब्राह्मणत्व माने याइगु जुया च्वन । गथेकि—नालुयागु लं फियेगु, नालु ल्वाकःज्याःगु कापयागु लं फियेगु, मसानय् वांछवया तःगु कापयागु लं फियेगु, बैय् वांछवया तःगु कापयागु लं फियेगु, सिमा खवालायागु लं फियेगु, दुगुचायागु छ्यंगुयागु लं फियेगु, चलायागु छ्यंगुयागु लं फियेगु, कुशचीर (कुश वस्त्र) पुनेगु, वल्कल (सिमाखवाला) यागु लं फियेगु, सिपूयागु लं फियेगु, केश कम्बल न्येगु, सँ (सलयागु न्हिप्यंयागु सँ) यागु कम्बल न्येगु, न्हिकां कंगयागु पापूयागु वसतं नं पुनेगु । हानं सं दारी पुइके बिइगु वा पुया बिइगु, आसन प्रतिक्लेप नं याना दना च्वनेगु, पुतुं नं फये तुइगु वा पुतुक फये तुइगु याइ, कंथय् नं दचनी, कंथय् दचनेगु नं याइ । सिपुती दचनी, बैय् दचनी, छकः जक घोंसुया दचनी, धुलं बुया च्वनी, खुला थासय् च्वनी (अबभोकासिक), न्होने लाःथाय् च्वनी, खि नइ, खिये नायूगु मेमेगु नसा नयेगुली लगे जुइ । ख्वाउँगु लः त्वनी मखु, लः मत्वनेगुली जुइ, सुथे न्हिने सन्ध्या इलय् (पाप चुइक छवयेत) न्हि स्वकः लखय् दुने कुहाँ वना आतप्त परितप्त जुया च्वना च्वनी ।

१७. “काश्यप ! गुम्ह अचेलक (नांगाम्ह) जूसां नं, मुक्ताचार जूसां नं, ल्हाः पयया नइम्ह जूसां नं ... पे० ... अतः अतः याना बाछी छछाः जक नसा नया विहारं याइम्ह जूसां नं वयागु शील-सम्पदा, चित्त-सम्पदा व प्रज्ञा-सम्पदा अभावित जुइ, साक्षात्कार नं जुइ मखु । अनंलि उम्ह श्रामाण्यत्व व ब्राह्मणत्वपाखें तापाम्ह जुइ । काश्यप ! गुवले भिक्षु अवैर, अव्यापाद तथा मैत्री चित्तयागु भावना याइ उबले वं आस्रवक्षय याना अनास्रवगु चित्त विमुक्त व प्रज्ञा विमुक्त जुया थ्व हे जन्मय् स्वयं अभिज्ञा साक्षात्कार याना विहार याइ । काश्यप ! थुकियात हे भिक्षु ‘श्रमण’ नं ‘ब्राह्मण’ नं धका धाइ ।

“काश्यप ! वाउँचा नइम्ह वा जा नइम्ह ... पे० ... हाया कुतुं वंगु फल नइम्ह जूसां नं वयागु शील-सम्पदा, चित्त-सम्पदा व प्रज्ञा-सम्पदा अभावित जुइ, साक्षात्कार नं जुइ मखु । अनंलि उम्ह श्रामाण्यत्व व ब्राह्मणत्वपाखें तापाम्ह जुइ । काश्यप ! गुवले भिक्षु अवैर, अव्यापाद तथा मैत्री चित्तयागु भावना याइ उबले वं आस्रवक्षय याना ... अभिज्ञा साक्षात्कार याना विहार याइ । काश्यप ! थुकियात हे भिक्षु ‘श्रमण’ नं ‘ब्राह्मण’ नं धका धाइ ।

काश्यप ! नालुयागु लं फिइम्ह ... पे० ... न्हि स्वकः लखय् दुहाँ वना आतप्त परितप्त जुया च्वना च्वम्ह जूसां नं वयागु शील-सम्पदा, चित्त-सम्पदा व प्रज्ञा-सम्पदा अभावित जुइ, साक्षात्कार नं जुइ मखु । अनंलि उम्ह श्रामाण्यत्व व ब्राह्मणत्वपाखें तापाम्ह जुइ । काश्यप ! गुवले भिक्षु अवैर, अव्यापाद तथा मैत्री चित्तयागु भावना याइ उबले वं आस्रवक्षय याना अनास्रवी जुया चित्त विमुक्ति व प्रज्ञा विमुक्तियात थ्व हे जन्मय् थम्ह अभिज्ञा साक्षात्कार याना विहार याइ । काश्यप ! थुकियात हे भिक्षु ‘श्रमण’ नं ‘ब्राह्मण’ नं धका धाइ ।

१८. थये आज्ञा जुया विज्यावेवं अचेलक काश्यपं भगवानयात थये बित्ति यात—“ओ गीतम ! श्रामाण्यत्व व ब्राह्मण्यत्व दुष्कर खः, अति दुष्कर खः ।”

“काश्यप ! ध्व लोकय् श्रामाण्यत्व व ब्राह्मण्यत्व दुष्कर खः, अति दुष्कर खः धयागु खँ स्वभाविक् खः । काश्यप ! अचेलक जूसां नं, मुक्ताचार जूसां नं ... पे० ... अतः अतः याना बाछी छछाः जक नया नं विहार याइ । काश्यप ! थुलि जक थुलि तपस्या जक श्रामाण्यत्व व ब्राह्मण्यत्व थुइकेगु दुष्कर तथा अति दुष्कर धका धायेबहः मजू ।

“यदि थुलि जक थुइके फइगु खःसा गृहपति वा गृहपतिपुत्र अथवा दकसिवे ववय्याम्ह कुम्भदासीं (=लः कावनेत तथा तःम्ह भ्वातिनीं) नं ‘अथे जूसा अचेलक जुइमाल, मुक्ताचार जुइमाल ... पे० ... अतः अतः याना बाछी छछाः जक नया नं विहार याइम्ह जुइमाल ...’ धका च्वने फइगु खः ।

“काश्यप ! परन्तु ध्व स्वया नं मेकथं हे, ध्व स्वया मेगु हे तपस्यां जक श्रामाण्यत्व व ब्राह्मण्यत्व थुइके फइ धयागु खँ दुष्कर तथा अति दुष्कर खः । उकि हे जक ‘श्रामाण्यत्व व ब्राह्मण्यत्व दुष्कर खः अति दुष्कर खः’ धका धायेबहः जू । काश्यप ! गुबले भिक्षु अवैर, अब्यापाद तथा मैत्री चित्तयागु भावना याइ उबले वं आसवक्षय याना अनासवी जुया चित्त विमुक्ति व प्रज्ञाविमुक्तियात ध्व हे जन्मय् थःम्ह अभिज्ञा साक्षात्कार याना विहार याइ । काश्यप ! थुकियात हे भिक्षु ‘श्रमण’ नं ‘ब्राह्मण’ नं धका धाइ ।

“काश्यप ! बाउँचा नइम्ह जूसां नं ... पे० ... हाया कुतुं वःगु फल नइम्ह जूसां नं ... पे० ... । काश्यप ! थुलि जक थुलि तपस्यां जक श्रामाण्यत्व व ब्राह्मण्यत्व थुइकेगु दुष्कर तथा अति दुष्कर धका धायेबहः मजू । यदि थुलि जक थुइके फइगु खःसा गृहपति वा गृहपतिपुत्र अथवा दकसिवे ववय्याम्ह कुम्भदासीं नं ‘अथे जूसा अचेलक जुइमाल, मुक्ताचार जुइमाल ... पे० ... अतः अतः याना बाछी छछाः जक नया नं विहार याइम्ह जुइमाल ... पे० ...’ धका च्वने फइगु खः ।

“काश्यप ! परन्तु ध्व स्वया नं मेकथं हे, ध्व स्वया मेगु हे तपस्यां जक श्रामाण्यत्व व ब्राह्मण्यत्व थुइके फइ धयागु खँ दुष्कर खः अति दुष्कर खः । उकि हे जक ‘श्रामाण्यत्व दुष्कर खः, ब्राह्मण्यत्व दुष्कर खः’ धका धायेबहः जू । काश्यप ! गुबले भिक्षु अवैर अब्यापाद तथा मैत्री चित्तयागु भावना याइ उबले वं आसवक्षय याना अनासवी जुया चित्त विमुक्ति व प्रज्ञा विमुक्ति ध्व हे जन्मय् थःम्ह अभिज्ञा साक्षात्कार याना विहार याइ । काश्यप ! थुकियात हे भिक्षु ‘श्रमण’ नं ‘ब्राह्मण’ नं धका धाइ ।

“काश्यप ! नालुयागु लँ फइम्ह जूसां नं ... पे० ... न्हि स्वकः लखय् कुहाँ वना आतप्त परितप्त जुया च्वनिम्ह जुइ । काश्यप ! थुलि जक ... श्रामाण्यत्व व ब्राह्मण्यत्व प्राप्त यायेगु दुष्कर खः अति दुष्कर खः धका धायेबहः मजू ।

“यदि थुलि जक प्राप्त याये फइगु खःसा गृहपति वा गृहपतिपुत्र अथवा दकसिवे ववय्याम्ह कुम्भदासीं नं ‘अथे जूसा नालुयागु लँ फइम्ह जुइ माल ... पे० ... न्हि स्वकः लखय् कुहाँ वना आतप्त परितप्त जुया च्वनिम्ह जुइमाल’ धका च्वने फइगु खः ।

“काश्यप ! परन्तु ध्व स्वया मेगु हे तपस्यां जक श्रामाण्यत्व व ब्राह्मण्यत्व थुइके फइ धयागु खँ दुष्कर खः, अति दुष्कर खः धका धायेबहः जू । काश्यप ! गुबले भिक्षु ... अभिज्ञा साक्षात्कार याना विहार याइ । काश्यप ! थुकियात हे भिक्षु ‘श्रमण’ नं ‘ब्राह्मण’ नं धका धाइ ।

१९. अथे आज्ञा जुया विज्यायेवं अचेलक काश्यपं भगवानयात अथे विमिति याति—“ओ गौतम ! श्रमण व ब्राह्मण धयागु सिइके थाकु खनि, तःसकं सिइके थाकूगु खः खनि !”

“काश्यप ! ध्व लोक्य श्रमण व ब्राह्मण सिद्धे थाकूगु खः, तःसकं सिद्धे थाकूगु खः धयागु खँ स्वाभाविक खः । काश्यप ! अचेलक जूसां नं, मुक्ताचार जूसां नं ... पे० ... अतः अतः याना बाछी छछाः जक नया नं विहार याइम्ह जुइ । काश्यप ! थुलि जक थुलि तपस्यां जक श्रामाण्यत्व व ब्राह्मण्यत्व सिद्धे थाकु, तःसकं थाकूगु खः धका धायेबहः मजू । यदि थुलि जक सिद्धे फइगु खःसा गृहपति वा गृहपतिपुत्र अथवा दकसिवे ववय्याम्ह कुम्भदासीं नं ‘अथे जूसा कीर्पि नं अचेलक जुइमाल, मुक्ताचार जुइमाल ... पे० ... अतः अतः याना बाछी छछाः जक नया नं विहार याइम्ह जुइमाल ...’ धका चवने फइगु खः ।

“काश्यप ! परन्तु ध्व स्वया नं मेकथं हे ध्व स्वया मेगु तपस्यां जक श्रमण व ब्राह्मण सिद्धे फइ धयागु खँ थाकु, तःसकं थाकूगु खः । उकिं हे जक श्रामाण्यत्व व ब्राह्मण्यत्व थुद्धे फइ धयागु खँ दुष्कर खः, अति दुष्कर खः धका धायेबहः जू । काश्यप ! गुवले भिक्षु अवैर, अव्यापाद तथा मैत्री चित्तयागु भावना याइ उवले व आस्रव क्षय याना अनास्रवी जुया चित्त विमुक्ति व प्रज्ञा विमुक्तियात ध्व हे जन्मय् थःम्हं अभिज्ञा साक्षात्कार याना विहार याइ । काश्यप ! थुक्तियात हे भिक्षु ‘श्रमण’ नं ‘ब्राह्मण’ नं धका धाइ ।

“काश्यप ! वाउँचा नइम्ह जूसां नं ... पे० ... हाया कुतुं वःगु फल नइम्ह जूसां नं ... पे० ... काश्यप ! नालुयागु लं फइम्ह जूसां नं ... पे० ... न्हि स्वकः लख्य् दुहाँ वना आतप्त परितप्त जुया चवनिम्ह जुइ । काश्यप ! थुलि जक थुलि तपस्यां जक श्रामाण्यत्व व ब्राह्मण्यत्व सिद्धे थाकु, तःसकं थाकूगु खः धका धायेबहः मजू । यदि थुलि जक सिद्धे फइगु खःसा गृहपति वा गृहपतिपुत्र अथवा दकसिवे ववय्याम्ह कुम्भदासीं नं ‘अथे जूसा कीर्पि नालुयागु लं फइम्ह जुइमाल ... पे० ... न्हि स्वकः लख्य् दुहाँ वना आतप्त परितप्त जुया चवनिम्ह जुइमाल ...’ धका चवने फइगु खः ।

“काश्यप ! परन्तु ध्व स्वया नं मेकथं हे ध्व स्वया मेगु हे तपस्यां जक श्रमण व ब्राह्मण सिद्धे फइ धयागु खँ थाकु तःसकं थाकूगु खः उकिं हे जक श्रामाण्यत्व व ब्राह्मण्यत्व थुद्धे फइ धयागु खँ दुष्कर खः, अति दुष्कर खः धका धायेबहः जू । काश्यप ! गुवले भिक्षु अवैर, अव्यापाद तथा मैत्री चित्तयागु भावना याइ उवले व आस्रव क्षय याना अनास्रवी जुया चित्त विमुक्ति व प्रज्ञा विमुक्तियात ध्व हे जन्मय् थःम्हं अभिज्ञा साक्षात्कार याना विहार याइ । काश्यप ! थुक्तियात हे भिक्षु ‘श्रमण’ नं ‘ब्राह्मण’ नं धका धाइ ।

५. शील-चित्त-प्रज्ञा-सम्पदा

२०. थये आज्ञा जुया बिज्यायेवं अचेल काश्यप भगवानयात थये विन्ति यात—‘भो गौतम ! शील-सम्पदा छु खः ? चित्त-सम्पदा छु खः ? प्रज्ञा-सम्पदा छु खः ?’

“काश्यप ! थन तथागत अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध लोक्य उत्पन्न जुया बिज्याइ । ... पे०’ ... चिचिधंगु दोषय् नं भय खंका शिक्षापद ग्रहण याना ... काय-कर्म व वची-कर्म सम्पन्न जुया शीलं सम्पन्न जुया इन्द्रिय संयम याना स्मृतिवान् तथा सन्तुष्ट जुया चवनी ।

१. सामञ्जस्य-सुत्त पृ. ४१ निसँ दुयें थनयागु बाकी खँ बवनेगु ।

२१. “काश्यप ! गुकथं भिक्षु शीलं सम्पन्न जुइ ? काश्यप ! थन भिक्षु प्राणी हिंसा तोता प्राणी हिंसा अलग जुइम्ह जुइ, दण्ड रहितम्ह जुइ, शस्त्र रहितम्ह जुइ, लज्जालुम्ह जुइ, दयालुम्ह जुइ, सकल सत्त्व प्राणीपिनि-प्रति हितानुकम्पीम्ह जुया च्वनी । श्व नं वयागु शील-सम्पदा खः । ... पे०^१ ...

“गथेकि—गुलिं श्रमण ब्राह्मणपिं श्रद्धा ब्यूगु भोजन याना तिरश्चीन विद्याद्वारा मिथ्या जीविका हना च्वनी । गथेकि—सन्तिकम्म, प्रणिधिकम्म ... पे० ... वासः पाना बिइगु, घालय् पत्ति तयेगु, लिकायेगु ज्या । थुजागु तिरश्चीन विद्यां मिथ्या आजीविका यायेगुलिं भिक्षु अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । श्व नं वयागु शील-सम्पदा खः ।

“काश्यप ! अनंलि थुकथं शील सम्पन्न जूम्ह उम्ह भिक्षुं शील सदाचारया कारणं सुयापाखें नं वा गनं नं भय वय्के मालिगु खनी मखु । काश्यप ! गथेकि—मूर्धाभिषिक्त क्षत्रिय जुजुं दक्क शत्रुतय्त दमन यायेवं पुनः शत्रुतय्पाखें वइगु छुं नं भय खनी मखु । काश्यप ! अथे हे तुं थुकथं शील सम्पन्न जूम्ह उम्ह भिक्षुं शील संवरया कारणं सुयापाखें वा गनं नं छुं भय वइगु खनी मखु । थुगु आर्यशीलस्कन्धं सम्पन्न जूम्ह उम्ह थःके आध्यात्मिक दोषं रहितगु सुखया स्वानुभव याना च्वनी । काश्यप ! थुकथं भिक्षु शील-सम्पन्न जुइ । काश्यप ! श्व नं वयागु शील-सम्पदा खः ...^२... प्रथम ध्यान प्राप्त याना च्वनी । श्व नं वयागु चित्त-सम्पदा खः ... पे० ... द्वितीय ध्यान प्राप्त याना च्वनी ... पे० ... तृतीय ध्यान प्राप्त याना च्वनी ... पे० ... चतुर्थ ध्यान प्राप्त याना च्वनी । श्व नं वयागु चित्त-सम्पदा खः । काश्यप ! श्व हे वयागु चित्त-सम्पदा खः ।

“थुकथं समाहित चित्त जुइ धुंका, परिशुद्ध स्वच्छ निर्मल, क्लेश रहित जुइ धुंका, मृदु तथा कर्मण्य जुइ धुंका तथा निश्चलताय् थ्यंके धुंका उम्ह भिक्षुं ज्ञानदर्शनया निरति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात बढछुकी । ... पे०^३ ... श्व नं वयागु प्रज्ञा-सम्पदा खः । काश्यप ! श्व हे वयागु प्रज्ञा-सम्पदा खः ।

“काश्यप ! थुपि शील-सम्पदा, चित्त-सम्पदा तथा प्रज्ञा-सम्पदा स्वया च्वय्यागु व उत्तमगु शील-सम्पदा, चित्त-सम्पदा तथा प्रज्ञा-सम्पदा मेगु मंत ।

६. सिंहनाद

२२. “काश्यप ! थन गुलिं श्रमण ब्राह्मणपिं शीलवादीपिं दु । इमिसं अनेक प्रकारं शीलयागु वर्णन याइ । काश्यप ! गन तक आर्य परम शीलयागु खें दु उगु सम्बन्धय् जि समानम्ह मेपिं सुं मखना धका धाःसा जि स्वया उत्तमम्हसियागु ला छु खें ? अतः उत्तम शीलयागु वारे जि हे श्रेष्ठम्ह खः ।

“काश्यप ! थन गुलिं श्रमण ब्राह्मणपिं तप जुगुप्सावादीपिं दु । इमिसं अनेक प्रकारं तप जुगुप्सायागु वर्णन याइ । काश्यप ! गन तक आर्य परम तप जुगुप्सायागु खें दु उगु सम्बन्धय् जि समानम्ह मेपिं सुं मखना धका धाःसा जि स्वया उत्तमम्हसियागु ला छु खें ! अतः उत्तम तप जुगुप्सायागु वारे जि हे श्रेष्ठम्ह खः ।

“काश्यप ! थन गुलिं श्रमण ब्राह्मणपिं प्रज्ञावादीपिं दु । इमिसं अनेक प्रकारं प्रज्ञायागु वर्णन याइ । काश्यप ! गन तक आर्य परम प्रज्ञायागु खें दु उगु सम्बन्धय् जि समानम्ह मेपिं सुं मखना धका धाःसा जि स्वया उत्तमम्हसियागु ला छु खें ! अतः उत्तम प्रज्ञायागु वारे जि हे श्रेष्ठम्ह खः ।

१. थन बाकी चूल शील, मध्यम शील व महाशीलया फुकक खें सामञ्जस्य-सुत्तय् दुगुथें थन स्वाका पुवंक बवनेगु । स्वयादिसँ पृ. ४१-६.

२. पृ. ४८-९ । ३. पृ. ५०-४ ।

“काश्यप ! यन गुलि श्रमण ब्राह्मणपि विमुक्तिवादीपि दु । इमिसं अनेक प्रकारं विमुक्तियागु वर्णनं याइ । काश्यप ! गन तक आर्यं परम विमुक्तियागु खँ दु उगु सम्बन्धय् जि समानम्ह मेपि सुं मखना धका धाःसा जि स्वया उत्तमम्हसियागु ला छु खँ ? अतः उत्तम विमुक्तियागु वारे जि हे श्रेष्ठम्ह खः ।

२३. “काश्यप ! यथे नं जुइ फु—मेपि तैथीय परिव्राजकपिसं यथे धाये फु—‘श्रमण गीतमं सिंहनाद ला याः परन्तु परिषदया विचय् मखु, सुं नं मदुथाय् जक ।’ इमित ‘यथे धाये मते’ धका धायेमाः । इमित ‘श्रमण गीतमं परिषदया विचय् नं सिंहनाद याना बिज्याः’ धका धायेमाः ।

“काश्यप ! यथे नं जुइ फु—मेपि तैथीय परिव्राजकपिसं यथे धायेफु—‘श्रमण गीतमं परिषदया विचय् सिंहनाद ला याः परन्तु वैशारदय मज्जे याइ । इमित ‘यथे धाये मते’ धका धायेमाः । इमित ‘श्रमण गीतमं परिषदया विचय् नं सिंहनाद याना बिज्याः, वैशारदय जुया नं याना बिज्याः’ धका धायेमाः ।

“काश्यप ! यथे नं जुइ फु—मेपि तैथीय परिव्राजकपिसं यथे धायेफु—‘श्रमण गीतमं सिंहनाद ला याः, परिषदया विचय् नं, वैशारदय जुया नं, परन्तु वसपोलयाके सुनानं प्रश्न मन्यं; ... प्रश्न न्यंसा प्रश्नया उत्तर मब्बु, ... न्यंगु प्रश्नया उत्तर नं ब्यु परन्तु प्रश्नया उत्तरद्वारा चित्त प्रसन्न याये मफु; ... प्रश्नया उत्तरद्वारा चित्त नं प्रसन्न यथे फु परन्तु न्यनिपिनि मन मवं; ... न्यनिपिनि मन वंसा न्यना प्रसन्न मज्जु; ... न्यना प्रसन्न नं जू परन्तु प्रसन्नताकार (लयतापहः) क्यनी मखु; ... प्रसन्नताकार नं क्यनी परन्तु तदनुसार आचरण याइ मखु ... तदनुसार आचरण नं याइ परन्तु सन्तोष जुइकथं आचरण याइ मखु ।’ इमित ‘यथे धाये मते’ धका धायेमाः । काश्यप ! इमित ‘श्रमण गीतमं सिंहनाद नं याना बिज्याः, परिषदया विचय् नं, वैशारदय जुया नं प्रश्न नं न्यं, प्रश्नया उत्तर नं बिया बिज्याः, प्रश्नया उत्तरद्वारा सन्तोष नं याना बिज्याः, न्यनिपिनि मन नं वं, न्यना प्रसन्न नं जू, प्रसन्नताकार नं क्यं, तदनुसार आचरण नं याः हानं आचरणद्वारा सन्तोष नं याका बिज्याः’ धका धायेमाः ।

७. अचेल काश्यपयागु प्रव्रज्या

२४. “काश्यप ! छगू समयय् जि राजगृहया गृढकूट पर्वतय् विहार याना च्वनागु खः । अन छम्ह निग्रोध धयाम्ह तप ब्रह्मचारी परिव्राजकं जिके अधिजुगुप्साया वारे प्रश्न न्यंगु खः । अनलि जि अधिजुगुप्सा विषयय् न्यंगु प्रश्नया उत्तर बियागु खः । उत्तर न्यनेधुं का व जिप्रति आपालं प्रसन्न जूगु जुया च्वन ।

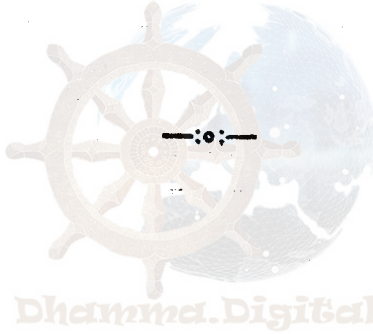
“भन्ते ! भगवानयागु धर्म न्यना सु आपालं प्रसन्न मज्जुइगु जुइ ! भन्ते ! भगवानयागु धर्म न्यना जि तःसकं लयताया ! धन्य खः, भन्ते ! धन्य खः भन्ते !! भन्ते !!! गथे भवपुइका तःगुयात थपुइका बिइगुथें वा तोपुया तःगुयात उला बिइगुथें वा लें तना च्वंम्हसित लें क्यना बिइगुथें वा छूं थाय् चिकं मत च्याका बिइवं मिखा दुम्ह रूप खनिगुथें हे छलपोल गीतमं अनेक कथं धर्म प्रकाश याना बिज्यात । आः जि छलपोल गीतमया शरणय् वने, धर्म व भिक्षु सङ्घया नं शरण वने । भन्ते ! भगवानया समक्ष जित प्रव्रज्या दयेमा, उपसम्पदा दयेमाः ।”

“काश्यप ! सुं गुम्ह न्हापा (भूतपूर्व) मेपि तीर्थयाय् जूम्ह थुगु धर्म विनयय् प्रव्रज्या व उपसम्पदाया इच्छायात धाःसा इपि प्यला तक परिववासय् (= परीक्षाया निति) च्वनेमाः । प्यला लिपा परिववासं सन्तुष्ट जूपि आरब्ध-चित्त दुपि भिक्षुपिसं भिक्षु भावया निति प्रव्रजित याना बिइ, उपसम्पदा याना बिइ । थुजागु खँय् खः ला जि ब्यक्ति विशेषया खँ स्यू ।

“भन्ते ! यदि शुगु धर्मं विनयय् प्रव्रज्या व उपसम्पदा इच्छा यापि न्हापा मेपि तीर्थीणय् जूपिसं प्यला तक परिवासय् चवनेमाः । प्यला लिपा परिवास चवने धुंका उकि सन्तुष्ट जूपि आरब्ध-चित्तं दुपि भिक्षुपिसं भिक्षुभावया निरिति प्रव्रजित याना बिइगु खःसा, उपसम्पदा याना बिइगु खःसा जि (प्यला मखु) प्यदं परिवास चवने । प्यदं लिपा जक यदि आरब्ध-चित्तं दुपि भिक्षुपि सन्तुष्ट जूसा भिक्षुभावया निरिति प्रव्रजित जुइत जित वसपोलपिसं प्रव्रज्या व उपसम्पदा याका बिज्याहुं ।

अनंलि अचेल काश्यपं भगवानयाथाय् प्रव्रज्या प्राप्त यात, उपसम्पदा प्राप्त यात । आयुष्मान् काश्यप उपसम्पदा प्राप्त याना गुलिचां मदयेवं छुं दिन लिपा याकचा (एकान्तवासी) अप्रमादी जुया उद्योगी, आत्मा-संयमी जुया विहार याना याकनं हे, गुकिया निरिति कुलपुत्रपि बांलाक छें तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुइगु खः, उगु अनुत्तरगु ब्रह्मचर्य-फलयात एव हे जन्मय् स्वयं सिद्धका अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कार याना, प्राप्त याना उपशान्त जुया विहार याना चवने । ‘जाति (=जन्म) क्षीण जुल, ब्रह्मचर्यवास पूर्ण जुल, गुगु याये माःगु खः यायेधुन, हानं याये माःगु ज्या मंत’ धका सिद्धका काल । आयुष्मान् काश्यप अर्हन्तपि मध्ये छम्ह जुया बिज्यात ।

महासीहनाद-सुत्तं ववचाल ।

६. पोट्टपाद-सुत्त

१. पोट्टपाद परिव्राजकयाथाय् भगवान्

१. यथे जि न्यना । छग्गु समयय् भगवान् श्रावस्ती अनाथपिण्डिकया आराम जेतवनय् विहार याना बिज्याना च्वन । उगु इलय् पोट्टपाद परिव्राजक समयप्रवादक धयागु (=समय समयय् भिन्न भिन्न वादीपि मुनेगु स्थान) तिन्दुकाचीर सिमां चाहुउगु मल्लिकायागु आरामय् स्वद्वःति परिव्राजकपि दुगु तःधंगु परिषद् नाप च्वना च्वन । अनंलि भगवान् पूर्वाह्ण समयय् पात्र-चीवर धारण याना श्रावस्ती भिक्षाटनया निति दुहाँ बिज्यात ।

२. अनंलि भगवानयात यथे जुल —“श्रावस्ती भिक्षाटनया निति वनेत भतिचा मत्यःनि । जि समय-प्रवादक धयागु तिन्दुकाचीर सिमां चाहुउगु मल्लिकायागु आराम गन दु अन पोट्टपाद परिव्राजक दुथाय् छाया मवने ।” अनंलि भगवान् समयप्रवादक धयागु तिन्दुकाचीर सिमां चाहुउगु मल्लिकायागु आराम गन दु अन बिज्यात ।

३. अन बिज्याबले पोट्टपाद परिव्राजकं तःधंगु परिव्राजक परिषद्नाप च्वना ततःसकं हाःसः वयेक उच्च शब्द, महाशब्द वयेका अनेक प्रकारया तिरषचीन खँ कना च्वना च्वन । गथेकि—राजकथा, चोरकथा, महामात्य-कथा, सेनाकथा, भयकथा, युद्धकथा, अन्नकथा, पानकथा, वस्त्रकथा, शयनकथा, मालाकथा, गन्धकथा, ज्ञातिकथा, यानकथा, ग्रामकथा, निगमकथा, नगरकथा, जनपदकथा, स्त्रीकथा, पुरुषकथा, शूरकथा, विशिखा कथा, लःघःया कथा, सिइ धुं कूपिनिगु खँ, संसारया विविध घटना कथा, लोक कथा, सामुद्रक कथा, यथे जूगु अथे जूगु खँ ।

४. अनंलि पोट्टपाद परिव्राजकं तापाकंनिसँ भगवान् बिज्याना च्वंगु खन । खना थःगु परिषद्द्यात शान्त यात—“छलपोलपि शान्त जुया बिज्याहुँ । छलपोलपि हाला बिज्याये मते । श्रमण गौतम बिज्याना च्वन । वसपोल आयुष्मान् अल्प शब्दकामी खः हानं अल्पशब्दय् विनीतम्ह खः, अल्प शब्दयागु वर्णवादी (प्रशंसक) खः । अतः अल्प शब्दगु परिषद्द्यात सिइका (खंका) थन बिज्यायेमा धयागु मती तथा ।” यथे धाःबले उपि परिव्राजकपि सुम्क च्वन ।

५. अनंलि भगवान् गन पोट्टपाद परिव्राजक दु अन बिज्यात । अनंलि पोट्टपाद परिव्राजकं भगवानयात यथे धाल—“भन्ते भगवान् ! बिज्याहुँ, भन्ते ! भगवानयात स्वागत दु । भन्ते ! भगवान् आपालं दिन लिपा थन बिज्यायेगु याना बिज्यात । भन्ते भगवान् ! फेनुना बिज्याहुँ । थन आसन लाया तःगु दु ।” भगवान् लाया तःगु आसनय् फेनुना बिज्यात । पोट्टपाद परिव्राजक नं छग्गु चिजागु आसन कया छले लिक्क फेनुत । छले लिक्क फेनुम्ह पोट्टपाद परिव्राजकयात भगवान् यथे आज्ञा जुया बिज्यात—“पोट्टपाद ! थुगु इलय् छु खँ ल्हाना मुना च्वनागु खः ? छिमि दथुइ छु छु खँ जुया च्वन ।”

२. गुकथं अभिसंज्ञा निरोध जुइ ?

६. यथे आज्ञा जुया विज्यायेवं पोट्टपाद परिव्राजकं भगवानयात यथे विन्ति यात—“भन्ते ! तोता विज्याहुँ, जिपि मुना कना च्वनागु थुजागु बाखँ । भन्ते ! थुजागु खँ भगवानयात लिपा नं न्यनेगु दुर्लभ जुइ मखु । भन्ते ! यक्व दिन न्हापा कौतूहलशालाय् मुना च्वपि नानातीर्थीय श्रमण ब्राह्मणपिनि विचय् ‘गुकथं अभिसंज्ञा निरोध जुइ’ धयागु खँ चर्चा जुया च्वंगु खः—

(१) “अन मुना च्वपि गुलिसिनं यथे धाल—‘विना हेतु, विना प्रत्ययं हे पुरुषया संज्ञा (चित्त) उत्पन्न नं जुइ, निरुद्ध नं जुइ । गुगु इलय् (संज्ञा) उत्पन्न जुइगु खः, उगु इलय् संज्ञी जुइ । गुगु इलय् (संज्ञा) निरुद्ध जुइगु खः, उगु इलय् असंज्ञी जुइ ।’ थुकथं गुलि गुलिसिनं अभिसंज्ञा निरोधया प्रज्ञप्त याःगु जुया च्वन ।

(२) “अन मेपिसं वयात यथे धाल—‘भो ! यथे जुइ मखु । संज्ञा हे पुरुषया आत्मा खः । व च्वं वइ, तोता वनी । गुगु इलय् च्वं वइगु खः, उगु इलय् संज्ञी जुइ । गुगु इलय् निरुद्ध जुइगु खः, उगु इलय् असंज्ञी जुइ ।’ थुकथं गुलि गुलिसिनं अभिसंज्ञा निरोधया प्रज्ञप्त याःगु जुया च्वन ।

(३) “अन मेपिसं वयात यथे धाल—‘भो ! यथे जुइ मखु । (गुलि गुलि) महाऋद्धिवानपि व महानुभावपि श्रमण ब्राह्मणपि दु । इमिसं उम्ह पुरुषया संज्ञायात तया नं बिइफु, लिकया नं बिइफु । गुगु इलय् दुने तया बिइगु खः, उगु इलय् संज्ञी जुइ, गुगु इलय् (पिने) लिकया बिइगु खः उगु इलय् असंज्ञी जुइ ।’ थुकथं गुलि गुलिसिनं अभिसंज्ञा निरोधया प्रज्ञप्त याःगु जुया च्वन ।

(४) “अन मेपिसं वयात यथे धाल—‘भो ! यथे जुइ मखु । (गुलि गुलि) महाऋद्धिवान्पि महानुभावपि देवतापि दु । वसपोलपिसं थुम्ह पुरुषयागु संज्ञायात (दुने) तया नं बिइफु हानं लिकया नं बिइ फुगु जुया च्वन । गुगु इलय् दुने तया बिइगु खः उगु इलय् संज्ञी जुइ, गुगु इलय् पिने लिकया बिइगु खः उगु इलय् असंज्ञी जुइ ।’ थुकथं गुलि गुलिसिनं अभिसंज्ञा निरोधया प्रज्ञप्त याःगु जुया च्वन ।

“भन्ते ! उगु इलय् जित भगवान् लुमंसे वल—‘अहो ! वसपोल भगवान् ! अहा ! वसपोल सुगत ! गुम्ह वसपोलं जक थुजागु धर्म कना विज्याये फुम्ह खः ।’ भन्ते भगवान् ! छलपोल धर्म्य कुशलम्ह खः, अभिसंज्ञा निरोधयागु प्रकृतिज्ञ खः । भन्ते ! गुकथं अभिसंज्ञा निरोध जुइ ?”

(क) आनुपूर्व अभिसंज्ञा निरोध संप्रज्ञान समापत्ति

७. “पोट्टपाद ! अन गुपि श्रमण ब्राह्मणपिसं—‘विना हेतु विना प्रत्ययं संज्ञा उत्पन्न जुइ हानं निरुद्ध नं जुइ’ धका धाःगु खः इमिसं शुरुइ हे द्वंकल । व छु कारण ? पोट्टपाद ! हेतु सहित, प्रत्यय सहित पुरुषया संज्ञा उत्पन्न जुइ, हानं निरुद्ध नं जुइ । शिक्षां छगू संज्ञा उत्पन्न जुइ, शिक्षां हे छगू संज्ञा निरुद्ध जुइ ।

८. “व शिक्षा छु खः ?” भगवानं यथे आज्ञा जुया विज्यात—“पोट्टपाद ! थन तथागत अरहत् सम्यक् सम्बुद्ध ... पे० ... । ... पोट्टपाद ! थुकथं भिक्षु शील सम्पन्न जुइ । ... (सामञ्जस-सुत्तय्थे विस्तारं पुवंका व्वनेगु) — ... थ.के न्यागू नीवरण मदुगु खंका वयागु मनय अपार प्रीति व प्रामोदय उत्पन्न जुइ ।

प्रीति चित्त जुइवं शरीर प्रश्रब्ध (शान्त) जुइ । शरीर प्रश्रब्ध जुइवं सुखानुभव जुइ । शान्त व सुखी जूगु चित्त समाधिष्ठ जुइ । अनंलि उम्ह भिक्षु अनेक प्रकारया काम विषयं अलग जुया अनेक प्रकारया अकुशलं अलग जुया वितर्क विचार युक्त जूगु विवेकजः प्रीति सुख दुगु प्रथम ध्यान प्राप्त याना च्वनी । वयागु गुगु न्हापायागु काम संज्ञा खः व निरुद्ध जुइ । विवेकजः (एकान्तवासं उत्पन्न जूगु) प्रीति सुख सूक्ष्म-सत्य-संज्ञा उगु समयय् उत्पन्न जुइ । उगु समय व विवेकजः प्रीति सुख सूक्ष्म-सत्य-संज्ञी जुइ । थुकथं शिक्षां छगू संज्ञा उत्पन्न जुइ, शिक्षां हे छगू संज्ञा निरुद्ध जुइ ।” थ्व शिक्षा खः धका भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात ।

“पोट्टपाद ! हानं उम्ह भिक्षु वितर्क विचारयात उपशान्त याना आध्यात्मिक सम्प्रसादयात चित्तय् एकाग्र याना वितर्क विचार रहित समाधिज प्रीति सुख दुगु द्वितीय ध्यान प्राप्त याना च्वनी । वयागु उगु न्हापायागु विवेकजः प्रीति सुख दुगु सूक्ष्म-सत्य-संज्ञा खः व निरुद्ध जुइ । समाधि उत्पन्न जूगु प्रीति-सुख दुगु सूक्ष्म-सत्य-संज्ञा जक उगु समय उत्पन्न जुइ । थुकथं शिक्षां छगू संज्ञा उत्पन्न जुइ, शिक्षां हे छगू संज्ञा निरुद्ध जुइ ।” थ्व शिक्षा खः धका भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात ।

“पोट्टपाद ! हानं भिक्षु प्रीतियात नं त्याग याना उपेक्षित जुया स्मृति सम्प्रजन्य जुया शारीरिक सुखानुभव याना च्वनी । उकियात आर्यपिसं ‘उपेक्षावान् स्मृतिवान् सुखपूर्वकं च्वनेगु’ घाइ । थुजागु तृतीय ध्यान प्राप्त याना च्वनी । वयागु उगु न्हापायागु समाधि उत्पन्न जूगु प्रीति सुख दुगु सूक्ष्म-सत्य-संज्ञा निरुद्ध जुइ । उपेक्षा-सुख दुगु सूक्ष्म-सत्य-संज्ञा हे जक उगु समय उत्पन्न जुइ । उपेक्षा-सुख-सूक्ष्म-सत्य-संज्ञी जक जुया च्वनी । थुकथं शिक्षां संज्ञा उत्पन्न जुइ, शिक्षां हे छगू संज्ञा निरुद्ध जुइ ।” थ्व शिक्षा खः धका भगवानं कना बिज्यात ।

“पोट्टपाद ! हानं उम्ह भिक्षु सुखयात नं त्याग याना दुःखयात नं त्याग याना न्हापा हे सौमनस्य (मानसिक सुख) दौर्मनस्य (मानसिक दुःख) या अन्त याना सुख दुःख मदुगु स्मृति व उपेक्षा परिशुद्ध जूगु चतुर्थ ध्यान प्राप्त याना च्वनी । वयागु उगु न्हापायागु समाधि उत्पन्न जूगु उपेक्षा-सुख-सूक्ष्म-सत्य-संज्ञा दुगु नं निरुद्ध जुइ । अदुःख-असुख-सूक्ष्म-सत्य-संज्ञा उगु समय उत्पन्न जुइ । उगु समय अदुःख-असुख-सूक्ष्म-सत्य-संज्ञी जक दया च्वनी । थुकथं शिक्षां छगू संज्ञा उत्पन्न जुइ, शिक्षां हे छगू संज्ञा निरुद्ध जुइ ।” थ्व शिक्षा खः धका भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात ।

“पोट्टपाद ! हानं भिक्षु सर्वथा रूप-संज्ञायात अतिक्रमण याना प्रतिघ संज्ञायात नानात्व संज्ञायात मनसिकार मयासे आकाश अनन्त धका थुगु आकाशानन्त्यायतनयात प्राप्त याना विहार याना च्वनी । वयागु गुगु व न्हापायागु रूप-संज्ञा खः, व निरुद्ध जुइ, आकाशानन्त्यायतन सुख दुगु सूक्ष्म-सत्य-संज्ञी जक दया च्वनी । आकाशानन्त्यायतन (सुख) सूक्ष्म-सत्य-संज्ञा दुगु जक उगु समय उत्पन्न जुया च्वनी । थुकथं शिक्षां छगू संज्ञा उत्पन्न जुइ, शिक्षां हे छगू संज्ञा निरुद्ध जुइ ।” थ्व शिक्षा खः धका भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात ।

“पोट्टपाद ! हानं भिक्षु सर्वथा आकाशानन्त्यायतनयात अतिक्रमण याना विज्ञान अनन्त खः धका थुगु विज्ञानान्त्यायतनयात प्राप्त याना विहार याना च्वनी । वयागु गुगु व न्हापायागु आकाशानन्त्यायतनय् दुगु सूक्ष्म-सत्य-संज्ञा निरुद्ध जुइ । विज्ञानान्त्यायतन दुगु सूक्ष्म-सत्य-संज्ञा उगु समय उत्पन्न जुया च्वनी । उगु समय विज्ञानान्त्यायतन सूक्ष्म-सत्य-संज्ञा जक दया च्वनी । थुकथं शिक्षां छगू संज्ञा उत्पन्न जुइ, शिक्षां हे छगू संज्ञा निरुद्ध जुइ ।” थ्व शिक्षा खः धका भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात ।

“पोट्टपाद ! हानं भिक्षु सर्वथा विज्ञानान्त्यायतनयात अतिक्रमण याना ‘छु’ मदु—थुगु आकिचन्यायतन-यात प्राप्त याना विहार याना च्वनी । वयागु उगु न्हापायागु विज्ञानान्त्यायतनय् दुगु सूक्ष्म-सत्य-संज्ञा निरुद्ध जुइ ।

आकिचन्यायतन दुगु सूक्ष्म-सत्य-संज्ञा उगु समय आकिचन्यायतन सूक्ष्म-सत्य-संज्ञा जक दया च्वनी । थुकथं शिक्षां छगू संज्ञा उत्पन्न जुइ, शिक्षां हे छगू संज्ञा निरुद्ध जुइ ।” ध्व शिक्षा खः धका भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात ।

९. “पोट्टपाद ! गनंनिसैं भिक्षु स्वक-संज्ञी (संज्ञा ध्यान प्राप्तम्ह) जुइ उबलेनिसैं व अनं मेगु ध्यानय् छसिकथं श्रेष्ठ स्वया श्रेष्ठगु संज्ञा (संज्ञाग्र) यात प्राप्त (स्पर्श) याना काइ । श्रेष्ठतरगु संज्ञाय् स्थित जुयेवं वयात थये जुइ—‘जि चिन्तन यायेगु तःसकं बांमला, जि चिन्तन मयायेगु बांला । यदि जि चिन्तन यात धाःसा, अभिसंस्करण यात धाःसा जिगु ध्व संज्ञा निरुद्ध जुया वनी हानं नं विशाल (उदार) संज्ञात उत्पन्न जुइ । उकिं जि थये छाया मयायेगु—न जि चिन्तन याये न अभिसंस्करण याये ? वं चिन्तना नं याइ मखु, अभिसंस्करण नं याइ मखु । वयागु चिन्तन मयागु कारणं, अभिसंस्करण मयागु कारणं उगु संज्ञा निरुद्ध जुया वनी, हानं नं मेगु उदार संज्ञात उत्पन्न जुइ मखुत । वं निरोध प्राप्त (स्पर्श) याइ । पोट्टपाद ! थुकथं छसिकथं अभिसंज्ञा (=संज्ञाया चेतना) निरोध जुइगु संप्रज्ञात सहित समापत्ति उत्पन्न जुइ ।

“पोट्टपाद ! छं छु मति तया—छु छं ध्व स्वया न्हवः थुजागु आनुपूर्वं अभिसंज्ञा-निरोध संप्रज्ञात-समापत्ति-यागु खँ न्यना तयागु दु ला ?”

“मदु, भन्ते ! भगवानं आज्ञा जुया बिज्यागु न्यना हे जक जि थुकथं स्यूगु खः—पोट्टपाद ! गनंनिसैं भिक्षु स्वक-संज्ञी (सकसञ्जी) जुइ, उबलेनिसैं व अनं मेगु (ध्यानय्) छसिकथं श्रेष्ठ स्वया श्रेष्ठगु संज्ञा (संज्ञाग्र) य् थ्यंकी । अनंलि श्रेष्ठतरगु संज्ञाय् स्थित जुयेवं वयात थये जुइ—‘जि चिन्तन यायेगु तःसकं बांमला, जि चिन्तन मयायेगु बांला । यदि जि चिन्तन मयात धाःसा, अभिसंस्करण मयात धाःसा जिगु ध्व संज्ञा निरोध जुया वनी । हानं नं मेगु विशाल संज्ञात नं उत्पन्न जुइ मखु । उकिं जि थये छाया मयायेगु—न जि चिन्तन याये न अभिसंस्करण याये ? वं चिन्तना न याइ मखु, अभिसंस्करण नं याइ मखु । वयागु चिन्तन मयागु कारणं अभिसंस्करण मयागु कारणं उगु संज्ञा निरुद्ध जुया वनी, हानं नं मेगु उदार संज्ञात उत्पन्न जुइ मखुत । वं निरोध प्राप्त (स्पर्श) याइ । पोट्टपाद ! थुकथं छसिकथं अभिसंज्ञा निरोध जुइगु संप्रज्ञात सहित समापत्ति उत्पन्न जुइ—(धका न्यना सील) ।

“पोट्टपाद ! थये हे खः ।”

(ख) संज्ञाग्र छगू हे जक लाकि आपाः दु ?

१०. “भन्ते ! भगवानं छु छगू हे जक संज्ञाग्र (श्रेष्ठतरगु संज्ञा) दु धका कना बिज्याना लाकि आपालं संज्ञाग्र दु धका कना बिज्याना ?”

“पोट्टपाद ! जि छगू जक नं संज्ञाग्र दु धका कनागु दु हानं आपालं नं संज्ञाग्र दु धका कनागु दु ।”

“भन्ते ! भगवानं थुकथं छगू जक नं संज्ञाग्र दु धका आज्ञा जुया बिज्याना हानं आपालं नं संज्ञाग्र दु धका आज्ञा जुया बिज्यानागु ?”

“पोट्टपाद ! गथे गथे निरोध प्राप्त जुइ, अथे अथे संज्ञाग्र दु धका कनागु दु । पोट्टपाद ! थुकथं जि छगू जक नं संज्ञाग्र दु धका कनागु दु हानं आपालं नं संज्ञाग्र दु धका नं कनागु दु ।”

(ग) संज्ञा न्हापा लाकि ज्ञान न्हापा

११. “भन्ते ! न्हापां संज्ञा उत्पन्न जुया अनं लिपा जक ज्ञान उत्पन्न जुइगु लाकि ज्ञान न्हापालाक उत्पन्न जुया लिपा जक संज्ञा उत्पन्न जुइगु अथवा संज्ञा व ज्ञान छकलं नाप नापं उत्पन्न जुइगु खः ?”

“पोट्टपाद ! संज्ञा न्हापां उत्पन्न जुइ, अनं लिपा जक ज्ञान उत्पन्न जुइ । संज्ञा उत्पत्ति जुइवं हे ज्ञानया उत्पत्ति जुइ । पोट्टपाद ! वं थुकथं सिइकी—थ्वया कारणं हे थ्व जिगु ज्ञान (प्रत्यवेक्षणा ज्ञान) उत्पन्न जुल । पोट्टपाद ! उकि थुकथं सिकेमाः—संज्ञा न्हापां उत्पन्न जुइ अनं लिपा जक ज्ञान उत्पन्न जुइगु खः, संज्ञाया उत्पत्ति हे (लिपा) ज्ञानयागु उत्पत्ति जुइगु खः ।”

(घ) संज्ञा पुरुषया आत्मा मुखला ?

१२. “भन्ते ! संज्ञा हे मनूया आत्मा खः लाकि संज्ञा मेगु हे आत्मा मेगु हे खः ?” “पोट्टपाद ! छं गुजागुयात आत्मा धका विश्वास याना ?”

“भन्ते ! जि आत्मा धका स्थूल (=ओलारिक) रूप दुगु प्यंगू महाभूतं बने जूगु, प्ये प्ये नसा (कवलीक आहार) नइम्हसित धका माने याना च्वनागु खः ।” “पोट्टपाद ! छंगु आत्मा यदि स्थूल रूप दुगु प्यंगू महाभूतं बने जूगु, प्ये प्ये नसा नइम्ह खः धयागु जूसा पोट्टपाद ! संज्ञा मेगु हे जुइ, आत्मा मेगु हे जुइ । पोट्टपाद ! थुगु कारण नं सिइकेमाः—संज्ञा मेगु हे खः, आत्मा मेगु हे खः । पोट्टपाद ! आत्मा स्थूल रूप दुगु प्यंगू महाभूतं बने जूगु, प्ये प्ये नसा नइम्ह खः धयागु खँ तोता छ्व । बरू थुम्ह मनूया मेगु हे संज्ञा उत्पन्न जुइ, मेगु हे संज्ञा निरोध जुइ । पोट्टपाद ! उकि थुकथं सिइकेमाः—संज्ञा मेगु हे जुइ, आत्मा मेगु हे जुइ ।”

१३. “भन्ते ! जि फुक्क अंग-प्रत्यंग दुगु इन्द्रियहीन मज्जूगु (परिपूर्ण जूगु) मनोमय (वस्तु) यात आत्मा धका माने याना ।” “पोट्टपाद ! यदि छंगु आत्मा फुक्क अंग प्रत्यंग दुगु इन्द्रियहीन मज्जूगु खः धयागु जूसा पोट्टपाद ! संज्ञा मेगु हे जुइ, आत्मा मेगु हे जुइ । पोट्टपाद ! व उकि थुकथं सिइकेमाः—संज्ञा मेगु हे जुइ, आत्मा मेगु हे जुइ । पोट्टपाद ! फुक्क अंग प्रत्यंग दुगु इन्द्रियहीन नं मज्जूगु मनोमय वस्तु हे आत्मा खः धयागु खँ तोता छ्व । बरू थुम्ह मनूयागु मेगु हे संज्ञा उत्पन्न जुइ, हानं मेगु हे संज्ञा निरोध जुइगु खः । उकि थुकथं सिइकेमाः—संज्ञा मेगु हे जुइ, आत्मा मेगु हे जुइ ।”

१४. “भन्ते ! जि संज्ञामयी अ-रूपीयात आत्मा धका माने याना ।” “पोट्टपाद ! यदि छंगु आत्मा संज्ञामयी अ-रूपी खःसा पोट्टपाद ! थथे जुइवं नं संज्ञा मेगु हे जुइ, आत्मा मेगु हे जुइ । पोट्टपाद ! व उकि थुकथं सिइकेमाः—संज्ञा मेगु हे जुइ, आत्मा मेगु हे जुइ । पोट्टपाद ! संज्ञामयी अ-रूपीयात आत्मा खः धयागु खँ तोता छ्व । बरू थुम्ह मनूया संज्ञा मेगु हे जुइ, आत्मा मेगु हे जुइ । पोट्टपाद ! छ संज्ञामयी अ-रूपीयात आत्मा धका मानेयात । पोट्टपाद ! व छंगु आत्मा संज्ञामयी अ-रूपी खःसा पोट्टपाद ! थथे जुइवं नं मेगु संज्ञा उत्पन्न जुइ, मेगु संज्ञा निरोध जुइ । पोट्टपाद ! उकि थुकथं सिइकेमाः—संज्ञा मेगु हे जुइ, आत्मा मेगु हे जुइ ।”

१५. “भन्ते ! छु जि सिइके फइला—संज्ञा पुरुषया आत्मा खः अथवा संज्ञा मेगु हे खः आत्मा मेगु हे खः ?” “पोट्टपाद ! छयें जाम्ह मेमेगु दृष्टि (=धारणा) दुम्ह, मेमेगु विश्वास दुम्ह, मेमेगु रुचि दुम्ह, मेमेगु उद्योग याइम्ह, मेमेगु मत दुगु आचार्य दुम्ह संज्ञा पुरुषया आत्मा खःला अथवा संज्ञा मेगु हे खः, आत्मा मेगु हे खः धयागु खँ सिइके फइ मखु ।”

३. अब्याकृत प्रश्न

१६. “भन्ते ! जिथे जौम्ह दृष्टि दुम्ह मेमेगु विश्वास दुम्ह, मेमेगु रुचि दुम्ह, मेमेगु उद्योग याइम्ह, मेमेगु मत दुगु आचार्य दुम्ह ‘संज्ञा मनूया आत्मा खःला अथवा संज्ञा मेगु हे खः’ आत्मा मेगु हे खः घयागु खँ सिइके कइ मखुसा, भन्ते ! अथे नं छु लोक शाश्वत खःला, ध्व हे सत्य खः, मेगु (फुक्व) तुच्छ खःला ?” “पोट्टपाद ! (१) लोक शाश्वत खः, ध्व हे सत्य खः, मेगु तुच्छ खः घयागु खँ जि अब्याकृत घया (=मध्या) । भन्ते ! अथे नं छु लोक अशाश्वत खःला, ध्व हे सत्य खः, मेगु (फुक्व) तुच्छ खःला ?” “पोट्टपाद ! (२) लोक अशाश्वत खः, ध्व हे सत्य खः, मेगु तुच्छ खः घयागु खँ जि अब्याकृत घया । ... (३) लोक अन्त ... (४) लोक अनन्त ... (५) व हे जीव व हे शरीर ... (६) जीव मेम्ह हे शरीर मेम्ह हे ... (७) तथागत मरणं लिपा दइ ... (८) तथागत मरणं लिपा दइ मखु ... (९) तथागत मरणं लिपा दइगु नं खः वा दइगु नं मखु ... तथागत मरणं लिपा दइ मखु, मदइगु नं मखु, ध्व हे सत्य खः मेगु फुक्व तुच्छ खःला ?” “पोट्टपाद ! (१०) तथागत मरणं लिपा दइ मखु, मदइगु नं मखु, ध्व हे सत्य खः, मेगु (फुक्व) तुच्छ खः घयागु खँ जि अब्याकृत घया ।” “भन्ते ! भगवानं छाया थुनियात अब्याकृत याना आज्ञा जुया बिज्याना ?” “पोट्टपाद ! ध्व (खँ) न अर्थ उपयोगी जू न धर्म उपयोगी जू न आदिब्रह्मचर्य उपयोगी जू न निर्वेदया निरिति न विरागया निरिति न निरोधया निरिति न शान्तया निरिति न अभिज्ञाया निरिति न सम्बोधिया निरिति न त निर्वाणया निरिति हे जू । उकि हे जि उकियात अब्याकृत घयागु खः ।”

“भन्ते ! भगवानं छु व्याकृत याना आज्ञा जुया बिज्याना ?” “पोट्टपाद ! ‘ध्व दुःख खः’ धका व्याकृत याना (कना), ध्व दुःख समुदय खः’ ... ‘ध्व दुःख निरोध खः’ ... ध्व दुःख निरोध जुइगु प्रतिपदा (मार्ग) खः’ धका व्याकृत याना ।”

“भन्ते ! भगवानं थुपि खँ छाया व्याकृत याना आज्ञा जुया बिज्याना ?” “पोट्टपाद ! ध्व (खँ) अर्थ उपयोगी जू, धर्म उपयोगी जू, आदिब्रह्मचर्य उपयोगी जू, निर्वेदया निरिति, विरागया निरिति, निरोधया निरिति, शान्तया निरिति, अभिज्ञाया निरिति, सम्बोधिया निरिति तथा निर्वाणया निरिति नं जू । उकि जि व्याकृत यानागु (कनागु) खः ।” “थये हे खः भगवान् ! थये हे खः, सुगत ! भगवान् ! ई स्वया याना बिज्याहुँ ।” अनलि भगवान् आसनं दना बिज्यात ।

१७. अनलि परिव्राजकपिसं भगवान् बिज्याये साथं हे पोट्टपाद परिव्राजकयात प्यखेरं वचन रूपी वाणं कयकेगु यात—“छलपोल पोट्टपादं शुकथं श्रमण गीतमं धाःधाःथे खः खः धाधां उकियात अनुमोदन याना बिज्याना वचन, ‘थये हे खः, भगवान् ! थये हे खः, सुगत !’ जिमिसं ला श्रमण गीतमं कंगु छगू हे धर्म मखू— (१) लोक शाश्वत खः, (२) लोक अशाश्वत खः, (३) लोक अन्त खः, (४) लोक अनन्त खः, (५) व हे जीव, व हे शरीर खः, (६) जीव मेम्ह हे शरीर मेम्ह हे, (७) तथागत मरण जुइ धुंका दइ, (८) तथागत मरणं लिपा दइ मखु, (९) तथागत मरणं लिपा दइगु नं खः, दइगु नं मखु, (१०) तथागत मरणं लिपा दइ मखु, मदइगु नं मखु ।”

अथे धायेवं पोट्टपाद परिव्राजकं उपि परिव्राजकपित थये धाल—“भो ! जि नं श्रमण गीतमं कना बिज्यागु धर्म छंगु हें मखू— (१) लोक शाश्वत खः ... (१०) तथागत मरणं लिपा दइमखु, मदइगु नं मखु । बरू श्रमण गीतमं ‘भूत, तथ्य (यथार्थ) धर्मय् चवना धर्मय् स्थित जुया धर्मं नियामक-प्रतिपद् (मार्गं ज्ञान) कना बिज्याइम्ह

खः । अतः यथार्थं, सत्यं, तथ्यतापूर्णं प्रतिपदा धर्मं च्वना धर्मं नियामयागु खं कना बिज्यासेलि जिथें स्यूम्हं श्रमण गौतमयागु सुभाषितयात सुभाषित रूपं गुकथं अनुमोदन मयायेगु ?”

४. एकांशिक व अनेकांशिक धर्मदेशना

१८. अनंलि निन्हु स्वन्हु लिपा चित्त हत्थिसारिपुत्र व पोट्टपाद परिव्राजक गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु, अन वन । वना चित्त हत्थिसारिपुत्रं भगवानयात अभिवादन याता छले लिक्क फेतुत । पोट्टपाद परिव्राजकं नं भगवान् नाप समोदन यात । समोदनीय कुशलवार्ता याये धुंका छले लिक्क फेतुत । छले लिक्क फेतुता च्वम्ह पोट्टपाद परिव्राजकं भगवानयात थये बित्ति यात—“भन्ते ! उगु समयय् भगवान् बिज्याये सार्थं हे परिव्राजकपिसं जित प्यखेरं वाक्-वाणं कयकेगु यात—छलपोल पोट्टपादं थुकथं श्रमण गौतमं धाःधाःथें खः खः धाधां उकियात अनुमोदन यात—थये हे खः भगवान् ... (१) लोक शाश्वत खः, ... (१०) तथागत मरणं लिपा दइमखु, मदइगु नं मखु’ धका जित वाक्-वाणं प्रहार यायेगु यात । भन्ते ! थये धायेवं जि उं पि परिव्राजकपित थये धया—जि नं श्रमण गौतमयागु धर्मं छगु हे मथू— ... (१) लोक शाश्वत खः ... (१०) तथागत मरणं लिपा दइमखु, मदइगु नं मखु । अथे नं श्रमण गौतमं भूत, तथ्य धर्मय् स्थित जुया धर्मं नियामक-प्रतिपद कना बिज्याइम्ह खः । अतः यथाभूतं खं कसेलि जिथें स्यूम्ह, श्रमण गौतमयागु सुभाषितयात सुभाषित रूपं गुकथं अनुमोदन मयायेगु” धका धया ।

१९. “पोट्टपाद ! इपि सकलें परिव्राजकपि मिखा महुपि कांत खः । छ हे छम्ह जक इपि मध्ये मिखा दुम्ह खः । पोट्टपाद ! जि (गुलि) धर्मं एकांशिक (एकंसिकं) प्रज्ञप्त याता कनागु दु । गुलि धर्मं अन्-एकांशिक नं प्रज्ञप्त याता कनागु दु । पोट्टपाद ! गजागु धर्मं अन्-एकांशिक कनागु खः ? (१) लोक शाश्वत खः’ धयागु जि अन्-एकांशिक धर्मं कनागु दु ... (२) लोक अशाश्वत खः ... (१०) तथागत मरणं लिपा दइमखु, मदइगु नं मखु’ धयागुयात जि अनैकांशिक धर्मं कनागु दु । पोट्टपाद ! छाय् जि थुपि धर्मयात अनैकांशिक धका प्रज्ञप्त याता ? छायाःसा थव (खँ) न अर्थ उपयोगी जू न धर्म उपयोगी जू न आदिब्रह्मचर्य उपयोगी जू न निर्वेदया निति न विरागया निति न निरोधया निति न शान्तया निति न अभिज्ञाया निति न सम्बोधिना निति न त निर्वाणया निति हे जू । उकि हे जि उकियात अन्-एकांशिक धका प्रज्ञप्त याता कनागु खः ।”

२०. “पोट्टपाद ! गजागु धर्मं जि एक-आंशिक धर्मं प्रज्ञप्त याता कनागु खः ? ‘थव दुःख खः’ ... ‘थव दुःख समुदय खः’ ... थव दुःख निरोध खः’ ... ‘थव दुःख निरोध जुइगु प्रतिपदा (मार्ग) खः’ धका जि एक-आंशिक धर्मं प्रज्ञप्त याता कनागु खः । पोट्टपाद ! छाय् जि थुकियात एकांशिक धर्मं प्रज्ञप्त याता कनागु खः ? (छायाःसा) पोट्टपाद ! थव (खँ) अर्थ उपयोगी जू, धर्म उपयोगी जू, आदिब्रह्मचर्य उपयोगी जू, निर्वेदय निति विरागया निति निरोधया निति शान्तया निति अभिज्ञाया निति सम्बोधिना निति तथा निर्वाणया निति नं जू । उकि हे जि उकियात एकांशिक धर्मं प्रज्ञप्त याता कनागु खः ।

५. एकान्त सुखी आत्मा जुइला

२१. “पोट्टपाद ! थन गुलि श्रमण ब्राह्मणपि थुजागु वादी (=मत)पि, थुजागु दृष्टिपि दु—‘सिद्ध धुंका आत्मा अरोगी, एकान्त सुखी जुइ ।’ इमियाय् वना जि थये धाये—‘आयुष्मान्पि ! धात्यें छु किं पि पुन

बुजागु वादीपि, थुजागु दृष्टिपि जुया—‘सिइ धुंका आत्मा अरोगी, एकान्त सुखी जुइ’ धाइपि ला ? थथे जि न्यनेवं इमिसं ‘खः’ धका धाइ । अनंलि जि थथे धाये—‘छु छिपि फुक्व आयुष्मान्पिसं उगु एकान्त सुख दुगु लोकयात सिइका, खंका विहार याना ला ?’ थथे न्यनेवं इमिसं ‘मखु’ धका धाइ । इमिके जि थथे न्यने—‘छु छिपि फुक्व आयुष्मान्पिसं ‘छचा अथवा छन्हु, बाचाः वा बान्हु एकान्त सुख दुगु आत्मायात स्यू ला ?’ थथे न्यनेवं इमिसं ‘मस्यू’ धका धाइ । इमित जि थथे धाये—‘छु छिपि फुक्व आयुष्मान्पिसं एकान्त सुख दुगु लोकयात साक्षात्कार यायेत थ्व हे मार्ग खः धका स्यू ला ?’ थथे न्यनेवं इमिसं ‘मस्यू’ धका धाइ । इमिके जि थथे न्यने—‘छु छिपि फुक्व आयुष्मान्पिसं एकान्त सुख दुगु लोकय उत्पन्न जूँपि देवतापिसं धाःगु शब्द ताला—‘मारिष ! छिपि ठीक मार्गय आरुद्ध जूगु जुल, मारिष ! छिपि तप्यंगु मार्गय आरुद्ध जूगु जुल, एकान्त सुख साक्षात्कार यायेगु थ्व हे लं खः छायाःसा जिपि नं थथे थ्व हे मार्गय आरुद्ध जुयालि एकान्त सुख दुगु लोकय उत्पन्न जुल ।’ (—थथे धका धाःगु ताःला ?) थथे न्यनेवं ‘मताः’ धका धाइ ।’

“पोट्टपाद ! छं छु मती तया—अथे जूसा उँपि श्रमण ब्राह्मणपिनिगु खँ प्रमाणरहित जुइगु जुल मखुला ?”

“भन्ते ! अथे जुइवं अवश्य नं उँपि श्रमण ब्राह्मणपिनिगु खँ प्रमाणरहित जुइगु जुल ।”

जनपदकल्याणीयागु उपमा

२२. “पोट्टपाद ! गथेकि—सुं मनुखं ‘जि जनपदयाम्ह जनपदकल्याणी यः, वयात ययेका च्वना’ धका धाइ । थथे धायेवं—‘हे मनु ! गुम्ह जनपदकल्याणी छं ययेका च्वनाम्ह खः, व (मिसा) क्षत्री ला, ब्राह्मण ला, वैश्य ला, शुद्र ला धयागु छं स्यूला’ धका वयाके न्ययेवं वं थथे धाइ—‘जि मस्यू ।’ ‘गुम्ह जनपदकल्याणी छं यःम्ह खः, ययेका च्वंम्ह खः वयागु छु नां, छु गोत्र, तःधिम्ह ला, चीधिम्ह ला, मखौलाम्ह ला, हाकुम्ह ला, तुयूम्ह ला, सनाऊ खवाःम्हला, गामय च्वंम्ह ला, निगमय च्वंम्ह ला, नगरय च्वंम्ह ला धयागु छं स्यूला’ धका वयाके न्यनेवं वं थथे धाइ—‘जि मस्यू ।’ हानं नं उम्ह मनूयाके—‘हे मनु ! अथे जूसा छं सि हे मस्यूम्ह, खं हे मखंम्हसित ययेका च्वनागु जुलका मखुला ? धका न्यनेवं वं धाइ—खः ।’

“पोट्टपाद ! छं छु मती तया—अथे जूसा उम्ह मनूयागु खँ प्रमाणरहित जुइगु जुल मखुला ?”

“भन्ते ! अथे जूसा अवश्य नं उम्ह मनूयागु खँ प्रमाणरहित जुइगु जुल ।”

“पोट्टपाद ! थथे हे गुपि अजापि श्रमण ब्राह्मणपि थुजागु वादीपि, थुजागु दृष्टिपि सिइ धुंका आत्मा अरोगी एकान्त सुखी जुइ’ (धाइपि खः) इमिके जि थथे न्यने—‘धाथें छु छिपि फुक्व आयुष्मान्पि थुजागु वादीपि, थुजागु दृष्टिपि जुया सिइ धुंका आत्मा अरोगी, एकान्त सुखी जुइ’ धाइपि ला ?’ थथे जि न्यनेवं इमिसं ‘खः’ धका धाइ । अनंलि जि थथे धाये—‘छु छिपि फुक्व आयुष्मान्पिसं उगु एकान्त सुख दुगु लोकयात स्यूला, खंला, विहार याना च्वनाला ?’ थथे न्यनेवं इमिसं ‘मस्यू’ धका धाइ । इमिके जि थथे न्यने—‘छु छिपि फुक्व आयुष्मान्पिसं छचा अथवा छन्हु, बाचा वा बान्हु एकान्त सुख दुगु आत्मायात स्यूला ?’ थथे न्यनेवं इमिसं ‘मस्यू’ धका धाइ । इमित जि थथे धाये—‘छु छिपि फुक्व आयुष्मान्पिसं एकान्त सुख दुगु लोकयात साक्षात्कार यायेत थ्व हे मार्ग खः, थ्व हे प्रतिपदा खः धका स्यूला ?’ थथे न्यनेवं इमिसं ‘मस्यू’ धका धाइ । इमिके जि हानं थथे न्यने—‘छु छिपि फुक्व आयुष्मान्पिसं एकान्त सुख दुगु लोकय उत्पन्न जूँपि देवतापिसं धाःगु शब्द ताःला—

‘मारिष ! छिपि तप्यंगु मार्गंय् आरुद्ध जूगु जुल, एकान्त सुख साक्षात्कार यायेगु ध्व हे लं खः छायाधाःसा जिपि नं थये ध्व हे मार्गंय् आरुद्ध जुयालि एकान्त सुख दुगु लोकय् उत्पन्न जुल । थये न्यनेवं ‘मताः’ धका धाइ ।”

“पोट्टपाद ! छं छु मती तया—अथे जूसैलि उं पि श्रमण ब्राह्मणपिनिगु खँ प्रमाणरहित जुइगु जुल मखुला ?”

“भन्ते ! अथे जूसैलि अवश्य नं उं पि श्रमण ब्राह्मणपिनिगु खँ प्रमाणरहित जुइगु जुल ।”

स्वाहानेयागु उपमा

२३. “पोट्टपाद ! गथेकि—सुं मनुखं प्यकालय् च्वंगु प्रासादय् गयेया निंति स्वहाने दयेका च्वनी । अले सुं लंजुवानं वयाके न्यनी—‘हे मनु ! छं गुगु प्रासादय् गयेया निंति स्वहाने दयेका च्वनागु खः उगु प्रासाद गुखेला—पूर्वय् ला ला, दक्षिणय् ला ला, पश्चिमय् ला ला, अथवा उत्तरय् ला ला, तःजाः ला, चीजाः ला, बिचेयागु (मकौला) जाःला, छं स्यूला’ धका वयाके न्यनेवं वं ‘मस्यू’ धका धाइ ।

वयाके हानं न्यनी—‘छं सिहे मस्यू, खं हे मखंसां प्रासादय् गयेया निंति स्वहाने दयेका च्वनागु जुल मखुला ?’ धका न्यनेवं वं ‘खः’ धका धाइ ।

“पोट्टपाद ! छं छु मती तया—थथे जूसैलि उम्ह मनुया खँ प्रमाणरहित जुल मखुला ?”

“खः, भन्ते ! अथे जूसैलि अवश्य नं वयागु खँ प्रमाणरहित जुल ।”

“पोट्टपाद ! थथे गुपि अजापि श्रमण ब्राह्मणपि थुजागु वादीपि, थुजागु दृष्टिपि सिइ धुंका आत्मा अरोगी एकान्त सुखी जुइ’ (धाइपि खः) इमिके जि थथे न्यने—‘धात्थे छु छिपि फुक्व आयुष्मानपि थुजागु वादीपि, थुजागु दृष्टिपि जुया सिइ धुंका आत्मा आरोगी, एकान्त सुखी जुइ’ धाइपि ला ? थथे जि न्यनेवं इमिसं ‘खः’ धका धाइ । अनंलि जि थथे धाये—‘छु छिपि फुक्व आयुष्मानपिसं उगु एकान्त सुख दुगु लोकयात स्यूला, खंला, बिहार याना च्वनाला ?’ थथे न्यनेवं इमिसं ‘मस्यू’ धका धाइ । इमिके जि थथे न्यने—‘छु छिपि फुक्व आयुष्मानपिसं छ्वा अथवा छन्हु, बाचा वा बान्हु एकान्त सुख दुगु आत्मायात स्यूला ?’ थथे न्यनेवं इमिसं ‘मस्यू’ धका धाइ । इमित जि थथे धाये—‘छु छिपि फुक्व आयुष्मानपिसं एकान्त सुख दुगु लोकयात साक्षात्कार यायेत ध्व हे मार्गं खः, ध्व हे प्रतिपदा खः धका स्यूला ?’ थथे न्यनेवं इमिसं ‘मस्यू’ धका धाइ । इमिके जि थथे न्यने—‘छु छिपि फुक्व आयुष्मानपिसं एकान्त सुख दुगु लोकय् उत्पन्न जूपि देवतापिसं धाःगु शब्द ताःला—‘मारिष ! छिपि तप्यंगु मार्गंय् आरुद्ध जूगु जुल, एकान्त सुख साक्षात्कार यायेगु हे ध्व हे लं खः छायाधाःसा जिपि नं थथे ध्व हे मार्गंय् आरुद्ध जुयालि एकान्त सुख दुगु लोकय् उत्पन्न जुल । थथे न्यनेवं ‘मताः’ धका धाइ ।”

“पोट्टपाद ! छं छु मती तया—अथे जूसैलि उं पि श्रमण ब्राह्मणपिनि खँ प्रमाणरहित जुइगु जुल मखुला ?”

“भन्ते ! अथे जूसैलि अवश्य नं उं पि श्रमण ब्राह्मणपिनिगु खँ प्रमाणरहित जुइगु जुल ।”

६. स्वंगू प्रकारया शरीर परिग्रह

२४. “पोट्टपाद ! स्वधी शरीर परिग्रह दु, (१) स्थूल शरीर परिग्रह, (२) मनोमय शरीर परिग्रह व (३) अ-रूपी (=अभौतिक) शरीर परिग्रह । पोट्टपाद ! स्थूल शरीर परिग्रह छु खः ? रूपी प्यंगू महाभूतं बने जूम्ह कवलिकार (प्ये प्ये नसा) आहार नइम्ह—ध्व स्थूल शरीर परिग्रह खः । मनोमय शरीर परिग्रह छु खः ? रूपी, मनोमय सर्व-आहार, सर्व अंग प्रत्यंग दुम्ह, इन्द्रिय परिपूर्ण—ध्व मनोमय शरीर परिग्रह खः । अ-रूपी शरीर परिग्रह छु खः ? अरूपी (देवलोक्य) संज्ञामय जुइगु—ध्व अ-रूपी शरीर परिग्रह खः ।

२५. “पोट्टपाद ! जि स्थूल शरीर परिग्रह नाश यायेयाया निति धर्म उपदेश याना, युक्तं मार्गारुद्ध जूपिनिगु चित्तमल उत्पन्न जुइगु (=संकलेशिक) धर्म नाश जुइ । शोधक (व्यवदानीय) धर्म, प्रज्ञाया परिपूर्णता, विपुलतायात प्राप्त याना (हानं उम्ह मनू) ध्व हे जन्मय् स्वयं सिद्धका अभिज्ञा साक्षात्कार याना शान्त जुया विहार याना च्वनी । पोट्टपाद ! शायद छं थथे (विचार) जुइफु—‘संकलेशिक धर्म नाश जुइ, शुद्ध धर्मत अभिवृद्धि जुइ, प्रज्ञा परिपूर्ण जुया विपुलता प्राप्त याना ध्व हे जीवनय् अभिज्ञा साक्षात्कार याना शान्त जुया विहार याइ । परन्तु ध्व कठिन विहार जुइ । पोट्टपाद ! युक्तं सम्मे जुइ मज्जू । संकलेशिक धर्मत नाश जुया वनी अभिज्ञा साक्षात्कार याना शान्त जुया विहार याइ, ... प्रामोदच नं जुइ, प्रीति नं जुइ, प्रश्रवध नं जुइ, स्मृति सम्प्रजन्य नं सुख विहार नं जुइ ।

२६. “पोट्टपाद ! मनोमय शरीर परिग्रहद्वारा छुटे जुइया निति जि धर्मोपदेश याना । उगु लैय् वनेवं संकलेशिक धर्मत तापाना वनी ... ध्व हे जीवनय् अभिज्ञा साक्षात्कार याना शान्त जुया विहार याइ । पोट्टपाद ! शायद छंत थथे जुइफु—‘संकलेशिक धर्मत नाश जुया वनी ... । परन्तु ध्व कठिन विहार जुइ ।’ पोट्टपाद ! युक्तं सम्मे जुइ मज्जू । संकलेशिक धर्मत नाश जुया वनी ... स्मृति सम्प्रजन्य नं सुख विहार नं जुइ ।

२७. “पोट्टपाद ! अ-रूपी शरीर परिग्रहद्वारा छुटे जुइया निति जि धर्मोपदेश याना । गुगु लैय् वनेवं संकलेशिक धर्मत तापाना वनी ... ध्व हे जीवनय् अभिज्ञा साक्षात्कार याना शान्त जुया विहार याइ । पोट्टपाद ! शायद छंत थथे जुइफु—‘संकलेशिक धर्मत छुटे जुया वनी ... । परन्तु ध्व कठिन विहार जुइ ।’ पोट्टपाद ! युक्तं सम्मे जुइ मज्जू । संकलेशिक धर्मत नाश जुया वनी ... स्मृति सम्प्रजन्य नं सुख विहार नं जुइ ।’

२८. “पोट्टपाद ! यदि मेपिसं जिमिके थथे न्यंसा—‘आवुसो ! अजागु स्थूल शरीर परिग्रहं छुटे जुइया निति छलपोलपिसं छु धर्म उपदेश याना बिज्याना, युक्तं मार्गारुद्ध जुया ... ध्व हे जीवनय् स्वयं अभिज्ञा साक्षात्कार याना शान्त जुया विहार याना ? इमिसं थथे न्यनेवं जिमिसं लिसः बिये—‘आवुसो ! अजागु स्थूल शरीर परिग्रहं छुटे जुइया निति जिमिसं धर्मदेशना यानागु खः । उकी मार्गारुद्ध जुइवं ... ध्व हे जीवनय् स्वयं अभिज्ञा साक्षात्कार याना शान्त जुया विहार याइ ।’

२९. “पोट्टपाद ! यदि मेपिसं जिमिके न्यंसा—‘आवुसो ! अजागु मनोमय शरीर परिग्रहं छुटे जुइया निति छलपोलपिसं छु उपदेश याना बिज्याना, युक्तं मार्गारुद्ध जुया ... ध्व हे जीवनय् स्वयं अभिज्ञा साक्षात्कार याना शान्त जुया विहार याना ? इमिसं थथे न्यनेवं जिमिसं लिसः बिये—‘आवुसो ! अजागु मनोमय शरीर परिग्रहं छुटे जुइया निति जिमिसं धर्मदेशना यानागु खः । उकी मार्गारुद्ध जुइवं ... ध्व हे जीवनय् स्वयं अभिज्ञा साक्षात्कार याना शान्त जुया विहार याइ ।’

३०. “पोट्टपाद ! हानं मेपिसं जिके थथे न्यंसा—‘आवुसो ! अजागु अ-रूपी शरीर परिग्रहं छुटे जुइया निति छलपोलपिसं छु उपदेश याना बिज्याना, गुकथं मार्गारुद्ध जुया ... थव हे जीवनय् स्वयं अभिज्ञा साक्षात्कार याना शान्त जुया विहार याना ? इमिसं थथे न्यनेवं जिमिसं लिसः बिये—“आवुसो ! अजागु अ-रूपी शरीर परिग्रहं छुटे जुइया निति जिमिसं धर्मदेशना यानागु खः । उकी मार्गारुद्ध जुइवं थव हे जीवनय् स्वयं अभिज्ञा साक्षात्कार याना शान्त जुया विहार याइ ।”

“पोट्टपाद ! छं छु मती तया—थथे जुइवं प्रमाणिक वचन जुइ मखुला ?”

“भन्ते ! थथे जुइवं अवश्य नं प्रमाणिक वचन जुइ ।”

३१. “पोट्टपाद ! गथेकि—सुं मनुखं प्यकालेय् च्वना प्रसादय् गयेया निति व हे प्रासादया ववय् च्वना स्वहाने दयेका च्वनी, अले सुं लंजुवानं वयाके न्यनी—हे पुरुष ! गुगु छं स्वहाने दयेका च्वनागु खः उगु प्रासाद गुळे ला, पूर्वय् ला ला, दक्षिणय् ला ला, पश्चिमय् ला ला, अथवा उत्तरय् ला ला, तःजा ला, चीजा ला, बिचेयागु जा ला छं स्पूला ? धका वयाके न्यनेवं वं धाइ—थव हे प्रासाद खः गुकी ववय् च्वना प्रासादय् गयेया निति स्वहाने दयेका च्वना ।”

“पोट्टपाद ! छं छु मती तया—थथे जुइवं व पुरुषया वचन प्रामाणिक जुइ मखुला ?”

“भन्ते ! थथे जुइवं अवश्य नं व पुरुषया वचन प्रामाणिक जुइ ।”

३२. “पोट्टपाद ! थथे हे यदि मेपिसं जिके न्यंसा—आवुसो ! अजागु स्थूल शरीर परिग्रहं छु खः ... अजागु मनोमय शरीर छु खः ... अजागु अ-रूपी शरीर परिग्रहं छु खः, गुकिवा (नाशया) निति छलपोलपिसं धर्म उपदेश याना बिज्याना, गुकथं मार्गारुद्ध जुया ... थव हे जीवनय् स्वयं अभिज्ञा साक्षात्कार याना शान्त जुया विहार याना ? इमिसं थथे न्यनेवं जिमिसं लिसः बिये—“आवुसो ! अजागु स्थूल शरीर परिग्रहं छुटे जुइया निति जिमिसं धर्मदेशना यानागु खः । उकी मार्गारुद्ध जुइवं थव हे जीवनय् स्वयं अभिज्ञा साक्षात्कार याना शान्त जुया विहार याइ ।”

“पोट्टपाद ! छं छु मती तया—थथे जुइवं प्रमाणिक वचन जुइ मखुला ?”

“भन्ते ! थथे जुइवं अवश्य नं प्रमाणिक वचन जुइ ।”

७. भूत, भविष्य व वर्तमान शरीर

३३. थथे आज्ञा जुया बिज्यायेवं चित्त हतियसारिपुत्रं भगवानयात थथे बित्ति यात—“भन्ते ! स्थूल शरीर परिग्रहं दइबले मनोमय शरीर परिग्रहं व अ-रूपी शरीर परिग्रहं तुच्छ (मोष) जुइगु ला, स्थूल शरीर परिग्रहं जक वयागु निति सत्य जुइगु ला ? भन्ते ! मनोमय शरीर परिग्रहं दइबले स्थूल शरीर परिग्रहं व अ-रूपी शरीर परिग्रहं तुच्छ जुइगु ला अथवा मनोमय शरीर परिग्रहं जक उगु समयय् वयागु निति सत्य जुइगु ला ? भन्ते ! अ-रूपी शरीर परिग्रहं दइबले स्थूल शरीर परिग्रहं व मनोमय शरीर परिग्रहं तुच्छ जुइगु ला अथवा अ-रूपी शरीर परिग्रहं जक उगु समयय् वयागु निति सत्य जुइगु ला ?”

“चित्त ! स्थूल शरीर परिग्रहं दइबले मनोमय शरीर परिग्रहं दुर्थे च्वनी मखु न अ-रूपी शरीर परिग्रहं हे दुर्थे च्वनी; उबले स्थूल शरीर परिग्रहं जक दु धका भापिया च्वनी । चित्त ! मनोमय शरीर परिग्रहं दइबले अ-रूपी शरीर परिग्रहं दुर्थे च्वनी मखु न स्थूल शरीर परिग्रहं हे दुर्थे च्वनी; उबले मनोमय शरीर परिग्रहं जक दु

धका भापिया च्वनी । चित्त ! अ-रूपी शरीर परिग्रह दइबले स्थूल शरीर परिग्रह दुयें च्वनी मखु न मनोमय शरीर परिग्रह हे दुयें च्वनी; उबले अ-रूपी शरीर परिग्रह जक दु धका भापिया च्वनी ।

३४. “चित्त ! यदि छंके सुतानं न्यन धाःसा—‘छ भूतकालय्’ दुगु खःला, मदुगु मखुला ? भविष्यकालय् छ दइतिनिला, मदइ मखुला ? थुगु समयय् (आः वर्तमानकालय्) छ दुला, दहे मदुगु मखुला ?” चित्त ! थये छंके न्यन धाःसा छ गथे लिसः बिइगु ?” “भन्ते ! जिके थये न्यंसा जि थये लिसः बिये—जि भूतकालय् दुगु खः जि मदुगु मखु । भविष्यकालय् जि दइतिनि, जि मदइ मखु । आः जि दु, मदुगु मखु ।” भन्ते ! थये न्यनेवं जि थुकथं लिसः बिये ।”

“चित्त ! यदि छंके थये न्यंसा—गुगु छंगु भूतकालयागु शरीर परिग्रह खः व हे छंगु शरीर सत्य खः, भविष्ययागु व वर्तमानयागु छु तुच्छ खःला ? गुगु छंगु भविष्यकालय् दइगु शरीर खः व हे छंगु शरीर सत्य खः, भूतयागु व वर्तमानयागु छु तुच्छ खःला ? गुगु थुगु समयय् खः, भूतयागु व भविष्ययागु छु तुच्छ खःला ? थये न्यनेवं चित्त ! छं गुकथं लिसः बिइगु ?”

“भन्ते ! यदि जिके न्यंसा—‘गुगु छंगु भूतकालयागु शरीर खः व हे जिगु उगु समयय् सत्य खः, भविष्ययागु व वर्तमानयागु ... तुच्छ खः । गुगु जिगु भविष्यय् अन् आगत शरीर खः व हे जिगु उबले सत्य जुइ, भूत व वर्तमानयागु शरीर तुच्छ जुइ । गुगु जिगु थुगु समयय् वर्तमान शरीर खः व हे जिगु (थुगु समयय्) सत्य खः भूत व भविष्ययागु शरीर तुच्छ खः ।’ थये न्यनेवं भन्ते ! जि थये लिसः बिये ।”

३५. “चित्त ! थये हे स्थूल शरीर परिग्रह दइबले मनोमय शरीर परिग्रह दुयें च्वनी मखु न अ-रूपी शरीर परिग्रह हे दुयें च्वनी; उबले स्थूल शरीर परिग्रह जक दु धका भापिया च्वनी । चित्त ! मनोमय शरीर परिग्रह दइबले ... पे० ... चित्त ! अ-रूपी शरीर परिग्रह दइबले स्थूल शरीर परिग्रह दुयें च्वनी मखु न मनोमय शरीर परिग्रह हे दुयें च्वनी; उबले अ-रूपी शरीर परिग्रह जक दु धका भापिया च्वनी ।

सां दुरु, दुरुं धौ इत्यादि

३६. “चित्त ! सां दुरु बिइ, दुरुं धौ जुइ, धौलि नौनी, नौनीं ध्यः, ध्यलं सपिष-मण्ड जुइ । गुगु समयय् दुरु खः उगु समयय् न धौ दइ, न नौनी ... न ध्यः ... न सपिष-मण्ड ... । दुरु हे उगु समयय् वयागु नां जुइ । गुगु समयय् धौ ... । ... नौनी ... । ध्यः ... । ... सपिष-मण्ड ... । चित्त ! थये हे स्थूल शरीर परिग्रह दइबले ... पे० ... चित्त ! अ-रूपी शरीर परिग्रह दइबले स्थूल शरीर परिग्रह दुयें च्वनी मखु न मनोमय शरीर परिग्रह हे दुयें च्वनी; उबले अ-रूपी शरीर परिग्रह जक दु धका भापिया च्वनी । चित्त ! ध्व लौकिक संज्ञा खः, लौकिक निरुक्ति खः, लौकिक व्यवहार खः, लौकिक प्रज्ञप्ति (मात्र) खः, तथागतं निर्लिप्त जुया थुकियात व्यवहार याना बिज्याइ ।”

८. चित्त हत्थिसारिपुत्र अर्हन्त जूगु

३७. थये आज्ञा जुया बिज्यायेवं पोट्टपाद परिव्राजकं भगवानयात थये बन्ति यात—“धन्य खः, भन्ते ! धन्य खः, भन्ते !! गथे भोपुइका तःगुयात थपुइका बिइगुथें वा तोपुया तःगुयात उला बिइगुथें वा लं तना

चवंम्हसित लं वयना विइगुथें वा ख्यूंथाय् चिकं मत च्याका विइवं मिखा दुम्हं रूप खनिगुथें हे भन्ते ! भगवानं अनेक कथं धर्मं प्रकाश याना बिज्यात । आः जि छलपोल भगवानया शरणय् वने, धर्मं व भिक्षुसङ्घया शरणय् नं वने । थौनिसें भगवानं जित आजीवन शरणय् वःम्ह उपासक खः धका स्वीकार याना बिज्याहुं ।”

३८. चित्त हत्थिसारिपुत्रं भगवानयात थथे धाल—“धन्य खः, भन्ते ! धन्य खः, भन्ते !! गथे भोपुइका तःगुयात थपुइका विइगुथें ... धर्मं प्रकाश याना बिज्यात । आः जि छलपोल भगवानया शरणय् वने, धर्मं व भिक्षुसङ्घया शरणय् नं वने । भन्ते ! भगवानया समक्ष जित प्रव्रज्या दयेमा, उपसम्पदा दयेमा ।”

३९. चित्त हत्थिसारिपुत्रं भगवानयाथाय् प्रव्रज्या प्राप्त यात, उपसम्पदा प्राप्त यात । आयुष्मान् चित्त हत्थिसारिपुत्र उपसम्पदा प्राप्त याना गुलिचां (चिरकाल) मदयेवं छुं दिन लिपा एकांकी, एकान्तवासी, अप्रमादी जुया उद्योगी, आत्मा-संयमी जुया विहार याना याकनं हे, गुकिया निर्ति कुलपुत्रपि बांलाक छें तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुइगु खः, उगु अनुत्तरगु ब्रह्मचर्य-फलयात थ्व हे जन्मय् सिइका अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कार याना, प्राप्त याना विहार याना च्वन—“जन्म क्षीण जुल, ब्रह्मचर्य-वास पूर्ण जुल गुगु याये माःगु खः याये धुन, याये माःगु ज्या मंत” धका सिइका काल । आयुष्मान् चित्त हत्थिसारिपुत्र अर्हन्तपि मध्ये छम्ह जुया बिज्यात ।

पोट्टपाद-सुत्त ववचाल ।

१०. सुभ-सुत्त

१. शुभ माणवकं आयुष्मान् आनन्दयाके न्यंगु

१. थये जि न्यना । छगु समयय् भगवान् परिनिर्वाण जुया बिज्यागु छुं दिन लिपा आयुष्मान् आनन्द श्रावस्ती जेतवनय् अनाथपिण्डिकया आरामय् च्वना बिज्याना च्वन । उगु इलय् शुभ माणवक तोदेय्यपुत्र छुं ज्याखँया निति श्रावस्ती नगरय् च्वना च्वन ।

२. अनंलि-शुभ माणवक तोदेय्यपुत्रं सुं छम्ह माणवकयात सःता थये धाल—“माणवक ! छ थन वा । छ गन श्रमण आनन्द बिज्याना च्वंगु दु अन हूँ । अन वना श्रमण आनन्दयात जिगु वचनं कुशल क्षेम म्हुं फु मफु सुख विहार दु महु न्यं । थुलि न्यने धुनेवं थये नं धया बिन्ति या—‘अनुकम्पा तया छलपोल आनन्द शुभ माणव तोदेय्यपुत्रयागु निवासस्थानय् बिज्यासा वेश जुइ ।’

३. “ज्यू, हवस्” धया उम्ह माणवकं शुभ माणवक तोदेय्यपुत्रयागु खँ न्यना गन आयुष्मान् आनन्द बिज्याना च्वंगु दु अन वन । वना आयुष्मान् आनन्दयात सम्मोदन यात । सम्मोदनीय कुशलवार्ता याये धुंका छखे लिक्क फेतुत । छखे लिक्क फेतुना उम्ह माणवकं आयुष्मान् आनन्दयात थये बिन्ति यात—“शुभ माणवक तोदेय्यपुत्रं छलपोल आनन्दयागु कुशल क्षेम तथा म्हुं फु मफु न्यना हःगु दु नापं थये नं बिन्ति याना हःगु दु—“अनुकम्पा तया छलपोल आनन्द शुभ माणवक तोदेय्यपुत्रयागु निवासस्थानय् बिज्यासा वेश जुइ ।”

४. थुकथं प्रार्थना यायेवं आयुष्मान् आनन्द उम्ह माणवकयात थये धया बिज्यात—‘माणवक ! थौं जि वासः त्वनागु दु, थौं वये फइ मखु । ई ब्यः स्वया कन्हे जक वये ।’ “ज्यू, हवस्” धया उम्ह माणवकं आयुष्मान् आनन्दयागु खँ न्यना आसनं दना गन शुभ माणवक तोदेय्यपुत्र दु अन वन । अनंलि आयुष्मान् आनन्द कना बिज्यागु फुकक खँ कन । कन्हे बिज्यायेत आयुष्मान् आनन्द धया बिज्यागु खँ नं उम्ह माणवकं कन ।

५. आयुष्मान् आनन्द उगु चा फःपुलेवं कन्हेखुन्हू पूर्वाण्ह समयय् पात्र-चीवर धारण याना चेतक भिक्षु सहित मेपि भिक्षुपि ल्यू ल्यू तया गन शुभ माणवक तोदेय्यपुत्रया निवासस्थान दु अन बिज्यात । बिज्याना लाया तःगु आसनय् फेतुना बिज्यात । अनंलि शुभ माणवक तोदेय्यपुत्र गन आयुष्मान् आनन्द दु अन वया सम्मोदनीय कुशलवार्ता याये धुंका छखे लिक्क फेतुत । छखे लिक्क फेतुम्ह शुभ माणवक तोदेय्यपुत्रं आयुष्मान् आनन्दयात थये बिन्ति यात—“छलपोल आनन्द दीर्घकाल तक भगवानया उपस्थाक जुया बिज्यात, भगवान् गौतमनाप नापं च्वना बिज्यात । छलपोलं स्यू जुइ—भगवान् गौतम छु धर्मया वर्णवादी जुया बिज्यात, छु धर्म जनतायात ग्रहण याकेगुया साथे छु धर्मय् जनतायात प्रतिष्ठित याना बिज्यात ? भो आनन्द ! थुपि छु धर्म खः गुकिया कारणं वसपोल भगवान् गौतम धर्मया वर्णवादी जुया बिज्यात गुकी जनतायात ग्रहण याकेगुया साथे धर्मय् प्रतिष्ठित नं याना बिज्यात ?

२. स्वंगू स्कन्ध

६. “माणवक ! भगवान् स्वंगू स्कन्धया वर्णवादी जुया बिज्याः । ध्व हे धर्म जनतायात ग्रहण याके बिज्या बिज्यात हानं थुकी हे जनतायात प्रतिष्ठित नं याना बिज्यात । छु छु स्वंगू ? आर्यशीलस्कन्ध, आर्यसमाधि-स्कन्ध व आर्यप्रज्ञास्कन्ध । ध्व हे स्वंगू धर्मस्कन्धया भगवान् गीतम वर्णवादी जुया बिज्यात, ध्व हे धर्मय जनतायात प्रतिष्ठित नं याना बिज्यात ।”

(क) शीलस्कन्ध

७. “भो आनन्द ! व छु आर्यशीलस्कन्ध खः गुकिया भगवान् गीतम वर्णवादी जुया बिज्यात गुकी जनतायात ग्रहण याकेगुया साथे व हे शीलय् प्रतिष्ठित नं याना बिज्यात ?

“माणवक ! थन तथागत अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध लोकय उत्पत्ति जुया बिज्यात । वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध, विद्याचरणं सम्पन्न, सुगत, लोकविद्, अनुत्तर, पुरुषदम्य सारथी, देव मनुष्यपिनि शास्ता तथा बुद्ध भगवान् खः । वसपोलं थुगु लोकयात ... स्वयं अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कार याना धर्म उपदेश याना बिज्यात । वसपोलं आदिकल्याण, मध्यकल्याण व पर्यवशानकल्याण जुइगु धर्मोपदेश याना बिज्यात । वसपोलं अर्थयुक्त व व्यञ्जन युक्त केवल परिपूर्णगु परिशुद्धगु ब्रह्मचर्ययात नं प्रकाश याना बिज्यात । अनलि उगु धर्म न्यना गृहपति वा गृहपति पुत्र वा मेगु गुगु कुलय् जन्म जूम्हं धर्म श्रमण याइ । धर्म श्रमण याना तथागतप्रति वया श्रद्धा उत्पन्न जुइ । श्रद्धा प्रतिलाभ यायेवं वं मनं थये विचार याइ—‘छेय् च्वनेगु बाधापूर्ण जुया च्वन, रजयुक्त जुया च्वन, प्रव्रजित जुइगु चकंगु आकाशथे खः । छेय् च्वना विलकुल शंखथे यच्चुगु, परिपूर्णगु, परिशुद्धगु ब्रह्मचर्य पालन यायेगु अपू मजू । उकिं जि सैं, दारी खाना छे तोता अनगारिक जुया काषायवस्त्र धारण याना प्रव्रजित जुये माल ।’ लिपा उम्ह मनु भचा वा अप्वः भोग सम्पत्ति त्याग याना आपाः वा म्हा ज्ञातिवन्धुपि व छे तोता अनगारिक जुया सैं दारी खाना काषायवस्त्र धारण याना प्रव्रजित जुइ । थुकथं प्रव्रजित जुइ धुका प्रातिमोक्ष शीलयुक्त जुया, आचार-गोचरं सम्पन्न जुया चिचिधंगु दोषय् नं भय खंका शिक्षापद ग्रहण याना, शिक्षापद बांलाक रक्षा याना च्वनी । शरीर व वचन कुशल कार्यय् सम्पन्न जुया शील व सदाचार सम्पन्न जुया इन्द्रिय दमन याना स्मृतियान् तथा सन्तुष्ट जुया च्वनी ।”

८. “माणवक ! गुकथं भिक्षु शीलं सम्पन्नम्ह जुइ ? माणवक ! थन भिक्षु प्राप्ती हिंसा तोता प्राप्ती हिंसं अलग जुइम्ह जुइ, दण्ड रहितम्ह जुइ, शस्त्र रहितम्ह जुइ, लज्जालुम्ह जुइ, दयालुम्ह जुइ । सकल सत्त्व प्राणीपिनि प्रति हितानुकम्पीम्ह जुया च्वनिम्ह जुइ । ध्व नं वयागु शील हे खः । (थनया फुक्क शीलया खेत सामञ्जस्य-सुत्तय् पृ. ४१-६ स दुथें मिले याना पुवंक व्वनेगु) ।

“माणवक ! हानं गथे गुलि हनेवहःपि श्रमण ब्राह्मणपि श्रद्धां ब्यूगु भोजन याना थुजागु तिरस्चीन विद्या मिथ्या आजीविकाद्वारा जीविका याना च्वनी । गथेकि—सन्तिकम्म, प्रणिधिकम्म ... पे० ... घालय् पत्ति तस्सेगु लिकायेगु ज्या । थुजागु तिरस्चीन विद्यां मिथ्या आजीविका यायेगुलि भिक्षु अलग जुया च्वनिम्ह जुइ । ध्व नं वयागु शील हे खः ।

९. “माणवक ! अनलि थुकथं शील सम्पन्न जूम्ह उम्ह भिक्षुं शील सदाचारया कारणं सुयापाखें नं भय वइगु खनी मखु । माणवक ! गथेकि—सूध्वाभिषिक्त क्षत्रिय जुजुं दक्ख शत्रुतयत्त दमन यायेवं पुनः शत्रुतयपाखें वइगु छुं नं भय खनी मखु । माणवक ! अथे हे तुं थुकथं शील सम्पन्न जूम्ह उम्ह भिक्षुं शील संवरया कारणं सुयापाखें वा गनं नं छुं भय वइगु खनी मखु । थुगु आर्यशीलस्कन्धं सम्पन्न जूम्ह उम्हं थःके आध्यात्मिक दोषं रहितगु सुखया स्वानुभव याना च्वनी । माणवक ! थुकथं भिक्षु शील सम्पन्न जुइ ।

१०. “माणवक ! ध्व हे उगु आर्यशीलस्कन्ध खः गुकिया भगवान् वर्णवादी जुया बिज्यात । ध्व व हे शील खः गुकी जनतायात ग्रहण याकेगुया साथे शीलय् प्रतिष्ठित नं याना बिज्यात । ध्व स्वया नं हानं मेगु याये माःगु उत्तरोत्तर ज्या दनी ।”

“भो आनन्द ! आश्चर्य खः ! अद्भुत खः !! थुजागु हे आर्यशीलस्कन्ध परिपूर्ण जू, अपरिपूर्ण मजू । थुजागु परिपूर्ण आर्यशीलस्कन्ध थनं (बुद्ध धर्म) पिने मेपि श्रमण ब्राह्मणपिके जि मखना । यदि थुजागु परिपूर्ण आर्यशीलस्कन्ध थनं पिनेयापि मेपि श्रमण ब्राह्मणपिसं थःके खंगु जूसा इपि नं थुलि हे सन्तुष्ट जुइगु जुइ, अले थये घाइगु जुइ—थुलि हे गात, थुलि हे परिपूर्ण जुल । मेगु याये माःगु उत्तरोत्तर ज्या मंत ।’ परन्तु छलपोल आनन्दं ध्व स्वया नं अरु मेगु अप्वः याये माःगु उत्तरोत्तर ज्या दनी धका धया बिज्याना च्वन ।”

(ख) समाधिस्कन्ध

११. “भो आनन्द ! व छु उगु आर्यसमाधिस्कन्ध खः गुकिया भगवान् गौतम वर्णवादी जुया बिज्यात गुकी जनतायात ग्रहण याकेगुया साथे व हे समाधी प्रतिष्ठित नं याना बिज्यात ?”

“माणवक ! गुकथं भिक्षुं (थःगु) इन्द्रिय वश्य् तइ ? (१) माणवक ! थन भिक्षुं चक्षुं (मिखां) रूप स्वया निमित्त ग्रहण याइमखु, न अनुव्यञ्जन हे ग्रहण याइ । बरू चक्षु-इन्द्रिय असंयमी जुइबले गुगु अभिध्या (लोभ) दौर्मनस्य पापक अकुशल धर्म (चित्त) उत्पन्न जुइगु खः, उकियात संवर यायेया निति प्रयत्न याइ, चक्षु-इन्द्रिय रक्षा याइ, हानं चक्षु-इन्द्रिय संयम याना च्वनी । (२) श्रोतं शब्द न्यना निमित्त ग्रहण याइमखु ... पे० ... (३) घ्राणं नं ताया निमित्त ग्रहण याइमखु ... पे० ... (४) जिह्वां रस सवा कया निमित्त ग्रहण याइमखु ... पे० ... (५) कायं स्पर्श याना निमित्त ग्रहण याइमखु ... पे० ... (६) मनं मनया विषय (धर्म) सिद्धका निमित्त ग्रहण याइमखु न अनुव्यञ्जन हे ग्रहण याइ । बरू मनेन्द्रिय असंयमी जुइबले गुगु अभिध्या दौर्मनस्य पापक अकुशल धर्म उत्पन्न जुइगु खः, उकियात संवर यायेया निति प्रयत्न याइ, मनेन्द्रिय रक्षा याइ, हानं मनेन्द्रिय संवर याना च्वनी । थुकथं थुम्ह आर्य इन्द्रिय संवरं युक्त जुया आपालं आध्यात्मिक सुखया अनुभव याइ । माणवक ! थुकथं भिक्षुं थःगु इन्द्रियात संवर याइ ।

१२. “माणवक ! गुकथं भिक्षु स्मृतिसम्प्रजन्यताद्वारा सम्पन्न जूगु जुइ ? माणवक ! थन भिक्षु न्ह्यज्यां वंसां, लिज्यां वंसां होस तथा (सम्प्रजन्य जुया) च्वनी । आलोकन विलोकन (तप्यं स्वयेगुली व बेथां स्वयेगुली) होस तथा च्वनी । (ल्हा तुति) चकंकेगुली वा कय्कूकेगुली होस तथा च्वनी । सङ्घाटि, पात्र-चीवर धारण यायेगुली नं होस तथा च्वनी । नयेबले, त्वनेबले, फेय्बले, घुतुकेबले नं होस तथा च्वनी । मलमूत्र त्याग यायेबले नं होस तथा च्वनी । वना च्वनेबले, दना च्वनेबले, फेतुना च्वनेबले, दयना च्वनेबले, न्ह्यलं चायका च्वनेबले, खं ल्हाना च्वनेबले, सुम्क नों मवासे च्वनेबले नं होस तथा च्वनी । माणवक ! थुकथं भिक्षु स्मृतिसम्प्रजन्य ज्ञानं युक्त जुया च्वनी ।

१३. “माणवक ! गुक्कं भिक्षु सन्तुष्ट जुया च्वनी ? माणवक ! थन भिक्षु म्ह छम्ह तोपुइत गागु चीवरं सन्तुष्ट जुया च्वनी । प्वाः छगः जाय्केत गागु पिण्डपात्रं सन्तुष्ट जुया च्वनी । गन गन व वनी अन अन थःगु पात्र-चीवर नापं ज्वना वनी । माणवक ! गथेकि—ऊंग पंछित गन गन वनी अन अन थःगु पपू नापं ज्वना वनिगु खः । माणवक ! थथे हे तुं भिक्षु म्ह छम्ह तोपुइत गागु चीवरं सन्तुष्ट जुया च्वनी । प्वाः छगः जाय्केत गागु पिण्डपात्रं सन्तुष्ट जुया च्वनी । गन गन व वनी अन अन थःगु पात्र-चीवर नापं ज्वना वनी । माणवक ! थुकथं भिक्षु सन्तोषी जुया च्वनी ।

१४. “माणवक ! अनंलि उम्ह भिक्षु थुजागु आर्यशीलस्कन्धं, थुजागु आर्यइन्द्रिय संवरं, थुजागु स्मृतिसम्प्रजन्यतां, थुजागु आर्यसन्तुष्टितां युक्त जुया एकान्त निर्जन शयनासनय् च्वना च्वनी । अथवा व जङ्गलय् सीमा व्वय्, पर्वतय्, कन्दराय्, पाक्वी, श्मसानय्, जङ्गलया लैय्, चकंगु थासय् तथा सुपौ दुगु ऊप्री च्वनी । व भिक्षाटनं लिहाँ वया भोजन याये धुंका मुलवत्ति ध्याना म्ह तिप्प्यंक तथा न्ह्योने स्मृति तथा च्वनी ।

१५. “वं (१) ध्व लोकय् (पञ्चोपादानस्कन्धय् दुगु) लोभ (अभिध्या) यात मदयेका लोभ रहित (अनभिध्या) भावगु चित्तं च्वना च्वनी । अलोभं चित्तयात परिशुद्ध याइ । (२) दोषं (व्यापादं) खिति थागु चित्तयात मदयेका अब्यापाद चित्त तथा सकल प्राणीपि प्रति हितकामी जुया च्वनी तथा व्यापाद प्रदोषपाखें चित्त परिशुद्ध याइ । (३) थीनमिद्ध अर्थात् शारीरिक तथा मानसिक आलस्यपनयात मदयेका थीममिद्धं रहित जुया च्वनी अनंलि आलोकसंज्ञी जुया स्मृतिसम्प्रजन्य जुया आलस्यपनपाखें चित्त परिशुद्ध याइ । (४) उद्धच्च-कुक्कुच्च अर्थात् शारीरिक तथा मानसिक अस्थिरपन व अशान्तपनयात मदयेका शारीरिक व मानसिक स्थिरपन व शान्तपनयात बढे याना च्वनी हानं आध्यात्मिक कथं चित्त शान्त याना शारीरिक तथा मानसिक अस्थिरता व अशान्तपनपाखें चित्त परिशुद्ध याइ । (५) विचिकित्सा (शंका) यात मदयेका निस्सन्देही जुया च्वनी तथा कुशल धर्मय् निश्चिन्त जुया शंकापाखें चित्त परिशुद्ध याइ ।

१६. “माणवक ! गथेकि—सुं मनुखं त्यासा कया थःगु ज्या चले याइ । वयागु उगु ज्या सफल जुइ । वं थःम्हं त्याय् कया तःगु पुलांगु त्यासा नं पुला बिइ । बचे जूगु ध्येवां वं थः काय् कलापित पालन याइ । अनंलि वयागु मनय् थथे जुइ—‘न्हापा जि त्यासा कया ज्या चले यानागु खः । जिगु उगु ज्या सफल जुल । जि थःम्हं कया तयागु त्यासा नं पुला बिइ धुन । जिके कला कायपित पालन यायेत थःके धन नं ल्यं दनी ।’ थुकि याना वयात प्रामोदय तथा सौमनस्य प्राप्त जुइ ।

१७. “माणवक ! गथेकि—सुं मनु रोगी तथा सिकिस्त रोगी जुया दुःखी जुइ । नसा नं नये मयोम्ह जुइ । म्ह्य् बल नं दइ मखु । लिपा व उगु रोगं मुक्त जुइ । नसा नं नये यइ । म्ह्य् बल नं दइ । अनंलि वयात थथे जुइ—‘न्हापा जि रोगी तथा सिकिस्त रोगी जुया दुःखीम्ह खः । नसा नं नये मयोम्ह खः । जिगु म्ह्य् बल नं मदुगु खः । आः जि उगु रोगं मुक्त जुल । नसा नं नये यल । जिगु म्ह्य् बल नं दत ।’ थुकि याना वयात प्रामोदय तथा सौमनस्य प्राप्त जुइ ।

१८. “माणवक ! गथेकि—सुं मनु ऊयालखानाय् कुना चिना तइ । लिपा व उगु ऊयालखानां सकुशल तथा छुं भय विना मुक्त जुइ । वयागु छुं धनय् नं हानी जुइ मखु । अनंलि वयात थथे जुइ—‘न्हापा जि ऊयालखानाय् कुना चिना तःम्ह खः । आः जि उगु ऊयालखानां सकुशल तथा भय विना मुक्त जुल । जिगु छुं धन नं हानी जूगु मदु ।’ थुकि याना वयात प्रामोदय तथा सौमनस्य प्राप्त जुइ ।

१९. “माणवक ! गथेकि—सुं मनु थः यत्थे चवने मद्दयेक पराधीन जुया थः गन यल अन वने मखंम्ह दास जुया चवनी । लिपा उम्ह मनु थः गु अधीनय् चवनिम्ह जुया पराधीन जुइ म्वाःम्ह जुया स्वतन्त्ररूपं गन यल अन वने खंम्ह जुया व उगु दासत्वं मुक्त जुइ । अनंलि वयात थथे जुइ—‘न्हापा जि थः यत्थे चवने मद्दयेक पराधीन जुया थः गन यल अन वने मखंम्ह दास जुया चवनाम्ह खः । आः जि थः गु अधिनय् चवना अपराधीन जुया स्वतन्त्ररूपं गन यल अन वने खंम्ह जुया जि उगु दासत्वं मुक्तम्ह जुल ।’ थुकि याना वयात प्रामोदथ तथा सौमनस्य प्राप्त जुइ ।

२०. “माणवक ! गथेकि—सुं मनु धन व भोग ज्वना भय दुगु दुर्भिक्ष दुगु मरुभूमिया ताःहाकगु लंय वना चवनी । लिपा व उगु ताःहाकगु लं सकुशल पार याइ । भय मदुगु सुरक्षित गांया सिथय् ध्यनी । अनंलि वयात थथे जुइ—‘न्हापा जि धन व भोग ज्वना भय दुगु दुर्भिक्ष दुगु ताःहाकगु लंय वना चवनाम्ह खः । आः जि उगु ताःहाकगु लं सकुशल पार याना भय मदुगु सुरक्षित गांया सिथय् ध्यन ।’ थुकि याना वयात प्रामोदथ तथा सौमनस्य प्राप्त जुइ ।

२१. “माणवक ! थथे हे तुं उम्ह भिक्षुं त्यासार्ये जागुलि, रोगथे जागुलि, ज्वालखानाथे जागुलि, दासत्वथे जागुलि तथा ताःहाकगु लथे जागु थुजागु पञ्चनीवरण थःत मुक्त मज्जनिगु खँ खंका काइ ।

२२. “माणवक ! गथे त्यासां मुक्तगुथे, आरोग्यथे, ज्वालखानां मुक्तथे तथा सुरक्षित भूमिथे थुजागु पञ्चनीवरण थःत मुक्त जूगु खँ खंका काइ ।

२३. “माणवक ! थथे थुजागु पञ्चनीवरण प्रहीण जूगु खनेवं वयाके प्रामोदथ उत्पन्न जुइ । प्रमुदित जूम्हसिया प्रीति उत्पन्न जुइ । प्रीति चित्त दुगु शरीर शान्त जुइ । शान्त जूगु कायं सुखानुभव याइ । सुखी जूगु चित्त समाधिष्ठ जुइ ।

२४. “अनंलि उम्ह भिक्षु अनेक प्रकारया काम विषयं अलग जुया अनेक प्रकारया अकुशलं अलग जुया वितर्क विचार युक्त जूगु विवेकजः प्रीतिसुख दुगु प्रथम ध्यान प्राप्त याना चवनी । वं विवेकजः प्रीतिसुखद्वारा थ्व हे शरीरयाय स्नेहित याइ, सर्वत्र स्नेहित याइ, परिपूर्ण याइ तथा सर्वत्र फैले याइ । वयागु छु नं शरीरया भाग विवेकजः प्रीति व सुखं मध्यगु मदइ मखु ।

“माणवक ! गथेकि—सुं दक्षम्ह मोल्हुइकीम्ह वा वया शिष्यं स्नानचूर्णयात कँय्या थलय् तथा भति भति लः तथा प्याका न्हाया ग्वारा चिनीगु खः । अनंलि उगु स्नानचूर्ण ग्वारा बिना स्नेहित यायेवं दुने पिने सकन्नं प्याकूसां नाया वनी मखु । माणवक ! थथे हे भिक्षुं विवेकजः प्रीति सुखद्वारा थ्व हे शरीरयात स्नेहित याइ ... सर्वत्र फैले याइ । वयागु छु नं शरीरया भाग विवेकजः प्रीति व सुखं मध्यगु मदइ मखु । थ्व नं वयागु समाधि हे खः ।

२५. “माणवक ! हानं भिक्षुं वितर्क विचारयात उपशान्त याना आध्यात्मिक सम्प्रसादयात चित्तय् एकाग्र याना वितर्क विचार रहित समाधिजः प्रीति सुख दुगु द्वितीय ध्यान प्राप्त याना चवनी । वं समाधिजः प्रीति सुखद्वारा थ्व हे शरीरयात स्नेहित याइ, सर्वत्र स्नेहित याइ, परिपूर्ण याइ तथा सर्वत्र फैले याइ । वयागु छु नं शरीरया भाग समाधिजः प्रीति व सुखं मध्यगु मदइ मखु ।

“माणवक ! गथेकि—थन दथुइ मुहान दुगु छगु तःजागु पुखु दया चवनी । उगु पुखुया पूर्वपाखे नं लःया मुहान मदु, दक्षिणपाखे नं ... पश्चिमपाखे नं ... उत्तरपाखे नं लःया मुहान मदु । इलय् इलय् नं वा नं मव । अनंलि व हे तःजागु पुखुया दथुया मुहान तज्याना वगु शीतलगु लःया धारं व हे पुखुयात स्नेहित याइ ... सर्वत्र

स्पर्शित याइ । अनंलि उगु पुखुया छुं नं भाग शीतलगु लखं स्पर्शित मयागु मदइ मखु । माणवक ! थये हे भिक्षुं समाधिजः प्रीति सुखद्वारा थव हे शरीरयात स्नेहित याइ ... सर्वत्र स्पर्शित याइ । वयागु छुं नं शरीरया भाग समाधिजः प्रीति वं सुखं मथ्युगु मदइ मखु । थव नं वयागु समाधि हे खः ।

२६. “माणवक ! हानं भिक्षुं प्रीतियात नं त्याग यांना उपेक्षित जुया स्मृतिसम्प्रजन्य जुया शारीरिक सुखानुभव यांना चवनी । थुकियात आर्यपिसं ‘उपेक्षावान स्मृतिवान सुखपूर्वक चवनेगु’ धका धाइ । थुजागु तृतीय ध्यान प्राप्त यांना चवनी । वं नैष्प्रीतिक सुखद्वारा थव हे शरीरयात स्नेहित याइ ... सर्वत्र फैले याइ । वयागु शरीरया छुं नं भाग नैष्प्रीतिक सुखं मथ्युगु मदइ मखु ।

“माणवक ! गथेकि—उत्पल समुदाय, पद्म समुदाय, पुण्डरिक समुदाय अथवा उत्पल, पद्म, पुण्डरिक स्वां लख्य बुया वइ, लख्य हे तःमा जुइ, लखं थहाँ मवसे लख्य दुनेया भाग्य दुबे जुया चवनी उकियागु चवकाय् नं, चुइ नं, शीतलगु लखं स्नेहित याइ ... सर्वत्र स्पर्शित याइ । अनंलि उगु उत्पल ... पुण्डरिकया छुं नं भाग शीतलगु लखं स्पर्शित मज्जुगु मदइ मखु । माणवक ! थये हे भिक्षुं नैष्प्रीतिक सुखद्वारा थव हे शरीरयात स्नेहित याइ ... सर्वत्र स्पर्शित याइ । वयागु शरीरया छुं नं भाग नैष्प्रीतिक सुखं मथ्युगु मदइ मखु । थव नं वयागु समाधि हे खः ।

२७. “माणवक ! हानं भिक्षुं सुखयात नं त्याग यांना दुःखयात नं त्याग यांना न्हापां हे सौमनस्य व दोर्मनस्यया अन्त यांना सुख दुःख मदुगु उपेक्षा व स्मृति परिशुद्ध जूगु चतुर्थ ध्यान प्राप्त यांना चवनी । वं थव हे शरीरय् परिशुद्ध यच्चुगु चित्त फैले यांना चवना चवनी । वयागु शरीरया छुं नं भाग परिशुद्ध यच्चुगु चित्तं स्पर्शित मज्जुगु मदइ मखु ।

माणवक ! गथेकि—सुं मनुखं छथंनंनिसें थःगु म्ह छम्हं तुयूगु कापतं तोपुया चवन धाःसा वयागु शरीरया छुं नं भाग तुयूगु कापतं तोमपूगु मदइ मखु । माणवक ! थये हे भिक्षुं थव हे शरीरय् परिशुद्ध यच्चुगु चित्त फैले यांना चवना चवनी । वयागु शरीरया छुं नं भाग परिशुद्ध यच्चुगु चित्तं स्पर्शित मज्जुगु मदइ मखु । थव नं वयागु समाधि हे खः ।

२८. “माणवक ! थव हे उगु आर्यसमाधिस्कन्ध खः गुकिया भगवान् वर्णवादी जुया बिज्यात, थव व हे समाधि खः गुकी जनतायात ग्रहण याकेगुया साथे समाधी प्रतिष्ठित नं यांना बिज्यात । थव स्वया नं अरु मेगु अप्वः यायेमागु उत्तरोत्तर ज्या दनी ।”

२९. “भो आनन्द ! आश्चर्य खः ! अद्भुत खः !! थुजागु हे आर्यसमाधिस्कन्ध परिपूर्ण जू, अपरिपूर्ण मजू । थुजागु परिपूर्णगु आर्यसमाधिस्कन्ध थनं पिने मेपि श्रमण ब्राह्मणपिके जि मखना । यदि थुजागु परिपूर्णगु आर्यसमाधिस्कन्ध थनं पिनेयापि मेपि श्रमण ब्राह्मणपिसं थःके खंगु जूसा इपि नं थुलि हे सन्तुष्ट जुइगु जुइ—‘थुलि हे गात, थुलि हे परिपूर्ण जुल । श्रमणत्वया निर्ति नं थुलि हे गाः, थव स्वया अप्वः मेगु याये माःगु छुं मंत ।’ परन्तु छलपोल आनन्द थव स्वया नं अरु मेगु अप्वः यायेमाःगु उत्तरोत्तर ज्या दनी धका धया बिज्याना चवन ।

(ग) प्रज्ञास्कन्ध

३०. “भो आनन्द ! व छु उगु आर्यप्रज्ञास्कन्ध खः गुकिया भगवान् शीतम-वर्णवादी जुया बिज्यात गुकी जनतायात ग्रहण याकेगुया साथे व हे प्रज्ञाय् प्रतिष्ठित नं यांना बिज्यात ?”

“युक्तं समाहित चित्त जुइ धुंका, परिशुद्ध स्वच्छ निर्मल क्लेशरहित जुइ धुंका, मृदु तथा कर्मण्य जुइ धुंका तथा निश्चलताय् थ्यंके धुंका उम्ह भिक्षुं ज्ञानदर्शनया निरिति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात क्वछुकी । अनंलि वं युक्तं सिद्धका काइ—‘ध्व जिगु शारीरिक रूप चातुर्महाभौतिक खः, मांवीया कारणं दया च्वंगु खः, जाः क्ये आदि बढे जुया च्वंगु खः, छेदन-परिमार्जन-भेदन-विध्वंशन जूगु तथा अनित्य स्वभावयागु खः । ध्व जिगु विज्ञान (=चेतना) थुकी हे सम्बन्धित जुया च्वन, थुकी हे प्रतिबद्ध जुया च्वन ।

“माणवक ! गथेकि—च्याकूलागु बांलाक कुं दे याना तःगु सफागु, निर्मलगु, चमकदारगु, मलिनता मदुगु भिगु जातयागु वैदूर्यमणी वचूगु वा म्हासुगु, ह्याउँगु, तुयूगु वा पाण्डुरङ्गयागु सुका तथा उकियात मिखा दुम्ह मनुख थःगु पाःल्हातय् तथा बांलाक स्वइबले वं—‘ध्व भिगु जातया वैदूर्यमणी खः, थुकियात च्याकूलाक बांलाक कुं दे याना तःगु दु, सफागु निर्मलगु चमकदारगु, मलिनता मदुगु खः । थुकी वचूगु वा म्हासुगु, ह्याउँगु, तुयूगु वा पाण्डुरङ्गयागु सुका तथा तःगु दु’ घका सिद्धका काइ । माणवक ! थये हे समाहित चित्त जुइ धुंका ... निश्चलताय् थ्यंके धुंका उम्ह भिक्षुं ज्ञानदर्शनया निरिति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात क्वछुकी । अनंलि वं युक्तं सिद्धका काइ—‘ध्व जिगु शारीरिक रूप चातुर्महाभौतिक खः ... अनित्य स्वभावयागु खः । ध्व जिगु विज्ञान थुकी हे सम्बन्धित जुया च्वन, थुकी हे प्रतिबद्ध जुया च्वन ।’ ध्व नं वयागु प्रज्ञा हे खः ।

३१. “युक्तं समाहित चित्त जुइ धुंका ... निश्चलताय् थ्यंके धुंका वं मनोमय-काय निर्माण यायेया निरिति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात क्वछुकी । अनंलि वं ध्व शरीरं (अलग हे) मेगु शरीर निर्माण याइ । गुगु अङ्ग प्रत्यङ्ग युक्त इन्द्रिय सहित मनोमय भौतिक रूप दुगु जुइ ।

माणवक ! गथेकि—सुं मनुखं मुञ्ज घाय्लय् च्वंगु खवाला लिकाइगु खः । अनंलि वयात थये जुइ—‘ध्व खवाला खः, ध्व मुञ्ज घाय् खः । खवाला मेगु हे खः, मुञ्ज घाय् मेगु हे खः । मुञ्ज घाय् नं हे खवाला पिहाँ वःगु खः ।

अथवा ‘माणवक ! गथेकि—सुं मनुखं दापं तलवार पिकाइ । अनंलि वयात थये जुइ—‘ध्व तलवार खः, ध्व दाप खः । तलवार मेगु हे खः, दाप मेगु हे खः । दाप हे तलवार पिहाँ वःगु खः ।’

अथवा ‘माणवक ! सुं मनुखं पिचां सर्प पिकाइ । अनंलि वयात थये जुइ—‘ध्व सर्प खः, ध्व पिचा खः । सर्प मेम्ह हे खः, पिचा मेगु हे खः । पिचां हे सर्प पिहाँ वःगु खः ।’ माणवक ! अथे हे उम्ह भिक्षुं समाहित चित्त जुइ धुंका, परिशुद्ध स्वच्छ निर्मल क्लेशरहित जुइ धुंका, मृदु तथा कर्मण्य जुइ धुंका निश्चलताय् थ्यंके धुंका वं मनोमय काय निर्माण यायेया निरिति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात क्वछुकी । अनंलि वं ध्व शरीरं मेगु शरीर निर्माण याइ । गुगु अङ्ग प्रत्यङ्ग युक्त इन्द्रिय सहित मनोमय भौतिक रूप दुगु जुइ । ध्व नं वयागु प्रज्ञा हे खः ।

३२. “युक्तं समाहित चित्त जुइ धुंका ... निश्चलताय् थ्ये धुंका उम्ह भिक्षुं ऋद्धिविघ्नज्ञानया निरिति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात क्वछुकी । अनंलि वं अनेक प्रकारयागु ऋद्धिविघ्न (=ऋद्धि चमत्कार) अनुभव याइ—‘छम्ह जुया नं तःम्ह जुइ; तःम्ह जुया नं छम्ह जुइ; प्रकट नं जुइ; अन्तर्धान नं जुइ; अंगलय् मय्यूसे, पःखालय् मय्यूसे, पर्वतय् मय्यूसे आकाशय् न्यासि वं वना वारपार याइ; लखय् दुबे जुइथे पृथ्वील्य दुबे जुइ, लखं पिहाँ नं वइ, बैय् न्यासि जुइथे लखं मय्याक लखय् न्यासि वनी; ऋगपंथि आकाशय् नं वनी; अपाय् धपि महतेजस्वी महापराक्रमी चन्द्रसूर्ययात नं रूहात परामर्श व परिमार्जन याइ; ब्रह्मलोक थ्यंकायात नं थःगु कायद्वारा वशय् तइ ।

“माणवक ! गथेकि—सुं दक्षम्ह कुम्हानं वा वया शिष्यं बांलाक न्हाया तःगु चां थःत गजागु माल, यल अजागु थलबल दइकीगु खः । अथवा माणवक ! सुं दक्षम्ह दन्तया ज्या याइम्ह वा वया शिष्यं बांलाक तयार याना तःगु दन्तयात थःत गजागु माल, यल अजागु वस्तु दइकीगु खः । अथवा माणवक ! सुं दक्षम्ह लुं कर्म वा वया शिष्यं बांलाक पूत याना तःगु (शुद्ध जूगु) लुं थःत गजागु माल, यल अजागु तिसा दइकीगु खः । माणवक ! थथे हे थुकथं समाहित चित्त जुइ धुंका ... निश्चलताय् थ्यने धुंका उम्ह भिक्षुं ऋद्धिविधज्ञानया निरति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात क्वछुकी । अनंलि वं अनेक प्रकारयागु ऋद्धिविध अनुभव याइ—छम्ह जुया नं तःम्ह जुइ, तःम्ह जुया नं छम्ह जुइ ... पे० ... ब्रह्मलोक थं कयात नं थःगु कायद्वारा वशय् तइ । थ्व नं वयागु प्रज्ञा हे खः ।

३३. “थुकथं समाहित चित्त जुइ धुंका ... निश्चलताय् थ्यने धुंका वं दिव्यश्रोत धातु प्राप्ति या निरति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात क्वछुकी । अनंलि वं अलौकिक विशुद्ध दिव्यश्रोत धातुद्वारा देवतापिनिगु नं मनुष्यपिनिगु नं, तापागु नं सत्तिगु नं नित्तां शब्द ताय्के फइ ।

गथेकि—सुं मनुखं ताहागु लंय् वना च्वंगु इलय् (सुनानं सः वयेका हःगु) भेरी शब्द, मृदङ्ग शब्द, शंख शब्द व डमरू शब्द ताइगु खः । थुजागु सः ताया वयागु मनय् थथे जुइ—‘थ्व भेरीयागु सः खः ... थ्व डमरूया सः खः ।’ माणवक ! थथे हे भिक्षुं थुकथं समाहित चित्त जुइ धुंका ... निश्चलताय् थ्यने धुंका दिव्यश्रोत धातु प्राप्ति या निरति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात क्वछुकी । अनंलि वं अलौकिक विशुद्ध दिव्यश्रोत धातुद्वारा देवतापिनिगु नं मनुष्यपिनिगु नं तापागु नं सत्तिगु नं नित्तां शब्द ताय्के फु । थ्व नं वयागु प्रज्ञा हे खः ।

३४. “थुकथं समाहित चित्त जुइ धुंका ... निश्चलताय् थ्यने धुंका वं परचित्त ज्ञानया निरति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात क्वछुकी । अनंलि वं परसत्त्व व परपुद्गलयागु चित्तयात थःगु चित्त—‘सराग चित्तयात सराग चित्त’, वीतराग चित्तयात वीतराग चित्त’ धका सिइका काइ । ‘दोष सहितगु चित्तयात दोष सहितगु चित्त’, ‘दोष रहितगु चित्तयात दोष रहितगु चित्त’ धका सिइका काइ । ‘मोह सहितगु चित्तयात मोह सहितगु चित्त’, ‘मोह रहितगु चित्तयात मोह रहितगु चित्त’ धका सिइका काइ । ‘संक्षिप्त चित्तयात संक्षिप्त चित्त’, ‘विक्षिप्त चित्तयात विक्षिप्त चित्त’ धका सिइका काइ । ‘महत्तत चित्तयात महत्तत चित्त’, ‘अमहत्तत चित्तयात अमहत्तत चित्त’ धका सिइका काइ । ‘सउत्तर चित्तयात सउत्तर चित्त’, ‘अनुत्तरगु चित्तयात अनुत्तरगु चित्त’ धका सिइका काइ । ‘समाहितगु चित्तयात समाहितगु चित्त’, ‘असमाहितगु चित्तयात असमाहितगु चित्त’ धका सिइका काइ । ‘विमुक्त चित्तयात विमुक्त चित्त’, ‘अविमुक्त चित्तयात ‘अविमुक्त चित्त’ धका सिइका काइ ।’

“माणवक ! गथेकि—नकल याये सःम्ह सुं मिसां, मिजं वा ल्याय्म्हम्हं थःत समाये याना न्हाय्कने वा परिशुद्ध निर्मल स्वच्छगु लः थलय् थःगु खवाः स्वइबले थःगु खवाले खिति थाना च्वंगु दसा खिति थाना च्वंगु दु, खिति थाना च्वंगु मदुसा खिति थाना च्वंगु मदु धका सिइका काइगु खः । माणवक ! थथे हे भिक्षुं समाहित चित्त जुइ धुंका ... निश्चलताय् थ्यने धुंका परचित्त ज्ञानया निरति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात क्वछुकी । अनंलि वं परसत्त्व व परपुद्गलयागु चित्तयात थःगु चित्त—‘सराग चित्तयात सराग चित्त’ ... पे० ... ‘अविमुक्त चित्तयात अविमुक्त चित्त’ धका सिइका काइ । थ्व नं वयागु प्रज्ञा हे खः ।

३५. “थुकथं समाहित चित्त जुइ धुंका ... निश्चलताय् थ्यने धुंका वं पूर्वनिवासानुस्मृति ज्ञानया निरति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात क्वछुकी । अनंलि वं अनेक प्रकारयागु पूर्वजन्मया खँ अनुस्मरण याइ । गथेकि—छगू जन्मयागु खँ, निगू जन्मयागु खँ, स्वंगू जन्मयागु खँ, प्यंगू जन्मयागु खँ, न्यागू जन्मयागु खँ, ऋगू जन्मयागु खँ, नीगू जन्मयागु खँ, स्वीगू जन्मयागु खँ, पीगू जन्मयागु खँ, न्येगू जन्मयागु खँ, सच्चिगू जन्मयागु खँ, इलङ्गिगू

जन्मयागु खँ, लखछिगु जन्मयागु खँ, अनेक संवर्त कल्प (प्रलय) यागु खँ, अनेक विवर्त कल्प (=सृष्टि) यागु खँ, अनेक संवर्त विवर्त कल्प कल्पय—फलानागु थासय् थुगु नांयाम्ह, थुगु गोत्रयाम्ह, थुगु वर्णयाम्ह, थुजागु आहार नइम्ह, थुकथं सुख दुःख अनुभव याइम्ह तथा थुलि आयु दुम्ह जि खः । अनं व (जि) फलानागु थाय् सिना मेथाय् उत्पन्न जुल । अनं नं थुगु नांयाम्ह थुगु गोत्रयाम्ह थुगु वर्णयाम्ह थुजागु आहार नइम्ह थुकथं सुख व दुःख अनुभव याइम्ह, थुलि आयु दुम्ह जुया वया । व हे जि अनं च्युत जुया धन उत्पन्न जुल । थुगु प्रकारं थुकथं आकार सहित उद्देश्य सहित अनेक प्रकारयागु पूर्वजन्मयागु खँ अनुस्मरण याइगु जुया च्वन ।

“माणवक ! गथेकि—सुं मनू थःगु गामं मेगु गामय् वनी हानं अनं नं मेगु गामय् वनी । हानं अनं नं मेगु हे गामय् वनी । अनंलि उगु गामं व हाकनं थःगु हे गामय् लिहाँ वइ । अनंलि वयात थये जुइ—‘जि थःगु थासं फलानागु गामय् वना अम थुकथं दना च्वना, थुकथं फयेतुना च्वना, थुजागु खँ ल्हाना वया, थुकथं सुम्क च्वना च्वना । अनं नं जि फलानागु गामय् वना अनं नं थुकथं दना च्वना च्वना, थुकथं फयेतुना च्वना, थुजागु खँ ल्हाना च्वना, थुकथं सुम्क च्वना च्वना । अनंलि अनं हानं जि थःगु हे गामय् लिहाँ वया ।’ माणवक ! थये हे भिक्षुं समाहित चित्त जुइ धुंका ... निश्चलताय् ध्येने धुंका पूर्वानुस्मृति ज्ञानया निति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात क्वछुकी । अनंलि वं अनेक प्रकारयागु पूर्वजन्मया खँ अनुस्मरण याइ । गथेकि—छगू जन्मया खँ, तिगू ... पे० ... लखछिगु जन्मयागु खँ । अनेक संवर्त कल्पयागु खँ, अनेक विवर्त कल्पयागु खँ, अनेक संवर्त विवर्त कल्प कल्पय फलानागु थासय् च्वनाम्ह खः, थुगु नां याम्ह, थुगु गोत्रयाम्ह, थुगु वर्णयाम्ह, थुजागु आहार नइम्ह, थुजागु सुख दुःख अनुभव यानाम्ह तथा थुलि आयु याम्ह खः । अनं नं च्युत जुया फलानागु थासय् उत्पन्न जुया । ... अनं नं च्युत जुया थुगु थासय् जन्म जुया ।’ थुकथं आकार सहित उद्देश्य सहित अनेक प्रकारयागु पूर्वजन्मयागु खँ अनुस्मरण याइ । थ्व नं वयागु प्रज्ञा हे खः ।

३६. “थुकथं समाहित चित्त जुइ धुंका ... निश्चलताय् ध्येने धुंका वं सत्त्वपिनिगु च्युति व उत्पत्ति सम्बन्धी ज्ञानया निति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात क्वछुकी । अनंलि वं विशुद्ध दिव्यचक्षुद्वारा च्युत जूँपि, उत्पन्न जूँपि सत्त्वपित खंका काइ तथा थथःगु कर्मानुसार नीच उच्च जूँपि, सवर्ण दुर्वर्ण जूँपि, सुगति, दुर्गति उत्पन्न जूँपि सत्त्वपित खंका काइ—‘थुजापि सत्त्वपि कायसुचरितं युक्त जुया, वाक्सुचरितं युक्त जुया, मनः सुचरितं युक्त जुया, आर्यपित निन्दा याइपि जुया, मिथ्यादृष्टिक जुया मिथ्यादृष्टि युक्त ज्या याइपि इपि सिना वनालि अपाय दुर्गति विविपातगु नरकय् उत्पन्न जूगु जुल । हानं अजापि सत्त्वपि कायसुचरितं युक्त जुया, वाक्सुचरितं युक्त जुया, मनः सुचरितं युक्त जुया, आर्यपित निन्दा मयाइपि जुया सम्यक्दृष्टिक जुया सम्यक्दृष्टि युक्त जुया ज्या याइपि इपि सिना वनालि सुगति स्वर्गलोकय् उत्पन्न जूगु जुल ।’ थुकथं विशुद्ध दिव्यचक्षुद्वारा च्युत जूँपि, उत्पन्न जूँपि सत्त्वपित खंका काइ तथा थथःगु कर्मानुसार नीच उच्च जूँपि सवर्ण दुर्वर्ण जूँपि, सुगति दुर्गति उत्पन्न जूँपि सत्त्वपित खंका काइ ।

“माणवक ! गथेकि—प्यका लंया दथुइ च्वंगु छेंय मिखा दुम्ह सुं मनू दना च्वनीवले मनूत छेंय दुने वंपि नं, पिहाँ वंपि नं, लंय उखे थुखे जुया च्वंपि नं, प्यका लंया दथुइ च्वना च्वंपि नं खंका काइगु खः । अनंलि वयात थये जुइ—‘थुपि मनूत छेंय दुने दुहाँ वं, पिहाँ वं, लंय उखें थुखें जुया च्वं, प्यका लंया दथुइ च्वना च्वना ।’ माणवक ! थये हे भिक्षुं समाहित चित्त जुइ धुंका ... निश्चलताय् ध्येने धुंका ... थथःगु कर्मानुसार नीच उच्च जूँपि, सवर्ण दुर्वर्ण जूँपि, सुगति दुर्गति उत्पन्न जूँपि सत्त्वपित खंका काइ । थ्व नं वयागु प्रज्ञा हे खः ।

३७. “थुकथं समाहित चित्त जुइ धुंका परित्युक्त स्त्रच्छ निर्मल क्लेशरहित जुइ धुंका, मृदु तथा कर्मय् जुइ धुंका निश्चलताय् ध्येने धुंका उम्ह भिक्षुं आसवयागु क्षय जुइगु ज्ञानया निति चित्तयात बढे याइ,

चित्तायात ववळुकी । अनंलि वं 'ध्व दुःख खः' धका यथाभूतं सिद्धका काइ 'ध्व दुःख समुदय खः' ... 'ध्व दुःख निरोध खः' ... 'ध्व दुःख निरोध जुइगु मार्ग खः' ... 'थुपि आसव खः' ... 'थुपि आसवया समुदय खः' ... 'थुपि आसवया निरोध खः' ... 'थुपि आसवया निरोध जुइगु मार्ग खः' धका यथाभूतं सिद्धका काइ । थुकथं खंका अवबोध यांना वयागु चित्त कामासवपाखें, भवासवपाखें व अविदयासवपाखें नं विमुक्त जुइ । विमुक्त जुइवं 'विमुक्त जुल' धयागु ज्ञान नं दया वइ । 'जाति (=जन्म) क्षीण जुल, ब्रह्मचर्यवास पूरा जुल, यायेमाःगु ज्या सिधल, आः थन हाकनं वयेमाःगु हेतु मंत' धका सिद्धका काइ ।

“माणवक ! गथेकि—पहाडं चाहउगु छगू यच्चुगु, निर्मलगु सफागु पुखु दु । सुं मिखा दुम्ह मनुखं पुखु सिधय् च्वना अन वं लखय् दुने सिपी, शंख, च्याफी, सि तथा न्यातयगु पुचः पुचः उखें दुखें जुया च्वंगु वा अर्थे च्वना च्वंगु खना च्वनी । अनंलि वयागु मनैय् थथे जुइ—‘थुगु पुखु स्वच्छ, प्रसन्न तथा निर्मल जू । थन सिपी, शंख, च्याफी, सि तथा न्यातयगु पुचः पुचः उखें थुखें जुया च्वंगु वा अर्थे च्वना च्वंगु दु ।’ माणवक ! अथे हे समाहित चित्त जुइ धुंका ... निश्चलताय् थ्यने धुंका भिक्षु आसवयागु क्षय जुइगु ज्ञानया निति चित्तायात बढे याइ, चित्तायात ववळुकी । अनंलि वं 'ध्व दुःख खः' धका यथाभूतं सिद्धका काइ ... पे० ... 'ध्व आसवया निरोध जुइगु मार्ग खः' धका यथाभूतं सिद्धका काइ । थुकथं खंका अवबोध यांना वयागु चित्त कामासवपाखें, भवासवपाखें व अविदयासवपाखें नं विमुक्त जुइ । विमुक्त जुइवं 'विमुक्त जुल' धयागु ज्ञान नं दइ । 'जाति क्षीण जुल ... आः थन हाकनं वयेमाःगु हेतु मंत' धयागु ज्ञान नं दइ । ध्व नं वयागु प्रज्ञा हे खः ।

३८. “माणवक ! ध्व हे उगु आर्यप्रज्ञास्कन्ध खः गुकिया भगवान् वर्णवादी जुया बिज्यात, ध्व व हे प्रज्ञा खः गुकी जनतायात ग्रहण याकेगुया साथे प्रज्ञाय् प्रतिष्ठित नं यांना बिज्यात । ध्व स्वया नं हाकनं मेगु अप्वः याये माःगु मंत ।

३९. “भो आनन्द ! आश्चर्य खः ! अद्भुत खः !! थुजागु हे आर्यप्रज्ञास्कन्ध परिपूर्ण जू, अपरिपूर्ण मजू । थुजागु परिपूर्णगु आर्यप्रज्ञास्कन्ध थनं पिने मेपि श्रमण ब्राह्मणपिके जि मखना । आः ध्व स्वया नं हाकनं मेगु अप्वः याये माःगु मंत । धन्य खः, भो आनन्द ! धन्य खः, भो आनन्द !! गथे भोपुइका तःगुयात थपुइका बिइगुथें वा तोपुया तःगुयात उला बिइगुथें वा लं तना च्वम्हसित लं वयना बिइगुथें वा खूथाय् चिकं मंत च्याको बिइवं मिखा दुम्हं रूप खनिगुथें हे भो आनन्द ! छपिसं अनेक कथं धर्म प्रकाश यांना बिज्यात । आः जि भगवानया शरणय् वने, धर्म व भिक्षुसङ्घया नं शरणय् वने । छलपोल आनन्दं जित आजीवन तक शरणय् वःम्हं उपसक खः धका स्वीकार यांना बिज्याहुं ।

सुभ-सुस ववचाल ।

—:०:—

११. केवट्ट-मुत्त

१. केवट्टं ऋद्धिप्रातिहार्यं क्यनेत्त प्रार्थना याःगु

१. थथे जि न्यता । छगु समयय् भगवान् नालन्दाया पावारिक आम्रवनय् विहार याना बिज्याना च्वन । अनंलि केवट्ट गृहपतिपुत्र गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु अन वन । वना भगवानयात् अभिवादन याना छखे लिक्क फेतुत्त । छखे लिक्क फेतुना च्वंम्ह केवट्ट गृहपतिपुत्रं भगवानयात् थथे विन्ति यात्—“भन्ते ! थ्व नालन्दा समृद्ध, उन्नत व आपालं मनूत दुगु खः, सकलें भगवानप्रति अभिप्रसन्नपि खः । भन्ते ! भगवानं सुं छम्ह भिक्षुयात् उत्तरीयमनुष्य धर्मं ऋद्धिप्रातिहार्यं क्यं धका आज्ञा जुया बिज्यासा वेश जुइ । थुकिं याना थुपि नालन्दावासीपि भगवानप्रति क्कन हे अप्वः अभिप्रसन्न जुइ ।” थथे धायेवं भगवानं केवट्ट गृहपतिपुत्रयात् थथे आज्ञा जुया बिज्यात्—केवट्ट ! जि भिक्षुपित थुजागु धर्मोपदेश मयाना—“भिक्षुपि ! छिपि वा, छिमिसं शुद्ध जीवन न्ह्याका च्वपि गृहस्थीपित उत्तरीयमनुष्य धर्मं ऋद्धिप्रातिहार्यं क्यं ।”

२. निकःगु पटक नं केवट्ट गृहपतिपुत्रं भगवानयात् थथे विन्ति यात्—“जि भगवानयात् स्यंकेया निंति धया च्वनागु मखु, थुलिया निंति जक धयागु खः—भन्ते ! थ्व नालन्दा समृद्ध, उन्नत व आपालं मनूत दुगु खः, सकलें भगवानप्रति अभिप्रसन्नपि खः । भन्ते ! भगवानं सुं छम्ह भिक्षुयात् उत्तरीयमनुष्य धर्मं ऋद्धिप्रातिहार्यं क्यं धका आज्ञा जुया बिज्यासा वेश जुइ । थुकिं याना थुपि नालन्दावासीपि भगवानप्रति क्कन हे अप्वः अभिप्रसन्न जुइ ।” थथे धायेवं निकःगु पटकय् नं भगवानं केवट्ट गृहपतिपुत्रयात् थथे आज्ञा जुया बिज्यात्—“केवट्ट ! जि भिक्षुपित थुजागु धर्मोपदेश मयाना—“भिक्षुपि ! छिपि वा, छिमिसं शुद्ध जीवन न्ह्याका च्वपि गृहस्थीपित उत्तरीयमनुष्य धर्मं ऋद्धिप्रातिहार्यं क्यं ।”

स्वकःगु पटक नं केवट्ट गृहपतिपुत्रं भगवानयात् थथे विन्ति यात्—“जि भगवानयात् स्यंकेया निंति धया च्वनागु मखु, थुलिया निंति जक धयागु खः—भन्ते ! थ्व नालन्दा समृद्ध, उन्नत व आपालं मनूत दुगु खः, सकलें भगवानप्रति अभिप्रसन्नपि खः । भन्ते ! भगवानं सुं छम्ह भिक्षुयात् उत्तरीयमनुष्य धर्मं ऋद्धिप्रातिहार्यं क्यं धका आज्ञा जुया बिज्यासा वेश जुइ । थुकिं याना थुपि नालन्दावासीपि भगवानप्रति क्कन हे अप्वः अभिप्रसन्न जुइ ।”

२. स्वथी प्रातिहार्य

(क) ऋद्धिप्रातिहार्य

३. “केवट्ट ! जिं थम्हं अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कार याना कणागु प्रातिहार्यं स्वथी दु । छु छु स्वथी ? ऋद्धिप्रातिहार्यं, आदेशनाप्रातिहार्यं व अनुशासनीप्रातिहार्यं ।

४. “केवट्ट ! ऋद्धिप्रातिहार्यं धयागु छु खः ? केवट्ट ! थन भिक्षु अनेक प्रकारयागु ऋद्धिविधज्ञानयात प्रत्यनुभव याइ—‘छम्ह जुया नं तःम्ह जुइ; तःम्ह जुया नं छम्ह जुइ; प्रकट नं जुइ, अन्तर्धान नं जुइ; अंगलय् मथ्युसे, पःखालय् मथ्युसे, पर्वतय् मथ्युसे आकाशय् न्यासि वंथे वना वारपार याइ; लःखय् दुवे जुइथें पृथ्वील्य दुवे जुइ, लखं पिहाँ नं वइ; बैय् न्यासि जुइथें लखं मप्याक लखय् न्यासि वनी; ऋगपद्विथें आकाशय् नं वनी; अपाय् धूपि महाते ब्रह्मी महापराक्रमी चन्द्रसूर्ययात नं त्हातं परामर्शं व परिमार्जनं याइ; ब्रह्मलोक थ्यंकयात नं थःगु कायद्वारा वशय् तइ ।

“अनंलि थुकथं छम्ह जुया नं तःम्ह जुइ, तःम्ह जुया नं छम्ह जुइ ... पे० ... ब्रह्मलोक थ्यंकयात नं थःगु कायद्वारा वशय् तःगु सुं श्रद्धालु (उपासक) प्रसन्नतापूर्वक खनी ।

“अनंलि उम्ह श्रद्धालु प्रसन्नचित्तं दुम्हं सुं अश्रद्धालु अप्रसन्नचित्तं दुम्हसित कनी—अहो आश्चर्य ! अहो अद्भुत !! श्रमणयागु गुजागु महद्धिकता, गुजागु महानुभावता !! जिं उम्ह भिक्षुयात अनेक प्रकारयागु ऋद्धिविधज्ञानयात प्रत्यनुभव यागु खना । गथे छम्ह जुया नं तःम्ह जुइ, तःम्ह जुया नं छम्ह जुइ ... पे० ... ब्रह्मलोक थ्यंकयात नं थःगु कायद्वारा वशय् तःगु खना ।”

अनंलि उम्ह श्रद्धालु प्रसन्नचित्तं दुम्हं (उपासक) यान उम्ह अश्रद्धालु अप्रसन्नचित्तं दुम्हं थथे धाइ—
“भो ! गन्धारी धयागु विद्या दु । व हे विद्याद्वारा उम्ह भिक्षु उषि अनेक प्रकारयागु ऋद्धिप्रातिहार्यं प्रत्यनुभव यागु खः । गथे छम्ह जुया नं तःम्ह जुइ, तःम्ह जुया नं छम्ह जुइ ... पे० ... ब्रह्मलोक थ्यंकयात नं थःगु कायद्वारा वशय् तइ ।”

“केवट्ट ! छं छु मती तथा उम्ह अश्रद्धालु अप्रसन्नचित्तं दुम्हं उम्ह श्रद्धालु प्रसन्नचित्तं दुम्हसित थथे धाये फु लाकि मफु ?”

“खः, भन्ते ! धायेफु ।”

“केवट्ट ! ऋद्धिप्रातिहार्यं थ्व हे दोष खना जिं ऋद्धिप्रातिहार्यं प्रति आत्तय् (=पिडीत) जुयागु, लज्जित जुयागु व घृणा यानागु खः ।”

(ख) आदेशनाप्रातिहार्य

५. “केवट्ट ! आदेशनाप्रातिहार्यं धयागु छु खः ? केवट्ट ! थन भिक्षु परसत्त्व परपुद्गलयागु चित्तयात नं सिइ, चैतसिकयात नं सिइ, वितर्कनायात नं सिइ, विचारयात नं सिइ—‘थुजागु छंगु मन खः, थुजागु छंगु चित्त खः ।’

“अनंलि परसत्त्व परपुद्गलयागु चित्तयात स्यूगु, चैतसिकयात नं स्यूगु, वितर्कनायात नं स्यूगु, विचारयात नं स्यूगु—‘थुजागु छंगु मन खः, थुजागु छंगु चित्त खः’ धका स्यूम्ह भिक्षुयात सु’ श्रद्धालु प्रसन्नचित्त दुम्हं खनी ।

“अनंलि उम्ह श्रद्धालु प्रसन्नचित्त दुम्हं सु’ अश्रद्धालु अप्रसन्नचित्त दुम्हसित थये धाइ—‘अहो आश्चर्य ! अहो अद्भुत !! श्रमणयागु गुजागु महर्दिकता, गुजागु महानुभावता !! जि उम्ह भिक्षुयात परसत्त्व परपुद्गलयागु चित्तयात स्यूगु, चैतसिकयात नं स्यूगु, वितर्कनायात नं स्यूगु, विचारयात नं स्यूगु—‘थुजागु छंगु मन खः, थुजागु छंगु चित्त खः’ धका स्यूगु खना ।

“अनंलि उम्ह श्रद्धालु प्रसन्नचित्त दुम्हसित उम्ह अश्रद्धालु अप्रसन्नचित्त दुम्हसित थये धाइ—‘भो ! मणिका (मनोविज्ञान) धयागु विद्या दु । व हे विद्याद्वारा उम्ह भिक्षु’ परसत्त्व परपुद्गलयागु चित्तयात स्यूगु, चैतसिकयात नं स्यूगु, वितर्कनायात नं स्यूगु, विचारयात नं स्यूगु—‘थुजागु छंगु मन खः, थुजागु छंगु चित्त खः’ धका स्यूगु खः ।

“केवट्ट ! छं छु मती तथा—उम्ह अश्रद्धालु अप्रसन्नचित्त दुम्हं उम्ह श्रद्धालु प्रसन्नचित्त दुम्हसित थये धाये फु लाकि मफु ?

“खः, भन्ते ! धायैफु ।”

“केवट्ट ! आदेशनाप्रातिहार्यं ध्व हे दोष खना जि आदेशनाप्रातिहार्यं प्रति आत्तय् जुयागु, लज्जित जुयागु व घृणा यानागु खः ।”

(ग) अनुशासनीप्रातिहार्यं

६. “केवट्ट ! अनुशासनीप्रातिहार्यं धयागु छु खः ? केवट्ट ! थन भिक्षु थुकथं अनुशासन याइ—‘थुकथं वितर्कना या, थुकथं वितर्कना याये मते, थुकथं मनसिकार (विचार) या, थुकथं मनसिकार याये मते, ध्वयात तोति, ध्वयात ग्रहण याना विहार या ।’ केवट्ट ! ध्वयात हे अनुशासनीप्रातिहार्यं धाइ ।

“केवट्ट ! हानं थन तथागत अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध लोकय् उत्पन्न जुया बिज्यात । ... पे० ... केवट्ट ! थुकथं प्रव्रजित जूम्ह उम्ह भिक्षु जीवनभर शील सम्पन्न जुया ... प्रथम ध्यान प्राप्त याना विहार याइ । केवट्ट ! ध्वयात नं अनुशासनीप्रातिहार्यं धाइ । ... पे०^१ ... द्वितीय ध्यान प्राप्त याना ... पे० ... तृतीय ध्यान प्राप्त याना ... पे० ... चतुर्थ ध्यान प्राप्त याना विहार याइ । केवट्ट ! ध्वयात नं अनुशासनीप्रातिहार्यं धाइ । अनंलि ... पे० ... ज्ञानदर्शनया निरति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात क्वछुकी ... पे० ... केवट्ट ! ध्वयात नं अनुशासनीप्रातिहार्यं धाइ ... पे० ... आः थन हाकनं वये माःगु हेतु मतं’ धयागु ज्ञान नं दइ । ... पे० ... केवट्ट ! ध्वयात नं अनुशासनीप्रातिहार्यं धाइ ।

“केवट्ट ! थुपि स्वता प्रातिहार्यं जि थःम्हं स्वयं अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कार याना प्रकाश यानागु खः ।”

१. सामञ्जस्य-मुत्त पृ. ४१ निसें ५४ तक “केवट्ट” यात सम्बोधन ब्वना प्रत्येक शीर्षक पतिकं “केवट्ट ! ध्वयात नं अनुशासनी प्रातिहार्यं धाइ धका स्वाका ब्वनेगु ।

३. महाभूत गन निरुद्ध जुइ ?

७. “केवट्ट ! न्हापा छकः थ्व हे भिक्षुसङ्घ्य् च्वपि मध्ये सुं छम्ह भिक्षुया मन्य् थये परिवितर्कना उत्पन्न जुगु खः—“थुपि प्यंगू महाभूत गयेकि—पृथ्वी, आप्, तेज व वायु—गन ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइगु खः ?”

८. “केवट्ट ! अनंलि उम्ह भिक्षु अजागु समाधी समाधिष्ट जुल, गुगु समाधी चित्त समाधिष्ट जूवले उम्ह भिक्षुयात देवलोकयागु लें प्रकट जुल । केवट्ट ! अनंलि उम्ह भिक्षु गन चातुर्महाराजिक देवपि दुगु खः अन वन । वना चातुर्महाराजिक देवपिके थये न्यन—‘आवुसो ! थुपि प्यंगू महाभूत गयेकि—पृथ्वी, आप्, तेज, वायु—गन ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइ ?’

“केवट्ट ! थये न्यवले चातुर्महाराजिक देवपिसं उम्ह भिक्षुयात थये धाल—‘भिक्षु ! जिमिसं थुपि प्यंगू महाभूत ... गन ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइ धयागु खें मस्यू । भिक्षु ! जिपि स्वया सुन्दरतर व प्रणीततरपि चातुर्महाराजापि दु । शायद इमिसं जक थुपि प्यंगू महाभूत ... गन ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइ धयागु खें सिइमाः ।’

९. “केवट्ट ! अनंलि उम्ह भिक्षु गन चातुर्महाराजापि दुगु खः अन वन । वना चातुर्महाराजापिके थये न्यन—‘आवुसो ! थुपि प्यंगू महाभूत ... गन ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइ ?’

“केवट्ट ! थये न्यनेवं चातुर्महाराजापिसं उम्ह भिक्षुयात थये धाल—‘भिक्षु ! जिमिसं थुपि प्यंगू महाभूत ... गन ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइ धयागु खें मस्यू । भिक्षु ! जिपि स्वया सुन्दरतर व प्रणीततरपि त्रयस्त्रिंश (तावतिस) देवपि दु । शायद इमिसं जक थुपि प्यंगू महाभूत ... गन ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइ धयागु खें सिइमाः ।’

१०. “केवट्ट ! अनंलि उम्ह भिक्षु गन त्रयस्त्रिंश देवपि दुगु खः अन वन । वना त्रयस्त्रिंश देवपिके थये न्यन—‘आवुसो ! थुपि प्यंगू महाभूत ... गन ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइ ?’

“केवट्ट ! थये न्यवले त्रयस्त्रिंश देवपिसं उम्ह भिक्षुयात थये धाल—‘भिक्षु ! जिमिसं थुपि प्यंगू महाभूत ... गन ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइ धयागु खें मस्यू । भिक्षु ! जिपि स्वया सुन्दरतर व प्रणीततरम्ह शक्र दु । शायद वं जक थुपि प्यंगू महाभूत ... गन ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइ धयागु खें सिइमाः ।’

११. “केवट्ट ! अनंलि उम्ह भिक्षु गन शक्र देवेन्द्र दुगु खः अन वन । वना शक्र देवेन्द्रयाके थये न्यन—‘आवुसो ! थुपि प्यंगू महाभूत ... गन ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइ ?’

“केवट्ट ! थये न्यनेवं शक्र देवेन्द्र उम्ह भिक्षुयात थये धाल—‘भिक्षु ! जि थुपि प्यंगू महाभूत ... गन ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइ धयागु खें मस्यू । भिक्षु ! जिपि स्वया सुन्दरतर व प्रणीततरपि यामा धयापि देवपि ... पे० ... सुयाम धयापि देवपुत्रपि ... पे० ... तुषित धयापि देवपि ... पे० ... सन्तुषित धयापि देवपुत्रपि ... पे० ... निर्माणरती धयापि देवपि ... पे० ... सुनिमित्त धयापि देवपुत्रपि ... पे० ... परनिमित्तवशवती धयापि देवपि ... पे० ... वशवती धयापि देवपुत्रपि दु । शायद इमिसं जक थुपि प्यंगू महाभूत ... गन ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइ धयागु खें सिइमाः ।’

१२. “केवट्ट ! अनंलि उम्ह भिक्षु गन ... वशवती देवपुत्रपि दुगु खः अन वन । वना वशवती देवपुत्रयाके थये न्यन—‘आवुसो ! थुपि प्यंगू महाभूत ... गन ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइ ?’

“केवट्ट ! थये न्यनेवं वशवती देवपुत्र उम्ह भिक्षुयात थये धाल—‘भिक्षु ! जि थुपि प्यंगू महाभूत ... गन ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइ धयागु खें मस्यू । भिक्षु ! जिपि स्वया सुन्दरतर व प्रणीततरपि ब्रह्माकायिक धयापि देवपुत्रपि दु । शायद इमिसं जक थुपि प्यंगू महाभूत ... गन ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइ धयागु खें सिइमाः ।’

१३. “केवट्ट ! अनंलि उम्ह भिक्षु अजागु समाधी समाधिष्ट जुल, गुगु समाधी चित्त समाधिष्ट जुइवं उम्ह भिक्षु गत ब्रह्मयोग्य वनिगु मार्ग प्रकट जुल । केवट्ट ! अनंलि उम्ह भिक्षु गन ब्रह्मकायिक देवपि दुगु खः अन वन । वना ब्रह्मकायिक देवपुत्रपिके थये न्यन ‘आवुसो ! थुपि प्यंगू महाभूत ... गन ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइ ?’ केवट्ट ! थये न्यनेवं ब्रह्मकायिक देवपिसं उम्ह भिक्षुयात थये धाल—‘भिक्षु ! जिमिसं न थुपि प्यंगू महाभूत ... गन ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइ धयागु खँ मस्यू । भिक्षु ! जिपि स्वया नं सुन्दरतर व प्रणीततरपि अपराजेय, विजेता, धात्येम्ह वशवर्ती, ईश्वर, कर्ता, निर्माता, श्रेष्ठ, व्यवस्थापक, वशी, प्राणीपिनि बी ब्रह्मा महाब्रह्मा दु । शायद वं जक थुपि प्यंगू महाभूत ... गन ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइ धयागु खँ मिदिमाः । “आवुसो ! उम्ह महाब्रह्मा आः गन दु ?” ‘भिक्षु ! जिमिसं ब्रह्मा गन दु, ब्रह्मा गये च्वनी, ब्रह्मा गन च्वनी’ धयागु खँ मस्यू । परन्तु पूर्व लक्षण खने दया च्वंगु, आलोकित जुया च्वंगु, प्रकाशमान जुया च्वंगु स्वयेबले ब्रह्मा (याकनं) प्रकट जुइनथे च्वं ।” “केवट्ट ! अनंलि तुरन्तं हे महाब्रह्मा प्रकट जुल ।”

१४. “केवट्ट ! अनंलि उम्ह भिक्षु गन महाब्रह्मा दुगु खः अन वन । वना महाब्रह्मायात थये धाल—‘आवुसो ! थुपि प्यंगू महाभूत गथेकि—पृथ्वी, आप्, तेज, वायु—गन ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइ ?’

“केवट्ट ! थये न्यनेवं महाब्रह्मां उम्ह भिक्षुयात थये धाल—‘भिक्षु ! जि ब्रह्मा, महाब्रह्मा, अपराजेय विजेता, धात्येम्ह वशवर्ती, ईश्वर, कर्ता, निर्माता, श्रेष्ठ, व्यवस्थापक, वशी, प्राणीपिनि बी खः ।”

“केवट्ट ! निकःगु पटक नं उम्ह भिक्षु महाब्रह्मायात थये धाल—‘आवुसो ! जि छंके छ ब्रह्मा, महाब्रह्मा, अपराजेय विजेता, धात्येम्ह वशवर्ती, ईश्वर, कर्ता, निर्माता, श्रेष्ठ, व्यवस्थापक, वशी, प्राणीपिनि बी खःला मखुला धका न्यनागु मखु । जि छंके थये जक न्यनागु खः—थुपि प्यंगू महाभूत ... गन ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइ ?’

“केवट्ट ! निकःगु पटक नं महाब्रह्मां उम्ह भिक्षुयात थये धाल—‘भिक्षु ! जि ब्रह्मा, महाब्रह्मा ... प्राणीपिनि बी खः ।’ केवट्ट ! स्वकःगु पटक नं उम्ह भिक्षु महाब्रह्मायात थये धाल—‘आवुसो ! जि छंके छ ब्रह्मा, महाब्रह्मा ... प्राणीपिनि बी खःला मखुला धका न्यनागु मखु । छंके थये जक न्यनागु खः—थुपि प्यंगू महाभूत ... गन ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइ ?

१५. “केवट्ट ! अनंलि उम्ह महाब्रह्मां उम्ह भिक्षुयागु लप्पा ज्वना छथाय् लिक्क यंका वयात थये धाल—‘भिक्षु ! थुपि ब्रह्मकायिक देवपिसं ब्रह्मां मस्यूगु छुं मदु, ब्रह्मां मखंगु छुं मदु, ब्रह्मां मथंगु छुं मदु, ब्रह्मां साक्षात्कार मयाःगु छुं मदु धका च्वना च्वन । उकि हे इमिगु न्ह्योनय् जि मधयागु खः । भिक्षु ! जि नं थुपि प्यंगू महाभूत ... गन ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइ धयागु खँ मस्यू । भिक्षु ! धव ला छंगु हे भूल खः, छंगु हे अपराध खः, छं भगवानयात तोता पिने मेमेपिनिपाखें थुगु न्ह्यसःया लिसः माला जुल । भिक्षु ! छ हूँ । छ गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु अन वना धव खँ न्यं । गये भगवान् व्याकरण याना बिज्याइ अथे हे छं धारण या ।’

१६. “केवट्ट ! अनंलि उम्ह भिक्षु गये बलाम्ह पुरुषं चकंगु ब्वहः (लप्पा) कयक् केथें वा कयक्गु ब्वह चकंकेथें थुकथं याना ब्रह्मलोकय् अन्तर्धान जुया जिगु न्ह्योनय् प्रकट जुल । केवट्ट अनंलि उम्ह भिक्षु जित अभिवादन याना छले लिक्क फेतुत । केवट्ट ! छले लिक्क फेतुम्ह उम्ह भिक्षु जिके थये न्यन—‘भन्ते ! थुपि प्यंगू महाभूत गथेकि—पृथ्वी, आप्, तेज, वायु—गन ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइ ?’

१७. “केवट्ट ! थये धका न्यनेवं जि उम्ह भिक्षुयात थये धया—‘भिक्षु ! न्हापा न्हापा सामुद्रिक व्यापारीपि समुद्रया सी (=किनारा) खंकेत कंगत ज्वना जहाजय् च्वना समुद्रय् वनिगु जुया च्वन । जहाजं किनारा मखनेवं इमिसं किनारा खंके फुम्ह कंगयात तोती । उम्ह कंग पूर्वदिशा स्वया बनी, दक्षिणदिशा स्वया

वनी, पश्चिमदिशा स्वया वनी, उत्तरदिशा स्वया वनी, चव्य स्वया वनी, व्यथां (अनु) दिशा स्वया वनी । यदि वं गनं छ्वाखेरं किनारा खंके फुगु जूसा व वंम्ह वनातुं जुइगु खः । परन्तु वं प्यखेरं दिशाया गन नं किनारा खंके मफुसैलि व हे डुंगाया लिहाँ वइ । भिक्षु ! थयें हे तुं छं नं थुगु न्ह्यसःया लिसः काये घका गन गन वना स्वजुल, ब्रह्मलोकय् थयंक नं वन परन्तु आखिरय् जिथाय् तुं लिहाँ वल । भिक्षु ! थ्व प्रश्न थये न्यनेगु मखु— भन्ते ! थ्व प्यंगू महाभूत गथेकि—पृथ्वी, आप्, तेज, वायु—गनं ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइ ?

१८. “भिक्षु ! थ्व प्रश्न थये न्यनेमाः—

“गन आप्, पृथ्वी, तेज व वायु दइमखु ?

गन दीर्घ व ल्हस्व, सूक्ष्म व मोटा व शुभ व अशुभ दइमखु ?

गन नाम व रूप ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइ ?”

१९. अनंलि अन थये व्याकरण जुइ—

“विज्ञान, गुगु खंके मफुगु खः,

अनन्त व फुकक थासय् प्रभा दुगु खः ।

अन आप्, पृथ्वी, तेज व वायु दइमखु ।

‘थन दीर्घं व ल्हस्व, सूक्ष्म व स्थूल, शुभ व अशुभ दइमखु ।

थन नाम व रूप ल्यं मदयेक निरुद्ध जुइ ।

विज्ञान निरुद्ध जुइवं थन हे थुपि फुकव निरुद्ध जुइ ।

२०. भगवानं थुलि आज्ञा जुया बिज्यात । लय्ताम्ह केवट्ट गृहपतिपुत्रं भगवानं आज्ञा जुया बिज्यागुवात अभिनन्दन यात ।

Dhamma.Digital

केवट्ट-सुत्त वचनानि ।

—:०:—

१२. लोहिच्च-सुत्त

१. लोहिच्चयागु मखुगु धारणा

१. थये जि न्यना । छगू समयय् भगवान् कोशल देशय् चारिका यायां न्यासल भिक्षुमहासङ्घ ब्वना गन सालवतिका दु अन बिज्यात । उगु इलय् प्रसेनजित कोशल जुजुं ब्रह्मदेय राजदायाद याना बिया तःगु राज-भोग्य—आपालं प्राणीपि, आपालं लः, चाय्, सि तथा वा जाकी भोग याना लोहिच्च ब्राह्मण सालवतिकाय् च्वना च्वन ।

२. उगु इलय् लोहिच्च ब्राह्मणया मनय् थुजागु मखुगु धारणा (दृष्टिगत) उत्पन्न जुया च्वंगु खः—“थन (थुगु लोकय्) श्रमण वा ब्राह्मणद्वारा कुशल धर्म अधिगमन याःसां तबि थुजागु कुशल धर्म अधिगमन जूगु खँ मेपित मकनेमा । (छाय्घाःसां) छम्हं मेहासित छु हे याये फइ ? गथेकि—एव ला, पुलांगु बन्धन चफुना नं हानं मेगु न्हूगु बन्धन दय्क वनेय् जक छुइगु जुल उकि थुकियात जि मखुगु लोभ-धर्म खः धका धाये—(छाय्घाःसां) छम्हं मेम्हसियात छु हे याये फइ ?”

३. लोहिच्च ब्राह्मणं एव खँ ताल—“श्रमण गौतम शाक्यपुत्र, शाक्यकुलं प्रव्रजित जुया कोशल देशय् चारिका यायां न्यासल भिक्षु महासङ्घ ब्वना सालवतिकाय् बिज्याना च्वन । वसपोल भगवान् गौतमयागु थुजागु कीर्ति शब्द फैले जुया च्वंगु दु—‘वसपोल भगवान् अरहत् ... बुद्ध भगवान् खः । वसपोलं थुगु लोकयात ... (स्व पृ. ४१ पारा नं. ४१) परिशुद्धगु ब्रह्मचर्ययात नं प्रकाश याना बिज्याइ ।”

४. अनंलि लोहिच्च ब्राह्मणं रोसिका घयाम्ह नौयात सःता धाल—“रोसिका ! छ थन वा, छ गन श्रमण गौतम बिज्याना च्वंगु दु अन हूँ, अन वना जिगु वचनं लोहिच्च ब्राह्मणं छलपोल श्रमण गौतमयात म्हं फु मफु व कुशल क्षेम जू मज्जू न्यना हःगु दु धा । थुलि न्यने धुनेवं थये नं घया बिन्ति या—छलपोल गौतमं कन्हेया निन्ति लोहिच्च ब्राह्मणयागु भोजन भिक्षुसङ्घ सहित स्वीकार याना बिज्याहूँ ।”

५. “हवस्, भन्ते !” घया लोहिच्च ब्राह्मणयात लिसः बिया रोसिका नौ गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु अन वन । अन वना भगवानयात अभिवादन याना छखे लिक्क फेतुत । छखे लिक्क फेतुना च्वम्ह रोसिका नौनं भगवानयात थये बिन्ति यात—“भन्ते ! लोहिच्च ब्राह्मणं भगवानयाके म्हं फु मफु तथा कुशल क्षेम जू मज्जू घयागु खँ न्यना हल । हानं थये नं घया हल—‘भन्ते ! भगवानं कन्हेया निन्ति लोहिच्च ब्राह्मणयागु भोजन भिक्षुसङ्घ सहित स्वीकार याना बिज्याहूँ’ भगवानं मीनभावं स्वीकार याना बिज्यात ।

६. भगवानं स्वीकार याना बिज्यागु खँ सिद्धका आसनं दना भगवानयात अभिवादन तथा प्रदक्षिणा याना रोसिका नौ गन लोहिच्च ब्राह्मण दु अन वन । वना लोहिच्च ब्राह्मणयात थये धाल—“भन्ते ! जि छपिनिगु

वचनं वसपोल भगवानयात थथे बित्ति याये धुन—‘भन्ते ! लोहिच्च ब्राह्मणं भगवानयाके ण्हं कु मफु तथा कुशलक्षेम जू मजू धयागु खँ न्यना हल । हानं थथे नं बित्ति याना—भन्ते ! भगवानं कन्हेया निति लोहिच्च ब्राह्मणयागु भोजन भिक्षुसङ्घ सहित स्वीकार याना बिज्याहुँ ।’ वसपोल भगवानं स्वीकार याना बिज्यात ।”

७ अनंलि उगु चा फःपुलेवं थःगु छँ प्रणीतगु खाद्य भोज्य तयार याके बिया लोहिच्च ब्राह्मणं रोसिका नौयात सःतल—“रोसिका ! छ थन वा, छ गन श्रमण गौतम बिज्याना च्वंगु दु अन हुँ, अन वना श्रमण गौतमयात समयया सूचं व्यु—‘भो गौतम ! समय त्यल, भोजन तयार जुल ।’ ‘हवस्, भो !’ धया लोहिच्च ब्राह्मणयात लिसः बिया रोसिका नौ गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु अन वन । अन वना भगवानयात अभिवादन याना छखे लिक्क च्वना च्वन । छखे लिक्क च्वना च्वंम्ह रोसिका नौनं भगवानयात समयया सूचं बिल—“भन्ते ! समय त्यल, भोजन तयार जुल ।”

८. अनंलि पूर्वाण्ह समयय् पात्र-चीवर धारण याना भगवान् भिक्षुसङ्घ व्वना गन सालवतिका दु अन बिज्यात । उगु समयय् रोसिका नौ भगवानया त्यू त्यू वना च्वंगु जुया च्वन । अनंलि रोसिका नौनं भगवानयात थथे बित्ति यात—“भन्ते ! लोहिच्च ब्राह्मणया थुजागु कथं मखुगु धारणा उत्पन्न जुया च्वंगु दु—‘थन श्रमण वा ब्राह्मणद्वारा कुशल धर्म अधिगमन याःसां तवि थुजागु कुशल धर्म अधिगमन जूगु खँ मेपित मकनेमा । (छाय्धाःसां) छम्हं मेम्हसियात छु हे याये फइ ? गथेकि—थ्व ला, पुलांगु बन्धन चफुना हानं मेगु न्हूगु बन्धन दय्क वनेथें जक जुइगु जुल उकि थुगुयात जि मखुगु लोभ-धर्म खः धका धाये—छम्हं मेम्हसियात छु हे याये फइ ?’ भन्ते ! भगवानं थुजागु मखुगु धारणां लोहिच्च ब्राह्मणयात मुक्त याना बिज्याःसा साप ज्यू ।” “रोसिका ! अवश्य नं अथे हे जुइ, रोसिका ! अवश्य नं अथे हे जुइ ।”

२. भगवानं लोहिच्चयागु दृष्टि मदयेका बिज्याःगु

९. अनंलि भगवान् गन लोहिच्च ब्राह्मणयागु निवासस्थान दु अन बिज्यात, बिज्याना लाया तःगु आसनय् फेतुना बिज्यात । अनंलि लोहिच्च ब्राह्मणं बुद्ध सहित भिक्षु सङ्घयात प्रणीतगु खाद्य-भोज्यद्वारा थःगु हे ल्हाति सन्तपित यात, समपित यात । अनंलि भोजन सिधये धुंका भगवानं पात्रं ल्हा लिकासेंलि लोहिच्च ब्राह्मण छगू चिजागु आसन कया छखे लिक्क फेतुत । छखे लिक्क फेतुना च्वंम्ह लोहिच्च ब्राह्मणयात भगवानं थथे आज्ञा जुया बिज्यात—

“लोहिच्च ! धात्थें छु छके थुजागु मखुगु दृष्टि उत्पन्न जूगु खःला—थन श्रमण वा ब्राह्मणद्वारा कुशल धर्म अधिगमन याःसां तवि थुजागु कुशल धर्म अधिगमन जूगु खँ मेपित मकनेमा । (छाय्धाःसां) छम्हं मेम्हसियात छु हे याये फइ ? गथेकि—थ्व ला पुलांगु बन्धन चफुना नं हानं मेगु न्हूगु बन्धन दय्क वनेथें हे जक जुइगु जुल उकि थुगुयात जि मखुगु लोभ-धर्म खः धका धाये (छाय्धाःसां) छम्हं मेम्हसियात छु हे याये फइ ?”

“खः, भो गौतम ।”

“लोहिच्च ! छं छु मती तया—छ सालवतिकाय् च्वना च्वनागु मखुला ?”

“खः, भो गौतम ! जि सालवतिकाय् च्वना च्वनागु खः ।”

“लोहिच्च !—लोहिच्च ब्राह्मण सालवतिकाय् च्वना च्वन । सालवतिकां दइगु आम्दानीं लोहिच्च ब्राह्मण याकचां जक परिभोग यायेमा, मेपित छु नं बिइमते’ धका थथे धाल धाःसा थथे धाइम्ह मनु छंगु आश्रय कया जीविका यांना च्वंपिनि निरिति हानिकारक जुइ लाकि जुइ मखु ?”

“भो गौतम ! हानिकारक जुइ ।”

“हानिकारक मनु इमिप्रति हितानुकम्पी जुइ लाकि अहितानुकम्पी जुइ ?”

“भो गौतम ! अहितानुकम्पी जुइ ।”

“अहितानुकम्पीया नुगलय् इमिप्रति मैत्री चित्त दइ लाकि शत्रुता दइ ?”

“भो गौतम ! शत्रुतायागु चित्त दइ ।”

“शत्रुतायागु चित्त दयेवं मिथ्यादृष्टि जुइ लाकि सम्यक् दृष्टि जुइ ?”

“भो गौतम ! मिथ्यादृष्टि जुइ ।”

१०. “लोहिच्च ! मिथ्यादृष्टि दुम्हसिगु निगू मध्ये छगूलि छगू गति दइ धका धया च्वना—नरक वा तिरस्चीन (पशु पंछि) योनि । लोहिच्च ! छं छु मती तया—जुजु प्रसेनजित कोशल काशी कोशल्य् च्वना च्वंगु मखुला ?”

“खः, भो गौतम !”

“लोहिच्च ! जुजु प्रसेनजित कोशल काशी कोशल्य् च्वना च्वन । काशी कोशल्य् दइगु आम्दानीं ‘जुजु प्रसेनजित कोशल याकचां जक परिभोग यायेमा, मेपित छु नं बिइ मते धका थथे धाल धाःसा थथे धाइम्ह मनु जुजु प्रसेनजितायागु आश्रय कया जीविका यांना च्वंपि छ सहित इमि सकसिगु निरिति हानिकारक जुइ लाकि जुइ मखु ?”

“भो गौतम ! हानिकारक जुइ ।”

“हानिकारक मनु इमिप्रति हितानुकम्पी जुइ लाकि अहितानुकम्पी जुइ ?”

“भो गौतम ! अहितानुकम्पी जुइ ।”

“अहितानुकम्पीया नुगलय् इमिप्रति मैत्री चित्त दइ लाकि शत्रुता दइ ?”

“भो गौतम ! शत्रुतायागु चित्त दइ ।”

“शत्रुतायागु चित्त दयेवं मिथ्यादृष्टि जुइ लाकि सम्यक् दृष्टि जुइ ?”

“भो गौतम ! मिथ्यादृष्टि जुइ ।”

“लोहिच्च ! मिथ्यादृष्टि दुम्हसिगु निगू मध्ये छगूलि छगू जक गति दइ धका धया च्वना—नरक वा तिरस्चीन योनि ।”

११. “लोहिच्च ! अथे जूसा लोहिच्च ब्राह्मण सालवतिकाय् च्वना च्वन । सालवतिकां दइगु आम्दानीं लोहिच्च ब्राह्मण याकचियात जक परिभोग यायेमा, मेपित छु नं बिइमते’ धका थथे धाल धाःसा थथे धाइम्ह मनु छंगु आश्रय कया जीविका यांना च्वंपिनि निरिति हानिकारक जुइ । हानिकारक जुइम्ह मनु अहितानुकम्पी जुइ । अहितानुकम्पीया नुगलय् शत्रुता दइ । शत्रुता चित्त दुम्ह मिथ्यादृष्टि जुइ । लोहिच्च ! अथे हे गुम्हसिनं थथे धाइ—‘यन श्रमण वा ब्राह्मणद्वारा कुशल धर्म अधिगमन यासां तबि थुजागु कुशल धर्म अधिगमन यांना मेपित

मकनेमा (छाय्धाःसां) छम्हं मेम्हसित छु हे याये फइ ... पे० ...। अनलि थये धाईपि उँपि कुलपुत्रपि तथागतद्वारा देसित धर्म विनयय् वया इमिसं थुजागु महान विशेषता प्राप्त याइ—स्रोतापत्तिफल, सकृदागामिफल, अनागामिफल तथा अरहत्त्व नं साक्षात्कार याइ । गुपि दिव्य लोकय् थ्यंकेत दिव्यगर्भं परिपक्व याइ, इमिगु निरिति (थये धाःम्ह) उम्ह पुरुष हानिकारक जुइ । हानिकारक जुइम्ह मनु अहितानुकम्पी जुइ । अहितानुकम्पीया चित्तय् शत्रुता दइ । शत्रुता दयेवं मिथ्यादृष्टि जुइ । लोहिच्च ! मिथ्यादृष्टि दुम्हसिया निगू मध्ये छगूलि छगू जक गति दइ धया चवना—नरक वा तिरश्चीन योनि ।”

१२. “लोहिच्च ! (थये हे) जुजु प्रसेनजित कोशल काशी कोशलय् चवना चवन । काशी कोशलय् दइगु आम्हानीं जुजु प्रसेनजित कोशल याकचां जक परिभोग यायेमा, मेपित छु नं बिइमते धका थये धाल धाःसा थये धाइम्ह मनु जुजु प्रसेनजितयागु आश्रय कया जीविका याना च्वंपि छ सहित इमि सकसिगु निरिति हानिकारक जुइ । हानिकारक मनु अहितानुकम्पी जुइ । अहितानुकम्पीया नुगलय् शत्रुता दइ । शत्रुतायागु चित्त दयेवं मिथ्यादृष्टि जुइ । लोहिच्च ! थये हे गुम्हसिनं धाई—‘थन श्रमण वा ब्राह्मणद्वारा कुशल धर्म अधिगमन यासां तबि थुजागु कुशल धर्म अधिगमन याना मेपित मकनेमा (छाय्धाःसां) छम्हं मेम्हसित छु हे याये फइ ।’ अनलि थये धाईपि ... छम्हं मेम्हसित छु याये फइ । थये धाईपि कुलपुत्रपि तथागतद्वारा देसित धर्म विनयय् वया इमिसं थुजागु महान विशेषता प्राप्त याइ—स्रोतापत्तिफल, सकृदागामिफल, अनागामिफल तथा अरहत्त्व नं साक्षात्कार याइ । गुपि दिव्य लोकय् थ्यंकेत दिव्यगर्भं परिपक्व याइ, इमिगु निरिति (थये धाःम्ह) उम्ह पुरुष हानिकारक जुइ । हानिकारक जुइम्ह मनु अहितानुकम्पी जुइ । अहितानुकम्पीया चित्तय् शत्रुता दइ । शत्रुता दयेवं मिथ्यादृष्टि जुइ । लोहिच्च ! मिथ्यादृष्टि दुम्हसिया निगू मध्ये छगूलि छगू जक गति दइ धया चवना—नरक वा तिरश्चीन योनि ।

३. स्वथी आक्षेप यायेवहःपिं शास्तापिं

१३. “लोहिच्च ! थुगु लोकय् स्वंगू प्रकारयापिं शास्ता (गुरु) पित आक्षेप याये माःसा आक्षेप याये-बहःजू । गुम्हसिनं थुजापि शास्तापित आक्षेप याइ—थुजागु आक्षेप यथार्थ, सत्य, धार्मिक तथा निरवध (दोष रहित) ठहरे जुइ । सु सु स्वम्ह ?

१४. “लोहिच्च ! थन सु शास्ता गुकिया निरिति छें तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जूगु खः, वं उगु श्रामण्यफल प्राप्त याःगु दइ मखुनी । श्रामण्यफल प्राप्त मजूसां वं श्रावकपित धर्मोपदेश याइ—‘थ्व छिमिगु हितया निरिति खः, थ्व छिमिगु सुखया निरिति खः ।’ वया श्रावकपिसं खें न्यनी मखु, न्हाय्पं बिइ मखु, सिइकेया निरिति मन बिइ मखु हानं थुजाम्ह शास्ताया शासनय् नं चवनी मखु । वयात (गुरुयात) थये आक्षेप यायेमाः—गुकिया निरिति आयुष्मान् छें तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जूगु खः उगु श्रामण्यफल छपिसं प्राप्त याना बिज्यागु मडुनी । श्रामण्यफल प्राप्त मजूसां छपिसं श्रावकपित धर्मोपदेश याना बिज्यात—‘थ्व छिमिगु हितया निरिति खः, थ्व छिमिगु सुखया निरिति खः ।’ उँकि हे छपिनि श्रावकपिसं खें मन्यंगु खः, न्हाय्पं मव्यूगु खः, सिइकेया निरिति मन मव्यूगु खः हानं शास्ता (गुरु) या शासनय् दत्तचित्त जुया रत जुया नं मचवंगु खः । गथे (सुं मनु) पिहाँ वम्हसिया ल्यू ल्यू वनिगु खः अथवा न्हाउने स्वया च्वम्हसित (ल्यूनें) आलिङ्कन याइगु खः, अथे जि मखुगु लोभ-धर्म धका धाये, (छाय्धाःसां) छम्हं मेम्हसित छु हे याये फइ ?” “लोहिच्च ! थ्व हे न्हापांम्ह शास्ता खः गुम्हसित आक्षेप याये

મા:સા આક્ષેપ યાયેબહ:જૂ । ગુમ્હસિનં થુજામ્હ શાસ્તાયાત આક્ષેપ યાઈ, થુજાગુ આક્ષેપ યથાર્થ, સત્ય, ધાર્મિક તથા નિરવચ્છ ઠહરે જુહ ।

૧૪. “લોહિચ્ચ ! હાનં થન સું શાસ્તા ગુકિયા નિતિ છે તોતા અનગારિક જુયા પ્રવ્રજિત જૂગુ ડ:., વં ઉગુ શ્રામણ્યફલ પ્રાપ્ત યા:ગુ દહ મહુની । શ્રામણ્યફલ પ્રાપ્ત મજૂસાં શ્રાવકપિત ધર્મોપદેશ યાઈ—‘થ્વ છિમિગુ હિતયા નિતિ ડ:., થ્વ છિમિગુ સુખયા નિતિ ડ: ।’ વયા શ્રાવકપિસં ડેં ન્યની, ન્હાય્પં વિહ, સિહકેયા નિતિ મન વિહ અથેસાં થુજામ્હ શાસ્તાયા શાસનય્ દત્તચિત્ત જુયા ચ્વની મહુ । વયાત (ગુરુયાત) થથે આક્ષેપ યાયેમા:—ગુકિયા નિતિ આયુષ્માન્ છે તોતા અનગારિક જુયા પ્રવ્રજિત જૂગુ ડ: ઉગુ શ્રામણ્યફલ છપિસં પ્રાપ્ત યાના વિજ્યાગુ મહુની । શ્રામણ્યફલ પ્રાપ્ત મજૂસાં છપિસં શ્રાવકપિત ધર્મોપદેશ યાના વિજ્યાત—‘થ્વ છિમિગુ હિતયા નિતિ ડ:., થ્વ છિમિગુ સુખયા નિતિ ડ: ।’ ડકિં હે છપિનિ શ્રાવકપિસં ડેં ન્યં, ન્હાય્પં વ્યુ, સિહકેયા નિતિ મન વ્યુ અથેસાં શાસ્તા (ગુરુ) યા શાસનય્ દત્તચિત્ત જુયા રત જુયા મચ્વં । ગથેકિ—(સું મનૂ) થ:ગુ બુહૈં પા: મચ્વંસે કતપિનિગુ બુહૈં પા: ચ્વનેમા: ધકા ધાયેથેં ‘જિ મહુગુ લોભ ધર્મ ધકા ધાયે, છમ્હં મેમ્હસિત છુ હે યાયે ફહ ?” “લોહિચ્ચ ! થ્વ હે નિમ્હમ્હ શાસ્તા ડ: ગુમ્હસિત આક્ષેપ યાયે મા:સા આક્ષેપ યાયેબહ:જૂ । ગુમ્હસિનં થુજામ્હ શાસ્તાયાત આક્ષેપ યાઈ, થુજાગુ આક્ષેપ યથાર્થ, સત્ય, ધાર્મિક તથા નિરવચ્છ ઠહરે જુહ ।

૧૬. “લોહિચ્ચ ! હાનં થન સું શાસ્તા ગુકિયા નિતિ છે તોતા અનગારિક જુયા પ્રવ્રજિત જૂગુ ડ:., વં ઉગુ શ્રામણ્યફલ પ્રાપ્ત યા:ગુ દહ । શ્રામણ્યફલ પ્રાપ્ત યાના વં શ્રાવકપિત ધર્મોપદેશ યાઈ—‘થ્વ છિમિગુ હિતયા નિતિ ડ:., થ્વ છિમિગુ સુખયા નિતિ ડ: ।’ વયા શ્રાવકપિસં ડેં ન્યની મહુ, ન્હાય્પં વિહ મહુ, સિહકેયા નિતિ મન વિહ મહુ, પરન્તુ થુજામ્હ શાસ્તાયા શાસનય્ દત્તચિત્ત જુયા ચ્વની । વયાત (ગુરુયાત) થથે આક્ષેપ યાયેમા:—ગુકિયા નિતિ આયુષ્માન્ છે તોતા અનગારિક જુયા પ્રવ્રજિત જૂગુ ડ: ઉગુ શ્રામણ્યફલ છપિસં પ્રાપ્ત યાના વિજ્યાગુ ડુ । શ્રામણ્યફલ પ્રાપ્ત છપિસં શ્રાવકપિત ધર્મોપદેશ યાના વિજ્યાત—‘થ્વ છિમિગુ હિતયા નિતિ ડ:., થ્વ છિમિગુ સુખયા નિતિ ડ: ।’ ડકિં હે છપિનિ શ્રાવકપિસં ડેં મન્યંગુ ડ:., ન્હાય્પં મઢ્યુગુ ડ:., સિહકેયા નિતિ મન મઢ્યુગુ ડ: અથેસાં શાસ્તા (ગુરુ) યા શાસનય્ દત્તચિત્ત જુયા રત જુયા ચ્વંગુ ડ: । ગથે (સું મનૂ) પુલાંગુ ગથ: પ્યના નં હાનં મેગુ ગથ: ચિહગુ ડ: અથે હે જિ મહુગુ લોભ-ધર્મ ધકા ધાયે, (છાય્ધા:સાં) છમ્હં મેમ્હસિત છુ હે યાયે ફહ ?” “લોહિચ્ચ ! થુપિ હે સ્વમ્હમ્હ શાસ્તા ડ: ગુમ્હસિત આક્ષેપ યાયે મા:સા આક્ષેપ યાયે બહ:જૂ । ગુમ્હસિનં થુજામ્હ શાસ્તાયાત આક્ષેપ યાઈ, થુજાગુ આક્ષેપ યથાર્થ, સત્ય, ધાર્મિક તથા નિરવચ્છ ઠહરે જુહ ।

૪. આક્ષેપ યાયેબહ: મજૂમ્હ શાસ્તા

૧૭. થથે આજ્ઞા જુયા વિજ્યાયેવં લોહિચ્ચ બ્રાહ્મણં ભગવાનયાત થથે ધાલ—“ભો ગૌતમ ! થ્વ લોકય્ અજામ્હ શાસ્તા નં ડુલા ગુમ્હસિત આક્ષેપ યાયેબહ: મજૂ ?”

“ડુ, લોહિચ્ચ ! થ્વ લોકય્ અજામ્હ શાસ્તા નં ડુ ગુમ્હસિત આક્ષેપ યાયેબહ: મજૂ ।”

“ભો ગૌતમ ! વસપોલ ગજામ્હ શાસ્તા ડ: ગુમ્હસિત થ્વ લોકય્ આક્ષેપ યાયેબહ: મજૂ ?”

“લોહિચ્ચ ! થન, થ્વ લોકય્ તથાગત અરહત્, સમ્યક્સમ્બુદ્ધ ... ઉત્પન્ન જુયા વિજ્યાઈ । ... પે૦ ... (ગથે સામઝ્જફલ-સુત્તય્ ડુ અથે હે ‘લોહિચ્ચ’ યાત સમ્બોધન યાના થન વિસ્તારં પૂવંકા બ્વનેમા:) લોહિચ્ચ ! થુકથં મિશ્સુ સીલ સમ્પન્ન જુહ ... પે૦ ... પ્રથમ ધ્યાન પ્રાપ્ત યાના વિહાર યાના ચ્વની । લોહિચ્ચ ! ગુમ્હ શાસ્તાયાગુ

आश्रय कया श्रावकं थुजागु महान विशेषता प्राप्त याइ । लोहिच्च ! अजाम्ह शास्तायात आक्षेप यायेबहः मजू । गुम्हसिनं थुजाम्ह शास्तायात आक्षेप याइ, अजागु आक्षेप अयथार्थं, असत्य, अधार्मिक तथा दोषपूर्ण जुइ । ... पे० ... द्वितीय ध्यान ... पे० ... तृतीय ध्यान ... पे० ... चतुर्थ ध्यान प्राप्त याना च्वनी । लोहिच्च ! गुम्ह शास्तायागु आश्रय कया श्रावकं थुजागु महान विशेषता प्राप्त याइ । लोहिच्च ! अजाम्ह शास्तायात आक्षेप यायेबहः मजू । गुम्हसिनं थुजाम्ह शास्तायात आक्षेप याइ, अजागु आक्षेप अयथार्थं, असत्य, अधार्मिक तथा दोषपूर्ण जुइ । ... पे० ... अनंलि उम्ह भिक्षुं ज्ञानदर्शनया निर्ति चित्तयात बढे याइ, चित्तयात क्वछुकी । लोहिच्च ! गुम्ह शास्तायागु आश्रय कया श्रावकं थुजागु महान विशेषता प्राप्त याइ । लोहिच्च ! अजाम्ह शास्तायात आक्षेप यायेबहः मजू । गुम्हसिनं थुजाम्ह शास्तायात आक्षेप याइ, अजागु आक्षेप अयथार्थं, असत्य, अधार्मिक तथा दोषपूर्ण जुइ । ... पे० ... थुकथं समाहित चित्त जुइवं ... पे० ... आस्रवक्षय जुइगु ज्ञानपाखे चित्तयात बढे याइ, चित्तयात क्वछुकी ... पे० ... आः मेगु हानं जन्म मंत घका नं सिइकी । लोहिच्च ! गुम्ह शास्तायागु आश्रय कया श्रावकं थुजागु महान विशेषता प्राप्त याइ । लोहिच्च ! अजाम्ह शास्तायात आक्षेप यायेबहः मजू । गुम्हसिनं थुजाम्ह शास्तायात आक्षेप याइ, अजागु आक्षेप अयथार्थं, असत्य, अधार्मिक तथा दोषपूर्ण जुइ ।”

१८. थये आज्ञा जुया बिज्यायेवं लोहिच्च ब्राह्मणं भगवानयात थये बन्ति यात—“गौतम ! गथे सुं मनुखं नरकया भीरय् कुतुं वना च्वंम्ह मनुया सँ ज्वना साला माथं वंथाय् (सुरक्षित थासय्) तइगु खः अथे हे नरक भीरं कुतुं वना च्वंम्ह जित छलपोलं साला माथं वंथाय् तथा बिज्यात । धन्य खः, भन्ते ! धन्य खः, भन्ते !! गथे भोपुइका तःगुयात थपुइका बिहगुथें वा तोपुया तःगुयात उला बिहगुथें वा लं तना च्वंम्हसित लं क्यना बिहगुथें वा छ्यूंथाय् चिकंमत च्याका बिहवं मिखा दुम्ह रूप खनिगुथें हे भन्ते ! भगवानं अनेक कथं धर्म प्रकाश याना बिज्यात । आः जि छलपोल भगवानया शरणय् वने, धर्म व भिक्षुसङ्घया शरणय् वने । थौनिसें भगवानं जित आजीवन शरणय् वम्ह उपासक खः धया स्वीकार याना बिज्याहुँ ।”

Dhamma.Digital

लोहिच्च-सुत्त क्वचाल ।

—:०:—

१३. तेविज्ज-सुत्त

१. वाशिष्ठ व भारद्वाजयागु मार्ग-अमार्गयागु खँ

१. थये जि न्यना । छगू समयय् भगवान् न्यासल भिक्षुमहासङ्घ ब्वना कोशल राज्यय् चारिका यायां गन मनसाकट धयागु कोशल ब्राह्मणपिनिगु गां दु अन बिज्यात । अन भगवान् मनसाकटया उत्तरपाखे च्वंगु अचिरवती खुसी सिथय् च्वंगु आम्रवनय् विहार याना बिज्यात ।

२. उगु समयय् आपालं नांदेपि महाशाल (धनीकुलयापि) ब्राह्मणपि मनसाकटय् च्वना च्वन । गथेकि—चङ्की ब्राह्मण, तारुक्ष (तारुखो) ब्राह्मण, पुष्करसाति ब्राह्मण, जानुश्रोणी ब्राह्मण, तोदेय्य ब्राह्मण तथा थये हे मेमेपि महाशाल ब्राह्मणपि नं च्वना च्वन ।

३. अनंलि उगु इलय् वाशिष्ठ व भारद्वाज माणवकपि लय् चाहू वना च्वंबले लय् बिचय् हे इमि मार्ग व अमार्गयागु खँ पिहाँ बल । अनंलि वाशिष्ठ माणवकं थये धाल—“थ्व हे तप्यंगु लैपु (मार्ग) खः थ्व हे लैपु अन (ब्रह्माया थाय्) थ्यंका बिइ, पार तरे याना बिइ, थ्व हे लैपु ब्राह्मणयागु सहवासय् थ्यंका बिइगु खः गुगु मार्ग पुष्करसाति ब्राह्मणं क्यंगु खः ।’ भारद्वाज माणवकं नं थये धाल—तारुण ब्राह्मणं धाःगु (क्यंगु) लैपु हे तप्यंगु खः व हे लैपु जक अन थ्यंका बिइ, पार तरे याना बिइ, व हे लैपु जक ब्रह्मायागु सहवासय् थ्यंका बिइगु खः ।’ वाशिष्ठ माणवकं भारद्वाज माणवकयात खं न्यंके मफुत न त भारद्वाज माणवकं हे वाशिष्ठ माणवकयात खं न्यंके फुगु खः ।

४. अनंलि वाशिष्ठ माणवकं भारद्वाज माणवकयात सतल—“भारद्वाज ! श्रमण गौतम शाक्यपुत्र शाक्यकुलं प्रव्रजित जुया आः मनसाकटया उत्तरपाखे च्वंगु अचिरवती खुसीया सिथय् च्वंगु आम्रवनय् विहार याना बिज्याना च्वन । वसपोल भगवान् गौतमयागु थुजागु कल्याण कीर्ति शब्द फैले जुया च्वन—‘वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध, विदयाचरणं सम्पन्न, सुगत, लोकविद्, अनुत्तर, पुरुषर्षित दमन याइम्ह सारथी, देव व मनुष्यपिनि शास्ता तथा बुद्ध भगवान् खः । भारद्वाज ! कीपि गन श्रमण गौतम बिज्याना च्वंगु दु, अन वना वसपोलयाके थ्व खँ न्यने । श्रमण गौतमं गथे आज्ञा जुया बिज्याइ अथे हे कीसं स्वीकार याये ।’ “ज्यू, हवस्” धया भारद्वाज माणवकं वाशिष्ठ माणवकयात लिसः बिल ।

५. अनंलि वाशिष्ठ व भारद्वाज माणवक गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु, अन वन । वना भगवानयात सम्मोदन यात । सम्मोदनीय कुशलवार्ता याये धुंका छखे लिक्क फेतुत । छखे लिक्क फेतुना च्वंम्ह वाशिष्ठ माणवकं भगवानयात थये बित्ति यात—“भो गौतम ! जिपि निम्ह लैय् चाहू वना च्वनाबले लैय् बिचय् हे

जिमि दशुइ मार्ग व अमार्गयागु खँ पिहाँ वल । जि थये धया—‘एव हे तप्यंगु लँपु (मार्ग) खः, एव हे लँपु अन थ्यंका बिइ, पार तरे याना बिइ, एव हे लँपु ब्रह्मायागु सहवासय् थ्यंका बिइगु खः गुगु मार्ग पुष्करसाति ब्राह्मण क्यंगु खः ।’ भारद्वाज माणवकं थये धाल—‘तारुक्ष ब्राह्मणं धाःगु लँपु हे तप्यंगु खः, व हे लँपु जक अन थ्यंका बिइ, पार तरे याना बिइ व हे लँपु जक ब्रह्मायागु सहवासय् थ्यंका बिइगु खः ।’ भोगौतम ! जिपि निम्हेसिया विचय् एव हे खँय् विग्रह, विवाद व नानावाद जुल ।”

६. “वाशिष्ठ ! छं थये धाल—‘एव हे तप्यंगु लँपु खः, एव हे लँपु अन (ब्रह्माया थाय्) थ्यंका बिइ, पार तरे याना बिइ, एव हे लँपु ब्रह्मायागु सहवासय् थ्यंका बिइगु खः, गुगु मार्ग पुष्करसाति ब्राह्मण क्यंगु खः ।’ भारद्वाज माणवकं थये धाल—‘तारुक्ष ब्राह्मणं धाःगु लँपु हे तप्यंगु खः, व हे लँपु जक अन थ्यंका बिइ, पार तरे याना बिइ, व हे लँपु जक ब्रह्मायागु सहवासय् थ्यंका बिइगु खः । वाशिष्ठ ! छु खँय् छिनि विग्रह, विवाद व नानावाद जूगु ?”

७. “भोगौतम ! मार्ग-अमार्गयागु खँय् । गथे अद्वरिय ब्राह्मण, तित्तिरिय ब्राह्मण, छन्दोका ब्राह्मण, बह्वरिज्ज ब्राह्मणपिसं नाना थरीयागु मार्ग (लँपु) कना वन, अथेन्हं उपि फुक्क मार्ग अन हे (ब्रह्माया थाय्) थ्यंका बिइगु खः, ब्रह्मायागु सहवासय् थ्यंका बिइगु खः । भोगौतम ! गथेकि—(गनं) गां वा निगमया लिक्कस तःपु मच्छि लँपु दसां नं (आखिर) उपि फुक्क लँपु व हे गामय् वा निगमय् थ्यंका बिइगु खः । भोगौतम ! अथे हे तुं अद्वरिय ... ब्राह्मणपिसं नाना थरीयागु मार्ग कना वन, अथेन्हं उपि फुक्क मार्ग अन हे थ्यंका बिइगु खः, ब्रह्मायागु सहवासय् थ्यंका बिइगु खः ।”

२. अन्धवेणुयागु उपमाद्वारा त्रैविद्या कंगु

८. “वाशिष्ठ ! थ्यंका बिइ धया ला ?”

“खः, भोगौतम ! थ्यंका बिइ धका धया ।”

“वाशिष्ठ ! थ्यंका बिइ धया ला ?”

“खः, भोगौतम ! थ्यंका बिइ धका धया ।”

“वाशिष्ठ ! (धात्थें) थ्यंका बिइ धया ला ?”

“खः, भोगौतम ! थ्यंका बिइ धका धया ।”

“वाशिष्ठ ! छु त्रैविदध ब्राह्मणपि मध्ये ब्रह्मायात थःगु हे मिखां खंपि सुं ब्राह्मण दुला ?

“मदु, भोगौतम !”

“वाशिष्ठ ! छु त्रैविदध ब्राह्मणपि मध्ये ब्रह्मायात थःगु हे मिखां खंपि सुं आचार्य दुला ?

“मदु, भोगौतम !”

“वाशिष्ठ ! छु त्रैविदध ब्राह्मणपि मध्ये ब्रह्मायात थःगु हे मिखां खंपि सुं आचार्य प्राचार्य दुला ?”

“मदु, भोगौतम !”

“वाशिष्ठ ! छु त्रैविदध ब्राह्मणपिनि न्हेसु पुस्ता तकयापि आचार्य महायुगलपि मध्ये ब्रह्मायात थःगु हे मिखां खंपि सुं ब्राह्मण दुला ?”

“मदु, भोगौतम !”

९. “वाशिष्ठ ! छु त्रैविद्य ब्राह्मणपिनि पूर्वज ऋषि मन्त्र कर्ता, मन्त्रप्रवर्तकपि दु गुपिनिगु गुलांगु
मन्त्रबद, गीत, प्रोक्त, संहितायात आयापि त्रैविद्य ब्राह्मणपिसं अनुगायन, अनुभाषण व अनुवाचन याइगु जुया
छनि । गथेकि—अष्टक, वामक, वामदेव, विश्वामित्र, यमदग्नि, अग्निरस (अङ्गिरस), भारद्वाज, वाशिष्ठ,
कश्यप व भृगु । छु इमिसं—जिमिसं सियागु दु, खनागु दु, ब्रह्मा गन दु, सुयाथाय् दु, गुथाय् दु धाःगु न्यनागु
दुला ?”

“महु, भो गीतम !”

१०. “वाशिष्ठ ! अथे जूसा त्रैविद्य ब्राह्मणपि मध्ये छम्हसिनं नं ब्रह्मायात थःगु मिखां खंपि महु
खनि, ... छम्ह आचार्यं नं ..., छम्ह आचार्य-प्राचार्यं नं ..., न्हेगु पुस्ता तकयापि आचार्य महायुगलं नं ... त्रैविद्य
ब्राह्मणपिनि पूर्वज ऋषि यन्त्रकर्ता, मन्त्रप्रवर्तकपि ... मध्ये छम्हसिनं नं ब्रह्मायात थःगु मिखां खंगु महु खनि !

११. “वाशिष्ठ ! छं छु मती तथा—अथे जूसेलि उर्पि त्रैविद्य ब्राह्मणपिनिगु खँ प्रमाणरहित जुइगु जुल
महुसा ?”

“भो गीतम ! अथे जूसेलि अवश्य उर्पि त्रैविद्य ब्राह्मणपिनिगु खँ प्रमाणरहित जुइगु जुल ।”

“धन्य, वाशिष्ठ ! त्रैविद्य ब्राह्मणपिसं स्युगु हे मखु, खंगु हे मखु, अथेन्हं थ्व हे मार्ग तप्यंगु खः, थ्व हे
लेंपु अन थ्यकीगु खः, थ्व हे मार्ग ब्रह्मायागु सहवास्य् थ्यंका बिइ धका उपदेश बिइ योग्य मजु ।”

१२. “वाशिष्ठ ! गथेकि—अन्धवेणी परम्परायापि मनूत मध्येयापिसं नं न्हापायाम्हं खनी, न दथुयाम्हं
खनी, न लिपायाम्हं हे खनीगु खः; वाशिष्ठ ! थथे हे त्रैविद्य ब्राह्मणपिनिगु धापू नं अथे हे जुया च्वंगु खना—न
न्हापायाम्हं खन, न दथुयाम्हं खन, न लिपायाम्हं हे खंगु जुल । उर्पि त्रैविद्य ब्राह्मणपिनिगु थ्व धापू हास्यास्पद
जुइगु जुल, नां मात्रयानु-जुल, पुनःगु-जुल, तुच्छगु-जुल ।

३. ब्रह्मसहस्यता

१३. “वाशिष्ठ ! छं छु मती तथा—गथेकि—मेपि आपासिनं खथे त्रैविद्य ब्राह्मणपिसं नं चन्द्र सूर्य
गुबले व गनं उदय जुइ हानं गुबले व गनं बिना (अस्त जुया) वनी (धयागु खंगु महुला ?) (मनूतय्सं) आयाचन
यायां, स्तुति यायां, ल्हा जोज्वलपा बित्ति यायां चाचा हिला च्वंगु खंगु महुला ?”

“खं, भो गीतम ! गथे मेपि आपासिनं खथे त्रैविद्य ब्राह्मणपिसं नं चन्द्र सूर्य गुबले व गनं उदय जुइ,
हानं गुबले व गनं बिना वनी, आयाचन यायां, स्तुति यायां ल्हा जोज्वलपा बित्ति यायां चाचा हिला च्वंगु
खंगु दु ।”

१४. “वाशिष्ठ ! छं छु मती तथा—गथे मेपि आपासिनं खथे त्रैविद्य ब्राह्मणपिसं नं चन्द्र सूर्य गुबले व
गनं उदय जुइ हानं गुबले व गनं बिना वनी, आयाचन यायां, स्तुति यायां, ल्हा जोज्वलपा बित्ति यायां चाचा हिला
च्वंगु खन धाःसा छु त्रैविद्य ब्राह्मणपिसं चन्द्र सूर्ययाथाय् थ्यंकेगु ‘थ्व हे तप्यंगु लेंपु (मार्ग) खः, थ्व हे लेंपु अन
(सीधा) थ्यंका बिइ हानं थ्व हे लेंपु हे चन्द्र सूर्ययाथाय् थ्यंका बिइगु खः धका उपदेश बिइ फुला ?”

“महु, भो गीतम !”

“वाशिष्ठ ! गथे मेपि आपासिनं खथे त्रैविद्य ब्राह्मणपिसं नं चन्द्र सूर्य गुबले व गनं उदय जुइ ... अथागु
खनि थ्येक थ्येकं नं अन थ्यंके फइगु मार्ग—‘थ्व हे तप्यंगु लेंपु खः धका धाये महु खनि !’

१५. “वाशिष्ठ ! त्रैविद्य ब्राह्मणपिसं ब्रह्मायात यःगु हे मिखां खंगु महु, ... आचार्यपिसं नं यःगु हे मिखां खंगु महु, ... आचार्य-प्राचार्यपिसं नं यःगु हे मिखां खंगु महु, ... न्हेण पुस्ता तकयापि आचार्य महायुगलपिसं नं यःगु हे मिखां खंगु महु, त्रैविद्य ब्राह्मणपिनि पूर्वज ऋषी मन्त्रकर्ता, मन्त्रप्रवर्तकपि ... दुगु खः ... (इमिसं) नं ब्रह्मायात यःगु मिखां खंगु महु ... इमिसं यथे मधाः—‘जिमिसं थ्व स्यू, जिमिसं थ्व खं—गन ब्रह्मा दु, गुथाय् ब्रह्मा दु, गन थासय् ब्रह्मा दु । त्रैविद्य ब्राह्मणपिसं यथे नं मधाः—‘जिमिसं थ्व मस्यू, जिमिसं थ्व मखं’ अथेन्ह इमिसं अन थ्यंकेगु मार्गया उपदेश बिइगु जुया च्वन—‘थ्व हे तप्यंगु लेंपु खः, थ्व हे लेंपु’ अन थ्यंका बिइ, पार तरे याना बिइ, थ्व हे लेंपु’ ब्रह्मायागु सहवासय् थ्यंका बिइगु खः ।’

१६. “वाशिष्ठ ! छं छु मती तया—अथे जूसैलि उपि त्रैविद्य ब्राह्मणपिनिगु खं प्रमाणरहित जुइगु जुल मखुला ?”

“भो गौतम ! अथे जूसैलि अवश्य नं उपि त्रैविद्य ब्राह्मणपिनिगु खं प्रमाणरहित जुइगु जुल ।”

“धन्य, वाशिष्ठ ! त्रैविद्य ब्राह्मणपिसं स्यूगु हे मखु, खंगु हे मखु, अथेन्ह थ्व हे मार्गं तप्यंगु खः, थ्व हे लेंपु’ अन थ्यंकीगु खः, थ्व हे मार्गं ब्रह्मायागु सहवासय् थ्यंका बिइ’ धका उपदेश बिइ योग्य मजू ।”

(क) जनपदकल्याणीयागु उपमा

१७. “वाशिष्ठ ! गथेकि—सुं मनुखं ‘जि जनपदयाम्ह जनपदकल्याणी यः, वयात यथेका च्वना धका धाइ ।’ यथे धायेवं—‘हे मनु ! गुम्ह जनपदकल्याणी छं यथेका च्वनाम्ह खः, व क्षत्री ला, ब्राह्मण ला, वैश्य ला, शूद्र ला धयागु छं स्यूला’ धका वयाके न्यनेवं वं यथे धाइ—‘जि मस्यू ।’ ‘गुम्ह जनपदकल्याणी छं यःम्ह खः, यथेका च्वंम्ह खः वयागु छु नां, छु गोत्र, तःमिह ला, चीधिम्ह ला, मक्रीनाम्ह ला, हाकुम्ह ला, तुयूम्ह ला, सनाऊ बवा म्ह ला, गामय् च्वंम्ह ला, निगमय् च्वंम्ह ला, नगरय् च्वंम्ह ला धयागु छं स्यूला’ धका वयाके न्यनेवं वं यथे धाइ—‘जि मस्यू ।’ हानं नं उम्ह मनूयाके—‘हे मनु ! अथेसा छं सि हे मसूम्ह, खं हे मखंम्हसित यथेका च्वनागु जुलका मखुला’ धका न्यनेवं वं धाइ—‘खः ।’

१८. “वाशिष्ठ ! छं छु मती तया—अथे जूसैलि उम्ह मनूयागु खं प्रमाणरहित जुइगु जुल मखुला ?”

“भो गौतम ! अथे जूसैलि अवश्य नं उम्ह मनूयागु खं प्रमाणरहित जुइगु जुल ।”

१९. “वाशिष्ठ ! अथे हे तुं, त्रैविद्य ब्राह्मणपिसं ब्रह्मायात यःगु हे मिखां खंगु महु, ... आचार्यपिसं नं ... आचार्य-प्राचार्यपिसं नं ... न्हेण पुस्ता तकयापि आचार्य महायुगलपिसं नं ... त्रैविद्य ब्राह्मणपिनि पूर्वज ऋषी मन्त्रकर्ता, मन्त्रप्रवर्तकपि ... दुगु खः ... (इमिसं) नं ब्रह्मायात यःगु मिखां खंगु महु ... इमिसं यथे मधाः—‘जिमिसं थ्व स्यू, जिमिसं थ्व खं—गन ब्रह्मा दु ... । त्रैविद्य ब्राह्मणपिसं यथे नं मधाः—‘जिमिसं थ्व मस्यू, जिमिसं थ्व मखं’ अथेन्ह इमिसं अन थ्यंकेगु मार्गया उपदेश बिइगु जुया च्वन—‘थ्व हे तप्यंगु लेंपु खः, थ्व हे लेंपु’ अन थ्यंका बिइ, थ्व हे लेंपु’ ब्रह्मायागु सहवासय् थ्यंका बिइगु खः ।”

२०. “वाशिष्ठ ! छं छु मती तया—अथे जूसैलि उपि त्रैविद्य ब्राह्मणपिनिगु खं प्रमाणरहित जुइगु जुल मखुला ?”

“भो गौतम ! अथे जूसैलि अवश्य नं उपि त्रैविद्य ब्राह्मणपिनिगु खं प्रमाणरहित जुइगु जुल ।”

“धन्य, वाशिष्ठ ! त्रैविद्य ब्राह्मणपिसं स्यूगु हे मखु, खंगु हे मखु अथेन्हं ध्व मार्गं तप्यंगु खः, ध्व हे लेंपु अन ध्यंकीगु खः, पार तरे याना बिइगु खः, ध्व हे मार्गं ब्रह्मायागु सहवास्य ध्यंका बिइ' धका उपदेश बिइ योग्य मजू ।”

(ख) स्वाहानेयागु उपमा

२१. “वाशिष्ठ ! गथेकि— सुं मनुखं प्यकालेंय च्वंगु प्रासादय गयेया निति स्वाहाने दयेका च्वनी । अले सुं लें जवानं वयाके न्यनी—‘हे मनु ! छं गुगु प्रासादय गयेया निति स्वाहाने दयेका च्वनागु खः उगु प्रासाद गुहे ला पूर्वय ला ला, दक्षिणय ला ला, पश्चिमय ला ला अथवा उत्तरय ला ला, तःजाः ला, चीजाः ला, विचेयागु (मझीला) जाः ला, छं स्यूना' धका वयाके न्यनेवं वं ‘मस्यू' धका धाइ ।

“वयाके हानं न्यनी—‘छं सि हे मस्यू, खं हे मखंसां प्रासाद गयेया निति स्वाहाने दयेका च्वनागु जुल मखुला ?’ धका न्यनेवं वं ‘खः’ धका धाइ ।

२२. “वाशिष्ठ ! छं छु मती तया—अथे जूसेंलि उम्ह मनूयागु खँ प्रमाणरहित जुइगु जुल मखुला ?”

“भो गौतम ! अथे जूसेंलि अवश्य नं उम्ह मनूयागु खँ प्रमाणरहित जुइगु जुल ।”

२३. “वाशिष्ठ ! अथे हे तुं, त्रैविद्य ब्राह्मणपिसं ब्रह्मायात थःगु हे मिखां खंगु मडु ... आचार्यपिसं नं ... पे० ... ध्व हे लेंपु ब्रह्मायागु सहवास्य ध्यंका बिइगु खः ।”

२४. “वाशिष्ठ ! छं छु मती तया—अथे जूसेंलि उर्पि त्रैविद्य ब्राह्मणपिनिगु खँ प्रमाणरहित जुइगु जुल मखुला ?”

“भो गौतम ! अथे जूसेंलि अवश्य नं ...”

“धन्य, वाशिष्ठ ! त्रैविद्य ब्राह्मणपिसं स्यूगु हे मखु, खंगु हे मखु अथेन्हं ध्व हे मार्गं तप्यंगु खः ... ब्रह्मायागु सहवास्य ध्यंका बिइ' धका उपदेश बिइ योग्य मजू ।”

(ग) अचिरवती नदीयागु उपमा

२५. “वाशिष्ठ ! गथेकि कोखं लः त्वने फूगु पाय्जा गु अचिरवती खुसी पार जुया वने मा.म्ह मनुखं उगु खु गियागु तीरय थंयकः वयालि वं वारी च्वना पारीयागु तीरयात सःता थथे धाइ—“हे पारी सि ! छ थन वा । हे पारी सि ! छ थन वा ।”

२६. “वाशिष्ठ ! छं छु मती तया—छु उम्ह मनुखं वारी सी च्वना सःतल ध्राःसा, आह्वानयागु कारणं, आयाचनयागु कारणं, प्रार्थनायागु कारणं, अभिनन्दनयागु कारणं अचिरवती खुसीयागु उखे च्वंगु पारी सि वारी-थंयकः वइला ?”

“वइ मखु, भो गौतम !”

२७. “वाशिष्ठ ! अथे हे तुं, त्रैविद्य ब्राह्मणपिसं ब्राह्मणकारक धर्मयात त्याग याना अब्राह्मणकारक धर्मयात ग्रहण याना थथे प्रार्थना याइगु जुया च्वन—‘इन्द्रयात आह्वान याना च्वना (इन्द्रमह्वयाम), सोमयात आह्वान याना च्वना, वरुणयात आह्वान याना च्वना, ईशानयात आह्वान याना च्वना, प्रजापतियात आह्वान याना च्वना, ब्रह्मायात आह्वान याना च्वना, महेन्द्रयात आह्वान याना च्वना, यमयात आह्वान याना च्वना ।”

“वाशिष्ठ ! उपि त्रैविद्य ब्राह्मणपिसं ब्राह्मणकारक धर्मयात त्याग याना अब्राह्मणकारक धर्मयात ग्रहण याना थये प्रार्थना याये मात्रं ... देह त्याग याना सिइ धुंका ब्रह्मसहवास्य् ध्यंक वनी धका धाइगु सम्भव मजू ।

२८. “वाशिष्ठ ! गथेकि— ... ध्व अचिरवती खुसी पार तरे जुइ माःम्ह मनु वया वारी च्वना (थःत) बवातुक सिखलं रहाती चिना च्वन धाःसा छु पार तरे जुया वने फइला ?”

“फइ मखु, भो गौतम !”

२९. “वाशिष्ठ ! अथे हे ध्व पञ्चकाम गुणयात आर्यविनयय् सिखः नं धाइ, बन्धन नं धाइ । छु छु न्यागू ? चक्षुविज्ञेय इष्ट, कान्त, मनाप, प्रियरूप, कामूपसंहित (राग उत्पन्न याइम्ह) व रजनीय रूप; श्रोतविज्ञेय ... शब्द; घ्राणविज्ञेय ... गन्ध; जिह्वाविज्ञेय ... रस व कायविज्ञेय इष्ट, कान्त, मनाप, प्रियरूप, कामूपसंहित व रजनीय स्पर्श ।

थुपि न्यागू (पंच) काम विषययात आर्यविनयय् सिखः नं धाइ, बन्धन नं धाइ । थुजागु न्यागू विषयय् त्रैविद्य ब्राह्मणपि लोभी जुया, मूर्छित जुया, दुवे जुया, दोष मखंम्ह जुया मुक्त जुइगु मसिइका विषय भोग याना च्वनी । वाशिष्ठ ! थुकथं उपि त्रैविद्य ब्राह्मणपिसं ब्राह्मणकारक धर्मयात त्याग याना अब्राह्मणकारक धर्मयात ग्रहण याना ... पञ्चकाम विषयय् लोभी जुया ... मुक्त जुइगु मसिइका विषय भोग यायां काम-विषययागु सिखःयागु पाशय् लाना देह त्याग याना सिइ धुंका ब्रह्मसहवाय् ध्यंक वनी धका धाइगु सम्भव मजू ।”

३०. “वाशिष्ठ ! गथेकि—कोखं लः त्वने फूगु पाय्जाःगु अचिरवती सुखी पार जुया वनेमाःम्ह मनुखं उगु खुमीयागु तीरय् ध्यंकः वयालि वं थःगु छ्द्यनंनिसैं म्ह छ्द्यन्हं कापतं तोपुया च्वन धाःसा छु व पार तरे जुया वने फइला ?”

“फइ मखु, भो गौतम !”

३१. “वाशिष्ठ ! अथे हे ध्व न्यागू नीवरणयात आर्यविनयय् ‘आवरण’ धका नं धाइ, ‘निवरण’ धका नं धाइ ‘बन्धन’ (ओताहा) धका नं धाइ, ‘हितु हिनइगु (परियोनाहा)’ धका नं धाइ । छु छु न्यागू ? कामच्छन्द नीवरण, व्यापाद नीवरण, शीनमिद्ध नीवरण, उद्धच्च-कुक्कुच्च नीवरण (शारीरिक व मानसिक अस्थिरपना) व विचिकिच्छा नीवरण । वाशिष्ठ ! ध्व हे न्यागू नीवरणयात आर्यविनयय् ‘आवरण’ धका नं धाइ, नीवरण’ धका नं धाइ ‘बन्धन’ धका नं धाइ, ‘हितु हिनइगु (परियोनाहा)’ धका नं धाइगु जुया च्वन ।

३२. “वाशिष्ठ ! ध्व हे न्यागू नीवरणं त्रैविद्य ब्राह्मणपित हिनातःगु, तोपुया तःगु, चिना तःगु दु । वाशिष्ठ ! थुकथं उपि त्रैविद्य ब्राह्मणपिसं ब्राह्मणकारक धर्मयात त्याग याना अब्राह्मणकारक धर्मयात ग्रहण याना ... न्यागू नीवरणं हिका, तोपुइका, चिइका देह त्याग याना सिइ धुंका ब्रह्मसहवास्य् ध्यंक वनी धका धाइगु सम्भव मजू ।”

४. ब्रह्मा सपरिग्राही लाकि अपरिग्राही

३३. “वाशिष्ठ ! छं छु मती तया—वयोवृद्ध थाकलिपि आचार्य-प्राचार्य ब्राह्मणपिसं ब्रह्मायात सपरिग्राही धाइ लाकि अ-परिग्राही धाइ धका न्यनागु दु ?”

“भो गौतम ! अ-परिग्राही ।”

“वैरचित्त दुम्ह लाकि अ-वैर चित्त दुम्ह ?”

“भो गौतम ! अ-वैर चित्त दुम्ह ।”

“सब्बापद्य (द्वेष दुगु) चित्त दुम्ह लाकि अ-ब्बापद्य चित्त दुम्ह ?”

“भो गौतम ! अ-ब्बापद्य चित्त दुम्ह ।”

“संक्लिष्ट चित्त दुम्ह लाकि अ-संक्लिष्ट चित्त दुम्ह ?”

“भो गौतम ! अ-संक्लिष्ट चित्त दुम्ह ।”

“वशवर्ती लाकि अ-वशवर्ती ?”

“भो गौतम ! वशवर्ती ।”

“वाशिष्ठ ! छं छु मती तथा—त्रैविद्य ब्राह्मणपि सपरिग्राही लाकि अ-परिग्राही ?”

“भो गौतम ! सपरिग्राही ।”

“वैरचित्त दुपि लाकि अ-वैरचित्त दुपि ?”

“भो गौतम ! वैरचित्त दुपि ।”

“सब्बापद्य (द्वेष दुगु) चित्त दुपि लाकि अ-ब्बापद्य चित्त दुपि ?”

“भो गौतम ! सब्बापद्य चित्त दुपि ।”

“संक्लिष्ट चित्त दुपि लाकि अ-संक्लिष्ट चित्त दुपि ?”

“भो गौतम ! संक्लिष्ट चित्त दुपि ।”

“वशवर्ती लाकि अ-वशवर्ती ?”

“भो गौतम ! अ-वशवर्ती ।”

३४. “वाशिष्ठ ! त्रैविद्य ब्राह्मणपि सपरिग्राही खः, ब्रह्मा अ-परिग्राही खः । सपरिग्राहीपि त्रैविद्य ब्राह्मणपि अ-परिग्राही ब्रह्मालिसे मेल जुइ ला ? मिलन जुइ फइला ?”

“फइ मखु, भो गौतम !”

“धन्य, वाशिष्ठ ! उपि सपरिग्राहीपि त्रैविद्य ब्राह्मणपि ... सिइ धुंका अ-परिग्राही ब्रह्मायागु सहवास्य् ध्यंके फइ धयागु संभव महु ।”

“वाशिष्ठ ! त्रैविद्य ब्राह्मणपि वैर चित्त दुपि खः, ब्रह्मा अ-वैर चित्त दुम्ह खः ... । त्रैविद्य ब्राह्मणपि स-ब्बापाद चित्त दुपि खः ब्रह्मा अ-ब्बापाद चित्त दुम्ह खः ... । त्रैविद्य ब्राह्मणपि संक्लिष्ट चित्त दुपि खः, ब्रह्मा अ-संक्लिष्ट चित्त दुम्ह खः ... । त्रैविद्य ब्राह्मणपि अ-वशवर्ती खः, ब्रह्मा वशवर्ती खः । अ-वशवर्तीपि त्रैविद्य ब्राह्मणपि वशवर्ती ब्रह्मालिसे मेल जुइला ? मिलन जुइ फइला ?”

“फइ मखु, भो गौतम !”

“धन्य, वाशिष्ठ ! उपि अ-वशवर्ती त्रैविद्य ब्राह्मणपि ... सिइ धुंका वशवर्ती ब्रह्मायागु सहवास्य् ध्यंके फइ धयागु संभव महु ।”

३५. “वाशिष्ठ ! थन त्रैविद्य ब्राह्मणपि कुमार्ग्य् अलमले जुया ध्वंप्य् (दलदल्य्) फसे जुइका विषाद् प्राप्त याइ (दुःख प्राप्त याइ), गंगु सुखागु थास्य् (पुखु धका) लाल कया चवनी । अतः त्रैविद्य ब्राह्मणपिनिगु धापूयात ‘त्रैविद्य घोर जंगल’ नं धाये ज्यू, ‘त्रैविद्य जलरहित वन जंगल’ नं धाये ज्यू, हानं ‘त्रैविद्य-ब्बासन’ नं धाये ज्यू ।”

५. ब्रह्मसहवासयागु मार्ग

३६. भगवान् थुलि आज्ञा जुया बिज्यासैलि वाशिष्ठ माणवकं भगवानयात थथे बिन्ति यात—“भो गीतम ! श्रमण गीतमं ब्रह्मसहवासयागु मार्गयागु वारे सिया बिज्याः धका जि न्यनागु दु ।”

“वाशिष्ठ ! छं छु मती तया—थनं मनसाकट सःति लाकि ताःपा ?

“भो गीतम ! थनं मनसाकट सःति, ताःपा मजू ।”

३७. “वाशिष्ठ ! छं छु मती तया—थनं सुं मनु मनसाकटय् जन्म जुइ, तःधीकः नं जुइ । अन हे च्वंम्ह सुं मेम्ह मनुबं वयाके मनसाकटयागु लें न्यन घाःसा मनसाकटय् जन्म जुया तःधीकः जूम्ह उम्ह मनूयात लें कनेगुली थाकुइगु, शंका सन्देह जुइगु अथवा अलमल जुइ माःगु छुं कारण दइला ?”

“दइ मखु, भो गीतम !”

“व छु कारण ?”

“भो गीतम ! उम्ह मनु मनसाकटय् जन्म जूगु खः, तःधीकः नं जूम्ह खः । मनसाकटयागु दक्कं लें म्हसिया च्वंगुलि ।”

“वाशिष्ठ ! गथे मनसाकटय् जन्म जूम्ह, तःधीकः जूम्ह मनूयात मनसाकटयागु लें न्यनेबले ... असमल जुइ माःगु छुं कारण दइ मखुगु खः । अथे हे तथागतयाके ब्रह्मलोक वारे वा ब्रह्मलोक वनेगु लेंपु (प्रतिपदा) यागु वारे न्यनीबले अलमल जुइ माःगु छुं कारण हे दइ मखु । वाशिष्ठ ! जि ब्रह्मायात नं स्यू, ब्रह्मलोक नं स्यू, ब्रह्मलीक वनेगु लेंपु (प्रतिपदा) नं स्यू । थुगु मार्गय् लगे जुया गुलि ब्रह्मलोकय् उत्पन्न जुल' धयागु नं स्यू ।”

३८. थथे आज्ञा जुया बिज्यायेवं वाशिष्ठ माणवकं भगवानयात थथे धाल—“भो गीतम ! श्रमण गीतमं ब्रह्मलीकय् वनेगु मार्गयागु उपदेश याना बिज्याः धका जि न्यनागु दु । छलपोल गीतमं जित ब्रह्मसहवासय् ध्येके फइगु मार्गयागु उपदेश याना बिज्यासा वेश जुइ । छलपोल गीतमं ब्राह्मणपुत्रपित उद्धार याना बिज्याहुँ ।”

चतुर्न-विहार

“वाशिष्ठ ! अथे जूसा न्यं, बांलाक मन तया न्यं, कमा हथे ।”

“हवस्” धया वाशिष्ठ माणवकं भगवानयात लिसः बिल ।”

३९. भगवान् थथे आज्ञा जुया बिज्यात—“वाशिष्ठ ! थन तथागत लोकय् उत्पत्ति जुया बिज्याइ । वसपोल भगवान् अरहत् ... पे०^१ ... उम्ह भिक्षु शील सम्पन्न जुइ ... पे० ... थःके थुजागु पञ्चनीवरण प्रहीण जूगु खनेवं वयाके प्रामोदय उत्पन्न जुइ । प्रमुदित जूम्हसिया प्रीति उत्पन्न जुइ । प्रीति चित्त दुगु शरीर शान्त जुइ । शान्त जूगु कायं सुखानुभव याइ । सुखी जूगु चित्त समाधिष्ठ जुइ ।”

“उम्ह भिक्षु मैत्रीयुक्त (सहगत) चित्तयात छगू दिशाय्, निगूगु, स्वंगूगु, प्यंगूगु दिशाय् फैले याना च्वनी । च्वय्, च्वय्, च्वय् सकभनं थासय् न्यीकनं, सकतां प्रकारं सकल लोकय् मैत्री युक्त चित्तयात फैले याना च्वनी ।

१. सामञ्जसल-सुत्तय् पृ. ४१ निसं ४८ तक दुयें थनयागु बाकी खैत ‘वाशिष्ठ’ यात सम्बन्धित याना उक्तेगु ।

अथे हे तुं याना मैत्री विपुल चित्तयात ..., मैत्री सहगत (महान) चित्तयात ..., मैत्री अप्रमाण चित्तयात फैले याना चवनी, अवैरी, अब्यापध्य (अद्वेष) चित्त फैले याना चवनी । थुकथं ध्यान याना मैत्री चित्तयात उलि जक सीमित मयासे अप्रमाण मैत्री-चित्त याना भावना याइ ।”

“वाशिष्ठ ! गथेकि—सुं बलवान्म्ह शंख पुइम्ह मनुखं थःगु भतिचा कुतलं हे प्यखेरं ताये दयेक शंख पुइगु खः; वाशिष्ठ ! अथे हे तुं ... मैत्री युक्त चित्तयात छगू दिशाय्, निगूगु, स्वंगूगु, प्यंगूगु दिशा फैले याना चवनी । चवय्, कवय्, व्यथां ... सकतां प्रकारं सकल लोकय् मैत्री युक्त चित्तयात फैले याना चवनी, अथे हे तुं याना ... अवैरी, अब्यापध्य चित्त फैले याना चवनी । ... उलि जक सीमित मयासे अप्रमाण मैत्री-चित्त याना भावना याइ । थ्व नं ब्रह्मायाथाय् थ्यंकेगु मार्ग खः ।

“वाशिष्ठ ! हानं भिक्षु करुणा युक्त चित्तयात छगू दिशा ... पे०^१ ..., मुदिता युक्त चित्तयात नं छगू दिशा ... पे०^१ ..., उपेक्षा युक्त चित्तयात नं छगू दिशा, निगूगु, स्वंगूगु, प्यंगूगु दिशा फैले याना चवनी । चवय्, कवय्, व्यथां सकल थासय् न्यौकनं, सकतां प्रकारं सकल लोकय् उपेक्षा युक्त चित्तयात फैले याना चवनी, अथे हे तुं याना उपेक्षा विपुल चित्तयात ..., उपेक्षा महान चित्तयात ..., उपेक्षा अप्रमाण चित्तयात फैले याना चवनी ... थुकथं ध्यान याना उपेक्षा चित्तयात उलि जक सीमित मयासे, अप्रमाण उपेक्षा चित्त याना भावना याइ ।

“वाशिष्ठ ! गथेकि—सुं बलवान्म्ह शंख पुइम्ह मनुखं थःगु भतिचा कुतलं हे प्यखेरं ताये दयेक शंख पुइगु खः; वाशिष्ठ ! अथे हे तुं ... उपेक्षा चित्तयात छगू दिशा ... फैले याना चवनी ... अप्रमाण उपेक्षा चित्त याना भावना याइ । थ्व नं ब्रह्मायाथाय् थ्यंकेगु मार्ग खः ।

४०. “वाशिष्ठ ! छं छु मती तया—थथे च्वंम्ह (एवं विहारी) भिक्षु सपरिग्राही जुइ लाकि अपरिग्राही जुइ ?”

“भो गौतम ! अ-परिग्राही ।”

“वैरचित्त दुम्ह लाकि अ-वैर चित्त दुम्ह ?”

“भो गौतम ! अ-वैर चित्त दुम्ह ।”

“सब्बापद्य (द्वेष दुगु) चित्त दुम्ह लाकि अ-ब्बापद्य चित्त दुम्ह ?”

“भो गौतम ! अ-ब्बापद्य चित्त दुम्ह ।”

“संक्लिष्ट चित्त दुम्ह लाकि अ-संक्लिष्ट चित्त दुम्ह ?”

“भो गौतम ! अ-संक्लिष्ट चित्त दुम्ह ।”

“वशवर्ती लाकि अ-वशवर्ती ?”

“भो गौतम ! वशवर्ती ।”

“वाशिष्ठ ! भिक्षु नं अपरिग्राही खः, ब्रह्मा नं अपरिग्राही खः । थुकथं अपरिग्राहीम्ह भिक्षु अपरिग्राहीम्ह ब्रह्मालिसे मेल जुइ लाकि जुइ मखु ? मिलन जुइ लाकि जुइ मखु ?

“भो गौतम ! जुइ ।”

“वन्य, वाशिष्ठ ! उकि हे उम्ह अपरिग्राहीम्ह भिक्षु ... सिइ धुंका अपरिग्राहीम्ह ब्रह्मायागु सहवासय् थ्यंके फइगु संभव दु ।”

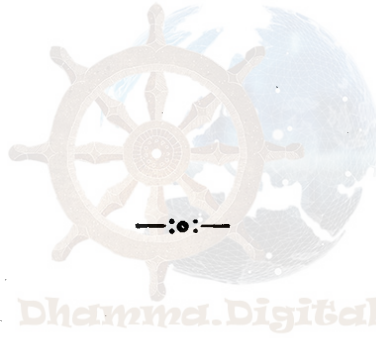
१. चवय् मैत्री युक्त चित्तयागुथें थनयागु बाकीगु खें ।

४१. “वाशिष्ठ ! अ-वैरचित्तं दुम्हं भिक्षु अ-वैरचित्तं दुम्हं ब्रह्मालिसे ..., अ-व्यापादं चित्तं दुम्हं भिक्षु अ-व्यापादं चित्तं दुम्हं ब्रह्मालिसे ..., अ-संकलिष्टं चित्तं दुम्हं भिक्षु अ-संकलिष्टं चित्तं दुम्हं ब्रह्मालिसे ... वशवर्ती भिक्षु वशवर्ती ब्रह्मालिसे मेलं जुइ लोकि जुइ मखु ? मिलनं जुइ लोकि जुइ मखु ?

“भो गौतम ! जुइ ।”

“धन्य, वाशिष्ठ ! उकिं हे उम्हं वशवर्ती भिक्षु ... सिइ धुंका वशवर्ती ब्रह्मसहवासय् ध्यंके फइगु संभवं दु ।”

४२. थुलि आत्ता जुया विज्यायेवं वाशिष्ठं व भारद्वाजं माणवकपिसं थये प्रार्थनां यात—“धन्य, भो गौतम ! धन्य, भो गौतम !! गये भोपुइका तःगुयात थपुइका बिइगुथे वा तोपुया तःगुयात उला बिइगुथे वा लें तना च्वंहासितं लें कयना बिइगुथे वा ख्यंथाय् चिकंमतं ज्याका बिइवं मिखा दुम्हं रूपं खनिगुथे हे छलपोल गौतमं अनेकं कथं धर्मं प्रकाशयाना विज्यात । आः जिपिं छलपोल गौतमयागु शरणय् वने, धर्मं व भिक्षुसङ्घयागु नं शरणय् वने । थौनिसें छलपोल गौतमं जिमितं आजीवनं शरणय् वःपि उपासकपि खः धका स्वीकारयाना विज्याहुं ।”

तेविज्ज-सुत्तं ववचाल ।

शीलस्कन्ध-वर्गं ववचाल ।

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुदस्स

सुत्तपिटक

दीघनिकाय

निगूणु सूत्र पृचः

महा-वर्ग

Dhamma.Digital

महा-वर्ग

१४. महापदान-सुत्त

१. पूर्वजन्म सम्बन्धी खँल्हाबल्हा

१. थये जि न्यना । छगू समयय् भगवान् श्रावस्ती अनाथपिण्डकया आराम जेतवनय् च्वंगु करेरिकुटी विहार याना बिज्याना च्वन । अनंलि भिक्षां लिहाँ वया भोजन याये धुंका करेरि मण्डलमालाय् (करेरि पणेशालाय्) मुना च्वपि आपालं भिक्षुपिनि दथुइ पूर्वजन्मयागु विषयय् धर्म कथा पिहाँ वया च्वन—“पूर्वजन्मय् थये खः, पूर्वजन्मय् अये खः ।”

२. भगवानं दिव्य श्रोत धातुया विशुद्ध पर्यवदानं अतिक्कन्तमानुसिकायं इपि भिक्षुपिनिगु थुगु धर्म कथा ल्हाना च्वंगु तायेका बिज्यात । अनंलि भगवान् आसनं दना गन करेरि मण्डलमाला दु अन बिज्यात । बिज्याना लाया त.गु आसनय् फेतुना बिज्यात । फेतुना बिज्याना भगवानं इपि भिक्षुपित सम्बोधन याना बिज्यात—“भिक्षुपि ! थुगु इलय् छु धर्म कथा ल्हाना च्वना ? छिमि दथुइ छु छु खँ जुया च्वन ?”

थये आज्ञा जुया बिज्यायेवं इपि भिक्षुपिसं भगवानयात थये बित्ति यात—“भन्ते ! थन जिपि भिक्षां लिहाँ वया भोजन याये धुंका करेरि मण्डलमालाय् मुना च्वनापि जिपि भिक्षुपिनि दथुइ पूर्वजन्मयागु विषयय् धर्म कथा जुया च्वंगु खः—पूर्वजन्मय् थये खः, पूर्वजन्मय् अये खः । भन्ते ! जिमिगु दथुइ थव हे खँ जुया च्वबले भगवान् थयंक बिज्यात ।”

३. “भिक्षुपि ! छु छिमि पूर्वजन्म सम्बन्धी धर्म कथा न्यने यःला ?

“भगवान् ! थव हे काल खः ! सुगत ! थव हे काल खः ! भगवान् पूर्वजन्म सम्बन्धी धर्म कथा आज्ञा जुया बिज्याहुँ । भगवानं आज्ञा जुया बिज्यागु वचन न्यना भिक्षुपिसं धारण याये ।”

“भिक्षुपि ! अये जूसा न्यं, बांलाक मन तथा न्यं, कना ह्ये ।”

“हवस्, भन्ते !” धका इपि भिक्षुपिसं भगवानयात लिप्तः बिल । भगवानं थये आज्ञा जुया बिज्यात—

२. न्हापायापिं भगवानपिं

४. “भिक्षुपिं ! थनि स्वीछगु कल्प न्हापा विपस्सी (=विपस्वी) भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध लोकय् उत्पन्न जुया बिज्यात । भिक्षुपिं ! थनि स्वीछगु कल्प न्हापा सिखी (=शिखी)!..... बुद्ध लोकय् उत्पन्न जुया बिज्यात । भिक्षुपिं ! थुगु हे स्वीछगुगु कल्पय् हे वेस्सभू (=विश्वभू) ... बुद्ध लोकय् उत्पन्न जुया बिज्यात । भिक्षुपिं ! थुगु हे भद्रकल्पय् ककुसन्ध (=ककुच्छन्द) ... बुद्ध लोकय् उत्पन्न जुया बिज्यात । भिक्षुपिं ! थुगु हे भद्रकल्पय् कोणागमन (=कोणागमन = कनकमुनि) ... बुद्ध लोकय् उत्पन्न जुया बिज्यात । भिक्षुपिं ! थुगु हे भद्रकल्पय् कस्सप (=काश्यप) ... बुद्ध लोकय् उत्पन्न जुया बिज्यात । भिक्षुपिं ! थुगु हे भद्रकल्पय् जि ... बुद्ध लोकय् उत्पन्न जुया ।

जाति

५. “भिक्षुपिं ! विपस्सी ... बुद्ध क्षत्रिय जातियाम्ह खः, क्षत्रिय कुलय् उत्पन्न जुया बिज्याम्ह खः । भिक्षुपिं ! सिखी ... बुद्ध क्षत्रिय जातियाम्ह खः, क्षत्रिय कुलय् उत्पन्न जुया बिज्याम्ह खः । भिक्षुपिं ! वेस्सभू ... बुद्ध क्षत्रिय जातियाम्ह खः, क्षत्रिय कुलय् उत्पन्न जुया बिज्याम्ह खः । भिक्षुपिं ! ककुसन्ध भगवान् ... बुद्ध ब्राह्मण जातियाम्ह खः, ब्राह्मण कुलय् उत्पन्न जुया बिज्याम्ह खः । भिक्षुपिं ! कोणागमन ... बुद्ध ब्राह्मण जातियाम्ह खः, ब्राह्मण कुलय् उत्पन्न जुया बिज्याम्ह खः । भिक्षुपिं ! कस्सप ... बुद्ध ब्राह्मण जातिया म्ह खः, ब्राह्मण कुलय् उत्पन्न जुया बिज्याम्ह खः । भिक्षुपिं ! जि ... बुद्ध क्षत्रिय जातियाम्ह खः, क्षत्रिय कुलय् उत्पन्न जुयाम्ह खः ।

Dhamma.Digital

गोत्र

६. “भिक्षुपिं ! विपस्सी ... बुद्ध कौण्डिन्य (=कोण्डञ्ज) गोत्रयाम्ह खः । भिक्षुपिं ! सिखी ... बुद्ध कौण्डिन्य गोत्रयाम्ह खः । भिक्षुपिं ! वेस्सभू ... बुद्ध कौण्डिन्य गोत्रयाम्ह खः । भिक्षुपिं ! ककुसन्ध ... बुद्ध काश्यप (=कस्सप) गोत्रयाम्ह खः । भिक्षुपिं ! कोणागमन ... बुद्ध काश्यप गोत्रयाम्ह खः । भिक्षुपिं ! कस्सप ... बुद्ध काश्यप गोत्रयाम्ह खः । भिक्षुपिं ! जि ... बुद्ध गौतम (=गौतम) गोत्रयाम्ह खः ।

आयु प्रमाण

७. “भिक्षुपिं ! विपस्सी ... बुद्धया आयु प्रमाण (=परिमाण) चेद्वल दें खः । भिक्षुपिं ! सिखी ... बुद्धया आयु प्रमाण न्हेद्वल दें खः । भिक्षुपिं ! वेस्सभू ... बुद्धया आयु प्रमाण खवीद्वल दें खः । भिक्षुपिं ! ककुसन्ध ... बुद्धया आयु प्रमाण पीद्वल दें खः । भिक्षुपिं ! कोणागमन ... बुद्धया आयु प्रमाण स्वीद्वल दें खः । भिक्षुपिं ! कस्सप ... बुद्धया आयु प्रमाण नीद्वल दें खः । भिक्षुपिं ! जिगु आयु परिमाण तःसकं म्ह जुया च्वन, पतिहाक जुया च्वन; आपालं म्ह अथवा अप्वः जुयां सन्धि दें (म्वाइ) ।

१. ‘भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध’ धका च्वनेगु ।

बोधिवृक्ष

८. “भिक्षुपि ! विपस्सी ... बुद्ध पातलि (कोको सिमा) वृक्षया क्वय् अभिसम्बुद्ध (बुद्धत्व प्राप्त) जुया विज्यात । भिक्षुपि ! सिखी ... बुद्ध पुण्डरीक (पलेस्वामा) यां क्वय् ... । भिक्षुपि ! वेस्सभू ... बुद्ध साल (धुसिमा) वृक्षया क्वय् ... । भिक्षुपि ! ककुसन्ध ... बुद्ध सिरीस (सिसीमा) वृक्षया क्वय् ... । भिक्षुपि ! कोणागमन ... बुद्ध उदुम्बर वृक्षया क्वय् ... । भिक्षुपि ! कस्सप ... बुद्ध निग्रोध (वरमा) वृक्षया क्वय् अभिसम्बुद्ध जुया विज्यात । भिक्षुपि ! हानं जि ... बुद्ध अस्सत्थ वृक्ष (वंगल सिमा) या क्वय् अभिसम्बुद्ध जुया ।

अग्रश्रावक युगल

९. “भिक्षुपि ! विपस्सी ... बुद्धया खण्ड व तस्स धयापि अग्रश्रावकपि जुया च्वन । भिक्षुपि ! सिखी ... बुद्धया अभिभू व सम्भव धयापि ... । भिक्षुपि ! वेस्सभू ... बुद्धया सोण व उत्तर धयापि ... । भिक्षुपि ! ककुसन्ध ... बुद्धया विधुर व सञ्जीव धयापि ... । भिक्षुपि ! कोणागमन बुद्धया भीयोसु व उत्तर धयापि ... । भिक्षुपि ! कस्सप ... बुद्धया तस्स व भारद्वाज धयापि अग्रश्रावकपि जुया च्वन । भिक्षुपि ! हानं जि ... सारिपुत्र व मोगल्लान धयापि अग्रश्रावकपि जुया च्वन ।

सावक सन्निपात

१०. “भिक्षुपि ! विपस्सी ... बुद्धया स्वंगू सावक सन्निपात (=शिष्य-सम्मेलन) दुगु जुल । खवीच्यागू लाख भिक्षुपिनिगु छगू शिष्य सम्मेलन जुल । छगू लाख भिक्षुपिनिगु छगू ... । (हानं) चेद्वल भिक्षुपिनिगु छगू ... । भिक्षुपि ! विपस्सी ... बुद्धया थ्व हे शिष्य-सम्मेलन जूगु जुल, फुक्व (भिक्षुपि) क्षीणास्रवपि खः ।

“भिक्षुपि ! सिखी ... बुद्धया स्वंगू शिष्य-सम्मेलन जुल । छगू लाख भिक्षुपिनिगु छगू शिष्य-सम्मेलन जुल । चेद्वल भिक्षुपिनिगु छगू ... । न्हेद्वल भिक्षुपिनिगु छगू ... । भिक्षुपि ! सिखी ... बुद्धया थ्व हे स्वंगू शिष्य-सम्मेलन जूगु जुल, फुक्व क्षीणास्रवपि खः ।

“भिक्षुपि ! वेस्सभू ... बुद्धया स्वंगू शिष्य-सम्मेलन जुल । चेद्वल भिक्षुपिनिगु छगू शिष्य-सम्मेलन जुल । न्हेद्वल भिक्षुपिनिगु छगू ... । खवीद्वल भिक्षुपिनिगु छगू ... । भिक्षुपि ! वेस्सभू ... बुद्धया थ्व हे स्वंगू शिष्य-सम्मेलन जूगु जुल, फुक्व क्षीणास्रवपि खः ।

“भिक्षुपि ! ककुसन्ध ... बुद्धया छगू जक शिष्य-सम्मेलन जुल । पीद्वल भिक्षुपि दुगु ककुसन्ध ... बुद्धया शिष्य-सम्मेलन जूगु जुल, फुक्व क्षीणास्रवपि खः ।

“भिक्षुपि ! कोणागमन ... बुद्धया छगू जक शिष्य-सम्मेलन जुल । स्वीद्वल भिक्षुपि दुगु कोणागमन ... बुद्धया शिष्य-सम्मेलन जूगु जुल, फुक्व क्षीणास्रवपि खः ।

“भिक्षुपि ! कस्सप ... बुद्धया छगू जक शिष्य-सम्मेलन जुल । नीद्वल भिक्षुपि दुगु कस्सप ... बुद्धया शिष्य-सम्मेलन जूगु जुल, फुक्व क्षीणास्रवपि खः ।

“भिक्षुपि ! हानं जि ... बुद्धया छगू जक शिष्य-सम्मेलन जुल । किनिसत्थाः भिक्षुपि दुगु जिगु छगू जक शिष्य-सम्मेलन जूगु जुल, फुक्व क्षीणास्रवपि खः ।

अग्र उपस्थाक

११. “भिक्षुपि ! विपस्सी ... बुद्धया अशोक धयाम्ह भिक्षु अग्र उपस्थाक जुल । भिक्षुपि ! सिखी ... बुद्धया खेमंकर ... । भिक्षुपि ! वेस्सभू ... बुद्धया उपसन्त ... । भिक्षुपि ! ककुसन्ध ... बुद्धया बुद्धिज ... । भिक्षुपि ! कोणागमन ... बुद्धया सोत्थिज ... । भिक्षुपि ! कस्सप ... बुद्धया सबवमित्त (सर्वमित्र) धयाम्ह भिक्षु अग्र उपस्थाक जुल । भिक्षुपि ! हानं आनन्द धयाम्ह भिक्षु जिम्ह अग्र उपस्थाक जुल ।

मातापिता

१२. “भिक्षुपि ! विपस्सी ... बुद्धया बन्धुमा (बन्धुमान) धयाम्ह जुजु बी व बन्धुमती देवी धयाम्ह मां जुया च्वन । बन्धुमा-जुजुया राजधानी बन्धुमती धयागु नगर खः ।

“भिक्षुपि ! सिखी ... बुद्धया अरुण धयाम्ह जुजु बी व पभावती देवी धयाम्ह मां जुया च्वन । अरुण जुजुया राजधानी अरुणवती धयागु नगर खः ।

“भिक्षुपि ! वेस्सभू ... बुद्धया सुप्पति (सुप्रतीत) धयाम्ह जुजु बी व यंसोवती (यशोवती) देवी धयाम्ह मां जुया च्वन । सुप्पति जुजुया राजधानी अनोमा धयागु नगर खः ।

“भिक्षुपि ! ककुसन्ध ... बुद्धया अग्गिदत्त (अग्निदत्त) धयाम्ह ब्राह्मण बी व विसाखा (विशाखा) धयाम्ह ब्राह्मणी मां जुया च्वन । भिक्षुपि ! उगु समय खेम (क्षेम) धयाम्ह जुजु जुया च्वन । खेम जुजुया राजधानी खेमवती (क्षेमवती) धयागु नगर खः ।

“भिक्षुपि ! कोणागमन ... बुद्धया यज्जदत्त (यज्ञदत्त) धयाम्ह ब्राह्मण बी व उत्तरा धम्मम्ह ब्राह्मणी मां जुया च्वन । भिक्षुपि ! उगु समय सोभ (शोभ) धयाम्ह जुजु जुया च्वन । सोभ जुजुया राजधानी सोभवती (शोभवती) धयागु नगर खः ।

“भिक्षुपि ! कस्सप ... बुद्धया ब्रह्मदत्त धयाम्ह बी व धनवती धयाम्ह ब्राह्मणी मां जुया च्वन । भिक्षुपि ! उगु समय किकी धयाम्ह जुजु जुया च्वन । किकी जुजुया राजधानी वाराणसी धयागु नगर खः ।

“भिक्षुपि ! हानं जिम्ह सुद्धोदन धयाम्ह जुजु बी व मायादेवी धयाम्ह मां जुया च्वन । कपिलवस्तु (कपिलवस्तु) धयागु नगर राजधानी खः ।

भगवानं ध्व आज्ञा जुया बिज्यात । सुगतं शुलि आज्ञा जुया आसनं दना बिज्यात ।

३. तथागतया धम्मता

१३. अम्मलि भग्गवान् बिज्याना पल्ल लिपा उप्पि भिक्षुपिनि थये खँ जुल—“आवुसो ! आश्चर्यं, आवुसो ! अद्भुत—तथागतया ऐश्वर्यं व वसपोलया महानुभावता ! तथागतं अतीतं कालं परिनिर्वाणं जुया बिज्यापि, संसारकाणु प्रपञ्चं निज्झ प्राप्तं याना बिज्यापि, थःगु मार्गायात समाप्तं याना बिज्यापि, हानं फुल्ल मार्गायात समाप्तं याना बिज्यापि, हानं फुल्ल दुःखायात अन्तं याना बिज्यापि ... (असमोत्तमं) बुद्धिं अस्स भग्गवान् बिज्यात ।

याना बिज्यात, नामं नं स्मरण याना बिज्यात, गोत्रं नं स्मरण याना बिज्यात, आयु परिमाणं नं ..., (अग्र) श्रावकपिनि युगलं नं ..., शिष्य-सम्मेलनं नं स्मरण याना बिज्यात—वसपोलपि भगवानपि थुगु जातियापि जुया च्वन, थुगु नामं, थुगु गोत्रं, थुगु शीलं, थुगु धर्मयागु, थुगु प्रज्ञायागु, थुगु प्रकारं जुइम्ह, थुगु प्रकारं विमुक्तम्ह धयागु नं आज्ञा जुया बिज्यात ।

“आवुसो ! अथे जूसा छु थ्व तथागतयागु हे शक्ति खःला गुगु शक्ति सम्पन्न जुया तथागतं अतीत कालय् परिनिर्वाण जुया बिज्याःपि ..., संसारया प्रपञ्चं मुक्तपि ... बुद्धया जन्मं नं ..., नामं नं ..., भगवानपि थुगु जातियापि ... अथवा देवतापिसं तथागतयात थ्व फुक्व खँ कं वःगुला, गुकि तथागतं अतीत कालय् परिनिर्वाण प्राप्त याना बिज्याःपि ... बुद्धपिनिगु जन्मं ..., नामं ..., वसपोलपि भगवानपि थुगु जातियापि ... । थ्व खँ इपि भिक्षुपिनिथाय् जुया च्वंगु खः ।

१४. अनंलि भगवान् संध्या इलय् ध्यानं दना गन करेरि मण्डलमाला दु अन बिज्यात । बिज्याना लाया तःगु आसनय् फेतुना बिज्यात । फेतुना भगवानं भिक्षुपित सम्बोधन याना बिज्यात—“भिक्षुपि ! आः छु खँ ल्हाना च्वना ? छु खँय् ध्यना च्वन ?”

थुलि आज्ञा जुया बिज्यायेवं भिक्षुपिसं भगवानयात थथे विन्ति यात—“भन्ते ! भगवान् बिज्यायेवं पलख लिपा हे जिमि दथुइ थुजागु खँ जुल—“आवुसो ! थ्व तःसकं आश्चर्यं व अद्भुत खः तथागतया ऐश्वर्यं व वसपोलया महानुभावता—तथागतं अतीत कालय् परिनिर्वाण जुया बिज्याःपि, संसारयागु प्रपञ्चय् विजय प्राप्त याना बिज्याःपि, थःगु मार्गयात समाप्त याना बिज्याःपि, हानं फुक्व दुःखयात अन्त याना बिज्याःपि ... बुद्धपित जन्मविसैं नं स्मरण याना बिज्यात..., नामं नं ..., गोत्रं नं ..., आयु परिमाणं नं ..., (अग्र) श्रावकया युगलं नं ..., शिष्य-सम्मेलनं नं स्मरण याना बिज्यात । वसपोल भगवानपि थुगु जातियापि जुया च्वन, थुगु नामं, थुगु गोत्रं, थुगु शीलं, थुगु धर्मयागु, थुगु प्रज्ञायागु, थुगु प्रकारं जुइम्ह, थुगु प्रकारं विमुक्तम्ह धयागु नं आज्ञा जुया बिज्यात । आवुसो ! अथे जूसा छु थ्व तथागतयागु हे शक्ति खःला गुगु शक्ति सम्पन्न जुया तथागतं अतीत कालय् परिनिर्वाण जुया बिज्याःपि ... संसारया प्रपञ्चं मुक्तपि ... बुद्धया जन्मं नं ... नामं नं ... भगवानपि थुगु जातियापि ... खँ स्मरण याना बिज्यागुला अथवा देवतापिसं तथागतयात थ्व फुक्व खँ कं वःगुला, गुकि तथागतं अतीत कालय् परिनिर्वाण जुया बिज्याःपि ... बुद्धपिनिगु जन्मं ..., नामं ..., वसपोलपि भगवान् थुगु जाति ... । थ्व खँ जिपि भिक्षुपिनि जुया च्वंबले भगवान् बिज्यात ।”

१५. “भिक्षुपि ! थ्व तथागतयागु हे शक्ति खः गुगु शक्ति सम्पन्न जुया तथागतं अतीत कालय् परिनिर्वाण जुया बिज्याःपि ... संसारया प्रपञ्चं मुक्तपि ... बुद्धया जन्मं नं ..., नामं नं ..., भगवानपि थुगु जातियापि ... खँ स्मरण यानागु खः, देवतापिसं नं तथागतयात थ्व फुक्व ... खँ कं वःगु खः । छु छिमिसं पूर्व जन्म सम्बन्धी धर्म कथा बांलाक न्यने यःला ?”

“भगवान् ! थ्व हे काल खः ! सुगत ! थ्व हे काल खः ! भगवानं पूर्वजन्म सम्बन्धी धर्म कथा आज्ञा जुया बिज्याहुँ । भगवानं आज्ञा जुया बिज्यागु वचन न्यना भिक्षुपिसं धारण याये ।”

“भिक्षुपि ! अथे जूसा न्यं, बांलाक मन तथा न्यं, कना ह्ये ।” “ह्वस्, भन्ते !” इमिसं लिसः बिल ।

भगवानं थथे आज्ञा जुया बिज्यात—

विपस्सी भगवान्

१६. “भिक्षुपि ! थनि ग्वीछ्गु कल्प न्हापा विपस्सी ... बुद्ध लोकय् उत्पन्न जुया बिज्यात । विपस्सी ... बुद्ध क्षत्रिय जातियाम्ह जुल, क्षत्रिय कुलय् उत्पन्न जुया बिज्यात । भिक्षुपि ! विपस्सी ... बुद्ध कोणम्म

गोत्रयाम्ह जुल । भिक्षुपि ! विपस्सी ... बुद्धया आयु प्रमाण चेद्वल दें खः । भिक्षुपि ! विपस्सी ... बुद्ध पातलि वृक्षया ववय् बुद्ध जुया बिज्यात । भिक्षुपि ! विपस्सी ... बुद्धया खण्ड व तिसस धयापि निम्ह अग्रश्रावकपि दुगु जुया चवन । भिक्षुपि ! विपस्सी भगवान् ... बुद्धया स्वंगू शिष्य-सम्मेलन दुगु जुल । छगू शिष्य-सम्मेलनय् ढवीच्यागू लाख भिक्षुपि दुगु जुल । छगू शिष्य-सम्मेलनय् छगू लाख भिक्षुपि दुगु जुल । छगू शिष्य-सम्मेलनय् चेद्वल भिक्षुपि दुगु जुल । भिक्षुपि ! विपस्सी ... बुद्धया थ्व हे स्वंगू शिष्य-सम्मेलन दुगु जुल, फुक्व (भिक्षुपि) क्षीणास्रवपि खः । भिक्षुपि ! विपस्सी ... बुद्धया अशोक धयाम्ह भिक्षु अग्र उपस्थाक खः । भिक्षुपि ! विपस्सी ... बुद्धया बन्धुमा धयाम्ह जुजु बी व बन्धुमती देवी धयाम्ह मां खः । बन्धुमा जुजुया राजधानी बन्धुमती धयागु नगर खः ।

१७. “भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी बोधिसत्व तुषित धयागु देवलोकं च्युत जुया होश तया थः मांयागु कोखय् च्वं बिज्यात । वसपोलया थ्व लक्षण (=स्वभाव) खः ।

“भिक्षुपि ! लक्षण थथे खः । गुबले बोधिसत्व तुषित देवलोकं च्युत जुया मांया कोखय् प्रवेश याना बिज्यात, उबले देव, मार, ब्रह्मा, श्रमण-ब्राह्मण व देव मनुष्य सहित थ्व लोकय् देवतापिनि देव तेज स्वया नं अतिकं तःसकं जः प्रकाशमान जुल । ववय् अन्धकारया, अन्धकारं जा.गु ख्यउँगु, गन आपालं तःधंपि महानुभाव चन्द्रमा व सूर्ययागु जः थ्यंके मफुगु थासय् (नरकय्) नं देवतापिनि देव तेज स्वया नं अतिकं तःधंक जः प्रकाशमान जुल । गुपि प्राणी अन उत्पन्न जुल, इपि नं उगु प्रकाशया जलय् छम्हं मेम्हंसित खंके फत—“अय् ! थन मेपि नं प्राणीपि दु खनि !’ थ्व फिद्वल लोक-धातु कम्प जुल, सन । लोकय् देवतापिनि स्वया नं अतिकं तःधंक जः प्रकाशमान जुल । थ्व लक्षण खः ।

“भिक्षुपि ! लक्षण थथे खः । गुबले बोधिसत्व मांया कोखय् च्वं बिज्यात, उबले प्यम्ह देवपुत्रपिसं वसपोलयात प्यखें दिशां बोधिसत्व वा वसपोलया मांयात सुं मनुष्यं वा अमनुष्यपिसं कष्ट बिइ मफयेमा धका रक्षा यायेत पाः च्वं वल । थ्व नं लक्षण खः ।

“भिक्षुपि ! लक्षण थथे खः । गुबले बोधिसत्व मांया कोखय् च्वं बिज्यात उबले बोधिसत्वया मां प्रकृति हे शीलवती जुल । प्राणातिपातं अलग जूम्ह, अदिन्नादानं अलग जूम्ह, कामेसुमिच्छाचारं अलग जूम्ह, मुसावादं अलग जूम्ह व सुरामेरय मद्यपानं अलग जूम्ह जुल । थ्व नं लक्षण खः ।

“भिक्षुपि ! लक्षण थथे खः । गुबले बोधिसत्व मांया कोखय् च्वं बिज्यात उबले बोधिसत्वया मांया चित्त (सुं नं) मिजं प्रति आकृष्ट मजुल । कामवासनाया निति बोधिसत्वया मां सुं मिजंतयगुपाखें रागयुक्त चित्तं त्याके मफुत । थ्व नं लक्षण खः ।

“भिक्षुपि ! लक्षण थथे खः । गुबले बोधिसत्व मांया कोखय् च्वं बिज्यात उबले बोधिसत्वया मांया पञ्चकामगुण प्राप्त जुल, उगु न्यागू भोगं समपित व सेवित जुइ दत । थ्व नं लक्षण खः ।

“भिक्षुपि ! लक्षण थथे खः । गुबले बोधिसत्व मांया कोखय् च्वं बिज्यात उबले बोधिसत्वया मांयात छुं रोगं कइ मखु, बोधिसत्वया मां सुखपूर्वक च्वना बिज्यात । बोधिसत्वया मां अ-क्लान्त शरीर दुम्ह जुया थःगु कोखय् च्वंम्ह, व्याक्व अङ्ग प्रत्यङ्ग युक्तम्ह बोधिसत्वयात खंका बिज्यात । भिक्षुपि ! गथेकि—भिगु जातियागु च्याकु लाःगु, बांलाक कियातःगु शुद्ध, निर्मल, फुक्व आकारं सम्पन्न वैदूर्यमणि दइ । उकियागु सूत्र यच्चूगु, वच्चूगु अथवा म्हासूगु अथवा ह्याउँगु अथवा पाण्डुरंगयागु जुइ । उकियात मिखां दुम्ह मनुखं लहाती तया स्वइ । थ्व ... वैदूर्यमणि ... खः । थ्व ... खः । भिक्षुपि ! थथे हे गुबले बोधिसत्व मांया कोखय् च्वं बिज्यात उबले

बोधिसत्त्वया मांयात छु नं रोग उत्पन्न जुइ मखु, बोधिसत्त्वया मां सुखपूर्वक च्वना बिज्यात, बोधिसत्त्वया मां अ-कलान्त शरीर दुम्ह जुया थःगु कोखय् च्वंम्ह ब्याक्व अङ्ग प्रत्यङ्ग युक्तम्ह बोधिसत्त्वयात खंका बिज्यात । थ्व नं लक्षण खः ।

“भिक्षुपि ! लक्षण थथे खः । बोधिसत्त्व उत्पन्न जुया छगू सप्ताह लिपा बोधिसत्त्वया मां मंत, तुषित देवलोकय् उत्पन्न जुल । थ्व नं लक्षण खः ।

“भिक्षुपि ! लक्षण थथे खः । मेपि मिसापिसं गुला अथवा फिला कोखय् मचा तथा बुइकी । अथे बोधिसत्त्वया मामं बोधिसत्त्वयात प्रसव याइ मखु । बोधिसत्त्वया मामं बोधिसत्त्वयात पूरा फिला प्वाथय् तथा जक प्रसव यात । थ्व नं लक्षण खः ।

“भिक्षुपि ! लक्षण थथे खः । गथे मेपि मिसापिसं फेतुना अथवा देना प्रसव याइ अथे बोधिसत्त्वया मामं फेतुना अथवा देना प्रसव याइ मखु । बोधिसत्त्वया मामं बोधिसत्त्वयात दना दना हे प्रसव यात । थ्व नं लक्षण खः ।

“भिक्षुपि ! लक्षण थथे खः । बोधिसत्त्व मांया कोखं व्वहाँ बिज्याबले दकले न्हापां देवतापिसं फया काल, लिपा जक मनुष्यपिसं फया काल । थ्व नं लक्षण खः ।

“भिक्षुपि ! लक्षण थथे खः । बोधिसत्त्व मांया कोखं प्यहाँ बिज्याना पृथ्वी चूइलाइ मखुनि उबले प्यम्ह देवपुत्रपिसं फया कया बोधिसत्त्वया मांया न्हाउने तथा बिल (हानं थथे धाल) —‘देवी ! प्रसन्न जुया बिज्याहुँ, छलपोलया तःधंगु भाग्य दुम्ह पुत्र उत्पन्न जुल ।’ थ्व नं लक्षण खः ।

“भिक्षुपि ! लक्षण थथे खः । बोधिसत्त्व मांया कोखं प्यहाँ बिज्याबले उबले तःसकं हे निर्मलम्ह लखं अलिप्त, कफं अलिप्त, हिं अलिप्त व छुक्सिनं असुचि अलिप्त, शुद्ध, विशद जुया पिहाँ बिज्यात । भिक्षुपि ! गथे मणिरत्न काशीयागु वस्त्रय् प्वचीबले मणिरत्न काशीयागु वस्त्रय् प्यपुनी मखु, काशीयागु वस्त्रय् नं मणिरत्नय् प्यपुनी मखु । व छु कारणं ? नितानं शुद्धताया कारणं । भिक्षुपि ! अथे हे बोधिसत्त्व मांया कोखं प्यहाँ बिज्याबले ... शुद्ध ... जुया पिहाँ बिज्यात । थ्व नं लक्षण खः ।

“भिक्षुपि ! लक्षण थथे खः । बोधिसत्त्व मांया कोखं पिहाँ बिज्याबले आकाशं निघाः लःघा हाल—छधाः ख्वाउँगु लःयागु धाः, छधाः क्वागु लःयागु धाः, थुकिं बोधिसत्त्व व वसपोलया मांयात प्रक्षालन जुल । थ्व नं लक्षण खः ।

“भिक्षुपि ! लक्षण थथे खः । बोधिसत्त्व उत्पन्न जुया बिज्यायेवं हे माथं वंगु पालि चुया दना उत्तरपाखे स्वया न्हेपला छिना बिज्यात । श्वेत छत्र धारण याना फुक्व दिशाय्, हानं थुगु श्रेष्ठ वचन नं घोषणा याना बिज्यात—“थ्व लोकय् जि हे अग्र खः । थ्व लोकय् जि हे जेष्ठ खः । थ्व लोकय् जि हे श्रेष्ठ खः । थ्व जिगु अन्तिम जन्म खः । आः हानं (जि) जन्म जुइ म्वाल ।” थ्व नं लक्षण खः ।

“भिक्षुपि ! लक्षण थथे खः । बोधिसत्त्व मांया कोखं पिहाँ बिज्याबले देव, मार ... लोकय् ... अत्यन्त तीक्ष्ण प्रकाश प्रकाशित जुल । संसारया मभिं मदया वन । अन्धकारया किचः मदया वन । गन चन्द्र, सूर्य ... ध्यनी मखुथाय् खः अन नं देवतापिनि देव तेज स्वयानं अतिकं थीगु जः प्रकाशमान जुल । गुपि प्राणी अन उत्पन्न जुल, इपि नं उगु प्रकाशय् छम्हं मेम्हसित खंके फत—‘अय् ! थन मेपि नं प्राणीपि दु खनि !’ थ्व फिद्वल लोकघातु कम्प जुल, सन । लोकय् देवतापिनि स्वया नं अतिकं तःधंक जः प्रकाशित जुल । थ्व नं लक्षण खः ।

४. स्वीनिता महापुरुष लक्षण

१८. “भिक्षुपि ! विपस्सी कुमार उत्पन्न जुइवं बन्धुमा जुजुयात यथे धाल—‘देव ! छलपोलयात पुत्र उत्पन्न जुल । देव ! छपिसं वसपोलयात स्वया बिज्याहुँ ।’ भिक्षुपि ! बन्धुमा जुजुं नं विपस्सी कुमारयात स्वया बिज्यात । स्वया बिज्याना नैमित्तिक (=ज्योतिषी) ब्राह्मणपित सःता यथे धाल—छलपोलपि नैमित्तिक ब्राह्मणपिसं (जिमि) कुमारयागु लक्षण स्वया बिज्याहुँ । इपि ब्राह्मणपिसं कुमारयागु लक्षण विचार यात । गणना याना बन्धुमा जुजुयात यथे धाल—‘देव ! प्रसन्न जुया बिज्याहुँ । छलपोलया पुत्र तःधंम्ह भाग्यवान्म्ह खः । महाराज ! छपिनिगु कुलय् थुजाम्ह पुत्र उत्पन्न जूगुलि छपित तःधंगु लाभ जुल । देव ! थ्व कुमार स्वीनिता लक्षणं युक्तम्ह खः । थुजाम्ह महापुरुषया निगु जक गति दइ । यदि छेय् च्वन धाःसा धार्मिक, धर्मराजा, चतुर्द्वीप विजेता, शान्तिस्थापक, न्हेगु रत्नं युक्तम्ह चक्रवर्ती जुजु जुइ । थुपि सप्त रत्न खः—(क) चक्ररत्न (ख) हस्तिरत्न (ग) अश्वरत्न (घ) मणिरत्न (ङ) स्त्रीरत्न (च) गृहपतिरत्न (छ) परिणायकरत्न । अथे हे शूरवीर, शुभवियेता द्रलछि मयाक पुत्रपि दइ । वं थ्व पृथ्वीयात समुद्र तक दण्ड व शस्त्र रहित धर्मतापूर्वक विजय याइ । यदि व छे तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुल धाःसा लोकयागु आवरण हटे याइम्ह सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याइ ।

१९. देव ! थुम्ह कुमार महापुरुषया छु छु स्वीनिता लक्षणं युक्तम्ह खः गुगु लक्षणं युक्त जुइवं ... छेय् च्वंसा चक्रवर्ती जुइ ... यदि व छे तोता ... प्रव्रजित जुल धाःसा ... अर्हेत् सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याइम्ह खः ?

२०. देव ! थुम्ह कुमारयागु पाद (पालि खवाई) सुप्रतिष्ठित (बालाक पुरां माथं वंगु पालि खवाई) जुइ, देव ! थुम्ह कुमारया पाद सुप्रतिष्ठित जू । थ्व नं महापुरुषया महापुरुष लक्षण खः । ... पालितले सहस्त्र चक्र दुगु, दुने पिनेया घेरा चि व नाभि सहित सर्वप्रकारं परिपूर्णगु चक्रयागु चिन्ह दइ । ... तगोगु, चक्रंगु, परिपूर्णगु खालि ... ताहाकगु पतिचा ... मृदुतरुण हस्तपाद (कपाय्थें नाइसे क्यातुसे च्वंगु लहाः तुति) ... जाल हस्त पाद ... उस्सह्वापाद (पालि तः माथं वंगु) ... एण्येजङ्घ (चलायाथें जे दुम्ह) ... क्वछुइ म्वाक पुलि कुहांवःगु निपा लहाः त्वाःनले थीकुम्ह ... कोषं आच्छादित वस्तुगुह्य (पुरुषेन्द्रिय) ... सुवर्णं वर्णगु छेचगु दुगु ... वसपोलया छवि (दचनेया भाग) सूक्ष्म (चूलुगु) उकि वसपोलया म्हाय् धू थाइ मखु, खिति थाइ मखु, ... चिमिसं प्वाः पतिकं छपु छपु जक चिमिसं ... वचु वचु धाःगु जवं चातुला चोकां थथस्वया च्वंगु चिमिसं ... ब्रह्माकृजु (धुसि मलूगु) ब्रह्मायाथें तिप्यंगु म्हा ... सप्तस्थान (निपा लहाः, निपा तुति, निपा ब्वहः, छथों नाप दुगु गःप) हृष्टपुष्ट ... सिंह पूर्वार्ध काय (बाम्हं चव्यागु म्हा सिंहयागुथें चक्रंगु) ... चितान्तरांस (निखें ब्वहः परिपुष्ट जुइक माथं वंगु) ... निग्रोध परिमण्डल (बरः सिमाघेराथें धुयात त्वय्क ब्या दुगु शरीर) ... समवतित स्कन्ध (बालाक गोल जूगु गःपः दुगु) ... रसगसगि (तुरत्त स्वाद काये फूगु म्ये दुगु) ... सिंहहनु (सिंहयाथें मनचा दुगु) ... पीपु वा दुगु ... समदन्त (ज्वः मिले जूगु वा) ... अविरल दन्त (वाया दथुइ ह्वः मदुगु) ... श्वेत दन्त (तुय्गु वा दुगु) ... प्रभूत जिह्वा (म्ये ताहाकगु) ... ब्रह्मस्वर (करवीक कंगःयाथें बालागु स्वर दुगु) ... अभिनील (आलस स्वाथें जागु वचु वचु धागु) मिखा दुम्ह ... सायामचायागुथें हिसिदुगु मिखा फुसि दुम्ह ... भमुकन्तरय् (न्हातिकाया दथुइ मसिनगु, कपाय्या भुवाथें तुय्गु चिमिसं दुगु) ... देव ! महापुरुषया उष्णीष शीर्ष (मुकुटथें जागु छथोंनय् सँ दुगु) दइ । देव ! कुमारया उष्णीष शीर्ष दु । देव ! थ्व नं महापुरुषया महापुरुष लक्षण खः ।

२१. देव ! थुम्ह कुमार महापुरुषया स्वीनिता लक्षणं युक्तम्ह खः । थुगु लक्षणं युक्त जूम्ह ... छेय् च्वंसा चक्रवर्ती जुइ ... यदि छे तोता ... प्रव्रजित जुल धाःसा ... सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याइ ।

५. विपस्सी बोधिसत्त्व

२२. “भिक्षुपि ! अनंलि बन्धुमा जुजुं ज्योतिष ब्राह्मणपित न्हूगु वसतं पुंके बिया (इमिगु) फुक्क इच्छा पूरा याना बिल । भिक्षुपि ! अनंलि बन्धुमा जुजुं विपस्सी कुमारया निंति धाइमां तया बिल । गुलिसिनं दुरु त्वंका बिइ, गुलिसिनं मोल्हुइका बिइ, गुलिसिनं म्हय कयातइ, गुलिसिनं बुया चाःहिइके यंकी । भिक्षुपि ! विपस्सी कुमारयात ख्वाउँगु, क्वागु, घासं, धुलं अथवा शीतं नं बचे जुइमा घका वसपोलयात जन्म जूबलेनिसें चां-न्हि श्वेतछत्र कुइका तल । भिक्षुपि ! विपस्सी कुमार जन्म जूबले सकसियां प्रिय मनापम्ह जुल । भिक्षुपि ! गथेकि—उत्पल, पद्म अथवा पुण्डरीक (पलेस्वाँ) सकसियां यइगु खः अथे हे विपस्सी कुमार नं सकसियां प्रिय मनापम्ह जुल । वसपोल (कुमार) म्हय म्हय च्वना चाःहीला बिज्याइ ।

“भिक्षुपि ! विपस्सी कुमार उत्पन्न जुया मञ्जु स्वर दुम्ह, मधुर स्वर दुम्ह, प्रिय स्वर दुम्ह जूगु खः । भिक्षुपि ! गथे हिमालय पर्वतय् करविक घयाम्ह पंक्षी मधुर स्वर दुम्ह ... प्रिय स्वर दुम्ह खः, भिक्षुपि ! अथे हे विपस्सी कुमारया ... स्वर ... नं खः । भिक्षुपि ! अनंलि जन्म जुया बिज्याम्ह विपस्सी कुमारयात (पूर्व) कर्मया विपाकं उत्पन्न जूगु दिव्य चक्षु उत्पन्न जुल । गुगु (दिव्य चक्षु) वसपोलं चाः-न्हि छ्वाखेरं छगू योजन तक स्वया बिज्याइगु खः । भिक्षुपि ! जन्म जुया वसपोल विपस्सी कुमार त्रयस्त्रिंश देवतापिसंथे ... स्वया बिज्याइगु खः । कुमारं ... स्वया बिज्याइ (=विपस्सति) । उकिं भिक्षुपि ! स्वया बिज्याइ, स्वया बिज्याइ “विपस्सी” “विपस्सी” धाधां विपस्सी कुमार घयागु नां जुल ।

२३. “भिक्षुपि ! अनंलि बन्धुमा जुजुं न्याय् सभाय् च्वना विपस्सी कुमारयात मुलय् तया न्याय याइगु जुया च्वन । भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी कुमारं बोया मुलय् च्वना बांलाक विचार याना न्यायया रूपं फँसला याइगु जुया च्वन । ‘कुमार बांलाक विचार याना न्यायया रूपं फँसला याइगु जुया, भिक्षुपि ! उकिं नं विपस्सी विपस्सी (विपस्सति) धाधां विपस्सी कुमार घयागु नां जुल ।

२४. “भिक्षुपि ! अनंलि बन्धुमा जुजुं विपस्सी कुमारयात स्वखा प्रासाद दयेका बिल । छ्वा बर्षाऋतुया निंति, छ्वा हेमन्त ऋतुया निंति अले छ्वा गृष्म कालया निंति खः । पञ्चकाम गुण भोगया प्रबन्ध नं यानाबिल । भिक्षुपि ! वसपोल विपस्सी कुमार बर्षाकालय् बर्षाय् च्वनेगु प्रासादय् प्यला च्वना निष्पुरुषपिसं (मिसातय्सं जक) सेवा याका प्रासादं गुबले नं कुहाँ बिज्याइ मखुगु जुया च्वन ।

प्रथम भाणवार क्वचाल ।

प्यंगू निमित्त

२५. “भिक्षुपि ! विपस्सी कुमारं आपालं दँ, सलंसः दँ, द्रलंद्रः दँ हने धुंका (छन्हु) सारथीयात सःतल—“सोम्य सारथी ! बांवांलागु रथ तयार या । उद्यान भूमी सुभूमि बांलाःथाय् स्वःवने माल ।” भिक्षुपि ! अनंलि सारथी ‘हवस्, देव !’ घया विपस्सी कुमारयागु खँ न्यना बांवांलागु रथ तयार याना विपस्सी कुमारयात सूचं बिल—‘देव ! बांवांलागु रथ तयार जुल । आः छपिनि छु यायेमाल याना बिज्याहूँ ।’ भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी कुमार छगू बांलागु रथय् च्वना बांवांलागु रत्ननाथ यंका सुव्रान् भूमिया निंति बिज्याइ ।

बुद्ध

२६. “भिक्षुपि ! उद्यान भूमिपाखे वना च्वंबले विपस्सी कुमारं छम्ह वैश वने धुकूम्ह मनू चाःचाः तूगुम्हं तुतामं चुया थरथर खाका वना च्वंगु खंका बिज्यात । खंका सारथीयाके न्यन—‘सौम्य सारथी ! थव मनू सु खः ? थवया सैनं मेपिनियें मच्चं, म्ह नं मेपिनियें मच्चं ।’ ‘देव ! थवयात बुरा (जीर्ण) धाइ ।’ ‘सौम्य सारथी ! बुरा छु खः ?’ ‘देव ! थव बुरा धाइम्ह आपाः म्वाये मदये धुकूम्ह खः ।’ ‘सौम्य सारथी ! अथे जूसा जि नं बुरा जुइला ? छु थथे जुइ हे माःला ?’ ‘देव ! छपि, जिपि, की सकसिया निंति बुरा जुइमाः (थव) अनिवार्य खः ।’ ‘सौम्य सारथी ! अथे जूसा उद्यान भूमी वने म्वाःल, थनं हे अन्तःपुर लिहां वने नु ।’ भिक्षुपि ! सारथी ‘हवस्, देव !’ धका कुमारयागु खें न्यना (रथ) अनं हे अन्तःपुरय् लित यंकल ।

“भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी कुमार अन्तःपुरय् वना दुःखी, दुर्मन जुया चिन्तन यात—थव जन्म कायेगु नं धिक्कार हे खः, गुबलेनिसें जन्म जुल उबलेनिसें जरां ल्यूवइगु जुया च्वन ।

२७. “भिक्षुपि ! अनंलि बन्धुमा जुजुं सारथीयात सःतके बिया थथे घाल—‘सौम्य सारथी ! छु कुमार उद्यान भूमी चाःह्लू वना ... कुमार प्रसन्न जूला ?’ ‘देव ! कुमार उद्यान भूमी चाःह्लू बिमज्या, देव ! कुमार उद्यान भूमी खना प्रसन्न हे जुया नं बिमज्याः ।’ ‘सौम्य सारथी ! उद्यान भूमी वना च्वंबले कुमारं छु खन ?’ ‘देव ! उद्यान भूमी वना च्वंबले कुमारं छम्ह बुराम्ह ... पुरुष वना च्वम्ह खन । खना जित थथे घाल— ... थव मनू सु खः ? ... ‘देव ! थवयात बुरा धाइ ... अनंलि विपस्सी कुमार अन्तःपुरय् (लिहां) वना दुःखी, दुर्मन जुया चिन्तन यात—थव जन्म कायेगु नं धिक्कार हे खः, गुबलेनिसें जन्म जुल उबलेनिसें जरां ल्यूवइगु जुया च्वन ।

२८. “भिक्षुपि ! अनंलि बन्धुमा जुजुया मनय् थथे जुल—‘विपस्सी कुमार राज्य चले मयाइम्ह मजुयेकेमा, विपस्सी कुमार छें तोता प्रव्रजित जुइम्ह मजुयेकेमा । ज्योतिष ब्राह्मणपिसं धाःगु खें पाय्छि मजुयेकेमा ।’ भिक्षुपि ! अनंलि बन्धुमा जुजुं विपस्सी कुमारया प्रसन्नताया निंति कन दकले आपाः पञ्चकाम गुणं सेवा याकल । गुकि याना विपस्सी कुमारं राज्य यायेमा गुकि याना विपस्सी कुमार छें तोता प्रव्रजित मजुइमा । गुकि याना ब्राह्मणपिसं धाःगु खें मिथ्या जुइमा । भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी कुमारयात पञ्चकाम गुणं कन दकले आपाः सेवा याकल ।

“अनंलि विपस्सी कुमार आपालं दें, सलंसः दें, दलंदः दें हना (छन्हु) सारथीयात सःतल—‘सौम्य सारथी ! बांवांलागु रथ तयार या ... ।’

रोगी

२९. “भिक्षुपि ! विपस्सी कुमार उद्यान भूमिपाखे वना च्वंबले विपस्सी कुमारं छम्ह थःगु हे मल-मूत्रय् लाःम्ह, लाहा स्वाल्याहाँ वःम्ह, मेपिसं ज्वनातःम्ह, मेपिसं फय्तुका तःम्ह छम्ह रोगी दुःखी, सिकिस्तम्ह मनूयात खंका बिज्यात । खंका सारथीयाके न्यन—‘सौम्य सारथी ! थव मनू छु याना च्वम्ह खः ? थवया मिखानं मेपिनियें मच्चं, छयं नं मेपिनियें मच्चं ।’ ‘देव ! थव रोगी खः ।’ ‘सौम्य सारथी ! रोगी छु खः ?’ ‘देव ! थव मफुम्ह खः । थव रोगं आः दना वये फइमखुतयें च्वं ।’ ‘सौम्य सारथी ! अथे जूसा छु जि नं ब्याधि धर्मा खःला, छु रोग अनिवार्य खःला ?’ ‘देव ! छपि, जिपि, की सकलें ब्याधि धर्मा खः, रोग अनिवार्य खः ।’ ‘सौम्य सारथी ! अथे जूसा उद्यान भूमी वने म्वाःल, थनं हे अन्तःपुर लिहां वने नु ।’ भिक्षुपि ! सारथी ‘हवस्, देव !’ धका कुमारयागु खें न्यना (रथ) अनं हे अन्तःपुरय् लित यंकल ।

भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी कुमार अन्तःपुरय् वना दुःखी, दुर्मन जुया चिन्तन यात—ध्व जन्म कायेगु नं धिक्कार हे खः गुबलेनिसैं जन्म जुल उबलेनिसैं जरा ब्याधि ल्यूवइगु जुया च्वन ।

३०. “भिक्षुपि ! अनंलि बन्धुमा जुजुं सारथीयात सःतके बिया थये घाल—‘सौम्य सारथी ! छु कुमार उद्यान भूमी चाःह्लू वना ... कुमार प्रसन्न जू ला ?’ ‘देव ! कुमार उद्यान भूमी चाःह्लू बिमज्याः, देव ! कुमार उद्यान भूमी खना प्रसन्न नं जुया बिमज्याः ।’ ‘सौम्य सारथी ! उद्यान भूमी वना च्वंबले कुमारं छु खन ?’ ‘देव ! उद्यान भूमी वना च्वंबले कुमारं छम्ह रोगी ... खन । खना ... चिन्तन यात—ध्व जन्म कायेगु नं धिक्कार हे खः, गुबलेनिसैं जन्म जुल उबलेनिसैं जरा, ब्याधि ल्यूवइगु जुया च्वन ।

३१. “भिक्षुपि ! अनंलि बन्धुमा जुजुया मनय थये जुल—‘विपस्सी कुमार राज्य मयाइम्ह मजुइमा, ... अनंलि बन्धुमान जुजुं ... छन दकले आपाः पञ्चकाम गुणं सेवा याकल । गुकि याना विपस्सी कुमारं राज्य यायेमा, ... प्रव्रजित मजुइमा ... ब्राह्मणपिसं धाःगु खँ मिथ्या जुइमा । भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी कुमारयात ... पञ्चकाम गुणं छन दकले आपाः सेवा याकल ।

“अनंलि विपस्सी कुमारं आपालं देँ, सलंसः देँ, द्वलंदः देँ हना (छन्हु) सारथीयात सःतल—‘सौम्य सारथी ! बांवांलागु रथ तयार या ... ।

सीम्ह

३२. “भिक्षुपि ! विपस्सी कुमार उद्यान भूमिपाखे वना च्वंबले विपस्सी कुमारं आपालं मनूत मुना नाना प्रकारया भिभिगु वसतं पुना शिविका दयेका च्वंगु खंका बिज्यात । खंका सारथीयाके न्यन—‘सौम्य सारथी ! भुपि आपालं मनूत मुना शिविका (=अर्थी) दयेका च्वंगु ला ?”

“देव ! ध्व सीम्ह खः ।”

“सौम्य सारथी ! अथे जूसा व सीम्ह गन दु अन रथ यंकि ।”

“हवस्, देव !” धया सारथी ... गन व सीम्ह दु अन रथ यंकल । भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी कुमारं सीम्ह खन । खना सारथीयाके न्यन—‘सौम्य सारथी ! सीगु धयागु छु खः ?’ ‘देव ! ध्व सिना वन । आः वया मांबी थःथितिपिसं खनी मखुत ।’ ‘सौम्य सारथी ! अथे जूसा जि नं मरणधर्मा खःला, मृत्यु अनिवार्य खःला ? जित छु देव (=पितर), देवीं (=मातां), थःथितिपिसं अथवा मेपिसं खनी मखुला, छु जि नं मेपित खनी मखुला ?’ ‘देव ! छपि, जिपि, की सकलें मरणधर्मा खः । मृत्यु अनिवार्य खः ।’ ‘सौम्य सारथी ! अथे जूसा उद्यान भूमी वने म्वाःल, थनं हे अन्तःपुर लिहाँ वने नु ।’ भिक्षुपि ! सारथीं ‘हवस्, देव !’ धका कुमारयागु खँ न्यना अन्तःपुरय् लित यंकल ।

“भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी कुमार अन्तःपुरय् वना दुःखी, दुर्मन जुया चिन्तन यात—ध्व जन्म कायेगु नं धिक्कार हे खः गुबलेनिसैं जन्म जुल उबलेनिसैं जरा, ब्याधि व मरणं ल्यूवइगु जुया च्वन ।”

३३. “भिक्षुपि ! अनंलि बन्धुमा जुजुं सारथीयात सःतके बिया थये घाल—‘सौम्य सारथी ! छु कुमार ... प्रसन्न जू ला ?’ ‘देव ! कुमार उद्यान भूमी चाःह्लू बिमज्याः, देव ! कुमार उद्यान भूमि खना प्रसन्न जुया नं बिमज्याः ।’ ‘सौम्य सारथी ! उद्यान भूमी वना च्वंबले कुमारं छु खन ?’ ‘देव ! उद्यान भूमी वना च्वंबले कुमारं छम्ह सीम्ह ... खन । खना ... चिन्तन यात—ध्व जन्म कायेगु नं धिक्कार हे खः, गुबलेनिसैं जन्म जुल उबलेनिसैं जरा, ब्याधि व मरणं ल्यूवइगु जुया च्वन ।’

३४. “भिक्षुपि ! अनंलि बन्धुमा जुजुया मनय् थये जुल—‘विपस्सी कुमार राज्य चलय् मयाइम्ह मजुइमा, ... अनंलि बन्धुमा जुजु’ ... ऊन दकले आपाः पञ्चकाम गुणं सेवा याकल । गुकि याना विपस्सी कुमार राज्य-यायेमा, ... प्रव्रजित मजुइमां ... ब्राह्मणपिसं धाःगु खँ मिथ्या जुइमा ।’

“भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी कुमारयात ... पञ्चकाम गुणं ऊन दकले आपाः सेवा याकल ।

प्रव्रजित

अनंलि विपस्सी कुमारं आपालं देँ ... हना (छन्हु) सारथीयात सःतल—‘सौम्य सारथी ! बाबांलागु रथ तयार या ... ।

३५. “भिक्षुपि ! विपस्सी कुमारं उद्यान भूमिपाखे वना च्वंबले छम्ह मुण्डित काषायवस्त्र धारण याना च्वम्ह छम्ह प्रव्रजित खन । खना सारथीयाके न्यन—‘सौम्य सारथी ! थ्व मनू छु याना च्वम्ह खः, वया छघं नं मेपिनियेँ मच्चं, वस्त्र नं मेपिनियेँ मच्चं ?’ ‘देव ! थ्व प्रव्रजित खः ।’ ‘सौम्य सारथी ! थ्व प्रव्रजित छु वस्तु खः ?’ ‘देव ! भिगु धर्माचरणया निति, शान्ति प्राप्त यायेया निति, भिगु कर्म यायेया निति, पुण्य संचय यायेया निति, अहिंसाया निति, प्राणीपिनि अनुकम्पाया निति थ्व प्रव्रजित जूम्ह खः ।’ ‘सौम्य सारथी ! अथे जूसा व प्रव्रजित गन दु अन रथ यंकि ।’ ‘हवस्, देव ! धया सारथीं ... गन प्रव्रजित दु अन रथ यंकल । भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी कुमारं प्रव्रजितयात थये घाल—छपिं छु याना च्वनाम्ह खः, छपिनिगु छघं नं मेपिनियेँ मच्चं, छपिनिगु वस्त्र नं मेपिनियेँ मच्चं ?’ ‘देव ! जि प्रव्रजित खः ।’ ‘छपिं प्रव्रजित खः, थुकिया छु अर्थ खः ?’ ‘देव ! भिगु धर्माचरणया निति, शान्ति प्राप्त यायेया निति, भिगु कर्म यायेया निति, पुण्य संचय यायेया निति, अहिंसाया निति, प्राणीपित अनुकम्पा तयेया निति प्रव्रजित जुयाम्ह खः ।’ साधु ! छपिं प्रव्रजित ... ।

३६. “भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी कुमारं सारथीयात घाल—‘सौम्य सारथी ! अथे जूसा उद्यान भूमी वने म्वाःल, थनं हे अन्तःपुरय् लिहाँ वने नु ।’ जि नं अथे हे सँ दारी खाना काषायवस्त्र धारणयाना छेँ तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुये माल ।’ भिक्षुपि ! अनंलि ‘हवस्, देव !’ धया सारथीं कुमारयात ... अन्तःपुरय् लित यंकल । अनंलि विपस्सी कुमारं अन हे सँ दारी खाना, काषायवस्त्र धारण याना छेँ तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुल ।’

आपालं मनूत विपस्सीयाथाय् प्रव्रजित जूवगु

३७. “भिक्षुपि ! बन्धुमती राजधानीयापि चेप्यद्वल मनूतय्सं ... विपस्सी कुमार सँ दारी खाना काषायवस्त्र धारणयाना ... प्रव्रजित जुल धयागु ताल । ताया (न्यना) इपिं मनूतय् मनय् थये जुल—थ्व धर्म चिधंगु (चानच्नगु) जुइमखु, थ्व प्रव्रज्या नं चिधंगु खइ मखु गन विपस्सी कुमार सँ दारी खाना ... प्रव्रजित जूगु खः । यदि विपस्सी कुमारथेँ जाम्ह हे सँ दारी खाना ... प्रव्रजित जुल धाःसा कीपिथेँ जापिनिगु छु खँ ?’ भिक्षुपि ! अनंलि इपिं चेप्यद्वल मनूत सँ दारी खाना ... विपस्सीया ल्यूसू प्रव्रजित जुल । भिक्षुपि ! उगु परिषद् नाप विपस्सी बोधिसत्व गां, निगम, जनपद व राजधानी चाःबाःद्विला बारिका याना चिज्याना खन ।

३८. “भिक्षुपि ! विपस्सी बोधिसत्त्वयात एकान्तय् ध्यान च्वना च्वंबले थुजागु वितर्क चित्तय् उत्पन्न जुल—‘ध्व जिगु निरति मनूतय्गु हूलय् च्वना विहार यायेगु पाय्छि मजू ।’ भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी बोधिसत्त्व अनं लिपा गण्यात तोता थः याकःचा च्वं बिज्यात । मेपि वेप्पद्वल प्रव्रजितपि छेले लिन वन, विपस्सी बोधिसत्त्व छेले लिन बिज्यात ।

विपस्सीया जाणपटिवेध

३९. “भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी बोधिसत्त्वयात एकान्तय् ध्यान च्वना बिज्यागु इलय् चित्तय् थुजागु वितर्क उत्पन्न जुल—‘ध्व संसार आपाल दुःखय् लाना च्वन, जन्म कायेगु, वृद्ध जुइगु, सिइगु, च्युत जुइगु व उत्पन्न जुइगु जुया च्वन । हानं थुगु दुःखं जरा व मृत्युं निस्सरण (दुःखं छुटे जुइगु उपाय) मसिया च्वन । थुगु दुःखं जरा व मरणं निस्सरण गुकथं सिइका काये फइ ?

“भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी बोधिसत्त्वया मनय् थये जुल—छु जुइवं जरा मरण दइ, छु कारण (प्रत्यय) जरा मरण दइगु खः ? भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी बोधिसत्त्वं योनिसो मनसिकार (कारण सहित बांलाक विचार) याये धुंका प्रज्ञाद्वारा बोध जुल—जन्म दयेवं जरा मरण दइ, जन्मया कारणं जरा मरण दइगु खः ।

“भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी बोधिसत्त्वया मनय् थये जुल—छु जुइवं जन्म दइ, छु कारण ... जन्म दइगु खः ? भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी बोधिसत्त्वं योनिसो मनसिकार याये धुंका प्रज्ञाद्वारा बोध जुल—भव (=आवागमन) दयेवं जन्म दइ, भवया कारणं जन्म दइगु खः ।

“भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी बोधिसत्त्वया मनय् थये जुल—छु जुइवं भव दइ, छु कारण ... भव दइगु खः ? भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी बोधिसत्त्वं योनिसो मनसिकार याये धुंका प्रज्ञाद्वारा बोध जुल—उपादान दयेवं भव दइ, उपादानया कारणं भव दइगु खः ।

“भिक्षुपि ! ... अनंलि विपस्सी बोधिसत्त्वं योनिसो मनसिकार याये धुंका प्रज्ञाद्वारा बोध जुल—तृष्णा दयेवं उपादान दइ, तृष्णाया कारणं उपादान दइगु खः ।

“भिक्षुपि ! ... अनंलि विपस्सी बोधिसत्त्वं योनिसो मानसिकार याये धुंका प्रज्ञाद्वारा बोध जुल—वेदना दयेवं तृष्णा दइ, वेदनाया कारणं तृष्णा दइगु खः ।

“भिक्षुपि ! ... अनंलि विपस्सी बोधिसत्त्वं योनिसो मनसिकार याये धुंका प्रज्ञाद्वारा बोध जुल—स्पर्श दयेवं वेदना दइ, स्पर्शया कारणं वेदना दइगु खः ।

“भिक्षुपि ! ... अनंलि विपस्सी बोधिसत्त्वं योनिसो मनसिकार याये धुंका प्रज्ञाद्वारा बोध जुल—षडायतन दयेवं स्पर्श दइ, षडायतनया कारणं स्पर्श दइगु खः ।

“भिक्षुपि ! ... अनंलि विपस्सी बोधिसत्त्वं योनिसो मनसिकार याये धुंका प्रज्ञाद्वारा बोध जुल—नामरूप दयेवं षडायतन दइ, नामरूपया कारणं षडायतन दइगु खः ।

“भिक्षुपि ! ... अनंलि विपस्सी बोधिसत्त्वं योनिसो मनसिकार याये धुंका प्रज्ञाद्वारा बोध जुल—विज्ञान दयेवं नामरूप दइ, विज्ञानया कारणं नामरूप दइगु खः ।

“भिक्षुपि ! ... अनंलि विपस्सी बोधिसत्त्वं योनिसो मनसिकार याये धुंका प्रज्ञाद्वारा बोध जुल—नामरूपया कारणं विज्ञान दइ, नामरूपया कारणं विज्ञान दइगु खः ।

४०. “भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी बोधिसत्त्वया मन्यं थये जुल—विज्ञानं हानं लिहांबया शुरु जुइ, नामरूपं हानं न्होने ऊवः न्ह्याइमखु । अनं हे (हानं) सकलं जन्म जुइ, वृद्ध जुइ, सिद्ध, च्युत जुइगु, उत्पन्न जुइगु खः । थ्व हे नामरूपया कारणं विज्ञान, विज्ञानया कारणं नामरूप, नामरूपया कारणं षडायतन, षडायतनया कारणं स्पर्श, स्पर्शया कारणं वेदना, वेदनाया कारणं तृष्णा, तृष्णाया कारणं उपादान, उपादानया कारणं भव, भवया कारणं जाति (जन्म), जातिया कारणं जरा, मरण, शोक, परिदेव, दुःख, दीर्घमनस्य व उपायास जुइ । थुकथं थ्व केवल (=सम्पूर्ण) दुःख स्कन्ध (पुवः) या समुदय (उत्पन्न) जुल ।

४१. “भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी बोधिसत्त्वयात समुदय याना न्हापा गुबले नं न्यना मतनिगु धर्मं (विषय) यं चक्षु उत्पन्न जुल, ज्ञान उत्पन्न जुल, प्रज्ञा उत्पन्न जुल, विद्या उत्पन्न जुल, आलोक उत्पन्न जुल ।

४२. “अनंलि विपस्सी ... या मन्यं थये जुल—(१) ‘... छु मदयेवं जरा मरण मदइगु, छुकिया निरोध (विनाश) जुइवं जरा मरण निरोध जुइगु ?’ भिक्षुपि ! विपस्सी बोधिसत्त्वयात बोध जुल—जन्म मदयेवं जरा मरण दइ मखु, जन्मया निरोध जुइवं जरा मरण निरोध जुइ ।

(२) ‘... छु मदयेवं जन्म मदइगु, छुकिया निरोध जुइवं जन्म निरोध जुइगु ?’ भिक्षुपि ! विपस्सी बोधिसत्त्वयात बोध जुल—भव मदयेवं जन्म दइ मखु, भवया निरोध जुइवं जन्म निरोध जुइ ।

(३) ‘... छु मदयेवं भव मदइगु, छुकिया निरोध जुइवं भव निरोध जुइगु ?’ भिक्षुपि ! विपस्सी बोधिसत्त्वयात बोध जुल—उपादान मदयेवं भव दइ मखु, उपादान निरोध जुइवं भव निरोध जुइ ।

(४) ‘... छु मदयेवं उपादान मदइगु ... ?’ भिक्षुपि ! विपस्सी बोधिसत्त्वयात बोध जुल—तृष्णा मदयेवं उपादान दइ मखु, तृष्णा निरोध जुइवं उपादान निरोध जुइ ।

(५) ‘... छु मदयेवं तृष्णा मदइगु ... ?’ भिक्षुपि ! विपस्सी बोधिसत्त्वयात बोध जुल—वेदना मदयेवं तृष्णा दइ मखु, वेदना निरोध जुइवं तृष्णा निरोध जुइ ।

(६) ‘... छु मदयेवं वेदना मदइगु ... ?’ भिक्षुपि ! विपस्सी बोधिसत्त्वयात बोध जुल—स्पर्श मदयेवं वेदना दइ मखु, स्पर्श निरोध जुइवं वेदना निरोध जुइ ।

(७) ‘... छु मदयेवं स्पर्श मदइगु ?’ भिक्षुपि ! विपस्सी बोधिसत्त्वयात बोध जुल—षडायतन मदयेवं स्पर्श दइ मखु, षडायतन निरोध जुइवं स्पर्श निरोध जुइ ।

(८) ‘... छु मदयेवं षडायतन मदइगु ... ?’ भिक्षुपि ! विपस्सी बोधिसत्त्वयात बोध जुल—नामरूप मदयेवं षडायतन दइ मखु, नामरूप निरोध जुइवं षडायतन निरोध जुइ ।

(९) ‘... छु मदयेवं नामरूप मदइगु ... ?’ भिक्षुपि ! विपस्सी बोधिसत्त्वयात बोध जुल—विज्ञान मदयेवं नामरूप दइ मखु, विज्ञान निरोध जुइवं नामरूप निरोध जुइ ।

(१०) ‘... छु मदयेवं विज्ञान मदइगु, छुकिया निरोध जुइवं विज्ञान निरोध जुइगु ?’ भिक्षुपि ! विपस्सी बोधिसत्त्वयात बोध जुल—नामरूप मदयेवं विज्ञान दइ मखु, नामरूप निरोध जुइवं विज्ञान निरोध जुइ ।

४३. “भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी बोधिसत्त्वया मन्यं थये जुल—मुक्तिया मार्गं अधिगत याना सम्बोधि प्राप्त याये धुन—नामरूपया निरोध जुइवं विज्ञान निरोध जुइ, विज्ञानया निरोध जुइवं नामरूप निरोध जुइ, नामरूप निरोध जुइवं षडायतन निरोध जुइ, षडायतन निरोध जुइवं स्पर्श निरोध जुइ, स्पर्श निरोध जुइवं वेदना निरोध जुइ, वेदना निरोध जुइवं तृष्णा निरोध जुइ, तृष्णा निरोध जुइवं उपादान निरोध जुइ, उपादान निरोध जुइवं भव निरोध जुइ, भव निरोध जुइवं जन्म निरोध जुइ, जन्म निरोध जुइवं जरा मरण, शोक, परिदेव, दुःख, दीर्घमनस्य व उपायास सकतां निरोध जुइ । थुकथं पुनव दुःख स्कन्धया निरोध जुया बनी ।

४४. “भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी बोधिसत्त्वयात् निरोधं याता न्हापा गुबले नं न्यना मतनिगु वरंश्च
चक्षु उत्पन्न जुल, ज्ञान उत्पन्न जुल, प्रज्ञा उत्पन्न जुल, विद्या उत्पन्न जुल, आलोक उत्पन्न जुल ।

४५. “भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी बोधिसत्त्व ... अनं लिपा न्यागू उपादान स्कन्धय् उदय व व्यय खंम्ह
जुल । ध्व रूप खः, ध्व रूपया समुदय खः, ध्व रूपया अस्त जुइगु खः । ध्व वेदना खः, ध्व वेदनाया समुदय खः,
ध्व वेदनाया अस्त जुइगु खः । ध्व संज्ञा खः, ध्व संज्ञाया समुदय खः, ध्व संज्ञाया अस्त जुइगु खः । ध्व संस्कार खः,
ध्व संस्कारया समुदय खः, ध्व संस्कारया अस्त जुइगु खः । ध्व विज्ञान खः, ध्व विज्ञानया समुदय खः, ध्व
विज्ञानया अस्त जुइगु खः । न्यागू पञ्चउपादानस्कन्ध उत्पत्ति विनाशयात् खंका विहार याता वसपोलया चित्त
याकनं हे आसव मुक्त जुल ।

द्वितीय भाणवार वचन ।

६. विपस्सी भगवान् सम्यक्सम्बुद्धयाके ब्रह्मयाचन कथा

४६. “भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी ... सम्यक्सम्बुद्धया मनय् थये जुल—छु जि धर्मया उपदेश याये
माःला ? भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी ... बुद्धयात् थये वितर्क जुल—“जि ध्व धर्मयात् अवबोध याये धुन—गुगु
गम्भीरगु, खंके थाकुगु, थुइके थाकुगु, शान्तगु, प्रणीतगु, अतर्कविचरगु, निपुणगु (सूक्ष्मगु) तथा पण्डितपिसं
सिइकेबहःगु खः । थुपि प्रजापि आलय (पञ्चकाम विषय तृष्णाय्) य् न्हाइपु तायेका च्वपि, भुले जुया च्वपि,
ल्यूल्यताया च्वपि खः । आलयय् न्हाइपु तायेका च्वपि, भुले जुया च्वपि, ल्यूल्यताया च्वपि प्रजापिसं थुगु प्रत्यय
(कारण) द्वारा ध्व, ध्व जुइ धयागु प्रत्यय कारण सम्बन्ध दुगु प्रतित्यसमुत्पाद धर्म थुइके फइ मखु । फुक्क संस्कारया
शान्त जुया च्वंगु फुक्क उपाधि (=बन्धन) अन्त जुइवं तृष्णाया क्षय जुइवं विराग निरोध व निर्वाण जुइगु खः
धयागु थुजागु खं नं खंके थाकुइ । जि ध्व धर्मया उपदेश ला याये परन्तु मेपिसं (जिगु) धर्मयात् थुइका काये
मफुसा ध्व जिगु निति ग्लानि अथवा पीडा जक जुइ ।

४७. “भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी ... बुद्धयात् न्हापा गबले नं न्यने मनंगु आश्चर्य चायेबहःगु गाथा
सुमना वल—

थाकुज जि प्राप्त यातागु ध्व धर्मयात् छाया प्रकाश याये, गात (स्वाःल);
राग द्वेष्य वाथा वाथा कंका च्वपिसं ध्व धर्मयात् सिइका काये था हे थाकुइ ।
निपुण, गम्भीर, सूक्ष्म तथा प्रतिस्त्रोतगामी (ध्व धर्मयात्) रागय् रक्त जुया च्वपि व
तमस्कन्ध (अन्धकारया पुचलं) त्वपुइका च्वपिसं खंका काये फइ मखु ।

“भिक्षुपि ! थुकथं वितर्कना याता च्वंगु बळतय् विपस्सी ... बुद्धया चित्तय् धर्म देशना मयासे अल्प
उत्सुकता (उत्साह रहित) जुल ।

४८. “भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी ... बुद्धयागु चित्तय् जुया च्वंगु (ध्व) वितर्कनायात् महाब्रह्मां थ गु
चित्तं सिइका वया मनय् थये जुल—“भो लोकजर्तपि ! यदि विपस्सी ... बुद्धया चित्त धर्म देशना यायेगुली मवसे
अल्प उत्सुकतापाखे वन धाःसा ध्व लोक नाश जुइन, ध्व लोक विनाश जुइन । भिक्षुपि ! अनंलि महाब्रह्मां गयेकि—
सुं बलवान्मह पुरुष कयेकु का तःगु ब्वह (लप्पा) चकंकेयें चकंगु ब्वह कयेकु केयें ब्रह्मलोक अन्तर्धान जुया विपस्सी

भगवान् ... बुद्ध्या न्हाणे प्रकट जुल । महाब्रह्मां भगां न्यया जःमु पुलि बँय् बुया बुधियाखे विपस्सी ... बुद्ध विज्याना च्वगु दु उखेपाखे ल्हाः जोजलपा बित्ति याना विपस्सी ... बुद्धयात थथे बित्ति यात—“भन्ते ! भगवान् धर्म देशना याना बिज्याहुँ, सुगत ! धर्म देशना याना बिज्याहुँ । (लोक्य) चित्तमल रहितपि मनूत नं दु, धर्म न्यने मखनेव इमित तःसकं हानि जुइ, धर्म सिइका कायेफुपि नं दइ ।

४९. “भिक्षुपि ! थथे प्रार्थना यायेवं अनंलि विपस्सी ... बुद्धं महाब्रह्मायात थथे धया बिज्यात—‘ब्रह्मा ! जि थथे थुइका च्वनागु खः—जि थ्व धर्मयात अवबोध याये धुन—गुगु गम्भीरगु ... पण्डितमिसं सिइकेवहगु खः । ... पे० ... खंका काये फइ मखु ।

ब्रह्मा ! थुकथं तर्कना याना जिगु चित्त ... धर्म देशना यायेगुलि ... उत्साहरहित जुल ।

५०. “निकल नं ... स्वकल नं महाब्रह्मां विपस्सी भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धयात ... बित्तियात—“भन्ते ! भगवान् धर्म देशना याना बिज्याहुँ, सुगत ! धर्म देशना याना बिज्याहुँ । (लोक्य) चित्तमल रहितपि मनूत नं दु, धर्म न्यने मखनेव इमित तःसकं हानि जुइ, धर्म सिइका कायेफुपि नं दइ ।

५१. “भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी भगवान् ... बुद्धं ब्रह्मायागु अभिप्राययात सिइका प्राणीपिनिप्रति नं करुणाया कारणं बुद्ध-चक्षुद्वारा लोक्य स्वया बिज्यात । भिक्षुपि ! विपस्सी ... बुद्धं बुद्ध-चक्षुद्वारा लोक्य स्वया बिज्याबले अत्परज (=मल) दुपि, महारज दुपि, तीक्ष्ण इन्द्रिय दुपि, मृदु इन्द्रिय दुपि, सुआकार दुपि, दुराकार दुपि, सुविक्षेय जूपि, दुर्विक्षेय जूपि, गुलि परलोकवद्य भयदर्शी जुया च्वपि, गुलि परलोकवद्य भयदर्शी जुया मच्चपि सत्त्वपि खंका बिज्यात । गथे गुलि उत्पल (नील कमल), पद्म (रक्त कमल) अथवा पुण्डरीक (श्वेत कमल) पलेस्वां दुगु पुखुली गुलि उत्पल अथवा पद्म अथवा पुण्डरीक पलेस्वां लख्य बुया वइगु वढे जुइगु लख्य थाहां मक्से लख्य दुने हे ह्या च्वनीगु खः । गुलि उत्पल, पद्म अथवा पुण्डरीक पलेस्वां लख्य बुया वइगु, वढे जुइगु लःया जाः सम्म जुइक ह्या च्वनीगु खः । गुलि उत्पल पद्म अथवा पुण्डरीक पलेस्वां लख्य बुया वइगु, वढे जुइगु, लख्य लः स्वया थाहां वया लखं मथिइक थाहां वया च्वनीगु खः । भिक्षुपि ! थथे हे विपस्सी ... बुद्धं लोक्य बुद्ध-चक्षुद्वारा स्वया बिज्याबले अत्परज दुपि, महारज दुपि ... सत्त्वपि खंका बिज्यात ।

५२. “भिक्षुपि ! अनंलि महाब्रह्मां विपस्सी बुद्धयागु त्रितर्कनायात सिइका गाथाद्वारा थथे धाल—

गथे (सुनानं) ल्वहँयागु पहाडया च्वकाय् गया (स्वइबले)

प्यखें च्वपि मनूत खनिगु खः, अथे हे

शोक रहित ! धर्म रूपी प्रासादय् गया प्यखेरं च्वपि

शोकं पीडित, जन्म व जरां पीडित मनूत, स्व ।

दं, वीर ! संग्रामजित् ! हे सार्धवाह ! उच्छृण-च्छृण !

जगतय् चाहच्चु,

धर्म प्रचार या,

भगवान् ! थुइका काइपि नं दइ ।

५३. “भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी ... बुद्धं महाब्रह्मायात गाथाद्वारा आज्ञा जुया बिज्यात—

“ब्रह्मा ! प्रगुण जुया नं कष्ट जुइ धयागु संज्ञी जुया प्रजापित धर्म देशना मययेगु बिज्यात याना च्वनागु खः ।

परन्तु न्यये वरिष्ठं यः शुभं वदति तस्य वचनं श्रद्धां, इमिषु विदि अमृतयाऽनुवाचा वाचः ।

“भिक्षुपि ! अनंलि महाब्रह्मा विपस्सी ... बुद्धं धर्मं देशना याना विज्याइगु वचन विया विज्यात’ धका विपस्सी ... बुद्धयात अभिवादन व प्रवक्षिणा याना अनं हे अन्तर्धान जुया वन ।

अप्रधावक युग

५४. “भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी ... बुद्धयात यथे जुल—‘जि सुयात दकले न्हापां धर्मोपदेश याये, सुनां थ्व धर्मयात याकनं थुइका काइ ?’ भिक्षुपि ! थनंलि विपस्सी ... बुद्धयात यथे जुल—पण्डित, व्यक्त मेधावी व आपालं दिननिसें निर्मल चित्तं दुपि थुपि खण्ड राजपुत्र व तस्स (सिष्य) पुरोहितपुत्र बन्धुमती राजधानी चवना च्वंगु दु । अतः जि खण्ड राजपुत्र व तस्स पुरोहितपुत्रयात दकले न्हापां धर्मोपदेश छाया मयाये, इमिसं थ्व धर्मयात याकनं थुइका काये फइ ।

५५. “भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी ... बुद्धं गथे सुं बलवान्मह पुरुषं कयेकुं का तः गु ब्वह चकंकेयें चकंगु ब्वह कयेकुं केथें हे बोधिवृक्षया व्वय् अन्तर्धान जुया बन्धुमती राजधानीया खेमा मृगदावय् प्रकट जुया विज्यात । भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी ... बुद्धं मालीयात यथे आज्ञा जुया विज्यात—‘न्यं, उद्यानपाल ! बन्धुमती राजराक्षी वना खण्ड राजपुत्र व तस्स पुरोहित पुत्रपित यथे धाः—भन्ते ! विपस्सी ... बुद्ध बन्धुमती राजधानीं विज्याना च्वंगु दु, खेमा मृगदावय् विहार याना विज्याना च्वंगु दु । वसपोलं छलपोलपित नाप लायेत विज्याना च्वंगु दु । भिक्षुपि ! उद्यानपालं नं ‘हवस्, भन्ते !’ धया विपस्सी ... बुद्धयागु खं न्यना बन्धुमती राजधानी वना खण्ड राजपुत्र व तस्स पुरोहितपुत्र निम्हसित नं यथे धाल—भन्ते ! विपस्सी ... बुद्ध बन्धुमती राजधानी विज्याना च्वंगु दु, खेमा मृगदावय् विहार याना विज्याना च्वंगु दु, वसपोलं छलपोलपित नाप लायेत विज्याना च्वंगु दु ।

५६. “भिक्षुपि ! अनंलि खण्ड राजपुत्र व तस्स पुरोहितपुत्र भिभिगु रथ तयार याना बांवांलागु रथय् च्वना बन्धुमती राजधानीं पिह्ना वया गन खेमा मृगदाव दु अन वन । रथं वने ज्यूयाय् तक रथं वना अनंलि रथं कुह्ना वया गन विपस्सी ... बुद्ध विज्याना च्वंगु दु अन तक न्यासी वन । वना विपस्सी ... बुद्धयात अभिवादन याना छेले लिक्क फेतुत ।

५७. “विपस्सी भगवानं ... इमित आनुपूर्वी कथा कना विज्यात । गथेकि—दानकथा, शीलकथा, स्वर्गकथा, कामविषययागु दुष्परिणाम, क्षुद्रता, संकल्लष्टता तथा नैष्कर्म्ययागु आमिसंस । भगवानं इमिगु चित्त कथ्य, मृदु, नीवरणरहित, हर्षित तथा प्रसन्न जुल धयागु सिइका विज्यायेवं वसपोलं स्वयम् प्राप्त याना विज्यागु गुण धर्म खः उगु धर्म प्रकाश याना विज्यात—‘दुःख, समुदय, निरोध व मार्ग ।’ अनंलि गथेकि—खिति मथ्यागु शुद्धगु वसतय् बांलाक रंग ज्वनीगु खः अथे हे खण्ड राजपुत्र व तस्स पुरोहितपुत्रपित व हे आसनय् च्वेच्वं विरज, वीतमल, धर्मचक्षु उत्पन्न जुल—‘गुलि नं समुदय धर्मं दु, इपि फुक्क निरोध धर्मं खः ।’ इपि दृष्टधर्मी, प्राप्तधर्मी, विदित धर्मी जुया धर्मयात दुने थ्यंक् थुइका अंका (विनिक्तिस्सा) रहित निश्चिन्त वैशारदयताय् थ्यना शास्तायागु धर्म (शासन) यात अवबोध यायेया निर्ति सुयागु भर काये म्वापि जुसेलि इमिसं विपस्सी ... बुद्धयात बित्ति यात—‘आश्चर्यं खः, भन्ते ! अद्भुतं खः, भन्ते ! ! गथे भोइका तःगुयात थपुइका बिइगुयें वा तोपुया तःगुयात उला बिइगुयें वा लें तना च्वंमहसित लें कथना बिइगुयें वा छ्वां थाम् चिकंमत ज्यका बिइवं मिखा दुम्हं रूप खनिगुयें हे भन्ते ! भगवानं अनेक कथं धर्म प्रकाश याना विज्यात । भन्ते ! जिपि भगवानया शरणय् वने, धर्मयागु नं शरणय् वने । भन्ते ! विमित भगवानयस्याय् प्रवक्ष्या प्रवक्ष्थुइमा, उतसम्भदा नं प्राप्त जुइमा ।

५८. “भिक्षुपि ! खण्ड राजपुत्र व तिस्रो पुरोहितपुत्रपित विपस्सी ... बुद्धयाथाय प्रव्रज्या प्राप्त जुल, उपसम्पदा नं प्राप्त यात । विपस्सी ... बुद्धं इपि निम्हसित नं धामिक कथाद्वारा सन्दर्शित, सम्प्रतिष्ठित, समुत्तेजित तथा सम्प्रहर्षित याना बिज्यात । संस्कारया दोष, ओकार (छेय्-वनेणु दोष), छे पिहाँ वयेणु नेष्कम्यण्या अभिषेक कना बिज्यात । विपस्सी ... बुद्धं इमित धामिक कथाद्वारा सन्दर्शित, सम्प्रतिष्ठित, समुत्तेजित तथा सम्प्रहर्षित याना बिज्यायेवं याकनं हे इमिमु चित्त आश्रव रहित जुल ।

महाजनपिनि प्रव्रज्या

५९. “भिक्षुपि ! बन्धुमती राजधानी च्वं पि चेप्यद्वल मनुतयसं ताल—विपस्सी ... बुद्ध बन्धुमती राजधानी बिज्याना खेमा मृगदावय् विहार याना बिज्याना च्वन । खण्ड राजपुत्र व तिस्रो पुरोहितपुत्र विपस्सी भगवानयाथाय् सँ दारी खाना ... प्रव्रजित जुल । थये न्यना इमि (मनय्) थये जुल—‘व धर्म विनय चीधंगु जुइ मखु व प्रव्रज्या नं चीधंगु खइ मखु गन खण्ड ... व तिस्रो ... सँ व दारी खाना ... प्रव्रजित जूगु खः । खण्ड ... व तिस्रो ... सँ व दारी खाना प्रव्रजित जुल धाःसा कीपिये जापिनिगु छु खँ ?’

“भिक्षुपि ! अनलि इपि चेप्यद्वल मनुत बन्धुमती राजधानी पिहाँ वया गन खेमा मृगदावय् विपस्सी ... बुद्ध बिज्याना च्वंगु दु अन वन । वना विपस्सी ... बुद्धयात अभिवादन याना छेले लिक्क फेतुत ।

६०. “विपस्सी ... बुद्धं इमित आनुपूर्वी कथा आज्ञा जुया बिज्यात । गथे—दानकथा, शीलकथा ... भगवानं इमिगु कल्य चित्त ... प्रसन्न जुल धयागु सिद्धका बिज्यायेवं वसपोलं स्वयं प्राप्त याना (साम्मुखकसिका) बिज्यागु गुगु धर्म खः उगु धर्म प्रकाश याना बिज्यात—‘दुःख, समुदय, निरोध व मार्ग ।’ अनलि गथे खिती मयागु शुद्धगु वस्त्रय् बांलाक रंग ज्वनीगु खः अथे हे चेप्यद्वल मनुतयत्त व हे आसनय् च्वच्चं ... धर्मचक्षु उत्पन्न जुल—‘गुलि नं समुदय धर्म दु इपि फुक्क निरोध धर्म खः ।’ इमिसं धर्म खंका वैश्वारदद्यता प्राप्त याना विपस्सी ... बुद्धयात थये धाल—आश्चर्य खः, भन्ते ! अदभुत खः, भन्ते ! गथेकि भोपुइका तःगुयात धपुइका विइगुथे ... थये हे भन्ते ! भगवानं अनेक कथं धर्म प्रकाश याना बिज्यात । भन्ते ! जिपि भगवानयागु शरणय् वने, धर्म व संघयागु नं शरणय् वने । जिमित भगवानयाथाय् प्रव्रज्या प्राप्त जुइमा, उपसम्पदा नं प्राप्त जुइमा ।

६१. “भिक्षुपि ! इपि चेप्यद्वल मनुतयत्त विपस्सी ... बुद्धया थाय् प्रव्रज्या प्राप्त जुल, उपसम्पदा नं प्राप्त जुल । भिक्षुपि ! विपस्सी ... बुद्धं इमित धामिक कथाद्वारा सन्दर्शित, सम्प्रतिष्ठित, समुत्तेजित तथा सम्प्रहर्षित याना बिज्यात । संस्कारया दोष, ओकार व क्लेश मदयेकेत निर्वाणया गुण प्रकाशित याना बिज्यात । विपस्सी ... बुद्धं इमित धामिक कथाद्वारा सन्दर्शित, सम्प्रतिष्ठित, समुत्तेजित तथा सम्प्रहर्षित याना बिज्यायेवं याकनं हे इमिगु चित्त आश्रव रहित जुल ।

चेप्यद्वल प्रव्रजितपिनि धर्माभिसमय

६२. “भिक्षुपि ! अनलि न्हापायापि (विपस्सी बुद्ध जुइ ग्हो छे तोता प्रव्रजित जूपि) चेप्यद्वल प्रव्रजितपिसं ताल—‘विपस्सी ... बुद्ध बन्धुमती राजधानीया खेमा मृगदावय् बिज्याना च्वन, अन धर्म देशना याना

विज्याना चवन । भिक्षुपि ! अनंलि इपि चेप्यद्वल प्रव्रजितपि गन बन्धुमती राजधानी दु गन खेमा मृगदाव दु गन विपस्सी ... बुद्ध विज्याना चवंगु दु अन वन । वना विपस्सी ... बुद्धयात अभिवादन याना छखे लिक्क फेतुत ।

६३. “विपस्सी भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं इमित आनुपूर्वी कथा कना विज्यात । गथेकि—दानकथा, शीलकथा, स्वर्गकथा, ... । भगवान् इमिगु चित्त कल्य (—उपयुक्त), मृदु, नीवरणरहित, हर्षित तथा प्रसन्न जुल धयागु सिइका विज्यायेवं वसपोलं स्वयं प्राप्त याना विज्यागु गुगु धर्मं खः उगु धर्मं प्रकाश याना विज्यात—‘दुःख, समुदय, निरोध व मार्ग ।’ अनंलि गथे खिती मथागु शुद्धगु वस्त्रय् बांलाक रंगं ज्वनीगु खः अथे हे चेप्यद्वल प्रव्रजितपित व हे आसनय् चवच्चं विरज, वीतमल, धर्मचक्षु उत्पन्न जुल—‘गुलि नं समुदय धर्मं दु, इपि फुक्क निरोध धर्मं खः ।’ इपि दृष्टधर्मी, प्राप्तधर्मी, विदितधर्मी जुया धर्मं विनययात दुने थ्यंक् थुइका शंका रहित निश्चिन्त, वैशारदयताय् ध्यना शास्तायागु धर्मं (शासन) यात अवबोध यायेया निति सुयागु भर काये म्वाःपि जुसेलि इमिसं विपस्सी भगवान् ... बुद्धयात थथे बिनित यात—“आश्चर्यं खः, भन्ते ! अद्भुत खः, भन्ते !! गथेकि—भोपुइका तःगुयात थपुइका विइगुथें ... थथे हे भगवान् अनेक कथं धर्मं प्रकाश याना विज्यात । आः जिपि भगवानयागु शरणय् वने, धर्मं व भिक्षुसङ्घयागु नं शरणय् वने । भन्ते ! जिमित भगवानयाथाय् प्रव्रज्या प्राप्त जुइमा, उपसम्पदा नं प्राप्त जुइमा ।’

६४. “भिक्षुपि ! उपि चेप्यद्वल प्रव्रजितपित विपस्सी ... बुद्धयाथाय् प्रव्रज्या प्राप्त जुल, उपसम्पदा नं प्राप्त यात । विपस्सी ... बुद्ध इमित धार्मिक कथाद्वारा सन्दर्शित, सम्प्रतिष्ठित, समुत्तेजित तथा सम्प्रहर्षित याना विज्यात । संस्कारया दोष, ओकार व छें पिहाँ वथेगु नैष्कर्म्यणया अभिषेक कना विज्यात । विपस्सी ... बुद्ध इमित धार्मिक कथाद्वारा सन्दर्शित, सम्प्रतिष्ठित, समुत्तेजित तथा सम्प्रहर्षित याना विज्यायेवं ... याकन हे इमिगु चित्त आसव रहित जुल ।

चारिकाया निति आज्ञा

६५. “भिक्षुपि ! उगु समयय् बन्धुमती राजधानीस खवीच्यागु लाख भिक्षुपिनि भिक्षुमहासङ्घ निवास याना चवंगु जुया चवन । भिक्षुपि ! अनंलि विपस्सी ... बुद्ध याकचा एकान्तय् ध्यानय् चवना विज्याबले थुकथं चित्तय् वितर्कना उत्पन्न जुल—थुगु समयय् बन्धुमती राजधानीस खवीच्यागु लाख भिक्षुपिनि भिक्षुमहासङ्घ निवास याना चवंगु दु । अतः जि भिक्षुपित धायेमाल—‘भिक्षुपि ! चारिकाया निति हूँ, बहुजनया हितया निति, बहुजनया सुखया निति, लोकया अनुकम्पाया निति, देव मनुष्यपिनि अर्थ, हित व सुखया निति विचरण या । छका लैय् निम्ह वने मते । भिक्षुपि ! आदिकल्याण, मध्यकल्याण व पर्यवशान (अन्त) कल्याणगु धर्मं देशना या, अर्थ सहितगु, व्यञ्जनं युक्तगु, केवल परिपूर्णगु, परिशुद्धगु ब्रह्मचर्य (—बुद्ध शासन) प्रकाश या । थुजापि निर्मल मनुष्यपि नं दु गुपित धर्मं खँ न्यने मखनेवं हानि जुइ । धर्मया खँ थुइके फुपि दइ । हानं खुदैय् छकः बन्धुमती राजधानी प्रातिमोक्ष उद्देश यायेत वा ।

६६. “अनंलि महाब्रह्मा विपस्सी ... बुद्धयागु चित्त ... सिइका ... प्रकट जुल । महाब्रह्मा जःगु पुलि च्या गुलेपाखे विपस्सी ... बुद्ध विज्याना चवंगु खः, उलेपाखे रहाः बिनित याना भगवानयात थथे बिनित यात—‘थथे हे खः, भगवान् ! थथे हे खः, सुगत ! बन्धुमती राजधानी (आः) खवीच्यागु लाख भिक्षुपिनि भिक्षुमहासङ्घ निवास याना चवंगु दु । भन्ते ! भगवानं भिक्षुपित आज्ञा जुया विज्याहुँ—भिक्षुपि ! चारिकाना निति हूँ ... खुदैय् छकः बन्धुमती राजधानी प्रातिमोक्ष उद्देश यायेत वा ।’ भिक्षुपि ! महाब्रह्मा थथे घाल । थथे धया विपस्सी ... बुद्धयात अभिवादन याना प्रदक्षिणा याना अन हे अन्तर्धान जुल ।

६७. “भिक्षुपि ! अनलि विपस्सी ... बुद्धं संख्या इत्युं ध्यानं दत्ता भिक्षुपित सम्बोध्य यानां विज्यात—
भिक्षुपि ! यथा एकान्त्यु ... विचार उत्पन्न जुल—आः बन्धुमती राजधानी खवीच्यागू लाख भिक्षुपि ... निवास
यानां च्वंगु दु, जि भिक्षुपित यथे ध्याये माल—‘भिक्षुपि ! चारिकाया निरिति हूँ ... खुदैय छकः बन्धुमती राजधानी
प्रातिमोक्ष उद्देश्य यायेत वा ।

६८. “भिक्षुपि ! महाब्रह्मा जिगु चित्तयागु खै सिद्धिका—गथेकि सु बलवान्मह पुरुष कयेकुं का तःगु ब्वह
चककैयें चकंगु ब्वह कयेकुं केयें ब्रह्मलोकं अन्तर्धानं जुया जिथाय न्होने प्रकट जुल । महाब्रह्मा यथा न्यया ल्हाः
जौजलपा बन्ति यानां यथे धाल—धन्य खः, भगवान् ! धन्य खः, सुगत ! ! शुगु समयय् बन्धुमती राजधानीस
खवीच्यागू लाख भिक्षुपिनि भिक्षुमहासङ्घ निवास यानां च्वंगु दुगु जुया च्वन । भन्ते ! भगवान् भिक्षुपित अनुज्ञा
जुया विज्याहूँ—‘भिक्षुपि ! चारिकाया निरिति हूँ ... खुदैय छकः बन्धुमती राजधानी प्रातिमोक्ष उद्देश्य यायेत वा ।’
भिक्षुपि ! थुलि धया उम्ह महाब्रह्मा जित अभिवादन तथा प्रदक्षिणा यानां अन हे अन्तर्धानं जुल ।

६९. “भिक्षुपि ! जि धया च्वना—‘भिक्षुपि ! चारिकाया निरिति हूँ, बहुजनया हितया निरिति, बहुजनया
सुखया निरिति, लोकया अनुकम्पाया निरिति, देव मनुष्यपिनि अर्थ, हित व सुखया निरिति विचरण या । छका लैय् निम्ह
वने मते । भिक्षुपि ! आदिकल्याण, मध्यकल्याण व पयवसानकल्याणगु धर्म देशना या, अर्थ सहितगु, व्यञ्जनं
युक्तगु केवल परिपूर्णगु, परिशुद्धगु ब्रह्मचर्यं प्रकाश या । युजापि निर्मल मनुष्यपि नं दु गुपित धर्म खै न्यने मखनेब
हानि जुइ । धर्मया खै थुइके फुपि दइ हानं खुदैय छकः बन्धुमती राजधानी प्रातिमोक्ष उद्देश्य यायेत वा ।’
भिक्षुपि ! अनलि इपि भिक्षुपि (उखुन्हु) छत्तुं हे जनपदय् चारिकया यायेया निरिति बन ।

७०. “भिक्षुपि ! उगु समयय् जम्बुद्वीपय् चेप्यद्वल आवास दुगु खः । दच्छि वनेब देवतापिसं (आकाश)
वाणी न्यंकल—‘मारिष ! दच्छि फुइ धुकल, आः न्यादै जक खै दनी । न्यादै फुइव प्रातिमोक्ष उद्देश्यया निरिति
बन्धुमती राजधानी विज्याहूँ ।’ निदै वनेब ... । ... स्वदै वनेब ... । ... प्यदै वनेब ... । ... न्यादै वनेब ... ।
... खुदै वनेब देवतापिसं (आकाश) वाणी न्यंकल—‘मारिष ! खुदै फुइ धुकल । सन्ना लैय्, प्रातिमोक्षया
उद्देश्यया निरिति ... विज्याहूँ ।’ भिक्षुपि ! अनलि गुलि भिक्षुपि थःगु ऋद्धि बलं गुलि देवतापिनि ऋद्धिया बलं
छत्तुं हे बन्धुमती राजधानी प्रातिमोक्ष उद्देश्यया निरिति ध्येय वन ।

७१. “भिक्षुपि ! अनलि विपस्सी ... बुद्धं भिक्षुसङ्घया निरिति शुगु प्रकारं प्रातिमोक्षया उद्देश्य यानां
विज्यात—

तितिक्षा (तितिवखा) व क्षान्ति परम तप खः,
बुद्धपिसं निर्वाणयात सर्वोत्तम धका धाइ ।
प्रव्रजित श्रमणं मेपिनिगु हानि याइ मखु
मेपित कष्ट नं बिइ मखु ।

फुक्क पाप मयायेगु
कुशल कर्म संजय यायेगु
थःगु चित्तमात शुद्धयायेगु
थ्व हे बुद्धपिनिगु अनुशासन खः ।

छाःगु वचन, दुर्वचन मल्हायेगु,
 मेपिनिगु हिंसा मयायेगु,
 प्रातिमोक्षय् संयम जुइगु,
 भोजनम् मात्रज्ञ जुइगु,
 अरण्यय् निवास, समाधि-अभ्यास,
 ध्व हे बुद्धपिनिगु अनुशासन खः ।

देवतापिसं कंगु

७२. “भिक्षुपि ! छगू समयय् जि उक्कट्टाया सत्तिक सुभग वनय् सालराज वृक्षया क्वय् विहार भान्ना च्वनागु खः । भिक्षुपि ! उगु समयय् एकान्तय् ध्यान च्वनाबले जिगु चित्तय् थथे वितर्क उत्पन्न जुल—‘सुद्धावास देवतापि बाहेक मेगु गुगु’ फोनि (=सत्त्वावास) मदु गुगुली जि ध्व दीर्घकालय् जन्म मकयागु खः । अतः जि अन वने माल, गन सुद्धावास देवतापि च्वना च्वंगु दुगु खः । भिक्षुपि ! अनलि गथे बलवानम्ह पुरुषं कयेकुं का तःगु ब्वह चकंकेथें चकंगु ब्वह कयेकुंकेथें उक्कट्टाया सुभगया वनय् च्वंगु शालराज मूलं अन्तर्धान जुया अबृह (अविह) देवय् प्रकट जुया । भिक्षुपि ! उगु देवनिवासय् च्वंपि अनेक सहस्र देवतापि जिथाय् वल । वया जित अभिवादन याना छले लिक्क च्वना च्वन । छके लिक्क च्वना च्वंपि देवतापिसं जित थथे धाल—‘मारिष ! थनि ग्वीछ्गू कल्प न्हापा विपस्सी ... बुद्ध लोकय् उत्पन्न जुया बिज्यात । विपस्सी ... बुद्ध क्षत्रिय जाति ... कोण्डञ्ज गोत्र ... खः । विपस्सी ... बुद्धया चेप्यदल दँ आयु परिमाण खः ... पातलि वृक्षया क्वय् बोधिज्ञान प्राप्त याना ... बिज्यात ... । ... वसपोलया खण्ड राजपुत्र व तिरस पुरोहितपुत्र धयापि श्रावक ... । ... स्वंगु शिष्य सम्मेलन ..., अशोक धयाम्ह भिक्षु उपस्थाक ... बन्धुमा धयाम्ह बौ व बन्धुमती धयाम्ह मां ... खः । ... बन्धुमती धयागु नगर राजधानी खः । विपस्सी ... बुद्ध थुकथं निष्क्रमण याना थुकथं प्रव्रज्या, थुकथं प्रधान (बुद्धत्वया निति तप), थुकथं ज्ञान प्राप्ति, व थुकथं धर्मचक्र प्रवर्तन याना बिज्यागु खः । मारिष ! जिपि वसपोल हे विपस्सी ... बुद्धयागु शासनय् ब्रह्मचर्य पालन याना सांसारिक कामछन्दं (भोग इच्छां) विरक्त जुया थन उत्पन्न जुयागु खः ।

“भिक्षुपि ! व हे देवलोकय् दुपि अनेक मेपि सहस्र लक्ष देवतापि नं जिथाय् वल । वया ... छले लिक्क च्वन । छले लिक्क च्वना ... थथे धाल—मारिष ! ध्व हे भद्रकल्पय् छलपोल स्वयं भगवान् अरहत सम्यक्सम्बुद्ध उत्पन्न जुया बिज्यागु खः । मारिष ! भगवान् ... क्षत्रिय जाति याम्ह खः ... गौतम गोत्र ... खः ... कम आयु परिमाण ... आपालं म्वाना सच्छि दँ अथवा भन्ना आपाः वा म्हा जक । ... बोधिवृक्षया क्वय् बुद्धत्व प्राप्त याना ... बिज्यात । ... सारिपुत्र व मोगलान प्रधान शिष्य खः । ... फिनिसःत्या भिक्षुपिनिगु छगू शिष्य ... सम्मेलन ... । ... आनन्द भिक्षु उपस्थाक ... खः । ... शुद्धोदन धयाम्ह जुजु बौ व मायादेवी मां ... खः । ... कपिलवस्तु राजधानी ... खः । ... थुकथं महाभिनिष्क्रमण ... जूगु खः ... । मारिष ! जिपि ध्व हे छलपोलयागु शासनय् ब्रह्मचर्य पालन याना सांसारिक कामछन्दं विरक्त जुया थन उत्पन्न जुयागु खः ... ।

७३. “भिक्षुपि ! अनलि जि अबृह देवपि ब्वना गन अतप्य देव दु अन वना । ...

“भिक्षुपि ! अनलि अबृह व अतप्य देवपि ब्वना गन सुदर्श देवपि दु अन वना । ...

“भिक्षुपि ! अनंलि अबृह, अतप्य व सुदर्शं देवपि व्वना ... गन सुदस्सी देवपि दु अन वना; गन अकनिष्ट देवपि दु अन वना, जित अभिवादन व प्रदक्षिणा याणा छखे लिक्क च्वना । भिक्षुपि ! छखे लिक्क च्वना इपि देवतापिसं जित थये धाल— ... विपस्सी ... बुद्ध ... पे० ... । भिक्षुपि ! थ्व हे देवलोक्क च्वपि मेपि अनेक सहस्र देवतापि ... वया ... थये धाल—मारिष ! थनि स्वीछगू कल्प न्हापा सिखी ... बुद्ध ... उत्पन्न जुया बिज्यात ... । व हे कल्पय् वेस्सभू ... बुद्ध ... । मारिष ! थ्व हे भद्रकल्पय् ककुसन्ध बुद्ध, कोणागमन ... बुद्ध ..., कस्सप ... बुद्धया ... इलय् ब्रह्मचर्य पालन याणा सांसारिक कामच्छन्दं विरक्त जुया थन उत्पन्न जुयागु खः । (इपि मध्ये) अनेक सहस्र देवतापिसं ... थये धाल—

७४. ... मारिष ! थ्व हे भद्रकल्पय् छलपोल स्वयं भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध उत्पन्न जुया बिज्यागु खः । जिपि छलपोल भगवानयागु शासनय् ब्रह्मचर्य पालन याणा सांसारिक कामच्छन्दं विरक्त जुया थन उत्पन्न जुयागु खः । ...

७५. “भिक्षुपि ! तथागतं धर्मघातुयात बांलाक थुइका बिज्यात, गुगु धर्मघातु बांलाक थुइका बिज्यागु कारणं तथागतं अतीत बुद्धपिनिगु फुक्क प्रपञ्चं रहित जुया संसार चक्रं मुक्त जुया, फुक्क दुःखं विमुक्त जुया, परिनिर्वाण जुइ धुकूपिनिगु जन्मं नं लुमंका बिज्यात, नामं नं लुमंका बिज्यात, गोत्रं नं लुमंका बिज्यात, आयुया परिमाणं नं लुमंका बिज्यात, श्रावकपिनि युगलं नं लुमंका बिज्यात, श्रावक सन्निपातं नं लुमंका बिज्यात । वसपोल भगवानपि थुजागु नां, थुजागु गोत्र, थुजागु शील, थुजागु धर्म, थुजागु प्रज्ञा थुकथं विहार याइपि, थुकथं विमुक्तिपि वसपोल भगवानपि खः धका लुमंका बिज्यात ।

“देवतापिसं नं थ्व हे खँ तथागतयात कन । तथागतं अतीत बुद्धपिनिगु फुक्क प्रपञ्चं रहित जुया संसार चक्रं मुक्त जुया, फुक्क दुःखं विमुक्त जुया, परिनिर्वाण जुइ धुकूपिनिगु जन्मं नं ... नामं नं ..., गोत्रं नं ..., आयुया परिमाणं नं ... श्रावकपिनि युगलं नं ..., श्रावक सन्निपातं नं लुमंका बिज्यात । वसपोल भगवानपि थुजागु जन्म ..., नां ..., गोत्र ..., शील ..., धर्म ..., प्रज्ञा ... थुकथं विहार याइपि खः, थुकथं विमुक्तिपि वसपोल भगवानपि खः धका लुमंका बिज्यात ।”

भगवानं थये आज्ञा जुया बिज्यात । लय्तापि इपि भिक्षुपिसं भगवानं आज्ञा जुया बिज्यागुयात अभिनन्दन यात ।

महापदान-मुत्त ववचाल ।

—:०:—

१५. महानिदान-सुत्त

१. गम्भीरगु प्रतीत्य-समुत्पाद

१. यथे जि न्यना । छगु समयय् भगवान् कुरुदेशय् कुरुपिनि निगम कम्मास दम्म (=कल्माषदम्भ) य् विहार याना बिज्याना च्वन । अनंलि आयुष्मान् आनन्द गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु, अन वन । वना भगवानयात अभिवादन याना छखे लिक्क फेतुत । छखे लिक्क फेतुना च्वंम्ह आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात यथे बिन्ति यात—“आश्चर्यं खः, भन्ते ! अद्भुत खः, भन्ते !! गपाय्सकं गम्भीर खः, गपाय्सकं गम्भीरयें जुया च्वंगु खः, थुगु प्रतीत्य-समुत्पाद ! अथेन्हं जित बांलाक उलातगुथें स्पष्टं (उत्तान) खने दया च्वन ।”

“आनन्द ! आमथे धाये मते । आनन्द ! आमथे धाये मते । आनन्द ! थ्व प्रतीत्य-समुत्पाद गम्भीरगु खः, हानं थ्व तःसकं गम्भीर आभासं पूर्णंगु खः । आनन्द ! थ्व धर्म बांलाक मस्यूगु, प्रतिवेध मजूगु (मथूगु) कारणं याना कीपि, प्रजापि (मनूत) स्वया च्वंगु सुकार्थें, गथः जुया च्वंगु खिपःथें, मूञ्ज (घाय्, खिपः निलिगु घाय्) घाय् स्वर्थें, अपाय, दुर्गति विनिपात जुया संसारं पार जुइ मफया च्वन ।

प्रत्ययया कारणं

२. “आनन्द ! ‘छु जरा व मरण (=बुढा जुइगु व सिइगु) या कारण दुला धका न्यन धाःसा ‘दु’ धका धायेमाः । छु कारणं (प्रत्ययं) जरा व मरण जुइ ? धका न्यन धाःसा ‘जन्मया कारणं जरा व मरण जुइ’ धका धायेमाः ।

“आनन्द ! ‘छु जाति (=जन्म) या कारण दुला धका न्यन धाःसा ‘दु’ धका धायेमाः । छु कारणं जन्म जुइ ? धका न्यन धाःसा ‘भवया कारणं जन्म जुइ’ धका धायेमाः ।

“आनन्द ! ‘छु भवया कारण दुला धका न्यन धाःसा ‘दु’ धका धायेमाः । छु कारणं भव दइ ? धका न्यन धाःसा ‘उपादान (=आसक्ति) या कारणं भव दइ’ धका धायेमाः ।

“आनन्द ! ‘छु उपादानया कारण दुला धका न्यन धाःसा ‘दु’ धका धायेमाः । छु कारणं उपादान दइ ?’ धका न्यन धाःसा ‘तृष्णाया कारणं उपादान दइ’ धका धायेमाः ।

“आनन्द ! ‘छु तृष्णाया कारण दुला धका न्यन धाःसा ‘दु’ धका धायेमाः । छु कारणं तृष्णा दइ ? धका न्यन धाःसा ‘वेदनाया कारणं तृष्णा दइ’ धका धायेमाः ।

“आनन्द ! ‘छु वेदनाया कारण दुला धका न्यन धाःसा ‘दु’ धका धायेमाः । छु कारणं वेदना दइ ? धका न्यन धाःसा स्पर्शया कारणं वेदना दइ’ धका धायेमाः ।

“आनन्द ! ‘छु स्पर्शया कारण दुला धका न्यन धाःसा ‘दु’ धका धायेमाः । छु कारणं स्पर्श दइ ? धका न्यन धाःसा नाम-रूपया कारणं स्पर्श दइ’ धका धायेमाः ।

“आनन्द ! ‘छु नाम-रूपया कारण दुला धका न्यन धाःसा ‘दु’ धका धायेमाः । छु कारणं नाम-रूप दइ ? धका न्यन धाःसा विज्ञानया कारणं नाम-रूप दइ’ धका धायेमाः ।

“आनन्द ! ‘छु विज्ञानया कारण दुला धका न्यन धाःसा ‘दु’ धका धायेमाः । छु कारणं विज्ञान दइ ? धका न्यन धाःसा नाम-रूपया कारणं विज्ञान दइ’ धका धायेमाः ।

३. “आनन्द ! थुकथं नाम-रूपया कारणं विज्ञान, विज्ञानया कारणं नाम-रूप, नाम-रूपया कारणं स्पर्श, स्पर्शया कारणं वेदना, वेदनाया कारणं तृष्णा, तृष्णाया कारणं उपादान, उपादानया कारणं भव, भवया कारणं जाति (=जन्म), जातिया कारणं जरा मरण, शोक परिदेव, दुःख, दौर्मनस्य, उपायास जुइ । थुकथं थव केवल (=सम्पूर्ण) दुःख स्कन्ध (पुचः) या समुदय (उत्पत्ति) खः ।

थव कारण मदुसा थव दइ मखु

४. “आनन्द ! ‘जन्मया कारणं जरामरण दइ धका थव गुगु धयागु खः उकियात थुकथं थुइकेमाः । आनन्द ! यदि जन्म मदुगु जूसा सर्वथा सर्व (न्ह्यावल्ले गुवल्ले) सुयागु नं गन नं जाति मदइगु जुइ । गथे देवपिनि देवत्व, गन्धर्वपिनि गन्धर्वत्व, यक्षपिनि यक्षत्व, भूतपिनि भूतत्व, मनुष्यपिनि मनुष्यत्व, चतुष्पदपिनि (प्यपांचूपिनि) चतुष्पदत्व (पशुत्व), पक्षीपिनि पक्षीत्व, सरीसृपपिनि (तहाः आदि) सरीसृपत्व, गजा गजागु खः अजा अजागु सत्व जुइ । यदि जन्म मदुगु जूसा, सर्वथा ... जन्मया अभाव जुइ’ जन्मया निरोध जुइगु जुइ, आनन्द ! अथे जूसा छु जरामरण दइ तिनिला ?”

“दइ मखुत, भन्ते !”

“आनन्द ! उकिं जरा मरणया थव हे हेतु खः, निदान खः, प्रत्यय खः गथे थव जन्मया खः ।

५. “आनन्द ! भवया कारणं जाति दइ धका थव गुगु धयागु खः उकियात थुकथं थुइकेमाः । गथे भवया कारणं जाति । आनन्द ! यदि भव मदुगु जूसा सर्वथा सर्व सुयागु नं गन नं भव (=आवागमन) मदइगु जुइ । गथे कामभव, रूपभव, अरूपभव । यदि भव मदुगु जूसा सर्वथा सर्व भवया निरोध जुइगु जुइ, आनन्द ! अथे जूसा छु जन्म दइ तिनिला ?”

“दइ मखुत, भन्ते !”

“आनन्द ! उकिं जन्मया थव हे हेतु खः, निदान खः, समुदय खः, प्रत्यय खः गथे थव भवया खः ।

६. “आनन्द ! उपादान (आसक्ति) या कारणं भव दइ धका थव गुगु धयागु खः उकियात थुकथं थुइकेमाः । गथे उपादानया कारणं भव । आनन्द ! यदि उपादान मदुगु जूसा सर्वथा सर्व सुयागु नं गन नं मदइगु जुइ । गथे काम-उपादान (भोग्य आसक्ति), दृष्टि-उपादान, शील व्रत-उपादान अथवा आत्मवाद (आत्माया नित्यत्व) उपादान । यदि उपादान मदुगु जूसा सर्वथा भवया अभाव जुइगु जुइ, भवया निरोध जुइगु जुइ, आनन्द ! अथे जूसा छु भव दइ तिनिला ?”

“दइ मखुत, भन्ते !”

“आनन्द ! उकिं भवया थ्व हे हेतु खः, निदान खः, समुदय खः, प्रत्यय खः गथे थ्व उपादानया खः ।

७. “आनन्द ! तृष्णाया कारणं उपादानं दइ धका थ्व गुगु धयागु खः उकियात थुकथं थुइकेमाः । गथे तृष्णाया कारणं उपादानं । आनन्द ! यदि तृष्णा मदुगु जूसा सर्वथा सर्वं सुयागु नं गनं नं मदइगु जुइ । गथे रूप तृष्णा, शब्द तृष्णा, गन्ध तृष्णा, रस तृष्णा, स्पर्श तृष्णा व धर्म तृष्णा । यदि तृष्णा मदुगु जूसा सर्वथा ... तृष्णाया अभाव जुइगु जुइ, निरोध जुइगु जुइ, आनन्द ! अथे जूसा छु उपादानं दइ तिनिला ?”

“दइ मखुत, भन्ते !”

“आनन्द ! उकिं उपादानया थ्व हे हेतु खः, निदान खः, समुदय खः, प्रत्यय खः गथे थ्व तृष्णाया खः ।

८. “आनन्द ! वेदनाया कारणं तृष्णा दइ धका थ्व गुगु धयागु खः उकियात थुकथं थुइकेमाः । गथे वेदनाया कारणं तृष्णा । आनन्द ! यदि वेदना मदुगु जूसा सर्वथा सर्वं सुयागु नं गनं नं मदइगु जुइ । गथे चक्षु संस्पर्श (चक्षु व रूपया योगं) उत्पन्न वेदना, श्रोत संस्पर्श उत्पन्न वेदना, घ्राण संस्पर्श उत्पन्न वेदना, जिह्वा संस्पर्श उत्पन्न वेदना, काय संस्पर्श उत्पन्न वेदना व मन संस्पर्श उत्पन्न वेदना । यदि वेदना मदुगु जूसा सर्वथा ... वेदनाया अभाव जुइगु जुइ, निरोध जुइगु जुइ, आनन्द ! अथे जूसा छु तृष्णा दइ तिनिला ?”

“दइ मखुत, भन्ते !”

“आनन्द ! उकिं तृष्णाया थ्व हे हेतु खः, निदान खः, समुदय खः, प्रत्यय खः गथे थ्व वेदनाया खः ।

९. “आनन्द ! थुकथं वेदनाया कारणं तृष्णा, तृष्णाया कारणं पर्येषणा (गवेषणा, मालेगु), पर्येषणाया कारणं लाभ, लाभया कारणं विनिश्चय (दूढ विचार), विनिश्चयया कारणं छन्दराग (प्रयत्न इच्छा), छन्दरागया कारणं अध्यवसान (प्रयत्न), अध्यवसानया कारणं परिग्रह (मुकेगु), परिग्रहया कारणं मात्सर्य (तुगः स्याइगु), मात्सर्यया कारणं आरक्षा, आरक्षाया कारणं दण्डादान-शस्त्रादान-कलह विग्रह विवाद—‘छ छ’ ‘जि जि’ धयागु पिशुन, मृषावाद व अनेक पापक अकुशल धर्म दइ ।

१०. “आनन्द ! आरक्षाया कारणं दण्डादान-शस्त्रादान-कलह विग्रह विवाद ‘छ छ’ ‘जि जि’ धयागु पिशुन, मृषावाद व अनेक पापक अकुशल धर्म दइ धका गुगु धयागु खः उकियात थुकथं थुइकेमाः । गथे आरक्षाया कारणं ... अकुशल धर्म दइ । आनन्द ! यदि आरक्षा मदुगु जूसा सर्वथा सर्वं सुयागु नं गनं नं पापक अकुशल धर्म मदइगु जुइ । आनन्द ! आरक्षा मदुगु जूसा—दण्डादान-शस्त्रादान-कलह विग्रह विवाद ‘छ छ’ ‘जि जि’ धयागु पिशुन, मृषावाद व अनेक पापक अकुशल धर्म दइ तिनिला ?”

“दइ मखुत, भन्ते !”

“आनन्द ! उकिं गुगु थ्व आरक्षा खः, थ्व हे दण्डादान-शस्त्रादान-कलह विग्रह विवाद ‘छ छ’ ‘जि जि’ धयागु पिशुन, मृषावाद व अनेक पापक अकुशल धर्मया निति थ्व हे हेतु खः, निदान खः, समुदय खः, प्रत्यय खः गथे आरक्षा ।”

११. “आनन्द ! मात्सर्यया कारणं आरक्षा दइ धका गुगु धयागु खः उकियात थुकथं थुइकेमाः । गथे मात्सर्यया कारणं आरक्षा दइ । आनन्द ! यदि मात्सर्य मदुगु जूसा सर्वथा सर्वं सुयागु नं गनं नं आरक्षा मदइगु जुइ । आनन्द ! सर्वं प्रकारं मात्सर्य मदुगु जूसा ... मात्सर्य निरोध जुइ, आरक्षा दइ तिनिला ?”

“दइ मखुत, भन्ते !”

“आनन्द ! उकि गुगु एव मात्सर्यं खः एव हे आरक्षाया निति एव हे हेतु खः, निदान खः, समुदय खः, प्रत्यय खः गथेकि मात्सर्यं ।

१२. “आनन्द ! परिग्रहया कारणं मात्सर्यं दइ धका गुगु धयागु खः उकियात थुकथं थुइकेमाः । गथे परिग्रहया कारणं मात्सर्यं दइ । आनन्द ! यदि परिग्रह मदुगु जूसा सर्वथा सर्वं सुयागु नं गनं नं मात्सर्यं मदइगु जुइ । आनन्द ! सर्वं प्रकारं परिग्रह मदुगु जूसा ... परिग्रहया निरोध जुइ, मात्सर्यं दइ तिनिला ?”

“दइ मखुत, भन्ते !”

“आनन्द ! उकि गुगु एव परिग्रह खः एव हे मात्सर्यया निति एव हे हेतु खः ... प्रत्यय खः गथेकि परिग्रह ।

१३. “आनन्द ! अध्यवसानया कारणं परिग्रह दइ धका गुगु धयागु खः उकियात थुकथं थुइकेमाः । गथे अध्यवसानया कारणं परिग्रह दइ । आनन्द ! यदि अध्यवसान मदुगु जूसा सर्वथा सर्वं सुयागु नं गनं नं परिग्रह मदइगु जुइ । आनन्द ! सर्वं प्रकारं अध्यवसान मदुगु जूसा ... अध्यवसान निरोध जुइ, परिग्रह दइ तिनिला ?”

“दइ मखुत, भन्ते !”

“आनन्द ! उकि गुगु एव अध्यवसान खः एव हे परिग्रहया निति एव हे हेतु खः ... प्रत्यय खः गथेकि अध्यवसान ।

१४. “आनन्द ! छन्दरागया कारणं अध्यवसान दइ धका गुगु धयागु खः उकियात थुकथं थुइकेमाः । गथे छन्दरागया कारणं अध्यवसान दइ । आनन्द ! यदि छन्दराग मदुगु जूसा सर्वथा सर्वं सुयागु नं गनं नं अध्यवसान मदइगु जुइ । आनन्द ! सर्वं प्रकारं छन्दराग मदुगु जूसा ... छन्दरागया निरोध जुइ, अध्यवसान दइ तिनिला ?”

“दइ मखुत, भन्ते !”

१५. “आनन्द ! उकि गुगु एव छन्दराग खः एव हे अध्यवसानया निति एव हे हेतु खः ... प्रत्यय खः गथेकि छन्दराग ।

“आनन्द ! विनिश्चयया कारणं छन्दराग दइ धका गुगु धयागु खः उकियात थुकथं थुइकेमाः । गथे विनिश्चयया कारणं छन्दराग दइ । आनन्द ! यदि विनिश्चय मदुगु जूसा सर्वथा सर्वं सुयागु नं गनं नं छन्दराग मदइगु जुइ । आनन्द ! सर्वं प्रकारं विनिश्चय मदुगु जूसा ... विनिश्चय निरोध जुइ, छन्दराग दइ तिनिला ?”

“दइ मखुत, भन्ते !”

“आनन्द ! उकि गुगु एव विनिश्चय खः एव हे छन्दरागया निति एव हे हेतु खः ... प्रत्यय खः गथेकि विनिश्चय ।

१६. “आनन्द ! लाभया कारणं विनिश्चय दइ धका गुगु धयागु खः उकियात थुकथं थुइकेमाः । गथे लाभया कारणं विनिश्चय दइ । आनन्द ! यदि लाभ मदुगु जूसा सर्वथा सर्वं सुयागु नं गनं नं विनिश्चय मदुगु जुइ । आनन्द ! सर्वं प्रकारं लाभ मदुगु जूसा ... लाभया निरोध जुइ, विनिश्चय दइ तिनिला ?”

“दइ मखुत, भन्ते !”

“आनन्द ! उकि गुगु एव लाभ खः एव हे विनिश्चयया निति एव हे हेतु खः ... प्रत्यय खः गथेकि लाभ ।

१७. “आनन्द ! पर्येषणा (गवेषणा) या कारणं लाभ दइ धका गुगु धयागु खः उकियात थुकथं थुइकेमाः । गथे पर्येषणाया कारणं लाभ जुइ । आनन्द ! यदि पर्येषणा मद्दुगु जूसा सर्वथा सर्व सुयागु नं गनं नं लाभ मदइगु जुइ । आनन्द ! सर्व प्रकारं पर्येषणा मद्दुगु जूसा ... लाभया निरोध जुइ, लाभ दइ तिनिला ?”

“दइ मखुत, भन्ते !”

“आनन्द ! उकिं गुगु थ्व पर्येषणा खः थ्व हे लाभया निरिति थ्व हे हेतु खः ... प्रत्यय खः गथेकि पर्येषणा ।

१८. “आनन्द ! तृष्णाया कारणं पर्येषणा दइ धका गुगु धयागु खः उकियात थुकथं थुइकेमाः । गथे तृष्णाया कारणं पर्येषणा दइ । आनन्द ! यदि तृष्णा मद्दुगु जूसा सर्वथा सर्व सुयागु नं गनं नं पर्येषणा मदइगु जुइ । गथेकि—काम तृष्णा, भव तृष्णा व विभव तृष्णा । आनन्द ! सर्व प्रकारया तृष्णा मद्दुगु जूसा ... तृष्णाया निरोध जुइ, पर्येषणा दइ तिनिला ?”

“दइ मखुत, भन्ते !”

“आनन्द ! उकिं गुगु थ्व तृष्णा खः थ्व हे पर्येषणाया निरिति थ्व हे हेतु खः ... प्रत्यय खः गथेकि तृष्णा । आनन्द ! थुपि हे निगू धर्मया कारणं निगू वेदनाया समसमानता जुया च्वनी ।

१९. “आनन्द ! स्पर्शया कारणं तृष्णा दइ धका गुगु धयागु खः उकियात थुकथं थुइकेमाः । गथे स्पर्शया कारणं वेदना दइ । आनन्द ! यदि स्पर्श मद्दुगु जूसा सर्वथा सर्व सुयागु नं गनं नं वेदना मदइगु जुइ । गथेकि चक्षु-स्पर्श, श्रोत-स्पर्श, घ्राण-स्पर्श, जिह्वा-स्पर्श, काय-स्पर्श, मन-स्पर्श । आनन्द ! सर्व प्रकारया स्पर्श मद्दुगु जूसा ... स्पर्शया निरोध जुइ, वेदना दइ तिनिला ?”

“दइ मखुत, भन्ते !”

“आनन्द ! उकिं गुगु थ्व स्पर्श खः थ्व हे वेदनाया निरिति थ्व हे हेतु खः ... प्रत्यय खः गथेकि स्पर्श ।

२०. “आनन्द ! नाम-रूपया कारणं स्पर्श दइ धका गुगु धयागु खः उकियात थुकथं थुइकेमाः । गथे नाम-रूपया कारणं स्पर्श दइ । आनन्द ! थ्व हे आकारं थ्व हे चिन्हद्वारा, थ्व हे निमित्तं, थ्व हे उद्देश्यं थ्व नाम-काय (शरीर) प्रज्ञप्त जुया च्वन । यदि उक्त आकारय्, चिन्हय्, निमित्तय्, उद्देश्य मद्दुगु जूसा छु रूप-काययागु स्पर्शयागु खँ अधिवचन दइ तिनिला ?”

“दइ मखुत, भन्ते !”

“आनन्द ! उकिं गुगु थ्व हे आकारं, थ्व हे चिन्हं, थ्व हे निमित्तं, थ्व हे उद्देश्यं थ्व रूप-कायया प्रज्ञप्त जुइ । उपि आकार ... उद्देश्य मद्दुगु जूसा छु नाम-काय, पतिघ-संस्पर्श दइ तिनिला ?”

“दइ मखुत, भन्ते !”

“आनन्द ! थ्व हे आकारं ... थ्व हे उद्देश्यं नाम-काय व रूप-कायया प्रज्ञप्त जुइगु खः ... उगु आकार ... उद्देश्य मद्दुसा छु अधिवचन संस्पर्श अथवा प्रतिघ-संस्पर्श दइ तिनिला ?”

“दइ मखुत, भन्ते !”

“आनन्द ! थ्व हे आकारं, ... थ्व हे उद्देश्यं नाम-रूप प्रज्ञप्त जुइ । उगु आकारय् ..., उगु उद्देश्यय् मद्दुसा छु स्पर्श दइ तिनिला ?”

“दइ मखुत, भन्ते !”

“आनन्द ! उकिं स्पर्शया ध्व हे हेतु खः ... प्रत्यय खः गथेकि ध्व नाम-रूपयागु खः ।

२१. “आनन्द ! विज्ञानया कारणं नाम-रूप दइ धका गुगु घयागु खः उकियात थुकथं थुइकेमाः । गथे विज्ञानया कारणं नाम-रूप दइ । आनन्द ! यदि विज्ञान मांया कोखय् मवगु जूसा छु नाम-रूप संज्ञित जुइला ?”

“जुइ मखु, भन्ते !”

“आनन्द ! (यदि) विज्ञान जक मांया कोखय् प्रवेश याना पिहाँ बल धाःसा छु नाम-रूप थुकिया निहित दइ तिनिला ?”

“दइ मखु, भन्ते !”

“आनन्द ! यदि कुमार वा कुमारीया अति शिशु (छाउँछन् ?) जूवले हे विज्ञान छिन्न जुल धाःसा छु नाम-रूप वृद्धि, विरुद्धि, विपुलता प्राप्त याये फइला ?”

“फइ मखु, भन्ते !”

“आनन्द ! उकिं गुगु ध्व नाम-रूपया ध्व हे हेतु खः ... प्रत्यय खः गथेकि विज्ञानयागु खः ।

२२. “आनन्द ! नाम-रूपया कारणं विज्ञान दइ धका गुगु घयागु खः उकियात थुकथं थुइकेमाः । गथे नाम-रूपया कारणं विज्ञान दइ । आनन्द ! यदि विज्ञान नाम-रूपय् प्रतिष्ठित मज्जुगु जूसा छु भविष्यय् (लिपा) जन्म, जरा, मरण, दुःख उत्पत्ति जुइ तिनिला ?”

“जुइ मखु, भन्ते !”

“आनन्द ! उकिं गुगु ध्व विज्ञानया हेतु खः ... प्रत्यय खः गथेकि नाम-रूपमागु खः ।

“आनन्द ! ध्व विज्ञान सहित नाम-रूप खः थुलि हे जन्म जुइ, बुरा जुइ, सिइ, च्युत जुइ, उत्पन्न जुइ । थुलि हे अधिवचन (नाम—संज्ञा) व्यवहार दइ, थुलि हे निरुक्ति (भाषा) व्यवहार दइ, थुलि हे प्रज्ञप्ति जुइ, थुलि हे प्रज्ञा अवचर जुइ, थुलि हे वृत्त दइ, गथेकि नाम-रूप नाप विज्ञानया थवं थवय् कारण (प्रत्यय) दया च्वनी ।

२. आत्मा प्रज्ञप्ति व अनात्मा प्रज्ञप्ति

२३. “आनन्द ! आत्मा माने याइम्ह (प्रज्ञप्त याइम्ह) पुरुषं छु कारणं माने याइगु खः ? (१) आनन्द ! सूक्ष्मगु रूपद्वारा आत्मायात माने याइ—(ध्व) ‘जिगु सूक्ष्मगु रूप हे आत्मा खः । (२) आनन्द ! ध्व अनन्तगु रूपमात आत्मा धका माने याइ—‘जिगु अनन्तगु रूप हे आत्मा खः । (३) आनन्द ! ध्व सूक्ष्मगु अरूपयात आत्मा धका माने याइ—‘ध्व जिगु सूक्ष्मगु अरूप हे आत्मा खः । (४) आनन्द ! अनन्तगु अरूपयात आत्मा माने याइ—‘ध्व अनन्तगु रूप हे जिगु आत्मा खः ।’

२४. “आनन्द ! अन गूगु सूक्ष्मगु रूपयात आत्मा धका माने यात व अन सूक्ष्मगु रूपयात आत्मा धका माने यात । अन व सूक्ष्मगु भावी रूपयात आत्मा धका माने याःगु खः । मदुगुयात दु धका दुगु आत्मय् संकेतगुमें जक खः । आनन्द ! थुकथं थुगु रूपयात सूक्ष्मगु दृष्टिद्वारा धायेगु जक खः । ध्व हे धायेगु खः ।

“आनन्द ! अन गुगु अनन्तगु रूपयात आत्मा धका माने यात व थन अनन्तगु रूपयात आत्मा धका माने यात । अन व अनन्तगु भावी रूपयात आत्मा धका माने याःगु जक खः । मद्गुयात दु धका दुगु भावय् मयंकेगुथें जक खः । आनन्द ! थुकथं थुगु अनन्त अनुदृष्टि रूपयात दृष्टिद्वारा धायेगु जक खः । ध्व हे धायेबहः जू ।

“आनन्द ! अन गुगु सूक्ष्मगु अरूपयात आत्मा धका माने यात व थन सूक्ष्मगु अरूपयात आत्मा धका माने यात ... । आनन्द ! थुकथं थुगु सूक्ष्मगु अरूपी अनुदृष्टियात धायेगु जक खः । ध्व हे धायेबहः जू ।

“आनन्द ! अन गुगु अनन्तगु अरूपयात आत्मा धका माने यात व थन अनन्तगु अरूपयात आत्मा धका माने यात । अन व अनन्तगु भावी अरूपयात आत्मा धका माने याःगु जक खः । मद्गुयात दु धका दुगु भावय् मयंकेगुथें जक खः । आनन्द ! थुकथं थुगु अनन्त अनुदृष्टि अरूपयात दृष्टिद्वारा धायेगु जक खः । ध्व हे धायेबहः जू । आनन्द ! आत्मायात थुकथं माने याइगु खः ।

२५. “आनन्द ! आत्मायात माने मयाइपिसं गुकथं माने याइ मखु ? आनन्द ! सूक्ष्मगु रूपयात आत्मा धका माने याइ मखु—‘ध्व जिगु सूक्ष्मगु रूप आत्मा खः ।’ आनन्द ! अनन्तगु रूपयात आत्मा धका माने याइ मखु—‘ध्व जिगु अनन्तगु रूप आत्मा खः ।’ आनन्द ! सूक्ष्मगु अरूपयात आत्मा धका माने याइ मखु—‘ध्व जिगु सूक्ष्मगु अरूप आत्मा खः ।’ आनन्द ! अनन्तगु अरूपयात आत्मा धका माने याइ मखु—‘ध्व जिगु अनन्तगु रूप आत्मा खः ।’

२६. “आनन्द ! अन गुगु सूक्ष्मगु रूपयात आत्मा धका माने मयागु खः व थन सूक्ष्मगु रूपयात आत्मा धका माने मयात । अन व सूक्ष्मगु भावी रूपयात आत्मा धका माने मयागु खः—‘मद्गुयात मद्गु धका दुगु भावय् मयंकेगुथें जक खः । आनन्द ! थुकथं थुगु रूपयात सूक्ष्मगु अनुदृष्टि रूपयात मधायेगु जक खः । ध्व हे धायेबहः जू ।

“आनन्द ! अन गुगु अनन्तगु रूपयात आत्मा धका माने मयागु खः व थन अनन्तगु रूपयात आत्मा धका माने मयात । अन व अनन्तगु भावी रूपयात आत्मा धका माने मयागु खः—‘मद्गुयात मद्गु धका दुगु भावय् मयंकेगुथें जक खः । आनन्द ! थुकथं थुगु रूपयात अनन्तगु अनुदृष्टि रूपयात मधायेगु जक खः । ध्व हे धायेबहः जू ।

“आनन्द ! अन गुगु सूक्ष्मगु अरूपयात आत्मा धका माने मयागु खः व थन सूक्ष्मगु अरूपयात आत्मा धका माने मयात । अन व सूक्ष्मगु भावी अरूपयात आत्मा धका माने मयागु खः—‘मद्गुयात मद्गु धका दुगु भावय् मयंकेगुथें जक खः । आनन्द ! थुकथं थुगु अरूपयात सूक्ष्मगु अनुदृष्टि अरूपयात मधायेगु जक खः । ध्व हे धायेबहः जू ।

“आनन्द ! अन गुगु अनन्तगु अरूपयात आत्मा धका माने मयागु खः व थन अनन्तगु अरूपयात आत्मा धका माने मयात । अन व अनन्तगु भावी रूपयात आत्मा धका माने मयागु खः—‘मद्गुयात मद्गु धका दुगु भावय् मयंकेगुथें जक खः । आनन्द ! थुकथं थुगु अरूपयात अनन्तगु अनुदृष्टि अरूपयात मधायेगु जक खः । ध्व हे धायेबहः जू । आनन्द ! आत्मायात थुकथं माने मयाइगु खः ।

२७. “आनन्द ! छु कारण आत्मावादीं आत्मायात खंका च्वनी ? आत्मादर्शीं खना च्वंगु वेदनायात हे ‘वेदना जिगु आत्मा खः’ धका खंका च्वनी । आनन्द ! ‘वेदना जिगु आत्मा मखु, असंवेदन (न अनुभव) नं जिगु आत्मा खः’ आत्मा वेदित वेदनाया स्वभाव धर्म हे जिगु आत्मा खः । आनन्द ! थथे हे आत्मावादीं आत्मायात खंका च्वनी ।

२८. “आनन्द ! अन गुपिसं थथे धाइ—‘वेदना जिगु आत्मा खः’ व वयात थथे धायेमाः—आवुसो ! शुपि वेदना स्वता दु—सुख वेदना, दुःख वेदना, अदुःख-असुख वेदना । छं थ्व स्वता वेदना मध्ये छुकियात आत्मा धका खंका च्वनी ? आनन्द ! गुगु इलय् सुख वेदना अनुभव याइ, उगु इलय् दुःख वेदना अनुभव जुइ मखु न अदुःख-असुख (उपेक्षा) वेदनाय् हे अनुभव याइगु खः । सुख वेदना हे जक उगु इलय् अनुभव याइगु खः । आनन्द ! गुगु इलय् दुःख वेदना अनुभव याइ, उगु इलय् सुख वेदना अनुभव जुइ मखु न अदुःख-असुख वेदनाय् हे अनुभव याइगु खः । दुःख वेदना हे जक उगु इलय् अनुभव याइगु खः । आनन्द ! गुगु इलय् अदुःख-असुख (उपेक्षा) वेदना अनुभव याइगु खः उगु इलय् सुख वेदना अनुभव जुइ मखु न दुःख वेदना हे अनुभव जुइगु खः । उपेक्षा वेदना हे जक उगु इलय् अनुभव याइगु खः ।

२९. “आनन्द ! सुख वेदना नं अनित्य, असंस्कृत (कृत), प्रतीत्य-समुत्पन्न, क्षय धर्म, व्यय धर्म, विराग धर्म, निरोध धर्म खः । आनन्द ! दुःख वेदना नं अनित्य, असंस्कृत (कृत), प्रतीत्य-समुत्पन्न, क्षय धर्म, व्यय धर्म, विराग धर्म, निरोध धर्म खः । आनन्द ! अदुःख-असुख वेदना नं अनित्य, असंस्कृत (कृत), प्रतीत्य-समुत्पन्न, क्षय धर्म, व्यय धर्म, विराग धर्म, निरोध धर्म खः । वयात सुख वेदना अनुभव जुइगु इलय् ‘थ्व जिगु आत्मा खः’ धयागु दइ । व हे सुख वेदना निरोध जुइवं ‘जिगु आत्मा मन्त’ धयार्थे जुइ । वयात दुःख वेदना अनुभव जुइगु इलय् ‘थ्व जिगु आत्मा खः’ धयागु दइ । व हे दुःख वेदना निरोध जुइवं ‘जिगु आत्मा मन्त’ धयार्थे जुइ । वयात अदुःख-असुख वेदना अनुभव जुइगु इलय् ‘थ्व जिगु आत्मा खः’ धयागु दइ । व हे अदुःख-असुख वेदना निरोध (—विनष्ट, विगत, विलीन) जुइवं ‘जिगु आत्मा मन्त’ धयार्थे जुइ । आनन्द ! थुकथं वं थ्व हे जन्मय् आत्मायात अनित्य, सुख, दुःख, मिश्रित (व्यवकीर्ण), उत्पत्ति, व्यय (—विनाश) धर्मगु आत्मा धका खंका च्वनी । आनन्द ! गुलिसिनं वेदना जिगु आत्मा खः धका धाइ । आनन्द ! उकि हे वेदनायात आत्मा धका खंकेगु ठीक मजू ।

३०. “आनन्द ! अन गुपिसं थथे धाइ—‘वेदना जिगु आत्मा मखु, अप्रति संवेदना जिगु आत्मा खः’ वं वयात थथे धायेमाः—आवुसो ! गन थ्व फुकव अनुभव मदु, छु अन ‘जि धयागु भाव दइला ?’

“दइ मखु, भन्ते !”

“आनन्द ! उकि हे वेदना जिगु आत्मा मखु, अप्रति संवेदना जिगु आत्मा खः धका खंकेगु ठीक मजू ।

३१. “आनन्द ! गुपिसं थथे धाइ—‘वेदना जिगु आत्मा मखु, अप्रति संवेदना नं जिगु आत्मा मखु, जिगु आत्मा वेदित (अनुभव यानागु) खः, वेदित धर्म जिगु आत्मा खः ।’ वं वयात थथे धायेमाः—आवुसो ! गन थ्व, फुकव वेदना सर्वथा सर्व बांलाक नष्ट जुइवं, सर्व प्रकारं वेदना मदयेवं वेदनाया निरोध जुइ धुंका नं छु अन ‘जि’ धयागु भाव दइला ?”

“दइ मखु, भन्ते !”

“आनन्द ! उकि हे वेदना जिगु आत्मा मखु, अप्रति संवेदना नं जिगु आत्मा मखु, जिगु आत्मा वेदित खः, वेदना धर्म जिगु आत्मा खः धका खंकेगु ठीक मजू ।

३२. “आनन्द ! थन भिक्षुं न वेदनायात आत्मा धका खंका च्वनी न अप्रति संवेदनायात आत्मा धका खंका च्वनी, न आत्मा जिगु वेदित जुइ धका माने याइ बरु वेदना धर्म दुगु जिगु आत्मा खः धका खंका च्वनी । वं थुकथं माने मयासे लोकय् छुकियात नं (जि, जिगु धका) ग्रहण याइ मखु, ग्रहण मयाम्हसित त्राश दइ मखु । त्राश मदुम्हसित परिनिर्वाण प्राप्त जुइ । (अनलि) जन्म मन्त, ब्रह्मचर्यवास पूरा जुल, याये माःगु ज्या सिधल,

हानं थन याये माःगु ज्या छु नं मन्त धका सिइका काइ । आनन्द ! थुजागु विमुक्त चित्त दुम्ह भिक्षुया वारय् सु' गुम्हसिनं—'तथागत मरणं लिपा दइ'—थथे धाल धाःसा थुजागु उगु दृष्टि अयुक्त खः ।—'तथागत मरणं लिपा दइ मखुत'—थथे धाल धाःसा थुजागु उगु दृष्टि अयुक्त खः ।—'तथागत मरणं लिपा दइ, मदइ नं मखु'—थथे धाल धाःसा थुजागु उगु दृष्टि अयुक्त खः ।—'तथागत मरणं लिपा दइ मखु, मदइगु नं खः'—थथे धाल धाःसा थुजागु उगु दृष्टि अयुक्त खः । व छु कारण ? आनन्द ! गुलि नं अधिवचन (=नाम संज्ञा), गुलि नं वचन-व्यवहार, गुलि नं निरुक्ति (=भाषा), गुलि नं भाषा-व्यवहार, गुलि नं प्रज्ञप्ति (=रूढि), गुलि नं प्रज्ञप्ति व्यवहार, गुलि नं प्रज्ञा, गुलि नं प्रज्ञाया विषय संसारय् दुगु खः व फुक्व सिइका भिक्षु अभिज्ञाद्वारा विमुक्त जूम्ह जुल । उगु अभिज्ञाद्वारा विमुक्त जूम्ह भिक्षुयात 'मस्सूनी' मख्खनी—एव वयागु दृष्टि खः थथे धायेगु अयुक्त खः ।

३. न्हेगू विज्ञानया स्थिति

३३. “आनन्द ! न्हेगू विज्ञानया स्थिति व निगू आयतन दु । न्हेगू छु छु खः ? आनन्द ! (क) थुजापि प्राणीपि नं दु गुपि नानाकाय व नानासंज्ञा दुपि खः । गथेकि—मनुष्य, गुलि गुलि देवपि (=काम धातुयापि), गुलि गुलि विनिपातिकपि । एव न्हापांगु विज्ञानया स्थिति खः । (ख) आनन्द ! थुजापि प्राणीपि नं दु गुपि नानाकाय व एकत्वसंज्ञा दुपि खः । गथेकि—प्रथम अभिनिमित्त ब्रह्मकायकपि (देवपि) । एव निगूगु विज्ञानया स्थिति खः । (ग) आनन्द ! थुजापि प्राणीपि नं दु गुपि एकत्वकाय व नानात्वसंज्ञा दुपि खः । गथेकि—आभास्वर देवतापि । एव स्वंगूगु विज्ञानया स्थिति खः । (घ) आनन्द ! थुजापि प्राणीपि नं दु गुपि एकत्वकाय व एकत्वसंज्ञा दुपि खः । गथेकि—शुभकृत्स्न देवतापि । एव प्यंगूगु विज्ञानया स्थिति खः । (ङ) आनन्द ! थुजापि प्राणीपि नं दु गुपि रूप संज्ञायात अतिक्रमण याना प्रतिघ संज्ञायात अस्तगमन याना नानात्वसंज्ञा याना मनसिकार मयासे 'अनन्त आकाशानन्त्यायतनय् च्वनिपि खः । एव न्यागूगु विज्ञानया स्थिति खः । (च) आनन्द ! थुजापि प्राणीपि नं दु गुपि सर्वतो आकाशानन्त्यायतनयात अतिक्रमण याना 'अनन्त विज्ञान' धका विज्ञानन्त्यायतनय् च्वनिपि खः । एव खुगूगु विज्ञानया स्थिति खः । (छ) आनन्द ! थुजापि प्राणीपि नं दु गुपि सर्वतो विज्ञानन्त्यायतनयात अतिक्रमण याना 'छु' मडु' धयागु आकिञ्चन्यायतनय् च्वनिपि खः । एव न्हेगूगु विज्ञानया स्थिति खः । मेगु निगू आयतन-असंज्ञीसत्त्वायतन (संज्ञा रहित सत्त्वपिनिगु आवास) व निगूगु नैवसंज्ञानासंज्ञायतन (न संज्ञा, दुगु, न संज्ञा मडुगु आयतन) खः ।

३४. “आनन्द ! अन एव न्हापायागु विज्ञानया स्थितियापि 'नानाकाय नानासंज्ञा' गथे मनुष्य, गुलि गुलि देवपि, गुलि गुलि विनिपातिकपि । गुम्हसिनं थुपि (न्हापांगु विज्ञानया स्थिति) यात स्यू, उकिया उत्पत्ति (=समुदय) यात स्यू, उकिया अस्तगमन (=विनाश) यात स्यू, उकिया आस्वादयात स्यू, उकिया दोष (=आदिनव) यात स्यू, उकिया निस्सरणयात स्यूसा छु उम्ह स्यूम्ह उगु (विज्ञानया स्थिति) यात अभिनन्दन यायेगु युक्त जुइला ?”

“जुइ मखु, भन्ते !”

“आनन्द ! अन एव असंज्ञीसत्त्वायतनयात स्यू, उकिया उत्पत्ति (समुदय) यात स्यू, उकिया अस्तगमन (विनाश) यात स्यू, उकिया आस्वादयात स्यू, उकिया दोष (आदिनव) यात स्यू, उकिया निस्सरणयात स्यूसा छु उम्ह स्यूम्ह असंज्ञीसत्त्वायतनयात अभिनन्दन यायेगु युक्त जुइला ?”

“जुइ मखु, भन्ते !”

“आनन्द ! अन एव नैवसंज्ञानासंज्ञायतन यात ... पे० ... अभिनन्दन यायेगु युक्त जुइला ?”

“जुइ मखु, भन्ते !”

“आनन्द ! थन भिक्षु एव न्हेगु विज्ञानया स्थिति व निगू आयतनया समुदय, अस्तगमन (विनाश), आववाद, दोष, निस्सरणयात यथाभूतं सिद्धका उपादानं विमुक्त जुइ । आनन्द ! थुकियात हे भिक्षु ‘प्रज्ञा-विमुक्तम्ह’ धका धाइ ।

४. च्यागू विमोक्ष

३५. “आनन्द ! थुपि च्यागू विमोक्ष दु । उपि च्यागू छु छु ? आनन्द ! (१) रूपय् रूपं खनी । एव न्हापांगु विमोक्ष खः । (२) आध्यात्मय् अरूपसंज्ञी जुया पितेया रूप खनी । एव निगूगु विमोक्ष खः । (३) शुभं हे अधिमुक्त जुइ । एव स्वंगूगु विमोक्ष खः । (४) सकतां प्रकारं रूप संज्ञां समतिक्रम याना, प्रतिष संज्ञायात अन्त याना, नानात्व संज्ञायात मनन मयासे ‘आकाश अनन्त खः’ धका ‘आकाशानन्त्यायतन’ (समापति) प्राप्त याना विहार याइ । एव प्यंगूगु विमोक्ष खः । (५) सर्व आकाशानन्त्यायतनयात अतिक्रमण याना विज्ञान अनन्त खः धका विज्ञानन्त्यायतन प्राप्त याना विहार याइ । एव न्यागूगु विमोक्ष खः । (६) सर्व विज्ञानन्त्यायतनयात अतिक्रमण याना ‘छु मद्दु’ धयागु आकिञ्चन्यायतन प्राप्त याना विहार याइ । एव खुगूगु विमोक्ष खः । (७) सर्व आकिञ्चन्यायतनयात अतिक्रमण याना ‘नैवसंज्ञायतन’ प्राप्त याना विहार याइ । एव न्हेगूगु विमोक्ष खः । (८) सर्व नैवसंज्ञानासंज्ञायतनयात अतिक्रमण याना संज्ञा वेदयितनिरोध प्राप्त याना विहार याइ । एव च्यागूगु विमोक्ष खः । आनन्द ! एव हे च्यागू विमोक्ष खः ।

३६. “आनन्द ! भिक्षु थुपि च्यागू विमोक्षयात अनुलोमं (१, २, ३ ... ऊव कथं) प्राप्त (समाधि प्राप्त) याइ, प्रतिलोमं (८, ७, ६ ... अःखतं) प्राप्त (समाधि प्राप्त) याइ । हानं अनुलोम प्रतिलोम नितां (१, २, ३ ... ८, ७, ६ ...) प्राप्त याइ, गन यल, गुबले यल, गुलि यल उलि (समाधि) प्राप्त याइ, (समाधि) दना वइ (राग, द्वेष आदि चित्त मल) क्षय याना एव हे जन्मय् आश्रव रहित चित्त-विमुक्ति, प्रज्ञा-विमुक्ति स्वयम् सीका, खंका, अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कार याना विहार याना च्वनी । आनन्द ! एव भिक्षु उभयतो भाग-विमुक्त (=नाम रूपं मुक्त) धका धाइ । आनन्द ! एव उभयतो भाग-विमुक्ति स्वयां तःधंगु उत्तमगु प्रणितगु मेगु उभयतो भाग विमुक्ति मन्त ।

भगवानं थये आज्ञा जुया बिज्यात । लय्ताःम्ह आयुष्मान् आनन्दं भगवानं आज्ञा जुया बिज्यागुयात अभिमन्दन यात ।

महानिदान-सुत्त ववचाल ।

—:०:—

१६. महापरिनिब्बान-सुत्त

१. वज्जीपिके दुगु न्हेगू अपरिहाणीय धर्म

१. थथे जि न्यना । छगू समयय् भगवान् राजगृहय् गृध्रकूट पर्वतय् विहार याना बिज्याना च्वन । उगु समयय् मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्रं वज्जी (गणतन्त्रय्) आक्रमण यायेगु मनं तुना च्वन । वं थथे धया च्वन—जि थुजापि महद्दिक (वैभवशाली), महानुभावपि वज्जीपित उच्छिन्न याये, वज्जीपित विनाश याये, वज्जीपित आछु आछु कंके ।

२. अनंलि मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्रं मगधया महामात्य (महामत्त) वर्षाकार (वस्सकार) ब्राह्मणयात सःता थथे धाल—‘वा, ब्राह्मण ! गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु अन वना भगवानयात जिगु वचनं भगवानया चरणय् अभिवादन याना क्षेमकुशल (अप्पाबाध) म्ह फु मफु (अप्पातक्कं लहुट्ठानं बलं), सुख-विहार जू मजू (फासु विहार) न्यं—‘भन्ते ! मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्रं भगवानया चरणय् अभिवादन याना बिज्यागु दु । छलपोलया क्षेमकुशल, म्ह फु मफु, सुखविहार जू मजू नं न्यना बिज्यागु दु । थथे नं धाःगु दु—मगधराजा अजातशत्रुया वज्जी आक्रमण यायेगु मनं तुना च्वन । वसपोलं थथे धया बिज्यात—जि थुजापि महद्दिक, महानुभावपि वज्जीपित उच्छिन्न याये, वज्जीपित विनाश याये, वज्जीपित आछु आछु कंके । भगवानं गथे आज्ञा जुया बिज्याइ व बांलाक न्यना जित कं वा, तथागतं मखुथे (वितथ) आज्ञा जुया बिज्याइ मखु ।

३. ‘हवस्’ धका मगधया महामात्य वर्षाकार ब्राह्मणं मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्रयात लिसः बिया ततःजिगु (भद्धानिभद्धानि) रथ तयार याका ततःजिगु रथय् च्वना राजगृहं पिहाँ वना गन गृध्रकूट पर्वत दु अन वन । रथं वने ज्यूथाय् तक रथं वना, अनंलि रथं कुहाँ वया गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु अन तक न्यासि वन । वना भगवाननाप संमोदन यात । संमोदनीय कुशलवार्ता (सारणीय कथं) याना छेले लिक्क फेतुत । छेले लिक्क फेतूम्ह ... वर्षाकार ब्राह्मणं भगवानयात थथे बित्ति यात—‘भो गौतम ! मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्रं छलपोल गौतमया (भोतो) चरणय् अभिवादन याना बिज्यागु दु । क्षेमकुशल, म्ह फु मफु, सुखपूर्वक विहार जू मजू न्यना हःगु दु । ... थथे नं धया हःगु दु—‘जि थुजापि महद्दिक, महानुभावपि वज्जीपित उच्छिन्न याये, वज्जीपित विनाश याये, वज्जीपित आछु आछु कंके ।’

४. अनंलि उगु इलय् आयुष्मान् आनन्दं भगवानया ल्यूने च्वना पंखां गाला च्वन । अले भगवानं आयुष्मान् आनन्दयात सम्बोधन याना बिज्यात—

(१) “आनन्द ! छं छु वज्जीपिनि नित्य रूपं मुना (सन्निपात) च्वं, सन्निपात बहुल जू धयांगु छे न्यनागु दुला ?

“दु, भन्ते ! वज्जीपिनि नित्य रूपं मुना चवं, सन्निपात बहुल जू धयागु खँ न्यनागु दु ।

“आनन्द ! गुबले तक वज्जीपिनि नित्य रूपं मुना चवं, इमि सन्निपात बहुल जुया चवं उबले तक आनन्द ! वज्जीपिनि वृद्धि (=उत्थान) हे जुया चवनी, परिहानि जुइ मखु ।

(२) “आनन्द ! छं छु वज्जीपि मेल जुया मुना चवं; मिले जुया उत्थान याना चवं, मिले जुया (सकलें छपुचः जुया) वज्जीपिनि याये माःगु ज्या खँ याना चवं धयागु खँ न्यनागु दुला ?

“दु, भन्ते ! वज्जीपि मेल जुया मुना चवं; मिले जुया उत्थान याना चवं; मिले जुया वज्जीपिनि याये माःगु ज्या खँ याना चवं धयागु खँ न्यनागु दु ।

“आनन्द ! गुबले तक मेल जुया वज्जीपि मुना चवं; मिले जुया उत्थान याना चवं; मिले जुया वज्जीपिनि याये माःगु ज्याखँ याना चवं, उबले तक आनन्द ! वज्जीपिनि वृद्धि हे जुया चवनी; परिहानि जुइ मखु ।

(३) “आनन्द ! छं छु वज्जीपिसं प्रज्ञप्त मयागुयात प्रज्ञप्त मयाः; प्रज्ञप्त यागुयात समुच्छेदन मयाः; पुलांपिसं प्रज्ञप्त याना तःगु वज्जी धर्मयात हना पालन याना चवं धयागु खँ न्यनागु दुला ?

“दु, भन्ते ! वज्जीपिसं प्रज्ञप्त मयागुयात प्रज्ञप्त मयाः; प्रज्ञप्त यागुयात समुच्छेदन मयाः; पुलांपिसं प्रज्ञप्त याना तःगु वज्जी धर्मयात हना पालन याना चवं धयागु खँ न्यनागु तयागु दु ।

“आनन्द ! गुबले तक वज्जीपिसं प्रज्ञप्त मयागुयात प्रज्ञप्त मयाः; प्रज्ञप्त यागुयात समुच्छेदन मयाः; पुलांपिसं प्रज्ञप्त याना तःगु वज्जी धर्मयात हना पालन याइ उबले तक आनन्द ! वज्जीपिनि वृद्धि हे जुया चवनी, परिहानि जुइ मखु ।

(४) “आनन्द ! छं छु वज्जीपिसं थः स्वया थकालिपित सत्कार याः, गौरव याः, मान याः, पूजा याः, इमिगु खँ न्यनेमाः धका मती तः धयागु खँ न्यनागु दुला ?

“दु, भन्ते ! वज्जीपिसं थः स्वया थकालिपित सत्कार याः, गौरव याः, मान याः, पूजा याः, इमिगु खँ न्यनेमाः धका मती तः धयागु खँ न्यनागु दु ।

“आनन्द ! गुबले तक वज्जीपिसं थः स्वया थकालिपित सत्कार याः, गौरव याः, मान याः, पूजा याः, इमिगु खँ न्यनेमाः धका मती तः उबले तक आनन्द ! वज्जीपिनि वृद्धि हे जुया चवनी, परिहानि जुइ मखु ।

(५) “आनन्द ! छं छु वज्जीपिसं कुलया मिसात, कुलया म्हायूमस्तेत (म्हाकं मयेक) बलं यंका थःगु छें मतः धयागु खँ न्यनागु दुला ?

“दु, भन्ते ! वज्जीपिसं कुलया मिसात, कुलया म्हायूमस्तेत बलं यंका थःगु छें मतः धयागु खँ न्यनागु दु ।

“आनन्द ! गुबले तक वज्जीपिसं कुलया मिसात, कुलया म्हायूमस्तेत बलं यंका थःगु छें मतइ, उबले तक आनन्द ! वज्जीपिनि वृद्धि हे जुया चवनी, परिहानि जुइ मखु ।

(६) “आनन्द ! छं छु वज्जीपिसं थःगु (नगर) दुने वा पिनेया चेतिय (चैत्य) या सत्कार याः, गौरव याः, मान याः, पूजा याः, थुमिगु निरि न्हापांनिसें बिया तःगु, न्हापांनिसें याना तःगु धार्मिक पूजायात न्हंका मख्वः धयागु खँ न्यनागु तयागु दुला ?

“दु, भन्ते ! वज्जीपिसं थःगु (नगर) दुने वा पिनेया चेतियया सत्कार याः, गौरव तः, मान याः, पूजा याः, थुमिगु निरि न्हापांनिसें बिया तःगु, न्हापांनिसें याना तःगु धार्मिक बलि (बलि पूजा) न्हंका मख्वः धयागु खँ न्यनागु दु ।

“आनन्द ! गुबले तक वज्जीपिसं थःगु (नगर) दुने वा पिनेया चेतियया सत्कार याः, गौरव तः, मान याः, पूजा याः, थुमिगु निति न्हापानिसें बिया तःगु, न्हापानिसें याना तःगु धामिक बलियात न्हंका छ्वइ मखु, उबले तल आनन्द ! वज्जीपिनि वृद्धि हे जुया च्वनी, परिहानि जुइ मखु ।

(७) “आनन्द ! छं छु वज्जीपिसं अरहत्पिनिप्रति धामिक रूपं आरक्षा, आवरण तथा गोप्यताया निति संविधान याः, गुकि याना लिपा बिज्याइपि अरहत्पि नं राज्यय् बिज्यायेमा तथा बिज्याना च्वपि अरहत्पि राज्यय् सुखपूर्वक विहार याये फयेमा धयागु खँ न्यनागु दुला ?

“हु, भन्ते ! वज्जीपिसं अरहत्पिनिप्रति धामिक रूपं आरक्षा, आवरण तथा गोप्यताया निति संविधान याः, गुकि याना लिपा बिज्याइपि अरहत्पि नं राज्यय् बिज्यायेमा तथा बिज्याना च्वपि अरहत्पि राज्यय् सुखपूर्वक विहार याये फयेमा धयागु खँ न्यनागु दु ।

आनन्द ! गुबले तक वज्जीपिसं अरहत्पिनिप्रति धामिक रूपं आरक्षा, आवरण तथा गोप्यताया निति संविधान याइ, गुकि याना लिपा बिज्याइपि अरहत्पि नं राज्यय् बिज्यायेमा तथा बिज्याना च्वपि अरहत्पि राज्यय् सुखपूर्वक विहार याये फयेमा धयागु खँ दया च्वनी उबले तक आनन्द ! वज्जीपिनि वृद्धि हे जुया च्वनी, परिहानि जुइ मखु ।

५. अनंलि मगधया महामात्य वर्षाकार ब्राह्मणयात भगवानं थये आज्ञा जुया बिज्यात—“ब्राह्मण ! छगू समयय् जि वैशालीया सारन्दद चेतियय् च्वंना च्वनागु खः । ब्राह्मण ! अन जि वज्जीपित थ्व हे सप्त अपरिहाणीय धर्मयागु उपदेश याना । ब्राह्मण ! गुबले तक थुपि न्हेगू (सप्त) अपरिहाणीय धर्म वज्जीपिके दया च्वनी, खने दइ अबले तक थुपि न्हेगू अपरिहाणीय धर्मय् वज्जीपिनि वृद्धि हे जुया च्वनी, परिहानि जुइ मखु ।

थये आज्ञा जुया बिज्यायेवं मगधया महामात्य वर्षाकार ब्राह्मणं भगवानयात थये धाल—“भो गीतम ! (न्हेगू मध्ये) छगू जक अपरिहाणीय धर्म वज्जीपिके दया च्वंतले नं वृद्धि हे जुइ, परिहानि मखु धाःसा न्हेगूमछि अपरिहाणीय धर्म दुपिनि छु खँ ? भो गीतम ! विना उपलाप मयासे वा विना मिले जूपि मफासे मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्र युद्ध याये मज्जू । हवस्, भन्ते ! जिपि वने, जिमि आपालं ज्या दु, आपालं याये माःगु ज्या दनी ।

“ब्राह्मण ! छं थःगु ई स्वया ।”

अनंलि भगवानं कना बिज्यागु खँयात अभिनन्दन तथा अनुमोदन याना मगधया महामात्य वर्षाकार आसनं दना लिहाँ वन ।

२. भिच्छुपिनिगु न्हेगू अपरिहाणीय धर्म

६. अनंलि भगवानं मगधया महामात्य वर्षाकार वना ताउ मजायेवं आयुष्मान् आनन्दयात सम्बोधन याना बिज्यात—“आनन्द ! छ हुँ, राजगृहया लिक्क गुलि नं भिक्षुपि दु, उँपि फुककसितं उपस्थानशालाय् मुकि ।”

“हवस्, भन्ते !” धका आयुष्मान् आनन्द भगवानयात लिसः बिया राजगृहपाखे च्वपि फुकक भिक्षुपित उपस्थानशालाय् मुकल । मुके धुनेवं भगवानयाथाय् वना अभिवादन याना छले लिक्क च्वन । छले लिक्क

च्वंम्ह आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात थये विन्ति यात—“भन्ते ! भिक्षुसङ्घयात मुं के धुन, आः भगवानं ई स्वया याना बिज्याहूँ ।”

अनंलि भगवान् आसनं दना गन उपस्थानशाला दु, अन बिज्यात । बिज्याना लाया तःगु आसनय् फेतुना बिज्यात । फेतुना बिज्याना भगवानं भिक्षुपित सम्बोधन याना बिज्यात—“भिक्षुपि ! न्हेगू अपरिहाणीय धर्मया देशना याये । व न्यं, बांलाक मन तया न्यं, कना ह्ये ।”

“ज्यू, हवस्, भन्ते !” धया भिक्षुपिसं भगवानयात लिसः बिल । भगवानं थये आज्ञा जुया बिज्यात—

(१) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपि नित्य रूपं मुना च्वनी, बरोबर मुनीपि (सन्निपात ब्रह्म) जुया च्वनी उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुया च्वनी, अपरिहानि जुइ मखु ।

(२) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपि मेल मिलाप जुया भिक्षुपि मुना च्वनी, मिले चले जुया दना च्वनी, सकलें छपुचः जुया संघ-कृत्य (सङ्घं याये माःगु ज्या) याना च्वनी उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुया च्वनी, अपरिहानि जुइ मखु ।

(३) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपिसं प्रज्ञप्त मयागुयात प्रज्ञप्त याइ मखु, प्रज्ञप्त यागुयात समुच्छेद याइ मखु, प्रज्ञप्त याना तःथे शिक्षापदय् समादान याना जीवन हना च्वनी उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुया च्वनी, अपरिहानि जुइ मखु ।

(४) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपिसं रत्तञ्जू (धर्मया मू थूपि) स्थवीरपित, चिर-प्रव्रजितपित, सङ्घया पिता (जेष्ठ) पित, सङ्घया परिनायकपित सत्कार याना च्वनी, गौरव तया च्वनी, माने याना च्वनी, पूजा याना च्वनी, इमिगु खँ न्यनेमाः धका मती तया च्वनी उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुया च्वनी, परिहानि जुइ मखु ।

(५) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपि हानं हानं उत्पन्न जुइगु तृष्णाया वश्य च्वनी मखु उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुया च्वनी, परिहानि जुइ मखु ।

(६) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपि आरण्य-शयनासनय् च्वनेगु सापेक्खापि (न्हापि यःपि) जुइ, उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुया च्वनी, परिहानि जुइ मखु ।

(७) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपिसं व्यक्तिगत रूपं गुपि लिपा वइपि पेसला (भिपि) सन्नहाचारी भिक्षुपि विहारय् वयेमा, गुपि वपि भिपि सन्नहाचारी भिक्षुपि खः इमि सुखपूर्वक च्वनेमा धका बिज्याना च्वपि भिक्षुपिनि बांलाक उपस्थान याना च्वने ययेका च्वनी उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुया च्वनी, परिहानि जुइ मखु ।

“भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपिके थुपि न्हेगू अपरिहाणीय धर्म पालन याना च्वंगु खने दया च्वनी उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुया च्वनी, परिहानि जुइ मखु ।

मेगु नं न्हेगू अपरिहाणीय धर्म

७. “भिक्षुपि ! मेगु न्हेगू अपरिहाणीय धर्मया देशना याये त्यना । न्यं, बांलाक मन तया न्यं, कना ह्ये ।

“ज्यू, हवस्, भन्ते !” धया उँपि भिक्षुपिसं भगवानयात लिसः बिल । भगवानं थये आज्ञा जुया बिज्यात—

(१) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपि कम्मरामा (चीवर आदिया ज्याखँय् प्यपुने न्ह्यापि) जुइ मखु, कम्मरता (चीवर आदिया ज्याखँय् प्यपुनिपि) जुइ मखु, कम्मरामतमनुयुत्ता (चीवर आदिया ज्याखँय् प्यपुने न्ह्यापि जुया प्यपुना च्वनीपि) जुइ मखु, उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुइ, परिहानि जुइ मखु ।

(२) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपि खँ ल्हायेगुलि जक लगे जुया च्वनी मखु, खँ ल्हायेगुली जुइ मखु, खँ ल्हायेगुली न्ह्याइपु ताइ मखु उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुइ, परिहानि जुइ मखु ।

(३) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपि न्ह्योगुलु जुया च्वनी मखु, देनिगुली लगे जुइ मखु, दनिगुली न्ह्याइपु ताइ मखु, उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुइ, परिहानि जुइ मखु ।

(४) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपि संगनिकाराम (पुचः मुना फय्खँ ल्हाइपि) जुइ मखु, हूलय् जुइगुली न्ह्याइपु ताइ मखु, यक्व मनूत दुथाय् जुइगुली मन वंका च्वनी मखु उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुइ, परिहानि जुइ मखु ।

(५) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपि पापेच्छापि जुइ मखु, पापेच्छापिनि इच्छाया वशय् वनी मखु उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुइ, परिहानि जुइ मखु ।

(६) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपि पापमिप्ता (मभिपि पासापि नाप) जुइ मखु, पाप सहाय (पाप यायेत पासा) जुइ मखु, पापमित्रपि लिसे झ्येलेबुली मखु उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुइ, परिहानि जुइ मखु ।

(७) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपिसं (अरहत् फल प्राप्त मजूतले) प्रारम्भय् भतिचा उन्नति सन्तुष्ट जुया विचय् तोतेगु याइमखु उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुइ, परिहानि जुइ मखु ।

“भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपिके थुपि न्ह्येगू अपरिहाणीय धर्म पालन याना च्वंगु खने दया च्वनी उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुया च्वनी, परिहानि जुइ मखु ।

मेगु नं न्ह्येगू अपरिहाणीय धर्म

८. “भिक्षुपि ! मेगु नं न्ह्येगू अपरिहाणीय धर्मया देशना याये । न्यं, बांलाक मन तया न्यं, कना हये ।

“ज्यू, हवस्, भन्ते !” धया उपि भिक्षुपिसं भगवानयात लिसे बिल । भगवानं थथे आज्ञा जुया बिज्यात—

(१) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपि श्रद्धा दुपि जुया च्वनी उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुइ, परिहानि जुइ मखु ।

(२) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपि हिरिमता (पाप यायेगुली मछाःपि) जुया च्वनी उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुइ, परिहानि जुइ मखु ।

(३) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपि ओत्तप्पी (पाप यायेगुली ग्याःपि) जुया च्वनी उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुइ, परिहानि जुइ मखु ।

(४) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपि बहुश्रुतपि जुया च्वनी उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुइ, परिहानि जुइ मखु ।

(५) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपि आरद्धविरिया (धर्मय् उद्योग वीर्यपि) जुया च्वनी उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुइ, परिहानि जुइ मखु ।

(६) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपि स्मृतिवान्पि जुया च्वनी उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुइ, परिहानि जुइ मखु ।

(७) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपि प्रज्ञावान्पि जुया च्वनी उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुइ, परिहानि जुइ मखु ।

“भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपिके थुपि न्हेगू अपरिहाणीय धर्म पालन याना च्वंगु खने दया च्वनी उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुया च्वनी, परिहानि जुइ मखु ।

मेगु नं न्हेगू अपरिहाणीय धर्म

९. “भिक्षुपि ! मेगु नं न्हेगू अपरिहाणीय धर्मया देशना याये । न्यं, बांलाक मन तथा न्यं, कना ह्ये ।

“ज्यू, हवस्, भन्ते !” धया उपि भिक्षुपिसं भगवानयात लिसः बिल । भगवानं थये आज्ञा जुया बिज्यात—

(१) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपिसं स्मृति-सम्बोधि-अंगया भावना (=अभ्यास) याइ उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुइ परिहानि जुइ मखु ।

(२) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपिसं धम्म विचय सम्बोधि-अंगया भावना याइ ...

(३) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपिसं वीर्यं सम्बोधि-अंगया भावना याइ ...

(४) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपिसं प्रीति सम्बोधि-अंगया भावना याइ ...

(५) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपिसं प्रश्रद्धि सम्बोधि-अंगया भावना याइ ...

(६) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपिसं समाधि सम्बोधि-अंगया भावना याइ ...

(७) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपिसं उपेक्षा सम्बोधि-अंगया भावना याइ उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुइ, परिहानि जुइ मखु ।

“भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपिके थुपि न्हेगू अपरिहाणीय धर्म पालन याना च्वंगु खने दया च्वनी उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुया च्वनी, परिहानि जुइ मखु ।

मेगु नं न्हेगू अपरिहाणीय धर्म

१०. “भिक्षुपि ! मेगु नं न्हेगू अपरिहाणीय धर्मया देशना याये । न्यं, बांलाक मन तथा न्यं, कना ह्ये ।

“ज्यू, हवस्, भन्ते !” धया उपि भिक्षुपिसं भगवानयात लिसः बिल । भगवानं थये आज्ञा जुया बिज्यात—

(१) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपिसं अनित्य-संज्ञायागु भावना याइ उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुइ, परिहानि जुइ मखु ।

(२) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपिसं अनात्म-संज्ञायागु भावना याइ ...

(३) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपिसं अशुभ-संज्ञायागु भावना याइ ...

(४) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपिसं आदिनव (दुष्परिणाम)-संज्ञायागु भावना याइ ...

(५) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपिसं प्रहाण-संज्ञायागु भावना याइ ...

(६) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपिसं विराग-संज्ञायागु भावना याइ ...

(७) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपिसं निरोध-संज्ञायागु भावना याइ उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुइ, परिहानि जुइ मखु ।

“भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपिके थुपि न्हेगु अपरिहाणीय धर्म पालन याना च्वंगु खने दया च्वनी उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुया च्वनी, परिहानि जुइ मखु ।

३. खुगू अपरिहाणीय धर्म

११. “भिक्षुपि ! खुगू अपरिहाणीय धर्मया देशना याये । न्यं, बांलाक मन तथा न्यं, कना ह्ये ।

“ज्यू, हवस्, भन्ते !” धया उपि भिक्षुपिसं भगवानयात लिसः बिल । भगवानं थथे आज्ञा जुया बिज्यात—

(१) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपिसं न्होने वा ल्यूने (खने दयेकं वा मदयेकं) सब्रह्मचारीपिनिगु मैत्रीपूर्वक कायिक कर्म सेवा याइ उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुइ, परिहानि जुइ मखु ।

(२) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपिसं मैत्रीपूर्वक वची कर्म सेवा याइ ...

(३) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपिसं मैत्रीपूर्वक मनो कर्म सेवा याइ ...

(४) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपिसं धार्मिक लाभ, धर्म लाभ जूगु हे जुइमा अथवा पात्रय तथा ज्यूगु छकूचा लाभ हे छाया मजुइमा अजागु लाभ शीलवान् सब्रह्मचारी भिक्षुपि लिसे इना भोग याइ ...

(५) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपिनि शील अखंडपि (त्वाः मदःपि) अ-छिद्र, (प्वाः मगंपि) अ-कलमष (हाकु मकीपि) असबलपि, अकम्मासानि भुजिस्सानि (ममुनीपि), पण्डितपिसं प्रशंसा यायेबहुगु, अ-निन्दित, समाधिपाखे यंकीगु शीलं शील-श्रामण्यं युक्त जुया सब्रह्मचारीपि लिसे न्होने नं ल्यूने नं मिले जूम्ह जुया विहार याइ ...

(६) “भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपि आयं (=उत्तम), नैर्याणिक (पार याना बिइगु), बांलाक दुःखं क्षय जुइगुपाखे यंकीगु दृष्टि दुपि, थुजागु दृष्टि दृष्टि-श्रामण्य-युक्त जुया सब्रह्मचारीपि लिसे न्होने नं ल्यूने नं मिले जूम्ह जुया विहार याइ उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुइ, परिहानि जुइ मखु ।

“भिक्षुपि ! गुबले तक भिक्षुपिके थुपि खुगू अपरिहाणीय धर्म पालन याना च्वंगु खने दया च्वनी उबले तक भिक्षुपि ! भिक्षुपिनि अभिवृद्धि हे जुया च्वनी, परिहानि जुइ मखु ।

१२. “भगवान् राजगृह्या गृध्रकूटं पर्वतं विज्याना च्चंबलं वसपोलं भिक्षुपित आपालं ध्वं हे धर्मं देशना याना विज्यागु खः—थुजागु शीलं खः, थुजागु समाधिं खः, थुजागु प्रज्ञां खः । शीलं परिभावितं जूगु समाधिं महाफलदायी व महाआनिशंसं दुगु जुइ । समाधिं परिभावितं जूगु प्रज्ञां महाफलदायी व महाआनिशंसं दुगु जुइ । प्रज्ञां परिभावितं जूगु चित्तं महाफलदायी व महाआनिशंसं दुगु जुइ । प्रज्ञां परिभावितं जूगु चित्तं बांलाक आसवं मुक्तं जुइ । गथे कामासवं, भवासवं व अविदयासवं ।

१३. उगु समयय् भगवान् राजगृह्यं गुलि च्वना विज्याये माःगु खः उलि च्वना विज्याना आयुष्मान् आनन्दयात सम्बोधनं याना विज्यात—“वा, आनन्द ! गन अम्बलट्टिका दु अन वने नु ।” “ज्यू, हवस्, भन्ते !” धया आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात लिसः बिल ।

अनंलि भगवान् आपालं भिक्षुसङ्घं च्वना गन अम्बलट्टिका दु अन विज्यात । भगवान् अम्बलट्टिकाय् राजागारय् विहारं याना विज्यात । अतः भगवान् राजागारय् विज्याना च्चंबले नं वसपोलं भिक्षुपित आपालं ध्वं हे धर्मं खँ कना विज्यागु खः—थुजागु शीलं खः, थुजागु समाधिं खः, थुजागु प्रज्ञां खः । शीलं परिभावितं जूगु समाधिं महाफलदायी व महाआनिशंसं दुगु जुइ । समाधिं परिभावितं जूगु प्रज्ञां महाफलदायी व महाआनिशंसं दुगु जुइ । प्रज्ञां परिभावितं जूगु चित्तं महाफलदायी व महाआनिशंसं दुगु जुइ । प्रज्ञां परिभावितं जूगु चित्तं बांलाक हे आसवं मुक्तं जुइ । गथे कामासवं, भवासवं तथा अविदयासवं ।

१३. अनंलि भगवान् अम्बलट्टिकाय् गुलि च्वना विज्याये माःगु खः उलि च्वना विज्याना आयुष्मान् आनन्दयात सम्बोधनं याना विज्यात—“वा, आनन्द ! गन नालन्दा दु अन वने नु ।”

“ज्यू, हवस्, भन्ते !” धया आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात लिसः बिल । अनंलि भगवान् आपालं भिक्षुसङ्घं च्वना गन नालन्दा दु अन विज्यात । भगवान् नालन्दाया पावारिक आश्रमय् विहारं याना विज्यात ।

४. सारिपुत्रया सिंहनाद

१५. अनंलि आयुष्मान् सारिपुत्रं गन भगवान् विज्याना च्चंगु दु अन वन । वना भगवानयात अभिवादनं याना छेले लिक्क फेतुत । छेले लिक्क फेतुना च्चम्ह आयुष्मान् सारिपुत्रं भगवानयात थये विन्ति यात—“भन्ते ! भगवानप्रति जि तःसकं प्रसन्नं जुयागु दु—सम्बोधियागु खँय् भगवानर्थे उत्तरोत्तरं ज्ञानं दुम्ह श्रमणं ब्राह्मणं (न्हापा) न दुगु खः, न (लिपा) दइ न आः हे सुं दु ।

सारिपुत्र ! छं ध्वं खँ तःसकं निभिकं व उदारं जुया सिंहनादं यात—“भन्ते ! जि भगवानप्रति तःसकं प्रसन्नं जुयागु दु—सम्बोधियागु खँय् भगवानर्थे उत्तरोत्तरं ज्ञानं दुम्ह श्रमणं ब्राह्मणं (न्हापा) न दुगु खः, न (लिपा) दइ न आः हे सुं दु ।” सारिपुत्र ! छुन्हापा जुया विज्याये धुकूपि सकलं अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं भगवानपिनि थुजागु शीलं, ... थुजागु स्वभावं ... थुकथं च्वना विज्याइगु ... थुकथं विमुक्तं जुया विज्यापि खः धका छंगु चित्तं वसपोलपिनिगु चित्तयात सिइकागु दुला ?

“मदु, भन्ते !”

“सारिपुत्र ! अथे जूसा छु अनागतं कालं जुया विज्याइपि अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं भगवानपिनिगु थुजागु शीलं ... थुजागु स्वभावं ... थुकथं च्वना विज्याइगु ... थुकथं विमुक्तं जुया विज्याइपि खः धका छंगु चित्तं वसपोलपिनि चित्तयात सिइकागु दुला ?

“मदु, भन्ते !”

“सारिपुत्र ! अथे जूसा छु आः जुया चवनाम्ह अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध भगवानयागु थुजागु शील ... थुजागु स्वभाव ... थुकथं चवनीम्ह ... थुकथं विमुक्त जूम्ह खः धका छंगु चित्तं जिगु (वसपोल भगवानयागु) चित्तयात सिइकागु दुला ?”

“महु, भन्ते !”

“सारिपुत्र ! अतीत-अनागत-प्रत्युत्पन्न बुद्धपिनिगु बारे सिइकेगु चित्त परिच्छेद ज्ञान छके मदुसा गुकथं छं थुकथं निभिक जुया थुगु वचन छं ल्हाये फुगु ?”

१६. “भन्ते ! जिके अतीत-अनागत-प्रत्युत्पन्न बुद्धपिनिगु बारे सिइकेगु चित्त परिच्छेद ज्ञान मदुसां जिके धर्मन्वययागु ज्ञान दु । गथे जुजुयागु प्रत्यन्त नगरय् बःलागु पःखालं चाहूइका तःगुली नगरय् दुहाँ वनेगु छगू जक ध्वाःखा दया चवनी । अन ध्वाखाय् च्वनिम्ह द्वारपाल पण्डित, व्यक्त व मेधावीम्ह जुया चवनी । वं म्हस्यूपित जक दुने वने बिइ, मेपित (म्हमस्यूपित) दुने वने बिइ मखु । वं नगरया छ्वालं वना पःखाः (बिचा याना) स्वइ । गनं नं पःखा ह्वः खना तःगु अथवा दुना च्वंगु खनी मखु । वं अन भौचा (छम्ह) दुहाँ वने ज्यूगु ह्वः तक नं दया च्वंगु खनी मखु । अनंलि वयात थथे जुइ—‘गुपि थुगु नगरय् दुने वनीपि खः अथवा पिहाँ वइपि खः इपि फुकव थ्व हे ध्वाखां दुहाँ वपि व पिहाँ वपि खः ।’ भन्ते ! अथे हे जि धर्मन्वय ज्ञानं सिइकागु दु । भन्ते ! अतीत समययापि अरहत् सम्यक्सम्बुद्धपि सकसिनं पञ्चनीवरणयात तोता चित्तयागु उपक्लेशयात प्रज्ञाद्वारा छ्वासुका प्यंगू सतिपट्टानय् बांलाक चित्तय् तथा सप्तबोध्यङ्गयात यथाभूतं भाविता याना अनुत्तरगु सम्यक्सम्बुद्धत्व प्राप्त याना बिज्यात । भन्ते ! अथे हे अनागतय् जुया बिज्याइपि अरहत् सम्यक्सम्बुद्धपिसं नं पञ्चनीवरणयात तोता चित्तयागु उपक्लेशयात प्रज्ञाद्वारा छ्वासुका प्यंगू सतिपट्टानय् बांलाक चित्तय् तथा सप्तबोध्यङ्गयात यथाभूतं भाविता याना अनुत्तरगु सम्यक्सम्बुद्धत्व प्राप्त याना बिज्याइ । भन्ते ! (छलपोल) भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं नं आः पञ्चनीवरणयात तोता चित्तयागु उपक्लेशयात प्रज्ञाद्वारा छ्वासुका प्यंगू सतिपट्टानय् बांलाक चित्तय् तथा सप्तबोध्यङ्गयात यथाभूतं भाविता याना अनुत्तरगु सम्यक्सम्बुद्धत्व प्राप्त याना बिज्यागु खः ।

१७. अन नालन्दाय् पावारिक आस्रवनय् विहार याना बिज्याबले भगवानं भिक्षुपित आपालं थ्व हे धर्म खँ कना बिज्यागु खः—थुजागु शील खः, थुजागु समाधि खः, थुजागु प्रज्ञा खः । शीलं परिभावितगु समाधि महाफलदायी व महानिशंस दुगु जुइ । समाधि परिभावित जूगु प्रज्ञा महाफलदायी व महानिशंस दुगु जुइ । प्रज्ञां परिभावित जूगु चित्त महाफलदायी व महानिशंस दुगु जुइ । प्रज्ञां परिभावित जूगु चित्त बांलाक हे आस्रवं मुक्त जुइ । गथे कामास्रवं, भवास्रवं व विदद्यास्रवं ।

५. पाटलिग्रामय् च्वंपित भगवानया उपदेश

१८. अनंलि भगवान् नालन्दाय् गुलि च्वना बिज्याये माःगु खः उलि च्वना बिज्याना आयुष्मान् आनन्दयात सम्बोधन याना बिज्यात—“वा, आनन्द ! गन पाटलिग्राम दु अन वने नु ।” “ज्यू, हवस्, भन्ते !” धया आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात लिसः बिल । अनंलि भगवान् आपालं भिक्षुसङ्घ ब्वना गन पाटलिग्राम दु अन बिज्यात ।

पाटलिग्रामयापि उपासकपिसं भगवान् पाटलिग्रामय् ध्यंक् बिज्याना च्वंगु दु धयागु ताल । अनंलि पाटलिग्रामय् च्वंपि उपासकपि गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु अन वन । वना भगवानयात अभिवादन याना छले

लिक्क फेतुत । छले लिक्क फेतुना च्वपि पाटलिग्रामयापि उपासकपिसं भगवानयात थथे बिन्ति यात—“भन्ते ! जिमिगु आवसथागार (अतिथिशाला) य् च्वना बिज्याहुँ । भगवानं मौनभावं स्वीकार याना बिज्यात ।

अनंलि भगवानं स्वीकार याना बिज्यागु खँ सिइका पाटलिग्रामय् च्वपि उपासकपि आसनं दना भगवान-
यात अभिवादन याना प्रदक्षिणा याना गन आवसथागार दु अन वन । अन वना आवसथागारय् आसन लाया,
भगवानया निंति नं आसन लाया, लःया थः तया चिकं मत च्याका गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु अन वन ।
अन वना भगवानयात अभिवादन याना छले लिक्क च्वन । छले लिक्क च्वपि उपि पाटलिग्रामय् च्वपि उपासकपिसं
भगवानयात थथे बिन्ति यात—“भन्ते ! आवसथागारय् लासा लाया तये धुन; आसन लाना तये धुन; लःया थः
तये धुन, चिकं मत च्याका तये धुन आः भगवानं ई स्वया बिज्याहुँ ।

अनंलि भगवान् सन्ध्या इलय् चीवरं पुना पात्र-चीवर धारण याना भिक्षुसङ्घ व्वना गन आवसथागार दु
अन बिज्यात । अन बिज्याना तुति चाया आवसथागारय् दुहाँ बिज्याना दथुया थामय् लिधना पूर्वपाखे स्वया
फये तुना बिज्यात । भिक्षुसङ्घ नं तुति चाया आवसथागार दुने वना पश्चिमयागु अंगलय् लिधना भगवानयात
न्ह्योने लाका (थःपि भगवानया ल्यूने च्वना) पूर्वपाखे स्वया फेतुत । पाटलिग्रामयापि उपासकपि नं तुति चाया
आवसथागार दुने वना पूर्वपाखेयागु अंगलय् लिधना (जनफाः लाका) पश्चिमपाखे स्वया भगवानयात न्ह्योने
लाका फेतुत ।

१९. अनंलि भगवानं पाटलिग्रामयापि उपासकपित सम्बोधन याना आज्ञा जुया बिज्यात—“गृहपतिपि !
शील स्यंम्ह दुःशीलम्हसिया निंति थ्व न्यागू दोष (दुष्परिणाम) दु । छु छु न्यागू ? गृहपतिपि ! शील स्यंम्ह
दुःशीलया प्रमादया कारणं याना थःगु भोगय् तःधंगु हानी जुइ । दुःशील जुयाया थ्व न्हापांगु दोष (दुष्परिणाम)
खः । गृहपतिपि ! हानं शील स्यंम्ह दुःशीलया मभिगु खँ फँले जुइ । दुःशीलया थ्व निगूगु दोष (दुष्परिणाम) खः ।
गृहपतिपि ! हानं शील स्यंम्ह दुःशील क्षत्री, ब्राह्मण, गृहपति तथा श्रमणपिनि परिषद्मध्ये न्ह्यागुं परिषदय् वंसां
अविशारद जुया नों वाये मफया, छयो कोछुका च्वनी । दुःशीलया थ्व स्वंगूगु दोष (दुष्परिणाम) खः । गृहपतिपि !
हानं शील स्यंम्ह दुःशील सम्मूल्ह (समूढ) जुया मरण जुइ । दुःशीलया थ्व प्यंगूगु दोष (दुष्परिणाम) खः ।
गृहपतिपि ! हानं शील स्यंम्ह सिना अपाय दुर्गति विनिपात नरकय् उत्पन्न जुइ । दुःशीलया थ्व न्यागूगु दोष
(दुष्परिणाम) खः ।

गृहपतिपि ! थ्व न्यागू दुःशील जुयाया दोष (दुष्परिणाम) खः ।

२०. गृहपतिपि ! सदाचारी शीलवान् जुयाया न्यागू आनिशंस (=गुण) दु । छु छु न्यागू ?
गृहपतिपि ! थन शीलवान् शील सम्पन्नम्ह अप्रमादया कारणं याना यक्व तःधंक भोग सम्पत्ति लाभ जुइ ।
शीलवान् शील सम्पन्न पुरुषया थ्व न्हापांगु आनिशंस खः । गृहपतिपि ! हानं शीलवान् शील सम्पन्नम्हया
कल्याणकीर्ति शब्द फँले जुइ । शीलवान् शील सम्पन्नम्हया थ्व निगूगु आनिशंस खः । गृहपतिपि ! हानं शीलवान्
शील सम्पन्नम्ह क्षत्री, ब्राह्मण, गृहपति वा श्रमणपिनिगु परिषद् मध्ये न्ह्यागुं परिषदय् वंसां नं विशारद जुया सुंक
मच्चंसे, छयो कोमछुकुसे च्वनिम्ह जुइ । शीलवान् शील सम्पन्नम्हसिया थ्व स्वंगूगु आनिशंस खः । गृहपतिपि !
हानं शीलवान् शील सम्पन्नम्ह सम्मूल्ह जुया मृत्यु जुइ मखु । शीलवान् शील सम्पन्न पुरुषया थ्व प्यंगूगु आनिशंस
खः । गृहपतिपि ! हानं शीलवान् शील सम्पन्नम्ह थुगु शरीर तोता सिना सुगति स्वर्गलोकय् उत्पन्न जुइ ।
शीलवान् शील सम्पन्नम्हसिया थ्व न्यागूगु आनिशंस खः ।

गृहपतिपि ! शीलवान् शील सम्पन्न जुयागुया थ्व न्यागू सुपरिणाम खः ।

२१. अनंलि भगवानं पाटलिग्रामया उपासकपित बहनी लिबाक तक धार्मिक कथाद्वारा सन्दिशित, सम्प्रतिष्ठित समुत्तेजित तथा सम्प्रहृषित याना बिज्याना—“गृहपतिपि ! बहनी लिबात । आः छिमिसं समय सिइकि ।” धया इमित बिदा बिया बिज्यात । “ज्यू, हवस्, भन्ते !” धया भगवानयात लिसः बिया पाटलिग्रामयापि उपासकपि आसनं दना भगवानयात अभिवादन याना प्रदक्षिणा याना लिहाँ वन ।

अनंलि पाटलिग्रामयापि उपासकपि वना ताउ मजायेवं भगवान् शून्यागारय् दुहाँ बिज्यात ।

६. पाटलिपुत्र नगर निर्माण

२२. उगु समयय् सुनीध व वस्सकार मगधया महामन्त्रीपिसं पाटलिग्रामय् वज्जीपि पनेत नगर निर्माण यात । उगु इलय् तःधंगु प्रभाव दुपि द्वलंदः देवतापि पाटलिग्रामय् वास याना चवंगु जुया च्वन । गुगु थासय् तःधंगु प्रभाव दुपि देवतापि वास याना चवंगु खः; उगु थासय् तःधंगु प्रभाव दुपि जुजुपि व राजमहामन्त्रीपिनिगु निवास (छें) निर्माण यायेगु मनं तुना चवंगु जुया च्वन । गुगु थासय् मध्यम श्रेणीयापि देवतापिसं वास याना चवंगु खः; उगु थासय् मध्यम श्रेणीयापि जुजुपि व राजमहामन्त्रीपिनिगु निवास निर्माण यायेगु मनं तुना चवंगु जुया च्वन । गुगु थासय् ववय्यापि देवतापि च्वना चवंगु खः; उगु थासय् ववय्यापि जुजुपि व राजमहामन्त्रीपिनिगु निवास निर्माण यायेगु मनं तुना चवंगु जुया च्वन ।

विशुद्धगु दिव्यचक्षुं भगवानं द्वलंदः देवतापिसं पाटलिग्रामय् वास याना चवंगु खंका बिज्यात । अनंलि भगवानं चान्हेसिया प्रत्युष समयय् (नसंचा इलय्) दना आयुष्मान् आनन्दयात सम्बोधन याना बिज्यात—“आनन्द ! पाटलिग्रामय् सुनां नगर दयेका च्वन ?”

“भन्ते ! पाटलिग्रामय् सुनीध व वस्सकार मगधया महामन्त्रीपिसं वज्जीपित पनेत नगर दयेका च्वन ।”

“आनन्द ! सुनीध व वस्सकार मगधया महामन्त्रीपिसं त्रयस्त्रिंश देवतापिके सल्लाह याःथें वज्जीपित पनेत नगर दयेका च्वन । आनन्द ! जिं विशुद्धगु दिव्यचक्षुं खना—द्वलंदः सम्बहुल देवतापिसं थन पाटलिग्रामय् वास्तु (=छें, वास) ग्रहण याना च्वन । गुगु प्रदेशय् तःधंगु प्रभाव दुपि देवतापि वास ग्रहण याना चवंगु खः; उगु थासय् तःधंगु प्रभाव दुपि जुजुपि व राजमहामन्त्रीपिनिगु छें दयेकेगु मनं तुना चवंगु जुया च्वन । गुगु प्रदेशय् मध्यम श्रेणीयापि देवतापिसं वास ग्रहण याना चवंगु खः; उगु थासय् मध्यम श्रेणीयापि जुजुपि व राजमहामन्त्रीपिनिगु छें दयेकेगु मनं तुना चवंगु जुया च्वन । गुगु प्रदेशय् ववय्यापि देवतापि च्वना चवंगु खः; उगु थासय् ववय्यापि जुजुपि व राजमहामन्त्रीपिनिगु छें दयेकेगु मनं तुना चवंगु जुया च्वन । आनन्द ! गुलि नं आर्यपिनिगु आयतन निवास दु, गुलि नं वणिक् पथ (=व्यापार मार्ग) दु, (उकी मध्ये) थव पाटलिपुत्र पुट-भेदन (माल जांचबुक यायेगु भंसारय्) अग्रगु (दकसिवे च्वेयागु) नगर जुइ । आनन्द ! पाटलिपुत्रय् जुलसां स्वंगू अन्तराय दइ—मि, लः व थःथवय् भेद (फूट) ।”

२३. अनंलि मगधया महामात्यापि सुनीध व वस्सकार गन भगवान् बिज्याना चवंगु दु अन वन । वना भगवान् नाप सम्मोदन यात । सम्मोदनीय कुशल वातायिथे छुंका छेले लिक्क च्वन । छेले लिक्क चवंच्वपि मगधया महामात्यापि सुनीध व वस्सकारं भगवानयात थथे बिन्ति यात—“भो गौतम ! छलपोलं भिक्षुसङ्घ सहित थौंया निंति भोजन स्वीकार याना बिज्याहुँ ।” भगवानं मौनभावं स्वीकार याना बिज्यात । अनंलि मगधया महामात्यापि सुनीध व वस्सकारं भगवानं मौनभावं भोजन स्वीकार याना बिज्यागुं सिइका गनं इमिगु आवसथ

(वाय्) दु अन वना आवसथागारय् प्रणीतगु खाद्य भोजन उवरे याना भगवानयात ई त्यगु सूचं बिल—“भो गौतम ! भोजन पाय्छि जुल, ई जुल ।”

अनंलि भगवान् पूर्वाण्ह समय चीवरं पुना पात्र-चीवर धारण याना भिक्षुसङ्घ ब्वना गन मगधया महामात्यपि सुनीध व वस्सकारपिनिगु आवसथागार दु अन विज्यात । विज्याना लाया तःगु आसनय् फेतुना विज्यात । अनंलि मगधया महामात्यपि सुनीध व वस्सकार ब्राह्मणपिसं बुद्ध प्रमुख भिक्षुसङ्घयात प्रणीतगु खाद्य भोजन थःगु हे लहातं संतर्पित यात, सप्रवारित यात । अनंलि मगधया महामात्यपि सुनीध व वस्सकार भगवानया भोजन याये सिधयेका भिक्षा पात्रं लहाः लिसाला विज्याये धुनेवं मेगु चिकिजागु आसन कया छेले लिक्क फेतुत । छेले लिक्क फेतुना च्वं पि मगधया महामात्यपि सुनीध व वस्सकारपित भगवानं थुगु गाथाद्वारा अनुमोदन याना विज्यात—

गुगु प्रदेशय् पण्डित पुरुषपि, शीलवान्, संयमी, ब्रह्मचारीपित भोजन याका वास तइ ।

अन गुपि देवतापि दुगु खः इमित दक्षिणा (दान) बिइमा ।

इपि देवतापि पूजित जुया पूजा याइ, मानित जुया मान याइ ।

अनंलि मामं थः औरसपुत्रयातथें इमित अनुकम्पा तइ ।

देवतापिनिपाखें अनुकम्पित जुया मनूतयेसं सदा मंगल खनी ।

अनंलि भगवानं मगधया महामात्यपि सुनीध व वस्सकारपित थुगु गाथाद्वारा अनुमोदन याना आसनं दना लिहाँ विज्यात ।

२४. उगु समयय् मगधया महामात्यपि सुनीध व वस्सकार—“श्रमण गौतम ! थौं गुगु द्वारं पिहाँ बिज्याइगु खः उगु द्वार ‘गौतमद्वार’ जुइ; गुगु घाटं गंगा नदी छिना बिज्याइगु खः उगु घाट ‘गौतम तीर्थ’ जुइ धका भगवानया त्यूल्हू वना च्वन । अनंलि भगवान् गुगु द्वारं पिहाँ बिज्यागु खः, उगु द्वारया नां ‘गौतम द्वार’ छुल । भगवान् गन गंगा नदी दु अन बिज्यात । उगु इलय् गंगा नदी लः भय् भय् बिइक जाया वया बँति माथं वंगु जुल, बँय् च्वना च्वंम्ह कोखं त्वने फयेक लः जाया वःगु जुल । गुलि मनूतयेसं डुंगा माः जुया च्वन, गुलिसिनं डुगाया सि (—उलुम्पं) माः जुया च्वन, गुलिसिनं कूला (कुल्ल) चिना च्वन । अनंलि भगवान् गथे बलवानम्ह मनुखं कयेकुं का तःगु ब्वह चकंकीथें चकंगु ब्वह कयेकुं कीथें हे याना भिक्षुसङ्घ नापं गंगा नदीया थुगु सिथं अन्तर्धान जुया उखे सिथय् ध्यंक बिज्यात । भगवानं इपि मनूतयेत खंका बिज्यात । गुलि मनूतयेसं डुंगा माः जुया च्वन, गुलिसिनं डुगाया सि (उलुम्पं) माः जुया च्वन, गुलिसिनं कूला (कुल्ल) चिना च्वन । अनंलि भगवान् थुगु अर्थयात सीका उगु इलय् थुगु उदान धया बिज्यात—

“गुपि मनूत थागाः मदुगु तब्याःगु खुसी तापु व डुंगा दयेका पार तरे यायेत च्वना च्वन,

व हे मनूतयेसं डुंगा दय्केत चिना च्वन, परन्तु उत्तीर्णपि मेधावीं जनपिनि निंति डुंगा माःगु मंत ।”

प्रथम भाणवार क्वचाल ।

७. धर्म-आदर्श धर्म-पर्याय

२५. अनंलि भगवानं आयुष्मान् आनन्दयात आमन्त्रणा याना बिज्यात—“आयुष्मान् आनन्द ! वा, गन कोटिग्राम दु, अन नु ।” “ज्यू, हवस्, भन्ते !” धया आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात लिसः बिल । अनंलि

भगवान् आपालं भिक्षुसङ्घं ब्रूता गन कोटिग्रामं दु अन विज्यात । अन भगवान् कोटिग्रामं विहार याना विज्यात । अन भगवान् भिक्षुपित आमन्त्रणा याना विज्यात—

“भिक्षुपि ! प्यंगू आर्यसत्थयात बोध जुइ मफुगुलि, प्रतिवेध मज्जुगुलि, थुगु प्रकारं ताकालंनिसं ब्वाय् ब्वाय् जुइगु, संसरण (—आवागमन) य लाना ‘जिगु व छंगु’ दया च्वन । छु छु प्यंगू ? भिक्षुपि ! दुःख आर्यसत्थ, अनुबोध, प्रतिवेध मज्जुगुलि थुगु प्रकारं ताकालंनिसं ब्वाय् ब्वाय् जुइगु संसरण य लाना ‘जिगु व छंगु’ दया च्वन । भिक्षुपि ! दुःख समुदय आर्यसत्थ अनुबोध, प्रतिवेध मज्जुगुलि थुगु प्रकारं ताकालंनिसं ब्वाय् ब्वाय् जुइगु संसरण य लाना ‘जिगु व छंगु’ दया च्वन । भिक्षुपि ! दुःख निरोध आर्यसत्थ अनुबोध, प्रतिवेध मज्जुगुलि थुगु प्रकारं ताकालंनिसं ब्वाय् ब्वाय् जुइगु संसरण य लाना ‘जिगु व छंगु’ दया च्वन । भिक्षुपि ! आः थुगु दुःख आर्यसत्थयात अनुबोध, प्रतिवेध याये धुन, थुगु प्रकारं ताकालंनिसं ब्वाय् ब्वाय् जुइगु संसरण य लाना दइगु ‘जिगु व छंगु’ मंत । दुःख ..., दुःख समुदय ..., दुःख निरोध ..., दुःख निरोध गामिनी प्रतिपदा आर्यसत्थ अनुबोध जुल, प्रतिवेध याये धुन । भव तृष्णा उच्छिन्न जुल, भवनेत्ति (—भव तृष्णा) क्षीण जुल । आः हानं जन्म काये माःगु मंत ।

भगवानं थये आज्ञा जुया विज्यात । सुगतं थये आज्ञा जुया अनं लिपा थये नं आज्ञा जुया विज्यात—

प्यंगू आर्यसत्थयात यथाभूतं मसिया,
उगुं थुगुं योनी दीर्घकालंनिसं
आवागमन जुया च्वन ।
गुबले थुपि खन,
भवनेत्ति (भव तृष्णा) समूह क्षीण जुल ।
दुःखयात हां नाप लिना वांछवये धुन ।
आः हानं भवय प्रवेश जुइ माःगु मंत ।

अन कोटिग्रामं विहार याना विज्याबले भगवानं भिक्षुपित आपालं एव हे उपदेश बिया विज्याइगु खः—
थुजागु शील खः, थुजागु समाधि खः, थुजागु प्रज्ञा खः । शीलं परिभावित जूगु समाधि महाफलदायी व महानिर्वाणं दुगु खः । समाधि परिभावित जूगु प्रज्ञा महाफलदायी व महानिर्वाणं दुगु खः । प्रज्ञा परिभावित जूगु चित्तं बालाक हे आसन्नं मुक्त जुइ । गये कामासन्नं, भवासन्नं व अविदधासन्नं ।

२६. अनंलि भगवान् कोटिग्रामं गुलि च्वना विज्याये माःगु खः उलि च्वना विज्याना आयुष्मान् आनन्दयात आमन्त्रणा याना विज्यात—“वा, आनन्द ! गन नादिका (—नातिका) दु अन वने नु ।” “ज्यु, हवस्, भन्ते !” घया आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात लिसः बिल । अनंलि भगवान् आपालं भिक्षुसङ्घं ब्रूता गन नादिका दु अन विज्यात । अन नादिकाय् भगवान् गिजकावसथ्यं विहार याना विज्यात । अनंलि आयुष्मान् आनन्द गन भगवान् विज्याना च्वंगु दु, अन वन । वना भगवानयात अभिवादन याना छले लिक्क फेतुत । छले लिक्क फेतुना च्वंम्ह आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात थये बिन्ति यात—“भन्ते ! साल्ह भिक्षु नादिकाय् सिना वन, वयागु छु गति, छु अभिसम्पराय (परलोक) जुल ? नन्दा भिक्षुणी सुदत्त उपासक सुजाता उपासिका कुक्कुट उपासक ... कालिम्ब उपासक ... निकट उपासक ... कटिस्सह उपासक ... तुट्ट उपासक ... सन्तुट्ट उपासक ... भद् उपासक ... भन्ते ! सुभद्र उपासक नादिकाय् सिना वन, वयागु छु गति छु अभिसम्पराय जुल ?

२७. “आनन्द ! साल्ह भिक्षु श्व हे जन्मय् आसव क्षय याना आसव रहित चित्तयागु मुक्ति प्रज्ञा-विमुक्तियात स्वयं अभिज्ञाद्वारा सिद्धि साक्षात्कार याना विहार याना च्वम्ह खः । आनन्द ! नन्दा भिक्षुणी न्यागू ओरम्भागीय संयोजनयात क्षय याना औपपातिक देवता जुया अनं हानं श्व लोकय् लिहाँ वये म्वाःम्ह (अनागामी) जुया अनं हे (देवलोकय्) निर्वाण प्राप्त याइम्ह खः । आनन्द ! सुदत्त उपासक स्वंगू संयोजनयात क्षीण याना राग, द्वेष, मोह दुर्बल जूगुया कारणं सकृदागामी जुल । छकोलं छक हे जक श्व लोकय् हानं वया (वं) दुःखया अन्त याइ । आनन्द ! सुजाता उपासिकां ... स्वंगू संयोजन क्षय यागुया कारणं पतन जुइ म्वाःगु सम्बोधि परायणया मार्गय् आरूढ जुया स्रोतापन्न जुल । आनन्द ! कुक्कुट ... अनागामी ... कालिम्ब ... निकट ... कटिस्सह ... तुट्ट ... संतुट्ट ... भइ ... सुभद्र उपासकं, आनन्द ! न्यागू आरम्भागीय संयोजनयात क्षय यागुया कारणं औपपातिक देवता जुया अनं हानं श्व लोकय् लिहाँ वये म्वाःम्ह (अनागामी) जुया अनं हे निर्वाण प्राप्त याइ । आनन्द ! नादिकाय् न्येम्हं मयाक उपासकपि सिना ओरम्भागीय बन्धन क्षय यागुया कारणं औपपातिक जुया थुगु लोकय् हानं मुबलें वये म्वाःपि जुल । नादिकाय् ग्वीम्हं मयाक उपासकपि सिना स्वंगू बन्धन क्षय यागुया कारणं राग, द्वेष व मोह छावासुगुया कारणं सकृदागामी जुल—इमिसं छकोलं छक जक श्व लोकय् वया थःगु फुक्व दुःखया अन्त याइ । नादिकाय् न्यासलं मयाक उपासकपि स्वंगू बन्धन क्षय यागुया कारणं स्रोतापन्न जूपि जुल, आः इपि हानं कुतुं वनी मखुत, इपि सम्बोधि परायणपि जुल ।

२८. आनन्द ! मनुष्य जुया सिइगु आश्चर्यया खँ मखु । सु गुम्हं मनूत सित धाःसा इमिगु ... बारे तथागतयाथाय् वया न्येनेगु ठीक मजू । आनन्द ! श्व तथागतयात कष्ट बिइगु खः । आनन्द ! उकि धर्म-आदर्श धयागु धर्म-पर्याय उपदेश बिये । गुकि युक्त जुइवं आर्यश्रावकं स्वयं थःम्हं थःगु व्याकरण (भविष्य कथन) याये फइ—‘जित नरक मंत, पशु योनि मंत, प्रेत योनि मंत, अपाय, दुर्गति विनिपात मंत । जि कुतुं वनी मखुगु सम्बोधि परायण मार्गय् आरूढ स्रोतापन्नम्ह खः ।’

२९. आनन्द ! उगु धर्म-आदर्श धर्म-पर्याय छु खः ... ? (१) आनन्द ! थन गुम्हं आर्यश्रावक बुद्धप्रति अत्यन्त श्रद्धायुक्त जुइ—‘वसपोल भगवान् अरहत्, सम्यक्सम्बुद्ध, विद्या आचरण युक्त, सुगत, लोकविद्, पुरुषपित दमन यायेगुली अनुत्तरम्ह सारथी, देव व मनुष्यपित उपदेशक शास्ता, बुद्ध, भगवान् खः ।

आनन्द ! गुम्हं आर्यश्रावक धर्मप्रति अत्यन्त श्रद्धा युक्त जुइ—भगवानया धर्म स्वाख्यात (बालाक कना तःगु), सांदृष्टिक (=थनया थनसं फल बिइगु), अकालिक (ई म्वाःय्क फल बिइगु), एहिपस्सिक (=वसा स्वः वा धाये ज्यूगु), औपनेय्यिक (=निर्वाणय् थ्यंका बिइगु), विज्ञपुरुषपिसं थःम्हं हे दुनेनिसें थुइकेबहःगु खः ।

आनन्द ! गुम्हं आर्यश्रावक सङ्घप्रति अत्यन्त श्रद्धायुक्त जुइ—‘भगवानया श्रावकसङ्घ सुमार्गय् बिज्यापि खः, भगवानया श्रावकसङ्घ तप्यंगु सरलगु मार्गय् बिज्यापि खः, भगवानया श्रावकसङ्घ न्याय मार्गय् बिज्यापि खः, भगवानया श्रावकसङ्घ सम्यक्गु मार्गय् बिज्यापि खः, श्व प्यज्वः पुरुष (स्रोतापन्न, सकृदागामी, अनागामी व अरहत्) व च्याम्ह पुद्गल दु, थुपि हे भगवानया श्रावकसङ्घ खः । गुपि स्वागत यायेबहः जू, पाहुना यायेबहः जू, दान बियेबहः जू, ल्हाः जोजलपा बित्ति यायेबहः जू, संसारया निर्ति अनुत्तरगु पुण्य पिइगु कुं (क्षेत्र) खः ।

आनन्द ! हानं आर्यश्रावक अखण्डित, निर्दोष, निर्मल, निष्कल्मष, सेवनीय, विज्ञ प्रशंसित आर्य, कान्त शीलं युक्त जूम्ह जुइ ।

आनन्द ! श्व धर्म-आदर्श धर्म-पर्याय खः गुकि युक्त जुइवं आर्यश्रावकं स्वयं थःम्हं थःगु व्याकरण याये फइ—‘जित नरक मंत, पशु योनि मंत, प्रेत योनि मंत, अपाय दुर्गति विनिपात मंत । जि कुतुं वनी मखुगु सम्बोधि परायण मार्गय् आरूढ स्रोतापन्नम्ह खः ।’

अन ... नादिकाय विहार याना बिज्यावले नं भगवानं भिक्षुपित ध्व हे धर्मकथा ... उपदेश याना बिज्याइगु खः—थुजागु शील खः, थुजागु समाधि खः, थुजागु प्रज्ञा खः। शीलं परिभावित जूगु समाधि महाफलदायी व महाआनिशंस दुगु खः। समाधि परिभावित जूगु प्रज्ञा महाफलदायी व महानिशंस दुगु खः, प्रज्ञा परिभावित जूगु वित्तं बांलाक हे आसन्नं मुक्त जुइ। गथे कामासन्नं, भवासन्नं व अविदद्यासन्नं।

३०. अनंलि भगवान् नादिकाय गुलि च्वना बिज्याये मागु खः उलि च्वना बिज्याना आयुष्मान् आनन्दयात आमन्त्रणा याना बिज्यात—‘वा, आनन्द ! गन वैशाली दु अन वने नु।’ ‘हवस्, भन्ते ! धया आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात लिसः बिल। अनंलि भगवान् आपालं भिक्षुमङ्ग च्वना गन वैशाली दु अन ध्यंक बिज्यात। भगवान् अन वैशाली अम्बपाली वनय् विहार याना बिज्यात। अन भगवानं भिक्षुपित आमन्त्रणा याना बिज्यात—

‘भिक्षुपि ! स्मृति व सम्प्रजन्त्य नाप तया विहार या। ध्व छिमित जिगु उपदेश खः। गुकथं भिक्षु स्मृतिवान् जुया च्वनी ? भिक्षुपि ! थन भिक्षु कायय् कायानुपस्थी जुया चित्तमलयात छवयेके फूगु सम्यक् प्रधान वीर्यं दुम्ह, स्मृतिवान् व विभिन्न प्रकारं बांलाक स्यूम्ह जुया लोकय् लोभ व दोर्मनस्ययात चीका विहार याना च्वनी। वेदनाय् वेदानुपस्थी जुया ... पे० ... विहार याना च्वनी। चित्तय् चित्तानुपस्थी जुया ... पे० ... विहार याना च्वनी। धर्मय् धर्मानुपस्थी जुया चित्तमलयात छवयेके फूगु सम्यक् प्रधान वीर्यं दुम्ह, स्मृतिवान् व विभिन्न प्रकारं बांलाक स्यूम्ह जुया लोकय् लोभ व दोषयात चीका विहार याना च्वनी। भिक्षुपि ! थुकथं भिक्षु स्मृतिवान् जुया विहार याना च्वनी।

“भिक्षुपि ! गुकथं भिक्षु सम्प्रजन्त्य (बांलाक चायेका) जुया च्वनी ? भिक्षुपि ! थन भिक्षु न्ह्यज्यां वनेबले न्ह्यज्यां वना धका सिइका च्वनी। आलोकन (स्वयेबले), विलोकिन (न्ह्योने ल्युने दुग्यंक स्वयेबले) सिइका च्वनी। कयेकु केबले वा चकंकेबले सिइका च्वनी। संधाटि, पात्र-चीवर धारण यायेबले सिइका काइ। नयेबले, त्वनेबले, न्ह्ययेबले, सवाः कायेबले सिइका काइ। दिसा पिसाप यायेबले सिइका याइ। वनेबले, दनेबले, फय्तुइबले, गोतुलेबले, न्ह्यलं चायेकेबले, खं लहाना च्वनेबले, सुंक च्वनेबले सिइका याइ। भिक्षुपि ! थुकथं भिक्षु सम्प्रजन्त्य (बांलाक चायेका) जुया च्वनी। भिक्षुपि ! थुकथं भिक्षु स्मृतिवान् व सम्प्रजन्त्य जुया विहार याना च्वनी। ध्व हे छिमित जिगु अनुशासन खः।

८. अम्बपाली गणिका

३१. अम्बपाली गणिकां ताल—भगवान् वैशाली ध्यंक बिज्यागु दु, वैशाली जिगु अम्बवन (अंया बगीचाय्) विहार याना बिज्याना च्वन। अनंलि अम्बपाली गणिकां भिभिगु रथ तयार याका बांवांलागु रथय् च्वना वैशालीं पिहां वना गन थःगु बगीचा दु अन वन। गन तक रथं वने ज्यू अन तक रथं वना अनं रथं कुहां वया गन भगवान् बिज्याना च्वंगु खः अन तक न्यासि वन। भगवानयात अभिवादन याना छखे लिक्क फेतुत। छखे लिक्क फेतुना च्वंम्ह अम्बपाली गणिकायात भगवानं धार्मिक कथाद्वारा संदर्शित, सम्प्रतिष्ठित, समुत्तंजित तथा सम्प्रहर्षित याना बिज्यात। अनंलि अम्बपाली गणिकां भगवानयात थथे बित्ति यात—“भन्ते ! भगवानं भिक्षुसङ्घ सहित कन्हेया भोजन स्वीकार याना बिज्याहुं।” भगवानं मौन भावं स्वीकार याना बिज्यात। अनंलि अम्बपाली गणिकां भगवानं स्वीकार याना बिज्यागु सिइका आसनं दना भगवानयात अभिवादन याना प्रदक्षिणा याना लिहां वन।

वैशालीया लिच्छविपिसं ताल - भगवान् वैशाली ध्यंक बिज्यागु दु, वैशाली अम्बपाली वनय् विहार याना बिज्याना च्वन । अनलि इपि लिच्छविपिसं भिभिगु रथ तयार याका बांवांलागु रथय् च्वना वैशालीं पिहाँ वन । अन इपि मध्ये गुलि लिच्छविपि वचुगु वर्णय्, वचुगु वसतं पुना तःपि, वचुगु तिसां छायेपिया तःपि खः, गुलि लिच्छविपि म्हासु वर्णय्, म्हासुगु वसतं पुना तःपि, म्हासुगु तिसां छायेपिया तःपि खः, गुलि लिच्छविपि ह्याउंगु वर्णय्, ह्याउंगु वसतं पुना तःपि, ह्याउंगु तिसां छायेपिया तःपि खः, गुलि लिच्छविपि तुयूगु वर्णय्, तुयूगु वसतं पुना तःपि, तुयूगु तिसां छायेपिया तःपि खः । अनलि अम्बपाली गणिकां ल्याय्म्ह ल्याय्म्हपि लिच्छविपिनिगु रथया अन्नलिसे अन्न, घचालिसे घचा, युगलिसे युग त्वाका बिल । अनलि लिच्छविपिसं अम्बपाली गणिकायात थये घाल हे अम्बपाली । छं छाय् थये ल्याय्म्ह ल्याय्म्हपि लिच्छविपिनिगु अन्न लिसे अन्न, घचा लिसे घचा, युग लिसे युग त्वाका ?

‘आर्यपुत्रपि ! छायाधःसां जि भिक्षुसङ्घ सहित कन्हैया भोजनया निति भगवानयात निमन्त्रणा याये धुन ।’

‘अे अम्बपाली ! लखछि दां बिइ थुगु (कन्हैयागु) भोजन भ्यु ।’

‘आर्यपुत्रपि ! यदि वैशाली जनपद ब्युसां नं जि थुगु (थपाय्मच्छिधंगु) भोजन तोता बिइ मखु ।’

अनलि लिच्छवि राजकुमारपि पतिचा न्यायेका अम्बपालीं त्याकल, अम्बपालीं त्याकल घका हाल । अनलि लिच्छविपि गन अम्बपाली वन दु अन वन । भगवानं तापाकनिसें लिच्छविपित वया च्वंगु खंका बिज्यात । खना भिक्षुपित आमन्त्रणा याना बिज्यात—“भिक्षुपि ! गुपि भिक्षुपिसं त्रयस्त्रिंश देवतापित मखंनि, इमिसं लिच्छवि परिषद्यात स्व । भिक्षुपि ! लिच्छवि परिषद्यात अवलोकन या (बांलाक स्व) । भिक्षुपि ! लिच्छवि परिषद्यात त्रयस्त्रिंश परिषद् भालप्यु (=उपसंहार या) ।

अनलि इपि लिच्छविपि रथं वने ज्यूथाय् तक रथं वन । रथं कुहाँ वया न्यासि वना गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु अन ध्यंक वन । वना भगवानयात अभिवादन याना छेले लिक्क फेतुत । छेले लिक्क फेतुना च्वंपि लिच्छविपित भगवानं धामिक कथाद्वारा ... संप्रहर्षित याना बिज्यात । अनलि लिच्छविपित ... धामिक कथाद्वारा ... संप्रहर्षित जुइ धुंका भगवानयात थये बित्ति यात—“भन्ते ! भगवानं भिक्षुसङ्घ सहित कन्हैया भोजन स्वीकार याना बिज्याहुँ ।” अनलि भगवानं इपि लिच्छविपित थये आज्ञा जुया बिज्यात—“लिच्छविपि ! कन्हैया भोजन जि अम्बपाली गणिकायागु स्वीकार याये धुन ।” अनलि इपि लिच्छविपिसं—“अम्बपालीं त्याकल, अम्बपालीं त्याकन” घका पतिचा न्यायेकल । अनलि इपि लिच्छविपिसं भगवानं आज्ञा जुया बिज्यागुली अभिनन्दन याना अनुमोदन याना आसनं दना भगवानयात अभिवादन याना प्रदक्षिणा याना लिहाँ वन ।

३२. अनलि उगु चा पत्रासैलि अम्बपाली गणिकां थःगु आरामय् प्रणीतगु खादद्य भोज्य तयार याके बिया भगवानयात ईया सूचं बिइके छवल —“भन्ते ! ई जुल, भोजन तयार जुल ।” अनलि भगवान् पूर्वाह्न समयय् पात्र-चीवर धारण याना भिक्षुसङ्घ वना गन अम्बपाली गणिकाया निवास दु अन बिज्यात । बिज्याना लाया तःगु आसनय् फेतुना बिज्यात । अनलि अम्बपाली गणिकां भिक्षुसङ्घयात थःगु हे रूहातं प्रणीतगु खादद्य भोज्यद्वारा बुद्ध प्रमुख भिक्षुसङ्घयात संतपित यात । अनलि भगवानया भोजन याना पात्रं रूहाः लिसाले धुसैलि छगू चिकि जागु आसन कया अम्बपाली गणिका छेले लिक्क फेतुत । छेले लिक्क फेतुना च्वंम्ह अम्बपाली गणिकां भगवानयात थये घाल “भन्ते ! जि थुगु आराम बुद्ध प्रमुख भिक्षुसङ्घयात बियागु जुल ।” भगवानं आरामयात स्वीकार याना बिज्यात । अनलि भगवान अम्बपालीयात धामिक कथाद्वारा सन्दर्शित, सम्प्रतिष्ठित, समुत्तं जित, सम्प्रहर्षित याना भगवान् आसनं दना लिहाँ बिज्यात । अन वैशाली विहार याना बिज्याबले भगवानं भिक्षुपित आपालं

एव हे उपदेश बिया बिज्याइगु खः—थुजागु शीलं खः, थुजागु समाधि खः, थुजागु प्रज्ञा खः । शीलं परिभावित जूगु समाधि महाफलदायी व महाआनिशंस दुगु खः । समाधि परिभावित जूगु प्रज्ञा महाफलदायी व महाआनिशंस दुगु खः । प्रज्ञा परिभावित जूगु चित्तं बांलाक हे आसन्नं मुक्त जुइ । गये कामासन्नं, भवासन्नं व अविदद्यासन्नं ।

६. बेलुवग्रामय् बिज्यागु

३३. अनंलि भगवान् वैशाली गुलि च्वना बिज्याये माःगु खः उलि च्वना बिज्याना आयुष्मान् आनन्दयात आमन्त्रणा याना बिज्यात—‘वा, आनन्द ! गन बेलुवग्राम दु अन वने नु ।’ ‘ज्यू, हवस्, भन्ते !’ धया आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात लिसः बिल । अनंलि भगवान् आपालं भिक्षुसङ्घ व्वना गन बेलुवग्राम दु अन थ्यंक बिज्यात । अन भगवान् बेलुवग्रामय् विहार याना बिज्यात । अन भगवानं भिक्षुपित आमन्त्रणा याना बिज्यात—‘भिक्षुपि ! छिपि वैशालीया छ्चालं पासापि, म्हस्यूपि, मिले जूपिनिथाय् वर्षावास च्वं हूं । जि थन हे बेलुवग्रामय् वर्षावास याये ।’ ‘हवस्, भन्ते !’ धया इपि भिक्षुपिसं भगवानयात लिसः बिया वैशालीया छ्चालं पासापि, म्हस्यूपि, मिले जूपिनिथाय् वर्षावास च्वं वन । भगवान् जुलसां अन हे बेलुवग्रामय् वर्षावास च्वना बिज्यात ।

३४. अनंलि भगवान् वर्षावास च्वना बिज्यायेवं वसपोलयात तःसकं लव्य जुल । तःसकं मरणान्तक वेदना जुल । उकियात भगवानं स्मृति सम्प्रजन्य तथा स्याः मचायेकूसे अधिवास (सह) याना बिज्यात । उगु समयय् भगवानयात थये जुल—‘जिगु निति जि उपस्थाकयात मघासे, भिक्षुसङ्घयात अवलोकन मयासे परिनिर्वाण जुयेगु प्रतिरूप (उचित) मजू । जि थुगु आबाध (रोग) यात हटे याना जीवन संस्कारयात दृढतापूर्वक धारण याना छाया विहार मयाये ।’ अनंलि भगवानं उगु आबाध (व्याधि) यात वीर्यं (=मनोबलं) चीका जीवन संस्कारयात क्वातुक धारण याना विहार याना बिज्यात । अनंलि भगवानया थुगु लव्य मदया वन ।

भगवान् रोगं दना, रोगं नकतिनि नकतिनि मुक्त जूम्ह जुया विहारं पिहाँ बिज्याना विहारया किचल्य लाया तःगु आसनय् फेतुना बिज्यात । अनंलि आयुष्मान् आनन्द गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु अन वन । वना भगवानयात अभिवादन याना छेले लिक्क फेतुत । छेले लिक्क फेतुना च्वंम्ह आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात थये बित्ति यात—‘भन्ते ! जि भगवानयात म्ह फुगु खना । भन्ते ! जि भगवानयात याउँगु खना । भन्ते ! जि म्हय् ज्यू हे मदुगु खः । जि दिशा हे म्हसीके मफुगु खः । भगवान् म्हमफुसेलि जित धर्मं नं लोमंथे जुल । भन्ते ! भगवानं भिक्षुसङ्घयात छुं आज्ञा मजूसे परिनिर्वाण जुया बिज्याइ मखु धयागु विचार वगुलि भचा जक जूसां जिगु मन च्वंगु खः ।

३५. आनन्द ! भिक्षुसङ्घं जिके छु आशा याना च्वन ? आनन्द ! जि भिक्षुपित दुनें नं पिनें नं छुं मल्यंकूसे धर्मं देशना याये धुन । आनन्द ! तथागतयागु धर्मय् छुं आचार्यमुष्टि (=रहस्य) मदु । आनन्द ! गुलिसित थये जुइ फु, जि भिक्षुसङ्घयात कःषाना च्वना अथवा भिक्षुसङ्घ जिगु हे उद्देशिक खः । आनन्द ! अथे खःसा जक अवश्यं नं भिक्षुसङ्घयात छुं कनाथके माःगु खः । आनन्द ! तथागतयात थये जुइ मखु—जि भिक्षुसङ्घयात कःषाना च्वना अथवा भिक्षुसङ्घ जिगु हे उद्देशिक खः । आनन्द ! तथागतं भिक्षुसङ्घया निति छुं कनाथके मानिगु दनीला ? आनन्द ! जि जीर्णं, वृद्ध (बुढ़ा), महल्लक, अध्वगत, वयः प्राप्त जुइ धुं कल । जि चेदं क्यनिन । आनन्द ! गथे जीर्ण (स्वाथःगु) गाडी चिनाचाना चले जुइगु खः, आनन्द ! अथे हे तथागतयागु शरीर नं बल्ल बल्लं चले जुया च्वन । आनन्द ! गुबले तथागत फुक्व निमित्तयात मनय् मतसे गुलि गुलि वेदना निरुद्ध जुइवं निमित्त रहित चित्तयागु समाधि (एकाग्रता) प्राप्त याना विहार याइ, उगु समयय् ... तथागतया

शरीर तःसकं याउंइगु खः । आनन्द ! उकि अत्तदीप (थःगु हे थःगु द्वीप) जुया विहार या, थःगु हे शरण का, मेपिनिगु शरण मखु । धर्मदीप (धर्मद्वीप) धर्म शरण जुया विहार या, मेपिनिगु शरण मखु । भिक्षुपि ! गुकथं भिक्षु थःगु हे द्वीप जुया विहार यायेगु, गुकथं थःगु हे शरण जुया च्वनेगु, गुकथं मेपिनिगु शरण मकायेगु खः ? गुकथं धर्मद्वीप जुया च्वनेगु, गुकथं धर्म शरण जुया विहार यायेगु, गुकथं मेपिनिगु शरण मकायेगु ? आनन्द ! थन भिक्षु काथय् कायानुपश्यी जुया संयमी, होश तथा, स्मृतिवान् जुया संसारयागु अनुचित लोभ व दोर्मनस्ययात त्याका विहार याना च्वनी, वेदनाय् वेदानुपश्यी जुया ... पे० ... चित्तय् चित्तानुपश्यी जुया ... पे० ... धर्मय् धर्मानुपश्यी जुया संयमी, होश तथा, स्मृतिवान् जुया संसारयागु अनुचित लोभ व दोर्मनस्ययात त्याका विहार याना च्वनी । भिक्षुपि ! थुकथं भिक्षु थःगु हे द्वीप जुया विहार याइ, थःगु हे शरणय् च्वनी, मेपिनिगु शरण मकाइगु खः । धर्मद्वीप जुइ, धर्मया शरण जुया विहार याइ, मेपिनिगु शरण मकाइगु खः । आनन्द ! गुपिसं थन जि मदये धुंका थःगु हे द्वीप जुया विहार याइ, थःगु हे शरण जुया च्वनी, मेपिनिगु शरण काइ मखु; धर्मद्वीप जुया च्वनी, धर्म शरण जुया विहार याइ, मेपिनिगु शरण काइ मखु; आनन्द ! इपि भिक्षुपि अग्रपि जुइ, शिक्षा कामीपि जुइ ।

निगूगु भाणवार ववचाल ।

१०. चापाल चैत्यय् आयु संस्कार तोता बिज्यागु

३६. अनंलि भगवान् पूर्वाण्ह समयय् पात्र-चीवर धारण याना वैशाली भिक्षाया निति दुहाँ बिज्यात । वैशाली पिण्डाचार याना भोजन सिधयेका ... आयुष्मान् आनन्दयात सम्बोधन याना बिज्यात—“आनन्द ! आसन ज्वं, गन चापाल चैतिय (चैत्य) दु अन न्हिनेया विहारया निति वने नु ।” ‘ज्यू, हवस्, भन्ते !’ धया भगवानयात लिसः बिया आयुष्मान् आनन्दं आसन ज्वना भगवानया ल्यू ल्यू वन । अनंलि भगवान् गन चापाल-चैत्य दु, अन बिज्यात । बिज्याना लाया तःगु आसनय् फेनुना बिज्यात । आयुष्मान् आनन्दं नं भगवानयात अभिवादन याना छले लिक्क फेनुत ।

३७. छले लिक्क फेनुना च्वंम्ह आयुष्मान् आनन्दयात भगवानं थये आज्ञा जुया बिज्यात—‘आनन्द ! वैशाली रमणीय जू, उदेन चैतिय रमणीय जू, मोतमक चैतिय रमणीय जू, सत्तम्ब चैतिय रमणीय जू, बहुपुत्त चैतिय रमणीय जू, सारन्ददं चैतिय रमणीय जू, चापाल चैतिय रमणीय जू । आनन्द ! गुम्हसिनं प्यंगू ऋद्धिपाद भावना याये धुंकल, वृद्धि याये धुंकल, लँपु याना काये धुंकल, वत्थु (छें) याये धुंकल, अनुत्थित जुइ धुंकल, परिचित जुइ धुंकल, सुसमारब्ध याये धुंकल उम्हसिनं यदि इच्छा यासा कल्पभर वा कल्पया ल्यंगु ई तक च्वने (म्वाये) फु । आनन्द ! तथागतं नं प्यंगूलि ऋद्धिपादया भावना याना बिज्याये धुंकल, वृद्धि याना बिज्याये धुंकल, लँपु याना कया बिज्याये धुंकल, वत्थु याना बिज्याये धुंकल, अनुत्थित जुया बिज्याये धुंकल, परिचित जुया बिज्याये धुंकल, सुसमारब्ध याना बिज्याये धुंकल । आनन्द ! यदि तथागतं इच्छा यासा बिज्यासा कल्पभर वा कल्पया ल्यंगु ई तक म्वाये फु । भगवानं थपाय्सकं स्थूल (ओलारिक=तःजिक) निमित्त (संकेत) न्हायना बिज्यात नं बांलाक प्रकाशित याना बिज्यात नं आयुष्मान् आनन्दं नं थुइके मफुत हानं भगवानयाके प्रार्थना मयात—‘भन्ते ! भगवान् बहुजन हितया निति, बहुजन सुखया निति, लोकयात अनुकम्पा तयेया निति, देव मनुष्यपिनि अर्थ, हित, सुखया निति कल्पेभर च्वना बिज्याहूँ ।’ छाया धाःसा मारं वसपोल (आनन्द) यागु चित्त पदुंस्थित (फःछूगु) याम्मा बिल ।

निकोगुबार नं भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात—आनन्द ! वैशाली रमणीयं जू, ... आनन्द ! तथागतं प्यंगूलि ऋद्धिपादया भावना यांना बिज्याये धुकल ... आनन्द ! यदि तथागतं इच्छा यसा कल्पभर अथवा कल्पया ल्यंगु ई तक म्वाये फु । भगवानं थपायसकं स्थूल निमित्त न्हायना बिज्यात नं ... भगवानयाके प्रार्थना मयात—“भन्ते ! भगवान् बहुजन हितया निति ... कल्पभर च्वना बिज्याहूँ ।” छाया धासा मारं वसपोलयागु चित्त पयु स्थित यांना तल ।

स्वकोट्टुबार नं भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात—आनन्द ! वैशाली रमणीयं जू, ... आनन्द ! तथागतं प्यंगूलि ऋद्धिपादया भावना यांना बिज्याये धुकल ... आनन्द ! यदि तथागतं इच्छा यसा कल्पभर अथवा कल्पया ल्यंगु ई तक म्वाये फु । भगवानं थपायसकं स्थूल निमित्त न्हायना बिज्यात नं ... भगवानयाके प्रार्थना मयात—“भन्ते ! भगवान् बहुजन हितया निति ... कल्पभर च्वना बिज्याहूँ ।” छाया धासा मारं वसपोल (आनन्द) यागु चित्त पयु स्थित यांना तल । अनलि भगवानं आयुष्मान् आनन्दयात सम्बोधन यांना बिज्यात—“हूँ, आनन्द ! छं गन वने माल, ई स्वया हूँ ।” “ज्यू, हवस्, भन्ते !” धया आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात लिसः बिया आसनं दना भगवानयात अभिवादन तथा प्रदक्षिणा यांना तामपाःयाय गनं छथाय सिमाववय फेतु वन ।

३८. अनलि आयुष्मान् आनन्द वना ताउ मजायेकं हे पापी मार गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु, अन वना छले लिक्क च्वना च्वन । छले लिक्क च्वना च्वंह पापी मारं भगवानयात थये धाल—“भन्ते ! भगवान् आः परिनिर्वाण जुया बिज्याहूँ । सुगत ! परिनिर्वाण जुया बिज्याहूँ । भन्ते ! भगवानया परिनिर्वाण जुया बिज्यायेगु काल त्यल । भन्ते ! भगवानं थये धया बिज्याये धुकूगु दु—‘पापी ! जि उवले तक परिनिर्वाण जुइ मखुनि गुवले तक जिमि भिक्षु श्रावकपि व्यक्त, विनीत, विशारद, बहुश्रुत, धर्मधर, धर्मानुसार धर्म मार्गय आरूढ, सामीचि (बांलागु, भिगु) मार्गय आरूढ, अनुधर्मचारी जुइ मखुनि, थःगु सिद्धान्त (=आचार्यक) यात सयेका उपदेश, आख्यान, प्रज्ञापन, प्रतिष्ठापन, विवरण, विभाजन, उत्तप्पनीकरण याये फइ मखुनि, उत्पन्न जूगु परप्रवादयात धर्मानुसार सुनिगूहित (बांलाकं स्तोते माःगु) यात निगूहित यांना प्रातिहार्य सहित धर्म देशना याये फइ मखुनि ।’ भन्ते ! भगवानया भिक्षु श्रावकपि थुगु समयय् जुलसां व्यक्त, विनीत, विशारद, बहुश्रुत, धर्मधर, ... जुइ धुकल, थःगु सिद्धान्तयात सयेका उपदेश ... याये फये धुकल, उत्पन्न जूगु परप्रवादयात धर्मानुसार सुनिगूहितयात निगूहित यांना ... धर्म देशना याये फये धुकल । भन्ते ! भगवान् आः परिनिर्वाण जुया बिज्याहूँ । सुगत ! परिनिर्वाण जुया बिज्याहूँ । भन्ते ! भगवान् परिनिर्वाण जुया बिज्यायेगु ई जुल ।

भन्ते ! भगवानं थये धया बिज्याये धुकूगु दु—‘पापी ! जि उवले तक परिनिर्वाण जुइ मखुनि गुवले तक जिमि भिक्षुणी श्राविकापि व्यक्त, विनीत, विशारद, बहुश्रुत, धर्मधर, ... जुइ मखुनि, थःगु सिद्धान्तयात सयेका उपदेश ... याये फइ मखुनि, उत्पन्न जूगु परप्रवादयात धर्मानुसार ... निगूहित यांना ... धर्म देशना याये फइ मखुनि ।’ भन्ते ! भगवानया भिक्षुणी श्राविकापि थुगु समयय् व्यक्त, विनीत ... जुइ धुकल, थःगु सिद्धान्तयात सयेका उपदेश ... याये फये धुकल, उत्पन्न जूगु परप्रवादयात धर्मानुसार ... निगूहित यांना ... धर्म देशना याये फये धुकल । भन्ते ! भगवान् आः परिनिर्वाण जुया बिज्याहूँ । सुगत ! परिनिर्वाण जुया बिज्याहूँ । भन्ते ! भगवान् परिनिर्वाण जुया बिज्यायेगु ई जुल ।

भन्ते ! भगवानं थये धया बिज्याये धुकूगु दु—‘पापी ! जि उवले तक परिनिर्वाण जुइ मखुनि गुवले तक जिमि उपासक श्रावकपि व्यक्त, विनीत, विशारद, बहुश्रुत, धर्मधर, ... जुइ मखुनि, थःगु सिद्धान्तयात सयेका उपदेश ... याये फइ मखुनि, उत्पन्न जूगु परप्रवादयात धर्मानुसार ... निगूहित यांना ... धर्म देशना याये फइ मखुनि ।’ भन्ते ! भगवानया उपासक श्रावकपि थुगु समयय् व्यक्त, विनीत ... जुइ धुकल, थःगु सिद्धान्तयात

सयेका उपदेश ... याये फये धुंकल, उत्पन्न जूगु परप्रवादयात धर्मानुसार ... निगूहित याना ... धर्म देशना याये फये धुंकल । भन्ते ! भगवान् आः परिनिर्वाण जुया बिज्याहूँ । सुगत ! परिनिर्वाण जुया बिज्याहूँ । भन्ते ! भगवान् परिनिर्वाण जुया बिज्यायेगु ई जुल ।

भन्ते ! भगवान् थये धया बिज्याये धुंकूगु दु—‘पापी ! जि उवले तक परिनिर्वाण जुइ मखुनि गुवले तक जिमि उपासिका श्राविकापि व्यक्त, विनीत, विशारद, बहुश्रुत, धर्मघर, ... जुइ मखुनि, थःगु सिद्धान्तयात सयेका उपदेश याये फइ मखुनि, उत्पन्न जूगु परप्रवादयात धर्मानुसार ... निगूहित याना ... धर्म देशना याये फइ मखुनि ।’ भन्ते ! भगवानया उपासिका श्राविकापि थुगु समयय् व्यक्त, विनीत ... जुइ धुंकल, थःगु सिद्धान्तयात सयेका उपदेश ... याये फये धुंकल, उत्पन्न जूगु परप्रवादयात धर्मानुसार ... निगूहित याना ... धर्म देशना याये फये धुंकल । भन्ते ! भगवान् आः परिनिर्वाण जुया बिज्याहूँ । सुगत ! परिनिर्वाण जुया बिज्याहूँ । भन्ते ! भगवान् परिनिर्वाण जुया बिज्यायेगु ई जुल ।

भन्ते ! भगवान् थये धया बिज्याये धुंकूगु दु—‘पापी ! जि उवले तक परिनिर्वाण जुइ मखुनि गुवले तक थुगु ब्रह्मचर्य (=बुद्ध धर्म) ऋद्ध (समृद्ध) स्फीत, विस्तारित, बहुजनगूहीत, विशाल, देव व मनुष्यपिथाय् तक सुप्रकाशित जुइ मखुनि ।’ भन्ते ! थुगु समयय् भगवानया ब्रह्मचर्य, ऋद्ध, स्फीत, विस्तारित, बहुजनगूहीत, विशाल, देव व मनुष्यपिथाय् तक सुप्रकाशित जुइ धुंकल । भन्ते ! भगवान् आः परिनिर्वाण जुया बिज्याहूँ । सुगत ! परिनिर्वाण जुया बिज्याहूँ । भन्ते ! भगवान् परिनिर्वाण जुया बिज्यायेगु ई जुल ।

थये धायेवं भगवान् पापी मारयात थये आज्ञा जुया बिज्यात—‘पापी ! छ अल्प उत्सुक जु (घन्दा काये म्वाल) ताकाल मदुवं हे तथागतया परिनिर्वाण जुइ । यनि स्वला लिपा तथागत परिनिर्वाण जुया बिज्याइ ।’

३९. अनंलि भगवान् चापाल-चेतियय् स्मृति-सम्प्रजन्य तथा आयु संस्कार त्याग याना बिज्यात । गुगु समयय् भगवान् आयु संस्कार त्याग याना बिज्यात उगु समयय् भीषण रोमांचकारी कथं तःसकं भ्वखाय् ब्वल, देव दुन्दुभि (नं) न्यात । ध्व खँ सिद्धा भगवान् उगु समयय् ध्व उदान आज्ञा जुया बिज्यात—

मुनि तुल्य (कामावचर) अतुल्य (=महगत) उत्पन्न भव संस्कार (जीवन शक्ति) तोतां बिज्यात ।

थःके दुने रत व एकाग्रचित्त जुयालि थः नापं उत्पन्न कवच तछयाना बिल ।

११. तःसकं भ्वखाय् ब्वइगुया च्यागू कारण

४०. अनंलि आयुष्मान् आनन्दयात थये जुल—आश्चर्य खः ! अद्भुत खः !! ध्व तःसकं भ्वखाय् ब्वल । सु-महा भूकम्प खः, भीषण रोमांचकारी खः । देव-दुन्दुभि (पल्पसा) त्वया नं न्यात । तःसकं भ्वखाय् ब्वगुया छु हेतु, छु प्रत्यय खः ?

अनंलि आयुष्मान् आनन्द गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु अन वन । वना भगवानयात अभिवादन याना छेले लिक्क फेतुत । छेले लिक्क फेतुना च्वंम्ह आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात थये बिन्ति यात—भन्ते ! आश्चर्य खः ! अद्भुत खः ! ... ध्व तःसकं भ्वखाय् ब्वगु ... या छु हेतु, छु प्रत्यय खः ?

४१. आनन्द ! ध्व तःसकं भ्वखाय् ब्वःगुया च्यागू हेतु च्यागू प्रत्यय दया च्वन । छु छु च्यागू ? (१) आनन्द ! ध्व महा पृथ्वी लखय् प्रतिष्ठित जुया च्वन, लः फसय् प्रतिष्ठित जुया च्वन, फय् आकाशय् स्थित

जुया च्वन । आनन्द ! गुबले महावात (ग्वफय्) वइ । महावात वयेवं लः कंपित जुइ । कंपित जूगु लखं पृथ्वी संकी । आनन्द ! तःसकं भ्वखाय् ब्वइगुया थ्व न्हापांगु हेतु खः, न्हापांगु प्रत्यय खः ।

(२) आनन्द ! हानं सुं श्रमण वा ब्राह्मण ऋद्धिवान् चेतोवसित्व (=योगबल) प्राप्त याइ, अथवा दिव्यबलधारी, महानुभाव देवतापि दइ, इमिसं पृथ्वी संज्ञायागु भच्चा जक जूसां भावना यागु दइ, हानं लः संज्ञायागु आपालं भावना यागु दइ । इमिसं (थःगु योगबलं) पृथ्वीयात कंपित, संकंपित, संप्रकंपित, संप्रवेपित याइ । आनन्द ! तःसकं भ्वखाय् ब्वइगुया थ्व निगूगु हेतु ... प्रत्यय खः ।

(३) आनन्द ! गुबले बोधिसत्त्वं तुषित काय तोता स्मृति सम्प्रजन्य तथा मांया गर्भं प्रवेश याना बिज्याइ उबले ... तःसकं भ्वखाय् ब्वइ । आनन्द ! तःसकं भ्वखाय् ब्वइगुया थ्व स्वंगूगु हेतु ... प्रत्यय खः ।

(४) आनन्द ! गुबले बोधिसत्त्व स्मृति सम्प्रजन्य तथा मांया गर्भं पिहाँ बिज्याइ उबले ... तःसकं भ्वखाय् ब्वइ । आनन्द ! तःसकं भ्वखाय् ब्वइगुया थ्व प्यंगूगु हेतु ... प्रत्यय खः ।

(५) आनन्द ! गुबले तथागतं अनुत्तरगु सम्यक्सम्बोधि ज्ञान साक्षात्कार याना बिज्याइ । उबले ... तःसकं भ्वखाय् ब्वइ । आनन्द ! तःसकं भ्वखाय् ब्वइगुया थ्व न्यागूगु हेतु ... प्रत्यय खः ।

(६) आनन्द ! गुबले तथागतं अनुत्तरगु धर्मचक्र प्रवर्तन याना बिज्याइ उबले ... तःसकं भ्वखाय् ब्वइ । आनन्द ! तःसकं भ्वखाय् ब्वइगुया थ्व खुगूगु हेतु ... प्रत्यय खः ।

(७) आनन्द ! गुबले तथागतं स्मृति सम्प्रजन्य तथा आयु संस्कार त्याग याना बिज्याइ उबले ... तःसकं भ्वखाय् ब्वइ । आनन्द ! तःसकं भ्वखाय् ब्वइगुया थ्व न्हेगूगु हेतु ... प्रत्यय खः ।

(८) आनन्द ! हानं गुबले तथागत अनुपादिशेष निर्वाण धातुद्वारा परिनिर्वाण जुया बिज्याइ उबले ... तःसकं भ्वखाय् ब्वइ । आनन्द ! तःसकं भ्वखाय् ब्वइगुया थ्व च्यागूगु हेतु ... प्रत्यय खः ।

Dhamma.Digital

१२. च्याता परिषद्

४२. "आनन्द ! थ्व च्याता परिषद् दु । छु छु च्याता ? क्षत्रिय-परिषद्, ब्राह्मण-परिषद्, गृहपति-परिषद्, श्रमण-परिषद्, चातुर्मेहाराजिक-परिषद्, त्रयस्त्रिंश-परिषद्, मार-परिषद् व ब्रह्म-परिषद् । आनन्द ! जि सलंसःको क्षत्रिय-परिषदय् वनागु स्यू । अन जि न्हापा च्वना वये धुन, खँ ल्हाना वये धुन, (धर्म) साकच्छा याना वये धुन । इमिगु न्ह्योने समापत्ति (ध्यानय्) नं च्वने धुन । अन गुजागु इमिगु वर्ण जुइ, उजागु हे जिगु नं वर्ण जुइ, अन गुजागु सः जुइ उजागु हे जिगु नं सः जुइ, जि धार्मिक खँ ल्हाना इमित सन्दर्शित, सम्प्रतिष्ठित, समुत्तेजित तथा सम्प्रहर्षित याना । जि उपदेश ब्यूसानं इमिसं थ्व उपदेश ब्यूम्ह देव खः वा मनुष्य खः धका म्ह मस्यू । धार्मिक कथाद्वारा ... सम्प्रहर्षित याना अन्तर्धान जुया । अन्तर्धान जूसा नं थ्व अन्तर्धान जूम्ह देव खः वा मनुष्य खः धका म्ह मस्यू । आनन्द ! सलंसःको तक जि ब्राह्मण-परिषदय् ... गृहपति-परिषदय् ... श्रमण परिषदय् ... चातुर्मेहाराजिक-परिषदय् ... त्रयस्त्रिंश-परिषदय् ... मार-परिषदय् ... ब्रह्म-परिषदय् वनागु स्यू । अन जि न्हापा च्वना वये धुन ...^१... म्ह मस्यू । आनन्द ! थ्व हे च्यागू परिषद् खः ।

१. थनया बाकी खँ च्वय्थें ।

१३. च्याता अभिभू आयतन

४३. “आनन्द ! एव च्याता अभिभू आयतन (अभिभ्वायतन) दु । छु छु च्याता ? छम्हसिनं (भिक्षु) थःके रूपसंज्ञी जुया पिनेया बांलागु वा बांमलागु सीमित (अल्प) रूप खनी । उकियात अभिभूत त्याकार्लि ‘सिइके’, ‘खंके’ धयाम्ह संज्ञी (होश दुम्ह) जुइ । एव न्हापांगु अभिभ्वायतन खः ।

(२) ... थःके रूपसंज्ञी जुया पिनेया बांलागु वा बांमलागु अपरिमाण (असीमित) रूप खनी । उकियात ... खंके धयाम्ह संज्ञी (होश दुम्ह) जुइ । एव निगूगु अभिभ्वायतन खः ।

(३) ... थःके अरूपसंज्ञी जुया पिनेया बांलागु वा बांमलागु सीमित रूप खनी ... एव स्वंगूगु अभिभ्वायतन खः ।

(४) ... थःके अरूपसंज्ञी जुया पिनेया बांलागु वा बांमलागु असीमित रूप खनी ... एव प्यंगूगु अभिभ्वायतन खः ।

(५) ... थःके अरूपसंज्ञी जुया पिनेया वचुगु, वचुगु वर्ण, वचुगु दर्शन, वचुगु आभास रूप खनी । गथेकि वचुगु, वचुगु वर्णगु, वचुगु दर्शनगु, वचुगु आभास दुगु उमा पुष्प स्वां खः अथवा गथे निखेरं चुलुगु वचुगु ... वचुगु आभास दुगु बनारसी वस्त्र खः । अथे हे ... आद्यात्मिक अरूपसंज्ञी जुया पिनेया वचुगु ... वचुगु आभास दुगु रूप खनी । उकियात अभिभूत याना ‘सिइके’, ‘खंके’ धयाम्ह संज्ञी (होश दुम्ह) जुइ । एव न्यागूगु अभिभ्वायतन खः ।

(६) ... थःके अरूपसंज्ञी जुया पिनेया म्हासुगु ... म्हासुगु आभास रूप खनी । गथेकि म्हासुगु ... कणिकार (म्हासुगु) स्वां खः अथवा गथे निखेरं चुलुगु म्हासुगु ... बनारसी वस्त्र खः । अथे हे ... म्हासुगु आभास दुगु रूप खनी । उकियात ... अभिभूत याना ‘सिइके’, ‘खंके’ धयाम्ह संज्ञी जुइ । एव खुगूगु अभिभ्वायतन खः ।

(७) ... थःके अरूपसंज्ञी जुया पिनेया ह्याउँगु ... ह्याउँगु आभास रूप खनी । गथेकि ह्याउँगु ... (बन्धुजीवन) ह्याउँगु स्वां खः अथवा गथे निखेरं चुलुगु ह्याउँगु ... बनारसी वस्त्र खः । अथे हे ... ह्याउँगु आभास दुगु रूप खनी । उकियात ... अभिभूत याना ‘सिइके’, ‘खंके’ धयाम्ह संज्ञी जुइ । एव न्हेगूगु अभिभ्वायतन खः ।

(८) ... थःके अरूपसंज्ञी जुया पिनेया तुयूगु ... तुयूगु आभास रूप खनी । गथेकि तुयूगु ... शुक्तारता खः अथवा गथे निखेरं चुलुगु तुयूगु ... बनारसी वस्त्र खः । अथे हे ... अरूपसंज्ञी जुया पिनेया तुयूगु ... तुयूगु आभास दुगु रूप खनी । उकियात अभिभूत याना ‘सिइके’, ‘खंके’ धयाम्ह संज्ञी जुइ । एव च्याम्लूगु अभिभ्वायतन खः । आनन्द ! एव हे च्याता अभिभ्वायतन खः ।

१४. च्याता विमोक्ष

४४. “आनन्द ! हानं एव च्याता विमोक्ष दु । छु छु च्याता ? (१) रूपीं (रूप दुम्हसिनं) रूप खनी । एव न्हापांगु विमोक्ष खः । (२) थः दुने अरूपसंज्ञी जुया पिनेया रूप खनी । एव निगूगु विमोक्ष खः । (३) सुमं

(शुभ्र) हे अधिमुक्त जुइ ... ध्व स्वंगु विमोक्ष खः । (४) सकतां रूपं संज्ञां सबलिकखः यानां प्रतिघ संज्ञायात अनंत याना, नानात्व संज्ञायात मनन मयासे 'आकाश अनन्त खः' धका 'आकाशानन्त्यायतन' (समापत्ति) प्राप्त याना विहार याइ ... ध्व प्यंगु विमोक्ष खः । (५) फुक्व आकाशानन्त्यायतनयात अतिक्रमण याना विज्ञान अनन्त खः धका विज्ञानन्त्यायतन प्राप्त याना विहार याइ ध्व न्यागु विमोक्ष खः । (६) फुक्व विज्ञानन्त्यायतनयात अतिक्रमण याना 'छु' महु' धयागु आकिञ्चन्यायतन प्राप्त याना विहार याइ ... ध्व खुगु विमोक्ष खः । (७) फुक्व सकतां प्रकारं आकिञ्चन्यायतनयात अतिक्रमण याना नैवसंज्ञानासंज्ञायतन प्राप्त याना विहार याइ । ध्व न्हेगु विमोक्ष खः । (८) फुक्व नैवसंज्ञानासंज्ञायतनयात अतिक्रमण याना संज्ञा वेदयितनिरोध प्राप्त याना विहार याइ । आनन्द ! ध्व हे च्यागु विमोक्ष खः ।

१५. मास्याचन कथा

४५. "आनन्द ! छगू समयय् जि बुद्ध जुया न्हापांगुबार उरूवेल् नेरञ्जरा (नेरंजना) नदीया सिन्धु अजपाल बरः सिमाया कवय् विहार याना च्वनागु खः । आनन्द ! उगु इलय् पापी मार गन जि कु अन वल् । वया छेले लिक्क च्वना च्वन । आनन्द ! छेले लिक्क च्वना च्वम्ह उम्ह पापी मारं जित थये घाल—'भन्ते ! भगवान् आः छपि परिनिर्वाण जुया बिज्याहुँ । सुगत ! परिनिर्वाण जुया बिज्याहुँ । भन्ते ! भगवान् च्या परिनिर्वाण जुया बिज्यायेगु ई जुल ।' आनन्द ! थये धायेवं जि पापी मारयात थये धया—'पापी ! जि उबले तक परिनिर्वाण जुइ मखुनि गुबले तक जिमि भिक्षु श्रावकपि व्यक्त, विनीत, विशारद, बहुश्रुत, धर्मधर, धर्मानुसार धर्म मार्गय् आरूढ, सामीचि मार्गय् आरूढ, अनुधर्मचारी जुइ मखुनि, थःगु सिद्धान्त (=आचार्यक) यात सयेका उपदेश, आख्यान, प्रज्ञापन, प्रतिष्ठापन, विवरण, विभाजन, उत्तानीकरण (धक्कं व्याख्या यायेगु) याये फइ मखुनि, उत्पन्न जूगु परप्रवादयात धर्मानुसार सुनिगूहितयात निगूहित याना प्रातिहार्य सहित धर्म देशना याये फइ मखुनि उबले तक जि परिनिर्वाण जुइ मखुनि ।

"पापी ! जि उबले तक परिनिर्वाण जुइ मखुनि गुबले तक जिमि भिक्षुपि श्राविकापि व्यक्त विनीत, विशारद, बहुश्रुत, धर्मधर ... जुइ मखुनि थःगु सिद्धान्तयात सयेका उपदेश आख्यान, प्रज्ञापन, प्रतिष्ठापन, विवरण, विभाजन, उत्तानीकरण याये फइ मखुनि, उत्पन्न जूगु परप्रवादयात धर्मानुसार ... निगूहित याना ... धर्म देशना याये फइ मखुनि उबले तक जि परिनिर्वाण जुइ मखुनि ।

"पापी ! जि उबले तक परिनिर्वाण जुइ मखुनि गुबले तक जिमि उपासक श्रावकपि व्यक्त, विनीत, विशारद, बहुश्रुत, धर्मधर, धर्मानुसार धर्म मार्गय् आरूढ, सामीचि मार्गय् आरूढ, अनुधर्मचारी जुइ मखुनि, थःगु सिद्धान्तयात सयेका उपदेश, आख्यान, प्रज्ञापन, प्रतिष्ठापन, विवरण, विभाजन, उत्तानीकरण याये फइ मखुनि, उत्पन्न जूगु परप्रवादयात धर्मानुसार ... निगूहित याना प्रातिहार्य सहित धर्म देशना याये फइ मखुनि उबले तक जि परिनिर्वाण जुइ मखुनि ।

"पापी ! जि उबले तक परिनिर्वाण जुइ मखुनि गुबले तक जिमि उपासिका श्राविकापि व्यक्त, विनीत, विशारद, बहुश्रुत, धर्मधर, धर्मानुसार धर्म मार्गय् आरूढ, सामीचि मार्गय् आरूढ अनुधर्मचारी जुइ मखुनि, थःगु सिद्धान्तयात सयेका उपदेश, आख्यान, प्रज्ञापन, प्रतिष्ठापन, विवरण, विभाजन, उत्तानीकरण याये फइ मखुनि, उत्पन्न जूगु परप्रवादयात धर्मानुसार ... निगूहित याना ... धर्म देशना याये फइ मखुनि उबले तक जि परिनिर्वाण जुइ मखुनि ।

“पापी ! जि उबले तक परिनिर्वाण जुइ मखुनि गुबले तक थुगु ब्रह्मचर्यं (बुद्ध धर्म) ऋद्ध, स्फीत, विस्तारित, बहुजनगृहीत, विशाल, देव व मनुष्यपिथाय तक सुप्रकाशित जुइ मखुनि ।”

४६. “आनन्द ! आः थौं थुगु चापाल-चैत्यय पापी मार जिथाय वल । वया छखे लिक्क च्वन । छखे लिक्क च्वना च्वम्ह पापी मारं थथे धाल—भन्ते ! भगवान् आः परिनिर्वाण जुया बिज्याहुँ । सुगत ! परिनिर्वाण जुया बिज्याहुँ । भन्ते ! भगवान् परिनिर्वाण जुया बिज्यायेगु ई त्यल । भन्ते ! भगवानं थथे घया बिज्याये धुकूगु दु—‘पापी ! जि उबले तक परिनिर्वाण जुइ मखुनि गुबले तक जिमि भिक्षु’ ... भिक्षुणी’ ... उपासक’ ... उपासिका’ ... व्यक्त ... जुइ मखुनि, ... थःगु सिद्धान्तयात सयेका उपदेश ... याये फइ मखुनि, उत्पन्न जूगु परप्रवादयात धर्मानुसार ... निगूहित याना ... धर्म देशना याये फइ मखुनि ।’ भन्ते ! भगवानया भिक्षु’ ... भिक्षुणी’ ... उपासक’ ... उपासिका’ ... व्यक्त, विनीत ... जुइ धुकल, थःगु सिद्धान्तयात सयेका उपदेश ... याये फये धुकल, उत्पन्न जूगु परप्रवादयात धर्मानुसार ... निगूहित याना धर्म देशना याये फये धुकल ... भन्ते ! थुगु समयय भगवानया ब्रह्मचर्यं ऋद्ध, स्फीत, विस्तारित, बहुजनगृहीत, विशाल, देव व मनुष्यपिथाय तक नं सुप्रकाशित जुइ धुकल । भन्ते ! भगवान् आः परिनिर्वाण जुया बिज्याहुँ । सुगत ! परिनिर्वाण जुया बिज्याहुँ । भन्ते ! भगवान् परिनिर्वाण जुया बिज्यायेगु ई त्यल ।

४७. “आनन्द ! थथे धायेवं जि पापी मारयात थथे घया—‘पापी ! छ अल्प उत्सुक जु, ताकाल मदुवं हे तथागतया परिनिर्वाण जुइ । थनि स्वला लिपा तथागत परिनिर्वाण जुया बिज्याइ ।’ आनन्द ! थौं थन हे चापाल चैत्रियय तथागतं स्मृति-सम्प्रजन्य तथा आयु संस्कार त्याग यानागु खः ।”

१६. आनन्दयाचन कथा

४८. थथे आज्ञा जुया बिज्यायेवं आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात थथे बित्ति यात—“भन्ते ! भगवान् कल्पभर च्वना बिज्याहुँ, सुगत ! कल्पभर च्वना बिज्याहुँ बहुजन हितया निरिति, बहुजन सुखया निरिति, लोकयात अनुकम्पाया निरिति, देव मनुष्यपिनि अर्थ, हित, सुखया निरिति कल्पभर च्वना बिज्याहुँ ।”

“म्वाल, आनन्द ! तथागतयात प्रार्थना याये गात । आनन्द ! तथागतयाके प्रार्थना यायेगु ई मखये धुकल ।

निकोगुबार नं आनन्द ... प्रार्थना यात ... निकोगुबार नं भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात ... तथागतयाके प्रार्थना यायेगु ई मखये धुकल ।

स्वकोगुबार नं आनन्द ... प्रार्थना यात—“भन्ते ! भगवान् कल्पभर च्वना बिज्याहुँ ... बहुजन हितया निरिति, बहुजन सुखया निरिति, लोकयात अनुकम्पाया निरिति, देव मनुष्यपिनि अर्थ, हित, सुखया निरिति ... !”

“आनन्द ! तथागतयागु बोधी विश्वास दुला ?”

“हु, भन्ते !”

“आनन्द ! अथे जूसा छं छाय स्वकःतक नं तथागतयात क्वातुक क्वत्यला (ज्वना) च्वना ?”

१. च्वय् दुयें पूरा याना ब्वनेगु ।

“भन्ते ! जि भगवानयागु सन्मुख्य् थ्व न्यनागु खः, भगवानयागु सन्मुख्य् ग्रहण यानागु खः—‘आनन्द ! गुम्हसिनं प्यंगू ऋद्धिपाद भावना याये धुकल, वृद्धि याये धुकल, लँपु याना काये धुकल, वत्थु (छें) याये धुकल, अनुस्थित जुइ धुकल, परिचित जुइ धुकल, सुसमारब्ध याये धुकल उम्हसिनं यदि इच्छा याःसा कल्पभर वा कल्पया ल्यंगु ई तक चवने (म्वाये) फु । आनन्द ! तथागतं प्यंगूलि ऋद्धिपाद भावना याना बिज्याये धुकल ... यदि तथागतं इच्छा याना बिज्यासा कल्पभर वा कल्पया ल्यंगु ई तक म्वाये फु ।’ (धका न्यनागु दु) ।

“आनन्द ! थ्व खँय् छं विश्वास याना ला ?”

“याना, भन्ते !”

“आनन्द ! अथे जूसा थ्व छंगु हे दुष्कृत (=मभिज्या) खः, छंगु हे अपरद्ध^१ खः, तथागतं थपाय्सकं स्थूल संकेत प्रकट यात नं, उदार भाव क्यन नं छं थुइके मफुत । छं तथागतयाके याचना मयाः—‘भन्ते ! भगवान् बहुजन हित ... सुखया निरति, लोकयात अनुकम्पा तयेया निरति, देव मनुष्यपिनि अर्थं हित सुखया निरति कल्पभर चवना बिज्याहुँ ।’ आनन्द ! यदि छं याचना जक यागु जूसा तथागतं निकोगुबार तक जक अस्वीकृत याइगु खः, स्वकोगुबार अवश्य स्वीकार याइगु खः । आनन्द ! उकि थ्व छंगु हे दुष्कृत खः, छंगु हे अपरद्ध खः ।

४९. “आनन्द ! छक जि राजगृहया गृध्रकूट पर्वतय् विहार याना चवनागु खः । आनन्द ! अन नं जि छंत थथे धयागु खः—‘आनन्द ! राजगृह रमणीय जू । गृध्रकूट-पर्वत रमणीय जू । आनन्द ! तथागतं प्यंगूलि ऋद्धिपादया भावना याये धुकल^१ ... इच्छा याःसा कल्पभर अथवा कल्पया ल्यंगु ई तक म्वाये फु । तथागतं अजागु ... उदार भाव प्रकट यात ... नं छं थुइके मफुत ... आनन्द ! थ्व छंगु हे दुष्कृत्य खः, छंगु हे अपरद्ध (=मीका द्वंकूगु) खः ।

५०. “आनन्द ! छगू समयय् जि अन हे राजगृहया गौतम-न्यग्रोधय् विहार याना चवनागु खः ...^२... । ... राजगृहया चोर प्रपातय् ... । ... राजगृहय् वैभार (पर्वतयागु) लिक्क च्वंगु सप्तपर्णी गुफाय् ... । ... राजगृहया ऋषिगिरियागु लिक्क कालशिलाय् ... । ... राजगृहया सीतवनयागु सर्पशौडिक पहाडय् ... । ... राजगृहया तपोदारामय् ... । ... राजगृहया वेणुवनय् कलन्दक निवापय् ... । ... राजगृहया जीवकया आम्रवनय् ... । ... राजगृहया मद्रकुक्षि मृगदावय् विहार याना चवनागु खः । आनन्द ! अन नं जि छंत थथे धयागु खः—‘आनन्द ! ... रमणीय खः । राजगृह रमणीय जू^१ ... गौतम-न्यग्रोध रमणीय जू^१ ... । आनन्द ! तथागतं प्यंगूलि ऋद्धिपादया भावना याये धुकल^१ ... इच्छा याःसा कल्पभर अथवा कल्पया ल्यंगु ई तक म्वाये फु । तथागतं थपाय्सकं स्थूल (तःजिक) निमित्त (संकेत) न्हयथना बिज्यात नं बांलाक प्रकाशित याना बिज्यात नं छं थुइके मफुत हानं तथागतयाके प्रार्थना मयात—‘भन्ते ! भगवान् ... कल्पभर चवना बिज्याहुँ ।’ ... आनन्द ! थ्व छंगु हे दुष्कृत्य खः, छंगु हे अपरद्ध खः ।

५१. “आनन्द ! छगू समयय् जि थन हे वैशालीया उद्दयन चेतियय् विहार याना चवना । ... आनन्द ! अन नं जि छंत थथे धयागु खः—‘आनन्द ! वैशाली रमणीय जू । उद्दयन चेतिय रमणीय जू ... पे० ... । आनन्द ! थ्व छंगु हे दुष्कृत्य खः, छंगु हे अपरद्ध खः ।

१. अपरद्धया अर्थ मीका चुके याना तःसकं द्वंकूगुया अर्थय् थन प्रयोग जूगु —अनु० ।

२. चवयर्थे विस्तार यायेगु ।

३. चवयर्थे हानं छक मिले याना चवनेगु ।

५२. आनन्द ! छू सववप् जि यन हे वैशालीया गोतमक चेतियय् विहार याना च्वना ... । ... यन हे वैशालीया सत्तम्ब चेतियय् विहार याना च्वना ... । ... यन हे वैशालीया बहुपुत्तक चेतियय् विहार याना च्वना ... । ... यन हे वैशालीया सारन्दद चेतियय् विहार याना च्वना ... । ... आनन्द ! आः जि थो चापाल चेतियय् (छंत) सःता—आनन्द ! थ्व वैशाली रमणीय जू ..., उद्दपन चेतिय रमणीय जू ..., गोतमक चेतिय रमणीय जू ... । आनन्द ! तथागतं प्यंगुलि ऋद्धिपादया भावना याये धुंकल ... पे० ... इच्छा याःसा कल्पभर अथवा कल्पया ल्यंगु ई तक म्वाये फु । तथागतं थपायसकं स्थूल निमित्त न्ह्यथना नं बांलाक प्रकाशित याना बिज्यात नं छं थुइके मफुत हानं तथागतयाके प्रार्थना मयात—‘भन्ते ! भगवान् ... कल्पभर च्वना बिज्याहुँ ।’ ... आनन्द ! थ्व छंगु हे दुष्कृत्य खः, छंगु हे अपरद्ध खः ।

५३. “आनन्द ! छु जि छंत न्हापा हे मधया ला—‘फुक्व यःपि मनापि (मनापगु) नाप बाया वने मानी, तोता वने मानी । आनन्द ! न्ह्याबलें गुबलें नाप च्वने दइ ? गुलि नं उत्पन्न, जात, भूत संस्कार खः फुक्व नाशवान् खः । हाय् ! व नाश मजुइमा ! थये संभव मजू । आनन्द ! गुगु थ्व तथागतं जीवन संस्कार तोता बिज्यागु खः, त्याग याना बिज्यागु, प्रहीण, प्रतिनिःसृत याना बिज्यागु खः, तथागतं धात्थेगु सत्यगु खें घाःगु खः—याकनं हे ... थनि स्वला लिपा तथागतया परिनिर्वाण जुइ । म्वायेगुया कारणं हानं लिहाँ वयेगु तथागतया निति संभव मडु । वा, आनन्द ! गन महावन कूटागारशाला दु, अन वने नु ।” “ज्यू, हवस्, भन्ते !” घया आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात लिसः बिल ।

१७. महावनय् धर्मदेशना

५४. अनंलि भगवान् आयुष्मान् आनन्द च्वना गन महावन कूटागारशाला दु अन बिज्यात । बिज्याना आयुष्मान् आनन्दयात थये आज्ञा जुया बिज्यात—“हुँ, आनन्द ! वैशाली च्वं पि गुलि नं भिक्षुपि दु इमित उपस्थानशालाय् मुं कि ।” “ज्यू, हवस्, भन्ते !” घया आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात लिसः बिया वैशाली च्वं पि गुलि नं भिक्षुपि दु इमित उपस्थानशालाय् मुं का गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु, अन वन । वना भगवानयात अभिवादन याना छेले लिक्क च्वन । छेले लिक्क च्वं म्ह आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात थये बित्ति यात—भन्ते ! भिक्षुसङ्घ मुने धुंकल । भन्ते ! भगवान् आः छु याना बिज्यायेगु ई खः अये याना बिज्याहुँ ।

५५. अनंलि भगवान् गन उपस्थानशाला दु अन बिज्यात । बिज्याना लायातगु आसनय् फेतुना बिज्यात । आसनय् फेतुना बिज्याना भगवानं भिक्षुपि आमन्त्रणा यात—“भिक्षुपि ! व हे कारण जि गुगु धर्म अभिज्ञाद्वारा देशना यानागु खः छिमिसं बांलाक सयेका उकिया सेवन या, भावना या, वढे या, गुकि याना थुगु ब्रह्मचर्य (=बुद्ध शासन) अध्वनीय, चिरस्थायी जुइमा, थुगु (ब्रह्मचर्य) बहुजन हितया निति, बहुजन सुखया निति, लोकयात अनुकम्पाया निति, देव मनुष्यपिनि अर्थ, हित, सुखया निति जुइमा । भिक्षुपि ! जि थ्व गुगु धर्म अभिज्ञाद्वारा उपदेश यानागु खः गुकियात बांलाक सिइका सेवन यायेवं, भावना यायेवं, वढे यायेवं, ... ब्रह्मचर्य (बुद्ध शासन) ... चिरस्थायी जुइगु खः, थुगु (ब्रह्मचर्य) बहुजनया हितया निति, बहुजनया सुखया निति, लोकयात अनुकम्पाया निति, देव मनुष्यपिनि अर्थ, हित, सुखया निति जुइगु खः । गये (१) प्यंगु स्मृति प्रस्थान, (२) प्यंगु सम्यक् प्रधान, (३) प्यंगु ऋद्धिपाद, (४) न्यागु इन्द्रिय, (५) न्यागु वन, (६) न्ह्येगु बोध्यङ्ग व (८) आर्य अष्टांगिक मार्ग । भिक्षुपि ! जि थ्व गुगु अभिज्ञाद्वारा देशना यानागु खः गुकियात बांलाक सिइका सेवन यायेवं, भावना यायेवं, वढे यायेवं, ... ब्रह्मचर्य (बुद्ध शासन) ... चिरस्थायी जुइगु खः, थुगु (ब्रह्मचर्य)

बहुजनया हितया निति, बहुजनया सुखया निति, लोकयात अनुकम्पाया किति, देव मनुष्यपिनि अर्थ, हित, सुखया निति जुइगु खः ।

५६. अनंलि भगवानं भिक्षुपित आमन्त्रण याना बिज्यात—“हन्द भिक्षुपि ! आः छिमित आमन्त्रणा याना—(फुक्क) संस्कार व्यय धर्मा (नाशवान्) खः । अप्रमाद जुया संपादन या । याकनं हे तथागतया परिनिर्वाण जुइत । थनि स्वत्ता लिपा तथागत परिनिर्वाण जुया बिज्याइ ।

भगवानं थये आज्ञा जुया बिज्यात । सुगतं थये आज्ञा जुया अनं लिपा थये आज्ञा जुया बिज्यात—

‘जिगु आयु परिषक्क जुइ धुं कल, जिगु जीवन भवा जक दली,
छिमित तोता वने त्यना, जि थः म्हं यायेबहःगु (ज्या) याये छुन ।

भिक्षुपि ! अप्रमाद, स्मृतिवान्, सुफील जु

संकल्पयात सुसमाहित याना थःगु चित्तयात रक्षा था ।

मुम्हसिनं थुगु धर्मं विनयम् अप्रमाद जुया उद्योग याइ

वं जन्म सरणया (आवागमन) संसारयात तोता दुःखबनगु भन्त याइ ।’

तृतीय भाणवार सम्पन्नः ।

दकले लिपाया वैशाली दर्शन

५७. अनंलि भगवान् पूर्वाह्न समयय् पान्न-चीवर धारण याना वैशाली पिण्डपात्रया निति बिज्यात ।
... भोजन याना बिज्याये धुंका नागवलोकन (किसिये म्ह छम्हं फःहिला स्वयेगु) याना वैशाली स्वया, आयुष्मान् आनन्दयात थये आज्ञा जुया बिज्यात—“आनन्द ! तथागतया ध्व अन्तिम वैशाली दर्शन जुइ । वा, आनन्द ! गन भण्डग्राम दु अन नु ।” “ज्यू, हवस्, भन्ते !” धया आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात लिसः बिल ।

५८. अनंलि भगवान् आपालं भिक्षुसङ्घं वना गन भण्डग्राम दु, अन बिज्यात । अन भगवन् भण्डग्रामय् विहार याना बिज्यात । अन भगवानं भिक्षुपित आमन्त्रणा याना बिज्यात—भिक्षुपि ! प्यंगू धर्मयात थुइके मफुगुलि प्रतिवेध मज्जुगुलि, थुगु प्रकारं ताकालंनिसें ब्वाय् ब्वाय् जुइगु, संसरण (=आवागमन) य् लाना ‘जिगु व छंगु’ दया च्चन । छु छु प्यंगू ? (१) भिक्षुपि ! आर्यं शीलयात थुइके मफुगुलि, प्रतिवेध मज्जुगुलि थुगु प्रकारं ताकालंनिसें ब्वाय् ब्वाय् जुइगु, संसरणय् लाना जिगु व छंगु दया च्चन । (२) भिक्षुपि ! आर्यं समाधियात थुइके मफुगुलि ... थुगु प्रकारं ताकालंनिसें ब्वाय् ब्वाय् जुइगु संसरणय् लाना ... ‘जिगु व छंगु’ दया च्चन । (३) भिक्षुपि ! आर्यं प्रज्ञायात थुइके मफुगुलि ... थुगु प्रकारं ताकालंनिसें ब्वाय् ब्वाय् जुइगु संसरणय् लाना ... ‘जिगु व छंगु’ दया च्चन । (४) भिक्षुपि ! आर्यं विमुक्तियात थुइके मफुगुलि ... थुगु प्रकारं ताकालंनिसें ब्वाय् ब्वाय् जुइगु, संसरणय् लाना ... ‘जिगु व छंगु’ दया च्चन । भिक्षुपि ! उगु आर्यं शील थुल (ज्ञान दत्त), प्रतिवेध जुल; आर्यं समाधि थुल, प्रतिवेध जुल; आर्यं प्रज्ञा थुल, प्रतिवेध जुल; आर्यं विमुक्ति थुल, प्रतिवेध जुल; अथ तृष्णायात लष्ट जुल, भवनेस्सि क्षीण जुल; आः हानं जन्म काये मःभु-संत ।

भगवानं थये आज्ञा जुया बिज्यात । सुगतं थये आज्ञा जुया अनं लिपा थये आज्ञा जुया बिज्यात—

‘अनुत्तरगु शील, समाधि, प्रज्ञा व विमुक्ति

यशस्वी गौतमं शुगु धर्मं शुङ्का काल ।

बुद्धं यथे सिङ्का, भिक्षुपित उपदेश बिल,

दुःख मदयेका बिद्मह शास्ता, मिखा दुम्ह बुद्ध परिनिर्वाण जुल (जुइन) ।’

अन भण्डग्रामय् भगवान् विहार याना बिज्याबले भिक्षुपित आपालं धयार्थे थ्व हे उपदेश बिया बिज्याइगु खः—थुजागु शील खः, थुजागु समाधि खः, थुजागु प्रज्ञा खः । शीलं परिभावित जूगु समाधि महाफलदायी व महानिर्वाणं दुगु खः । समाधि परिभावित जूगु प्रज्ञा महाफलदायी व महानिर्वाणं दुगु खः । प्रज्ञां परिभावित जूगु चित्त बांलाक हे आस्रवं मुक्त जुइ । गथे कामास्रवं, भवास्रवं व अविदयास्रवं ।

१८. प्यंगू महाप्रदेश

१९. अनंलि भगवान् भण्डग्रामय् गुलि च्वना बिज्याये माःगु खः उलि च्वना बिज्याना आयुष्मान् आनन्दयात सम्बोधन याना बिज्यात—‘वा, आनन्द ! गन हस्तिग्राम दु, ... गन अम्बगाम (आम्रग्राम) दु ... गन जम्बुगाम (=जम्बूग्राम) दु ... गन भोगनगर दु अन वने नु ।’ “ज्यू, हवस्, भन्ते !” धया आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात लिसः बिल । अनंलि भगवान् आपालं भिक्षुसङ्घ ब्वना गन भोगनगर दु अन थ्यंक बिज्यात । अन भोगनगरय् भगवान् आनन्द चेतियय् विहार याना बिज्यात । अन भगवानं भिक्षुपित आमन्त्रणा याना बिज्यात—“भिक्षुपि ! छिमित जि प्यंगू महाप्रदेशया उपदेश बिये त्यना । न्यं, बांलाक मन तथा न्यं, कना हये ।” “ज्यू, हवस्, भन्ते !” धया इपि भिक्षुपिसं भगवानयात लिसः बिल । भगवानं थये आज्ञा जुया बिज्यात—

६०. (१) “भिक्षुपि ! थन (यदि सुं) भिक्षुं थये धाये फु—‘आवुसो ! जि थ्व भगवानयागु सन्मुख्य न्यनागु खः, भगवानयागु सन्मुख्य ग्रहण यानागु खः—‘थ्व धर्मं खः’, ‘थ्व विनय खः’, ‘थ्व शास्तायागु शासन खः ।’ भिक्षुपि ! (अथे जूसां) व भिक्षुयागु खँय् न अभिनन्दन याये ज्यू, न निन्दा याये ज्यू । अभिनन्दन नं मयासे, निन्दा नं मयासे उगु पद व्यञ्जनयात बांलाक सयेका, सूत्रलिसे तुलना या, विनयय् स्व । यदि उगु सूत्रलिसे तुलना यायेबले, विनयय् स्वयेबले न सूत्रलिसे मिले जू, न विनयय् खने दत धाःसा विश्वास या, अवश्य थ्व भगवानयागु वचन मखु, थुम्ह भिक्षुयागु हे दुर्गृहीत खः ।” थये (जुइवं) भिक्षुपि ! उकियात तोता छ्व । यदि उगु सूत्रलिसे तुलना यायेबले, विनयय् स्वयेबले सूत्रय् नं मिले जू, विनयय् नं खने दुसा विश्वास या—अवश्य थ्व भगवानयागु वचन खः, थुम्ह भिक्षुयागु सुगृहीत खः । भिक्षुपि ! थुगु न्हापांगु महाप्रदेश धारण (स्वीकार) या ।

(२) “भिक्षुपि ! थन हानं नं (यदि सुं) भिक्षुं थये धाये फु—‘आवुसो ! फलनागु आवासय् स्थविर युक्त प्रमुख युक्त (भिक्षु) सङ्घ विहार याना च्वंगु खः । जि उगु सङ्घयागु सन्मुखे न्यनागु दु, सन्मुखे ग्रहण यानागु दु—‘थ्व धर्मं खः’, ‘थ्व विनय खः’, ‘थ्व शास्तायागु शासन खः ।’ भिक्षुपि ! अथे जूसां भिक्षुयागु खँयात न अभिनन्दन याये ज्यू, न निन्दा याये ज्यू । अभिनन्दन नं मयासे निन्दा नं मयासे उगु पद व्यञ्जनयात बांलाक सयेका सूत्रलिसे तुलना या, विनयय् स्व । यदि उगु सूत्रलिसे तुलना यायेबले, विनयय् स्वयेबले न सूत्रलिसे मिले जू, न विनयय् खने दत धाःसा विश्वास या—अवश्य थ्व भगवानयागु वचन मखु, थुम्ह भिक्षुयागु हे दुर्गृहीत खः । थये (जुइवं) भिक्षुपि ! उकियात तोता छ्व । यदि उगु सूत्रलिसे तुलना यायेबले विनयय् स्वयेबले सूत्रय् नं मिले जू, विनयय् नं खने दुसा विश्वास या—अवश्य थ्व भगवानयागु वचन खः, थुम्ह भिक्षुयागु सुगृहीत खः । भिक्षुपि ! थुगु निगूगु महाप्रदेश धारण या ।

(३) “भिक्षुपि ! थन हानं नं (यदि सुं) भिक्षुं थये धाये फु—‘आवुसो ! फलानागु आवासय् आपालं बहुश्रुत, आगत-आगम, धर्मधर, विनयधर, मात्रिकाधर, स्थविर भिक्षुपि विहार याना च्वंगु दु । थ्व जि उम्ह स्थविरयागु सन्मुखे न्यना, सन्मुखे ग्रहण यानागु खः । ‘थ्व धर्म खः’, ‘थ्व विनय खः’, ‘थ्व शास्तायागु शासन खः ।’ भिक्षुपि ! अथे जूसां ... सूत्रलिसे तुलना या, विनयय् स्व । यदि उगु सूत्रलिसे तुलना यायेबले, विनयय् स्वयेबले ... सूत्रय् नं मिले जू, विनयय् नं खने दुसा विश्वास या—अवश्य थ्व भगवानयागु वचन खः, थुम्ह भिक्षुया थ्व सुगृहीत खः । भिक्षुपि ! थुगु स्वंगूगु महाप्रदेशे धारण या ।

(४) “भिक्षुपि ! थन यदि (सुं) भिक्षुं थये धाये फु—‘आवुसो ! फलानागु आवासय् सुं छम्ह बहुश्रुत ... स्थविर भिक्षु विहार याना च्वंगु दु । थ्व जि उम्ह स्थविरया सन्मुखे न्यना, सन्मुखे ग्रहण यानागु खः ।’ ‘थ्व धर्म खः’, ‘थ्व विनय खः’, ‘थ्व शास्तायागु शासन खः ।’ भिक्षुपि ! अथे जूसां ... सूत्रलिसे तुलना या, विनयय् स्व । यदि उगु सूत्रलिसे तुलना यायेबले विनयय् स्वयेबले ... सूत्रय् नं मिले जू, विनयय् नं खने दुसा विश्वास या—अवश्य थ्व भगवानयागु वचन खः, थुम्ह भिक्षुयागु सुगृहीत खः । भिक्षुपि ! थुगु प्यंगूगु महाप्रदेश (=कसीटी) धारण या ।

६१. अन भोगनगरय् विहार याना बिज्यागु समयय् नं भगवानं भिक्षुपित आपालं थ्व हे धर्मकथा आशा जुया बिज्यागु खः ...’ ।

१६. कम्मरपुत्त चुन्दया भोजन

६२. अनंलि भगवान् भोगनगरय् गुलि च्वना बिज्याये मागु खः उलि च्वना बिज्याना आयुष्मान् आनन्दयात सम्बोधन याना बिज्यात—‘वा, आनन्द ! गन पावा दु अन वने नु ।’ ‘ज्यू, हवस्, भन्ते !’ घया आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात लिसः बिल । अनंलि भगवान् आपालं भिक्षुसङ्घ वना गन पावा दु अन थ्यंक बिज्यात । अन पावाय् भगवान् चुन्द कम्मरपुत्त (सुवर्णकारपुत्र) यागु आभ्रवनय् विहार याना बिज्यात । अनंलि चुन्द कम्मरपुत्त भगवान् चारिका याबां पावाय् बिज्याना पावाय् च्वंगु जिगु आभ्रवनय् विहार याना बिज्याना च्वन घयागु खँ ताल । अनंलि चुन्द कम्मरपुत्त गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु अन वन । वना भगवानयात अभिवादन याना छेले लिक्क फेतुत । छेले लिक्क च्वना च्वम्ह चुन्द कम्मरपुत्तयात भगवानं धार्मिक कथाद्वारा सन्दिशित, सम्प्रतिष्ठित, समुत्तेजित तथा सम्प्रहर्षित याना बिज्यात । अनंलि भगवानयागु धार्मिक कथाद्वारा सन्दिशित, सम्प्रतिष्ठित, समुत्तेजित तथा सम्प्रहर्षितम्ह चुन्द कम्मरपुत्त भगवानयात थये विन्ति यात—“भन्ते ! भिक्षुसङ्घ सहित भगवानं कन्हेया निंति जिगु भोजन स्वीकार याना बिज्याहुँ ।” भगवानं मीन भावं स्वीकार याना बिज्यात । अनंलि भगवानं स्वीकार याना बिज्यागु खँ सिइका चुन्द कम्मरपुत्त आसनं दना भगवानयात अभिवादन याना प्रदक्षिणा याना लिहाँ वन ।

अनंलि उगु चा पवचासेलि चुन्द कम्मरपुत्त थगु छें प्रणीतगु खादथ भोज्य व यक्व सूकरमद्व नं तयार याके बिदा भगवानयात ईया सूचं बिइके छवल—“भन्ते ! ई जुल, भोजन तयार जुल ।” अनंलि भगवान् पूर्वाह्न समयय् पात्र-चीवर धारण याना भिक्षुसङ्घ वना गन चुन्द कम्मरपुत्तयागु छें दु अन बिज्यात । बिज्याना

लायातःगु आसनय् च्वना बिज्यात । आसनय् च्वना बिज्यायेवं भगवानं चुन्द कम्मरपुत्तयात आमन्त्रणा याना बिज्यात—“चुन्द ! गुगु सूकरमद्व तयार याना तयागु खः व जित जक ति, गुगु मेमेगु खादच भोज्य तयार याना तःगु खः उप्पि भिक्षुसङ्घपित तया ब्यु ।” “हवस्, भन्ते !” धया भगवानयात लिसः बिया चुन्द कम्मरपुत्तं गुगु सूकरमद्व तयार याना तःगु खः व भगवानयात तया बिल मेगु खादच भोज्य तयार याना तःगु जक इप्पि भिक्षुसङ्घपित तया बिल । अनंलि भगवानं चुन्द कम्मरपुत्तयात आमन्त्रणा याना बिज्यात—“चुन्द ! गुगु सूकरमद्व ल्यंगु खः व गालय् तया ब्यु । चुन्द ! ध्व लोकय् देव सहित, मार सहित, ब्रह्म सहित, श्रमण ब्राह्मण सहित प्रजा तथा देव सहित मनुष्यपि मध्ये तथागत छम्ह जक बाहेक मेपि सुं मखना गुम्हसिनं उगु नया पचे याये फइगु खः ।” “ज्यू, हवस्, भन्ते !” धया भगवानयात लिसः बिया गुगु सूकरमद्व ल्यंगु खः उकियात गालय् तया चुन्द कम्मरपुत्त भगवानयाथाय् वल । वया भगवानयात अभिवादन याना छेले लिक्क फेतुत । छेले लिक्क फेतुना च्वम्ह चुन्द कम्मरपुत्तयात धार्मिक कथाद्वारा सन्दर्शित, सम्प्रतिष्ठित, समुत्तेजित तथा सम्प्रहर्षित याना भगवान् आसनं दना लिहाँ बिज्यात ।

६३. अनंलि चुन्द कम्मरपुत्तयागु भोजन भपा बिज्याना भगवानयात कडा रोग उत्पन्न जुल । हि वयेक तःसकं मरणान्तक वेदना जुया वल । अनंलि भगवानं स्मृति सम्प्रजन्यताद्वारा स्याः मचायेका सह याना बिज्यात । अनंलि भगवानं आयुष्मान् आनन्दयात आमन्त्रणा याना बिज्यात—“वा, आनन्द ! गन कुसीनारा दु अन वने ।” “ज्यू, हवस्, भन्ते !” धया आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात लिसः बिल ।

चुन्द कम्मरपुत्तयागु भोजन भपा बिज्यात धका जि न्यना ।

धीर (बुद्ध) यात कडा रोग जुल, मरणान्त पीडा जुल ।

सूकरमद्व भपा बिज्यायेवं शास्तायात कठोर व्याधि उत्पन्न जुल ।

विरेचन जुया च्वम्ह भगवानं आज्ञा जुल—‘जि कुसीनाराय् वने ।’

२०. तथागतया महर्षिकता

६४. अनंलि भगवान् लै तोता गन सिमा दु अन बिज्यात । अन बिज्याना आयुष्मान् आनन्दयात थये आज्ञा जुया बिज्यात—“आनन्द ! छं जित प्यबः ध्याना संघाटी लाया ब्यु । आनन्द ! जि त्यानुल, फेतुये ।” “ज्यू, हवस्, भन्ते !” धया भगवानयात लिसः बिया आयुष्मान् आनन्दं प्यबः ध्याना संघाटी लाया बिल । अनंलि भगवान् लाया तःगु आसनय् च्वना बिज्यात । फेतुना बिज्याम्ह भगवानं आयुष्मान् आनन्दयात आमन्त्रणा याना बिज्यात—“आनन्द ! छं जित त्वनेत लः हया ब्यु । आनन्द ! प्यास चाल, लः त्वने ।” थये आज्ञा जुया बिज्यायेवं आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात थये बित्ति यात—“भन्ते ! नकतिनि न्यासःगु गाडा वंगु खः । घचालं कयला वंगु लः भचा बुलुया ताकुया न्ह्याना च्वन । भन्ते ! ध्व ककुत्था (ककुधा) खुसीं तामपाक बांलागु यइपुसे च्वंगु, खवाउँसे च्वंगु, न्ह्याइपुइस्से च्वंगु थासय् लः दु । भगवानं अन लः नं त्वना बिज्याहुँ, म्ह नं शीतल याना बिज्याहुँ ।”

निकोगुबार तं ... स्वकोगुबार नं भगवानं आयुष्मान् आनन्दयात आमन्त्रणा याना बिज्यात—“आनन्द ! छं जित त्वनेत लः हया ब्यु । आनन्द ! प्यास चाल, लः त्वने माल ।”

“ज्यू, हवस्, भन्ते !” घया भगवानयात लिसः बिया आयुष्मान् आनन्द पात्र उवना गन, उगु खुसी दु अन बिज्यात । अनंलि घःचालं कयला बुलुगु ताकुक न्ह्याना च्वंगु उगु खुसीयागु लः आयुष्मान् आनन्द अन ध्यनेवं स्वच्छ, पवित्र तथा निर्मल जुया न्ह्याना वन । अनंलि आयुष्मान् आनन्दयात थये जुल— ‘अहो आश्चर्यं खः ! अहो अद्भुत खः !! अहो तथागतयागु महद्दिकता !! अहो तथागतयागु महानुभावता !! घचालं कयला बुलुक ताकुक न्ह्याना च्वंगु थुगु खुसी जि लिक्क ध्यनेवं स्वच्छ, पवित्र तथा निर्मल जुया न्ह्यात ।’ अनंलि पात्रय् लः कया गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु, अन वन । अन वना भगवानयात थये बित्ति यात—“आश्चर्यं खः, भन्ते ! अद्भुत खः, भन्ते !! अहो तथागतयागु महद्दिकता ! अहो तथागतयागु महानुभावता !! भन्ते ! नकतिनि हे घचालं कयला बुलुक ताकुक न्ह्याना च्वंगु थुगु खुसी लः जि अन ध्यनेवं स्वच्छ, पवित्र तथा निर्मल जुया न्ह्यात । भगवान् ! लः भपा बिज्याहुं, सुगत ! लः भपा बिज्याहुं । अनंलि भगवानं लः भपाः बिज्यात ।

२१. पुक्कुस मल्लपुत्रयागु खँ

६५. उगु समयय् आलारकालामया छम्ह शिष्य पुक्कुस मल्लपुत्र कुसीनारां पावा वनेगु लैय् वना च्वंगु खः । अनंलि पुक्कुस मल्लपुत्रं भगवानयात छमा सिमा ब्वय् फेतुना बिज्याना च्वंगु खन । खना गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु अन वना ... भगवानयात अभिवादन याना छेले लिक्क फेतुत । छेले लिक्क फेतुना च्वम्ह पुक्कुस मल्लपुत्रं भगवानयात थये बित्ति यात—“आश्चर्यं खः, भन्ते ! अद्भुत खः, भन्ते ! गुकथं प्रवजितपि शान्ततर रूपं विहार याना च्वनिगु खः अथे हे छलपोल नं च्वना बिज्याना च्वन । भन्ते ! न्हापा छक आलारकालाम लैय् वना च्वंबले, लें तोता सतिक न्हिनेया विहारया निति छमा सिमाया ब्वय् फेतुना च्वन । उगु समयय् न्यासः गाडी आलारकालामया सतिकपाखें वन । भन्ते ! अनंलि उगु गाडी सार्थं (=व्यापारी) या ल्यू ल्यू वम्ह छम्ह मनुखं गन आलारकालाम दु अन वना न्यन—‘भन्ते ! छु न्यासःगु गाडी (थुसे) वंगु खना बिज्याला ?’

“आवुसो ! जि मखं ।”

“भन्ते ! अथे जूसा सः नं मताःला ?”

“आवुसो ! जि सः नं मताः ।”

“भन्ते ! अथे जूसा न्ह्यःवःगु ला ?”

“आवुसो ! जि न्ह्यःवःगु नं मखु ।”

“भन्ते ! छलपोल होशय् दुला ?”

“आवुसो ! दु ।”

“भन्ते ! अथे जूसा छलपोलं स्मृति दया नं चाःया नं छलपोलया क्वं क्वं वंगु न्यासःगु गाडी न खना बिज्यात न (गाडी वंगु) सः ताल । छु छपिनिगु संघाटी धुलं गया च्वंगु मदुला ?”

“दु, आवुसो !”

“भन्ते ! अनंलि उम्ह मनूयात थये जुल—‘अहो ! आश्चर्यं खः ! अहो ! अद्भुत खः !! गुपि प्रवजितपि गपायसकं शान्तपूर्वकं विहार याना बिज्याइगु जुया च्वन, गुपिसं होश दया नं, न्ह्यःलं चाया नं न्याःसगु गाडी न बी न सः हे ताल ।’—थये घाघां आलारकालामप्रति तःसकं श्रद्धा प्रकट याना वन ।”

६९. “पुक्कुस ! छं छु मती तथा—होश दयेका जागूत जुइका चायेका च्वन नं न्यासःगु गाडी थःगु क्वसं वन नं मखंगु, सः मताःगु दुष्करता वा दुरभिसम्भवतर ला कि होश दयेका जागूत जुइका चायेका च्वन नं घनघोर नकसां वा वगु, तःसकं नं न्यागु, पल्पसा त्वःगु, मलः (वज्रपात) जूगु इलय् नं खनं मखंगु ताःनं मताःगु दुष्करतर वा दुरभिसम्भवतर ?”

“भन्ते ! न्यासःगु गाडीया छु खँ, खुसः ..., न्हेसः ..., च्यासः ..., गुसः ..., द्वच्छि ..., फिद्व ..., लख्खि माडीयागु खँ छथाय् हे तथा बिज्याहुँ, होश दयेका जागूत जुइका चायेका च्वन नं घनघोर नकसां वा वगु, तःसकं नं न्यागु, पल्पसा त्वःगु, मलः जूगु इलय् मखंगु मताःगु हे दुष्करतर व दुरभिसम्भवतर खः ।

“पुक्कुस ! छगू समयय् जि आतुमाया भूसागरय् विहार याना च्वनागु खः । उगु समयय् घनघोरं नकसां वा वल, तःसकं नं न्यागुलि, पल्पसा त्वःगुलि, मलः जूगुलि निम्ह कृपक दाजुकिजापि व प्यम्ह द्रहँत नं सित । पुक्कुस ! उगु इलय् जि भूसागरं पिहाँ हया द्वारपाखे चंक्रवर्त्त याना च्वनागु खः । पुक्कुस ! अनंलि आतुमायापि मनूत पिहाँ वया गन निम्ह कृषक दाजुकिजापि व प्यम्ह द्रहँत सीगु खः अन वन । अन वपि मध्ये छम्ह मनू जिथाय् वल । जिथाय् वया अभिवादन याना छखे लिक्क दना च्वन । छखे लिक्क दना च्वंम्ह उम्ह मनूयाके जि थये न्यम्ह—‘आवुसो ! थन मनूत छाया मुना च्वंगु खः ?’ ‘भन्ते ! नकतिनि हे घनघोर नकसां वा वगुलि ... मलः जूगुलि निम्ह कृषक दाजुकिजापि व प्यम्ह द्रहँत सित । उकि हे थन मनूत मुना च्वंगु खः । भन्ते ! छलपोल (जुगु इलय्) गन बिज्याना च्वना ?

“आवुसो ! जि थन हे दुगु खः ।”

“भन्ते ! छु छलपोलं खना मबिज्यानाला ?”

“मखं, आवुसो ! जि मखं ।”

“भन्ते ! छु छलपोलं सः ताःला ?”

“आवुसो ! सः मताः ।”

“भन्ते ! छु न्ह्यःवयेका बिज्याना च्वनागु ला ?”

“आवुसो ! जि न्ह्यःवयेका च्वनागु मखु ।”

“भन्ते ! अथे जूसा स्मृती दुला ?”

“दु, आवुसो !”

“भन्ते ! अथे जूसा छलपोल स्मृती (होशय्) च्वना नं न्ह्यःलं चायेका च्वन नं वा वःगु ... मलः जूगु मखं सः मताः मखुला ?”

“अथे हे खः, आवुसो !”

“पुक्कुस ! अनंलि उम्ह मनूयात थथे जुल—अहो ! आश्चर्य खः ! अहो ! अद्भुत खः !! थुपि प्रव्रजितपि गपायसकं शान्तपूर्वकं विहार याना बिज्याइगु जुया च्वन, गुपिसं स्मृति दया नं न्ह्यःलं चाया नं वा वःगु मचाः ... मलः जूगु मखं, सः हे मताः !! थथे धाधां जि प्रति तःसकं श्रद्धा प्रकट याना जित अभिवादन व प्रदक्षिणा याना वन ।”

थथे आज्ञा जुया बिज्यायेवं पुक्कुस मल्लपुत्रं भगवानयात थथे विन्ति यात—‘भन्ते ! गुगु थ्व जिगु आलारकालामयाके दया च्वंगु श्रद्धा (=प्रसाद) खः, उकियात गोफसं पुइका बिथे वा तःसकं न्ह्याना च्वंगु खुसी

चुइका छवये । आश्चर्यं खः, भन्ते ! अद्भुत खः, भन्ते !! गये भोपुइका तःगुयात थपुइका बिइगुथें वा तोपुया तःगुयात उला बिइगुथें वा लें तना च्वंम्हसित लें कयना बिइगुथें वा ख्यूंथाय् चिकं मत च्याका बिइवं मिखा दुम्हं रूप खनिगुथें हे भन्ते ! भगवान् अनेक कथं (परियायं) धर्मं प्रकाश याना बिज्यात । भन्ते ! आः जि भगवानया शरणय् वने, धर्मं व भिक्षुसङ्घयागु नं शरणय् वने । यनिनिसें ल्हाः जज्वलपा आजीवन शरणय् वम्ह उपासक खः घका (जित) स्वीकार याना बिज्याहूँ ।’

६७. अनंलि पुक्कुस मल्लपुत्रं सुं छम्ह मनूयात सःतल—“हे मनू ! छं जिगु सुवर्णवर्णी भिगु दुशाला हया ब्यु ।” “हवस्, भन्ते !” धया उम्ह मनुखं पुक्कुस मल्लपुत्रयात लिसः बिया सुवर्णवर्णी भिगु दुशाला हया बिल । अनंलि पुक्कुस मल्लपुत्रं उगु दुशाला भगवानयात अर्पण यात—“भन्ते ! अनुकम्पा तथा ध्व जिगु ... दुशाला स्वीकार याना बिज्याहूँ ।”

पुक्कुस ! अथे जूसा छपुं जित न्येकि, छपुं आनन्दयात न्येकि ।

“ज्यू, हवस्, भन्ते !” धया पुक्कुस मल्लपुत्रं भगवानयात लिसः बिया छपुं ... भगवानयात न्ययेका बिल, छपुं आयुष्मान् आनन्दयात न्ययेका बिल ।

अनंलि भगवान् पुक्कुस मल्लपुत्रयात धार्मिक कथाद्वारा सन्दर्शित, सम्प्रतिष्ठित, समुत्तेजित तथा सम्प्रहर्षित याना बिज्यात । भगवानयागु धार्मिक कथाद्वारा सन्दर्शित ... सम्प्रहर्षित जुया पुक्कुस मल्लपुत्र आसनं दना भगवानयात अभिवादन व प्रदक्षिणा याना लिहाँ वन ।

६८. “अनंलि पुक्कुस मल्लपुत्र वने धुंका ताउ मजायेवं आयुष्मान् आनन्दं उगु (थःगु) ... सुवर्णवर्णी भिगु गां भगवानयागु म्हय् भुना बिल । उगु गां भगवानयागु म्हय् भुना बियेवं भगवानयागु म्हं खरानी मद्दुगु मि प्वाल्लं थीर्थे किरण जः पिहाँ वल । अनंलि आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात थथे बित्ति यात—“आश्चर्यं खः, भन्ते ! अद्भुत खः, भन्ते !! तथागतयागु छविवर्णं गुलि परिशुद्ध व यचुसे थीगु खने द्दुगु ! भन्ते ! गुगु सुवर्णवर्णी भिगु दुशाला भगवानयात अर्पण यायेवं खरानी मद्दुगु मि प्वाल्लं थीर्थे म्हं जः पिहाँ वल ।

“आनन्द ! थथे हे खः । आनन्द ! थथे हे खः । निगू अवस्थाय् (इलय्) तथागतयागु शरीर अति परिशुद्ध जुइ, छविवर्णं नं अति यचुसे थीगु खने द्दुगु खः । छु छु निगू अवस्थाय् ? आनन्द ! गुगु अवस्थाय् तथागतं अनुत्तरगु सम्यक् सम्बोधि साक्षात्कार याना बिज्याइगु खः हानं गुगु चान्हे तथागत अनुपादिशेष निर्वणि घातुइ परिनिर्वाण जुया बिज्याइगु खः । आनन्द ! ध्व निगू अवस्थाय् तथागतयागु शरीर परिशुद्ध जुइ, छविवर्णं तःसकं यचुसे थीगु खने द्दुगु खः । आनन्द ! थीया चाया अन्तिम पहरय् कुसीनाराया मल्लपिनिगु उपवत्तन (धयागु) शालवनय् निमाः शालवृक्षया दथुइ तथागतया परिनिर्वाण जुइ । वा, आनन्द ! गन ककुत्था खुसी दु अन वने ।”

“ज्यू, हवस्, भन्ते ! धया आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात लिसः बिल ।

“लुंया वर्णगु (तःसकं) थीगु दुशाला पुक्कुसं अर्पण यात,

उकि न्यया तःम्ह बुद्ध लुंया वर्णर्थे शोभायमान जुल ।”

६९. अनंलि भगवान् आपालं भिक्षुसङ्घ ब्वना गन ककुत्था खुसी दु अन बिज्यात । अन थ्यसेलि ककुत्था खुसी मोल्हुया लः त्वना पार तरे जुया गन आम्रवन दु अन बिज्यात । बिज्याना आयुष्मान् चुन्दकयात आमन्त्रणा याना बिज्यात—चुन्दक ! छं जित संघाटी प्यबः लः ध्याना लाया ब्यु । चुन्दक ! जि क्लान्त जुल, रगतुले ।” “ज्यू, हवस्, भन्ते !” धया भगवानयात लिसः बिया आयुष्मान् चुन्दकं संघाटी प्यबः लः ध्याना लाया बिल ।

अनंलि भगवान् जःपाखें जुया सिंह शय्या याना तुति पालिया द्योनय् तुति पालि तथा स्मृति सम्प्रजन्य जुया उत्पन्न जुइगु संज्ञा मनय् तथा खतुला बिज्यात । आयुष्मान् चुन्दक नं अन हे भगवानया न्ह्योनय् फेतुना चवन ।

बुद्धं ककुत्था खुसी बिज्याना
निर्मल, पवित्र व सागु लः भपा बिज्यात ।
अनंलि तःसकं त्यानु चाम्ह शास्ता
थूगु लोकया अद्वितीय तथागत खुसी बिज्यात ।

मोल्हुया लः त्वना शास्तां खुसी पार याना बिज्यात ।
भिक्षुगणपिनि विचय् बिज्याना च्वंम्ह
अग्र पुरुष तथा धर्म प्रवर्तक जुया बिज्याम्ह
महर्षी शास्ता आम्रवनय् बिज्यात ।

अनंलि चुन्दक घयाम्ह भिक्षुयात सःता—
'खतुलेत प्यबः ध्याना संधाटी आसन लाया द्यु' घका आज्ञा जुया बिज्यात ।
भावितात्म जुया बिज्याम्ह बुद्धं थये आज्ञा जूगु न्यना
चुन्दकं हथाय् चाया प्यबः याना आसन लाया बिल ।
अनंलि तःसकं त्यानु चाम्ह शास्ता खतुला बिज्यात ।
चुन्दक नं अन (शास्ताया) न्ह्योनय् फेतुना चवन ।

२२. निता पिण्डपात समान फलदायी

७०. अनंलि आयुष्मान् आनन्दयात भगवानं आमन्त्रणा याना बिज्यात—“आनन्द ! शायद चुन्द कम्मरपुत्तयात सुनानं विप्रतिसार जुइके फु—“आवुसो चुन्द ! छंगु निति अलाभ खः, छंगु निति दुर्लाभ खः, छंगु हे अन्तिम पिण्डपात (भिक्षा) भोजन भपा बिज्याना तथागत परिनिर्वाण जुया बिज्यात ।” आनन्द ! चुन्द कम्मरपुत्तयागु विप्रतिसार मदयेका बिइमाः—“आवुसो चुन्द ! छंगु निति ध्व लाभ खः, छंगु निति ध्व सुलाभ खः, छंगु हे अन्तिम पिण्डपात भोजन याना तथागत परिनिर्वाण जुया बिज्यात । आवुसो चुन्द ! जि भगवानयागु सन्मुखय् न्यनागु खः भगवानयागु सन्मुखय् हे ग्रहण यानागु खः—

थुपि निता पिण्डपात (भिक्षा) समान फलदायी खः, समान विपाकगु खः । मेमेगु पिण्डपात स्वया ध्व निता गुलिखे आपाः महान फलगु खः, महान अनिशंसगु खः । छु छु निता ? गुगु पिण्डपात भोजन याना तथागत अनुत्तरगु सम्यक् सम्बोधि प्राप्त याना कया बिज्यात, हानं गुगु पिण्डपात भोजन याना तथागत अनुपादिशेष निर्वाणघातुं परिनिर्वाण जुया बिज्यात । ध्व निता पिण्डपात समान फलगु, समान विपाकगु खः, मेमेगु पिण्डपात स्वया थुपि निता पिण्डपात गुलिखे आपाः महान फलगु महान अनिशंसगु खः । ‘आयुष्मान् चुन्द कम्मरपुत्तं आयु बढे याना बिइगु कर्म संचित यात, आयुष्मान् चुन्द कम्मरपुत्तं वर्णं बढे याना बिइगु कर्म संचय यात, आयुष्मान् चुन्द कम्मरपुत्तं भुख बढे याना बिइगु कर्म संचय यात, आयुष्मान् चुन्द कम्मरपुत्तं यश बढे याना बिइगु कर्म संचय यात, आयुष्मान् चुन्द कम्मरपुत्तं स्वर्गं वृद्धि याइगु कर्म संचय यात, आयुष्मान् चुन्द कम्मरपुत्तं अधिपत्य वृद्धि याना बिइगु कर्म संचय यात ।

आनन्द ! थुकथं चुन्द कम्मरपुत्तयागु विप्रतिसारयात मदयेका बिइमाः ।

अनंलि थुगु अर्थयात थुइका उगु इलय् भगवानं उदान प्रकट याना बिज्यात—

“बिइवं पुण्य वृद्धि जुइ,

संयमं वर संचय जुइ मखु,

कुशलं पाप त्याग याइ,

राग द्वेष मोहया क्षयं निर्वाण प्राप्त जुइ ।”

चतुर्थ भाणवार कवचाल ।

२३. भगवान् परिनिर्वाण खातापाखे

७१. अनंलि भगवानं आयुष्मान् आनन्दयात सम्बोधन याना बिज्यात—“नु, आनन्द ! गन हिरण्यवती खुसीया पारिम तीर दु, गन कुसीनाराया मल्लपिनिगु शालवन दु, अन वने नु ।” “ज्यू, हवस्, भन्ते !” धया आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात लिसः बिल । अनंलि भगवान् आपालं भिक्षुसङ्घ ब्वना गन हिरण्यवती खुसीया पारिम तिर दु गन कुसीनाराय् मल्लपिनिगु शालवन दु अन ध्यंक बिज्यात । बिज्याना आयुष्मान् आनन्दयात आमन्त्रणा याना बिज्यात—“आनन्द ! यमक शाल (ज्वः सिमा) या दथुइ उत्तरपाखे फुसः लाका मख्क (खाता) तया ब्यु । त्यानुल, आनन्द ! ग्वतुले माल ।” “हवस्, भन्ते !” धया आयुष्मान् आनन्दं लिसः बिया यमक शालया दथुइ उत्तरपाखे फुसः लाका मख्क लाया बिल । अनंलि भगवान् ज्वं चुया सिंह शय्याय् तुति पालि तुति पाली लाका स्मृतिपूर्वक ग्वतुला बिज्यात ।

उगु समयय् ई मखुबले हे उगु ज्वः सिमाय् आपालं स्वां हल । तथागतया पूजाया निति उगु (स्वां) तथागतया शरीरय् हाया कुतुं वल । दिव्य मन्दार पुष्प स्वां आकासं वा गात, उगु (स्वां) तथागतया शरीरय् हाया कुतुं वल । दिव्य चंदन चूर्ण नं आकासं वा गात, उगु (चूर्णं) तथागतया शरीरय् हाः हा यायेथें कुतुं वल । तथागतया पूजाया निति आकाशय् दिव्य वाद्य थाना हल । तथागतया पूजाया निति दिव्य संगीत नं हाला हल ।

७२. अनंलि भगवानं आयुष्मान् आनन्दयात सम्बोधन याना बिज्यात—“आनन्द ! ई मखुबले हे थ्व ज्वः सिमाय् स्वां हल । तथागतया पूजाया निति उगु (स्वां) तथागतया शरीरय् हाया कुतुं वल । दिव्य मन्दार पुष्प स्वां ... दिव्य चन्दन चूर्ण नं आकासं वा गात, उगु (चूर्णं) तथागतया शरीरय् हाः हाः यायेथें कुतुं वल । तथागतया पूजाया निति आकाशय् दिव्य वाद्य थाना हल ... दिव्य संगीत नं हाला हल । आनन्द ! थुलि याना तथागतयात सत्कृत्य, गुरुकृत, मानित, पूजित अपचित जुइ मखु । आनन्द ! गुबले भिक्षु वा भिक्षुणी वा उपासक वा उपासिकापिसं धर्मया मार्गय् आरूढ जुया विहार याइ उबले यथार्थं मार्गय् आरूढ जुया धर्मानुसार आचरण याइम्ह जुइ, थये जुइवं जक तथागत सत्कृत, गुरुकृत, मानित, पूजित अपचित (शिष्ट व्यवहार हंके खंम्ह) जुइ । आनन्द ! कये धिमिसं चिइकेमाः ।

उपवानयात चीका छ्वया बिज्यागु

७३. उगु समयय् आयुष्मान् उपवान भगवानयात पंखां गाला भगवानया न्होनय् दना च्वंगु खः । अनंलि भगवानं आयुष्मान् उपवानयात चीका छ्वया बिज्यात—“भिक्षु ! चिला हूँ, जिगु न्होनय् दना च्वने मते ।” अनंलि आयुष्मान् आनन्दयात थथे जुल—“थुम्ह आयुष्मान् उपवान चिरकाल तक भगवानयागु समिपस च्वना सन्तिकावचर (न्होने च्वनिम्ह) उपस्थाक जुया च्वंम्ह खः ।’ अथे जुया नं अन्तिम समयय् भगवानं वयात चिइका बिज्यात—‘भिक्षु ! चिला हूँ, जिगु न्होनय् दना च्वने मते ।’ छु हेतु छु प्रत्यय जुइ भगवानं आयुष्मान् उपवानयात चीका छ्वया बिज्यात ... ?’ अनंलि आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात थथे बिन्ति यात—“भन्ते ! थुम्ह आयुष्मान् उपवान चिरकाल तक भगवानयागु समिपस च्वना न्होने च्वनिम्ह उपस्थाक जुया च्वंम्ह खः । अथे जुया नं अन्तिम समयय् भगवानं वयात चिइका बिज्यात—“भिक्षु ! चिला हूँ, जिगु न्होनय् दना च्वने मते ।” भगवानं आयुष्मान् उपवानयात हटे याना बिज्यात ... छु हेतु छु प्रत्यय खः ?

“आनन्द ! आपालं दस लोकधातुयापि देवतापि तथागतया दर्शनया निति मुना च्वन । आनन्द ! गुलि नं (थुगु) कुसीनाराया उपवर्तन मल्लपिनिगु शालवन दु व प्यखें फिनिगु योजन तक सँ छपु दिकेगु थाय् मदयेक जाय्क खालि मज्झिमक अन महेशाख्य (आपालं आनुभाव दुपि) देवतापि दु । आनन्द ! देवतापिनि सुख मदयेका च्वन—‘जिपि तथागतया दर्शनया निति तापाकनिसँ वया । तथागत अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध गुबलें गुबलें जक लोकय् उत्पन्न जुया बिज्याइगु खः; थौं हे चान्हेया अन्तिम पहरय् तथागतया परिनिर्वाण जुया बिज्याइ । थन थुम्ह महेशाख्य (तःग्वाराम्ह अथवा प्रतापीम्ह) भिक्षु किना भगवानया न्होनय् दना च्वन । अन्तिम समयय् जिमित तथागतयागु दर्शन मदया च्वन ।

७४. “भन्ते ! भगवानं देवतापिनिगु बारे गुकथं खना बिज्याना ?”

“आनन्द ! पृथ्वीसंज्ञी देवतापि आकाशय् सँ फं फं तया छ्वया च्वन । ल्हाः ब्वहले तया छ्वया च्वन । त्वाः ल्हाना तःगु (सिमा) ग्वतुइथें भूमी ग्वतुला च्वन । ग्वार ग्वार तुला च्वन—गपाय्सकं याकनं भगवान् परिनिर्वाण जुया बिज्याइन ! गपाय्सकं याकनं सुगत परिनिर्वाण जुया बिज्याइन ! गपाय्सकं याकनं चक्षुष्मान् (बुद्ध) लोकं अन्तर्धान जुया बिज्याइन !’

“आनन्द ! पृथ्वीसंज्ञी देवतापि पृथ्वीसँ फं फं तया छ्वया च्वन । ल्हाः ब्वहले तया छ्वया च्वन । त्वाः ल्हाना तःगु (सिमा) ग्वतुइथें भूमी ग्वारा तुला च्वन ... —गपाय्सकं याकनं भगवान् परिनिर्वाण जुया बिज्याइन ! गपाय्सकं याकनं सुगत परिनिर्वाण जुया बिज्याइन ! गपाय्सकं याकनं चक्षुष्मान् (बुद्ध) लोकं अन्तर्धान जुया बिज्याइन । हानं गुपि देवतापि वीतरागपि खः इमिसं स्मृति सम्प्रजन्य तया सह्याना च्वन—सङ्कार (संस्कार) अनित्य खः । उकिं गनं (थःम्ह धयाबें) दइ ?”

प्यंगू संवेजनीय स्थान

७५. “भन्ते ! न्हापा दिशा दिशाय् वर्षावास याना भिक्षुपि भगवानयागु दर्शनया निति वइगु खः । थुजापि मनभावनीय (मनं भावना याइपि) भिक्षुपिनिगु दर्शन, सत्संग जिमित दुगु खः । भन्ते ! भगवान् मदये थुंका जिमित (थुजापि) मनोभावनीय भिक्षुपिनिगु दर्शन, सत्संग दइ मखुत ।

“आनन्द ! श्रद्धालु कुलपुत्रपिनि निति प्यंगू दर्शनीय, संवेजनीय (वैराग्यप्रद) स्थान दु । छु छु प्यंगू ?
 थन तथागत जन्म जुया बिज्यात धका^१—श्रद्धालु कुलपुत्रपिनि निति दर्शनीय संवेजनीय स्थान जुइ । थन
 तथागत अनुत्तरगु सम्यक्सम्बुद्धत्व प्राप्त याना बिज्यात धका^२—श्रद्धालु कुलपुत्रपिनि निति दर्शनीय संवेजनीय
 स्थान जुइ । थन तथागत अनुत्तर धर्मचक्र प्रवर्तन याना बिज्यात धका^३—श्रद्धालु कुलपुत्रपिनि निति दर्शनीय
 संवेजनीय स्थान जुइ । थन तथागत अनुपादिशेष निर्वाणघातुं परिनिर्वाण जुया बिज्यात धका^४—श्रद्धालु
 कुलपुत्रपिनि निति दर्शनीय संवेजनीय स्थान जुइ ।

“आनन्द ! श्रद्धालु भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक, उपासिकापि (भविष्यत्) वइ—‘थन तथागत जन्म जुया
 बिज्यागु थाय् खः, थन तथागत अनुत्तरगु सम्यक्सम्बुद्धत्व प्राप्त याना बिज्यागु थाय् खः, थन तथागत अनुत्तर
 धर्मचक्र प्रवर्तन याना बिज्यागु थाय् खः, थन तथागत अनुपादिशेष निर्वाण घातुं परिनिर्वाण जुया बिज्यागु
 थाय् खः । आनन्द ! सुं गुपिसं थुपि चेतिय चाहिला प्रसन्न चित्तं मृत्यु जुल धाःसा इपि फुक्व मृत्युं लिपा सुगति
 स्वर्गलोक्य उत्पन्न जुइ ।

आनन्दं न्यंगु

७६. “भन्ते ! मिसात नाप गुकथं व्यवहार यायेमाः ?”

“आनन्द ! मस्वयेगु ।”

“भन्ते ! स्वये माल धाःसा गुकथं व्यवहार यायेगु ?”

“आनन्द ! खँ मल्हासे ।”

“भन्ते ! खँ ल्हाये माःसा गुकथं व्यवहार यायेगु ?”

“आनन्द ! स्मृति तथा चवनेमाः ।”

७७. “भन्ते ! तथागतया शरीरयात जमिसं छु यायेमाः ?”

“आनन्द ! तथागतयागु शरीर पूजाय् छिपि जुइ मते । आनन्द ! छिमिसं सारत्थया निति प्रयत्न
 यायेमाः, सारत्थया निति उद्योग यायेमाः । सारत्थम्म निति अप्रमादी, उद्योगी, संयमी जुया विहार यायेमाः ।
 आनन्द ! क्षत्रिय पण्डितपि, ब्राह्मण पण्डितपि, गृहपति पण्डितपि तथागतप्रति अभिप्रसन्नपि दु । इमिसं तथागतयागु
 शरीर-पूजा याइ ।”

७८. “भन्ते ! तथागतया शरीरयात गथे व्यवहार यायेमाः ?” “आनन्द ! गथे चक्रवर्ती जुजुयागु
 शरीरयात व्यवहार याइगु खः अथे हे तथागतया शरीरयात नं यायेमाः ।

“भन्ते ! चक्रवर्ती जुजुया शरीरयात गुकथं व्यवहार याये माःगु खः ?

“आनन्द ! चक्रवर्ती जुजुया शरीरयात न्हूगु कापतं हिनी, न्हूगु कापतं हिने धुनेवं बोलाक पयनातगु
 कपाय् तथा न्हूगु कापतं हिनी । गुकथं न्यासः बः कापतं हिना चिकंया द्रोणी (जःसी ?) तथा मेगु नंयागु द्रोणीं
 तोपुया फुक्व सुगन्ध दुगु (सि) या सिपे दयेका चक्रवर्ती जुजुयात उईगु खः । चतुमहापथय् (मुख्यगु तःकागु

१. सुम्भिसी । २. बुद्धयमा । ३. सारत्था । ४. कुक्षीनास ।

प्यंका लैय्) चक्रवर्ती जुजुया स्तूप दयेकी । आनन्द ! गये चक्रवर्ती जुजुया शरीर-क्रिया याइगु खः अथे हे तथागतया शरीर-क्रिया यायेमाः । चतुमहापथय् तथागतया स्तूप दयेकेमाः । अन सुना गुपिसं माला, गन्ध चूर्ण छायेगु याइ अथवा अभिवादन याइ, अथवा चित्त प्रसन्न याइ इमित दीर्घकाल तक हित सुख जुइ ।

स्तूप दयेके योग्य पुद्गलपि

७९. “आनन्द ! थुपि प्यथी स्तूप दयेके योग्यपि खः । छु छु प्यथी ? (१) तथागत सम्यक्सम्बुद्धयागु स्तूप दयेके योग्य । (२) प्रत्येकबुद्धयागु स्तूप दयेके योग्य । (३) तथागतया श्रावक (अरहत्) यागु स्तूप दयेके योग्य । (४) चक्रवर्ती जुजुयागु स्तूप दयेके योग्य ।

“आनन्द ! (१) तथागत अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध छाये स्तूप दयेके योग्य जूगु ? थव वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धया स्तूप खः (धका विचार याना), आनन्द ! आपालं मनूतयेसं चित्त प्रसन्न याइ । इपि अन चित्त प्रसन्न याना देह त्याग याना सिइ धुंका सुगति स्वर्ग लोकय् उत्पन्न जुइ । आनन्द ! थुगु कारणं ! तथागत अरहत् सम्यक्सम्बुद्धया स्तूप दयेके योग्य जू ।

(२) “आनन्द ! प्रत्येकबुद्ध छाये स्तूप दयेके योग्य जूगु ? थव प्रत्येकबुद्धया स्तूप खः, आनन्द ! आपालं मनूतयेसं चित्त प्रसन्न याइ । इपि अन चित्त प्रसन्न याना देह त्याग याना सिइ धुंका सुगति स्वर्ग लोकय् उत्पन्न जुइ । आनन्द ! थुगु कारणं प्रत्येकबुद्धया स्तूप दयेके योग्य जू ।

(३) “आनन्द ! तथागतया श्रावक छाये स्तूप दयेके योग्य जूगु ? थव तथागतया श्रावकया स्तूप खः, आनन्द ! आपालं मनूतयेसं चित्त प्रसन्न याइ । इपि अन चित्त प्रसन्न याना देह त्याग याना सिइ धुंका सुगति स्वर्ग लोकय् उत्पन्न जुइ । आनन्द ! थुगु कारणं तथागतया श्रावकया स्तूप दयेके योग्य जू ।

(४) “आनन्द ! चक्रवर्ती जुजु छाये स्तूप दयेके योग्य जूगु ? थव धार्मिक, धर्मराजा चक्रवर्तीया स्तूप खः, आनन्द ! आपालं मनूतयेसं चित्त प्रसन्न याइ । इपि अन चित्त प्रसन्न याना देह त्याग याना सिइ धुंका सुगति स्वर्ग लोकय् उत्पन्न जुइ । आनन्द ! थुगु कारणं चक्रवर्ती जुजुया स्तूप दयेके योग्य जू ।

आनन्दयागु आश्चर्य-धर्म

८०. अनंलि आयुष्मान् आनन्द विहारय् दुहां वना खापायागु चुकलय् लिधना खय्या च्वन—‘जि जुलसा शैक्ष तिति सकरणीय तिति । गुम्ह जिम्ह अनुकम्पक खः, जिम्ह शास्ता खः, परिनिर्वाण जुया बिज्याइन !’ अनंलि भगवानं भिक्षुपित आमन्त्रणा याना बिज्यात—“भिक्षुपि ! आनन्द गन दु ?”

भन्ते ! वसपोल आयुष्मान् आनन्द विहारय् दुहां वना खापायागु चुकलय् लिधना खय्या च्वन—‘जि जुलसा शैक्ष तिति सकरणीय तिति । गुम्ह जिमि अनुकम्पक खः, जिमि शास्ता खः, परिनिर्वाण जुया बिज्याइन !’ अनंलि भगवानं सुं छम्ह भिक्षुयात आमन्त्रणा याना बिज्यात—वा, भिक्षु ! जिगु वचनं छं आनन्दयात सःति—“आबुसो आनन्द ! शास्तां छन्त सःता बिज्याना च्वन ।” “ज्यू, हवस्, भन्ते !” धया उम्ह भिक्षु भगवानयात लिसः बिया गन आनन्द दु अन लिक्क वन । लिक्क वना आयुष्मान् आनन्दयात थथे धाल—“आबुसो आनन्द ! तथागतं छपित सःता बिज्याना च्वन ।” “हवस्, आबुसो !” धका भिक्षुयात लिसः बिया आयुष्मान्

आनन्द गत भगवान् बिज्याना च्वंगु दु अन लिक्क वना भगवानयात अभिवादन याता छत्ते लिक्क फेतुत्त । छत्ते लिक्क फेतुम्ह आनन्दयात भगवानं थथे आज्ञा जुया बिज्यात—‘आनन्द ! गात शोक यये मते, खये मते । आनन्द ! जि न्हापा हे धयागु मखुला—फुक्क यःपि मनापि नाप बाया वने मानी, तोता वने मानी, न्हाबलें गुबले नाप च्वने दइ ? गुलि नं जन्म जुल, भूत संस्कारपि दु इपि परलोक धर्मपि खः । तथागतया शरीर नं नाश मजुइमा थथे सम्भव मजू । आनन्द ! छं दीर्घरत्त (=ता.कालंनिसें) हितं सुखं अद्वितीय कथं अप्रमाण मैत्रीपूर्वकं काय-कर्म तथागतयागु सेवा यागु दु, ... मैत्रीपूर्वकं वचि-कर्म तथागतयागु सेवा यागु दु, ... मैत्रीपूर्वकं मनो-कर्म तथागतयागु सेवा यागु दु । आनन्द ! छ कृत पुण्य खः । प्रधान (निर्वाण-साधन) यं मन वंका याकनं अनास्रव जुइगु स्व ।”

८१. अनंलि भगवानं भिक्षुपित आमन्त्रणा याता बिज्यात—“भिक्षुपि ! गुपि तथागत अरहत् सम्यक्सम्बुद्धपि अतीतकालय जुया बिज्याये धुंक्किं खः वसपोल भगवानपिनि नं उपस्थाक उलि हे परम उपस्थाक खः गुलि जिमि आनन्द । भिक्षुपि ! गुपि तथागत अरहत् सम्यक्सम्बुद्धपि भविष्यय जुया बिज्याइपि खः वसपोल भगवानपिनि नं उपस्थाक उलि हे परम उपस्थाक जुइ गुलि जिमि आनन्द । भिक्षुपि ! आनन्द पण्डित खः । भिक्षुपि ! आनन्द मेधावी खः । वं स्यू—थुगु ई भिक्षुपिनि तथागतयागु दर्शन यायेगु ई खः, थुगु ई भिक्षुणीपिनि तथागतयागु दर्शन यायेगु ई खः, थुगु ई उपासकपिनि तथागतयागु दर्शन यायेगु ई खः, थुगु ई उपासिकापिनि तथागतयागु दर्शन यायेगु ई खः । थुगु ई जुजुपिनि तथागतयागु दर्शन यायेगु ई खः, थुगु राज-महामात्यपिनि ... तीर्थिकपिनि ... तीर्थिक-श्रावकपिनि ... दर्शन यायेगु ई खः ।

८२. “भिक्षुपि ! आनन्दयाके एव प्यंगू आश्चर्य-अद्भुत-धर्म (=खें) दु । छु छु प्यंगू ? यदि भिक्षु-परिषद् आनन्दया दर्शन याः वन धाःसा (इमित) दर्शनं हे सन्तुष्ट जुइ । अन यदि आनन्दं धर्मयागु भाषण यात धाःसा भाषणं नं सन्तुष्ट जुइ । भिक्षुपि ! भिक्षु-परिषद् अतृप्त जुया च्वनी तिनि, गुगु बखतय आनन्द सुम्क च्वनिगु खः । यदि भिक्षुणी-परिषद् आनन्दया दर्शन याः वन धाःसा दर्शनं हे सन्तुष्ट जुइ । अन यदि आनन्दं धर्मयागु भाषण यात धाःसा भाषणं नं सन्तुष्ट जुइ । भिक्षुपि ! भिक्षुणी-परिषद् अतृप्त जुया च्वनी तिनि, गुगु बखतय आनन्द सुम्क च्वनिगु खः । यदि उपासक-परिषद् आनन्दया दर्शन याः वन धाःसा (इमित) दर्शनं हे सन्तुष्ट जुइ । अन यदि आनन्दं धर्मयागु भाषण यात धाःसा भाषणं नं सन्तुष्ट जुइ । भिक्षुपि ! उपासक-परिषद् अतृप्त जुया च्वनी तिनि, गुगु बखतय आनन्द सुम्क च्वनिगु खः । यदि उपासिका-परिषद् आनन्दया दर्शन याः वन धाःसा दर्शनं हे सन्तुष्ट जुइ । अन यदि आनन्दं धर्मयागु भाषण यात धाःसा भाषणं नं सन्तुष्ट जुइ । भिक्षुपि ! उपासिका-परिषद् अतृप्त जुया च्वनी तिनि, गुगु बखतय आनन्द सुम्क च्वनिगु खः । भिक्षुपि ! एव प्यंगू आश्चर्य-अद्भुत-धर्म आनन्दयाके दु ।

“भिक्षुपि ! एव प्यंगू आश्चर्य-अद्भुत-धर्म चक्रवर्ती जुजु याके दु । यदि क्षत्रिय-परिषद् चक्रवर्ती जुजुया दर्शन याः वन धाःसा दर्शनं हे सन्तुष्ट जुइ । अन यदि चक्रवर्ती जुजु भाषण यात धाःसा भाषणं नं सन्तुष्ट जुइ, भिक्षुपि ! क्षत्रिय-परिषद् अतृप्त जुया च्वनी तिनि, गुगु बखतय चक्रवर्ती जुजु सुम्क च्वनिगु खः । यदि ब्राह्मण-परिषद् चक्रवर्ती जुजुया दर्शन याः वन धाःसा दर्शनं हे सन्तुष्ट जुइ । अन यदि चक्रवर्ती जुजु भाषण यात धाःसा भाषणं नं सन्तुष्ट जुइ, भिक्षुपि ! ब्राह्मण-परिषद् अतृप्त जुया च्वनी तिनि, गुगु बखतय चक्रवर्ती जुजु सुम्क च्वनिगु खः । यदि गृहपति-परिषद् चक्रवर्ती जुजुया दर्शन याः वन धाःसा दर्शनं हे सन्तुष्ट जुइ । अन यदि चक्रवर्ती जुजु भाषण यात धाःसा भाषणं नं सन्तुष्ट जुइ, भिक्षुपि ! गृहपति-परिषद् अतृप्त जुया च्वनी तिनि, गुगु बखतय चक्रवर्ती जुजु सुम्क च्वनिगु खः । यदि श्रमण-परिषद् चक्रवर्ती जुजुया दर्शन याः वन धाःसा दर्शनं हे

सन्तुष्ट जुह । अत यदि चक्रवर्ती जुहु भाषण यात धाःसा भाषणं न सन्तुष्ट जुह, भिक्षुपि ! अमण-परिषद् अतुप्त जुया च्वनी तिति, गुगु बखतय् चक्रवर्ती जुहु सुम्क च्वनिगु खः । भिक्षुपि ! ध्व हे प्यंगू आश्चर्य-अद्भुत-धर्म आनन्दयाके दु । यदि भिक्षु-परिषद् आनन्दया दर्शन याः वन धाःसा दर्शनं हे सन्तुष्ट जुह । अत यदि आनन्दं धर्मयागु भाषण यात धाःसा भाषणं न सन्तुष्ट जुह, भिक्षुपि ! भिक्षु-परिषद् अतुप्त जुया च्वनी तिति, गुगु बखतय् आनन्द सुम्क च्वनिगु खः । यदि भिक्षुणी-परिषद् ... यदि उपासक-परिषद् ... यदि उपासिका-परिषद् आनन्दया दर्शन याः वन धाःसा दर्शनं हे सन्तुष्ट जुह । अत यदि आनन्दं धर्मयागु भाषण यात धाःसा भाषणं न सन्तुष्ट जुह, भिक्षुपि ! उपासिका-परिषद् अतुप्त जुया च्वनी तिति, गुगु बखतय् आनन्द सुम्क च्वनिगु खः । भिक्षुपि ! ध्व हे प्यंगू आश्चर्य-अद्भुत-धर्म आनन्दयाके दु ।

महासुदर्शन कथा

८३. आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात यथे विन्ति यात—“भन्ते ! भगवान् धुगु चिकिचाधंगु नगर्य् जंगली प्रदेश्य, शाखा नगर्य् परिनिर्वाण जुया विज्याये मते । भन्ते ! आपालं ततःधंगु महानगर दु गयेकि—कम्पा, राजगृह, श्रावस्ती, साकेत, कौशाम्बी, काराणसी । अत भगवान् परिनिर्वाण जुया विज्याहुं । अत तथागतया प्रति अभिप्रसन्नपि आपालं कन्निय महाशालपि, ब्राह्मण महाशालपि, गृहपति महाशालपि दु । इमिसं तथागतयागु शरीरयात पूजा याइ ।

‘आनन्द ! छं यथे धाये मते । आनन्द ! छं यथे धाये मते—चिकिचाधंगु नगर, जंगली प्रदेश, शाखा नगर । आनन्द ! न्हापा न्हापा घामिक, धर्मराजा, चतुर्दीप-विजेता, जनपदय् प्रख्यातम्ह शान्ति स्थापक न्हेगु रत्नं मुक्तम्ह महासुदस्सन (महासुदर्शन) चक्रवर्ती जुहु दुगु खः । आनन्द ! महासुदस्सन जुजुया ध्व हे कुसीनारा ‘कुशावती’ धयागु पूर्व पश्चिम तकया किनिगु योजन हाक दुगु, उत्तरं दक्षिण तक न्हेगु योजन व्या दुगु राजधानी दु । आनन्द ! कुशावती राजधानी समृद्ध जू, उन्नतिशील जू । आपालं आपाः मनूतयेगु बस्ती दुगु खः, व सुभिक्ष जुया च्वंगु खः । आनन्द ! गयेकि—देवतापिनि आलकमन्दा धयागु राजधानी समृद्ध उन्नतिशील जुया च्वंगु खः ... । आनन्द ! यथे हे कुशावती राजधानी समृद्ध उन्नतिशील, आपालं आपाः मनूतयेगु बस्ती दुगु सुभिक्षगु खः । आनन्द ! कुशावती राजधानी चान्हं न्हिनं फ़िता प्रकारया सःलं गुञ्जायमान जुया च्वंगु खः । गयेकि—किसियागु सः, सलयागु सः, रथयागु सः, भेरीयागु सः, मृदङ्गयागु सः, वीणायागु सः, म्येयागु सः, शंखयागु सः, ल्हाःयागु सः (लापा यागु सः), ‘न’ ‘त्वं’ धयागु सः । हुं, आनन्द ! कुसीनाराय् बना कुसीनारावासी मल्लपित धा—“वाशिष्ठ ! थैया चान्हे दकले लिपाया यामय् तथागत परिनिर्वाण जुया विज्याइ । वाशिष्ठपि ! न्हां कासै, वाशिष्ठपि ! न्हां कासै । लिपा नुगः मल्लिका च्वने मत्य—‘जिमिगु ग्राम-क्षेत्र्य तथागतया परिनिर्वाण जुया विज्यात । जिमिसं अन्तिम इलय् तथागतयागु दर्शन याथे मखन ।” “ज्यू, हवस्, भन्ते !” धया आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात लिसः बिया पात्र-चीवर धारण याना अत्तदुतिय (छम्ह भिक्षु ब्वना) कुसीनाराय् दुहाँ विज्यात ।

मल्लपिनि वन्दना

८४. उगु समयय् कुसीनारावासी मल्लपि छुं ज्यां याना संस्थागारय् मुना च्वंगु खः । अनलि आयुष्मान् आनन्दं गन कुसीनाराया मल्लपिनिगु संस्थागार दु, अत ध्यंक् विज्यात । विज्याना कुसीनारावासी मल्लपित यथे

धया विज्यात—‘वाशिष्ठ ! जीव चान्हे दकले लिचाया यामय् तथागत परिनिर्वाण जुया विज्याइ । वाशिष्ठपि ! न्हां कासं, वाशिष्ठपि ! न्हां कासं । लिचा नुणः मच्छिका च्वने मत्व—‘जिमिगु ग्राम-क्षेत्रय् तथागत परिनिर्वाण जुल । जिमिसं अन्तिम इलय् तथागतयागु दर्शन याये मखन ।’ आयुष्मान् आनन्दं धया विज्यागु (खं) न्यना मल्लपि, मल्लपुत्रपि, मल्ल भौपि, मल्ल प्रजापतिपि दुःखित दुर्मना, दुःख समपित-चित्त जुया, गुलि गुलिसिनं सैं फं फं तथा खया, ब्वह ज्वना खया, गथे—त्वाःल्हाना तःगु सिमा स्वतुल्ले बेंय् ग्वारा ग्वारा तुला—गपाय्सकं याकनं भगवान् परिनिर्वाण जुया विज्याइन । गपाय्सकं याकनं सुगत परिनिर्वाण जुया विज्याइन । गपाय्सकं याकनं चक्षुष्मान् (बुद्ध) लोकं अन्तर्धान जुया विज्याइन । अनंलि मल्लपि ... दुःखित ... जुया गन उपवत्तन मल्लपिनि शालवन दु, गन आयुष्मान् आनन्द दु अन वन । अनंलि आयुष्मान् आनन्दयात थये जुल—‘यदि जि कुसीनारायापि मल्लपित छम्ह छम्ह याना भगवानयात वन्दना याकल धाःसा भगवानयात कुसीनारायापि मल्लपिनिपाखें अभिवन्दित जुजुं चाः पवचाली । उकिं जि कुसीनारायापि मल्लपिनि छगू छगू कुलं ऊवः कथं भगवानयात छाया वन्दना मयाके—‘भन्ते ! फलानाम्ह मल्ल स-पुत्र, स-भार्या, स-परिषद, स-अमात्य भगवानयागु चरणय् शिरं वन्दना यागु दु ।’ अनंलि आयुष्मान् आनन्दं कुसीनारायापि मल्लपित छगू छगू कुलया ऊवः कथं भगवानयात वन्दना याकल—‘भन्ते ! फलानाम्ह मल्ल ... भगवानयागु चरणय् शिरं वन्दना यागु दु ।’ शुगु उपायं आयुष्मान् आनन्दं प्रथम यामय् कुसीनारायापि मल्लपिसं भगवानयात वन्दना याकल ।

सुभद्र परित्राजकया खं

८५. उगु समयय् कुसीनाराय सुभद्र (सुभद्र) धयाम्ह परित्राजक च्वना च्वंगु खः । सुभद्र परित्राजकं ताल—थौयागु चाया अन्तिम यामय् (पहरय्) श्रमण गीतमया परिनिर्वाण जुया विज्याइ । अनंलि सुभद्र परित्राजकयात थये जुल—‘जि न्हापा वृद्ध, महल्लक आचार्य प्राचार्य परित्राजकपिसं धया तःगु न्यनागु दु—‘गुबलें गुबलें हे जक तथागत अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध ध्व लोकय् उत्पन्न जुया विज्याइ । हानं थौयागु चाया अन्तिम यामय् श्रमण गीतम परिनिर्वाण जुइगु जुल । हानं जिके ध्व कंखा-धम्म (संशय) उत्पन्न जुया च्वन— ... थुकथं जि श्रमण गीतमयाके प्रसन्नम्ह (श्रद्धावीनम्ह) खः—श्रमण गीतमं जित अजागु धर्म देशना याना विज्याये फु गुकि याना जिगु ध्व संशय मदया वनी ।’ अनंलि सुभद्र परित्राजक गन मल्लपिनिगु शालवन उपवत्तन दु गन आयुष्मान् आनन्द दु, अन वन । वना आयुष्मान् आनन्दयात थये धाले—‘आनन्द ! जि न्हापा वृद्ध ... आचार्य प्राचार्य परित्राजकपिसं धया तःगु न्यनागु दु—‘गुबलें गुबलें हे जक तथागत अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध ध्व लोकय् उत्पन्न जुया विज्याइ । हानं थौया चाया अन्तिम यामय् श्रमण गीतम परिनिर्वाण जुइगु जुल । हानं जिके ध्व संशय उत्पन्न जुया च्वन— ... थुकथं जि श्रमण गीतमयाके प्रसन्नम्ह खः—श्रमण गीतमं जित अजागु धर्म देशना याना विज्याये फु, गुकि याना जिगु ध्व संशय मदया वनी । उकिं जि ... श्रमण गीतमयागु दर्शन याये माल ।’ थये धायेवं आयुष्मान् आनन्दं सुभद्र परित्राजकयात थये धाले—‘गात, आवुसो सुभद्र ! तथागतयात तकलीफ बिइ मते । भगवान् त्यानुइ छुंकल ।’ निकोगुबार नं सुभद्र परित्राजकं ... स्वकोगुबार नं सुभद्र परित्राजकं थये धाले—‘आनन्द ! जि न्हापा वृद्ध ... आचार्य प्राचार्य परित्राजकपिसं धया तःगु न्यनागु दु—‘गुबलें गुबलें हे जक तथागत ध्व लोकय् उत्पन्न जुया विज्याइ । हानं थौया चाया अन्तिम यामय् श्रमण गीतम परिनिर्वाण जुइ ... श्रमण गीतमं जित अजागु धर्म उपदेश याना विज्याये फु, गुकि याना जिगु ध्व संशय मदया वनी । उकिं जि ... श्रमण गीतमयागु दर्शन याये माल ।’ थये धायेवं स्वकोगुबार नं आयुष्मान् आनन्दं परित्राजकयात थये धाले—‘गात, आवुसो सुभद्र ! तथागतयात तकलीफ बिइ मते । भगवान् त्यानुइ छुंकल ।’

८६. भगवानं आयुष्मान् आनन्दया सुभद्र परिव्राजकलिसै जुया च्वंगु खस्हुबिल्हा तात् । अनलि भगवानं आयुष्मान् आनन्दयात् आज्ञा जुया बिज्यात्—“म्वाः, आनन्द ! सुभद्रयात् पने मते । आनन्द ! सुभद्रयात् तथागतयागु दर्शन याके ब्यु । सुभद्रं गुलि नं न्यनिगु खः वं उपि ब्याक्कं न्यने माःगु (अरहत्पनया ज्ञान) हे न्यनी, तकलीफ बिइत न्यनी मखु । जि गुगु वयात् कने वं याकनं हे थुइका काइ ।” अनलि आयुष्मान् आनन्दं सुभद्र परिव्राजकयात् थथे घाल—“हुँ, आवुसो सुभद्र ! भगवानं छंत ओकास (अवकाश) बिया बिज्यात् ।” अनलि सुभद्र परिव्राजक गन भगवान् बिज्याता च्वंगु दु अन वन । वना भगवानयात् सम्बोधन यात् । सम्बोदनीय कुशलवार्ता याये धुंका छखे लिक्क फेतुत् । छखे लिक्क फेतुना च्वंम्ह सुभद्र परिव्राजकं भगवानयात् थथे ब्रिन्ति यात्—‘भो गौतम ! गुपि श्रमण, ब्राह्मण, संघी, गणी, गणाचार्य, प्रसिद्ध, यशस्वी, तीर्थंकर, आपालं जनं हंका च्वंप्पि खः, गथेकि—पूर्णं कथयप (पूरणकस्सप), मक्खलिगोसाल, अजित केसकम्बल, पकुध कच्चायन (प्रकुध कात्यायन), सञ्जय बेलट्टुत्त, निगण्ठ-नाटपुत्त । इप्पि सकसिनं थःथःगु पटिञ्जा (==प्रतिज्ञा, दावा) यात् (अथे हे) स्यू, (अथवा) सकसिनं (अथे हे) मस्यू, (अथवा) गुलि गुलिसिनं उकथं स्यू, गुलि गुलिसिनं उकथं (मस्यू) ? ...”

“म्वाःल, सुभद्र ! तोता छ्व—“इप्पि सकसिनं थथःगु पटिञ्जा (अथे हे) स्यू, (अथवा) सकसिनं (अथे हे) मस्यू, अथवा गुलि गुलिसिनं उकथं स्यू, गुलि गुलिसिनं उकथं मस्यू” ... “सुभद्र ! छंत धर्मं देशना याये । न्यं, बांलाक मन तथा न्यं, कना ह्ये ।”

“ज्यू, हवस्, भन्ते !” धया सुभद्र परिव्राजकं भगवानयात् लिसः बिल । भगवानं थथे आज्ञा जुया बिज्यात्—

८७. “सुभद्र ! गुगु धर्मविनयय् आर्य-अष्टांगिक मार्गं उपलब्ध जुइ मखु, अन (प्रथम) श्रमण (==स्रोतापन्न) नं उपलब्ध जुइ मखु, अन द्वितीय श्रमण (==सकृदानामी) नं उपलब्ध जुइ मखु, अन तृतीय श्रमण (==अनागामी) नं उपलब्ध जुइ मखु, अन चतुर्थ श्रमण (==अरहत्) नं उपलब्ध जुइ मखु । सुभद्र ! गुगु धर्मविनयय् आर्य-अष्टांगिक मार्गं उपलब्ध जुइ, अन (प्रथम) श्रमण नं उपलब्ध जुइ । अन द्वितीय श्रमण नं उपलब्ध जुइ । अन तृतीय श्रमण नं उपलब्ध जुइ । अन चतुर्थ श्रमण नं उपलब्ध जुइ । सुभद्र ! थुगु धर्मविनयय् आर्य-अष्टांगिक मार्गं उपलब्ध जू । सुभद्र ! थन हे प्रथम ..., द्वितीय ..., तृतीय ..., चतुर्थ श्रमण नं उपलब्ध जू । परप्रवाद (==मतय्) थुपि श्रमणपि प्वना (शून्य जुया) च्वनी । सुभद्र ! थन (यदि) भिक्षु सम्यक् रूपं विहार यात् धाःसा अरहत्पि लोकय् प्वनी (शून्य जुइ) मखु ।

“सुभद्र ! नीगुदंया अवस्थाया कुशलताया गवेषणय् (किकुसलानुएसी) जुया जि प्रव्रजित जुया ।

सुभद्र ! जि प्रव्रजित जूसैनिसें न्येदं मयात् ।

न्याय-धर्मं (आर्य धर्म, सत्य धर्म) यागु छगू देसयात् खंप्पि

थनं पिने सुनं (प्रथम) श्रमण मदु ।”

द्वितीय श्रमण नं मदु । तृतीय श्रमण नं मदु । चतुर्थ श्रमण नं मदु । मेमेपिनिगु वादय् श्रमण प्वना च्वंगु दु । सुभद्र ! थन (यदि) भिक्षु सम्यक् रूपं विहार यात् धाःसा अरहत् लोकय् प्वनी (शून्य जुइ) मखु ।

८८. थथे आज्ञा जुया बिज्यायेवं सुभद्र परिव्राजकं भगवानयात् थथे ब्रिन्ति यात्—“धन्य खः, भन्ते ! धन्य खः, भन्ते !! गथे भोपुइका तःगुयात् थपुइका बिइगुथे वा तोपुया तःगुयात् उला बिइगुथे वा लें तना च्वंम्हसित लें कयना बिइगुथे वा खूंथाय् चिकंमत कयाका बिइवं मिखा दुम्ह रूप खनिगुथे हे भन्ते ! भगवानं अनेक कथं (पर्यायद्वारा) धर्मं प्रकाश याना बिज्यात् । आः जि छलपोन्न भगवानया शरणय् वने, धर्मं व भिक्षुसङ्घ्या नं शरणय् वने । भन्ते ! जित भगवानया समक्ष (थाय्) प्रव्रज्या दयेमा, रूपसम्पदा दयेमा ।”

“सुभद्र ! सुं गुम्ह न्हापा मेपि तीर्थीयय् जूम्ह थुगु धर्मविनयय् प्रव्रज्या व उपसम्पदाया इच्छा यात धाःसा इपि प्यला तक परिवासय् (=परीक्षाया निति) च्वनेमाः । प्यला लिपा परिवासं सन्तुष्ट जूपि आरब्ध-चित्त दुपि भिक्षुपिसं भिक्षुभावया निति प्रव्रजित याना बिइ, उपसम्पदा याना बिइ । थुजागु खँय् खःला जि व्यक्ति विशेषया खँ स्यु ।

“भन्ते ! यदि थुगु धर्मविनयय् प्रव्रज्या व उपसम्पदा इच्छा यापि न्हापा मेपि तीर्थीयय् जूपिसं प्यला तक परिवासय् च्वनेमाः । प्यला लिपा परिवास च्वने थुंका उकि सन्तुष्ट जूपि आरब्ध-चित्त दुपि भिक्षुपिसं भिक्षुभावया निति प्रव्रजित याना बिइगु खःसा, उपसम्पदा याना बिइगु खःसा जि प्यदं परिवास च्वने । प्यदं लिपा जक यदि आरब्ध-चित्त दुपि भिक्षुपि सन्तुष्ट जूसा भिक्षुभावया निति प्रव्रजित जुइत जित वसपोलपिसं प्रव्रज्या व उपसम्पदा याका बिज्याहुँ ।”

अनंलि भगवानं आयुष्मान् आनन्दयात आशा जुया बिज्यात—“आनन्द ! अथे जूसा सुभद्रयात प्रव्रजित या ।” आयुष्मान् आनन्दं “ज्यु, हवस्, भन्ते !” धया भगवानयात लिसः बिल । अनंलि सुभद्र परिव्राजकं आयुष्मान् आनन्दयात थये धाल—‘आवुसो आनन्द ! छपिनिगु लाभ खः, आवुसो आनन्द ! छपिनिगु सुलाभ खः गुम्ह थन शास्तायागु सन्मुखय् अन्तेवासिकया अभिषेकं अभिषिक्त जुया बिज्याना च्वन’ । सुभद्र परिव्राजकं भगवानयाथाय् प्रव्रज्या व उपसम्पदा प्राप्त यात । आयुष्मान् सुभद्र उपसम्पदा प्राप्त याना गुलिचां मदयेवं छुं दिन लिपा याकचा (एकांतवासी), अप्रमादी जुया उद्योगी जुया थः हे दुनें संयमी जुया बिहार याना याकनं हे, गुकिया निति कुलपुत्रपि बांलाक छे तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुइगु खः, उगु अनुत्तरगु ब्रह्मचर्य-फलयात ध्व हे जन्मय् स्वयं सिद्धका, अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कार याना, उपशान्त जुया बिहार याना च्वन । ‘जाति (=जन्म) क्षीण जुल, ब्रह्मचर्यवास पूर्ण जुल, गुगु याये माःगु खः याये धुन, हानं याये माःगु ज्या मंत’ धका सिद्धका काल । आयुष्मान् सुभद्र अरहत्पि मध्ये छम्ह जुया बिज्यात । व भगवानया अन्तिम साक्षात् श्रावक जुल ।

Dhamma.Digital

पंचम भाणवार बवचाल ।

१. गुलि विद्वानपिनि विचा कथं थुकिया अनुवाद थये जुइमाः—‘आवुसो आनन्द ! लाभ जुल छपिनिपाखें, सुलाभ जुल छपिनिपाखें, गुम्हसित थन शास्ताया सन्मुखय् अन्ते वासिकया अभिषेकं अभिषिक्त जुये दत ।’

मूलपालि ग्रन्थय् थये दु—अथ खो सुभद्रो परिव्राजको आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच—
“लाभा वो, आवुसो आनन्द; सुलद्धं वो, आवुसो आनन्द, ये एत्थ सत्थु सन्मुखा अन्तेवासिका-
भिसेकेनअभिसित्ता”ति ।

दी. नि. पालि II. पृ. ११८

थुकिया अनुवाद तःमहम्मच्छि अनुवादकपिसं तःगुमच्छि कथं याना तःगु दु । दसुया निति छुं अनुवाद थःथपिनि भाषाय् बवनाकथं प्रस्तुत याना च्वना—

राहुल सांकृत्यायन व जगदीश काश्यपजुया हिन्दी अनुवाद थये खः—

तब सुभद्र परिव्राजकको आयुष्मान् आनन्दने कहा—

तथागतया अन्तिम वचन

८९. अनंलि भगवानं आयुष्मान् आनन्दयात आज्ञा जुया विज्यात—“आनन्द ! शायद छिमित थये जुइ फु—अतीत शास्ताया थ्व प्रवचन खः, (आः) की शास्ता मंत । आनन्द ! थये मती तये मते । जि गुगु धर्म व धिनय देशना यानागु खः, प्रज्ञप्त यनागु खः, जि मदये धुंका व हे छिमि शास्ता जुइ । आनन्द ! गथे थोम्हिन भिक्षुपिनि थवथवय् ‘आबुसो’ घका सःता च्वनिगु खः, जि मदये धुंका अये सःते मते । आनन्द !

“आबुस ! ... लाभ है तुम्हें, सुलाभ हुआ तुम्हें; जो यहाँ, शास्ताके सन्मुख अन्तेज्जसी (=शिष्य) के अभिषेकसे अभिषिक्त हुए ।”

दी. नि. हिन्दी पृ. १४६

आचार्य भिक्षु अमृतानन्दजुया थ्व हे खँया अनुवाद बुद्धकालीन सफूति थुकथं दु— अनि सुबुद्ध परिव्राजकले आयुष्मान् आनन्दलाई यस्तो भने—“आबुसो आनन्द ! यो मेरो निमित्त लाभ हो । आबुसो आनन्द ! यो मेरो निमित्त सुलाभ हो !! जो यहाँ मैले शास्ताको समक्ष अन्तेवासिक अभिषेकले अभिषेक लिन पाएँ ।”

बुद्धकालीन परिव्राजक III. पृ. २६२

T. W. Rhys Davids या थ्व हे खँ थुकथं दु—

And Subhadda, the Wanderer, said to the Venerable Ananda: 'Great is your gain, friend Ananda, great is your fortune, friend Ananda, in that you all have been sprinkled with the sprinkling of discipleship in this brotherhood at the hands of the Master himself !'

DIALOGUES OF THE BUDDHA II. पृ. १६९

BURMA PITAKA ASSOCIATION या विद्वत् मण्डलपाखें अंग्रेजी अनुवाद जूगुली थये दु—

After that, Subhadda the Wandering ascetic said this to the Venerable Ananda:

“Fortunate you all are, Friend Ananda; good gain you all have, Friend Ananda, in that you all have received in the very presence of the Teacher inauguration as close disciples in this Teaching.” (lit., have been sprinkled over with the sprinkling or anointing of close discipleship.)

Ten Suttas from DIGHA NIKAYA पृ. २८६

स्थविरतर (=उपसम्पदा प्रव्रज्या जूगुलि थाकलिम्ह) भिक्षुपिसं नवकतर (न्हूपि उपसम्पदाय् ववकालिपि) भिक्षुपित नामं, योत्रं अथवा आवुसो धया सःतेगु या । नवकतर भिक्षुं स्थविरतरयात 'भन्ते !' अथवा 'आयुष्मान्' धया सःतेगु या । आनन्द ! इच्छा जुल धाःसा जि मदये धुंका संघं चिचिधंगु (क्षुद्र-अनुक्षुद्र) भिक्षापदयात तोते ज्यू । आनन्द ! जि मदये धुंका छन्द भिक्षुयात ब्रह्मदण्ड बिइमाल ।”

“भन्ते ! ब्रह्मदण्ड छु खः ?”

“आनन्द ! छन्न भिक्षुं भिक्षुपित यःगु धाःसां भिक्षुपिसं व लिसे नंमवायेमाः, उपदेश मबीमा, अनुशासन मयायेमाः ।”

९०. अनंलि भगवानं भिक्षुपित आमन्त्रणा याना बिज्यात—“भिक्षुपि ! बुद्ध, धर्म, सङ्घ, मार्ग वा प्रतिपदाय् सुं छम्ह जक भिक्षुया नं छुं शंका दुसा न्यं । भिक्षुपि ! लिपा नुगः मछिके माली—‘शास्ता जिमि सन्मुख दुगु खः, जिमिसं भगवानया न्होनय् छुं नं न्यने मफुत ।’ थये आज्ञा जुया बिज्यायेवं इपि भिक्षुपि नों मवासे सुम्क च्वना च्वन । निकोगुबार नं भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात— ... पे० ... स्वकोगुबार नं भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात—“भिक्षुपि ! बुद्ध, धर्म, सङ्घ, मार्ग वा प्रतिपदाय् सुं छम्ह जक भिक्षुया नं छुं शंका दुसा न्यं । भिक्षुपि ! लिपा नुगः मछिके माली—‘शास्ता जिमि सन्मुख दुगु खः, जिमिसं भगवानया न्होनय् छुं नं न्यने मफुत ।’ थये आज्ञा जुया बिज्यायेवं इपि भिक्षुपि नों मवासे सुम्क च्वना च्वन । भिक्षुपि ! तथागतप्रति गौरव तथा नं छिमिसं छुं मन्यनागु खःसा पासापित धया न्यं । थये आज्ञा जुया बिज्यात नं इपि भिक्षुपि नों मवासे सुम्क च्वना च्वन । अनंलि आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात थये विन्ति यात—“आश्चर्यं खः, भन्ते ! अद्भुत खः, भन्ते ! जि थ्व भिक्षुसङ्घ खना तःसकं प्रसन्न जुया, भन्ते ! (थन सुं) छम्ह भिक्षुयात नं बुद्ध, धर्म, सङ्घ, मार्ग अथवा प्रतिपदाया विषयय् सन्देह (कांक्षा), विमति महुगु जुल ।”

“आनन्द ! छं प्रसन्न जुया धका धाल । आनन्द ! तथागतं साक्षात् स्यू, थ्व भिक्षुसङ्घस्य सुं छम्ह भिक्षुयात नं बुद्ध, धर्म, सङ्घ, मार्ग अथवा प्रतिपदाया विषयय् सन्देह (कांक्षा), विमति महु । आनन्द ! थ्व न्यासः भिक्षुपि मध्ये दकले कान्छाम्ह भिक्षु नं सोतापन्न, अविनिपात धर्मय् निश्चिन्त सम्बोधि परायण जूम्ह खः ।”

९१. अनंलि भगवानं भिक्षुपित आमन्त्रणा याना बिज्यात—“हन्द दानि, भिक्खवे, आमन्त्यामि वो—वय धम्मा सङ्घारा, अप्पमादेन सम्पादेथा’ति । अयं तथागतस्स पच्छिमा वाचा ।” हन्द भिक्षुपि ! आः छिमित आमन्त्रणा याना—संस्कार व्ययधर्मा (नाशवान्) खः । अप्रमाद जुया सम्पादन या । थ्व तथागतयागु अन्तिम वचन खः ।”

परिनिर्वाणया छं

९२. अनंलि भगवानं प्रथम समापत्ति ध्यानय् च्वना बिज्यात । प्रथम ध्यानं दना द्वितीय समापत्ति ध्यानय् च्वना बिज्यात । द्वितीय ध्यानं दना तृतीय समापत्ति ध्यानय् च्वना बिज्यात । तृतीय ध्यानं दना चतुर्थ समापत्ति ध्यानय् च्वना बिज्यात । चतुर्थ ध्यानं दना आकाशानन्त्यायतन समापत्ती च्वना बिज्यात ।

आकाशान्त्यायतन समापत्ति दना विज्ञानान्त्यायन समापत्ती च्वना बिज्यात । विज्ञानान्त्यायन समापत्ति दना आकिञ्चन्यायतन समापत्ती च्वना बिज्यात । आकिञ्चन्यायतन समापत्ति दना नैवसंज्ञानासंज्ञायतन समापत्ती च्वना बिज्यात । नैवसंज्ञानासंज्ञायतन समापत्ति दना संज्ञावेदितनिरोध समापत्ती ध्यानय् च्वना बिज्यात । अनंलि आयुष्मान् आनन्दं आयुष्मान् अनुरुद्धयात थथे धया बिज्यात—“भन्ते अनुरुद्ध ! छु भगवान् परिनिर्वाण जुया बिज्यात ला ?”

“आवुसो आनन्द ! भगवान् परिनिर्वाण जुया बिमज्यानी । संज्ञावेदितनिरोध समापत्ती च्वना बिज्यात ।”

अनंलि भगवान् संज्ञावेदितनिरोध समापत्ति दना नैवसंज्ञानासंज्ञायतन समापत्ती च्वना बिज्यात । नैवसंज्ञानासंज्ञायतन दना आकिञ्चन्यायतन समापत्ती च्वना बिज्यात । आकिञ्चन्यायतन दना विज्ञानान्त्यायतन समापत्ती च्वना बिज्यात । विज्ञानान्त्यायतन दना आकाशान्त्यायतन समापत्ती च्वना बिज्यात । आकाशान्त्यायतन दना चतुर्थ समापत्ति ध्यानय् च्वना बिज्यात । चतुर्थ ध्यानं दना तृतीय समापत्ति ध्यानय् च्वना बिज्यात । तृतीय ध्यानं दना द्वितीय समापत्ति ध्यानय् च्वना बिज्यात । द्वितीय ध्यानं दना प्रथम समापत्ति ध्यानय् च्वना बिज्यात । (हानं) प्रथम ध्यानं दना द्वितीय समापत्ति ध्यानय् च्वना बिज्यात । द्वितीय ध्यानं दना तृतीय समापत्ति ध्यानय् च्वना बिज्यात । तृतीय ध्यानं दना चतुर्थ समापत्ति ध्यानय् च्वना बिज्यात । चतुर्थ ध्यानं समनन्तर (दने साथं) भगवान् परिनिर्वाण जुया बिज्यात ।

१३. भगवान् परिनिर्वाण जुया बिज्यायेवं भीषण, लोमहर्षण तःसकं भव्खाय् ब्वल । देव दुन्दुभि न्यात, पल्पसा त्वल । भगवानया परिनिर्वाण जुया बिज्यायेवं सहस्रपति ब्रह्मा थुगु गाथा घाल—

“सब्बेव निक्खिपिस्सन्ति, भूता लोके समुस्सयं ।
यत्थ एतादिसो सत्था, लोके अप्पट्ठिपुग्गलो ।
तथागतो बलप्पत्तो, सम्बुद्धो परिनिब्बुतो”ति ॥

“लोक (संसार) यापि सकल प्राणीपि जीवनं कुतु वनितिनि
थुजागु लोकय् अद्वितीय पुरुष बल दुम्ह
तथागत, शास्ता बुद्ध (हे ला) परिनिर्वाण जुया बिज्यात ।”

१४. भगवान् परिनिर्वाण जुया बिज्यायेवं शक्र देवेन्द्रं थुगु गाथा घाल—

“अनिच्छा वत सङ्गारा, उप्पादवयधम्मिनो ।
उप्पज्जित्वा निरुज्जन्ति, तेसं वूपसमो सुखो”ति ॥

“संस्कार वस्तु फुम्ब निश्चय नं अनित्य खः, उत्पन्न जुया व्यय जुया वनिगु स्वभाव खः ।
उत्पन्न जुया नाश जुया वनिगु स्वया नं, शान्तगु हे सुख (निर्वाण) खः ॥”

९५. भगवान् परिनिर्वाण जुया बिज्यायेवं आयुष्मान् अनिरुद्धं थुगु गाथा धाल—

“नाहु अस्सासर्पस्सासो, ठितचित्तस्स तादिनो ।
अनेजो सन्तिमारब्भ, यं कालमकरी मुनि ॥
असल्लीनेन चित्तेन, वेदनं अज्झवासयि ।
पज्जोतस्सेव निब्बानं, विमोवखो चेतसो अहू”ति ॥

“स्थित-चित्तम्ह तथागतया (आः) श्वास प्रश्वास मंत
शान्तिया निति निष्कम्प जुया मुनि परिनिर्वाण जुल ।
विमुक्त चित्त जुया विमोक्ष प्राप्त याना बिज्यात,
निर्वाण रूपी मत सिद्धये वसपोलया चित्त विमोक्ष जुल ।”

९६. भगवान् परिनिर्वाण जुया बिज्यायेवं आयुष्मान् आनन्दं थुगु गाथा धाल—

“तदासि यं भिसनकं, तदासि लोमहंसनं ।
सब्बाकारवरूपेते, सम्बुद्धे परिनिब्बुते”ति ॥

“गुबले सर्वं श्रेष्ठ आकारं युक्तम्ह सम्बुद्ध परिनिर्वाण जुया बिज्यात,
उबले ग्यानपुसे च्वन, उगु समयय् रोमाञ्च जुल (चिमिसै ब्वब्वं दन) ।”

९७. भगवान् परिनिर्वाण जुया बिज्यायेवं गुपि अवीतरागपि भिक्षुपि खः इपि ब्वह उवना उवना खवया च्वन । गथे—त्वाःल्हाना तःगु सिमार्थे ग्वारा ग्वारा तुला खवया च्वन—‘भगवान् गपाय्सकं याकनं हे परिनिर्वाण जुया बिज्यात, सुगत गपाय्सकं याकनं हे परिनिर्वाण जुया बिज्यात, चक्षुष्मान् (=बुद्ध) गपाय्सकं याकनं लोकय् अन्तर्धान जुया बिज्यात । परन्तु गुपि वीतरागपि भिक्षुपि खः इपि स्मृति-सम्प्रजन्य तथा सह याना च्वन—‘संस्कार अनित्य खः, (यःम्हं धयार्थे) गन दइ ?’

९८. अनंलि आयुष्मान् अनिरुद्धं भिक्षुपित्थे धाल—“गात, आवुसो ! शोक याये मते, खवये मते । आवुसो ! भगवानं न्हापा हे आज्ञा जुया बिज्यागु खः—“फुक्व यःपि मनापि (गु) नाप वाया वने मानी, तोता वने मानी, न्हाबलें गुबले नाप च्वने दइ ? गुलि नं उत्पन्न जात, भूत्, संस्कार खः, फुक्व नाशवान खः । ‘हाय् ! व नाश मज्झमा’ थये संभव मजू ।” आवुसो ! देवतापिसं नं विलाप याना च्वन ।

“आवुसो आनन्द ! पृथ्वी संज्ञी देवतापि आकाशय् सैं फं फं तथा खवया च्वन । ल्हाः ब्वहले तथा खवया च्वन । त्वाःल्हाना तःगु (सिमा) ग्वतुद्धये भूमी ग्वतुला च्वन । ग्वारा ग्वारा तुला च्वन—गपाय्सकं याकनं भगवान् परिनिर्वाण जुया बिज्यात । गपाय्सकं याकनं सुगत परिनिर्वाण जुया बिज्यात । गपाय्सकं याकनं चक्षुष्मान् (बुद्ध) लोकय् अन्तर्धान जुया बिज्यात । आवुसो आनन्द ! पृथ्वी संज्ञी देवतापि पृथ्वीस सैं फं फं तथा खवया च्वन । ल्हाः ब्वहले तथा खवया च्वन । त्वाःल्हाना तःगु (सिमा) ग्वतुद्धये भूमी ग्वारा ग्वारा तुला च्वन—गपाय्सकं याकनं भगवान् परिनिर्वाण जुया बिज्यात ! गपाय्सकं याकनं सुगत परिनिर्वाण जुया बिज्यात ! गपाय्सकं याकनं चक्षुष्मान् (बुद्ध) लोकय् अन्तर्धान जुया बिज्यात । हानं गुपि देवतापि होश चेत दुपि खः इमिसं होश चेत स्मृति-सम्प्रजन्य तथा सह याना च्वन—सङ्खार अनित्य खः । उकिं मनं (यःम्हं धयार्थे) दइ ?” आयुष्मान् अनिरुद्ध व आयुष्मान् आनन्दं उगु चा पव मचातल्ये धर्मकथाद्वारा चा पव चायेका बिज्यात ।

१९. अनंलि आयुष्मान् अनुरुद्धं आयुष्मान् आनन्दयात थथे धाल—हुं, आवुसो आनन्द ! कुसीनाराय वना कुसीनारायापि मल्लपित धा—“वाशिष्ठपि ! भगवान् परिनिर्वाण जुया बिज्याये धुकल । आः गथे याये माल ई स्वया या ।” “हवस्, भन्ते !” धया आयुष्मान् आनन्दं आयुष्मान् अनुरुद्धयात लिसः बिया पूर्वाण्ह समय्य पात्र-चीवर धारण याता भिक्षु छम्ह व्वना कुसीनाराय प्रवेश याता बिज्यात । उगु समय्य व हे ज्या खं (छुं ज्या) याता कुसीनारायापि मल्लपि संस्थागारय् मुना च्वंगु खः । अनंलि आयुष्मान् आनन्द गन मल्लपिनिगु संस्थागार दु अन बिज्यात । बिज्याना कुसीनारायापि मल्लपित थथे धया बिज्यात—“वाशिष्ठपि ! भगवान् परिनिर्वाण जुया बिज्याये धुकल । आः गथे याये माल ई स्वया या ।” आयुष्मान् आनन्दं धया बिज्यागु (खं) न्यना मल्लपि, मल्लपुत्रपि, मल्लवन्धुपि, मल्लभार्यापि दुःखित, दुर्मना, दुःख समर्पित-चित्त जुया, गुलि गुलिसिनं सैं फं फं तया खवया, व्वह ज्वना खवया, त्वाःल्हाना तःगु सिमा ग्वतुलेथें बैय् ग्वारा ग्वारा तुला च्वन—गपाय्सकं याकनं भगवान् परिनिर्वाण जुया बिज्यात । गपाय्सकं याकनं सुगत परिनिर्वाण जुया बिज्यात । गपाय्सकं याकनं चक्षुष्मान् (बुद्ध) लोक्य अन्तर्धान जुया बिज्यात ।

२४. बुद्धया शरीर पूजा

१००. अनंलि कुसीनारायापि मल्लपिसं मनूतयत आज्ञा बिल—भणे ! कुसीनाराय दक्ख सुगन्ध, माला व सकतां बाजं मुंकि । अनंलि कुसीनारायापि मल्लपिसं सुगन्ध, माला, सकतां बाजा व न्यासः जो कापः ज्वना गन मल्लपिनिगु उपवत्तन शालवन खः, गन भगवानया शरीर बिज्याका तःगु दु, अन वन । वना इमिसं भगवानया शरीरयात नृत्य, गीत, वाद्य, माला, सुगन्धं सत्कार यायां, गौरव ततं, माने यायां, पूजा यायां, कापःवा ईल्लां दयेकुं दयेकुं व मण्डप दयेकुं दयेकुं उखुन्हुया दि हन ।

अनंलि कुसीनारायापि मल्लपित थथे जुल—“भगवानया शरीर दाह संस्कार यायेत थौं तःसकं लिबात । आः कन्हे (जक) फ़ीसं भगवानया शरीर दाह संस्कार याये । अनंलि कुसीनारायापि मल्लपिसं भगवानया शरीरयात नृत्य, गीत, वाद्य, माला, सुगन्धं सत्कार यायां, गौरव ततं, माने यायां, पूजा यायां, इल्लां दयेकुं दयेकुं, मण्डप दयेकुं दयेकुं निन्हुया दि नं हन । ... स्वन्हुया दिन ... । ... प्यन्हुया दिन ... । ... न्यान्हुया दिन ... खुन्हुया दिन नं हन ।

अनंलि न्हेन्हु दुखुन्हु कुसीनारायापि मल्लपित थथे जुल—“फ़ीसं भगवानया शरीरयात नृत्य, गीत, वाद्य, माला, सुगन्धं सत्कार यायां, गौरव ततं, माने यायां, पूजा यायां नगरया दक्षिणं यंका पिने पिनेया नगरं दक्षिणय् भगवानया शरीर दाह संस्कार याये माल ।

१०१. उगु समय्य मल्लपिनि च्याम्ह प्रमुखपि मोल्हुया, न्हूगु वस्त्र पुना भगवानया शरीर ल्हूनेत सन । इमिसं ल्हूने मफु । अनंलि कुसीनारायापि मल्लपिसं आयुष्मान् अनुरुद्धयात थथे धाल—भन्ते अनुरुद्ध ! छु हेतु खः, छु प्रत्यय (कारण) खः, जिपि च्याम्ह मल्ल प्रमुखपिसं भगवानया शरीर ल्हूनेत स्वया, ल्हूने मफु ?

“वाशिष्ठपि ! छिमिगु अभिप्राय मेगु खः, देवतापिनि अभिप्राय मेगु हे ।”

“भन्ते ! देवतापिनि अभिप्राय छु खः ?”

“वाशिष्ठपि ! छिमिगु अभिप्राय खः—जिमिसं भगवानया शरीरयात नृत्य, गीत, वाद्य, माला, सुगन्धं सत्कार यायां, गौरव ततं, माने यायां, पूजा यायां, नगरया दक्षिणं दक्षिण यंका दक्षिणद्वारं नगरं पिने यंका पिनेयागु

नगरं दक्षिणं भगवानयागु शरीरं दाहं संस्कारं यावे (धयागु खः) । देवतापिनि अभिप्रायं खः—जिमिस्सं भगवानया शरीरयातं दिव्यं नृत्यं, गीतं, वाद्यं, माला, सुगन्धं सत्कारं यायां, गौरवं तत्तं, माने यायां, पूजा यायां नगरस्स उत्तरं उत्तरं यंका उत्तरद्वारं नगरं ... प्रवेशं याणा नगरया दधुइ यंका पूर्वद्वारं पितं यंका, नगरया पूर्वपाखे (गन्) मुकुटं बन्धनं धयागु मल्लपिनिगु चेतियं दु अनं भगवानया शरीरयागु दाहं संस्कारं यावे (धयागु खः) ।

“भन्ते ! गये देवतापिनि अभिप्रायं खः, अये हे जुइमा ।”

१०२. उगु समयं कुसीनारायं पुलिं तकं मन्दारं स्वीं वा गातं । अनंलि देवतापिं व कुसीनारायापिं मल्लपिंसं भगवानया शरीरयातं दिव्यं तथा मानुषं नृत्यं, गीतं, वाद्यं, माला, सुगन्धं सत्कारं यायां, गौरवं तत्तं, माने यायां, पूजा यायां, नगरं उत्तरं उत्तरं यंका उत्तरद्वारं नगरं ... प्रवेशं याणा नगरया दधुइ यंका पूर्वद्वारं पितं यंका नगरया पूर्वपाखे (गन्) मुकुटं बन्धनं धयागु मल्लपिनिगु चेतियं दु अनं भगवानया शरीरं तलं ।

१०३. अनंलि कुसीनारायापिं मल्लपिंसं आयुष्मान् आनन्दयातं थये धालं—“भन्ते आनन्द ! जिमिस्सं तथागतया शरीरयातं छु यायेमाः ?”

“वाशिष्ठपि ! गये चक्रवर्ती जुजुया शरीरयातं याइगु खः, अये हे तथागतया शरीरयातं नं यायेमाः ।

“भन्ते ! चक्रवर्ती जुजुया शरीरयातं गुकथं याये माःगु खः ?”

“वाशिष्ठपि ! चक्रवर्ती जुजुया शरीरयातं न्हूगु कापत्तं हिनी, न्हूगु कापत्तं हिने धुनेवं बालाकं पयनातःगु कपायं तथा न्हूगु कापत्तं हिनी । थुकथं न्यासःबः कापत्तं हिना चिकं (द्रोणी) तथा मेगु नंयंगु द्रोणीं तोपुवा फुव सुगन्धं दुगु (सिं) या चित्तायं (सिपं) दयेका चक्रवर्ती जुजुयातं दाहं याइगु खः, दाहं याये धुंका चतुमहापथं (मुख्यं पयका लेंयं) चक्रवर्ती जुजुया थूप (स्तूप) दयेकीगु खः । वाशिष्ठपि ! थये चक्रवर्ती जुजुया शरीर-क्रिया याइ । वाशिष्ठपि ! गये चक्रवर्ती जुजुया शरीर-क्रिया याइगु खः, अये हे तथागतया शरीर-क्रिया नं यायेमाः । चतुमहापथं तथागतया थूप दयेकेमाः । अनं सुना गुम्हसिन् माला, सुगन्धं, चूर्णं छायेगु याइ अथवा अभिवादनं याइ अथवा चित्तं प्रसन्नं याइ इमितं दीर्घकालं तकं हितं सुखयां निरतिं जुइ ।

१०४. अनंलि कुसीनारायापिं मल्लपिंसं मनूतयत्तं आज्ञां बिलं—“हूँ, अय् ! बालाकं पयनातगु कपायं मुंकि । अनंलि कुसीनारायापिं मल्लपिंसं भगवानया शरीरयातं कौराबु वस्त्रं हिनं । कौराबु वस्त्रं हिने धुनेवं बालाकं पयनातगु कपाचं हिनं । ... कपाचं हिने धुनेवं ... वस्त्रं हिनं ।

थुकथं न्यासःबः कापत्तं हिने धुंका चिकं द्रोणी तथा मेगु नंयंगु द्रोणीं तोपुवा फुव सुगन्धं दुगु (सिं) या चित्तायं (चित्ता) दयेका भगवानया शरीरयातं चित्तायं तलं ।

२५. महाकाश्यपया दर्शनं

१०५. उगु समयं आयुष्मान् महाकाश्यपं न्यासः भिक्षुमहासङ्घं ज्वना पावा व कुसीनारा दधुइ लेंयं विज्यानां च्वंगु खः । अनंलि आयुष्मान् महाकाश्यपं मार्गं चिला छमा सिमाया कयं फेतुवा विज्जातं । उगु समयं छम्ह आजीवक कुसीनारा मन्दारं पुष्प-स्वीं ज्वना पावाया लेंयं वना ज्वनं । आयुष्मान् महाकाश्यपं उम्ह आजीवकयातं तापाकनिसें वया च्वंगु खंका विज्यातं । खना उम्ह आजीवकयातं थये धालं—“अज्जुतो ! छु जिमि आस्तायातं म्हा स्यूला ?”

“स्यू, आवुसो ! स्यू । अमण गौतम परिनिर्वाण जुया विज्यागु थनि छ्वाः दत । जि एव मन्दार पुष्प-स्वा अनं हे हयागु खः ।” एव धा.गु न्यना गुपि अवितरागपि भिक्षुपि खः इपि ब्वह उवना उवना खवया च्वन । गथे—स्वाःल्हाना तःगु सिमार्थे ग्वारा ग्वारा तुला खवया च्वन—‘भगवान् गपायसकं याकनं हे परिनिर्वाण जुया विज्यात, सुगत गपायसकं याकनं हे परिनिर्वाण जुया विज्यात, चक्षुष्मान् (बुद्ध) गपायसकं याकनं लोक्य अन्तर्धानं जुया विज्यात । परन्तु गुपि वीतरागपि भिक्षुपि खः इपि स्मृति-सम्प्रजन्य तथा सह याता च्वन—‘संस्कार अनित्य खः, (यःमह धयार्थे) गन दइ ?’

१०६. उगु समयय सुभद्र धयाम्ह (छम्ह) वृद्ध-प्रव्रजित (बुढा जुइका जक भिक्षु जूम्ह) उगु परिषदय् फेतुना च्वंगु खः । अनंलि वृद्ध-प्रव्रजित सुभद्र उपि भिक्षुपित थथे धया जुल—“म्वाःल, आवुसो ! शोक याये मते, खवये मते । कीपि सुविमुक्त (यःयःथे याये ज्यूपि) जुल । उम्ह महाश्रवणं पीडित जुइका च्वनापि खः—‘एव छिमिसं थथे यायेमा, एव छिमिसं याये मज्जु । आः कीसं यःयःगु याये, मयःगु मयाये ।’ अनंलि आयुष्मान् महाकाश्यपं भिक्षुपित आमन्त्रणा याता विज्यात—“आवुसो ! शोक याये मते, खवये मते । आवुसो ! भगवान् न्हापा हे आज्ञा जुया विज्यागु खः—“फुक्व यःपि मनापपि (मनापगु) नाप बाया वने मानी, तोता वने मानी, न्हाबले गुबले नाप च्वने दइ ? गुलि नं उत्पन्न जात, भूत संस्कार खः फुक्व नाशवान् खः । ‘हाय् ! व नाश मज्जुइमा’ थथे सम्भव मजू ।”

१०७. उगु समयय प्यम्ह मल्ल प्रमुखपि मोल्हुया न्हुगु वस्त्र पुना, भगवानया चितायात च्याकैत सना च्वंगु खः परन्तु च्याके मकया च्वन । अनंलि कुसीनारायापि मल्लपिसं आयुष्मान् अनुरुद्धयात थथे धाल—“भन्ते अनुरुद्ध ! छु हेतु, छु प्रत्यय खः गुकि याता प्यम्ह मल्ल प्रमुखपिसं भगवानया चिता च्याके मफु ?”

“वाशिष्ठपि ! छिमिगु अभिप्रायः मेगु हे खः देवतापिनि अभिप्राय मेगु हे ।”

“भन्ते ! देवतापिनिगु गजागु अभिप्रायः खः ?” “वाशिष्ठपि ! देवतापिनि अभिप्राय खः—आयुष्मान् महाकाश्यप न्यासः भिक्षुमहासङ्घ ब्वना पावा व कुसीनाराया दधुया लैय् विज्याता च्वंगु दु । भगवानया चिता उबले तक च्याके मखु गुबले तक आयुष्मान् महाकाश्यप स्वयं भगवानयागु चरणय् शिरं वन्दना याइ मखु ।”

“भन्ते ! गथे देवतापिनि अभिप्राय खः, अथे हे जुइमा ।”

१०८. अनंलि आयुष्मान् महाकाश्यप गन कुसीनाराया मुकुट बन्धन धयागु मल्लपिनिगु चेतिय दु, गन भगवानयागु चिता दु अन विज्यात । विज्याता महाकाश्यपं एकांश चीवर याता (जवगु ल्हाः छपा पिकया चीवर न्याया) ल्हाः जज्वलपा बन्ति याता जःवं स्वचा चाहुला भगवानया पादय् शिरं वन्दना यात । इपि न्यासःम्ह भिक्षुपिसं नं एकांश चीवर याता ल्हाः जज्वलपा बन्ति याता जःवं स्वचा चाहुला शिरं वन्दना यात । आयुष्मान् महाकाश्यप व वसपोलया न्यासःम्ह भिक्षुपिसं वन्दना याये सिधयेवं भगवानया चिता थःथःम्हं च्याना बल ।

१०९. भगवानया शरीरय् गुगु छवि (=फिल्ली) वा छंघगु, ला, संय्प्वाय्, लाः दुगु खः छवयेवं उकिया नौ नं सिइ मन्त, ह्वांवा नं सिइ मन्त, केवल अस्थि जक ल्यन, गथे च्याना च्वंगु ध्यो वा चिकंया न नौ दइ न ह्वांवा हे दइ अथे हे भगवानया शरीरय् दुगु छंघगु, ला, संय्प्वाय्, लाः छवयेवं उकिया नौ नं सिइ मन्त, ह्वांवा नं सिइ मन्त, केवल अस्थि जक ल्यन । भगवानयागु शरीरयात हिनातगु न्यासः बः काप मध्ये दकले न्हापांगु व लिपायागु निबः जक कापः मछ्वः । भगवानया शरीर दग्ध जुइवं सुपाय् वया आकाशं वा वया

भगवानया चिता स्यात् । पृथ्वी दुर्गे लः धाः पिहां वया भगवानया चिता स्यात् । कुसीनारायापि मल्लपिसं सर्व-सुगन्ध युक्त लब्धं भगवानयागु चिता स्यात् ।

अनंलि कुसीनारायापि मल्लपिसं भगवानया अस्थियात् छवाः तक संस्थागारय् शक्ति (-हस्त पुरुषपिसं घेरे याका) पंजर्ये दयेका धनुष (-हस्त पुरुषपिसं घेरे याका) पःखार्ये दयेका नृत्य, गीत, वाद्य, माला, सुगन्धं सत्कार यात्, गौरव ततं, माने यात्, पूजा यात् ।

२६. शरीरधातु विभाजन

११०. मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्रं ताल (न्यन) —‘भगवान् कुसीनाराय् परिनिर्वाण जुया बिज्यात् ।’ अनंलि मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्रं कुसीनारायापि मल्लपिनिथाय् दूत छवत्—‘भगवान् नं क्षत्रिय खः, जि नं क्षत्रिय खः, जि नं भगवान्यागु शरीरया (=अस्थि) भाग पूजा याये । जि नं भगवानयागु शरीरयागु स्तूप दयेके, पूजा याये ।’

वैशालीयापि लिच्छविपिसं नं ताल—‘भगवान् कुसीनाराय् परिनिर्वाण जुया बिज्यात् ।’ अनंलि वैशालीयापि लिच्छविपिसं ... दूत छवल—‘भगवान् नं क्षत्रिय खः, जिपि नं क्षत्रिय खः, भगवानयागु शरीर भाग जिमिसं नं पूजा याये । जिमिसं नं भगवानयागु शरीरयागु स्तूप दयेके, पूजा याये ।’

कपिलवस्तुयापि शाक्यपिसं नं ताल—‘भगवान् कुसीनाराय् परिनिर्वाण जुया बिज्यात् ।’ अनंलि कपिलवस्तुयापि शाक्यपिसं ... दूत छवल—‘भगवान् जिमि जाति खः, भगवानयागु शरीर भाग जिमिसं नं पूजा याये । जिमिसं नं भगवानयागु शरीरयागु स्तूप दयेके, पूजा याये ।’

अल्लकण्णयापि वुलि (राजकुमार) पिसं नं ताल—‘भगवान् कुसीनाराय् परिनिर्वाण जुया बिज्यात् ।’ अनंलि अल्लकण्णयापि वुलिपिसं ... दूत छवल—‘भगवान् क्षत्रिय खः, जिपि नं क्षत्रिय खः, भगवानयागु शरीर भाग जिमिसं नं पूजा याये । जिमिसं नं भगवानयागु शरीरयागु स्तूप दयेके, पूजा याये ।’

रामग्रामयापि कोलियपिसं नं ताल—‘भगवान् कुसीनाराय् परिनिर्वाण जुया बिज्यात् ।’ अनंलि रामग्रामयापि कोलियपिसं ... दूत छवल—‘भगवान् क्षत्रिय खः, जिपि नं क्षत्रिय खः, भगवानयागु शरीर भाग जिमिसं नं पूजा याये । जिमिसं नं भगवानयागु शरीरयागु स्तूप दयेके, पूजा याये ।’

वेठ-दीपयापि ब्राह्मणपिसं नं ताल—‘भगवान् कुसीनाराय् परिनिर्वाण जुया बिज्यात् ।’ अनंलि वेठ-दीपयापि ब्राह्मणपिसं ... दूत छवल—‘भगवान् क्षत्रिय खः, जिपि नं ब्राह्मण खः, भगवानयागु शरीर भाग जिमिसं नं पूजा याये । जिमिसं नं भगवानयागु शरीरयागु स्तूप दयेके, पूजा याये ।’

पावायापि मल्लपिसं नं ताल—‘भगवान् कुसीनाराय् परिनिर्वाण जुया बिज्यात् ।’ अनंलि पावायापि मल्लपिसं ... दूत छवल—‘भगवान् क्षत्रिय खः, जिपि नं क्षत्रिय खः, भगवानयागु शरीर भाग जिमिसं नं पूजा याये । जिमिसं नं भगवानयागु शरीरयागु स्तूप दयेके, पूजा याये ।’

१११. थये धायेवं कुसीनारायापि मल्लपिसं इपि सङ्ग व गणपित थये धाल—‘भगवान् जिमिगु क्षामक्षेत्र्य परिनिर्वाण जुया बिज्यागु खः, जिमिसं भगवानयागु शरीरधातुयात् इना बिद्द कइ मब्बु ।

११२. यथे धायेवं द्रोण ब्राह्मणं इपि सङ्घं व गणपितं यथे धाल—

छिकपिसं जिगु छगू वचन न्यना दिसैं । कीम्ह बुद्ध भान्तिवादी जुया बिज्याम्ह खः । उत्तम पुरुषयागु शरीर भागया कारणं सम्प्रहार (त्वापु, युद्ध) जुइगु—ध्व बौलागु खैं मखु ।

छिकपि कीपि सकलें एक छन्द व एक मत जुया परस्पर प्रसन्न जुया च्याभाग थले माल । आपालं मनूत वक्षुप्मान् (बुद्ध) प्रति प्रसन्न जू । उकिं फुक्क दिशाय थूपया बिस्तार जुइमा ।

११३. “ब्राह्मण ! अथे जूसा छपिसं हे भगवानयागु शरीरधातु बराबर जुइक च्याभाग थला ब्यु” धका उपस्थित जूपि सकसिनं धाल । ‘हवस्’ धया द्रोण ब्राह्मणं इपि सङ्घं व गणपितं लिसः बिया भगवानयागु शरीरधातु बराबर जुइक च्याभाग थला सङ्घं गणपितं यथे धाल—“छिकपिसं जित थुगु कुलि (तुम्ब) बिया दिसैं, जि नं थुगु कुलि तथा स्तूप दयेका महोत्सव याये ।” द्रोण ब्राह्मणयात कुलि बिल ।

११४. पिप्पलीवनयापि मोरियो (मौर्यपिसं) ताल—भगवान् कुसीनाराय् परिनिर्वाण जुया बिज्यात । अनंलि पिप्पलीवनयापि मौर्यपिसं कुसीनारायापि मल्लपिषाय् दूत छवल—“भगवान् नं क्षत्रिय खः, जिपि नं क्षत्रिय खः, भगवानयागु शरीर भाग जिमिसं नं पूजा याये । जिमिसं नं भगवानयागु शरीरधातुयागु स्तूप दयेके ... पूजा याये ।”

“भगवानयागु शरीरधातु मन्त, भगवानयागु शरीरधातु भाग इना बिये धुंकल । थन ह्यग्वा यंकि ।” इमिसं अन ह्यग्वा यंकल ।

धातु स्तूप पूजा

११५. अनंलि (१) मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्रं राजगृह्य भगवानयागु शरीरधातु (अस्थि) या थूप (स्तूप) दयेका पूजा यात । (२) वैशालीयापि लिच्छवपिसं वैशाली भगवानयागु अस्थिया थूप दयेका पूजा यात । (३) कपिलवस्तुयापि शाक्यपिसं कपिलवस्तुसं भगवानयागु अस्थिया थूप दयेका पूजा यात । (४) अलकप्पयापि वुलिपिसं अलकप्पय् भगवानयागु अस्थिया थूप दयेका पूजा यात । (५) शमश्रमयापि श्वेतियपिसं शम्भग्रामय् भगवानयागु अस्थिया थूप दयेका पूजा यात । (६) वेठ-दीपयापि ब्राह्मणपिसं वेठ-दीपय् भगवानयागु अस्थिया थूप दयेका पूजा यात । (७) पावायापि मल्लपिसं पावाय् भगवानयागु अस्थिया थूप दयेका पूजा यात । (८) कुसीनारायापि मल्लपिसं कुसीनाराय् भगवानयागु अस्थिया थूप दयेका पूजा यात । (९) द्रोण ब्राह्मणं नं कुलियागु थूप दयेका पूजा यात । (१०) पिप्पलीवनयापि मौर्यपिसं नं ह्यग्वायागु थूप दयेका पूजा यात । थुकयं च्यागः शरीर (धातु) थूप, गुंगु कुम्भ थूप व फिगःगु ह्यग्वा (अंगार) थूप खः । ध्व हे म्हापा दुगु खः ।

१. अस्थिधातु बराबर जुइक च्याभाग इना ब्यूम्ह द्रोण ब्राह्मणं सुनानं मखंक धका भगवानया जवयागु दन्त-धातु खुया कागु खः । इन्द्र ध्व खैं सिइका—ध्व ब्राह्मणं अनुष्ठित कथं वसपोलया दन्त-धातु लस्कार याइ धयागु भयं ग्याना इन्द्र उगु दन्त-धातु कया यंका देवलोकय् बुडामणि चैत्यय् प्रतिष्ठापित याना पूजा यात । ब्राह्मणया भगवानयागु अस्तिधातु इथे सिधयेका थःम्ह खुया कयागु दन्त-धातु मदुगु खैं लिपा सिया नं सुयाकें लब्धे लब्धाल ।

११६. चक्षुष्मानयागु शरीर (धातु) च्यागू द्रोण दुगु खः ।
 न्हेगू द्रोण (जक) जम्बूद्वीपय् पूजित जुया च्वन ।
 (हानं) पुरुषोत्तम (=बुद्ध) यागु छगू द्रोण
 रामग्रामयापि नागपिसं पूजा याना तल ।

छपु दन्त स्वर्गलोकय् पूजित जुया च्वन,
 छपु गंधारपुरय् पूजा याना तल ।
 छपु कलिगराजया देशय् दु,
 भेगु छपु नागराजपिसं पूजा याना तल ।

उगु हे तेजं रत्नया खानिये,
 थुगु वसुन्धरा (=पृथ्वी) मही छायेपिया च्वन ।
 थुकथं चक्षुष्मान् (बुद्ध) या शरीर (धातु),
 सत्कृतपिनि पाखें सुसत्कृत जुल ।

देवेन्द्र नागेन्द्र नरेन्द्रपिसं पूजित,
 तथा श्रेष्ठ मनुष्यपिसं पूजित नं जुल ।
 उकियात ल्हाः जज्वलपा वन्दना या,
 सच्चिगु कल्पय् नं बुद्ध जुइगु दुर्लभ खः ।

पीपु वा, सी, विमिसं आदि प्यखेरं,
 छपु छपु याना नाना चक्रवालयापि देवतापिसं यंकल ।

महापरिनिब्बान-सुत्त स्वप्नास ।

—:०:—

१७. महासुदस्सन-सुत्त

१. यथे जि न्यना । छगू समयय् परिनिर्वाणया इलय् भगवान् कुसीनाराया उपवत्तन धयागु मत्तपिनिगु सानवनय् निमा साल वृक्षया विचय् विहार याना बिज्याना च्वन । अनंलि आयुष्मान् आनन्द गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु अन वन । वना भगवानयात अभिवादन याना छखे लिक्क फेतुत । छखे लिक्क फेतुना च्वंम्ह आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात यथे बित्ति यात—“अन्ते ! भगवान् थुगु चिकिचाधंगु नगरय् जंगली प्रदेशय्, शाखा नगरय् परिनिर्वाण जुया बिज्याये मते । अन्ते ! आपालं ततःधंगु महानगर दु गथेकि—चम्पा, राजगृह, श्रावस्ती, साकेत, कौशाम्बी, वाराणसी । अन भगवान् परिनिर्वाण जुया बिज्याहुं । अन तथागतप्रति अभिप्रसन्नपि आपालं क्षत्रिय महाशालपि, ब्राह्मण महाशालपि, गृहपति महाशालपि दु । इमिसं तथागतयागु शरीरयात पूजा याइ ।

“आनन्द ! छं यथे धाये मते । आनन्द ! छं यथे धाये मते—चिकिचाधंगु नगर जंगली प्रदेश, शाखा नगर ।

१. कुशावती राजधानी

२. “आनन्द ! न्हापा न्हापा धार्मिक, धर्मराजा, चतुर्द्वीप विजेता, जनपदय् प्रख्यातम्ह शान्ति स्थापक न्हेगू रत्नं युक्तम्ह महासुदस्सन (महासुदर्शन) चक्रवर्ती जुजु दुगु खः । आनन्द ! महासुदस्सन जुजुया ध्व हे कुसीनारा ‘कुशावती’ धयागु पूर्व पश्चिम तकया फिनिगू योजन हाक दुगु उत्तरं दक्षिण तक न्हेगू योजन ब्या दुगु राजधानी दु । आनन्द ! कुशावती राजधानी समृद्ध जू, उन्नतिशील जू । आपालं आपाः मनूतयेगु बस्ती दुगु खः, व सुभिक्ष जुया च्वंगु खः । आनन्द ! गथेकि—देवतापिनि आलकमन्दा धयागु राजधानी समृद्ध उन्नतिशील जुया च्वंगु खः, आनन्द ! यथे हे कुशावती राजधानी समृद्ध उन्नतिशील, आपालं आपाः मनूतयेगु बस्ती दुगु सुभिक्षगु खः । आनन्द ! कुशावती राजधानी चान्हं न्हिनं किता प्रकारया सःलं गुञ्जायमान जुया च्वंगु खः । गथेकि—किसियागु सः, सलयागु सः, रथयागु सः, भेरीयागु सः, मृदङ्गायागु सः, वीणायागु सः, म्येयागु सः, शंखयागु सः, ल्हाःयागु सः (लापा थागु सः), ‘न’ ‘त्व’ धयागु सः ।

“आनन्द ! कुशावती राजधानी न्हेबः पःखालं चाहुइका तगु खः । छबः पःखा लुंयागु, छबः वहयागु, छबः वैदूर्य (ल्हसुने रत्न, लसुन) यागु, छबः स्फटिक (फटकिरी) यागु, छबः लोहिताङ्क (मानिक) यागु, छबः मसारगल्ल (पन्ना) यागु व छबः सकतां प्रकारया रत्नयागु । आनन्द ! कुशावती राजधानी प्यथी रंगयागु द्वार दुगु खः । छगू द्वार लुंयागु, छगू वहयागु, छगू वैदूर्ययागु व छगू स्फटिकयागु । प्रत्येक द्वारय् स्वंगू पोरसा (छगू पोरसा=न्याकु हाक) हाक, स्वंगू पोरसा बैय् हुने दुगु जम्मा फिनिगू पोरसा हाकः दुगु न्हेग न्हेग थां

(स्तम्भ) थना तगु खः । छग थां लुंयागु, छग वह्यागु, छग वैदूर्ययागु, छग स्फटिकयागु, छग मानिकयागु, छग मसारगल्ल (पत्ता) यागु व छग सकतां प्रकारया रत्नयागु खः ।

“आनन्द ! कुशावती राजधानी न्हबः (ताल पंक्ति) ऊवलं चाहुउगु खः । छबः ऊव लुंयागु, छबः ऊव वह्यागु, छबः ऊव वैदूर्ययागु, छबः ऊव स्फटिकयागु, छबः ऊव लोहिताङ्गयागु, छबः ऊव मसारगल्लयागु व छबः ऊव सकतां प्रकारया रत्नयागु खः । लुंयागु ताल (दहें) या स्कन्ध (=दें) लुंयागु (तथा) हः व फल वह्यागु खः । वह्यागु तालया स्कन्ध वह्यागु (तथा) हः व फल लुंयागु खः । वैदूर्ययागु तालय् हः व फल स्फटिकयागु खः । स्फटिकयागु तालय् ... हः व फल वैदूर्ययागु खः । लोहिताङ्ग (मानिक) यागु तालय् ... हः व फल मसारगल्लयागु खः । मसारगल्लयागु तालय् ... हः व फल लोहिताङ्गयागु खः । सकतां प्रकारया रत्नयागु हः व फल ... सर्वरत्नमय खः । आनन्द ! फसं संकीर्णय् उगु ताल पंक्ति बांलागु, न्ह्याइपुगु, यइपुगु व मोह जुइगु सः पिहां वइगु खः । आनन्द ! गथे (वाद्य-विद्याय) सःपिसं बांलाक सजे याना तगु व ताल मिले याना तगु न्याता अङ्गं युक्त बाजं थाइबले उकिं बांलागु, न्ह्याइपुगु, यइपुगु व मोह जुइगु सः पिकाइगु खः अथे हे उगु ताल पंक्ति बांलागु, न्ह्याइपुगु, यइपुगु व मोह जुइगु सः पिहां वइगु खः । आनन्द ! उगु समयय् गुलि नं कुशावती राजधानी दुपि जुवाद्यो, अयागुलुत खः हानं हानं त्वनेगु इच्छा याइपि खः इपि उगु फसं संकिइगु ... सःलं (मस्त जुया) प्याखं हुला म्हिदिइगु खः ।

२. चक्ररत्न

३. “आनन्द ! जुजु महासुदस्सनयाके न्हेता रत्न व प्यता ऋद्धि सम्पन्नम्ह खः । छु छु न्हेता रत्न ? आनन्द ! थन जुजु महासुदस्सनया छन्हु उपोसथ-पूर्णमाया दिनय् म्ह छम्हं मोल्हुया उपोसथ व्रत च्वना जुजु महासुदस्सन प्रासादया दकले तलेया तलाय् वंबले वसपोलया न्होनय् दलंद्र आरा दुगु, नेमि नाभि दुगु व सकतां प्रकारं परिपूर्णगु दिव्य चक्ररत्न प्रकट जुल । खना जुजु महासुदस्सनया मनय् थथे जुल—थथे जि न्यनागु दु—गुम्ह क्षत्रिय मूर्धाभिषिक्त जुजु उपोसथ-पूर्णमाया दिनय् म्ह छम्हं मोल्हुया उपोसथ व्रत च्वना प्रासादया दकले तलेयागु तलाय् जुजुया न्होनय् दलंद्र आरा दुगु, नेमि नाभि दुगु व सकतां प्रकारं परिपूर्णगु दिव्य चक्ररत्न प्रकट जुइ, उम्ह चक्रवर्ती जुजु जुइ । जि चक्रवर्ती जुजु जुये माल ।”

४. “आनन्द ! अनंलि जुजु महासुदस्सनं आसनं दत्ता, थगां न्यया जःपागु ल्हातं कलश ज्वना खः गु ल्हातं चक्ररत्नयात अभिषेक यात—‘चक्ररत्न ! छपिनिगु स्वागत दु, छपिनि जय जुइमा !’ आनन्द ! अनंलि उगु चक्ररत्न पूर्वदिशापाखे न्ह्यात । जुजुयाके चतुरङ्गिनी सेना दुगु जुया च्वन । आनन्द ! गुगु प्रदेशय् चक्ररत्न दिना च्वनी अन चक्रवर्ती जुजु थः चतुरङ्गिनी सेना नापं च्वना च्वनी । आनन्द ! गुपि पूर्वदिशायापि जुजुपि खः इमिसं जुजु महासुदस्सनयाथाय् वया धाःवल—‘महाराज ! छपिनिगु स्वागत दु, (जिपि फुकवसित) छपिसं अनुशासन याना बिज्याहुँ । महाराज ! छपिसं आज्ञा जुया बिज्याहुँ ।’ जुजु महासुदस्सनं थथे धाल—प्राणी हिसा याये मज्यू, खुया काये मज्यू, काम मिथ्याचार याये मज्यू, मखुगु खँ ल्हाये मज्यू, अयाला ध्वं नशालु पदार्थ सेवन याये मज्यू । उचित भोग यायेमाः । आनन्द ! (थुकथं) गुपि पूर्वदिशायापि जुजुपि खः इपि जुजुपि महासुदस्सन जुजुया अनुयुक्तपि जुल ।’

“आनन्द ! अनंलि उगु चक्ररत्न पूर्वयागु समुद्रय् दुवे जुया पिहां वया दक्षिणदिशापाखे न्ह्यात ... पे० ... दक्षिणदिशायागु समुद्रय् दुवे जुया ... पे० ... पश्चिमदिशायागु समुद्रय् दुवे जुया

... पे० ... उत्तरदिशाय् ... जुजुयाके चतुरङ्गिनी सेना वुसु जुया च्वन । आनन्द ! गुगु प्रदेशय् चक्ररत्न दिना च्वनी अन चक्रवर्ती जुजु थः चतुरङ्गिनी सेना नाप च्वना च्वनी । आनन्द ! गुपि दक्षिणदिशायापि जुजुपि खः इमिसं जुजु महासुदस्सनयाथाय् वया धाः बल—‘महाराज ! छपिनिगु स्वागत दु, छपिसं अनुशासन याना बिज्याहुं । महाराज ! छपिसं आज्ञा जुया बिज्याहुं ।’ जुजु महासुदस्सनं थथे घाल—प्राणी हिसा याये मज्यू ... पे० ... अय्ला च्वे नशालु पदार्थ सेवन थाये मज्यू । उचित भोग यायेमाः । आनन्द ! थुकथं गुपि उत्तरदिशायापि जुजुपि खः इपि जुजुपि जुजु महासुदस्सनया अनुयुक्तपि जुल ।

५. “आनन्द ! अनंलि चक्ररत्न समुद्र पर्यन्त पृथ्वीयात त्याका कुशावती राजधानी वया जुजु महासुदस्सनया (थःगु) अन्त पुरय् न्यायं प्राङ्गणयागु द्वारय् वया क्वातुक च्ववल । उकिं याना जुजु महासुदस्सनया अन्तःपुर तःसकं शोभायमान जुल । आनन्द ! थुकथं जुजु महासुदस्सनयागु चक्ररत्न प्रकट जुल ।

३. हस्तिरत्न

६. “आनन्द ! हानं जुजुयात अतिकं तुयूगु, सप्त प्रतिष्ठित^१, ऋद्धियुक्त, अन्तरिक्षय् नं गमन याइम्ह उपोसथ हस्तिराज धयाम्ह हस्तिरत्न (किसि) प्रवट जुल । थव खना जुजु महासुदस्सनया चित्त तःसकं प्रसन्न जुल । किसियात बांलाक जक स्यना तल धाःसा वयागु सवारी तःसकं बांलाइ । आनन्द ! अनंलि उम्ह हस्तिराज, उत्तम जातियाम्ह किसि गथे आपालं दिननिसें स्यना तम्हथे हे शिक्षितम्ह खः । आनन्द ! अनंलि जुजु महासुदस्सनं उम्ह हस्तिरत्नयागु परीक्षा यायेगु विचारं पूर्वाण्ह समयय् वयागु म्हुय् च्वना समुद्र पर्यन्त पृथ्वीया छ्वा चाहिला कुशावती राजधानी लिहाँ वया प्रातराश यात । आनन्द ! जुजु महासुदस्सनयात थुजाम्ह हस्तिरत्न प्रकट जुल ।

४. अश्वरत्न

७. “आनन्द ! अले हानं जुजु महासुदस्सनयात तःसकं हे तुयूम्ह, हाकुगु छंथ दुम्ह, मुञ्जयार्थे जागु से दुम्ह, ऋद्धियुक्त, आकाशय् गमन याइम्ह बलाहक अश्वराज धयाम्ह अश्वरत्न प्रकट जुल । व खना जुजु महासुदस्सनया चित्त तःसकं प्रसन्न जुल । सलयात बांलाक जक स्यना तल धाःसा वयागु सवारी तःसकं बांलाइ । आनन्द ! अनंलि ... उम्ह अश्वरत्नयागु परीक्षा-यायेगु विचारं पूर्वाण्ह समयय् वयागु म्हुय् च्वना समुद्र पर्यन्त पृथ्वीया छ्वा चाहिला कुशावती राजधानी लिहाँ वया प्रातराश यात । आनन्द ! जुजु महासुदस्सनयात थुजाम्ह अश्वरत्न प्रकट जुल ।

५. मणिरत्न

८. “आनन्द ! अले हानं जुजु महासुदस्सनयात मणिरत्न प्रकट जुल । व मणिरत्न वेदुर्य, शुभ, व्याकुलागु, पिचुस्ते च्वंगु, यच्चुगु, विप्रसन्नगु व सर्वालङ्कारं सम्पन्नगु खः । आनन्द ! व मणिरत्नया जः छगु

१. सप्त प्रतिष्ठितमा अर्थ न्हेगु अर्थ न्हेगु—प्यपा तुति, निपु दन्त व छगु स्वे ।

योजन तक छ्वाखेरं न्यना च्वन । आनन्द ! न्हापा जुजु महासुदस्सनं व हे मणिरत्नयात विचा याना चतुरङ्गिनी सेनायात मुंका मणिस ध्वजा तथा ख्यउं गु चाय् (रात्री) लिहाँ वन । आनन्द ! गुपि छ्वाखेरं गामय् च्वपि खः इमिसं मणियागु जया कारणं (चायात) न्हि धका भापिया ज्या यावन । आनन्द ! जुजु महासुदस्सनयात थुजागु मणिरत्न प्रकट जुल ।

६. स्त्रीरत्न

९. “आनन्द ! अले हानं जुजु महासुदस्सनयात अभिरूप, दर्शनीय, चित्तयात प्रसन्न याइम्ह, परम सौन्दर्य दुम्ह, तद्विकम्ह नं मखु, चिद्विकम्ह नं मखु, गंसीम्ह नं मखु, ल्हम्ह नं मखु, तःसकं हाकुम्ह नं मखु, तःसकं तुयुम्ह नं मखु, मनुष्यया वर्णया च्वय्याम्ह, देवपिनि वर्णं स्वया ववय्याम्ह स्त्रीरत्न प्रकट जुल । आनन्द ! उम्ह स्त्रीरत्नया काय संस्पर्श कपाय्थे नायुगु खः । आनन्द ! स्त्रीरत्नया चिकुलां लुमुइगु, ताःलां शीतल जुइगु खः । आनन्द ! वयागु ... शरीरं श्रीखण्ड व म्हुतुं पलेस्वाया सुगन्धर्थे बास वइगु खः । आनन्द ! उम्ह स्त्रीरत्न जुजु महासुदस्सन स्वया न्हापा दनिम्ह खः, लिपा जक दचनिम्ह खः । आज्ञा न्यनेत न्हाबले तयार जुया च्वनिम्ह खः । मनयागु अनुकूल आचरण याइम्ह तथा हिसि दयेक न्वंवाइम्ह खः । आनन्द ! सुभद्रादेवीं जुजु महासुदस्सनयात मनं नं तोति मखुम्ह (मेपि मिजंत प्रति मनं नं राग याइ मखुम्ह) खः धासा शरीरं गुबले याइ ? आनन्द ! जुजु महासुदस्सनयात थुजागु स्त्रीरत्न प्रकट जुल ।

७. गृहपतिरत्न

१०. “आनन्द ! अले हानं जुजु महासुदस्सनयात गृहपतिरत्न प्रकट जुल । वयागु भिगु कर्मया फलं वयात दिव्य चक्षु उत्पन्न जुल । व वया स्वामी व विना स्वामी जुया च्वंगु दुकुया रेखदेख याइम्ह खः । वं जुजु महासुदस्सनयाथाय् वना थथे धाल—देव ! छपिसं छुं चिन्ता कया बिज्याये म्वाः, जि छपिनिगु धनया कारोबार याये । आनन्द ! जुजु महासुदस्सनं थुम्ह गृहपतियागु परीक्षा यायेगु विचारं डुंगाय् च्वना गज्जानदीया विचया धारय् वना उम्ह गृहपतिरत्नयात थथे धाल—‘गृहपति ! जित लुंवह माल ।’ ‘महाराज ! डुंगायात छथाय् किनाराय् यंका बिज्याहुँ ।’ ‘गृहपति ! धन हे जित लुंवह माल ।’ आनन्द ! अनलि उम्ह गृहपतिरत्नं निपा ल्हातं लखय् थिया लुंवह जाःगु घः लिक्का जुजु महासुदस्सनयात धाल—‘महाराज ! छु थुलि गाःला ? छु थुलि दयेवं ज्या चले जुइला ? छु थुलि महाराज सन्तुष्ट जुया बिज्याला ? जुजु महासुदस्सनं धाल—‘गृहपति ! थुलि गात, थुलि दयेवं ज्या चले जुइ, थुलि सन्तुष्ट जुया ।’ आनन्द ! जुजु महासुदस्सनयात थुजाम्ह गृहपतिरत्न प्रकट जुल ।

८. परिणायकरत्न

११. “आनन्द ! अले हानं जुजु महासुदस्सनयात पण्डित, व्यक्त, मेधावी व स्वीकरणीय (वस्तु) यात स्वीकार व तोतेबहःगु (वस्तु) यात तोतेत समर्थम्ह परिणायकरत्न प्रकट जुल । वं जुजु महासुदस्सनयाथाय् वना

थये धाल—‘देव ! छपिसं चिन्ता कया बिज्याये मते, जि अनुशासन याये ।’ आनन्द ! जुजु महासुदस्सनयात थुजाम्ह परिणायकरत्न प्रकट जुल ।

“आनन्द ! जुजु महासुदस्सन थुपि न्हेता रत्नं सम्पन्नम्ह खः ।

६. प्यता ऋद्धिं सम्पन्नम्ह महासुदर्शन

१२. “आनन्द ! अले हानं जुजु महासुदस्सन प्यता ऋद्धिं सम्पन्नम्ह खः । छु छु प्यता ऋद्धि ?

(१) आनन्द ! जुजु महासुदस्सन मेपि मनुष्यपिनि आपालं अभिरूप, दर्शनीय, प्रिय, परम सौन्दर्यं दुम्ह खः । आनन्द ! जुजु महासुदस्सन थ्व हे न्हापांगु ऋद्धिं सम्पन्नम्ह खः । (२) आनन्द ! हानं जुजु महासुदस्सन दीर्घायु खः । मेपि मनुत स्वया तःसकं आपाः आयु दुम्ह खः । आनन्द ! जुजु महासुदस्सनया थ्व हे निगूगु ऋद्धिं सम्पन्नम्ह खः । (३) आनन्द ! हानं जुजु महासुदस्सन नीरोगी, म्हफुम्ह खः, मेपिये न तःसकं ख्वाउँम्ह न अति क्वागु समान प्रकृतिम्ह खः । आनन्द ! जुजु महासुदस्सन थ्व हे स्वंगूगु ऋद्धिं सम्पन्नम्ह खः । (४) आनन्द ! जुजु महासुदस्सन ब्राह्मण व गृहस्थीपिनि प्रिय, मनापम्ह खः । आनन्द ! गये काय्या बी ... खः, आनन्द ! थये हे जुजु महासुदस्सन चतुरङ्गिनी सेना ब्वना उद्यान भूमी वन । आनन्द ! उगु समय ब्राह्मण व गृहस्थीपि वया जुजुयात थये धाल—‘देव ! छपि निर्भय जुया बिज्याहुँ, जिमिसं छपिनिगु सदां सेवा याये ।’ आनन्द ! जुजु महासुदस्सनं नं सारथीयात धाल—‘सारथि ! छु हे भय मकासे रथ चले याना यंकि, छायांकि ब्राह्मण व गृहस्थीपि जिगु सदा रक्षा याइ ।’ आनन्द ! जुजु महासुदस्सन थ्व हे प्यंगूगु ऋद्धिं सम्पन्नम्ह खः । आनन्द ! जुजु महासुदस्सन थ्व हे प्यंगू ऋद्धिं सम्पन्नम्ह खः ।

१०. धर्म-प्रासाद व पुखू

१३. “आनन्द ! अनंलि जुजु महासुदस्सनया मन्य थये जुल—थ्व तालया विचय सच्छि सच्छि धनुष (हाकः) नापं पुखू दयके बिहमाल ।”

“आनन्द ! जुजु महासुदस्सनया उगु तालया विचय सच्छि सच्छि धनुष (हाकः) नापं पुखू दयके बिल । आनन्द ! उगु पुखुली प्यथी रंगया अःपाः दुगु खः, छथी अःपाः लुंयागु, छथी वह्यागु, छथी वैदूर्ययागु व छथी स्फटिकयागु खः ।

“आनन्द ! पुखुली प्यखें (दिशाय्) प्यथी रंगयागु त्वाथः दुगु खः—छथी त्वाथः लुंयागु, छथी वह्यागु, छथी वैदूर्ययागु व छथी स्फटिकयागु खः । लुंया त्वाथल्य् लुंया थां (हानं) वह्या सूचि (तःपी, कया बार, ल्यूने च्वनिगु सि ?) व छत खः । (अये हे) वह्यागु त्वाथल्य् वैदूर्ययागु थां व वैदूर्ययागु ... छत खः । वैदूर्ययागु त्वाथल्य् वैदूर्ययागु थां (हानं) स्फटिकयागु ... छत खः । स्फटिकयागु त्वाथल्य् स्फटिकयागु थां हानं वैदूर्ययागु ... छत खः । आनन्द ! थ्व पुखू नितं त्वाथ (फः) दुगु खः छतं त्वाथ लुंयागु व भेगु वह्यागु खः । लुंया फलय् लुंयागु थां व वह्या ... छत खः । वह्या फलय् वह्यागु थां व लुंया ... छत खः । अनंलि जुजु महासुदस्सनया मन्य थये जुल—‘थ्व पुखुली बांलागु स्वां पिये माल—उत्पल, पद्म, कुमुद, पुण्डरीकया स्वां पिना सकसिगु मन लय्ताय्के माल ।’ आनन्द ! जुजु महासुदस्सनं उगु पुखुली अजागु उत्पल, पद्म, कुमुद, पुण्डरीकया स्वां पीके बिल ।

१४. “आनन्द ! अनंलि जुजु महासुदस्सनया मनय् थये जुल—‘एव पुखू सिथय् मोल्हुइका बिइपि मनूत नियुक्त याये माल, थन वपित थुमिसं मोल्हुइका बिइ ।’ आनन्द ! जुजु महासुदस्सनं मोल्हुइका बिइपि मनूत नियुक्त यात । आनन्द ! अनंलि जुजुया मनय् थये जुल—‘एव पुखूसिथय् थुजागु दान (शाला) स्थापित याये माल, गुकिं अन्न माम्हसित अन्न, पेय (=पान) माम्हसित पेय, वस्त्र माम्हसित वस्त्र, सबारी माम्हसित सबारी, शय्या माम्हसित शय्या, मिसा माम्हसित मिसा, लुं माम्हसित लुं दान बिइगु खः । आनन्द ! जुजु महासुदस्सनं थुजागु दान स्थापित यात ।

१५. “आनन्द ! अनंलि ब्राह्मण व गृहस्थीपिसं आपालं धन उवना जुजु महासुदस्सनयाथाय् वना थये धाल—देव ! एव आपालं धन (जिमिसं) छपिनिगु सेवाय् हयागु खः, एव छपिसं स्वीकार याना बिज्याहूँ ।’ ‘म्वाल, जि नं आपालं धन धर्म व बलं कमाये याना तयागु दु, व दुगु हे खः । (यदि छलपोलपिनि योसा) बरु थनं हे मेगु धन कया यंका बिज्याहूँ ।’ जुजु महासुदस्सनं स्वीकार मयायेवं इपि छयाय्पाखे वना सल्हा यात—‘कीसं ह्ये धुनागु धनयात लित यंके बांमला, उकिं कीसं नं जुजु महासुदस्सनया निंति प्रासाद दयेका बिये माल ।’ इमिसं जुजुयाथाय् वना थये धाल—‘देव ! छपिनिगु निंति छगू प्रासाद दयेका बियेगु याये ।’ आनन्द ! जुजु महासुदस्सनं मौन भावं स्वीकार यात ।

१६. “आनन्द ! अनंलि शक्र देवेन्द्रं जुजु महासुदस्सनयागु चित्ति यात थःगु चित्तं सिइका देवपुत्र विश्वकर्मायात सःतल—‘हूँ, सौम्य विश्वकर्मा ! जुजुया निंति धर्मं धयागु प्रासाद दयेका ब्यु ।’ आनन्द ! देवपुत्र विश्वकर्मां नं ‘हवस्, भन्ते !’ धया शक्र देवेन्द्रयात लिसः बिया गथे बलबानम्ह पुरुषं कय्कू का तःगु ब्वह चकंकीथें अववा चक्रंगु ब्वह कय्कूकीथें त्रयस्त्रिंश देवलोकय् अन्तर्धान जुया जुजु महासुदस्सनया न्होनय् प्रकट जुल । आनन्द ! अनंलि देवपुत्र विश्वकर्मां जुजु महासुदस्सनयात थये धाल—‘देव ! धर्मं धयागु प्रासाद छपिनि निंति दयेका बिये माल ।’ आनन्द ! जुजु महासुदस्सनं मौन भावं स्वीकार याना बिज्यात ।

“आनन्द ! देवपुत्र विश्वकर्मां धर्मं धयागु प्रासाद दयेका बिल । आनन्द ! धर्म-प्रासादया पूर्व पश्चिम हाकः छगू योजन व उत्तर दक्षिण ब्याः बागू योजन दुगु खः । आनन्द ! धर्म-प्रासादया छेंया जाः स्वतें दुगु खः । व प्यथी रंग दुगु अःपां दना तःगु खः, छथी अःपाः लुंयागु, छथी अःपाः वह्यागु, छथी अःपाः वैदूर्ययागु, छथी अःपाः स्फटिकयागु खः ।

“आनन्द ! धर्म-प्रासादया प्यथी रंग दुगु चेप्यद्वल थां थना तःगु खः—छथी लुंयागु, छथी वह्यागु, छथी वैदूर्ययागु व छथी स्फटिकयागु । आनन्द ! धर्म-प्रासादय् प्यथी रंगयागु पी (पाता) ताना तःगु दु—छथी लुंयागु, छथी वह्यागु, छथी वैदूर्ययागु, छथी स्फटिकयागु ।

“आनन्द ! धर्म-प्रासादय् प्यथी रंगयागु नीप्यपु स्वाःने दु—छथी लुंयागु, छथी वह्यागु, छथी वैदूर्ययागु व छथी स्फटिकयागु स्वाःने । स्फटिकयागु थां थना तःगु खः, वैदूर्ययागु ... छत तया तःगु खः ।

“आनन्द ! ... प्यथी रंगयागु चेप्यद्वल कोठा दुगु खः । छथी कोठा लुंयागु, छथी कोठा वह्यागु, छथी कोठा वैदूर्ययागु व छथी कोठा स्फटिकयागु । लुंयागु कोठाय् वह्यागु पलंग तया तःगु खः । वह्यागु कोठाय् लुंयागु पलंग तया तःगु खः । वैदूर्ययागु कोठाय् (किसिया) दन्तयागु पलंग तया तःगु खः । स्फटिकयागु कोठाय् मसारगलयागु पलंग तया तःगु खः । लुंयागु कोठाय् लोखाय् वह्यागु ताल वृक्ष दयेका तःगु खः, उगु ताल वृक्ष लुंयागु हः व फल दुगु खः । ...

१७. “आनन्द ! अनंलि जुजु महासुदस्सनया मनय् थये जुल—‘जि ध्व तःधंगु द्वारय् न्हिनय् विहारया निति फुक्क लुंयागु छगू ताल-वन दयेके माल । आनन्द ! जुजु महासुदस्सनं न्हिनय् विहारया निति फुक्क लुंयागु छगू ताल-वन दयेके बिल । आनन्द ! धर्म-प्रासाद निते फलं चाहुइका तःगु खः, छते फः लुंयागु व छते फः बहयागु खः । लुंयागु फलय् लुंयागु थां व बहयागु फलय् बहयागु थां थना तःगु खः ।

१८. “आनन्द ! धर्म-प्रासाद निते गंमालां चाहुइका तःगु खः, ‘छथी लुंयागु व छथी बहयागु । लुंयागु जालमालाय् बहयागु गं व बहयागु जालमालाय् लुंयागु गं घाना तःगु खः । आनन्द ! फय्या ऊवकाय् सनेवं उप्पि गं न्याना बांलागु, रागेत्पादक ... सः पिहाँ बइगु खः । आनन्द ! उगु इलय् कुशावती राजधानी च्वंपि जुवाओ, अय्लागुलु, हानं हानं त्वनेगु इच्छा याइपि खः इपि थुजागु शब्द न्याना प्याखें हुला म्हिदिइगु जुया च्वन । आनन्द ! उगु प्रासाद (अतिकं थोइगुया कारणं) मिखां हे स्वये फइ मखुगु जुया च्वन, मिखा हे कने फइ मखुगु जुया च्वन । आनन्द ! गये वर्षाया अन्त मासय्, शरद् ऋतुया शुरुइ सुपाय् मदुगु आकाशय् च्वय् थीम्ह सूर्ययात स्वये मफइगु खः, मिखा हे कने मफइगु खः, आनन्द ! थये हे उगु धर्म-प्रासाद स्वयेव ... जुइ ।

१९. “आनन्द ! अनंलि जुजु महासुदस्सनया मनय् थये जुल—‘धर्म-प्रासादयागु न्होनय् धर्म धयागु पुख् दयेके माल ।’ जुजु महासुदस्सनं पुख् दयेके बिल । आनन्द ! धर्म पुख् पूर्वं पश्चिम हाकः छगू योजन, उत्तर दक्षिण व्याः बागू योजन दुगु खः । आनन्द ! उगु पुख् प्यथी रंगयागु अःपाः—छथी लुंयागु, छथी बहयागु, छथी वैदूर्ययागु, छथी स्फटिकयागु सिया तःगु खः ।

“आनन्द ! धर्म पुख्सी प्यथी रंगयागु नीप्यपु स्वाने दुगु खः । लुंयागु स्वाने, लु या थां थना तःगु खः ... पे० ... । पुख्था प्यखेरं स्वाथ (निते) दुगु खः ... पे० ... न्हेगु ताल पंक्ति चाहुइका तःगु खः, छगू तालपंक्ति लुंयागु ... लुंयागु तालय् लुंयागु ... उगु तालपंक्ति नं ... सः पिहाँ बइगु खः गये न्याता अङ्गं थुक्त वाजां ... सः पिहाँ बइगु खः । आनन्द ! उगु इलय् कुशावती राजधानी च्वंपि जुवाओ, अय्लागुलु, हानं हानं त्वनेगु इच्छा याइपि खः इपि थुजागु सः न्याना प्याखें हुला म्हिदिइगु जुया च्वन । आनन्द ! धर्म-प्रासाद व धर्म पुख् दयेके सिधयेवं जुजु महासुदस्सनं उगु समय दुपि भिभिपि श्रमण ब्राह्मण सकसितं सन्तुष्ट याना धर्म-प्रासादय् दुहाँ वन ।

प्रथम भाषणवार क्वच्चाल ।

११. ध्यान समापत्ति

२०. “आनन्द ! अनंलि जुजु महासुदस्सनया मनय् थये जुल—‘ध्व जिगु छु कर्मयागु फल खः छु कर्मयागु विपाक खः गुकि याना जि थुगु समयय् थुकथं समृद्ध महद्विक महानुभाव जुयागु खः ?’ आनन्द ! वयागु मनय् थये जुल—‘ध्व जिगु दान, दम, संयम—ध्व स्वता कर्मयागु फल खः, स्वता कर्मयागु विपाक खः गुकि जि थुगु समयय् थुकथं समृद्ध महद्विक महानुभाव जुयागु खः ।’

“आनन्द ! अनंलि जुजु महासुदस्सन गन महाव्यूह कूटागार दु अन वन । वना महाव्यूह कूटागारया लोखाय् दना ध्व उदान (=प्रीति बाक्य) प्रकट यात—‘काम वितर्कं तोति, व्यापाद वितर्कं तोति, विहिंसा वितर्कं तोति, काम वितर्कं लिच्यु, व्यापाद वितर्कं लिच्यु, विहिंसा वितर्कं लिच्यु ।’

२१. “आनन्द ! अनंलि जुजु महासुदस्सन महाव्यूह कूटागारस्य दुहां वना लुंयागु पलंगय् च्वना फम्तुना अनेक प्रकारया काम विषयं अलग जुया अनेक अकुशलं अलग जुया चित्तर्कं विचार युक्त जूगु विवेकजः प्रीति सुख दुगु प्रथम ध्यान प्राप्त याना च्वन । हानं चित्तर्कं विचारयात उपशान्त याना आद्यात्मिक सम्प्रसादयात चित्तय् एकाग्र याना चित्तर्कं विचार रहित समाधिजः प्रीति सुख दुगु द्वितीय ध्यान प्राप्त याना च्वन । हानं प्रीतिफल नं त्याग याना उपेक्षित जुया स्मृति सम्प्रजन्य जुया शारीरिक सुखानुभव याना च्वन । थुकियात आर्यपिसं ‘उपेक्षावान् स्मृतिवान् सुखपूर्वकं च्वनेगु’ धका धाइ । थुजागु तृतीयध्यान प्राप्त याना च्वन । हानं सुखयात नं त्याग याना दुःखयात नं त्याग याना पहिलां हे सौमनस्य दोर्मनस्यया अन्त याना सुख दुःख मदुगु स्मृति व उपेक्षा परिशुद्ध जूगु चतुर्थ ध्यान प्राप्त याना च्वन ।

२२. “आनन्द ! अनंलि जुजु महासुदस्सन महाव्यूह कूटागारं पिहां वया लुंयागु कोठाय् दुहां वना वहुयागु पलंगय् फय्तुना मैत्री सहगत चित्तयात छगु दिशाय्, निगूगु दिशाय्, स्वंगूगु दिशाय् तथा प्यंगूगु दिशाय् फैले याना च्वन । च्वय्, च्वय्, ब्यथां सकभनं थासय् न्यंकनं, सकतां प्रकारं सकल लोकय् मैत्री सहगत चित्तयात फैले याना च्वन । मैत्री विपुल चित्तयात, मैत्री सहगत (महान) चित्तयात, मैत्री अप्रमाण चित्तयात, अवैरी, अब्यापध्य चित्तयात फैले याना च्वन । करुणा सहगत चित्तयात ... पे० ... मुदिता सहगत चित्तयात ... पे० ... उपेक्षा सहगत चित्तयात छगु दिशाय्, निगूगु दिशाय्, स्वंगूगु दिशाय् तथा प्यंगूगु दिशाय् फैले याना च्वन । च्वय्, च्वय्, ब्यथां सकभनं थासय् न्यंकनं, सकतां प्रकारं सकल लोकय् उपेक्षा सहगत चित्तयात फैले याना च्वन । उपेक्षा विपुल चित्तयात, उपेक्षा सहगत (महान) चित्तयात, उपेक्षा अप्रमाण चित्तयात अवैरी, अब्यापध्य चित्तयात फैले याना च्वन ।

१२. चेप्यद्वल नगर

२३. “आनन्द ! जुजु महासुदस्सनयाके कुशावती राजधानी प्रमुख चेप्यद्वल नगर दुगु खः, धर्म प्रासाद प्रमुख चेप्यद्वल प्रासाद दुगु खः, महाव्यूह कूटागारं प्रमुख चेप्यद्वल कूटागार दुगु खः । लुं, वह, (किसि) वन्त, हीराया ... तहागु सै दुगु लासा, तुयूगु ऊनयागु लासा, स्वांया बुत्ता दुगु लासा, कदलि मृग छंयगुया लासा, ... निखेरं ह्याउँगे फुंगा दुगु चेप्यद्वल पलंग दुगु खः, वयाके लुंयागु तिसां छायेपियातगु ध्वांय् दुगु, लुंयागु जालि छायेपियातःपि उपोसथ नागराज प्रमुख चेप्यद्वल किसि दुगु खः । लुंयागु तिसां छायेपियातगु ध्वांय् दुगु, लुंयागु जालि छायेपियातःपि बलाहक अश्वरत्न प्रमुख चेप्यद्वल सल दुगु खः । सिंह चर्म, व्याघ्र चर्म, चितुवाया छपगु व दुशाला लाया तःगु लुंया तिसां छायेपियातगु लुंयागु ध्वांय् दुगु, लुंयागु जालि छायेपियातगु वंजयन्त रथ प्रमुख चेप्यद्वल रथ दुगु खः । मणिरत्न प्रमुख चेप्यद्वल रत्न दुगु खः । सुभद्रादेवी प्रमुख चेप्यद्वल मिस्त दुगु खः । गृहपतिरत्न प्रमुख चेप्यद्वल रत्न दुगु खः । परिणायकरत्न प्रमुख चेप्यद्वल क्षत्रियत दुगु खः । कँय्या गं घाना तःपि, गां न्ययेकातःपि, दुरू बिइपि चेप्यद्वल सा दुगु खः । वयाके क्षीम, कपाय् कौषेय (रेशम, कसाः ?) व ऊनयागु मिहिनगु चेप्यद्वल वस्त्र दुगु खः । चेप्यद्वल भु (देमा, थलवल) दुगु खः, गुकी सुथय् न्हिनय् भोजन तथा ह्दगु खः ।

२४. “आनन्द ! उगु समयय् जुजु महासुदस्सनयाके चेप्यद्वल किसि दुगु खः गुपि सुथय् न्हिनय् (जुथुयागु) सेवाय् बहपि खः । आनन्द ! अनंलि जुजुया मनय् थथे जुल—‘थुपि जिमि चेप्यद्वल किसित सुथय् न्हिनय् जिमु सेवाय् बहपि खः । अनंलि थुपि सच्छि सच्छि दँ दयेका जक पीनिद्व पीनिद्व (जक) किसित न्हिमे जेगु

यायेत वा ।' आनन्द ! अनंलि जुजु महासुदस्सनं परिणायकरत्तयात सम्बोधन यात—'सौम्य परिणायकरत्त ! थुपि चेप्यद्वल किसित ण्हि ण्हि सुथय् ण्हिनय् सेवाया निति वया च्वन, आःवल्लि थुपि सच्छि सच्छि दे दयेका जक पीनिद्व पीनिद्व किसित जिगु सेवा यायेत वा ।' आनन्द ! 'हवस्, देव !' धया परिणायकरत्तं जुजु महासुदस्सनयात लिसः बिल । आनन्द ! अनंलि सच्छि सच्छि दे लिपा जक पीनिद्व पीनिद्व किसि जुजु महासुदस्सनयागु सेवा यायेत वनेगु यात ।

१३. सुभद्रादेवी जुजुयाथाय्

२५. "आनन्द ! आपालं आपाः वर्षं लिपा सुभद्रा (सुभद्रा) देवीयात थथे जुल—“जुजु महासुदस्सनयात मखनागु आपालं समय दत । उकिं जुजु महासुदस्सनयाथाय् वने माल ।” आनन्द ! अनंलि सुभद्रादेवीं मिसापित सःतल—“हे सखीपि ! वा, मोल्हु, म्हासुगु वस्त्रं पुं । आपालं दिनंनिसें जुजु महासुदस्सनयात खनागु मडुनि । जुजु महासुदस्सनया दर्शन यायेत नुं ।” आनन्द ! अनंलि उपि मिसात सुभद्रादेवीयागु खं न्यना मोल्हुया म्हासुगु वस्त्रं पुना सुभद्रादेवीयाथाय् वन । आनन्द ! अनंलि सुभद्रादेवीं परिणायकरत्तयात आमन्त्रणा यात—“सौम्य परिणायकरत्त ! चतुरङ्गिणी सेना तयार या । आपालं दिनंनिसें जुजु महासुदस्सनयात खंगु मडुनि । जुजु महासुदस्सनयागु दर्शनया निति वने माल ।” आनन्द ! अनंलि 'हवस्' धया परिणायकरत्तं सुभद्रादेवीयागु खं न्यना चतुरङ्गिणी सेना तयार याना सुभद्रादेवीयात 'चतुरङ्गिणी सेना तयार याये धुन आः छलपोलं स्वया याना बिज्याहुं' धया सूचं बिल । आनन्द ! अनंलि चतुरङ्गिणी सेना व उपि मिसात व्वना सुभद्रादेवी गन धर्म-प्रासाद खः अन वन । अन वना धर्म-प्रासाद गया गन महाव्यूह कूटागार खः अन वन । अन वना महाव्यूह कूटागारयागु लोखा बाह उवना दना च्वन । आनन्द ! अनंलि सःताया महाव्यूह कूटागारं पिहाँ वबले जुजु महासुदस्सनं सुभद्रादेवी लोखा बाह उवना दना च्वंगु खन । खना सुभद्रादेवीयात जुजु महासुदस्सनं घाल—'देवी ! थन हे च्वं । दुहाँ वये मते ।' आनन्द ! अनंलि जुजु महासुदस्सनं सुं छम्ह मनूयात सःतल—'हे मनू ! महाव्यूह कूटागारं सुवर्णमय आसन हया सुवर्णमय तालवनय् लाया व्यु ।' "हवस्, देव !" धया वं आसन हया लुंयागु तालवनय् आसन लाया बिल । आनन्द ! अनंलि जुजु महासुदस्सन जबं चुया सिंहशय्या याना तुतिया खोनय् तुति तथा स्मृति तथा ग्वतुल ।

२६. "आनन्द ! अनंलि सुभद्रादेवीयागु मनन् थथे जुल—“जुजु महासुदस्सनयागु इन्द्रिय प्रसन्न जुया च्वन । छविवर्णं परिशुद्ध जुया च्वन । जुजु महासुदस्सन परलोक मजुइमा ।' थुलि विचा याना जुजु महासुदस्सनयात थथे बिल्लि यात—

“देव ! छलपोलया चेप्यद्वल नगर दु गुकी मध्ये कुशावती नगर प्रमुख खः । देव ! थुकी अनुराग (छन्द) तथा म्वायेगुली आशा तथा बिज्याहुं । देव ! छलपोलया थुपि चेप्यद्वल प्रासाद दु गुकी मध्ये 'धर्म-प्रासाद' प्रमुख खः । देव ! थुकी अनुराग तथा म्वायेगुली आशा तथा बिज्याहुं । देव ! छलपोलया थुपि चेप्यद्वल कूटागार दु गुकी मध्ये 'महाव्यूह कूटागार' प्रमुख खः । देव ! थुकी अनुराग तथा म्वायेगुली आशा तथा बिज्याहुं । देव ! छलपोलया निखेरं फुंगा दुगु लुंयागु पलंग आदि थुपि चेप्यद्वल आसन दु । देव ! थुकी अनुराग तथा म्वायेगुली आशा तथा बिज्याहुं । देव ! छलपोलया थुपि लुंयागु तिसां छायेपिया तःपि चेप्यद्वल किसित दु गुकी मध्ये 'उपोसथ किसि' प्रमुख खः । देव ! थुकी अनुराग तथा म्वायेगुली आशा तथा बिज्याहुं । देव ! छलपोलया थुपि लुंयागु तिसां छायेपिया तःपि सलत दु गुकि मध्ये 'बलाहक अश्वराज' प्रमुख खः । देव !

शुकी अनुराग तथा म्वायेगुली आशा तथा बिज्याहुँ । देव ! छलपोलया थुपि सिंह चर्म ... आदि तथातगु चेप्यद्वल रथ दु गुकी मध्ये वैजयन्त रथ प्रमुख खः । देव ! शुकी अनुराग तथा म्वायेगुली आशा तथा बिज्याहुँ । देव ! छलपोलया थुपि चेप्यद्वल मणिरत्न दु गुकी मध्ये 'मणिरत्न' प्रमुख खः । देव ! शुकी अनुराग तथा म्वायेगुली आशा तथा बिज्याहुँ । देव ! छलपोलया थुपि चेप्यद्वल मिसापि दु गुपि मध्ये 'स्त्रीरत्न' प्रमुख खः । देव ! शुकी अनुराग तथा म्वायेगुली आशा तथा बिज्याहुँ । देव ! छलपोलया थुपि चेप्यद्वल गृहपति दु गुपि मध्ये 'गृहपति-रत्न' प्रमुख खः । देव ! शुकी अनुराग तथा म्वायेगुली आशा तथा बिज्याहुँ । देव ! छलपोलया थुपि चेप्यद्वल क्षत्रिय अनुयायीपि दु गुपि मध्ये 'परिणायकरत्न' प्रमुख खः । देव ! शुकी अनुराग तथा म्वायेगुली आशा तथा बिज्याहुँ । देव ! छलपोलया थुपि कोटि कोटि सहस्र रेशमया, कपायया व ऊनया वस्त्र दु । देव ! शुकी अनुराग तथा म्वायेगुली आशा तथा बिज्याहुँ । देव ! छलपोलया थुपि कोटि कोटि सहस्र रेशमया, कपायया व ऊनया वस्त्र दु । देव ! शुकी अनुराग तथा म्वायेगुली आशा तथा बिज्याहुँ । देव ! छलपोलया चेप्यद्वल भु (देमाः) दु गुगु सुय्य बहनि छपिन्थाय्य हइगु खः । देव ! शुकी अनुराग तथा म्वायेगु आशा तथा बिज्याहुँ ।

२७. "आनन्द ! थये धायेवं जुजु महासुदस्सनं सुभद्देवीयात थये धाल—“देवी ! आपालं समय तक छं जित प्रेमपूर्वक व्यवहार यागु खः । परन्तु छं थौं अन्तिम अवस्थाय जित मयेक व्यवहार यात ।”

“देव ! गुकथं जि व्यवहार याये मालले ?”

“देवी ! छं थये जित व्यवहार याः—

“देव ! फुक्क यःगु, मनापगुलि नानाभाव (वियोग), विनाभावं अलग जुइमाः । देव ! उकि छलपोल आशा तथा सिना बिज्याये मते । आशा तथा सीपिनि दुःख जुइ, आशा तथा सीपिनि निन्दा जुइ । देव ! छलपोलया चेप्यद्वल नगर दु गुकी मध्ये 'कुशावती' नगर प्रमुख खः । देव ! शुकी आशा तोता बिज्याहुँ, म्वायेगुली आशा तोता बिज्याहुँ । देव ! छलपोलया चेप्यद्वल प्रसाद दु गुकी मध्ये 'धर्म-प्रासाद' प्रमुख खः । देव ! शुकी आशा तोता बिज्याहुँ, म्वायेगुली आशा तोता बिज्याहुँ । देव ! छलपोलया चेप्यद्वल कूटागार दु गुकी मध्ये 'महाव्यूह कूटागार' प्रमुख खः । देव ! शुकी आशा तोता बिज्याहुँ, म्वायेगुली आशा तोता बिज्याहुँ । देव ! छलपोलया चेप्यद्वल निखेरं फुंगा दुगु पलंग दु । देव ! शुकी आशा तोता बिज्याहुँ, म्वायेगुली आशा तोता बिज्याहुँ । देव ! छलपोलया चेप्यद्वल लुंयागु तिसां छाप्पिया तःपि किसित दु गुकी मध्ये 'उपोसथ किसि' प्रमुख खः । देव ! शुकी आशा तोता बिज्याहुँ, म्वायेगुली आशा तोता बिज्याहुँ । देव ! छलपोलया चेप्यद्वल लुंयागु तिसा छाप्पिया तःपि सलत दु गुकी मध्ये 'बलाहक सल' प्रमुख खः । देव ! शुकी आशा तोता बिज्याहुँ, म्वायेगुली आशा तोता बिज्याहुँ । देव ! छलपोलया चेप्यद्वल ... रथत दु गुकी मध्ये 'वैजयन्त रथ' प्रमुख खः । देव ! शुकी आशा तोता बिज्याहुँ, म्वायेगुली आशा तोता बिज्याहुँ । देव ! छलपोलया चेप्यद्वल मणिरत्न दु गुकी मध्ये 'मणिरत्न' प्रमुख खः । देव ! शुकी आशा तोता बिज्याहुँ, म्वायेगुली आशा तोता बिज्याहुँ । देव ! छलपोलया चेप्यद्वल मिसात दु गुपि मध्ये 'स्त्रीरत्न' प्रमुख खः । देव ! शुकी आशा तोता बिज्याहुँ, म्वायेगुली आशा तोता बिज्याहुँ । देव ! छलपोलया चेप्यद्वल गृहपति दु गुपि मध्ये 'गृहपतिरत्न' प्रमुख खः । देव ! शुकी आशा तोता बिज्याहुँ, म्वायेगुली आशा तोता बिज्याहुँ । देव ! छलपोलया चेप्यद्वल क्षत्रिय दु गुपि मध्ये 'परिणायकरत्न' प्रमुख खः । देव ! शुकी आशा तोता बिज्याहुँ, म्वायेगुली आशा तोता बिज्याहुँ । देव ! छलपोलया चेप्यद्वल सा दु, वस्त्रत दु । देव ! शुकी आशा तोता बिज्याहुँ, म्वायेगुली आशा तोता बिज्याहुँ । देव ! छलपोलया चेप्यद्वल भु (देमाः) दु गुगु सुय्य बहनि छपिन्थाय्य हइगु खः । देव ! शुकी आशा तोता बिज्याहुँ, म्वायेगुली आशा तोता बिज्याहुँ ।

२८. “आनन्द ! यथे धायेवं सुभदादेवीं खवया मिखां खवि स्वस्व वयेकल । आनन्द ! अनंलि मिखाय् खवि हुहुं सुभदादेवीं जुजु महासुदस्सनयात यथे धाल—“देव ! फुक्व यःगु प्रिय वस्तुकं वियोग जुइमाः जलग जुइमाः । देव ! थुकी आशा तया सिना बिज्याये मते । आशा सहित सीम्हसित दुःख जुइ, आशा तया सीम्हसियात निन्दा जुइ । देव ! छलपोलया चेप्यद्वल नगर दु गुकी मध्ये ‘कुशावती’ नगर प्रमुख खः ... पे० ... देव ! छलपोलया चेप्यद्वल भु दु गुगु सुथय् बहनि छपिथाय् हइगु खः । देव ! थुकी आशा तोता बिज्याहुं, म्वायेगुली आशा तोता बिज्याहुं ।

१४. सङ्कारया अनित्यभाव

२९. “आनन्द ! अनंलि पलख जायेवं जुजु महासुदस्सनया मृत्यु जुल । आनन्द ! गथे गृहपति वा गृहपतिपुत्रयात साः साःगु भोजन याये धुंका भत्तसम्मद (नथे धुंका जां काःगु) जुइगु खः अथे हे जुजु महासुदस्सनयात (सिइ न्हो) मरणान्तिक वेदना जुल । आनन्द ! जुजु महासुदस्सन सिना सुगति प्राप्त जुया ब्रह्मलोकय् उत्पन्न जुल । आनन्द ! जुजु महासुदस्सनं चेप्यद्वल वर्षं तक मचातेगु कासा म्हितल, चेप्यद्वल वर्षं तक युवराज जुल; चेप्यद्वल वर्षं तक राज्य यात, चेप्यद्वल वर्षं तक ... गृहस्थ जुया धर्म-प्रासादय् ब्रह्मचर्यं व्रत पालन यात । चतुर्ब्रह्मविहारीया साधना याना शरीर तोता सिइ धुंका ब्रह्मलोकय् उत्पन्न जुल ।

३०. “आनन्द ! लाःसा छंगु मती जुजु महासुदस्सन उगु समयय् सु मेम्ह जुजु जुइ द्रका च्वनी, आनन्द ! छं यथे मती तये मते । जि हे उगु समयय् जुजु महासुदस्सन खः । जिगु हे उप्पि कुशावती राजधानी प्रमुख चेप्यद्वल नगर खः ... पे० ... जिगु हे चेप्यद्वल भु खः गुगु सुथय् बहनि जिथाय् हइगु खः ।

३१. “आनन्द ! उगु समयय् चेप्यद्वल नगरय् व हे कुशावती नगर राजधानी खः गन जि च्वना च्वनागु खः । आनन्द ! उगु समयय् चेप्यद्वल प्रासादय् व हे धर्म-प्रासाद खः गन जि च्वना च्वनागु खः । आनन्द ! उगु समयय् व हे चेप्यद्वल महाव्यूह कूटागार खः गन जि च्वना च्वनागु खः । आनन्द ! उगु समयय् व हे चेप्यद्वल निखेरं फुंगा दुगु पलंग खः गुगु जि परिभोग यानागु खः । आनन्द ! उगु समयय् व हे चेप्यद्वल ... उपोसथ किसि प्रमुख किसित खः गुप्पि जिके दुगु खः । आनन्द ! उगु समयय् व हे चेप्यद्वल बलाहक सल प्रमुख सलत खः गुप्पि जिके दुगु खः । आनन्द ! उगु समयय् व हे चेप्यद्वल वैजयन्त रथ प्रमुख रथत खः गुप्पि जिके दुगु खः । आनन्द ! उगु समयय् व हे चेप्यद्वल मणिरत्न प्रमुख मणिरत्न खः गुप्पि जिके दुगु खः । आनन्द ! उगु समयय् व हे चेप्यद्वल स्त्रीरत्न प्रमुख स्त्रीरत्न खः गुप्पि जिके दुगु खः । आनन्द ! उगु समयय् व हे चेप्यद्वल गृहपतिरत्न प्रमुख गृहपति खः गुप्पि जिके दुगु खः । आनन्द ! उगु समयय् व हे चेप्यद्वल क्षत्रिय प्रमुख परिणायकरत्न खः गुप्पि जिके दुगु खः । आनन्द ! उगु समयय् व हे चेप्यद्वल सात दुगु खः, वस्त्रत दुगु खः । आनन्द ! उगु समयय् व हे चेप्यद्वल भु दुगु खः गुगु सुथय् बहनि जिथाय् हइगु खः ।

३२. “आनन्द ! स्व, थुप्पि फुक्व संस्कार क्षीण जुया वन, निरुद्ध जुया वन, विपरित्त (=हिला वन) जुल । आनन्द ! यथे हे फुक्व संस्कार अनित्य खः । आनन्द ! यथे हे फुक्व संस्कार अध्रुव खः । आनन्द ! यथे हे फुक्व संस्कार विश्वास याये अयोग्य खः । आनन्द ! उक्कि संस्कारया इच्छा व्यर्थ खः, उकी राग यायेगु व्यर्थ खः; उकी आसक्त जुइगु व्यर्थ खः । आनन्द ! जि स्यू, थ्व हे थासय् जिगु खुको (न्हापा) मृत्यु जुइ धुंकागु दु—(न्हापा खुको तक) धार्मिक, धर्मराजा चतुर्द्विप विजेता, जनपदय् स्थिरता याम्ह (प्रख्यातम्ह), शान्ति स्थापक न्ह्येगु रत्नं युक्तम्ह चक्रवर्ती जुजु जुये धुन । थ्व थन न्ह्येकोगुबार थन जिगु शरीरपात जुया च्वन ।

आनन्द ! जि देव सहित सकल लोक्य भ्रमण ब्राह्मण सहित लोक्य गनं मेथाय् थाय् मखना, गन तथागत क्याकोगुबार नं शरीर तोता बिज्याइ ।”

भगवानं थये आज्ञा जुया बिज्यात । सुगतं थये आज्ञा जुया अनं लिपा थये आज्ञा जुया बिज्यात—

“संस्कार वस्तु फुक्क निश्चय नं अनित्य खः,
उत्पन्न जुया व्यय जुया वनिगु स्वभाव खः,
उत्पन्न जुया नाश जुया वनिगु स्वया नं,
शान्तगु (निर्वाण) हे सुख खः ।”

महासुदस्सन-सुत्त कवचालं ।

१८. जनवसभ-सुत्त

१. आनन्दं भगवानयाके मगधयापिनिगुबारे न्यंगु

१. थये जि न्यना । छगू समयय् भगवान् नातिका (नादिका) या गिजकावसथय् विहार याना बिज्याना च्वन । उगु समयय् भगवान् चाचाहिला जनपद जनपदय् चारिका यायां न्हापा सीनावपि मनूतयगु गतिया व्याकरण याना बिज्याना च्वन—‘काशी, कोशल, वज्जी (वृजि), मल्ल, चेति, वत्स, कुरू, पञ्चाल, मत्स्य व सूरसेनय्—फलानाम्ह फलानाथासय्, फलानाम्ह फलानाथासय् उत्पन्न जुल । नातिका गांयापि न्येम्हं मयाक परिचारकपि (बुद्ध, धर्म व सङ्घया सेवा याःपि) अतीतकालय् सीना अवरभागीय संयोजन क्षय याःगु कारणं औपपातिक (देवता) जुया थुगु लोकय् हानं गुबलें वये म्वाःपि जुया अनं हे परिनिर्वाण प्राप्त याइ । नातिका गांयापि ग्वीम्हं मयाक परिचारकपि अतीतकालय् स्वंगू बन्धन क्षय याःगु कारणं राग, द्वेष व मोह छ्वासुगु कारणं सकृदागामी जुल—इपि छकलं छक जक थ्व लोकय् वया थःगु फुक्क दुःखया अन्त याइ । नातिका गांयापि न्यासलं मयाक परिचारकपि स्वंगू बन्धन क्षय याःगु कारणं स्रोतापन्न जूपि जुल; आः इपि हानं कुतुं वनी मखुत, इपि निश्चिन्त सम्बोधि परायणपि जुल ।’

२. नातिकायापि परिचारकपिसं नं ताल—“भगवान् चाचाहिला जनपद जनपदय् चारिका यायां न्हापा सीनावपि मनूतयगु गतिया व्याकरण याना बिज्याना च्वन—‘काशी, कोशल, वज्जी, मल्ल, चेति, वत्स, कुरू, पञ्चाल, मत्स्य व सूरसेनय्—फलानाम्ह फलानाथाय्, फलानाम्ह फलानाथाय् उत्पन्न जुल । नातिका नांयापि न्येम्हं मयाक परिचारकपि अतीतकालय् सीना अवरभागीय संयोजन क्षय याःगु कारणं औपपातिक जुया थुगु लोकय् हानं गुबलें वये म्वाःपि जुया अनं हे परिनिर्वाण प्राप्त याइ । नातिका गांयापि ग्वीम्हं मयाक परिचारकपि अतीतकालय् स्वंगू बन्धन क्षय याःगु कारणं राग, द्वेष व मोह छ्वासुगु कारणं सकृदागामी जुल—इपि छकलं छक जक थ्व लोकय् वया थःगु फुक्क दुःखया अन्त याइ । नातिका गांयापि न्यासलं मयाक परिचारकपि स्वंगू बन्धन क्षय याःगु कारणं स्रोतापन्न जूपि जुल; आः इपि हानं कुतुं वनी मखुत, इपि निश्चिन्त सम्बोधिपरायणपि जुल’ । थुगु खें सिया नातिकायापि परिचारकपि तःसकं प्रमुदित, प्रीति व सौमनस्य जुया भगवानं याना बिज्यागु व्याकरण न्यना तःसकं लय्ताल ।”

३. आयुष्मान् आनन्दं ताल—“भगवान् चाचाहिला जनपद जनपदय् चारिका यायां न्हापा सीना वपि मनूतयगु गतिया व्याकरण याना बिज्याना च्वन—‘काशी, कोशल ... पे० ... इपि निश्चिन्त सम्बोधिपरायणपि जुल’ । थुगु खें सिया नातिकायापि परिचारकपि तःसकं प्रमुदित, प्रीति व सौमनस्य जुया भगवानं याना बिज्यागु व्याकरण न्यना तःसकं लय्ताल ।

४. अनंलि आयुष्मान् आनन्दयात थये जुल—‘थुपि अंग मगधयापि परिचारकपि नं अतीतकालय् सीना वन । अतीतकालय् अंग व मगधयापि सीना वपि परिचारकपि अंग व मगध हे शून्यथे जुया च्वन । इपि नं बुद्धप्रति प्रसन्नपि खः, धर्मप्रति प्रसन्नपि खः, सङ्घप्रति प्रसन्नपि खः, शील नं पूरा याःपि खः । अतीतकालय् सीना वपि थुपि मनूतय्गुबारे कया भगवानं छुं नं आज्ञा जुया बिज्यागु महु । थुगुबारे नं आज्ञा जुया बिज्याःसा बांलाइ, थुकि याना आपालं मनूत श्रद्धालु जुइ, सुगति प्राप्त जुइ । मगधराजा सेनिय बिम्बिसार नं छम्ह धार्मिक, धर्मराजा, ब्राह्मण व गृहस्थीपिनिगु तथा नगर व जनपदयागु हित याःम्ह खः । सकसिनं वयागु प्रशंसा याः—‘वसपोल थुजाम्ह धार्मिक धर्मराजा जुया च्वन, मनूतय्त्त सुखी याना थः सीना वन ।’ उम्ह धार्मिक धर्मराजायागु राज्यय् कीपि नं सुखपूर्वक विहार याना च्वना । व नं बुद्ध ..., धर्म ... व सङ्घप्रति प्रसन्नम्ह खः, शील नं पूरा याम्ह खः । अळ मनूतय्त्सं थये नं धाः—सी त्यय्का तक नं मगधराजा सेनिय बिम्बिसारं भगवानयागु हे यशकीर्तन (गुणगान) याना सिना वन । भगवानं न्हापा सीम्ह उम्हसियागुबारे छुं व्याकरण याना बिज्यागु महु । वयागुबारे नं व्याकरण याना बिज्याःसा बांलाइ; थुगु खँ न्यना आपालं मनूत श्रद्धालु जुइ, सुगति प्राप्त याइ । भगवानया सम्बोधि नं मगध देशय् हे जूगु खः । भगवानया सम्बोधि मगध देशय् हे जूगु जूसां नं भगवानं न्हापा सीना वपि मगधयापि परिचारकपिनिगु उत्पत्तियाबारे छाया व्याकरण याना बिमज्यात जुइ ! यदि भगवानं न्हापा सीना वपि मगधयापि परिचारकपिनिगु उत्पत्तियाबारे व्याकरण याना बिमज्यात धाःसा मगधयापि परिचारकपि दुःखी जुइ; दुःखी जूपि मगधयापि परिचारकपिनि निति भगवानं छाया व्याकरण याना बिमज्यागु जुइ ?”

५. याकचा च्वना थये विचार याना च्वम्ह आयुष्मान् आनन्द चा फ्वचालेवं सुथ न्हापानं दना गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु, अन वना भगवानयात अभिवादन याना छसे लिक्क फेतुत । छसे लिक्क फेतुना च्वम्ह आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात थये बित्ति यात—“भन्ते ! जि न्यना—भगवान् चाचा हिला जनपद जनपदय् चारिका यायां न्हापा सीना वपि मनूतय्गु गतिया व्याकरण याना बिज्याना च्वन—‘काशी, कोशल, वज्जी, मल्ल, केत्ति, वत्स, कुरू, पञ्चाल, मत्स्य व सूरसेनय्—फलानाम्ह फलानाथासय्, फलानाम्ह फलानाथासय् उत्पन्न जुल । नातिका गांयापि न्येम्हं मयाक परिचारक अतीतकालय् सीना अवरभागीय संयोजन क्षय याःगु कारणं औपपातिक जुया थुगु लोकय् हानं गुबले वये म्वाःपि जुया अनं हे परिनिर्वाण प्राप्त याइ । नातिका गांयापि न्हीम्हं मयाक परिचारक अतीतकालय् स्वंगू बन्धन क्षय याःगु कारणं राग, द्वेष व मोह छावासुगु कारणं सक्कागामी जुल—इपि छकलं छक जक थव लोकय् वया थःगु फुक्क दुःखया अन्त याइ । नातिका गांयापि न्यासलं मयाक परिचारक स्वंगू बन्धन क्षय याःगु कारणं स्रोतापन्न जूपि जुल; आः इपि हानं कुतुं वनी मखुत, इपि निश्चिन्त सम्बोधि परायणपि जुल । थुगु खँ सिया नातिकायापि परिचारकपि तःसकं प्रमुदित, प्रीति व सोमनस्य जुया भगवानं याना बिज्यागु व्याकरण न्यना तःसकं लय्ताल । भन्ते ! थुपि अंग मगधयापि परिचारकपि नं अतीतकालय् सीना वन । अतीतकालय् सीना वपि अंग व मगधयापि परिचारकपि अंग व मगध हे शून्यथे जुया च्वन । इपि नं बुद्ध ..., धर्म ... व सङ्घप्रति प्रसन्नपि खः, शील नं पूरा याःपि खः । अतीतकालय् सीना वपि थुपि मनूतय्गुबारे कया छुं नं आज्ञा जुया बिज्यागु महु । थुगुबारे नं आज्ञा जुया बिज्याःसा बांलाइ, थुकि याना आपालं मनूत श्रद्धालु जुइ, सुगति प्राप्त जुइ । मगधराजा सेनिय बिम्बिसार नं छम्ह धार्मिक, धर्मराजा, ब्राह्मण व गृहस्थीपिनिगु तथा नगर व जनपदयागु हित याःम्ह खः । सकसिनं वयागु प्रशंसा या—‘वसपोल थुजाम्ह धार्मिक धर्मराजा जुया च्वन, मनूतय्त्त सुखी याना थः सीना वन ।’ उम्ह धार्मिक धर्मराजायागु राज्यय् कीपि नं सुखपूर्वक विहार याना च्वना । व नं बुद्ध ..., धर्म ... व सङ्घप्रति प्रसन्नम्ह खः, शील नं पूरा याम्ह खः । अळ मनूतय्त्सं थये नं धाः—सी त्यय्का तक नं मगधराजा सेनिय बिम्बिसारं भगवानयागु हे यशकीर्तन याना सिना वन । भगवानं न्हापा सीम्ह उम्हसियागुबारे छुं व्याकरण याना बिज्यागु महु । वयागुबारे नं व्याकरण याना बिज्याःसा बांलाइ; थुगु खँ न्यना

आपांलं मनूतं श्रद्धालुं जुह, सुगतिं प्राप्तं याह । भन्ते ! भगवानया सम्बोधि नं मगध देशय् हे जूगु खः । भगवानया सम्बोधि मगध देशय् हे जूगु जूसां नं भगवान् न्हापा सीना वंषि मगधयापि परिचारकपिनिगु उत्पत्तिमा-
बारे छाय् व्याकरण याना बिमज्यानागु ? भन्ते ! भगवान् न्हापा सीना वंषि मगधयापि परिचारकपिनिगु उत्पत्तिमाबारे व्याकरण याना बिमज्यात धाःसा मगधयापि परिचारकपि दुःखी जुह, दुःखी जूषि मगधयापि परिचारकपिनि निति भगवान् छाय् व्याकरण याना बिमज्यानागु खः ?

मगधयापि परिचारकपिनिगुबारे कया भगवानया सन्मुखे बुलि खँ न्यंका आयुष्मान् आनन्द आसवन्त्तमा भगवानयात अभिवादनं व प्रदक्षिणा याना लिहाँ वन ।

२. जनवसभ देवपुत्रयागु प्रकट

६. अनंलि आयुष्मान् आनन्द लिहाँ वनेवं पलछ लिपा भगवान् पूर्वाह्न समयय् चीवर-पात्र धारण याना नातिकाय् पिण्डपात्रया निति बिज्यात । नातिकाय् पिण्डपात्र बिज्याये धुनेवं पिण्डपात्र याना लिहाँ बिज्याना भोजन सीधय्का तुति सिला गिञ्जकावसथ विहारय् दुहाँ बिज्याना लायातःगु आसनय् फेतुना बिज्यात । वसपोलं मगधयापि परिचारकपिनिगुबारे सीकेत एकचित्त याना—“इमिगु गति व अभिसम्पराय स्वया बिज्यात । मगधयापि परिचारकपिनि गजागु गति गजागु अभिसम्परायय् ध्यना चवन धयागु सकतां खँ भगवान् सिइका बिज्यात । अनंलि सन्ध्या इलय् ध्यानं दना गिञ्जकावसथ पिहाँ बिज्याना विहारया किचलय् लायातःगु आसनय् फेतुना बिज्यात ।

७. अनंलि आयुष्मान् आनन्द गन भगवान् बिज्याना चवंगु दु, अन वना भगवानयात अभिवादन याना छबे लिक्क फेतुत । छबे लिक्क फेतुना चवंगु आयुष्मान् आनन्द भगवानयात थये बिन्ति यात—“भन्ते ! भगवान् उपशान्त खने दु, भगवानयागु मुखवर्ण आभा प्रकाश दुगुयँ इन्द्रियत प्रफुल्ल खने दु । भन्ते ! भगवान् भी तःसकं शान्तिपूर्ण विहारय् बिज्याना चवंगुयँ चव ।”

“आनन्द ! जिगु न्होने मगधयापि परिचारकपिनिगुबारे न्यंका छ वन । अनंलि जि नातिकाय् पिण्डपात्र वना पिण्डपात्र याना लिहाँ वया भोजन सिधयेवं तुति सिला गिञ्जकावसथ विहारय् दुहाँ वना लायातःगु आसनय् फेतुना । जि मगधयापि परिचारकपिनिगुबारे सीकेत एकचित्त याना— इमिगु गति व अभिसम्पराय स्वया । आनन्द ! मगधयापि परिचारकपिनि गजागु गति गजागु अभिसम्पराय ध्यना चवन धयागु सकतां खँ जि सिइका, खंका ।

८. “आनन्द ! अनंलि छम्ह अदृश्य यक्ष (देवतां) सः न्यंकल—‘भगवान् ! जि जनवसभ खः; सुगत ! जि जनवसभ खः ।’ आनन्द ! थुयां न्हो छं थुजागु नां न्यनागु दुला ?”

“भन्ते ! थुयां न्हो जि थुजागु जनवसभ धयागु नां गुबलें न्यनागु मदु । जनवसभ धयागु थुजागु नां न्यना जित लोमहर्ष जुल । भन्ते ! थव नां न्यना जित थये जुल—थुम्ह साधारण खालम्ह देवता खइ मखु, गुम्हसिया नां हे जनवसभ (धयागु नां) जुया चवन ।

“आनन्द ! अनंलि सः पिहाँ वथुया नाप नापं छम्ह चवंगु वर्णम्ह यक्ष जिगु न्होने प्रकट जुल । निकोसु पटकय् नं सः न्यंकल—‘भगवान् ! जि बिम्बिसार खः; सुगत ! जि बिम्बिसार खः । भन्ते ! जि वेस्सवज्ज मत्ता सज्जयायाय् उत्पन्न थुजागु थव न्होकोसु पटकय् खः । अनं छुत जुया जि सधुल्लोकोसु मत्ता नं जुह ।”

‘थन न्हैकः अन न्हैकः किप्पक संसार चाहिलागु
खँ जिं स्यू गन न्हापा च्वनगु खः ।

९. “दीर्घकालंनिसें जि अविनिपाती जुया विनिपातय् मवनागु खँ नं स्यू । जिगु मनय् सकुदागामी जुइगु आशा दया च्वन ।

“आयुष्मान् जनवसभ यक्ष ! आश्चर्यं खः ! अद्भुतं खः ! दीर्घकालंनिसें ‘जि अविनिपाती जुया विनिपातय् मवनागु खँ स्यू’ धका धाल । अऊ छं—‘जिगु मनय् सकुदागामी जुइगु आशा दया च्वन’ धका धाल । जनवसभ यक्ष ! अजागु विशेषाधिगमन छं गथे अथवा छु हेतुद्वारा प्राप्त याना ? थुगुबारे छं छु स्यू ?”

“भन्ते ! छलपोलयागु (बुद्ध-) शासन बाहेक मेगु छु हेतु महु । सुगत ! छलपोलयागु शासन बाहेक मेगु छु हेतु महु । भन्ते ! गुबलेनिसें जि भगवानप्रति एकान्तिकरूपं अभिप्रसन्न जुया उबलेनिसें जि अविनिपाती जुया, विनिपातय् मवनागु खँ जि स्यू । आः जिगु मनय् सकुदागामी जुइगु आशा दया च्वन । भन्ते ! वेस्सवण (कुबेर) महाराजं जित ज्या ब्वया विरूढक महाराजयाथाय् छवगु खः । लेंय वना च्वनाबले लेंय बिचय् भगवानयात गिजकावसथय् दुहाँ बिज्याना मगधयापि परिचारकपिनिगुबारे सीकेत एकचित्त याना—इमिगु गति व अभिसम्पराय स्वया बिज्यागु ... पे० ... खना । भन्ते ! छु आश्चर्य महु । वेस्सवण महाराजया परिषदय् वयकया म्हुतुं जि इमिगु गति व अभिसम्पराययाबारे न्यने धुनागु दु । भन्ते ! उँकि हे जित थथे जुल—‘भगवान-यागु नं दर्शन याये, थव खँ नं विन्ति याये धका निता कारणं जि (थन) भगवानयागु दर्शन याः वया ।

३. सुधर्मा सभाय् ब्रह्मायागु प्रकट

१०. “भन्ते ! न्हापा न्हापा छन्हु वर्षावास च्वनिगु पुन्हीया काय् आपालं दिव्यानुभवं त्रयस्त्रिंश देवतापि सुधर्मा सभाय् मुना च्वन । प्यंगू दिशायापि प्यम्ह महाराजापि प्यंगू दिशाय् सभा मुना च्वन । पूर्वदिशाय् (धृतराष्ट्र) महाराजा पश्चिमपाखे खवा स्वया देवतापि न्होने च्वना च्वन । दक्षिणदिशाय् विरूढक (विरूढक) महाराजा उत्तरपाखे खवा स्वया देवतापि न्होने च्वना च्वन । पश्चिमदिशाय् विरूपवध (विरूपाक्ष) महाराजा पूर्वपाखे खवा स्वया देवतापि न्होने च्वना च्वन । उत्तरदिशाय् वेस्सवण (वैश्रवण) महाराजा दक्षिणपाखे खवा स्वया देवतापि न्होने च्वना च्वन । फुक्क त्रयस्त्रिंश देवतापि सुधर्मा सभाय् मुना च्वनेव इमित आपालं तःधंगु दिव्यपरिषदं प्यखेरं चाहुइका च्वन । प्यखेरं प्यम्ह महाराजापि नं प्यंगू दिशाय् च्वना च्वन । थुकथं इपि च्वनेव इमि स्यूने जिपि च्वना ।

भगवानयागु शासनय् ब्रह्मचर्य पालन याना गुपि देवतापि नकतिनि त्रयस्त्रिंश कायय् उत्पन्न जूवापि खः इपि त्रयस्त्रिंश देवतापि स्वया विशेषरूपं वर्ण व यशद्वारा प्रकाशमान खने दु । भन्ते ! उँकि याना त्रयस्त्रिंश देवतापि सन्तुष्ट, प्रमुदित तथा प्रीति सौमनस्य अनुभव याना—‘दिव्य काय बढे जुया च्वन, असुर काय घटे जुग वना च्वन’ धका धाल । अनंलि शक्र देवेन्द्र त्रयस्त्रिंश देवतापिनिगु प्रसन्नता खना थुपि गाथाद्वारा अनुमोदन यात—

‘तथागत व धर्मयागु सुधर्मतायात नमस्कार ययां
इन्द्र सहित त्रयस्त्रिंश देवतापि प्रमुदित जुया च्वन ।’

‘सुगतयाथाय् ब्रह्मचर्यं पालनं यांना थन वःपि वर्णमानं यशवान्,
 न्हूपि देवतापि खना त्रयस्त्रिंश देवतापि प्रसन्नं जुया च्वन ।’
 ‘विशेष फल प्राप्तं यांना भूरिप्राज्ञं बुद्धया श्रावकपि मेपि स्वया,
 विशेषरूपं वर्णं, आयुं व यशश्रीं प्रकाशमानं जुया च्वन ।’
 ‘व हे कारणत खंका इन्द्र सहितं त्रयस्त्रिंश देवतापि तथागतं व
 धर्मयागुं सुधर्मतां खना नन्दितं जुया च्वन ।’

“भन्ते ! उकिं यांना त्रयस्त्रिंश देवतापि सन्तुष्टं, प्रमुदितं तथा प्रीतिं सौमनस्य अनुभव यांना—
 ‘दिव्यं कायं बढे जुया च्वन, असुर कायं घते जुया वना च्वन’ धका धाल । भन्ते ! थुपि देवतापि नं सुधर्मा सभाय्
 मुना—थुजागुं खँय् विचार यांना सत्ताह यांना थःम्हं नं धाये माःगुं धया मेपिनिगुं नं खँ न्यना सहमतं जुया थथःगुं
 आसनय् फेतुना च्वन ।

‘उपि जुजुपि थथःगुं खँ न्यंका मेपिनिगुं नं खँ न्यना, ग्रहणं यांना,
 प्रसन्नं जुया शान्तिपूर्वकं लिहाँ मवंसे थथःगुं आसनय् च्वना च्वन ।’

११. “भन्ते ! अनंलि उत्तरदिशापाखे तःधंगुं जः खने दया वल आभा थीना वल । उगु आभा
 देवतापिनिगुं दिव्यानुभाव स्वयां नं तच्चःगुं जुया च्वन । उबले शक्र देवेन्द्रं त्रयस्त्रिंश देवतापित सःतल—‘हे
 मारिष ! तःधंगुं जः व आभा खने दयावगुं स्वयेबले ब्रह्मायागुं प्रकटं जुइनर्थे च्वं । ब्रह्मा धयापि प्रकटं जुइन्हो
 थुजागुं पूर्वनिमित्तं खने दइगुं खः ।

“ब्रह्मा प्रकटं जुइबलेथे जागुं उदारं व विपुलं
 आभा खने दत्तं, आः ब्रह्माया प्रकटं जुइन ।”

१२. “भन्ते ! अनंलि त्रयस्त्रिंश देवतापि थुगु आभाया फलयात सिद्धिका साक्षात्कार यांना जक लिहाँ
 वने धका थथःगुं आसनय् फेतुत । चतुर्महाराजा देवतापि नं थुगु आभाया फलयात सिद्धिका साक्षात्कार यांना
 जक लिहाँ वने धका थथःगुं आसनय् फेतुत ।

“भन्ते ! ब्रह्मा सनत्कुमार त्रयस्त्रिंश देवतापिनि न्होने प्रकटं जुइबले वयागुं स्थूल रूपं कया जक प्रकटं
 जुइ । भन्ते ! ब्रह्माया गुगु प्राकृतिक रूपं खः व त्रयस्त्रिंश देवतापिसं खंके फइ मखु, इमिगुं चक्षुपथं खंके फइ मखु ।
 ब्रह्मा सनत्कुमार त्रयस्त्रिंश देवतापिनिगुं न्होने प्रकटं जुइबले वयागुं वर्णं व यशश्रीं मेमेपिनिगुं स्वया उत्कृष्टं
 जुइ । गथे लुंया रूपं मनूया रूपं स्वया तेज दइ । भन्ते ! थथे हे ब्रह्मा सनत्कुमार त्रयस्त्रिंश देवतापिनि न्होने
 प्रकटं जुइबले वयागुं वर्णं व यशश्रीं मेमेपिनिगुं स्वया तेज दइ । भन्ते ! ब्रह्मा सनत्कुमार त्रयस्त्रिंश देवतापिनिथाय्
 प्रकटं जुइबले वयात उगु परिषदय् च्वंपि सुनं देवतापिसं अभिवादन याइ मखु, आसनं बिइ मखु, निमन्त्रणा नं
 बिइ मखु । सकल देवतापि सुंका च्वना—गुम्हसियागुं आसनय् च्वने यल उम्हसियागुं आसनय् च्वनी धका ल्हाः
 जज्वलपा मुलवति छयाना फेतुना च्वनी ।

“भन्ते ! गुम्ह देवतायागुं आसनय् ब्रह्मा सनत्कुमार फये तुइ उम्ह देवता तःसकं हे आनन्दं व सौमनस्य
 अनुभव याइ । भन्ते ! गथे क्षत्रिय जुजुं अभिषेकं प्राप्तं यायेवं तःसकं हे आनन्दं व सौमनस्य लाभ याइगुं खः;
 भन्ते ! थथे हे गुम्ह देवताया आसनय् ब्रह्मा सनत्कुमार फेतुइ उम्ह देवता सौमनस्य लाभ याइ । भन्ते !
 अनंलि ब्रह्मा सनत्कुमार स्थूल शरीरं ज्वना कुमारया रूपं कया पञ्चशिखं त्रयस्त्रिंश देवतापिनि न्होने प्रकटं जुल ।
 व आक्से च्वना मुलवति छयाना फेतुना च्वन । भन्ते ! गथे भगवान् मनुतय्सं बांलाक लायातःगुं आसनय् वा

सम्म माथं वंगु भूमी मुलवति छयाना बिज्याइगु खः, भन्ते ! थये हे ब्रह्मा सनत्कुमार आक्से फेतुत । अनंलि व त्रयस्त्रिंश देवतापिनिगु प्रसन्नता सिइका थुपि गाथाद्वारा अनुमोदन यात—

“तथागत व धर्मयागु सुधर्मतायात नमस्कार यायां,
इन्द्र सहित ... पे० ... सुधर्मता खना नन्दित जुया च्वन ।”

१३. “भन्ते ! ब्रह्मा सनत्कुमारं थुलि अर्थ प्रकाश यात । भन्ते ! थुजागु अर्थ प्रकाश याम्ह ब्रह्मा सनत्कुमारया स्वर च्यागू अङ्ग युक्त जुइ—स्पष्ट, सुबोध, मञ्जु, श्रवणीय, विन्दू (घांय् घांय् मच्चंगु), अविकिप्त, गम्भीर व गुञ्जायमान । भन्ते ! ब्रह्मा सनत्कुमारं गुगु परिषदयात भाषण याइगु खः उगु परिषदं वयागु स्वर पिने वनी मखु । भन्ते ! गुम्हसियागु स्वर च्यागू अङ्ग युक्त जुइ उम्हसियागु स्वरयात ब्रह्मस्वर धका धाइ ।”

४. देवसभाय् ब्रह्मा सनत्कुमारयागु देशना

१४. “भन्ते ! अनंलि ब्रह्मा सनत्कुमारं स्वीस्वता आत्मभाव (शरीर) निर्माण याना त्रयस्त्रिंश देवतापिनिगु प्रत्येक मुलवति आसनं प्रत्येक मुलवति आसनय् च्वना त्रयस्त्रिंश देवतापित सःतल—देवतापि ! छिमिसं छु विचार याना—भगवान् बहुजन हिताय बहुजन सुखायया निति तथा लोकयात अनुकम्पाया निति देवमनुष्ययागु अर्थ, हित सुखया निति धर्मोपदेश याना बिज्याइ । भो ! गुपि बुद्धया शरणय् वनी, धर्मया शरणय् वनी, सङ्घया शरणय् वनी, शीलयात पालन याइ, उपि शरीर तोत्ता मृत्यु जुइवं गुलि परनिमित्त वशवर्ती देवतायाथाय् उत्पन्न जुइ, गुलि निर्माणरति देवतायाथाय् उत्पन्न जुइ, गुलि तुषित देवतायाथाय् उत्पन्न जुइ, गुलि यामा देवतायाथाय् उत्पन्न जुइ, गुलि त्रयस्त्रिंश देवतायाथाय् उत्पन्न जुइ, गुलि चातुर्महाराजा देवतायाथाय् उत्पन्न जुइ, गुपि दकले कवय्या हीन काय उत्पन्न जुइ, उपि गन्धर्वकायय् उत्पन्न जुइ ।

१५. “भन्ते ! ब्रह्मा सनत्कुमारं थ्व खँ न्यंकल । भन्ते ! ब्रह्मा सनत्कुमारयागु थ्व खँ न्यना देवतापिसं घोष जूगु धका जक मती लुइकल—जिगु आसनय् च्वंम्ह गुम्ह खः वयागु हे जक थ्व भाषण खः ।

‘छम्हसिनं न्वोवाइबले दिव्यबलद्वारा निमित्त सकसिनं न्वोवाइगु जुया च्वन ।

छम्ह सुम्क च्वनेवं सकलें हे सुम्क च्वनिगु जुया च्वन ।’

‘उबले त्रयस्त्रिंशया इन्द्र सहित सकल देवतापिसं मती लुइका च्वन—

जिगु आसनय् च्वंम्ह गुम्ह खः वयागु हे जक थ्व भाषण खः ।’

प्यंगू ऋद्धिपाद

१६. “भन्ते ! अनंलि ब्रह्मा सनत्कुमारं छगू जक रूप दयेका च्वन । छगू जक रूप दयेका शक्र देवेन्द्रयागु आसनय् मुलवति छयाना फेतुना त्रयस्त्रिंश देवतापित सःतल—

‘भो त्रयस्त्रिंश देव ! छलपोलपिसं छु मती तया—‘भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं स्वयं सिइका स्वयं खंका प्यंगू ऋद्धिपादयागु बहुलता अभ्यस्तता तथा विविधताकारे प्रज्ञप्त याना बिज्यागु डु । छु छु प्यता ? ‘भो ! थन भिक्षुं छन्द समाधि प्रधान संस्कार युक्त जुया ऋद्धिपाद भाविता याइ, वीर्यं समाधि प्रधान

संस्कार युक्त जुया ऋद्धिपाद भाविता याइ, चित्त समाधि प्रधान संस्कार युक्त जुया ऋद्धिपाद भाविता याइ, वीमंसा समाधि प्रधान संस्कार युक्त जुया ऋद्धिपाद भाविता याइ । ध्व हे प्यंगू ऋद्धिपाद खः, भगवान् ... प्रज्ञप्त याना बिज्यागु । भो ! अनीतकालय् श्रमण ब्राह्मणपिसं अनेक विध ऋद्धिया प्रत्यनुभव यापि सकसिनं ध्व हे प्यंगू ऋद्धिपादत बहुलतर भाविता यागु खः । अनागतकालय् श्रमण वा ब्राह्मणपिसं अनेक विध ऋद्धिया प्रत्यनुभव याइपि जुइ ईपि सकसिनं नं ध्व हे प्यंगू ऋद्धिपादत बहुलतर (आपालं आपाः) भाविता याइगु खः । वर्तमानकालय् श्रमण ब्राह्मणपिसं अनेक विध ऋद्धि प्रत्यनुभव याना च्वपि खः ईपि सकसिनं ध्व हे प्यंगू ऋद्धिपादत बहुलतर भाविता यागु जुया च्वन । छलपोलपि त्रयस्त्रिंश देवतापिसं नं जिके थुजागु ऋद्धि आनुभाव खना च्वंगु दयेमाः ।

‘खः, थुजाम्ह ब्रह्मा (खना च्वना) ।’

ध्व हे प्यंगू ऋद्धिपादत बहुलतर भाविता यानागुलि जि नं थुजाम्ह ऋद्धिबल सम्पन्न महद्दिकम्ह महानुभाव जुयाम्ह खः ।

स्वंगू स्थान अधिगमन

“भन्ते ! ब्रह्मा सनत्कुमारं थये धाल । भन्ते ! ब्रह्मा सनत्कुमारं थये धाये धुंका त्रयस्त्रिंश देवतापित्त सःतल—

१७. “भो छलपोल त्रयस्त्रिंश देवपि ! छलपोलपिसं छु मती तथा— भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं सुख लाभार्थं स्वयं सिद्धिका स्वयं खंका स्वंगू स्थान (ध्यान) अवबोध याना बिज्यागु दु । छु छु स्वंगू ? भो ! थनं गुलि (मनूत) काम विषय व अकुशल धर्म नाप संसर्गं याना च्वना च्वनी । वं मेगु समयय् आर्यधर्मं श्रवण याइ, उकियात योनिशः मनसिकार याइ, धर्मानुधर्मं प्रतिपादन याइ । आर्यधर्मं श्रवण याना योनिशः मनसिकार याना, धर्मानुधर्मं प्रतिपादन याना वं कामविषय व अकुशल धर्म नाप संसर्गं याइ मखु । कामविषय व अकुशल धर्म नाप संसर्गं मयागु कारणं वयागु मनय् सुख उत्पन्न जुइ हानं सुखपाखें फन हे अप्वः सौमनस्य उत्पन्न जुइ । भो ! गयेकि — प्रमोदं प्रामोद्य उत्पन्न जुइगु खः थये हे तुं ; भो ! कामविषय व अकुशल धर्म नाप संसर्गं मयागु कारणं वयागु मनय् फन हे अप्वः सौमनस्य उत्पन्न जुइ । भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं स्वयं सिद्धिका स्वयं खंका अनुबोध याना बिज्यागु सुखया अधिगमन याना बिज्यागु ध्व न्हापांगु स्थान खः ।

भो ! हानं थन गुलि (मनूतय्) ओलारिक (स्थूल, मोटा) काय संस्कार प्रशान्त जूगु दइ मखु, ओलारिक वची संस्कार प्रशान्त जूगु दइ मखु, ओलारिक चित्त संस्कार प्रशान्त जूगु दइ मखु । वं मेगु समयय् आर्यधर्मं श्रवण याइ, उकियात योनिशः मनसिकार याइ, धर्मानुधर्मं प्रतिपादन याइ । आर्यधर्मं श्रवण याना योनिशः मनसिकार याना धर्मानुधर्मं प्रतिपादन याना वं ओलारिक काय संस्कार प्रशान्त याइ, ओलारिक वची संस्कार प्रशान्त याइ, ओलारिक चित्त संस्कार प्रशान्त याइ । ओलारिक काय संस्कार, ओलारिक वची संस्कार व ओलारिक चित्त संस्कार प्रशान्त जुइवं वयागु मनय् सुख उत्पन्न जुइ हानं सुखपाखें फन हे अप्वः सौमनस्य उत्पन्न जुइ । भो ! गयेकि — प्रमोदं प्रामोद्य उत्पन्न जुइगु खः थये हे तुं ; भो ! ओलारिक काय संस्कार, ओलारिक वची संस्कार, ओलारिक चित्त संस्कार प्रशान्त जुया सुख उत्पन्न जुइ, हानं सुखपाखें फन अप्वः सौमनस्य उत्पन्न जुइ । भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं स्वयं सिद्धिका स्वयं खंका अनुबोध याना बिज्यागु सुख अधिगमन याना बिज्यागु ध्व निगूगु स्थान खः ।

भो ! हानं गुलि (मनतयसं) 'एव कुशल खः' धका यथाभूतं सिइ मखु, 'एव अकुशल खः' ... 'एव सविद्य खः' ... 'एव अनवद्य खः' ... 'एव सेवनीय खः' ... 'एव असेवनीय खः' ... 'एव हीनगु खः' ... 'एव प्रणीतगु खः' ... 'एव हाकुगु तुयूगु प्रतिभागी खः' धका यथाभूतं सिइ मखु । वं मेगु समयय् आर्यधर्मं श्रवण याइ, उकिंयात योनिशःमनसिकार याइ, धर्मानुधर्मं प्रतिपादन याइ । आर्यधर्मं श्रवण याता योनिशःमनसिकार याता धर्मानुधर्मिं प्रतिपादन याता—'एव कुशल खः' ... पे० ... 'एव हाकुगु तुयूगु प्रतिभागी खः' धका यथाभूतं सिइका काइ । थये सिइवं खनेवं वयागु अविद्या प्रहीण जुइ, विद्या उत्पन्न जुइ । अविद्या मदया विद्या उत्पन्न जुइबले वयागु मनय् सुख उत्पन्न जुइ हानं सुखपाखें फन अप्वः सौमनस्य उत्पन्न जुइ । भो ! गथेकि—प्रमोदं प्रामोद्य उत्पन्न जुइगु खः अथे हे तुं; भो ! सिइवं खनेवं वयागु अविद्या प्रहीण जुया विद्या उत्पन्न जुइबले वयागु मनय् सुख उत्पन्न जुइ हानं सुखपाखें फन अप्वः सौमनस्य उत्पन्न जुइ । भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं स्वयं सिइका स्वयं खंका अनुबोध याता बिज्यागु एव स्वंगुगु स्थान खः ।

प्यंगु स्मृतिप्रस्थान

“भन्ते ! ब्रह्मा सनत्कुमारं थये घाल । भन्ते ! ब्रह्मा सनत्कुमारं थये घाये धुंका त्रयस्त्रिंश देवतापित सःतल—

१८. “भो ! छलपोल त्रयस्त्रिंश देव ! छलपोलपिसं छु मती तथा—भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं स्वयं सिइका स्वयं खंका कुशल (समाधि) प्राप्तिया निति प्यंगु स्मृति प्रस्थान सुप्रज्ञप्त याता बिज्यागु दु । छु छु प्यंगु ? भो ! थन भिक्षुं थःगु कायय् कायानुपश्यी जुया चित्तमल (आसन्न) यात छवय्के फूगु सम्यक् प्रधान वीर्यं दुम्ह, स्मृतिमान व विभिन्न प्रकारं बांलाक स्यूम्ह जुया लोकय् लोभ व दोर्मनस्ययात हते याता विहार याता च्वनी । थःगु कायय् कायानुपश्यी जुया च्वनेबले अन सम्यक् समाधि लाभ जुइ, सम्यक् प्रसन्नता प्राप्त जुइ । वं अन सम्यक् समाधि लाभ याता सम्यक् प्रसन्नता लाभ याता पिनेयागु (बहिद्धा) परकायय् नं ज्ञानदर्शन प्राप्त याइ । थःगु वेदनाय् वेदानुपश्यी जुया ... पे० ... ज्ञान दर्शन प्राप्त याइ । थःगु चित्तप् चित्तानुपश्यी जुया ... पे० ... ज्ञान दर्शन प्राप्त याइ । धर्मय् धर्मानुपश्यी जुया चित्तमलयात छवय्के फूगु सम्यक् प्रधान वीर्यं दुम्ह, स्मृतिमान व विभिन्न प्रकारं बांलाक स्यूम्ह जुया लोकय् लोभ व दोर्मनस्ययात हते याता विहार याता च्वनी । थःगु धर्मय् धर्मानुपश्यी जुया च्वनेबले अन सम्यक् समाधि लाभ जुइ, सम्यक् प्रसन्नता प्राप्त जुइ । वं अन सम्यक् समाधि लाभ याता सम्यक् प्रसन्नता लाभ याता पिनेयागु परधर्मय् नं ज्ञानदर्शन प्राप्त याइ । भो ! भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं स्वयं सिइका स्वयं खंका कुशल प्राप्तिया निति प्रज्ञप्त याता बिज्यागु एव हे प्यंगु स्मृतिप्रस्थान खः ।

सप्तसमाधि परिष्कार

“भन्ते ! ब्रह्मा सनत्कुमारं थये घाल । भन्ते ! ब्रह्मा सनत्कुमारं थये घाये धुंका त्रयस्त्रिंश देवतापित सःतल—

१९. “भो छलपोल त्रयस्त्रिंश देव ! छलपोलपिसं छु मती तथा—भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं स्वयं सिइका स्वयं खंका सम्यक् समाधियागु परिभावनाया निति परिपूर्णया निति न्ह्यु परिष्कार सुप्रज्ञप्त याता बिज्यागु दु । छु छु न्ह्यु ? सम्यक् दृष्टि, सम्यक् संकल्प, सम्यक् वचन, सम्यक् कर्म, सम्यक् आजीव, सम्यक्

व्यायाम (वीर्यं) व सम्यक् स्मृति । ध्व चित्तं थुपि न्ह्येण अङ्गं युक्तं जुया एकाय जुल धायेवं ध्वयात आर्यं समाधि धका धाइ । भो ! सम्यक् दृष्टि दुम्हसिके सम्यक् संकल्प दइ । सम्यक् संकल्प दुम्हसिके सम्यक् वचन दइ । सम्यक् वचन दुम्हसिके सम्यक् कर्म दइ । सम्यक् कर्म दुम्हसियाके सम्यक् आजीव दइ । सम्यक् आजीव दुम्हसियाके सम्यक् व्यायाम दइ । सम्यक् व्यायाम दुम्हसियाके सम्यक् स्मृति दइ । सम्यक् स्मृति दुम्हसियाके सम्यक् ज्ञान दइ । सम्यक् ज्ञान दुम्हसियाके सम्यक् विमुक्ति दइ । भो ! धात्ये बांलाक धाये माल धाःसा—भगवानयागु धर्म सु-आख्यात (बांलाक कना बिज्याना तःगु) खः, सान्दृष्टिक (ध्व हे जीवनय फल विइगु) खः, अकालिक (समय पिया च्वने म्वाःगु) खः, 'वा स्ववा धका क्यने ज्यूगु खः, औपनयिक (निर्वाणपाखे यंकीगु) खः विज्ञपुरुषद्वारा प्रत्यक्षीकरणीय खः । अमृतयागु लोखा चाला च्वन धका ध्वयात धाये ज्यू । भो ! उकि हे 'भगवानयागु धर्म सु-आख्यात ... पे० ... अमृतयागु लोखा चाला च्वन' धका ध्वयात धागु खः । भो ! गुम्ह मनु बुद्ध, धर्म व संघय विशिष्ट रूपं प्रसन्न जुया आर्य कान्त शीलं सुसम्पन्न जुइ, धर्मय विनीत जुया गुलि नं औपपातिक दुगु खः उकी मध्ये नीप्यद्वलं मयाक मगधयापि परिचारकपि दुगु खः गुपिसं स्वंगू संयोजन परिक्षीण याना सोतापन्न फल प्राप्त याना अविनिपाती, निश्चिन्त सम्बोधि परायण जुया परलोक वन । मेपि सकुदागामी जूपि नं दुगु जुल ।

“मेपि नं पुण्य भागी जूपि धन दनी धका जि स्यू,

अयेन्हं इमिगु त्याः कनेबले मखुगु खँ ल्हाये माली धयागु भयं धाये मयःगु खः ।”

२०. “भन्ते ! ब्रह्मा सनत्कुमारं थये धाल । भन्ते ! ब्रह्मा सनत्कुमारं धाःगु खँ न्यना वेस्सवण महाराजायागु मनय थुजागु वितर्क उत्पन्न जुल—आश्चर्य खः ! अद्भुत खः !! थुजाम्ह विशिष्ट महापुरुष शास्ता नं दुगु जुया च्वन । थुजागु उदार धर्मोपदेश नं दुगु जुया च्वन । थुजागु विशेषाधिगम नं खने दुगु जुया च्वन ।

“भन्ते ! अनंलि ब्रह्मा सनत्कुमारं वेस्सवण महाराजायागु चित्तया वितर्क खंका वेस्सवण महाराजायात थये धाल—‘वेस्सवण महाराज ! छं छु मती तया—अतीतकालय नं थुजाम्ह हे विशिष्ट महापुरुष शास्ता जुया बिज्याये धुकल, थुजागु हे विशिष्ट धर्मोपदेश व थुजागु हे उदार विशेषाधिगमन नं खने दुगु खः । अनागतय नं थुजाम्ह हे विशिष्ट महापुरुष शास्ता जुया बिज्याइतिनि, थुजागु हे विशिष्ट धर्मोपदेश व थुजागु हे उदार विशेषाधिगम नं खने दइ तिनि ।

२१. ‘भन्ते ! ब्रह्मा सनत्कुमारं त्रयस्त्रिंश देवतापित ध्व खँ कन । ब्रह्मा सनत्कुमारयागु न्होने ध्व खँ न्यना वेस्सवण महाराजां थः न्होने च्वपि थःगु परिषदायात नं न्यंकल ।

ध्व हे खँ स्वयं वेस्सवण महाराजां थः परिषदायात धया च्वंगु जनवसभ देवतां ताल, ग्रहण नं यात, हानं ध्व हे खँ भगवानयात न्यंकल । ध्व हे खँ भगवानं जनवसभ देवतायागु म्हुतुं न्यना ग्रहण याना स्वयं थःमहं नं सिइकागु खँ आयुष्मान् आनन्दयात आज्ञा जुया बिज्यात । आयुष्मान् आनन्दं नं ध्व खँ भगवानयागु सन्मुखय न्यना ग्रहण याना भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक व उपासिकापित नं न्यंका बिज्यात । अनंलि उगु ब्रह्मचर्य (धर्म) समृद्ध विस्कार व विस्तार जुया सकसिनं सिइका काल हानं देव व मनुष्यपिनि विचय नं सु-प्रकाशित जुल ।

जनवसभ-सुत्त क्वचाल ।

१६. महागोविन्द-सुत

१. यथे जि न्यना । छगू समयय् भगवान् राजगृहया गृध्रकूट पर्वतय् विहार याना बिज्याना च्वन । अनलि पञ्चशिख गन्धर्वपुत्र रात्रिया प्रथम पहर. पवचालेवं बांलागु सुन्दर रूप धारण याना गृध्रकूट पर्वत छगूलि जाज्वल्यमान याना गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु अन वन । वना भगवानयात अभिवादन याना छखे लिक्क च्वना च्वन । छखे लिक्क च्वना च्वंम्ह पञ्चशिख गन्धर्वपुत्रं भगवानयात यथे बित्ति यात—“भन्ते ! जि त्रयस्त्रिंश देवतापिनि न्होनय् न्यनागु, ग्रहण यानागु खं भगवानयात बित्ति याये त्यना ।” “पञ्चशिख ! अथे जूसा जित क” धका भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात ।

१. सुधर्मा देवसभा

२. “भन्ते ! छुं दिन न्हापा छपां तिमिला जहाँ च्वंगु उपोसथ प्रवारणा पुन्ही (=आश्विन पूर्णिमा) या रातय् त्रयस्त्रिंशया सकल देवतापि सुधर्मा सभाय् च्वना मुना च्वंगु जुया च्वन । उगु सभाय् तःधंगु दिव्य परिषद प्यखेसन च्वना च्वंगु जुया च्वन । प्यंगु दिशायपि प्यम्ह महाराजापि प्यंगु दिशाय सभा मुना च्वन । पूर्व दिशाय घतरट्ट ... दक्षिण दिशाय विरूल्हक ... पश्चिम दिशाय विरूपक ... उत्तर दिशाय वेस्सवण महाराज दक्षिणपाखे खवा स्वया देवतापि न्होने च्वना च्वन । फुक्व त्रयस्त्रिंश देवतापि सुधर्मा सभाय् मुना च्वनेवं इमित आपालं तःधंगु दिव्य परिषद प्यखेरं चाहुइका च्वन । प्यखेरं प्यम्ह महाराजापि नं प्यंगु दिशाय च्वना च्वन । थुकथं इपि च्वनेवं इमि ल्युने जिपि च्वना ।

“भगवानयागु शासनय् ब्रह्मचर्यं पालन याना गुपि देवतापि नकतिनि त्रयस्त्रिंश कायय् उत्पन्न जूवपि खः, इपि त्रयस्त्रिंश देवतापि स्वया विशेष रूपं वर्णं व यंशद्वारा प्रकाशमान खने दु । भन्ते ! उकिं याना त्रयस्त्रिंश देवतापि सन्तुष्ट, प्रमुदित तथा प्रीति सौमनस्य अनुभव याना—‘दिव्यकाय बढे जुया च्वन, असुरकाय घते जुया वना च्वन’ धका सन्तुष्ट जूगु जुया च्वन, प्रमुदित जूगु जुया च्वन तथा प्रीति सौमनस्यानुभव याना च्वन ।

३. “भन्ते ! अनलि त्रयस्त्रिंश देवतापिनिगु प्रसन्नतायात खंका शक्र देवेन्द्र’ थुगु गाथाद्वारा अनुमोदन यात—

‘मोदन्ति वत भो देवा, तावतिसा सहिन्दका ।

तथागतं नमस्सन्ता, धम्मस्स च सुधम्मतं ॥

‘नवे देवे च पस्सन्ता, वण्णवन्ते यसस्सिनो ।
सुगतस्मि ब्रह्मचरियं, चरित्वान इधागते ॥

‘ते अञ्जे अतिरोचन्ति, वण्णेन यससायुना ।
सावका भूरिपञ्चस्स, विसेसूपगत्ता इध ॥

‘इदं दिस्वान नन्दन्ति, तावत्तिसा सहिन्दका ।
तथागतं नमस्सन्ता, धम्मस्स च सुधम्ममं’ति ॥

[शुक्रिया अर्थ चव्य पृ. २५७-८ स वने धुकल ।]

“भन्ते ! शुजागु कारणत खंका ‘दिव्यकाय बढे जुया च्वन, असुरकाय घते जुया वना च्वन’ धका धाधां त्रयस्त्रिंश देवतापि आपालं सन्तुष्ट, प्रमुदित व प्रीति सीमनस्यानुभव याना च्वन ।

२. भगवानयागु च्यागू यथार्थ गुण

४. “भन्ते ! अनंलि त्रयस्त्रिंश देवतापिनिगु प्रसन्नता सिद्धका शक्र देवेन्द्रं त्रयस्त्रिंश देवतापित आमन्त्रणा याना यथे धाल—‘मारिष ! छु छलपोलपिसं वसपोल भगवानयागु च्यागू यथार्थ गुणयागु खं न्यनेगु इच्छा दुला ?’ ‘ज्यू, मारिष ! वसपोल भगवानयागु च्यागू यथार्थ गुणयागु खं न्यनेगु इच्छा दु ।’ भन्ते ! अनंलि शक्र देवेन्द्रं त्रयस्त्रिंश देवतापित भगवानयागु यथार्थ गुणया खं न्यकल—छलपोल त्रयस्त्रिंश देवतापि ! छलपोलपिसं छु मती तया—वसपोल भगवान् बहुजनया हितया निति, बहुजनया सुखया निति, लोकानुकम्पाया निति देव मनुष्यपिनि अर्थया निति, हितया निति तथा सुखया निति जुया बिज्यागु खःला ? थुकथं भगवान् बहुजनया निति, बहुजनया सुखया निति, लोकानुकम्पाया निति, देव मनुष्यपिनि अर्थया निति, हितया निति व सुखया निति जुया बिज्याना च्वन । शुजागु अङ्गं युक्त जुया बिज्याम्ह भगवान् बाहेक मेपि शास्तापित कीसं न्हापा नं खनागु मदु, आः नं खनागु मदु ।

“वसपोल भगवानयागु धर्मं सु-आख्यात खः, सान्दृष्टिक खः, अ-कालिक खः, ‘वा, स्ववा’ धका क्यने ज्यूगु खः, औपनयिक खः, विज्ञपुरुषद्वारा प्रत्यक्षीकरणीय खः । वसपोल थुकथं निर्वाण्य यका बिइगु धर्मया प्रवक्ता खः । शुजागु अङ्गं युक्त जुया बिज्याम्ह भगवान् बाहेक मेपि शास्तापित कीसं न्हापा नं खनागु मदु आः नं खनागु मदु ।

“वसपोल भगवान् ‘थ्व कुशल खः’ धका बांलाक कना बिज्यागु दु, ‘थ्व अकुशल खः’ ... ‘थ्व सावद्य खः’ ... ‘थ्व निरवद्य खः’ ... ‘थ्व सेवनीय खः’ ... ‘थ्व असेवनीय खः’ ... ‘थ्व हीन खः’ ... ‘थ्व प्रणीतगु खः’ ... ‘थ्व हाकुगु खः’ ... ‘थ्व तुयूगु सप्रतिपक्ष खः’ धका नं बांलाक कना बिज्यागु दु । थुकथं वसपोलं कुशलाकुशल, सावद्य-निरवद्य, सेवनीय-असेवनीय, हीन-प्रणीत तथा हाकुगु तुयूगु सप्रतिपक्ष धर्ममा प्रवक्ता जुया बिज्याम्ह खः । शुजागु अङ्गं युक्त जुया बिज्याम्ह भगवान् बाहेक मेपि शास्तापित कीसं न्हापा नं खनागु मदु आः नं खनागु मदु ।

“वसपोल भगवानं श्रावकपिनि निरिति निर्वाणगामी प्रतिपद् बांलाक आज्ञा जुया बिज्यागु दु । निर्वाण व प्रतिपद् निगूया मेल बांलाक जुया च्वन । गथे गङ्गन व यमुनाया लः छयासय् मिले जुइगु खः यथे हे वसपोल भगवानं श्रावकपिनि निरिति निर्वाणगामिनी प्रतिपद् बांलाक आज्ञा जुया बिज्यागु दु । निर्वाण व प्रतिपद् निगूया मेल बांलाक जूगु दु । थुकथं वसपोल निर्वाणगामिनी प्रतिपद्या प्रवक्ता खः । थुजागु अङ्गं युक्त जुया बिज्याम्ह भगवान् बाहेक मेपि शास्तापित कीसं न्हापा नं खनागु म्हु आः नं खनागु म्हु ।

“वसपोल भगवानयात प्रसस्त लाभ सत्कार व यशकीर्ति प्राप्त जूगु दु । वसपोल क्षत्रिय आदि सकसियां प्रियपात्र जुया बिज्याम्ह खः । वसपोल भगवानं मदमत्त रहित जुया आहार सेवन याना बिज्याइ । थुकथं वसपोल मदमत्त रहित जुया आहार सेवन याना बिज्याइम्ह खः । थुजागु अङ्गं युक्त जुया बिज्याम्ह भगवान् बाहेक मेपि शास्तापित कीसं न्हापा नं खनागु म्हु आः नं खनागु म्हु ।

“वसपोल भगवानं शैक्ष मार्गय् प्रतिपन्न जूपि व ब्रह्मचर्यवास पूरा याना क्षीणासवी जूपिथे जापि सहायकपि दयेका बिज्यात । इमित तोता भगवान् याकचा विमुक्ति सुख ध्यानय् तल्लीन जुया बिज्याइ । थुजागु अङ्गं युक्त जुया बिज्याम्ह भगवान् बाहेक मेपि शास्तापित कीसं न्हापा नं खनागु म्हु आः नं खनागु म्हु ।

“वसपोल भगवान यथावादी तथाकारी (गथे न्बोंवाना बिज्याइ अथे हे याना बिज्याइम्ह) खः, यथाकारी तथावादी (गथे याना बिज्याइ अथे हे न्बोंवाना बिज्याइम्ह) खः । थुकथं वसपोल धर्मानुधर्म प्रतिपन्न जुया बिज्याम्ह खः । थुजागु अङ्गं युक्त जुया बिज्याम्ह भगवान् बाहेक मेपि शास्तापित कीसं न्हापा नं खनागु म्हु आः नं खनागु म्हु ।

“वसपोल भगवान् तीर्णविचिकित्सा (छुं शंका म्हुम्ह) खः, विगत-कथंकथी (थ्व गथे जुइ व गथे जुइ धयागु खँय् दोधार म्हुम्ह) खः, पर्यवसित संकल्पी (पूर्ण संकल्प म्हुम्ह) तथा वसपोल पूर्ण ब्रह्मचारी नं खः । थुकथं वसपोल तीर्णविचिकित्सा, विगत कथंकथी, पर्यवसित संकल्पी तथा पूर्ण ब्रह्मचारी खः । थुजागु अङ्गं युक्त जुया बिज्याम्ह भगवान् बाहेक मेपि शास्तापित कीसं न्हापा नं खनागु म्हु आः नं खनागु म्हु ।

५. “भन्ते ! शक्र देवेन्द्रं त्रयस्त्रिंश देवपित भगवानयानु थ्व हे च्यागू यथार्थ गुणयागु खँ कन । भन्ते ! थुकथं भगवानयागु च्यागू यथार्थ गुणया खँ न्यना तःसकं प्रसन्न व प्रमुदित जुया त्रयस्त्रिंश देवपिसं अत्यन्त प्रीति सौमनस्यानुभव यात । भन्ते ! अनंलि गुलि देवपिसं थथे धाल—मारिष ! अहा प्यम्ह सम्यक्सम्बुद्धपि लोकय् उत्पन्न जुया बिज्यासा गुलि ज्यू, अले गथे आः भगवानं बहुजन हितायया निरिति, बहुजनया सुखया निरिति, लोकानुकम्पाया निरिति व देव मनुष्यपिनि अर्थ, हित व सुखया निरिति धर्मोपदेश याना बिज्याइगु खः, अजागु हे धर्मोपदेश याना बिज्यासा साप ज्यू । गुलि देवपिसं थथे धाल—‘मारिष ! प्यम्ह सम्यक्सम्बुद्धया खँ तोति । मारिष ! अहा स्वम्ह सम्यक्सम्बुद्धपि लोकय् उत्पन्न जुया बिज्यासा ... पे० ... साप ज्यू ।’ गुलि देवपिसं थथे धाल—‘मारिष ! स्वम्ह सम्यक्सम्बुद्धया खँ तोति । मारिष ! अहा निम्ह सम्यक्सम्बुद्धपि लोकय् उत्पन्न जुया बिज्यासा ... पे० ... साप ज्यू ।’

६. “भन्ते ! थथे धायेवं शक्र देवेन्द्रं त्रयस्त्रिंश देवपित थथे धाल—‘मारिष ! छगू हे लोकघातुइ निम्ह अरहत् सम्यक्सम्बुद्धपि छकलं छगू समयय् उत्पन्न जुइ फइ म्हु, थ्व संभव म्हु । मारिष ! वसपोल भगवान् निरोमी, आनन्द तथा दीर्घजीवी जुया बिज्यासा साप ज्यू थुकि याना बहुजन हितया निरिति, बहुजनया सुखया निरिति, लोकानुकम्पाया निरिति व देव मनुष्यपिनि अर्थ, हित व सुखया निरिति जुइ । भन्ते ! अनंलि त्रयस्त्रिंश देवतापि नं सुधर्मा सभाय् मुना च्वन । भन्ते ! थुपि देवतापि नं सुधर्मा सभाय् मुना—थुजागु खँय् विचार याना सरलाह याना थःम्ह नं धाये माःगु धया मेपिनिगु नं खँ न्यना सहमत जुया थथःगु आसनय् फेवुना च्वन ।

‘उपि जुजुपि यथःगु खं न्यंका मेपिनिगु नं खं न्यना, ग्रहण याता
प्रसन्न जुया शान्तिपूर्वकं लिहां मवसे यथःगु आसनय् च्वना च्वन ।

३. ब्रह्मा सनत्कुमारया प्रकट

७. “भन्ते ! अनंलि उत्तरदिशापाखे तःधंगु जः खने दया वल आभा थीना वल । उगु आभा देवतापिनिगु दिव्यानुभावं स्वया नं तच्चःगु जुया च्वन । उवले शक्र देवेन्द्रं त्रयस्त्रिंश देवतापित सःतल—‘हे मारिष ! तःधंगु जः व आभा खने दया वगु स्वयेवले ब्रह्मायागु प्रकट जुइनर्थे च्वं । ब्रह्मा धयापि प्रकट जुइन्हो थुजागु पूर्व निमित्त खने दइगु खः ।

“ब्रह्मा प्रकट जुइबलेयें जागु उदार व विपुल
आभा खने दत, आः ब्रह्माया प्रकट जुइन ।

८. “भन्ते ! अनंलि त्रयस्त्रिंश देवतापि थुगु आभाया फलयात सिइका साक्षात्कार याता जक लिहां वने धका यथःगु आसनय् तुं फेतुत । चतुर्महाराजा देवतापि नं थुगु आभाया फलयात सिइका साक्षात्कार याता जक लिहां वने धका यथःगु आसनय् तुं फेतुत ।

“भन्ते ! ब्रह्मा सनत्कुमार त्रयस्त्रिंश देवतापिनि न्होने प्रकट जुइबले वयागु स्थूल रूप कया जक प्रकट जुइ । भन्ते ! ब्रह्माया गुगु प्राकृतिक रूप खः व त्रयस्त्रिंश देवतापिसं खंके फइ मखु; इमिगु चक्षुषं खंके फइ मखु । ब्रह्मा सनत्कुमार त्रयस्त्रिंश देवतापिनिगु न्होनय् प्रकट जुइबले वयागु वर्ण व यशस्वी मेमेपिनिगु स्वया उत्कृष्ट जुइ । गथे लुंया रूप मनूया रूप स्वया तेज दइ । भन्ते ! यथे हे ब्रह्मा सनत्कुमार त्रयस्त्रिंश देवतापिनि न्होने प्रकट जुइबले वयागु वर्ण व यशस्वी मेमेपिनिगु स्वया तेज दइ । भन्ते ! ब्रह्मा सनत्कुमार त्रयस्त्रिंश देवतापिनिथाय् प्रकट जुइबले वयात उगु परिपदय् च्वंपि सुनं देवतापिसं अभिवादन याइ मखु, आसन बिइ मखु, निमन्त्रणा नं बिइ मखु । सकल देवतापि सुंक च्वना—गुम्हसियागु आसनय् च्वने यल उम्हसियागु आसनय् च्वनी धका ल्हाः जज्वलपा मुलपति ध्याना फेतुना च्वनी ।

“भन्ते ! गुम्ह देवतापिनिगु आसनय् ब्रह्मा सनत्कुमार फये तुइ उम्ह देवता तःसकं हे आनन्द व सौमनस्य अनुभव याइ । भन्ते ! गथे क्षत्रिय जुजुं अभिषेक प्राप्त यायेवं तःसकं हे आनन्द व सौमनस्य लाभ याइगु खः; भन्ते ! यथे हे गुम्ह देवताया आसनय् ब्रह्मा सनत्कुमार फेतुइ उम्ह देवता सौमनस्य लाभ याइ । भन्ते ! अनंलि ब्रह्मा सनत्कुमार स्थूल शरीर ज्वना कुमारया रूप कया पञ्चशिख त्रयस्त्रिंश देवतापिनि न्होने प्रकट जुल । व आक्से च्वना मुलपति ध्याना फेतुना च्वन । भन्ते ! गथे भगवान् मनुतय्सं बांलाक लाया तःगु आसनय् वा सम्म मार्थं वंगु भूमी मुलपति ध्याना बिज्याइगु खः, भन्ते ! यथे हे ब्रह्मा सनत्कुमार आक्से फेतुत । अनंलि वं त्रयस्त्रिंश देवतापिनिगु प्रसन्नता सिइका थुपि गाथाद्वारा अनुमोदन यात—

‘मोदन्ति वत भो देवा ... पे० ... धम्मस्स च सुधम्मत्ति’ ।

१. गाथाया निति पृ. २६३-४ व अर्थया निति पृ. २५७-८ स्वया दिसं ।

९. “भन्ते ! ब्रह्मा सनत्कुमारं युलि अर्थं प्रकाश यात । भन्ते ! युजागु अर्थं प्रकाश याम्ह ब्रह्म सनत्कुमारया स्वर च्यागू अङ्गं युक्त जुइ—स्पष्ट, सुबोध, मञ्जु, श्रवणीय, विन्दू (घाय् घाय् मच्चंगु), अविक्षिप्त, गम्भीर व गुञ्जायमान । भन्ते ! ब्रह्मा सनत्कुमारं गुगु परिषदयात भाषण याइगु खः उगु परिषदं वयागु स्वर पिने वनी मखु । भन्ते ! गुम्हसियागु स्वर च्यागू अङ्गं युक्त जुइ उम्हसियागु स्वरयात ब्रह्मस्वर धका धाइ । भन्ते ! अनंलि त्रयस्त्रिंश देवतापिसं ब्रह्मा सनत्कुमारयात थथे घाल—‘साधु, महाब्रह्मा ! थ्व हे कारणं जिपि प्रमुदित जुया च्वना । शक्र देवेन्द्रं नं वसपोल भगवानयागु च्यागू यथार्थं गुणयागु खँ कना बिज्यागु खः, गुगु कारणयात विचाः याना जिपि प्रमुदित जुयागु खः ।’

१०. “भन्ते ! अनंलि ब्रह्मा सनत्कुमारं शक्र देवेन्द्रयात थथे घाल—‘देवेन्द्र ! वसपोल भगवानयागु च्यागू यथार्थं गुणयागु खँ जिमिसं नं न्यने दसा साप ज्यू ।’ भन्ते ! अनंलि शक्र देवेन्द्रं ‘महाब्रह्मायात “ज्यू”, धया ब्रह्मा सनत्कुमारयात भगवानयागु च्यागू यथार्थं गुणयागु खँ न्यंकल—‘महाब्रह्मा ! छपिसं छु मती तथा—वसपोल भगवान् बहुजनया हितया निति, बहुजनया सुखया निति, लोकानुकम्पाया निति देव मनुष्यपिनि अर्थया निति, हितया निति तथा सुखया निति जुया बिज्यागु खःला ? थुकथं भगवान् बहुजनया निति, बहुजनया सुखया निति, लोकानुकम्पाया निति, देव मनुष्यपिनि अर्थया निति हितया निति व सुखया निति जुया बिज्याना च्वन । युजागु अङ्गं युक्त जुया बिज्याम्ह भगवान् बाहेक मेपि शास्तापित कीसं न्हापा नं खनागु मदु, आः नं खनागु मदु ।

“वसपोल भगवानयागु धर्म सु-आख्यात खः, सान्दृष्टिक खः, अ-कालिक खः, ‘वा स्ववा’ धका क्यने ज्यूगु खः, औपनयिक खः, विज्ञपुरुषद्वारा प्रत्यक्षीकरणीय खः । वसपोल थुकथं निर्वाणय् यंका बिइगु धर्मया प्रवक्ता खः । युजागु अङ्गं युक्त जुया बिज्याम्ह भगवान् बाहेक मेपि शास्तापित कीसं न्हापा नं खनागु मदु, आः नं खनागु मदु ।

“वसपोल भगवानं ‘थ्व कुशल खः’ धका बांलाक कना बिज्यागु दु, ‘थ्व अकुशल खः’ ... । ‘थ्व सावद्य खः’ ... ‘थ्व निरवद्य खः’ ... ‘थ्व सेवनीय खः’ ... ‘थ्व असेवनीय खः’ ... ‘थ्व हीन खः’ ... ‘थ्व प्रणीतगु खः’ ... ‘थ्व हाकुगु खः’ ... ‘थ्व तुयूगु सप्रतिपक्ष खः’ धका नं बांलाक कना बिज्यागु दु । थुकथं वसपोल कुशलकुशल, सावद्य-निरवद्य, सेवनीय-असेवनीय हीन-प्रणीत तथा हाकुगु तुयूगु सप्रतिपक्ष धर्मया प्रवक्ता जुया बिज्याम्ह खः । युजागु अङ्गं युक्त जुया बिज्याम्ह भगवान् बाहेक मेपि शास्तापित कीसं न्हापा नं खनागु मदु, आः नं खनागु मदु ।

“वसपोल भगवानं श्रावकपिनि निति निर्वाणगामी प्रतिपद बांलाक आज्ञा जुया बिज्यागु दु । निर्वाण व प्रतिपद् निगूया मेल बांलाक जुया च्वन । गथे गङ्गा व यमुनाया लः छथासय् मिले जुइगु खः थथे हे वसपोल भगवानं श्रावकपिनि निति निर्वाणगामिनी प्रतिपद् बांलाक आज्ञा जुया बिज्यागु दु । निर्वाण व प्रतिपद् निगूया मेल बांलाक जूगु दु । थुकथं वसपोल निर्वाणगामिनी प्रतिपदया प्रवक्ता खः । युजागु अङ्गं युक्त जुया बिज्याम्ह भगवान् बाहेक मेपि शास्तापित कीसं न्हापा नं खनागु मदु, आः नं खनागु मदु ।

“वसपोल भगवानयात प्रसस्त लाभ सत्कार व यशकीर्ति प्राप्त जूगु दु । वसपोल क्षत्रिय आदि सकसियां प्रियपात्र जुया बिज्याम्ह खः । वसपोल भगवानं मदमत्त रहित जुया आहार सेवन याना बिज्याइ । थुकथं वसपोल मदमत्त रहित जुया आहार सेवन याना बिज्याइम्ह खः । युजागु अङ्गं युक्त जुया बिज्याम्ह भगवान् बाहेक मेपि शास्तापित कीसं न्हापा नं खनागु मदु, आः नं खनागु मदु ।

“वसपोल भगवानं शैल मार्गं प्रतिपन्न जूर्पि व ब्रह्मवयंवास पूरा याना क्षीणास्त्रवी जूर्पिये जापि सहायकपि दयेका बिज्यात । इमित तोता भगवान् याकचा विमुक्ति सुख ध्यानं तल्लीन जुया बिज्याइ । युजागु अङ्गं युक्त जुया बिज्याम्ह भगवान् बाहेक मेपि शास्तापित कीसं न्हापा नं खनागु मद्दु, आः नं खनागु मखु ।

“वसपोल भगवान् यथावादी तथाकारी खः; यथाकारी तथावादी खः । थुकथं वसपोल धर्मानुधर्मं प्रतिपन्न जुया बिज्याम्ह खः । युजागु अङ्गं युक्त जुया बिज्याम्ह भगवान् बाहेक मेपि शास्तापित कीसं न्हापा नं खनागु मद्दु, आः नं खनागु मद्दु ।

वसपोल भगवान् तीर्णविचिकित्सा खः, विगत-कथंकथी खः पर्यवसित संकल्पी खः तथा वसपोल पूर्णं ब्रह्मचारी नं खः । थुकथं वसपोल तीर्णविचिकित्सा विगत कथंकथी पर्यवसित संकल्पी तथा पूर्णं ब्रह्मचारी खः । युजागु अङ्गं युक्त जुया बिज्याम्ह भगवान् बाहेक मेपि शास्तापित कीसं न्हापा नं खनागु मद्दु, आः नं खनागु मद्दु ।

११. “भन्ते ! शक्र देवेन्द्रं ब्रह्मा सनत्कुमारयात ध्व हे भगवानयागु च्यागू यथार्थं गुणयागु खँ कन । भन्ते ! अनलि उगु समयं ब्रह्मा सनत्कुमार सन्तुष्ट जुल, भगवानयागु च्यागू यथार्थं गुणयागु खँ न्यना व अति प्रमुदित जुया प्रीति सौमनस्य अनुभव यात । भन्ते ! अनलि ब्रह्मा सनत्कुमारं स्थूल शरीर अभिनिर्मित याना कुमारयागु भेष धारण याना पञ्चशिख देवतापिनि न्ह्योनं त्रयस्त्रिंशत् प्रकट जुल । व आकाशं च व वना आकाशं मुलपति ध्याना च्वन । भन्ते ! गथे सुं बःलाम्ह पुरुष बांलाक लायातगु लासाय अथवा माथं वंगु बँय फये तुइगु खः अथे हे सनत्कुमार आकाशं वना आकाशं मुलपती ध्याना फेतुना त्रयस्त्रिंश देवपित आमन्त्रणा यात—

४. महागोविन्द ब्राह्मणयागु खँ

१२. छलपोल त्रयस्त्रिंश देवपिसं छु मती तथा—वसपोल भगवान् यक्व समय न्हापानिसँ हे महाप्रज्ञावान् जुया बिज्याम्ह खःला ?

“भो ! आपालं समय न्हापा दिसम्पति धयागु जुजु दुगु जुया च्वन । जुजु दिसम्पतिया गोविन्द धयागु ब्राह्मण पुरोहित जुया च्वन । जुजु दिसम्पतिया रेणु धयागु काय राजकुमार जुया च्वन । गोविन्द ब्राह्मणया जोतिपाल धयागु माणवक पुत्र जुया च्वन । रेणु राजपुत्र जोतिपाल व मेपि खुम्ह राजकुमारपि जम्मा च्याम्ह मित्रपि जुया च्वन । भो ! अनलि आपालं दिन वनेवं गोविन्द ब्राह्मणयागु मृत्यु जुल । गोविन्द ब्राह्मणयागु मृत्यु लिपा जुजु दिसम्पति—‘गोविन्द ब्राह्मणयात फुक्क ज्या खँ बांलाक लः लहाना जिमिसं पञ्चकाम गुण (विषय) भोषे याना च्वनाबले जिमिम्ह गोविन्द ब्राह्मणयागु मृत्यु जुल’ धका तःसक विलाप यात । थुकथं विलाप याबले रेणु राजपुत्र जुजु दिसम्पतियात थथे चिन्ति यात—महाराज ! गोविन्द ब्राह्मणयागु मृत्यु जुल धका छपिसं आपालं विलाप याना बिज्याये मते । महाराज ! गोविन्द ब्राह्मणया काय जोतिपाल माणवक वया बी स्वया नं आपालं पण्डित, अर्थदर्शीम्ह खः । गुगु अर्थानुशासनया ज्या खँ जोतिपालया बीनं यागु खः व ज्या खँ जोतिपाल माणवक नं याये फु ।’

‘कुमार ! घातये खःला ?’

‘देव ! घातये खः ।’

महागोविन्द

१३. “भो ! अनंलि जुजु दिसम्पति सुं छम्ह मनूयात सःता—हे पुरुष ! छ वा, गन जोतिपाल धयाम्ह माणवक दु, अन हें । अन वना जोतिपाल माणवकयात थये धा—छलपोल जोतिपाल माणवकयागु मंगल जुइमा; जुजु दिसम्पति छपि जोतिपाल माणवक नाप लाये माल, जुजुं छपित सःता च्वन’ धका धा ।” “ज्यू हवस्, महाराज !” धया जुजु दिसम्पतियात लिसः बिया उम्ह मनू जोतिपाल माणवक गन दु अन वन । वना वयात थये धाल—‘छपि जोतिपालयागु मंगल जुइमा ! जुजु छपित ... सःता च्वन ।’ “ज्यू” धया उम्ह मनूयात लिसः बिया जोतिपाल माणवक गन जुजु दिसम्पति दु अन वन । वना जुजु दिसम्पतियाके कुशलक्षेमया खँ न्यन । कुशल क्षेमया खँ ववचायेका छखे लिक्क फयेनुत । छखे लिक्क फेतुम्ह जोतिपाल माणवकयात जुजुं थये धाल—“जोतिपाल ! जिमित अनुशासन यायेगुली छलपोलं संकोच चाया बिज्याये मते । छलपोलयात पैत्रिक स्थानय् तथा बिये । गोविन्दयागु आसनय् अभिषिक्त याना बिये ।” “हवस्” धया जोतिपाल माणवकं जुजुयात लिसः बिल । अनंलि जुजु दिसम्पति जोतिपाल माणवकयात गोविन्द ब्राह्मणयागु आसनय् अभिषिक्त याना पैत्रिक स्थानय् तल । अभिषिक्त जुइ धुंका पैत्रिक स्थानय् च्वना जोतिपाल माणवकं बौनं याःगु अर्थानुशासन जक यात, बौनं मयाःगु अर्थानुशासन मया, बौनं याःगु संविधान जक यात, बौनं मयागु संविधान मया । अनंलि मनूतय्सं थये धायेगु यात—“धव गोविन्द ब्राह्मण महागोविन्द ब्राह्मण हे खनि ।’ थुकथं जोतिपाल माणवकयागु नां हे ‘महागोविन्द’ जुल ।

राज्य संविभाजन

१४. “भो ! अनंलि महागोविन्द ब्राह्मण गन उँपि खुम्ह क्षत्री पुत्रपि दु अन वन । वना इमित थये धाल—जुजु दिसम्पति जराजीर्ण, बुढा, वयोवृद्ध जुइ धुंकल, जीवनयागु बारे सुनां छु स्यू । धव सम्भव दु, जुजु दिसम्पतियागु मृत्युं लिपा राज्यकर्तापिसं रेणु राजपुत्रयात राज्य बिइ फु । उँकि हे छलपोलपि गन रेणु राजपुत्र दु अन वना वयात थये धया बिज्याहुँ—‘जिपि छलपोलया प्रिय, मनाप व अप्रतिकूल (छपिनिगु पक्षयापि) सहायकपि खः । छपित जूगु सुख जिमित नं जूगु सुख खः, छपित जूगु दुःख जिमित नं जूगु दुःख खः । जुजु दिसम्पति जराजीर्ण, बुढा, वयोवृद्ध जुइ धुंकल जीवनयागु बारे सुनां छु स्यू । जुजु दिसम्पतिया मृत्युं लिपा राज्यकर्तापिसं छपित राज्य बिइ फु । यदि छपिसं राज्य प्राप्त याना बिज्यात धाःसा जिमित नं राज्य ईना बिज्याहुँ ।’ “ज्यू” धया महागोविन्द ब्राह्मणयात लिसः बिया इपि खुम्ह क्षत्रियपिसं महागोविन्द ब्राह्मणयागु खँ न्यना गन रेणु राजपुत्र दु अन वना वयात थये धाल—जिपि छलपोलया प्रिय मनाप व अप्रतिकूल (=छपिनिगु पक्षयापि) सहायकपि खः । छपित जूगु सुख जिमित नं जूगु सुख खः, छपित जूगु दुःख जिमित नं जूगु दुःख खः । जुजु दिसम्पति जराजीर्ण, बुढा, वयोवृद्ध जुइ धुंकल जीवनयागु बारे सुनां छु स्यू । जुजु दिसम्पतिया मृत्युं लिपा राज्यकर्तापिसं छपित राज्य बिइ फु । यदि छपिसं राज्य प्राप्त याना बिज्यात धाःसा जिमित नं राज्य ईना बिज्याहुँ ।’

‘जिगु राज्यय् छलपोलपि बाहेक मेपि सुनां सुख काये खनि ! यदि जित राज्य दत धाःसा छलपोलपित नं राज्य बिइ बिये ।’

१५. “भो अनंलि यक्व दिन लिपा जुजु दिसम्पतियागु मृत्यु जुल । जुजु दिसम्पतियागु मृत्युं लिपा राज्यकर्त्तापिसं रेणु राजपुत्रयात राज्याभिषेक यात । राज्यद्वारा अभिषिक्त जुइ धुंका जुजु रेणुं पञ्चकामगुण भोग याना च्वन । अनंलि महागोविन्द ब्राह्मणं उरि खुम्ह क्षत्रियपिथाय वना थथे धाल—‘जुजु दिसम्पति मृत्यु जुल, रेणु राजपुत्र राज्यद्वारा अभिषिक्त जुया पञ्चकामगुण भोग याना च्वन । सुनां छु स्यू, काम-मदया खँ ! बिज्याहुँ, छलपोलपि जुजु रेणुयाथाय वना—‘... छु छपिसं उगु वचन लुमंका बिज्याला ?’ (धका न्यं)”

१६. “भो ! अनंलि उरि खुम्ह क्षत्रीपिसं नं खःला खः धका महागोविन्द ब्राह्मणयात लिसः बिया जुजु रेणुयाथाय वना थथे धाल—‘जुजु दिसम्पतिया मृत्यु जुइ धुंकल, छपि राज्यद्वारा अभिषिक्त जुया बिज्याये धुंकल । छु छपिसं उगु वचन लुमंका बिज्याला ?’ “खः उगु वचन लुमंनि । उत्तरय् चकंगु दक्षिणय् गाढाया ख्वाथे कय्कूंगु (चिब्याःगु) थव महापृथ्वीयात सुनां बराबर याना न्हेब्व थला बिइफइले ?”

महागोविन्द ब्राह्मण छम्हसिनं बाहेक मेपिसं सुनां फइ ?

“भो ! अनंलि जुजु रेणुं सुं छम्ह मनूयात सःता महागोविन्द ब्राह्मणयात सःतके छवल । ... महागोविन्द ब्राह्मण जुजु रेणुयाथाय वना जुजु नाप कुशल क्षेम खँ ल्हाना छथे लिक्क फेतुत । छथे लिक्क फयेतुना च्वम्ह महागोविन्द ब्राह्मणयात जुजु रेणुं थथे धाल—‘बिज्याहुँ, उत्तरय् चकंगु दक्षिणय् गाढाया ख्वाथे कय्कूंगु (चिब्याःगु) थव पृथ्वीयात छपिसं बराबर याना न्हेब्व थला बिज्याहुँ ।’ ‘हवस्’ धया लिसः बिया महागोविन्द ब्राह्मणं न्हेब्व बराबर याना थला बिल । विचय् जुजु रेणुयागु भाग लात ।

१७. कलिङ्गया दन्तपुर, अश्वक (देश) या पोतन,
अवन्तीया माहिष्मती, सोवीरया रोहक, विदेहया मिथिला,
अङ्गया चम्पा व काशीया बाराणसी ।
थुपि गोविन्द थला दयेका ब्यूगु खः ।

१८. “भो ! अनंलि इपि खुम्ह क्षत्रीपिनं थःथपित दुगु लाभद्वारा सन्तुष्ट जुया इच्छा यानागु, आकाञ्छा यानागु प्रार्थना यानागु कीत प्राप्त जुन धका लय्ताल ।

सत्तभू, ब्रह्मदत्त, वेस्सभू, भरत, रेणु, निम्ह धृतराष्ट्र,
थुपि न्हेम्ह हे उगु समयय् भारतयापि (जुजुपि) खः ।

प्रथम भाणवार कवचाल ।

५. महागोविन्दया एकान्तवास

१९. “भो ! अनंलि महागोविन्द ब्राह्मणयाथाय वना उरि खुम्ह क्षत्रीपिसं थथे धाल—गथे छपि जुजु रेणुया प्रिय, मनाप तथा अप्रतिकूल खः अथे हे छपि जिमित नं प्रिय, मनाप तथा अप्रतिकूल खः । जिमित नं अनुशासन याना बिज्याहुँ, जिमित अनुशासनं वञ्चित याना बिज्याये मते । ‘ज्यू’ धया महागोविन्द ब्राह्मणं इपि

खुम्हसित लिसः बिल । अनंलि महागोविन्द ब्राह्मणं मूर्धाभिषिक्त न्हेम्ह क्षत्री जुजुपित अनुशासन याना बिज्यात । न्हेम्ह महाघनी (महाशाल) ब्राह्मणपित व न्हेसः स्नातकपित नं मन्त्र स्यना बिल ।

२०. “भो ! अनंलि महागोविन्द ब्राह्मणयागु थुजागु यशकीर्ति फैले जुल—महागोविन्दं ब्रह्मा खंके फु, ब्रह्मानाप खँल्हाबल्हा याये फु, खँल्हाये फु तथा सल्लाह काये फु । भो ! अनंलि उम्ह महागोविन्द ब्राह्मणयात थये जुल—‘ब्रह्मायात खंके फु, ब्रह्मानाप खँल्हाबल्हा याये फु, खँल्हाये फु तथा सल्लाह काये फु—धका जिगु यशकीर्ति फैले जुया च्वन । परन्तु जि ब्रह्मा खनागु मडु । ब्रह्मानाप खँल्हाबल्हा यानागु मडु, खँल्हानागु मडु तथा सल्लाह कयागु मडु । जि वयोवृद्ध आचार्य प्राचार्य ब्राह्मणपिसं धाःगु खँ न्यना सम्म तयागु दु—‘सुनां वर्षाद जोछि प्यला एकान्तय् च्वना करुणायागु ध्यानय् च्वनी वं ब्रह्मायात खंके फु, ब्रह्मानाप खँल्हाबल्हा याये फु, खँल्हाये फु तथा सल्लाह काये फु ।’ उर्कि जि वर्षाद जोछि प्यला एकान्तय् च्वना करुणायागु ध्यान च्वने माल ।

२१. “भो ! अनंलि जुजु रेणुयाथाय् वना महागोविन्द ब्राह्मणं थये बिन्ति यात—‘जि ब्रह्मा खंके फु ...’ धका जिगु यशकीर्ति फैले जुया च्वन । परन्तु जि ब्रह्मा खनागु मडु ...। जि वयोवृद्ध आचार्य प्राचार्य ब्राह्मणपिसं धाःगु खँ न्यना सम्म तयागु दु—‘गुम्हसिनं वर्षाद जोछि प्यला एकान्तय् च्वना करुणायागु ध्यान याइ वं ब्रह्मायात खंके फु ...।’ अतः जि वर्षाद जोछि प्यला एकान्तय् च्वना करुणायागु ध्यान याये मास्ते वल । उबले तक भोजन ह्या बिइम्ह छम्ह बाहेक मेपि सुं नं जिथाय् मवयेमा ।’

‘छलपोल गोविन्दं गये याना बिज्याये माल स्वया याना बिज्याहुं ।’

२२. “भो ! अनंलि महागोविन्द ब्राह्मण उर्पि खुम्ह क्षत्रीपिथाय् वना महागोविन्द ब्राह्मणं थये धाल—‘जि ब्रह्मा खंके फु ...’ धका जिगु यशकीर्ति फैले जुया च्वन । परन्तु जि ब्रह्मा खनागु मडु ...। जि वयोवृद्ध आचार्य प्राचार्य ब्राह्मणपिसं धाःगु खँ न्यना सम्म तयागु दु—‘गुम्हसिनं वर्षाद जोछि प्यला एकान्तय् च्वना करुणायागु ध्यान याइ वं ब्रह्मायात खंके फु ...।’ अतः जि वर्षाद जोछि प्यला एकान्तय् च्वना करुणायागु ध्यान याये मास्ते वल । उबले तक भोजन ह्या बिइम्ह छम्ह बाहेक मेपि सुं नं जिथाय् मवयेमा ।”

‘छलपोल गोविन्दं गये याना बिज्याये माल स्वया याना बिज्याहुं ।’

२३. “भो ! अनंलि महागोविन्द ब्राह्मणं उर्पि न्हेम्ह महाघनी ब्राह्मणपिथाय् वना ... उर्पि न्हेसः स्नातकपिथाय् थये धाल—‘जि ब्रह्मा खंके फु ...’ धका जिगु यशकीर्ति फैले जुया च्वन । परन्तु जि ब्रह्मा खनागु मडु ...। जि वयोवृद्ध आचार्य प्राचार्य ब्राह्मणपिसं धाःगु खँ न्यना सम्म तयागु दु—‘गुम्हसिनं वर्षाद जोछि प्यला एकान्तय् च्वना करुणायागु ध्यान याइ वं ब्रह्मायात खंके फु ...।’ अतः जि वर्षाद जोछि प्यला एकान्तय् च्वना करुणायागु ध्यान याये मास्ते वल । उबले तक भोजन ह्या बिइम्ह छम्ह बाहेक मेपि सुं नं जिथाय् मवयेमा ।’

‘छलपोल गोविन्दं गये याना बिज्याये माल स्वया याना बिज्याहुं ।’

२४. “भो ! अनंलि महागोविन्द ब्राह्मणं उर्पि (थः) पीम्ह समजातीय कलापिथाय् वना महागोविन्द ब्राह्मणं थये धाल—‘जि ब्रह्मा खंके फु ...’ धका जिगु यशकीर्ति फैले जुया च्वन । परन्तु जि ब्रह्मा खनागु मडु ...। जि वयोवृद्ध आचार्य प्राचार्य ब्राह्मणपिसं धाःगु खँ न्यना सम्म तयागु दु—‘गुम्हसिनं वर्षाद जोछि प्यला एकान्तय् च्वना करुणायागु ध्यान याइ वं ब्रह्मायात खंके फु ...।’ अतः जि वर्षाद जोछि प्यला एकान्तय् च्वना करुणायागु ध्यान याये मास्ते वल । उबले तक भोजन ह्या बिइम्ह छम्ह बाहेक मेपि सुं नं जिथाय् मवयेमा ।’

‘छलपोल गोविन्दं गये याना बिज्याये माल स्वया याना बिज्याहुं ।’

२५. “भो ! अनंलि नगरया पूर्वपाखे न्हूगु सन्धाकार दय्के बिया वर्षादि जोछि प्यलातक एकान्तय् च्वना महागोविन्द ब्राह्मण करुणायगु ध्यान च्वन । भोजन हया बिइम्ह छम्ह बाहेक मेपि सु वय्के मविल । प्यला फुइवं महागोविन्द ब्राह्मणयागु मनय् तःसकं उत्सुकता जुल—‘जि वयोवृद्ध आचार्य प्राचार्य ब्राह्मणपिसं घयातःगु खँ न्यना सम्म तयागु खः—गुम्हसिनं वर्षादि जोछि प्यलातक एकान्तय् च्वना करुणायगु ध्यान याइ वं ब्रह्मायात खँके फु, ब्रह्मालिसे खँल्हाबल्हा याये फु ...।’ परन्तु जि आः तक नं ब्रह्मायात खनागु मदुनि न ब्रह्मालिसे खँल्हाबल्हा हे याये खन ...।

६. ब्रह्मा सनत्कुमारलिसे साकच्छा

२६. “भो ! अनंलि ब्रह्मा सनत्कुमारं महागोविन्द ब्राह्मणया चित्तय् जुया च्वंगु वितर्कनायात थःगु चित्त सिइका गथे सु बलवान्म्ह पुरुष कयकूगु ब्वह चककैथे वा चकंगु ब्वह कयकूकैथे याना ब्रह्मालोकं अस्तधनि जुया महागोविन्द ब्राह्मणया न्होनय् प्रकट जुल । अनंलि गुबले मखंगु रूपयात खना महागोविन्द ब्राह्मणयागु मनय् भय, त्रास तथा रोमाञ्च जुल । अनंलि भयभीत जुया संविन्न जुया तथा रोमाञ्चित जुया महागोविन्द ब्राह्मण ब्रह्म सनत्कुमारयात गाथाद्वारा थथे धाल—

‘मारिष ! वर्णवान्, यशस्वी व श्रीमान् जुया बिज्याम्ह छपि सु खः ?
म्हमस्यगुलि हे छपिके जि न्यना च्वना—गुकबं जि छपित् म्हसिइके ?

‘ब्रह्मलोकय् सकल देवपिसं सनत्कुमार घका जित म्हस्यू,
गोविन्द ! अथे हे छं नं म्हसिइकि जित ।’

‘आसन, लः, चिकं (तुती बुइत), कस्ती व साखः तयस जि छलपोल
ब्रह्मायागु पूजा याये, छपिसं स्वीकार मना बिज्याहुँ ।’

‘दृष्ट धर्म हितयागु बारे न्यं अथवा सम्परायिक सुखयागु बारे न्यं,
अथवा च्व नं मखुसा थःत यःगु न्हागु सुखयागु बारे जिके छं न्यं,
गोविन्द ! जि छंत अवकाश बिथे, छंके छु दु न्यनेगु ?

२७. “भो ! अनंलि महागोविन्द ब्राह्मणयात थथे जुल—‘ब्रह्मा सनत्कुमारं अवकाश बिल ।’ आः जि ब्रह्मा सनत्कुमारलिसे दृष्ट धार्मिक व सम्परायिक मध्ये छु खँ न्यने ? अनंलि महागोविन्द ब्राह्मणयात थथे जुल—‘दृष्ट धार्मिक अर्थया सम्बन्धय् ला जि स्वयं थःहे कुशलम्ह खः । मेपिसं नं जिथाय् वया दृष्ट धार्मिक अर्थयागु सम्बन्धय् खँ न्यंवइ । अतः ब्रह्मा सनत्कुमारयाके जि सम्परायिक अर्थयागु सम्बन्धय् प्रश्न न्यने माल ।’ थुलि विचा याना महागोविन्द ब्रह्मा सनत्कुमारयात गाथाद्वारा थथे धाल—

‘मेपि श्रेष्ठ पुरुषपिसं थुइके फइगु विषयय् शंका जुया
जि छलपोल शंकारहितम्ह सनत्कुमार ब्रह्मकाके न्यने—

‘छुकी च्वना, छुकी अभ्यास याना
मनुष्य अमृतरूपी ब्रह्मलोकय् ध्येके फइ ?’

‘ब्राह्मण ! मनुष्यपिके ममत्व तोता
याकचा च्वना करुणा ध्यान प्राप्त याना
निरामगन्ध तथा मैथुन कर्म विरत जुया,
थुकी हे च्वना, थुकी हे अभ्यास याना—
मनुष्य अमृतरूपी ब्रह्मलोकय् ध्यंके फइ ।’

२८. छपिसं गुगु ‘ममत्व तोता’ धका धया बिज्यात व खें जि थुइके फु । थन सुं मनुत्त कम वा अप्पः
भोगसम्पत्ति तोता सँ दारी खाना काषायवस्त्र पुना छें तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुइ । थुकियात हे छलपोलं
‘ममत्व तोता’ धका धया बिज्यागु खः धका जि थू । छपिसं गुगु ‘याकचा च्वना’ धका धया बिज्यात व नं जि
थुइके फु । थन गुलि पुरुष निर्जन शयनासन भजन याइ, अरण्यय्, वृक्षमूलय्, पर्वतय्, कापीइ, गुफाय्, श्मशानय्
वन जङ्गलयागु लैय् अथवा खुल्ला थासय् च्वनी । थुकीयात छपिसं ‘याकचा च्वना’ धका धया बिज्यागु खः धयागु
खें जि थू । छपिसं गुगु ‘करुणा ध्यान प्राप्त याना’ धका धया बिज्यात व नं जि थुइके फु । थन सुं योगी-पुरुष
छगू दिशाय्, निगू दिशाय्, स्वंगू दिशाय् तथा प्यंगू दिशाय् करुणा सहगत चित्त फैले याना च्वनी । अथे हे च्वय्,
ववय् व व्यथां दिशाय् फुक्क दिशाय्, फुक्क लोकय् विपुल, महत् तथा अप्रमाण करुणा चित्त फैले याना विहार
याइ । थवयात हे छपिसं ‘करुणा ध्यान प्राप्त याना’ धका धया बिज्यागु खः धयागु खें नं जि थू । परन्तु छपिसं
गुगु ‘आमगन्ध’ धका धया बिज्यात थवयात जि थुइके मफुत ।

‘ब्रह्मा ! मनुष्यपिके आमगन्ध धयागु छु खः ?
धीर ! थव खें जि थुइके मफुत, कना बिज्याहुँ ।
थन छु मलं लिप्त जुइवं दुर्गन्ति जुया
ब्रह्मलोकं कुतुं वया अपाय नरकय् बनी ?’

‘क्रोध, मृषावाद, वञ्चना, मित्र-द्रोह,
कंजूस, अतिमान, ईर्ष्या, इच्छा, मात्सर्य,
परपीडा, लोभ, मद, दोष व मोह,
थुजागु दुपि पुरुषपि आमगन्धं अलग जुइ मखु,
ब्रह्मलोकं कुतुं वया अपाय नरकय् बनी ।

थुजागु आमगन्धयागु सम्बन्धय् छपिसं धया बिज्यागु खें जि थुल । थुजागु आमगन्धयात गृहस्थीभावय्
च्वना बांलाक मर्दन याना मदय्के फइ मखु, उकि जि छें तोता प्रव्रजित जुये मास्ते वल ।’

‘छलपोल गोविन्दं गये याना बिज्याये माल अथे याना बिज्याहुँ ।’

७. महागोविन्दयागु प्रव्रज्या

२९. “ओ ! अनंलि महागोविन्द ब्राह्मण गन जुजु रेणु दु अन वना जुजु रेणुयात अथे भाल—‘आः
छलपोल मेम्ह पुरोहित माला बिज्याहुँ, गुम्हसिनं छलपोलयात राज्यया अनुशासन याइ । जि छें तोता अनगारिक
जुया प्रव्रजित जुइ यल । जि ब्रह्मायागुपाखें आमगन्ध सम्बन्धी खें न्यनागु कथं छें च्वना आमगन्ध मदय्के
अपु मजू । उकि जि छें तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुये ।

‘ભૂમિપતિ જુજુ રેણુયાત સમ્બોધન યાના ચ્વના—
જિ પુરોહિત જુહ મ્હાલ, રાજ્યયાગુ હૈય સ્વયં સીકા કા ।’

‘યદિ છલપોલયાત બોમ્બા છું મચા: મચા: જૂસા
જિ ઉકિયાત પૂવંકા બિચે ।
યદિ છલપોલયાત સુયાગુપાલે હિસાયાગુ મય દુસા
ભૂમિ સૈનાપતિ જુયા ચ્વનામ્હ જિ ઉકિયાત મદયકા વિચે ।
છપિં બૌયે, જિ કાય્યે જુયે, ગોવિન્દ ! જિમિત તોતા બિજ્યાયે મતે ।’

‘જિત છું બોમ્બા મચા: મચા: મજૂ ।
જિત મુક્તગુપાલે હિસાયાગુ મય મદુ ।
જિત મુક્તગુપાલે મ્હાલ આ: જિકે છેમ્ ચ્વનેગુ હચ્છા મંત ।’

‘ગજામ્હ અમગુપ્ય હ:, વં છું હૈં કન મુગુ હૈં ન્યના
છપિંસં થ:ગુ છે વ જિમિત તોતા બિજ્યાયે ત્યના ?’

‘મ્હાપા યજ યાયેગુ હચ્છા જિ કુશ હાંય લાયા યાકચ્છા ચ્વનાગુ હ: ।
ઉગુ હલય બ્રહ્મલોકં બ્રહ્મા સનત્કુમાર જિગુ ન્હોનય પ્રકટ જુલ ।
વયાકે ન્યનાગુ ન્હાસત્રા લિસલં જિ છેય ચ્વને મચગુ હ: ।’

‘ગોવિન્દ ! છપિંસં ધયા બિજ્યાગુ હૈમ્ જિ વિશ્વાસ યાના ।
દેવતાયાગુ હૈં ન્યના આ: છપિંસં ગુકયં મચાહ !’

‘છપિનિ ત્યૂ ત્યૂ જિપિં વયે, ગોવિન્દ ! છપિં જિમિ ગુરુ જુયા ત્રિજ્યાહું ।
તુલગુ વ ત્રિમંત્રગુ વૈદ્યમંત્રીયે શુદ્ધ જુયા,
જિપિં છપિં ગોવિન્દયાગુ અનુશાસનય ચારિકા યાયે ।’

યદિ છલપોલ ગોવિન્દ છે તોતા ... પ્રવ્રજિત જુયા ‘વિજ્યાયેગુ જૂસા જિપિ નં ... પ્રવ્રજિત જુયે । ચુકયં
છલપોલયાગુ ગજાગુ ગતિ જુહ અજાગુ હે જિમિગુ નં જુહ ।

હુમ્હ ક્ષત્રિયપિત સ:ત્તુ

૩૦. “ઓ ! અનંલિ મહાગોવિન્દ બ્રાહ્મણ ગન ઉપિ હુમ્હ ક્ષત્રિયપિં દુ અન વના હમિત થયે ઘાલ—આ:
છલપોલપિંસં મેપિ પુરોહિતપિં મ્હાલ મ્હાલ—જિ પુરોહિત રાજ્યયા અનુશાસન યાહ । જિ છે તોતા
અનગારિક જુયા પ્રવ્રજિત જુહ ત્યના । જિ બ્રહ્માયાગુપાલે આમગન્ધ સમ્બન્ધી હૈં ન્યનાગુ કયં છે ચ્વના આમગન્ધ
મદયકે અપૂ મજૂ । ઉકિં જિ છે તોતા અનગારિક જુયા પ્રવ્રજિત જુયે । અનંલિ હસે શિક્ક વના ઉપિ હુમ્હ
ક્ષત્રિયપિંસં થયે સલ્લાહ યાત—‘બ્રાહ્મણ યયપિં ધનયા સ્ત્રીમી હ:, અત: સ્ત્રીસં મહાગોવિન્દ બ્રાહ્મણમાત્ર અનગારિક
લોભ ન્યને માલ ।’ અનંલિ હમિત મહાગોવિન્દ બ્રાહ્મણમાત્ર થયે ઘાલ—‘ઓ ! મુપિ મ્હો રાજ્યય પ્રશસ્ત સમ્પત્તિ
હ, છપિંત ગુલિ સમ્પત્તિ માલ હલિ કયા વિજ્યાહું ।’

‘भो ! म्वाः, जिके न प्रसस्त सम्भति दुव फुक्क छलपोलविनिगु कसक है प्राप्त भूगु खः । व फुक्क तोता ... प्रव्रजित जुये त्यना । ब्रह्मायागुपाखे आमगन्ध सम्बन्धी खे न्यनागु कथं छे च्वना आमगन्ध मदयके अपू मजू । अतः जि छे तोता ... प्रव्रजित जुये त्यना ।

‘भो ! अनलि छले लिक्क वना इमिसं थये सत्लाह बात—ब्राह्मण ध्यापि स्त्री लोभी खः; अतः ऐकं ... स्त्री लोभ कयने माल ।’ अनलि इमिसं महागोविन्द ब्राह्मणमात थये धार—‘भो ! थुपि न्ह्ये राज्यम् आपान्ना आपा मिसात दु, ... छपित गोम्ह माल वम्ह कया बिज्याहुँ ।

‘भो ! म्वाः, जि न समजातीय पीम्ह मिसात दु, इमि फुक्क तोता ... प्रव्रजित जुये ... ब्रह्मायापाखे न्यनागु खे अनुसार छे च्वना आमगन्ध मदयके अपू मजू । अतः जि छे तोता ... प्रव्रजित जुये ...’

३१. ‘यदि छलपोल छे तोता ... प्रव्रजित जुये मास्तेवका जिपि न ... प्रव्रजित जुये । थुकथं गजागु गति छपिनिगु जुइ अजागु हे जिमिगु न जुइ ।

‘गुगु वस्तु कामय पृथग्जन सत्वापि लगे जुया च्वनी,

यदि अजागुयात तोते यः सा क्षान्तिबलं युक्त दूढ पराक्रमी जुया वीर्य बढे याना बिज्याहुँ ।’

‘ध्व हे मार्ग सप्यं कु खः, ध्व हे मार्ग अनुत्तरगु खः;

ब्रह्मलोकय उत्कृष्ट जुइया निति आर्य सत्पुरुषपिसं ध्वयात रक्षा वायेमाः ।’

अथे जूसा छपि न्हेंद पिया बिज्याहुँ । न्हेंद दथेव जिपि न छे तोता प्रव्रजित जुये । अले गजागु गति छपिनिगु जुइ अजागु हे जिमिगु न जुइ ।

‘भो ! न्हेंद ध्यागु यक्क तहाकगु समय खः । जि छलपोलविनिगु निति न्हेंद तक पिया च्वने महुँ । जीवनया खे सुनां छु स्यु ! अवश्य न परलोक वने मानी, बुद्धि थुइके मानी, कुकल कर्म याये मानी, ब्रह्मचर्य पालन याये मानी, जन्मे जूपि प्राणी सिइ मखु धका धाये फइ मखु । जि ब्रह्मायागुपाखे आमगन्ध सम्बन्धी खे न्यनागु कथं छे च्वना आमगन्ध मदयके अपू मजू । उकि जि छे तोता अमगन्ध जुये प्रव्रजित जुये ...’

अथे जूसा छपिसं खुद पिया बिज्याहुँ ... न्यादं ... प्यदं ... स्वदं ... निदं ... दच्छि ... न्हेला ... खुला ... न्याला ... प्यला ... स्वला ... निला ... लच्छि ... बाच्छि ... छवा (एक हप्ता) पिया बिज्याहुँ । उबले तक जिमिसं थः काय किजापित राज्य सम्बन्धी अनुशासन याये । एक हप्ता वनेव जिपि न छे तोता ... प्रव्रजित जुये । अले गजागु गति छपिनिगु जुइ अजागु जिमिगु न जुइ ।

छवा (सप्ताह) ध्यागु आप्ताः मखु धका बिचार याना—‘अथे जूसा छवा तक लचवने’ धका धार ।

ब्राह्मण महाराजविपित सःसुगु

३२. ‘भो ! अनलि महागोविन्द ब्राह्मण उमि न्हेंद ब्रह्मण महाराजविपित ... न्हेंदः मन्त्र उमिपि ब्रह्मण गन हुअन बना थये धार—‘आः छलपोलविनिगु मेम्ह आचारं माला बिज्याहुँ ... जि छे तोता ... प्रव्रजित जुये ...’

‘छपि छें तोता ... प्रव्रजित जुया बिज्याये मते । प्रव्रज्याय् व्यक्तिस्व व लाभ नं कम जुइ । ब्राह्मण्य हे जक व्यक्तिस्व दु हान महालाभ नं दु ।

‘भो ! छत्रपोलपिसं थये धया बिज्याये मते । ... । जिथें व्यक्तिस्व दुम्ह व महालाभ दुम्ह मेम्ह सु दु ? जुजुपि मध्ये जि जुजु खः ब्राह्मणपि मध्ये जि ब्राह्मण खः तथा गृहस्थीपिनि निति जि देवता खः । व फुक्व तोता जि छें तोता ... प्रव्रजित जुये ... । ब्रह्मायागुपाखें आमगन्ध सम्बन्धी खें न्यनागु कथं छें च्वना आमगन्ध मदयके अपू मजू । उकि जि छें तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुये ... ।

‘यदि छत्रपोल छें तोता ... प्रव्रजित जुये मास्तेवसा जिपि नं ... प्रव्रजित जुये । थुकथं गजागु गति छपिनि जुइ अजागु हे जिमिगु नं जुइ ।

कलापित सःतुगु

३३. ‘भो ! अनंलि महागोविन्द ब्राह्मण गन उपि पीम्ह समजातीय कलापि दु, अन वना वं थये धाल— ‘छपि मध्ये सु थः ज्ञातिकुल्य वने न्हां, हें, अथवा सुया मेम्ह मिजं माले न्हां, मा । जि छें तोता ... प्रव्रजित जुये ... । ब्रह्मायागुपाखें आमगन्ध सम्बन्धी खें न्यनागु कथं छें च्वना आमगन्ध मदयके अपू मजू । अतः जि छें तोता ... प्रव्रजित जुये ... ।

‘छपि हे जिमि ज्ञाति खः, छपि हे जिमि पुरुष नं खः । यदि छलक्केल छें तोता ... प्रव्रजित जुये मास्तेवसा जिपि नं ... प्रव्रजित जुये । थुकथं गजागु गति छपिनि जुइ अजागु हे जिमिगु नं जुइ ।

महागोविन्द प्रव्रजित जूगु

३४. ‘भो ! अनंलि उगु सप्ताह वनेवं सें दारी खाना काषायवस्त्र धारण याना महागोविन्द ब्राह्मण छें तोता ... प्रव्रजित जुल । महागोविन्द ब्राह्मण प्रव्रजित जुइवं मूर्धाभिषिक्त न्हेम्ह क्षत्री जुजुपि, न्हेम्ह ब्राह्मण मङ्गलसालपि, न्हेसः स्नातक ब्राह्मणपि, पीम्ह समजातीय कलापि, अनेक सहश्र क्षत्रीपि, अनेक सहश्र ब्राह्मणपि, अनेक सहश्र गृहपतिपि तथा अनेक स्त्रीगारपिपाखें मिसात सहित सें दारी खाना काषायवस्त्र धारण याना महागोविन्द ब्राह्मणपिनिगु अनुगमन साना प्रव्रजित जुल । उगु परिषदं परिवृत्त जुया महागोविन्द ब्राह्मण गां, निगम व राजधानी चारिका यात । गुगु गामय् निगमय् वा राजधानी महागोविन्द ब्राह्मण वनी अन अन वसपोल जुजुपि मध्ये जुजु, ब्राह्मणपि मध्ये ब्राह्मण समान जुया तथा गृहस्थीपिनि निति देव समान जुइगु जुया च्वन । उगु समयय् मनुतय् हाछिका छक जक वसा अथवा लुफि छक हाःसां नं इमिसं महागोविन्द ब्राह्मणयात नमस्कार, न्हेम्ह पुरोहित ब्राह्मणयात नमस्कार धका याइगु जुया च्वन ।

३५. ‘भो ! महागोविन्द ब्राह्मण मैत्री युक्त (सहगत) चित्तयात छगु दिशाय्, निगुगु, स्वंगुगु, प्यंगुगु दिशाय् फैले याना च्वना । च्वय्, च्वय्, च्वय्, च्वय् सकमनं थासय् न्योकनं, सकतां प्रकारं सकल लोकय् मैत्री युक्त चित्तयात फैले याना च्वन । अथे हे तुं याना मैत्री विपुल चित्तयात ..., मैत्री सहगत (महान) चित्तयात ... मैत्री अप्रमाण चित्तयात फैले याना च्वन, अवैरी अव्यापध्य (अद्वेष) चित्त फैले याना च्वन । थुकथं ध्यान याना मैत्री चित्तयात उलि जक सीमित मयासे अप्रमाण मैत्री-चित्त याना भावना यात । करुणा युक्त चित्तयात ... पे० ... मुदितय् युक्त चित्तयात ... पे० ... उपेक्षा युक्त चित्तयात ... ध्यान याना उपेक्षा चित्तयात उलि जक सीमित मयासे अप्रमाण उपेक्षा चित्त याना भावना यात । श्रावकपित (शिष्यपित) नं ब्रह्मलोक वनेगु मार्गयागु उपदेश बिलः ।

३६. 'भो ! उगु समयय् महागोविन्दया गुपि श्रावकपिसं फुक्कया फुक्क शासनयात सिइकल इपि शरीर तोता सिइ धुंका सुगति ब्रह्मलोकय् उत्पन्न जुल । गुपि श्रावकपिसं फुक्कया फुक्क शासनयात सिइ मखु इपि मध्ये शरीर तोता सिइ धुंका गुलि परिनिमित्त वशवर्ती देवयाथाय् उत्पन्न जुल, गुलि निर्माणरती देवपिथाय् उत्पन्न जुल, गुलि तुषित देवपिथाय् उत्पन्न जुल, गुलि यामा देवपिथाय् उत्पन्न जुल, गुलि त्रयस्त्रिंश देवपिथाय् उत्पन्न जुल, गुलि चातुर्महाराजिक देवपिथाय् उत्पन्न जुल । गुपि दकले कवय्या देवतापि उत्पन्न जूपि खः इपि गन्धर्वकायय् उत्पन्न जुल । थुकथं उपि सकल कुलपुत्रपिनि प्रव्रज्या अमोघ (अचूक), अवन्ध्या (=फलदायी), सफल व उन्नत जुल ।

३७. "थुपि खँ भगवानया लुमनिला ?" "पञ्चशिख ! जि लुमं । उगु समयय् जि हे महागोविन्द ब्राह्मण (जुयाम्ह) खः । जि उपि श्रावकपित ब्रह्मलोकय् वनेगु मार्गयागु उपदेश यानागु खः । पञ्चशिख ! उगु जिगु ब्रह्मचर्यं निर्वेदया निति, विरागया निति, निरोधया निति, शान्तया निति, अभिज्ञाया निति, सम्बोधिना निति तथा निर्वाणया निति जूगु मखु । केवल ब्रह्मलोक प्राप्तिया निति जक जूगु खः । पञ्चशिख ! एव ब्रह्मचर्यं एकान्त निर्वेदया निति, विरागया निति, निरोधया निति, शान्तया निति, अभिज्ञाया निति, सम्बोधिना निति तथा निर्वाणया निति खः । पञ्चशिख ! उगु गजागु ब्रह्मचर्यं खः गुकि एकान्त निर्वेदया निति ... निर्वाणया निति जुइ ? एव हे आर्य अष्टाङ्गिक मार्गं खः—मये सम्यक् दृष्टि, सम्यक् सङ्कल्प, सम्यक् वचन, सम्यक् कर्म, सम्यक् आजीव, सम्यक् व्यायाम, सम्यक् स्मृति व सम्यक् समाधि । पञ्चशिख ! एव हे ब्रह्मचर्यं (अष्टाङ्गिक मार्गं) एकान्त निर्वेदय् ध्यंका बिइ ... निर्वाणय् ध्यंका बिइ ।

३८. "पञ्चशिख ! जिमि श्रावकपि मध्ये सुना फुक्कया फुक्क शासन (धर्म) स्यु इपि आस्रवक्षयद्वारा अनास्रवी जुया चित्त विमुक्ति तथा प्रज्ञा विमुक्ति जुया—एव हे जीवनय् स्वयं अभिज्ञा साक्षात्कार याना उपशान्त जुया विहार याइ । गुपिसं फुक्कया फुक्क शासनयात सिइ मखु इपि मध्ये न्यागु अधोभागीय संयोजन क्षय याना औपातिक जुइ हानं अनं हे परिनिर्वाण नं जुइ । गुम्हसिनं फुक्कया फुक्क शासन सिइ मखु इपि मध्ये स्वंगू संयोजन क्षय याना राग, द्वेष व मोहयात छावासुका सकुदागामी जुइ । छकलं छक एव लोकय् वया दुःखया अन्त याइ । गुम्हसिनं फुक्कया फुक्क शासनयात सिइ मखु इपि मध्ये स्वंगू संयोजन क्षय याना स्रोतापन्न जुइ—अविनीपाती जुइ, निश्चिन्त सम्बोधिपरायण जुइ । पञ्चशिख ! थुकथं थुपि सकल कुलपुत्रपिनि प्रव्रज्या अमोघ, अवन्ध्या, सफल तथा उन्नत जुल ।

भगवानं थुलि आज्ञा जुया बिज्यात । अनंलि लयूताया भगवानं आज्ञा जुया बिज्यागुयात अभिनन्दन व अनुमोदन याना भगवानयात अभिवादन व प्रदक्षिणा याना पञ्चशिख गन्धर्वपुत्र अनं हे अन्तर्धान जुल ।

महागोविन्द-सुत कवचाल ।

२०. महासमय-सुत्त

१. प्यम्ह सुद्धावासयापि देवतापिनिगु गाथा

१. थये जि न्यना । छगु समयय् भगवान् न्यासल अरहत् भिक्षुपिनिगु भिक्षुमहासङ्घपि व्वना शाक्यपिनिगु कपिलवस्तुया महावनय् विहार याना विज्याना च्वन । उगु समयय् भगवान् व भिक्षुसङ्घयागु दर्शनया निति दशलीक धातुयापि आपालं देवतापि समागम जुया च्वन । अनलि सुद्धावासयापि प्यम्ह देवपुत्रपिनि थये मती वन—“भगवान् न्यासल अरहत् भिक्षुपिनिगु भिक्षुमहासङ्घपि व्वना शाक्यपिनिगु कपिलवस्तुया महावनय् विहार याना विज्याना च्वन । उगु समयय् भगवान् व भिक्षुसङ्घयागु दर्शनया निति दशलीक धातुयापि आपालं देवतापि समागम जुया च्वन । जिमिसं जक गन भगवान् विज्याना च्वनु दु अन वना भगवानभायाय् थयःगु गाथाद्वारा छाया बिन्ति मयाये ?”

२. अनलि इपि देवतापि गथे बलवावम्ह मनुखं कयेकूगु व्वह (लप्पा) चकंकीगु खः अथवा चकंगु व्वह कयेकूकीगु खः अथे हे सुद्धावास देवलोकं अन्तर्घनि जुया भगवानया न्होने प्रकट जुल । अनलि इपि देवतापिसं भगवानयात अभिवादन याना छुले लिक्क च्वना च्वन । छुले लिक्क च्वना च्वपि मध्ये देवता छम्हसिनं भगवानया न्होने थुगु गाथाद्वारा थये बिन्ति यात—

“(कपिलवस्तुवा) वनय् देवतापिनिगु थुगु महासङ्घ समागम जुवा च्वन ।
जिपि न वससेलपि अचराजित संघयागु दर्शन यायेत् थुगु घनं समागमय् वथा च्वना च्वना ।”

अनलि मेम्ह देवता छम्हसिनं भगवानया न्होने थुगु गाथाद्वारा थये बिन्ति यात—

“थन भिक्षुपि थःगु चित्त तप्यंक (ध्यानय्) समाहित जुया विज्याना च्वन ।
लगाम व्वातुक तप्यंक तःम्ह सारथीथे पण्डितपिसं थःगु ब्याक्व इन्द्रिययात रक्षा याना च्वन ।”

अनलि मेम्ह देवता छम्हसिनं भगवानया न्होने थुगु गाथाद्वारा थये बिन्ति यात—

“जानीपि (मिखा दुपि) रागरूपी परिघ (बाधा) व इन्द्रबील थां लिना चिह्ना ।
शुद्ध, विमल, चक्षुष्मान्, सुदान्त व श्रेष्ठ जुया विचरण याना च्वन ।”

अनंलि भगवत् देवतां च्छम्हसिन् भगवाममां ह्मोने जुगु नाय ह्मारा म्मे विन्ति यात—

“गुपि बुद्धया शरणय् वनी उपि अपायभूमी वनी मखु;
अनुप्य कसीर तोत्ते कुका इमिसं देवतां अमत्त सत्ता आइ ।”

२. भगवानं मूँवया च्चंपि देवतापिनिगु नां अज्ञा जूगु

३. अनंलि भगवानं भिक्षुपित सम्बोधन याना बिज्यात—“भिक्षुपि ! तथागत व भिक्षुसङ्घयागु दर्शन यायेत दशलोक धातुयापि आपालं देवतापि समागम जुया च्चन । भिक्षुपि ! अतीतकालय् जुमा बिज्यापि अरहत् सम्यक्सम्बुद्धपिनि (दर्शन यायेत) नं थुलि हे देवतापि समागम जूगु खः गुलि थन आः जित स्वयेत समागम जुया च्चंगु खः । भिक्षुपि ! अतागत कालय् जुया बिज्याइपि अरहत् सम्यक्सम्बुद्धपिनि (दर्शन यायेत) नं थुलि हे देवतापि समागम जुइतिनि गुलि थन आः जित स्वयेत समागम जुया च्चंगु खः । भिक्षुपि ! जि देव शरीर धारण याना च्चंपिनिगु नां कने । भिक्षुपि ! जि देव शरीर धारण याना च्चंपिनिगु वर्णन याये । भिक्षुपि ! जि देव शरीर धारण याना च्चंपिनिगु नां देशना याये । न्यं, बांलाक मन तथा न्यं, कना ह्ये ।” “हवस्, भन्ते !” घया इपि भिक्षुपिसं अग्रद्वानप्रात लिंसः बिल ।

४. अग्रवानं श्रे अज्ञा जुया बिज्यात—

“पृथ्वीस अनेतने थासय् पहाडया कुपी च्चंना च्चनिपि,
गुपि संयमी व समाहित (चित्त दुपि) देवतापि जुगु खः, इमिगुबारे जि कना ह्ये ।”

“कपिलवस्तुया वनय् सिहर्षे दूढ, भयरहित, रोमांचरहित, च्चकिन्नगु मन दुपि,
शुद्ध, प्रशन्न, निर्दोषपि न्यासल ना न्यासलं भयक बुद्धसासनय् रत जुवा च्चमा च्चंपि,
आवकपित खंका शास्तां सम्बोधन याना बिज्यात—

“भिक्षुपि ! गुपि देव शरीर धारणा याना अपि खः, इमित म्हुसीकि !”
सपि भिक्षुपिसं नं भगवानं अज्ञा जुया बिज्यागु वचन म्भना उत्साह दक्कल ।”

“अमनुष्यपित (देवतापित) खंके फगु ज्ञान उपि भिक्षुपिके दत्त ।

अनंलि गुलिसिन् सलंस, गुलिसिन् इच्छि; गुलिसिन् न्ह्येइ (७० हजार) देवतापि खन,
गुलिसिन् सलंस; इच्छं देवतापि खन ।

गुलिसिने भिक्षुपिसं न्यासल दिशाय् अमत्त अस्याख देवतापि ज्ञाया च्चंगु खन ।”

“अनंलि फुक्क खना बिज्याकम्ह समन्तचक्षू बुद्धं गुपि फुक्क खना व सिइका बिज्याना,
(बुद्ध) शासनय् अभिरत जुया च्चंपि आवकपित सम्बोधन याना बिज्यात—

“भिक्षुपि ! देव शरीर धारणा याना च्चंपि (देवतापि थन) वसा च्चंगु दु;
इमित म्हुसीकि, जि इमिगु बारे अज्ञानं कणा ह्ये ।”

૨. “કપિલવસ્તુ ભૂમિસ ચ્વંપિ ન્હેદ્વ (૭ હજાર) ઋદ્ધિમાનપિ, પ્રકાશમાનપિ, વર્ણવાનપિ વ યશસ્વીપિ, દેવતાપિ પ્રસન્નપૂર્વક યુગુ વનય્ ભિક્ષુપિનિગુ સમાગમ સ્વયેત વયા ચ્વંગુ દુ ।”
- “હિમાલયય્ ચ્વંપિ હુદ્વ ઋદ્ધિમાનપિ, પ્રકાશમાનપિ, વર્ણવાનપિ વ યશસ્વીપિ રંગીવિરંગીપિ, યક્ષત પ્રસન્નપૂર્વક યુગુ વનય્ ભિક્ષુપિનિગુ સમાગમ સ્વયેત વયા ચ્વંગુ દુ ।”
- “સાતગિરી ચ્વંપિ પ્યદ્વ ઋદ્ધિમાનપિ, પ્રકાશમાનપિ, વર્ણવાનપિ વ યશસ્વીપિ રંગીવિરંગીપિ, યક્ષત પ્રસન્નપૂર્વક યુગુ વનય્ ભિક્ષુપિનિગુ સમાગમ સ્વયેત વયા ચ્વંગુ દુ ।”
- “હાનં ફિલ્હુદ્વઃ ઋદ્ધિમાનપિ, પ્રકાશમાનપિ, વર્ણવાનપિ વ યશસ્વીપિ રંગીવિરંગીયાપિ, યક્ષત પ્રસન્નપૂર્વક યુગુ વનય્ ભિક્ષુપિનિગુ સમાગમ સ્વયેત વયા ચ્વંગુ દુ ।”
- “વેસ્સામિત્ત પર્વતય્ ચ્વંપિ ન્યાસઃ ઋદ્ધિમાનપિ, પ્રકાશમાનપિ, વર્ણવાનપિ વ યશસ્વીપિ રંગીવિરંગીપિ, યક્ષત પ્રસન્નપૂર્વક યુગુ વનય્ ભિક્ષુપિનિગુ સમાગમ સ્વયેત વયા ચ્વંગુ દુ ।”
- “રાજગૃહય્ ચ્વંગુ વૈપુલ્ય પર્વતય્ ચ્વંમ્હ, છગ્ગુ લાલ્લં મયાક યક્ષતય્સં સેવા યાકા ચ્વંમ્હ, રાજગૃહયા કુમ્ભીર ધયામ્હ યક્ષ નં યુગુ વનય્ ભિક્ષુપિનિગુ સમાગમ સ્વયેત વયા ચ્વંગુ દુ ।”
૬. “પૂર્વં દિશાય્ ચ્વંમ્હ ગમ્ધર્વેપિનિ અધિપતિ યશસ્વી ધૃતરાષ્ટ્ર (ધરત્રુ) મહારાજ જુયા વ્વન । વયા હન્દ્ર ધયાપિ (નાં જુયા ચ્વંપિ) મહાબલીપિ, ઋદ્ધિમાનપિ, પ્રકાશમાનપિ, વર્ણવાનપિ વ યશસ્વીપિ કાય્પિ નં પ્રસન્નપૂર્વક યુગુ વનય્ ભિક્ષુપિનિગુ સમાગમ સ્વયેત વયા ચ્વંગુ દુ ।”
- “દક્ષિણ દિશાય્ ચ્વંમ્હ કુમ્ભણ્ડપિનિ અધિપતિ યશસ્વી વિરુદ્ધક મહારાજ જુયા વ્વન । વયા હન્દ્ર ધયાપિ મહાબલીપિ, ઋદ્ધિમાનપિ, પ્રકાશમાનપિ, વર્ણવાનપિ વ યશસ્વીપિ કાય્પિ નં પ્રસન્નપૂર્વક યુગુ વનય્ ભિક્ષુપિનિગુ સમાગમ સ્વયેત વયા ચ્વંગુ દુ ।”
- “પશ્ચિમ દિશાય્ ચ્વંમ્હ નાગપિનિ અધિપતિ યશસ્વી વિરુપાક્ષ મહારાજ જુયા વ્વન । વયા હન્દ્ર ધયાપિ મહાબલીપિ, ઋદ્ધિમાનપિ, પ્રકાશમાનપિ, વર્ણવાનપિ વ યશસ્વીપિ કાય્પિ નં પ્રસન્નપૂર્વક યુગુ વનય્ ભિક્ષુપિનિગુ સમાગમ સ્વયેત વયા ચ્વંગુ દુ ।”
- “ઉત્તર દિશાય્ ચ્વંમ્હ યક્ષતય અધિપતિ યશસ્વી કુવેર (વૈશ્રવણ) મહારાજ જુયા વ્વન । વયા હન્દ્ર ધયાપિ મહાબલીપિ, ઋદ્ધિમાનપિ, પ્રકાશમાનપિ, વર્ણવાનપિ વ યશસ્વીપિ કાય્પિ નં પ્રસન્નપૂર્વક યુગુ વનય્ ભિક્ષુપિનિગુ સમાગમ સ્વયેત વયા ચ્વંગુ દુ ।”
- “પૂર્વં દિશાયામ્હ ધૃતરાષ્ટ્ર, દક્ષિણ દિશાયામ્હ વિરુદ્ધક, પશ્ચિમ દિશાયામ્હ વિરુપાક્ષ વ ઉત્તર દિશાયામ્હ કુવેર લઃ । યુપિ પ્યમ્હ યશસ્વીપિ મહારાજપિ નં કપિલવસ્તુ વનવા પ્યંગુ દિશાવ્ નં જાગ્ગવલ્લમાન્નં ધિના વ્વન ।”

७. “इमि मायावी, वच्चक व शठपि दास शृत्यपि नं वया च्वन ।
थुमिगु नां माया, कुटेण्डु, विटेण्डु, विटुच्च व विटुट खः ।
चन्दन, कामसेट्ट, किनुषण्टु, निषण्टु, पनाद, ओपमञ्ज, देवसुत्त, मातलि,
चित्तसेन, जननायक गन्धर्व, नलराजा, जनसभ, पञ्चशिख, तिम्बर, सूर्यवर्चस तथा

“अथे हे मेमेपि गन्धर्व जुजुपि नं प्रसन्नपूर्वकं
थुगु वनय भिक्षुपिनिगु समागम स्वयेत वया च्वंगु दु ।”

८. “नागसभाय च्वंपि तथा वैशाली व तच्छक्य च्वंपि,
कम्बलय च्वंपि, अस्सत्तराय च्वंपि, पायागा (प्रयाग)य च्वंपि
थःथः ज्ञाति परिवारपि ब्वना नागत वया च्वन ।

यमुनाय च्वंपि, धृतराष्ट्रय च्वंपि यशस्वीपि नागत तथा महानाग एरावण नं ज्ञाति परिवार ब्वना
थुगु वनय भिक्षुपिनिगु समागम स्वयेत वया च्वंगु दु ।”

“उपि द्विज^१ विशुद्ध दिव्यचक्षु दुपि नागराजाया वाहन चित्र व सुपर्ण धयापि
पक्षीत नं आकाशमार्गं थन वनय वया च्वंगु दु ।”

“अन नागराजापित (छुं नं) भय मदु ।

भगवान् बुद्धं गरुडपिनिपाखे इमित आरक्षा याना बिज्यात ।

न्ह्याइपुक यइपुक थवंथवय इमि खे ल्हाल्हा नाग व गरुड (नाप नापं) बुद्धया शरणय वन ।”

९. “इन्द्रं पराजित याना तःम्ह समुद्रय आश्रित जुया च्वंम्ह
असुर नं ऋद्धिमान व यशस्वी जुया इन्द्रया किजा जुल ।”

“कालक धयाम्ह असुर अतिकं भयंकर जुया वल ।

वेपचित्ति, सुचित्ति, प्रल्हाद (पहराद) व नमुच्चि धयापि असुरत धनुष ज्वना वल ।”

“राहु धयापि बलि (धयाम्हसिया) या सच्छिम्ह कायपि नं थयःपिनि सेना कःकः धायेक
राहुभद्रया थाय वन । अन इमिसं धाल—“भदन्त ! वनय भिक्षुपिनिगु समागम जुया च्वन ।”

१०. “आप (जल), पृथ्वी, तेज व वायुया देवतापि थन वया च्वन ।

वरुण, वारुण, सोम व यश यशस्वी,

मैत्री व करुणा शरीरयापि देवतापि थुपि किम्हं किगू प्रकारया शरीरयापि ब्याक्कं रंगविरंगीयापि
ऋद्धिमानपि, प्रकाशमानपि, वर्णवानपि व यशस्वीपि

देवतापि प्रसन्नपूर्वकं थुगु वनय भिक्षुपिनिगु समागम स्वयेत वया च्वंगु दु ।”

१. कंगपंछि धयापि निक जन्म जुइ माःपि खः । छक मामं खयंय् थ्वकीगु व निकगु पटकय् खयंय् मचा
थ्वकीगु खः । उकि कंगत निक जन्म जुइ माःपि जुया ‘द्विज’ धाःगु खः ।

“वेणुदेव, सहली, असम व निम्ह समदेवतापि व
चन्द्र देवतापि चन्द्रमायात न्ह्यः न्ह्यः तया वया च्वन ।
सूर्य देवतापि सूर्यायात न्ह्यः न्ह्यः तया वया च्वन ।
मन्द बलाहक देवता नक्षत्रतयत् न्ह्यः न्ह्यः तया वया च्वन ।
वसु देवतापि मध्ये श्रेष्ठपि वासव, शक्र, इन्द्र न वया च्वन ।
युपि किम्हं किणू प्रकारया शरीरयापि व्याक्कं रंगीविरंगीयापि
ऋद्धिमानपि, प्रकाशमानपि, वर्णवानपि व यशस्वीपि
देवतापि प्रसन्नपूर्वकं (युगु वन्य्) भिक्षुपिनिगु समागम स्वयेत वया च्वंगु दु ।”

“मिज्जालाथे सिद्धिह् सहभूदेव वया च्वन ।
“उम्म” धयागु स्वाथे ऊन दुपि शरीरयापि अरिट्टक व रोजा वया च्वन ।
वरुण, सहघर्म, अच्युत व अनेजक, सुलेय्य, रुचिर, वासवन निवासी देवतापि वया च्वन ।
युपि किम्हं किणू प्रकारया शरीरयापि व्याक्कं रंगीविरंगीयापि
ऋद्धिमानपि, प्रकाशमानपि, वर्णवानपि, यशस्वीपि
देवतापि प्रसन्नपूर्वकं भिक्षुपिनिगु समागम स्वयेत वया च्वंगु दु ।”

“समान, महासमान, मानुस, मानुषोत्तम,
क्रीडाप्रदूषिक, मनःप्रदूषिक देवतापि वया च्वन ।
लोहित नगर्य् च्वनिम्ह हरि देवता वया च्वन ।
पारग व महापारग धयापि यशस्वीपि देवतापि वया च्वन ।
युपि किम्हं किणू प्रकारया शरीरयापि व्याक्कं रंगीविरंगीयापि
ऋद्धिमानपि, प्रकाशमानपि, वर्णवानपि व यशस्वीपि
देवतापि प्रसन्नपूर्वकं भिक्षुपिनिगु समागम स्वयेत वया च्वंगु दु ।”

“सुक्क, करम्म, अरुण, देव, वेसनस नापं वया च्वन ।
अवदान गूह धयापि मुख्यपि विचक्षणपि देवतापि वया च्वन ।
सदामत, हारगज व मिस्सक (धयापि) यशस्वीपि देवतापि वया च्वन ।
थः च्वनानु दिशाय् गर्जे जुया पज्जुन्न देवतापि वया च्वन ।
युपि किम्हं किणू प्रकारया शरीरयापि व्याक्कं रंगीविरंगीयापि
ऋद्धिमानपि, प्रकाशमानपि, वर्णवानपि व यशस्वीपि
देवतापि प्रसन्नपूर्वकं भिक्षुपिनिगु समागम स्वयेत वया च्वंगु दु ।”

“लेमिया, तुषित, यामा कट्टक यशस्वीपि देवतापि वया च्वन ।
लम्बितक, लामसेट्ट, जोति, आसव धयापि निर्माणरति व परनिमित्त देवतापि वया च्वन ।
युपि किम्हं किणू प्रकारया शरीरयापि व्याक्कं रंगीविरंगीयापि
ऋद्धिमानपि, प्रकाशमानपि, वर्णवानपि यशस्वीपि
देवतापि प्रसन्नपूर्वकं भिक्षुपिनिगु समागम स्वयेत वया च्वंगु दु ।”

“हानं युजापि हे नाना वर्णयापि उवीपुषः
देवसमुदाय विभिन्न नामं व जातयापि नं वया च्वन ।”

“जन्मरहितम्ह, रागादि रहित जूम्ह, प्यंगू ओष पार जुया भव (रूपी सागरं) पार जूम्ह
आस्रव व कालिमा रहितम्ह चन्द्रमार्थे जाम्ह नाग (बुद्ध) यात स्वयेत वया च्वंगु दु ।”

११. “सुब्रह्मा, परमत व ऋद्धिमानया पुत्र सनत्कुमार व तिस्र नं समारोह स्वयेत वया च्वन ।
ब्रह्मलोकवासी द्वलद्वयासिधे च्वय् च्वनिपि ब्रह्मलोकम् उत्पन्न प्रकाशमान
भीमकायधारी व यशस्वी महाब्रह्मा, प्रत्येक वशवर्ती लोकपा किम्ह स्वामी वया च्वन ।
इमिसं चाहिइका हारित नं वया च्वन ।”

१२. “इन्द्र व ब्रह्मा सहित सकल देवतापि वयेवं मारसेना नं ध्यंक वल ।
मारयागु ध्व मूर्खता छक स्व ! ‘वा, ज्वं, रागं सकसितं वशय् का,
प्यलेपाखें नं घेरे या, सुनानं सुयातं तोते मते ।”

“ल्हातं भूमी प्याराक दाय तःच्वगु सः (भैरव स्वर) पिकया गये वर्षाकालय् पल्पसा त्वया
नन्याइगु खः अये हे गर्जे जुया मारं थःगु तःधंगु सेनायात छ्वया हल,
अनंलि क्रोधं चूरम्ह मार वल ।”

१३. “ध्व फुकक सिइका बिज्याना चक्षुष्मान् भगवान् बुद्धशासनय् च्वना च्वपि
आवकपित सम्बोधन याना बिज्यात—“मारसेना वया च्वंगु दु ।
भिक्षुपि ! शुमिपाखें सचेत (होशयार) जु ।”
भगवानयागु वचन न्यना इपि (भिक्षुपि) वीर्यपूर्वक सचेत जुल ।
(अनंलि) वीतरागपि (भिक्षुपि) खना ग्याना (मारत) बिस्सू वन ।
मारं इपि भिक्षुपिनिगु सें छु नं इकिधिकि सके मफुत्त ।”

“(अनंलि मारं धाल—) इपि सकल प्रसिद्ध संग्राम विजयी जूपि भय महुपि तथा यशस्वीपि
(वसपोलया) आवकपि वीतरागपि आर्यलिते मुदित जुया च्वन ।”

महासमय-सुत वक्काल ।

२१. सकपञ्च-सुत

१. पञ्चशिखं भगवानयाथाय् वीणा थाःगु

१. यथे जि न्यना । छगू समयय् भगवान् मगध देशया राजगृहं पूर्वपाखे च्वंगु अम्बसण्ड धयागु ब्राह्मण गामं उत्तरपाखे च्वंगु वेदियक पर्वतयागु इन्द्रशाल गुफाय् विहार याना बिज्याना च्वन । उगु समयय् शक्र देवेन्द्रया (मनय्) भगवानयागु दर्शन यायेगु उत्सुकता जुल । अनंलि शक्र देवेन्द्रया मनय् यथे जुल—‘थुगु इलय् भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध गन विहार याना बिज्याना च्वन ?’ शक्र देवेन्द्र भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धयात मगध देशया राजगृह पूर्वपाखे च्वंगु अम्बसण्ड धयागु ब्राह्मण गामं उत्तरपाखे च्वंगु वेदियक पर्वतयागु इन्द्रशाल गुफाय् विहार याना बिज्याना च्वंगु (थःगु दिव्य चक्षु) खन । खना त्रयस्त्रिंश देवतापित सःता घाल—“मारिष ! थुगु इनय् भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध मगध देशया राजगृहं पूर्वपाखे च्वंगु अम्बसण्ड धयागु ब्राह्मण गामं उत्तरपाखे च्वंगु वेदियक पर्वतयागु इन्द्रशाल गुफाय् विहार याना बिज्याना च्वन । नु, मारिष ! कीपि वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धयागु दर्शनया निति वने नु ।” “हवस्, भन्ते !” धया उपि त्रयस्त्रिंश देवतापिसं शक्र देवेन्द्रयात लिसः बिल ।

२. अनंलि शक्र देवेन्द्र पञ्चशिख गन्धर्व देवपुत्रयात सःतल—‘तात पञ्चशिख ! थुगु इलय् भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध मगध देशया राजगृहं पूर्वपाखे च्वंगु अम्बसण्ड धयागु ब्राह्मण गामं उत्तरपाखे च्वंगु वेदियक पर्वतयागु इन्द्रशाल गुफाय् विहार याना बिज्याना च्वन । नु, तात पञ्चशिख ! कीपि वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धयागु दर्शनया निति नु ।” “हवस्, भन्ते !” धया पञ्चशिख गन्धर्व देवपुत्रं शक्र देवेन्द्रयात लिसः बिया (थःगु) ‘बेलुवपण्डु’ धयागु वीणा उवना शक्र देवेन्द्रयाथाय् वन ।

३. अनंलि शक्र देवेन्द्र त्रयस्त्रिंश देवतापिसं चाहिइका पञ्चशिख गन्धर्व देवपुत्रयात न्ह्योने तया गथे बलवानम्ह पुरुषं कय्कूंगु ब्वह चकंकेथे अथवा चकंगु ब्वह कय्कूकेथे याना त्रयस्त्रिंश देवलोकय् अन्तर्धान जुया मगध देशया राजगृहं पूर्वपाखे च्वंगु अम्बसण्ड धयागु ब्राह्मण गामं उत्तरपाखे च्वंगु वेदियक पर्वतय् प्रकट जुल । उगु समयय् वसपोल देवतापिनिगु देवानुभावं वेदियक पर्वत व अम्बसण्ड ब्राह्मण गां सकभनं अत्यन्त आलोकित जुया च्वन । प्यखेरं च्वंगु गांयापि मनूत हाला च्वन—‘थौं वेदियक पर्वत आदिप्त जुया च्वन, थौं वेदियक पर्वत क्याना च्वन । थौं छाया वेदियक पर्वत व अम्बसण्ड ब्राह्मण गां सकभनं अत्यन्त आलोकित जुया च्वन धयागु विचार यायां उद्वेग जुया रोमाञ्चित जुइका च्वन ।’

४. अनंलि शक्र देवेन्द्र पञ्चशिख गन्धर्व देवपुत्रयात सःतल—“पञ्चशिख ! ध्यान मग्न समाधिस्थ जुया बिज्याना च्वम्ह तथागतयाथाय् जिथे जाःम्ह आकायाकां वने ज्यामछि । पञ्चशिख ! छ नि न्हापां वना

भगवानयात प्रसन्न याना ब्यु । तात ! न्हापी छं वसपोलयात प्रसन्न याना बिह्वं जक लिपा जिपि भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धया दर्शनया निरति वये ।” “हवस्, भन्ते !” धया पञ्चशिख गन्धर्व देवपुत्रं शक्र देवेन्द्रयात लिसः बिया वेलुवपण्डु-वीणा ज्वना गन इन्द्रशाल गुफा दु अन वन । वना भगवान् बिज्याना च्वंगु थासं तापाक नं मखु सतिक नं मखु पाय्छि थासय् छले लिक्क च्वना च्वन ।

५. छले लिक्क च्वना च्वंम्ह पञ्चशिख गन्धर्व देवपुत्रं वेलुवपण्डु-वीणा (बाजं) थायेगु यात । बुद्ध-सम्बन्धी, धर्म-सम्बन्धी, सङ्घ-सम्बन्धी, अरहत् सम्बन्धी व काम सम्बन्धी थुपि गाथां (म्ये) हाल—

“भद्रे सूर्यवर्चसे ! छिमि बी तिम्वरूयात वन्दना दु
कल्याणि ! गुम्ह पाखें जिमि यःम्ह छ दत ।

“गथे चःति वम्हसित (सिचूगु) फय्, प्यय्चाम्हसित लः खः ।
गथे अरहत्पित धर्म खः, आगिरसे ! अथे हे छ जित यः ।

“गथे बिरामीयात वासः खः, पित्याःम्हसित नसा खः ।
छवया च्वंम्हसित स्यायेत लः खःथे, भद्रे ! जित शान्ति याना ब्यु ।

“स्वाया केशर ह्वया च्वंगु शीतल जल दुगु पुबूयात
निभालं पूम्ह गजराजथे जि छंगु स्तनोदरय् अवगाहन (=दुहाँ वना मोल्हुये) याये ।

“भाला व अंकुशद्वारा निरंकुश नाग (किसि) यात थें छ जित त्याकल,
कारण मस्पू, हिसि दुगु जं दुम्हं जित वे याना बिल ।

“जिगु मन छंके वन, जिगु चित्त छंके लात
छ तोता जि वने मफुत, गथे लःखय् दुने बल्सी लाम्ह न्यार्थे जि पिहाँ वये मफुत ।

“भद्रे ! जिगु खम्पाय् आलिगन या, मन्दलोचनी ! जित आलिगन या ।
कल्याणि ! फुक्क थासय् आलिगन या, थव हे जिगु न्हिथं प्रार्थना खः ।

“हे तहागु सँ दुम्ह अहो ! जिगु कामना भचा जक जूसां शान्त जुल,
परन्तु (वं) अरहन्तपिके जिगु आपा आदर उत्पन्न याना बिल ।

“जि अरहन्त तथागतया निरति छुं पुण्य यानागु दुसा
सर्वाङ्गकल्याणी ! उगुया फलद्वारा छनाप भोग याये दयेमा ।

“थुगु पृथ्वी मण्डलय् जि यानागु गुलि नं पुण्य दुसा
सर्वाङ्गकल्याणी ! उगुया फलद्वारा छनाप भोग याये दयेमा ।

“થયે—શાશ્વત્વ મુનિ ધ્યાનદ્વારા એકાગ્ર, એકાંતસેવી સ્મૃતિસંયુક્ત જુયા, અમૃતયા ઓજ યાના બિજ્યાત, અથે હે સૂર્યવર્ચસે ! જિત છ યઃ, છંત માલા ષ્વના ।

“થયે મુનિ ઉત્તમ સમ્બોધિ પ્રાપ્ત યાના આનન્દિત જુહુ છઃ
કલ્યાણિ ! અથે હે જિત છ દયેવં જિ આનન્દિત જુયે ।

“યદિ ત્રયસ્ત્રિંશયા સ્વામી શક્રં જિત વર બિલ ધાઃસા નં
મદ્રે ! છ જિત સાપ યઃ, છ તોતા જિ કાબે મહુ મેગુ છું ।

“નકતિનિ હ્લુગુ શાલવનયા (સ્વા) યે, સુમેધે ! છિમિ બોયાત
જિ સ્તુતિપૂર્વક નમસ્કાર યાયે, ગુમ્હસિયા નકતિનિ હ્લુગુ શાલપુષ્પથે જાઃમ્હ મ્હાય દુ ।

૬. થયે મ્યે હાલે વચચાયેવં ભગવાનં પન્થશિશ્વ ગન્ધવં દેવપુત્રયાત થયે આજ્ઞા જુયા બિજ્યાત—
“પન્થશિશ્વ ! છંગુ બાજાયા સઃ છંગુ મ્યેયા સઃલિસે તઃસકં મિલે જૂ । પન્થશિશ્વ ! છંગુ મ્યેયા સઃ છંગુ બાજંયા સઃલિસે તઃસકં મિલે જૂ । પન્થશિશ્વ ! ન છંગુ બાજંયા સઃ છંગુ મ્યેયા સઃલિસે ઉલ્લેથુલ્લે પિહાં વઃ ન છંગુ મ્યેયા સઃ છંગુ બાજંયા સઃલિસે ઉલ્લેથુલ્લે પિહાં વઃ । છં શ્વ બુદ્ધ-સમ્બન્ધી, ધર્મ-સમ્બન્ધી, સહ્જ-સમ્બન્ધી, અરહત્-સમ્બન્ધી વ કામ-સમ્બન્ધી મ્યે ગુલે ચિનાગુ છઃ ?

“ભન્તે ! છગુ સમયય્ છલપોલ બુદ્ધ જુયા બિજ્યાના દકલે ન્હાપાં ઉરુલેલાય્ નેરજ્જરા હુસી સિથય્ અજપાલ ધયાગુ નિગ્રોધ સિમા વચય્ વિહાર યાના બિજ્યાના વ્વંગુ છઃ । ભન્તે ! ઉગુ ફલય્ જિ તિમ્બરુ ગન્ધર્વરાજયા મ્હાય મદ્રા સૂર્યવર્ચસા નાપ આસક્ત જુયાગુ છઃ । ભન્તે ! ઉમ્હ મયજુ ધાઃસા મેમ્હ હે માતલિ સંગ્રાહકયા કાય્ શિશ્વંડી ધયામ્હ નાપ યયેકા ષ્વન । ભન્તે ! જિ ન્હાકથં યાના નં વયાત્ત થઃમ્હ યાયે મફુસેલિ થઃગુ લેલુવપણ્ડુ-વીળા ષ્વના તિમ્બરુ ગન્ધર્વરાજયા છેં ગન દુ અન વના । વના લેલુવપણ્ડુ-વીળા યાના થુગુ બુદ્ધ-સમ્બન્ધી, ધર્મ-સમ્બન્ધી, સહ્જ-સમ્બન્ધી, અરહત્-સમ્બન્ધી વ કામ-સમ્બન્ધી મ્યે હાલેગુ યાના—

“મદ્રે સૂર્યવર્ચસે ! છિમિ બી તિમ્બરુયાત વન્દના દુ
કલ્યાણિ ! ગુમ્હપાહેં જિમિ યઃમ્હ છ દત ।

... પે૦ ... નકતિનિ હ્લુગુ શાલપુષ્પથે જાઃમ્હ મ્હાય દુ ।

“ભન્તે ! મ્યે હાલે સિધયેવં મદ્રા સૂર્યવર્ચસાં જિત થયે ધાલ—‘મારિષ ! વસપોલ ભગવાનયાત જિ પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનાગુ મદુનિ । પરન્તુ ત્રયસ્ત્રિંશ દેવપિનિગુ સુધર્મા સભાય્ પ્યાહં હુલા ષ્વનાબલે વસપોલ ભગવાનયાગુ વિષયય્ ન્યના તયાગુ જક દુગુ છઃ । મારિષ ! છપિસં વસપોલ ભગવાનયાગુ ગુજ-કીર્તિ યાના બિજ્યાત છકિ થોં કી સમાગમ જુહ દયેમા ।’ ભન્તે ! વ નાપ વ હે છક જક સમાગમ જુગુ છઃ । અનં લિપાઃહાનં ગુલેં મજ્જુલ ।”

२. शक्र देवेन्द्र भगवानयाथाय्

७. अनंलि शक्र देवेन्द्रया मनय् थये जुल—‘आ: भगवान् प्रसन्न जुया पञ्चशिख गन्धर्वं देवपुत्रनाप खँ ल्हाना बिज्याना च्वन । अनंलि शक्र देवेन्द्रं पञ्चशिख गन्धर्वं देवपुत्रयात सःतल—“तात पञ्चशिख ! छं भगवानयात जिगुपाखें अभिवादन या—‘भन्ते ! शक्र देवेन्द्रं यः अमात्यपि व परिजनपि सहित भगवानया चरणय् शिरं वन्दना यागु दु ।’ धका जिगु अभिवादन याना ब्यु ।” “हवस्, भन्ते !” धया शक्र देवेन्द्रयात लिसः बिया पञ्चशिख गन्धर्वं देवपुत्रं भगवानयात अभिवादन याना थये घाल—“भन्ते ! शक्र देवेन्द्रं यः अमात्यपि व परिजनपि सहित भगवानया चरणय् शिरं वन्दना याना बिज्यागु दु ।”

“पञ्चशिख ! शक्र देवेन्द्र यः अमात्यपि व परिजनपि सहित सुखी जुइमा । (छाय् धाःसा) देव, मनुष्य, असुर, नाग, गन्धर्वपि तथा सकलें सुखी जुइगु कामना दुम्ह खः ।

८. तथागतं थुकथं तःधपि यक्षपित (देवतापित) आशीर्वाद बिया बिज्याइगु जुया च्वन । आशीर्वाद प्राप्त जूगु न्यना शक्र देवेन्द्र इन्द्रशाल गुफाय् दुहाँ वना भगवानयात अभिवादन याना छले लिक्क च्वना च्वन । त्रयस्त्रिंश देवपि नं इन्द्रशाल गुफाय् दुहाँ वना भगवानयात अभिवादन याना छले लिक्क च्वना च्वन । पञ्चशिख गन्धर्वं देवपुत्रं नं इन्द्रशाल गुफाय् दुहाँ वना भगवानयात अभिवादन याना छले लिक्क च्वना च्वन ।

उगु समयय् देवतापिनिगु देवानुभावं इन्द्रशाल गुफाया माथं मवंगु बें माथं वन, चिब्याःमु थाय् चकना तन्याः जुल हानं गुफाय् छ्यउंगु मदया प्रकाशं खया चकन ।

९. अनंलि भगवानं शक्र देवेन्द्रयात थये आज्ञा जुया बिज्यात—“आयुष्मान् कौशिकया ध्व आश्चर्यं खः, आयुष्मान् कौशिकया ध्व तःसकं अद्भुतं खः, छपि अपायसकं ज्यां निमलाम्ह नं थन वया च्वन ।”

“भन्ते ! जि चिरकालनिसें भगवानयागु दर्शन यायेत क्येगु इच्छा दुगु खः । परन्तु त्रयस्त्रिंश देवतापिनिगु छगू मखु छगू ज्या खँय् तक्यना च्वने माःगुलि भगवानयागु दर्शन यायेत थुलिमछि दि तक वये मफया च्वंगु खः । भन्ते ! छको भगवान् श्रावस्ती स्थित सललागारय् विहार याना बिज्याना च्वंगु खः । भन्ते ! उवले जि भगवानयागु दर्शन यायेत श्रावस्ती वनागु खः । भन्ते ! उगु इलय् भगवान् समाधी च्वना बिज्याना च्वंगु खः । भुञ्जती (भूजति) धयाम्ह वैश्रवण (वेस्सवण) या परिचारिका उगु समयय् ल्हाः जज्वलपा बित्ति याना भगवानया उपस्थान याना च्वंगु खः । भन्ते ! अनंलि जि भुञ्जतीयात थये धया—‘क्येहे मय्जु ! भगवानयात जिगुपाखें अभिवादन या, अले थये नं धा—‘शक्र देवेन्द्रं यः अमात्यपि व परिजनपि सहित भगवानया चरणय् शिरं वन्दना याःगु दु ।’ भन्ते ! थये धायेवं भुञ्जतीं जित थये घाल—‘मारिष ! भगवानया दर्शनया निंति ध्व समय मखु, भगवान् समाधी च्वना बिज्याना च्वन ।’ ‘क्येहे मय्जु ! अथेसा गुबले भगवान् थुगु समाधि दना बिज्याइ उवले जक वसपोलयात जिगुपाखें अभिवादन याना न्यंका ब्यु—‘भन्ते ! शक्र देवेन्द्रं भगवानयात शिरं वन्दना याःगु दु ।’

“भन्ते ! क्येहे मय्जु ! भगवानयात अभिवादन याः ला ? भगवानं उम्ह क्येहे मय्जुयागु खँ लुमंला ?”

“लुमं, देवेन्द्र ! वं अभिवादन याःगु दु । वयागु खँ लुमं । उलि जक मखु, आयुष्मानयागु रथया घःचायागु सःलं उगु समाधि भंग जूगु खः ।”

“भन्ते ! त्रयस्त्रिंश देवलोकय् जि थः स्वया न्हापा उत्सव जूपि देवपिनिगु म्हुतुं धयातगु न्यनागु खः, ग्रहण यानागु खः गुबले तथागत अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध लोकय् उत्पन्न जुसा बिज्याइ उवले असुरपिनिगु काय

(संख्या) कन कन हे घटे जुया वनी, देवतापिनि काय कन कन हे बढे जुया वड । भन्ते ! ध्व खँ जि आः थःम्हं हे थःगु मिखां खना, गुबले तथागत अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध लोकय उत्पन्न जुया बिज्यात उबलेनिसँ असुरपिनिगु काय कन कन हे घटे जुया वन, देवतापिनिगु काय कन कन हे बढे जुया वया चवन ।

गोपक देवपुत्रयागु खँ

१०. “भन्ते ! ध्व हे कपिलवस्तुस गोपिका धयाम्ह छम्ह शाक्य म्हायमचा दुगु खः । व बुद्धप्रति प्रसन्न, धर्मप्रति प्रसन्न तथा सङ्घप्रति प्रसन्न जुया शीलयात नं पूरा याःम्ह खः । वया स्त्री-चित्तं विरक्त जुया पुरुषत्वयागु भावना याना शरीर तोता सिइ धुंका सुगति प्राप्त याना स्वर्गलोकय उत्पन्न जुया त्रयस्त्रिंश देवलोकपिनि सहवासय ध्यंका जिमि पुत्र जुया जन्म जुल । अन नं वयात ‘गोपक देवपुत्र’ ‘गोपक देवपुत्र’ धाइगु जुया चवन । भन्ते ! मेपि स्वम्ह भिक्षुपि नं भगवानयागु हे शासनय ब्रह्मचर्य व्रत पालन याना हीन गन्धर्व लोकय उत्पन्न जुल । इपि पञ्चकामगुणं युक्त (लिप्त) जुया पञ्चकामगुणयागु भोग यायां जिमिगु सेवा (उपस्थान) परिचर्या यायेत वडगु जुया चवन । छको जिमिगु सेवाय वबले इमित जिमि परिचारक गोपक देवपुत्र थये खँ न्यंका घाल—‘मारिष ! छलपोलपिसं भगवानयागु धर्म छाया बांलाक मन्यनागु ? जि मिसा जाति जुया नं बुद्धप्रति प्रसन्न, धर्मप्रति प्रसन्न, सङ्घप्रति प्रसन्न जुया शील पूरा याना । स्त्रीत्वं विरक्त जुया पुरुषत्वया भावना याना शरीर तोता सिइ धुंका सुगति स्वर्गलोकय उत्पन्न जुया त्रयस्त्रिंश देवलोकय शक्र देवेन्द्रया काय जुया उत्पन्न जुया । थन नं न्हाय्महसिनं जित ‘गोपक देवपुत्र’ ‘गोपक देवपुत्र’ धका धाइगु जुया चवन । मारिष ! छलपोलपिला भगवानया शासनय ब्रह्मचर्य व्रत पालन याःसां नं हीन गन्धर्व लोकय उत्पन्न जुल । भो ! गजागु स्वये माल ! छगू हे धर्मय चवना नं हीन गन्धर्व लोकय उत्पन्न जूगु स्वये माल ।’ “भन्ते ! गोपक देवपुत्रं थुजागु खँ न्यंकेवं इपि मध्ये निम्ह देवपुत्रपिसं ध्व हे जीवनय स्मृति लाभ याना ब्रह्मपुरोहित लोकय उत्पन्न जूवन । छम्ह देवपुत्र जक कामलोकय हे दुवे जुया चवंचवन ।

(गोपक देवपुत्रं धाइ—)

११. ‘चक्षुमान् (=बुद्ध) या जि उपासिका खः,

जिगु नां नं गोपिका खः ।

बुद्ध धर्मय अभिप्रसन्न जुया

प्रसन्न चित्त तथा संघया उपस्थान याना ।

‘वसपोल बुद्धयागु धर्मया प्रभावं

आः जि शक्रया महानुभावम्ह पुत्र जुया ।

महातेजस्वी जुया दिव्यलोकय उत्पन्न जुयाम्ह खः ।

थन नं जित ‘गोपक’ धका सिइका काइ ।

‘जि थः न्हापा म्हस्युपि भिक्षुपित, गन्धर्वं कायय उत्पन्न जूगु खना

न्हापा जिपि मनू (मिसा) जुया चवनाबले

इपि (भगवान्) बीतमया आवकपि खः ।

‘थःगु छैय् वसपोलपिनिगु तुति सिला
अन्न व पानद्वारा जि उपस्थान याना
गुजागु चित्त तथा थुमिसं बुद्धयागु धर्मं श्रवण याःगु जुइ !

‘बुद्ध’ बांलाक कना बिज्यागु धर्मं
स्वयं थःपिसं हे सिइके माःगु जुया च्वन ।
जि छलपोलपिनिगु हे उपस्थान याना
छलपोलपिसं हे कना बिज्यागु धर्मं न्यना—

‘थौं जि देवलोकय् महातेजस्वी व महानुभावम्ह
शक्रया काय् जुया उत्पन्न जुया ।
हानं छलपोलपि (स्वयं) बुद्धयागु सेवाय् जुया
अनुत्तरगु ब्रह्मचर्यव्रत पालन याना नं ।

‘हीन (गन्धर्वं) काय कया उत्पन्न जुया बिज्यात
थ्व छलपोलपिनि निति अनुरूप मजू
छगू हे धर्मय् च्वना नं
छलपोलपित हीन काय कया उत्पन्न जूगु स्वये माल ।

‘गन्धर्वं काय कया उत्पन्न जुया बिज्यापि
छलपोलपिसं देवतापिनिगु सेवा टहलया निति वया च्वन ।
(परन्तु न्हापा) गृहस्थ जुया नं (जि प्राप्त यानागु)
जिगु थुगु विशेषतायात स्वया बिज्याहुँ !

‘न्हापा मिसा जुया नं थौं मिजंम्ह देवपुत्र जुया
दिव्य काम भोगं युक्त जुइका च्वना ।
गीतम श्रावकं (गोपकं) थथे धायेवं
इपि गोपकयाथाय् हे विरक्त जुल ।

‘अवश्य नं आः कोशिस याये माल,
मेपिनि निति जिपि च्यो जुइ मजिल धाधां
अले इपि मध्ये निम्हसिनं गीतमया धर्मं (प्रथम ध्यान) लुमंकल ।
कामया आदीनव (दोष) खंकल,

‘थुकि चित्त विराग याना
इमिसं मारं लगे याना तःगु
काम संयोजन बन्धनयात
किसि गये खिप च्वफुइयें
(बन्धन) च्वफुना त्रयस्त्रिंश देवलोकं पुला वन ।

‘उगु समयय् इन्द्र व प्रजापतिया साथे
सकल देवपि सुधर्मं सभाय् च्वना च्वंगु खः ।
सभाय् च्वच्चं वसपोलपि वीरपि विरागी (=अनागामी) जुल ।
ध्व (घटना) खना देवतापित वशीभूत याइम्ह, देवगणय् च्वना च्वंम्ह
इन्द्रयात तःसकं संवेग प्राप्त जुल ।

‘अहो ! हीन शरीर प्राप्त याना नं
थुपि त्रयस्त्रिंश देवपि स्वया तःधं जुल ।’
(इन्द्रयागु) संवेगपूर्ण खं न्यना
गोपकं इन्द्रयात थुकथं घाल—

‘हे जनेन्द्र ! मनुष्य लोकय्
काम विषययात त्याके फुम्ह प्रसिद्धम्ह शाक्यमुनि बुद्ध दु ।
थुपि वसपोलया श्रावकपि स्मृति, विहीन जूपि खः ।
जि प्रेरित यायेवं इमिके स्मृति लाभ जूगु खः ।

‘(इपि मध्ये) छम्ह गन्धर्वं लोकय् हे च्वना च्वन ।
निम्ह सम्बोधिया मार्गय् वना
समाधिष्ठ जुया देवलोक स्वया नं च्वय्यागु लोकय् ध्यन ।
थुजागु प्रकाशित जूगु धर्मय् सुनं श्रावकं छुं नं शंका तइ मखु ।
‘भवसागरं (ओषं) पारंगत जूम्ह विचिकित्सा त्वाःल्हाये धुकूम्ह
वसपोल जननायक (जिन) बुद्धयात जिगु नमस्कार दु ।

(वयागु हे) उगु धर्म थुइका थन विशेष फल
प्राप्त याना इपि निम्हं ब्रह्मपुरोहितय् ध्यंक वन ।

‘मारिष ! अजागु हे धर्म प्राप्तिया निति
जिपि (थन) वयागु खः ।
मारिष ! भगवानं अवकाश बिया बिज्याःसा
जिमिसं प्रश्न न्यने त्यना ।

१२. अनंलि भगवानया मनय् थथे जुल—थुम्ह यक्ष दीर्घकालनिसें विशुद्धम्ह खः । अवश्य हे सार्थकगु
प्रश्न न्यनी, निरर्थकगु न्यनी मखु । जि बिइगु न्हासःया लिसलं वं याकनं थुइका काइ ।

१३. अनंलि भगवानं शक्र देवेन्द्रयात गाथाद्वारा आज्ञा जुया बिज्यात—

‘हे वासव (इन्द्र) ! छंगु मनय् इच्छा दुगु खं न्यं
छंगु उगु न्हासःया जि लिसः बिये ।

प्रथम भाणवार कवचाल ।

३. शक्रयागु न्ह्यसःया लिसः

इष्या, मात्सर्य व धनय लापि सत्त्वपि

१४. भगवानयाके अवकाश (अनुमति) कया शक्र देवेन्द्रं भगवानयाके ध्व न्हापांगु प्रश्न न्यन—

“मारिष ! देव, मनुष्य, असुर, नाग, गन्धर्व व मेमेपि पृथक काय (प्राणी) पि गजागु संयोजनय (बन्धनय) दुगु जुयालि—‘वैर, दण्ड, शत्रु व हिंसाया भाव तोता वैर रहित जुया चवने घका थुजागु इच्छा याःसा नं इपि दण्ड सहित, शत्रुता व हिंसाभावं युक्त जुया वैर सहित जुइका च्वंचवन ?” शक्र देवेन्द्रं भगवानयाके थुकथं न्यन । भगवानं उगु न्ह्यसःया लिसः बिया बिज्यात —

“देवेन्द्र ! देव, मनुष्य, असुर, नाग, गन्धर्व व मेमेपि पृथक काय (प्राणी) पि सकलें इष्या व मात्सर्यया संयोजनय लाना चवन । उकि हे इपि वैर, दण्ड, शत्रु व हिंसाया भाव तोता वैर रहित जुया चवने घका थुजागु इच्छा याःसा नं इपि दण्ड सहित, शत्रुता व हिंसाभावं युक्त जुया वैर सहित जुइका च्वंचवन ।

सन्तुष्ट जूह शक्र देवेन्द्रं भगवानं आज्ञा जुया बिज्यागुयात अभिनन्दन व अनुमोदन यात — “थथे हे खः, भगवान् ! थथे हे खः, सुगत ! भगवानया न्ह्यसःया लिसः न्यना जिगु शंका मन्त ।”

इष्या, मात्सर्य व यः मयः सम्बन्धी प्रश्न

१५. शक्र देवेन्द्रं भगवानं आज्ञा जुया बिज्यागुयात अभिनन्दन व अनुमोदन याता भगवानयाके मेगु न्ह्यसः न्यन—

“मारिष ! इष्या व मात्सर्यया कारण (निदान) छु खः, समुदय (उत्पन्न) छु खः, दइगु गथे खः, छु दयेवं इष्या व मात्सर्य दइगु खः, छु मदयेवं इष्या व मात्सर्य मदइगु खः ?

“देवेन्द्र ! इष्या व मात्सर्य यः मयःया कारणं, यः मयःया उत्पत्ति तथा यः मयःया प्रभवं दइगु खः । यः मयः दुगुलि इष्या व मात्सर्य दइगु खः उकि यः मयः मदयेवं इष्या व मात्सर्य नं दइ मखुगु खः ।

छन्दया कारणं यः मयः

“मारिष ! यः मयःया कारण समुदय, उत्पत्ति तथा प्रभव (दइगु) छु खः ? छु दयेवं यः मयः दइगु खः, छु मदयेवं यः मयः मदइगु खः ?

“देवेन्द्र ! यः मयः छन्द (इच्छा, तृष्णा) या कारणं, छन्दया उत्पत्ति तथा छन्दया प्रभवं दइगु खः । छन्द दुगुलि यः मयः दइगु खः उकि छन्द मदयेवं यः मयः नं दइ मखुगु खः ।

वितर्कया कारणं छन्द

“मारिष ! छन्दया कारण समुदय, उत्पत्ति तथा प्रभव छु खः ? छु दयेवं छन्द दइगु खः, छु मदयेवं छन्द मदइगु खः ?”

“देवेन्द्र ! छन्द वितर्कया कारणं, वितर्कया उत्पत्ति तथा वितर्कया प्रभवं दद्वगु खः । वितर्कं दुगुलि छन्द दद्वगु खः उकि वितर्कं मदयेवं छन्द नं दद्व मखुगु खः ।”

“मारिष ! वितर्कया कारण समुदय, उत्पत्ति तथा प्रभव छु खः ? छु दयेवं वितर्कं दद्वगु खः, छु मदयेवं वितर्कं मदद्वगु खः ?”

वितर्क प्रपञ्चसंज्ञासंख्याया कारणं

“देवेन्द्र ! वितर्कं प्रपञ्चसंज्ञासंख्याया कारणं, प्रपञ्चसंज्ञासंख्याया उत्पत्ति तथा प्रपञ्चसंज्ञासंख्याया प्रभवं दद्वगु खः । प्रपञ्चसंज्ञासंख्या दुगुलि वितर्कं दद्वगु खः उकि प्रपञ्चसंज्ञासंख्या मदयेवं वितर्कं नं दद्व मखुगु खः ।

“मारिष ! गुकथं प्रपञ्चसंज्ञासंख्यायात भिक्षुं निरोध याइ ? गुकथं निरोधमागंय भिक्षु लगे जुइगु खः ?”

प्रपञ्चसंज्ञासंख्या निरोधगामिनी प्रतिपदा

१६. “देवेन्द्र ! सोमनस्ययात नं निथी दु धका कनागु दु—(१) सेवनीय (सेवन याये ज्यूगु) व (२) असेवनीय (सेवन याये मज्यूगु) । देवेन्द्र ! दोर्मनस्य नं निथी दु धका कनागु दु—(१) सेवनीय व (२) असेवनीय । देवेन्द्र ! अथे हे उपेक्षा नं निथी दु धका कनागु दु—(१) सेवनीय व (२) असेवनीय ।

१७. “देवेन्द्र ! सोमनस्ययात निथी दु धका कनागु दु—(१) सेवनीय व (२) असेवनीय । थुकथं छाया कनागु ? गुगु सोमनस्यं याना थुगु सोमनस्य सेवन यायेवं अकुशल धर्मं वृद्धि जुइगु, कुशल धर्मं हानी जुइगु खः सा अजागु सोमनस्यं सेवनीय जुइ मखु । हानं गुगु सोमनस्यं याना कुशल धर्मं वृद्धि जुइगु, अकुशल धर्मं हानी जुइगु खः सा अजागु सोमनस्य सेवनीय जुइ । थथे हे तुं अजागु अवस्थाय सवितर्कं व सविचार तथा अवितर्कं व अविचार मध्ये अवितर्कं व अविचार हे प्रणीततर खः । देवेन्द्र ! सोमनस्य निथी दु—सेवनीय व असेवनीय धका गुगु खं कनागु खः व थ्व हे कारणं खः ।

१८. “देवेन्द्र ! दोर्मनस्ययात नं निथी दु धका कनागु दु—(१) सेवनीय, (२) असेवनीय । थुकथं छाया कनागु ? गुगु दोर्मनस्यं याना थुगु दोर्मनस्य सेवन यायेवं अकुशल धर्मं वृद्धि जुइगु, कुशल धर्मं हानी जुइगु खः सा अजागु दोर्मनस्य सेवनीय जुइ मखु । हानं गुगु दोर्मनस्यं याना कुशल धर्मं वृद्धि जुइगु, अकुशल धर्मं हानी जुइगु खः सा अजागु दोर्मनस्य सेवनीय जुइ । थथे हे तुं अजागु अवस्थाय सवितर्कं व सविचार तथा अवितर्कं व अविचार मध्ये अवितर्कं व अविचार हे प्रणीततर खः । देवेन्द्र ! दोर्मनस्य निथी दु—सेवनीय व असेवनीय धका गुगु खं कनागु खः व थ्व हे कारणं खः ।

१९. “देवेन्द्र ! उपेक्षयात नं निथी दु धका कनागु दु—(१) सेवनीय व (२) असेवनीय । थुकथं छाया कनागु ? गुगु उपेक्षां याना थुगु उपेक्षा सेवन यायेवं अकुशल धर्मं वृद्धि जुइगु, कुशल धर्मं हानी जुइगु खः सा अजागु उपेक्षा सेवनीय जुइ मखु । हानं गुगु उपेक्षां याना कुशल धर्मं वृद्धि जुइगु, अकुशल धर्मं हानी जुइगु खः सा अजागु उपेक्षा सेवनीय जुइ । अथे हे तुं अजागु अवस्थाय सवितर्कं व सविचार तथा अवितर्कं व अविचार मध्ये अवितर्कं व अविचार हे प्रणीततर खः । देवेन्द्र ! उपेक्षा निथी दु—सेवनीय व असेवनीय धका गुगु खं कनागु खः व थ्व हे

कारणं खः । देवेन्द्र ! शुगु प्रकारं आचरण याइम्ह भिक्षुं प्रपञ्चसंज्ञासंख्यायात निरोध याइ । शुक्थं निरोध मार्गं लगे जूगु जुइ ।”

२०. शुक्थं भगवानं शक्र देवेन्द्रं न्यंगु न्ह्यसःया लिसः बिया बिज्यात । अनंलि सन्तुष्ट जूम्ह शक्र देवेन्द्रं भगवानं आज्ञा जुया बिज्यागुयात अभिनन्दन व अनुमोदन यात—“थथे हे खः, भगवान् ! थथे हे खः, सुगत ! भगवानया न्ह्यसःया लिसः न्यना जिगु शंका मन्त’ ।”

प्रातिमोक्षसंवर प्रतिप्रदा

२१. शक्र देवेन्द्रं भगवानं आज्ञा जुया बिज्यागुयात अभिनन्दन व अनुमोदन याता भगवानयाके मेगु न्ह्यसः न्यन—

“मारिष ! शुक्थं भिक्षु प्रातिमोक्ष-संवरया निति प्रतिपन्न जूम्ह जुइ ?”

“देवेन्द्र ! कायिक आचरण (=काय समाचार) नं निथी दु धका कनागु दु—(१) सेवनीय व (२) असेवनीय । वाचिक आचरण (=वची समाचार) नं निथी दु धका कनागु दु—(१) सेवनीय व (२) असेवनीय । पर्येषण (=भोगया इच्छा) नं निथी दु धका कनागु दु—(१) सेवनीय व असेवनीय ।

“देवेन्द्र ! कायिक आचरणयात नं निथी दु धका कनागु दु—(१) सेवनीय व (२) असेवनीय । शुक्थं छाया कनागु ? गुगु कायिक आचरण याता अकुशल धर्म वृद्धि जुइगु, कुशल धर्म हानी जुइगु खःसा अजागु कायिक आचरण सेवनीय जुइ मखु । हानं गुगु कायिक आचरण याता कुशल धर्म वृद्धि जुइगु, अकुशल धर्म हानी जुइगु खःसा अजागु कायिक आचरण सेवनीय जुइ । देवेन्द्र ! थव हे कारणं कायिक आचरण निथी दु धका कनागु दु—सेवनीय व असेवनीय धका गुगु खँ कनागु खः व थव हे कारणं खः ।

देवेन्द्र ! वाचिक आचरणयात निथी दु धका कनागु दु ... पे० ...

देवेन्द्र ! पर्येषणयात निथी दु धका कनागु दु ... पे० ...

देवेन्द्र ! थथे आचरण यायेवं भिक्षु प्रातिमोक्ष-संवरया निति प्रतिपन्नम्ह जुइ ।

शुक्थं भगवानं न्ह्यसःया लिसः बिया बिज्यात । सन्तुष्ट जूम्ह शक्र देवेन्द्रं भगवानं आज्ञा जुया बिज्यागुयात अभिनन्दन व अनुमोदन यात—“थथे हे खः, भगवान् ! थथे हे खः, सुगत ! भगवानया न्ह्यसःया लिसः न्यना जिगु शंका मन्त’ ।”

इन्द्रिय संवर प्रतिपदा

२२. शक्र देवेन्द्रं भगवानं आज्ञा जुया बिज्यागुयात अभिनन्दन व अनुमोदन याता भगवानयाके मेगु न्ह्यसः न्यन—

“मारिष ! शुक्थं भिक्षु इन्द्रिय-संयमया निति प्रतिपन्न जूम्ह जुइ ?”

“देवेन्द्र ! चक्षु विज्ञेय (=मिखां खंकेगु) रूप निथी—(१) सेवनीय व (२) असेवनीय धका कनागु दु । ... श्रोत विज्ञेय ... शब्द (१) सेवनीय व (२) असेवनीय ..., घ्राण विज्ञेय ... गन्ध (१) सेवनीय व

(२) असेवनीय ..., जिह्वा विज्ञेय ... रस (१) सेवनीय व (२) असेवनीय ..., काय विज्ञेय ... स्पर्श (१) सेवनीय व (२) असेवनीय ..., मनो विज्ञेय ... धर्म (१) सेवनीय व (२) असेवनीय धका कणागु दु ।

शुक्थं आज्ञा जुया विज्यायेवं शक्र देवेन्द्रं भगवानयात बन्ति यात—“भन्ते ! भगवानं संक्षिप्त रूपं आज्ञा जुया विज्यागु थुगु खँया अर्थयात जि शुक्थं विस्तारपूर्वकं थुइकागु दु—भन्ते ! चक्षु विज्ञेयं रूप सेवन यायेवं अकुशल धर्म वृद्धि जुइगु, कुशल धर्म हानी जुइगु खःसा अजागु चक्षु विज्ञेयं रूप सेवन यायेबहः मजू । हानं अजागु चक्षु विज्ञेयं रूप सेवन यायेवं कुशल धर्म वृद्धि जुइगु, अकुशल धर्म हानी जुइगु खःसा अजागु चक्षु विज्ञेयं रूप सेवन यायेबहः जू । भन्ते ! अथे हे श्रोत विज्ञेयं ... शब्द ..., भन्ते ! अथे हे घ्राण विज्ञेयं ... गन्ध ..., भन्ते ! अथे हे जिह्वा विज्ञेयं ... रस ..., भन्ते ! अथे हे काय विज्ञेयं ... स्पर्श ..., भन्ते ! अथे हे मनो विज्ञेयं ... धर्म सेवन यायेवं अकुशल धर्म वृद्धि जुइगु, कुशल धर्म हानी जुइगु खःसा अजागु मनो विज्ञेयं धर्म सेवन यायेबहः मजू । हानं अजागु मनो विज्ञेयं धर्म सेवन यायेवं कुशल धर्म वृद्धि जुइगु, अकुशल धर्म हानी जुइगु खःसा अजागु मनो विज्ञेयं धर्म सेवन यायेबहः जू । भन्ते ! भगवानं संक्षिप्त रूपं आज्ञा जुया विज्यागु थुगु खँया अर्थयात जि शुक्थं विस्तारपूर्वकं थुइकागु खः । भगवानया न्ह्यसःया लिसः न्यना जिगु शंका मन्त' ।”

नानाधातु लोक

२३. शक्र देवेन्द्रं भगवानं आज्ञा जुया विज्यागुयात अभिनन्दन व अनुमोदन याना भगवानयाके मेगु न्ह्यसः न्यन—

“मारिष ! छु सकल श्रमण ब्राह्मणपि छगू जक सिद्धान्त (मत) या प्रतिपादन याइपि, छगू जक शील माने याइपि, छगू जक अभिप्राय (छन्द, इच्छा, अध्यासः) दुपि व विचार दुपि खःला ?”

“देवेन्द्र ! सकल श्रमण ब्राह्मणपि छगू जक सिद्धान्तया प्रतिपादन याइपि, छगू जक शील माने याइपि, छगू जक अभिप्राय दुपि व विचार दुपि मखु ।”

“मारिष ! सकल श्रमण ब्राह्मणपि छगू जक सिद्धान्तया प्रतिपादन याइपि, छगू जक शील माने याइपि, छगू जक अभिप्राय दुपि व विचार दुपि छाया मखुगु ?”

“देवेन्द्र ! संसारयापि सकलें भिन्न भिन्न धातुयापि खः । संसारयापि सकसिया अनेक भिन्न भिन्न धातुयापि जूगुया कारणं, गुपि जीव गुगु धातुयागुलि बने जुल उगु हे कथं इमिसं हठपूर्वकं क्वातुक ग्रहण याना काइ—ध्व हे सत्य खः मेगु फुक्व तुच्छ खः । उकि हे सकल श्रमण ब्राह्मणपि छगू जक सिद्धान्तया प्रतिपादन याइपि, छगू जक शील माने याइपि, छगू जक अभिप्राय दुपि व विचार दुपि मज्जुगु खः ।”

“मारिष ! छु सकल श्रमण ब्राह्मणपि अत्यन्त निष्ठावान्, अत्यन्त योगक्षेम दुपि, अत्यन्त ब्रह्मचारीपि, अत्यन्त पर्यवशानयापि (बांलागु लक्ष दुपि) खःला ?”

“देवेन्द्र ! सकल श्रमण ब्राह्मणपि अत्यन्त निष्ठावान्, अत्यन्त योगक्षेम दुपि, अत्यन्त ब्रह्मचारीपि, अत्यन्त पर्यवशानयापि (बांलागु लक्ष दुपि) मखु ।”

“मारिष ! सकल श्रमण ब्राह्मणपि अत्यन्त निष्ठावान्, अत्यन्त योगक्षेम दुपि, अत्यन्त ब्रह्मचारीपि, अत्यन्त पर्यवशानयापि छाया मज्जुगु ?”

“देवेन्द्र ! गुपि भिक्षुपि तृष्णाया विचारं (=संख्या) विमुक्त जुइ इपि (जक) अत्यन्त निष्ठावान्, अत्यन्त योगक्षेम दुपि, अत्यन्त ब्रह्मचारीपि, अत्यन्त पर्यवशानयापि जुइ । उकि सकल श्रमण ब्राह्मणपि अत्यन्त निष्ठावान्, अत्यन्त योगक्षेम दुपि, अत्यन्त ब्रह्मचारीपि, अत्यन्त पर्यवशानयापि जुइ मखु ।”

“थुकथं भगवानं शक्र देवेन्द्रं न्यंगु न्हसःया लिसः बिया बिज्यात । सन्तुष्ट जूम्ह शक्र देवेन्द्रं भगवानं आज्ञा जुया बिज्यागुयात अभिनन्दन व अनुमोदन यात —“थये हे खः, भगवान् ! थये हे खः, सुगत ! भगवानया न्हसः न्यना जिगु शंका मन्त’ ।”

२४. अनंलि शक्र देवेन्द्रं भगवानं आज्ञा जुया बिज्यागुयात अभिनन्दन व अनुमोदन याना भगवानयात थये बिन्ति यात—

“भन्ते ! तृष्णा हे रोग खः, तृष्णा हे कै (गण्ड) खः, तृष्णा हे कं (शल्य) खः, तृष्णां हे थुम्ह मनूयात अजाः अजाःगु भवय् वनेत (हानं हानं जन्म जुइत) साला यंकीगु खः । उकि हे थुम्ह मनू उच्चावच (चवय् व चवय्^१) उत्पन्न जुइगु खः ।”

“भन्ते ! जि थुगु न्हसः न्यनेगु अवकाश तक नं जि थनं पिनेयापि श्रमण ब्राह्मणपिके मखना गुकियात भगवानं जित व्याकरण याना बिज्यात । दीर्घकालनिसें जिगु मनय् दया च्वंगु शंका व दुविधायात भगवानं मदयेका बिज्यात ।”

अन्य श्रमण ब्राह्मणपिके न्यंगु प्रश्न

“देवेन्द्र ! छु छपिसं थव न्हसःत गुबलें मेपि श्रमण ब्राह्मणपिके न्यनागु खें स्यूला ?”

“भन्ते ! थुपि न्हसः जि मेपि श्रमण ब्राह्मणपिके न्यनागु खें स्यू ।”

“देवेन्द्र ! छपित थाकु मजूसा इमिसं गथे याना लिसः बिल घयागु खें कना बिज्याहूँ ।”

“भन्ते ! छपियें जाम्ह भगवानया न्होने च्वना जित (कनेत) थाकु मजू ।”

“देवेन्द्र ! अथे जूसा कं ।”

“भन्ते ! गुपि श्रमण ब्राह्मणपि एकान्तगु अरण्यय् व एकान्तगु शयनासनय् च्वनिपि खः इमिथाय् वना जि थुपि न्हसः न्यनेगु खः । जि न्यनेगु न्हसःया लिसः इमिसं बांलाक बिइ फइ मखुगु जुया च्वन । न्हसःया लिसः बिइ मफुसैली फन जिके हे तुं न्यनिगु जुया च्वन—आयुष्मान् ! छ सु खः ? इमिसं थये न्यनेवं जि लिसः बिये—‘मारिष ! जि शक्र देवेन्द्र खः ।’ अनंलि इमिसं फन हे जिके मेगु न्हसः न्यनी—‘देवेन्द्र ! छपिसं छु पुण्य यानागुलि थुगु पद प्राप्त जुल ?’ अनंलि जि यथाज्ञानं यथाशक्ति धर्मया उपदेश इमित बिइगु खः । इपि थुलि हे सन्तुष्ट जुइगु खः—शक्र देवेन्द्रयात जिमिसं खनागु दु, वं जिमिसं न्यनागु न्हसःया लिसः नं व्यूगु दु । (थुकथं) फन इपि जक जिमिम्ह शिष्य (श्रावक) जूवइगु खः, जि इमिम्ह मखु । भन्ते ! जि भगवानया श्रावक खः, स्रोत आपन्नम्ह खः, अविनिपाती निश्चिन्त सम्बोधिपरायणम्ह नं खः ।

१. चवय् व चवय् घयागुया अर्थ ब्रह्मलोक चवय् व देवलोक चवय्; देवलोक चवय् व मनुष्यलोक चवय्, मनुष्यलोक चवय् व अपाय दुर्गति चवय् । सुमं. वि. III. पृ. ५०.

खुगु कारणं शक्रया सौमनस्य लाभ

२५. “देवेन्द्र ! छपिसं स्तूला—ध्व स्वया न्हापा नं छु छपित थुजागु सन्तोष व सौमनस्य जूगु खँ ?”

“स्तू, भन्ते !”

“देवेन्द्र ! अथेसा ... कं ।”

“भन्ते ! न्हापा न्हापा छगु समयय् देव व असुरपिनि संग्राम जूगु खः । भन्ते ! उगु संग्रामय् देवपि त्यागु खः असुरपि वगु खः । भन्ते ! अनलि उगु संग्राम त्याबले जित थये जुल—आः दिव्य ओज व असुर ओज धातु नितो देवतापिसं परिभोग याये दैन ।’ भन्ते ! परन्तु जिगु उगु सन्तोष व सौमनस्य दण्ड सहितगु शस्त्र सहितगु खः । निर्वेदया निति मखु, विरागया निति मखु, निरोधया निति मखु, उपशम (शान्ति) या निति मखु, अभिज्ञाया निति मखु, सम्बोधि या निति मखु हानं निर्वाणया निति नं मखु । भन्ते ! आः ध्व भगवानया धर्म श्रवणद्वारा गुगु सन्तोष व सौमनस्य प्रतिलाभ जूगु खः व दण्ड रहित, शस्त्र रहित, एकान्त निर्वेदया निति खः, विरागया निति खः, निरोधया निति खः, उपशमया निति खः, अभिज्ञाया निति खः, सम्बोधि या निति खः, हानं निर्वाणया निति नं खः ।”

२६. “देवेन्द्र ! छु कारण खना छं थुजागु सन्तोष व सौमनस्यता दत घका घया च्वनागु खः ?”

“भन्ते ! खुता कारण खना थुकथं सन्तोष व सौमनस्यता दुगु खँ घया च्वनागु खः—

“मारिष ! देवताया रूप्य थन च्वना च्वच्वं जित हाकनं
छक आयु (जीवन) दत—थुकथं छपिसं सिइका बिज्याहुँ ।”

“भन्ते ! ध्व न्हापांगु कारण खना थुकथं सन्तोष व सौमनस्यता दुगु खँ घया च्वनागु खः ।”

“दिव्य आयु क्षीण जुइवं ध्व शरीरं च्युत जुयालि
होश सहित अजागु गर्भय् प्रवेश याये गनकि जिगु मन रमण जुइ ।”

“भन्ते ! ध्व निगुगु कारण खना थुकथं सन्तोष व सौमनस्यता दुगु खँ घया च्वनागु खः ।

“जि थुइकागु खँय् भ्रम मजुइक आः तथागतया शासनय् रत जुया
स्मृतिवान् व सावधान जुया ज्ञानपूर्वक जीवन बिते याये ।”

“भन्ते ! ध्व स्वंगुगु कारण खना थुकथं सन्तोष व सौमनस्यता दुगु खँ घया च्वनागु खः ।

“ज्ञानपूर्वक आचरण याना जुयाम्ह जि सम्बोधि प्राप्त याना काये,
जि परमार्थयात सिइका विहार याये, थन तुं जीवनया अन्त नं जुइ ।”

“भन्ते ! ध्व प्यंगुगु कारण खना थुकथं सन्तोष व सौमनस्यता दुगु खँ घया च्वनागु खः ।

“मनुष्य जीवन फुइवं मनुष्य लोकं च्युत जुया
हानं नं उत्तमगु देवलोकय् देव जूवने ।”

“भन्ते ! श्व न्यागुगु कारण खना थुकथं सन्तोष व सोमनस्यता दुगु खं धया च्वनागु खः ।”

“अनंलि आखिरयागु देवलोक थ्यनिबले देवपि मध्ये प्रणीतगु
यशस्वी अकनिष्ट देवलोकय् जिगु वास जुइ ।”

“भन्ते ! श्व खुगुगु कारण खना थुकथं सन्तोष व सोमनस्यता दुगु खं धया च्वनागु खः ।”

“भन्ते ! श्व हे खुता कारण खना सन्तोष व सोमनस्यता दुगु खं धया च्वनागु खः ।”

२७. “तथागतयागु खोज यायां अपरिपूर्ण संकल्प व
नाना शंका व सन्देह घाना दीर्घकाल तक चाचाहिला च्वना ।”

“एकान्त निर्जन स्थानय् वासयापि श्रमणपित सम्बुद्ध धका भापिया
जि इमिगु उपासनाया निति वनेगु खः ।

“मोक्ष प्राप्तिया निति छु उपाय दु
मोक्षया अःखगु लैय् छु खं यंकी ?
थथे न्यनेवं इमिसं न मार्गं न प्रतिपदा हे कने फु ।
एन इमिसं जि शक्र देवेन्द्र वल धका म्हासिइसाथं
जिके हे न्ह्यसः न्यनीगु खः—छु पुण्य याना छं श्व पद प्राप्त याना ?”

“जन श्रुति अनुसार जि इमित धर्मया उपदेश बिये ।
अले इपि सन्तुष्ट जुइ—‘जिमिसं इन्द्र खनागु दु’ धका

गुबले जि विचिकित्सां उत्तीर्ण जुया बिज्याम्ह भगवान् बुद्धयात खना
अनंलि वसपोलया उपासना याना थौं जि भयरहित जुया ।

“तृष्णा रूपी कंयात लिकाइम्ह असाधारण (अप्पटिपुग्गल) पुरुष जुया बिज्याम्ह
आधित्यबन्धु जुया बिज्याम्ह छलपोल महावीर बुद्धयात जि वन्दना याये ।

“मारिष ! जि थः देवपि सहित स्वयं ब्रह्मायात यायेगु गुगु नमस्कार खः
आः व जि थौंनिसें छलपोलयात स्वयं जि नमस्कार छाया मयाये ?

छलपोल हे सम्बुद्ध जुया बिज्याम्ह खः, छलपोल हे अनुत्तरम्ह शास्ता नं खः
देव सहित मनुष्य लोकय् छलपोल समान मेपि सुं पुरुष महु ।”

२८. अनंलि शक्र देवेन्द्र पञ्चशिख गन्धर्व देवपुत्रयात सःतल—“तात पञ्चशिख ! छ जिगु निति
बहुपकारी जुल । छं भगवानयात न्हापालाक प्रसन्न यात । तात ! छं न्हापालाक प्रसन्न यायेवं जक लिपा जिपि
अरहत् सम्मक्सम्बुद्ध भगवानयाथाय् दर्शन यायेत वनागु खः । (थौंनिसें) छ थःम्ह बीया स्थानय् तये । छ आः
गन्धर्वराज नं जुइ । भद्रा सूर्यवर्चसा नं छंत बिये । छं नं व हे पवंगु खः ।”

अनंलि शक्र देवेन्द्रं ल्हातं पृथ्वी स्वक तक थिया प्रीति वाक्य प्रकट यात—

“नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स” (स्वको)

(“वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धयात नमस्कार”)

थुलि धाधां शक्र देवेन्द्रयात— ‘गुलि नं समुदय धर्म खः उप्पि फुक्व निरोध धर्म खः ।’ धयागु विरज तथा निर्मल धर्मचक्षु उत्पन्न जुल । हानं मेप्पि चेद्वल देवतापित नं अजागु हे धर्मचक्षु उत्पन्न जुल ।

थुगु प्रकारं भगवानं शक्र देवेन्द्रं न्यंगू फुक्व न्हसःया लिसः बिया बिज्यात । उकि थुगु (सूत्र) या नां नं सक्कपञ्ज (शक्र-प्रश्न) धका धाःगु जुल ।

सक्कपञ्ज-सुत्त वदचाल ।

—:०:—

२२. महासतिपट्टान-सुत्त

१. उद्देस

१. यथे जि न्यना । छगू समयय् भगवान् कुरुइ कम्मासधम्म धयागु कुरुपिनिगु निगमय् विहार याना बिज्याना च्वन । अन भगवानं भिक्षुपित्त—“भिक्षुपि !” धका सम्बोधन याना बिज्यात । उप्पि भिक्षुपित्तं “भदन्त !” धका भगवानयात लिसः बिल । भगवानं यथे आज्ञा जुया बिज्यात—

२. “भिक्षुपि ! छपुं छपु जक लँपु दु—सत्त्वपिनि विशुद्धया निति, शोक परिदेवयात पुला वनेया निति वा बांलाक अतिक्रमण यायेया निति दुःख दीर्घनस्य अस्तंगम (शान्त) याना मदय्का छ्वयेया निति, आर्यमार्गयात अधिगम (प्राप्त) यायेया निति तथा निर्वाण साक्षात्कार यायेया निति—(व खः) प्यंगू स्मृति प्रस्थान खः ।

“छु छु प्यंगू ? भिक्षुपि ! थन भिक्षु कायय् (रूप समूहय्^१) कायानुपस्यी जुया चित्तमल (आसन्न) यात छ्वय्के फूगु सम्यक् प्रधान वीर्यं दुम्ह, स्मृतिवान व विभिन्न प्रकारं बांलाक स्यूम्ह जुया लोकय् (न्यागू उपादान स्कन्धय्) लोभ (अभिष्टया) व दीर्घनस्य (दोष) यात हते याना विहार याना च्वनी । वेदनाय् वेदानुपस्यी जुया ... पे० ... विहार याना च्वनी । चित्तय् चित्तानुपस्यी जुया ... पे० ... विहार याना च्वनी । धर्मय् धर्मानुपस्यी जुया चित्तमलयात छ्वय्के फूगु सम्यक् प्रधान वीर्यं दुम्ह, स्मृतिवान व विभिन्न प्रकारं बांलाक स्यूम्ह जुया लोकय् लोभ व दोषयात हते याना विहार याना च्वनी ।

२. कायानुपस्सना

(क) आनापानपब्ब

३. “भिक्षुपि ! गुक्कं भिक्षु कायय् कायानुपस्यी जुया विहार याना च्वनी ? भिक्षुपि ! थन भिक्षु अरण्यय् वना अथवा सिमाक्वय् वना अथवा शून्यागारय् वना मुलपति ध्याना थःगु शरीरयात तप्यंक तथा स्मृतियात न्होने तथा च्वनी । वं स्मृति तथा सासः दुकाइ, वं स्मृति तथा सासः पिकाइ । तःहाकगु सासः दुकाइ च्वंगु इलय् तःहाकगु सासः दुकाइ च्वना धका सिइका च्वनी । तःहाकगु सासः पिकया च्वंगु इलय् तःहाकगु सासः

१. अनित्य, दुःख व अनात्मकयं थःगु शरीरयात अशुभया समूह खः धका खंकेगु—सुम. वि. III. पृ. ७०.

पिकया च्वना धका सिइका च्वनी । चिहाकगु सासः दुकया च्वंगु इलय् चिहाकगु सासः दुकया च्वना धका सिइका च्वनी । चिहाकगु सासः पिकया च्वंगु इलय् चिहाकगु सासः पिकया च्वना धका सिइका च्वनी । दुहाँ वइगु सासः सर्वकाय प्रतिसम्बेदित जुया (समूहया आदि, मध्य व अन्त फुक्वयात स्पष्टरूपं भाविता याना चायेका) दुकायेगु अभ्यास याना यंका च्वनी (=सयेका च्वनी) । पिहाँ वइगु सासः सर्वकाय प्रतिसम्बेदित जुया पिकायेगु अभ्यास याना यंका च्वनी । फुक्व काय संस्कारयात (सासः ल्हायेगु कडा जुया स्थूल जुया दुहाँ वइगु सासः यात शान्त यायां) सासः दुकायेगु अभ्यास याना यंका च्वनी । फुक्व काय संस्कारयात सासः पिकायेगु अभ्यास याना यंका च्वनी ।

“भिक्षुपि ! गथे छम्ह दक्षम्ह भमकारं अथवा शिष्यं सि कुने याइगु अनय् च्वंगु खिपःयात तहाकक सालिइगु इलय् तहाकक साला च्वना धका सिइका च्वनी, पतिहाकक सालिइगु इलय् पतिहाकक साला च्वना धका सिइका च्वनिगु खः । भिक्षुपि ! यथे हे भिक्षुं तंहाकक सासः दुकया च्वंगु इलय् तहाकगु सासः दुकया च्वना धका सिइका च्वनी । तहाकगु सासः पिकया च्वंगु इलय् तहाकगु सासः पिकया च्वना धका सिइका च्वनी । चिहाकगु सासः दुकया च्वंगु इलय् चिहाकगु सासः दुकया च्वना धका सिइका च्वनी । चिहाकगु सासः पिकया च्वंगु इलय् चिहाकगु सासः पिकया च्वना धका सिइका च्वनी । दुहाँ वइगु सासः सर्वकाय प्रतिसम्बेदित जुया (समूहया आदि, मध्य व अन्त फुक्वयात स्पष्टरूपं भाविता याना चायेका=अनुभव यायां) सासः दुकायेगु अभ्यास याना यंका च्वनी । पिहाँ वइगु सासः सर्वकाय प्रतिसम्बेदित जुया सासः पिकायेगु अभ्यास याना यंका च्वनी । फुक्व काय संस्कारयात शान्त यायां सासः दुकायेगु अभ्यास याना यंका च्वनी । फुक्व काय संस्कारयात शान्त यायां सासः पिकायेगु अभ्यास याना यंका च्वनी । थुकथं (आश्वास प्रश्वास रूपी) थःगु (दुनेयागु) (रूप समूहय्) कायय् कायानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी । थुकथं पिनेयागु कायय् कायानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी । दुनेयागु पिनेयागु कायय् कायानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी । समुदय (उत्पत्ति) धर्मयात कायय् खंका विहार याना च्वनी । व्यय (विनाश) धर्मयात कायय् खंका विहार याना च्वनी । समुदय व्यय धर्मयात कायय् खंका विहार याना च्वनी । सासः दुहाँ वःगु पिहाँवंगु (आश्वास प्रश्वास रूप समूह) काय खः धका उम्ह (भिक्षु) या स्मृति न्होने प्रकट जुया च्वनी । थुगु प्रकारं सन्मुखी भूत उगु स्मृति तनतं ज्ञानवृद्धिया निरति व तनतं बारबार स्मृति अभिवृद्धिया निरति जक खः । उम्ह स्मृतिमान भिक्षु तृष्णा व दृष्टि अलग जुया विहार याना च्वनी । उम्ह भिक्षु लोकय् छुं छगूयात नं (तृष्णा व दृष्टिद्वारा) ग्रहण याना च्वनी मखु । थुकथं भिक्षुं कायय् कायानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी ।

(ख) इरियापथपब्ब

४. “भिक्षुपि ! हानं भिक्षु ‘वना च्वनेबले वना च्वना’ धका सिइका च्वनी, ‘दना च्वनेबले दना च्वना’ धका सिइका च्वनी, ‘फेतुना च्वनेबले फेतुना च्वना’ धका सिइका च्वनी, ‘गोतुला च्वनेबले गोतुला च्वना’ धका सिइका च्वनी । गुकथं गुकथं वयागु काय (शरीर) च्वना च्वनी, उकथं उकथं सिइका च्वनी । थुकथं थःगु (दुनेयागु) कायय् कायानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी । थुकथं पिनेयागु कायय् कायानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी । दुनेयागु पिनेयागु कायय् कायानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी । समुदय धर्मयात कायय् खंका विहार याना च्वनी । व्यय धर्मयात कायय् खंका विहार याना च्वनी । समुदय व्यय धर्मयात कायय् खंका विहार याना च्वनी । वनेगु आदि रूप समूह मात्र खः धका उम्ह (भिक्षु) या स्मृति न्होने प्रकट जुया च्वनी । थुगु प्रकारं

सन्मुखी भूत उगु स्मृति तनत्तं ज्ञानवृद्धिया निति व तनत्तं बारबार स्मृति अभिवृद्धिया निति जक खः । उम्ह स्मृतिवान भिक्षु तृष्णा व दूष्टि अलग जुया विहार याना चवनी । उम्ह भिक्षुं लोकय् छुं छगुयात नं ग्रहण याना चवनी मखु । थुकथं भिक्षुं कायय् कायानुपशयी जुया विहार याना चवनी ।

(ग) सम्पजानपढव

५. “भिक्षुपि ! हानं भिक्षुं न्ह्योज्या वनेबले न्ह्योज्या वना धका सिइका (सम्प्रजन्य जुया) चवनी । तप्यंक स्वयेबले, वेथां स्वयेबले सिइका चवनी । (ल्हा तुति) कयेकू केबले वा चकंकेबले सिइका चवनी । संघाटि, पात्र, चीवर धारण यायेबले सिइका याइ । नयेबले, त्वनेबले, न्ह्येबले, सवा कायेबले सिइका काइ । दिशा पिसाप यायेबले सिइका याइ । वनेबले, दनेबले, फय्तुइबले, गौतुलेबले, न्ह्यलं चाय्केबले, खँ ल्हाना चवनेबले, सुकं चवनेबले सिइका (सम्प्रजन्य जुया) याइ । थुकथं थःगु (दुनेयागु) ... पे० ... थुकथं नं भिक्षु कायय् कायानुपशयी जुया विहार याना चवनी ।

(घ) पटिकूलमनसिकारपढव

६. “भिक्षुपि ! हानं भिक्षुं थ्व हे कायय् (शरीरय्) क्वय् पालितःनिसँ चव्य् थ्यक सँ दुगु छंघनंनिसँ क्वय् चवंगु पालितःया छंघगु तक नाना प्रकारयागु फोहर असुचि वस्तु पूर्ण जुया चवंगु प्रत्यवेक्षण याइ—थ्व कायय् सँ, चिमिसँ, लुसि, वा, छंघगु, ला, सँप्वाय्, क्वे, स्यः, जलस्ये, नुगःचु, स्ये, अपि, पिलि, स्वँ, तःपुगु आलपत्ति, चिपुगु आलपत्ति, प्वा, मल, न्ह्यपु, पित्त, खँ, न्हि, हि, चःति, लाय् चिकं कना वइगु, खववि, दाः, ई, न्ह्यासं वइगु न्हि, ला व पिसाप दु ।

“भिक्षुपि ! गथेकि—चव्य क्वय् निखे म्हुतुप्वाः दुगु म्हिचाय् नाना प्रकारया बीव दया चवनी । गथे सालि वा, वा, मू, माय्, हामो व जाकि दया चवनी । उकियात मिखा दुम्ह मनुखं चायेका स्वइगु इलय् ‘थ्व सालि वा खः’, ‘थ्व वा खः’, ‘थ्व मू खः’, ‘थ्व माय् खः’, ‘थ्व हामो खः’, ‘थ्व जाकि खः’, धका प्रत्यवेक्षण याइ । भिक्षुपि ! गथे हे भिक्षुं थ्व कायय् (शरीरय्) क्वय् पालितःनिसँ चव्य् थ्यक सँ दुगु छंघनंनिसँ क्वय् पालितःया छंघगु तक नाना प्रकारयागु फोहर असुचि वस्तु पूर्ण जुया चवंगु खंका प्रत्यवेक्षण याइ—थ्व कायय् सँ, चिमिसँ ... पे० ... पिसाप दु । थुकथं थःगु (दुनेयागु) ... पे० ... थुकथं नं भिक्षु कायय् कायानुपशयी जुया विहार याना चवनी ।

(ङ) धातुमनसिकारपढव

७. “भिक्षुपि ! हानं भिक्षुं थ्व काययात स्थिति अनुसार थ्व शरीरया रचनानुसार थुकथं खः उगुकथं स्वया खंका धातुया स्वभाव कथं प्रत्यवेक्षण याइ । थ्व शरीरय् पृथ्वी धातु (छाःगु, नाथुगु स्वभाव), आपो धातु (बाः वनिगु, पाय् चिनिगु स्वभाव), तेज धातु (क्वाःगु, ख्वाउँगु, बाफ स्वभाव) व वायु धातु (फुले याइगु, सनिइगु, ध्वाइगु स्वभाव) दया च्वन ।

“भिक्षुपि ! गये दक्षम्ह गौघातकं वा शिष्यं सा स्याना प्यका लैया दयुइ दुवाते च्वना ला व्वति व्वति थला फय्तुना च्वनी । भिक्षुपि ! थये हे भिक्षुं नं थ्व शरीरया स्थिति व रचना अनुसार धातुया स्वभाव कथं प्रत्यवेक्षण याइ— थ्व शरीरय् पृथ्वी धातु, आपो धातु, तेज धातु तथा वायु धातु दु । थुकथं थःगु (दुनेयागु) ... पे० ... भिक्षुपि ! थुकथं नं भिक्षु कायय् कायानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी ।

(च) नवसिदधिकपब्ब

८. “भिक्षुपि ! हानं भिक्षुं श्मशानय् वांछवया तःगु सिनां छन्हु दुगु, सिनां निन्हु दुगु, सिनां स्वन्हु दुगु, फुले जुया च्वंगु, वचुसे च्वना च्वंगु, ण्हिदाये धुंकुगु, ध्वग्गी धुंकुगु सीम्ह (लाश) यात स्वया ध्यान यायां थये मती तइ—‘जिगु काय नं थये जुइगु स्वभाव दुगु जुया च्वन; थये अवश्य जुइतिनि, थये मजूसें तोति मखु’ । थुकथं थःगु ... पे० ... भिक्षुपि ! थुकथं नं भिक्षु कायय् कायानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी ।

“भिक्षुपि ! हानं भिक्षुं श्मशानय् वांछवया तःगु मृतक शरीरयात कोखं नया च्वंगु, इमां नया च्वंगु, गृद्धं नया च्वंगु, बाजं नया च्वंगु, खिचां नया च्वंगु, धुं नया च्वंगु, चितुवां नया च्वंगु, ध्वनं नया च्वंगु, अनेक प्रकारया प्राणीपिसं नया च्वंगु स्वया खंका ध्यान यायां थये मती तइ—‘जिगु काय नं थये जुइगु स्वभाव दुगु जुया च्वन; थये अवश्य जुइतिनि, थये मजूसें तोति मखु’ । थुकथं थःगु ... पे० ... भिक्षुपि ! थुकथं नं भिक्षु कायय् कायानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी ।

“भिक्षुपि ! हानं भिक्षुं श्मशानय् वांछवया तःगु ला हि बाकी दया च्वंगु सेप्वाचं चिना तःगु कैलाय् जुया च्वंगु ... पे० ... ला मदये धुंकूगु हि किना च्वंगु सेंप्वाचं चिना तःगु कैलाय् जुया च्वंगु ... पे० ... ला हि तकं मदये धुंकूगु सेंप्वाचं चिना तःगु कैलाय् जुया च्वंगु ... पे० ... उखें थुखें छद्याल बिछद्याल जुया च्वंगु गनं त्हाःयागु क्वें, गनं तुतियागु क्वें, गनं ग्वालियागु क्वें, गनं त्वाना क्वें, गनं खम्पायागु क्वें, गनं प्यंप्पाय्या क्वें, गनं बपिक्वें, गनं दुगः क्वें, गनं जनफा क्वें, गनं गःपःया क्वें, गनं मनचाया क्वें, गनं वाया धी (क्वें), गनं छंघया क्वें (खप्पर) स्वया खंका ध्यान यायां थये मती तइ—‘जिगु काय नं थये जुइगु स्वभाव दुगु जुया च्वन; थये अवश्य जुइतिनि, थये मजूसें तोति मखु’ । थुकथं थःगु ... पे० ... भिक्षुपि ! थुकथं नं भिक्षु कायय् कायानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी ।

“भिक्षुपि ! हानं भिक्षुं श्मशानय् वांछवया तःगु सीम्हसियागु क्वें शंखथें तुयूगु वर्णं जुया च्वंगु ... पे० ... दच्छि मयाक पुलांगु पुचः मुना च्वंगु ... पे० ... श्वाभः जुया च्वंगु, चुं चुं दना च्वंगु क्वेंयात स्वया खंका ध्यान यायां थये मती तइ—‘जिगु काय (शरीर) नं थये जुइगु स्वभाव दुगु जुया च्वन; थये अवश्य जुइतिनि, थये मजूसें तोति मखु’ । थुकथं थःगु (दुनेयागु) (रूप समूहय्) कायय् कायानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी । थुकथं पिन्यागु कायय् कायानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी । दुनेयागु पिन्यागु कायय् कायानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी । समुदय धर्मयात कायय् खंका विहार याना च्वनी । व्यय धर्मयात कायय् खंका विहार याना च्वनी । समुदय व्यय धर्मयात कायय् खंका विहार याना च्वनी । थये जुइगु काय खः धका उम्ह (भिक्षु) या स्मृति न्होने प्रकट जुया च्वनी । थुगु प्रकारं सम्मुखी रूप उगु स्मृति तनतें ज्ञानवृद्धिया निरिति व तनतें बारबार स्मृति अभिवृद्धिया निरिति जक खः । उम्ह स्मृतिवान भिक्षु तृष्णा व दृष्टि अलग जुया विहार याना च्वनी । उम्ह भिक्षुं छुं छगुयात नं (तृष्णा व दृष्टिद्वारा) ग्रहण याना च्वनी मखु । थुकथं भिक्षुं कायय् कायानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी ।

कायानुपस्सना क्वचाल ।

३. वेदनानुपस्सना

९. “भिक्षुपि ! गुकथं भिक्षु वेदनाय् वेदनानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी ? भिक्षुपि ! थन सुखवेदना अनुभव याना च्वनेबले सुखवेदना अनुभव याना च्वना धका सिइका च्वनी । दुःख वेदना अनुभव याना च्वनेबले दुःख वेदना अनुभव याना च्वना धका सिइका च्वनी । अदुःख असुख वेदना अनुभव याना च्वनेबले अदुःख असुख वेदना अनुभव याना च्वना धका सिइका च्वनी । सामिस (पञ्चकाम गुण नाप सम्बन्ध दुगु) सुख वेदना अनुभव याना च्वनेबले सामिस सुख वेदना अनुभव याना च्वना धका सिइका च्वनी । निरामिस सुख वेदना अनुभव याना च्वनेबले निरामिस सुख वेदना अनुभव याना च्वना धका सिइका च्वनी । सामिस दुःख वेदना अनुभव याना च्वनेबले सामिस दुःख वेदना अनुभव याना च्वना धका सिइका च्वनी । निरामिस दुःख वेदना अनुभव याना च्वनेबले निरामिस दुःख वेदना अनुभव याना च्वना धका सिइका च्वनी । सामिस अदुःख असुख वेदना अनुभव याना च्वनेबले सामिस अदुःख असुख वेदना अनुभव याना च्वना धका सिइका च्वनी । निरामिस अदुःख असुख वेदना अनुभव याना च्वनेबले निरामिस अदुःख असुख वेदना अनुभव याना च्वना धका सिइका च्वनी । थुकथं थःगु (दुनेयागु) वेदनाय् वेदनानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी । थुकथं पिनेयागु वेदनाय् वेदनानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी । दुनेयागु पिनेयागु वेदनाय् वेदनानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी । समुदय धर्मयात वेदनाय् खंका विहार याना च्वनी । व्यय धर्मयात वेदनाय् खंका विहार याना च्वनी । समुदय व्यय धर्मयात वेदनाय् खंका विहार याना च्वनी । अनुभव याइगु स्वभाव मात्र दु धका उम्ह (भिक्षु) या स्मृति न्होने प्रकट जुया च्वनी । थुगु प्रकारं सन्मुखी रूप उगु स्मृति तनत्तं ज्ञानवृद्धिया निति व तनत्तं बारबार स्मृति अभिवृद्धिया निति जक खः । उम्ह स्मृतिमान भिक्षु तृष्णा व दृष्टि अलग जुया विहार याना च्वनी । उम्ह भिक्षु छुं छगूयात नं ग्रहण याना च्वनी मखु । थुकथं भिक्षु वेदनाय् वेदनानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी ।

Dhamma.Digital

वेदनानुपस्सना कवचाल ।

४. चित्तानुपस्सना

१०. “भिक्षुपि ! गुकथं भिक्षु चित्तय् चित्तानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी ? भिक्षुपि ! थन भिक्षु ‘सराग चित्तयात सराग चित्त’ धका सिइका च्वनी । ‘वीतराग चित्तयात वीतराग चित्त’ धका सिइका च्वनी । ‘दोष सहितगु चित्तयात दोष सहितगु चित्त’ धका सिइका च्वनी । दोष रहितगु चित्तयात ‘दोष रहितगु चित्त’ धका सिइका च्वनी । ‘मोह सहितगु चित्तयात मोह सहितगु चित्त’ धका सिइका च्वनी । ‘मोह रहितगु चित्तयात मोह रहितगु चित्त’ धका सिइका च्वनी । ‘संक्षिप्त (निरुत्साह, अलसी जुया च्वंगु) चित्तयात संक्षिप्त चित्त’ धका सिइका च्वनी । ‘विक्षिप्त (चञ्चलगु) चित्तयात विक्षिप्त चित्त’ धका सिइका च्वनी । ‘महत्तगत चित्त (रूपावचर व अरूपावचर चित्त) यात महत्तगत चित्त’ धका सिइका च्वनी । ‘अमहत्तगत चित्त (कामावचर चित्त) यात अमहत्तगत चित्त’ धका सिइका च्वनी । ‘सउत्तर (कामावचर) चित्तयात सउत्तर चित्त’ धका सिइका च्वनी । ‘अनुत्तरगु चित्तयात अनुत्तरगु चित्त’ धका सिइका च्वनी । ‘समाहितगु (उपचार समाधि व अर्पणा समाधिद्वारा युक्तगु) चित्तयात समाहितगु चित्त’ धका सिइका च्वनी । असमाहितगु चित्तयात असमाहितगु चित्त’ धका सिइका च्वनी । ‘विमुक्त चित्तयात (तदङ्ग प्रहाण व विक्खम्मण प्रहाणद्वारा क्लेशं मुक्तगु विपश्यना चित्त व ध्यान

चित्तयात) विमुक्त चित्त' धका सिइका च्वनी । 'अविमुक्त चित्तयात अविमुक्त चित्त' धका सिइका च्वनी । थुकथं थःगु (दुनेयागु) चित्तय् चित्तानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी । थुकथं पिनेयागु चित्तय् चित्तानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी । दुनेयागु पिनेयागु चित्तय् चित्तानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी । समुदय धर्मयात चित्तय् खंका विहार याना च्वनी । व्यय धर्मयात चित्तय् खंका विहार याना च्वनी । समुदय व्यय धर्मयात चित्तय् खंका विहार याना च्वनी । चिन्तना याइगु स्वभाव मात्र दु धका उम्ह (भिक्षु) या स्मृति न्होने प्रकट जुया च्वनी । थुगु प्रकारं सन्मुखी रूप उगु स्मृति तनतें ज्ञानवृद्धिया निति व तनतें बारबार स्मृति अभिवृद्धिया निति जक खः । उम्ह स्मृतिमान भिक्षु तृष्णा व दृष्टि अलग जुया विहार याना च्वनी । उम्ह भिक्षु छुं छगूयात नं ग्रहण याना च्वनी मखु । थुकथं भिक्षु चित्तय् चित्तानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी ।

चित्तानुपस्सना वचवाल ।

५. धम्मानुपस्सना

(क) नीवरणपब्ब

११. "भिक्षुपि ! थुकथं भिक्षु धर्मय् धम्मानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी ? भिक्षुपि ! थन भिक्षु पञ्चनिवरण धर्मय् धर्मानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी । भिक्षुपि ! थुकथं भिक्षु पञ्चनिवरण धर्मय् धम्मानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी ?

"भिक्षुपि ! भिक्षु थःके दुने दयाच्चंगु कामच्छन्दयात नं जिके दुने कामच्छन्द दु' धका सिइका च्वनी । 'थःके दुने मदुगु कामच्छन्दयात नं जिके दुने कामच्छन्द मदु' धका सिइका च्वनी । हानं न्हापा 'उत्पन्न मज्जुनिगु कामच्छन्दया उत्पन्न जुइगु हेतुयात नं' सिइका च्वनी । हानं न्हापा 'उत्पन्न जुया च्वंगु कामच्छन्दयात (तदङ्ग, विक्खम्मण प्रहाणं) हते यायेगु कारणयात नं' सिइका च्वनी । हानं 'प्रहाण याये धुकूगु कामच्छन्दयात लिपा हानं छक उत्पन्न जुइ मखुगु कारणयात' सिइका च्वनी ।

'थःके दुने दयाच्चंगु व्यापादयात नं जिके दुने व्यापाद दु' धका सिइका च्वनी ... पे० ... हानं 'प्रहाण याये धुकूगु व्यापादयात लिपा हानं छक उत्पन्न जुइ मखुगु कारणयात' सिइका च्वनी ।

थःके दुने दयाच्चंगु थिनमिदयात नं जिके दुने थिनमिद दु' धका सिइका च्वनी ... पे० ... हानं 'प्रहाण याये धुकूगु थिनमिदयात लिपा हानं छक उत्पन्न जुइ मखुगु कारणयात' सिइका च्वनी ।

थःके 'दुने दयाच्चंगु उद्वच्च कुक्कुच्चयात जिके दुने उद्वच्च कुक्कुच्च दु' धका सिइका च्वनी ... पे० ... हानं 'प्रहाण याये धुकूगु उद्वच्च कुक्कुच्चयात लिपा हानं छक उत्पन्न जुइ मखुगु कारणयात' सिइका च्वनी ।

थःके 'दुने दयाच्चंगु विचिकिच्छायात जिके दुने विचिकिच्छा दु' धका सिइका च्वनी । 'थःके दुने मदुगु विचिकिच्छायात नं जिके दुने विचिकिच्छा मदु' धका सिइका च्वनी । हानं न्हापा 'उत्पन्न मज्जुनिगु विचिकिच्छाया उत्पन्न जुइगु हेतुयात नं' सिइका च्वनी । हानं न्हापा 'उत्पन्न जुया च्वंगु विचिकिच्छायात (तदङ्ग, विक्खम्मण प्रहाणं) हते यायेगु कारणयात नं' सिइका च्वनी । हानं 'प्रहाण याये धुकूगु विचिकिच्छायात लिपा हानं छक उत्पन्न जुइ मखुगु कारणयात' सिइका च्वनी । थुकथं थःगु (दुनेयागु) धर्मय् धर्मानुपश्यी जुया विहार याना

चवनी । थुकथं पिनेयागु धर्मं धर्मानुपश्यी जुया विहार याना चवनी । दुनेयागु पिनेयागु धर्मं धर्मानुपश्यी जुया विहार याना चवनी । समुदय धर्मयात धर्मं खंका विहार याना चवनी । व्यय धर्मयात धर्मं खंका विहार याना चवनी । सगुदय व्यय धर्मयात धर्मं खंका विहार याना चवनी । धर्मं स्वभाव मात्र दु धका उम्ह (भिक्षु) या स्मृति न्होने प्रकट जुया चवनी । थुगु प्रकारं सन्मुखी रूप उगु स्मृति तनतें ज्ञानवृद्धिया निति व तनतें बारबार स्मृति अभिवृद्धिया निति जक खः । उम्ह स्मृतिमान भिक्षु तृष्णा व दृष्टि अलग जुया विहार याना चवनी । उम्ह भिक्षु छुं छगुयात नं ग्रहण याना चवनी मखु । भिक्षुपि ! थुकथं भिक्षु न्यागु नीवरण धर्मं धर्मानुपश्यी जुया विहार याना चवनी ।

(ख) खन्धपण्ण

१२. “भिक्षुपि ! भिक्षुं हानं पञ्च उपादानस्कन्ध धर्मं धर्मानुपश्यी जुया विहार याना चवनी । भिक्षुपि ! गुकथं भिक्षुं पञ्च उपादानस्कन्ध धर्मं धर्मानुपश्यी जुया विहार याना चवनी ?

“भिक्षुपि ! थन भिक्षुं थव रूप खः, थव रूप उत्पत्ति जुइगुया हेतु खः, थव रूप निरोध जुइगुया हेतु खः । थव वेदना खः; थव वेदना उत्पत्ति जुइगुया हेतु खः; थव वेदना निरोध जुइगुया हेतु खः । थव संज्ञा खः; थव संज्ञा उत्पन्न जुइगुया हेतु खः; थव संज्ञा निरोध जुइगुया हेतु खः । थव संस्कार खः; थव संस्कार उत्पन्न जुइगुया हेतु खः; थव संस्कार निरोध जुइगुया हेतु खः । थव विज्ञान खः; थव विज्ञान उत्पन्न जुइगुया हेतु खः; थव विज्ञान निरोध जुइगुया हेतु खः—थुकथं सिइका चवनी । थुकथं थःगु (दुनेयागु) ... पे० ... भिक्षुपि ! थुकथं भिक्षुं पञ्च उपादानस्कन्ध धर्मं धर्मानुपश्यी जुया विहार याना चवनी ।

(ग) आयतनपण्ण

१३. “भिक्षुपि ! भिक्षुं खुगु आध्यात्मिक व बाहिरिक आयतन धर्मं धर्मानुपश्यी जुया विहार याना चवनी । भिक्षुपि ! गुकथं भिक्षुं खुगु आध्यात्मिक व बाहिरिक आयतन धर्मं धर्मानुपश्यी जुया विहार याना चवनी ?

“भिक्षुपि ! थन भिक्षुं चक्षु (चक्षुप्रसाद रूप) यात सिइका चवनी, रूप (वर्ण) यात नं सिइका चवनी । चक्षु व रूप निगूया आधारं उत्पन्न जुइगु गुगु संयोजन खः उकियात नं सिइका चवनी । न्हापा उत्पन्न मज्जुनिगु संयोजनया उत्पन्न जुइगु हेतुयात नं सिइका चवनी । हानं न्हापा उत्पत्ति जुया च्वंगु संयोजनयात (तदङ्ग, विक्खम्मण प्रहाण) हते यायेगु कारणयात नं सिइका चवनी । न्हापा प्रहाण याये धुकूगु संयोजनया लिपा हानं छक उत्पन्न जुइ मखुगु कारणयात सिइका चवनी ।

“श्रोत (श्रोत प्रसाद) यात सिइका चवनी, शब्दयात नं सिइका चवनी । श्रोत व शब्द निगूया आधारं उत्पन्न जुइगु गुगु संयोजन खः उकियात नं सिइका चवनी । न्हापा उत्पन्न मज्जुनिगु संयोजनया उत्पन्न जुइगु हेतुयात नं सिइका चवनी । हानं न्हापा उत्पत्ति जुया च्वंगु संयोजनयात हते यायेगु कारणयात नं सिइका चवनी । न्हापा प्रहाण याये धुकूगु संयोजनया लिपा हानं छक उत्पन्न जुइ मखुगु कारणयात सिइका चवनी ।

“घ्राण (घ्राण प्रसाद) यात सिद्धा च्वनी, गन्धयात नं सिद्धा च्वनी । घ्राण व गन्धयात नं सिद्धा च्वनी । घ्राण व गन्ध निगूया आधारं उत्पन्न जुइगु गुगु संयोजन खः उकियात नं सिद्धा च्वनी । न्हापा उत्पन्न मज्झिगु संयोजनया उत्पन्न जुइगु हेतुयात नं सिद्धा च्वनी । हानं न्हापा उत्पत्ति जुया च्वंगु संयोजनयात हते यायेगु कारणयात नं सिद्धा च्वनी । न्हापा प्रहाण याये धुकूगु संयोजनया लिपा हानं छक उत्पन्न जुइ मखुगु कारणयात सिद्धा च्वनी ।

“जिह्वा (जिह्वा प्रसाद) यात सिद्धा च्वनी, रसयात नं सिद्धा च्वनी । जिह्वा व रसयात नं सिद्धा च्वनी । जिह्वा व रस निगूया आधारं उत्पन्न जुइगु गुगु संयोजन खः उकियात नं सिद्धा च्वनी । न्हापा उत्पन्न मज्झिगु संयोजनया उत्पन्न जुइगु हेतुयात नं सिद्धा च्वनी । हानं न्हापा उत्पत्ति जुया च्वंगु संयोजनयात हते याइगु कारणयात नं सिद्धा च्वनी । न्हापा प्रहाण याये धुकूगु संयोजनया लिपा हानं छक उत्पन्न जुइ मखुगु कारणयात सिद्धा च्वनी ।

“काय (काय प्रसाद) यात सिद्धा च्वनी, स्पर्शयात नं सिद्धा च्वनी । काय व स्पर्शयात नं सिद्धा च्वनी । काय व स्पर्श निगूया आधारं उत्पन्न जुइगु गुगु संयोजन खः उकियात नं सिद्धा च्वनी । न्हापा उत्पन्न मज्झिगु संयोजनया उत्पन्न जुइगु हेतुयात नं सिद्धा च्वनी । हानं न्हापा उत्पत्ति जुया च्वंगु संयोजनयात हते याइगु कारणयात नं सिद्धा च्वनी । न्हापा प्रहाण याये धुकूगु संयोजनया लिपा हानं छक उत्पन्न जुइ मखुगु कारणयात सिद्धा च्वनी ।

“मन (धर्म) यात सिद्धा च्वनी, धर्मयात नं सिद्धा च्वनी । मन व धर्मयात नं सिद्धा च्वनी । मन व धर्म निगूया आधारं उत्पन्न जुइगु गुगु संयोजन खः उकियात नं सिद्धा च्वनी । न्हापा उत्पन्न मज्झिगु संयोजनया उत्पन्न जुइगु हेतुयात नं सिद्धा च्वनी । हानं न्हापा उत्पत्ति जुया च्वंगु संयोजनयात हते याइगु कारणयात नं सिद्धा च्वनी । न्हापा प्रहाण याये धुकूगु संयोजनया लिपा हानं छक उत्पन्न जुइ मखुगु कारणयात सिद्धा च्वनी । थुकथं थःगु (दुनेयागु) ... पे० ... भिक्षुपि ! थुकथं भिक्षुं खुगु आध्यात्मिक व बाहिरिक आयतन धर्मं धर्मानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी ?

(घ) बोध्यङ्गपद

१४. “भिक्षुपि ! हानं भिक्षु न्हेगु बोध्यङ्ग धर्मं धर्मानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी । भिक्षुपि ! थुकथं भिक्षुं न्हेगु बोध्यङ्ग धर्मं धर्मानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी ? भिक्षुपि ! थन भिक्षु थःके दुने दयाच्वंगु स्मृति सम्बोध्यङ्गयात जिके दुने स्मृति सम्बोध्यङ्ग दु धका सिद्धा च्वनी । थःके दुने मदुगु स्मृति सम्बोध्यङ्गयात नं जिके स्मृति सम्बोध्यङ्ग मदु धका सिद्धा च्वनी । हानं न्हापा उत्पन्न मज्झिगु स्मृति सम्बोध्यङ्गया उत्पन्न जुइगु हेतुयात नं सिद्धा च्वनी । हानं न्हापा उत्पन्न जुया च्वंगु स्मृति सम्बोध्यङ्गयात भावनाद्वारा वृद्धि जुइकेगु, परिपूर्ण जुइगु कारणयात नं सिद्धा च्वनी ।

“थःके दुने दयाच्वंगु धर्म विचय सम्बोध्यङ्गयात जिके दुने धर्म विचय सम्बोध्यङ्ग दु धका सिद्धा च्वनी । थःके दुने मदुगु धर्म विचय सम्बोध्यङ्गयात नं जिके दुने धर्म विचय सम्बोध्यङ्ग मदु धका सिद्धा च्वनी । हानं न्हापा उत्पन्न मज्झिगु धर्म विचय सम्बोध्यङ्गया उत्पन्न जुइगु हेतुयात नं सिद्धा च्वनी । हानं न्हापा उत्पन्न जुया च्वंगु धर्म विचय सम्बोध्यङ्गयात वृद्धि जुइकेगु, परिपूर्ण जुइगु कारणयात नं सिद्धा च्वनी ।

“यःके दुने दयाच्चंगु वीर्यं सम्बोध्यङ्गयात जिके दुने वीर्यं सम्बोध्यङ्ग दु धका सिइका च्वनी । यःके दुने मदुगु वीर्यं सम्बोध्यङ्गयात नं जिके दुने वीर्यं सम्बोध्यङ्ग मदु धका सिइका च्वनी । हानं न्हापा उत्पन्न मज्जीनिगु वीर्यं सम्बोध्यङ्गया उत्पन्न जुइगु हेतुयात नं सिइका च्वनी । हानं न्हापा उत्पन्न जुया च्वंगु वीर्यं सम्बोध्यङ्गयात वृद्धि जुइकेगु परिपूर्णं जुइगु कारणयात नं सिइका च्वनी ।

“यःके दुने दयाच्चंगु प्रीति सम्बोध्यङ्गयात जिके दुने प्रीति सम्बोध्यङ्ग दु धका सिइका च्वनी । यःके दुने मदुगु प्रीति सम्बोध्यङ्गयात नं जिके दुने प्रीति सम्बोध्यङ्ग मदु धका सिइका च्वनी । हानं न्हापा उत्पन्न मज्जीनिगु प्रीति सम्बोध्यङ्गया उत्पन्न जुइगु हेतुयात नं सिइका च्वनी । हानं न्हापा उत्पन्न जुया च्वंगु प्रीति सम्बोध्यङ्गयात वृद्धि जुइकेगु परिपूर्णं जुइगु कारणयात नं सिइका च्वनी ।

“यःके दुने दयाच्चंगु प्रशब्धि सम्बोध्यङ्गयात जिके दुने प्रशब्धि सम्बोध्यङ्ग दु धका सिइका च्वनी । यःके दुने मदुगु प्रशब्धि सम्बोध्यङ्गयात नं जिके दुने प्रशब्धि सम्बोध्यङ्ग मदु धका सिइका च्वनी । हानं न्हापा उत्पन्न मज्जीनिगु प्रशब्धि सम्बोध्यङ्गया उत्पन्न जुइगु हेतुयात नं सिइका च्वनी । हानं न्हापा उत्पन्न जुया च्वंगु प्रशब्धि सम्बोध्यङ्गयात वृद्धि जुइकेगु परिपूर्णं जुइगु कारणयात नं सिइका च्वनी ।

“यःके दुने दयाच्चंगु समाधि सम्बोध्यङ्गयात जिके दुने समाधि सम्बोध्यङ्ग दु धका सिइका च्वनी । यःके दुने मदुगु समाधि सम्बोध्यङ्गयात नं जिके दुने समाधि सम्बोध्यङ्ग मदु धका सिइका च्वनी । हानं न्हापा उत्पन्न मज्जीनिगु समाधि सम्बोध्यङ्गया उत्पन्न जुइगु हेतुयात नं सिइका च्वनी । हानं न्हापा उत्पन्न जुया च्वंगु समाधि सम्बोध्यङ्गयात वृद्धि जुइकेगु परिपूर्णं जुइगु कारणयात नं सिइका च्वनी ।

“यःके दुने दयाच्चंगु उपेक्षा सम्बोध्यङ्गयात जिके दुने उपेक्षा सम्बोध्यङ्ग दु धका सिइका च्वनी । यःके दुने मदुगु उपेक्षा सम्बोध्यङ्गयात जिके दुने उपेक्षा सम्बोध्यङ्ग मदु धका सिइका च्वनी । हानं न्हापा उत्पन्न मज्जीनिगु उपेक्षा सम्बोध्यङ्गया उत्पन्न जुइगु हेतुयात नं सिइका च्वनी । हानं न्हापा उत्पन्न मज्जीनिगु उपेक्षा सम्बोध्यङ्गया उत्पन्न जुइगु हेतुयात नं सिइका च्वनी । हानं न्हापा उत्पन्न जुया च्वंगु उपेक्षा सम्बोध्यङ्गयात वृद्धि जुइकेगु परिपूर्णं जुइगु कारणयात नं सिइका च्वनी ।

शुक्कं यःगु (दुनेयागु) धर्मं धर्मानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी । शुक्कं पिनेयागु धर्मं धर्मानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी । दुनेयागु पिनेयागु धर्मं धर्मानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी । समुदय धर्मयात धर्मं खंका विहार याना च्वनी । व्यय धर्मयात धर्मं खंका विहार याना च्वनी । समुदय व्यय धर्मयात धर्मयात धर्मं खंका विहार याना च्वनी । धर्मं स्वभाव मात्र दु धका उम्ह (भिक्षु) या स्मृति न्होने प्रकट जुया च्वनी । शुगु प्रकारं सन्मुखी रूप उगु स्मृति तनतं ज्ञान वृद्धिया निति व तनतं बारबार स्मृति अभिवृद्धिया निति जक खः । उम्ह स्मृतिमान भिक्षु तृष्णा व दृष्टि अलग जुया विहार याना च्वनी । उम्ह भिक्षु छुं छगुयात नं ग्रहण याना च्वनी मखु । भिक्षुपि ! शुक्कं भिक्षुं न्हेंगु बोध्यङ्ग धर्मं धर्मानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी ।

(ङ) चतुसच्चपब्ब

१५. “भिक्षुपि ! हानं भिक्षुं चतुरार्यसत्य धर्मं धर्मानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी । भिक्षुपि ! शुक्कं भिक्षुं चतुरार्यसत्य धर्मं धर्मानुपश्यी जुया विहार याना च्वनी ? भिक्षुपि ! भिक्षुं थन थ्व दुःख खः धका (दुःख सत्ययात) यथाभूतं सिइका च्वनी; थ्व दुःख समुदय खः धका (दुःख समुदय सत्ययात) यथाभूतं सिइका

चवनी; एव दुःख निरोध सत्य खः धका (दुःख निरोध सत्ययात) यथाभूतं सिद्धका चवनी । एव दुःख निरोध गामिनी पतिपदा मार्ग खः धका यथाभूतं सिद्धका चवनी ।

प्रथम भाणवार क्वचाल ।

दुक्खसच्च

१६. “भिक्षुपि ! दुःख आर्यसत्य धयागु छु ? जन्म जुइगु दुःख, बुढा जुइगु दुःख, मृत्यु जुइगु दुःख, शोक सन्ताप जुइगु दुःख, विलाप याना खवना हालेगु दुःख, शारीरिक पीडा, मानसिक पीडा जुइगु दुःख, चित्तिय तःसकं अशान्ति जुइगु, मयोपि नापं ह्वना चवने माःगु, योपि नाप वियोग जुया चवने माःगु, इच्छा यानार्थे पूरे मजुइगु दुःख; संक्षिप्तं न्यागु उपादान स्कन्ध हे दुःख खः ।

१७. “भिक्षुपि ! जन्म जुइगु धयागु छु ? उपि उपि प्राणीपिनि उपि उपि सत्वपिनि समूहल्य न्हापालाक उत्पन्न जुइगु, पूर्ण रूप उत्पन्न जुइगु, खँचय् मांया गर्भय् प्रवेश जुइगु, शरीर प्रकट जुइगु, न्हगु स्कन्ध प्रकट जुइगु, आयतन प्राप्त जुइगु दु । भिक्षुपि ! थुकियात हे जन्म जुइगु धका धाइ ।

१८. “भिक्षुपि ! बुढा (जरा) जुइगु धयागु छु ? उपि उपि प्राणीपिनि उपि उपि सत्वपिनि समूहल्य गुगु बुढा जुइगु, जीर्ण जुइगु, वा हाइगु, सँ भुइगु, ला ह्य ह्य कुनीगु, आयु फुना वनिगु, दुर्बल जुइगु, इन्द्रिय परिपक्व जुइगु, छिपे जुइगु दया चवन । भिक्षुपि ! थुकियात बुरा जुइगु धका धाइ ।

१९. “भिक्षुपि ! मरण जुइगु धयागु छु ? उपि उपि प्राणीपिनि उपि उपि सत्वपिनिगु समूहल्य च्युति जुइगु, च्युतत्व, नष्ट जुइगु, भेद जुइगु, अन्तर्धान जुइगु, लोप जुइगु, मृत्यु जुइगु, सीगु ज्या जुइगु, स्कन्ध विनाश जुइगु, लाश शरीरयात वांछवइगु, जीवित्तिन्द्रिय छुटे जुइगु व पूर्णरूपं चब्बुइगु दया चवन । भिक्षुपि ! थुकियात मरण जुइगु धका धाइ ।

२०. “भिक्षुपि ! शोक जुइगु छुकियात धाइ ? भिक्षुपि ! छुं छगू विपत्ति (जाति, भोग, रोग, शील व दृष्टि) व्यसनय् लाना च्वंम्ह दुःख धर्मय् प्यपुना च्वंम्हसिया गुगु शोक जुइगु, शोकया भाव, आत्मपीडा जुइगु, शोक संतापय् दुबिना आन्तरिक शोक परिशोक जुइगु दया चवन । भिक्षुपि ! थुकियात शोक जुइगु धाइ ।

२१. “भिक्षुपि ! परिदेव (विलाप याना खवना हालेगु) छुकियात धाइ ? भिक्षुपि ! छुं छगू विपत्ति विह्वल जुया दुःख धर्मय् प्यपुना च्वंम्हसिया गुगु विनाश जुया वंगु वस्तु छुं छगूयात कया खवना विलाप याइगु, गुण उपकारयात लुमंका खवना विलाप याइगु, विनाश जुया वंम्ह पुद्गल (व्यक्ति) यात कया खवना विलाप याइगु, भाव, गुण, उपकार लुमंका खवना विलाप याइगु भाव दया चवन । भिक्षुपि ! थुकियात परिदेव धका धाइ ।

२२. “भिक्षुपि ! दुःख जुइगु छुकियात धाइ ? भिक्षुपि ! शारीरिक दुःख, शारीरिक पीडा (असात = घृणा), शरीरया स्पर्शद्वारा जुइगु दुःख व शरीरया स्पर्शद्वारा जुइगु घृणा दु; भिक्षुपि ! थुकियात हे दुःख धाइ ।

२३. “भिक्षुपि ! दोर्मनस्य जुइगु छुकियात धाइ ? भिक्षुपि ! गुगु मानसिक दुःख, मानसिक असात मनया स्पर्शद्वारा जुइगु दुःख, मनया स्पर्शद्वारा जुइगु असात अनुभव जुइगु दु; भिक्षुपि ! थुकियात दोर्मनस्य धाइ ।

२४. “भिक्षुपि ! उपायास (तीव्र डाह) छुकियात धाइ ? भिक्षुपि ! छुं छू विपत्तिं विह्वल जुया च्वंम्ह व दुःख धर्मयं लिप्त जुया च्वंम्हसिया गुगु चित्तं ग्लानी, चित्तया अति ग्लानी, अति क्लान्तभाव दु । भिक्षुपि ! थुकियात उपायास धका धाइ ।

२५. “भिक्षुपि ! मयोपि नाप ह्वना च्वने माःगु दुःख छुकियात धाइ ? थ्व लोकयं सुं गुम्हसिया अनिष्ट (मयोगु) अकान्त (प्रशन्न मज्जु), अमनाप (चित्तयात वृद्धि मयाइगु) रूप, शब्द, गन्ध, रस, स्पर्श व धर्म अथवा अनर्थाभिलाषीपि, अहिताभिलाषीपि, दुःखाभिलाषीपि, भय शान्त मज्जुइगु इच्छा याइपि दया च्वन उपि नापं गुगु च्वने मालिगु, सम्पर्क दयेका च्वने मालिगु, मुना च्वने मालिगु, मिश्रित जुया च्वने मालिगु दु । भिक्षुपि ! थुकियात मयोपि नाप ह्वना च्वने माःगु दुःख धका धाइ ।

२६. “भिक्षुपि ! योपि नाप बाया च्वने माःगु दुःख छुकियात धाइ ? थ्व लोकयं सुं गुम्हसिया इष्ट, कान्त, मनाप रूप, शब्द, गन्ध, रस, स्पर्श व धर्म अथवा वयागु अनर्थं मज्जुइगु इच्छा याइपि हित जुइगु इच्छा याइपि, आनन्द जुइगु इच्छा याइपि, भय शान्त जुइगु इच्छा याइपि, मां, बी, दाजु, किजा, तता, कयेंहें, मित्र अमात्य, थःथिति, थः हे ला हियापि खः । गुगु इपि नाप च्वने मदइगु, सम्पर्क दय्के मदइगु, मुना च्वने मदइगु, मिश्रित जुया च्वने मदइगु दु । भिक्षुपि ! थुकियात योपि नाप बाया च्वने माःगु दुःख धका धाइ ।

२७. “भिक्षुपि ! इच्छा यानागु पुरे मज्जुइगु दुःख छुकियात धाइ ? जन्म जुया च्वनेगु स्वभाव दुपि प्राणीपिनि थथे इच्छा जुइ—‘आहा ! जिपि जन्म जुइगु स्वभाव मदुपि जूगु जूसा गुलि ज्यू ! जिमिगु निति जन्म धयागु वइ हे मखुगु जूसा गुलि ज्यूगु !’ परन्तु थथे इच्छा यायेवं प्राप्त जुइगु मखु । थ्व स्वभावयात नं इच्छा यानागु पुरे मज्जुइगु दुःख धका धाइ । भिक्षुपि ! वृद्धा जुइगु स्वभाव दया च्वपि प्राणीपिनि थथे इच्छा जुइ—‘आहा ! जिमिके वृद्धा जुइगु स्वभाव मदुगु जूसा गुलि ज्यूगु ! जिमिगु निति वृद्धा जुइगु धयागु व हे मवःगु जूसा गुलि ज्यूगु !’ परन्तु थथे इच्छा यायेवं प्राप्त जुइगु मखु । थ्व स्वभावयात नं इच्छा यानागु पुरे मज्जुइगु दुःख धाइ । भिक्षुपि ! व्याधि जुइगु स्वभाव दया च्वपि प्राणीपिनि थथे इच्छा जुइ—‘आहा ! जिमिके व्याधि जुइगु स्वभाव मदुगु जूसा गुलि ज्यूगु ! जिमिगु निति व्याधि जुइगु धयागु वइ हे मखुगु जूसा गुलि ज्यूगु !’ परन्तु थथे इच्छा यायेवं प्राप्त जुइगु मखु । थ्व स्वभावयात नं इच्छा यानागु पुरे मज्जुइगु दुःख धका धाइ । भिक्षुपि ! मरण स्वभाव दया च्वपि प्राणीपिनि थथे इच्छा जुइ—‘आहा ! जिमिके मरण जुइगु स्वभाव मदुगु जूसा गुलि ज्यूगु ! जिमिगु निति मरण जुइगु धयागु वइ हे मखुगु जूसा गुलि ज्यूगु !’ परन्तु थथे इच्छा यायेवं प्राप्त जुइ मखु । थ्व स्वभावयात नं इच्छा यानागु पुरे मज्जुइगु दुःख धका धाइ । भिक्षुपि ! शोक परिदेव, दुःख दौर्मनस्य, उपायास स्वभाव दया च्वपि प्राणीपिनि थथे इच्छा जुइ—‘आहा ! जिमिके शोक, परिदेव, दुःख दौर्मनस्य उपायास स्वभाव मदुगु जूसा गुलि ज्यूगु ! जिमिगु निति शोक, परिदेव, दुःख, दौर्मनस्य, उपायास वइ हे मखुगु जूसा गुलि ज्यूगु !’ परन्तु थथे इच्छा यायेवं प्राप्त जुइगु मखु । थ्व स्वभावयात नं इच्छा यानागु पुरे मज्जुइगु दुःख धका धाइ ।

२८. “भिक्षुपि ! संक्षिप्तं पञ्च उपादान स्कन्ध दुःख धयागु गथे ? व खः—रूप उपादान स्कन्ध, वेदना उपादान स्कन्ध, संज्ञा उपादान स्कन्ध, संस्कार उपादान स्कन्ध, विज्ञान उपादान स्कन्ध । भिक्षुपि ! थुकियात हे संक्षिप्तं पञ्च उपादान स्कन्ध दुःख धका धाइ । भिक्षुपि ! थुकियात दुःख आर्यसत्य धका धाइ ।

समुदयसच्च

२९. “भिक्षुपि ! दुःख समुदय आर्यसत्य छुकियात धाइ ? गुगु रागं युक्तगु तृष्णा हाकनं न्हूगु जन्मयात दयेकी गुकी मज्जा ताइगु, प्यपुनीगु स्वभाव दया च्वनी, खंक्व खंक्व उगु उगु आत्मभावय् उगु उगु आरम्भण्य आनन्द ताया च्वनी । व खः काम तृष्णा, भव तृष्णा, विभव तृष्णा ।

“भिक्षुपि ! व तृष्णा उत्पन्न जुइगु बखतय् गन उत्पन्न जुइ ? स्थित जुइगु बखतय् गन स्थित जुइ ? थुगु लोकय् यय्केबहःगु मज्जा तायेबहःगु गुगु स्वभाव दु थुकी तृष्णा उत्पन्न जुइगु बखतय् उत्पन्न जुइ; स्थित जुइगु बखतय् स्थित जुइ ।”

“(सङ्खार) लोकय् ययेका च्वनिगु मज्जा ताइगु स्वभाव छु ? लोकय् मिखा (चक्षु) यय्केबहःगु, मज्जा तायेबहःगु स्वभाव छः, थुकी व (स्वंगु) तृष्णा उत्पन्न जुइगु बखतय् उत्पन्न जुइ, स्थित जुइगु बखतय् स्थित जुइ । लोकय् श्रोत ... पे० ... लोकय् घ्राण ... लोकय् जिह्वा ... लोकय् काय ... लोकय् मन यय्केबहःगु मज्जा तायेबहःगु स्वभाव छः । थुकी तृष्णा उत्पन्न जुइगु बखतय् उत्पन्न जुइ, स्थित जुइगु बखतय् स्थित जुइ ।

“लोकय् रूप ... शब्द ... गन्ध ... रस ... स्पर्श ... लोकय् धर्म यय्केबहःगु, मज्जा तायेबहःगु स्वभाव छः । थुकी तृष्णा उत्पन्न जुइगु बखतय् उत्पन्न जुइ, स्थित जुइगु बखतय् स्थित जुइ ।

“लोकय् चक्षु विज्ञान ... श्रोत विज्ञान ... घ्राण विज्ञान ... जिह्वा विज्ञान ... काय विज्ञान ... मनो विज्ञान यय्केबहःगु मज्जा तायेबहःगु स्वभाव छः । थुकी तृष्णा उत्पन्न जुइगु बखतय् उत्पन्न जुइ, स्थित जुइगु बखतय् स्थित जुइ ।

“लोकय् चक्षु संस्पर्श ... श्रोत संस्पर्श ... घ्राण संस्पर्श ... जिह्वा संस्पर्श ... काय संस्पर्श ... लोकय् मनो संस्पर्श यय्केबहःगु, मज्जा तायेबहःगु स्वभाव छः । थुकी तृष्णा उत्पन्न जुइगु बखतय् उत्पन्न जुइ, स्थित जुइगु बखतय् स्थित जुइ ।

“लोकय् चक्षु संस्पर्शज वेदना ... श्रोत संस्पर्शज वेदना ... घ्राण संस्पर्शज वेदना ... जिह्वा संस्पर्शज वेदना ... काय संस्पर्शज वेदना ... लोकय् मनो संस्पर्शज वेदना यय्केबहःगु, मज्जा तायेबहःगु स्वभाव छः । थुकी तृष्णा उत्पन्न जुइगु बखतय् उत्पन्न जुइ, स्थित जुइगु बखतय् स्थित जुइ ।

“लोकय् रूप संज्ञा ... शब्द संज्ञा ... गन्ध संज्ञा ... रस संज्ञा ... स्पर्श संज्ञा ... लोकय् धर्म संज्ञा यय्केबहःगु, मज्जा तायेबहःगु स्वभाव छः । थुकी तृष्णा उत्पन्न जुइगु बखतय् उत्पन्न जुइ, स्थित जुइगु बखतय् स्थित जुइ ।

“लोकय् रूप संचेतना ... शब्द संचेतना ... गन्ध संचेतना ... रस संचेतना ... स्पर्श संचेतना ... लोकय् धर्म संचेतना यय्केबहःगु, मज्जा तायेबहःगु स्वभाव छः । थुकी तृष्णा उत्पन्न जुइगु बखतय् उत्पन्न जुइ, स्थित जुइगु बखतय् स्थित जुइ ।

“लोकय् रूप तृष्णा ... शब्द तृष्णा ... गन्ध तृष्णा ... रस तृष्णा ... स्पर्श तृष्णा ... लोकय् धर्म तृष्णा यय्केबहःगु मज्जा तायेबहःगु स्वभाव छः । थुकी तृष्णा उत्पन्न जुइगु बखतय् उत्पन्न जुइ, स्थित जुइगु बखतय् स्थित जुइ ।

“लोकय् रूप वितर्क ... शब्द वितर्क ... गन्ध वितर्क ... रस वितर्क ... स्पर्श वितर्क ... लोकय् धर्म वितर्क यय्केबहःगु, मज्जा तायेबहःगु स्वभाव छः । थुकी तृष्णा उत्पन्न जुइगु बखतय् उत्पन्न जुइ, स्थित जुइगु बखतय् स्थित जुइ ।

“लोकय् रूप विचार ... शब्द विचार ... गन्ध विचार ... रस विचार ... स्पर्श विचार ... लोकय् धर्म विचार यय्केबहःगु, मज्जा तायेबहःगु स्वभाव छः । थुकी तृष्णा उत्पन्न जुइगु बखतय् उत्पन्न जुइ, स्थित जुइगु बखतय् स्थित जुइ । भिक्षुपि ! थुकीयात (तृष्णायात) दुःख समुदय आर्यसत्य धाइ ।

निरोधसच्च

३०. “भिक्षुपि ! दुःख निरोध आर्यसत्य ध्यायुं छु ? उगु तृष्णायागु हे गुगु छु बाकी मलयंक निरोध यायेगु, त्याग यायेगु, विल्कुल त्याग यायेगु, मुक्त यायेगु, प्यमपुंका च्वनेगु स्वभाव दु व हे खः । भिक्षुपि ! व तृष्णा मदया वनिगु बखतय् गन मदया वनी, निरोध जुइगु बखतय् गन निरोध जुइ ? लोकय् गुगु यय्केबहःगु, मज्जा तायेबहःगु स्वभाव दु, व तृष्णा मदया वनिगु बखतय् उगु स्वभाव मदया वनी, निरोध जुइगु बखतय् उगु स्वभाव निरोध जुइ ।

“लोकय् यय्के बहःगु, मज्जा तायेबहःगु स्वभाव छु ? लोकय् चक्षु यय्केबहःगु, मज्जा तायेबहःगु स्वभाव छः, ध्व तृष्णा मदया वनिगु बखतय् थुगु स्वभाव मदया वनी, निरोध जुइगु बखतय् थुगु स्वभाव निरोध जुइ । लोकय् श्रोत ... घ्राण ... जिह्वा ... काय ... मन ...

“लोकय् रूप यय्केबहःगु, मज्जा तायेबहःगु स्वभाव छः, ध्व तृष्णा मदया वनिगु बखतय् थुगु स्वभाव मदया वनी, निरोध जुइगु बखतय् थुगु स्वभाव निरोध जुइ । लोकय् शब्द ... गन्ध ... रस ... स्पर्श ... धर्म ...

“लोकय् चक्षु विज्ञान यय्केबहःगु, मज्जा तायेबहःगु स्वभाव छः, ध्व तृष्णा मदया वनिगु बखतय् थुगु स्वभाव मदया वनी, निरोध जुइगु बखतय् थुगु स्वभाव निरोध जुइ ... शब्द विज्ञान ... घ्राण विज्ञान ... जिह्वा विज्ञान ... काय विज्ञान ... मनो विज्ञान ...

“लोकय् चक्षु संस्पर्श यय्केबहःगु, मज्जा तायेबहःगु स्वभाव छः, ध्व तृष्णा मदया वनिगु बखतय् थुगु स्वभाव मदया वनी, निरोध जुइगु बखतय् थुगु स्वभाव निरोध जुइ ... श्रोत संस्पर्श ... घ्राण संस्पर्श ... जिह्वा संस्पर्श ... काय संस्पर्श ... मन संस्पर्श ...

“लोकय् चक्षु संस्पर्शज वेदना यय्केबहःगु, मज्जा तायेबहःगु स्वभाव छः, ध्व तृष्णा मदया वनिगु बखतय् थुगु स्वभाव मदया वनी, निरोध जुइगु बखतय् थुगु स्वभाव निरोध जुइ ... श्रोत संस्पर्शज वेदना ... घ्राण संस्पर्शज वेदना ... जिह्वा संस्पर्शज वेदना ... काय संस्पर्शज वेदना ... मन संस्पर्शज वेदना ...

“लोकय् रूप संज्ञा यय्केबहःगु, मज्जा तायेबहःगु स्वभाव छः, ध्व तृष्णा मदया वनिगु बखतय् थुगु स्वभाव मदया वनी, निरोध जुइगु बखतय् थुगु स्वभाव निरोध जुइ ... शब्द संज्ञा ... गन्ध संज्ञा ... रस संज्ञा ... स्पर्श संज्ञा ... धर्म ...

“लोकय् रूप सञ्चेतना यय्केबहःगु, मज्जा तायेबहःगु स्वभाव छः, ध्व तृष्णा मदया वनिगु बखतय् थुगु स्वभाव मदया वनी, निरोध जुइगु बखतय् थुगु स्वभाव निरोध जुइ ... शब्द सञ्चेतना ... गन्ध सञ्चेतना ... रस सञ्चेतना ... स्पर्श सञ्चेतना ... धर्म सञ्चेतना ...

“लोकय् रूप तृष्णा यय्केबहःगु, मज्जा तायेबहःगु स्वभाव छः, ध्व तृष्णा मदया वनिगु बखतय् थुगु स्वभाव मदया वनी, निरोध जुइगु बखतय् थुगु स्वभाव निरोध जुइ ... शब्द तृष्णा ... गन्ध तृष्णा ... रस तृष्णा ... स्पर्श तृष्णा ... धर्म तृष्णा ...

“लोकय् रूप वितर्क यय्केबहःगु, मज्जा तायेबहःगु स्वभाव छः, ध्व तृष्णा मदया वनिगु बखतय् थुगु स्वभाव मदया वनी, निरोध जुइगु बखतय् थुगु स्वभाव निरोध जुइ ... शब्द वितर्क ... गन्ध वितर्क ... रस वितर्क ... स्पर्श वितर्क ... धर्म वितर्क ...

“लोक्य रूप विचार यय्केबहःगु, मज्जा तायेबहःगु स्वभाव खः । शुकी तृष्णा मदया वनिगु बखतय् मदया वनी, निरोध जुइगु बखतय् निरोध जुया वनी ... शब्द विचार ... गन्ध विचार ... रस विचार ... स्पर्श विचार ... लोक्य धर्म विचार यय्केबहःगु, मज्जा तायेबहःगु स्वभाव खः । शुकी तृष्णा मदया वनिगु बखतय् मदया वनी, निरोध जुइगु बखतय् निरोध जुया वनी । भिक्षुपि ! शुकीयात (निर्वाणयात) दुःख निरोध आर्यसत्य धका धाइ ।

मगसच्च

३१. “भिक्षुपि ! दुःख निरोध गामिनी प्रतिपदा आर्यसत्य छुकियात धाइ ? ध्व हे आर्यअष्टाङ्गिक मार्ग खः । गथेकि—सम्यक् दृष्टि, सम्यक् संकल्प, सम्यक् वचन, सम्यक् कर्मान्त, सम्यक् आजीव, सम्यक् व्यायाम, सम्यक् स्मृति व सम्यक् समाधि ।

“भिक्षुपि ! सम्यक् दृष्टि छुकियात धाइ ? भिक्षुपि ! दुःख सत्य विषयय् गुगु ज्ञान दु, दुःख समुदय सत्यया विषयय् गुगु ज्ञान दु, दुःख निरोध सत्यया विषयय् गुगु ज्ञान दु, हानं दुःख निरोध गामिनी प्रतिपदा सत्यया विषयय् गुगु ज्ञान दु; भिक्षुपि ! शुकीयात सम्यक् दृष्टि धका धाइ ।

“भिक्षुपि ! सम्यक् संकल्प छुकियात धाइ ? नैष्कम संकल्प (कामं मुक्त जुइगु संकल्प), अब्यापाद संकल्प, अविहिंसा संकल्प दु । भिक्षुपि ! शुकीयात सम्यक् संकल्प धका धाइ ।

“भिक्षुपि ! सम्यक् वचन छुकियात धाइ ? मखुगु खँ लहायेगुलि अलग जुइगु, पिसुण वाचां अलग जुइगु, फरुष वाचां अलग जुइगु, सम्फप्पलाप वाचां अलग जुइगु । भिक्षुपि ! शुकीयात सम्यक् वचन धका धाइ ।

“भिक्षुपि ! सम्यक् कर्मान्त छुकियात धाइ ? प्राणीहिसां अलग जुइगु, खुया कायेगुलि अलग जुइगु, व्यभिचार यायेगुलि अलग जुइगु । भिक्षुपि ! शुकीयात सम्यक् कर्मान्त धका धाइ ।

“भिक्षुपि ! सम्यक् आजीव छुकियात धाइ ? भिक्षुपि ! थन (शुगु बुद्ध शासनय्) आर्यश्चावकं मिथ्या आजीविकायात तोता सम्यक् आजीविकाद्वारा जीविका चले याइ । भिक्षुपि ! शुगु रूप जीविका यायेगुयात सम्यक् आजीव धका धाइ ।

“भिक्षुपि ! सम्यक् व्यायाम छुकियात धाइ ? भिक्षुपि ! थन (शुगु बुद्ध शासनय्) भिक्षु उत्पन्न मज्जनिगु अकुशल धर्मयात उत्पन्न मयायेगुया निति छन्द उत्पन्न याइ, उद्योग याइ, वीर्यारम्भ याइ, चित्तयात उत्साहित याइ, प्रयत्न याइ । उत्पन्न जुइ धुकूगु अकुशल धर्मयात हते यायेगुया निति छन्द उत्पन्न याइ ... प्रयत्न याइ । उत्पन्न मज्जनिगु कुशल धर्मयात उत्पन्न यायेगुया निति छन्द उत्पन्न याइ ... प्रयत्न याइ । उत्पन्न जुइ धुकूगु कुशल धर्मयात स्थिर यायेया निति, तनां मवकेया निति, ऊन बढे यायेया निति, विपुल भावया निति, भाविता पूतिया निति, छन्द उत्पन्न याइ, उद्योग याइ, वीर्यारम्भ याइ, चित्तयात उत्साहित याइ, प्रयत्न याइ । भिक्षुपि ! शुकीयात सम्यक् व्यायाम धका धाइ ।

“भिक्षुपि ! सम्यक् स्मृति छुकियात धाइ ? भिक्षुपि ! थन (शुगु बुद्ध शासनय्) भिक्षु कायय् कायानुपश्यी जुया चित्तमलयात छव्यके फूगु सम्यक् प्रधान वीर्य दुम्ह, स्मृतिमान व विभिन्न प्रकारं बोलाक स्यूम्ह जुया लोक्य लोभ व दोर्मनस्ययात हते याना विहार याना चवनी । वेदनाय् वेदानुपश्यी जुया ... पे० ... विहार याना चवनी । चित्तय् चित्तानुपश्यी जुया ... पे० ... विहार याना चवनी । धर्मय् धर्मानुपश्यी जुया

चित्तमलयात् छवयुक्ते कृणु सम्यक् प्रधान वीर्यं दुग्धं, स्मृतिवान् व विभिन्न प्रकारं बांलाकं स्यूम्हं जुया लोकं लोभं व दोषयात् हते यानां विहारं यानां चवनी । थुकियात् सम्यक् स्मृति धका धाई ।

“भिक्षुपि ! सम्यक् समाधिं छुकियात् धाई ? भिक्षुपि ! थन (थुगु बुद्ध शासनं) भिक्षुं अनेक प्रकारया काम विषयं अलग जुया, अनेक अकुणनं अलग जुया वितर्कं विचारं युक्तं जूगु विवेकजः प्रीतिं सुखं दुगु प्रथमं ध्यानं प्राप्तं यानां चवनी । हानं वितर्कं विचारयात् उपशान्तं यानां आध्यात्मिकं सम्प्रसादयात् चित्तं एकाग्रं यानां वितर्कं विचारं रहितं समाधिजः प्रीतिं सुखं दुगु द्वितीयं ध्यानं प्राप्तं यानां चवनी । हानं प्रीतियात् नं त्यागं यानां उपेक्षितं जुया स्मृतिं सम्प्रजन्यं जुया शांतिरूपं सुखानुभवं यानां चवनी । थुकियात् आर्यपिसं ‘उपेक्षावान् स्मृतिवान् सुखपूर्वकं चवनेगु’ धका धाई । थुनागु तृतीयं ध्यानं प्राप्तं यानां चवनी । हानं सुखयात् नं त्यागं यानां दुःखयात् नं त्यागं यानां पहिलां हे मौमनस्य दीर्घमनस्यया अन्तं यानां सुखं दुःखं मदुगु उपेक्षा व स्मृतिं परिशुद्धं जूगु चतुर्थं ध्यानं प्राप्तं यानां चवनी । भिक्षुपि ! थुकियात् सम्यक् समाधिं धका धाई । भिक्षुपि ! थुकियात् (थ्व कना वयागु अष्टाङ्गिकं मार्गं धर्मं समूहयात्) दुःखं निरोधं गामिनीं प्रतिपदा आर्यसत्यं धका धाई ।

३२. “थुकथं थःगु (दुनेयागु) धर्मं धर्मानुपश्यी जुया विहारं यानां चवनी । थुकथं पिनेयागु धर्मं धर्मानुपश्यी जुया विहारं यानां चवनी । दुनेयागु पिनेयागु धर्मं धर्मानुपश्यी जुया विहारं यानां चवनी । समुदयं धर्मयात् धर्मं खंका विहारं यानां चवनी । वयं धर्मयात् धर्मं खंका विहारं यानां चवनी । समुदयं वयं धर्मयात् धर्मं खंका विहारं यानां चवनी । धर्मं स्वभावं मात्रं दु धका उम्हं (भिक्षु) या स्मृतिं न्होने प्रकटं जुया चवनी । थुगु प्रकारं सन्मुखी रूपं उगु स्मृतिं तनतं ज्ञानं वृद्धिया निति व तनतं बारबारं स्मृतिं अभिवृद्धिया निति जक खः । उम्हं स्मृतिमानं भिक्षुं तृणा व दृष्टिं अलग जुया विहारं यानां चवनी । उम्हं भिक्षुं छुं छगुयात् नं ग्रहणं यानां चवनी मखु । भिक्षुपि ! थुकथं भिक्षुं चतुरार्यसत्यं धर्मं धर्मानुपश्यी जुया विहारं यानां चवनी ।

धर्मानुपश्यना ववचाल ।

६. सतिपट्टान भावना-आनिशस

३३. “भिक्षुपि ! सुं गुम्हसिनं थ्व प्यंगू स्मृतिं प्रस्थानयात् भावना याइ, वयात् न्हेंदेंया दुने थ्व हे निगू मध्ये छगू फल अवश्य प्राप्त जुइ—थ्व हे जन्मं अर्हत् फल वा उपादानं त्यना चवंगु दुसा अनागामी फल ।

‘भिक्षुपि ! न्हेंदेंया खँ अर्थे ति । भिक्षुपि ! सुं गुम्हसिनं थ्व प्यंगू स्मृतिं प्रस्थानयात् भावना याइ, वयात् खुदँ ... न्यादँ ... प्यदँ ... स्वदँ ... निदँ ... दच्छि ... भिक्षुपि ! अरु दच्छिया खँ अर्थे ति । भिक्षुपि ! सुं गुम्हसिनं थ्व प्यंगू स्मृतिं प्रस्थानयात् न्हेंला तक भावना याइ, वयात् थ्व हे निगू मध्ये छगू फल अवश्य प्राप्त जुइ—थ्व हे जन्मं अर्हत् फल वा उपादानं त्यना चवंगु दुसा अनागामी फल ।

“भिक्षुपि ! न्हेंलाया खँ अर्थे ति । भिक्षुपि ! सुं गुम्हसिनं थ्व प्यंगू स्मृतिं प्रस्थानयात् खुला ... न्याला ... प्यला ... स्वला ... निला ... लच्छि वा बाच्छि तक भावना याइ, वयात् थ्व हे निगू मध्ये छगू फल अवश्य प्राप्त जुइ—थ्व हे जन्मं अर्हत् फल वा उपादानं त्यना चवंगु दुसा अनागामी फल ।

“भिक्षुपि ! बाच्छिया खँ अर्थे ति । भिक्षुपि ! सुं गुम्हसिनं थ्व प्यंगू स्मृतिं प्रस्थानयात् न्हेंहुतक भावना याइ, वयात् थ्व हे निगू मध्ये छगू फल अवश्य प्राप्त जुइ—थ्व हे जन्मं अर्हत् फल वा उपादानं त्यना चवंगु दुसा अनागामी फल ।

३४. “भिक्षुपि ! छपुं छपु जक लेपु दु—सस्वपिनि विशुद्धया निति, शोकपरिदेवयात्त गुला वनेया निति वा बांलाक अतिक्रमण यायेया निति दुःख दोर्मनस्य अस्तगम याना मदयेका छवयेया निति आर्यमागंयात्त अधिगम वा प्राप्त यायेया निति तथा निर्वाणयात्त साक्षात्कार यायेया निति गुगु (तथागतं घोषणा याना बिज्या गु खः) व थ्व हे प्यंगू स्मृति प्रस्थानयात्त उद्देश्य याना खः ।”

थथे भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात्त । लयूतापि उप्पि भिक्षुपिसं भगवानं आज्ञा जुया बिज्यागुयात्त अभिनन्दन यात्त ।

महासत्तिपट्ठान-सुत्त ब्वचाल ।

—:०:—

२३. पायासिराजञ्ज-सुत्त

१. पायासि आयुष्मान् कुमार काश्यपयाथाय् वंगु

१. यथे जि न्यना । छगू समयय् आयुष्मान् कुमार काश्यप (कुमार कस्सप) कोसल देशय् न्यासल भिक्षुपिनिगु भिक्षुमहासङ्घ ब्वना चारिका यायां गन सेतव्या धयागु कोसलपिनिगु नगर दु, अन बिज्यात । अन आयुष्मान् कुमार काश्यप सेतव्याय् सेतव्यां उत्तरपाखे च्वंगु सिसपावनय् बिज्याना च्वन । उगु समयय् पायासि जुजु (पायासि राजञ्ज) सेतव्याय् च्वना च्वन । कोसलराजा प्रसेनजितं ब्रह्मदेय याना बियातःगु, राजदायाद याना बिया तःगु राजभोज्यत आपालं दुगु खः, प्राणीपि नं आपालं दुगु खः, लः, चाय्, सि प्रसस्त दुगु खः, घान्यवर्गं नं आपालं दुगु खः ।

२. उगु समयय् पायासि जुजुया थुगु प्रकारयागु मखुगु दृष्टि (धारणा) उत्पन्न जुया च्वन—‘एव (लोक) नं मद्दु, परलोक नं मद्दु, ओपपातिक सत्त्व नं मद्दु, (थः थःम्हं यानागु) सुकृत्य (भिगु), दुष्कृत्य (मभिगु) कर्मया फल नं मद्दु, विपाक नं मद्दु ।’ सेतव्याया ब्राह्मण गृहपतिपिसं ताल—‘श्रमण गौतमयां श्रावक श्रमण कुमार काश्यप कोसल देशय् न्यासल भिक्षुपिनिगु भिक्षुमहासङ्घ ब्वना चारिका यायां गन सेतव्या धयागु कोसलपिनिगु नगर दु, अन बिज्याना च्वन । अन आयुष्मान् कुमार काश्यप सेतव्याय् सेतव्यां उत्तरपाखे च्वंगु सिसपावनय् बिज्याना च्वन । वसपोल कुमार काश्यपया थुजागु कल्याणकीर्ति शब्द फैले जुया च्वन—‘वसपोल पण्डित, व्यक्त, मेधावी, बहुश्रुत, चित्रकथिक कल्याणभाषी, वृद्ध व अरहत् खः । वसपोलथे जापि अरहत्पिनिगु दर्शन यायेगु कल्याणकर खः ।’ अनलि सेतव्यायापि ब्राह्मण गृहपतिपि एवः एवः मिले जुया उत्तरपाखे स्वया गन सिसपावन दु अन वनेत सेतव्यां पिहाँ वल ।

३. उगु समयय् पायासि जुजु प्रासादया तलेया तलाय् न्हिने दधनेत च्वना च्वंगु खः । अनलि पायासि जुजु सेतव्यायापि ब्राह्मण गृहपतिपि एवः एवः मुना उत्तरपाखे स्वया गन सिसपावन दु, अन वनेत सेतव्यां पिहाँ वया च्वंगु खन । एव खना क्षत्रयात सःता घाल—‘द्वारपाल ! सेतव्यायापि ब्राह्मण गृहपतिपि सेतव्यां पिहाँ वया एवः एवः मुना उत्तरपाखे स्वया गन सिसपावन दु, अन छाया वना च्वंगु ?’

“ओ ! श्रमण गौतमया श्रावक श्रमण कुमार काश्यप कोसल देशय् न्यासल भिक्षुपिनिगु भिक्षुमहासङ्घ ब्वना चारिका यायां गन सेतव्या धयागु कोसलपिनिगु नगर दु अन बिज्यात । अन आयुष्मान् कुमार काश्यप सेतव्याय् सेतव्यां उत्तरपाखे च्वंगु सिसपावनय् बिज्याना च्वन । वसपोल कुमार काश्यपया थुजागु कल्याणकीर्ति शब्द फैले जुया च्वन—‘वसपोल पण्डित, व्यक्त, मेधावी, बहुश्रुत, चित्रकथिक, कल्याणभाषी, वृद्ध व अरहत् खः । वसपोल कुमार काश्यपया दर्शन यायेत वना च्वंगु खः ।’ अनलि पायासि जुजु थः क्षत्र (पी. ए. ?) यात सःता यथे

धाल—‘क्षत्र ! अये खःसा छ गन उषि सेतव्यायापि ब्राह्मणपि दु, अन वना इमित थये धा—‘भो ! पायासि जुजु’ थये धाल—छिकपि पलख आसे, पायासि जुजु नं श्रमण कुमार काश्यपयागु दर्शन यायेत वइ ।’ (लाःसा) श्रमण कुमार काश्यप उषि सेतव्यायापि ब्राह्मण गृहपतिपित मूखं, अव्यक्त भापिया (कनी)—‘ध्व (लोक) नं दु, परलोक नं दु, औपपातिक सत्त्व नं दु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल नं दु, विपाक नं दु । क्षत्र ! धाथेला ध्व (लोक) नं महु, परलोक नं महु, औपपातिक सत्त्व नं महु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल नं महु, विपाक नं महु ।’ “ज्यू हवस्” धया पायासि जुजुयात लिसः बिया उम्ह क्षत्र गन उषि सेतव्यायापि ब्राह्मण गृहपतिपि दु, अन वना इमित थये धाल—‘भो ! पायासि जुजु’ थये धया हल—‘छिकपि पलख लं चवना दिसं, पायासि जुजु नं श्रमण कुमार काश्यपयागु दर्शन यायेत बिज्याइ ।’

४. अनंलि पायासि जुजु उषि सेतव्यायापि ब्राह्मण गृहपतिपि वचना गन सिसपावन दु, गन आयुष्मान् कुमार काश्यप बिज्याना चवगु ख अन वन । वना आयुष्मान् कुमार काश्यप नाप सम्मोदन यात । सम्मोदनीय कुशल वार्ता याये धुंका छले लिक्क फेतुत । सेतव्यायापि ब्राह्मण गृहपतिपि मध्ये गुलिसिनं आयुष्मान् कुमार काश्यपयात अभिवादन याना छले लिक्क फेतुत । गुलिसिनं आयुष्मान् कुमार काश्यप नाप सम्मोदन यात, सम्मोदनीय कुशलवार्ता याये धुंका छले लिक्क फेतुत । गुलिसिनं आयुष्मान् कुमार काश्यपयात त्हाः जज्वलपा बिन्ति याना छले लिक्क फेतुत । गुलिसिनं (धयःगु) नां व गोत्र न्यंका छले लिक्क फेतुत । गुलि सुंका छले लिक्क फेतुत ।

२. कुमार काश्यप उपमाद्वारा नास्तिकवाद खण्डन याःगु

५. छले लिक्क फेतुना ध्वंम्ह पायासि जुजु आयुष्मान् कुमार काश्यपयात थये धाल—‘भो काश्यप ! जि थुजागु वादीम्ह, थुजागु दृष्टिम्ह खः—‘ध्व (लोक) नं महु, परलोक नं महु, औपपातिक सत्त्व नं महु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल नं महु, विपाक नं महु ।’

“महाराज ! जि थुजागु वादीम्ह, थुजागु दृष्टिम्ह (गुबलें न्हापा) नं खनागु दु न न्यनागु हे दु—‘ध्व (लोक) नं महु, परलोक नं महु, औपपातिक सत्त्व नं महु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल नं महु, विपाक नं महु ।”

चन्द्र सूर्ययागु उपमा

६. “महाराज ! अये जूसा जि छपिके छगू खं न्यने । छपिसं मथे खन अये हे धया बिज्याहुँ । महाराज ! छु मती तथा बिज्याना—‘थुपि चन्द्र व सूर्य ध्व हे लोकय् दु लाकि परलोकय् दु ?’ इपि देवता लाकि मनुष्य ?”

“भो काश्यप ! थुपि चन्द्र व सूर्य परलोकय् खः थुगु लोकय् मखु; इपि देवता खः, मनुष्य मखु ।”

“महाराज ! थुगु कारण नं छपिसं सिद्धेमाः—‘ध्व (लोक) नं दु, परलोक नं दु, औपपातिक सत्त्व नं दु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं दु ।’

७. “छनपोल काश्यप थये न्हाथे कना बिज्यामां अर्थे नं जित थये हे जूनि—‘ध्व (लोक) नं महु, परलोक नं महु, औपपातिक सत्त्व नं महु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल नं महु, विपाक नं महु ।’

“महाराज ! छु छुं तर्क दुला गुकिया बलं छपिसं गथे माने याना जवन — ‘एव (लोक) नं महु, परलोक नं महु, औपपातिक सत्त्व नं महु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मयां फल नं विपाक नं महु ?

“भो काश्यप ... दु ।”

“महाराज ! व गथे ?”

“भो काश्यप ! थन जिमि आपानं मित्र अमात्यपि व ज्ञाति (यः यिति) पि दु. गुपि प्राणि हिंसा याइपि, खुगा काइपि, व्यभिचार याइपि, मखुगु खँ लहाइपि, चुक्ली खँ लहाइपि, छाःगु वचन लहाइपि, गफ (सम्प्रलाप) याइपि, लोभ याइपि, द्वेष याइपि व मिथ्या दृष्टिपि खः । इपि छुं दिन जिपा रोगं कथा तःमकं विरामी जुया दुःखी जुइ । गुवले जि थुपि रोग कःगुनि (आः) दना वये फइ मखुत धयागु सिइ उबले इमियाय वना जि थये धाये — ‘भो ! थन गुनि गुनि श्रमण ब्राह्मणपि थुजागु वादीपि थुजागु दृष्टिपि दु — ‘गुपि प्राणी हिंसा याइपि, खुया काइपि, व्यभिचार याइपि, मखुगु खँ लहाइपि, चुक्ली खँ लहाइपि, छाःगु वचन लहाइपि, गफ याइपि, लोभ याइपि, द्वेष याइपि व मिथ्या दृष्टिपि खः ; इपि सिना वनेवं अपाय दुर्गति विनिपातगु नरक्य उत्पन्न जुइ । छिकपि प्राणी हिंसा याइपि खः, खुया काइपि खः, व्यभिचार याइपि खः, मखुगु खँ लहाइपि खः, चुक्ली खँ लहाइपि खः, छाःगु वचन लहाइपि खः, गफ याइपि खः, लोभ याइपि खः, द्वेष याइपि खः व मिथ्या दृष्टिपि खः । यदि उपि श्रमण ब्राह्मणपिनिगु वचन सत्य खः धयागु जूसा छिकपि कायं छुटे जुया सिइ धुंका सुख महुगु सुख रहितगु अपाय, दुर्गती उत्पन्न जूवनी । यदि छिकपि सिइ धुंका दुर्गती उत्पन्न जूवन धाःसा जित वया कं फासँ — ‘एव (लोक) नं दु, परलोक नं दु, औपपातिक सत्त्व नं दु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मयां फल वा विपाक नं दु ।’ छिकपि प्रति जिगु श्रद्धा व विश्वास दु । गथे छिकपिसं खना दीगु खः, अथे हे जि स्वयं थःमहं खंगुये भापिये ।” इमिस नं जित “ज्यू, हक्स्” धका स्वीकार याना नं जिथाय वया कं मव, न दूत हे छवया हल । “भो काश्यप ! एव हे तर्क, एव हे कारणया बलं थये जुल — एव (लोक) नं महु, परलोक नं महु, औपपातिक सत्त्व नं महु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्म फल वा विपाक नं महु ।”

खुंयागु उपमा

८. “महाराज ! अथे जूसा जि छपिके छगू खँ न्यने । छपिसं गथे खन अथे हे धया बिज्याहुँ । महाराज ! छु मती तथा बिज्याना — थन छपिनि मनूतयसं खुं अथवा अपराधीयात उवना कथने हइ — ‘महाराज ! एव खुं अथवा अपराधी खः, छपिसं गथे उचित खन अथे वयात दण्ड बिज्या बिज्याहुँ ।’ अनलि इमित छपिसं थये धया बिज्याइ — ‘अथे जूसा थम्ह मनूयात लहाः निपां ल्यूने तथा खिपत क्वातुक चिना द्यु. सँ खाना भेरी बाजां थाना घोषणा यायां छपु लंपुं मेगु लंपुइ, छगू दुवातं मेगु दुवातय चाचा हिइका दक्षिणयागु छ्वाखां शहरं पितयका दक्षिणपाले च्वगु स्यायेगु थामय यंका छय त्वाःल्हा ।’ ‘ज्यू’ धया इमिसं उम्ह मनूयात लहाः निपां ल्यूने तथा बिपत क्वातुक चिना सँ खाना भेरी बाजा थाना घोषणा यायां छपु लंपुं मेगु लंपुइ, छगू दुवातं मेगु दुवातय चाचा हिइका दक्षिणयागु छ्वाखां शहरं पित यंका दक्षिणपाले च्वगु स्यायेगु थामय यंकिगु जुया जवन । अनलि खुं थत स्याइम्ह (चोर घातक) यात थये प्राइ ‘हे चोर घातक ! थुगु गामय वा थुगु निगमय जिमि मित्र अमात्य व ज्ञातिपि दु; जि इमित छको खवाः कथना नाप लाना मवतल्ले छिकपि पलख लं च्चनाना दिसँ ।’ अथेसा छु वं थये धाःसा नं चोर घातक वयात छय त्वाः मल्हाइला ?”

“भो काश्यप ! यदि खुं वःत स्वाइम्ह (चोर घातक) यात वये धाःसां—हे चोर घातक ! थुगु गामय् वा थुगु निगमय् जिमि मित्र अमात्य व ज्ञातिपि दु; जि इमित छको छवाः कयना नाप लाना भवतल्ले छिकपि पलख लं ववना दिसैं ।’ थये धाःसां नं चोर घातकं वयागु छंथ त्वाः ल्हाना छवइ । ‘महाराज ! व खुं मनू जुया मनू तुं जुया व्वंम्ह चोर घातकयाके वित्ति भाव याना नं तोतके फइ मखु ... पे० ... महाराज ! अये जूसा छपिनि मित्र अमात्य, ज्ञातिपि गुपि प्राणी हिंसा याइपि, खुया काइपि, व्यभिचार याइपि, मखुगु खें ल्हाइपि, चुक्ली खें ल्हाइपि, छाःगु वचन ल्हाइपि, गफ याइपि, लोभ याइपि, द्वेष याइपि व मिथ्या दृष्टिपि खः; इपि सिना वनेवं अपाय दुर्गति विनिपातगु नरकय् उत्पन्न जुइ; गुकथं अपाय दुर्गति नरकय् वंपिसं नरकपाल यमं तोतका वये फइ—

“भो नरकपाल ! छलपोलपि पलख आसे, जिमि पारासि जुजु छम्ह दु, उम्ह थुजागु वादीम्ह थुजागु दृष्टिम्ह खः—

‘ध्व (लोक) नं महु, परलोक नं महु, औपपातिक सत्त्व नं महु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्म फल वा विपाक नं महु ।’

जि पायासि जुजुयाथाय् वना (धाःवने मानी)—‘ध्व (लोक) नं दु, परलोक नं दु, औपपातिक सत्त्व नं दु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्म फल वा विपाक नं दु ।’ (धका वना वये धरां वयात तोता हइला ?) महाराज ! थुगु कारणं नं ‘ध्व (लोक) नं दु, परलोक नं, औपपातिक सत्त्व नं दु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं दु धका माने यायेमाः ।

९. “भो काश्यप ! छलपोलं न्हाये धाःसां नं जि ‘ध्व (लोक) नं महु, परलोक नं महु, औपपातिक सत्त्व नं महु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं महु’ धका माने याये ।”

“महाराज ! छु छुं तर्क दुला गुकिया बलं छपिसं ‘ध्व (लोक) नं महु, परलोक नं महु, औपपातिक सत्त्व नं महु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं महु’ धका माने याना ववन ?”

“भो काश्यप ! ... दु ।”

“महाराज ! व गये ?”

‘भो काश्यप ! थन जिमि आपालं मित्र अमात्य व ज्ञातिपि दु, गुपि प्राणी हिंसा मयाइपि, खुया मकाइपि, व्यभिचार मयाइपि, मखुगु खें मल्हाइपि, चुक्ली खें मल्हाइपि, छाःगु वचन मल्हाइपि, गफ मयाइपि, लोभ मयाइपि, द्वेष मयाइपि व सम्यक् दृष्टिपि खः । इपि छुं दिन लिपा रोगं कया तःसकं बिरामी जुइ । गुबले जि थुपि रोगं कःगुलि दना वये फइ मखुत धयागु सिइ उबले इमिथाय् वना जि थये धाये—‘भो ! गुलि गुलि श्रमण ब्राह्मणपि थुजागु वादीपि थुजागु दृष्टिपि दु—गुपि प्राणी हिंसा मयाइपि, खुया मकाइपि, व्यभिचार मयाइपि, मखुगु खें मल्हाइपि, चुक्ली खें मल्हाइपि, छाःगु वचन मल्हाइपि, गफ मयाइपि, लोभ मयाइपि, द्वेष मयाइपि व सम्यक् दृष्टिपि खः । यदि उपि श्रमण ब्राह्मणपिनिगु वचन सत्य खः धयागु जूसा छिकपि कायं छुटे जुया सिइ धुंका सुख दुगु, सुख सहितगु सुगति स्वर्ग लोकय् उत्पत्ति जुइमाः; उबले वया जित कं वा—‘ध्व (लोक) नं दु, परलोक नं दु, औपपातिक सत्त्व नं दु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं दु ।’ छिकपि प्रति जिगु श्रद्धा व विश्वास दु । गये छिकपिसं खना दीगु खः, अये हे जि स्वयं खंगुथें भापिये ।’ इमिसं नं जित “ज्यू, हवस्” धका स्वीकार याना नं जिथाय् वया कं मव, न दूत हे छवया हल । ‘भो काश्यप ! ध्व हे तर्क, ध्व हे कारणया बलं थये जुल—‘ध्व (लोक) नं महु, परलोक नं महु, औपपातिक सत्त्व नं महु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं महु ।’

खीगालय् च्वम्हाना च्वम्ह मनुयागु उपमा

१०. “महाराज ! अथे जूसा जि छगू उपमा कने । उपमां नं थन गुलि गुलि विज्जपुरुषपिसं घयागु खँया अर्थे थुइका कायेफु । महाराज ! गथे थन सुं मनु छम्ह छंय नापं म्हछम्हं बुतु बुतु जुइक खीगालय् दुना च्वनी । छपिसं थः मनूतय्त आज्ञा बिइ—‘उम्ह मनुयात खीगालं थका ।’ ‘ज्यू’ घया इमिसं छपिनिगु खँ न्यना उम्ह मनुयात खीगालं थकया बिइ । छपिसं हानं इमित थये आज्ञा बिइ—‘उम्ह मनुयागु म्हायात पंढःलाचां सफा या । इमिसं ... सफा याना बिइ । इमित छपिसं हानं आज्ञा बिइ—‘उम्ह मनुया म्हाय् चिकं बुइका नचूगु स्नान चूणं स्वक बुया मोल्हुइका ब्यु ।’ इमिसं ... मोल्हुइका बिइ । इमित छपिसं हानं आज्ञा बिइ—‘उम्ह मनुयागु सँ, दारी खाना ब्यु ।’ इमिसं ... वयात सँ दारी खाना बिइ । इमित हानं छपिसं थुम्ह मनुया निति बांवालागु मू वंगु स्वांमा, मू वंगु विलेपन व मू वंगु वस्त्र हया ब्यु घका आज्ञा बिइ । इमिसं ... मू वंगु स्वांमा, विलेपन व वस्त्र हया बिइ । इमित हानं नं छपिसं आज्ञा बिइ—‘प्रासादय् यंका पंचकाम गुणं उम्ह मनुयात भोग याकि ।’ इमिसं नं ... भोग याकी ।

“महाराज ! छु मती तया बिज्याना—अथे जूसा उम्ह बांलाक मोल्हुइका सँ दारी खाना बांलागु मू वंगु स्वांमा, विलेपन व वस्त्र पुने धुंक्मह प्रासादय् पंचकामगुण भोग याना च्वम्ह मनु हानं नं उगु खीगालय् कुहाँ वने न्हाईला ?”

“भो काश्यप ! न्हाई मखु ।”

“व छु कारणं ?”

“भो काश्यप ! खीगाः असुचि खः; असुचि जक मखु दुर्गन्ध वगु खः; घचाय्पुस्से च्वंगु व मनयात मयःगुलि ।

“महाराज ! थये हे देवतापिनि निति एव मनुष्यलोक असुचि खः, दुर्गन्ध वगु खः, घचाम्पुस्से च्वंगु खः तथा मनयात मयःगु खः । महाराज ! सन्धिछगू योजन तापाकनिसँ हे देवतापिसं मनुष्य दुर्गन्ध नताः । थये जूसँलि छपित छु छपिनि मित्र अमात्य ज्ञातिपि वया—‘एव (लोक) नं दु, परलोक नं दु, औपपातिक सत्त्व नं दु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं दु’ घका छपिनिथाय् वया कं बइला ?”

“महाराज ! थुगु कारणं नं—‘एव (लोक) नं दु, परलोक नं दु, औपपातिक सत्त्व नं दु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं दु’ घका माने यायेमाः ।

११. “भो काश्यप ! छलपोलं न्हाये घाःसां नं जि—‘एव (लोक) नं मदु, परलोक नं मदु, औपपातिक सत्त्व नं मदु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं मदु’ घका माने याये ।

“महाराज ! छु छु तर्क दुला गुकिया बलं छपिसं ‘एव (लोक) नं मदु, परलोक नं मदु, औपपातिक सत्त्व नं मदु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं मदु’ घका माने याना च्वन ?”

“भो काश्यप ! ... दु ।”

“महाराज ! व गथे ?”

“भो काश्यप ! थन जिपि आपालं मित्र अमात्य व ज्ञातिपि दु, गुणि प्राणी हिसा मयाइपि, बुया मकाइपि, व्यभिचार मयाइपि, मखुगु खँ मल्हाइपि, चुइली खँ मल्हाइपि, छाःगु वचन मल्हाइपि, गफ मयाइपि,

लोभ मयाइपि, द्वेष मयाइपि व सम्यक् दृष्टिपि खः । इपि छुं दिन लिपा रोगं कया त.सकं बिरामी जुइ । गुबले जि थुपि रोगं क गुनि दना वये फइ मखुत धयागु सिइ उबले इमिथाय् वना जि थये धाये — ‘भो ! गुनि गुनि श्रमण ब्राह्मणपि थुजागु वार्दपि थुजागु दृष्टिपि दु — गुपि प्राणी हिंसा मयाइपि, खुया मकाइपि, व्यभिचार मयाइपि, मखुगु खं मल्हाइपि, चुक्ली खं मल्हाइपि, छाःगु वचन मल्हाइपि, गफ मयाइपि, लोभ मयाइपि, द्वेष मयाइपि व सम्यक् दृष्टिपि ख । यदि उपि श्रमण ब्राह्मणपिनिगु वचन सतर खः धयागु जूसा छिकपि काय छुटे जुया सिइ धुंका सुख दुगु, सुख सहितगु सुगति स्वर्गं लोकय् उत्पात्त जुइमा ; उबले वया जित कं वा — ‘ध्व (लोक) नं दु, परलोक नं दु, औपपातिक सत्त्व नं दु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं दु ।’ छिकपि प्रति जिगु श्रद्धा व विश्वास दु । गथे छिकपिसं खना दीगु खः, अथे हे जि स्वयं खंगुथे भापिये ।” इमिसं नं जित “ज्यू हवस्” धका स्वीकार याना नं जिथाय् वया कं मव, न दून हे छवया हल । ‘भो काश्यप ! ध्व हे तर्क, ध्व हे कारणया बलं थथे जुल — ‘ध्व (लोक) नं मदु, परलोक नं मदु, औपपातिक सत्त्व नं मदु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं मदु ।’

त्रयस्त्रिंश देवतायागु उपमा

१२. “महाराज ! अथे जूसा छपिके जि छगू खं न्यने । छपिसं गथे खन अथे हे धया बिज्याहुं । महाराज ! मनुतय् सच्छि वर्ष धयागु त्रयस्त्रिंश देवतापिनि निरति चच्छि न्हिच्छि खः; अथे हे अजागु दिनया त्याखं स्वीचाःया लच्छि व फिनिलाया छगू संवत्सर (वर्ष) खः । अथे हे अजागु वर्षया त्याखं द्वच्छि वर्ष त्रयस्त्रिंश देवतापिनि आयु प्रमाण खः । गुपि छपिनि मित्र अमात्य व ज्ञातिपि ... प्राणी हिंसा मयापि ... सम्यक् दृष्टिपि खः ... उपि सिइ धुंका सुगति स्वर्गलोक त्रयस्त्रिंश देवलोकय् उत्पन्न जुइ । इमिगु मनय् — यदि ... निन्हु स्वन्हु पंचकामगुण भोग याये धुंका जक पायासि जुजुयाथाय् वना — ‘ध्व (लोक) नं दु, परलोक नं दु, औपपातिक सत्त्व नं दु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं दु’ धका धाःवने धयाथे जुइ । अले हाकं व हे वया — ध्व (लोक) नं दु, परलोक नं दु, औपपातिक सत्त्व नं दु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं दु’ (धाःवइबले छपि दया च्चनिला) ?

“भो काश्यप ! थथे जुइ मखु । भो काश्यप ! उबले तकया भित्रे जिपि यक्व न्ह्यो हे सिइ धुंकी । छलपोल काश्यपयात त्रयस्त्रिंश देवलोकय् थुजापि दीर्घायुपि देवतापि नं दु धका सुनां धाल ? भो काश्यप ! जि छलपोलयागु ध्व खंय् — त्रयस्त्रिंश देवलोकय् थुजापि दीर्घायुपि देवतापि नं दु’ धका विश्वास मयाना ।

जन्मान्धयागु उपमा

१३. “महाराज ! गथे सुं जन्मनिसें मिखां मखंम्ह मनुखं न हाकुगु रूप खनी, न तुयगु रूप खनी; न वचुगु रूप खनी न म्हासुगु रूप खनी; न ह्याउंगु रूप खनी, न थथ्याः बवथ्याः खनी; न तारा न सूर्य न चन्द्रमा हे खनी, न खंम्ह हे दु धाइ । वं थथे धाइ — हाकुगु, तुयगु रूप मदु, न खंम्ह हे दु; न वचुगु, म्हासुगु, ह्याउंगु रूप दु न खंम्ह हे दु; थथ्याः बवथ्याः, तारा, सूर्य, चन्द्रमा नं मदु, न खंम्ह हे दु । महाराज ! छु वसागु ध्व धापू डीक जूसा ?

“भो काश्यप ! मज्जू । हाकुगु तुयूगु रूप दु, हाकुगु तुयूगु रूप खंम्ह नं दु । वचुगु रूप दु, वचुगु रूप खंम्ह नं दु । ... यथ्याः क्वथ्याः नं दु, यथ्याः क्वथ्याः खंम्ह नं दु । तारा, सूर्य, चन्द्रमा नं दु, उकियात खंम्ह नं दु । जि थुजागु मस्यू, जि थुजागु मखं, उकि थुजागु मदु धका धाल धाःसा, भो काश्यप ! वयागु ध्व धाप्प ठीक मज्जू ।

“महाराज ! थये हे छपि नं जन्मनिसें मिखा मदुम्ह कांनर्थे हे जित नं थये धया च्वन—‘छलपोल काश्यपयात त्रयस्त्रिंश देवलोक्य थुजापि दीर्घायुपि देवतापि नं दु धका सुनां धाल । भो काश्यप ! जि छलपोलयागु ध्व खँय्—‘त्रयस्त्रिंश देवलोक्य थुजापि दीर्घायुपि देवतापि नं दु’ धका विश्वास मयाना धका धया च्वन । महाराज ! गथे छपिसं सम्हे जुया च्वंगु खः (अथे) परलोक थुगु लाःयागु मिखां खंके फइ मखु । महाराज ! गुपि श्रमण ब्राह्मण निर्जन एकान्तवास याइ, अन इपि प्रसन्नचित्त जुया संयमी जुया च्वना दिव्यचक्षु प्राप्त याना काइ । इमिसं अलौकिक दिव्यचक्षु थुगु लोकयात, परलोक ... यात खनी । महाराज ! थुकथं परलोक खंका काये फइ । छपिसं सम्हे जूथें थुगु लाःयागु मिखां परलोक खंका काये फइ मखु । महाराज ! थुगु कारणं नं—‘ध्व (लोक) नं दु, परलोक नं दु, औपपातिक सत्व नं दु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं दु’ धका माने यायेमाः ।

१४. “भो काश्यप ! छलपोल न्हाथे धाःसा नं जि—‘ध्व (लोक) नं मदु, परलोक नं मदु, औपपातिक सत्व नं मदु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं मदु’ धका माने याये ।”

“महाराज ! छु छु तर्क दुला गुकिया बलं छपिसं ‘ध्व (लोक) नं मदु ...’ धका माने याना च्वना ?”

“भो काश्यप ! ... दु ।”

“महाराज ! व गथे ?”

“भो काश्यप ! थन जि थुजापि शीलवान, कल्याणधर्मीपि श्रमण ब्राह्मणपि खना गुपि म्वायेगु इच्छा याना च्वनी, सिइगु इच्छा याना मच्चं, दुःखं तापाक च्वना सुख इच्छा याना च्वनी । भो काश्यप ! जिगु मन्यु थये जुइ—‘यदि थुपि शीलवान, कल्याणधर्मीपि श्रमण ब्राह्मणपि सिइ माःगु खः—सिइ धुंका ‘जिमिगु श्रेय जुइ’, थये धयागु जूसा अजापिसं थुगु समयय् विष नया सिइ माःगु खः, चुपि सुया जूसां सिइ माःगु खः, गःपः ध्यना जूसां सिइ माःगु खः अथवा पर्वतया उवलं कुतुं वना जूसां थःत स्याये माःगु खः । परन्तु थुजापि सदाचारी पुण्यात्मा श्रमण ब्राह्मणपिसं थये सिइवं इमिगु श्रेय जुइ धयागु खँ मस्यू । उकि अजापिसं ... थये मया । भो काश्यप ! ध्व हे तर्क, ध्व हे कारणया बलं थये जुल—‘ध्व (लोक) नं मदु, परलोक नं मदु, औपपातिक सत्व नं मदु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं मदु ।”

प्राथम्यं दुम्ह मिसाया उपमा

१५. “महाराज ! अथे जूसा जि छगू उपमा कने । उपमां नं थन गुलि गुलि विज्ञ पुरुषपिसं कन्यागु खँया अर्थ थुइका काये फु ।

“महाराज ! न्हापा न्हापाया छगू समयय् उम्ह ब्राह्मणया निम्ह कलाः दु । उम्हसिया किदे किन्दिदे दुम्ह काय मचा उम्ह दु, मेम्हसिया प्राथम्यं दु । थुलिया भित्तय् उम्ह ब्राह्मण सित । अले उम्ह मचां थः माया लिपू (चिरीमां) यात थये धाल—गुगु थुपि धन, धान्य, लुं वह खः व फुक्क जिगु खः । छंत छुं दइ मखु । ध्व उम्ह

जिमि बीया सम्पत्ति खः । वं थये धायेवं ध्वाथय् दुम्ह ब्राह्मणीं नं धाल—आसे, जि मचा मबूइकूतल्ले आस्से ! काय् बूसा वयात नं बच्छि भाग माः, यदि म्हाय् बूसा वयात नं छं पाले याये मानि ।

निकोगु पटक नं उम्ह मचां थः मांया लियू चिरीमांयात थये धाल—‘गुगु थुपि धन, धान्य, खुं वह खः व फुक्व जिगु खः ... ।’

निकोगु पटक नं ब्राह्मणीं नं धाल—आसे, जि मचा मबूइकूतल्ले आस्से ! काय् बूसा वयात नं बच्छि भाग माः, यदि म्हाय् बूसा वयात नं छं पाले याये मानि ।

स्वकोगु पटक नं उम्ह मचां थः चिरीमांयात थये धाल—‘गुगु थुपि धन धान्य खुं वह खः व फुक्व जिगु खः ... ।’

अनंलि उम्ह ब्राह्मणीं नं (विचा याना) चुपि कया कोथाय् दुहाँ वना आः हे मचा बुइके माल, मिजं मचा जुइला मिसा मचा जुइला धका थःगु प्वाः (चिरे याना) फाल । (शुकथं) व थः स्वयं नं सिना वन, गर्भं नं नष्ट जुया वन, सम्पत्ति नं विनाश जुया वन ।

“शुकथं मभिगु विचारं अंशयागु इच्छा याम्ह उम्ह मूर्खं अव्यक्तम्ह मिसा नाश जुया वथें छपि नं परलोकयागु इच्छा यायां मूर्खं, अव्यक्त जुया अथे हे तुं नाश जुया वनी, गथे उम्ह ब्राह्मणी ... नाश जूगु खः ।

“महाराज ! उकि अजापि शीलवान कल्याणधर्मीपि श्रमण ब्राह्मणपिसं पाके मज्जुनिगुयात पाके याके बिइ, पाके मज्जुतल्ले पिया च्वनी । महाराज ! अजापि शीलवान कल्याणधर्मीपि श्रमण ब्राह्मणपि म्वाणा च्वनेवं पण्डितपिनि हितकर जुइ । महाराज ! शीलवान व धर्मिमा श्रमण ब्राह्मण गुलि अप्वः म्वाइ, उलि हे बहुजन हितया निति जुइ, बहुजन सुखया निति जुइ, लोकयात अनुकम्पा तथा च्वनी तथा हेव व मबुप्यपिनि अर्थ, हिस व सुखया सहायक जुइ । महाराज ! थुगु कारणं नं—‘ध्व (लोक) नं हु, परलोक नं हु, औपपातिक सत्त्व नं हु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं हु’ धका माने यायेमाः ।

१६. “भो काश्यप ! छलपोलं न्हाये धाःसा नं जि—‘ध्व (लोक) नं महु ...’ धका माने याये ।

“महाराज ! छु छुं तर्क दुला गुकिया बलं छपिसं ‘ध्व (लोक) नं महु ...’ धका माने याना च्वना ?”

“भो काश्यप ! ... हु ।”

“महाराज ! व गथे ?”

“भो काश्यप ! थन जिमि मनूतय्सं खुंयात ज्वना जिथाय् हुइ—‘महाराज ! ध्व छपिनि खुं खः, वयात लोगु दण्ड बिया बिज्याहुँ ।’ अनंलि जि थये धाये—अथे जूसा थुम्ह मनूयात म्वा म्वाकं छग तगोगु जसी (पवसी) तथा, म्हुतुप्वा तिना (पुसा तथा) नायूगु छंघगुलि भुना प्यागु चां इला भुतुली देखुना क्वाकि ।

“ज्यू, हवस्” धया इमिसं उम्ह मनूयात म्वा म्वाकं छग तगोगु जसी तथा, म्हुतुप्वा तिना, नायूगु छंघगुलि भुना प्यागु चां इला भुतुली देखुना क्वाकी ।

“उम्ह मनू सित जुइ धका जि सिइवं उगु जसी लिकायेका, बुलुं बुलुं खोले याका वयागु जीव पिहाँ वंगु दुला धका स्वया परन्तु वयागु जीवयात पिहाँ वंगु मखना । भो काश्यप ! ध्व हे तर्क, ध्व हे कारणया बलं थये जुल—‘ध्व (लोक) नं महु, ... ।’

स्वप्नयागु उपमा

१७. “महाराज ! अथे जूसा जि छपिके छगू खँ न्यने । छपिसं गथे खन अथे हे धया बिज्याहुँ । महाराज ! न्हिने दघनेगु इलय् छु छपिसं गुबलेँ म्हाइपुस्से च्वंगु आराम, न्हाइपुस्से च्वंगु वन, न्हाइपुस्से च्वंगु भूमि वा न्हाइपुस्से च्वंगु पुखु खनागु दुला ?”

“भो काश्यप ! ... खनागु दु ।”

“उगु इलय् भुतुचापि, धुसिलुपि मिसात वा ल्यासेत छपिनिगु पहराय् छु च्वना मच्वला ?”

“भो काश्यप ! ... च्वं ।”

“इमिसं छु छपिनिगु जीव पिहाँ वगु वा दुहाँ वंगु खंला ?”

“मखं, भो काश्यप !”

“महाराज ! इमिसं छपि म्वाना च्वंबले हे पिहाँ वगु वा दुहाँ वंगु खंके मफु धाःसा छपिसं सिइ धुकूम्ह जीवयात पिहाँ वगु वा दुहाँ वंगु खंके फइला ?”

“महाराज ! थुगु कारणं नं—‘ध्व (लोक) नं दु, ...’ धका माने यायेमाः ।

१८. “भो काश्यप ! छलपोलं न्हाये धाःसा नं जि—‘ध्व (लोक) नं मदु, ...’ धका माने याये ।”

“महाराज ! छु छुं तर्कं दुला गुकिया बलं छपिसं ‘ध्व (लोक) नं मदु, ...’ धका माने याना च्वना ?”

“भो काश्यप ! ... दु ।”

“महाराज ! व गथे ?”

“भो काश्यप ! जिमि मनूतय्सं खुंयात ज्वना जिथाय् हइ—महाराज ! ध्व छपिनि खुं खः, वयात लोगु दण्ड बिया बिज्याहुँ । अनंलि जि थथे धाये—अथे जूसा थुम्ह मनूयात म्वाम्वाकं तराजुइ तया लं, अले वयात खिपतं चिना सासः ल्हाये मफयेका स्याना छ्व । अनंलि हानं तराजुइ तया लं । ‘ज्यू, हवस्’ धया इमिसं उम्ह मनूयात म्वाम्वाकं तराजुइ तया लनी अले वयात खिपतं चिना सासः ल्हाये मफयेका स्याना छ्वइ । स्याना छ्वये धुंका सीम्ह मनूयात लना स्वइ । गुबले उम्ह म्वानिबले लंगु तोल खः व याउँ जुइ, सिइ धुंका व हे ज्ञ्यातुइ । भो काश्यप ! ध्व हे तर्क, ध्व हे कारणया बलं थथे जुल—ध्व (लोक) नं मदु, परलोक नं मदु, औपपातिक सत्व नं मदु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं मदु ।”

नं ग्वारायागु उपमा

१९. “महाराज ! अथे जूसा जि छगू उपमा कने । उपमां नं थन गुलि गुलि विज्ञ पुर्षपिसं कनागु खँया अर्थ थुइका काये फु । महाराज ! गथे सुं मनुखं तसकं संतप्त, आदीप्त, संप्रज्वलित ह्याउँक व्वागु नं ग्वारायात तराजुइ तया तीले याइ हानं पलख लिपा ख्वाउँइवं व हे नं ग्वारायात नं तीले याइ । अथे जूसा व नं ग्वारा गुबले याउँइ—तःसकं व्वाइबले अथवा ख्वाउँइबले ?

“भो काश्यप ! नं ग्वारा ... व्वाइबले ... याउँइ । नं ग्वारा अग्नि व वायु नापं मदइबले, ख्वाउँइबले क्वातुइ ।” “महाराज ! थुकथं हे ध्व शरीर आयुया साथ, श्वासय् साथ, विज्ञानया साथ व्वना व्वनी उबले

याउँई । गुबले थुगु शरीर आयुया साथ च्वनी मखु, श्वासया साथ च्वनी मखु, विज्ञान नाप च्वना च्वनी मखु उबले ज्यातुइ ।

“महाराज ! थुगु कारणं नं—‘ध्व (लोक) नं दु, परलोक नं दु, औपपातिक सत्त्व नं दु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं दु’ धका माने यायेमाः ।

२०. “भो काश्यप ! छलपोलं न्हाथे धाःसा नं जि—‘ध्व (लोक) नं मदु, ...’ धका माने याये ।”

“महाराज ! छु छु तर्क दुला गुकिया बलं छपिसं ‘ध्व (लोक) नं मदु, ...’ धका माने याना च्वना ?”

“भो काश्यप ! ... दु ।”

“महाराज ! व गथे ?”

“भो काश्यप ! जिमि मनूतय्सं खुंयात च्वना जिथाय् हइ—‘महाराज ! ध्व छपिनि खुं खः वयात लोगु दण्ड बिया बिज्याहुँ ।’ अनंलि जि थथे धाये—अथे जूसा थुम्ह मनूयात मस्यासे छंघगु, ला, सँय्प्वाय्, क्वे, स्वः अलग अलग छुटे याना ब्यु, छाया धाःसा जि वयागु जीव पिहाँ वंगु खके माल ।

“ज्यू, हवस्” धया इमिसं उम्ह मनूयात छंघगु, ला, सँय्प्वाय्, क्वे, स्वः अलग अलग छुटे याना बिइ । व सिइ त्यइथे च्वनेवं जि इमित थथे धाये—‘ध्वयात थसः पायेकि, ध्वयागु जीव पिहाँ वंगु स्वथे माल ।’ इमिसं उम्ह मनूयात थसः पायेका बिइ अथेसा नं वयागु जीव पिहाँ वंगु मखं ।

हानं नं जि उर्पि मनूतय्त थथे धाये—‘फारा पुइकि, उखें पुइकि, थुखें पुइकि, च्वय् थस्वकि, ल्हातं दा, चाग्गारां कयेकि, कथि दा, शस्त्रं दा, संकि, ध्वयागु जीव पिहाँ वंगु स्वथे माल ।’ इमिसं उम्ह मनूयात फारा पुइकी, उखें पुइकी, थुखें पुइकी, च्वय् थस्वकी, ल्हातं दाइ, चाग्गारां कयेकी, कथि दाइ, शस्त्रं दाइ, संकी अथे जूसां जि वयागु जीव पिहाँ वंगु मखं ।

“वया व हे मिखा दया च्वनी, व हे रूप दया च्वनी, व हे आयतन दया च्वनी, अथेन्हं खके फइ मखु । व हे श्रोत ... व हे शब्द ... अथे जूसां ताइ मखु । व हे घ्राण ... व हे गन्ध ... अथे जूसां नताइ फइ मखु । व हे जिह्वा ... व हे रस ... अथे जूसां रस ताइ फइ मखु । व हे शरीर ... व हे स्प्रष्टव्य ... अथे जूसां स्पर्श थाये फइ मखु ।

“भो काश्यप ! ध्व हे तर्क, ध्व हे कारणया बलं थथे जुल—‘ध्व (लोक) नं मदु, परलोक नं मदु, औपपातिक सत्त्व नं मदु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं मदु ।”

शंखयागु उपमा

२१. “महाराज ! अथे जूसा जि छगू उपमा कने । उपमां नं थन गुलि गुलि विज्ञ पुरुषपिसं कनागु खँया अर्थ थुइका काये फु ।

“महाराज ! न्हापा न्हापा छगू समयय् छम्ह शंख पुइम्हं शंख च्वना शहरं पिने गनं छगू गां दु अन वन । वना गामय् दथुइ च्वना स्वक तक (ततःसकं) शंख पुया शंखयात बँय् तथा छेले लिक्क फेतुना च्वन । महाराज ! अनंलि उर्पि सीमान्त देशयापि मनूतयगु मनय् थथे जुल—‘अहो ! थुजागु न्हाइपुस्से च्वंगु, बांलागु, यइपुस्से च्वंगु, मोहित जुइगु शब्द सुयागु खः ?’ इपि सकलें मुना शंख पुम्ह मनूयात घाल—‘अहो ! थुजागु न्हाइपुस्से च्वंगु, बांलागु, यइपुस्से च्वंगु, मोहित जुइगु शब्द सुयागु खः ?”

“ध्व हे शंखयागु खः ... ।”

“इमिसं शंखयात थपुइकल—‘हे शंख ! सः पिका’ धाल । परन्तु शंखं सः पिमका । अले इमिसं उगु शंखयात कववसां पुइकल, छखे चुइकल, मेखे चुइकल, चवय् थस्वयेकल, कवय् कवस्वयेकल, ल्हाति दाल, चाग्गारां कयेकल, कथि दाल, शस्त्रं कयेकल, उखे थुखे हुत्तेयात ... अथेन्हं शंखं सः पिमका ।

“महाराज ! अनंलि शंख पूम्हसिया मनय् थथे जुल—गामय् च्वपि मनूत गपाय्स्कं मूखं खनि । इमिसं शंख पुइ धयागु हे मस्यु खनि । वं उपि मनूतय्सं खंक खंक शंख कया स्वक तक पुया शंख ज्वना अनं वन ।

“महाराज ! उबले उपि गांयापिनि मनय् थथे जुल—गुबले ध्व शंख पुरुष, व्यायाम व वायुया साथ दइ उबले सः पिहाँ वइगु खनि । गुबले ध्व शंख न पुरुषया साथ न व्यायामया साथ न वायुया साथ जुइ उबले सः पिहाँ वइ मखुगु खनि ।

“महाराज ! अथे हे गुबले ध्व शरीर आगुया साथ, श्वासया साथ व विज्ञानया साथ च्वना च्वनी उबले सना च्वनी, न्ह्याना च्वनी, दना च्वनी, फयतुना च्वनी, दयना च्वनी । चक्षुं रूप खनी, न्हाय्पनं शब्द ताइ, न्हासं गन्ध नताइ, म्ये रसया स्वाद काइ, शरीरं स्पर्श याइ तथा मनं धर्मयात मिइकी । गुबले ध्व शरीर आयु ... श्वास ... विज्ञान साथ दइ मखु उबले सनी मखु ... पे० ... ।

“महाराज ! थुगु कारणं नं—‘ध्व (लोक) नं दु, परलोक नं दु, औपपातिक सत्त्व नं दु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं दु’ धका माने यायेमाः ।

२२. “भो काश्यप ! छलपोलं न्ह्याथे धाःसां नं जि—‘ध्व (लोक) नं मदु, परलोक नं मदु, औपपातिक सत्त्व नं मदु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं मदु’ धका माने याये ।”

“महाराज ! छु छुं तर्कं दुला गुकिया बलं छपिसं ‘ध्व (लोक) नं मदु, परलोक नं मदु, औपपातिक सत्त्व नं मदु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं मदु’ धका माने याना च्वना ?”

“भो काश्यप ! ... दु ।”

“महाराज ! व गथे ?”

“भो काश्यप ! जिमि मनूतय्सं खुं यात ज्वना जिथाय् हइ—‘महाराज ! ध्व छपिनि खुं खः वयात लोगु दण्ड बिया विज्याहूँ । अनंलि जि थथे धाये—‘अथे जूसा थुम्ह मनूयात म्वाम्बाकं छंघगु तुला व्यु, जि वयागु जीव पिहाँ वंगु स्वये माल ।’ ‘ज्यु, हवस्’ धया इमिसं उम्ह मनूयात म्वाम्बाकं छंघगु तुला बिइ, अथे जूसां नं वयागु जीव पिहाँ वंगु मखं । हानं नं जि उपि नोकरतय् थथे धाये—वयागु ला, सँय्प्वाय्, क्वे, स्यः छ्यं । जि वयागु जीव पिहाँ वंगु स्वये माल ।” “ज्यु हवस्” धया इमिसं वयागु ला, सँय्प्वाय्, क्वे, स्यः छ्यनी, अथे जूसां नं वयागु जीव पिहाँ वंगु मखं ।

“भो काश्यप ! ध्व हे तर्क, ध्व हे कारणया बलं थथे जुल—ध्व (लोक) नं मदु, परलोक नं मदु, औपपातिक सत्त्व नं मदु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं मदु ।”

मियागु सेवन याइम्ह जटिलयागु उपमा

२३. “महाराज ! अथे जूसा जि छगू उपमा कने । उपमां नं थन गुलि गुलि विज्ञ पुरुषपिसं कनागु खँया अर्थ थुइका काये फु ।

म्हापा न्हापा छगू समयय् छम्ह अग्निजटिल (जटाधारी) जंगलया दय्हु पणकुटी दयेका ज्वना ज्वन । महाराज ! अनलि उगु प्रदेशय् व्यापारीतयगु छथः सार्थवाह (व्यापारीदल) वल । उपि व्यापारीत उम्ह अग्नि जटिलयागु आश्रम छचाखेर चच्छि ज्वना वन । महाराज ! अनलि उम्ह अग्नि जटिलयागु मनय् थथे जुल— ‘गन थुपि व्यापारीतय् मालिक दु अन वने माल, इमिपाखें छु’ सामान दइ ।’ अनलि उम्ह अग्निजटिल दना गन व्यापारीतय् मालिक दु अन वन । वना उपि व्यापारीतयगु आवासय् (देराय्) छम्ह चिकिचाधिकम्ह, थःस पाया च्वम्ह मचा छम्ह तोफिका तगु खन । खना वयागु मनय् थथे जुल—‘मनुष्य जुया च्वम्ह जि खंक खंक थुम्ह मचा सिना वंगु स्वयेगु जिगु निरिति उचित मखु । अतः थुम्ह मचायात आश्रमय् यंका पालन याये माल ।’ थुलि विचा याना उम्ह जटिलं व मचायात थःगु आश्रमय् हया पालन पोषण यात ।

व मचा किदै किनदै दुबले उम्ह जटिलयात जनपदय् वनेगु छु’ ज्या वल । अनलि उम्ह जटिलं उम्ह मचायात सःता थथे धाल—‘तात ! जि जनपदय् वने माल, छं अग्नियागु सेवा याना च्वं । मि सिइके बिइ मते । यदि मि सित धाःसा थव पाः दु, थव सि दु, थव निगः अरणी दु मि दयेका हानं मिया सेवा याना च्वं । थुलि खं कना उम्ह जटिल जनपदय् वन । उम्ह मचा म्हितेगुलि भुले जूगुलि (छन्हु) मि सित । अनलि उम्ह मचायात थथे जुल—(जिमि) बौनं जित थथे धाःगु खः—‘तात ! मियागु सेवा याना च्वं, मि सिइके बिइ मते । यदि मि सित धाःसा थव पाः दु, थव सि दु, थव निगः अरणी दु, मि दयेका हानं मिया सेवा याना च्वं ।’ उकिं जि मि दयेका मियागु सेवा याये माल ।”

अनलि उम्ह मचा मि पिकायेत पां अरणी फाल । अथेन्हं मि दय्के मफुत । अरणीयात निकु टुक्रा ..., स्वकु ..., न्याकु ..., फिकु ..., सच्छिक्कु, टुक्रा टुक्रा यात । हानं उगु टुक्रायात प्वाकलय् तथा नचुक्क छ्यात । प्वाकलय् तथा छ्याना मि पिहाँ वयेमा धका फसय् ब्वयेकल । अथेन्हं मि पिहाँ मवः ।

अनलि उम्ह जटिल जनपदय् थःगु ज्याः सिधयेका गन थःगु आश्रम खः अन वन । वया उम्ह मचायात धाल—तात ! मि सितला ?” “पिता ! म्हितेगुली भुले जुया च्वनागुलि मि सित । अनलि जिगु मनय् थथे जुल—बौनं जित थथे धाःगु खः—तात ! अग्निया सेवा याना च्वं, मि सिइके बिइ मते । यदि मि सित धाःसा थव पाः दु, थव सि दु, थव निगः अरणी दु, मि दयेका हानं मिया सेवा याना च्वं ।’ उकिं मि दयेका मिया सेवा याये माल धका अरणीयात जि निकु ..., स्वकु ..., न्याकु ..., फिकु ..., सच्छिक्कु टुक्रा टुक्रा याना । हानं उगु टुक्रायात प्वाकलय् तथा प्वाकलय् छ्याना मि पिहाँ वयेमा धका फसय् ब्वयेका । अथेन्हं मि पिहाँ मवः ।

अनलि उम्ह जटिलयात थथे जुल—‘थव मचा गुलि जक ध्वाढःम्ह मूर्खम्ह खनि ! ज्ञानपूर्वक विचार मयायेकं गुकथं थवं मि पिकाइ !! वं खंक खंक अरणी कया, मि पिकया उम्ह मचायात धाल—‘तात ! मि थुकथं पिकायेमाः परन्तु छं याना जूथे बेढंगं मि पिहाँ वइ मखु ।”

“महाराज ! छपि नं अथे हे ध्वाढःम्ह मूर्खं जुया बेढंगं परलोकयागु खोज याना ज्वन । महाराज ! थुगु पापक दृष्टि (धारणा) यात तोति । थव गलत दृष्टियात तोति गुकिं याना छपिनिगु भविष्य अहित व दुःखया निरिति जुइ मखु ।”

२४. “भो काश्यप ! छलपोलं न्हाथे धाःसा नं जि—‘थव (लोक) नं महु, परलोक नं महु, औपपातिक सत्त्व नं महु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं महु’ धका माने याये । (थथे) माने याइम्ह धका कोशलराजा प्रसेनजित व पिनेयापि मेमेपि जुजुपिसं तकं स्यू । भो काश्यप ! यदि जि थव मभिगु दृष्टि तोतल धाःसा मनूतय्सं जित धाइ—‘पायासि जुजु गपाय्सकं मूर्खम्ह, अव्यक्तम्ह (ध्वाढःम्ह), दुराग्रहीम्ह खनि !’ जि न्हाथे यानासां—‘क्रोधं जूसां, अमरखं जूसां अथवा निष्ठूरतां जूसां ज्वना हे ज्वने ।’

निम्ह सार्थवाहपिनिगु उपमा

२५. “महाराज ! अथे जूसा जि छगू उपमा कने । उपमां नं थन गुलि गुलि विज्ञ पुरुषपिसं कनागु खँया अर्थ थुइका काये फु ।

न्हापा न्हापा छगू समयय् आपालं व्यापारीत (बंजात) द्वच्छिगु गाडी ज्वना पूर्वी जनपदं (देशं) पश्चिम जनपदय् वना च्वंगु जुया च्वन । इमिगु वनिगु लँय् घाँय्, सि व वाउँगु सिमा हः याकनं मदइगु जुया च्वन । उगु सार्थं (पुचः) या न्यासः न्यासः गाडीया निम्ह थुवात दुगु जुया च्वन । अनंलि इपि निम्हसिया मनय् थथे जुल—जिपि बंजात द्वच्छिम्ह छकलं वने धाःसा थ्व तःधंगु सार्थं (पुचः) जुइ । जिपि वनेगु लँय् घाँय् सि व वाउँगु सिमा हः याकनं मदइगु जुया च्वन । उकि जिमिगु थ्व समूहयात बच्छि बच्छि याना न्यासः न्यासः याना निश्चः याये माल । इमिसं उगु सार्थं (पुचः) यात निश्चः यात ।

(न्हापांगु थ्वःया) बंजातय् छम्ह थुवा आपालं घाँय्, सि व लः ज्वना उगु थःगु पुचः छखे लिना वन । निन्हु स्वन्हु दयेका वं छम्ह हाकुम्ह ह्याउँगु मिखा दुम्ह, तीर धनुष ज्वना च्वम्ह, कुमुदया (पलेस्वाँया) स्वामाः क्वखाया तःम्ह, प्यागु वसतं पुना तःम्ह, प्यागु सँ फं फं तया, भ्यातनालं किइगु घःचा दुगु बांलागु रथय् च्वना न्होने वया च्वम्ह छम्ह मनुयात खन । खना थथे घाल—“गनं काया ?”

“फलानागु जनपदं ।”

“छि गन काये त्यनागु ?”

“फलानागु जनपदय् ।”

“छु न्होने च्वंगु कान्तारय् तःसकं वा वया च्वंगुला ?”

“खः, न्होने च्वंगु कान्तारय् तःसकं वा वया च्वन । लँ लखं जाया च्वन । आपालं घाँय्, सि व लः नं दु । छिकपिसं ज्वना कायागु घाँय्, सि, लःया भारयात थन हे (याउँक) तोता वांछवया दिसँ । हलुकागु गाडी ज्वना याकनं याकनं न्होने कासँ, द्रंतय्त् म्वाःसां म्वाःसां दुःख कष्ट बिया दिइ मते ।”

अनंलि उम्ह बंजातय् मालिकं बंजातय्त् घाल—“थुम्ह मनुखं थथे घाल—न्होने कान्तारय् तःसकं वा वया च्वन । लँ लखं जाया च्वंगु दु । आपालं घाँय्, सि व लः दु । छिकपिसं ज्वना कायागु घाँय्, सि व लःया भारयात थन हे (याउँक) तोता वांछवया दिसँ । हलुकागु गाडी ज्वना याकनं याकनं न्होने कासँ, द्रंतय्त् म्वाःसां म्वाःसां दुःख कष्ट बिया दिइ मते ।”

“ज्यू, हवस्” धया ... ज्वना वगु घाँय्, सि, लः ... वांछवया न्होने वन ।

“इमिसं न न्हापांगु देराय् घाँय्, सि, लः खन, न निगूगु देराय् ... न स्वंगूगु ... न प्यंगूगु ... न न्यागूगु ... न खुगूगु ... न न्हेगूगु देराय् हे घाँय्, सि, लः खन । इपि सकलें तःसकं आपत्ती लात, हानं उगु सार्थय् दुपि फुक्क मनु व पशुतय्त् अमनुष्य यक्षं नल । अन क्वैय्या क्वैय् जक ल्यना च्वन ।

“अनंलि बंजातय् मेम्ह नायोनं थथे विच्चा यात—उपि गाडीवानत पिहाँ वंगु आपालं दिन वने धुकल, उकि व नं आपालं घाँय्, सि व लः ज्वना न्होने वन । निन्हु स्वन्हु दिन वनेवं उम्ह हाकुम्ह, ह्याउँगु मिखा दुम्ह, तीर धनुष ज्वना च्वम्ह, कुमुदया (पलेस्वाँया) स्वामाः क्वखाया तःम्ह, प्यागु वसतं पुना तःम्ह, प्यागु सँ फं फं

तया, भ्यातनालं किइगु वःचा दुगु बांलागु रथय् च्वना न्होने वया च्वंम्ह छम्ह मनुयात खन । खना थये घाल—
“गनं काया ?”

“फलानागु जनपदं ।”

“छि गन काये त्यनागु ?”

“फलानागु जनपदय् ।”

“छु न्होने च्वंगु कान्तारय् तःसकं वा वया च्वंगुला ?”

“खः, न्होने च्वंगु कान्तारय् तःसकं वा वया च्वन । लँ लखं जाया च्वन । आपालं घाय्, सि व लः नं दु । छिकपिसं ज्वना कायागु घाय्, सि, लःया भारयात थन हे (याउँक) तोता वांछवया दिसँ । हलुकागु गाडी ज्वना याकनं याकनं न्होने कासँ, द्रंतय्त् म्वाःसां म्वाःसां दुःख कष्ट बिया दिइ मते ।”

अनंलि वयात थये जुल—‘थुम्ह मनुखं थये धया च्वन—न्होने कान्तारय् तःसकं वा वया च्वन । लँ लखं जाया च्वंगु दु । आपालं घाय्, सि व लः दु । छिकपिसं ज्वना कायागु घाय्, सि, लःया भारयत्त थन हे (याउँक) तोता वांछवया दिसँ । हलुकागु गाडी ज्वना याकनं याकनं न्होने कासँ, द्रंतय्त् म्वाःसां म्वाःसां दुःख कष्ट बिया दिइ मते ।’ थव मनू न की पासा खः न सुं थःथिति हे खः । कीसं भवयागु खँय् गुकथं पत्याः याये ? कीसं गाडाय् तथा तथागु घाय्, सि व लः वांछवये मज्यू । उँकि गथे खः अथे हे तुं न्होने वने माः । कीसं सामान तोते मखु ।

“ज्यू, हवस्” धया इमिसं थःथगु सामान मतोत्से ज्वनातुं वन । इमिसं न्होने न न्हापांगु देराय् घाय्, सि, लः खन, न निगूगु देराय् ... न स्वंगूगु ... न प्यंगूगु ... न न्यागूगु ... न खुगूगु ... न न्हेगूगु देराय् हे घाय्, सि, लः खन । हानं इमिसं न्हापा वंषि गाडी च्वंषि फुक्क मनूत व पशुत थुम्ह अमनुष्य यक्षं नया तल धयागु खंकल । इमिगु क्वय्या क्वय्य जक अन त्यना च्वंगु जुया च्वन ।

अनंलि उम्ह गाडीवान नायोनं बजातय्त् सःतल—‘उम्ह मूखं नायो (थुवा) सार्थवाह जूगुया कारणं इपिं थुकथं नष्ट जुल । आः कीसं थके दुगु कम जक मू वंगु सामान तोता थन च्वंगु मू वंगु सामान ज्वने माल ।’

“ज्यू, हवस्” धया इमिसं नं अथे हे यात, उम्ह बुद्धिमानी गाडीवान नायोया कारणं इमिसं कन्तार कुशलतापूर्वक पार याना वन ।

“महाराज ! गथे न्हापायापि गाडीवानत नष्ट जुया वंथें थये हे छपि नं मूखं व अव्यक्त जुया अनुचित प्रकारं परलोक माला जुजुं नष्ट जुया वनी । हानं छपिनिगु खँ न्यनिपि व माने याइपि नं अथे हे तुं नष्ट जुया वनी ।

“महाराज ! थुगु मखुगु दृष्टि (धारणा) यात तोति, गुकियाना छपिनिगु भविष्य दीर्घकाल तक अहित व दुःखया निती मजुइमा ।”

२६. “भो काश्यप ! छलपोलं न्हाथे धाःसा नं जि—‘थव (लोक) नं मदु, परलोक नं मदु, औपपातिक सत्त्व नं मदु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं मदु’ धका माने याये । (थये) माने याइम्ह धका कोशलराजा प्रसेनजित व पिनेयापि मेमेपि जुजुपिसं तकं स्यू । भो काश्यप ! यदि जि थव मभिगु दृष्टि तोतल धाःसा मनूतय्सं जित धाइ—‘पायासि जुजु गपाय्सकं मूर्खम्ह, अव्यक्तम्ह, दुराग्रहीम्ह खनि !’ जि न्हाथे यानासां—‘क्रोधं जूसां, अमर्षं जूसां अज्वा निष्कूरतां जूसां ज्वना हे च्वने ।’

खी कुबिइम्हसियागु उपमा

२७. “महाराज ! अथे जूसा जि छगू उपमा कने । उपमां नं थन गुलि विज्जपुरुषपिसं कनागु खँया अर्थ थुइका काये फु ।

“महाराज ! न्हापा न्हापा छगू समयय् फां लहिइम्ह छम्ह मनु थःगु गामं मेगु गामय् वन । अन वं वांछवया तःगु गंगु खिद्वं खन । उगु (खि)द्वं खना वयात थथे जुल—‘थ्व गंगु खिद्वं तःधंगु द्वं खः । थ्व जिमि फांतय्गु नसा खः । उकिं जि थनं गंगु खिद्वं यंके माल ।’ अनंलि वं थःगु कापः छकु चकंका यक्व गंगु खिद्वं मुंका प्वः चिना छयनय् तया कुबिया यंकल । अनंलि लँय् विचय् आकाकां तःसकं वा बल । वया म्ह छम्हं छुत्ति जुइक खि (भ्या) जुइक तिकितिकि नंक सोसो वया च्वन ।

वयात खना मनूतय्सं घाल—‘हे भणे ! छ छु वँय् ला मजूला ? छ छु ताल याम्ह खः ? छाय् थुकथं तिकि तिकि नंक खि द्वंया भारी छयनय् तया म्ह छम्हं खि छुत्ति जुइक कुबिया यंका च्वना ?’

“छिपि हे वँय् का । छिपि हे छु तालपि का ! थ्वला जिमि फांया नसा का ।”

“महाराज ! छपि नं खिद्वं भारी कुबिया वना च्वंम्हथे हे खः । महाराज ! थुगु मभिगु दृष्टियांत तोति गुकि याना छपिनिगु भविष्य दीर्घकाल तक अहित व दुःखया निती मजुइमा ।

२८. “भो काश्यप ! छलपोलं न्हाथे धाःसा नं जि—‘थ्व (लोक) नं मद्दु, परलोक नं मद्दु, औपपातिक सत्त्व नं मद्दु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं मद्दु’ धका माने याये । (थथे) माने याइम्ह धका कोशलराजा प्रसेनजित व पिनेयापि मेमेपि जुजुपिसं तकं स्यू । भो काश्यप ! यदि जि थ्व मभिगु दृष्टि तोतल धाःसा मनूतय्सं जित धाइ—‘पायासि जुजु गपाय्सकं मूर्खम्ह, अव्यक्तम्ह, दुराग्रहीम्ह खनि !’ जि न्हाथे यानासां—‘क्रोधं जूसां, अमरखं जूसां अथवा निष्ठूरतां जूसां ज्वना हे च्वने ।

जुवाद्योगागु उपमा

२९. “महाराज ! अथे जूसा जि छगू उपमा कने । उपमां नं थन गुलि गुलि विज्जपुरुषपिसं कनागु खँया अर्थ थुइका काये फु । न्हापा न्हापा छगू समयय् निम्ह जुवाद्योत जू म्हितइगु जुया च्वन । इपि मध्ये छम्ह जुवाद्यो-नं कौयात घूतुकिइगु जुया च्वन । मेम्ह जुवाद्योनं वं कौयात घूतुकूगु खंगु जुया च्वन । खना उम्ह जुवाद्योयात थथे घाल—“छं ला न्हाबलें (ऊयेल्ला याना) त्याका काइ । जित नं कौ ब्यु, जि ह्वाये ।” “ज्यू, हवस्” घया उम्ह जुवाद्योनं मेम्हसित कौ बिल । अनंलि उम्ह जुवाद्योनं कौयात विषय् थुना (फिना) मेम्ह जुवाद्योयात सःतल—‘का वा, जू म्हिते ।’ “ज्यू, हवस्” घया मेम्ह नं ... जू म्हितल ।

“जुवाद्योनं ह्वागु कौयात नं उम्ह जुवाद्योनं घूतुकल । मेम्ह जुवाद्योनं न्हापाम्ह जुवाद्योयात ... कौ घूतुकुगु खंकल । खना उम्ह जुवाद्योयात थथे घाल—

“कडागु विषय् फिना तयागु कौयात घूतुकुम्ह थुम्ह मनुखं मस्यू,
‘हय्त पापी, धूर्त ! (कौयात) घूतुकि, लिपा भोगे याये माली ।”

“महाराज ! यथे हे छपि नं उम्ह जुवाद्यो नं कडागु विष दुगु कौयात घूतुकूथे (छपि नं) च्वं । महाराज ! थुगु मभिगु दृष्टियात तोति गुकि याना छपिनिगु भविष्य दीर्घकाल तक अहित व दुःखया निति मजुइमा ।

३०. “भो काश्यप ! छलपोलं न्हाथे धाःसा नं जि—‘ध्व (लोक) नं महु, परलोक नं महु, औपपातिक सत्त्व नं महु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं महु’ धका माने याये । (यथे) माने याइम्ह धका कोशलराजा प्रसेनजित व पिनेयापि मेमेपि जुजुपिसं तकं स्यू । भो काश्यप ! यदि जि ध्व मभिगु दृष्टि तोतल धाःसा मनुतयूसं जित धाइ—‘पायासि जुजु गपायूसकं मूर्खम्ह, अव्यक्तम्ह, दुराग्रहीम्ह खनि ! जि न्हाथे यानासां—‘क्रोधं जूसां अमरखं जूसां अथवा निष्ठूरतां जूसां ज्वना हे च्वने ।’

नालु कुब्जपिनिगु उपमा

३१. “महाराज ! अथे जूसा जि छगू उपमा कने । उपमां नं थन गुलि गुलि विज्ञपुरुषपिसं कनागु खँया अर्थ थुइका काये फु । न्हापा न्हापा छगू समयय् छगू तःसकं समुद्धगु जनपद दु । अनलि छम्ह पासां मेम्ह पासायात थथे धाल—गन उगु जनपद दु, अन नु । याकनं हे भचा धन मुंका हथे ।

“ज्यू, हवस्” धया इपि गन उगु जनपद दु, अन वन । अन इमिसं गनं छथाय् आपालं नालु वांछवया तःगु खन । खना छम्ह पासां मेम्ह पासायात थथे धाल—‘थन आपालं नालु वांछवया तःगु दु । छं नं नालु छकु भारी च्यु, जि नं छकु नालु भारी चिये । की निम्हसिनं नं भारी थना यंके ।’

“ज्यू, हवस्” धया नालु भारी थना इपि निम्हसिनं नालु भारी ज्वना गन मेगु गां दु, अन वन । वना इमिसं आपालं नालुया पयना तःगु का वांछवया तःगु खन । खना छम्ह पासां मेम्ह पासायात थथे धाल—‘गुकिया निति नालु माःगु खः, उगु नालुया पयना तःगु (तयारी) का हे थन आपालं वांछवया तःगु दु । छकि छं नं नालु भारी तोति (हानं) जि नं नालु भारी थन हे तोते । निम्हसिनं पयना तःगु नालुया का भारी थना यंके नु ।

“पासा ! स्व, जि ध्व नालुयागु भारी तापाकनिसें कुबिया हयागु खः हानं ध्व तसकं बांलाक क्वातुक चिना तयागु खः । जित थुलि दसा गाः ।

“अनलि न्हापायाम्ह पासाम्हं नालुया भारी तोता नालुयागु पयना तःगु काया छगू भारी काल । इपि गन मेगु गां दु अन वन । वना अन इमिसं ... अन (तयारी) नालु कापः यक्व वांछवया तइ तःगु खन । अन इमिसं थाना तःगु नालु कापः खन । खना छम्ह पासां मेम्ह पासायात थथे धाल—‘गुकिया निति नालु वा नालुया का माःगु खः व हे थन ... (तयारी) नालु कापः वांछवया तया तइ तःगु दु । छकि नालुया भारी तोति ... । निम्हसिनं नं नालु कापः भारी चिना यंके ।

“पासा ! स्व, जि ध्व नालुयागु भारी तापाकनिसें कुबिया हयागु खः हानं ध्व तसकं बांलाक क्वातुक चिना तयागु खः । जित थुलि दसा गाः ।

“अनलि न्हापायाम्ह पासाम्हं नालुया पयना तःगु नालु भारी तोता नालुया कापः भारी चिना यंकल ।

“इपि अनं नं मेगु गामय् वन । वना अन इमिसं आपालं क्षीम (भिगु नालु) वांछवया तःगु खन ... पे० ... आपालं क्षीमयागु पयना तःगु का खन ... पे० ... आपालं क्षीमयागु कापः खन ... पे० ... आपालं कपाय् खन ... पे० ... आपालं कपाय् का खन ... पे० ... आपालं कपाय् कापः खन ... पे० ... आपालं

नं खन ... पै० ... आपालं कैय खन ... पै० ... आपालं म्हः खन ... पै० ... आपालं वहः खन, ... पै० ... आपालं लुं खन ... । खना छम्ह पासां मेम्ह पासायात थथे धाल—‘गुकिया निति ... मां गु खः उगु लुं थन आपालं वांछवया त.गु दु । उकि छं नं नालुया भारी थन तोति (हानं) जि नं वहःया भारी थन हे तोते । निम्हसिनं लुंया भारी थना यके नु ।

“पासा ! स्व, जि थ्व नालुयागु भारी तापाकनिसें कुबिया हयागु खः हानं थ्व तसकं बांलाक ववातुक चिना तयागु खः । जित थुलि दसा गाः ।

“अनंलि न्हापायाम्ह पासाम्हं वहःया भारी तोता लुंयागु छकु भारी काल । इपि निम्ह गन थःगु गां दु अन् लिहाँ वन ।

“अनंलि इपि मध्ये गुम्ह नालुया भारी ज्वना छेचय् वम्ह खः व खना वया न मां बाँपि लय्ताल न काय् कला ... न मित्र अमात्यपि हे लय्ताल । हानं न लिपा वं सुख व सौमनस्य हे प्राप्त यागु जुल । हानं गुम्ह पासाम्ह लुंया भारी ज्वना छेचय् लिहाँ वम्ह खः व खना मां बाँपि तःसकं लय्ताल, काय् कलापि तःसकं लय्ताल, मित्र अमात्यपि तःसकं लय्ताल । लिपा वं तःसकं सुख व सौमनस्य नं प्राप्त यात ।

“महाराज ! थथे हे छपि नं नालुया भारी ज्वना वम्हथें च्वं । महाराज ! थुगु मभिंगु दृष्टियात तोति । गुकियाना छपिनिगु भविष्य दीर्घकाल तक अहित व दुःखया निति मजुइमा ।

३. पायासि जुजुं उपासकत्व ग्रहण याःगु

३२. छलपोल काश्यपं कना बिज्यागु न्हापायागु छगू उपमां हे जि सन्तुष्ट व प्रसन्न जुयागु खः । अथेन्हं जि थुजागु विचित्र न्ह्यसः लिसः न्यनेगु इच्छां जक थथे अःखःगु खँ ल्हाना च्वनागु खः ।

“आश्चर्य खः, भो काश्यप ! अद्भुत खः, भो काश्यप ! गथे भ्रवपुइका तःगु थकंका बिइगुथें, तोपुया तःगुयात उला बिइगुथें, लें तना च्वंम्हसित लें कयना बिइगुथें, छ्युंथाय् चिकंमत च्याका बिइवं मिखा दुम्ह रूप खनिगुथें हे छलपोलं अनेक कथं (पर्यायद्वारा) धर्मं प्रकाश याना बिज्यात । भो काश्यप ! आः जि वसपोल गौतमयागु शरणय् वने, धर्मं व भिक्षुसङ्घया नं शरणय् वने । भो काश्यप ! थौनिसें छलपोलं जित आजीवन शरणय् वम्ह उपासक खः धका स्वीकार याना बिज्याहुँ । भो काश्यप ! जि छगू महायज्ञ याये मास्ते वल । भो काश्यप ! छलपोलं अनुशासन याना बिज्याहुँ गुकि याना जिगु भविष्य दीर्घकाल तक हित व सुखया निति जुइ ।

४. महाफल व महाआनिशंस दुगु यज्ञ

३३. “महाराज ! थन गथे गुलि यज्ञय् सात स्याइ, फेचात स्याइ, खा, फां स्याइ, नाना प्रकारयापि प्राणी स्याइगु खः । थुजागु याइपि मिथ्या दृष्टि, मिथ्या संकल्प, मिथ्या वचन, मिथ्या कर्मान्ति, मिथ्या आजीव, मिथ्या व्यायाम, मिथ्या स्मृति व मिथ्या समाधिपि खः । महाराज ! थुजागु यज्ञया न महाफल दइ न महानिश्चय दइ न महागौरव हे दइ ।

“महाराज ! गथे सुं कृषक पुसा व कू ज्वना वनय् दुहाँ वनिगु खः । अन वना वं मभिगु बुई, छाःगु भूमि, फि व ल्वहें व्वय् ध्वग्गीगु, गंगु, सार मद्गु, चुलि ह्वये मफुगु पुसा पिइगु खः । वा नं यया समयय् तःसकं वइ मखु धाःसा छु उगु पुसा वृद्धि व विपुलतायात प्राप्त याये फइला ? छु कृषक बांलागु फल काये खनिला ?

“खनि मखु, भो काश्यप !”

“महाराज ! थथे हे गुगु यज्ञय् सात स्याइ, फैंचात स्याइ, खा, फां स्याइ, नाना प्रकारयापि प्राणी स्याइगु खः । थुजागु याइपि मिथ्या दृष्टि, मिथ्या संकल्प, मिथ्या वचन, मिथ्या कर्मान्त, मिथ्या आजीव, मिथ्या व्यायाम, मिथ्या स्मृति व मिथ्या समाधिपि खः । महाराज ! थुजागु यज्ञया न महाफल दइ न महाआनिशंस दइ न महागीरव हे दइ । महाराज ! गुगु यज्ञय् सात स्याइ मखु, फैंचात स्याइ मखु, खा, फां स्याइ मखु, नाना प्रकारयापि प्राणी स्याइ मखु । थुजागु याइपि सम्यक् दृष्टि, सम्यक् संकल्प, सम्यक् वचन, सम्यक् कर्मान्त, सम्यक् आजीव, सम्यक् व्यायाम, सम्यक् स्मृति व सम्यक् समाधिपि खः । महाराज ! थुजागु यज्ञया महाफल नं दइ, महाआनिशंस नं दइ, महागीरव नं दइ ।

“महाराज ! गथे सुं कृषक पुसा व कू ज्वना वनय् दुहाँ वनिगु खः । अन वना वं फि व कं मद्गु भिगु बुई भिगु थासय् ध्वग्गीगु; भिगु, मंगु, सार द्गु व याकनं चुलि जाया वइगु पुसा पिइगु खः । पाय्छि इलय् वा नं वइ । अथे जूसा छु उगु पुसा वृद्धि व विपुलता प्राप्त याये फइला ?”

“फइ, भो काश्यप !”

“महाराज ! थथे हे गुगु यज्ञय् सात स्याइ मखु, फैंचात स्याइ मखु, खा, फां स्याइ मखु, नाना प्रकारयापि प्राणी स्याइ मखु । थुजागु याइमह सम्यक् दृष्टि, सम्यक् संकल्प, सम्यक् वचन, सम्यक् कर्मान्त, सम्यक् आजीव, सम्यक् व्यायाम, सम्यक् स्मृति व सम्यक् समाधिपि जुइ, अजागु यज्ञया महाफल नं दइ, महाआनिशंस नं दइ, महागीरव नं दइ ।

Dhamma.Digital

५. सत्कारपूर्वक व असत्कारपूर्वक बिइगु दानयागु फल

३४. अनंलि पायासि जुजुं सकल श्रमण, ब्राह्मण, पवोर्गी, साधु व पवना नइपिनि निरति दान बिइके बिल । उगु दान बिइगुली च्वकीया जा बिइगु जुया च्वन । ववाचुगु वस्त्र बिइगु जुया च्वन । उगु दान बिइगु ज्या याकेत उत्तर धयाम्ह माणवक तयातगु जुया च्वन । दान बिया वं (उत्तरं) थथे धाइगु जुया च्वन—‘ध्व दानद्वारा जि थुगु लोकय् जक पायासि जुजुनाप समागम जुइमा, परलोकय् समागम मजुइमा ।’ पायासि जुजुं उत्तर माणवक थुगु दानद्वारा जि थुगु लोकय् जक पायासि जुजुनाप समागम जुइमा, परलोकय् समागम मजुइमा धका धाःगु ताल । अनंलि पायासि जुजुं उत्तर माणवकयात सःता थथे धाल— तात उत्तर ! छु छं दान बिइ धुंका ‘थुगु दानद्वारा जि थुगु लोकय् जक पायासि जुजुनाप समागम जुइमा, परलोकय् समागम मजुइमा धका धयागु धात्ये खःला ?

“खः, महाराज !”

“तात उत्तर ! थथे ... छाय् धयागु ? तात उत्तर ! जि ला पुण्य कमाये याये थः, दानयागु फल हे ला जित यःगु खः ।

“छपिनिगु दानय् थुजागु वस्तु बिइगु खः— चक्कीया जा बिइगु खः, क्वाचुगु, पुलांगु वस्त्र दान बिइगु खः गुकियात छपिसं तुति तक नं थिइ मखुगु खः, नयेगु पुनेगु खँ छेहे हे ति । छपि जिमि यःम्ह व मनापम्ह खः । गुकथं जिमिसं थः योगु वस्तु नाप मयोगु वस्तु तुलना याना स्वये फइ ?”

“तात उत्तर ! अथे जूसा गुजागु भोजन जि स्वयं नया च्वनागु खः अजागु हे (दान) ब्यु, गजागु वसः जि पुना च्वनागु खः अजागु हे ब्यु ।”

“ज्यू, हवस्” धया उत्तर माणवकं ... पायासि जुजु स्वयं याइगु भोजनर्थे जागु भोजन ... वस्त्र (दान बिइत) तल ।”

३५. अनंलि पायासि जुजु असत्कारपूर्वक दान बिया, थःगु ल्हातं दान मब्युसे गौरवपूर्वक दान मबिसे, वांछवयेथे याना दान बिया शरीर तोता सिइ धुंका चातुर्महाराजिक देवपिनि विचय् उत्पन्न जुल । वयात सेरिस्सक धयागु चिकिचाधंगु शून्यगु विमान छगू दत हानं गुम्ह उत्तर धयाम्ह माणवक उगु दान बिइकेत तम्ह खः वं सत्कारपूर्वक दान बिया, थःगु ल्हातं दान बिया, गौरवपूर्वक दान बिया, बांलाक बिया सिइ धुनेवं सुगति स्वर्गलोक्य त्रयस्त्रिंश देवपिनि विचय् उत्पन्न जुल ।

उगु समयय् आयुष्मान् गवम्पति न्हाबले सेरिस्सक विमानय् दीवा विहारया निति बिज्याइगु जुया च्वन । अनंलि पायासि देवपुत्र गन आयुष्मान् गवम्पति दु अन वन । वना आयुष्मान् गवम्पतियात वन्दना याना छेहे लिक्क च्वन । छेहे लिक्क च्वना च्वंम्ह पायासि देवपुत्रयात आयुष्मान् गवम्पति थथे घाल—

“आवुसो ! छपि सु खः ?”

“भन्ते ! जि पायासि जुजु खः ।”

“आवुसो ! छु छपि—‘ध्व (लोक) नं मदु, परलोक नं मदु, औपपातिक सत्त्व नं मदु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं मदु’ धयागु दृष्टियाम्ह मखुला ?”

“खः, भन्ते ! जि थुगु—‘ध्व (लोक) नं मदु, परलोक नं मदु, औपपातिक सत्त्व नं मदु, सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया फल वा विपाक नं मदु’ धयागु दृष्टियाम्ह खः । परन्तु जित आर्य कुमार काश्यपद्वारा थुगु मभिगु दृष्टि हते याना बिज्यात ।

“आवुसो ! गुम्ह उत्तर धयाम्ह माणवक छपिसं दान बिइकेत तया बिज्याम्ह खः व गन उत्पन्न जुल ?”

“भन्ते ! गुम्ह उत्तर धयाम्ह माणवक खः व सत्कारपूर्वक दान बिया, थःगु ल्हातं दान बिया, गौरवपूर्वक दान बिया, बांलाक बिया सिइ धुंका सुगति स्वर्गलोक्य त्रयस्त्रिंश देवपिनि विचय् उत्पन्न जुल । भन्ते ! हानं जि विना सत्कारं दान बिया, थःगु ल्हातं दान मबिया, गौरवपूर्वक दान मबिया, वांछवयेथे याना दान बिया शरीर तोता सिइ धुंका चातुर्महाराजिक देवपिनि विचय् शून्यगु सेरिस्सक विमानय् उत्पन्न जुल । भन्ते ! गवम्पति ! अथे जूसा छलपोल मनुष्य लोक्य बिज्याना कना (प्रचार याना) बिज्याहुँ—सत्कारपूर्वक दान ब्यु, थःगु ल्हातं दान ब्यु, गौरव तया दान ब्यु, वांछवया दान बिइ मते, श्रद्धा तया दान ब्यु । पायासि जुजु असत्कार-पूर्वक दान बिया, थःगु ल्हातं दान मब्युसे, गौरवपूर्वक दान मब्युसे, वांछवयेथे याना दान बिया शरीर तोता सिइ धुंका चातुर्महाराजिक देवपिनि विचय् शून्यगु सेरिस्सक विमानय् उत्पन्न जुल हानं उत्तर माणवक सत्कारपूर्वक दान बिया, थःगु ल्हातं दान बिया, गौरवपूर्वक दान बिया, बांलाक बिया सिइ धुंका सुगति स्वर्गलोक्य त्रयस्त्रिंश देवपिनि विचय् उत्पन्न जुल ।

अनंलि आयुष्मान् गवम्पति मनुष्यलोक्य वया मनुतयूत ध्व उपदेश बिइगु यात—

“सत्कारपूर्वक दानं भूय, यः गुह्यं लुह्यतं दानं भूय, गौरवपूर्वक दानं भूय, श्रद्धा तथा दानं भूय । पायासि जुषु सत्कारं विना दानं विद्या, यः गुह्यं लुह्यतं दानं मध्यसे गौरवपूर्वक दानं मध्यसे, वांछयेथे याना दानं विद्या शरीरं तोता सिद्धं धुंका चातुर्महाराजिकं देवपिनि विचयं शून्यं गुह्यं सेरिस्सकं विमानं उत्पन्नं जुलं हानं उत्तरं माणवकं सत्कारपूर्वक दानं विद्या, यः गुह्यं लुह्यतं दानं विद्या, गौरवपूर्वक दानं विद्या, बांलाकं विद्या सिद्धं धुंका सुगतिं स्वर्गलोकं त्रयस्त्रिंशं देवपिनि विचयं उत्पन्नं जुलं ।

पायासिराजञ्ज-सुत्तं ववचालं ।

महा-वर्गं ववचालं ।

— : ० : —

नमो तस्स भगवतो जरुहो सम्मासम्बुद्धस्स

सुत्तपिटक

दीघनिकाय

स्वंगूयु सूत्र पूचः

पाथिक-वर्ग

Dhamma.Digital

પાથિક-વર્ગ

૨૪. પાથિક-સુત્ત

૧. સુનક્કલ્લયા ભગવાનપ્રતિ અશ્રદ્ધા

૧. થયે જિ ન્યના । છગૂ સમયય્ ભગવાન્ મલ્લ દેશયા અનૂપિયા (અનુપિયા) ઘયાગુ મલ્લપિનિગુ નિગમય્ વિહાર યાના વિજ્યાના ચ્વન । અનંલિ ભગવાન્ પૂર્વાણ્હ સમયય્ પાત્ર-ચીવર ધારણ યાના અનૂપિયાય્ ભિક્ષાયા નિતિ દુહાં વિજ્યાત । અનંલિ ભગવાનયાત થયે જુલ—અનૂપિયાય્ ભિક્ષા વનેત મ્મચા ન્હથ્યાની । ડકિં જિ ગ્ન્ ભાગંવ-ગોત્ર પરિવ્રાજકયા આરામ દુ ગન ભાગંવ-ગોત્ર પરિવ્રાજક દુ અન વને માલ ।

૨. અનંલિ ભગવાન્ ગન ભાગંવ-ગોત્ર પરિવ્રાજક દુ અન વિજ્યાત । ભાગંવ-ગોત્ર પરિવ્રાજકં ભગવાનયાત થયે ધાલ—“મન્તે ! ભગવાન્ વિજ્યાહું । મન્તે ! ભગવાનયાગુ સ્વાગત દુ । મન્તે ! ભગવાનં આપાલં દિન લિપા થન વિજ્યાયેગુ યાના વિજ્યાત । મન્તે ભગવાન્ ! ફેતુના વિજ્યાહું । થન આસન લાયા તઃગુ દુ ।” ભગવાન્ લાયા તઃગુ આસનય્ ફેતુના વિજ્યાત । ભાગંવ-ગોત્ર પરિવ્રાજક નં છગૂ ચિજાગુ આસન કયા છલે લિક્ક ફેતુતે । છલે લિક્ક ફેતુના ચ્વંમ્હ ભાગંવ-ગોત્ર પરિવ્રાજકં ભગવાનયાત થયે વિન્તિ યાત—“મન્તે ! છું દિન દત, સુનક્કલ્લ લિચ્છવિપુત્ર જિથાય્ વલ । વયા જિત થયે ધાલ—‘ભાગંવ ! જિ ભગવાનયાત તોતા વિયે ધુન । આઃ જિ ભગવાનયાગુ ધર્મયાત માને મયાના ।’ મન્તે ! સુનક્કલ્લ લિચ્છવિપુત્રં ધાગુ ધાત્યેં છઃગુ ડેં છઃલા ?

૩. “ભાગંવ ! સુનક્કલ્લ લિચ્છવિપુત્રં ધાગુ ધાત્યેં છઃ । છું દિન દત, સુનક્કલ્લ લિચ્છવિપુત્ર ગન જિ દુ અન વયા અભિવાદન યાના છલે લિક્ક ફેતુત । છલે લિક્ક ફેતુના ચ્વંમ્હ વં જિત થયે ધાલ—‘મન્તે ! આઃ જિ ભગવાનયાત તોતા, જિ છલપોલયાગુ ધર્મયાત માને યાયે મહુત ।’ ભાગંવ ! વં થયે ધાયેવં જિ વયાત થયે ધયા—‘સુનક્કલ્લ ! છુ જિ છંત ગુબલેં થયે ધયાગુ દુલા—સુનક્કલ્લ ! વા, જિગુ ધર્મ સ્વીકાર યા ।’

“મદુ, મન્તે !”

“અયે જૂસા છુ છં જિત થયે ધયાગુ દુલા—‘મન્તે ! જિ ભગવાનયાગુ ધર્મયાત સ્વીકાર યાયે’ ।”

“મદુ, મન્તે !”

“सुनक्खत्त ! अथे जूसा न जि छंत धयागु दु—‘सुनक्खत्त ! वा जिगु धर्मयात स्वीकार या’ न छं जित थथे धागु दु—‘भन्ते ! जि भगवानयागु धर्म स्वीकार याना । अथे जूसैलि मोघपुरुष ! छं छुकियात माने याना, छुकियात तोते धका धया च्वना ? मोघपुरुष ! स्व, थ्व ला छंगु हे अपराध (भूल) खः ।”

जित भगवानं ऋद्धि प्रातिहार्यं कयना बिमज्या

४. “भन्ते ! भगवानं जित उत्तरीय मनुष्य धर्मं ऋद्धि प्रातिहार्यं कयना बिमज्या ।”

“सुनक्खत्त ! जि छंत छु थथे धयागु दुला—‘सुनक्खत्त ! वा जिगु धर्म स्वीकार या, जि छंत उत्तरीय मनुष्य धर्मं ऋद्धि प्रातिहार्यं कयने ।”

“महु, भन्ते !”

“अथे जूसा छु छं हे जित गुबलें थथे धयागु दुला—‘भन्ते ! जि भगवानयागु धर्म माने याये, भगवानं जित उत्तरीय मनुष्य धर्मं ऋद्धि प्रातिहार्यं कयना बिज्याहुँ ।”

“महु, भन्ते !”

“सुनक्खत्त ! न जि छंत थथे धयागु दु—‘सुनक्खत्त ! वा जिगु धर्म स्वीकार या, जि छंत उत्तरीय मनुष्य धर्मं ऋद्धि प्रातिहार्यं कयने’ न छं हे जित गुबलें थथे धागु दु—‘भन्ते ! जि भगवानयागु धर्म माने याये, भगवानं जित उत्तरीय मनुष्य धर्मं ऋद्धि प्रातिहार्यं कयना बिज्याहुँ ।’ अथे जूसा, मोघपुरुष ! सुयाम्ह जुया छं छुकियात तोता ? सुनक्खत्त ! छं छु मती तया—जि उत्तरीय मनुष्य धर्मं ऋद्धि प्रातिहार्यं कयसां वा मकयसां नं गुम्हसियागु निति जि धर्मं देशना यानागु खः व अनुसारं ज्या यात धाःसा दुःख बांलाक क्षय जुइला ?”

“भन्ते ! छप्पिसं उत्तरी मनुष्य धर्मं ऋद्धि प्रातिहार्यं कयना बिज्यासां, बिमज्यासां नं गुम्हसियागु निति छलप्रोलं धर्मदेशना याना बिज्यागु खः व अनुसारं ज्या यात धाःसा दुःख बांलाक क्षय जुइ ।”

“सुनक्खत्त ! गुबले जि उत्तरीय मनुष्य धर्मं ऋद्धि प्रातिहार्यं कयसां मकयसां नं गुम्हसियागु निति जि धर्मं देशना यानागु खः व अनुसारं ज्या यात धाःसा दुःख बांलाक क्षय जुइगु जूसा जि छंत उत्तरीय मनुष्य धर्मं ऋद्धि प्रातिहार्यं छाप् कयने माल ? मोघपुरुष ! स्व, थ्व छंगु हे अपराध खः ।

भगवानं जित थ्व अग्र धका उपदेश याना बिमज्या

५. “भन्ते ! भगवानं जित थ्व अग्र (=लोक उत्पत्ति वंश कथा) धका उपदेश याना बिमज्या ।”

“सुनक्खत्त ! छु जि छंत गुबलें थथे धयागु दुला—‘सुनक्खत्त ! वा, जिगु धर्म स्वीकार या, जि छंत थ्व अग्र धका उपदेश याना बिजे’ ।”

“महु, भन्ते !”

“अथे जूसा छु छं जित थथे धयागु दुला—‘भन्ते ! जि भगवानयागु धर्म स्वीकार याये, भगवानं जित थ्व अग्र धका उपदेश याना बिज्याहुँ ।”

“महु, भन्ते !”

“सुनक्खत्त ! अये जूसा न जि छंत घयागु दु—‘सुनक्खत्त ! वा, जिगु धर्म स्वीकार या, जि छंत ध्वं अग्र धका उपदेश यांना बिये’ न छं जित थये धागु दु—‘भन्ते ! जि भगवानयागु धर्म स्वीकार याये, भगवानं जित ध्व अग्र धका उपदेश यांना बिज्याहुँ’ । मोघपुरुष ! अये जूसा छं सुयाम्ह जुया छुक्रियात तोता च्वना ? सुनक्खत्त ! छं छु मती तथा—ध्व अग्र धका उपदेश ब्यूसां मब्यूसां नं गुम्हसियागु निति जि धर्म देशना यांनागु खः व अनुसारं ज्या यात धाःसा दुःख बांलाक क्षय जुइला ?”

“भन्ते ! छपिसं ध्व अग्र धका उपदेश बिया बिज्यासां बिमज्यासां नं गुम्हसियागु निति छलपोलं धर्म देशना यांना बिज्यागु खः व अनुसारं ज्या यात धाःसा दुःख बांलाक क्षय जुइ ।”

“सुनक्खत्त ! गुबले जि ध्व अग्र धका उपदेश ब्यूसां मब्यूसां नं गुम्हसियागु निति जि धर्म देशना यांनागु खः व अनुसारं ज्या यात धाःसा दुःख बांलाक क्षय जुइगु जूसा जि छंत ध्व अग्र धका उपदेश बिये छाय् माल ? मोघपुरुष ! स्व, ध्व छंगु हे अपराध खः ।”

६. “सुनक्खत्त ! छं वज्जी गामय् अनेक प्रकारं जिगु प्रशंसा यागु खः; वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध, विद्याचरणं सम्पन्नम्ह, सुगत, लोकविद्, अनुत्तरम्ह सारथी, देव मनुष्यपिनि शास्ता खः । सुनक्खत्त ! छं वज्जी गामय् अनेक प्रकारं धर्मयागु प्रशंसा यागु खः—वसपोल भगवानयागु धर्म सु-आख्यात खः, सान्दृष्टिक खः, अ-कालिक खः, ‘वा, स्ववा’ धका क्यने ज्यूगु खः, औपनयिक खः, विज्ञपुरुषद्वारा प्रत्यक्षीकरणीय खः । सुनक्खत्त ! छं वज्जी गामय् अनेक प्रकारं संघयागु प्रशंसा यागु खः—वसपोल भगवानया श्रावकसंघ सु-प्रतिपन्न (बांलाक आचरण यांना बिज्यापि) खः, ऋतु प्रतिपन्न (तप्यंगु आचरण यांना बिज्यापि) खः, न्याय-प्रतिपन्न (न्यायोचित आचरण यांना बिज्यापि) खः, सामीचि-प्रतिपन्न (आदर-सत्कारया पात्र जुइ बहः जुइक आचरण यांना बिज्यापि) खः, मार्ग व फलया ल्याखं प्यज्वः अर्थात् छम्ह छम्ह ल्याखं च्याम्ह उत्तम पुद्गल दया च्वन । थुजापि भगवानया श्रावकसंघपि निमन्त्रणाया निति सःते बहःपि, श्रद्धा तथा पाहुना याये बहःपि, (निर्वाण तकया आशां) दान (दक्षिणा) बिये बहःपि, क्षिपति पति जज्वलपा बिन्ति याये बहःपि खः । हानं लोकया निति (पुण्यरूपी पुसा पिइगु) अनुत्तरगु पुण्यक्षेत्र खः ।’ सुनक्खत्त ! थुकथं अनेक प्रकारं (छं) वज्जी गामय् संघयागु प्रशंसा यागु खः । सुनक्खत्त ! छंत घया च्वना—‘सुनक्खत्त ! मनूतय्सं छंत आरोप लगे याइ—सुनक्खत्त लिच्छविपुत्र श्रमण गीतमयागु शासनय् ब्रह्मचर्यं पालन यायेगुली असमर्थ जुल । उकिं व असमर्थ जुया शिक्षायात तोता गृहस्थी जूवन ।’ सुनक्खत्त ! थुकथं मनूतय्सं छंत हे आरोप लगे याइ ।”

“भागव ! जि थये घया नं सुनक्खत्त लिच्छविपुत्र नरकय् वने भाःम्ह नरकय् वनिम्हथे थुगु धर्मबिनययात तोता वन ।”

२. सुनक्खत्तं कोरखत्तिययात प्रशंसा यागु

७. “भागव ! छगु समयय् जि बुलू देशय् उत्तरका घयागु थुलुपिनिगु निगमय् विहार यांना च्वनागु खः । भागव ! जि पूर्वाह्ण समयय् पात्र-चीवर धारण यांना सुनक्खत्त लिच्छविपुत्र व्वना उत्तरकाय् भिक्षाटनया निति वना । उगु समयय् अचेल कोरखत्तिय (कोरखत्तिय) कुक्कुर-व्रतिक (खिचाथे नयेगु, त्वनेगु, जुइगु यांना) निपां त्वानलं चुया निपा र्हातं चुया बैय् वांछवयातगु अन्न म्हुतु नया न्हाया च्वंगु खः ।

“भार्गव ! सुनक्खत्त लिच्छविपुत्रं उम्ह कुक्कुर-व्रतिक अचेल कोरखत्तिय निपा त्वानलं चुया निपा ल्हातं चुया वंय् वांछवयातगु अन्न म्हुतुं नया न्हाया च्वंगु खन । खना वयागु मनय् थथे जुल—‘युम्ह तःघंम्ह अर्हत् श्रमण खः, गुम्हं निपां त्वानलं चुया ल्हातं चुया म्हुतुं नया न्हाया च्वन’ ।”

“भार्गव ! अनंलि जि सुनक्खत्त लिच्छविपुत्रयागु चित्तयात्त चित्तं सिइका थथे धया—‘मोघपुरुष ! छं नं थःत शाक्यपुत्रीय श्रमण खः धका मती तयाला ?”

“भन्ते ! भगवानं थथे छाया धया बिज्याना—‘मोघपुरुष ! छं नं थःत शाक्यपुत्रीय श्रमण खः धका मती तयाला ?”

“सुनक्खत्त ! युम्ह कुक्कुर-व्रतिक कोरखत्तिययात्त म्हुतुं नया न्हाया च्वंगु खना छंगु मनय् छु थथे जूगु मखुला—युम्ह तःघंम्ह अर्हत् श्रमण खः, गुम्हं निपां त्वानलं चुया ल्हातं चुया म्हुतुं नया न्हाया च्वन ?”

“खः, भन्ते ! भगवानं मेपिनि अर्हत् जूगुली छाया नुगः मुइका बिज्याना ?”

“मोघपुरुष ! जि व अर्हत् जूगुली नुगः मुइकागु महु । परन्तु गुगु छंगु ध्व मभिगु दृष्टि उत्पन्न जूगु खः, उकियात्त तोति; गुकि याना छंगु भविष्य दीर्घकाल तकया निति अहित व दुःखया निति मजुइमा । सुनक्खत्त ! गुम्ह अचेल कोरखत्तिययात्त—युम्ह ... अर्हत् श्रमण खः ... धका भापिया च्वन व थनि न्हेन्हुया दिनय् अलसक रोगं कया सिना कालकज्जिका धयाम्ह असुर जुया दकले कोह्वांगु असुरयोनी उत्पन्न जुइ । सिइ धुंका मनूतय्सं वयात्त वीरणत्थम्बक धयागु श्मशानय् वांछवये यंकी । यदि छं न्हांसा, सुनक्खत्त ! अचेल कोरखत्तिययाथाय् वना न्यं—‘आवुसो अचेल कोरखत्तिय ! छं थःगु गति स्यूला ?’ सुनक्खत्त ! वं थुगु खँ ... कनी—‘आवुसो सुनक्खत्त ! जि थःगु गति स्यू । कालकज्जिका धयागु दकले कोह्वांगु असुर कायय् उत्पन्न जुइ ।’

“भार्गव ! अनंलि सुनक्खत्त लिच्छविपुत्र गन अचेल कोरखत्तिय दु अन वन । वना अचेल कोरखत्तिययात्त थथे घाल—‘आवुसो कोरखत्तिय ! छ थनि न्हेन्हुया दिनय् अलसक रोगं कया सिना कालकज्जिका धयाम्ह असुर जुया दकले कोह्वांगु असुरयोनी उत्पन्न जुइ । सिइ धुंका मनूतय्सं छंत वीरणत्थम्बक धयागु श्मशानय् वांछवये यंकी । आवुसो कोरखत्तिय ! उकि छं माछि माछि जक न, माछि माछि भति भति जक लः त्वं, गुकि याना श्रमण गीतमं धागु खँ असत्य (मिध्या) जुइ ।”

८. “भार्गव ! अनंलि सुनक्खत्त लिच्छविपुत्रं तथागतयात्त अविश्वास याना छन्हु निन्हु यायां हेःहु ल्याः छात । भार्गव ! अनलि न्हेन्हु दुखुन्हु अचेल कोरखत्तिय अलसक रोगं सित । सिना कालकज्जिका धयाम्ह असुर जुया दकले कोह्वांगु असुरयोनी उत्पन्न जुल । मनूतय्सं वयात्त वीरणत्थम्बक धयागु श्मशानय् वांछवये यंकल ।”

९. “भार्गव ! अनंलि सुनक्खत्त लिच्छविपुत्रं ताल—अचेल कोरखत्तिय अलसक रोगं सिना वीरणत्थम्बक धयागु श्मशानय् वांछवत्त । भार्गव ! अनंलि गन श्मशायय् अचेल कोरखत्तिय (या लाश) दु अन वन । वना अचेल कोरखत्तिययात्त स्वको तक ल्हाति पाता पातां दाया—‘आवुसो कोरखत्तिय ! छं थःगु गति स्यूला ?’ धका न्यन । भार्गव ! अनंलि अचेल कोरखत्तिय जनफातय् थाथा याना दना वल—‘आवुसो सुनक्खत्त ! जि थःगु गति स्यू । कालकज्जिका धयाम्ह असुर जुया दकले कोह्वांगु असुरयोनी उत्पन्न जुया’ थुलि धया अनसत्तुं गोतुवन ।”

१०. “भार्गव ! अनंलि सुनक्खत्त लिच्छविपुत्र गन जि दु अन वल । वया जित अभिवादन यांना छेले लिक्क फेतुत । छेले लिक्क फेतुना च्वंम्ह सुनक्खत्त लिच्छविपुत्रयात जि थये धया—‘सुनक्खत्त ! छं छु मती तया—गथे जि अचेल कोरखत्तिययागु बारे धयागु खः व अथे हे जुल कि मेकत्तं (फरक) जुल ?

“भन्ते ! भगवानं अचेल कोरखत्तिययागु बारे आज्ञा जुया बिज्याथे हे जुल, मेकत्तं (फरक) मजू ।”

“सुनक्खत्त ! अथे जूसा छं छु मती तया—छु थये जुइवं थ्व उत्तरीय मनुष्य धर्म ऋद्धि प्रातिहार्य जुल लाकि मजू ?”

“भन्ते ! निश्चय नं थये जुइवं थ्व उत्तरीय मनुष्य धर्म ऋद्धि प्रातिहार्य जुल, मखुगु (मक्यंगु) मखु ।”

“मोघपुरुष ! थुकथं जि उत्तरीय मनुष्य धर्म ऋद्धि प्रातिहार्य क्यना नं छं गथे धाये फुगु—‘भन्ते ! निश्चय नं थये जुइवं थ्व उत्तरीय मनुष्य धर्म ऋद्धि प्रातिहार्य जुल, मखुगु मखु । मोघपुरुष ! थ्व छंगु हे अपराध खः ।

“भार्गव ! जि थये धाःसा नं सुनक्खत्त लिच्छविपुत्र नरकय् वने माःम्ह नरकय् वनिम्हथे थुगु धर्मविनय तोता वन ।”

३. सुनक्खत्त कलारमट्टक खना लय्तागु

११. “भार्गव ! छगू समयय् जि वैशालीया लिक्क महावनयागु कूटागारशालय् विहार यांना च्वनागु खः । उगु समयय् अचेल कलारमट्टक वज्जीपिनि गामय् वैशाली आपालं लाभ व आपालं यश प्राप्त यांना च्वना च्वन । व न्हेगू व्रत ग्रहण यांना तगु जुया च्वन—(१) जीवनभर अचेलक जुया (नांगां) च्वने, वस्त्र धारण याये मखु, (२) जीवनभर ब्रह्मचारी जुये, मैथुन-धर्म सेवन याये मखु, (३) जीवनभर लाः नये, अय्ला त्वना च्वने, जा क्ये नये मखु, (४) वैशाली पूर्वपाखेयागु उदयन धयागु चैत्ययां उखे पुला वने मखु, (५) वैशाली दक्षिणपाखेयागु गोतमक धयागु चैत्ययां उखे पुला वने मखु, (६) वैशाली पश्चिमपाखेयागु सत्तम्ब धयागु चैत्ययां उखे पुला वने मखु व (७) वैशाली उत्तरपाखेयागु बहुपुत्र धयागु चैत्ययां उखे पुला वने मखु । वयात थुपि न्हेगू व्रतयागु ख्या कारणं वज्जीपिनि गामय् तःधंगु लाभ व यश प्राप्त जूगु जुल ।

१२. “भार्गव ! अनंलि सुनक्खत्त लिच्छविपुत्र गन अचेल कलारमट्टक दु अन वन । वना वं अचेल कलारमट्टकयाके छुं प्रश्न न्यन । छुं प्रश्न न्यनेवं अचेल कलारमट्टकं उत्तर बिइ मफुत । उत्तर बिइ मफुसेलि वं तें पिकाल, द्वेष व असन्तोष प्रकट यात । भार्गव ! अनंलि सुनक्खत्त लिच्छविपुत्रया मनय् थये जुल—‘थपाय्सकं तःधंम्ह अहंत् श्रमणयात जि नुगलय् स्याका, थुकि यांना जित दीर्घकाल तकया निति अहित व दुःख मजुइमा ।’

१३. “भार्गव ! अनंलि सुनक्खत्त लिच्छविपुत्र गन जि दु अन वल । वया जित अभिवादन यांना छेले लिक्क फेतुत । छेले लिक्क फेतुना च्वंम्ह सुनक्खत्त लिच्छविपुत्रयात जि थये धया—‘मोघपुरुष ! छु छं नं थःत शाक्यपुत्रीय श्रमण सम्मे जुया च्वनाला ?’ ‘भन्ते ! भगवानं थये छाया धया बिज्याना—‘मोघपुरुष ! छं नं थःत शाक्यपुत्रीय श्रमण खः धका मती तयाला ?’

“सुनक्खत्त ! छु छं अचेल कलारमट्टकयाथाय् वना प्रश्न न्यं वनागु मखुला—‘... थपाय्सकं तःधंम्ह अहंत् श्रमणयात जि नुगलय् स्याका, थुकि यांना जित दीर्घकाल तकया निति अहित व दुःख मजुइमा ।’

“खः, भन्ते ! भगवानं मेपिनि अहंत् जूगुली छाया नुगः मुइका बिज्याना ?”

“मोघपुरुष ! जि व अहंत् जूगुली नुगः मुइकागु मदु । परन्तु गुगु छंगु ध्व मभिगु दृष्टि उत्पन्न जूगु खः, उकियात तोति; गुकि याना छंगु भविष्य दीर्घकाल तकया निति अहित व दुःखया निति मजुइमा । सुनक्खत्त ! छं छु मती तथा—गुम्ह अचेल कलारमट्टकयात थुम्ह ... अहंत् श्रमण खः ... धका भापिया च्वन वं याकनं हे वसत्तं पुना मिसा नापं जुया जा क्ये नया वैशालीया सकभनं चैत्यं पुला वना थःगु सकतां यश मदयेका सिना वनी ।”

१४. “भार्गव ! अनंलि छुं दिन लिपा अचेल कलारमट्टक वसत्तं पुना मिसा नापं जुया जा क्ये तथा वैशालीया सकभनं चैत्यं पुला वना थःगु सकतां यश मदयेका सिना वन । भार्गव ! अनंलि सुनक्खत्त लिच्छविपुत्र गन जि दु अन वल । वया छखे लिक्क फेतुत । छखे लिक्क फेतुता च्वंम्ह सुनक्खत्त लिच्छविपुत्रयात जि थये धया—‘सुनक्खत्त ! छं छु मती तथा—गथे जि अचेल कलारमट्टकया बारे धयागु खः व अथे हे जुल लाकि मजू ?”

“भन्ते ! भगवानं आज्ञा जुया विज्जार्थे हे वयागु अजागु फल (विपाक) जुल, मेकथं मजू ।”

“सुनक्खत्त ! छं छु मती तथा—छु थये जुइवं ध्व उत्तरीय मनुष्य धर्म ऋद्धि प्रातिहार्यं जुल लाकि मजू ?”

“भन्ते ! निश्चय नं थये जुइवं ध्व उत्तरीय मनुष्य धर्म ऋद्धि प्रातिहार्यं जुल, मखुगु मखु ।”

“मोघपुरुष ! थुकथं जि उत्तरीय मनुष्य धर्म ऋद्धि प्रातिहार्यं क्यना नं छं गथे धाये फुगु—‘भन्ते ! निश्चय नं थये जुइवं ध्व उत्तरीय मनुष्य धर्म ऋद्धि प्रातिहार्यं जुल, मखुगु मखु । मोघपुरुष ! ध्व छंगु हे अपराध खः ।

“भार्गव ! जि थये धाःसा नं सुनक्खत्त लिच्छविपुत्र नरकय् वने माःम्ह नरकय् वनिम्हथे थुगु धर्मविनय तोता वन ।”

४. अचेल पाथिकपुत्र

१५. “भार्गव ! छगू समयय् जि अन हे वैशालीया महावनयागु कूटागारशालाय् विहार याना च्वनागु खः । उगु समयय् अचेल पाथिकपुत्र नं तःधंगु लाभ व यश प्राप्त याना वैशालीयापि वज्जीपिनिगु गामय् च्वना च्वन । वं वैशाली सभाया विचय् थये धया जुल—‘श्रमण गौतम ज्ञानवादी खः जि नं ज्ञानवादी खः । ज्ञानवादी ज्ञानवादी नाप उत्तरीय मनुष्य धर्म ऋद्धि प्रातिहार्यं क्यनेमाः । यदि श्रमण गौतम बच्छि लें तक वसा जि नं बच्छि लें वने । अन जिपि निम्हं मिले जुया उत्तरीय मनुष्य धर्म ऋद्धि प्रातिहार्यं क्यने । यदि श्रमण गौतमं छगू उत्तरीय मनुष्य धर्म ऋद्धि प्रातिहार्यं क्यंसा जि निगू क्यने । यदि श्रमण गौतमं निगू ... क्यंसा जि प्यंगू क्यने । यदि श्रमण गौतमं प्यंगू ... क्यंसा जि च्यागू क्यने । थुकथं श्रमण गौतमं गुलि उत्तरीय मनुष्य धर्म ऋद्धि प्रातिहार्यं क्यनी जि उकिया नितुगं क्यना बिथे ।”

१६. “भार्गव ! अनंलि सुनक्खत्त लिच्छविपुत्र गन जि दु अन वल । वया जित अभिवादन याना छखे लिक्क फेतुत । छखे लिक्क फेतुता च्वंम्ह वं जित थये धाल—‘भन्ते ! अचेल पाथिकपुत्रं नं तःधंगु लाभ व यश प्राप्त याना वैशालीयापि वज्जीपिनिगु गामय् च्वना च्वन । वं वैशाली सभाया विचय् थये धया जुल—‘श्रमण गौतम ज्ञानवादी खः जि नं ज्ञानवादी खः । ज्ञानवादी ज्ञानवादी नाप उत्तरीय मनुष्य धर्म ऋद्धि प्रातिहार्यं क्यनेमाः । यदि श्रमण गौतम बच्छि लें तक वसा जि नं बच्छि लें वने । अन जिपि निम्हं मिले जुया उत्तरीय मनुष्य धर्म ऋद्धि प्रातिहार्यं क्यने । यदि श्रमण गौतमं छगू उत्तरीय मनुष्य धर्म ऋद्धि प्रातिहार्यं क्यंसा जि निगू

कयने । यदि श्रमण गौतमं निगू ... कयंसा जि प्यंगू कयने । यदि श्रमण गौतमं प्यंगू ... कयंसा जि च्यागू कयने । थुकथं श्रमण गौतमं गुलि उत्तरीय मनुष्य धर्म ऋद्धिं प्रातिहार्यं कयनी जि उकिया निदुगं कयना बिये ।’

“भार्गव ! थये धायेवं जि सुनक्खत्त लिच्छविपुत्रयात् थये धया—‘सुनक्खत्त ! अचेल पाथिकपुत्रं थये धायेगु अनुचित खः, यदि वं थुगु खं मतोत्तसे थुगु चित्तात् मतोत्तसे, थुगु दृष्टियात् मतोत्तसे अचेल पाथिकपुत्र जिगु न्होने वये फइ मखु । वयागु मनय् थये जुइमा—‘यदि जि थुगु खं मतोत्तसे ... थुगु दृष्टियात् मतोत्तसे जि श्रमण गौतमया लिक्क वन धाःसा जिगु छद्यो नं तःज्याना वनी ।’

१७. “भन्ते ! भगवान् म्वाःल थ्व वचन, सुगत ! म्वाःल थ्व वचन ।’

‘सुनक्खत्त ! छं जित थये छाया धया—‘भन्ते ! भगवान् म्वाःल थ्व वचन, सुगत ! म्वाःल थ्व वचन ।’

‘भन्ते ! भगवानं निश्चित रूपं आत्ता जुया बिज्यात्—अचेल पाथिकपुत्रं थये धायेगु अनुचित खः ... पे० ... वयागु छद्यो नं तःज्याना वनी । यदि अचेल पाथिकपुत्र भेष बदले याना भगवानया न्होने वल धाःसा थुगु भगवानया वचन असत्य जुइ ।

१८. ‘सुनक्खत्त ! तयागतं छु थुजागु जुइ मखुगु वचन (=निता भाय्या खं=वाचा द्वयगामिनी) आत्ता जुइला ?’

‘भन्ते ! छु भगवानं अचेल पाथिकपुत्रयागु चित्तात् थःगु चित्तं सिइकागुला—अचेल पाथिकपुत्र थये धायेगु अनुचित खः—यदि जि थुगु खं मतोत्तसे ... थुगु दृष्टियात् मतोत्तसे जि श्रमण गौतमया लिक्क वन धाःसा जिगु (वयागु) छद्यो नं तःज्याना वनी अथवा सुं देवता वया भगवानयात् थये धावगुला—भन्ते ! थ्व अचेल पाथिकपुत्रं थये धायेगु अनुचित खः । वं थुगु खं मतोत्तसे ... थुगु दृष्टियात् मतोत्तसे व श्रमण गौतमया लिक्क वन धाःसा वयागु छद्यो नं तःज्याना वनी ।

१९. “सुनक्खत्त ! जि थःगु चित्तं वयागु चित्तं सिइकागु दु—अचेल पाथिकपुत्रं थये धायेगु अनुचित खः ... पे० ... हानं देवतापिसं नं जित थये धावगु दु—भन्ते ! थ्व अचेल पाथिकपुत्रं थये धायेगु अनुचित खः । वं थुगु खं मतोत्तसे ... थुगु दृष्टियात् मतोत्तसे व श्रमण गौतमया लिक्क वन धाःसा वयागु छद्यो नं तःज्याना वनी । अजित धयाम्ह लिच्छविपुत्र सेनापति नकतिनि सिना त्रयस्त्रिंश लोकय् उत्पन्न जूम्ह खः वं नं जिथाय् वया धावल—‘भन्ते ! अचेल पाथिकपुत्र निर्लज्जी व छुट्टाम्ह खः । अचेल पाथिकपुत्रं थये धायेगु अनुचित खः—भन्ते ! व अचेल पाथिकपुत्रं वज्जीपिनिगु गामय् जित थये धाल—लिच्छवि सेनापति अजित महानरकय् उत्पन्न जुल परन्तु भन्ते ! जि महानरकय् उत्पन्न जुयाम्ह मखु, त्रयस्त्रिंश कायय् उत्पन्न जुया । भन्ते ! थ्व अचेल पाथिकपुत्र निर्लज्जी व छुट्टाम्ह खः । भन्ते ! थ्व अचेल पाथिकपुत्रं थये धायेगु अनुचित खः । वं थुगु खं मतोत्तसे ... थुगु दृष्टियात् मतोत्तसे भगवानया न्होने वन धाःसा वयागु छद्यो नं तःज्याना वनी ।’ सुनक्खत्त ! जि वैशाली भिक्षाटनं लिहां वया भोजन सिधय्का न्हिनेया विहारया निति गन अचेल पाथिकपुत्रयागु आराम दु अन वने । सुनक्खत्त ! छं छु याये न्हां या ।

५. पाथिकपुत्रयागु आरामय् परिषदपिं मूंगु

२०. “भार्गव ! अनंलि पूर्वाण्ह समयय् पात्र-चीवर धारण याना भिक्षाटनं लिहां वया भोजन सिधय्का न्हिनेया विहारया निति गन अचेल पाथिकपुत्रया आराम दु, अन वना । भार्गव ! अनंलि सुनक्खत्त लिच्छविपुत्र ग्याग्गं वैशाली दुहां वना गन नां दं पिं लिच्छविपिं दु अन वन । वना नां दं पिं लिच्छविपिं थये धाल—‘थुम्ह

भगवान् वैशाली भिक्षाटनं लिपा विहारया निति गन अचेल पाथिकपुत्रयागु आराम दु अन बिज्याना च्वंगु दु । आयुष्मानपि ! कासँ, कासँ !—तःधम्मं श्रमणं उत्तरीय मनुष्य धर्मं ऋद्धिं प्रातिहार्यं कयना बिज्याइ ।’ भागँव ! अनंलि उप्पि नां दंपि लिच्छविपि तथे जुल—वसपोल भगवानं उत्तरीय मनुष्य धर्मं ऋद्धिं प्रातिहार्यं कयना बिज्याइ । ‘ज्यू ! जिपि वये ।’ हानं व गन ततःधंपि (नां दंपि) ब्राह्मण महाशालपि, धनी गृहपतिपि, नाना प्रकारयापि तीर्थंकरपि, श्रमण ब्राह्मणपि दु अन वन । वना ... यथे धाल—थुम्ह भगवान् वैशाली भिक्षाटनं लिपा न्हिनेया विहारया निति गन अचेल पाथिकपुत्रयागु आराम दु अन बिज्याना च्वंगु दु । आयुष्मानपि ! कासँ, कासँ !—तःधम्मं श्रमणं उत्तरीय मनुष्य धर्मं ऋद्धिं प्रातिहार्यं कयना बिज्याइ ।’ भागँव ! अनंलि उप्पि ततःधंपि ब्राह्मण महाशालपि, धनी गृहपतिपि, नाना प्रकारयापि तीर्थंकरपि, श्रमण ब्राह्मणपि तथे जुल—वसपोल भगवानं उत्तरीय मनुष्य धर्मं ऋद्धिं प्रातिहार्यं कयना बिज्याइ । ‘ज्यू ! जिपि वये ।’

“भागँव ! अनंलि ततःधंपि नां दंपि लिच्छविपि, ततःधंपि ब्राह्मण महाशालपि, धनी गृहपतिपि, नाना प्रकारयापि तीर्थंकरपि, श्रमण ब्राह्मणपि गन अचेल पाथिकपुत्रयागु आराम दु अन वन । भागँव ! उगु परिषद् सलंसः, इलंद मुना च्वंगु महापरिषद् जुल ।

२१. “भागँव ! अनंलि अचेल पाथिकपुत्रं ताल—ततःधंपि नां दंपि लिच्छविपि, ततःधंपि ब्राह्मण महाशालपि, धनी गृहपतिपि, नाना प्रकारयापि तीर्थंकरपि, श्रमण ब्राह्मणपि गन जिगु आराम दु अन वया च्वना च्वंगु दु । श्रमण गौतम नं जिगु आरामय् न्हिनेया विहारया निति बिज्याना च्वने धुंकूगु दु । ध्व खँ न्याना वयात भयभीत व रोमान् च जुल । भागँव ! अनंलि अचेल पाथिकपुत्र भयभीत जुल, संविग्न जुल, लोमहर्षित जुया गन तिन्दुकखाणु परिव्राजकाराम दु, अन वना च्ववन ।

“भागँव ! उगु परिषदं यथे ताल—अचेल पाथिकपुत्र भयभीत जुल, संविग्न जुल, लोमहर्षित जुया गन तिन्दुकखाणु परिव्राजकाराम दु अन वना च्ववन । भागँव ! अनंलि उगु परिषदं सुं छम्ह मनूयात यथे धाल—हे पुरुष ! छ तिन्दुकखाणु परिव्राजकारामय् वना अचेल पाथिकपुत्रयात यथे धा—‘आवुसो पाथिकपुत्र ! बिज्याहुँ, ततःधंपि नां दंपि लिच्छविपि, ततःधंपि ब्राह्मण महाशालपि, धनी गृहपतिपि, नाना प्रकारयापि तीर्थंकरपि, श्रमण ब्राह्मणपि वया च्वने धुंकल; हानं श्रमण गौतम नं आयुष्मानयागु आरामय् न्हिनेया विहारया निति बिज्याना च्वंगु दु । आवुसो पाथिकपुत्र ! छपिसं वैशाली परिषदया बिचय् यथे धया बिज्याःगु दु—श्रमण गौतम ज्ञानवादी छः जि नं ज्ञानवादी छः । ज्ञानवादी ज्ञानवादी नाप उत्तरीय मनुष्य धर्मं ऋद्धिं प्रातिहार्यं कयनेभाः । यदि श्रमण गौतम बच्छि लँ तक वसा जि नं बच्छि लँ वने । अन जिपि निम्ह मिले जुया उत्तरीय मनुष्य धर्मं ऋद्धिं प्रातिहार्यं कयने । यदि श्रमण गौतमं छगू उत्तरीय मनुष्य धर्मं ऋद्धिं प्रातिहार्यं कयसा जि निगू कयने । यदि श्रमण गौतमं निगू ... कयसा जि प्यंगू कयने । यदि श्रमण गौतमं प्यंगू ... कयसा जि च्यागू कयने । थुकथं श्रमण गौतमं गुलि उत्तरीय मनुष्य धर्मं ऋद्धिं प्रातिहार्यं कयनी जि उकिया निदुगं कयना बिये । आवुसो पाथिकपुत्र ! बच्छि लँ जक बिज्याहुँ । श्रमण गौतम न्हापालाक हे आयुष्मानयागु आरामय् बिज्याना न्हिनेया विहारया निति बिज्याना च्वन (धका धा धका उम्ह मनूयात ज्या वाना छवत ।)

२२. ‘ज्यू, हवस्’ धया उम्ह मनुखं उगु परिषदयात लिसः बिप्पा गन तिन्दुकखाणु परिव्राजकाराम दु गन अचेल पाथिकपुत्र दु अन उम्ह मनू वन । वना अचेल पाथिकपुत्रयात यथे धाल—‘आवुसो पाथिकपुत्र ! बिज्याहुँ, ततःधंपि नां दंपि लिच्छविपि, ततःधंपि ब्राह्मण महाशालपि, धनी गृहपतिपि, नाना प्रकारयापि तीर्थंकरपि, श्रमण ब्राह्मणपि वया च्वने धुंकल; हानं श्रमण गौतम नं आयुष्मानयागु आरामय् न्हिनेया विहारया निति बिज्याना च्वने धुंकल । आवुसो पाथिकपुत्र ! छपिसं वैशाली परिषदया बिचय् यथे धया बिज्याःगु दु—श्रमण

गौतम ज्ञानवादी खः जि नं ज्ञानवादी खः । ज्ञानवादीं ज्ञानवादी नाप उत्तरीय मनुष्य धर्मं ऋद्धिं प्रातिहायं
क्यनेमाः ... पे० ... जि निदुगं क्यना बिये । आवुसो पाथिकपुत्र ! बच्छि लं जक बिज्याहुं । श्रमण गौतम
न्हापालाक हे आयुष्मानयागु आरामय् बिज्याना न्हिनेया विहारया निति बिज्याना च्वने धुकल ।

६. बूम्ह पाथिकपुत्र

“भार्गव ! थथे धायेवं अचेल पाथिकपुत्रं—‘आवुसो ! वये त्यल; आवुसो ! वये त्यल’ धाधां अनंतुं
फेतुना च्वन । आसनं दने तक नं फुगु मखु । भार्गव ! अनंलि उम्ह मनुखं अचेल पाथिकपुत्रयात थथे धाल—आवुसो
पाथिकपुत्र ! छपित छु जुल ? छु छपिनिगु प्यं क्वपुइ हे प्यपुन लाकि क्वपु हे छपिनिगु प्यने प्यपुन ? आवुसो !
वये त्यल; आवुसो ! वये त्यल धाधां सने मफु, आसनं दना नं वये मफु ।’

२३. “भार्गव ! थथे धायेवं उम्ह मनुखं सिद्धकल—थुम्ह अचेल पाथिकपुत्र बूम्ह हे जुल—आवुसो !
वये त्यल; आवुसो ! वये त्यल धाधां अनसंतुं प्यपुं क फयतुना च्वन । आसनं दना नं वये मफुत । अनंलि
परिषदय् वया उम्ह मनुखं थथे धाल—‘भो ! अचेल पाथिकपुत्र बूम्ह हे जुल । आवुसो ! वये त्यल; आवुसो !
वये त्यल धाधां अनसंतुं फयेतुना च्वन । आसनं दना तक नं वये मफु ।’ भार्गव ! वं थथे धायेव जि परिषदय्
थथे धया—‘आवुसो ! अचेल पाथिकपुत्रं थथे धायेगु अनुचित खः; यदि वं थुगु खं मतोतूसे थुगु चित्तयात मतोतूसे,
थुगु दृष्टियात मतोतूसे अचेल पाथिकपुत्र जिगु न्होने वल धाःसा वयागु छयों नं तःज्याना वनी ।

प्रथम भाणवार क्वचाल ।

लिच्छवि अमात्यं सःत वंगु

२४. “भार्गव ! अनंलि सुं छम्ह लिच्छवि अमात्यं (मन्त्री) आसनं दना परिषदयात थथे धाल—भो !
अथे जूसा छलपोलपि पलख प्रतीक्षा याना बिज्याहुं । शायद जि वना बि अचेल पाथिकपुत्रयात थुगु परिषदय्
व्वना ह्ये फइला ।’

“भार्गव ! अनंलि उम्ह लिच्छवि मन्त्री गन तित्तुदुक्खाणु परिव्राजकाराम दु गन अचेल पाथिकपुत्र दु
अन वन । वना अचेल पाथिकपुत्रयात थथे धाल—‘आवुसो पाथिकपुत्र ! बिज्याहुं, छपि बिज्यात धाःसा तःसकं
बोलाइ । ततःधपि नां दपि लिच्छविपि, ततःधपि ब्राह्मण महाशालपि, धनी गृहपतिपि, नाना प्रकारयापि
तीर्थंकरपि, श्रमण ब्राह्मणपि वया च्वने धुकल; हानं श्रमण गौतम नं आयुष्मानयागु आरामय् न्हिनेया विहारया
निति बिज्याना च्वने धुकल । आवुसो पाथिकपुत्र ! छपिसं वैशाली परिषदया बिचय् थथे धया बिज्यागु दु—
श्रमण गौतम ज्ञानवादी खः जि नं ज्ञानवादी खः । ज्ञानवादीं ज्ञानवादी नाप उत्तरीय मनुष्य धर्मं ऋद्धिं प्रातिहायं
क्यनेमाः ... पे० ... जि निदुगं क्यना बिये । आवुसो पाथिकपुत्र ! बच्छि लं जक बिज्याहुं । श्रमण गौतम
न्हापालाक हे आयुष्मानयागु आरामय् बिज्याना च्वने धुकल । आवुसो पाथिकपुत्र ! श्रमण गौतम परिषदय् थथे
धया बिज्यागु दु—‘आवुसो ! अचेल पाथिकपुत्रं थथे धायेगु अनुचित खः ... जिगु न्होने वल धाःसा वयागु छयों
नं तःज्याना वनी ।’ आवुसो पाथिकपुत्र ! बिज्याहुं । छपिनिगु आगमनं हे छपिनिगु जय जुइ तथा श्रमण
गौतमयागु पराजय जुइ ।

“भार्गव ! थये धायेवं अचेल पाथिकपुत्रं—‘आवुसो ! वये त्यल; आवुसो ! वये त्यल’ धाधां अनसं फेतुना च्वन । आसनं दने तक नं फुगु मखु । भार्गव ! अनंलि उम्ह मन्त्रीं अचेल पाथिकपुत्रयात थये धाल—आवुसो पाथिकपुत्र ! छपित छु जुल ? छु छपिनिगु प्ये क्वपुइ हे प्यपुन लाकि क्वपु हे छपिनिगु प्यने प्यपुन ? आवुसो ! वये त्यल; आवुसो ! वये त्यल धाधां सने मफु, आसनं दना नं वये मफु ।

२५. “भार्गव ! थये धायेवं उम्ह मन्त्रीं सिइकल—थुम्ह अचेल पाथिकपुत्र बूम्ह हे जुल— ... अनंलि परिषदय् वया उम्ह मन्त्रीं थये धाल—‘भो ! अचेल पाथिकपुत्र बूम्ह हे जुल । आवुसो ! वये त्यल; आवुसो ! वये त्यल धाधां अनसंतुं फेतुना च्वन । आसनं दना तक नं वये मफु ।’ भार्गव ! वं थये धायेवं जि परिषदय् थये धया—‘आवुसो ! अचेल पाथिकपुत्रं थये धायेगु अनुचित खः; यदि वं थुगु खँ मतोतूसे ... थुगु दृष्टियात मतोतूसे अचेल पाथिकपुत्र जिगु न्होने वल धाःसा वयागु छचों नं तःज्याना वनी । यदि छलपोल आयुष्मान् लिच्छविपिनि मनय् थये जुइ फु—जिमिसं अचेल पाथिकपुत्रयात छिपतं चिना द्रंतयसं सायेका हये धका धाःसा नं बरू छिप हे चबुना वनी अथवा पाथिकपुत्र हे बाम्ह दला वनी । अचेल पाथिकपुत्रं थये धायेगु अनुचित खः; यदि वं थुगु खँ मतोतूसे ... थुगु दृष्टियात मतोतूसे अचेल पाथिकपुत्र जिगु न्होने वल धाःसा वयागु छचों नं तःज्याना वनी ।

जालियं ब्वना हयेत सःत वंगु

२६. “भार्गव ! अनंलि दारुपत्तिकया शिष्य जालियं आसनं दना परिषदयात थये धाल—‘भो ! अये जूसा छलपोलपि पलख प्रतीक्षा याना बिज्याहुँ । शायद जि वना जि अचेल पाथिकपुत्रयात थुगु परिषदय् ब्वना हये फइला ।’

“भार्गव ! अनंलि उम्ह जालिय गन तिन्दुकखाणु परिव्राजकाराम दु गन अचेल पाथिकपुत्र दु अन वन । वना अचेल पाथिकपुत्रयात थये धाल—‘आवुसो पाथिकपुत्र ! बिज्याहुँ, छपि बिज्यात धाःसा तःसकं बांलाइ । ततःधं पि नां दं पि लिच्छविपि, ततःधं पि ब्राह्मण महाशालपि, धनी गृहपतिपि, नाना प्रकारयापि तीर्थकरपि, श्रमण ब्राह्मणपि वया च्वने धुकल; हानं श्रमण गौतम नं आयुष्मानयागु आरामय् न्हिनेया विहारया निंति बिज्याना च्वने धुकल । आवुसो पाथिकपुत्र ! छपिसं वैशाली परिषदया बिचय् थये धया बिज्यागु दु—श्रमण गौतम ज्ञानवादी खः जि नं ज्ञानवादी खः । ज्ञानवादीं ज्ञानवादी नाप उत्तरीय मनुष्य धर्म ऋद्धि प्रातिहार्यं वयनेमाः ... पे० ... जि निदुगं वयना बिये । आवुसो पाथिकपुत्र ! बच्छि लें जक बिज्याहुँ । श्रमण गौतम न्हापालाक हे आयुष्मानयागु आरामय् बिज्याना च्वने धुकल । आवुसो पाथिकपुत्र ! श्रमण गौतमं परिषदय् थये धया बिज्यागु दु—‘आवुसो ! अचेल पाथिकपुत्रं थये धायेगु अनुचित खः ... जिगु न्होने वल धाःसा वयागु छचों नं तःज्याना वनी ।’ आवुसो पाथिकपुत्र ! बिज्याहुँ । छपिनिगु आगमनं हे छपिनिगु जय जुइ तथा श्रमण गौतमयागु पराजय जुइ ।

“भार्गव ! थये धायेवं अचेल पाथिकपुत्रं—‘आवुसो ! वये त्यल; आवुसो ! वये त्यल’ धाधां अनसं फेतुना च्वन । अनसं दने तक नं फुगु मखु । भार्गव ! अनंलि दारुपत्तिकया शिष्य जालिय अचेल पाथिकपुत्रयात थये धाल—आवुसो पाथिकपुत्र ! छपित छु जुल ? छु छपिनिगु प्ये क्वपुइ हे प्यपुन लाकि क्वपु हे छपिनिगु प्यने प्यपुन ? आवुसो ! वये त्यल; आवुसो ! वये त्यल धाधां सने मफु, आसनं दना नं वये मफु ।

२७. “भार्गव ! थथे धायेवं दारुपत्तिकया शिष्य जालियं सिद्धकल—थुम्ह अचेल पाथिकपुत्र बुम्ह हे जुल—आवुसो ! वये त्यल; आवुसो ! वये त्यल धाधां अनसंतुं प्यपुं क फयतुना च्वन । आसनं दनानं वये मफुत । अनंलि वयात थथे धाल—

बुढाम्ह ध्वंयागु उपमाय् पाथिकपुत्र

“आवुसो पाथिकपुत्र ! न्हापा न्हापा छक मृगराज सिंहया मनय् थथे जुल—जि गनं छगू वनया आश्रय कया च्वने । अन च्वना सन्ध्या इलय् थःगु वासं पिहाँ वये । वासं पिहाँ वया म्ह छक तिप्यंके । म्ह छक तिप्यंके धुनेवं प्यखेरं स्वये । प्यखेरं स्वये धुनेवं स्वको तक सिंहनाद याये । स्वको तक सिंहनाद यायेवं गोचर (शिकार) या निति वने । अन भिभिपि जनावरतय्त स्याना क्यातुगु क्यातुगु ला नया व हे वासय् लिहाँ वये । आवुसो ! अनंलि उम्ह मृगराज सिंह छगू वनय् वना च्वंवन । अन च्वना सन्ध्या इलय् थःगु वासं पिहाँ वल । वासं पिहाँ वया म्ह छक तिप्यंके ... भिभिपि जनावरतय्त स्याना क्यातुगु क्यातुगु लाः नया व हे वासय् वया च्वना च्वन ।

२८. “आवुसो पाथिकपुत्र ! उम्ह मृगराज सिंह वांछवया थकूगु चिपगु लाः नया छम्ह बुढाम्ह छवं लह्वना वल, बलवान् नं जुल । आवुसो पाथिकपुत्र ! अनंलि उम्ह बुढाम्ह ध्वंया मनय् थथे जुल—जि जक छु खः, मृगराज सिंह जक सु खः ? जि नं छाय् छगू जंगलया आश्रय कया मच्चने ? अन वास च्वना सन्ध्या इलय् वासं पिहाँ वये । वासं पिहाँ वया म्ह छम्हं तप्यंके । म्ह छम्हं तिप्यंके धुनेवं प्यखेरं स्वये । प्यखेरं स्वये धुंका स्वको तक सिंहनाद याये । स्वको तक सिंहनाद यायेवं गोचरया निति वने । अन भिभिपि जनावरतय्त (मिगसंघ) स्याना क्यातुगु क्यातुगु लाः नया व हे वासय् लिहाँ वये । आवुसो ! अनंलि उम्ह बुढाम्ह छवं छगू वनय् वना च्वंवन । अन च्वना सन्ध्या इलय् वासं पिहाँ वल । वासं पिहाँ वया म्ह तिप्यंके । म्ह छक तिप्यंके धुनेवं प्यखेरं स्वल । प्यखेरं स्वये धुंका स्वको तक सिंहनाद याये धका थःगु स्वभाव अनुसार ककंशगु छवं सः पिकया हाल । गन सिंहनाद ! गन तुच्छम्ह बुढाम्ह ध्वंया सः !

“आवुसो पाथिकपुत्र ! थुकथं सुगतयागु हे शिक्षा कया म्वाना च्वंम्ह वसपोलयागु हे त्यं दुगु चिप नया छपिसं वसपोल अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध तथागतलिसे प्रतिस्पर्धा गथे याये फइ ? गन तुच्छम्ह पाथिकपुत्र गन अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध तथागत ?

२९. “भार्गव ! दारुपत्तिकया शिष्य जालियं थुगु उपमां नं अचेल पाथिकपुत्रयात उगु आसनं संके मफुत । अनंलि थथे धाल—

‘थःत सिंह भापिया छवंनं सम्झे जुल—जि सिंहराज खः

अले थथे धाल—

ती हू धका हाल, गन तुच्छ छवं गन सिंहराज !’

“आवुसो पाथिकपुत्र ! थुकथं सुगतयागु हे शिक्षा कया म्वाना च्वंम्ह वसपोलयागु हे त्यं दुगु चिप नया छपिसं वसपोल अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध तथागतलिसे प्रतिस्पर्धा गथे याये फइ । गन तुच्छम्ह पाथिकपुत्र गन अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध तथागत ?

३०. “भार्गव ! अनंलि दारुपत्तिकया शिष्य जालियं थुगु उपमां नं अचेल पाथिकपुत्रयात उगु आसनं संके मफुत । अनंलि हानं थथे धाल—

‘चिपगु लः थलय् (दुने) थःत ल्ह्वम्ह खना,
थःगु स्वभावयात म्हुमसिइकल,
उबले वं थःत मृगराज सम्फे जुल,
वं उखतं हे ती हू धका एवं सः पिकाल,
गन तुच्छ ध्वंया सः गन सिहनाद !’

“आवुसो पाथिकपुत्र ! थुकथं सुगतयागु हे शिक्षा कया म्वाना च्वम्ह वसपोलयागु हे ल्यं दुगु चिप नया छपिसं वसपोल अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध तथागतलिसे प्रतिस्पर्धा गथे याये फइ ? गन तुच्छम्ह पाथिकपुत्र गन अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध तथागत ?

३१. “भार्गव ! अनंलि दारुपत्तिकया शिष्य जालियं थुगु उपमां नं पाथिकपुत्रयात उगु आसनं संके मफुत । अनंलि हानं थथे धाल—

‘भ्यातनालय् कावुलिचा, प्वाल्य् छुंचा, मसान्य् वांछ्वया तःगु सीम्ह नया,
बुढाम्ह एवं (सिंह व्यग्र आदि सुं महुगु) चिधंगु वा तःधंगु जंगलय् च्वना च्वन ।
ध्वनं सम्फे जुल—‘जि मृगराज खः धका’ ।’
उकथं हे वं ती हू सः पिकया हाला च्वन
गन तुच्छ ध्वंया सः गन सिहनाद !’

“आवुसो पाथिकपुत्र ! थुकथं सुगतयागु हे शिक्षा कया म्वाना च्वम्ह वसपोलयागु हे ल्यं दुगु चिप नया छपिसं वसपोल अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध तथागतलिसे प्रतिस्पर्धा गथे याये फइ । गन तुच्छम्ह पाथिकपुत्र गन अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध तथागत ?

३२. “भार्गव ! अनंलि दारुपत्तिकया शिष्य जालियं थुगु उपमां नं पाथिकपुत्रयात उगु आसनं संके मफुत । अनंलि परिषदय् वया थथे धाल—‘भो ! अचेल पाथिकपुत्र ब्रम्ह हे जुल । आवुसो ! वये त्यल; आवुसो ! वये त्यल धाधां अनसंतुं प्यपुं क फय्तुना च्वन । आसनं दना तक नं वये मफु ।

३३. “भार्गव ! थथे धायेवं जि परिषदय् थथे धया—आवुसो ! अचेल पाथिकपुत्र थथे धायेगु अनुचित खः; यदि वं थुगु खँ मतोतूसे थुगु चित्तयात मतोतूसे, थुगु दृष्टियात मतोतूसे अचेल पाथिकपुत्र जिगु न्होने बल धाःसा वयागु छथों नं तःज्याना वनी । यदि छलपोल आयुष्मान् लिच्छविपुत्रपिनि मनय् थथे जुइ फु—जिमिसं अचेल पाथिकपुत्रयात खिपतं चिना द्वंतय्सं सायेका हये धका धाःसा नं बरू खिप हे चवुना वनी अथवा पाथिकपुत्र हे बाम्ह दला वनी । अचेल पाथिकपुत्र थथे धायेगु अनुचित खः; यदि व थुगु खँ मतोतूसे ... थुगु दृष्टियात मतोतूसे अचेल पाथिकपुत्र जिगु न्होने बल धाःसा वयागु छथों नं तःज्याना वनी ।

७. भगवानं ऋद्धिं प्रातिहार्यं क्यना बिज्याःगु

३४. “भार्गव ! अनंलि जि उगु परिषदयात धार्मिक कथाद्वारा सन्दर्शित, सम्प्रतिष्ठित, समुत्तेजित व सम्प्रहृषित याना बिद्या । उगु परिषदयात धार्मिक कथाद्वारा सन्दर्शित ... सम्प्रहृषित याना (संसारयागु) महाबन्धनं विमुक्त याना बिद्या । ज्येष्णद्वल प्राणीपित भवसागर (महा-ओषं) उत्तीर्णं याना हानं तेजघातुयागु समाधी च्वना न्हेमा तालवृक्षया प्रमाण उचाई आकस्य च्वय् यहाँ वना हानं न्हेमा तालवृक्ष च्वय् तक ज्वाला पिकया प्रज्वलित याना कुं वयेका महावनया कूटागारशालाय् दे वना (बिज्यात) ।

३५. “भार्गव ! अनंलि सुनक्खत्त लिच्छविपुत्र गन जि दु अन वल । वया जित अभिवादन याना छेले लिक्क फेतुन । भार्गव ! अनंलि छेले लिक्क फेतुना च्वम्ह सुनक्खत्त लिच्छविपुत्रयात जि थये धया— ‘सुनक्खत्त ! छं छु मती तथा—गथे जि अचेल पाथिकपुत्रयागु बारे धयागु खः व उकिया फल अथे हे जुल लाकि मजू ?’

‘भन्ते ! भगवानं आज्ञा जुया बिज्यार्थे हे वयागु अजागु हे फल जुल, मेकथं (फरक) मजू ।’

‘सुनक्खत्त ! यदि अथे जूसा उत्तरीय मनुष्य धर्मं ऋद्धिं प्रातिहार्यं क्यंगु जुल लाकि मजू ?’

‘भन्ते ! निश्चय नं थये जुइवं थव उत्तरीय मनुष्य धर्मं ऋद्धिं प्रातिहार्यं जुल, मखुगु (मक्यंगु) मखु ।’

‘मोघपुरुष ! थुकथं जि उत्तरीय मनुष्य धर्मं ऋद्धिं प्रातिहार्यं क्यना नं छं गथे धाये फुगु—‘भन्ते ! निश्चय नं थये जुइवं थव उत्तरीय मनुष्य धर्मं ऋद्धिं प्रातिहार्यं जुल, मखुगु मखु । मोघपुरुष ! थव छंगु हे अपराध खः ।’

“भार्गव ! जि थये धाःसा नं सुनक्खत्त लिच्छविपुत्र नरकय् वने माःम्ह नरकय् वनिम्हथे थुगु धर्मं विनय तोता वन ।”

८. आरब्ध देशना

३६. “भार्गव ! जि अग्रयात स्यू । जि मेपिसं गुलि स्यूगु खः वया स्वया यक्व अप्वः स्यू । थुलि मद्धि सिइका नं अभिमान (परामर्श) मयाना । अभिमान मयासे जि थः थःम्हं मुक्तिया अनुभव याना च्वना । थुगु अनुभव यायेवं तथागतं हानं दुःख सिइ मालि मखुत ।

ईश्वरकृत ब्रह्माकृत

३७. “भार्गव ! गुपि श्रमण ब्राह्मणपि ईश्वरद्वारा ब्रह्माद्वारा सृष्टिया मत (सिद्धान्त, आचार्यक, मत) यात अग्रण्य माने याइपि खः, इमिथाय् वना जि थये न्यने—आयुष्मानपि ! ‘छु धात्थे छलपोलपि ईश्वरद्वारा ब्रह्माद्वारा सृष्टिया मतयात अग्रण्य माने याइपि खःला ?’ जि थये न्यनेवं इमिसं—‘खः’ घका घाइ । इमित जि थये धाये—आयुष्मानपि ! छलपोलपिसं गुकथं ईश्वरद्वारा ब्रह्माद्वारा सृष्टियात अग्रण्य घका घया च्वनागु खः ?’ थये जि इमिके न्यनेवं इमिसं जित लिसः बिइ फइ मखु । लिसः बिइ मफया जिके हे इमिसं न्यनी । इमिसं न्यनेवं जि थये लिसः बिये—

(क) ब्रह्मा ईश्वरकर्ता

३८. “आवुसो ! उगु समय दया च्वन गुगु इलय ताःकाल बिते जुइवं थुगु लोक विनाश (प्रलय) जुइगु जुया च्वन । लोक प्रलय जुइबले प्रायः याना सत्वपि आभास्वर (ब्रह्मलोक) लोकय् जन्म काः वनिगु जुया च्वन । इपि अन मनोमयपि, प्रीतिभक्षीपि, स्वयं प्रभापि, आकाशचारीपि व शुभस्थायीपि जुया ताःकाल तक च्वना च्वनी ।

आवुसो ! उगु समय दया च्वन गुगु इलय ताःकाल बिते जुइवं थुगु लोक विवर्तं जुइवं शून्यगु ब्रह्मा विमान प्रकट जुइगु जुया च्वन । अनंलि आयु फुना अथवा पुण्य फुना सुं छम्ह सत्व आभास्वर ब्रह्मलोकं च्युत जुया शून्यगु ब्रह्मा विमानय् उत्पन्न जुइगु जुया च्वन । व अन मनोमयम्ह, प्रीतिभक्षम्ह, स्वयं प्रभाम्ह, आकाशचारी, शुभस्थायीम्ह जुया ताःकाल तक च्वना च्वनी ।

अन आपालं दिन तक याकचा च्वना च्वंगु कारणं याना म्हाइपुसे च्वना उकुस मुकुस चाया वइगु जुया च्वन—‘अहो ! मेपि सत्वपि नं थन वसा गुलि ज्यू !’ उगु समयय् मेपि सत्वपि नं आयु फुना अथवा पुण्य क्षय जुया सुं गुम्ह सत्वपि आभास्वर ब्रह्मलोकं च्युत जुया ब्रह्मा विमानय् उम्ह प्राणीया सहभागी जुया उत्पन्न जुइगु जुया च्वन । इपि नं अन मनोमयपि, प्रीतिभक्षपि, स्वयं प्रभापि, आकाशचारीपि, शुभस्थायीपि जुया ताःकाल तक च्वना च्वनी ।

३९. “आवुसो ! गुम्ह सत्व अन न्हापा उत्पन्न जुया च्वम्ह खः, वयात थये जुइगु जुया च्वन—जि ब्रह्मा खः, महाब्रह्मा खः, अभिभू खः, अन-अभिभू खः, सर्वदृष्टा खः, वशवर्ती खः, ईश्वर खः, कर्ता खः, निर्माता खः, श्रेष्ठ खः, विभाजनकर्ता वशी (स्वामी) तथा भूत भविष्ययापि सत्वपिनि पिता खः । जि थुपि सत्वपित दयेकागु खः । व छु कारणं ? न्हापा जित थये जुल—‘अहो ! मेपि सत्वपि नं थन वसा गुलि ज्यू !’ थये धका जिगु मनोकामना नं दुगु खः, थुपि सत्वपि नं थन ध्यंक वल ।

हानं गुपि सत्वपि लिपा उत्पन्न जूपि खः, इमिगु मनय् नं थये जुइगु जुया च्वन—‘ध्व हनेबहःम्ह सत्व ब्रह्मा खः, महाब्रह्मा खः ... भूत, भविष्ययापि सत्वपिनि पिता खः । ध्व हनेबहःम्ह ब्रह्मा हे जिमित उत्पन्न (सृष्टि) यात । व छु कारणं ? ध्वयात जिमिसं थन न्हापांनिसं विद्यमान जुया च्वंगु खना, जिपि लिपा उत्पन्न जुयापि खः ।’

४०. “आवुसो ! अन गुम्ह सत्व न्हापा उत्पन्न जूम्ह खः, व अपो दीर्घ आयुम्ह जुइगु जुया च्वन, आपालं जाज्वल्यमान नं जुइगु जुया च्वन व आपालं प्रभावशाली नं जुइगु जुया च्वन । गुपि सत्वपि लिपा उत्पन्न जूपि खः, इपि अपो अल्प आयुयापि नं जुइगु जुया च्वन, भचा जक जाज्वल्यमानपि नं जुइगु जुया व कम जक प्रभावशालीपि जुइगु जुया च्वन ।

“आवुसो ! थये नं जुइ फु—सुं सत्व थुगु कायं च्युत जुया थन (लोकय्) वइगु जुया च्वन । थन वया छे' तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुइ । प्रव्रजित जुया आतप्त वीर्ययात कारण याना ... उजागु स्वभाव दुगु चित्त समाधियात प्राप्त याना ... गुकि याना इमित थःगु पूर्वजन्मयागु खे' लुमना वइ, अन न्हापायागु (पूर्वजन्म) धाःसा लुमंके फइ मखु ।

वं थये धाइ—‘वसपोल गुम्ह ब्रह्मा, महाब्रह्मा ... खः, गुम्हसिनं कीत उत्पन्न यागु खः, उम्ह नित्य, ध्रुव, शाश्वत व अविपरिणाम धर्म जुया सदां अथे हे च्वना च्वनीम्ह खः । हानं गुगु कीत वसपोल ब्रह्माद्वारा उत्पन्न याना विज्यागु खः उपि कीपि अनित्य, अध्रुव, अल्पायु व च्युत जुइगु स्वभावपि (मरणशील) जुया थन वयापि

खः ।' थुगु प्रकारं छलपोलपि आयुष्मानपिसं ईश्वरद्वारा, ब्रह्माद्वारा सृष्टियात अग्रण्य घका (मत) माने यानागु मखुला ?

इमिसं थथे धाइ—'आवुसो गीतम ! गथे आयुष्मान् गीतमं आज्ञा जुया बिज्यात अथे हे जिमिसं नं न्यनागु दु ।'

“भार्गव ! जि अग्रयात स्यू । जि मेपिसं गुलि स्यूगु खः वया स्वया यक्व अप्वः स्यू । थुलि मखि सिइका नं अभिमान मयासे जि थःथःम्हं मुक्तिया अनुभव याना च्वना । थुगु अनुभव यायेवं तथागतं हानं गुबलें दुःख सिइ मालि मखुत ।

(ख) क्रीडाप्रदूषिक देवता

४१. “भार्गव ! गुलि श्रमण ब्राह्मणपि क्रीडाप्रदूषिक (बिड्ढापदोसिका) यात आदि पुरुषया रूप्य अग्रण्य माने याइपि दु । इमिथाय् वना जि थथे न्यने—आयुष्मानपि ! छु धात्थें छलपोलपि क्रीडाप्रदूषिकयात आदि पुरुषया रूपे अग्रण्य माने यानागु खःला ? जि थथे न्यनेवं इमिसं 'खः' घका धाइ । इमित जि थथे धाये—छलपोलपिसं गुकथं क्रीडाप्रदूषिकयात आदि पुरुष ... माने याना ? थथे जि इमिके न्यनेवं इमिसं जित लिसः बिइ फइ मखु । लिसः बिइ मफया जिके हे इमिसं न्यनी । इमिसं न्यनेवं जि थथे लिसः बिये—

४२. “आवुसो ! क्रीडाप्रदूषिक धयापि देवतापि दु । इपि ताःकाल तकं म्हितेगुली भुले जुया च्वना च्वनी । न्हिला क्रीडाय् न्हाइपुइका च्वनेगु स्वभावं सम्पन्नपि जूगु जुया भुले जुया च्वना च्वं च्वं इमिगु स्मृति नष्ट जुइ । स्मृति नष्ट जुइवं इपि देवतापि उगु कायं च्युत जुइ । आवुसो ! थथे नं जुइ फु—सुं सत्व उगु कायं च्युत जुया थन (लोकय्) वइगु जुया च्वन । थन वया छें तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुइ । प्रव्रजित जुया आतप्त वीर्ययात कारण याना ... उजागु स्वभाव दुगु चित्त समाधियात प्राप्त याना ... गुकि याना इमित थःगु पूर्वजन्मयागु खँ लुमना वइ, अनं न्हापायागु (पूर्वजन्म) धाःसा लुमंके फइ मखु ।

वं थथे धाइ—वसपोलपि गुपि देवतापि क्रीडाप्रदूषिक मजूपि खः, इमि ताःकाल तक न्हिला क्रीडाय् न्हाइपुइका च्वनेगु स्वभावं सम्पन्नपि मजुया आपालं भुले मजुया च्वनीपि जुइ । म्हितेगुली भुले मजूपिनि स्मृति नष्ट जुइ मखु । स्मृति मतपि देवतापि नं उगु कायं च्युत जुइ मखु । इपि नित्य, ध्रुव, शाश्वत व अविपरिणाम धर्म जुया सदां अथे च्वना च्वनिपि खः । उपि कीपि ताःकाल तक न्हिला क्रीडाय् न्हाइपुइका च्वनेगु स्वभावं सम्पन्न जुया च्वनिपि क्रीडाप्रदूषिक देवतापि जूगुया कारणं स्मृति मत । स्मृति लोप जूगु कारणं उगु कायं च्युत जुया अनित्य, अध्रुव, अल्पायु तथा मरणशील जुया थन वयापि खः ।' थुगु प्रकारं छलपोलपि आयुष्मानपिसं क्रीडाप्रदूषिक देवतायात आदि पुरुष ... घका माने यानागु मखुला ?

‘आवुसो गीतम ! गथे आयुष्मान् गीतमं आज्ञा जुया बिज्यात अथे हे जिमिसं नं न्यनागु दु ।’

“भार्गव ! जि अग्रयात स्यू ... पे० ... हानं गुबलें दुःख सिइ मालि मखुत ।”

(ग) मनःप्रदूषिक देवता

४३. “भार्गव ! गुलि श्रमण ब्राह्मणपि मनःप्रदूषिक देवता (मनोपदोसिका) यात आदि पुरुषया रूप्य अग्रण्य माने याइपि दु । इमिथाय् वना जि थथे न्यने—आयुष्मानपि ! छु घात्थे छलपोलपि मनःप्रदूषिकयात आदि पुरुषया रूपे अग्रण्य माने यानागु खःला ? जि थथे न्यनेव इमिसं ‘खः’ धका धाइ । इमित जि थथे घाये—छलपोलपिसं गुकथं मनःप्रदूषिकयात आदि पुरुष ... माने याना ? थथे जि इमिके न्यनेव इमिसं जित लिसः बिइ फइ मखु । लिसः बिइ मफया जिके हे इमिसं न्यनी । इमिसं न्यनेव जि थथे लिसः बिये—

४४. ‘आवुसो ! मनःप्रदूषिक धयापि देवतापि दु । इपि ताःकाल तक तें पिकया चवनी । इपि ताःकाल तक थवं थवय् तें पिकाकां थवं थवय् चित्त प्रदूषित याना चवनी । इपि थवं थवय् प्रदूषित चित्तपि जुया क्लान्त-काय व क्लान्त-चित्त दुपि जुइ । उकिं इपि देवतापि उगु कायं च्युत जुइ । आवुसो ! थथे नं जुइ फु सुं उगु कायं च्युत जुया थन (लोक्य) वइगु जुया चवन । थन वया छें तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुइ । प्रव्रजित जुया आतप्त वीर्ययात कारण याना ... उजागु स्वभाव दुगु चित्त समाधियात प्राप्त याना ... गुकि याना इमित थःगु पूर्वजन्मयागु खें लुमना वइ, अनं न्हापायागु (पूर्वजन्म) घाःसा लुमके फइ मखु । वं थथे धाइ—गुपि हनेबहःपि मनःप्रदूषिक खः, इपि ताःकाल तक तें पिकया चवनी मखु । इपि ताःकाल तक थवं थवय् तें पिकयाइपि जुया थवं थवय् चित्त प्रदूषिक जुइ मखु । इपि थवं थवय् प्रदूषित चित्त महुपि अक्लान्त-काय व अक्लान्त-चित्त दुपि जुइ । इपि देवतापि उगु कायं च्युत जुइ मखु, इपि नित्य ध्रुव, शाश्वत अविपरिणाम धर्म जुया शाश्वत धका सदां अर्थे हे चवना चवनी । उपि कीपि मनःप्रदूषिक देवतापि खः इमिसं कीसं ताःकाल तक तें पिकया । उमिसं कीसं ताःकाल तक थवं थवय् तें पिकापि ... जुया थवं थवय् च्वंगु चित्त प्रदूषित जुल । इपि कीपि थवं थवय् प्रदूषित चित्त जुया क्लान्त-काय व क्लान्त-चित्त दुपि जुया । थथे कीपि उगु कायं च्युत जुया अनित्य, अध्रुव, अल्पायु तथा मरणशील जुया थन (मनुष्य लोक्य) वयापि खः ।’ थुगु प्रकारं छलपोलपि आयुष्मानपिसं मनःप्रदूषिक देवतायात आदि पुरुष धका माने यानागु मखुला ?

इमिसं थथे धाइ—‘आवुसो गौतम ! गथे आयुष्मान् गौतमं आज्ञा जुया बिज्यात अथे हे जिमिसं नं न्यनागु दु ।’

“भार्गव ! जि अग्रयात स्यू । जि भेपिसं गुलि स्यूगु खः वया स्वया थक्व अप्वः स्यू । थुलिमछि सिइका नं अभिमान मयाना । अभिमान मयासे ... हानं गुबलें दुःख सिइ मालि मखुत ।

(घ) अधिच्चसमुप्पन्न देवता

४५. “भार्गव ! गुलि श्रमण ब्राह्मणपि अधिच्चसमुप्पन्निका (=अर्थे=संयोगवादं=अकारणं उत्पन्नं जूगु माने याइपि) देवतायात आदि पुरुषया रूप्य अग्रण्य माने याइपि दु । इमिथाय् वना जि थथे न्यने—आयुष्मानपि छु घात्थे छलपोलपि अधिच्चसमुप्पन्निकायात आदि पुरुषया रूपे अग्रण्य माने यानागु खःला ? जि थथे न्यनेव ‘खः’ धका धाइ । इमित जि थथे घाये—छलपोलपिसं गुकथं अधिच्चसमुप्पन्निकायात आदि पुरुष ... माने याना ? थथे जि इमिके न्यनेव इमिसं जित लिसः बिइ फइ मखु । लिसः बिइ मफया जिके हे इमिसं न्यनी । इमिसं न्यनेव जि थथे लिसः बिये—

४६. “आवुसो ! असंजी सत्त्व धयापि देवतापि दु । (इमिके) संज्ञा (=होश) उत्पन्न जुइवं इपि देवपि उगु कायं च्युत जुइ । आवुसो ! थथे नं जुइ फु—सुं सत्त्व उगु कायं च्युत जुया थन (लोकय्) वइगु जुया चवन । थन वया छें तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुइ । प्रव्रजित जुया आतप्त वीर्ययात कारण याना ... उजागु स्वभाव दुगु चित्त समाधियात प्राप्त याना ... गुकि याना इमित न्हापायागु संज्ञा उत्पन्न जूगु खें लुमना वइ, अनं न्हापायागु धाःसा लुमके फइ मखु । इमिसं थथे धाइ—‘आत्मा व लोक अर्थे उत्पन्न जूगु खः ।’ व छु कारण ? जि न्हापा मदुगु खः, न्हापा जि महुसां नं आः जि हिला दया वल ।’ आवुसो ! छलपोलपिसं उकि हे अधिच्च-समुपपन्नयात आदि पुरुष जूगु मतयात अग्रण्यया रूपे माने यानागु मखुला ?

इमिसं थथे धाइ—‘आवुसो गीतम ! गथे आयुष्मान् गीतमं आज्ञा जुया बिज्यात अथे हे जिमिसं नं न्यनागु दु ।’

“भागवं ! जि अग्रयात स्यू । जि मेपिसं गुलि स्यूगु खः वया स्वया यक्व अप्वः स्यू । थुलिमखि सिद्धका नं अभिमान मयाना । अभिमान मयासे ... हानं गुबलें दुःख सिद्ध मालि मखुत ।

(ङ). शुभ विमोक्ष

४७. “भागवं ! जि थथे कना ब्यूसां नं गुलि श्रमण ब्राह्मणपिसं जित असत्य, तुच्छ, मिथ्या व अयथार्थ दोष आरोप लगे याइ—‘श्रमण गीतम व भिक्षुपि अखःपि खः ।’ श्रमण गीतमं थथे धया चवन—‘गुगु समयय् शुभ विमोक्ष उत्पन्न याना (योगी) विहार याना चवनी उगु समयय् (योगी) सकतां अशुभया अशुभ जक खना चवनी ।’

“भागवं ! जि थथे मधया—गुगु समयय् शुभ विमोक्ष उत्पन्न याना (योगी) विहार याना चवनी उगु समयय् (योगी) सकतां अशुभया अशुभ जक खना चवनी । भागवं ! बरू जि थथे धया—गुगु समयय् शुभ विमोक्ष उत्पन्न याना विहार याना चवनी उगु समयय् (योगी) शुभया शुभ हे जक सिद्धका चवनी ।

“भन्ते ! इपि जकं अख पि खः गुपिसं भगवान् व भिक्षुपित मिथ्या दोषारोपन याइ । भन्ते ! छलपोल खना जि तःसकं लय्ताया । छलपोल जित उगु धर्मया उपदेश याना बिज्याहुँ, गुकि शुभ-विमोक्षयात उत्पन्न याना जि विहार याये दयेमा ।”

४८. “भागवं ! मेपिनिगु मत दुम्ह, मेगु हे विचार दुम्ह, मेगु रुचि दुम्ह, मेगु आयोगयाम्ह, मेगु मतयात माने याइम्हं छंगु निति शुभ विमोक्ष उत्पन्न याना विहार यायेगु दुष्कर खः । भागवं ! गुगु छ जिप्रति लय्तागु खः उकियात बांलाक रक्षा याना ति ।”

“भन्ते ! यदि मेपिनिगु मत दुम्ह ... जिगु निति शुभ विमोक्ष उत्पन्न याना विहार यायेगु दुष्कर खः धयागु जूसा जि छलपोल प्रति तःसकं लय्तायागु दु, उकियात बांलाक रक्षा याना तथे ।”

भगवानं थुलि आज्ञा जुया बिज्यात । लय्ताःम्ह भागवं गोत्र परिव्राजकं भगवानं आज्ञा जुया बिज्यागुयात अभिनन्दन यात ।

पाथिक-मुत्त कवचाल ।

२५. उदुम्बरिक-सुत

१. सन्धान गृहपति परिव्राजकाराम्य वंगु

१. यथे जि न्यना । छगू समयय् भगवान् राजगृह्या गृध्रकूट पर्वतय् विहार याना बिज्याना च्वन । उगु समयय् निग्रोध (न्यग्रोध) परिव्राजक उदुम्बरिकाया परिव्राजकाराम्य स्वसःति महापरिव्राजकपि नाप च्वना च्वन । अनलि सन्धान गृहपति मध्याण्ह इलय् भगवानयागु दर्शनया निरिति राजगृहं पिहाँ बल । अनलि सन्धान गृहपतियात यथे जुन—‘भगवानयागु दर्शन यायेगु समय मज्जुनि । भगवान् (आः) ध्यानय् बिज्याना च्वन (जुइ) । अनलि मनोभावनीय भिक्षुपिनिगु दर्शन यायेगु समय नं थ्व मज्जुनि । मनोभावनीय भिक्षुपि नं ध्यानय् बिज्याना च्वन (जुइ) । अतः जि गन उदुम्बरिकाया परिव्राजकाराम दु गन निग्रोध परिव्राजक दु अन छाय् मवने ।’ अनलि सन्धान गृहपति गन उदुम्बरिकाया परिव्राजकाराम दु गन निग्रोध परिव्राजक दु अन वन ।

२. उगु समयय् निग्रोध परिव्राजक हाः सः वयेक उच्च शब्द महा शब्द याना अनेक प्रकारया तिरश्चीन कथा कना फय्तुना च्वंपि आपालं परिव्राजक परिषद्लिसे च्वना च्वन । गथे राजकथा, चोरकथा, महामन्त्रीकथा, सेनाकथा, भयकथा, युद्धकथा, अन्नकथा, पानकथा, वस्त्रकथा, शयनकथा, मालाकथा, गन्धकथा, ज्ञातिकथा, यानकथा, ग्रामकथा, निगमकथा, नगरकथा, जनपदकथा, स्त्रीकथा, पुरुषकथा, शूरवीरकथा, विशिष्टाकथा, लः वःयाकथा, सिइ धुकूपिनिगु खँ, संसारया विविध घटना कथा, लोककथा, सामुद्रकथा, यथे जूगु अथे जूगु खँ ।

३. अनलि निग्रोध परिव्राजकं तापाकंसिं सन्धान गृहपति वया च्वंगु खन । खना थः परिषद्यात शान्त यात—‘छलपोलपि शान्त (अल्प शब्द) जुया बिज्याहे । छलपोलपि हाला बिज्याये मते । श्रमण गीतमयाम्ह थ्व श्रावक सन्धान गृहपति वया च्वन । राजगृह्य गुलि नं श्रमण गीतमया शुद्धनीत्री गृही श्रावकपि दु इपि मध्ये थ्व सन्धान गृहपति छम्ह खः । थुपि आयुष्मानत अल्प शब्द कामीपि खः, अल्प शब्दय् विनीतपि खः हान अल्प शब्दया वर्णवादी खः । अतः अल्प शब्दगु परिषद्यात सिइका व थन वयेमा धयागु मती तया ।’ यथे धावले उपि परिव्राजकपि सुम्क च्वन ।

४. अनलि सन्धान गृहपति गन निग्रोध परिव्राजक दु अन वन । वना निग्रोध परिव्राजक लिसे सम्मोदन यात । सम्मोदनीय कुशलवार्ता याये सिधयेवं छखे लिक्क फेतुत । छखे लिक्क फेतुम्ह सन्धान गृहपति निग्रोध परिव्राजकयात यथे धाल—“थुपि मेपि तूथीक परिव्राजकपि मेकथं हे मुना हासः वय्क उच्च शब्द व महाशब्द याना तया अनेक प्रकारयागु अयोग्य कथं तिरश्चीन कथा कथं च्वनिपि खनि । गथेकि राजकथा ... यथे जूगु अथे जूगु खँ । वसपोल भगवान् धाःसा मेकथं हे मनुष्यपिनिपाखँ तापाक च्वना अरण्य वन जंगल, एकान्तगु शयनासनय्

सेवन यांना बिज्याइ, गन शान्त जुइ, गन निर्घोष जुइ, गन निर्जन जुइ, गन मनुष्यपिनिगु वातावरणं तापा जुइ, रहस्यमय ज्याया निर्ति योग्यगु जुइ तथा ध्यान याइपिनि निर्ति चवने योग्य जुइ, अजाथाय् चवना बिज्याइ ।

५. थये धायेवं निग्रोध परिव्राजकं सन्धान गृहपतियात थये धाल—‘गृहपति ! छं स्यूला—श्रमण गौतम सुनाप खँ ल्हाइ, सुनाप साकच्छा याइ, सुनाप समापत्ती चवनी, प्रज्ञाव्यक्तता बयनी, शून्यागारय् चवनीम्ह श्रमण गौतमयागु प्रज्ञा नाश जुइ धुंकल । परिषद् विना चवनिम्ह श्रमण गौतम खँ नं ल्हाये फइ मखुत । (प्रश्न न्यनी घका र्याना) एकान्त एकान्तय् हे सेवन याइ । गथेकि—काम्ह साः साःतय्गु बथामं अलग जुया याकचा तापाक जुया चवनीगु खः अथे हे श्रमण गौतमया प्रज्ञा नं शून्यागारयागु कारणं यांना नाश जुइ धुंकल । श्रमण गौतम परिषद् विना याकचा विचरण याइ, खँ ल्हायेत असमर्थम्ह खः (उकिं) व याकचा एकान्त एकान्तय् सेवन याइ । अतः गृहपति ! यदि श्रमण गौतम थुगु परिषदय् वगु जूसा छ्गु हे प्रश्नद्वारा वयात लिसः बिइ मफयेका बिये, गथे खालिगु घः फान् फान् हिइकेथे हिइका बिइगु जुइ ।’

२. भगवान् नं परिव्राजकारामय् बिज्यागु

६. अनंलि भगवानं सन्धान गृहपति व निग्रोध परिव्राजकपिनि विचय् जुया चवंगु थ्व खँ विशुद्ध अलौकिक दिव्य श्रोतधातुद्वारा ताय्का बिज्यात । अनंलि गुध्रकूट पर्वतं कुहाँ बिज्याना सुमागघा (पुख्) या सिथय् मोरनिवाप घयागु थासय् भगवान् बिज्यात । अन बिज्याना सुमागघाया सिथय् मोरनिवापया खुल्ला थासय् चंक्रमण यांना बिज्यात । अनंलि निग्रोध परिव्राजकं सुमागघाया सिथय् मोरनिवापया खुल्ला थासय् चंक्रमण यांना बिज्याना च्वंम्ह भगवानयात खन । खना थः परिषदयात शान्त यात—‘छलपोलपि शान्त जुया बिज्याहुँ । छलपोलपि हाला बिज्याये मते । वसपोल श्रमण गौतम सुमागघाया सिथय् मोरनिवापया खुल्ला थासय् चंक्रमण यांना बिज्याना चवन । आयुष्मान् अल्प शब्द कामी खः, अल्प शब्दय् विनीतम्ह खः हानं अल्प शब्दया वर्णवादी खः । अतः अल्प शब्दगु परिषदयात सिइका थन बिज्यायेमा घयागु मती तया । यदि श्रमण गौतम थुगु परिषदय् बिज्यात घाःसा थ्व प्रश्न न्यने—‘भन्ते ! गुगु अजागु भगवानया धर्मं खः गुकि यांना भगवानं (थः) श्रावकपित विनीत यांना बिज्यात, गुकि यांना भगवानया श्रावकपि विनीत जुया आश्वस्त जुया आदिब्रह्मचर्ययागु अभिप्राय सिइकीगु ?’ थये धायेवं उपि परिव्राजकपि सुम्क चवन ।

७. अनंलि भगवान् गन निग्रोध परिव्राजक दु अन बिज्यात । अनंलि निग्रोध परिव्राजकं भगवानयात थये धाल—‘भन्ते भगवान् ! बिज्याहुँ । भन्ते ! भगवानयागु स्वागत दु । भन्ते ! भगवानं आपालं दिन लिपा थन बिज्यायेगु यांना बिज्यात । भन्ते भगवान् ! फेतुना बिज्याहुँ । थन आसन लाया तगु दु ।’ भगवान् लाया तगु आसनय् फेतुना बिज्यात । निग्रोध परिव्राजक नं छ्गु चिजागु आसन कया छ्खे लिक्क फेतुत । छ्खे लिक्क फेतुना च्वंम्ह निग्रोध परिव्राजकयात भगवानं थये आज्ञा जुया बिज्यात—‘निग्रोध ! थुगु इलय् छु खँ ल्हाना चवनागु खः ? छिमि दथुइ छु छु खँ जुया चवन ?’ थये आज्ञा जुया बिज्यायेवं निग्रोध परिव्राजकं भगवानयात थये धाल—‘भन्ते ! थन जिपि भगवानयात सुमागघाया सिथय् मोरनिवापया खुल्ला थासय् चंक्रमण यांना बिज्याना चवंगु खना । खनेवं थये घया—‘यदि श्रमण गौतम थुगु परिषदय् बिज्यात घाःसा थ्व प्रश्न न्यने—‘भन्ते ! गुगु अजागु भगवानया धर्मं खः गुकि यांना भगवानं (थः) श्रावकपित विनीत यांना बिज्यात, गुकि यांना भगवानया श्रावकपि विनीत जुया आश्वस्त जुया आदिब्रह्मचर्ययागु अभिप्राय सिइकीगु ?’ भन्ते ! जिमिगु दथुइ थ्व हे खँ जुया चवंगु खः उबले भगवान् ध्यंक् बिज्यात ।

८. “निग्रोध ! छ (थे जाम्ह) अन्य दृष्टिकं, अन्य सिद्धान्त दुम्हं, अन्य रुचि तइम्हं, अन्य भक्तिकं तथा अन्य आचार्यं दुम्हं थव खें थुइके थाकुइ, गुकि जिमि श्रावकपित विनीत याना, गुकि विनीत जुया जिमि श्रावकपि आवस्त जुया आदिब्रह्मचर्ययागु अभिप्राययात सिइकिगु खः । निग्रोध ! बरू छं जिके थःपिनि आचार्यपिनिगु न्हापाया जुगुप्सा बारे हे न्यं — “भन्ते ! गथे जुइवं तप जुगुप्सा परिपूर्ण जुइ हानं गथे जुइवं अपरिपूर्ण जुइ ?” थये आज्ञा जुइव उपि परिव्राजकपि हाः सः वयेका उच्च शब्द महाशब्द यात— ‘भो ! धार्थे हे आश्चर्यं खः ! धार्थे हे अद्भुत खः ! श्रमण गौतमया (गजागु) महद्विकता ! हानं (गजागु) महानुभावता ! गन कि थःगु वादयात अथें तथा परवादयात कने घका घया बिज्यात ।”

३. निग्रोधं तप जुगुप्सा बारे प्रश्न न्यंगु

९. अनंलि निग्रोध परिव्राजकं उपि परिव्राजकपित शान्त याना भगवानयात थये विन्ति यात— “भन्ते ! जिपि तप जुगुप्सावादीपि खः, तप जुगुप्सायात सार माने याइपि खः हानं तप जुगुप्साय् लीन जुया चवनीपि खः । भन्ते ! गथे जुइवं तप जुगुप्सा परिपूर्ण जुइ हानं गथे जुइवं अपरिपूर्ण जुइ ?”

“निग्रोध ! थन तपस्वी नांगा (अचेलक) चवनेगु, मुक्ताचार जुइगु ... पे० ...^१ ... अतः अतः याना बाष्प्यी छद्वाः जक नया नं विहार याइ ।

“उम्हं वार्जेचा नइम्ह वा जा नइम्ह ... पे० ...^१ ... हाया कुनु वगु फल नइम्ह जुया यापन यायेगु खः ।

उम्हं नालुयागु लं फियेगु, नालु त्वाकःज्याःगु कापयागु लं फियेगु ... पे० ...^१ ... सुथे न्हिने सन्ध्या इलय् न्हि स्वकः लख्य् कुहां वना आतप्त परितप्त जुया चवना चवनी । निग्रोध ! यदि थये जूसा तप जुगुप्सा परिपूर्ण जुइ लाकि अपरिपूर्ण जुइ ? थुकी छं छु मती तथा ?

“भन्ते ! थये जुल घाःसा अवश्य नं तप जुगुप्सा परिपूर्ण जुइ, अपरिपूर्ण जुइ मखु ।”

“निग्रोध ! थुजागु परिपूर्ण जूगु तप जुगुप्साय् नं अनेक प्रकारया क्लेश दु घका जि घया ।”

४. तप जुगुप्सायागु उपक्लेश

१०. “भन्ते ! अले गुकथं भगवानं थुकथं परिपूर्ण जूगु तप जुगुप्सायागु उपक्लेश कना बिज्यायेगु ले ?”

“निग्रोध ! थन तपस्वी तपस्या याइ । व उगु तपस्याद्वारा सन्तुष्ट जुइ, संकल्प परिपूर्ण जूगु भापी । निग्रोध ! गुम्ह तपस्वी तपस्या याइ हानं गुगु उगु तपस्याद्वारा सन्तुष्ट जुइ, संकल्प परिपूर्ण जूगु भापी । निग्रोध ! थव नं तपस्वीयागु उपक्लेश खः ।

१. थनया खँया निति स्व पृ. १०२.

२. स्व पृ. १०३.

३. स्व पृ. १०३.

११. “निग्रोध ! हानं तपस्वीं तपस्या याइ । व उगु तपस्याद्वारा थःत उच्च व मेपित नीच भापी । निग्रोध ! गुम्ह तपस्वीं तपस्या याइ हानं गुगु उगु तपस्याद्वारा थःत उच्च व मेपित नीच भापी । निग्रोध ! थ्व नं तपस्वीयागु उपक्लेश खः ।

“निग्रोध ! हानं तपस्वीं तपस्या याइ । व उगु तपस्याद्वारा मान याइ, मूछित जुइ, बेहोश जुइ । निग्रोध ! गुम्ह तपस्वीं तपस्या याइ हानं गुगु उगु तपस्याद्वारा मान याइ, मूछित जुइ, बेहोश जुइ । निग्रोध ! थ्व नं तपस्वीयागु उपक्लेश खः ।

“निग्रोध ! हानं तपस्वीं तपस्या याइ । व उगु तपस्याद्वारा लाभ सत्कार व यशकीर्ति लाभी जुइ । व उगु लाभ सत्कार व यशकीर्तिद्वारा सन्तुष्ट जुइ, (थःगु) संकल्प परिपूर्ण जूगु भापी । ... निग्रोध ! थ्व नं तपस्वीयागु उपक्लेश खः ।

“निग्रोध ! हानं तपस्वीं तपस्या याइ । व उगु तपस्याद्वारा लाभ सत्कार व यशकीर्ति लाभी जुइ । व उगु लाभ सत्कार व यशकीर्तिद्वारा थःत उच्च मेपित नीच भापी । ... निग्रोध ! थ्व नं तपस्वीयागु उपक्लेश खः ।

“निग्रोध ! हानं तपस्वीं तपस्या याइ । व उगु तपस्याद्वारा लाभ सत्कार व यशकीर्ति लाभी जुइ । व उगु लाभ सत्कार व यशकीर्तिद्वारा मान याइ, मूछित जुइ, बेहोश जुइ । ... निग्रोध ! थ्व नं तपस्वीयागु उपक्लेश खः ।

“निग्रोध ! हानं तपस्वीं तपस्या याइ । व उगु तपस्याद्वारा भोजनया विषयय् वयात दुविधा जुइ—थ्व यः थ्व मयः । अनंलि व गुगु (नसा, भोजन) मयःगु खः उकियात नये यःया नं मयःगु भोजन वांछइ । हानं गुगु भोजन यःगु खः उगु भोजन लोभी जुया, मूछित जुया, उकी हे तक्यना, अवगुणयात मखंका, मुक्तियात नं मसिइका यक्व नइ । ... निग्रोध ! थ्व नं तपस्वीयागु उपक्लेश खः ।

“निग्रोध ! हानं तपस्वीं जुजुपिसं, राजमहामात्यपिसं, क्षत्रियपिसं, ब्राह्मणपिसं व गृहपतिपिसं सत्कार याइ धका लाभ सत्कार व यशकीर्तियागु आशा याना तपस्या याइ । ... निग्रोध ! थ्व नं तपस्वीयागु उपक्लेश खः ।

निग्रोध ! हानं तपस्वीं ‘गजाम्ह खः थ्व सम्बहुलजीवी थःत श्रमण धका मूल-बीज’, स्कन्ध-बीज’, फल-बीज’, अग्र-बीज’ व न्यागूगु बीज-बीज’ समेत फुक्व नया च्वन हानं वा नं असनिविचकथे च्वं धका सुं श्रमण वा ब्राह्मणयात अप्रसन्न याइम्ह जुइ । ... निग्रोध ! थ्व नं तपस्वीयागु उपक्लेश खः ।

“निग्रोध ! हानं तपस्वीं सुं छम्ह श्रमण वा ब्राह्मणयात कुलय् सत्कार याःगु, गौरव याःगु, मान याःगु तथा पूजा याःगु खनी । खना वयात थये जुइ—‘शुजापि सम्बहुलजीवीयात कुलय् सत्कार याः, गौरव याः, मान याः तथा पूजा याः । ‘तर शुजाम्ह रूक्षजीवी जित धाःसा कुलय् सत्कार मया, गौरव मया, मान मया तथा पूजा मया ।’ थुकथं वं कुलगृहप्रति ईर्ष्या व मात्सर्य उत्पन्न याइ । ... निग्रोध ! थ्व नं तपस्वीयागु उपक्लेश खः ।

“निग्रोध ! हानं तपस्वीं मनूत वये वने थासय् च्वनी । ... निग्रोध ! थ्व नं तपस्वीयागु उपक्लेश खः ।

“निग्रोध ! हानं तपस्वीं थःगु गुण कयं कयं कुलय् विचरण याइ—‘थ्व जिगु तपस्या खः, थ्व जिगु तपस्या खः ।’ ... निग्रोध ! थ्व नं तपस्वीयागु उपक्लेश खः ।

“निग्रोध ! हानं तपस्वीं छुं ज्या गुप्त रूपं याइ—‘छं थ्व यःला’ धका न्यनीबले मयःसां ‘यः’ धका धाइ हानं यःसां ‘मयः’ धका धाइ । थुकथं वं चायेक चायेक (सिद्धक सिद्धक) मखुगु खँ ल्हाइ । ... निग्रोध ! थ्व नं तपस्वीयागु उपक्लेश खः ।

“निग्रोध ! हानं तपस्वीं धर्मोपदेश याना बिज्याना च्वंम्ह तथागत वा तथागतया श्रावकपिनिगु उपदेशयात अनुमोदन यायेबहः जुया नं अनुमोदन याइ मखु । ... निग्रोध ! थ्व नं तपस्वीयागु उपक्लेश खः ।

“निग्रोध ! हानं तपस्वी क्रोधी जुइ, वैरभाव तइ । निग्रोध ! गुम्ह तपस्वी क्रोधी जुइगु, वैरभाव तइगु खः । ... निग्रोध ! थ्व नं तपस्वीयागु उपक्लेश खः ।

“निग्रोध ! हानं तपस्वी कृतघ्नी ..., पलासी (डाह याइम्ह) ..., ईर्ष्यालु ..., मात्सर्य (कंजूसी) ..., सठ (कंग लाइम्ह) ..., मायावी ..., निष्ठुर घमण्डी जुइ ..., मखुगु इच्छा याना मखुगु इच्छायागु वशय् च्वनीम्ह जुइ, मिथ्यादृष्टिक जुइ, उच्छेददृष्टि युक्त जुइ हानं थःगु हे दृष्टियात हठ याना क्वातुक उवनीम्ह जिद्दी याइम्ह जुइ । ... निग्रोध ! थ्व नं तपस्वीयागु उपक्लेश खः ।

१२. “निग्रोध ! छं छु मती तथा—‘थुपि तप जुगुप्सा सम्बन्धी उपक्लेश खः लाकि मखु ?

“भन्ते ! अवश्य नं थुपि तप जुगुप्सा सम्बन्धी उपक्लेश खः, अनुक्लेश मखु । भन्ते ! थन फुकव फुकव तपस्वीपि थुपि फुकव उपक्लेश दुपि खः, छम्ह निम्हसियागु छु खँ ?

५. तपस्याद्वारा परिशुद्ध

१३. “निग्रोध ! थन तपस्वीं तपस्या याइ । व उगु तपस्याद्वारा सन्तुष्ट जुइ मखु, संकल्प परिपूर्ण जूगु भापी मखु । निग्रोध ! गुम्ह तपस्वी तपस्या याइ, हानं गुगु उगु तपस्याद्वारा सन्तुष्ट जुइ मखु, संकल्प परिपूर्ण जूगु भापी मखु । थुकथं व उगु कारणं परिशुद्ध जुइ ।

“निग्रोध ! हानं तपस्वीं तपस्या याइ । व उगु तपस्याद्वारा थःत उच्च व मेपित नीच भापी मखु । ... थुकथं व उगु कारणं परिशुद्ध जुइ ।

“निग्रोध ! हानं तपस्वीं तपस्या याइ । व उगु तपस्याद्वारा मान याइ मखु, मूर्छित जुइ मखु, बेहोश जुइ मखु । ... थुकथं व उगु कारणं परिशुद्ध जुइ ।

“निग्रोध ! हानं तपस्वीं तपस्या याइ । व उगु तपस्याद्वारा लाभ सत्कार व यशकीर्ति लाभी जुइ । व उगु लाभ सत्कार व यशकीर्तिद्वारा सन्तुष्ट जुइ मखु हानं (थःगु) संकल्प परिपूर्ण जूगु भापी मखु । ... थुकथं व उगु कारणं परिशुद्ध जुइ ।

“निग्रोध ! हानं तपस्वीं तपस्या याइ । व उगु तपस्याद्वारा लाभ सत्कार व यशकीर्ति लाभी जुइ । व उगु लाभ सत्कार व यशकीर्तिद्वारा थःत उच्च व मेपित नीच भापी मखु । ... थुकथं व उगु कारणं परिशुद्ध जुइ ।

“निग्रोध ! हानं तपस्वीं तपस्या याइ । व उगु तपस्याद्वारा लाभ सत्कार व यशकीर्ति लाभी जुइ । व उगु लाभ सत्कार व यशकीर्तिद्वारा मान याइ मखु, मूर्छित जुइ मखु, बेहोश जुइ मखु । ... थुकथं व उगु कारणं परिशुद्ध जुइ ।

“निग्रोध ! हानं तपस्वीं तपस्या याइ । भोजनया विषयय् वयात दुविधा जुइ मखु—एव यः एव मयः । अनंलि व गुगु (नसा, भोजन) मयःगु खः उकियात अनपेक्षी जुया तोती गुगु यःगु खः उगु निर्लोभी जुया, अमूर्छित जुया उकी हे तःमक्यक अपगुणयात खंका मुक्तियात सिइका नइ । ... थुकथं व उगु कारणं परिशुद्ध जुइ ।

“निग्रोध ! हानं तपस्वीं जुजुपिसं, राजमहामात्यपिसं, क्षत्रियपिसं, ब्राह्मणपिसं व गृहपतिपिसं सत्कार याइ धका लाभ सत्कार व यशकीतियागु आशा याना तपस्या याइ मखु । ... थुकथं व उगु कारणं परिशुद्ध जुइ ।

“निग्रोध ! हानं तपस्वीं ‘गजाम्ह खः एव सम्बहुलजीवी, थःत श्रमण धका मूल-बीज, स्कन्ध-बीज, फल-बीज, अग्र-बीज व न्यागुगु बीज-बीज समेत फुक्व नया च्वन हानं वा नं असनिविचक्कथे च्वं’ धका सुं श्रमण वा ब्राह्मणयात अप्रसन्न याइम्ह जुइ मखु । ... थुकथं व उगु कारणं परिशुद्ध जुइ ।

“निग्रोध ! हानं तपस्वीं सु छम्ह श्रमण वा ब्राह्मणयात कुलय् सत्कार यागु, गौरव यागु, मान यागु तथा पूजा यागु खनी । खना वयात थये जुइ मखु—थुजापि सम्बहुलजीवीयात कुलय् सत्कार याः, गौरव याः, मान याः तथा पूजा याः । तर थुजाम्ह रूक्षजीवी जित धाःसा कुलय् सत्कार मयाः, गौरव मयाः, मान मयाः तथा पूजा मयाः ।’ थुकथं वं कुलगृहप्रति ईर्ष्या व मात्सर्य उत्पन्न याइ मखु । ... थुकथं व उगु कारणं परिशुद्ध जुइ ।

“निग्रोध ! हानं तपस्वीं मनूत वये वने थासय् च्वनी मखु । ... थुकथं व उगु कारणं परिशुद्ध जुइ ।

“निग्रोध ! हानं तपस्वीं थःगु गुण कयं कयं कुलय् विचरण याइ मखु—एव जिगु तपस्या खः, एव जिगु तपस्या खः । ... थुकथं व उगु कारणं परिशुद्ध जुइ ।

“निग्रोध ! हानं तपस्वीं छुं ज्या गुप्त रूपं याइ मखु—‘छं एव यःला’ धका न्यनीबले मयःसा ‘मयः’ ... यःसा ‘यः’ धका हे धाइ । थुकथं व चायेक चायेक मखुगु खँ ल्हाइ मखु । ... थुकथं व उगु कारणं परिशुद्ध जुइ ।

“निग्रोध ! हानं तपस्वीं धर्मोपदेश याना बिज्याना च्वंम्ह तथागत वा तथागतया श्रावकपिनिगु उपदेश अनुमोदन यायेबहः जूगुयात अनुमोदन नं याइ । ... थुकथं व उगु कारणं परिशुद्ध जुइ ।

“निग्रोध ! हानं तपस्वी क्रोधी जुइ मखु, वैरभाव तइ मखु । निग्रोध ! गुम्ह तपस्वी क्रोधी जुइ मखुगु व वैरभाव तइ मखुगु खः । ... थुकथं व उगु कारणं परिशुद्ध जुइ ।

“निग्रोध ! हानं तपस्वी कृतघ्नी जुइ मखु, पलासी जुइ मखु ..., ईर्ष्यालु जुइ मखु ..., मात्सर्य जुइ मखु ..., सठ जुइ मखु ..., मायावी जुइ मखु ..., निर्दयी जुइ मखु ..., घमण्डी जुइ मखु ..., मखुगु इच्छा याना मखुगु इच्छायागु वशय् च्वनिम्ह जुइ मखु, मिथ्यादृष्टिक जुइ मखु, उच्छेद्दृष्टि युक्तम्ह जुइ मखु हानं थःगु दृष्टियात ज्वना उकी हठ जुया क्वातुक ज्वनीम्ह जिदी जुइम्ह जुइ मखु । ... थुकथं व उगु कारणं परिशुद्ध जुइ ।

१४. “निग्रोध ! छं छु मती तथा—यदि थये जूसा तप जुगुप्सा परिशुद्ध जुइ लाकि अपरिशुद्ध जुइ ?”

“भन्ते ! यदि थये जुल धाःसा अवश्य नं तप जुगुप्सा परिशुद्ध जुइ, अपरिशुद्ध जुइ मखु, अग्रत्व प्राप्त व सारत्व नं प्राप्त याइ ।”

“निग्रोध ! थुलि हे तप जुगुप्सां अग्रत्व नं प्राप्त जुइ मखु, सारत्व नं प्राप्त जुइ मखु । एव ला क्वालाये जक खः ।

६. तप जुगुप्सायागु अग्रत्व व सारत्व

१५. “भन्ते ! गुलि तक अथवा गथे जुइवं तप जुगुप्सा अग्रत्व नं प्राप्त जुइ, सारत्व नं प्राप्त जुइ ? भन्ते ! भगवानं तप जुगुप्सायात अग्रत्वय् व सारत्वय् थ्यंका बिज्यासा साप ज्यू ।”

“निग्रोध ! थन तपस्वी चातुर्यामसंवरं संवृत्त जुइ । निग्रोध ! गुकथं तपस्वी चातुर्यामसंवरं संवृत्त जुइ ? निग्रोध ! थन तपस्वीं प्राणीहिंसा याइ मखु, याकी मखु, याके बिइ मखु । अदिन्नादान याइ मखु, याकी मखु, याके बिइ मखु । मृषावाद याइ मखु, याकी मखु, याके बिइ मखु । पञ्चकामगुण सेवन याइ मखु, याकी मखु, याके बिइ मखु । निग्रोध ! थुकथं तपस्वी चातुर्यामसंवरं संवृत्त जुइ ।

१६. “निग्रोध ! गुबले तपस्वी चातुर्यामसंवरं संवृत्त जुइ उबले थ्व हे वयागु तपस्यापन जुइ । थुकथं व उच्चताय् हे थ्यनी नीचताय् थ्यनी मखु । अनंलि व एकान्तगु शयनासनय् सेवन याइ—जंगलय् (अरण्यय्), सिमा कवय्, पर्वतय्, कन्दराय् पाकवी (गिरीशुफा), श्मशानय्, जङ्गलया लैय्, खुल्ला थासय् वा सुपौ दुगु ऊप्री च्वनी । अनंलि व भिक्षाटनं लिहाँ वया भोजन याये धुंका मुलवत्ति थ्याना, म्ह (शरीर) यात तिप्यंक तया न्ह्योने स्मृति तया च्वनी । अनंलि (१) वं थ्व लोकय् (=थःगु शरीरय्=पञ्चोपादानस्कन्धय्) लोभ (अभिध्या=राग) यात मदयेका लोभ रहित (अनभिध्या) भावगु चित्तं च्वना च्वनी । अलोभं चित्तयात परिशुद्ध याइ । (२) द्वेष (व्यापादं) खिति थानु चित्तयात मदयेका अब्यापाद चित्त तया सकल प्राणीपि प्रति हितकामी जुया च्वनी तथा व्यापाद प्रदोषपाखें चित्त परिशुद्ध याइ । (३) धीनमिद्वयात मदयेका धीनमिद्वं रहित जुया च्वनी अनंलि आलोकसंज्ञा (=आलोक कसिण्यागु ध्यान) जुया तथा स्मृति सम्प्रजन्य जुया आलस्यपनपाखें चित्त परिशुद्ध याइ । (४) उद्वच्च-कुक्कुच्चयात मदयेका शारीरिक व मानसिक स्थिरपत्त व शान्तपनयात बढे याना च्वनी । हानं आछयात्मिक कथं चित्त शान्त याना ... चित्त परिशुद्ध याइ । (५) विचिकित्सा (शंका) यात मदयेका निस्सन्देही जुया च्वनी तथा कुशल धर्मय् निश्चिन्त जुया शंकापाखें चित्त परिशुद्ध याइ ।

१७. अनंलि थुपि न्यागू नीवरणयात हटे याना चित्तय् दुगु उपक्लेशयात प्रज्ञाद्वारा कमजोर याना (१) व मैत्री युक्त चित्तयात छगू दिशाय्, निगू दिशाय्, स्वंगू दिशाय् व प्यंगू दिशाय् फैले याना च्वनी । च्वय्, कवय् व ब्यथां (दिशाय्) फुक्व थासय् न्यौकनं सकतां प्रकारं सकल लोकय् मैत्री युक्त चित्तयात फैले याना च्वनी । अथे हे तुं याना मैत्री विपुल चित्तयात ..., मैत्री सहगत चित्तयात ... मैत्री अप्रमाण चित्तयात फैले याना च्वनी, अवैरी अब्यापादय् (अद्वेष) चित्त फैले याना च्वनी । थुकथं ध्यान याना मैत्री चित्तयात उलि जक सीमित मयासे अप्रमाण मैत्री चित्त याना च्वनी । (२) करुणा चित्तयात ... पे० ... (३) मुदिता चित्तयात ... पे० ... (४) उपेक्षा चित्तयात छगू दिशाय्, निगू दिशाय्, स्वंगू दिशाय् व प्यंगू दिशाय् फैले याना च्वनी । च्वय्, कवय्, ब्यथां (दिशाय्) फुक्व थासय् न्यौकनं सकतां प्रकारं सकल लोकय् उपेक्षा युक्त चित्तयात फैले याना च्वनी । अथे हे तुं याना उपेक्षा विपुल चित्तयात ... उपेक्षा सहगत चित्तयात ... उपेक्षा अप्रमाण चित्तयात फैले याना च्वनी । अवैरी अब्यापाद चित्त फैले याना च्वनी । थुकथं उपेक्षा चित्तयात उलि जक मयासे अप्रमाण उपेक्षा चित्त याना च्वनी ।

१८. “निग्रोध ! छं छु मती तया—यदि थथे जुल धाःसा तप जुगुप्सा परिशुद्ध जुइ लाकि अपरिशुद्ध जुइ ?

“भन्ते ! यदि थये जुल धाःसा अवश्य नं तप जुगुप्सा परिशुद्ध जुइ, अपरिशुद्ध जुइ मखु, अग्रत्व नं प्राप्त जुइ, सारत्व नं प्राप्त जुइ ।”

“निग्रोध ! थुलि हे तप जुगुप्सा अग्रत्व नं प्राप्त जुइ मखु, सारत्व नं प्राप्त जुइ मखु । थ्व ला (खवालाया हुने च्वंगु) छंघगुथें जक खः ।”

१९. “भन्ते ! गुलि तक अथवा गथे जुइवं तप जुगुप्सा अग्रत्व प्राप्त व सारत्व प्राप्त जुइ ? भन्ते ! भगवानं तप जुगुप्सायात अग्रत्वय् व सारत्वय् ध्यंका बिज्यासा साप ज्यू ।”

“निग्रोध ! थन तपस्वी चातुर्यामसंवरं संवृत्त जुइ । निग्रोध ! गुकथं तपस्वी चातुर्यामसंवरं संवृत्त जुइ ? (१) निग्रोध ! थन तपस्वी प्राणी हिंसा याइ मखु, याकी मखु, याके बिइ मखु । ... निग्रोध ! गुबले तपस्वी चातुर्यामसंवरं संवृत्त जुइ उबले थ्व हे वयागु तपस्यापन जुइ । थुकथं व उच्चताय् ध्यनी, नीचताय् ध्यनी मखु । अनंलि व एकान्तगु शयनासनय् सेवन याइ ... अनंलि थुपि न्यागू नीवरणयात हटे याना ... मैत्री युक्त चित्तयात ... करुणायुक्त चित्तयात ... मुदितायुक्त चित्तयात ... उपेक्षायुक्त चित्तयात ... फैले याना च्वनी । अनंलि वं अनेक प्रकारयागु पूर्वजन्मयागु खें अनुस्मरण याइ । गथे—छगू जन्मयागु, निगू जन्मयागु, स्वंगू जन्मयागु, प्यंगू जन्मयागु, न्यागू जन्मयागु, किगू जन्मयागु, नीगू जन्मयागु, स्वीगू जन्मयागु, पीगू जन्मयागु, न्येगू जन्मयागु, सच्चिदगू जन्मयागु, दलछिगू जन्मयागु, लखछिगू जन्मयागु, अनेक संवर्तं कल्प (प्रलय) या खें, अनेक विवर्तं कल्प (=सृष्टि) या खें, अनेक संवर्तं विवर्तं कल्प कल्पय्—फलानागु थासय् थुगु नां याम्ह, थुगु गोत्रयाम्ह, थुगु वर्णयाम्ह, थुजागु आहार नइम्ह, थुकथं सुख व दुःख अनुभव याइम्ह, थुलि आयु दुम्ह जि खः । अनं व (जि) फलानायाय् सिना मेथाय् उत्पन्न जुल, अनं नं थुगु नां याम्ह, थुगु गोत्र याम्ह, थुगु वर्ण याम्ह, थुजागु आहार नइम्ह, थुकथं सुख व दुःख अनुभव याइम्ह, थुलि आयु दुम्ह जुया वया । व हे जि अनं च्युत जुया थन उत्पन्न जुल । थुगु प्रकारं आकार व उद्देश्य सहित अनेक प्रकारं पूर्वजन्मयागु खें अनुस्मरण याइगु जुया च्वन ।

२०. “निग्रोध ! छं छु मती तया—यदि थये जुल धाःसा तप जुगुप्सा परिशुद्ध जुइ लाकि अपरिशुद्ध जुइ ?”

“भन्ते ! यदि थये जुल धाःसा अवश्य नं तप जुगुप्सा परिशुद्ध जुइ, अपरिशुद्ध जुइ मखु, अग्रत्व नं प्राप्त जुइ, सारत्व नं प्राप्त जुइ ।

“निग्रोध ! थुलि जुइवं तप जुगुप्सा अग्रत्व नं प्राप्त जुइ मखु, सारत्व नं प्राप्त जुइ मखु । थ्व ला छंघगुया हुने च्वंगु दहें फलगुथें खः ।

२१. “भन्ते ! गुलि तक अथवा गथे जुइवं तप जुगुप्सा अग्रत्व नं प्राप्त जुइ, सारत्व नं प्राप्त जुइ ? भन्ते ! भगवानं तप जुगुप्सायात अग्रत्वय् व सारत्वय् ध्यंका बिज्यासा साप ज्यू ।”

“निग्रोध ! थन तपस्वी चातुर्यामसंवरं संवृत्त जुइ । ... निग्रोध ! गुबले तपस्वी चातुर्यामसंवरं संवृत्त जुइ उबले थ्व हे वयागु तपस्यापन जुइ । थुकथं व उच्चताय् ध्यनी नीचताय् ध्यनी मखु । अनंलि व एकान्त निजंनगु शयनासनय् सेवन याइ ... अनंलि वं अनेक प्रकारयागु पूर्वजन्मयागु खें अनुस्मरण याइगु जुया च्वन । गथेकि—छगू जन्मयागु, निगू जन्मयागु, स्वंगू जन्मयागु, प्यंगू जन्मयागु, न्यागू जन्मयागु ... पे० ... थुगु प्रकारं आकार व उद्देश्य सहित अनेक प्रकारं पूर्वजन्मयागु खें अनुस्मरण याइगु जुया च्वन । अनंलि वं (विशुद्ध अमानुषीय) दिव्यचक्षुद्वारा च्युत जूपि, उत्पन्न जूपि सत्त्वपित खंका काइ तथा थथःगु कर्मानुसार नीच उच्च जूपि, सबर्ण दुवर्ण जूपि, सुगति, दुर्गती उत्पन्न जूपि सत्त्वपित खंका काइ—‘थूजापि सत्त्वपि कायदुश्चरितं युक्त जुया,

वाक्दुश्चरितं युक्तं जुया, मनःदुश्चरितं युक्तं जुया आर्यपितं निन्दा याइपि जुया मिथ्यादृष्टिकं जुया मिथ्यादृष्टि युक्तं जुया याइपि इपि सिना वनालि अपाय दुर्गतिं विनिपातगु नरकय् उत्पन्नं जूगु जुल । हानं अजापि सत्त्वपि कायसुचरितं युक्तं जुया, वाक्सुचरितं युक्तं जुया, मनःसुचरितं युक्तं जुया आर्यपितं निन्दा मयाइपि जुया सम्यक्दृष्टिकं जुया सम्यक्दृष्टिकं युक्तं जुया ज्या याइपि इपि सिना वनालि सुगतिं स्वर्गलोकय् उत्पन्नं जूगु जुल ।' थुकथं विशुद्ध दिव्यचक्षुद्वारा च्युतं जूपि, उत्पन्नं जूपि सत्त्वमितं खंका काइ तथा थयःगु कर्मानुसारं नीच उच्च जूपि सवर्णं दुर्वर्णं जूपि, सुगतिं दुर्गतीं उत्पन्नं जूपि सत्त्वमितं खंका काइ ।

२२. “निग्रोध ! छं छु मती तथा—यदि थये जुल धाःसा तप जुगुप्सा परिशुद्धं जुइ लाकि अपरिशुद्धं जुइ ?

“भन्ते ! यदि थये जुल धाःसा तप जुगुप्सा परिशुद्धं जुइ, अपरिशुद्धं जुइ मखु, अग्रत्वं नं प्राप्तं जुइ, सारत्वं नं प्राप्तं जुइ ।”

२३. “निग्रोध ! थुलि तंकय् अथवा थुलि जुइवं तप जुगुप्सा अग्रत्वं नं प्राप्तं जुइ, सारत्वं नं प्राप्तं जुइ । ... निग्रोध ! गुगु छं जिक्के—भन्ते ! गुगु अजागु भगवानया धर्मं खः गुकिं याना भगवानं (थः) श्रावकपितं विनीतं याना बिज्यात, गुकिं याना भगवानया श्रावकपि विनीतं जुया आश्वस्तं जुया आदिब्रह्मचर्ययागु अभिप्रायं सिइकीगु धका न्यन । निग्रोध ! थव व हे कारणं खः । अऊ थव स्वया नं उत्तरोत्तरं व प्रणीतं कारणं दु गुकिं श्रावकपितं विनीतं याना च्वना । गुकिं विनीतं जुया श्रावकपि आश्वस्तं जुया आदिब्रह्मचर्ययागु अभिप्रायं सिइका काइ ।”

थये आज्ञा जुया बिज्यायेवं उपि परिव्राजकपिसं उन्नाद तथा उच्चशब्दं व महाशब्दं यात—अहो ! जिपि आचार्यलिसेंतुं थन नाश जुल ! जिपिसं थव स्वया उत्तरोत्तरं (यागु खँ) मस्यु ।”

७. सन्धानं गृहपतिं निग्रोधयात दोषारोपनं यागु

२४. सन्धानं गृहपतिं—‘थुपि अन्यतीर्थीय परिव्राजकपिसं आः धाःसा भगवानयागु खँ न्यनी, न्हाय्पं बिइ, सिइकेतं चित्तं क्वछुइकी’ धका सिइका निग्रोध परिव्राजकयात थये धाल—“भन्ते निग्रोध ! छपिसं गुगु जित थये धया बिज्यात—‘गृहपति ! छं स्थूला, श्रमणं गौतमं सुनाप खँ ल्हाइ, सुनाप साकच्छा याइ, सुनाप प्रज्ञाव्यक्तता कयनी ? गौतमयागु प्रज्ञा शून्यागारय् च्वंम्ह जुया नाश जुइ थुकल । परिषद् विना च्वनिंम्ह श्रमण गौतम खँ ल्हाये नं असमर्थंम्ह खः । (प्रश्न न्यनी धका ग्याना) एकान्तं एकान्तय् हे च्वनी । गथे कौंम्ह साः साःतयगु बथामं अलग जुया तापाक याकचा च्वनी अथे हे श्रमण गौतमयागु प्रज्ञा नं शून्यागारयागु कारणं याना विनाश जुइ थुकल । श्रमण गौतम परिषद् विना याकचा विचरण याइ, खँ ल्हायेत असमर्थंम्ह खः (उकिं) व याकचा एकान्तं शयनासनय् च्वनिंगु जुया च्वन । अतः गृहपति ! यदि श्रमण गौतम थुगु परिषदय् बिज्यागु जूसा छगु हे प्रश्नद्वारा वयात लिसः बिइ मफयेका बिजे, गथे खालिगु घः फान् फान् हिइकेयं हिइका बिइगु छुइ । भन्ते ! आः वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्संभुद्धं थन बिज्याना च्वंगु दु । (काःसा आः वसपोलयात) कौंम्ह साः याकचा विचरण याःथे परिषद् विना वसपोलयात याकचा च्वनींम्ह यानी बिज्याहुँ । खालिगु घः फान् फान् हिइकेयं वसपोलयात छगु प्रश्न न्यना लिसः बिइ मफयेका बिज्याहुँ ।’

२५. थथे धायेवं निग्रोध परित्राजक सुम्क च्वना लिसः मब्बुसे छथों व्वच्छुइका इवाः व्वसुका चिन्तित जुया नों मवासे सुम्क च्वना च्वन । अनंलि सुम्क च्वना लिसः मब्बुसे छथों व्वच्छुइका इवाः व्वसुका चिन्तित जुया नों मवासे सुम्क च्वना च्वन्ह निग्रोध परित्राजकयात भगवानं थथे आज्ञा जुया-बिज्यात—“निग्रोध ! धात्थें खःला, छं थ्व खें धयागु ?”

“भन्ते ! धात्थें खः । थःगु मूर्खतायागु कारणं, मूढतायागु कारणं व पाप (अकुसल) यागु कारणं जि थ्व खें धयागु खः ।

“निग्रोध ! छं छु मती तया—छं परित्राजकपिनि वयोवृद्धपि, थाकलीपि व आचार्यं प्राचार्यपिसं थथे धाःगु न्यनागु दुला—गुपि वसपोलपि न्हापाया समयय् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धपि खः वसपोल भगवानपि थुकथं मुना उल्लाद याना उच्च शब्द, महाशब्द याना अनेक प्रकारयागु तिरश्चीन कथा कना च्वंगु खें गथेकि—राजकथा, चोरकथा ... पे० ... थथे जूगु अथे जूगु खें ल्हाना च्वंगु दुला गथेकि आः छ आचार्यं सहितम्ह खः ? अथवा वसपोल अरहत् सम्यक्सम्बुद्धपि थुकथं अरण्यवन शयनासन सेवन याइगु खः ... गथेकि आः भगवान् ... खः ?”

“भन्ते ! जि थथे ... आचार्यं प्राचार्यं परित्राजकपिसं धयातगु न्यनागु दु ... । वसपोलपि जिथें ... उच्च शब्द, महाशब्द ... याना बिज्याइपि मखु, परन्तु अरण्य ... सेवन याइपि खः गथे थुगु समयय् छलपोल भगवान् ... खः ।

“निग्रोध ! छथें जाम्ह विज्ञ वयोवृद्ध मनुखं थथे धाये ज्यू मज्यू—बुद्ध जुया बिज्याम्ह वसपोल भगवानं बोधया निरिति धर्मोपदेश याना बिज्याइ, दान्त जुया बिज्याम्ह वसपोल भगवानं दान्त यायेत धर्मोपदेश याना बिज्याइ, शान्त जुया बिज्याम्ह वसपोल भगवानं शान्त यायेत धर्मोपदेश याना बिज्याइ, उत्तीर्ण जुया बिज्याम्ह वसपोल भगवानं उत्तीर्ण यायेत धर्मोपदेश याना बिज्याइ हानं निर्वाण (या ज्ञान प्राप्त) याना बिज्याम्ह वसपोल भगवानं निर्वाणया निरिति धर्मोपदेश याना बिज्याइ ?”

८. निग्रोधं थःगु अपराध चायेकूगु

२६. थथे आज्ञा जुया बिज्यायेवं निग्रोध परित्राजकं भगवानयात थथे बिन्तिं यात—“भन्ते ! जिगु थःगु मूर्खता, मूढता व पापयागु कारणं जिपाखें गल्ली जुल, जि भगवानयात थथे धाये लात । भन्ते ! उकि भविष्यत् संवर जुइत जि अपराधी पापीयात क्षमा याना बिज्याहुँ ।”

“निग्रोध ! अवश्य नं छं थःगु मूर्खता, मूढता व पापयागु कारणं छं जित थथे ... धाये लात । निग्रोध ! अथेन्हं छं थःगु पापयात खंका स्वीकार बाना भविष्यत् संवर जुइत प्रायश्चित्त यागु दु, उकि जि छंत क्षमा बिये । निग्रोध ! सुनानं थःम्हं यानागु पापयात पाप सम्मे जुया स्वीकार याना भविष्यत् हानं अजागु पाप मयायेगु वं धर्माचरण यायेगु प्रतिज्ञा यात धाःसा आर्यधर्मय् थ्व अभिवृद्धि हे जूगु घाइ । निग्रोध ! जि थथे धया ‘सु’ अशठ अछली, सिधा स्वभावयाम्ह विज्ञ पुरुष वयेमा—जि अनुशासन याये, जि धर्मोपदेश याये । उपदेश अनुसार आचरण यायेवं—गुकिया निरिति कुलपुत्रपि सम्यक् रूपं छें तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुइ—उगु अनुत्तरगु ब्रह्मचर्ययागु अन्त्ययात न्हेदें अर्थात् थ्व हे जीवनय् स्वयं अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कार याना उपसम्पदथ जुया विहार याइ । निग्रोध ! न्हेदेंया खें तोति । सु अशठ अछली, सिधा स्वभाव याम्ह विज्ञ पुरुष वयेमा—जि अनुशासन याये, जि धर्मोपदेश याये । उपदेश अनुसार आचरण यायेवं—गुकिया निरिति कुलपुत्रपि सम्यक् रूपं छें तोता अनगारिक

जुया प्रव्रजित जुइ—उगु अनुत्तरगु ब्रह्मचर्ययागु अन्त्ययात खुदै अर्थात् थ्व हे जीवनय् स्वयं अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कार याना उपसम्पदथ जुया विहार याइ । ... खुदै ... न्यादै ... प्यदै ... स्वदै ... निदै ... दच्छि । निग्रोध ! दच्छिया खँ तोति । सुं अशठ अछली, सिघा स्वभावयाम्ह विज्ञ पुरुष वयेमा—‘जि अनुशासन याये, जि धर्मोपदेश याये । उपदेश अनुसार आचरण यायेबं—गुकिया निरिति कुलपुत्रपि सम्यक् रूप छँ तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुइ—उगु अनुत्तरगु ब्रह्मचर्ययागु अन्त्ययात न्हेलाय् अर्थात् थ्व हे जीवनय् स्वयं अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कार याना उपसम्पदथ जुया विहार याइ । ... न्हेला ... खुला ... न्याला ... प्यला ... स्वला ... निला ... लच्छि ... बाच्छि । निग्रोध ! बाच्छिया खँ तोति । सुं अशठ अछली, सिघा स्वभावयाम्ह विज्ञ पुरुष वयेमा—‘जि अनुशासन याये, जि धर्मोपदेश याये । उपदेश अनुसार आचरण यायेबं—गुकिया निरिति कुलपुत्रपि सम्यक् रूप छँ तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुइ—उगु अनुत्तरगु ब्रह्मचर्ययागु अन्त्ययात छगू हप्ताय् अर्थात् थ्व हे जीवनय् स्वयं अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कार याना उपसम्पदथ जुया विहार याइ ।

२७. “निग्रोध ! शायद छंत थये जुइ फु—‘शिष्य दय्केया निरिति श्रमण गौतमं जिमित थये धया च्वन ।’ निग्रोध ! थुकथं स्वये म्वाः । गुपि छिमि आचार्य खः उरिपि छिमि आचार्य हे जुया च्वनेमा । निग्रोध ! शायद छंत ... छिमिगु उद्देश्यं च्युत यायेत ... छिमिगु आजीवकं च्युत यायेत ... छिमि आचार्यपिनिगु अकुशल वा अकुशल खण्डय् लागु धर्मय् तयेगु विचारं श्रमण गौतमं थये धया च्वन ... छिमि आचार्यपिनिगु कुशल वा कुशल खण्डय् लागु धर्म छिमिस विवेचन याकेगु उद्देश्यं श्रमण गौतमं थये धया च्वन ।’ निग्रोध ! थये नं स्वये म्वाः । छिमि आचार्यपिनिगु धर्म कुशल वा कुशल खण्डय् लासां मलासां वहे खः । निग्रोध ! उकि न त शिष्य दय्केया निरिति जि थये धया च्वना न त उद्देश्यं च्युत याकेत ... न त आजीवकं च्युत याकेत ... न त छिमि आचार्यपिनि अकुशल वा अकुशल खण्डय् लागु धर्मय् तयेत ... न त छिमि आचार्यपिनिगु कुशल वा कुशल खण्डय् लागु धर्मयागु विवेचना याकेत जि थये धया च्वनागु खः । निग्रोध ! बरू थन अजागु अकुशल धर्मंत दु गुकियात हटे मयागु कारणं संक्लेशनीय, पुनर्भविक, पीडादायी, दुःख विपाकी व जन्म जरा मरणीय भविष्य जुइ—उकियात हटे यायेया निरिति जि धर्मोपदेश यानागु खः । थुकथं प्रतिपादन यायेबले संक्लेशकारी धर्म हटे जुइ, विशुद्धकारी धर्म वृद्धि जुइ, प्रज्ञा परिपूर्ण जुया वैपुल्यता प्राप्त याना थ्व हे जीवनय् स्वयं अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कार याना उपसम्पदथ जुया विहार याना च्वनी ।

२८. थये आज्ञा जुया बिज्यायेवं मारं इमिगु चित्तयात थःगु बन्धनय् लाका तःगु जुया परिव्राजकपि छथों क्वकुइका खाः क्वसुइका चिन्तित जुइका नोनिमवासे सुम्क च्वना च्वन । अनलि भगवानयात थये जुल—“थुपि फुक्क मोक्षपुरुषपित पापी मारं थःगु वश्य लाका तये छुकल । उकि छम्हसिया मनय् नं थये मजुल—‘जि ज्ञान प्राप्ति या निरिति श्रमण गौतमयाथाय् ब्रह्मचर्य पालन याये । छगू सप्ताहं छु याइ !’ अनलि उदम्बरिकाया परिव्राजकारामय् सिहनाद याना भगवान् आक्सय् च्वं च्वं बिज्याना गृध्रकूट पर्वतय् उपस्थित जुया बिज्यात । सन्धान गृहपति नं उबले राजगृहय् लिहाँ वन ।

उदुम्बरिक-सुत्त क्वचाल ।

२६. चक्रवर्ति-सुत्त^१

१. यथे जि न्यना । छगू समयय् भगवान् मगघया मातुलाय् विहार याना बिज्याना च्वन । अन भगवान् भिक्षुपित — “भिक्षुपि !” घका सम्बोधन याना बिज्यात । उपि भिक्षुपिसं “भदन्त” घका भगवानयात लिसः बिल । भगवान् यथे आज्ञा जुया बिज्यात—“भिक्षुपि ! अत्तदीप (थःगु हे थःगु द्वीप) जुया विहार या, थःगु हे शरण का, मेपिनिगु शरण मखु । धम्मदीप (धर्म द्वीप) व धर्म शरण जुया विहार या, मेपिनिगु शरण मखु । भिक्षुपि ! गुकथं भिक्षु थःगु हे द्वीप जुया विहार यायेगु, गुकथं थःगु हे शरण जुया च्वनेगु, गुकथं मेपिनिगु शरण मकायेगु, गुकथं धर्मद्वीप जुया च्वनेगु, गुकथं धर्म शरण जुया विहार यायेगु, गुकथं मेपिनिगु शरण मकायेगु खः ? भिक्षुपि ! थन (थुगु बुद्ध शासनय्) भिक्षु कायय् (रूप समूहय्) कायानुपश्यी जुया चित्तमल (आस्रव) यात छवयेके फूगु सम्यक् प्रधान वीर्यं दुम्ह, स्मृतिवान् व विभिन्न प्रकारं बांलाक स्यूम्ह जुया लोकय् लोभ व दौर्मनस्ययात हते याना विहार याना च्वनी । वेदनाय् वेदानुपश्यी जुया ... पे० ... विहार याना च्वनी । चित्तय् चित्तानुपश्यी जुया ... पे० ... विहार याना च्वनी । धर्मय् धर्मानुपश्यी जुया चित्तमलयात छवयेके फूगु सम्यक् प्रधान वीर्यं दुम्ह, स्मृतिवान् व विभिन्न प्रकारं बांलाक स्यूम्ह जुया लोकय् लोभ व दोषयात हते याना विहार याना च्वनी । भिक्षुपि ! थुकथं भिक्षु थःगु हे द्वीप जुया विहार याइ, थःगु हे शरण जुया च्वनी, मेपिनिगु शरण मकाइगु खः । धर्म द्वीप व धर्म शरण जुया विहार याइगु खः, मेपिनिगु शरण मकाइगु खः ।

भिक्षुपि ! थःगु पैतृक विषय गोचरय् विचरण या । भिक्षुपि ! थःगु पैतृक विषय गोचरय् विचरण यात धाःसा मारं प्वाः (छिद्र) लुइके फइ मखु, मारं आरम्भण लुइके फइ मखु । भिक्षुपि ! कुशल धर्मया कारणं याना पुण्य नं वृद्धि जुइ ।

१. दृढनेमि चक्रवर्ती जुजु

२. “भिक्षुपि ! न्हापा न्हापा धार्मिक, धर्मराजा, चतुर्द्वीप विजेता, जनपद जनपदय् प्रख्यातम्ह शान्ति स्थापक, न्हेगु रत्नं युक्तम्ह दृढनेमि घयाम्ह चक्रवर्ती जुजु छम्ह दुगु खः । वया थुपि न्हेता रत्न दु । गथेकि— चक्ररत्न, हस्तिरत्न, अश्वरत्न, मणिरत्न, स्त्रीरत्न, गृहपतिरत्न व परिणायकरत्न । दलछि मयाक्क वया सूरवीरपि काय्पि दु । वं सागर पर्यन्त थुगु पृथ्वीयात त्याका राज्य याना च्वन ।

३. “भिक्षुपि ! अनौल दृढनेमि जुजु आपालं वर्षं, सलंसः वर्षं, दलद्व वर्षं बित्ते जुइ धुंका छन्हु सुं छम्ह मनूयात सःतल—‘हे पुष्य ! गुखुन्हु छं जिगु चक्ररत्न थःगु थासं न्हायाना कुतुं वगु खनी, उखुन्हु छं जित सूचं

१. चक्रवर्ति-सीहनाद-सुत्त सी०, रो० ।

व्युवा । 'ज्यु, हवस्, देव !' धया उम्ह मनुखं जुजुयात लिसः बिल । भिक्षुपि ! आपालं वर्षं लिपा, सलंसः वर्षं लिपा, द्वलंद्व वर्षं लिपा उम्ह मनुखं चक्ररत्न थःगु थासं न्ह्याना कुतुं वंगु खन । खना उम्ह मनु गन दूढनेमि जुजु दु अन वन । वना दूढनेमि जुजुयात थये धाल—'न्यना बिज्याहूँ, देव ! छलपोलं सिया बिज्याला—छलपोलया चक्ररत्न थःगु थासं न्ह्याना कुतुं वन ।' भिक्षुपि ! अनंलि दूढनेमि जुजु थः तःधिकम्ह राजकुमारयात सांता थये धाल—तात कुमार ! जिगु चक्ररत्न थःगु थासं न्ह्याना कुतुं वल । जि न्यना तयागु दु—चक्रवर्ती जुजुया चक्ररत्न थःगु थासं न्ह्याना कुतुं वयेवं उम्ह जुजु आपाः म्वाइ मखुत । जि मनुष्यया सकतां भोग याये धुन, आः थुगु समयय् जि दिव्य भोग गवेषण याये (=माले) माल । तात कुमार ! वा, समुद्र पर्यन्त थुगु पृथ्वीयात राज्य या । जि सँ व दारी खाना काषायवस्त्र धारण याना छँ तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुये ।

४. "भिक्षुपि ! अनंलि दूढनेमि जुजु थः तःधिकम्ह काय्यात राज्यभार लःल्हाना अनुशासन याना सँ व दारी खाना काषायवस्त्र धारण याना छँ तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुल । भिक्षुपि ! उम्ह राजपि प्रव्रजित जूगु एक हप्ता लिपा हे दिव्य चक्ररत्न अन्तर्धान जुया वन ।

"भिक्षुपि ! अनंलि सुं छम्ह गन मूर्धाभिषिक्त क्षत्रिय जुजु दु अन वन । वना व मूर्धाभिषिक्त क्षत्रिय जुजुयात थये धाल—'देव ! छलपोलं सिया बिज्याःला—दिव्य चक्ररत्न अन्तर्धान जुया वन । भिक्षुपि ! अनंलि उम्ह मूर्धाभिषिक्त क्षत्रिय जुजु दिव्य चक्ररत्न अन्तर्धान जूगुलि तःसकं अपशोच व असन्तोष प्रकट यात । व गन राजपि दु अन वन । वना राजपिंयात थये धाल—देव ! छपिसं सिया बिज्याःला—दिव्य चक्ररत्न अन्तर्धान जुल । भिक्षुपि ! थये धायेवं राजपि ... जुजुयात धाल—तात ! दिव्य चक्ररत्न अन्तर्धान जुल धका अपशोच व असन्तोष प्रकट याये मते । तात ! दिव्य चक्ररत्न छिमि पैतृक दायाद (सम्पत्ति) मखु । तात ! न्यं, छं चक्रवर्ती व्रतयात पालन या । गुबले छं आर्य चक्रवर्ती व्रतयात पालन याइ, उपोसथया पूर्णिमाया दिनय् (म्ह छम्हं) मोल्ह्या उपोसथ व्रत चवना गुबले छ प्रासादया दकले तलेया तलाय् वनी उबले छंगु न्ह्योने द्वलंद्व आरा दुगु, नेमि नाभि दुगु व सकतां प्रकारं परिपूर्णगु दिव्य चक्ररत्न प्रकट जुइ ।"

२. आर्य चक्रवर्ती व्रत

५. "देव ! आर्य चक्रवर्ती व्रत घयागु छु खः ?"

"तात ! अथे जूसा छं थः आश्रितपि, सेनापि, क्षत्रियपि, अनुगामिपि, ब्राह्मणपि, गृहपतिपि, निगमयापि, जनपदयापि, श्रमण व ब्राह्मणपि, पशुतय्, कंगपंछि आदिपित धर्मयागु हे निति, धर्मयागु सत्कार याना, ... सम्मान याना, ... पूजा याना, श्रद्धाभाव तया, धर्म ध्वज जुया, धर्मकेतु जुया, धर्माधिपति जुया फुक्क धार्मिक खँयात रक्षा यायेया निति विधान या । तात ! छंगु राज्यय् गनं नं अधर्मं जुइके मते । तात ! गुपि छंगु राज्यय् चर्चपि पवगीत खः इमित धन व्यु । तात ! गुपि छंगु राज्यय् चर्चपि श्रमण व ब्राह्मणपि मद-प्रमादं विरक्त जुया क्षान्ति व सोवचय् अम्यस्त जूपि खः केवल थःत (आत्म) दमन, केवल थःत शमन, केवल थःत निर्वापन याइपि खः, इमियाय् वरोवर वना न्यं वनेमाः—'भन्ते ! छु कुशल खः, छु अकुशल खः, छु सदोष खः, छु निर्दोष खः, छु सेवनीय खः, छु असेवनीय खः, छु यात धाःसा जिगु भविष्य दीर्घकाल तक अहित व दुःखया निति जुइ, छु यात धाःसा जिगु भविष्य दीर्घकाल तक हित व सुखया निति जुइ ?' इमिसं धागु न्यना गुगु मभिगु खः उकियात त्याग याना हानं गुगु भिगु खः उकियात ग्रहण याना पालन या । तात ! एव हे आर्य चक्रवर्ती व्रत खः ।"

३. चक्ररत्न

६. “भिक्षुपि ! ‘हवस्, देव !’ धया उम्ह क्षत्रिय मूर्धाभिषिक्त जुजुं राजषियागु खँ न्यना जुजुं आयें चक्रवर्ती व्रतयात पालन यात । उगु चक्रवर्ती व्रतयात पालन याना उपोसथया पूर्णिमाया दिनय् (म्ह छम्हं) मोल्हुया उपोसथ व्रत च्वना क्षत्रिय मूर्धाभिषिक्त प्रासादया दकले तलेया तलाय् बबले वयागु न्होने दलद्व आरा दुगु, नेमिनाभि दुगु व सकतां प्रकारं परिपूर्णगु दिव्य चक्ररत्न प्रकट जुल । खना क्षत्रिय अभिषिक्त जुजुया मनय् थथे जुल—थथे जि न्यनागु दु—गुम्हसिया ... प्रासादया दकले तलेयागु तलाय् जुजुया न्होने ... दिव्य चक्ररत्न प्रकट जुल धायेवं उम्ह चक्रवर्ती जुजु जुइ । जि चक्रवर्ती जुजु जुये माल । भिक्षुपि ! अनलि ... जुजुं आसनं दना, थगां न्यया जःपागु ल्हातं कलश च्वना खःगु ल्हातं चक्ररत्नयात अभिषेक यात ... छपि चक्ररत्न प्रवृत्त जुइमा (=छपि चक्ररत्नं विजय यायेमा) ।

“भिक्षुपि ! अनलि उगु चक्ररत्न पूर्वदिशापाले न्हात । जुजुयाके चतुरङ्गिनी सेना दुगु जुया च्वन । भिक्षुपि ! गुगु प्रदेशय् चक्ररत्न दिना च्वनी अन चक्रवर्ती जुजु थः चतुरङ्गिनी सेना नापं च्वना च्वनी । भिक्षुपि ! गुपि पूर्वदिशायापि जुजुपि खः इमिसं चक्रवर्ती जुजुयाथाय् वया धाः वल—‘महाराज ! छपिनिगु स्वागत दु, (जिपि फुक्वसित) छपिसं अनुशासन याना बिज्याहुँ । महाराज ! छपिसं आज्ञा जुया बिज्याहुँ । चक्रवर्ती जुजुं थथे धाल—प्राणी हिंसा थाये मज्यू, ख्या काये मज्यू, काम मिथ्याचार याये मज्यू, मखुगु खँ ल्हाये मज्यू, अय्ला ध्वं न्शालु पदार्थ सेवन याये मज्यू । उक्ति भोग यायेमाः । भिक्षुपि ! (युकथं) गुपि पूर्वदिशायापि जुजुपि खः इपि जुजुपि चक्रवर्ती जुजुया अनुयुक्तपि जुल ।

७. “भिक्षुपि ! अनलि उगु चक्ररत्न पूर्वयागु समुद्रय् दुवे जुया पिहाँ वया दक्षिणदिशाय् दित ... पे० ... दक्षिणदिशायागु समुद्रय् दुवे जुया ... पे० ... पश्चिमदिशाय् ... पे० ... पश्चिमदिशायागु समुद्रय् दुवे जुया ... पे० ... उत्तरदिशा ... । भिक्षुपि ! गुगु प्रदेशय् चक्ररत्न दिना च्वन अन चक्रवर्ती जुजु थः चतुरङ्गिनी सेना नापं च्वना च्वनी ।

८. “भिक्षुपि ! गुपि उत्तरदिशायापि जुजुपि खः इमिसं चक्रवर्ती जुजुयाथाय् वया धाः वल—महाराज ! छपिनिगु स्वागत दु, छपिसं अनुशासन याना बिज्याहुँ । महाराज ! छपिसं आज्ञा जुया बिज्याहुँ—चक्रवर्ती जुजुं थथे धाल—प्राणी हिंसा थाये मज्यू ... । भिक्षुपि ! (युकथं) गुपि उत्तरदिशायापि जुजुपि खः इपि जुजुपि चक्रवर्ती जुजुया अनुयुक्तपि जुल ।

“भिक्षुपि ! अनलि चक्ररत्न समुद्र पर्यन्त पृथ्वीयात त्याका राजधानी लिहाँ वया अन्तःपुरय् न्याय प्राङ्गणयागु द्वारय् वया क्वातुक च्वंवल ।

९. “भिक्षुपि ! निम्हम्ह नं चक्रवर्ती जुजु ... स्वम्हम्ह नं ... प्यम्हम्ह नं ... न्याम्हम्ह नं ... खुम्हम्ह नं ... न्हेम्हम्ह चक्रवर्ती जुजु आपालं वर्षं, सलंसः वर्षं, दलद्व वर्षं विते जुइ धुंका छन्दु सुं छम्ह मनूयात सःतल—‘हे पुरुष ! गुबुन्दु छं जिगु चक्ररत्न थःगु थासं न्हाणा कुतुं वगु खनी, उखुन्दु छं जित सूचं ब्युवा ।’ ‘ज्यू, हवस्, देव !’ धया उम्ह मनुखं जुजुयात लिसः बिल । भिक्षुपि ! आपालं वर्षं लिपा, सलंसः वर्षं लिपा, दलद्व वर्षं लिपा उम्ह मनुखं चक्ररत्न थःगु थासं न्हाणा कुतुं वगु खन । खना उम्ह मनू गन चक्रवर्ती जुजु दु अन वन । वना चक्रवर्ती जुजुयात थथे धाल—‘न्यना बिज्याहुँ, देव ! छलपोलं सिया बिज्याला—छलपोलया चक्ररत्न थःगु थासं न्हाणा कुतुं वन ।’ भिक्षुपि ! अनलि चक्रवर्ती जुजु थः तःदिकम्ह राख्कुमारयात सःता थथे धाल—तात

कुमार ! जिगु चक्ररत्न ... थासं कुतुं वल । जि न्यना तयागु दु—चक्रवर्ती जुजुया चक्ररत्न ... थःगु थासं कुतुं वयेवं उम्ह जुजु आपाः म्वाइ मखुत । जि मनुष्यया सकतां भोग याये धुन, आः थुगु समयय् जि दिव्य भोग गवेषण याये माल । तात कुमार ! वा, समुद्र पर्यन्त थूगु पृथ्वीयात राज्य या । जि सँ व दारी खाना काषायवस्त्र धारण याना छँ तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुये ।

१०. “भिक्षुपि ! अनंलि चक्रवर्ती जुजुं थः तःधिकम्ह काय्यात राज्यभार लःल्हाना अनुशासन याना सँ व दारी खाना काषायवस्त्र धारण याना छँ तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुल । भिक्षुपि ! उम्ह राजपि प्रव्रजित जूगु एक हप्ता लिपा हे दिव्य चक्ररत्न अन्तर्धान जुया वन ।

११. “भिक्षुपि ! अनंलि सुं छम्ह गन मूर्धाभिषिक्त क्षत्रिय जुजु दु अन वन । वना वं मूर्धाभिषिक्त क्षत्रिय जुजुयात थये धाल—‘देव ! छलपोलं सिया बिज्याला—दिव्य चक्ररत्न अन्तर्धान जुया वन । भिक्षुपि ! अनंलि उम्ह मूर्धाभिषिक्त क्षत्रिय जुजुं दिव्य चक्ररत्न अन्तर्धान जूगुलि तःसकं अपशोच व असन्तोष प्रकट याना च्वन । वं राजपियाथाय् वना आर्यं चक्रवर्ती व्रत न्यं मवं । वं थःगु हे बुद्धि राज्य याना च्वन । वं थःगु हे बुद्धि राज्य याःबले वयागु राज्य उलि उन्नति प्राप्त याये मफुत गुलि न्हापायापि आर्यं चक्रवर्ती व्रत पालन यापि जुजुपिनि राज्यय् जूगु खः ।

“भिक्षुपि ! अनंलि अमात्य (मन्त्री), सभासद्, कोषाध्यक्ष, महामन्त्री, अनीकस्थ, दालपाल व हानं गुपि थःगु विद्याया बलं जीविका याइपि खः इपि नं सकलें वया ... जुजुयात थये धाल—‘देव ! छपिनिगु थःगु हे बुद्धि राज्य यागुया कारणं छपिनिगु राज्य उलि उन्नति मजुल गुलि न्हापायापि आर्यं चक्रवर्ती व्रत पालन यापि जुजुपिनि राज्यय् जूगु खः । महाराज ! छपिनि राज्यय् अमात्य, सभासद् ... कीपि तथा मेपि सकसिनं चक्रवर्ती व्रत धारण याये माल । महाराज ! छपिसं जिमिके आर्यं चक्रवर्ती व्रत न्यना बिज्याहुँ । छपिसं आर्यं चक्रवर्ती व्रत न्यना बिज्यायेवं जिमिसं कना बिये ।

४. दरिद्रता भन भन बढे जूगु

१२. “भिक्षुपि ! अनंलि मूर्धाभिषिक्त क्षत्रिय जुजुं अमात्य ... पित सःता (मुंका) इमिके आर्यं चक्रवर्ती व्रत न्यन ... इमिसं नं वयात सकतां कना बिल । न्यने धुनेवं वं धार्मिक खँयागु रक्षा जक प्रबन्ध याना बिल परन्तु निर्धनीपित ध्येवा इना मबिल ... उकि याना दरिद्रता कन यकव बढे जुल ... थुकि याना छम्ह मनुखं मेम्हसियागु वस्तु खुया काल । उम्ह खुयात ज्वना मनुतय्सं जुजुयाथाय् यंकल—‘देव ! थुम्ह मनुखं मेपिनिगु वस्तु खुया काल ।’

“भिक्षुपि ! थये धायेवं मूर्धाभिषिक्त क्षत्रिय जुजुं उम्ह मनुयाके न्यन—छु धात्ये छं मेपिनिगु वस्तु खुया कयागु खःला ?”

“खः, देव !”

“छु कारण ?”

“देव ! जीविका चले मजुया ।”

“भिक्षुपि ! अनंलि जुजुं उम्ह मनूयात धन बिइके बिया—‘हे पुरुष ! थुगु धनं छं जीविका चले या, मांभीपित पाले या, काय् कलापित पोसे या, थःगु कारोवार चले या, ऐहिक व पारलौकिक सुख प्राप्तिया निरति श्रमण व ब्राह्मणपित दान ब्यु ।”

“भिक्षुपि ! ‘देव ! ज्यू, हवस्’ धया उम्ह मनुखं ... जुजुयात लिसः बिल ।”

“भिक्षुपि ! छम्ह मेम्ह मनुखं खुया काल । वयात ... जुजुयाथाय् हल ... ।

“... छु धात्थें छं मेपिनिगु वस्तु खुया कयागु खःला ?”

“खः, देव !”

“छु, कारण ?”

“देव ! जीविका चले मजुया ।”

“भिक्षुपि ! अनंलि जुजुं उम्ह मनूयात नं धन बिइके बिया—‘हे पुरुष ! थुगु धनं छं जीविका चले या, मांभीपित पाले या, काय् कलापि पोसे या, थःगु कारोवार चले या, ऐहिक व पारलौकिक सुख प्राप्तिया निरति श्रमण वा ब्राह्मणपित दान ब्यु ।

१३. “भिक्षुपि ! मन्तयसं ताल—गुपिसं मेपिनिगु वस्तु खुया काइ, इमित जुजुं धन बिइके बिइ । न्यना इमिगु मनय् थये जुल—‘कीसं नं मेपिनिगु वस्तु खुया काये माल ।’

“भिक्षुपि ! अनंलि सुं मनुखं खुया काल । वयात मन्तयसं ज्वना मूर्धाभिषिक्त क्षत्रिय जुजुयाथाय् यंकल—‘देव ! थुम्ह मनुखं खुया काल ।’

“... छु धात्थें छं मेपिनिगु वस्तु खुया कयागु खःला ?”

“खः, देव !”

“छु कारण ?”

“देव ! जीविका चले मजुया ।”

“भिक्षुपि ! अनंलि जुजुया मनय् थये जुल—यदि सुनां सुनां खुया काल इमित इमित जि धन बिइके बिया ज्वन धाःसा थुगु प्रकारं ऊन ऊन हे अट्ठः खुं बढे जुइ । उकिं जि थुयात कडा ख्याचवो बिइ माल, मूल हाः हे त्वाःल्हाये माल, थुयागु छथों त्वाःल्हाके । भिक्षुपि ! अनंलि जुजुं मन्तयसं आज्ञा बिल—‘थुम्ह मनूयात ल्हाः ल्यूने तथा क्वातुक चिना सें पिच्चुक खाना लैय् लैय् ततःसः याना लैया द्ववातय् द्ववातय् यंका दक्षिणद्वारं पिते यंका स्यायेगु थासय् यंका थुयागु छथों त्वाःल्हा ।’

‘महाराज ! ज्यू, हवस्’ धया इमिसं उम्ह मनूयात ल्हाः ल्यूने तथा क्वातुक चिना सें पिच्चुक खाना लैय् लैय् ततःसः याना लैया द्ववातय् द्ववातय् यंका दक्षिण द्वारं पिते यंका स्यायेगु थासय् यंका वयागु छथों त्वाःल्हात ।

१४. “भिक्षुपि ! अनंलि मन्तयसं ताल—गुपिसं खुया काइ जुजुं ... इमिगु छथों त्वाःल्हाकी । न्यना इमिगु मनय् थये जुल—‘कीसं नं ननःगु हतियार दय्के माल, ... ननःगु हतियार दयेका गुम्हसिनं खुया काय्के बिइ मखु, कीत इमिगु सम्पत्ति बिइ मखु, इमित मदय्के माल, छथों त्वाःल्हाये माल । इमिसं नं ननःगु हतियार दय्के बिल ... दय्के बिया इमिसं ग्राम-घात नं यायेगु यात, निगम-घात नं ..., नगर-घात नं ..., लैय् वपि लै जुवातय्के नं लुटे यात ... । ... गुम्हसिनं खुया काल, इमिगु ... छथों त्वाःल्हाइगु जुया ज्वन ।

१५. “भिक्षुपि ! शुकथं (जुजु) गरीवपित धन मव्यूगुया कारणं दरिद्रता क्कन क्कन यक्क बढे जुल, ... खुं ज्या बढे जुल ... हतियार बढे जुल ... स्यायेगु पालेगु बढे जुल ... (शुकि याना) इमिगु आयु घटे जुल, वर्णं नं घटे जुल । आयु व वर्णं घटे जूगुया कारणं चेद्वल वर्ष आयु दुपि मनूतय् काय्पि पीद्वल वर्षयागु आयु दुपि जुल ।

“भिक्षुपि ! पीद्वल वर्ष आयु दुपि मनूत मध्ये गुलि गुलिसिनं खुया काल । इमित ... जुजुया न्होने यंकल—‘देव ! शुम्ह मनुखं खुया काल ।’ ‘... छु धात्थे छं मेपिनिगु वस्तु खुया कयागु खःला ?’ ‘मखु, देव !’ शुमिसं खःसा नं मखुगु खे ल्हात ।

१६. “भिक्षुपि ! शुकथं गरीवपित धन मव्यूगु कारणं याना दरिद्रता बढे जुल, दरिद्रता बढे जूगु कारणं याना खुं ज्या बढे जुल, खुं ज्या बढे जूगु कारणं याना प्राणी हिंसा यात, प्राणी हिंसा यागु कारणं मखुगु खे ल्हायेगु बढे जुल, मखुगु खे ल्हायेगु बढे जुइवं ... सत्त्वपिनिगु आयु व वर्णं नं घटे जुल । आयु व वर्णं घटे जूगुया कारणं पीद्वल वर्ष आयु दुपि मनूतय् काय्पि पीद्वल वर्षयापि जक जुल ।

“भिक्षुपि ! इपि पीद्वल वर्षयापि मनूत मध्ये नं गुलि गुलिसिनं खुया काल । अनंलि सुं मनुखं ... जुजुयात सूचं बिल—‘देव ! फलानाम्ह मनुखं खुया काल ।’ शुजागु चुक्ली जुल ।

१७. “भिक्षुपि ! शुकथं गरीवपित धन मव्यूगु कारणं ... पे० ... चुक्ली बढे जुल । चुक्ली बढे जुइवं ... सत्त्वपिनिगु आयु ... व वर्णं नं घटे जुल । ... इमि काय्पि फिद्वल वर्ष आयु दुपि जक जुल ।

“भिक्षुपि ! फिद्वल वर्ष आयु दुपि मनूत मध्ये गुलि बांलापि गुलि बांमलापि (कुरूप) जुल । अन गुपि सत्त्व बांमलापि खः इमिसं बांलापि सत्त्वपिनिगु प्रेमय् फसे जुया मेपिनि मिसात लिसे दुराचार यायेगु यात ।

१८. “भिक्षुपि ! शुकथं गरीवपित धन मव्यूगु कारणं ... पे० ... दुराचार बढे जुल । दुराचार बढे जुइवं सत्त्वपिनिगु आयु ... व वर्णं नं घटे जुल । ... इमि काय्पि न्याद्वल वर्ष आयु दुपि जक जुल ।

१९. “भिक्षुपि ! न्याद्वल वर्ष आयु दुपि मनूतय्के ... निगू खे बढे जुल—छाःगु (कठोर) वचन व निरर्थक प्रलाप यायेगु । छाःगु वचन व निरर्थक प्रलाप बढे जूगुलि याना सत्त्वपिनिगु आयु ... व वर्णं नं घटे जुल । ... इमि काय्पि गुलि नीन्यासः वर्ष आयु दुपि, गुलि पीद्वल वर्ष जक आयु दुपि जुल ।

२०. “भिक्षुपि ! नीन्यासः वर्ष आयु दुपि मनूतय्के अभिध्या (अनुचित लोभ) व व्यापाद (हिंसा भाव) बढे जुल । अभिध्या व व्यापाद बढे जूगुलि याना सत्त्वपिनिगु आयु ... व वर्णं नं घटे जुल । ... इमि काय्पि द्वलछि वर्ष जक आयु दुपि जुल ।”

२१. “भिक्षुपि ! द्वलछि वर्ष आयु दुपि मनूतय्के मिथ्यादृष्टि बढे जुल । मिथ्यादृष्टि बढे जूगुलि याना सत्त्वपिनिगु आयु ... व वर्णं नं घटे जुल । ... इमि काय्पि न्यासः वर्ष जक आयु दुपि जुल ।

२२. “भिक्षुपि ! न्यासः वर्ष आयु दुपि मनूतय्के स्वंगू खे बढे जुल—अधर्मय् राग, अनुचित लोभ व मिथ्या धर्म । शुपि स्वंगू खे बढे जूगुलि याना सत्त्वपिनिगु आयु व वर्णं नं घटे जुल । ... इमि काय्पि गुलि निसःत्या गुलि निसः वर्ष आयु दुपि जुल ।

“भिक्षुपि ! निसःत्या वर्ष आयु दुपि मनूतय्के न्यागू खे बढे जुल—मां प्रति गौरवया अभाव, बी प्रति गौरवया अभाव, श्रमण प्रति गौरवया अभाव, ब्राह्मण प्रति गौरवया अभाव व परिवारया थाकलिपि प्रति गौरवया अभाव ।

२३. “भिक्षुपि ! थुकथं (छम्ह जुजुं) गरीवपित धन मब्बुगुया कारणं दरिद्रता बढे जुल, दरिद्रता बढे जूगु कारणं खुं ज्या बढे जुल, खुं ज्या बढे जूगु कारणं हात हतियार बढे जुल, हाति हतियार बढे जूगु कारणं प्राणी हिंसा बढे जुल, प्राणी हिंसा यागु कारणं मखुगु खँ ल्हायेगु बढे जुल, मखुगु खँ ल्हायेगु बढे जुइवं चुक्ली बढे जुल, चुक्ली बढे जुइवं दुराचार बढे जुल, दुराचार बढे जुइवं निगू खँ छाःगु वचन व निरर्थक खँ बढे जुल, निगू खँ ... बढे जुइवं अभिध्या व व्यापाद बढे जुल, अभिध्या व व्यापाद बढे जुइवं मिथ्यादृष्टि बढे जुल, मिथ्यादृष्टि बढे जुइवं स्वंगू खँ—अधर्मय् राग, अनुचित लोभ व मिथ्या धर्म बढे जुल, स्वंगू खँ ... बढे जुइवं न्यागू खँ मां, बौ, श्रमण, ब्राह्मण व परिवारय् थाकलिपि प्रति गौरव अभाव जुल । थुलि खँ बढे जुइवं थुपि सत्त्वपिनिगु आयु ... व वर्ण नं घटे जुल । ... इमि काय्पि सच्छि दँ जक आयु दुपि जुल ।

झिदँ जक आयु दइगु समय

२४. “भिक्षुपि ! छगू समय वइ गुबले थुपि मनूतय् फिदँ जक आयु दुपि काय्पि दइ । भिक्षुपि ! ... न्यादँ दुपि म्हाय्मस्त भातपिथाय् वने योग्यम्ह जुइ । भिक्षुपि ! फिदँ आयु दुपि मनूतय् निति थुपि रस अन्तर्धान जुइ । गथे ध्य, मखन, चिकं, कस्ती, साख व ची । भिक्षुपि ! फिदँ जक आयु दुपि मनूतय् निति उगु समय दुसि हे श्रेष्ठ (अग्र) गु भोजन जुइ । गथे थन थौंम्हग शाली, मांस (ला) जा मुख्यगु भोजन खः । भिक्षुपि ! थये हे फिदँ जक आयु दुपि मनूतय् निति दुसि हे मुख्यगु भोजन जुइ ।

“भिक्षुपि ! फिदँ जक आयु दुपि मनूतय्के किगू कुशल कर्म पथ सकभनं फुक्कं अन्तर्धान जुय वनी । किगू अकुशल कर्मपथ आपालं बढे जुइ । भिक्षुपि ! फिदँ जक आयु दुपि मनूतय्के छुं नं कुशल दइ मखु, अथे जुइवं कुशल याइपि सु दइ ? भिक्षुपि ! फिदँ जक आयु दुपि मनूतय्सं मां, बौ, श्रमण, ब्राह्मण व परिवारया थाकलिपि प्रति गौरव तइ मखुपि जुइ । ... इपि गौरव मतपि हे प्रशंसनीय सम्के जुइ, भिक्षुपि ! गथे थौंम्हग मां बौ ... प्रति गौरव तइपित प्रशंसनीय सम्के जुइगु खः ।

“भिक्षुपि ! फिदँ जक आयु दुपि मनूतय्सं गथे फेँचा, दुगुचा, खा, फाँ, खिचा, धोचाथे मां धका नं, चमां धका नं, मलेजु धका नं, गुरुमां धका नं, तःधंपिनि मिस्त धका नं विचार तइ मखु ।

“भिक्षुपि ! फिदँ जक आयु दुपि मनूतय्के छम्हं मेम्ह प्रति तःसकं तीव्र आघात, तीव्र व्यापाद, तीव्र दुर्भावना, तीव्र स्यायेगु पालेगु चित्त उत्पन्न जुइ । मां काय्पा प्रति, काय् मां प्रति, बौ काय्पा प्रति, काय् बौपा प्रति, दाजुं क्येहेँया प्रति, क्येहेँ दाजुया प्रति तीव्र आघात ... तीव्र स्यायेगु पालेगु चित्त उत्पन्न जुइ । भिक्षुपि ! गथे व्याघायात मृग खनेवं तीव्र आघात ... स्यायेगु पालेगु चित्त उत्पन्न जुइगु खः । भिक्षुपि ! अथे हे इपि सत्त्वपिनि छम्हं मेम्ह प्रति तःसकं तीव्र आघात ... स्यायेगु पालेगु चित्त उत्पन्न जुइ । मां काय्पा प्रति, काय् मां प्रति ... तीव्र आघात ... तीव्र स्यायेगु पालेगु चित्त उत्पन्न जुइ ।

२५. “भिक्षुपि ! फिदँ जक आयु दुपि मनूतय् छगू हप्ता शस्त्र-अन्तर-कल्प जुइ । इमिसं छम्हं मेम्हसित चला (=पशु) सम्के जुइ । इमिगु ल्हातय् नःगु जःगु शस्त्र प्रकट जुइ । थुपि नःगु जःगु शस्त्रं ‘ध्व चला खः’, ‘ध्व चला खः’ धाघां छम्हं मेम्हसित स्याना बिइ ।

२६. “भिक्षुपि ! अनलि इपि सत्त्वपि मध्ये गुलिसिया मनय् थये जुइ—‘न जित मेपि माः न मेपित जि माः । उकि नु, कीपि वना पाय् दुयाय् अथवा वना जंगलय् अथवा वना सिमा दुयाय् अथवा खुसीया दुगंम पासय्

अबवा विषम पर्वतय् वना वन मूल व फल आहार नया च्वने ।' अनंलि इपि घना घाय् दुथाय् ... विषम पर्वतय् वना वन मूल व फल आहार नया च्वना च्वन । छगू हप्ता अन च्वने घुनेवं घना घाय् दुथाय् ... विषम पर्वतय् पिही वया छम्ह मेम्हसित आलिङ्गन याना छम्ह मेम्हसित—भो ! स्व, सत्व म्वाना च्वं, भो ! स्व, सत्व म्वाना च्वं (धका भितुना देखाइ) ।

५. शंख धयाम्ह चक्रवर्ती जुजुया उत्पत्ति

२७. “भिक्षुपि ! अनंलि इपि सत्वपिनि मनय् थये जुइ—कीपि अकुशल धर्म (पाप) यागुया कारणं थुगु प्रकारं घोर ज्ञाति (यःथितिपि) नाश जुल । उकि कीसं कुशल (पुण्य) याये माल । छु कुशल (धर्म) याये माल ? प्राणी हिंसा यायेगुलि विरक्त जुइ माल, थुगु कुशल धर्म ग्रहण याये माल । अनंलि इमिसं प्राणी हिंसां विरक्त जुया ... आचरण यात । थुगु कुशल धर्मयात ग्रहण यागु कारणं इमिगु आयु नं वर्ण नं वृद्धि जुइ । आयु नं वर्ण नं वृद्धि जुजु इपि फिदें दुपि मनूतय् काय्पि नीदेंयागु आयु दुपि जुइ ।

“भिक्षुपि ! अनंलि इपि सत्वपिनि मनय् थये जुइ—कीसं कुशल धर्म ग्रहण यानाया कारणं आयु नं वर्ण नं वृद्धि जुया वया च्वन । उकि कीसं अऊ अप्वः कुशल धर्म याये माल । छु कुशल याये माल ? कीसं खुं ज्यां विरक्त जुइ माल, मिथ्याचारं विरक्त जुइ माल, मखुगु खं विरक्त जुइ माल, चुकली खं विरक्त जुइ माल, छाःगु वचनं विरक्त जुइ माल, व्यर्थगु खं विरक्त जुइ माल, अनुचित लोभ तोते माल, ब्यापाद (हिंसा भाव) तोते माल, मिथ्या दृष्टि तोते माल । अधर्मय् राग, मभिगु लोभ, मिथ्या धर्म ध्व स्वंगू खें तोते माल । मांबीपिप्रति गौरव तये माल, श्रमण, ब्राह्मण व परिवारया थाकलिपि प्रति गौरव तये माल । थुपि कुशल धर्मयात धारण याना आचरण याये माल । इमिसं मांबीया प्रति गौरव तइ ... ।

२८. थुपि कुशल धर्मयात धारण याना आचरण याइ । कुशल धर्मयात धारण याना आचरण यायेवं इमिगु आयु नं वर्ण नं वृद्धि जुइ । नीदें दुपि मनूतय् काय्पि पीदें आयु दुपि जुइ । पीदें आयु दुपि मनूतय् काय्पि चेदें आयु दुपि जुइ । चेदें आयु दुपि मनूतय् काय्पि १६० दें आयु दुपि जुइ । १६० दें आयु दुपि मनूतय् काय्पि ३२० दें आयु दुपि जुइ । ३२० दें आयु दुपि मनूतय् काय्पि ६४० दें आयु दुपि जुइ । ६४० दें आयु दुपि मनूतय् काय्पि निद्व दें आयु दुपि जुइ । निद्व दें आयु दुपि मनूतय् काय्पि प्यद्व दें आयु दुपि जुइ । प्यद्व दें आयु दुपि मनूतय् काय्पि च्याद्व दें आयु दुपि जुइ । च्याद्व दें आयु दुपि मनूतय् काय्पि नीद्व दें आयु दुपि जुइ । नीद्व दें आयु दुपि मनूतय् काय्पि पीद्व दें आयु दुपि जुइ । पीद्व दें आयु दुपि मनूतय् काय्पि चेद्व दें आयु दुपि जुइ ।

शंखराजया उत्पत्ति

२९. “भिक्षुपि ! चेद्वल दें आयु दुपि मनूतय् न्यासः दें दुम्ह म्हाय्मचा भातपिथाय् वने योग्यम्ह जुइ । ... इमि स्वता जक रोग दइ—इच्छा, उपवास व जरा । भिक्षुपि ! चेद्वल दें आयु दुपि मनूतय् (उगु समयय्) जम्बूदीप समृद्ध व सम्पन्न जुइ—ग्राम, निगम, जनपद व राजधानी कुक्कुट—सम्पातिक (खाया छेंचार्थे घना) जुइ । ... गये न्हाय्पं कथीया वन, व ति वन खः अथे हे जम्बूदीप अबीचि नरक थ्यंक मनूतय्गु आवादीं भरे जुइ । ... (उगु समयय्) थुगु बाराणसी समृद्ध, सुन्दर, सम्पन्न व सुभिक्ष केतुमती घयागु राजधानी जुइ । ... जम्बूदीपय् केतुमती राजधानी आदि केप्यद्वल नगर दइ । ... केतुमती राजधानी शंख धयाम्ह चक्रवर्ती, धार्मिक,

धर्मराजा चतुर्द्वीप विजेता जुया जनपद जनपदयात् स्थायित्व याना तद् ... । सत्तरत्न सम्पन्न जुइ । गयेकि—
चक्ररत्न, हस्तिरत्न, अश्वरत्न, मणिरत्न, स्त्रीरत्न, गृहपतिरत्न, परिणायकरत्न । अथे हे शूरवीर, शत्रु विजेता
द्वलंछि मयाक कायुपि दइ । वं थ्व पृथ्वीयात् समुद्र पर्यन्त दण्ड व शस्त्र रहित धर्मपूर्वक त्याका राज्य याइ ।

६. मैत्रेय भगवानया उत्पत्ति

३०. “भिक्षुपि ! मनूतयुगु चेद्व दँ आयु जुइबले उगु समयय मैत्रेय धयाम्ह भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध,
विद्याचरण सम्पन्न, सुगत, लोकविद्, अनुत्तर, पुरुषदम्य सारथी, देव मनुष्यपिनि शास्ता तथा बुद्ध भगवान् थुगु
लोकय उत्पत्ति जुया बिज्याइ गथे थुगु समयय जि भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध ... तथा बुद्ध भगवान् थुगु लोकय
उत्पत्ति जुयागु खः । वसपोलं देव मार सहित ब्रह्मलोकयात् श्रमण ब्राह्मण सहित प्रजापित, देव मनुष्य सहित
लोकयात् स्वयं अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कार याना धर्म उपदेश बिया बिज्याइ । गथे आः थुगु समयय जि देव मार
सहित ब्रह्मलोकयात् श्रमण ब्राह्मण सहित प्रजापित, देव मनुष्य सहित लोकयात् स्वयं अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कार
याना धर्म उपदेश याना च्वनागु खः । वसपोलं आदिकल्याण, मध्यकल्याण व पर्यवशानकल्याण जुइगु धर्मोपदेश
याना बिज्याइ । वसपोलं अर्थयुक्त व व्यञ्जनयुक्त केवल परिपूर्णगु परिशुद्धगु ब्रह्मचर्ययात् नं प्रकाश याना
बिज्याइ । गथे थुगु समयय जि आदिकल्याण, मध्यकल्याण व पर्यवशानकल्याण जुइगु धर्मोपदेश याना च्वनागु खः ।
जि अर्थयुक्त व व्यञ्जनयुक्त केवल परिपूर्णगु परिशुद्धगु ब्रह्मचर्ययात् नं प्रकाश याना च्वनागु खः । वसपोलं द्वलंछ
भिक्षुपिनिगु सङ्घ नाप च्वना बिज्याइ गथे आः थुगु समयय जि सलंसः भिक्षुपि नाप च्वना च्वनागु खः ।

३१. “भिक्षुपि ! अनंलि शंख धयाम्ह चक्रवर्ती जुजुं महापनाद जुजुं दयेकूगु प्रासाद यात् विश्वकर्मा
दयेके बिया तयार याका उकी च्वना उकियात् श्रमण, ब्राह्मण, कृपण, लँजुवा, साधु व याचकपित दान बिया मैत्रेय
भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धयाथाय सँ दारी खाना काषायवस्त्र धारण याना छेँ तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित
जुइ । व थुगु प्रकारं प्रव्रजित जुया याकचा जुया, वीतराग जुया, अप्रमत्त जुया, संयमी व आत्म निग्रही जुया विहार
यायां याकन हे. गुकिया निरति कुलपुत्रपि छेँ तोता प्रव्रजित जुइगु खः उगु अनुत्तरगु ब्रह्मचर्य फलयात् थ्व हे जन्मय
स्वयं अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कार याना विहार याइ ।

७. थःगु द्वीप जुया विहार या

३२. “भिक्षुपि ! थःगु हे (थःगु) द्वीप जुया विहार या, थःगु हे शरण का, मेपिनिगु शरण मखु । धर्मद्वीप
व धर्म शरण जुया विहार या, मेपिनिगु शरण मखु । भिक्षुपि ! गुकथं भिक्षु थःगु हे द्वीप जुया विहार यायेगु,
गुकथं थःगु हे शरणय जुया च्वनेगु, गुकथं मेपिनिगु शरण मकायेगु खः ? धर्मद्वीप जुया च्वनेगु, गुकथं धर्म शरण
जुया विहार यायेगु, गुकथं मेपिनिगु शरण मकायेगु खः ? भिक्षुपि ! थन भिक्षु कायय कायानुपस्थी जुया
चित्तमलयात् छवयेके फूगु सम्यक् प्रधान वीर्य दुम्ह, स्मृतिवान् व विभिन्न प्रकारं बांलाक स्यूम्ह जुया लोकय लोभ
व दोर्मनस्ययात् हते याना विहार याना च्वनी । वेदनाय वेदनानुपस्थी जुया ... पे० ... विहार याना च्वनी ।
चित्तय चित्तानुपस्थी जुया ... पे० ... विहार याना च्वनी । धर्मय धर्मानुपस्थी जुया चित्तमलयात् छवयेके फूगु
सम्यक् प्रधान वीर्य दुम्ह, स्मृतिवान् व विभिन्न प्रकारं बांलाक स्यूम्ह जुया लोकय लोभ व दोषयात् हते याना

विहार याना च्वनी । भिक्षुपि ! थुकथं भिक्षु थःगु हे द्वीप जुया विहार याइ, थःगु हे शरण जुया च्वनी, मेपिनिगु शरण मकाइगु खः । धर्मद्वीप व धर्म शरण जुया विहार याइगु खः, मेपिनिगु शरण मकाइगु खः ।

गोचरय् विचरण या

३३. “भिक्षुपि ! थःगु पैतृक विषय गोचरय् विचरण या । भिक्षुपि ! थःगु पैतृक विषय गोचरय् विचरण यात धाःसा आयु नं वृद्धि जुइ, वर्ण नं वृद्धि जुइ, सुख नं वृद्धि जुइ, भोग नं वृद्धि जुइ, बल नं वृद्धि जुइ ।

“भिक्षुपि ! भिक्षुया आयु छु खः ? भिक्षुपि ! थन भिक्षु छन्द-समाधि-प्रधान-संस्कार-सम्पन्नागत ऋद्धिपादया भाविता याइ, वीर्य-समाधि-प्रधान-संस्कार-सम्पन्नागत ऋद्धिपादया भाविता याइ, चित्त-समाधि-प्रधान-संस्कार-सम्पन्नागत ऋद्धिपादया भाविता याइ, वीमंसा-समाधि-प्रधान-संस्कार-सम्पन्नागत ऋद्धिपादया भाविता याइ । थुपि प्यता ऋद्धिपादया भाविता यायेवं, बार बार अभ्यास यायेवं, इच्छा दत धाःसा थःगु आयु कल्पभर वा वया स्वयां अप्वः नं म्वाये फु । एव हे भिक्षुया आयु खः ।

“भिक्षुपि ! भिक्षुया वर्ण छु खः ? भिक्षुपि ! थन भिक्षु शीलवान् जुइ, प्रातिमोक्ष संयमं संयत जुया विहार याइ, आचार गोचरं युक्त जुया च्वनी, चिचिधंगु मभिगु कर्म खना नं भय खना च्वनी, शिक्षापद अनुसार आचरण याना च्वनी । भिक्षुपि ! भिक्षुया एव हे वर्ण खः ।

“भिक्षुपि ! भिक्षुया सुख छु खः ? भिक्षुपि ! थन भिक्षु अनेक प्रकारया काम विषयं अलग जुया अनेक प्रकारया अकुशलं अलग जुया वितर्क विचार युक्त जूगु विवेकज प्रीति सुख दुगु प्रथम ध्यान प्राप्त याना च्वनी’ ... वितर्क-विचारयात उपशान्त याना ... द्वितीय-ध्यान ... तृतीय-ध्यान’ ... चतुर्थ-ध्यान’ ... । भिक्षुपि ! एव हे भिक्षुया सुख खः ।

“भिक्षुपि ! भिक्षुया भोग छु खः ? भिक्षुपि ! थन भिक्षु मैत्रीयुक्त (सहगत) चित्तयात छगू दिशाया’ ... करुणायुक्त चित्तयात’ ... । मुदितायुक्त चित्तयात’ ... । उपेक्षायुक्त चित्तयात’ ... । भिक्षुपि ! एव हे भिक्षुया भोग खः ।

“भिक्षुपि ! भिक्षुया बल छु खः ? भिक्षुपि ! थन भिक्षु आस्रवयात क्षय याये घुनेवं अनास्रव चित्तया विमुक्ति, प्रज्ञाद्वारा विमुक्तियात एव हे जन्मय् अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कार याना विहार याइ । भिक्षुपि ! एव हे भिक्षुया बल खः ।

३४. “भिक्षुपि ! जि मेगु छगू नं बल मखना गुकियात अजाम्ह मारया बलं त्याके फइ । भिक्षुपि ! कुशल धर्मयाःगु कारणं थुकथं पुण्य वृद्धि जुइ ।

भगवानं थथे आज्ञा जुया बिज्यात । लय्तापि उपि भिक्षुपिसं भगवानं आज्ञा जुया बिज्यागुयात अभिनन्दन यात ।

चक्रवर्ति-सुत्त ववचाल ।

—:०:—

२७. अगञ्ज-सुत्त

१. वाशिष्ठ व भारद्वाज भगवानयाथाय् वंगु

१. यथे जि न्यना । छगू समयय् भगवान् श्रावस्थीया मृगारमाताया प्रासाद पूर्वोरामय् विहार याना बिज्याना च्वन । उगु समयय् वाशिष्ठ व भारद्वाज भिक्षुपिनि विचय् भिक्षुत्वया (उपसम्पदा) या अपेक्षा याना पारिवासय् च्वना च्वन । भगवान् सन्ध्या समयय् ध्यानं दना प्रासादं क्वहाँ बिज्याना प्रासादया ल्यूनेया खुल्ला थासय् चंक्रमण याना बिज्याना च्वन ।

२. वाशिष्ठं भगवानयात ... खुल्ला थासय् चंक्रमण याना बिज्याना च्वंगु खन । खना भारद्वाजयात (वाशिष्ठं) सःतल—‘आवुसो भारद्वाज ! भगवान् सन्ध्या समयय् ध्यानं दना प्रासादं क्वहाँ बिज्याना प्रासादया ल्यूनेया खुल्ला थासय् चंक्रमण याना बिज्याना च्वन । कीपि गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु अन वने नु । भगवानपाखें धर्मं श्रवण याये दइ ।’ “ज्यू, हवस् !” धका भारद्वाजं वाशिष्ठयात लिसः बिल ।

३. अनंलि वाशिष्ठ व भारद्वाज गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु अन वन । वना भगवानयात अभिवादन याना भगवानया ल्यूल्यू चंक्रमण याना च्वन । अनंलि भगवानं वाशिष्ठयात आमन्त्रणा याना बिज्यात— “वाशिष्ठ ! छिपि ब्राह्मण कुलं छे तोता प्रव्रजित जूपि छिमित छु ब्राह्मणपिसं उपहास व निन्दा मयाला ?”

“भन्ते ! ब्राह्मणपिसं जिमित ब्व नं ब्यू, उपहास नं याः । थय पिनिगु स्वभाव अनुसार इमिसं जिमित तःसकं ब्व नं ब्यू, उपहास नं याः; थये खँ लहायेत छु नं बाकी मतः ।”

“आवुसो वाशिष्ठ ! ब्राह्मणपिसं थयःगु स्वभाव अनुसारं गुकथं छिमित तःसकं ब्व बिइगु, उपहास याइगु ... ?”

“भन्ते ! ब्राह्मणपिसं थये धाइ—‘ब्राह्मण जक श्रेष्ठ वर्णं खः, मेपिनिगु वर्णं हीन खः । ब्राह्मण जक शुक्ल वर्णं खः, मेपिनिगु वर्णं कृष्ण खः । ब्राह्मण जक शुद्ध जुइ, मेपि शुद्ध जुइ मखु । ब्राह्मण जक ब्रह्माया म्हुतुं पिहाँ वःपि ओरसपुत्र खः, ब्रह्मनिमित्त तथा ब्रह्मदायाद खः । छिपि थःगु श्रेष्ठ वर्णं तोता हीन जूम्ह, कृष्ण जूम्ह ब्रह्माया पालि पिहाँ वःम्ह मुण्डक श्रमणयाथाय् वन । थव छिमिगु निति बांला मजू, उचित मजू । छिपि थःगु श्रेष्ठ वर्णं तोता हीन जूम्ह, कृष्ण जूम्ह, ब्रह्माया पालि पिहाँ वःम्ह मुण्डक श्रमणयाथाय् वन ।’ भन्ते ! थुकथं ब्राह्मणपिसं जिमित थयःगु स्वभाव अनुसार तःसकं ब्व बिइगु खः, उपहास याइगु खः, थये खँ लहायेत छु नं बाकी मतइगु खः ।

४. वाशिष्ठ ! छु मखु । ब्राह्मणपिसं थःगु पुलांगु खँ लुमका थये धाःगु जक खः—ब्राह्मण हे श्रेष्ठ खः मेपिनिगु वर्णं हीन खः । ब्राह्मण जक शुक्ल वर्णं खः, मेपिनिगु वर्णं कृष्ण खः । ब्राह्मण जक शुद्ध जुइ, मेपि शुद्ध

जुइ मखु । ब्राह्मण जक ब्रह्माया म्हुतुं पिहाँ वःपि औरसपुत्र खः, ब्रह्मनिमित्त तथा ब्रह्मदायाद खः । वाशिष्ठ ! ब्राह्मणपिसं—ब्राह्मणीपि ऋतुमती जूगु प्वाथय् दुगु, मचा बुईकूगु व दुरु त्वंकूगु नं खं । उपि ब्राह्मणपि योनिज जुया नं थथे घया च्वन—‘ब्राह्मण हे श्रेष्ठ वर्ण खः, मेपिनिगु वर्ण हीन खः । ब्राह्मण जक शुक्ल वर्ण खः, मेपिनिगु वर्ण कृष्ण खः । ब्राह्मण जक शुद्ध जुइ, मेपि शुद्ध जुइ मखु । ब्राह्मण जक ब्रह्माया म्हुतुं पिहाँ वःपि औरसपुत्र खः, ब्रह्मनिमित्त तथा ब्रह्मदायाद खः ।’ इमिसं ब्रह्मायात मखुगु आरोप लगे याना च्वन, मखुगु खं नं ल्हाना च्वन, आपालं अपुण्य नं कमाये याना च्वन ।

२. धर्म हे श्रेष्ठ खः

५. वाशिष्ठ ! प्यंगू वर्ण थुपि खः—‘क्षत्रिय, ब्राह्मण, वैश्य व शूद्र । क्षत्रियपि मध्ये नं थन गुलि गुलि मनूत प्राणी हिंसा याइपि, खू ज्या याइपि, काम मिथ्याचार याइपि, मखुगु खं ल्हाइपि, चुक्ली खं ल्हाइपि, छाःगु वचन ल्हाइपि, सम्प्रलाप खं ल्हाइपि, लोभी, द्वेषी व मिथ्यादृष्टि दुपि दु । थथे हे गुगु धर्म अकुशल खः, अकुशल घया तःगु खः, सावद्य खः, सावद्य घयातःगु खः, असेवनीय खः, असेवनीय घयातःगु खः, अनार्य खः, अनार्य घयातःगु खः, कृष्ण खः, कृष्ण घयातःगु खः, विज्ञापिसं निन्दा याना तःगु याइपि अजापि मनूत क्षत्रियपिथाय् नं खने दु । वाशिष्ठ ! ब्राह्मणपि मध्ये नं ... पे० ... वाशिष्ठ ! वैश्यपि मध्ये नं ... पे० ... वाशिष्ठ ! शूद्रपि मध्ये नं थन गुलि गुलि मनूत प्राणी हिंसा याइपि, खू ज्या याइपि, काम मिथ्याचार याइपि, मखुगु खं ल्हाइपि, चुक्ली खं ल्हाइपि, छाःगु वचन ल्हाइपि, सम्प्रलाप खं ल्हाइपि, लोभी, द्वेषी व मिथ्यादृष्टि दुपि दु । थथे हे गुगु धर्म अकुशल खः, अकुशल घयातःगु खः, ... पे० ... कृष्ण खः, कृष्ण घयातःगु खः, ... विज्ञापिसं निन्दा याना तःगु याइपि अजापि मनूत शूद्रपिथाय् नं खने दु ।

“वाशिष्ठ ! क्षत्रियपि मध्ये नं थन गुलि गुलि मनूत प्राणी हिंसा अलग जूपि, खू ज्या यायेगुली अलग जूपि, काम मिथ्याचार यायेगुलि अलग जूपि, मखुगु खं ल्हायेगुलि अलग जूपि, चुक्ली खं ल्हायेगुलि अलग जूपि, छाःगु वचन ल्हायेगुलि अलग जूपि, सम्प्रलाप खं ल्हायेगुलि अलग जूपि, निलोभी, दयालु व सम्यक्दृष्टि दुपि दु । थथे हे गुगु धर्म कुशल खः, कुशल घयातःगु खः, निरवद्य खः, निरवद्य घयातःगु खः, सेवनीय खः, सेवनीय घयातःगु खः, आर्य खः, आर्य घयातःगु खः, शुक्ल खः, शुक्ल घयातःगु खः, विज्ञापिसं प्रशंसा याना तःगु याइपि अजापि मनूत क्षत्रियपिथाय् नं खने दु । वाशिष्ठ ! ब्राह्मणपि मध्ये नं ... पे० ... वाशिष्ठ ! वैश्यपि मध्ये नं ... पे० ... वाशिष्ठ ! शूद्रपि मध्ये नं ... पे० ... ।

६. “वाशिष्ठ ! थुपि प्यंगू वर्णय् नं अकुशल व कुशल याइपि नं दु, विज्ञजनपिद्वारा निन्दितपि व प्रशंसितपि नं दु । गुक्तं थुपि निगू ज्या याइपि जुया नं ब्राह्मणपिसं थथे घया च्वंगु—‘ब्राह्मण हे श्रेष्ठ वर्ण खः, मेपिनिगु वर्ण हीन खः । ब्राह्मण जक शुक्ल वर्ण खः, मेपिनिगु वर्ण कृष्ण खः । ब्राह्मण जक शुद्ध जुइ, मेपि शुद्ध जुइ मखु । ब्राह्मण जक ब्रह्माया म्हुतुं पिहाँ वःपि औरसपुत्र खः, ब्रह्मनिमित्त तथा ब्रह्मदायाद खः । थव खं विज्ञजनपिसं माने याइ मखु, अनुमति नं बिइ मखु । व छु कारण ? थव हे प्यंगू वर्ण मध्येयाम्ह भिक्षु अरहत् क्षीणास्रव, ब्रह्मचर्यवास पूरा याःपि, कृतकृत्य (याथे माःगु ज्या सिधय्कूपि), भारमुक्त, स्व-अर्थ प्राप्त, भव संयोजन परिक्षीणपि व सम्यक् ज्ञानी जुया विमुक्त जूपि—थुजाम्ह हे भिक्षु, अधर्म मखु, धर्मद्वारा हे सकसिया बेसि अग्र गण्य खः । वाशिष्ठ ! मनूतय् इहलोक व परलोकया निरति धर्म हे श्रेष्ठ खः ।

७. “वाशिष्ठ ! मनूतय् इहलोक व परलोकया निरति धर्म हे श्रेष्ठ खः घयागु खं थुकथं नं थुइकेमाः ।

“वाशिष्ठ ! कोशल जुजु प्रसेनजितं—‘श्रमण गौतम शाक्यकुलं प्रव्रजित जुया बिज्याम्ह धका स्यू । कोशल जुजु प्रसेनजितयागु वशय् हे शाक्यत खः । वाशिष्ठ ! शाक्यपिसं कोशल जुजु प्रसेनजितयात आदर, अभिवादन, प्रत्युपत्थान, नमस्कार व स्वागत याइ । गथे शाक्यपिसं जुजु प्रसेनजितयात आदर, अभिवादन, प्रत्युपत्थान, नमस्कार व स्वागत याइगु खः अथे हे कोशल जुजु प्रसेनजितं तथागतयात आदर, अभिवादन, प्रत्युपत्थान, नमस्कार व स्वागत तं याइगु खः । ‘श्रमण गौतम भिगु कुलवाम्ह खः, जि मभिगु कुलवाम्ह खः; श्रमण गौतम बांलाम्ह खः, जि बामलाम्ह खः; श्रमण गौतम प्रतिभाशालीम्ह खः, जि अत्रतिभाशालीम्ह खः’ धका विचा याना थुकथं स्वागत यागु मखु; धर्मयात हे सत्कार याना, धर्मयात हे गौरव याना, धर्मयात हे माने याना तथा धर्मयात हे पूजा याना स्वागत याना कोशल जुजु प्रसेनजितं तथागतयात आदर यागु, अभिवादन यागु, प्रत्युपत्थान यागु, ल्हाः जोज्वलपा बित्ति यागु व स्वागत यागु खः । वाशिष्ठ ! थुकथं सिइकेमाः—मनूतय् इहलोक व परलोकया निरति धर्म हे श्रेष्ठ खः ।

धर्मकाम तथागत

८. “वाशिष्ठ ! थन छिपि नाना नांयापि, नाना जातियापि, नाना गोत्रयापि, नाना कुलयापि छे तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जूँपि खः । आः छिपि ‘सु’ धका न्यन धाःसा ‘श्रमण शाक्यपुत्र’ खः धका धाइ । वाशिष्ठ ! थन तथागत प्रति गुम्हसियाके दुगु श्रद्धा श्रमण, ब्राह्मण, देव, मार तथा ब्रह्मादि सुनानं स्यंके मफय्क अटल व क्वातुक हाः काये धुकूम्हसियात जक भगवानया औरसपुत्र, म्हुतुं जन्म जूँपि, धर्मं जन्म जूँपि, धर्मनिमित्त तथा धर्मदायक धका धाये ज्यू । व छु कारण ? धर्मकाय धयागु नं तथागतयागु हे नां खः, ब्रह्मकाय धयागु नं तथागतयागु हे नां खः, धर्मभूत धयागु नं तथागतयागु हे नां खः, ब्रह्मभूत धयागु नं तथागतयागु हे नां खः ।

३. थुगु लोकया संवर्त व विवर्त

९. “वाशिष्ठ ! उगु समय दया च्वन गुगु इलय् ताःकाल बिते जुइवं थुगु लोक विनाश (प्रलय) जुइगु जुया च्वन । लोक प्रलय जुइबले प्रायः याना सत्त्वपि आभास्वर (ब्रह्मलोक) लोकय् जन्म काःवनिगु जुया च्वन । इपि अन मनोमर्यापि प्रीतिभक्षीपि, स्वयं प्रभापि, आकाशचारीपि व शुभस्थायीपि जुया ताःकाल तक च्वना च्वन ।

“वाशिष्ठ ! उगु समय दया च्वन गुगु इलय् ताःकाल बिते जुइवं थुगु लोक विवर्त (सृष्टि जुया सिद्धि जुया च्वनिगु) जुन । थ्व लोक विवर्त जूगु इलय् आपाः याना सत्त्वपि आभास्वर कायं च्युत जुया च्वन वल । लिपा इपि थन मनोमर्यापि प्रीतिभक्षीपि, स्वयंप्रभापि, आकाशचारीपि व शुभस्थायीपि जुया ताःकाल तक च्वना च्वन ।

रस-पृथ्वी प्रकट

१०. “वाशिष्ठ ! जलमय जुया च्वन; सकभनं अन्धकार जुया च्वन; चन्द्र सूर्य नं खने मडु । नक्षत्र तारा नं खने मडु । चान्हि नं सिइ मडु । लाबला (बाछि) नं छुटे मज्जु । श्रुतु व वर्षा नं छुटे मज्जु । मिजं मिसा नं सिइ मडु । ‘सत्त्व, सत्त्व’ धयागु जक संज्ञा जुया च्वन । वाशिष्ठ ! अनलि जापालं अपाः समय फुइ धुंका धक्

शुजागु समय वःगु खः—दुरु पुइंये लखय् रस दया पृथ्वी खल । उगु नौनी व ध्यलं जाःगुथें वर्ण, गन्ध व रसं सम्पन्न जुया च्वन । उकिया स्वाद कस्तियागुथें जुया च्वन । अले सुं लोभी लालची स्वभाव दुम्ह सत्वं ‘ध्व छु जुइ’ धका पतिचां कया रस-पृथ्वी फयल । रस-पृथ्वीया स्वाद फयसेलि वयागु म्ह छम्हं रसास्वाद फैले जुल, अनलि वयागु मनय् तृष्णा उत्पन्न जुल । मेमेपिसं नं वयागु अनुकरण याना रस-पृथ्वी पतिचां कया फयल । रस-पृथ्वीया स्वाद फयसेलि इमिगु म्ह छम्हं रसास्वाद फैले जुल, अनलि इमिगु मनय् नं तृष्णा उत्पन्न जुल ।

चन्द्र-सूर्य आदि प्रकट

११. “वाशिष्ठ ! उपि सत्त्वपि रस-पृथ्वी ल्हातं कया फयया नल । इमिसं रस-पृथ्वीयात ल्हातं कया प्ये प्ये याना नसेलि इमिगु स्वयंप्रभा अन्तर्धान जुल । स्वयंप्रभा अन्तर्धान जूसेलि चन्द्र-सूर्य प्रकट जुल । चन्द्र-सूर्य प्रकट जुइवं नक्षत्र तारा नं प्रकट जुल । नक्षत्र तारा प्रकट जुइवं चा व न्हि सिइ दत । चा व न्हि सिइ दसेलि मास व पक्ष सिइ दत । मास व पक्ष सिइ दसेलि ऋतु व वर्षा सिइ दत । वाशिष्ठ ! शुक्लं ध्व लोक हानं विवर्तं जुल ।

१२. “वाशिष्ठ ! अनलि इपि सत्त्वपि रस-पृथ्वी नया आपालं आपाः दिन तक च्वन । गुलि गुलि रस-पृथ्वी नल उलि उलि हे इपि सत्त्वपिनिगु म्ह छाना वल । शरीर नं क्वाचु (कडा) जुया वल । वर्णं विकारता नं खने दत । गुलि बांलापि गुलि बांमलापि नं खने दत । बांलापिसं बांमलापित हेस्याना हल—‘जिपि बांला, छिपि बांमला ।’ इमि थःगु वर्णय् मान, अभिमान दुगुलि रस-पृथ्वी अन्तर्धान जुया वन । रस-पृथ्वी अन्तर्धान जूसेलि इपि छथासय् मुना—‘अहो रस ! अहो रस !’ धका हाला हल, हाहां ई धुतुकल गथे थन सुं मनुखं साःगु रस नया ‘अहो रस ! अहो रस !’ धका घाइगु खः अथे हे हाल । अन न्हापा नयागु अग्र रसया खें लुमंकल परन्तु उकिया अर्थ सिइके मफुत ।

Dhamma.Digital

भूमि-पर्वट प्रकट

१३. “वाशिष्ठ ! अनलि उपि सत्त्वपिनिगु रस-पृथ्वी अन्तर्धान जुइवं नागया फणियें जाःगु भूमि-पर्वट (पत्र पत्र)-रस प्रकट जुल । उगु नौनी व ध्यलं जाःगुथें वर्ण, गन्ध व रसं सम्पन्न जुया च्वन । उकिया स्वाद क्षुद्र कस्तियागुथें जुया च्वन ।

“वाशिष्ठ ! अनलि उपि सत्त्वपिसं भूमि-पर्वट-रस नल । उगु रस नया इपि आपालं आपाः समय तक च्वन । वाशिष्ठ ! गुलि गुलि उपि सत्त्वपिसं भूमि-पर्वट-रस नयेगु यात उलि उलि इपि सत्त्वपि छाःछवाः वल । वर्णं विकारता नं खने दत । गुलि बांलापि गुलि बांमलापि नं खने दत । बांलापिसं बांमलापित हेस्याना हल—‘जिपि बांला, छिपि बांमला ।’ इपि थःगु वर्णय् मान, अभिमान दुगुलि भूमि-पर्वट-रस अन्तर्धान जुल ।

पदालता प्रकट

१४. “वाशिष्ठ ! भूमि-पर्वट-रस अन्तर्धान जूसेलि पदालता गथे कलम्बु (सरकन्ध, छगू प्रकारया मांझुइगु) खः अथे हे पदालता प्रकट जुल । उगु नौनी व ध्यलं जाःगुथें वर्ण, गन्ध व रसं सम्पन्न जुया च्वन । उकिया स्वाद क्षुद्र कस्तियागुथें जुया च्वन ।

“वाशिष्ठ ! अनंलि उप्पि सत्त्वपिसं भद्रलता नल । भद्रलता नया उप्पि सत्त्वपि आपालं आपाः समय तक चवन । गुलि गुलि उप्पि सत्त्वपिसं पदालता नयेगु यात उलि उलि इप्पि सत्त्वपि छाःखवाः वल । वर्ण विकारता नं खने दत । गुलि बांलापि गुलि बांमलापि नं खने दत । बांलापिसं बांमलापित हेस्याना हल—‘जिप्पि बांला, छिप्पि बांमला ।’ इप्पि थःगु वर्णय् मान, अभिमान दुगुलि पदालता अन्तर्धान जुल । पदालता अन्तर्धान जुइवं इप्पि मुना—‘अहो ! कीगु पदालता नाश जुल’ धाधां दुःखित जुया—‘अहो ! कीपि नाश जुल ।’ अन न्हापा नयागु अग रसया खं लुमंकल परन्तु उकिया अर्थ सिइके मफुत ।

पिइम्वाःक पाके जूगु जाकि

१५. “वाशिष्ठ ! अनंलि सत्त्वपिनिगु पदालता अन्तर्धान जुइवं पिइम्वाःक पाके जूगु खाला मदुगु, मंमदुगु, शुद्ध, सुगन्धित तण्डुल फल (जाकि) प्रकट जुल । अनंलि इमिसं सन्ध्या इलय् नयेया निरिति सन्ध्या इलय् व सुथय् नयेया निरिति सुथे हे पाके जूगु जाकि कया हइगु जुया चवन । कन्हेखुन्ह हानं उगु थासय् गथे खः अथे हे जुया चविनिगु जुया चवन; सुथे व बहनि कया हःगुथाय् सिइके हे फइ मखुगु जुया चवन । खण्ड खण्ड जूगु खने दइ मखुगु जुया चवन । अनंलि उप्पि सत्त्वपि व हे पिइम्वाःक सःगु जाकि नया आपालं आपाः समय चवन ।

मिसा मिजंया लिङ्ग प्रकट

१६. “वाशिष्ठ ! गुलि गुलि उप्पि सत्त्वपिसं पिइम्वाःक सःगु जाकि नयेगु यात उलि उलि इप्पि सत्त्वपि छाःखवाः वल । वर्ण विकारता नं खने दत । गुलि बांलापि गुलि बांमलापि नं खने दत । मिसापिनि स्त्री लिङ्ग व मिजपिनि पुरुष लिङ्ग प्रकट जुल । मिसां मिजंयात, मिजंनं मिसायात ताउ तक मिखा ब्वया स्वया चवन । ताउ तक छम्हं मेम्हसित स्वया चवंगुलि राग उत्पन्न जुल । शरीरय् जलन उत्पन्न जुल । जलनयागु कारणं परस्परय् मैथुन सेवन यात ।

“वाशिष्ठ ! इमि परस्परय् मैथुन सेवन याःगु खना उगु इलय् इमित गुलिसिनं धूलं छाकल, गुलिसिनं ध्याचलं कयेकल, गुलिसिनं सौखि कयेका धाल—‘फोहरीत ! छिमिगु नाश जुइमा ! गुकथं सत्त्वं सत्त्वयात थथे ज्या याःगु ? गथे थौम्हिग नं थन गनं गनं जनपदय् न्हूम्ह भमचा हइबले धूलं छाकी, ध्याचलं कयेकी, सौखि कयेकीगु खः । थव इमिसं व हे पुलांगु खँयात अनुस्मरण याना याःगु खः परन्तु उकिया अर्थ मथुल ।

मैथुन धर्म सेवन

१७. “वाशिष्ठ ! उगु इलय् अधर्म सम्मत थौम्हिग थन धर्म सम्मत जुल । वाशिष्ठ ! उगु इलय् गुम्हसिनं मैथुन धर्म सेवन याइ व निला तक गामय् वा निगमय् वने मदुगु जुया चवन । थुकथं सत्त्वपि उगु असद्धर्मय् आपालं आपाः समय तक चवना चवन । अनंलि उगु असद्धर्मयात तोपुइया निरिति छे दयेका हल । वाशिष्ठ ! सुं छम्ह अत्सी स्वभाव दुम्ह सत्त्वया मनय् थथे जुल—का ! छाया थव सन्ध्या सन्ध्या इलय्, सुथय् सुथय् बुई वना जाकि लः वथेगु ? छाया थव कष्ट याना चवनेगु ? बरू सन्ध्या ई व सुथेयात गाक्क छकलं हे हथे माल । अनंलि वं अथे हे यात । वयाथाय् मेम्ह सत्त्व वना ‘वा, की जाकि कावने वा’ धका धाल । थथे धायेवं वयात थथे धाल—‘सत्त्व ! जि छकलं सन्ध्या ई व सुथेयात गाक्क कया हथे धुन ।’

“वाशिष्ठ ! अनंलि उम्ह सत्त्व ‘थये यायेगु ऊन हे ज्यू खनि’ धाधा वयागु अनुसरण यायां छकलं निन्हुयात गावक जाकि हल । मेम्ह सत्त्व वयाथाय् वना ‘वा, की जाकि का वने वा’ धका धाल । थये धायेवं वयात थये धाल—‘सत्त्व ! गात, जि छकलं निन्हुयात गावक कया हये धुन ।’ ध्व खँ न्यना उम्ह सत्त्वया नं ‘थये यायेगु ऊन हे ज्यू खनि’ धाधा प्यन्हुयात गावक जाकि हल । मेम्ह सत्त्व वयाथाय् वना—‘वा, की जाकि का वने’ धका धाबले वं धाल—‘सत्त्व ! गात, जि छकलं प्यन्हुयात गावक जाकि कया हये धुन ।’ ध्व खँ न्यना उम्ह सत्त्वया नं ‘थये यायेगु ऊन हे ज्यू खनि’ धाधा च्यान्हुयात गावक जाकि हल । थुजागु दृष्टी लासेलि इमिसं जाकि मुंका नयेगु यासेलि जाकी मं दत, खवाला दत । छक लःथाय् हानं बुया मवल । बालि लःथाय् बुं बांफ जुल । खण्ड खण्ड छुटे जुल ।

बुं बालि इनाकागु

१८. “वाशिष्ठ ! उपि सत्त्वपि मुन । मुना थये हाला हल—सत्त्वपिनि बिचय् पाप धर्म उत्पन्न जुल । न्हापा कीपि मनोमयपि, प्रीतिभक्षीपि, स्वयंप्रभापि, आकाशचारीपि व शुभस्थायीपि जुया ताःकाल तक च्वना च्वना । अनंलि आपालं आपाः समय फुइ धुंका छक थुजागु समय वःगु खः—दुरुइ पुईयें लखय् रस दया पृथ्वी खल । उगु नीनी व ध्यलं जाःगुथें वर्ण, गन्ध व रस सम्पन्नगु खः । कीसं रस-पृथ्वी ल्हातं कया पयया नया । कीसं रस-पृथ्वीयात ल्हातं कया पयया नयागुलि कीगु स्वयंप्रभा अन्तर्धान जुया वन । स्वयंप्रभा अन्तर्धान जूसेलि चन्द्र-सूर्य प्रकट जुल । चन्द्र-सूर्य प्रकट जुइवं नक्षत्र तारा नं प्रकट जुल । नक्षत्र तारा प्रकट जुइवं चा व न्हि सिइ दत । चा व न्हि सिइ दसेलि मास व पक्ष सिइ दत । मास व पक्ष सिइ दसेलि ऋतु व वर्षा सिइ दत । शुक्रं कीसं रस-पृथ्वी नया आपालं आपाः दिन तक च्वना । कीके मभिगु अकुशल धर्म प्रकट जूगुलि याना रस-पृथ्वी अन्तर्धान जुल । रस-पृथ्वी अन्तर्धान जूसेलि भूमि-पर्वट-रस प्रकट जुल । उगु नीनी व ध्यलं जाःगुथें वर्ण, गन्ध व रस सम्पन्नगु खः । कीसं उगु भूमि-पर्वट-रस नया । उगु रस नया कीपि आपालं आपाः समय तक च्वना । थये भोग यायां कीके मभिगु अकुशल धर्म प्रकट जूगुलि याना भूमि-पर्वट-रस अन्तर्धान जुल । भूमि-पर्वट-रस अन्तर्धान जूसेलि पदालता प्रकट जुल । उगु नीनी व ध्यलं जाःगुथें वर्ण, गन्ध रस सम्पन्नगु खः । कीसं उगु पदालता नया । उगु पदालता नया कीपि आपालं आपाः समय तक च्वना । थये भोग यायां कीके मभिगु अकुशल धर्म प्रकट जूगुलि याना पदालता अन्तर्धान जुल । पदालता अन्तर्धान जूसेलि पिइम्बाःक पाके जूगु खवाला महुगु, मंमदुगु, शुद्ध सुगन्धित जाकि प्रकट जुल । कीसं सन्ध्या इलय् नयेया निति सन्ध्या इलय् व सुथय् नयेया निति सुथे हे पाके जूगु जाकि कया हया नया । उगु बुया वगु जाकि नया कीपि आपालं आपाः समय तक च्वना । थये भोग यायां कीके मभिगु अकुशल धर्म प्रकट जूगुलि याना जाकी नं खवाला दत । छक लःगु थासय् हानं जाकि बुया मवल । बालि लःथाय् बुं बांफ जुल । खण्ड खण्ड छुटे जुल । अथे जूगुलि कीसं बालि इना काये, सिमाना नं छुटे याये ।”

अदिस्नादान आदि प्रकट

१९. “वाशिष्ठ ! उपि सत्त्वपिसं बालि इना काल, मयादा छुटे यात । अनंलि सुं लोभी स्वभाव दुम्ह सत्त्व वःगु भाग रखा यायां मेपिनिगु भाग बुया काल । अनंलि वयात च्वना थये धाल—‘सत्त्व ! छं पाप कर्म

यात । थःगु भाग रक्षा यायां मब्बूगु मेपिनिगु भाग खुया नया च्वन । हानं थये याये मते । 'ज्यू' धका वं लिसः बिल । परन्तु निकगु पटक ... पे० ... स्वेकगु पटक नं थःगु भाग रक्षा यायां मेपिनिगु भाग खुया काल । अनंलि वयात ज्वना थये धाल — 'सत्व छं पाप कर्म यात । थःगु भाग रक्षा यायां मब्बूगु मेपिनिगु भाग खुया नया च्वन धाधां गुलिसिनं ल्हातं, गुलिसिनं कथि, गुलिसिनं दण्डं दाल । अनंनिसें अदिस्नादान (खुज्या) या शुरु जुल, ब्वविइगु शुरु जुल, मखुगु खें ल्हायेगु व दण्ड विइगु नं शुरु जुल ।

महासम्मत जुजु दयेकूगु

२०. "वाशिष्ठ ! अनंलि उर्पि सत्वपि मुना थये धाल — 'सत्वपिके पाप धर्म उत्पन्न जुल, अदिस्नादान प्रकट जुल, निन्दा प्रकट जुल, मृषावाद प्रकट जुल, दण्ड ग्रहण प्रकट जुल । उर्कि (आः) कीस थुजाम्ह सु' (छम्ह) सत्वयात सम्मत याये (ल्यये) नु. गुम्हसिनं कीत ल्वःगु खें कनी, निन्दनीययात निन्दा याइ, पितना छ्वयेमाम्हसित पितना छ्वइ । कीसं वयात जाकि भाग बिये । वाशिष्ठ ! अनंलि इमिसं गुम्ह मन् रूपवान्, दर्शनीय, प्रासादिक व आनुभाव सम्पन्नम्ह खः वयाथाय् वना थये धाल — 'हे मन् ! छ वा । धाये माःम्हसित धा, निन्दा याये माःम्हसित निन्दा या, पितना छ्वये माःम्हसित पितना छ्व । जिमिसं छन्त जाकि भाग बिये ।' 'ज्यू' धका उम्ह मनुखं धाये माःम्हसित धाल, निन्दा याये माःम्हसित निन्दा यात हानं पितना छ्वये माःम्हसित पितुना छ्वल । इमिसं वयात जाकि भाग बिल ।

२१. "वाशिष्ठ ! महाजनपिसं सम्मत याःगु जुया 'महासम्मत' धयागु न्हापांगु शब्द उत्पन्न जुल । क्षेत्रया अधिपति जूगुलि 'क्षत्रिय' धयागु निगूगु शब्द उत्पन्न जुल । धर्मतापूर्वक मेपित रञ्जित (=प्रेम, स्नेह, ममता) याइम्ह धयागु अर्थय् 'राजा' 'राजा' धयागु स्वंगूगु शब्द प्रकट जुल । वाशिष्ठ ! थुकथं क्षत्रिय मण्डलया व हे शब्द अर्थात संवर्त कल्पय् क्षत्रिय जूम्ह मनूयागु व हे पुलांगु नां (शब्द) हे प्रकट जुल । इपि हे मनूतयगु (नां) खः मेपिनिगु मखु. मिले जूगु हे खः, मिले मजुगु मखु, धर्मं युक्तगु हे खः अधर्मं युक्तगु मखु । वाशिष्ठ ! संसारय् मनूतय् विचय् थुगु जन्मय् नं लिपाया जन्मय् नं धर्मं हे श्रेष्ठ खः ।

ब्राह्मणमण्डल

२२. "वाशिष्ठ ! उर्पि सत्वपि मध्ये छम्हसिया मनय् थये जुल — 'सत्वपिनि विचय् पाप धर्म उत्पन्न जुल गुर्कि याना अदिस्नादान, निन्दा, मृषावाद, दण्डग्रहण व निष्काशन नं खने दत । कीसं अकुशल पाप धर्मयात प्रवाह याये (चुइक छ्वये) नु ।' अनंलि इमिसं अकुशल पाप कर्मयात चुइक छ्वल । अकुशल पाप कर्मयात प्रवाह याःगुलि 'ब्राह्मण' 'ब्राह्मण' धयागु न्हापांगु शब्द उत्पन्न जुल । इपि अरण्यायतनय् पर्णकुटी दयेका उकी च्वना ध्यान याना च्वन । सन्ध्या इलय् नयेत सन्ध्या इलय् सुथे नयेत सुथे थःपिसं थूया नये म्वाःगु — गां, निगम व राजधानी भिक्षा पवना भिक्षा कया थःगु हे अरण्यायतनयागु पर्णकुटी लिहां वना ध्यान च्वनिगु जुया च्वन । मनूतय्सं इमित खना थये धाल — 'इपि अरण्यायतनय् पर्णकुटी दयेका ... ध्यान च्वनिगु जुया च्वन ।' थुकथं ध्यान याइपि जुया 'ध्यानी', 'ध्यानी' धयागु निगूगु शब्द उत्पन्न जुल । इपि मध्ये गुर्लि सत्वपि अरण्यायतन पर्णकुटी मच्चसैं गां, निगम सत्तिक च्वना ग्रन्थ रचना यात, ध्यान च्वनेगु तोतल । मनूतय्सं इमित खना थये धाल — थुपि सत्वपि अरण्यायतनय् पर्णकुटी दयेका ... ध्यान च्वनिगु तोता ग्रन्थ च्वया च्वन । आः इपि ध्यान मयागुलि 'अध्यात्मक'

धयागु अर्थ 'अध्यायक' स्वंगुगु शब्द उत्पन्न जुल । वाशिष्ठ ! उगु इलय् 'अध्यायक' धायेगु हीन सम्मत खः गुगु थोम्हिंग श्रेष्ठ सम्मत खः । वाशिष्ठ ! थुकथं ब्राह्मणमण्डलया व हे ... पुलांगु नां (शब्द) हे प्रकट जुल । इपि हे मनूतयगु (नां) खः मेपिनिगु मखु, मिले जूगु हे खः, मिले मजूगु मखु, धर्मं युक्तगु हे खः अधर्मं युक्तगु मखु । वाशिष्ठ ! संसारय् मनूतय् विचय् थुगु जन्मय् नं लिपाया जन्मय् नं धर्मं हे श्रेष्ठ खः ।

वैश्यमण्डल

२३. "वाशिष्ठ ! उपि हे सत्वपि मध्ये गुलिसिनं मैथुन धर्मं सेवन यायां विविध ज्याय् लगे जुल । मैथुन धर्मं सेवन यायां विविध ज्याय् लगे जूगु कारणं 'वेस्सा', 'वैश्य' धयागु शब्द उत्पन्न जुल । वाशिष्ठ ! थुकथं वैश्य मण्डलया व हे ... पुलांगु नां प्रकट जुल । इपि हे मनूतयगु (नां) खः, मेपिनिगु मखु, मिले जूगु हे खः, मिले मजूगु मखु, धर्मं युक्तगु हे खः अधर्मं युक्तगु मखु । वाशिष्ठ ! संसारय् मनूतय् विचय् थुगु जन्मय् व लिपाया जन्मय् नं धर्मं हे श्रेष्ठ खः ।

शूद्रमण्डल

२४. "वाशिष्ठ ! उपि हे सत्वपि मध्ये बाकी सत्वपि रोद्राचारी, क्षुद्राचारी जुया च्वन । 'क्षुद्राचारी', 'क्षुद्राचारी' धाघां 'शूद्र' शब्द प्रकट जुल । वाशिष्ठ ! थुकथं शूद्रमण्डलया व हे ... पुलांगु नां प्रकट जुल । इपि हे मनूतयगु (नां) खः, मेपिनिगु मखु, मिले जूगु हे खः, मिले मजूगु मखु, धर्मं युक्तगु हे खः अधर्मं युक्तगु मखु । वाशिष्ठ ! संसारय् मनूतय् विचय् थुगु जन्मय् व लिपाया जन्मय् नं धर्मं हे श्रेष्ठ खः ।

२५. "वाशिष्ठ ! छगू समय नं जुल गुबले कि क्षत्रियपिसं थःगु धर्मयात निन्दा यायां श्रमण जुइ धका छे तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुल । वाशिष्ठ ! ब्राह्मणपि नं ... पे० ... वाशिष्ठ ! वैश्यपि नं ... पे० ... वाशिष्ठ ! शूद्रपि नं थःगु धर्मयात निन्दा यायां श्रमण जुइ धका छे तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुल । वाशिष्ठ ! थुकथं थुपि प्यंगु मण्डलं हे श्रमण मण्डलयागु प्रकट जूगु खः । इपि हे मनूतयगु (नां) खः मेपिनिगु मखु, मिले जूगु हे खः मिले मजूगु मखु, धर्मं युक्तगु हे खः, अधर्मं युक्तगु मखु । वाशिष्ठ ! संसारय् मनूतय् विचय् थुगु जन्मय् व लिपाया जन्मय् नं धर्मं हे श्रेष्ठ खः ।

४. क्षीणस्त्व हे अग्र

२६. "वाशिष्ठ ! क्षत्रिय नं काय, वचन व मनद्वारा अनाचार याना मिथ्यादृष्टि दुम्ह जुया, मिथ्यादृष्टि दुगु ज्या याना, मिथ्यादृष्टि दुगु ज्याया कारणं शरीर त्याग याना सिइ धुंका अपाय दुर्गति विनिपातगु नरकय् उत्पन्न जुइफु । वाशिष्ठ ! ब्राह्मण नं ... पे० ... वाशिष्ठ ! वैश्य नं ... पे० ... वाशिष्ठ ! शूद्र नं ... पे० ... वाशिष्ठ ! श्रमण नं काय, वचन व मनद्वारा अनाचार याना मिथ्यादृष्टि दुम्ह जुया, मिथ्यादृष्टि दुगु ज्या याना, मिथ्यादृष्टि दुगु ज्याया कारणं शरीर त्याग याना सिइ धुंका अपाय दुर्गति विनिपातगु नरकय् उत्पन्न जुइफु ।

"वाशिष्ठ ! क्षत्रिय नं काय, वचन व मनद्वारा सदाचार याना सम्यक्दृष्टि दुम्ह जुया, सम्यक्दृष्टि दुगु ज्या याना, सम्यक्दृष्टि दुगु ज्याया कारणं शरीर त्याग याना सिइ धुंका सुगति स्वर्गलोकय् उत्पन्न जुइफु ।

वाशिष्ठ ! ब्राह्मण नं ... पे० ... वाशिष्ठ ! वैश्य नं ... पे० ... वाशिष्ठ ! शूद्र नं ... पे० ... वाशिष्ठ ! श्रमण नं काय, वचन व मनद्वारा सदाचार यांना सम्यक्दृष्टि दुम्ह जुया, सम्यक्दृष्टि दुगु ज्या यांना, सम्यक्दृष्टि दुगु ज्याया कारणं शरीर त्याग यांना सिद्ध धुंका सुगति स्वर्गलोक्य उत्पन्न जुइफु ।

२७. “वाशिष्ठ ! क्षत्रिय नं काय, वचन व मनद्वारा निगूळि कर्म यांना, मिश्रितदृष्टि दुम्ह जुया, मिश्रितदृष्टि दुगु ज्या यांना, मिश्रितदृष्टि दुगु ज्याया कारणं शरीर त्याग यांना सिद्ध धुंका सुख दुःख प्रतिसंवेदी जुइफु । वाशिष्ठ ! ब्राह्मण नं ... पे० ... वाशिष्ठ ! वैश्य नं ... पे० ... वाशिष्ठ ! शूद्र नं ... पे० ... वाशिष्ठ ! श्रमण नं काय, वचन व मनद्वारा निगूळि कर्म यांना, मिश्रितदृष्टि दुम्ह जुया, मिश्रितदृष्टि दुगु ज्या यांना, मिश्रितदृष्टि दुगु ज्याया कारणं शरीर त्याग यांना सिद्ध धुंका सुख दुःख प्रतिसंवेदी जुइफु ।

बोधिपक्षिय धर्म भावना

२८. “वाशिष्ठ ! क्षत्रिय नं काय, वचन व मन संयम यांना सप्ततिस (३७ गू) बोधिपक्षिय धर्मयात भावना यांना ध्व हे जन्म्य परिनिर्वाण जुइफु । वाशिष्ठ ! ब्राह्मण नं ... पे० ... वाशिष्ठ ! वैश्य नं ... पे० ... वाशिष्ठ ! शूद्र नं ... पे० ... वाशिष्ठ ! श्रमण नं काय, वचन व मन संयम यांना सप्ततिस बोधिपक्षिय धर्मयात भावना यांना ध्व हे जन्म्य परिनिर्वाण जुइफु ।

२९. “वाशिष्ठ ! थुपि प्यंगू वर्णं मध्ये छुं छगू वर्णयाम्ह भिक्षु अरहत् क्षीणास्रव ब्रह्मचर्यवास पूरा याःम्ह, कृत्यकृत्य भारमुक्त, स्व-अर्थ प्राप्त, भव संयोजन परिक्षीणम्ह व सम्यक् ज्ञानी जुया विमुक्त जूम्ह थुजाम्ह हे भिक्षु उपरोक्त प्यंगू वर्णं मध्ये अग्र श्रेष्ठ माने याइ, धर्मद्वारा हे खः अधर्मद्वारा मखु । वाशिष्ठ ! उकिं संसार्य मनूतय विचय थुगु जन्म्य व लिपाया जन्म्य नं धर्म हे श्रेष्ठ खः ।

३०. “वाशिष्ठ ! ब्रह्मा सनत्कुमारं नं गाथाद्वारा यथे धाःगु दु—

“गोत्र सम्बन्धी खँ लहाइपि मनूत मध्ये क्षत्रिय श्रेष्ठ ।

विद्या-चरणं गुम्ह सम्पन्न जुइ व हे देव मनुष्यपि मध्ये श्रेष्ठ खः ।”

“वाशिष्ठ ! सनत्कुमार ब्रह्मां ध्व गाथा बांलाक हे धाःगु खः, बांमलाक धाःगु मखु । सुभाषित हे जू, दुर्भाषित मजू । अर्थ युक्त हे जू, अनर्थ मजू । ध्वयात जि नं अनुमोदन याये । जि नं अथे हे धाये—

खत्तियो सेट्टो जनेतस्मि, ये गोत्तपटिसारिनो ।

विज्जाचरणसम्पन्नो, सो सेट्टो देवमानुसे’ति ॥

(थुकिअ अर्थ चव्य वने धुंकल)

भगवानं यथे आज्ञा जूगु न्यना लयूतापि वाशिष्ठ व भारद्वाजं भगवानं आज्ञा जुया विज्यागुयात अभिनन्दन यात ।

अंगञ्ज-सुत्त क्वचाल ।

२८. सम्पसादनीय-सुत्त

१. सारिपुत्रया सिंहनाद

१. अथे जि न्यना । छगु समयय् भगवान् नालन्दाया पावारिक आअवनय् विहार बान्ना बिज्याना चवन । अतंलि आयुष्मान् सारिपुत्र गन भगवान् बिज्याना चवंगु दु अन वन । वना भगवानयात अभिवादन याना छखे सिक्क फेतुत । छखे लिक्क फेतुना चवंह आयुष्मान् सारिपुत्रं भगवानयात थये बित्ति यात—“भन्ते ! भगवानप्रति जि तःसकं प्रसन्न जुयागु दु—सम्बोधियागु खँय् भगवानथे उत्तरोत्तर ज्ञान दुम्ह श्रमण ब्राह्मण (न्ह्यापा) न दुगु खः, न (लिपा) दइ, न आः हे सुं दु^१ ।

२. सारिपुत्र ! छं थव खँ तःसकं निम्बिक व उदार जुया सिंहनाद यात—“भन्ते ! जि भगवानप्रति तःसकं प्रसन्न जुयागु दु—सम्बोधियागु खँय् भगवानथे उत्तरोत्तर ज्ञान दुम्ह श्रमण ब्राह्मण (न्ह्यापा) न दुगु खः, न (लिपा) दइ न आः हे सुं दु ।’ सारिपुत्र ! छु न्ह्यापा जुया बिज्याये धुकूपि सकल अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध भगवानपिनि थुजागु शील, ... थुजागु स्वभाव ... थुकथं चवना बिज्यागु ... थुकथं विमुक्त जुया बिज्यापि खः धका छंगु चित्तं वसपोलपिनिगु चित्तयात सिद्धकागु दुला ?

“मदु, भन्ते !”

“सारिपुत्र ! अथे जूमा छु अनागत कालय् जुया बिज्याइपि अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध भगवानपिनिगु थुजागु शील ... थुजागु स्वभाव ... थुकथं चवना बिज्याइगु ... थुकथं विमुक्त जुया बिज्याइपि खः धका छंगु चित्तं वसपोलपिनि चित्तयात सिद्धकागु दुला ?

“मदु, भन्ते !”

“सारिपुत्र ! अथे जूमा छु आ जुया चवनाम्ह अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध भगवानयागु थुजागु शील ... थुजागु स्वभाव ... थुकथं चवनिम्ह ... थुकथं विमुक्त जूम्ह खः धका छंगु चित्तं जिगु (वसपोल भगवानयागु) चित्तयात सिद्धकागु दुला ?”

“मदु, भन्ते !”

“सारिपुत्र ! अतीत-अनागत-प्रत्युत्पन्न (भूत, भविष्य व वर्तमानयाम्ह) बुद्धपिनिगु बारे सिद्धकेसु चित्तं परिच्छिन्न ज्ञान छके मदुसा गुकथं छं थुकथं निम्बिक जुया थुगु वचन छं रूहाये फुगु ?”

३. “भन्ते ! जिके अतीत-अनागत-प्रत्युत्पन्न बुद्धपिनिगु बारे सिइकेगु चित्त परिच्छेद ज्ञान मदुसां जिके धर्मन्वययागु ज्ञान दु । गथे जुजुयागु प्रत्यन्त नगरय् बःलागु पःखालं चाहूइका तःगुलि नगरय् दुहाँ वनेगु छगू जक छ्वाखा दया च्वनी । अन छ्वाखाय् च्वनिम्ह द्वारपाल पण्डित, व्यक्त व मेधावीम्ह जुया च्वनी । वं म्हस्यूपित जक दुने वने बिइ, मेपित (म्हमस्यूपित) दुने वने बिइ मखु । वं नगरया छ्वालं वना पःखाः (बिचा याना) स्वइ । गनं नं पःखाः ह्वाःखना तःगु अथवा दुना च्वंगु खनी मखु । वं अन भौचा (छम्ह) दुहाँ वने ज्यूगु ह्वाः तक नं दया च्वंगु खनी मखु । अनलि वयात थये जुइ—‘गुपि थुगु नगरय् दुने वनीपि खः अथवा पिहाँ वइपि खः इपि फुक्व थ्व हे छ्वाखां दुहाँ वपि व पिहाँ वपि खः ।’ भन्ते ! अथे हे जि धर्मन्वय ज्ञानं सिइकागु दु । भन्ते ! अतीत समययापि अरहत् सम्यक्सम्बुद्धपि सकसिनं पञ्चनीवरणयात तोता चित्तयागु उपक्लेशयात प्रज्ञाद्वारा छ्वासुका प्यंगू सतिपट्टानय् बांलाक चित्तय् तथा सप्तबोध्यङ्गयात यथाभूतं भाविता याना अनुत्तरगु सम्यक्सम्बुद्धत्व प्राप्त याना बिज्यात । भन्ते ! अथे हे अनागतय् जुया बिज्याइपि अरहत् सम्यक्सम्बुद्धपिसं नं पञ्चनीवरणयात तोता चित्तयागु उपक्लेशयात प्रज्ञाद्वारा छ्वासुका प्यंगू सतिपट्टानय् बांलाक चित्तय् तथा सप्तबोध्यङ्गयात यथाभूतं भाविता याना अनुत्तरगु सम्यक्सम्बुद्धत्व प्राप्त याना बिज्याइ । भन्ते ! (छलपोल) भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं नं आः पञ्चनीवरणयात तोता चित्तयागु उपक्लेशयात प्रज्ञाद्वारा छ्वासुका प्यंगू सतिपट्टानय् बांलाक चित्तय् तथा सप्तबोध्यङ्गयात यथाभूतं भाविता याना अनुत्तरगु सम्यक्सम्बुद्धत्व प्राप्त याना बिज्यागु खः ।

४. “भन्ते ! थन जि भगवानयाथाय् धर्मश्रवणया निति वयेगु खः । अनलि भगवानं जित धर्मदेशना याना बिज्याइबले कृष्ण-शुक्ल मिले जूगु निगूलि पक्षया उत्तरोत्तर व प्रणीततर धर्मदेशना याना बिज्याइ । भगवानं गुलि गुलि प्रणीततर धर्मदेशना याना बिज्यात उलि उलि हे जि धर्म अवबोध यायेगु खः । अनलि शास्ताप्रति ‘भगवान् सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्या, भगवानया धर्मं सु-आख्यात जू, श्रावकसङ्घ सुप्रतिपन्न जू’ धका जि प्रसन्न जुयेगु खः ।

२. भगवानं अनुत्तरगु धर्मदेशना याना बिज्यागु

(१) कुशल धर्म

५. “भन्ते ! भगवानं मेगु नं अनुत्तरगु कुशल धर्मदेशना याना बिज्यागु दु । (थुपि) कुशल धर्मं खः—प्यंगू सतिपट्टान, प्यंगू सम्यक्प्रधान, प्यंगू ऋद्धिपात, न्यागू इन्द्रिय, न्यागू बल, न्हेगू बोध्यङ्ग व आर्यअष्टाङ्गिक मार्ग । भन्ते ! थन भिक्षु आस्रव क्षय याना अनास्रवी जुया चित्त विमुक्ति व प्रज्ञा विमुक्ति जुया थ्व हे जीवनय् स्वयं अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कार याना बिहार याना च्वनी । भन्ते ! कुशल धर्मय् थ्व हे अनुत्तरगु खः । भगवानं थुकियात निरवशेषरूपं सिइका बिज्या । थुकथं निरवशेषरूपं सिइका बिज्याम्ह भगवानयात थनं च्वय्यागु सिइके मागु मंत । कुशल धर्मयागु विषयय् गुलि नं भगवानं सिइका बिज्यागु दु उलि वा आपाः स्मृपि सुं श्रमण वा ब्राह्मण मदु ।

(२) आयतनया विषयय्

६. “भन्ते ! भगवानं मेगु नं आयतनया सम्बन्धय् अनुत्तरगु धर्मदेशना याना बिज्यागु दु । भन्ते ! थुपि छगू दुने व पिनेया आयतन खः—चक्षु व रूप, श्रोत व शब्द, घ्राण व गन्ध, जिह्वा व रस, काय व स्पर्श तथा

मन व धर्म । भन्ते ! आयतनया विषयय् एव हे अनुत्तरगु खः । भगवानं युकियात निरवशेषरूपं सिद्धका विज्या । युक्थं निरवशेषरूपं सिद्धका विज्याम्ह भगवानयात थनं चवय्यागु सिद्धके माःगु संत । कुशल धर्मयागु विषयय् गुलि नं भगवानं सिद्धका विज्यागु दु उलि वा आपाः स्यूपि सुं श्रमण वा ब्राह्मण मदु ।

(३) गर्भ प्रवेशया विषयय्

७. “भन्ते ! भगवानं मेगु नं गर्भ प्रवेशया विषयय् अनुत्तरगु धर्मदेशना याना विज्यागु दु । भन्ते ! गर्भ प्रवेश प्यथी दु—भन्ते ! थन सुं मचायेकं मांया कोखय् प्रवेश याइ, मचायेकं मांया कोखय् चवनी, हानं मचायेकं हे कोखं पिहाँ वइ । एव न्हापांगु गर्भ प्रवेश खः ।

“भन्ते ! हानं थन सुं चायेक चायेकं मांया कोखय् प्रवेश याइ, मचायेकं मांया कोखय् चवनी, हानं मचायेकं हे मांया कोखं पिहाँ वइ । एव निगूगु गर्भ प्रवेश खः ।

“भन्ते ! हानं थन सुं चायेक चायेकं मांया कोखय् प्रवेश याइ, चायेका मांया कोखय् चवनी, हानं मचायेकं हे मांया कोखं पिहाँ वइ । एव स्वंगूगु गर्भ प्रवेश खः ।

“भन्ते ! हानं थन सुं चायेक चायेकं मांया कोखय् प्रवेश याइ, चायेका मांया कोखय् चवनी हानं चायेका हे मांया कोखं पिहाँ वइ । एव प्यंगूगु गर्भ प्रवेश खः । भन्ते ! गर्भ प्रवेश मध्ये एव हे अनुत्तरगु खः ।

(४) आदेशनाविधिया विषयय्

८. “भन्ते ! भगवानं मेगु नं आदेशनाविधियागु विषयय् अनुत्तरगु धर्मदेशना याना विज्यागु दु । भन्ते ! आदेशनाविधि प्यथी दु—भन्ते ! थन सुनानं छुं निमित्त खना—‘थुजागु छंगु मन खः, अजागु छंगु मन खः, थुजागु छंगु चित्त खः’ धका आदेशना याइ । वं आपाः नं धाइ हानं अथे हे जुइ, फरक जुइ मखु । एव न्हापांगु आदेशना खः । भन्ते ! थन हानं सुनानं निमित्त खना धाइगु मखु बरू मनूतय्गु, अमनुष्यतय्गु वा देवतापिनिगु सः न्यना ‘थुजागु छंगु मन खः, अजागु छंगु मन खः, हानं थथे छंगु चित्त खः’ धका आदेशना याइ । वं आपाः नं धाइ हानं अथे हे जुइ, फरक जुइ मखु । एव निगूगु आदेशना खः ।

“भन्ते ! थन हानं सुनानं निमित्त खना धाइगु मखु, मनुष्य वा अमनुष्य वा देवतापिनिगु सः न्यना नं धाइगु मखु बरू वितर्कना, विचार याना वितर्कनाया कारणं पिहाँ वगु सः न्यना ‘थुजागु छंगु मन खः, अजागु छंगु मन खः, हानं थथे छंगु चित्त खः’ धका आदेशना याइ । वं आपाः नं धाइ हानं अथे हे जुइ, फरक जुइ मखु । एव स्वंगूगु आदेशना खः ।

“भन्ते ! हानं थन सुनानं निमित्त खना वा मनुष्य वा अमनुष्य वा देवतापिनिगु सः न्यना वा वितर्कनाया कारणं पिहाँ वगु सः न्यना मखु बरू अवितर्क अविचारयुक्त समाधि दुगु चित्तं चित्तयात परिच्छेद याना—‘थुम्ह पुरुषया चित्त संस्कार स्थिर दु, हानं थुगु चित्तं लिपा थुजागु वितर्कना याइ’ धका सिद्धका काइ । वं आपाः नं धाइ व अथे हे जुइ, फरक जुइ मखु । एव प्यंगूगु आदेशना खः । आदेशनाविधि मध्ये एव हे अनुत्तरगु खः ।

(५) दर्शन समापत्तिया विषयम्

९. “भन्ते ! भगवानं मेमु नं दर्शनं समापत्तिया विषयम् अनुत्तरगु धर्मदेशना यांना विज्यागु दु । भन्ते ! दर्शनं समापत्ति प्यथी दु—

“भन्ते ! थन सुं श्रमण वा ब्राह्मणं वीर्यं यांना स्मृति तथा सम्भक् मनसिकार (मनस्यकार) यांना अजागु समाधि प्राप्त यांना काइ गुकि एव हे शरीरयागु च्वनिसं क्वथ्यंकया नाना असुचि जाया च्वंगु खनी । गथेकि—केसा, लोमा, नखा, दन्ता, ... सँ, चिमिसं लुसि, वा, छंगु, ला, सँप्वाय्, क्वय्, स्यो, जलास्ये, तुगचु, स्ये, पिलि, अपि, स्वँ, तःपुगु आतापति, चिपुगु आतापति, प्वा, मल, पित्त, खँ, न्हि, हि, चःति, लाय् चिकं कंगु, खवि, दा, ई, न्हि (न्हासं वइगु), लहा, पिशाप, न्ह्यु ।’ एव न्हापांगु दर्शनं समापत्ति खः ।

“भन्ते ! हानं थन सुं श्रमण वा ब्राह्मणं वीर्यं यांना ... अजागु समाधि प्राप्त यांना काइ गुकि एव हे शरीरयागु च्वनिसं क्वथ्यंकया नाना असुचि जाया च्वंगु खनी । गथेकि—केसा, लोमा, नखा, दन्ता ... अले हानं थनं वया छंगु, ला, क्वय् धयागु विचार यांना च्वनी । एव निगूगु दर्शनं समापत्ति खः ।

“भन्ते ! हानं थन सुं श्रमण वा ब्राह्मणं वीर्यं यांना अजागु समाधि प्राप्त यांना काइ गुकि एव हे शरीरयागु च्वनिसं क्वथ्यंकया नाना असुचि जाया च्वंगु खनी । गथेकि ... केसा, लोमा, नखा, दन्ता ... अले हानं थनं वया छंगु, ला, क्वय् धयागु विचार यांना च्वनी । अनंलि इहलोक व परलोकय् अखण्डरूपं दया च्वंगु मनूया विज्ञानया स्रोतयात सिइका काइ । एव स्वंगूगु दर्शनं समापत्ति खः ।

“भन्ते ! हानं थन सुं श्रमण वा ब्राह्मणं वीर्यं यांना अजागु समाधि प्राप्त यांना काइ गुकि एव हे शरीरयागु च्वनिसं क्वथ्यंकया नाना असुचि जाया च्वंगु खनी । गथेकि ... केसा, लोमा, नखा, दन्ता ... हानं थन वया छंगु, ला, क्वय् धयागु विचार यांना च्वनी । अनंलि इहलोक व परलोकय् अखण्डरूपं दया मच्चंगु मनूया विज्ञानया स्रोतयात सिइका काइ । एव प्यंगूगु दर्शनं समापत्ति खः । भन्ते ! दर्शनं समापत्ति मध्ये एव हे अनुत्तरगु खः ।

(६) पुद्गल प्रज्ञप्तिया विषयम्

१०. “भन्ते ! हानं भगवानं पुद्गल प्रज्ञप्ति विषयम् अनुत्तरगु धर्मदेशना यांना विज्यागु दु । भन्ते ! न्हेम्ह पुद्गलपि दु—उपतोभाग विमुक्ति, प्रज्ञा विमुक्ति, काय साक्षी, दृष्टि प्राप्त, श्रद्धा विमुक्त, धर्मानुसारी व श्रद्धानुसारी । भन्ते ! पुद्गल प्रज्ञप्ती एव हे अनुत्तरगु खः ।

(७) प्रधानया विषयम्

११. “भन्ते ! भगवानं मेमु नं प्रधान (वीर्यं, प्रमुख कार्यं) या सम्बन्धम् अनुत्तरगु धर्मदेशना यांना विज्यागु दु । भन्ते ! न्हेगु बोध्यङ्ग खः—स्मृति सम्बोध्यङ्ग, धर्म विषय सम्बोध्यङ्ग, वीर्य सम्बोध्यङ्ग, प्रीति सम्बोध्यङ्ग, प्रसन्धि सम्बोध्यङ्ग, समाधि सम्बोध्यङ्ग व उपेक्षा सम्बोध्यङ्ग । भन्ते ! प्रधानम् एव हे अनुत्तरगु खः ।

(८) प्रतिपदाया विषय

१२. “भन्ते ! भगवानं मेगु नं प्रतिपदाया सम्बन्धय् अनुत्तरगु धर्मदेशना यांना बिज्यागु दु । भन्ते ! प्यंगू प्रतिपदा दु—दुःखाप्रतिपदा दन्धाभिज्ञा, दुःखाप्रतिपदा क्षिप्राभिज्ञा, सुखाप्रतिपदा दन्धाभिज्ञा व सुखाप्रतिपदा क्षिप्राभिज्ञा । भन्ते ! थन गुगु प्रतिपदाद्वारा कष्ट यायेवं बुलुं फल बिइ अजागु प्रतिपदा निखेरं मभिगु खने दइ । कष्ट नं फल नं प्राप्ती विस्तार (=दिला) । भन्ते ! थन गुगु प्रतिपदा कष्टप्रद खः परन्तु याकनं फल प्राप्त जुइ । भन्ते ! थ्व प्रतिपदा कष्ट जूगुलि मभिगु खः । भन्ते ! थन गुगु प्रतिपदा सरल खः सां फल प्राप्ती दिलाइ जुइगु जुया मभिगु खः । भन्ते ! थन गुगु प्रतिपदा सरल व याकनं फल प्राप्त जुइगु खः । भन्ते ! थुगु प्रतिपदा निखेरं प्रणीतगु खने दु । सरल व याकनं फल प्राप्ती नं शीघ्रता नं । भन्ते ! प्रतिपदाय् थ्व हे अनुत्तरगु खः ।

(९) भस्ससमाचारया विषय

१३. “भन्ते ! भगवानं मेगु नं भस्ससमाचारया विषयय् अनुत्तरगु धर्मदेशना यांना बिज्यागु दु । भन्ते ! थन सुनानं मृषावादयुक्त खँ ल्हाइ मखु, न फायेत चुक्ली हे खँ ल्हाइ न त्याकेगु विचारं यःयःथें न्वंवाइ बरु बुद्धि विचार यांना हृदयप्राही वाचा न्ववाइ, व नं समय स्वया जक । भन्ते ! भस्ससमाचार मध्ये थ्व हे अनुत्तरगु खः ।

“भन्ते ! भगवानं मेगु नं पुरुषशील समाचारया विषयय् अनुत्तरगु धर्मदेशना यांना बिज्यागु दु । भन्ते ! थन गुलि सत्यवादी व श्रद्धा सम्पन्न जुइ । न कुहक (थःके मदुगु गुण कयनिम्ह) जुइ, न बकवाद याइम्ह जुइ न नैमित्तिक जुइ, न छली जुइ न लाभ लाभ माः जुइम्ह जुइ । इन्द्रिय संयमी जुइ, भोजन मात्राज्ञ जुइ, समचरित्र जुइ, जागृतय् मन लगे याइम्ह जुइ, निरालसी जुइ, बोर्यमान जुइ, छयानी जुइ, स्मृतिमान जुइ, कल्याणभाषी जुइ, गतिमान जुइ, धारण शक्ति दुम्ह जुइ, प्रज्ञावान जुइ, काम विषयय् लोभी जुइ मखु, स्मृति तथा ज्ञानवान् जुइ । भन्ते ! पुरुष शील समाचारय् थ्व हे अनुत्तरगु खः ।

(१०) अनुशासन विधिया विषय

१४. “भन्ते ! भगवानं मेगु नं अनुशासन विधिया विषयय् अनुत्तरगु धर्मदेशना यांना बिज्यागु दु । भन्ते ! प्यथी अनुशासन विधि दु—

“भन्ते ! भगवानं स्वयं ज्ञानपूर्वक मनं विचार यांना मेम्ह पुरुषयात सिइका बिज्याइ—‘थुम्ह पुरुष जि कनागु अनुसार आचरण यांना स्वंगू संयोजनयात क्षय यांना सोतापन्न जुया अविनिपाती जुया निश्चिन्त सम्बोधि-परायण जुइम्ह खः ।’

“भन्ते ! भगवानं स्वयं ज्ञानपूर्वक मनं विचार यांना मेम्ह पुरुषयात सिइका बिज्याइ—‘थुम्ह पुरुष जि कनागु अनुसार आचरण यांना स्वंगूलि हे संयोजनयात क्षय यांना राग, द्वेष व मोहयात छ्वासुका सकृदागामी जुया छकलं छक जक थुगु लोकय् वया दुःखया अन्त याइम्ह जुइ ।’

“भन्ते ! भगवानं स्वयं ज्ञानपूर्वकं मनं विचार याना मेम्ह पुरुषयात सिइका बिज्याइ—‘थुम्ह पुरुष जि कनागु अनुसार आचरण याना न्यागूलि अधोभागीय (ओरम्भागीय) संयोजनयात क्षय याना औपतातिक जुइ अनंलि उगु लोकं थन वये म्वाःम्ह जुया अनं हे निर्वाण जुइम्ह जुइ ।’

“भन्ते ! भगवानं ज्ञानपूर्वकं मनं विचार याना मेम्ह पुरुषयात सिइका बिज्याइ—‘थुम्ह पुरुष जि कनागु अनुसार आचरण याना आस्रवयात क्षय याना अनास्रवी जुया चित्त विमुक्त व प्रज्ञा विमुक्त जुया थ्व हे जीवनय् स्वयं अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कार याना विहार याना च्वनी ।’ भन्ते ! अनुशासन विधि मध्ये थ्व हे अनुत्तरगु खः ।

(११) परपुद्गल विमुक्ति ज्ञानया विषय्य

१५. “भन्ते ! भगवानं मेगु नं परपुद्गल विमुक्ति ज्ञानया विषय्य अनुत्तरगु धर्मदेशना याना बिज्यागु दु । भन्ते ! भगवानं ज्ञानपूर्वकं मनं विचार याना मेम्ह पुरुषयात सिइका बिज्याइ—‘थुम्ह पुरुष स्वंगू संयोजन क्षय याना स्रोतापन्न जुया अविनिपाती जुया निश्चिन्त सम्बोधिपरायण जुइम्ह खः । भन्ते ! भगवानं ... सिइका बिज्याइ—‘थुम्ह पुरुष जि कनागु अनुसार आचरण याना स्वंगूलि हे संयोजनयात क्षय याना राग, द्वेष व मोहयात छ्वासुका सकृदागामी जुया छकलं छक जक थुगु लोकय् वया दुःखया अन्त याइम्ह जुइ ।’ भन्ते ! भगवानं ... सिइका बिज्याइ—‘थुम्ह पुरुष जि कनागु अनुसार आचरण याना न्यागूलि अधोभागीय संयोजनयात क्षय याना औपतातिक जुइ अनंलि उगु लोकं थन वये म्वाःम्ह जुया अनं हे निर्वाण जुइम्ह जुइ ।’ भन्ते ! भगवानं स्वयं ज्ञानपूर्वकं मनं विचार याना मेम्ह पुरुषयात सिइका बिज्याइ—‘थुम्ह पुरुष जि कनागु अनुसार आचरण याना आस्रवयात क्षय याना अनास्रवी जुया चित्त विमुक्त व प्रज्ञा विमुक्त जुया थ्व हे जीवनय् स्वयं अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कार याना विहार याना च्वनी ।’ भन्ते ! परपुद्गल विमुक्ति ज्ञान मध्ये थ्व हे अनुत्तरगु खः ।

(१२) शाश्वतवादया विषय्य

१६. “भन्ते ! भगवानं मेगु नं शाश्वतवादया विषय्य अनुत्तरगु धर्मदेशना याना बिज्यागु दु । भन्ते ! शाश्वतवाद स्वथी दु—

“भन्ते ! थन गुलि श्रमण ब्राह्मणपिसं आतप्त वीर्ययात कारण याना, प्रधान वीर्ययात कारण याना अनुयोग वीर्ययात कारण याना, अप्रमादयात कारण याना सम्यक् मनसिकारयात कारण याना अजागु स्वभाव दुगु चित्त समाधियात प्राप्त याना काइ, गुगु समाधिद्वारा समाहितगु चित्तं परिशुद्ध जुइ धुंका, क्लेशं मुक्त जुइ धुंका अनेक प्रकारयागु पूर्वजन्मयागु खँ अनुस्मरण याइगु जुया च्वन । गथेकि—छगू जन्मयागु, निगू जन्मयागु, ...’ ... अनेक प्रकारं पूर्वजन्मयागु खँ अनुस्मरण याइगु जुया च्वन ।

वं थथे धाइ—आत्मा व लोक शाश्वत खः, अपरिणामी खः, कुटस्थ खः, खम्बायें अचल खः, इपि सत्त्वपि चाचाहिला च्वनी, हिलाहिला च्वनी, च्युत जुया च्वनी, उत्पन्न जुया च्वनी, शाश्वतता दया हे च्वनी । थ्व न्हापांगु शाश्वतवाद खः ।

१. थनया बाकी खँ पृ. ९ स दुथें ब्वनेगु ।

“भन्ते ! हानं थन गुलि श्रमण ब्राह्मणपिसं आतप्त वीर्ययात कारण याना ... उजागु स्वभाव दुगु चित्त समाधियात प्राप्त याना काइ, गुगु समाधिद्वारा समाहितगु चित्तं परिशुद्ध जुइ धुंका, क्लेशं मुक्त जुइ धुंका अनेक प्रकारयागु पूर्वजन्मयागु खँ अनुस्मरण याइगु जुया च्वन । गथेकि—छगू संवर्त-विवर्तयागु, निगू संवर्त-विवर्तयागु, ...^१ ... पूर्वजन्मयागु खँ अनुस्मरण याइगु जुया च्वन ।

वं थथे धाइ—आत्मा व लोक शाश्वत खः, अपरिणामी खः, कुटस्थ खः, खम्बायें अचल खः, इपि सत्त्वपि चाचाहिला च्वनी, हिलाहिला च्वनी, च्युत जुया च्वनी, उत्पन्न जुया च्वनी, शाश्वतता दया हे च्वनी । थ्व निगूगु शाश्वतवाद खः ।

“भन्ते ! हानं थन गुलि श्रमण ब्राह्मणपिसं आतप्त वीर्ययात कारण याना ... उजागु स्वभाव दुगु चित्त समाधियात प्राप्त याना काइ, गुगु समाधिद्वारा समाहितगु चित्तं परिशुद्ध जुइ धुंका, क्लेशं मुक्त जुइ धुंका अनेक प्रकारयागु पूर्वजन्मयागु खँ अनुस्मरण याइगु जुया च्वन । गथेकि—छिगू संवर्त-विवर्तयागु, निगू ...^२ ... पूर्वजन्मयागु खँ अनुस्मरण याइगु जुया च्वन ।

वं थथे धाइ—आत्मा व लोक शाश्वत खः, अपरिणामी खः, कुटस्थ खः, खम्बायें अचल खः, इपि सत्त्वपि चाचाहिला च्वनी, हिलाहिला च्वनी, च्युत जुया च्वन, उत्पन्न जुया च्वनी, शाश्वतता दया हे च्वनी । थ्व स्वंगूगु शाश्वतवाद खः । भन्ते ! शाश्वतवाद मध्ये थ्व अनुत्तरगु खः ।

(१३) पूर्वनिवासानुस्मृतिज्ञान विषयय्

१७. “भन्ते ! भगवानं मेगु नं पूर्वनिवासानुस्मृतिज्ञान विषयय् अनुत्तरगु धर्मदेशना याना बिज्यागु दु । भन्ते ! थन गुलि श्रमण ब्राह्मणपि आतप्त वीर्ययात कारण याना ... उजागु स्वभाव दुगु चित्त समाधियात प्राप्त याना काइ, गुगु समाधिद्वारा समाहितगु चित्तं परिशुद्ध जुइ धुंका, क्लेशं मुक्त जुइ धुंका, अनेक प्रकारयागु पूर्वजन्मयागु खँ अनुस्मरण याइगु जुया च्वन । गथेकि—छगू जन्मयागु, निगू जन्मयागु, ...^३ ... अनेक प्रकारयागु पूर्वजन्मयागु खँ अनुस्मरण याइगु जुया च्वन । भन्ते ! थन क्वपि देवतापिनि आयु थुलि दु धका ल्याखाये फइ मखु । परन्तु रूपयोनी वंसा अरूपयोनी वंसा, संजी योनी, असंजी योनी अथवा नैवसंज्ञानासंज्ञायोनी वंसा न्हापा च्वना वयागु खँयात अनेक प्रकारं पूर्वजन्मया खँ ... स्मरण याइ । भन्ते ! पूर्वनिवासानुस्मृति ज्ञान मध्ये थ्व हे अनुत्तरगु खः ।

(१४) सत्त्वपिनि च्युति व उत्पत्ति ज्ञान विषयय्

१८. “भन्ते ! भगवानं मेगु नं प्राणीपि च्युत व उत्पन्न जुइगु ज्ञानया विषयय् अनुत्तरगु धर्मदेशना याना बिज्यागु दु । भन्ते ! थन गुलि श्रमण ब्राह्मणपिसं आतप्त वीर्ययात कारण याना ... उजागु स्वभाव दुगु चित्त समाधियात प्राप्त याना काइ, गुगु समाधिद्वारा समाहितगु चित्तं (विशुद्ध अमानुषीय) दिव्यचक्षुद्वारा च्युत जूपि, उत्पन्न जूपि सत्त्वपित्त खंका काइ ...^४ ... थुकथं विशुद्ध दिव्यचक्षुद्वारा च्युत जूपि, उत्पन्न जूपि सत्त्वपित्त खंका काइ तथा थथःगु कर्मानुसार नीच उच्च जूपि सवर्ण दुर्वर्ण जूपि, सुगति दुर्गती उत्पन्न जूपि सत्त्वपित्त खंका काइ । भन्ते ! प्राणीपिनिगु च्युत व उत्पत्ति ज्ञान मध्ये थ्व हे अनुत्तरगु खः ।

१. थनया बाकी खँ पृ. १० स दुर्थे ।

२. स्व पृ. ११.

३. स्व पृ. ५२.

४. स्व पृ. ५३.

(१५) ऋद्धिया विषय्य

१९. “भन्ते ! भगवानं मेगु नं ऋद्धिया विषय्य अनुत्तरगु धम्मदेशना याना बिज्यागु दु । भन्ते ! ऋद्धिविध निथी दु—

“भन्ते ! आसव सहित दोषयुक्त जूगु ऋद्धियात अनार्यं ऋद्धि धाइ । भन्ते ! आसव मदुगु दोष मुक्तगु ऋद्धियात आर्यं ऋद्धि धाइ ।

“भन्ते ! आसव सहित दोषयुक्त जूगु अनार्यं ऋद्धि धयागु गजागु ? भन्ते ! धन गुलि श्रमण ब्राह्मणपिसं आतण्ठ वीर्ययात कारण याना ... उजागु स्वभाव दुगु चित्त समाधियात प्राप्त याना काइ, गुगु समाधिद्वारा समाहितगु चित्तं अनेक प्रकारयागु ऋद्धिविध (=ऋद्धि चमत्कार) अनुभव याइ—छम्ह जुया नं तःम्ह जुइ, तःम्ह जुया नं छम्ह जुइ, प्रकट नं जुइ, अन्तर्धान नं जुइ, अंगल्य मथ्यूसे, पःखाल्य मथ्यूसे, पर्वतय मथ्यूसे आकाशय न्यासि वंथे वना वारपार याइ । लख्य दुबे जुइथें पृथ्वील्य दुबे जुइ, लखं पिहां नं वइ । बैय न्यासि जुइथें लखं मण्याक लख्य न्यासि वनी । कंग पंछियें आकाशय नं वनी । अपाय्धंपि महातेजस्वी महापराक्रमी चन्द्रसूर्ययात नं ल्हातं परामर्श व परिमार्जन याइ । ब्रह्मलोक ध्यंकायात नं थःगु कायद्वारा वणाय तइ । भन्ते ! ध्व अनार्यं ऋद्धि खः ।

“भन्ते ! अनासव सहित दोष रहित आर्यं ऋद्धि धयागु गजागु ? भन्ते ! धन भिक्षुं प्रतिकूलय अप्रतिकूल संज्ञा जुया च्वने’ धका इच्छा यात धाःसा उकथं जुया च्वने फु । यदि ‘अप्रतिकूलय प्रतिकूल संज्ञी जुया च्वने’ धका इच्छा यात धाःसा उकथं जुया च्वने फु । हानं ... (निताय नं) ... स्मृतिपूर्वक उपेक्षा जुया च्वने’ धका इच्छा यात धाःसा उकथं जुया नं च्वने फु । भन्ते ! ध्व हे ऋद्धियात निर्दोषपूर्ण आर्यं ऋद्धि धाइ ।

“भन्ते ! ऋद्धिविधय ध्व हे अनुत्तरगु खः । उकियात भगवानं निरवशेषरूपं सिद्धका बिज्यागु दु । युक्तयं निरवशेषरूपं सिद्धका बिज्याये फुम्ह भगवानं ध्व स्वया उत्तरोत्तर सिद्धके माःगु मेगु मंत । ऋद्धिविषया विषय्य गुलि नं भगवानं सिद्धका बिज्यागु दु व स्वया अप्वः सःपि सु नं श्रमण ब्राह्मण मदु ।

३. शास्ताद्वारा अनुमोदन

२०. “भन्ते ! श्रद्धावान् वीर्यवान् कुलपुत्रं थःगु पुरुषार्थद्वारा गुलि नं प्राप्त याये माःगु खः व (फुकक) भगवानं प्राप्त याना बिज्यागु दु । भन्ते ! भगवान् काम सुखय युक्त जुया बिज्याइ मखु, छायाधाःसा हीनगु, ग्राम्यगु, पृथग्जनिकगु, अनार्यगु, अनर्थयुक्तगु खः । हानं भगवान् आत्मापीडाया निमित्त संलग्न नं जुया बिमज्या छायाधाःसा दुःखं युक्तगु, अनार्यगु व अनर्थगु जूगुलि । भगवानं ध्व हे जीवनय प्यंगू ध्यानया सुलाभी जुया बिज्याः ।

२१. “भन्ते ! यदि जिके ‘आवुसो सारिपुत्र ! अतीतकालय भगवान् स्वया आपाः सःपि सुं श्रमण ब्राह्मण दुला धका न्यन धाःसा ‘मदु’ धका धाये । ‘आवुसो सारिपुत्र ! अनागतय भगवान् स्वया आपाः सःपि सुं श्रमण ब्राह्मण दइला धका न्यन धाःसा ‘दइमखु’ धका धाये । ‘आवुसो सारिपुत्र ! वर्तमान कालय भगवान् स्वया आपाः सःपि श्रमण ब्राह्मण दुला धका न्यन धाःसा ‘मदु’ धका धाये । भन्ते ! यदि जिके आवुसो सारिपुत्र ! अये जूसा अतीतकालय सुं श्रमण ब्राह्मण सम्बोधिया विषय्य बुद्ध समानम्ह दुला धका न्यन धाःसा ‘दु’ धका धाये ।

यदि जिके—‘आवुसो सारिपुत्र ! अथे जूसा अनागतकालय् सुं श्रमण ब्राह्मण सम्बोधिया विषयय् बुद्ध समानम्ह दइला धका न्यन धाःसा ‘दइ’ धका धाये । ‘आवुसो सारिपुत्र ! वर्तमानकालय् सुं श्रमण ब्राह्मण सम्बोधिया विषयय् बुद्ध समानम्ह दुला धका न्यन धाःसा ‘महु’ धका धाये ।

“भन्ते ! यदि जिके आयुष्मान् सारिपुत्रं छाया गुलिसित सःम्ह गुलिसित मसःम्ह धका धयागु धका न्यन धाःसा जि थथे धाये—‘आवुसो ! भगवानं अतीतकालयापि अरहत् सम्यक्सम्बुद्धपि सम्बोधिया विषयय् जि समानपि खः धका आज्ञा जुया बिज्यागु खँ जि छलपोलयाके न्यनागु दु, ग्रहण नं यानागु दु । आवुसो ! भगवानं अनागतकालय् जुया बिज्याइपि अरहत् सम्यक्सम्बुद्धपि नं सम्बोधिया विषयय् जि समानपि जुया बिज्याइ धका आज्ञा जुया बिज्यागु खँ जि छलपोलपाखें न्यनागु दु ... । आवुसो ! भगवानं छगू हे लोकधातुस न न्हापा न लिपा छगू हे समयय् निम्ह अरहत् सम्यक्सम्बुद्धपि जुया बिज्याइ धयागु कारण महु, थथे जुइगु संभव महु धका आज्ञा जुया बिज्यागु खँ जि छलपोलपाखें न्यनागु दु, ग्रहण यानागु नं दु ।

“भन्ते ! थथे न्यनेवं थुजागु लिसः बिइवं भगवानं आज्ञा जुया बिज्याथें धयागु जुइ लाकि जुइ मखु, छु थुकी जि भगवानयात मखुगु आरोप ला लगे मयानाला ?”

“सारिपुत्र ! ठीक जू, थथे न्यनेवं थुजागु लिसः बिइवले छं जि धाःथें हे धाःगु जुइ । जित मखुगु आरोप लगे यागु नं जुइ मखु ।

२२. थथे आज्ञा जुया बिज्याथेवं आयुष्मान् उदायीं भगवानयात थथे धाल—‘आश्चर्य खः, भन्ते ! अद्भुत खः, भन्ते ! गजागु तथागतयागु अल्पेच्छता, सन्तुष्टिता व सल्लेखता ! तथागतं थपायसकं महद्धिक थपायसकं महानुभाव जुया बिज्यात नं थःत प्रकट याना बिमज्या । यदि मेपि तीर्थिय परित्राजकपिके थुपि मध्ये न्हागूसां छगू जक कारण थःके दुगु जूसा इमिसं ध्वाय् पताका ब्वयेका जुल जुइ । अहो आश्चर्य ! अहो अद्भुत ! तथागतयागु अल्पेच्छता, सन्तुष्टिता व सल्लेखता !”

“उदायि ! स्व, तथागतयागु गजागु अल्पेच्छता, सन्तुष्टिता व सल्लेखता ! तथागतं थपायसकं महद्धिक थपायसकं महानुभाव जुया बिज्यात नं थःत प्रकट याना बिमज्या । यदि मेपि तीर्थिय परित्राजकपिके थुपि मध्ये न्हागूसां छता जक कारण थःके दुगु जूसा इमिसं ध्वाय् पताका ब्वयेका जुइगु जुइ । स्व, उदायि ! तथागतयागु अल्पेच्छता सन्तुष्टिता व सल्लेखता !

२३. अनंलि भगवानं आयुष्मान् सारिपुत्रयात आमन्त्रणा याना बिज्यात—“सारिपुत्र ! अथे जूसा छं ध्व धर्मदेशना भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक, उपासिकापित बार बार ब्यु । सारिपुत्र ! गुपि मोघपुरुषपिनिगु मनय् तथागतप्रति शंका व विमति दुगु खः व फुक्क थुगु धर्मदेशना न्यनेवं मदया वनी । थुकथं आयुष्मान् सारिपुत्रं भगवानया सम्मुखय् सम्प्रसाद (श्रद्धा, प्रसन्नता) प्रकट यात । उकि हे ध्व धर्मदेशनाया नां हे ‘सम्प्रसादनीय’ (=सम्प्रसादनीय) जूगु खः ।

सम्प्रसादनीय-सुत्त कवचाल ।

२६. पासादिक-सुत्त

१. निगण्ठ नाटपुत्त सिद्धयु

१. थये जि न्यना । छगू समयय् भगवान् शाक्य (देश) या वेधञ्ज घयागु शाक्यपिनिगु आन्नवनया प्रासादय् विहार याना बिज्याना च्वन । उगु समयय् निगण्ठ नाटपुत्तयागु हालसालय् जक पावाय् मृत्यु जूगु खः । वयागु मृत्यु लिपा निगण्ठतय् विचय् बेमेल जुया इमि विचय् निध्वः जुल । अनलि थवंथवय् त्वापु याना, कलह याना, वादविवाद याना, वं वयात वं वयात वचनरूपी वाणं सुया च्वन—‘छं थ्व धर्मं विनय बांलाक मस्यू’, ‘जि धर्मं विनय बांलाक स्यू’, ‘छं थ्व धर्मं विनय छु बांलाक सिइ ?’ ‘छ मिथ्या आचरण याना च्वंम्ह खः’, ‘जि सम्यक् आचरण याना च्वनाम्ह खः’, ‘जि घाःगु पाय्छि खः’, ‘छं घाःगु पाय्छि मखु ।’ ‘गुगु न्हापा घाये माःगु खः व छं लिपा घायां च्वन’, ‘गुगु लिपा घाये माःगु खः व छं न्हापा घायां च्वन’, ‘छं गुलि नं विचार याःगु खः व खे मिले मजू ।’ ‘छंत वाद तये धुन, छं बुत, थुगु आपत्ति बचे जुइत स्व, यदि फसा बिसः न्यु ।’ निगण्ठ नाटपुत्तया शिष्यपिनि विचय् परस्पर बधर्थे जुया च्वन ।

निगण्ठ नाटया तुयूगु वसतं पुनिपि गृही शिष्यपि नं अजागु दुराख्यात, अनैयाणिक, अन-उपशम-संवर्तनिक, असम्यक्सम्बुद्ध प्रवेदित धर्मं विनयय् प्रतिष्ठित मज्जुलि गथे दुनावंगु स्तूपर्थे निगण्ठपिनि प्रति अन्यमनस्क जुया विरक्त जुया खिन्न जुया च्वन ।

२. अनलि चुन्द समणुद्देस^१ पावाय् वर्षावास सिधय्का गन सामगाम दु गन आयुष्मान् आनन्द दु अन बिज्यात । बिज्याना आयुष्मान् आनन्दयात अभिवादन याना छेले लिक्क फेतुत । छेले लिक्क फेतुना च्वंम्ह चुन्द समणुद्देसं आयुष्मान् आनन्दयात थये धाल—‘भन्ते ! निगण्ठ नाटपुत्तया हालसाले हे पावाय् मृत्यु जुल । वयागु मृत्यु लिपा निगण्ठतय् विचय् बेमेल जुया ... पे० ... विरक्त जुया खिन्न जुया च्वन ।

थये घायेवं चुन्द समणुद्देसयात आयुष्मान् आनन्दं थये धाल—‘आवुसो चुन्द ! थ्व खे कया भगवानया दर्शन जुइ । आवुसो चुन्द ! कोपि गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु अन नु । अन वना थ्व खे भगवानयात न्थेके ।’ “हवस् भन्ते !” घया चुन्द समणुद्देसं आयुष्मान् आनन्दयात लिसः बिल ।

१. चुन्द समणुद्देस अर्थात् चुन्द श्रामणेर नामं नां जाःम्ह वसपोल धर्मसेनापति सारिपुत्रया चिधिकम्ह किजा खः । वसपोल उपसम्पदा प्राप्त भिक्षु जुया महाथेर जूसां लिपा थ्यंक नं थ्व हे चुन्द समणुद्देस नामं हे प्रख्यात जूम्ह खः ।

अनंलि आयुष्मान् आनन्द व चुन्द समणुद्देस गन भगवान् बिज्याना च्वन अन वन । वना भगवानयात अभिवादन याना छखे लिक्क फेतुत्त । छखे लिक्क च्वना च्वंम्ह आयुष्मान् आनन्द भगवानयात थये बिन्ति यात—
“भन्ते ! थुम्ह चुन्द समणुद्देसं थये धाल—‘भन्ते ! निगण्ठ नाटपुत्तया हालसाले हे पावाय् मृत्यु जुल । वयागु मृत्यु’ लिपा निगण्ठतय् विचय् बेमेल जुया ... पे० ... विरक्त जुया खिन्न जुया च्वन’ ।”

२. दुराख्यात धर्म विनयय् थये जुइ

३. “चुन्द ! दुराख्यात, दुष्प्रवेदित, अन-उपशम-संवर्तनिक तथा असम्यक् सम्बुद्ध प्रवेदित धर्म विनयय् थये हे जुइ । चुन्द ! थन शास्ता (गुरु) नं असम्यक्सम्बुद्ध जुइ, धर्म विनय नं दुराख्यात, दुष्प्रवेदित, अनैर्याणिक अन-उपशम-संवर्तनिक तथा असम्यक्सम्बुद्ध प्रवेदित जुइ । श्रावक नं उगु धर्मय् धर्मानुधर्मं प्रतिपन्न जुया विहार याइ मखु, न सम्मानपूर्वक आचरण याइ, न त अखण्डरूपं धर्मानुरूप हे च्वनी—बरू उगु धर्मं अलग जुया च्वना च्वनी । वयात थये धायेमाः—‘आवुसो ! छंगु निरिति लाभ खः, छंगु निरिति सुलाभ खः, गुम्हकि छिमि शास्ता (गुरु) नं असम्यक्सम्बुद्ध खः, धर्म विनय नं दुराख्यात, दुष्प्रवेदित, अनैर्याणिक, अन-उपशम-संवर्तनिक तथा असम्यक्सम्बुद्ध प्रवेदित खः । छ नं थुगु धर्मय् धर्मानुधर्मं प्रतिपन्न जुया विहार मया, न सम्मानपूर्वक धर्मानुरूपं विहार यात न धर्मानुसार आचरण यात न त अखण्डरूपं धर्मानुरूप हे च्वन—बरू छ उगु धर्मं अलग जुया च्वना च्वन ।’ चुन्द ! थुकथं अन शास्ता नं निन्दनीय जुइ, धर्म नं निन्दनीय जुइ (परन्तु) श्रावक प्रशंसनीय जुइ । चुन्द ! सुतां थुजापि श्रावकपित ‘आयुष्मान् ! वा, गथे छिमि शास्तां (गुरु) धर्मोपदेश यागु खः, गथे प्रज्ञप्त यागु खः, अथे हे आचरण या धका धाल धाःसा हानं गुम्हसिनं थये ग्रहण याकी, (वयागु खँ न्यना) ग्रहण याइ तथा ग्रहण यानार्थे मार्गरिद्ध जुइ—उपि सकसितं आपालं अपुण्य प्राप्त जुइ । व छु कारण ? चुन्द ! दुराख्यात, दुष्प्रवेदित, अनैर्याणिक, अन-उपशम-संवर्तनिक तथा असम्यक्सम्बुद्ध देशित धर्म विनयय् थये हे जुइ ।

४. “चुन्द ! थन शास्ता नं असम्यक्सम्बुद्ध जुइ, धर्म विनय नं दुराख्यात, दुष्प्रवेदित, अनैर्याणिक अन-उपशम-संवर्तनिक तथा असम्यक्सम्बुद्ध प्रवेदित जुइ । श्रावक (धाःसा) उगु धर्मय् धर्मानुधर्मं प्रतिपन्न जुया विहार याइ, सम्मानपूर्वक धर्मानुरूप विहार याइ, धर्मानुसार आचरण याइ, अखण्डरूपं नं धर्मानुरूप च्वनी । चुन्द ! अजापित थये धायेमाः—‘आवुसो ! छंगु निरिति अलाभ खः, छंगु निरिति दुलाभ खः, गुम्हकि छिमि शास्ता (गुरु) नं असम्यक्सम्बुद्ध खः, धर्म नं दुराख्यात ... असम्यक्सम्बुद्ध प्रवेदित खः । छ नं उगु धर्मय् धर्मानुधर्मं प्रतिपन्न जुया विहार यात, सम्मानपूर्वक धर्मानुरूप विहार यात, धर्मानुसार आचरण यात, अखण्डरूपं धर्मानुरूप च्वन ।’ चुन्द ! थुकथं अन शास्ता नं निन्दनीय जुइ, धर्म नं निन्दनीय जुइ, श्रावक नं निन्दनीय जुइ । चुन्द ! गुम्हसिनं थुजाम्ह श्रावकयात—‘आयुष्मान् ! अवश्य नं छ न्यायमार्गगामी खः, छ न्याय प्राप्त याइ’ धका धाइ हानं गुम्हसिनं थये प्रशंसा याइ, गुम्हसित थये प्रशंसा याइ हानं प्रशंसित जुया गुम्हसिनं उत्तरोत्तर तःसकं कोशिस याइ उपि सकसितं आपालं अपुण्य प्राप्त जुइ । व छु कारण ? चुन्द ! दुराख्यात, दुष्प्रवेदित, अनैर्याणिक अन-उपशम-संवर्तनिक तथा असम्यक्सम्बुद्ध देशित धर्म विनयय् थये हे जुइ ।

३. सु-आख्यात धर्म विनय थये जुइ

५. “चुन्द ! थन शास्ता नं सम्यक्सम्बुद्ध जुइ, धर्म विनय नं सु-आख्यात, सुप्रवेदित, नैर्याणिक, उपशम-संवर्तनिक तथा सम्यक्सम्बुद्ध प्रवेदित जुइ । श्रावक (धाःसा) उगु धर्मय् धर्मानुधर्मं प्रतिपन्न जुया विहार

याइ मखु, सम्मानपूर्वक धर्मानुरूप विहार याइ मखु, धर्मानुसार आचरण याइ मखु, न त अखण्डरूप हे धर्मानुरूप च्वनी—बरु धर्म तापाक च्वनी । वयात थये धायेमाः—‘आवुसो ! छंगु निरति अलाभ खः, छंगु निरति दुर्लाभ खः, छिमि शास्ता सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याः, धर्म न सु-आख्यात, सुप्रवेदित, नैर्याणिक, उपशम-संवर्तनिक तथा सम्यक्सम्बुद्ध प्रवेदित खः । छ थुगु धर्मय् धर्मानुधर्म प्रतिपन्न जुया विहार मया, न सम्मानपूर्वक धर्मानुरूप विहार यात, न धर्मानुसार आचरण यात न त अखण्डरूप धर्मानुरूप हे च्वन—बरु छ उगु धर्म अलग जुया च्वना च्वन ।’ चुन्द ! थुकथं अन शास्ता प्रशंसनीय जुइ, धर्म न प्रशंसनीय जुइ परन्तु श्रावक निन्दनीय जुइ । चुन्द ! सुतां थुजापि श्रावकपित—‘आयुष्मान् ! वा, गथे छिमि शास्तानं धर्मोपदेश यागु खः, गथे प्रज्ञप्त यागु खः अथे हे आचरण या’ धका धाल धाःसा हानं गुम्हसिनं थये ग्रहण याकी, ग्रहण याइ तथा ग्रहण यानार्थे मार्गरुइ जुइ—उपि सकसितं आपालं पुण्य प्राप्त जुइ । व छु कारणं ? चुन्द ! सु-आख्यात, सुप्रवेदित, नैर्याणिक, उपशम-संवर्तनिक तथा सम्यक्सम्बुद्ध देशित धर्म विनयय् थये हे जुइ ।

६. “चुन्द ! थन शास्ता नं सम्यक्सम्बुद्ध जुइ, धर्म विनय नं सु-आख्यात, सुप्रवेदित, नैर्याणिक, उपशम-संवर्तनिक तथा सम्यक्सम्बुद्ध प्रवेदित जुइ । श्रावक नं उगु धर्मय् धर्मानुधर्म प्रतिपन्न जुया विहार याइ, सम्मानपूर्वक धर्मानुरूप विहार याइ, धर्मानुसार आचरण याइ, अखण्डरूप हे धर्मानुरूप च्वनी । चुन्द ! अजापित थये धायेमाः—‘आवुसो ! छंगु निरति लाभ खः, छंगु निरति सुलाभ खः, छिमि शास्ता सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याः, धर्म न सु-आख्यात, सुप्रवेदित, नैर्याणिक, उपशम-संवर्तनिक तथा सम्यक्सम्बुद्ध प्रवेदित खः । छ नं उगु धर्मय् धर्मानुधर्म प्रतिपन्न जुया विहार यात, सम्मानपूर्वक धर्मानुरूप विहार यात, धर्मानुसार आचरण यात, अखण्डरूप धर्मानुरूप च्वन । चुन्द ! थुकथं अन शास्ता नं प्रशंसनीय जुइ, धर्म नं प्रशंसनीय जुइ, श्रावक नं प्रशंसनीय जुइ । चुन्द ! गुम्हसिनं थुजाम्ह श्रावकयात—‘आयुष्मान् ! अवश्य नं छ न्यायमार्गगामी खः, छं न्याय प्राप्त याइ’ धका धाइ हानं गुम्हसिनं थये प्रशंसा याइ, गुम्हसित थये प्रशंसा याइ, हानं प्रशंसित जुया गुम्हसिनं उत्तरोत्तर तःसकं कोशिस याइ धाःसां उपि सकसितं आपालं पुण्य प्राप्त जुइ । व छु कारणं ? चुन्द ! सु-आख्यात, सुप्रवेदित, नैर्याणिक, उपशम-संवर्तनिक तथा सम्यक्सम्बुद्ध देशित धर्म विनयय् थये हे जुइ ।

४. शास्ता मदय्वं अनुताप याइपिं शिष्यपिं

७. “चुन्द ! थन अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध शास्ता नं लोकय् उत्पन्न जुया बिज्यात । धर्म नं सु-आख्यात, सुप्रवेदित, नैर्याणिक उपशम-संवर्तनिक तथा सम्यक्सम्बुद्ध देशित धर्म विनय दइ । परन्तु श्रावकपिसं सद्धर्म अवबोध यागु दइ मखु । इमिगु निरति पूर्णं ब्रह्मचर्यं सुस्पष्ट, सुविज्ञेय, सर्वसंग्रहित व स-प्रातिहारिक (नैर्याणिक) जुइ मखु । देव व मनुष्यपिनि विचय् नं बांलाक सुप्रकाशित जुइ मफूगु जुइ । अनंलि थुलिया भित्रे इमिन्ह शास्ता अन्तर्धान जुइ । चुन्द ! थुकथं श्रावकपिनि शास्ता मदुसैलि श्रावकपित अनुताप (चिन्ता) जुइ । व छु कारणं ? जिमि शास्ता अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध नं लोकय् उत्पन्न जुया बिज्यागु खः, धर्म नं सु-आख्यात, सुप्रवेदित, नैर्याणिक, उपशम-संवर्तनिक तथा सम्यक्सम्बुद्ध प्रवेदित खः । परन्तु जिमिसं सद्धर्म अवबोध याये मफुत । जिमिगु निरति पूर्णं ब्रह्मचर्यं सुस्पष्ट, सुविज्ञेय, सर्वसंग्रहित स-प्रातिहारिक जूगु मखुनि । देव व मनुष्यपिनि विचय् नं बांलाक सुप्रकाशित जूगु मखुनि । अनंलि थुलिया भित्रे जिमि शास्ताया अन्तर्धान जुल ।’ चुन्द ! थुकथं शास्ता मदुसैलि श्रावकपित अनुताप जुइ ।

५. शास्ता मनुसां अनुताप मयाइपिं शिष्यपिं

८. “चुन्द ! थन अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध शास्ता नं लोकय उत्पन्न जुया विज्यात । धर्मं नं सु-आख्यात, सुप्रवेदित, नैर्याणिक उपशम-संवर्तनिक तथा सम्यक्सम्बुद्ध देशित धर्मं विनय दइ । श्रावकपि नं सद्धर्मं अवबोध यापि जुइ । इमिगु निती पूर्णं ब्रह्मचर्यं सुस्पष्ट, सुविज्ञेय, सर्वसंग्रहित व स-प्रातिहारिक जुइ । देव व मनुष्यपिनि विचय् नं बांलाक सुप्रकाशित जुइ । अनंलि थुलिया भित्रे इमिम्ह शास्ता अन्तर्धान जुइ । चुन्द ! थुकथं श्रावकपिनि शास्ता मनुसां श्रावकपित अनुताप जुइ मखु । व छु कारण ? जिमि शास्ता अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध लोकय उत्पन्न जुया विज्यागु खः, धर्मं नं सु-आख्यात, सुप्रवेदित, नैर्याणिक, उपशम-संवर्तनिक तथा सम्यक्सम्बुद्ध प्रवेदित खः । जिमिसं सद्धर्मं अवबोध नं याना । जिमिगु निती पूर्णं ब्रह्मचर्यं सुस्पष्ट, सुविज्ञेय, सर्वसंग्रहित स-प्रातिहारिक नं जुल । देव व मनुष्यपिनि विचय् नं बांलाक सुप्रकाशित जुल । अनंलि थुलिया भित्रे जिमि शास्ताया अन्तर्धान जुल । चुन्द ! थुकथं शास्ता मनुसां श्रावकपित अनुताप जुइ मखु ।

६. ब्रह्मचर्य अपरिपूर्ण अंग

९. “चुन्द ! उपि अंगं युक्त ब्रह्मचर्यं ला दइ परन्तु शास्ता दइ मखु, स्थविर दइ मखु, अनुभवी (थेरो रत्तञ्जू) दइ मखु, चिर प्रव्रजित दइ मखु, थाकलिपि दइ मखु, बैश वने धुं कूपि दइ मखु । थुकथं उगु ब्रह्मचर्यं थुपि अंगं अपरिपूर्ण जुइ ।”

“चुन्द ! गुबलें थुपि अंगं युक्त ब्रह्मचर्यं दइ, शास्ता नं दइ, स्थविर नं दइ, अनुभवी नं दइ, चिर प्रव्रजित नं दइ, थाकलिपि नं दइ, बैश वने धुं कूपि नं दइ उबले उगु ब्रह्मचर्यं थुपि अंगं नं परिपूर्ण जुइ ।”

१०. “चुन्द ! थुपि अंगं युक्त ब्रह्मचर्यं दइ, शास्ता नं दइ, स्थविर नं दइ, अनुभवी नं दइ, चिर प्रव्रजित नं दइ, थाकलिपि नं दइ, बैश वने धुं कूपि नं दइ परन्तु स्थविर भिक्षु श्रावकपि व्यक्त मजुल, विनीत मजुल, विशारद मजुल, योगक्षेम प्राप्त मयात, सद्धर्मं कने मफुत, उत्पन्न जूगु परवादयात कारण सहित सुनिग्रह याना बांलाक धर्मदेशना याये फूगु क्षमता मनु घाःसा उगु ब्रह्मचर्यं थुपि अंगं अपरिपूर्ण जुइ ।

“चुन्द ! थुपि अंगं युक्त ब्रह्मचर्यं नं दइ, शास्ता नं दइ, स्थविर नं दइ ... बैश वने जुं कूपि नं दइ । हानं स्थविर भिक्षु श्रावकपि नं व्यक्त जुइ, विनीत जुइ, विशारद जुइ, योगक्षेम प्राप्त याइ. सद्धर्मं कने फइ, उत्पन्न जूगु परवादयात कारण सहित सुनिग्रह याना बांलाक धर्मदेशना याये फूगु क्षमता नं दइ उबले उगु ब्रह्मचर्यं थुपि अंगं परिपूर्ण जुइ ।

११. “चुन्द ! थुपि अंगं युक्त ब्रह्मचर्यं नं दइ, शास्ता नं दइ, स्थविर नं दइ ... स्थविर भिक्षु श्रावकपि नं व्यक्त जुइ ... उत्पन्न जूगु परवादयात कारण सहित सुनिग्रह याना बांलाक धर्मदेशना याये फूगु क्षमता नं दइ परन्तु मध्यम भिक्षु श्रावकपि दइ मखु ... पे० ... मध्यम भिक्षु श्रावकपि नं दइ परन्तु न्हूपि भिक्षु श्रावकपि दइ मखु, ... न्हूपि भिक्षु श्रावकपि दइ परन्तु स्थविरा भिक्षुणी श्राविकापि दइ मखु, ... स्थविरा भिक्षुणी श्राविकापि नं दइ परन्तु मध्यमा भिक्षुणी श्राविकापि दइ मखु, ... मध्यमा भिक्षुणी श्राविकापि नं दइ परन्तु न्हूपि भिक्षुणी श्राविकापि दइ मखु, ... न्हूपि भिक्षुणी श्राविकापि नं दइ परन्तु तुयूगु वस पुनिपि ब्रह्मचारी गृही उपासक श्रावकपि दइ मखु, ... तुयूगु वस पुनिपि ब्रह्मचारी गृही उपासक श्रावकपि दइ परन्तु तुयूगु वस पुनिपि कामभोगी

गृही उपासक श्रावकपि दद मखु, ... तुयूगु वस पुनिपि कामभोगी उपासक श्रावकपि दद परन्तु तुयूगु वस पुनिपि ब्रह्मचारी गृहीनी उपासिका श्राविकापि दद मखु परन्तु तुयूगु वस पुनिपि कामभोगी गृहीनी उपासिका श्राविकापि दद मखु, तुयूगु वस पुनिपि कामभोगी गृहीनी उपासिका श्राविकापि दद परन्तु शुद्ध ब्रह्मचर्यं (बुद्धशासन) समृद्ध, उन्नत, विस्तारित, प्रसिद्ध तथा पृथुल मज्जुल, देव सहित मनुष्यपिनि विचय् सुप्रकाशित नं मज्जुल धाःसा थुकथं उगु ब्रह्मचर्यं थुपि अंगं अपरिपूर्णं जुइ ... पे० ... तुयूगु वस पुनिपि कामभोगीनी गृहीनी उपासिका श्राविकापि नं दद, शुद्ध ब्रह्मचर्यं समृद्ध, उन्नत, विस्तारित, प्रसिद्ध तथा पृथुल जुल, देव सहित मनुष्यपिनि विचय् सुप्रकाशित नं जुल धाःसा थुकथं उगु ब्रह्मचर्यं थुपि अंगं परिपूर्णं जुइ ... पे० ... तुयूगु वस पुनिपि कामभोगी गृही उपासिका श्राविकापि नं दद, शुद्ध ब्रह्मचर्यं समृद्ध, उन्नत, विस्तारित, प्रसिद्ध तथा पृथुल जुल, देवसहित मनुष्यपिनि विचय् सुप्रकाशित नं जुल परन्तु लाभाय व यथाय प्राप्त मज्जुल धाःसा थुकथं उगु ब्रह्मचर्यं थुपि अंगं अपरिपूर्णं जुइ ।

‘चुन्द ! गुबलें थुपि अंगं युक्त ब्रह्मचर्यं नं दद, शास्ता नं दद, स्थविर नं दद, अनुभवी नं दद, चिर प्रव्रजित नं दद, थाकलिपि नं दद, बैश वने धुं'कूपि नं दद ... मध्यम भिक्षु श्रावकपि नं दद ... न्हूपि भिक्षु श्रावकपि नं दद ... स्थविरा भिक्षुणी श्राविकापि नं दद ... मध्यमा भिक्षुपि श्राविकापि नं दद ... न्हूपि भिक्षुणी श्राविकापि नं दद ... तुयूगु वस पुनिपि ब्रह्मचारी गृही उपासक श्रावकपि नं दद ... तुयूगु वस पुनिपि कामभोगी गृही उपासक श्रावकपि नं दद ... तुयूगु वस पुनिपि ब्रह्मचारी गृहीनी उपासिका श्राविकापि नं दद ... तुयूगु वस पुनिपि कामभोगी गृहीनी उपासिका श्राविकापि नं दद ... तुयूगु वस पुनिपि (शुद्ध) कामभोगी गृहीनी उपासिका श्राविकापि नं दद शुद्ध ब्रह्मचर्यं समृद्ध, उन्नत, विस्तारित, प्रसिद्ध तथा पृथुल जुल, देवसहित मनुष्यपिनि विचय् सुप्रकाशित जुल तथा लाभाय व यथाय प्राप्त जुल धाःसा थुकथं उगु ब्रह्मचर्यं थुपि अंगं परिपूर्णं जुइ ।

१२. “चुन्द ! थुगु समयय् जि अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध शास्ता नं लोकय् उत्पन्न जूगु दु । धर्म नं सु-आख्यात, सुप्रवेदित, नैय्याणिक, उपशम-संवर्तनिक तथा सम्यक्सम्बुद्ध प्रवेदित खः । जिमि श्रावकपिसं सद्धर्म अवबोध यागु दु । इमिगु निती पूर्ण ब्रह्मचर्य सुस्पष्ट, सुविज्ञेय, सर्वसंग्रहित स-प्रातिहारिक नं जुल । देव व मनुष्यपिनि विचय् नं बांलाक सुप्रकाशित जुल । चुन्द ! थुगु समयय् जिथें जाम्ह स्थविर अनुभवी, चिर प्रव्रजित थाकलिम्ह तथा बैश वंम्ह शास्ता नं दु ।

“चुन्द ! थुगु समयय् जिमि स्थविर भिक्षु श्रावकपि व्यक्तपि, विनीतपि, विशारदपि, योगक्षेम प्राप्तपि, सद्धर्म कने फूपि, उत्पन्न जूगु परवादयात कारण सहित सुनिग्रह याना प्रातिहार्य सहित बांलाक धर्मदेशना याये फूपि नं दु । चुन्द ! थुगु समयय् जिमि मध्यम भिक्षु श्रावकपि ... न्हूपि भिक्षु श्रावकपि ... स्थविरा भिक्षुणी श्राविकापि ... मध्यमा भिक्षुणी श्राविकापि ... न्हूपि भिक्षुणी श्राविकापि ... तुयूगु वस पुनिपि ब्रह्मचारी गृही उपासक श्रावकपि ... तुयूगु वस पुनिपि कामभोगी गृही उपासक श्रावकपि ... तुयूगु वस पुनिपि ब्रह्मचारी गृहीनी उपासिका श्राविकापि ... तुयूगु वस पुनिपि कामभोगी गृहीनी उपासिका श्राविकापि व्यक्तपि, विनीतपि, विशारदपि, योगक्षेम प्राप्तपि, सद्धर्म कने फूपि उत्पन्न जूगु परवादयात कारण सहित सुनिग्रह याना प्रातिहार्य सहित बांलाक धर्मदेशना याये फूपि नं दु । चुन्द ! थुगु समयय् जिगु ब्रह्मचर्यं समृद्ध, उन्नत, विस्तारित, प्रसिद्ध तथा पृथुल जुल, देवसहित मनुष्यपिनि विचय् सुप्रकाशित जुल ।

१३. “चुन्द ! गुलि नं शास्ता (गुरु) आःतक लोकय् उत्पन्न जुल उपि मध्ये सु नं शास्ता जिथें लाभ व यश प्राप्त यागु जि मखना । चुन्द ! गुलि नं संघ व गणत आःतक लोकय् दुगु खः उकी मध्ये भिक्षुसङ्घ थें लाभ व यश प्राप्त यागु जि मखना । चुन्द ! धात्थें बांलाक धाये माल धाःसा ‘फुक्क कारणं सुसम्पन्न, फुक्क कारणं

परिपूर्ण, न कम न अप्वः, सु-आख्यात केवल परिपूर्ण ब्रह्मचर्य हे सुप्रकाशित खः । उकिं थुकथं बांलाक धायेज्यू—
'फुक्क कारणं सम्पन्न ... पे० ... सुप्रकाशित खः ।'

“चुन्द ! उद्दक रामपुत्रं थथे धाःगु दु—‘खना नं मखं ।’ छु खना नं मखं ? बांलाक नयेका तगु चुपिया पाता जक खं परन्तु धार मखं । चुन्द ! ध्वयात उद्दक रामपुत्रं ‘खना नं मखं’ धका धाःगु खः । गुगु खं उद्दक रामपुत्रं चुपियात कया थथे धाःगु खः व हीन खः, ग्राम्य खः, पृथग्जनित खः, अनार्य खः तथा अनर्थ सहित खः । चुन्द ! यदि ‘खना नं मखं’ धाःगुयात बांलाक धायेगु खःसा ‘खना नं मखं’ धका थुकथं बांलाक धायेमाः—‘छु खना नं मखंगु ?’ ‘गुगु फुक्क कारणं सुसम्पन्न, फुक्क कारणं परिपूर्ण, न कम न अप्वः, सु-आख्यात, केवल परिपूर्ण ब्रह्मचर्य सु-प्रकाशित खः’—ध्वयात खंगुयात हे खंगु खः धका धायेमाः । (परन्तु) थुगु अर्थयात तोता ‘परिशुद्धतर (जक) जुइ फु’ धायेगु हे (खंगुयात) मखंगु खः । थुगु अर्थयात तोता ‘परिपूर्ण जुइ फु’ धायेगु हे मखंगु खः । ध्वयात हे ‘खंगुयात मखंगु’ धाःगु खः । चुन्द ! उकिं बांलाक धायेमाल धाःसा थुकथं धायेमाः—‘फुक्क कारणं सम्पन्न ... पे० ... सुप्रकाशित खः ।’ उकिं थुकथं बांलाक धाये ज्यू—‘फुक्क कारणं सुसम्पन्न, फुक्क कारणं परिपूर्ण, न कम न अप्वः, सु-आख्यात केवल परिपूर्ण ब्रह्मचर्य हे सुप्रकाशित खः ।’

७. सकलें मिले जुया सङ्गायना यायेमाः, त्वाये मज्यू

१४. “चुन्द ! अथे जूगुलि गुगु जि स्वयं सिद्धका धर्मदेशना यानागु खः उकियात छिपि सकलें छथाय् मिले जुया अर्थय् अर्थ, व्यञ्जनय् व्यञ्जन मिले याना सङ्गायना यायेमाः, विवाद याये मज्यू । गुकि याना थुगु ब्रह्मचर्य (बुद्ध धर्म) दीर्घकाल तक चवनेमा, चिरस्थायी जुइमा, बहुजन हितया निति बहुजनया सुखया निति लोकयात अनुकम्पाया निति देवसहित मनुष्यपिनि अर्थ, हित व सुखया निति जुइमा । चुन्द ! जि स्वयं सिद्धका धर्मदेशना यानागु उपि धर्म छु छु खः ? गुकियात छिपि सकलें छथाय् मिले जुया अर्थय् अर्थ, व्यञ्जनय् व्यञ्जन मिले याना सङ्गायना यायेमाः, विवाद याये मज्यू । गुकि याना थुगु ब्रह्मचर्य दीर्घकाल तक चवनेमा, चिरस्थायी जुइमा, बहुजन हितया निति बहुजन सुखया निति लोकयात अनुकम्पाया निति देवसहित मनुष्यपिनि अर्थ हित व सुखया निति जुइगु खः ? व थुपि खः प्यंगू स्मृति प्रस्थान, प्यंगू सम्यक् प्रधान, प्यंगू ऋद्धिपाद, न्यागू इन्द्रिय, न्यागू बल, न्हेगू बोध्यङ्ग व आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग । चुन्द ! जि स्वयं सिद्धका देशना यानागु धर्मत थुपि हे खः । गुकियात छिपि सकलें छथाय् मिले जुया अर्थय् अर्थ, व्यञ्जनय् व्यञ्जन मिले याना सङ्गायना यायेमाः, विवाद याये मज्यू । गुकि याना थुगु ब्रह्मचर्य दीर्घकाल तक ... पे० ... देवसहित मनुष्यपिनि अर्थ, हित व सुखया निति जुइगु खः ।

८. सब्रह्मचारीं धर्म भाषण याइगु

१५. “चुन्द ! उपि एकमेल जूपि, परस्पर आनन्दित जूपि, विवाद मयापि, शिक्षित (भिक्षुपि) पिनि विचय् सुं सब्रह्मचारीं सङ्ख्यात धर्मया खं कनी । उगु खं न्यना छिमित थुम्ह आयुष्मानं अर्थ मिथ्या कथं ग्रहण याकल, व्यञ्जन नं मिथ्या अर्थ कथं तल धयागु सील धाःसा वयात न अभिनन्दन या न त तें हे पिका । अभिनन्दन नं मयासे तें नं पिमकासे बरू वयात थथे धा—‘आवुसो ! ध्व अर्थया निति थुगु व्यञ्जन वा उगु व्यञ्जन गुगु अप्वः ठीकगु व्यञ्जन खः ? थुगु व्यञ्जनया ध्व हे अर्थ खः वा उगु व्यञ्जनया नं व हे अर्थ खः ? थुपि निता मध्ये

गुगु अप्वः पाय्छि ? थथे न्यनेबले वं—‘आवुसो ! एव अर्थया निति एव हे व्यञ्जन हे अप्वः ठीक जू, थुपि व्यञ्जनतय्गु अर्थ एव हे खः वा उपि व्यञ्जनतय्गु अर्थ नं व हे खः—व नं व हे खः धाल धाःसा वयात न प्रशंसा यायेमाः न त तँ हे पिकायेमाः । बरू प्रशंसा नं मयासे तँ नं पिमकासे व हे खँया अर्थ, व हे खँया व्यञ्जन बांलाक काये फयेक वयात थुइका बिइमाः ।

१६. “चुन्द ! मेम्ह नं सन्नहाचारीं सङ्ख्यात धर्मया खँ कनी । उगु खँ न्यना छिमित थुम्ह आयुष्मानं अर्थ धाःसा गलत तरीकां याना च्वन परन्तु व्यञ्जन धाःसा ठीक तरीकां जोडे याना च्वन धयागु सील धाःसा वयात न अभिनन्दन या, न त तँ हे पिका । अभिनन्दन नं मयासे तँ नं पिमकासे बरू वयात थथे धायेमाः—‘आवुसो ! थुपि व्यञ्जनयागु एव हे अर्थ खः वा उपि व्यञ्जनयागु व हे अर्थ खः ? थथे न्यनेबले वं—‘आवुसो ! एव व्यञ्जनया निति एव हे अर्थ हे अप्वः ठीक जू, थुपि व्यञ्जनतय्गु अर्थ एव हे खः वा उपि व्यञ्जनतय्गु अर्थ नं व हे खः—व नं व हे खः धाल धाःसा वयात न प्रशंसा यायेमाः न त तँ हे पिकायेमाः । बरू प्रशंसा नं मयासे तँ नं पिमकासे व हे खँयागु अर्थ बांलाक काये फयेक वयात थुइका बिइमाः ।

१७. “चुन्द ! मेम्ह नं सन्नहाचारीं सङ्ख्यात धर्मया खँ कनी । उगु खँ न्यना छिमित थुम्ह आयुष्मानं अर्थ धाःसा ठीक तरीकां याना च्वन परन्तु व्यञ्जन धाःसा गलत तरीकां जोडे याना च्वन धयागु सील धाःसा न अभिनन्दन या, न त तँ हे पिका । अभिनन्दन नं मयासे तँ नं पिमकासे बरू वयात थथे धायेमाः—‘आवुसो ! थुगु अर्थया निति थुगु व्यञ्जन वा उगु व्यञ्जन नित्ता मध्ये गुगु अप्वः मिले जू ?’ थथे न्यनेबले वं—‘आवुसो ! थुगु अर्थया निति एव हे व्यञ्जन अप्वः मिले जू थुकिया अर्थ एव हे खः धाल धाःसा वयात न प्रशंसा यायेमाः न त तँ हे पिकायेमाः । बरू प्रशंसा नं मयासे तँ नं पिमकासे व हे खँयागु व्यञ्जन बांलाक काये फयेक वयात थुइका बिइमाः ।

“चुन्द ! मेम्ह नं सन्नहाचारीं सङ्ख्यात धर्मया खँ कनी । उगु खँ न्यना छिमित थुम्ह आयुष्मानं अर्थ नं व्यञ्जन नं ठीक तरीकां जोडे याना च्वन धयागु सील धाःसा वयात ‘साधु !’ धका अभिनन्दन व अनुमोदन यायेमाः । वयात ‘साधु !’ धका अभिनन्दन व अनुमोदन याना थथे धायेमाः ‘आवुसो ! जिमिगु निति लाभ खः, जिमिगु निति सुलाभ खः जिमिसं आयुष्मानर्थे जाम्ह अर्थज्ञ, व्यञ्जनज्ञ, ब्रह्मचारीया दर्शन याये खन’ ।”

६. योनिशः प्रतिवेक्षणद्वारा सेवन

१८. “चुन्द ! जि केवल दृष्ट धार्मिक आस्रवयागु जक संयम यायेया निति धर्मोपदेश यानागु मखु; चुन्द ! न जि सम्परायिक (परजन्मयागु) आस्रवयागु निवारणया निति जक धर्मोपदेश यानागु खः । चुन्द ! जि दृष्ट धार्मिक आस्रव व सम्परायिक आस्रवयागु संवर व निवारणया निति समेत धर्मोपदेश यानागु खः । चुन्द ! उकि हे गुगु जि छिमित चीवर वस्त्र सम्बन्धी अनुज्ञा बियागु खः व खाली छिमित चिकुगु व तान्बोगुलि बचे जुइत धेंय (कुसि), पति (चलः), फय्, निभाः, सर्प, बिच्छे आदिपिनिगु स्पर्श बचे जुइया निति तथा लज्या तोपुइया निति जक खः । चुन्द ! गुगु जि छिमित पिण्डपात्र सम्बन्धी अनुज्ञा बियागु खः, उकि शरीर बचे याना तयेया निति, यापनया निति, नये पित्यागु मदय्केया निति, ब्रह्मचर्य पालन यायेया निति पुलांगु वेदना मदय्केया निति, न्हूगु वेदना उत्पन्न मजुइकेया निति, व जीवन यात्रायात निर्दोषपूर्वक सुखं विहार यायेया निति जक खः । चुन्द ! गुगु जि छिमित शयनासन सम्बन्धी अनुज्ञा बियागु खः उकि चिकुगु व तान्बोगुलि बचे जुइत धेंय (कुसि), पति (चलः), फय्, निभाः, सर्प, बिच्छे आदिपिनिगु स्पर्श बचे जुइया निति तथा ऋतुपाछे वइगु कण्ठ बचे जुइया

निति व ध्यानय रत जुया च्वनेया निति जक खः । चुन्द ! गुगु जि छिमित ग्लानप्रत्यय भैषज्य परिष्कार सम्बन्धि अनुज्ञा बियागु खः व खाली उत्पन्न जूगु रोग व्याधि वेदनायात निवारण यायेत व निरोगपूर्वक स्वास्थ्य ठीक याना च्वनेत जक खः ।

१०. प्यंगू आर्य सुखसिकानुयोग

१९. “चुन्द ! थये नं जुइफु—मेपि तैथीक परिव्राजकपिसं थये धाइ—‘श्रमण शाक्यपुत्रीय सुखय् तक्यना च्वनेगुली अनुरक्तम्ह खः ।’ चुन्द ! थये धाइपि मेपि तैथीक परिव्राजकपिके थये न्यनेमाः—‘आवुसो ! सुखय् तक्यना च्वनेगु घयागु छु ? सुखय् तक्यना च्वनेगु विविधाकार दु, नाना प्रकारयागु दु’ ।”

२०. “चुन्द ! प्यंगू प्रकारया सुखय् तक्यना हीन, ग्राम्य, पृथगजनित, अनार्य तथा अनर्थ संहित जुइ—गुगु न निर्वेदया निति न विरागया निति न निरोधया निति न शान्तया निति न अभिज्ञाया निति न सम्बोधिना निति न त निर्वाणया निति हे खः । छु छु प्यता ?

“चुन्द ! थन सुं मूर्खे प्राणीं हिंसा याना थःत आनन्दित याइ, प्रसन्न याइ । थ्व न्हापांगु सुखय् तक्यना च्वनेगु खः । चुन्द ! हानं थन सुं छम्हसिनं खुं ज्या याना थःत आनन्दित याइ, प्रसन्न याइ । थ्व निगूगु सुखय् तक्यना च्वनेगु खः । चुन्द ! हानं थन सुं छम्हसिनं मखुगु खँ ल्हाना थःत आनन्दित याइ, प्रसन्न याइ । थ्व स्वंगूगु सुखय् तक्यना च्वनेगु खः । चुन्द ! हानं थन सुं छम्हसिनं पञ्चकामगुणद्वारा समपित जुया सम-अंगी जुया भोग याइ । थ्व प्यंगूगु सुखय् तक्यना च्वनेगु खः । चुन्द ! थुपि प्यता सुखय् तक्यना च्वनेगु हीन, ग्राम्य, पृथगजनिक, अनार्य तथा अर्थ संहित जुइ गुगु न निर्वेदया निति न विरागया निति न निरोधया निति न शान्तया निति न अभिज्ञाया निति न सम्बोधिना निति न त निर्वाणया निति हे खः ।

“चुन्द ! थये नं जुइफु—थन मेपि तैथीक परिव्राजकपिसं थये नं धाइ—‘श्रमण शाक्यपुत्रीय थ्व प्यता सुखय् तक्यना च्वनेगुली हे अनुरक्तम्ह खः ।’ इमित—‘थये धाये मते’ धका छिमिसं धायेमाः । छिमिगु थ्व खँ पाय्छि मजू, असत्य तथ्यहीन तथा मखुगु जुल धका धायेमाः ।

२१. “चुन्द ! थुपि प्यता सुखय् तक्यना च्वनिगु एकान्त निर्वेदया निति, विरागया निति, निरोधया निति, शान्तया निति, अभिज्ञाया निति, सम्बोधिना निति तथा निर्वाणया निति जुइ । छु छु प्यता ?

“चुन्द ! थन भिक्षुं अनेक प्रकारया काम विषयं अलग जुया अनेक प्रकारया अकुशलं अलग जुया वितर्क विचार युक्त जूगु विवेकजः प्रीतिसुख दुगु प्रथम ध्यान प्राप्त याना च्वनी । थ्व न्हापांगु सुखय् तक्यना च्वनिगु खः । चुन्द ! हानं वितर्क विचारयात उपशान्त याना आध्यात्मिक सम्प्रसादयात चित्तय् एकाग्र याना वितर्क विचार रहित समाधिजः प्रीति सुख दुगु द्वितीय ध्यान प्राप्त याना च्वनी । थ्व निगूगु सुखय् तक्यना च्वनिगु खः । चुन्द ! हानं प्रीतियात नं त्याग याना उपेक्षित जुया स्मृतिसम्प्रजन्य जुया शारीरिक सुखानुभव याना च्वनी । थुकियात आर्यपिसं ‘उपेक्षावान स्मृतिवान सुखपूर्वक च्वनेगु’ धका धाइ । थुजागु तृतीय ध्यान प्राप्त याना च्वनी । थ्व स्वंगूगु सुखय् तक्यना च्वनिगु खः । चुन्द ! हानं सुखयात नं त्याग याना दुःखयात नं त्याग याना पहिला हे सोमनस्य दोर्मनस्यया अन्त याना सुख दुःख मदुगु स्मृति व उपेक्षा परिशुद्ध जूगु चतुर्थ ध्यान प्राप्त याना च्वनी । थ्व प्यंगूगु सुखय् तक्यना च्वनिगु खः । चुन्द ! थ्व हे प्यता सुखय् तक्यना च्वनिगु हे एकान्त निर्वेदया निति, विरागया निति, निरोधया निति, शान्तया निति, अभिज्ञाया निति, सम्बोधिना निति तथा निर्वाणया निति खः ।

“चुन्द ! यथे नं जुइ फु—थन मेपि तैथीक परित्राजकपिसं यथे नं धाइ—‘अमण शाक्यपुत्रीय ध्व प्यता सुखय् तक्कना च्वनेगुली हे अनुरक्तम्ह खः ।’ इमित—‘ठीक जुइक धाल’ धका छिमिसं धायेमाः । छिमिगु ध्व खं पाय्छि जू, सत्य जू, तध्यहीन मजू, खःगु हे खं ल्हात धका धायेमाः ।

२२. “चुन्द ! यथे नं जुइ फु—थन मेपि तैथीक परित्राजकपिसं ‘युपि प्यता सुखय् तक्कना च्वना अनुरक्त जुया विहार यानाया छु (गुलि) फल छु (गुलि) गुण दइ’ धका न्यने फु । यथे न्यम्ह अन्य तैथीक परित्राजकयात यथे लिसः बिइमाः—‘आवुसो ! युपि प्यता सुखय् तक्कना च्वना अनुरक्त जुया विहार याइम्हं प्यंगू फल व प्यंगू गुण प्राप्त याना काये फु । छु छु प्यता ? आवुसो ! थन भिक्षु स्वंगू संयोजन परीक्षीण याना सोतापन्न जुइ फु गुम्ह अविनिपाती जुया निश्चिन्त सम्बोधिपरायण जुइ । ध्व न्हापांगु फल व गुण खः । आवुसो ! हानं भिक्षु स्वंगू संयोजनयात परीक्षीण याना राग, द्वेष व मोहयात छावासुका सकृदागामी जुइ फु, छकलं छक जक ध्व लोकय् वया वं दुःखया अन्त याइ । ध्व निगूगु फल तथा गुण खः । आवुसो ! हानं पञ्चअधोभागीय संयोजन परीक्षीण याना औपपातिक जुइ । अनं हे परिनिर्वाण जुइ अनं हानं थन लोकय् वये म्वाल । ध्व स्वंगूगु फल व गुण खः । आवुसो ! हानं भिक्षु आसन्न व क्षय याना अनासन्न जुया चेतोविमुक्ति, प्रज्ञाविमुक्तियात ध्व हे जन्मय् स्वयं अभिज्ञाद्वारा साक्षात्कार याना उपशान्त याना च्वना च्वनी । ध्व प्यंगूगु फल व गुण खः ।

“आवुसो ! युपि प्यता सुखय् तक्कना च्वनेगुली अनुरक्त जुया विहार याम्हसित ध्व हे प्यता फल व गुण प्राप्त जुइ ।

११. क्षीणास्रवया नितिं अयोग्यगु स्थानत

२३. “चुन्द ! यथे नं जुइ फु—मेपि तैथीक परित्राजकपिसं यथे नं धाइ—‘अमण शाक्यपुत्रीय अस्थीर धर्मी जुया विहार याइ ।’ चुन्द ! यथे धापि मेपि तैथीक परित्राजकपित यथे धायेमाः—‘आवुसो ! वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुदं स्वयं सिइका खंका थः आरवकपित जीवनभर उल्लंघन याये मज्जुगु धर्मोपदेश याना बिज्यागु दु । आवुसो ! गथे संके मफयेक, लिगिलिगि मसंक इन्द्रकील थां व नकीं बँय् अचल जुइक मसंक (क्वातुक) ताना तइगु खः; आवुसो ! यथे हे वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुदं स्वयं सिइका खंका आरवकपित जीवनभर उल्लंघन याये मज्जुगु धर्मोपदेश याना बिज्यागु दु । आवुसो ! क्षीणास्रव जुइ धुकूपि ब्रह्मचर्यवास पूरा यापि, याये मागु ज्या सिधपि, भार दिके धुकूपि, भव संयोजन परीक्षीण जुइ धुकूपि, स्वयं बोलाक सिइका विमुक्त जुइ धुकूपि—गुपि अरहत् भिक्षुपि खः—इमिसं गुता कारण उल्लंघना याये फइ मखु ।

“आवुसो ! क्षीणास्रव भिक्षु चायेक चायेक (सियेक सियेक) प्राणी हिंसा याये फइ मखु । क्षीणास्रव भिक्षु चायेक चायेक खु ज्या याये फइ मखु ... मैथुन सेवन याये फइ मखु ... मखुगु खं ल्हाये फइ मखु ... न्हापा गृहस्थीबलेथें काम विषय सम्बन्धी वस्तु जम्मा याना परिभोग याये फइ मखु ... रागया गती बनी मखु ... द्वेषया गती बनी मखु ... मोहया गती बनी मखु । आवुसो ! क्षीणास्रव भिक्षु चायेक चायेक भयया गती बनी मखु । आवुसो ! गुपि क्षीणास्रव जुइ धुकूपि ब्रह्मचर्यवास पूरा यापि, याये मागु ज्या सिधपि, भार दिके धुकूपि, भव संयोजन परीक्षीण जुइ धुकूपि, स्वयं बोलाक सिइका विमुक्त जुइ धुकूपि—गुपि अरहत् भिक्षुपि खः—इमिसं ध्व हे गुता स्थानय् आचरण यायेत अयोग्य खः ।

१२. तथागत छाया धागु

२४. “चुन्द ! यथे नं जुइ फु—मेपि तैथीक परिव्राजकपिसं यथे नं धाइ—‘श्रमण गीतमं अतीत सम्बन्धी अपरिच्छेद ज्ञानदर्शनयागु खँ जक कनी परन्तु अनागत सम्बन्धी अपरिच्छेद ज्ञानदर्शनया खँ कनी मखु । व छु कारण ? उपि अन्य तैथीक परिव्राजकपि गुलि अव्यक्त मूखें जाःपि छगू प्रकारया ज्ञानदर्शनयात मेगु हे प्रकारया ज्ञानदर्शन भापिहपि खः ।

“चुन्द ! अतीतकाल सम्बन्धी नं तथागतयात स्मृति अनुसार ज्ञान दइ । वसपोलं गुलि इच्छा यात उलि अनुस्मरण याता बिज्याये फु । अनागतकाल सम्बन्धी नं तथागतयात—‘एव जिगु अन्तिम जन्म खः, हानं पुनर्जन्म संत’ धका बोधिजः ज्ञान उत्पन्न जुइ । चुन्द ! अतीतकालयागु खँ जूसां नं यदि व असत्य, अतथ्य व अनर्थकर जूसा तथागतं अजागु खँ कना बिज्याइ मखु । चुन्द ! अतीतकालयागु खँ जूसां नं यदि सत्य व तथ्य दु परन्तु अनर्थकर जूसा तथागतं अजागु खँ कना बिज्याइ मखु । चुन्द ! अतीतकालयागु जूसा नं यदि व सत्य, तथ्य व अर्थकर जूसा अजागु न्हसःया खँ कनेत तथागतं समय विचार याता बिज्याइ । चुन्द ! अनागतकालयागु खँ जूसां नं यदि व असत्य, अतथ्य व अनर्थकर जूसा तथागतं अजागु खँ कना बिज्याइ मखु । चुन्द ! अनागतकालयागु खँ जूसां नं यदि सत्य व तथ्य दु परन्तु अनर्थकर जूसा तथागतं अजागु खँ कना बिज्याइ मखु । चुन्द ! अनागतकालयागु जूसां नं यदि सत्य, तथ्य व अर्थकर जूसा अजागु न्हसःया खँ कनेत तथागतं समय विचार याता बिज्याइ । चुन्द ! वर्तमानकालयागु खँ जूसां नं यदि व असत्य, अतथ्य व अनर्थकर जूसा तथागतं अजागु खँ कना बिज्याइ मखु । चुन्द ! वर्तमानकालयागु खँ जूसां नं यदि सत्य व तथ्य दु परन्तु अनर्थकर जूसा तथागतं अजागु खँ कना बिज्याइ मखु । चुन्द ! वर्तमानकालयागु जूसां नं यदि व सत्य, तथ्य व अर्थकर जूसा अजागु न्हसःया खँ कनेत तथागतं समय विचार याता बिज्याइ ।

२५. “चुन्द ! अतीत, अनागत व वर्तमानया विषयय तथागत कालवादी, सत्यवादी, अर्थवादी, धर्मवादी तथा विनयवादी जुया बिज्याः । उकि हे तथागत धाःगु खः । चुन्द ! गुलि नं देवसहित लोकय मार, ब्रह्मा तथा श्रमण ब्राह्मण प्रजासहित देव मनुष्यपिसं दृष्ट, श्रुत, मुक्त सिइका काये माःगु, प्राप्त याता काये माःगु, गवेषणा याता काये माःगु तथा मनं विचार याता काये माःगु खः व फुककयात तथागतं बांलाक सिइका कया बिज्याये धुकल, उकि हे तथागत धाःगु खः । चुन्द ! गुखुन्हु चान्हे (नसंचा इलय) तथागत अनुत्तर सम्यक् सम्बोधि प्राप्त याता बिज्यागु खः हानं गुखुन्हु चान्हे अनुपादिशेष निर्वाणघातुं परिनिर्वाण जुया बिज्यागु खः उकिया (अवधी) दुने गुलि नं उपदेश कना बिज्यागु दु, नोवाना बिज्यागु दु, निर्देश याता बिज्यागु दु, व फुकक वर्थे (अर्थात् फरक मदुगु, हिले म्वाःगु) हे चवनी, फरक जुइ मखु, उकि तथागत धका धाःगु खः । चुन्द ! तथागत यथावादी तथाकारी व यथाकारी तथावादी खः । उकि हे तथागत धका धाःगु खः । चुन्द ! देवसहित लोकय मार, ब्रह्मा, श्रमण ब्राह्मण प्रजा सहित देव मनुष्यपि मध्ये अभिभू खः, अजित खः, निश्चय नं फुकक खके फूम्ह, थःम्हं धयार्थे याये फूम्ह खः । उकि हे तथागत धका धाःगु खः ।

१३. छु अव्याकृत छु व्याकृत

२६. “चुन्द ! यथे नं जुइ फु—मेपि तैथीक परिव्राजकपिसं यथे नं न्यनी—‘आवुसो ! छु तथागत मरण जुइ धुंका दइ तिनिला ? एव सत्य खः मेगु फुकक तुच्छ खःला ?’ चुन्द ! यथे न्यनिपि मेपि तैथीक परिव्राजपित

यथे धायेमाः—‘आवुसो ! एव अव्याकृत खः—‘तथागत मरण जुइ धुंका दइ, एव हे सत्य खः, मेगु फुक्क तुच्छ खः ।’

“चुन्द ! यथे नं जुइ फु—मेपि तैथीक परिव्राजकपिसं यथे नं न्यनी—‘आवुसो ! छु तथागत मरण जुइ धुंका दइ मखुतला ... पे० ... छु तथागत मरण जुइ धुंका दुगु नं खः मदुगु नं खःला ... पे० ... चुन्द ! यथे नं जुइ फु—मेपि तैथीय परिव्राजकपिसं यथे नं न्यनी—‘आवुसो ! छु तथागत मरण जुइ धुंका दइ मखु, मदइ नं मखुला ? एव सत्य खः मेगु फुक्क तुच्छ खःला ?’ चुन्द ! यथे न्यनिपि मेपि तैथीक परिव्राजकपित यथे धायेमाः—‘आवुसो ! एव अव्याकृत खः—‘तथागत मरण जुइ धुंका दइ मखु, मदइ नं मखु, एव हे सत्य खः, मेगु फुक्क तुच्छ खः ।’

“चुन्द ! यथे नं जुइ फु—मेपि तैथीक परिव्राजकपिसं यथे नं न्यनी—‘आवुसो ! श्रमण गौतमं छाया अव्याकृत याना बिज्यागु (कना बिमज्यागु) ?’ चुन्द ! यथे न्यनिपि मेपि तैथीक परिव्राजकपित यथे धायेमाः—‘आवुसो ! एव (खँ) न अर्थ उपयोगी जू न धर्म उपयोगी जू न आदि ब्रह्मचर्य उपयोगी जू न निर्वेदया निति न विरागया निति न निरोधया निति न शान्तया निति न अभिज्ञाया निति न सम्बोधिना निति न त निर्वाणया निति हे जू । उकि हे भगवानं उकियात अव्याकृत याना बिज्यागु खः ।

२७. “चुन्द ! यथे नं जुइ फु—मेपि तैथीक परिव्राजकपिसं यथे नं न्यनी—‘आवुसो ! श्रमण गौतमं छु व्याकृत याना बिज्यात ?’ चुन्द ! यथे न्यनिपि मेपि तैथीक परिव्राजकपित यथे धायेमाः—‘आवुसो ! भगवानं ‘एव दुःख खः’ धका व्याकृत याना बिज्यात । ‘एव दुःखया समुदय खः’ ... ‘एव दुःख निरोध खः’ ... ‘एव दुःख निरोध जुइगु प्रतिपदा (मार्ग) खः’ धका व्याकृत याना बिज्यात ।

“चुन्द ! यथे नं जुइ फु—मेपि तैथीक परिव्राजकपिसं यथे नं न्यनी—‘आवुसो ! थुपि खँ श्रमण गौतमं छाया व्याकृत याना बिज्यागु ?’ चुन्द ! यथे न्यनिपि मेपि तैथीक परिव्राजकपित यथे धायेमाः—‘आवुसो ! एव (खँ) अर्थ उपयोगी जू, धर्म उपयोगी जू आदि ब्रह्मचर्य उपयोगी जू निर्वेदया निति, विरागया निति, निरोधया निति, शान्तया निति, अभिज्ञाया निति, सम्बोधिना निति तथा निर्वाणया निति नं जू । उकि हे भगवानं उकियात व्याकृत याना बिज्यागु खः ।

पूर्वान्त अपरान्त सहगत दृष्टि१

२८. “चुन्द ! थुपि पूर्वान्त सहगत दृष्टिपि दु इमित जि कना । गथे जि इमित कने माःगु (व्याकृत) खः, गथे इमित मकने माःगु (अव्याकृत) खः छु जि व खँ अथे हे छिमित नं छाया मकने ? चुन्द ! थुपि अपरान्त सहगत दृष्टिपि दु इमित जि कना । गथे जि इमित कने माःगु (व्याकृत) खः, गथे इमित मकने माःगु (अव्याकृत) खः छु जि व खँ अथे हे छिमित नं छाया मकने ? चुन्द ! पूर्वान्त सहगत दृष्टिपित जि कनागु छु छु, गथे जि इमित कने माःगु खः गथे इमित मकने माःगु खः ? चुन्द ! थुलि श्रमण ब्रह्मणपि थुजागु वादीपि थुजागु दृष्टिपि दु—आत्मा व लोक शाश्वत खः एव हे सत्य खः मेगु फुक्क तुच्छ खः ... आत्मा व लोक अशाश्वत खः ... आत्मा व लोक शाश्वत नं खः अशाश्वत नं खः ... आत्मा व लोक न शाश्वत खः न अशाश्वत हे खः ... पे० ... आत्मा व लोक स्वयंकृत खः ... आत्मा व लोक परकृत खः ... आत्मा व लोक स्वयंकृत व परकृत खः ... आत्मा व लोक

न स्वयंकृत खः न परकृत हे खः ... पे० ... आत्मा व लोक अधिच्चसमुप्पन्न खः एव हे सत्य खः मेगु फुक्क तुच्छ खः ... सुख दुःख शाश्वत खः ... सुख दुःख अशाश्वत खः ... सुख दुःख शाश्वत नं खः अशाश्वत नं खः ... सुख दुःख न शाश्वत खः न त अशाश्वत हे खः एव हे सत्य खः मेगु फुक्क तुच्छ खः ... पे० ... सुख दुःख स्वयंकृत खः ... सुख दुःख परकृत खः ... सुख दुःख स्वयंकृत नं खः परकृत नं खः ... सुख दुःख न स्वयंकृत खः न त परकृत हे खः ... सुख दुःख अधिच्चसमुप्पन्न खः एव हे सत्य खः मेगु फुक्क तुच्छ खः ।

२९. “चुन्द ! अन गुपि श्रमण ब्राह्मणपि थुजागु वादीपि थुजागु दृष्टि—आत्मा व लोक शाश्वत खः एव हे सत्य खः मेगु फुक्क तुच्छ खः—थुजापिथाय् वना जि थये धाये—‘आवुसो ! छु आत्मा व लोक शाश्वत धयागु दुला ?” इमिसं थये धाइ—‘एव हे सत्य खः मेगु फुक्क तुच्छ खः’—एव खैय् जि सहमत मजुया । व छु कारण ? चुन्द ! थन मेगु हे संज्ञा दुपि सत्त्वपि दु । चुन्द ! थुनिया कारण हे जि प्रज्ञप्तद्वारा न थःत समसमान रूपं खंका फन मेगुला छु खँ (=जि थःथें समानम्ह मेपि सुं मखना धाःसा जि स्वया उत्तमम्हसियागु खँ तोति) । गन तक प्रज्ञप्तिया खँ दु अन तक जि हे उत्कृष्ट खः ।

३०. “चुन्द ! गुपि श्रमण ब्राह्मणपि थुजागु वादीपि थुजागु दृष्टि—आत्मा व लोक अशाश्वत खः ... आत्मा व लोक शाश्वत नं खः अशाश्वत नं खः ... आत्मा व लोक न शाश्वत खः न अशाश्वत हे खः ... आत्मा व लोक स्वयंकृत खः ... आत्मा व लोक परकृत खः ... आत्मा व लोक स्वयंकृत व परकृत खः ... आत्मा व लोक न स्वयंकृत खः न परकृत हे खः आत्मा व लोक अधिच्चसमुप्पन्न खः ... सुख दुःख शाश्वत खः ... सुख दुःख अशाश्वत खः ... सुख दुःख शाश्वत नं खः अशाश्वत नं खः ... सुख दुःख न शाश्वत खः ... न त अशाश्वत हे खः ... सुख दुःख स्वयंकृत खः ... सुख दुःख परकृत खः ... सुख दुःख स्वयंकृत नं खः परकृत नं खः ... सुख दुःख न स्वयंकृत खः न त परकृत हे खः ... सुख दुःख अधिच्चसमुप्पन्न खः एव हे सत्य खः मेगु फुक्क तुच्छ खः—थुजापिथाय् वना जि थये धाये—‘आवुसो ! छु ... सुख दुःख अधिच्चसमुप्पन्न धयागु दुला ?” इमिसं थये धाइ—‘एव हे सत्य खः मेगु फुक्क तुच्छ खः ।—एव खैय् जि सहमत मजुया । व छु कारण ? चुन्द ! थन मेगु हे संज्ञा दुपि सत्त्वपि दु । चुन्द ! थुनिया कारण हे जि प्रज्ञप्तद्वारा न थःत समसमान रूपं खंका फन मेगुला छु खँ ? गन तक प्रज्ञप्तिया खँ दु अन तक जि हे उत्कृष्ट खः । चुन्द ! थुपि हे पूर्वान्त सहगत दृष्टिपित जि कनागु खः । गये जि इमित कने माःगु खः गये इमित मकने माःगु खः छु जि व खँ अये हे छिमित नं छाया मकने ?

३१. “चुन्द ! गुपि अपरान्त सहगत दृष्टिपि दु इमित जि कना । गये जि इमित कने माःगु खः गये इमित मकने माःगु खः छु जि व खँ अये हे छिमित नं छाया मकने ? चुन्द ! गुलि श्रमण ब्राह्मणपि थुजागु वादीपि थुजागु दृष्टिपि दु—रूपवान् आत्मा खः सिइ धुंका रोग रहित (=नित्य, अविनाशी) जुइ । एव हे सत्य खः मेगु फुक्क तुच्छ खः । चुन्द ! गुलि श्रमण ब्राह्मणपि थुजागु वादीपि थुजागु दृष्टिपि दु—अरूपवान् आत्मा खः सिइ धुंका रोग रहित जुइ ... रूपवान् व अरूपवान् आत्मा खः सिइ धुंका रोग रहित जुइ ... न रूपवान् न अरूपवान् आत्मा खः सिइ धुंका रोग रहित जुइ ... संज्ञावान् आत्मा खः ... असंज्ञावान् आत्मा खः ... संज्ञावान् व असंज्ञावान् आत्मा खः ... न संज्ञावान् न त असंज्ञावान् हे आत्मा खः सिइ धुंका आत्मा उच्छेद जुइ मखु, विनाश जुइ मखु । एव हे सत्य खः मेगु फुक्क तुच्छ खः । चुन्द ! अन गुपि श्रमण ब्राह्मणपि थुजागु वादीपि थुजागु दृष्टिपि—‘रूपवान् आत्मा खः सिइ धुंका रोग रहित जुइ एव हे सत्य खः मेगु फुक्क तुच्छ खः’—थुजापिथाय् वना जि थये धाये—‘आवुसो ! छु रूपवान् आत्मा खः सिइ धुंका रोग रहित जुइ धयागु दुला ?” इमिसं थये धाइ—‘एव हे सत्य खः मेगु फुक्क तुच्छ खः ।—एव खैय् जि सहमत मजुया । व छु कारण ? चुन्द ! थन मेगु हे संज्ञा दुपि सत्त्वपि दु । चुन्द ! थुनिया कारण हे जि प्रज्ञप्तद्वारा न थःत समसमान रूपं खंका फन मेगुला छु खँ ? गनतक प्रज्ञप्तिया खँ दु अनतक जि हे उत्कृष्ट खः ।

३२. “चुन्द ! गुपि श्रमण ब्राह्मणपि थुजागु वादीपि थुजागु दृष्टि—अरूपवान् आत्मा खः ... रूपवान् व अरूपवान् आत्मा खः ... न रूपवान् न त अरूपवान् हे आत्मा खः ... संज्ञावान् आत्मा खः ... असंज्ञावान् आत्मा खः ... संज्ञावान् न असंज्ञावान् आत्मा खः ... न संज्ञावान् न त असंज्ञावान् हे आत्मा खः सिद्धं धुंका आत्मा उच्छेद जुइ मखु, विनाश जुइ मखु । एक्क हे सत्य खः मेगु फुक्क तुच्छ खः । चुन्द ! अन गुपि श्रमण ब्राह्मणपि थुजागु वादीपि थुजागु दृष्टिपि ... थुजापिथाय् वना जि थये धाये—‘आदुसो ! सिद्धं धुंका आत्मा उच्छेद विनाश मजुइ धयागु दुला ?’ इमिसं थये धाइ—‘एव हे सत्य खः मेगु फुक्क तुच्छ खः ।’—एव खँय् जि सहमत मजुया । व छु कारण ? चुन्द ! थन मेगु हे संज्ञा दुपि सत्त्वपि दु । चुन्द ! थुकिया कारणं हे जि प्रज्ञप्तद्वारा न थःत समसमान रूपं खंका फन मेगुला छु खँ ? गन तक प्रज्ञप्तिया खँ दु अन तक जि हे उत्कृष्ट खः । चुन्द ! थुपि हे अपरान्त सहगत दृष्टिपित जि कनागु खः । गये जि इमित कने माःगु खः गये इमित मकने माःगु खः छु जि व खँ अथे हे छिमित नं छाया मकने ?

३३. “चुन्द ! थुपि पूर्वान्त व अपरान्त सहगत दृष्टि प्रहाणया नित्ति, अतिक्रमण यायेया नित्ति जि प्यंगू स्मृति प्रस्थान देशना यानागु दु, प्रज्ञप्त यानागु दु । छु छु प्यंगू ? चुन्द ! थन भिक्षु कायय् कायानुपश्यी जुया चित्तमल (आस्रव) यात छवय्के फूगु सम्यक् प्रधान वीर्यं दुम्ह, स्मृतिमान् व विभिन्न प्रकारं बांलाक स्यूम्ह जुया लोकय् (न्यागू उपादान स्कन्धय्) लोभ (अभिध्या) व दौर्मनस्य (दोष) यात हते याना विहार याना च्वनी । वेदनाय् वेदनानुपश्यी जुया ... पे० ... विहार याना च्वनी । चित्तय् चित्तानुपश्यी जुया ... पे० ... विहार याना च्वनी । धर्मय् धर्मानुपश्यी जुया ... पे० ... विहार याना च्वनी । चुन्द ! थुपि पूर्वान्त व अपरान्त सहगत दृष्टि प्रहाणया नित्ति, अतिक्रमण यायेया नित्ति जि एव हे प्यंगू स्मृति प्रस्थान देशना यानागु खः; प्रज्ञप्त यानागु खः ।

उगु समयय् आयुष्मान् उपवाण भगवानया ल्यूने च्वना भगवानयात पंखां गाला च्वंगु खः । अनंलि आयुष्मान् उपवाणं भगवानयात थये बित्ति यात—“आश्चर्यं खः, भन्ते ! अद्भुत खः, भन्ते ! ! एव धर्मोपदेश (धर्मपर्याय) घात्थे हे प्रासादिक (प्रशन्नकर) खः, घात्थे सुप्रासादिक खः । भन्ते ! एव धर्म पर्याययागु नां छु ?”

“उपवाण ! अथे जूसा छं एव धर्म पर्याययात ‘प्रासादिक’ धका धारण या ।

भगवानं थुलि आज्ञा जुया बिज्यासेलि लयूताम्ह आयुष्मान् उपवाणं भगवानं आज्ञा जुया बिज्यागुयात अभिनन्दन यात ।

पासादिक-सुत्त वृत्तान्त ।

—:०:—

३०. लक्षण-सुत

१. स्वीनिता महापुरुष लक्षण

१. यथे जि न्यना । छगू समयय् भगवान् श्रावस्ती अनाथपिण्डिकया आराम जेतवनय् बिहार याना बिज्याना च्वन । अनंलि भगवानं भिक्षुपित “भिक्षुपि !” धका सम्बोधन याना बिज्यात । भिक्षुपिसं “भदन्त !” धया भगवानयात लिसः बिल । भगवानं यथे आज्ञा जुया बिज्यात—

२. “भिक्षुपि ! स्वीनिता महापुरुष लक्षणं युक्त जूम्ह महापुरुषया निगू जक गति दइ—यदि छैय् च्वन धाःसा धामिक, धर्मराजा, चतुर्वीप विजेता, जनपदय् प्रख्यातम्ह शान्ति स्थापक, न्हैगू रत्नं युक्तम्ह चक्रवर्ती जुजु जुइ । थुपि न्हैगू (सप्त) रत्न खः—चक्ररत्न, हस्तिरत्न, अश्वरत्न, मणिरत्न, स्त्रीरत्न, गृहपतिरत्न व परिणायकरत्न । अथे हे इल्लि मयाक शूरवीर शत्रु विजेता पुत्रपि दइ । वं थव पृथ्वीयात समुद्र तक दण्ड व शस्त्र रहित धर्मतापूर्वक विजय याइ; यदि व छे तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुल धाःसा लोकयागु आवरण हटे याइम्ह अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याइ ।

३. “भिक्षुपि ! उगु स्वीनिता महापुरुषया महापुरुष लक्षण छु छु खः गुगु लक्षणं युक्त जूम्ह महापुरुषया निगू जक गति जुइ—यदि व छैय् च्वन धाःसा ... चक्रवर्ती जुजु ... जुइ; यदि व छे तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुल धाःसा लोकयागु आवरण हटे याइम्ह अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याइगु खः ? (१) महापुरुषया पाद सुप्रतिष्ठित' जुइ—भिक्षुपि ! थव नं महापुरुषया महापुरुष लक्षण खः, (३) ... पालितले सहस्र चक्र दुगु, दुने पिनेया घेरा चि व नाभि सहित सर्वप्रकारं परिपूर्णगु चि दुगु चक्र दइ । भिक्षुपि ! थव नं महापुरुषया महापुरुष लक्षण खः । (३) ... तगोगु, चक्रगु, परिपूर्णगु भ्वालि ..., (४) ... दीर्घाङ्गुलि ..., (५) मृदुतरुण हस्तपाद ..., (६) जाल हस्तपाद ..., (७) ... उत्सङ्गपाद ..., (८) ... एण्यजङ्ग ..., (९) ... बवछुइ म्वाःक पुलि कुहाँ वंगु निपा र्हातं त्वाःनले थिये फूम्ह ..., (१०) ... कोषं आच्छादित वस्तु गुह्य (पुरुषेन्द्रिय) ..., (११) ... सुवर्णं वर्णगु छंगु दुगु ..., (१२) ... सूक्ष्मद्वि ..., (१३) ... चिमिसँ प्वाः पतिकं छपु छपु जक चिमिसँ ..., (१४) वचुवचु धाःगु जवं चातुला चोकां यस्वया च्वंगु चिमिसँ ..., (१५) ... ब्रह्म ऋजु ब्रह्मयार्थे तिप्यंगु म्ह ..., (१६) ... सप्तस्थान हृष्टपुष्ट ..., (१७) ... सिंह पूर्वाध काय ..., (१८) ... चित्तान्तरांस ..., (१९) ... न्यग्रोध परिमण्डल ..., (२०) ... समवर्तित स्कन्ध ..., (२१) ... रसगगसगि ..., (२२) ... सिंहहतु ..., (२३) ... पीपु वा दुगु ..., (२४) ... समदन्त ...

(२५) ... अविरल दन्त ..., (२६) ... श्वेत दन्त ..., (२७) ... प्रभूत जिह्वा ..., (२८) ... ब्रह्मस्वर ..., (२९) अभिनील नेत्र ..., (३०) ... साया मचायागुर्धे हिसि दुगु मिखा फुसि दुम्ह ..., (३१) ... भमुकन्तर ..., (३२) भिक्षुपि ! महापुरुषया उष्णीष शीर्षं दद । भिक्षुपि ! महापुरुषया उष्णीष शीर्षं ददगु खः । भिक्षुपि ! ध्व नं महापुरुषया महापुरुष लक्षण खः ।

भिक्षुपि ! धुपि हे स्वीनिता महापुरुषया महापुरुष लक्षण खः गुगु लक्षणं युक्त जुइवं महापुरुषया निगू जक गति ददगु खः—यदि व छेय् च्वन धाःसा ... चक्रवर्ती जुजु ... जुइ; यदि व छे तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुल धाःसा लोकयागु आवरण हटे याइम्ह अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याइगु खः ।

“भिक्षुपि ! धुपि स्वीनिता महापुरुषया महापुरुष लक्षण पिनेयापि ऋषिपितं माने नं याः, सि नं स्यू परन्तु छु छु लक्षण छु छु कर्म लाभ जुइगु खः धयागु खं धाःसा इमिसं मस्यू ।

२. छु छु कर्मयागु छु छु लक्षण

(१) सुप्रतिष्ठित पाद

४. “भिक्षुपि ! तथागत पूर्वजन्मय्, पूर्वभवय्, पूर्वनिवासय् न्हापा मनुष्य जुया कुशल धर्म यांना काय, वचन व मनं दान यांना, शील पूरा यांना, उपोसथ व्रत च्वना, मांवी, श्रमण ब्राह्मणपि, कुल्य थाकलिपित हनावना छाना भिभिगु कुशल धर्मय् क्वातुक च्वना च्वम्ह खः । उगु पुण्य कर्म यांना भुंकागु विपुलतां शरीर तोता सिइ धुंका सुगति स्वर्गलोकय् उत्पन्न जुइ । अन व मेपि देवतापि स्वया नं दिव्य आयु, दिव्य वर्ण, दिव्य सुख, दिव्य यश, दिव्य आधिपत्य, दिव्य रूप, दिव्य शब्द, दिव्य गन्ध, दिव्य रस, दिव्य स्पर्श—धुपि किता आपाः ददगु खः । व अनं च्युत जुया थन (धुगु लोकय्) वया धुगु महापुरुष लक्षण लाभ याइ—सुप्रतिष्ठित पाद जुइ । माथं वंक भूमिस पला तइ, माथं वंक पला ल्हानी, पालितलं समान रूपं भूमिया फुक्व थासय् स्पशित जुइ ।

५. धुजागु लक्षणं युक्त जुया यदि व छे च्वन धाःसा धार्मिक, धर्मराजा, चतुर्दीप विजेता, जनपदय् प्रख्यातम्ह, शान्ति स्थापक, न्हेगू रत्नं युक्तम्ह चक्रवर्ती जुजु जुइ । धुपि सप्तरत्न खः—चक्ररत्न, इस्तिरत्न, अश्वरत्न, मणिरत्न, स्त्रीरत्न, गृहपतिरत्न व परिणायकरत्न । अथे हे इलछि मयाक शूरवीर, शत्रुविजेता पुत्रपि दद । वं ध्व पृथ्वीयात समुद्र तक दण्ड व शस्त्र रहित धर्मतापूर्वक विजय साइ । जुजु जुया छु लाभ याइ । शत्रु मित्र व मनुष्यपिनिपाखें अजय जुइ । जुजु जुया धुजागु लाभ याइ । यदि व छे तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुल धाःसा लोकयागु आवरण हटे याइम्ह अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याइ । बुद्ध जुया छु लाभ यांना बिज्याइ ? दुनेया शत्रु, अमित्र—राग, द्वेष, मोह तथा श्रमण, ब्राह्मण, देव, मार, ब्रह्मा अथवा संसारय् सुनं मेपि विरोधी बाह्य शत्रुद्वारा अजेय जुया बिज्याना च्वनी । बुद्ध जुया धुजागु लाभ यांना बिज्याइ ।” थुलि आज्ञा जुया भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात—

६. अन थथे धयातःगु दु—

सत्य, धर्म, दमन, संयम, पवित्र शील व उपोसथ कर्म दान, अहिंसा व भिगु ज्याय् लगे जुया क्वातुक च्वना वं आचरण यात ।

व उगु कर्मं स्वर्गं वना क्रीडारति तथा सुखयागु अनुभव यायां
हानं अनं च्युत जुया थन वल, वं थःगु पालि ख्वालं पृथ्वीस मायं वंक स्पशित यात ।

सामुद्रिकपिसं वया धाल—सम्प्रतिष्ठित पाद दुम्ह गुबलें जुइ मखु ।
गृहस्थ जुइमा अथवा प्रव्रजित हे, लक्षण ध्व खँया प्रतिक खः ।

छेय् च्वना च्वन धाःसा विजयी जुया शत्रुपाखें अजय जुइ
उगु कर्मयागु फलं थुगु संसारय् वयात सुं नं मनुखं त्यके फइ मखु ।

अजाम्ह विचक्षण नैष्कम छन्द अभिरति जुया यदि प्रव्रजित जुल धाःसा
हानं आवागमनय् लाइ मखुत, उम्ह श्रेष्ठ नरोत्तमया ध्व हे वयागु धर्मता (स्वभाव) खः ।

(२) पालितःलय् सहस्र चक्र

७. “भिक्षुपि ! तथागत पूर्वजन्मय् ... न्हापा मनुष्य जुया बहुजनया निरति सुखावहम्ह खः । वं उद्वेग,
चंचलता व भवयात हटे याना, धार्मिक खँयात रक्षा यायेत विधान याना विधिपूर्वक परिवार सहित दान बिल ।
उगु पुण्य कर्म याना मुंकागु विपुलतां शरीर तोता सिइ धुंका सुगति स्वर्गलोकय् उत्पन्न जुइ ... व अनं च्युत
जुया थन वया थुगु निगूगु महापुरुष लक्षण लाभ याइ—पालितःलय् सहस्र चक्र दुगु दुने पिनेया घेरा बि व नामि
सहित सर्व प्रकारं परिपूर्णगु बि दुगु चक्र दुगु थुजागु महापुरुष लक्षण प्राप्त याइ । थुजागु लक्षणं युक्त जुया यदि व
छे च्वन धाःसा ... चक्रवर्ती जुइ ... जुजु जुया छु लाभ याइ ? महापरिवार लाभ याइ । गथेकि—ब्राह्मण,
गृहपति, नैगम, जानपद, कोषाध्यक्ष, मन्त्री, अंगरक्षक, द्वारपाल, सभासद, जुजु व अधीनस्थ भोगीय कुमार ।
जुजु जुया थुजागु लाभ याइ । यदि व छे तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुल धाःसा ... अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध
जुया बिज्याइ । बुद्ध जुया छु लाभ याना बिज्याइ ? महापरिवार लाभ याना बिज्याइ । गथेकि—भिक्षु, भिक्षुणी,
उपासक, उपासिका, देव, मनुष्य, असुर, नाग, गन्धर्व । बुद्ध जुया थुजागु लाभ याना बिज्याइ ।” थुलि आज्ञा जुया
भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात—

८. अन थये धयात गु दु—

न्हापा, पूर्वजन्मय् मनुष्य जुया बहुजनया निरति सुखावह जुल,
उद्वेग, त्रास व भयं तापाक च्वना रक्षा, आवरण, गुप्ति च्वनिम्ह जुगु खः ।

उगु कर्मं व देवलोकय् वना वं सुख, क्रीडा रतियागु अनुभव यायां
अनं नं च्युत जुया थन वया निपा पाली नं सहस्र चाचा तुगु चक्र दत ।

कुमारयागु सन्धिगु पुण्य लक्षण खना ज्योतिषिपिसं वया धाल—
थुम्ह शत्रुसर्देन (तथा) तघंगु परिवार दुम्ह जुइ, छाया धाःसा (वयागु पाली) समस्तनेमि चक्र दु ।

यदि थुजाम्ह प्रव्रजित मजूसा चक्र चले याइ
पृथ्वीयात शासन याइ, क्षत्रियपि उम्ह महायशयागु अनुगामी सेवक जुइ ।

यदि व विचक्षण नैष्कम छन्द अभिरति जुया प्रव्रजित जुल धाःसा
देव, मनुष्य, असुर, शक्र, राक्षस, गन्धर्व, नाग, पंछी, प्यपां चूपि,
तथा देव मनुष्यपिसं पूजित, अनुतरम्ह महायशस्वीयागु सेवा याइ ।

(३-५) तगोगु ग्वालि आदि

९. “भिक्षुपि ! तथागत पूर्वजन्मम् ..., मनुष्य जुया प्राणी हिंसा तोता प्राणी हिंसा विरक्त जुया च्वम्ह
खः—दण्ड रहित व शस्त्र रहित कृपालु, लज्जालु, दयालु व सकल प्राणीपि प्रति हितानुकम्पी जुया च्वनी ।
उगु पुण्य कर्म याना मुंकागु विपुलतां शरीर तोता सिइ धुंका सुगति स्वर्गलोकय् उत्पन्न जुइ ... व अनं च्युत जुया
बन वया थुगु स्वंगू महापुरुष लक्षण लाभ याइ—तगोगु, चक्रंगु परिपूर्णगु ग्वालि, दीर्घाङ्गुलि व धुसि मलूगु तिप्यंगु
तहागु शरीर । थुजागु लक्षण युक्त जुया यदि व छे च्वन धाःसा ... चक्रवर्ती जुजु जुइ ... जुजु जुया छु लाभ
याइ ? दीर्घ आयु दुम्ह, आपालं दिन तक म्वाना च्वनी । सुं मनुष्य शत्रु वयात स्याये फइ मखु । जुजु जुया
थुजागु लाभ याइ । यदि व छे तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुल धाःसा ... अरहत् सम्मक्सम्बुद्ध जुया
बिज्याइ । बुद्ध जुया छु लाभ याना बिज्याइ ? सुनं श्रमण, ब्राह्मण वा मार ब्रह्मा सुनानं ध्व लोकय् वसपोलयात
स्याये फइ मखु । बुद्ध जुया थुजागु लाभ याना बिज्याइ ।” थुलि आज्ञा जुया भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात—

१०. अन थये क्षयातःगु दु—

थःगु मृत्यु, क्षय व भययात खंका मेपित स्यायेगुलि विरक्त जुल ।
थुगु सुचरितं स्वर्ग सुकृतया फल विपाक भोग याये खन ।

अनं च्युत जुया थन वया स्वता लक्षण—तहागु ग्वालि,
ब्रह्मायाथे तिप्यंगु, भिगु व सुजात शरीर दइ ।

ह्यार्डेम्ह मचायाथे यइपुगु बांलागु भुजा साये पतिचा क्यातुगु, नायुगु व तहागु जुइ ।
महापुरुषया ध्व स्वता भिगु लक्षण युक्त कुमारयात ‘दीर्घजीवी’ धका घाइ ।

यदि गृहस्थी जूसा दीर्घायु जुइ प्रव्रजित जूसा कन हे दीर्घायु जुइ
(थःगु) वश्य च्वना ऋद्धि भावनाया निति म्वाना च्वनी थुकथं उगु लक्षण दीर्घायुयागु खः ।

(६) सप्त-उत्सव

११. “भिक्षुपि ! तथागत पूर्वजन्मम् ... मनुष्य जुया बांलागु व प्रणीतगु स्वादिष्टगु खाद्य, भोज्य दान
बिइम्ह खः । उगु पुण्य कर्म याना मुंकागु विपुलतां शरीर तोता सिइ धुंका सुगति स्वर्गलोकय् उत्पन्न जुइ ... व

अनं च्युत जुया थन वया थुगु महापुरुष लक्षण लाभ याइ—सप्त-उत्सद जुइ । थुजागु लक्षणं युक्त जुया यदि व छेय् च्वन घाःसा ... चक्रवर्ती जुजु जुइ ... जुजु जुया छु लाभ याइ ? प्रसस्त बांलागु प्रणीतगु स्वादिष्ट खाद्य ... भोजन ... । यदि व छे' तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुल घाःसा ... अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याइ । बुद्ध जुया छु लाभ याना बिज्याइ ? प्रसस्त बांलागु, प्रणीतगु स्वादिष्ट खाद्य पेय्य ... भोजन लाभ याना बिज्याइ । बुद्ध जुया थुजागु लाभ याना बिज्याइ ।" थुलि आज्ञा जुया भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात—

१२. अन थये घयातःगु दु—

बांलागु व स्वादिष्ट खाद्य भोज्य, स्वाद कायेगु, सवा कायेगु वस्तुया दाता खः
थुगु सुचरित कर्म व नन्दन वनय् आपालं दिन तक प्रमोद याना च्वनी ।

थन वया उगु सप्त-उत्सद प्राप्त याना वयागु ल्हा तुतिया तः नाइसे च्वना च्वनी ।
लक्षणज्ञपिसं वयात खाद्य भोज्य रसया 'लाभी' घका घाइ ।

ध्व (लक्षण) गृहस्थ जूसा थये हे घाइ
प्रव्रजित जूसा प्राप्त याना काइ

वयात उत्तम खाद्य भोज्य रसया लाभी
सकतां 'गृहस्थ बन्धन त्वाःल्हाम्ह' घका घाइ ।

(७-८) करचरण मृदु जालता

१३. "भिक्षुपि ! तथागत पूर्वजन्मय् ... मनुष्य जुया दान, प्रियवचन, अर्थचर्या व समानताया व्यवहार—
ध्व प्यता संग्रह वस्तुकं मनूतय्गु संग्रह यागु खः । उगु पुण्य कर्म याना मुंकागु विपुलतां शरीर तोता सिइ धुंका
सुगति स्वर्गलोकय् उत्पन्न जुइ ... व अनं च्युत जुया थन वया थुगु निगू महापुरुष लक्षण लाभ याइ—मृदु तरुण
हस्तपाद, जाल हस्तपाद । थुजागु लक्षणं युक्त जुया यदि व छेय् च्वन घाःसा ... चक्रवर्ती जुजु जुइ ... जुजु जुया
छु लाभ याइ ? ब्राह्मण, गृहपति, कोषाध्यक्ष ... सकल परिजन व नाप मेल जुइ । जुजु जुया थुजागु लाभ याइ ।
यदि व छे' तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुल घाःसा ... अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याइ । बुद्ध जुया छु
लाभ याना बिज्याइ ? भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक, उपासिका, देव, मनुष्यपि, असुर, नाग, गन्धर्व परिजन दइ ।
बुद्ध जुया थुजागु लाभ याना बिज्याइ ।" थुलि आज्ञा जुया भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात—

१४. अन थये घयातःगु दु—

दान, अर्थचर्या, प्रियवचन व समानता याना आपालं
मनूतय्त्त संग्रह याना उगु अप्रमाद गुणं स्वर्ग वनी ।

अनं च्युत जुया थन वया नायुगु, वयातुगु, जाल हस्तपाद दइ
अत्यन्त यइपुगु, बांलागु, स्वयेबहःगु मचायागुर्थे जागु ल्हाः तुति दइ ।

परिजनपिनि प्रियम्ह जुइ संग्रह याना ध्व पृथ्वीयात वशय् तइ ।
प्रियवक्ता व हित-सुखया अन्वेषक जुया प्रिय गुणयागु आचरण याइ ।

यदि फुक्क काम भोगयात तोतुसा जितेन्द्रिय जुया मनूतय्त धर्मं (खँ) कनी,
वयागु उपदेश न्यना प्रसन्न जुया मनूतय्सं धर्मानुसार आचरण याइ ।

(१-१०) उत्सङ्गपाद व उधर्वाग्रलोम

१५. “भिक्षुपि ! तथागत पूर्वजन्मय् ... मनूतय्त अर्थ सम्बन्धी, धर्म सम्बन्धी खँ कना, निर्देश यागु खः,
प्राणीपिनिगु हित सुखया निति धर्मं यज्ञ यागु खः । उगु पुण्य कर्म याना मुंकागु विपुलतां शरीर तोता सिद्ध धुंका
सुगति स्वर्गलोकय् उत्पन्न जुइ ... व अन च्युत जुया थन वया थुगु निगू महापुरुष लक्षण लाभ याइ—उत्सङ्गपाद
व उधर्वाग्रलोम । थुजागु लक्षणं युक्त जुया यदि व छैय् च्वन धाःसा ... चक्रवर्ती जुजु जुइ ... जुजु जुया छु लाभ
याइ ? कामभोगीपि मध्ये अग्र, श्रेष्ठ=प्रमुख उत्तम व प्रवर जुइ । जुजु जुया थुजागु लाभ याइ । यदि व छे
तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुल धाःसा ... अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याइ । बुद्ध जुया छु लाभ याना
बिज्याइ ? सकल सत्त्वपि मध्ये अग्र, श्रेष्ठ, उत्तम । बुद्ध जुया थुजागु लाभ याना बिज्याइ ।” थुलि आज्ञा जुया
भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात—

१६. अन थये धयातःगु दु—

न्हापा आपासियात अर्थ धर्म खँय् कना बिल, उपदेश बिल ।
प्राणीपिनिगु हित व सुख दाता जुया मात्सर्यं रहित जुया धर्मं यज्ञ यात ।

उगु सुचरित कर्म व सुगति प्राप्त याना प्रमुदित जुल ।
थन वया उत्तम व प्रमुख जुइगु निति निगू लक्षण दत ।

वयागु लोम च्वय् क्वछुइ, पालि तः सम्म मिले जुइ
वयागु ला, हि व छंयगुलि बांलाक तोपुया चरणया ढोने शोभायमान जुया च्वनी ।

अजाम्ह व्यक्ति छैय् च्वंसा काम भोगीपि मध्ये श्रेष्ठ जुइ
व स्वया तःधंम्ह सुं दइ मखु, वं फुक्क जम्बूद्वीपयात त्याका च्वनी ।

अनुत्तरगु गृह त्याग याना प्रव्रजित जूसा सकल प्राणीपि मध्ये श्रेष्ठ जुइ
व स्वया तःधंम्ह सुं दइ मखु, वं फुक्क लोकयात त्याका विहार याना च्वनी ।

(११) एण्यजङ्ग

१७. “भिक्षुपि ! तथागतं पूर्वजन्मय् ... मनुष्य जुया शिल्प, विद्या, आचरण व (नाना) कर्म तःसकं
बांलाक सत्कारपूर्वकं स्यना ब्यूगु खः गुकि याना (विद्यार्थी) याकनं सियेमा, याकनं सय्केमा, बाए सक बाङ्गु

मचायेमा । उगु पुण्य कर्म याना मुंकागु विपुलतां शरीर तोता सिइ धुंका सुगति स्वर्गलोक्य उत्पन्न जुइ ... व अनं च्युत जुया थन वया थुगु महापुरुष लक्षण लाभ याइ—एणेयजङ्ग । थुजागु लक्षणं युक्त जुया यदि व छेंय् च्वन धाःसा ... चक्रवर्ती जुजु जुइ ... जुजु जुया छु लाभ याइ ? जुजुया योग्य, जुजुया अनुकूलयात शीघ्र प्राप्त याइ । यदि व छें तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुल धाःसा ... अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याइ । बुद्ध जुया छु लाभ याना बिज्याइ ? श्रमणपिनि योग्य ... वस्तु व भोगयात शीघ्र प्राप्त याइ । बुद्ध जुया थुजागु लाभ याना बिज्याइ ।” थुलि आज्ञा जुया भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात—

१८. अन थये धयातःगु दु—

शिल्प, विद्या व आचरणया कर्म गुकथं याकनं सयेका काइ धका इच्छा याना च्वनी गुकि याना सुयातं कष्ट मजुइमा, उकि अतिकं याकनं ब्वना काइ, वलेश दइ मखु ।

अजागु सुखदायक पुण्यकर्म याना परिपूर्ण सुन्दर जं प्राप्त याइ । (गुगु) गोल, मुजात, थहाँ, कुहाँ वंगु, उध्वंरोमा तथा सूक्ष्म चर्म वेष्टित जुइगु खः ।

उम्ह मनूयात मनूतय्सं ‘एणेयजङ्ग’ धाइ यदि व छेंय् हे च्वने न्हासां संसारय् वया प्रव्रजित मजुसा ध्व लक्षणयात याकनं सम्पत्ति दायक धाइ ।

अजाम्ह विचक्षण नैष्क्रम छन्द अभिरत जुया यदि प्रव्रजित जुल धाःसा योग्यताया अनुकूल हे उगु अनुपम गृहस्थागी उकियात शीघ्र प्राप्त याइ ।

(१२) सूक्ष्म छवि

१९. “भिक्षुपि ! तथागत पूर्वजन्मय् ... न्हापा श्रमण ब्राह्मणपिनिथाय् वना प्रश्न न्यवनिगु खः— “भन्ते ! छु कुशल खः, छु अकुशल खः ? छु दोष वुगु खः, छु निर्दोषगु खः ? छु सेवनीय खः, छु असेवनीय खः ? छु यायेवं जिगु निरति चिरकाल तक अहित, दुःखया निरति जुइ, छु यायेवं जिगु निरति चिरकाल तक हित सुखया निरति जुइ ? उगु पुण्य कर्म याना मुंकागु विपुलतां शरीर तोता सिइ धुंका सुगति स्वर्गलोक्य उत्पन्न जुइ ... व अनं च्युत जुया थन वया थुगु महापुरुष लक्षण लाभ याइ—सूक्ष्म छवि जुइ । वयागु शरीरय् खिति थाइ मखु । थुजागु लक्षणं युक्त जुया यदि व छेंय् च्वन धाःसा ... चक्रवर्ती जुजु जुइ ... जुजु जुया छु लाभ याइ ? महाप्रज्ञा जुइ; कामभोगीपि मध्ये वथें जोम्ह व वया स्वया च्वय्याम्ह प्रज्ञा दुम्ह सुं दइ मखु । जुजु जुया थुजागु लाभ याइ । यदि व छें तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुल धाःसा ... अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याइ । बुद्ध जुया छु लाभ याना बिज्याइ ? महाप्रज्ञा, पृथुप्रज्ञा, तिव्रप्रज्ञा, जवनप्रज्ञा, तीक्ष्णप्रज्ञा, निर्वेधिकप्रज्ञा दइ । समस्त प्राणीपि मध्ये वथें जोम्ह व वया स्वया च्वय्याम्ह ... सुं दइ मखु । बुद्ध जुया थुजागु लाभ याना बिज्याइ ।” थुलि आज्ञा जुया भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात—

२०. अनथे ध्यातः गु दु—

नृपा पूर्वजन्मय सिद्धके गु इच्छां प्रव्रजितपिनिधाय
इमिगु सेवा याना न्यनिगु याइगु खः हानं इमिसं ब्यगु उपदेशय ध्यान नं बिइगु खः ।

प्रज्ञा प्रतिलाभ जुइगु कर्मं याना मनुष्य जन्मय 'सूक्ष्म-छवि' दइ ।
उत्पत्तिया लक्षण कोविदपिसं धाइ—वं सूक्ष्म खंयात नं तुरन्त थुइके फु ।

यदि व प्रव्रजित मज्झसा, चक्रवर्ती जुजु जुया पृथ्वीस राज्य याइ ।
न्याय यायेत, अर्थया अनुशासन व परिग्रहय वर्थे समान वा वया स्वया श्रेष्ठम्ह मेपि सु दइ मखु ।

अजाम्ह विचक्षण नैष्कर्म छन्द अभिरत जुया यदि प्रव्रजित जुल धाःसा
अनुत्तरगु विशेष प्रज्ञायात लाभ याइ, उम्ह श्रेष्ठ महामेधां सम्बोधि प्राप्त याइ ।

(१३) सुवर्ण वर्ण

२१. "भिक्षुपि ! तथागत पूर्वजन्मय ... मनुष्य जुया क्रोध रहित जुया, आपालं दुःख मविइम्ह खः तथा
आपालं धाःसा नं द्वेष, कोप, द्रोह याइ मखुम्ह खः आपालं धाःसा नं ... कुपित नं जुइ मखु, दायेगु नं याइ मखु,
बबो नं बिइ मखुम्ह खः । तें, द्वेष, दौर्मनस्य प्रकट याइ मखुम्ह खः । हानं वं अलसी (=नालु), कपाय, कौषेय
व कम्बलया सूक्ष्म वस्त्रया भिगु, नायुगु लाःसा व फांगा दान ब्यगु खः । उगु पुण्य कर्मं याना मुंकागु विपुलतां
शरीर तोता सिइ धुंका सुगति स्वर्गलोकय उत्पन्न जुइ ... व अनं च्युत जुया थन वया थुगु महापुरुष लक्षण लाभ
याइ—सुवर्ण वर्णगु छंयगु दुम्ह । थुजागु लक्षण युक्त जुया यदि व छें च्वन धाःसा ... चक्रवर्ती जुजु जुइ
... पे० ... जुजु जुया छु लाभ याइ ? अलसी, कपाय, कौषेय व कम्बलया सूक्ष्म वस्त्रयागु भिगु व नायुगु लाःसा
फांगा दुम्ह जुइ । जुजु जुया थुजागु लाभ याइ । यदि व छें तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुल धाःसा ... अरहत्
सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याइ । बुद्ध जुया छु लाभ याना बिज्याइ ? लाःसा फांगा लाभ याइ ... । बुद्ध जुया थुजागु
लाभ याना बिज्याइ ।" थुलि आज्ञा जुया भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात—

२२. अनथे ध्यातः गु दु—

व पूर्वजन्मय अ-क्रोधीम्ह सूक्ष्म का दुगु सूक्ष्म वस्त्रयात
गथे पृथ्वीयात सूर्यं (जः बिइम्ह खः) अथे दान याइम्ह खः ।

उगु कर्मं याना थनं च्युत जुया दिव्यलोकय उत्पन्न जुल, हानं उगु भिगु पुण्यफल
भोग यायां कल्प तकयात गथे इन्द्र अथे लुंया शरीरथे जाम्ह जुया थन उत्पन्न जुल ।

उम्ह मनू प्रव्रजित मज्झसे छें च्वंसा भरायधंगु पृथ्वी त्याका शासन याइ ।
वयात न्हैगु रत्न जक मखु शूचि, विमल, सूक्ष्म चर्म नं दइ ।

यदि छे' तोता प्रव्रजित जूसा बांलागु ला:सा फोगा वस्त्र दइ
वं न्हापा याना तयागु फल भोग याइ (छाय्कि) याना तयागुया लोप जुइ मखु ।

(१४) कोषं आच्छादित वस्तुगुह्य

२३. “भिक्षुपि ! तथागत पूर्वजन्मय् ... मनुष्य जुया चिरकालंनिसें लुप्त जूगु, अति चिरकालंनिसें दया च्वंगु दाजुकिजापि, पासा, सुहृद व त्वाय्पित मिले याना बिइम्ह खः । मांयात काय्नाप, काय्यात-मांनाप मिले याना बिइम्ह खः । बौयात काय्नाप, काय्यात बौनाप मिले याना बिइम्ह खः । दाजुकिजा नाप ... दाजुकिजापित तताक्येहेपि नाप, तताक्येहेपित दाजुकिजापि नाप, क्येहेपित ततापि नाप मिले याना बिइम्ह खः । उगु पुण्य कमाये याना मुंकागु विपुलतां शरीर तोता सिइ धुंका सुगति स्वर्गलोकय् उत्पन्न जुइ ... व अनं च्युत जुया थन वया थुगु महापुरुष लक्षण लाभ याइ — कोषं आच्छादित वस्तुगुह्य । थुगु लक्षणं युक्त जूम्ह जुइ । थुजागु लक्षणं युक्त जुया यदि व छेय् च्वन घा:सा ... चक्रवर्ती जुजु जुइ ... जुजु जुया छु लाभ याइ ? आपालं काय्पि दुम्ह जुइ । वया शूर, वीर, परसेना-प्रमदक द्वोच्छि मयाक काय्पि दइ ... । यदि व छे' तोता अनगरिक जुया प्रव्रजित जुल घा:सा ... अरहत् सम्पक्सम्बुद्ध जुया बिज्याइ । बुद्ध जुया छु लाभ याना बिज्याइ ? आपालं काय्पि (शिष्यपि) लाभिम्ह जुइ । वया शूर, वीर पर (मार)-सेना-प्रमदक आपालं द्रोलंदो काय्पि दइ । बुद्ध जुया थुजागु लाभ याना बिज्याइ ।” थुलि आज्ञा जुया भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात—

२४. अन थये धयात:गु दु—

न्हापा न्हापा पूर्वजन्मय् चिर-लुप्त चिर प्रवासी श्रान्तिपित,
सुहृदपित, पासापित व मिले याना अनुमोदन याइम्ह खः ।
अनं च्युत जुया हानं थन वया कोषाच्छादित वस्तुगुह्य दुम्ह जुल ।

गृहस्थी जुइवं वया द्वोच्छिम्ह मयाक आपालं आत्मज काय्पि दइ,
थुपि शूर, वीर, शत्रु-सन्तापक, प्रीति-उत्पादक व प्रियवदपि जुइ ।

प्रव्रजित जुइवं वया आपालं वचनानुगामी पुत्रपि दइ ।
गृहस्थ जुइमा अथवा प्रव्रजित उगु लक्षण थुगु खँया द्योतक खः ।

प्रथम भाणवार ववचाल ।

(१५-१६) न्यग्रोध परिमण्डल व आजानुबाहु

२५. “भिक्षुपि ! तथागत पूर्वजन्मय् ... मनुष्य जुया जनता (महाजन) या संग्राहक, सम-विषम पुरुषया विचा याइम्ह खः, विशेष पुरुषया विचा याइम्ह खः—थुम्ह थुकिया योग्यम्ह खः, थुम्ह उकिया योग्यम्ह खः ।

युक्तं न्हापा वं उगु विषयय् पुरुषपिनिगु विशेषता विचा याइम्ह खः । उगु पुण्य कर्म याना मुंकागु विपुलतां शरीर तोता सिइ धुंका सुगति स्वर्गलोकय् उत्पन्न जुइ ... व अनं च्युत जुया थन वया थुगु निता महापुरुष लक्षण लाभ याइ—न्यग्रोध परिमण्डल व (आजानु बाहु) क्वछुइ म्वाक तिप्प्यंक दना निगुलि पुलियात ल्हातं थिइ फुम्ह जुइ, परिमार्जित याये फुम्ह जुइ । थुजागु लक्षणं युक्त जुया यदि व छेय् च्वन घाःसा ... चक्रवर्ती जुजु जुइ ... जुजु जुया छु लाभ याइ ? आढय=महाघनी, महाभोगवान्, आपालं लुं वहः दुम्ह, आपालं वित्त उपकरण दुम्ह, आपालं धन धान्य दुम्ह, परिपूर्णं जाःगु धुकु भंदार दुम्ह जुइ । जुजु जुया थुजागु लाभ याइ । यदि व छेय् तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुल घाःसा ... अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याइ । बुद्ध जुया छु लाभ याना बिज्याइ ? आढय, महाघनी, महाभोगवान् जुइ । वयात थुजागु धन दइ; गये श्रद्धा-धन, शील-धन, ह्री-धन, अप्रत्रपा (संकोच)-धन, श्रुत (=विद्या)-धन, त्याग-धन, प्रज्ञा-धन । बुद्ध जुया थुजागु लाभ याना बिज्याइ ।” थुलि आज्ञा जुया भगवान् आज्ञा जुया बिज्यात—

२६. अन थये घयातःगु दु—

तुलना, परीक्षा व चिन्तन याना आपालं जनताया संप्रह खंका थव युक्तियात योग्य खः—युक्तं न्हापा व मनूतयुगु विशेषता विचा याइम्ह खः ।

(उर्क याना) पृथ्वीस दना क्वमछुसे ल्हातं निगलं पुलि थिइ फुम्ह खः ।
हानं त्यना च्वंगु पुण्यया विपाकं परिमण्डल दुम्ह जुइ ।

नाना प्रकारया लक्षण स्वरूपि चतुर पुरुषपिसं थये भविष्यवाणी यात
(व) मचांनिसें अनेक प्रकारया गृहस्थया योग्य भोग प्राप्त याइ ।

थन जुजु जुया भोगयात भोगे याइम्ह जुइ, वयागु गृहस्थयात लोय्क (भोग) आपालं दुम्ह जुइ
यदि फुक्क भोगयात त्याग याइम्ह जूसा उत्तमगु, श्रेष्ठगु धनयात प्राप्त याइ ।

(१७-१९) सिंह पूर्वाध काय आदि

२७. “भिक्षुपि ! तथागत पूर्वजन्मय् ... मनुष्य जुया बहुजनया अर्थ कामी, हित कामी, आनन्द कामी, योगक्षेम कामी खः—छु याःसा इमिगु श्रद्धा बढे जुइ, शील बढे जुइ, श्रुत बढे जुइ, त्याग बढे जुइ, धर्म बढे जुइ, प्रज्ञा बढे जुइ, धन-धान्य बढे जुइ, बुं बढे जुइ, निपां चूपि, प्यपां चूपि, पशुपंछी बढे जुइ, कला कायपि बढे जुइ, दास ज्या याइपि बढे जुइ, ज्ञातिपि बढे जुइ, बन्धु बान्धवपि बढे जुइ । उगु पुण्य कर्म याना मुंकागु विपुलतां शरीर तोता सिइ धुंका सुगति स्वर्गलोकय् उत्पन्न जुइ ... व अनं च्युत जुया थन वया थुगु स्वंगू महापुरुष लक्षण लाभ याइ—सिंह पूर्वाध काय दुम्ह जुइ, चितान्तरांस, समवत्त स्कन्ध । थुजागु लक्षणं युक्त जुया यदि व छेय् च्वन घाःसा ... चक्रवर्ती जुजु जुइ ... जुजु जुया छु लाभ याइ ? अपरिहाण-धर्म दइ, धन-धान्य, बुं, निपां चूपि, प्यपां चूपि, पशुपंछी, कला कायपि, दास ज्या याइपि, ज्ञातिपि, पासापि, बन्धु बान्धवपि परिहानी जुइ मखु । फुक्क सम्पत्ति क्षीण जुइ मखु । जुजु जुया थुजागु लाभ याइ । यदि व छेय् तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुल घाःसा ... अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याइ । बुद्ध जुया छु लाभ याना बिज्याइ ? अपरिहाण-धर्म दइ,

वसपोलया श्रद्धा, शील, श्रुत, त्याग, प्रज्ञा—फुल्लव सम्पत्ति क्षीण जुइ मखु । बुद्ध जुया थुजागु लाभ याना बिज्याइ ।” थुलि आज्ञा जुया भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात—

२८. अन यथे धयातःगु दु—

श्रद्धा, शील, श्रुत, बुद्धि, त्याग, धर्मद्वारा तथा आपालं भि याना
धन, धान्य, बुँ बालिद्वारा काय् कलापि, व पशुतय्त ।

धःधितिपित, मित्रपित, बन्धु बान्धवपित नं बल, वर्ण व सुख्य
गुगुकथं मस्यकेगु मती तइ, इमिगु अर्थसिद्धि व लाभया इच्छा याइ ।

(थुगु) यानातगु पूर्व सुचरित कर्म वया सिंहपूर्वाद्धं-काय,
समवर्त्त स्कन्ध तथा चितान्तरांस जुइ, थुया पूर्व कारण क्षय मयोम्ह खः ।

गृहस्थ जुइवं धन-धान्य, पुत्रदारा, चौपाया बढे जुइ
धन त्यागी प्रव्रजित जुया व्युत मज्झिगु अनुत्तरगु सम्बोधि प्राप्त याइ ।

(२०) रसगसग्गी

२९. “भिक्षुपि ! तथागत पूर्वजन्मय् ... मनुष्य जुया ल्हातं, श्वारां, दण्डं वा शस्त्रं प्राणीपित दुःख
मबिइम्ह खः । उगु पुण्य कर्म याना मुंकागु विपुलतां शरीर तोता सिइ धुंका सुगति स्वर्गलोकय् उत्पन्न जुइ ...
व अनं च्युत जुया थन वया थुगु महापुरुष लक्षण लाभ याइ—रसगसग्गी । थुजागु लक्षणं युक्त जुया यदि व छेय्
चवन धाःसा ... चक्रवर्ती जुजु जुइ ... जुजु जुया छु लाभ याइ ? नीरोग—निरातंक, न अतिशीत न अति उष्ण,
समान विपाक दुगु पाचन शक्ति दुम्ह जुइ । यदि व छेँ तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुल धाःसा ... अरहत्
सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याइ । बुद्ध जुया छु लाभ याना बिज्याइ ? निरोग, निरातंक ... समान विपाक दुगु पाचन
शक्ति युक्त जुइ । बुद्ध जुया थुजागु लाभ याना बिज्याइ ।” थुलि आज्ञा जुया भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात—

३०. अन यथे धयातःगु दु—

ल्हाः, दण्ड, श्वारा वा शस्त्रं दाया दिया दुःख बिया, श्वाकेया निति मख्याइम्ह खः,
व जनतायात मख्याम्ह खः उकि याना व सिना सुगति दयेका आनन्दं चवनी
थन वया रसगसग्गी जुइ ।

उकि हे अति निपुण विचक्षणपिसं धाइ—एव मनु तःसकं सुखी जुइ
गृहस्थ जुइमा वा प्रव्रजित उगु लक्षण एव खेया खेतक खः ।

(२१-२२) अभिनील नेत्र व गोपक्ष्म

३१. “भिक्षुपि ! तथागत पूर्वजन्मम् ... मनुष्य जुया बेकोगु मिखां मस्वइम्ह खः, सरल, तप्यंगु मनं व प्रिय चक्षुं मनूतयत् स्वइम्ह खः । उगु पुण्य कर्म याना मुंकागु विपुलतां शरीर तोता सिइ धुंका सुगति स्वर्गलोकय उत्पन्न जुइ ... व अनं च्युत जुया थन वया थुगु निगु महापुरुष लक्षण लाभ याइ—अभिनील नेत्र व गोपक्ष्म । थुजागु लक्षणं युक्त जुया यदि व छेंय् च्वन घाःसा ... चक्रवर्ती जुजु जुइ ... जुजु जुया छु लाभ याइ ? बहुजनया प्रिय दर्शन जुइ, ब्राह्मण, वैश्य, नागरिक, सभासद्, जनपद सभासद्, गणक, महामात्य, सैनिक फौज (अनीकस्थ), द्वारपाल, अमात्य, पारिषद्य, जुजु, भोगिय कुमारपिनि प्रिय, मनापम्ह जुइ । यदि व छें तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुल घाःसा ... अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याइ । बुद्ध जुया छु लाभ याना बिज्याइ ? जनताया प्रिय दर्शन जुइ, भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक, उपासिका, देव, मनुष्य, असुर, नाग, गन्धर्व सकसियां प्रिय, मनापम्ह जुइ । बुद्ध जुया थुजागु लाभ याना बिज्याइ ।” थुलि आज्ञा जुया भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात—

३२. अन थये धयातःगु दु—

न बेकोय्क न देरी मिखां स्वइगु खः सरल तथा सिद्धा मनं, प्रिय चक्षुं मनूतयत् स्वयेगु खः सुगतिस व फल विपाक भोग याइ, मोद याइ हानं थन (वया) अभिनील नेत्र व गोपक्ष्म सुदर्शन दइ ।

अभियुक्त निपुण लक्षणय् यक्व सःपि कोविदपि सूक्ष्म नेत्र स्यूपिसं वयात ‘प्रियदर्शन’ घाइ । प्रियदर्शन (पुरुष) गृहस्थ जुइवं बहुजनया प्रिय जुइ । यदि गृहस्थ मजूसे श्रमण जूसा बहुजनया प्रियम्ह शोकनाशक जुइ ।

(२३) उष्णीष शीर्ष

३३. “भिक्षुपि ! तथागत पूर्वजन्मम् ... मनुष्य जुया भिगु ज्याय् बहुजनया नायो, कायिक सुचरित, वाचिक सुचरित, मानसिक सुचरित, दान संविभाजनय्, शील समादानय्, उपोसथ उपवासय् मां-बौ-श्रमण-ब्राह्मणया सेवाय्, कुल जेष्ठया सम्मानय् तथा मेमेगु नं भिभिगु ज्याय् मनूतय् अग्रम्ह जूम्ह खः । उगु पुण्य कर्म याना मुंकागु विपुलतां शरीर तोता सिइ धुंका सुगति स्वर्गलोकय उत्पन्न जुइ ... व अनं च्युत जुया थन वया थुगु महापुरुष लक्षण लाभ याइ—उष्णीष शीर्ष दइ । थुजागु लक्षणं युक्त जुया यदि व छेंय् च्वन घाःसा ... चक्रवर्ती जुजु जुइ ... जुजु जुया छु लाभ याइ ? ब्राह्मण, गृहपति, नैगम, जनपद, गणक, महामात्य, सैनिक फौज, द्वारपाल, अमात्य, पारिषद्य, जुजु, भोगिय कुमार, जनतापि वया अनुयायी जुइ । जुजु जुया थुजागु लाभ याइ । यदि व छें तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुल घाःसा ... अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याइ । बुद्ध जुया छु लाभ याना बिज्याइ ? भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक, उपासिका, देव, मनुष्य, असुर, नाग, गन्धर्व—महाजन वसपोलया अनुयायी जुइ । बुद्ध जुया थुजागु लाभ याना बिज्याइ ।” थुलि आज्ञा जुया भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात—

३४. अन यथे धयातःगु दु—

धर्मयागु सु-आचरणय् प्रमुखम्ह खः धर्मचर्याय् रतम्ह खः
बहुजनया नेता खः अतः (वं) स्वर्गय् पुण्यया फल भोग यात ।

सुचरितया फल अनुभव यायां थन वया उष्णीष-शीर्षत्व फल दत्त
व्यञ्जन लक्षण स्यूपिसं व्याकरण यात—थुम्ह बहुजनया प्रधानम्ह जुइ ।

थन मनुष्य (लोक)य् न्हापा वयाथाय् प्रतिभोग्य यंकिइगु खः,
यदि क्षत्रिय भूपति जूसा बहुजनया प्रातिहारक लाभ याइ ।

यदि व मनू प्रव्रजित जुल धाःसा धर्मया जानकार=विसवी जुइ ।
अनुशासन गुणय् अभिरत जुया बहुजन वयागु ल्यु ल्यु दइ ।

(२४-२५) छपु छपु चिमिसँ व न्हातिकाय् भूवासँ

३५. “भिक्षुपि ! तथागत पूर्वजन्मय् ... न्हापा मनुष्य जुया मृषावाद त्याग याना, मृषावादं अलग जुया
च्वनिम्ह खः । सत्यवादी जुया च्वनिम्ह खः । सत्य खँ च्वनिम्ह खः तथा विश्वसनीयगु यथार्थगु खँ ल्हाइम्ह खः,
लोकपात छले याइगु खँ ल्हाइ मखुम्ह खः । उगु पुण्य कर्म याना मुंकागु विपुलतां शरीर तोता सिइ धुंका सुगति
स्वर्गलोकय् उत्पन्न जुइ ... व अन च्युत जुया थन वया थुगु निगू महापुरुष लक्षण लाभ याइ—चिमिसँ प्वाः पतिकं
छपु छपु जक चिमिसँ दुम्ह जुइ तथा न्हातिकया दथुइ मसिनगु कपाय्या भुवार्थे तुयूगु चिमिसँ दुम्ह जुइ । थुजागु
लक्षणं युक्त जुया यदि व छँ च्वन धाःसा ... चक्रवर्ती जुजु जुइ ... जुजु जुया छु लाभ याइ ? ब्राह्मण, गृहपति,
नैगम, जानपद, गणक, महामात्य, सैनिक फौज, द्वारपाल, अमात्य, पारिषद्य, जुजु, भोगिय कुमार, महाजनपि वया
समिपवर्ती जुइ । जुजु जुया थुजागु लाभ याइ । यदि व छँ तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुल धाःसा ... अरहत्
सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याइ । बुद्ध जुया छु लाभ याना बिज्याइ ? भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक, उपासिकापि, देव,
मनुष्यपि, असुर, नाग, गन्धर्व वंसपोलया समिपवर्ती जुइ । बुद्ध जुया थुजागु लाभ याना बिज्याइ ।” थुलि आज्ञा
जुया भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात—

३६. अन यथे धयातःगु दु—

पूर्वजन्मय् वं सत्य प्रतिज्ञा निता भाय् मल्हाम्ह, मखुगु खँ मल्हाम्ह खः
सुया नं व अविश्वासी मजूम्ह खः, भूत (=तथ्य) जक खँ ल्हाइम्ह खः ।

न्हातिकाय् दथुइ मसिनगु तुयूगु सुकार्थे जागु उर्णा दत्त
चिमिसँ प्वाः पतिकं छपु छपु जक चिमिसँ दु, निपु म्बु ।

आपालं उत्पत्तिमा लक्षणज्ञप्तिं वया वयागु वारे व्याकरण यात—
वयागु उर्णा व लोम गये सुस्थित खः थुकि वया आपालं मनूत पार्श्ववर्ती जुइ ।

गृहस्थ जुइवं मनूत पार्श्ववर्ती जुइ, (ध्व) यानागु कर्मया अग्र स्थायी जुइ ।
अकिञ्चन अनुत्तर प्रव्रजित जुया बुद्ध जुइवं मनूत उपवर्तन पार्श्वचर जुइ ।

(२६-२७) पीपू वा व अविरल दन्त

३७. “भिक्षुपि ! तथागत पूर्वजन्मय् ... मनुष्य जुया पिशुण वाचा (चुकली) खें ल्हायेगु त्याग याना, चुकली खें ल्हायेगुलि अलग जुया च्वनिम्ह खः । मेपित फायेत थनं खें न्यना अन कनिम्ह जुइ मखु, अन खें न्यना थन कनिम्ह जुइ मखु, मिले मज्जिपित मिले याइम्ह खः, मिले जूपित फन ववातुका बिइम्ह खः, मिलेचले जुइगुलि न्हाइपु ताइम्ह खः, मिलेचले जुइगुलि लय् ताइम्ह खः व मिलेचले जुइगुलि आनन्द ताइम्ह खः, मिलेचले जुइकेगु खें ल्हाना जुइम्ह खः । उगु पुण्य कर्म याना मुंकागु विपुलतां शरीर तोता सिइ धुंका सुगति स्वर्गलोकय् उत्पन्न जुइ ... व अनं च्युत जुया थन वया थुगु निगू महापुरुष लक्षण लाभ याइ—पीपू वा दुम्ह, अविरल दन्त दुम्ह व थुजागु लक्षणं युक्त जुया यदि व छें च्वन घाःसा ... चक्रवर्ती जुजु जुइ ... जुजु जुया छु लाभ याइ ? वयागु परिषद् आहाण गृहपति नैगम, जानपद, गणक महामात्य, अनीकस्थ, द्वारपाल, अमात्य, पारिषद्य, जुजु, भोगिय कुमार अभेद्य जुइ । जुजु जुया थुजागु लाभ याइ । यदि व छें तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुल घाःसा ... अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याइ । बुद्ध जुया छु लाभ याना बिज्याइ ? अभेद्य-परिषद् दइ, वया परिषद् भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक, उपासिकापि, देव, मनुष्यपि, असुर, नाग, गन्धर्वपि अभेद्य जुइ । बुद्ध जुया थुजागु लाभ याना बिज्याइ ।” थुलि आज्ञा जुया भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात—

३८. अन थये घयातःगु दु—

एकता जूपित फायेत, फूट वयकेगु, विवाद जुइगु, कलह पिहां वइगु,
थाये मत्योगु, व मिले जूपित फायेगु खें ल्हाइ मखुम्ह खः ।

अविवाद-वर्द्धक, फूटयात मिले याइगु सुवचन जक न्वोंवाइम्ह खः ।
मनूतय् कलह मदयेका बिइम्ह, एकता-सहितपि नाप आनन्द व प्रमोद याइम्ह खः ।

थुकि व स्वर्गय् उगु फलविपाक अनुभव यायां अन मोद याना च्वन
थन (जन्म जुया) वया म्हुतुइ पीपू वा, अविरल व थितुं थिइक दुम्ह जुल ।

यदि क्षत्रिय भूपति जूसा वयागु परिषद् अभेद्य जुइ
यदि विरज्ज विमल भ्रमण जूसा वयागु परिषद् अनुरक्त अचल जुइ ।

(२८-२९) प्रभूत जिह्वा व ब्रह्मस्वर

३९. “भिक्षुपि ! तथागत पूर्वजन्मम् ... मनुष्य जुया फरुष वाचा (तुगल्य् स्याकेगु खँ) त्याग याना फरुष वाचां अलग जुया च्वनिम्ह खः । गुगु वचन निर्दोषपूर्णंगु खः, न्हाय्पं याउँसे च्वनिगु खः, न्यने यइपुगु खः, तुगल्य् दुहाँ वनिगु खः, सकसितं योगु, यइपुगु, मन लय्ताइगु खः उजागु खँ ल्हाइम्ह खः । उगु पुण्य कर्म याना मुंकागु विपुलतां शरीर तोता सिइ धुंका सुगति स्वर्गलोक्य उत्पन्न जुइ ... व अनं च्युत जुया थन वया थुगु निगू महापुरुष लक्षण लाभ याइ—ताहाकगु म्ये दुम्ह व ब्रह्मस्वर दुम्ह जुइ । थुजागु लक्षणं युक्त जुया यदि व छेय् च्वन धाःसा ... चक्रवर्ती जुजु जुइ ... जुजु जुया छु लाभ याइ ? आदेय-वाक् जुइ, वयागु खँ ब्राह्मण, गृहपति, नैगम, जानपद, गणक, महामात्य, सैनिक फौज, द्वारपाल, अमात्य पारिषद्य, जुजु भोगिय कुमारपिसं ग्रहण याइ । यदि व छे तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुल धाःसा ... अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याइ । बुद्ध जुया छु लाभ याना बिज्याइ ? आदेय-वाक् जुइ, वयागु खँ भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक, उपासिकापिसं, देव, मनुष्यपिसं, असुर, नाग व गन्धर्वपिसं न्यनी । बुद्ध जुया थुजागु लाभ याना बिज्याइ ।” थुलि आज्ञा जुया भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात—

४०. अन थये धयातःगु दु—

बवविइगु, ल्वापु थलेगु, दुःख बिइगु, बाधक, बहुजनमर्दक, कठोर, कडागु वचन—वं ल्हाइ मखु सुसंगत सकारण मधुर वचन हे जक ल्हाइ, मनयात यःगु, तुगले वंगु, न्यने यइपुगु वचन व ल्हाइम्ह खः ।

(थुगु) वाचिक सुचरितया फलयात अनुभव यायां स्वर्ग्य पुण्यफल भोग यात ।

सुचरितया फलयात भोग यायां थन वया ब्रह्मस्वर जुल ।

वयागु जिह्वा ताहाक जुल तथा वया आदेय वाक् जुल, खँ ल्हायेवं गृहस्थपित सन्तुष्ट जुइ । यदि व मनू प्रव्रजित जूसा जनतायात आपालं सुभाषित न्यंकीम्ह जुइ, (उम्ह पुरुष) या वचन बहुजनं न्यनी ।

(३०) सिंहहनु

४१. “भिक्षुपि ! तथागत पूर्वजन्मम् ... मनुष्य जुया सम्प्रलाप (म्वाः मडुगु खँ) वाचा त्याग याना सम्प्रलाप वाचां अलग जुया च्वन । कालवादी, भूतवादी, अर्थवादी, धर्मवादी, विनयवादी, निधानवति ल्हाइम्ह खः । ई ब्यः विचा याना अर्थ सहितगु मात्राछि खँ ल्हाइम्ह खः । उगु पुण्य कर्म याना मुंकागु विपुलतां शरीर तोता सिइ धुंका सुगति स्वर्गलोक्य उत्पन्न जुइ ... व अनं च्युत जुया थन वया थुगु महापुरुष लक्षण लाभ याइ—सिंहहनु दुम्ह जुइ । थुजागु लक्षणं युक्त जुया यदि व छेय् च्वन धाःसा ... चक्रवर्ती जुजु जुइ ... जुजु जुया छु लाभ याइ ? सुनं मानव शत्रु—प्रत्यथिकलिसे अजेय जुइ । जुजु जुया थुजागु लाभ याइ । यदि व छे तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुल धाःसा ... अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याइ । बुद्ध जुया छु लाभ याना बिज्याइ ? राग, द्वेष, मोह—दुनेया शत्रुपित तथा सुनं भ्रमण वा ब्राह्मण वा देव वा मार वा ब्रह्मा वा संसारया पिनेया सुनं शत्रुलिसे अजेय जुइ । बुद्ध जुया थुजागु लाभ याना बिज्याइ ।” थुलि आज्ञा जुया भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात—

४२. अन थये धयातःगु दु—

बुद्धया वचनय् सम्प्रलाप दइ मखु अ-संयत खँया अन लंपु महु
(वचनं वसपोलं) अहितयात हटे यात बहुजनया हित-सुख जुइगु कन ।

उकि थनं च्युत जुया स्वर्गय् उत्पन्न जुया थःम्हं यानागु सुकृतया फल विपाकयात भोग यात ।
च्युत जुया थन वया, सिंहहनुत्व (पिने छता दुने छता याना खँ मल्हाइम्ह) प्राप्त यात ।

(थुकि याना वसपोल) मनुजेन्द्र, मनुजाधिपति, महानुभाव, सुदुर्जेय जुजु जुइ
देवपुरय् कल्पद्रुमया ववय् इन्द्रयार्थे हे जुइ यदि अजाम्ह पुरुष उजागु शरीर दुम्ह जूसा
थन दिशा, प्रतिदिशा व विदिशाय् गन्धर्व, असुर, यक्ष, राक्षस, सुरद्वारा नं विध्वंश याये फइ मखु ।

(३१-३२) समदन्त व सुश्वेत वाधि

४३. “भिक्षुपि ! तथागत पूर्वजन्मय् पूर्वभवय्, पूर्वनिवासय् न्हापा मनुष्य जुया मिथ्या जीविका त्याग
याना सम्यक् आजीविका जीविका हता तराजु पाकेगु, ढकय् पाकेगु, माना पायी पाकेगु व ज्वनेगुलि अलग जुया
च्वंम्ह खः, ... घूस कायेगु, छलकपट यायेगु, कंग लायेगु व नकलिगु दय्केगुलि अलग जुया च्वंम्ह खः ... त्वाः
ल्हायेगु, हिसा यायेगु, चिइगु, कुनेगु, लुटे यायेगु, जवर्जस्ती यायेगुलि अलग जुया च्वंम्ह खः । उगु पुण्य कर्म याना
मुंकागु विपुलतां शरीर तोता सिइ धुंका सुगति स्वर्गलोकय् उत्पन्न जुइ ... व अनं च्युत जुया थन वया थुगु निगू
महापुरुष लक्षण लाभ याइ—समदन्त जुइ व सुश्वेत वाधि जुइ । थुजागु लक्षणं युक्त जुया यदि व छेय् च्वन
घाःसा ... चक्रवर्ती जुजु जुइ ... जुजु जुया छु लाभ याइ ? वयागु परिवार ब्राह्मण, गृहपति, नैगम, जानपद,
गणक, महामात्य, द्वारपाल, अमात्य, पारिषद्य, जुजु, भोगिय कुमारपिनि शुचि जुइ । जुजु जुया थुजागु लाभ याइ ।
यदि व छेय् तोता अनगारिक जुया प्रव्रजित जुल घाःसा लोकयागु आवरण हटे याइम्ह अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध जुया
बिज्याइ । बुद्ध जुया छु लाभ याना बिज्याइ ? शुचि परिवार दइ, वसपोलया परिवार—भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक,
उपासिकापि, देव, मनुष्यपि, असुर, नाग व गन्धर्वपिनि शुचि जुइ । बुद्ध जुया थुजागु लाभ याना बिज्याइ ।”
थुलि आज्ञा जुया भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात—

४४. अन थये धयातःगु दु—

मिथ्या आजीवयात तोता सम्यक्, शुचि धर्मानुकूल जीविका यात ।
अ-हितयात हटे यात, आपालं बहुजनया हित सुखया आचरण यात ।

निपुण, विद्वान, सत्पुरुषपिनिपाखें प्रसंसित कर्म याना व स्वर्गय् सुखफल अनुभव यात ।
श्रेष्ठ देवलोकया समान रतिक्रीडां युक्त जुया रमन यात ।

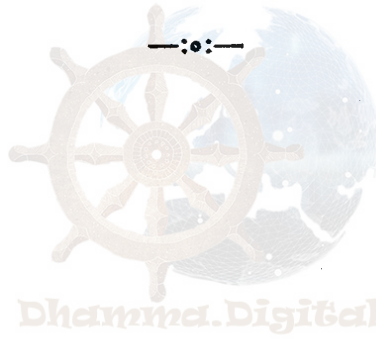
अनं च्युत जुया सुकृतया फलं मनुष्ययोनी वया समान व शुद्ध सुशुक्ल वाधि दुम्ह जुल ।
चतुरपिनिपाखें सम्मत, आपालं सामुद्रिक ज्ञाता मनुष्यपिसं वया वयागु भविष्य
कथन यात—समदन्त व शुचि सुशुक्ल दन्त, शुचि परिवार गणं युक्त जुया च्वन ।

जुजुया शुचि परिवार आपालं जन दुगु जुइ, वं महापृथ्वीयात् शासनं याइ ।
परन्तु जवजंस्तीं मख्, न (अन) देशयात् दुःखं बिइ, वं जनतायात् हित-सुखं याइ ।

यदि व प्रव्रजित जूसा पाप रहित, रजं रहित, डर बाधा रहित श्रमण जुइ,
हानं थुगु लोक व परलोक नितं खनी, वयागु उपदेशानुगामी आपालं गृहस्थपि व
प्रव्रजितपि निन्दित अशुचि पाप हटे याइ, व शुचि परिवारं युक्त जुइ
हानं मलया कं तथा क्लेशयात् हटे याइ ।

थुलि भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात् । लय्ताःपि उपि भिक्षुपिसं भगवानं आज्ञा जुया बिज्यागुयात्
अभिनन्दनं यात् ।

लक्षण-सुत्तं कवचाल ।

३१. सिङ्गाल-सुत्त^१

१. सिङ्गालक गृहपतिपुत्र

१. यथे जि न्यना । छगू समयय् भगवान् राजगृहया वेणुवनया कलन्दकनिवापय् विहार याना बिज्याना च्वन । उगु समयय् सिङ्गालक (सिगाल) गृहपतिपुत्र इलय् दना राजगृहं पिहाँ वया प्याःगु वसतं पुना प्याःक सें तथा ल्हाः बिन्ति याना नाना दिशा नमस्कार याना च्वन, गथेकि—पूर्वदिशा, दक्षिणदिशा, पश्चिमदिशा, उत्तरदिशा, ववय्यागु दिशा व च्वय्यागु दिशा ।

२. अनंलि भगवान् पूर्वाह्ण समयय् पात्र-चीवर ग्रहण याना राजगृहय् भिक्षाटनया निरति बिज्यात । अनंलि भगवान् सिङ्गालक गृहपतिपुत्रयात इलय् दना राजगृहं पिहाँ वया प्याःगु वसतं पुना प्याःक सें तथा ल्हाः बिन्ति याना नाना दिशा नमस्कार याना च्वंगु खंका बिज्यात, गथेकि—पूर्वदिशा, दक्षिणदिशा, पश्चिमदिशा, उत्तरदिशा, ववय्यागु दिशा व च्वय्यागु दिशा । खना सिङ्गालक गृहपतिपुत्रयात यथे आज्ञा जुया बिज्यात—‘गृहपतिपुत्र ! छाय् छं इलय् हे दना राजगृहं पिहाँ वया प्याःगु वसतं पुना प्याःक सें तथा ल्हाः बिन्ति याना नाना दिशा नमस्कार याना च्वनागु, गथेकि—पूर्वदिशा, दक्षिणदिशा, पश्चिमदिशा, उत्तरदिशा, ववय्यागु दिशा व च्वय्यागु दिशा ?

“भन्ते ! जिमि बी सिह् त्यंगु बखतय् जित यथे धयादीगु खः—‘बाबु ! दिशा नमस्कार या ।’ भन्ते ! उकि हे जि बीयागु वचनयात सरकार यायां, गौरव ततं, मान यायां, पूजा यायां इलय् हे दना राजगृहं पिहाँ वया प्याःगु वसतं पुना प्याःक सें तथा नाना दिशा नमस्कार यानागु खः, गथेकि—पूर्वदिशा, दक्षिणदिशा, पश्चिमदिशा, उत्तरदिशा, ववय्यागु दिशा, च्वय्यागु दिशा ।

२. खुगू दिशा नमस्कार

३ “गृहपतिपुत्र ! आर्यं विनयय् युक्तं खुगू दिशा नमस्कार याइ भखु ।”

“भन्ते ! युक्तं आर्यं विनयय् खुगू दिशा नमस्कार याइगु खः ? भन्ते ! भगवान् आर्यं विनयय् युक्तं खुगू दिशा नमस्कार याइगु खः उक्तं जित धर्मोपदेश याना बिज्याहुं ।

१. सिङ्गालक-सुत्त-स्या०; सिगाल-सुत्त-सी०; सिगालोवाद-सुत्तन्त-रो०; सिगालक-सुत्त-अट्ठकथा ।

“गृहपतिपुत्र ! अथे जूसा न्यं, बांलाक मन तया न्यं, कना ह्ये ।”

“हवस्, भन्ते !” धया सिङ्गालक गृहपतिपुत्रं भगवानयात लिसः बिल । भगवानं थये आज्ञा जुया बिज्यात—“गृहपतिपुत्र ! थन आर्यश्रावकया प्यता प्रकारया कर्मक्लेश प्रहीण जूग जुइ, प्यंगू कारण पाप कर्म याइ मखु, खुता प्रकारया भोग विलासयागु अपायमुख (कारण) यात सेवन याइ मखु—थुकथं क्खियता प्रकारया पाप जुइगु कर्मं अलग जुया खूगु दिशयात आच्छादितं याना निगू लोकयागु विजय यायेत प्रतिपन्न जुइ । अनंलि वयागु थुगु लोक नं सन्तोषजनक जुइ, परलोक नं सन्तोषजनक जुइ । अनंलि व शरीर तोता सिइ धुंका सुगति स्वर्गलोकय उत्पन्न जुइ ।

(१) प्यंगू कर्मक्लेश प्रहीण

४. “छु छु प्यता कर्मक्लेश प्रहीण जूग जुइ ? गृहपतिपुत्र ! प्राणी हिंसा कर्मक्लेश, अदिन्नादान (खुया कायेगु) कर्मक्लेश, काम मिथ्याचार कर्मक्लेश, मृषावाद कर्मक्लेश—थुपि प्यता कर्मक्लेश प्रहीण जूग जुइ । भगवानं थये आज्ञा जुया बिज्यात । सुगतं थये आज्ञा जुया अनं लिपा शास्तां थये आज्ञा जुया बिज्यात—

“प्राणी हिंसा, अदिन्नादान, मृषावाद व परदारगमन
धयागु पण्डितपिसं प्रशंसा याइ मखु ।”

(२) प्यता कारण पाप कर्म मयाइगु

५. “छु छु प्यता कारण पाप कर्म याइ मखुगु ? छन्दागती वना पाप कर्म याइ, द्वेषागती वना पाप कर्म याइ, मोहागती वना पाप कर्म याइ, भयागती वना पाप कर्म याइ । गृहपतिपुत्र ! परन्तु आर्यश्रावक न छन्दागती वनी न द्वेषागती वनी न मोहागती वनी न भयागती हे वनी । उकि हे (आर्यश्रावकं) थुपि प्यता कारण पाप कर्म याइ मखु । भगवानं थये आज्ञा जुया बिज्यात । सुगतं थये आज्ञा जुया अनं लिपा शास्तां थये आज्ञा जुया बिज्यात—

“गुम्हसिनं छन्द, द्वेष, भय व मोहद्वारा धर्मयात (कर्तव्ययात) उल्लंघन याइ,
उम्हसियागु यशकीर्ति कृष्णपक्षयागु चन्द्रमार्थे घटे जुया वनी ।”

“गुम्हसिनं छन्द, द्वेष, भय व मोहद्वारा धर्मयात उल्लंघन याइ मखु
उम्हसियागु यशकीर्ति शुक्लपक्षयागु चन्द्रमार्थे बडे जुया वइ ।”

(३) खुता प्रकारया विनाशया कारणयात सेवन याइ मखु

६. “छु छु खुता भोग विनाशया कारणयात सेवन याइ मखुगु ? गृहपतिपुत्र ! (१) सुरामेरय मदय प्रमादय स्थानय लगे जुइगु भोग विनाशया कारण खः । (२) कुबेलाय लैय चाहू जुइगु भोग विनाशया कारण खः । (३) प्याखं तमासा स्वजुइगु बानी भोग विनाशया कारण खः । (४) जूम्हतेगु आदि प्रमादया कारण भोग विनाशया कारण खः । (५) पाप मित्र नाप जुइगु भोग विनाशया कारण खः । (६) अलसी व अनुद्योगी जुया चवनेगु भोग विनाशया कारण खः ।

सुरापानया खुता दोष

७. “गृहपतिपुत्र ! सुरामेरय मदद्य प्रमाद स्थानय लगे जूपिनि ध्व खुता दोष दइ—(१) थनया थनस घन हानी जुइ, (२) कलह बढे जुइ, (३) रोगया छे जुइ, (४) अकीर्ति उत्पन्न जुइ, (५) लज्जा नाश जुइ व (६) प्रज्ञायात कमजोर याइ । गृहपतिपुत्र ! सुरामेरय मदद्य प्रमाद स्थानय लगे जूपिनि ध्व खुता दोष दइ ।

कुबेलाय चाहिलिपिनि खुता दोष

८. “गृहपतिपुत्र ! कुबेलाय लैय चाहिलिगु बानी दुपिनि खुता दोष दइ—(१) स्वयं यः रक्षा (गोप्य) व सुरक्षित जुइ मखु, (२) वया काय कलापि नं रक्षा व सुरक्षित जुइ मखु, (३) वयागु घन सम्पत्ति नं रक्षा व सुरक्षित जुइ मखु, (४) मखुगु खैय शंका याइ, (५) वयात मखुगु खं पाः याइ व (६) आपालं दुःख भागी जुइ माली । गृहपतिपुत्र ! कुबेलाय लैय चाहिलिगु बानी दुपिनि ध्व हे खुता दोष दइ ।

प्याखें तमासा स्वयेगुली खुता दोष

९. “गृहपतिपुत्र ! प्याखें तमासा स्वयेगुली खुता दोष दइ—(१) गन प्याखें दु ? (२) गन म्ये दु ? (३) गन बाजें दु ? (४) गन आख्यान दु ? (५) गन पाणिस्वर (लापाः काःगु सः) दु ? व (६) गन कुम्भयूण (बाजाया सः) दु ? गृहपतिपुत्र ! प्याखें तमासा स्वयेगुली ध्व हे खुता दोष दइ ।

जू म्हितेगुली खुता दोष

१०. “गृहपतिपुत्र ! जू म्हितेगु प्रमादया कारण दुपिनि ध्व खुता दोष दइ—(१) त्याजिवं वैरी दइ, (२) बुइवं घनया कारणय शोक जुइ, (३) थनया थनस घन-हानी जुइ, (४) सभाय वनेबले ववागु खैय पत्याः याइ मखु, (५) मित्र अमात्यपिसं साथ बिइ मखु व (६) आवाह विवाह याइपिसं—‘गुम्ह मनु जुवाद्यो खः ध्वं काय कलापि पालन याये फइ मखु’ धका म्हायमचा कालबिल याइ मखु । गृहपतिपुत्र ! जू म्हितेगु प्रमादया कारण दुपिनि ध्व हे खुता दोष दइ ।

पापमित्र दुम्हसिया खुता दोष

११. “गृहपतिपुत्र ! पापमित्र (ममिपि पासा) नाप जुइपिनि खुता दोष दइ—(१) गुम्ह जुवाद्यो खः, (२) गुम्ह शोण्ड (रण्डिवाजी याइपि) खः, (३) गुम्ह पिपासी (नसालु पदार्थ सेवन याइपि) खः, (४) गुम्ह कृतघ्न खः, (५) गुम्ह वञ्चक (कंग लाइम्ह, छत) खः व (६) गुम्ह साहसी (लुटे याइपि, खूँ, डाकु) खः—जुजापि मनुत वया पासापि जुइ । गृहपतिपुत्र ! पापमित्र नाप जुइपिनि ध्व हे खुता दोष दइ ।

अलसीया खुता दोष

१२. “गृहपतिपुत्र ! अलसी व अनुद्योगी जुइपिनि एव खुता दोष दइ—(१) तःसकं चिकु धका ज्या याइ मखु, (२) तःसकं तान्वो धका ज्या याइ मखु, (३) तःसकं लिवात (सन्ध्या जुल) धका ज्या याइ मखु, (४) तःसकं न्ह्यथ्यानी धका ज्या याइ यखु, (५) तःसकं नये पित्यात धका ज्या याइ मखु व (६) तःसकं एवा फुं फुं मिक नयागु हुं धका ज्या याइ मखु । शुक्थं आपालं ज्या चिइका च्वनिम्हसिया उत्पन्न मज्जूगु भोग सम्पत्ति उत्पन्न जुइ मखु हानं उत्पन्न जूगु भोग सम्पत्ति नं फुना बनी । गृहपतिपुत्र ! अलसी व अनुद्योगी जुइपिनि एव हे खुता दोष दइ ।

भगवानं थये आज्ञा जुया बिज्यात । सुगतं थये आज्ञा जुया अनं लिपा शास्तां थये आज्ञा जुया बिज्यात—

“गुलि त्वंवेथाय्यापि पासा जुइ, गुलि न्ह्योने यइपुगु खं ल्हाइम्ह पासा जुइ परन्तु ज्या पडे जुइबले गुम्हं ग्वाहालि याइ व हे भिम्ह पासा खः ।”

“लिवाक तक दघनेगु बानी, परदारगमन यायेगु बानी, आपालं शत्रु दुम्ह, अनर्थकारी, मभिपि पासा दुम्ह व आपालं नुगः स्याम्ह जुइवं—एव खुता कारणं मनूयात विध्वंश याइ ।”

“मभिम्ह मित्र, मभिम्ह पासा, मभिगु आचर गोचर दुम्ह मनूया इहलोक व परलोक—निगुलि लोक विध्वंश जुइ ।”

“स्त्रीधूतं, सुराधूतं, प्याखनय् जुइम्ह, न्हिनय् दघनिम्ह, कुबेलाय् खाखू जुइम्ह, मभिम्ह पासा व तःसकं नुगः स्याम्ह जुइगु—एव खुता कारणं मनू विध्वंश जुइ ।”

“जू म्हिंतेगु, सुरापान यायेगु, मेपिनि प्राण समानम्ह मिसानाप जुइगु, नीच पुरुषया सेवन यायेगु व पण्डितपिनिगु सेवन मयाइम्ह मनूया कृष्णपक्षयाम्ह चन्द्रमार्थे ह्रास जुइ ।”

“गुम्ह निर्धनी, छुं मदुम्हं सुरापान याइ, सुरा जक त्वना खराप कुसंगत याइ, गुम्हसिनं (हिंति) लः कायेथे त्यासाः काइ व थःत याकनं हे आकुल व्याकुल याइ ।”

“न्हिनय् दघनेगु बानी याना, चच्चि मदघनेगु बानी याना सदां नशाय् मस्त जुया शीण्ड जीवन बिते याना घर गृहस्त्री च्वने फइ मखु ।”

“तःसकं चिकू, तःसकं तान्वो, तःसकं लिवात धका ज्या खं तोता च्वनिपि मनूतय् धन नीवसानी जुइ ।”

“गुम्हसिनं धन चिकूगु, तान्वोगुयात वास्ता मयासे याये यागु पुरुषार्थं ज्या याइ अजाम्ह मनू सुखं वञ्चित जुइ मखु ।”

३. मित्ररूपी अमित्र

१३. “गृहपतिपुत्र ! प्यम्हसित मित्ररूप अमित्र घका सिङ्केमाः—(१) मेपिनिगु वस्तु काइम्हसित मित्रया रूप्य् अमित्र घका सिङ्केमाः, (२) केवल खँ जक सयेकिम्हसित नं मित्रया रूप्य् अमित्र घका सिङ्केमाः, (३) केवल यइपुगु खँ जक ल्हाइम्हसित नं मित्रया रूप्य् अमित्र घका सिङ्केमाः, (४) मभिगु ज्याय् ग्वाहालि बिइम्हसित नं मित्रया रूप्य् अमित्र घका सिङ्केमाः ।

१४. “गृहपतिपुत्र ! प्यता कारणया आधारय् मेपिनिगु वस्तु काइम्ह मित्ररूपी अमित्रयात सिङ्केमाः—(१) मेपिनिगु वस्तु काइम्ह, (२) भचा बिया आपाः काइम्ह, (३) भयया कारणय् ज्या याइम्ह व (४) मःगु स्वार्थया निति जक साथ बिइम्ह ।

“गृहपतिपुत्र ! ध्व हे प्यता कारणया आधारय् मेपिनिगु वस्तु काइम्ह मित्ररूपी अमित्र घका सिङ्केमाः ।”

१५. “गृहपतिपुत्र ! प्यता कारणया आधारय् खँ जक ठीक याना ल्हाइम्ह मित्ररूपी अमित्रयात सिङ्केमाः—(१) न्हापाया खँ जक संग्रह याइ, (२) अनागतया खँ जक संग्रह याइ, (३) निरर्थक खँ जक संग्रह याइ व (४) वर्तमानयागु ज्याय् घाःसा बिपत्ति क्यनी ।

“गृहपतिपुत्र ! ध्व हे प्यता कारणया आधारय् खँ जक ठीक याना ल्हाइम्ह मित्ररूपी अमित्रयात सिङ्केमाः ।

१६. “गृहपतिपुत्र ! प्यता कारणया आधारय् केवल यइपुगु खँ ल्हाइम्ह मित्ररूपी अमित्र घका सिङ्केमाः—(१) मभिगु ज्याय् नं अनुमति बिइ, (२) भिगु ज्याय् नं अनुमति बिइ, (३) न्छोने प्रशंसा याइ व (४) ल्यूने निन्दा याइ ।

“गृहपतिपुत्र ! ध्व हे प्यता कारणया आधारय् केवल यइपुगु खँ ल्हाइम्ह मित्ररूपी अमित्रयात सिङ्केमाः ।

१७. “गृहपतिपुत्र ! प्यता कारणया आधारय् मभिगु ज्याय् ग्वाहालि याइम्ह मित्ररूपी अमित्रयात सिङ्केमाः—(१) सुरामेरय मदध प्रमाद स्थानय् जुइगु ज्याय् सहायक जुइ, (२) कुबेलाय् लैय् चाहिलेगु ज्याय् सहायक जुइ, (३) प्याखँ स्ववनेगु ज्याय् सहायक जुइ व (४) जू म्हितेगु प्रमादया कारण जुया च्वंगु ज्याय् सहायक जुइ ।

“गृहपतिपुत्र ! ध्व हे प्यता कारणया आधारय् मभिगु ज्याय् ग्वाहालि याइम्ह मित्ररूपी अमित्रयात सिङ्केमाः ।

१८. भगवानं थये आज्ञा जुया बिज्यात । सुगतं थये आज्ञा जुया अनं लिपा शास्तां थये आज्ञा जुया बिज्यात—

“मेपिनिगु वस्तु काइम्ह मित्र, वचनं जक याइम्ह मित्र, यइपूगु खँ जक ल्हाइम्ह मित्र व मभिगु ज्याय् साथ बिइम्ह मित्र—थुलि प्यता प्रकारया अमित्र खः घका सिङ्का भयावह लैयात पण्डितं तोतीर्थे इमित तोताम्बु ।”

४. सुहृद् मित्र

१९. “गृहपतिपुत्र ! थुपि प्यता प्रकारया मित्रपित सुहृद् मित्र धका सिइकेमाः— (१) उपकार याइम्ह मित्रयात सुहृद् मित्र (भिम्ह पासा) धका सिइकेमाः, (२) सुख दुःखय् समान जुइम्ह मित्रयात ..., (३) हितयागु खँ कनिम्ह मित्रयात ... व (४) अनुकम्पा तइम्ह मित्रयात सुहृद् मित्र धका सिइकेमाः ।

२०. “गृहपतिपुत्र ! प्यता कारणया आधारय् उपकार याइम्ह मित्रयात सुहृद् मित्र खः धका सिइकेमाः— (१) प्रमाद जूम्हसियात रक्षा याइ, (२) प्रमाद जूम्हसियागु सम्पत्ति रक्षा याइ, (३) ग्याम्हसियात शैरण जुया बिइ व (४) ज्या खँ पडे जुइबले धाःगु स्वया नं निदुगं भोग सम्पत्ति बिइ ।

“गृहपतिपुत्र ! ध्व हे प्यता कारणया आधारय् उपकार याइम्ह मित्रयात सुहृद् मित्र खः धका सिइकेमाः ।

२१. “गृहपतिपुत्र ! प्यता कारणया आधारय् सुख दुःखय् समान जुइम्ह मित्रयात सुहृद् मित्र खः धका सिइकेमाः— (१) वयात गोप्य (खँ) कनी, (२) वयागु गोप्य (खँ) यात गोप्य याना तइ, (३) आपद् समयय् वयात तीतो मखु व (४) वयागु निति ज्यान तक नं बिइत तयार जुइ ।

“गृहपतिपुत्र ! ध्व हे प्यता कारणया आधारय् सुख दुःखय् समान जुइम्ह मित्रयात सुहृद् मित्र खः धका सिइकेमाः ।

२२. “गृहपतिपुत्र ! प्यता कारणया आधारय् हितगु खँ कनिम्ह मित्रयात सुहृद् मित्र खः धका सिइकेमाः— (१) मभिगु ज्या पना बिइ, (२) भिगु ज्याय् लगे याइ, (३) मन्यनागु खँ कनी व (४) स्वर्गया लें कना बिइ ।

“गृहपतिपुत्र ! ध्व हे प्यता कारणया आधारय् हितगु खँ कनिम्ह मित्रयात सुहृद् मित्र खः धका सिइकेमाः ।

२३. “गृहपतिपुत्र ! प्यता कारणया आधारय् अनुकम्पा तइम्ह मित्रयात सुहृद् मित्र खः धका सिइकेमाः— (१) अनवृद्धि जुइबले अभिनन्दन याइ मखु, (२) अभिवृद्धि जुइबले अभिनन्दन याइ (लय ताइ), (३) निन्दा याम्हसित रोके याइ व (४) प्रशंसा याम्हसित प्रशंसा याइ ।

“गृहपतिपुत्र ! ध्व हे प्यता कारणया आधारय् अनुकम्पा तइम्ह मित्रयात सुहृद् मित्र खः धका सिइकेमाः ।

२४. भगवानं यथे आज्ञा जुया बिज्यात । सुगतं यथे आज्ञा जुया अनं लिपा शास्तां यथे आज्ञा जुया बिज्यात—

“गुम्ह मित्र उपकारी जुइ, गुम्ह मित्र सुख दुःखय् समान जुइ, गुम्ह मित्र हितयागु खँ कनिम्ह जुइ, गुम्ह मित्र अनुकम्पा तइम्ह जुइ— थुपि प्यता प्रकारयापि मित्रपित सिइका पण्डित जूम्ह अजापि मित्रपि नाप मामं यः औरसपुत्र काय्यात प्रेम याइये सत्कारपूर्वक सत्संगत या । अजाम्ह शील सम्पन्नम्ह पण्डित च्याना च्वंगु मिथे प्रकाशमान जुइ ।

भमनये' याना भोगे सम्पत्ति संग्रह याइपिनि सम्पत्ति लिपा
भुलां(कुमिचां)तयसं छसिनिसे' चाद्वं मुंकीये' मुंकी ।

युकथं संचित या:गु भोगसम्पत्तिद्वारा गृहस्थी जीवन हनेत पर्याप्त जुइ अले उगु
भोग सम्पत्तियात प्यबव: व्वति थलेमा: गुकि मित्रपिनिगु संग्रह नं याये फइ ।

छगू भाग नये त्वनेगु या, निगू भाग थ:गु ज्याखँय् लगे या तथा
त्यं दनिगु छगू (प्यंगुगु) भाग जक आपद विपदय् छय ।

५. खुगू दिशा नमस्कार

२५. "गृहपतिपुत्र ! गुकथं आर्यं विनयय् खुगू दिशा आच्छादित (नमस्कार) या:गु जुइ ? गृहपतिपुत्र !
इमित खुगू दिशा धका सिइकेमा:— (१) मांबौयात पूर्वदिशा धका सिइकेमा:, (२) आचार्ययात दक्षिणदिशा धका
सिइकेमा:, (३) काय् कलायात पश्चिमदिशा धका सिइकेमा:, (४) मित्र अमात्यपित उत्तरदिशा धका सिइकेमा:,
(५) दास, च्योतयूत व्वय्या दिशा धका सिइकेमा: व (६) श्रमण ब्राह्मणपित च्वय्या दिशा धका सिइकेमा: ।

मांबौ पूर्वदिशा

२६. "गृहपतिपुत्र ! न्यागू प्रकारं कायं नं पूर्वदिशा रूपी मांबौपिनिगु प्रत्युपस्थान (सेवा टहल)
यायेमा:— (१) (इमिसं) जित भरणपोषण या:गु दु उकि जि नं इमित भरणपोषण याये, (२) इमिगु ज्या खँ
याना बिये, (३) कुलवंशयागु रक्षा याये, (४) अंश दइगु लँय् वने व (५) सिइपि मांबौपिनि निति दक्षिणा दान
(पुण्य) याना बिये । गृहपतिपुत्र ! थुपि न्यागू प्रकारं पूर्वदिशा रूपी मांबौया प्रत्युपस्थान यायेवं कायप्रति
(मांबौपिसं) अनुकम्पा तइ— (१) मभिगु ज्याय् पनी, (२) भिगु ज्याय् लगे याइ, (३) शिल्प स्यना बिइ,
(४) योग्यमह मिसा नाप ह्वंका बिइ व (५) इलय् अंशयागु जिम्मा बिइ । गृहपतिपुत्र ! एव हे न्यागू प्रकारं
कायं नं पूर्वदिशा रूपी मांबौपित प्रत्युपस्थान यायेवं थुपि न्यागू प्रकारं (मांबौपिसं) अनुकम्पा तइ । युकथं एव
पूर्वदिशा प्रतिच्छादित (आरक्षा) जुइ, भेम व अप्रतिभय नं जुइ ।

आचार्य दक्षिणदिशा

२७. "गृहपतिपुत्र ! न्यागू कारणं शिष्यं (अन्तेवासीं) दक्षिणदिशा रूपी आचार्ययागु प्रत्युपस्थान
यायिमा:— (१) आसनं दना, (२) उपस्थान याना, (३) सेवा शुश्रूषा याना, (४) परिचर्या याना व
(५) सत्कारपूर्वकं शिल्प शास्त्र ग्रहण याना । गृहपतिपुत्र ! एव हे न्यागू कारणं शिष्यं दक्षिणदिशा रूपी
आचार्ययागु प्रत्युपस्थान यायेवं न्यागू प्रकारं शिष्यप्रति (आचार्यं) अनुकम्पा तइ— (१) सुविनीत याना बांलाक
स्यना बिइ, (२) बांलाक ग्रहण याकी, (३) स:गु फुक्क शिल्पया बारे स्यना बिइ, (४) मित्र अमात्यपित बांलाक
प्रतिपादन याना बिइ व (५) दिशायात रक्षा याइ । गृहपतिपुत्र ! एव हे न्यागू प्रकारं शिष्यं दक्षिणदिशा रूपी
आचार्ययागु उपस्थान यायेवं एव न्यागू प्रकारं शिष्यप्रति (आचार्यं) अनुकम्पा तइ । युकथं एव दक्षिणदिशा
प्रतिच्छादित जुइ, भेम व अप्रतिभय नं जुइ ।

कला पश्चिमदिशा

२८. “गृहपतिपुत्र ! न्यागू प्रकारं मिजनं (पुरुषं) पश्चिमदिशा रूपी मिसायात प्रत्युपस्थान यायेमाः—
 (१) सम्मान याना, (२) अपमान मयासे, (३) व्यभिचार मयाना, (४) ऐश्वर्यं लः ल्हाना व (५) अलंकार प्रदान याना । गृहपतिपुत्र ! ध्व हे न्यागू प्रकारं मिजनं पश्चिमदिशा रूपी मिसायात प्रत्युपस्थान यायेवं ध्व हे न्यागू प्रकारं मिजंप्रति (मिसां) अनुकम्पा तइ—(१) सुसंविहितरूपं ज्याखें याइ, (२) परिजनयात संग्रह याइ, (३) व्यभिचार याइ मखु, (४) हंगु धन संरक्षण याइ व (५) फुक्क ज्याखें दक्ष व निरालसी जुइ । गृहपतिपुत्र ! ध्व हे न्यागू प्रकारं मिजनं पश्चिमदिशा रूपी मिसायात प्रत्युपस्थान यायेवं ध्व हे न्यागू प्रकारं मिजंप्रति (मिसां नं) अनुकम्पा तइ । थुकथं ध्व पश्चिमदिशा प्रतिच्छादित जुइ, क्षेम व अप्रतिभय नं जुइ ।

मित्र अमात्य उत्तरदिशा

२९. “गृहपतिपुत्र ! न्यागू प्रकारं कुलपुत्रं उत्तरदिशा रूपी मित्र अमात्ययात प्रत्युपस्थान यायेमाः—
 (१) दानद्वारा, (२) प्रियवचनद्वारा, (३) अर्थचर्याद्वारा, (४) समानताद्वारा व (५) यथार्थं खें द्वारा । गृहपतिपुत्र ! ध्व हे न्यागू प्रकारं कुलपुत्रं उत्तरदिशा रूपी मित्र अमात्यपित प्रत्युपस्थान यायेवं न्यागू प्रकारं कुलपुत्रप्रति (मित्र अमात्यपिसं) अनुकम्पा तइ—(१) प्रमाद जूम्हसित रक्षा याइ, (२) प्रमादियागु सम्पत्ति रक्षा याइ, (३) भय दुम्हसियात शरण जुया बिइ, (४) आपद वयेवं तोती मखु व (५) मेपि प्रजापिसं नं सत्कार याकी । गृहपतिपुत्र ! ध्व न्यागू प्रकारं कुलपुत्रं उत्तरदिशा रूपी मित्र अमात्यपित प्रत्युपस्थान यायेवं ध्व हे न्यागू प्रकारं कुलपुत्रप्रति (मित्र अमात्यं) अनुकम्पा तइ । थुकथं ध्व उत्तरदिशा प्रतिच्छादित जुइ, क्षेम व अप्रतिभय नं जुइ ।

दास व ज्यामि क्वय्यागु दिशा

३०. “गृहपतिपुत्र ! न्यागू प्रकारं मालिकं क्वय्यागु दिशा रूपी दास ज्यामितयत् प्रत्युपस्थान यायेमाः—
 (१) यथाबल ज्याय लगे याना, (२) नका, तलब बिया, (३) रोगी सेवाद्वारा, (४) स्वादिष्ट खाना इना नका व (५) इलय् इलय् छट्टी बिया । गृहपतिपुत्र ! ध्व न्यागू प्रकारं मालिकं क्वय्यागु दिशा रूपी दास ज्यामितयत् प्रत्युपस्थान यायेवं न्यागू प्रकारं मालिक प्रति (दास ज्यामितयत्सं) अनुकम्पा तइ—(१) न्हापालाक दनी, (२) लिपा जक दचनी, (३) ब्यूगु (जक) काइपि जुइ, (४) बालाक ज्या याइपि जुइ व (५) मालिकपिनि प्रशंसक जुइ । गृहपतिपुत्र ! ध्व न्यागू प्रकारं मालिकं क्वय्यागु दिशारूपी दास ज्यामितयत् प्रत्युपस्थान यायेवं ध्व हे न्यागू प्रकारं मालिक प्रति (दास ज्यामितयत्सं) अनुकम्पा तइ । थुकथं ध्व क्वय्यागु दिशा रूपी प्रतिच्छादित जुइ, क्षेम व अप्रतिभय नं जुइ ।

श्रमण ब्राह्मणपि चव्ययागु दिशा

३१. “गृहपतिपुत्र ! न्यागू प्रकारं कुलपुत्रं चव्ययागु दिशा रूपी श्रमण ब्राह्मणपित प्रत्युपस्थान यायेमाः— (१) मैत्री कायकर्मद्वारा, (२) मैत्री वचीकर्मद्वारा, (३) मैत्री मन-कर्मद्वारा, (४) (इमित) लोखा चायेका बिया व (५) आमिस (भोजन) प्रदान याना । गृहपतिपुत्र ! एव न्यागू प्रकारं कुलपुत्रं चव्ययागु दिशारूपी श्रमण ब्राह्मणपित प्रत्युपस्थान यायेवं खुगू प्रकारं कुलपुत्रप्रति (श्रमण ब्राह्मणपिसं) अनुकम्पा तइ— (१) मभिगु ज्यां हटे याइ, (२) भिगु ज्याय् लगे याइ, (३) भिगु विचारं अनुकम्पा तइ, (४) मन्यनागु (खं) न्यंकी, (५) न्यनागु (खं) यात ववातुका बिइ व (६) स्वर्गयागु लें नं क्यना बिइ । गृहपतिपुत्र ! एव न्यागू प्रकारं कुलपुत्रं चव्ययागु दिशारूपी श्रमण ब्राह्मणपित उपस्थान यायेवं एव हे खुगू प्रकारं कुलपुत्रप्रति (श्रमण ब्राह्मणपिसं) अनुकम्पा तइ । थुकथं एव चव्ययागु दिशा प्रतिच्छादित जुइ, क्षेम व अप्रतिभय नं जुइ ।

३२. भगवानं थथे आज्ञा जुया बिज्यात । सुगतं थथे आज्ञा जुया अनं लिपा शास्तां थथे आज्ञा जुया बिज्यात—

“मांवी पूर्वदिशा, आचार्यं दक्षिणदिशा, पुत्रदार पश्चिमदिशा, मित्र अमात्य उत्तरदिशा,
दास ज्यामि चव्ययागु दिशा व श्रमण ब्राह्मणपि चव्ययागु दिशा खः ।
थुपि दिशायात नमस्कार याना कुलगृह्य चवने फय्केमाः ।”

“गुपि पण्डित शील सम्पन्न, प्रियवादी, बुद्धिमानी,
एकान्तप्रेमी व कीमल जुइ—अजापिसं यश प्राप्त याइ ।”

“गुपि निरालसी, उत्साही, आपदय् हडबडे चाइ मखु तथा
अटुट नियम पालन याइपि मेधावी खः—अजापिसं यश प्राप्त याइ ।”

“गुपि संग्राहक, मित्रकारक, खं थूम्ह, नुगः मस्याम्ह, नेता,
विनेता व अनुनेता जुइ—अजापित यश प्राप्त जुइ ।”

“थुगु लोकय् दान, प्रियवचन, अर्थचर्या व समानताया
व्यवहार धयागु धर्म हे न्ह्याइगु रथया आःसिथे खः ।”

“यदि थुगु लोक संग्रह धर्म मदुगु जूसा न मार्म न बीनं
पुत्रपिनिपाखे मान व पूजा काये खनी ।”

“थुगु लोक संग्रह धर्मयात पण्डितपिसं स्मरण याना तःगुलि हे
(पण्डितयागु) महत्ता बढे जुइगु व प्रशंसनीय नं जुइगु खः ।”

३३. यथे आज्ञा जुया बिज्यायेवं सिङ्गालक गृहपतिपुत्रं भगवानयात यथे घाल—‘घन्य खः, भन्ते !
 घन्य खः, भन्ते !। गथे भोपुइका तःगुयात थपुइका बिइगुथे वा तोपुया तःगुयात उला बिइगुथे वा ले तना
 च्वंम्हसित ले कयना बिइगुथे वा ख्यूंथाय् चिकंमत व्याका बिइवं मिखा दुम्हं रूप खनिगुथे हे छलपोल गीतमं जित
 अनेक कथं (पर्यायद्वारा) धर्मं प्रकाश याना बिज्यात । आः जि छलपोल गीतमयागु शरणय् वने, धर्मं व
 भिक्षुसङ्घया नं शरणय् वने । थौंनिसे छलपोल गीतमं जित आजीवन शरणय् वम्ह उपासक खः घका स्वीकार
 याना बिज्याहूँ ।

सिङ्गाल-मुत्त कबचाल ।

—:०:—

३२. आटानाटिय-सुत्त

१. चतुर्महाराजा

१. यथे जि न्यना । छगू समयय् भगवान् राजगृहया गृध्रकूट पर्वतय् विहार याना बिज्याना च्वन । अन चतुर्महाराजापि आपालं यक्षसेना, आपालं गन्धर्वसेना, आपालं कुम्भण्डसेना व आपालं नागसेना नाप ब्वना प्यंगू दिशाय् रक्षकपि पाःतया, प्यंगू दिशाय् योद्धापिनिगु पुचः नियुक्त याना चाः फः पुलेवं गृध्रकूट पर्वत छगूलि जाज्वल्यमान जुइका गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु अन वन । वना भगवानयात अभिवादन याना छेले लिक्क फेतुत । उपि यक्षत मध्ये गुलिसिनं भगवानयात अभिवादन याना छेले लिक्क फेतुत, गुलिसिनं भगवानलिसे कुशल वार्ता यात, सम्मोदनीय कुशल वार्ता याये सिधयेका छेले लिक्क फेतुत, गुलिसिनं भगवानयात निपा ल्हाः जज्वलपा बिन्ति याना छेले लिक्क फेतुत, गुलिसिनं (यथःगु) नां व गोत्र न्यंका छेले लिक्क फेतुत, गुलि सुं क छेले फेतुत ।

२. छेले लिक्क फेतुना च्वंम्ह वैश्रवण महाराजां भगवानयात यथे बिन्ति यात—“भन्ते ! गुलिखे ततःध्वंपि यक्षत छलपोल खना अप्रसन्न (अश्रद्धावान) जुया च्वंपि दु । भन्ते ! गुलिखे ततःध्वंपि यक्षत छलपोल खना प्रसन्न जुया च्वंपि दु । भन्ते ! गुलिखे मध्यमपि यक्षत छलपोल खना अप्रसन्न जुया च्वंपि दु । भन्ते ! गुलिखे मध्यमपि यक्षत छलपोल खना प्रसन्न जुया च्वंपि दु । भन्ते ! गुलिखे निचपि यक्षत छलपोल खना अप्रसन्न जुया च्वंपि दु । भन्ते ! गुलिखे निचपि यक्षत छलपोल खना प्रसन्न जुया च्वंपि दु । भन्ते ! प्रायः याना थुपि यक्षत छलपोल खना अप्रसन्न जुया च्वंपि खः । व छु कारण ? भन्ते ! भगवानं प्राणी हिंसां अलग जुइगु धर्मदेशना याना बिज्यात । अदिन्नादानं अलग जुइगु धर्मदेशना याना बिज्यात । काम मिथ्याचारं अलग जुइगु धर्मदेशना याना बिज्यात । मखुगु खे ल्हायेगुलि अलग जुइगु धर्मदेशना याना बिज्यात । सुरामेरय मद्य प्रमाद स्थानं अलग जुइगु धर्मदेशना याना बिज्यात । भन्ते ! प्रायः याना यक्षत प्राणी हिंसां अलग मजू, अदिन्नादानं अलग मजू, काम मिथ्याचारं अलग मजू, मखुगु खे ल्हायेगुलि अलग मजू, सुरामेरय मद्य प्रमाद स्थानं अलग मजू । इमित ध्व मयः, हानं अमनाप (मनयात मत्वःगु) जुया च्वन । भन्ते ! भगवानया श्रावकपि गगः मदुथाय्, आपाः कोलाहल मदुथाय्, निशब्द दुगुथाय्, मनूतय् वासस्थानं तापाःथाय्, मनूतय् आवागमनं तापाःथाय्, जनाकीर्णं मजुथाय्, गम्भीरगु विचार यायेत व चित्त एकाग्र यायेत त्वःगु अरञ्जय् (जंगलय्), वनय्, पर्वतय्, पर्णशालाय् सिमाहः लाया च्वना च्वनीगु जुया च्वन, अन तःध्वंपि यक्षत नं निवास याना च्वना च्वनी, थुपि भगवानया प्रवचनं अप्रसन्न जुया च्वंपि खः । भन्ते ! भगवानं भिक्षु भिक्षुणी उपासक उपासिकापित रक्षाया निति, पीडा मजुइकेया निति, सुखपूर्वक विहारया निति, इमिगु प्रसन्नताया निति “आटानाटिय रक्षा” (बन्धन) उपदेश याना बिज्याहू । भगवानं मौनभावं स्वीकार याना बिज्यात—

२. आटानाटियद्वारा रक्षा

३. अनंलि वैश्रवण महाराजं भगवानं स्वीकार याना बिज्यागु खं सिइका उगु इलय् “आटानाटिय रक्षा”

यात—

“चक्षुष्मान् श्रीमान् विपश्यी (बुद्ध) यात नमस्कार, सकल भूत प्राणीपि प्रति अनुकम्पा तया बिज्याम्ह शिखी बुद्धयात नमस्कार ।

“स्नातक तपस्वी विश्वभू (बुद्ध) यात नमस्कार, मार सेना प्रमर्दन (छिन्न भिन्न) याना बिज्याम्ह ऋकुच्छन्द (बुद्ध) यात नमस्कार ।

“ब्रह्मचारी कोणागमन (बुद्ध) ब्राह्मणयात नमस्कार, व्याक्क कथं विप्रमुक्त जुया बिज्याम्ह काश्यप (बुद्ध) यात नमस्कार ।

“आङ्गिरस श्रीमान् (छलपोल) शाक्यपुत्रयात नमस्कार, गुम्हसिन् फुक्क दुःख नाश जुइगु धर्म उपदेश याना बिज्यात ।

“यथाभूत ज्ञानं खंका निर्वाण प्राप्त जूपि मेपि फुक्क महान् निर्भयि आश्रव-रहितपिसं (अरहत्पिसं) नं न्यनेमा ।

“गुपिसं वसपोल बिद्याचरणं सम्पन्नम्ह महान् व निर्भय जुया बिज्याम्ह गौतम (बुद्ध) यात नमस्कार याइ, उपि देव मनुष्यपित हित जुइ ।

४. “गुबले महामण्डल दुम्ह सूर्य (आदित्य) लुया वइगु खः उबले चाः फुना वनिगु खः, गुम्ह सूर्य लुया वयेवं दि जुल धका घाइ ।

“गन गम्भीर जलाशय (ह्रद) नदीया लखं जाःगु थाय् दु अन उकियात नदीया लखं जाःगु “समुद्र” धका सिइका काइ ।

“थनं थुपि पूर्व दिशाय् दु—थये थुमिगु बारे मनूतय्सं घाइ, हानं थुगु दिशयात (हे) उम्ह यशस्वी महाराजां पालन याना तइ ।

“धृतराष्ट्र धयाम्ह गन्धर्वतय् अधिपति खः ।
व गन्धर्वतय् न्होने च्वना नृत्यगीतय् प्यपुना च्वनी ।

“वया छगु हे नां कथंयापि आपालं काम्पि दु ।
हानं थुपि ग्वीछम्ह “महाबली इन्द्र” नांयापि खः ।

“थुमिसं नं आदित्यवन्धु, निर्भंयी व महानम्ह बुद्धयात खनेवं तापाकंनिसें (हे) —
‘भो पुरुष श्रेष्ठ ! पुरुषोत्तम ! छलपोलयात नमस्कार’ धका नमस्कार याइ ।

“छलपोलं कुशलपूर्वकं समीक्षा याना बिज्याइ, अमनुष्य (देवता) पिसं नं
छलपोलयात वन्दना याः, जिमिसं न्हाबलें थये धका न्यना च्वना ।
उकिं हे थये धया च्वना—‘जिन गीतमयात वन्दना या’ ।

“जिन गीतमयात जिमिसं वन्दना याना च्वना, विद्या व आचरणं
सम्पन्न जुया बिज्याम्ह गीतम बुद्धयात जिमिसं वन्दना याना ।

५. “प्राणी हिसा याइम्ह, रुद्र (भयानकम्ह), खुया काइम्ह, चुक्ली खें ल्हाइम्ह, छुल्याहा,
त्यूने त्यूने खें ल्हाइम्हसित प्रेत धका धाइ, उपि च्वनिगु थाय् थनं दक्षिणदिशाय् ला
धका मनूतय्सं धाइ, उगु दिशायात थुम्ह यशस्वी महाराजां पालन याना च्वन ।

“विरूढक धयाम्ह कुम्भण्डतय् अधिपति खः ।
व कुम्भण्डतय् न्द्योने नृत्यगीतय् प्यपुना च्वनी ।

“वया छगू हे नां कथंयापि आपालं काय्पि दु ।
हानं थुपि ग्वीछम्ह “महाबली इन्द्र” नांयापि खः ।

“थुमिसं नं आदित्यवन्धु, निर्भंयी व महानम्ह बुद्धयात खनेवं तापाकंनिसें (हे) —
‘भो ! पुरुष श्रेष्ठ ! पुरुषोत्तम ! छलपोलयात नमस्कार’ धका नमस्कार याइ ।

“छलपोलं कुशलतापूर्वकं समीक्षा याना बिज्याइ, अमनुष्य (देवता) पिसं नं
छलपोलयात वन्दना याः, जिमिसं न्हाबलें थये धका न्यना च्वना ।
उकिं हे थये धया च्वना—‘जिन गीतमयात वन्दना या’ ।

“जिन गीतमयात जिमिसं वन्दना याना च्वना, विद्या व आचरणं
सम्पन्न जुया बिज्याम्ह गीतम बुद्धयात जिमिसं वन्दना याना ।

६. “गन (गुबले) महामण्डल दुम्ह आदित्य सूर्य बिना वनी उम्ह बिना वनेवं
दि नाश जुया वनी गुम्ह सूर्य बिना वनेवं चाः जुल धका धाइ ।

“गन गम्भीर जलाशय नदीया लखं जाःगु थाय् दु,
अन उकियात नदीया लखं जाःगु “समुद्र” धका सिइका काइ ।

“थनं थुपि पश्चिम दिशाय् दु—थये थुमिगु बारे मनूतय्सं धाइ,
हानं थुगु दिशायात (हे) उम्ह यशस्वी महाराजां पालन याना तइ ।

“विरूपाक्ष ध्याम्ह नागतय् अधिपति खः ।
व नागतय् न्होने चवना नृत्य गीतय् प्यपुना चवनी ।

“वया छगु हे नां कथंयापि आपालं काय्पि दु ।
हानं थुपि ग्वीछम्ह “महाबली इन्द्र” नां यापि खः ।

“थुमिसं नं आदित्यवन्धु, निर्भयी व महानम्ह बुद्धयात खनेवं तापकनिसें (हे) —
‘भो ! पुरुष श्रेष्ठ ! पुरुषोत्तम ! छलपोलयात नमस्कार’ धका नमस्कार याइ ।

“छलपोलं कुशलपूर्वकं समीक्षा याना विज्याइ, अमनुष्य (देवता) पिसं नं
छलपोलयात वन्दना याः, जिमिसं न्ह्याबलें थथे धका न्यना चवना ।
उकि हे थथे धया चवना — ‘जिन गीतमयात वन्दना या’ ।

“जिन गीतमयात जिमिसं वन्दना याना चवना, विद्या व आचरणं
सम्पन्न जुया विज्याम्ह गीतम बुद्धयात जिमिसं वन्दना याना ।

७. “गन न्ह्याइपुसे च्वंगु उत्तर कुरु व सुदर्शन पर्वत दु, गन मन्तू परिग्रहहरहित व
ममता-रहित जुया उत्पन्न जुइ, इमिसं पुसा ह्वली मखु, सा वायेकी मखु ।
इमिसं अकट्टपाकिम (थथःम्ह बुया वःगु) शाली (जाकी) नइगु जुया चवन ।

“इमिसं च्वकि व मे मदुगु, शुद्ध व सुगन्धितगु जाकि
दुरुइ थुया (क्षीर) भोजन याइगु जुया चवन ।

“थुसा गया दिशा दिशाय् न्यंक सकभनं वनिगु जुया चवन ।
पशु गया दिशा दिशाय् न्यंक सकभनं वनिगु जुया चवन ।

“मिसातय्सं लुकुं छिइका वा बुइका दिशा दिशाय् न्यंकभनं वनिगु जुया चवन ।
मिजंतय्सं लुकुं छिइका वा बुइका दिशा दिशाय् न्यंक सकभनं वनिगु जुया चवन ।

“कुमारीपिसं लुकुं छिइका वा बुइका दिशा दिशाय् न्यंकभनं वनिगु जुया चवन ।
कुमारपिसं लुकुं छिइका वा बुइका दिशा दिशाय् न्यंकभनं वनिगु जुया चवन ।

“उम्ह जुजुया सेवाया मिति यानय् चवना
सकभनं दिशा दिशां वइगु जुया चवन ।

“उम्ह यशस्वी महाराजायाके हस्तिथान,
अश्वथान व दिव्यथान, प्रासाद व शिविका दु ।

“वयाके आटानाटा, कुसिनाटा, परकुसिनाटा,
नाटसुरिया, परकुसितनाटा धयागु नगर अन्तरिक्ष्य दु ।

“वयां उत्तर दिशाय् कपीवन्त व मेखेरिखे जनीध, (तथा) ग्वीगुंगू नगर दया च्वन ।
अम्बर, अम्बरवती धयागु नगर दया च्वन, आलकमन्दा धयागु (वयागु) राजधानी जुया च्वन ।

“मारिष ! कुबेर महाराजायागु राजधानी ‘विसाणा’ धयागु जुया च्वन ।
उकि हे कुबेर महाराजायात वेस्सवन (=वैश्रवण) धाइगु जुया च्वन ।

“ततोला, तत्तला, ततोतला, ओजसि, तेजसि, ततोजसि
अरिष्टनेमि, सूर, जुजु अन्वेषण यायां प्रकाशमान जुइ ।

“अन धरणी धयागु छगू सरोवर (ह्रद) दु अनयागु
लखं सुपाचं वा वइकिगु खः गनं वा छचालं न्यनिगु खः ।

“भागलवती^१ धयागु छगू सभा दु
गन यक्षत मुना भेला जुइगु खः ।

“अन नाना पक्षि समूहलं युक्त नित्य फल सइगु वृक्ष दु ।
अन म्हेखा, कौञ्च, कोकिल आदि कंग पंछितय्गु न्ह्याइपुसे यहपुसे च्वंगु सलं ध्वया च्वन ।

“अन म्वायेमा, म्वायेमा धयागु शब्द ध्वया च्वनी,
हानं दें दें धयागु, चित्रक कंगया सलं ध्वया च्वनी ।

“अन वनय् ग्वींगत (खात), कुरील कंग, पोक्खरसातक (कंग)
सुकुभतुं, सालिक, मैना व न्यांखुं ब्वोह हाला च्वनी ।
अन न्ह्याबलें न्ह्याबलें कुबेरया नलिनी (प्लेस्वा पुखु) सोभायमान जुया च्वनी ।

“थनं उत्तर दिशाय् ला—धका थये मनूतय्सं धाइगु खः ।
उगु दिशायात थुम्ह यशस्वी महाराजां पालन याना च्वन ।

“कुबेर धयाम्ह यक्षतय् अधिपति खः
व यक्षतय् न्होने च्वना नृत्यगीतय् प्यपुना च्वनी ।

“वया छगू हे नां कअंयापि आपालं काय्पि दु ।
हानं थुपि स्वीछम्ह “महाबली इन्द्र” नां यापि खः ।

“थुमिसं नं आदित्यवन्धु, निर्भयी व महानम्ह बुद्धयात खनेवं तापाकंसिं (हे) —
‘भो ! पुरुष श्रेष्ठ ! पुरुषोत्तम ! छलपोलयात नमस्कार’ धका नमस्कार याइ ।

“छलपोलं कुशलपूर्वक समीक्षा याता बिज्याइ, अमनुष्य (देवता) पिसं नं
छलपोलयात वन्दना याः, जिमिसं न्हाबलें थये धका न्यना च्वना ।
उकिं हे थये धया च्वना—‘जिन गीतमयात वन्दना या’ ।

“जिन गीतमयात जिमिसं वन्दना याता च्वना, विद्या व आचरणं
सम्पन्न जुया बिज्याम्ह गीतम बुद्धयात जिमिसं वन्दना याता ।”

८. “मारिष ! भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक उपासिकापित रक्षाया निति, पीडा मज्जुइकेया निति, सुखपूर्वक
च्वने दय्केया निति थुगु आटानाटिय रक्षा खः ।

“मारिष ! सुं गुम्ह भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक वा उपासिकां थुगु आटानाटिय रक्षा सूत्र बांलाक पाठ यात,
घारण यात घाःसा वयात यक्ष, यक्षणी, यक्षया काय्, यक्षया म्हाय्, यक्षया महामात्य, यक्षया परिषद्, यक्षया सेवक
वा गन्धर्व, गन्धर्वी, गन्धर्वया काय्, गन्धर्वया म्हाय्, गन्धर्वया महामात्य, गन्धर्वया परिषद्, गन्धर्वया सेवक वा
कुम्भण्ड, कुम्भण्डी, कुम्भण्डया काय्, कुम्भण्डया म्हाय्, कुम्भण्डया महामात्य, कुम्भण्डया परिषद्, कुम्भण्डया
सेवक वा नाग, नागिनी, नागया काय्, नागया म्हाय्, नागया महामात्य, नागया परिषद्, नागया सेवकं मंभिगु
चित्तं भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक, उपासिकापि वसां, मवसां, दना च्वंसां, दिना च्वंसां, फेतुना च्वंसां, फेतुना मच्चंसां,
दचना च्वंसां, दचना मच्चंसां इपि अमनुष्यपिसं जिगु गामय् वा निगमय् सत्कार वा गुरुकार काये फइ मखु ।
मारिष ! उपि अमनुष्य जिगु आलकमन्दा राजधानी च्वने फइ मखु । न त इपि यक्षतय्गु समिती हे वने फइ ।
मेपि अमनुष्यपिसं थुजापि नाप नये त्वनेगु व म्हायमचा कालबिलया सम्बन्ध तइ मखु । मारिष ! थुजापि
अमनुष्यपि प्रति आपालं परिहास याइ । मारिष ! थुजापि अमनुष्ययात खालिगु थलं थुमिगु छथों तोपुया बिइ ।
मारिष ! थुजापि अमनुष्ययात छथों न्हेबला थला बिइ ।

३. महासेनापतिपित सःतेमाः

“मारिष ! गुलिखे अमनुष्य चण्ड, रुद्र व हारांगु स्वभाव दुपि दु । थुमिसं न त महाराजायागु खें न्यं
न वया पुरुषपिनिगु हे खें न्यं हाकनं न त पुरुषया नं पुरुषपिनिगु हे खें न्यं । मारिष ! थुजापि अमनुष्यपित
महाराजाया बागी (=अवरुद्ध) धका घाइ ।

“मारिष ! गथेकि मगधराजाया राज्यय् खूँत दु, गुपिसं जुजुयागु खें मन्यं न त जुजुया अधिकारीया खें न्यं
न त जुजुया अधिकारीया नं अधिकारीपिनिगु हे खें न्यं । मारिष ! थुजापि महाचोर डाकूतय् महाराजाया बागी
धका घाइ । मारिष ! थये हे चण्ड व रुद्र स्वभाव दुपि अमनुष्यपि दु । थुमिसं न त महाराजापिनिगु खें न्यं न
महाराजाया पुरुषपिनिगु हे खें न्यं हाकनं न त महाराजाया पुरुषया पुरुषपिनिगु हे खें न्यं । मारिष ! थुजापि
अमनुष्यपित महाराजाया बागी धका घाइ । मारिष ! यदि सुं गुम्ह थुजाम्ह चण्ड, रुद्रम्ह अमनुष्य यक्ष, यक्षणी
... पे० ... गन्धर्व, गन्धर्वी ... पे० ... कुम्भण्ड, कुम्भण्डी ... पे० ... नाग, नागिनी, नागया काय्, नागया

म्हाय्, नागया महामात्य, नागया परिषद्, नागया सेवकं मभिगु चित्तं भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक वा उपासिकापि वना च्वनीबले, दयना च्वनीबले, वा मवंसे च्वनीबले, दिना च्वनीबले वा मदसे च्वनीबले, फेतुना च्वनीबले वा फेतुना मच्च्वनीबले, दयना च्वनीबले वा दयना मच्च्वनीबले त्यूवल धाःसा थुपि यक्ष, महायक्ष सेनापति व महासेनापतिपित सःतेमाः, चिच्चाये दंक हाला सःतेमाः । थुम्ह यक्षं ज्वना च्वन, थुम्ह यक्षं म्हुय् दुबिना च्वन, थुम्ह यक्षं दुःख बिया च्वन, थुम्ह यक्षं तःसकं दुःख बिया च्वन, थुम्ह यक्षं ख्याना च्वन, थुम्ह यक्षं तःसकं ख्याना च्वन । थुम्ह यक्षं तोहे मतोतुसे ज्वना च्वन (धका हाला सःतेमाः) ।

९. गुपि यक्ष, महायक्ष सेनापति व महासेनापतिपित सःतेमागु खः ?

“इन्द्र, सोम, वरुण, भारद्वाज, प्रजापति ।
चन्दन, कामश्रेष्ठ, किन्नु, घण्डु, निर्घण्डु ॥

“पणाद, ओपमञ्ज (ओपमन्यव), देवसूत, मातलि ।
गन्धर्व चित्रसेन, नलराज, जनेसभ ॥

“देवपुत्र, सातागिरि, हेमवत, पूर्णक, करती, गुल ।
शिवक, मुचलिन्द, वैश्वामित्र, युगन्धर ॥

“गोपाल, सुप्ररोध, हिरि, नेत्ति, मन्दिय ।
पञ्चाल, चण्ड, आलवक, पर्जन्य (पुज्जुन्न), सुमन, सुमुख ।
इधिमुख, मणि, माणिवर, दीर्घ व सेरिसक (थुपि यक्षपित सःतेमाः) ॥

“थुपि हे यक्ष, महायक्ष सेनापति व महासेनापतिपित सःतेमाः, चिच्चाये दंक सःतेमाः । थुम्ह यक्षं ज्वना च्वन, थुम्ह यक्षं म्हुय् दुबिना च्वन, थुम्ह यक्षं दुःख बिया च्वन, थुम्ह यक्षं तःसकं दुःख बिया च्वन, थुम्ह यक्षं ख्याना च्वन, थुम्ह यक्षं तःसकं ख्याना च्वन, थुम्ह यक्षं तो हे मतोतुसे ज्वना च्वन (धका हाला सःतेमाः) ।

‘मारिष ! थ्व आटानाटिय रक्षा भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक, उपासिकापिनि रक्षाया निति, पीडा मजुइकेया निति, सुखपूर्वक च्वने दय्केया निति खः । मारिष ! का सा जिपि वने । जिमि आपालं ज्या दु, आपालं याये माःगु ज्या दु ।’

“महाराजापि ! छिमिसं गथे उचित ई छन स्वया या ।”

१०. अनलि चतुर्म्हाराजापि दना भगवानयात अभिवादन तथा प्रदक्षिणा याना अनसं हे अन्तर्धान जुया वन । उपि मध्ये गुलिसिनं भगवानयात अभिवादन तथा प्रदक्षिणा याना अन अनं हे अन्तर्धान जुया वन । गुलि यक्षपिसं भगवान् नाप सम्मोदनीय कुशल वार्ता याना अन अनं हे अन्तर्धान जुया वन । गुलि यक्षपिसं भगवानयात त्हाः जज्वलपा बन्ति याना अन अनं हे अन्तर्धान जुया वन । गुलि यक्षपिसं (थथःगु) नां व गोत्र न्यंका अन अनं हे अन्तर्धान जुया वन । गुलि यक्षपि सुकं अन अनं हे अन्तर्धान जुया वन ।

प्रथम भाषणवार स्वप्नाल ।

४. शास्ताद्वारा अनुमोदन

११. अनलि भगवानं उगु चाः पवचालेवं भिक्षुपित आमन्त्रणा याना बिज्यात—“भिक्षुपि ! शुपि चतुमंहाराजापि आपालं यक्षसेना, आपालं गन्धर्वसेना, आपालं कुम्भण्डसेना व आपालं नागसेना तापं ब्वना प्यंगू दिशाय् रक्षकपि पाःतया प्यंगू दिशायो योद्धापिनि पुचः नियुक्त याना चाः फःपुलेवं जाज्वल्यमान जुइक गृध्रकूट पर्वत छगुलि जाज्वल्यमान जुइक गन जि दु अन वल । वया जित अभिवादन याना छे लेक्क फेतुत ... पे० ...

१२. छे लेक्क फेतुना च्वंम्ह वैश्रवण महाराजां जित थथे धाल—‘भन्ते ! गुलिखे ततःधंपि यक्षत छलपोल खना अप्रसन्न जुया च्वंपि दु ... पे० ... भन्ते ! गुलिखे निचंपि यक्षत छलपोल खना प्रसन्न जुया च्वंपि दु । भन्ते ! प्रायः याना शुपि यक्षत छलपोल खना अप्रसन्न जुया च्वंपि खः । व छु कारण ? भन्ते ! भगवानं प्राणी हिंसां अलग जुइगु धर्मदेशना याना बिज्यात ... पे० ... सुरामेरय मद्य प्रमाद स्थानं अलग जुइगु धर्मदेशना याना बिज्यात । भन्ते ! प्रायः याना यक्षत प्राणी हिंसां अलग मजू ... पे० ... सुरामेरय मद्य प्रमाद स्थानं अलग मजू । इमित थ्व मयः, हानं अमनाप (मनयात मत्त्वःगु) जुया च्वन । भन्ते ! भगवानया श्रावकपि गगः मदुथाय्, आपा कोलाहल मदुथाय्, निशब्द दुगुथाय्, मनूतय् वासस्थानं तापाःथाय्, मनूतय् आवागमनं तापाःथाय्, जनाकीर्णं मजूथाय्, गम्भीरगु विचार यायेत व चित्त एकाग्र यायेत त्वःगु अरञ्जय् (जंगलय्), वनय्, पर्वतय्, पर्णशालाय्, सिमाहः लाया च्वना च्वनिगु जुया च्वन; अन तःधंपि यक्षत नं निवास याना च्वना च्वनी, शुपि भगवानया प्रवचनं अप्रसन्न जुया च्वंपि खः । भन्ते ! भगवानं भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक, उपासिकापित रक्षायो निति, पीडा मजुइकेया निति, सुखपूर्वक विहारया निति, इमिगु प्रसन्नताया निति “आटानाटिय रक्षा” उपदेश याना बिज्याहूँ । भिक्षुपि ! जि भौनभावं स्वीकार याना । भिक्षुपि ! अनलि वैश्रवण महाराजां जि स्वीकार यानागु खँ सिइका उगु इलय् ‘आटानाटिय रक्षा’ ग्यंकल—

१३. “चक्षुष्मान् श्रीमान् विपश्यी (बुद्ध) यात नमस्कार ।

सकल भूत प्राणीपि प्रति अनुकम्पा तथा बिज्याम्ह शिखी बुद्धयात नमस्कार ।

“स्नातक तपस्वी विश्वभू ...”

२१. “भिक्षुपि ! ‘आटानाटिय रक्षा’ यात सयेकि (ब्वं) । भिक्षुपि ! ‘आटानाटिय रक्षा’ यात परिपूर्ण या । भिक्षुपि ! ‘आटानाटिय रक्षा’ यात धारण या । भिक्षुपि ! ‘आटानाटिय रक्षा’ यात भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक, उपासिकापिनि रक्षा, अपीडा, अविहिंसा व सुखपूर्वक विहारया निति सार्थक जू ।”

भगवानं थ्व आज्ञा जुया बिज्यात । लय्ताःपि उपि भिक्षुपिसं भगवानं आज्ञा जुया बिज्यागुयात अभिनन्दन यात ।

आटानाटिय-सुत्त ब्वचाल ।

—:०:—

१. यनया बाकी गाथा व खँ पारा नं. १३ निसँ २० तक च्वय् क्रमशः पारा नं. ३ निसँ १० (प्रथम भाणवार) तक अर्थात् पृ. ४३४ निसँ पृ. ४३९ तक पुनः दोहरे याना ब्वनेगु—अनु० ।

३३. सङ्गीति-सुत्त

१. सारिपुत्रयागु धर्मदेशना

१. यथे जि न्यना । छगू समयय् भगवान् न्यासल भिक्षुमहासङ्घं व्वना मल्लय् चारिका यायां गन मल्लपिनिगु 'पावानगर' दु अन बिज्यात । अन चुन्द कर्मारपुत्रयागु आन्नवनय् विहार याना बिज्याना च्वन ।

२. उगु समयय् पावायापि मल्लपिसं 'उड्ढतक' घयागु नव (न्हूगु) संस्थागार नकतिनि जक दयेका सिघगु जुया च्वन । उकी सुनं श्रमणं वा ब्राह्मणं वा सुं मनुष्यं परिभोग (वास) मयानिगु जुया च्वन । अनंलि पावायापि मल्लपिसं ताल (न्यन) — 'न्यासल भिक्षुमहासङ्घं व्वना भगवान् पावाय् बिज्याना चुन्द कर्मारपुत्रयागु आन्नवनय् विहार याना बिज्याना च्वन ।' अनंलि पावायापि मल्लपि गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु अन वन । वना भगवानयात अभिवादन याना छेले लिक्क फेतुत । छेले लिक्क फेतुना च्वं पि पावायापि मल्लपिसं भगवानयात यथे बित्ति यात — "भन्ते ! थन पावायापि मल्लपिनिगु नव संस्थागार नकतिनि जक दयेका सिघगु जुल । सुं श्रमणं वा ब्राह्मणं वा सुं मनुष्यं परिभोग (वास) यागु मडुनि । भन्ते ! भगवानं प्रथम (न्ह्यापालाक) परिभोग याना बिज्यासा साप ज्यू । भगवानं प्रथम परिभोग याना बिज्याये धुंका जक पावायापि मल्लपिस परिभोग याये । शुकिं याना पावायापि मल्लपिनि दीर्घकाल तक हित, सुखया निति जुइ ।" भगवानं मौनभावं स्वीकार याना बिज्यात ।

३. भगवानं स्वीकार याना बिज्यागु खें सिइका पावायापि मल्लपि आसनं दना भगवानयात अभिवादन व प्रदक्षिणा याना गन संस्थागार दु अन वन । अन वना संस्थागारय् लासा लाया भगवानया निति आसन लाया, लःया घः दीका (तया) चिकं मत तया गन भगवान् बिज्याना च्वंगु दु अन वन । वना भगवानयात अभिवादन याना छेले लिक्क च्वन । छेले लिक्क च्वना च्वं पि पावाया मल्लपिसं भगवानयात यथे बित्ति यात — "भन्ते ! संस्थागारया फुक्व थासय् लासा लाया तये धुन । भगवानया निति नं आसन लाया तये धुन । लःया घः दीका (तया) चिकं मत नं तया तये धुन । आः भगवानं स्वया याना बिज्याहुं ।

४. अनंलि पात्र-चीवर धारण याना भगवान् भिक्षुमहासङ्घं व्वना संस्थागारय् बिज्यात । बिज्याना तुति सिला संस्थागार दुने दुहाँ बिज्याना दथुया थां लिदना पूर्वपाखे खवाः लाका फेतुना बिज्यात । भिक्षुमहासङ्घं नं तुति सिला संस्थागार दुने दुहाँ वना पश्चिमयागु अंगः लिदना भगवानयात न्होने तया (थःपि ल्यूने च्वना) पूर्वपाखे खवाः लाका फेतुत । पावायापि मल्लपि नं तुति सिला संस्थागार दुने दुहाँ वना पूर्वपाखेयागु अंगः लिदना पश्चिमपाखे खवाः लाका भगवानयात न्होने लाका फेतुत । अनंलि भगवानं पावायापि मल्लपित बहनि लिबाक तक धार्मिक कथाद्वारा सन्देशित, सम्प्रतिस्थित समुत्तेजित तथा सम्प्रहृषित याना बिज्याना — "वासेट्ठपि ।

बहनी लिबात । आः छिमिसं समय सिइकि” घका बिज्यात । “ज्यू, हवस्, भन्ते !” घया भगवानयात लिसः बिया पावायापि मल्लपि आसनं दत्ता भगवानयात अभिवादन व प्रदक्षिणा याना लिहाँ वन ।

५. अनंलि पावायापि मल्लपि वना पलख जायेका हासः मवयेक सुम्क च्वना च्वपि भिक्षुपित स्वया भगवानं आयुष्मान् सारिपुत्रयात थये आज्ञा जुया बिज्यात—“सारिपुत्र ! भिक्षुसङ्घ निरालसी (विगत थिनमिद) जुया च्वन । सारिपुत्र ! भिक्षुमहासङ्घयात धर्मदेशना या । जित जै स्यात । उकि जि आराम काये माल ।” “हवस्, भन्ते !” घया आयुष्मान् सारिपुत्रं भगवानयात लिसः बिल । अनंलि भगवान् सङ्घाटि प्यवः याना लःथ्याना लाया जवं सिंहशय्या याना तुती दघोने तुति तथा स्मृति थातय् (सम्प्रजान) तथा उत्थान-संज्ञा मनसिकार याना (मनय् तथा) गोतुला बिज्यात ।

२. निगण्ठतय् त्वापु जूगु

६. उगु समयय् निगण्ठ नाटपुत्तयागु हालसालय् जक पावाय् मृत्यु जूगु खः । वयागु मृत्यु लिपा निगण्ठतय् विचय् बेमेल जुया इमि विचय् निध्व जुल । अनंलि थःवं थवय् त्वापु याना, कलह याना, वादविवाद याना, वं वयात वं वयात वचनरूपी वाणं सुया च्वन—‘छं थ्व धर्म विनय बांलाक मस्यू’, ‘जि धर्म विनय बांलाक स्यू’, ‘छं थ्व धर्म विनय छु बांलाक सिइ ?’ ‘छं मिथ्या आचरण याना च्वंम्ह खः’, ‘जि सम्यक् आचरण याना च्वनाम्ह खः’, ‘जि धाःगु पाय्छि खः’, ‘छं धाःगु पाय्छि मखु ।’ ‘गुगु न्हापा घाये माःगु खः व छं लिपा घवा च्वन’, ‘गुगु लिपा घाये माःगु खः व छं न्हापा घया च्वन’, ‘छं गुलि नं विचार याःगु खः व छं मिले मजू ।’ ‘छं वादे तये घुन, छं बुत, थुगु आपर्ति बचे जुइत स्व’, यदि फःसा लिसः ब्यु ।” निगण्ठ नाटपुत्तया शिष्यपिनि विचय् परस्पर वधये जुया च्वन ।

निगण्ठ नाटया तुयूगु वसतं पुनिपि गूही शिष्यपि नं अजागु दुराख्यात, अनैयाणिक, अन-उपशम-संवर्तनिक, असम्यक्सम्बुद्ध प्रवेदिक धर्म विनयय् प्रतिष्ठित मज्जुलि गये दुता वंगु स्तूपयें निगण्ठपिनि प्रति अन्यमनस्क जुया विरक्त जुया खिन्न जुया च्वन ।

७. अनंलि आयुष्मान् सारिपुत्रं भिक्षुपित सःतल—‘आवुसो ! निगण्ठ नाटपुत्त हालसालय् जक पावाय् मृत्यु जुल । वयागु मृत्यु लिपा निगण्ठतय् विचय् बेमेल जुल ... पे० ... अन्यमनस्क जुया विरक्त जुइका खिन्न जुया च्वन ।’

३. सकलें मिले जुया सङ्गायन यायेमाः

“आवुसो ! दुराख्यात, दुष्प्रवेदित, अन-उपशम-संवर्तनिक तथा असम्यक्सम्बुद्ध प्रवेदित धर्म विनयय् थये हे जुइ । आवुसो ! कीम्ह भगवानयागु थुगु धर्म सु-आख्यात, सुप्रवेदित, नैयाणिक, उपशम-संवर्तनिक तथा सम्मक्सम्बुद्ध प्रवेदित खः । उकि सकलें मिले जुया उकियात सङ्गायन यायेमाः विवाद याये मज्यू । थये यायेवं थ्व ब्रह्मचर्य (=धर्म) दीर्घकाल तक चिरस्थायी जुइ, थये यायेमाः । थये यायेवं बहुजनया निति हित, बहुजनया निति सुख, लोकानुकम्पा व देव मनुष्यपिनि निति अर्थ, हित व सुख जुइ । आवुसो ! भगवानयागु उगु सु-आख्यात, सुप्रवेदित, नैयाणिक, उपशम-संवर्तनिक तथा सम्मक्सम्बुद्ध प्रवेदित धर्म गजागु खः गुकियाना बहुजनया निति हित, बहुजनया निति सुख, लोकानुकम्पा व देव मनुष्यपिनि निति अर्थ, हित व सुख जुइ ?

छता धर्म

८. “आवुसो ! सिइका बिज्याम्ह, खंका बिज्याम्ह वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं बालाक कना बिज्यागु छता धर्मं दु । उकी सकलें मिले जुया सङ्गायन यायेमाः, विवाद याये मज्जू । थये यायेवं ब्रह्मचर्यं (धर्मं) दीर्घकाल तक चिरस्थायी जुइ, थये यायेमाः । गुकि याता बहुजनया हित बहुजनया सुख, लोकानुकम्पा तथा देव मनुष्यपिनि निति अर्थ, हित व सुख जुइ । छता धर्मं छु छु खः ? फुक्व सत्त्वपि आहारय् प्रतिष्ठितपि खः । फुक्व सत्त्वपि संस्कारय् प्रतिष्ठितपि खः ।

“आवुसो ! सिइका बिज्याम्ह, खंका बिज्याम्ह वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं बालाक कना बिज्यागु छता धर्मं थव हे खः । उकी सकलें मिले जुया सङ्गायन यायेमाः, विवाद याये मज्जू । थये यायेवं ... पे० ... देव मनुष्यपिनि निति अर्थ, हित व सुख जुइ ।

निता धर्म

९. “आवुसो ! सिइका बिज्याम्ह, खंका बिज्याम्ह वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं बालाक कना बिज्यागु निता धर्मं दु । उकी सकलें मिले जुया सङ्गायन यायेमाः, विवाद याये मज्जू । थये यायेवं ब्रह्मचर्यं (धर्मं) दीर्घकाल तक चिरस्थायी जुइ, थये यायेमाः । गुकि याता बहुजनया हित बहुजन सुख, लोकानुकम्पा तथा देव मनुष्यपिनि निति अर्थ, हित व सुख जुइ । निता धर्मं छु छु खः ? नाम व रूप । अविद्या व भव तृष्णा । भव दृष्टि व विभव दृष्टि । अलज्जा व अनोत्पय । हिरी (लज्जा) व ओत्तप (त्रास) । दुर्वाच्यता व पापमित्रता । सुवाच्यता व कल्याणमित्रता । आपत्ति-कुशलता व आपत्तिबुद्धान (उत्थान) कुशलता । समापत्ति कुशलता व समापत्तिबुद्धान (उत्थान) कुशलता । धातु कुशलता व मनस्कार कुशलता । आयतन कुशलता व प्रतित्यसमुत्पाद कुशलता । स्थान कुशलता व अस्थान कुशलता । ऋजुभाव व लज्जाभाव । शान्ति व शीलवान् । दोषरहित खं व कुशलवार्ता । करुणा व मैत्री । विस्मृति व अज्ञान । स्मृति व ज्ञान । इन्द्रियय् असंयमता व भोजनय् अमात्रज्ञता । इन्द्रियय् संयमता व भोजनय् मात्रज्ञता । प्रज्ञा (प्रति संख्यान) बल व भावना बल । स्मृतिबल व समाधिबल । समथ व विपश्यना । समथनिमित्त व ग्रहणनिमित्त । ग्रहण व अविक्षेप । शीलविपत्ति व दृष्टिविपत्ति । शीलसम्पदा व दृष्टिसम्पदा । शीलविशुद्धि व दृष्टिविशुद्धि । ज्ञानदर्शन व ज्ञानदर्शनया निति वीर्यं । संवेग व संवेगनीय स्थानय् संवेगी जुइत योनिमोमनसिकार अभ्यास । कुशल धर्मय् असन्तुष्टिता व प्रधानय् निरालसता । विदया व विमुक्ति । (क्लेश) क्षय ज्ञान व अनुत्पादय् ज्ञान (आर्य फल ज्ञान) ।

“आवुसो ! सिइका बिज्याम्ह, खंका बिज्याम्ह वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं बालाक कना बिज्यागु निता धर्मं थव हे खः । उकी सकलें मिले जुया सङ्गायन यायेमाः, विवाद याये मज्जू । थये यायेवं ... पे० ... देव मनुष्यपिनि निति अर्थ, हित व सुख जुइ ।

स्वता धर्म

१०. “आवुसो ! सिइका बिज्याम्ह, खंका बिज्याम्ह वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं बालाक कना बिज्यागु स्वता धर्मं दु । उकी सकलें मिले जुया सङ्गायन यायेमाः, विवाद याये मज्जू । थये यायेवं ... पे० ... देव मनुष्यपिनि निति अर्थ, हित व सुख जुइ । स्वता धर्मं छु छु खः ?

“स्वता अकुशल मूल—लोभ, द्वेष व मोह अकुशलया मूल खः ।

“स्वता कुशल मूल—अलोभ कुशलया मूल खः, अद्वेष कुशलया मूल खः व अमोह कुशलया मूल खः ।

“स्वता दुश्चरित—काय दुश्चरित, वची दुश्चरित व मनः दुश्चरित ।

“स्वता सुचरित—काय सुचरित, वची सुचरित व मनः सुचरित ।

“स्वता अकुशल वितर्क—कामवितर्क, व्यापादवितर्क व विहिंसावितर्क ।

“स्वता कुशल वितर्क—नैष्कर्म्यवितर्क, अब्यापादवितर्क व अविहिंसावितर्क ।

“स्वता अकुशल संकल्प—काम संकल्प, व्यापाद-संकल्प व अविहिंसासंकल्प ।

“स्वता कुशल संकल्प—नैष्कर्म्यसंकल्प, अब्यापाद-संकल्प व अविहिंसासंकल्प ।

“स्वता अकुशल संज्ञा—कामसंज्ञा, व्यापादसंज्ञा व विहिंसासंज्ञा ।

“स्वता कुशल संज्ञा—नैष्कर्म्यसंज्ञा, अब्यापादसंज्ञा व अविहिंसासंज्ञा ।

“स्वता अकुशल धातु—कामधातु, व्यापादधातु व विहिंसाधातु ।

“स्वता कुशल धातु—नैष्कर्म्यधातु, अब्यापादधातु व अविहिंसाधातु ।

“मेगु नं स्वता धातु (=लोक)—कामधातु, रूपधातु व अरूपधातु ।

“मेगु नं स्वता धातु—रूपधातु, अरूपधातु व निरोधधातु ।

“मेगु नं स्वता धातु—हीनधातु, मध्यमधातु व प्रणीतधातु ।

“स्वता तृष्णा—कामतृष्णा, भवतृष्णा व विभवतृष्णा ।

“मेगु नं स्वता तृष्णा—कामतृष्णा, रूपतृष्णा व अरूपतृष्णा ।

“मेगु नं स्वता तृष्णा—रूपतृष्णा, अरूपतृष्णा व निरोधतृष्णा ।

“स्वता संयोजन (=बन्धन)—सत्कायदृष्टि, विचिकित्सा (=संदेह) व शीलव्रतपरामर्श ।

“स्वता आस्रव—कामास्रव, भवास्रव व अविदद्यास्रव ।

“स्वता भव (=प्रायागमन)—कामभव, रूपभव व अरूपभव ।

“स्वता एषणा' (गवेषण, खोज)—कामएषणा, भवएषणा व ब्रह्मचर्यएषणा ।

“स्वता मान—जि हे श्रेष्ठ खः धयागु मान, जि हे सदृश खः धयागु मान व जि हे हीन खः धयागु मान ।

“स्वता काल (=समय)—अतीतकाल, अनागतकाल व प्रत्युत्पन्नकाल (वर्तमानकाल) ।

“स्वता अन्त—सत्काय अन्त, सत्कायसमुदय अन्त व सत्कायनिरोध अन्त ।

“स्वता वेदना—सुखवेदना, दुःखवेदना व अदुःख असुखवेदना ।

“स्वता दुःख—दुःख दुःखता, संस्कार दुःखता व विपरिणाम दुःखता ।

“स्वता राशि—निश्चितगु मिथ्यात्वया राशि, निश्चितगु सम्यक्त्वया राशि व अनिश्चितगु राशि ।

“स्वता तम (अन्धकार)—अतीतकालया बारे शंका सन्देह याइ, उकिं मुक्त जुइ मखु, प्रसन्न जुइ मखु, अनागतकालया बारे शंका सन्देह याइ, उकिं मुक्त जुइ मखु, प्रसन्न जुइ मखु व वर्तमानकालया बारे शंका सन्देह याइ उकिं मुक्त जुइ मखु व प्रसन्न जुइ मखु ।

स्वथाय् थासय् तथागतं रक्षा याना बिज्याये स्वाः—आवुसो ! तथागतया काय समाचार परिशुद्ध जू । तथागतया काय दुश्चरित मजू धयागु खँय् ध्व खँ मेपिसं सिइ' धका तथागतं रक्षा (गोप्य) याये माःगु महु । आवुसो ! तथागतया वची समाचार परिशुद्ध जू । तथागतया वची दुश्चरित मजू धयागु खँय् 'ध्व खँ मेपिसं सिइ'

१. स्वया दिसँ—इतिवृत्तक पृ. ४५-४६ न्हापांगु व निगूगु एषणा-सूत्र ।

धका तथागतं रक्षा याये माःगु मनु । आवुसो ! तथागतया मनः समाचार परिशुद्ध जू । तथागतया मनः दुश्चरित मज्जू घयागु खँय् 'ध्व खँ मेपिसं सिद्ध' धका तथागतं रक्षा याये माःगु मनु ।

“स्वता प्रपञ्च (संज्ञत) — राग-प्रपञ्च, द्वेष-प्रपञ्च व मोह-प्रपञ्च ।

“स्वता अग्नि — राग-अग्नि, द्वेष-अग्नि व मोह-अग्नि ।

“मेगु नं स्वता अग्नि — आहुनेय्य-अग्नि, गृहपति-अग्नि व दक्षिणेय्य-अग्नि ।

“स्वता प्रकारया रूप संग्रह — अनिदर्शन प्रतिघरूप, अनिदर्शन सप्रतिघरूप व अनिदर्शन अप्रतिघरूप ।

“स्वता संस्कार — पुण्याभिसंस्कार, अपुण्याभिसंस्कार व आनेज्जा (आनिज्या) भिसंस्कार ।

“स्वता पुद्गल (=व्यक्ति) — शैक्षपुद्गल, अशैक्षपुद्गल व न शैक्ष न अशैक्ष पुद्गल ।

“स्वता स्थविर (=वृद्ध) — जातिस्थविर, धर्मस्थविर व सम्मतिस्थविर ।

“स्वता पुण्यक्रिया वस्तु — दानमय पुण्यक्रिया वस्तु, शीलमय पुण्यक्रिया वस्तु व भावनामय पुण्यक्रिया वस्तु ।

“स्वता दोषारोपण (चोदना) — खना, न्यना व शंका वना ।

“स्वता काम (=विषय वासना) उपपत्ति — “आवुसो ! थन सत्त्व काम विषय दुपि जुइ हानं काम विषय उत्पन्न जुइवं इपि उकियागु वशय् च्वनी । गथे—गुलि मनुष्यपि तथा गुलि गुलि देवता व विनीपातीपि । ध्व न्हापांगु काम उपपत्ति खः । आवुसो ! थन काम विषय निमित्त याइपि सत्त्वपि नं दु । इपि काम विषय निमित्त याना उकियागु वशय् च्वनी । गथे—निर्माणरति देवतापि । ध्व निगूगु काम उपपत्ति खः । आवुसो ! थन मेपिसं निमित्त याःगु काम विषय नं दु । इपि मेपिसं निमित्त काम विषययात वशय् तइ । गथे—परनिमित्त वशवति देवता । ध्व स्वंगूगु काम उपपत्ति खः ।

“स्वता सुख उपपत्ति — “आवुसो ! थन सत्त्वपि उत्पन्न याना सुखपूर्वक च्वनी । गथे ब्रह्मकायिक देवता । ध्व न्हापांगु सुख उपपत्ति खः । आवुसो ! थन सुखं परिपूर्णं सत्त्वपि दु । इमिसं गुबले गुबले 'अहो सुख ! अहो सुख !!' धया उदान प्रकट याइ । गथे—आभास्वर देवता । ध्व निगूगु सुख उपपत्ति खः । आवुसो ! थन सुखं परिपूर्णं सत्त्वपि दु । इमिसं प्रणीत सुखय् सन्तुष्ट जुया सुख अनुभव याइ । गथे—सुभकृत्स्न देवता । ध्व स्वंगूगु सुख उपपत्ति खः ।

“स्वता प्रज्ञा—शैक्षप्रज्ञा, अशैक्षप्रज्ञा व न शैक्ष न अशैक्षप्रज्ञा ।

“मेगु नं स्वता प्रज्ञा—चिन्तामयप्रज्ञा, श्रुतमयप्रज्ञा व भावनामयप्रज्ञा ।

“स्वता आयुध—श्रुतआयुध, प्रविवेकआयुध व प्रज्ञाआयुध ।

“स्वता इन्द्रिय—अनज्ञानज्ञातस्यामिन्द्रिय (=मस्यूगुयात सिद्धका कायेगु), अज्ञिन्द्रिय (=सिद्धका कायेगु) व अज्ञाताविन्द्रिय (=स्यूगुयात सिद्धका च्वनेगु) ।

“स्वता चक्षु—मांसचक्षु, दिव्यचक्षु व प्रज्ञाचक्षु ।

“स्वता शिक्षा—अधिशीलशिक्षा, अधिचित्तशिक्षा व अधिप्रज्ञाशिक्षा ।

“स्वता भावना—कायभावना, चित्तभावना व प्रज्ञाभावना ।

“स्वता अनुत्तरीय—दर्शनानुत्तरीय (=विषयना साक्षात्कार), प्रतिपदानुत्तरीय व विमुक्तानुत्तरीय ।

१. स्वया दिसं—इतिवृत्तक पृ. ४९.

२. स्वया दिसं—इतिवृत्तक पृ. ५०.

‘स्वता समाधि—उचितकं सविचार समाधि, अवितकं विचार मात्र समाधि व अवितकं अविचार समाधि ।

‘मेगु नं स्वता समाधि—शून्यतासमाधि, अनिमित्तसमाधि व अप्रणिहितसमाधि ।

‘स्वता पवित्रता^१—काय पवित्रता, वची-पवित्रता व मनः पवित्रता ।

‘स्वता मौनता^२—कायमौनता, वचीमौनता व मनः मौनता ।

‘स्वता कुशलता—कायकुशलता, अपाय (=विनाश) कुशलता व उपायकुशलता ।

‘स्वता मद^३—आरोग्यमद, यौवनमद व जीवितमद ।

‘स्वता आधिपत्य^४—आत्माधिपत्य, लोकाधिपत्य व धर्माधिपत्य ।

‘स्वता कथावस्तु—‘अतीतकालय् थुजाम्ह जुयागु खः’ धका अतीत समययागु बारे खँ ल्हाइ, ‘भविष्यय् थुजाम्ह जुये’ धका भविष्य समययागु बारे खँ ल्हाइ हानं ‘वर्तमानकालय् थुजाम्ह खः’ धका वर्तमान समययागु बारे खँ ल्हाना च्वनी ।

‘स्वता विद्या—पूर्वेनिवासानुस्मृतिज्ञान विद्या, सत्त्वपिनिगु च्युति उत्पत्तिज्ञान विद्या व आसवक्षय ज्ञान विद्या ।

‘स्वता विहार—दिग्गविहार, ब्रह्मविहार व आर्यविहार ।

‘स्वता प्रतिहार्य^५—ऋद्धिप्रातिहार्य, आदेशनाप्रातिहार्य व अनुशासनीयप्रातिहार्य ।

‘आवुसो ! सिइका बिज्याम्ह, खंका बिज्याम्ह वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं बांलाक कना बिज्यागु स्वता धर्मं थ्व हे खः । उकी सकलें मिले जुया सङ्गायन यायेमाः, विवाद याये मज्जू थये यायेवं ... पे० ... देव मनुष्यपिनि निरति अर्थ, हित व सुख जुइ ।

प्यता धर्म

११. ‘आवुसो ! सिइका बिज्याम्ह, खंका बिज्याम्ह वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं बांलाक कना बिज्यागु प्यता धर्मं दु । उकी सकलें मिले जुया सङ्गायन यायेमाः, विवाद याये मज्जू । थये यायेवं ... पे० ... देव मनुष्यपिनि निरति हित व सुख जुइ । प्यता धर्मं छु छु खः ?

‘प्यता सतिपट्टान—आवुसो ! थन भिक्षु कायय् कायानुपश्यी जुया चित्तमलयात् छवय्के फूगु सम्यक् प्रधान वीर्यं दुम्ह, स्मृतिवान व विभिन्न प्रकारं बांलाक स्यूम्ह जुया लोकय् लोभ व दोमनस्ययात् हते याना विहार याना च्वनी । वेदनाय् वेदानुपश्यी जुया ... विहार याना च्वनी । चित्तय् चित्तानुपश्यी जुया ... विहार याना च्वनी । धर्मय् धर्मानुपश्यी जुया चित्तमलयात् छवय्के फूगु सम्यक् प्रधान वीर्यं दुम्ह, स्मृतिवान व विभिन्न प्रकारं बांलाक स्यूम्ह जुया लोकय् लोभ व दोषयात् हते याना विहार याना च्वनी ।

१. स्वया दिसँ—पठमसौचेय्य-सुत्त, अं. नि. I. पृ. २५२.

२. स्वया दिसँ—मौनेय्य-सुत्त, अं. नि. I. पृ. २५४.

३. स्वया दिसँ—अं. नि. I. पृ. १३५.

४. स्वया दिसँ—आधिपतेय्य-सुत्त, अं. नि. I. पृ. १३६.

५. स्वया दिसँ—चवय् केवट्ट-सुत्त पृ. १३२.

“प्यता सम्यक् प्रधान — “आवुसो ! थन उत्पन्न मज्जुगु पापक अकुशल धर्मयात उत्पन्न याके मविइगु कोशिस याइ । उत्पन्न जूगु पापक अकुशल धर्मयात हटे यायेया निति कोशिस याइ । उत्पन्न मज्जुगु कुशल धर्मयात उत्पन्न यायेया निति कोशिस याइ । उत्पन्न जूगु कुशल धर्मयात स्थिर तथा तयेया निति कोशिस याइ ।

“प्यता ऋद्धिपाद — “आवुसो ! थन भिक्षुं छन्द-समाधि-प्रधान-संस्कार युक्त जुया ऋद्धिपाद भाविता याइ । ... चित्त-समाधि-प्रधान-संस्कार युक्त जुया ... वीर्य-समाधि-प्रधान-संस्कार युक्त जुया ... व विमर्शन-समाधि-प्रधान-संस्कार युक्त जुया ऋद्धिपादया भाविता याइ ।

“प्यता ध्यान — “आवुसो ! थन भिक्षुं अनेक प्रकारया काम विषयं अलग जुया अनेक प्रकारया अकुशलं अलग जुया वितर्कं विचार युक्त जूगु विवेकजः प्रीतिसुख दुगु प्रथम ध्यान प्राप्त याना च्वनी, वितर्कं विचारयात उपशान्त याना आध्यात्मिक सम्प्रसादयात चित्त्य एकाग्र याना वितर्कं विचार रहित समाधिजः प्रीति सुख दुगु द्वितीय ध्यान प्राप्त याना च्वनी, प्रीतियात नं त्याग याना उपेक्षित जुया स्मृतिसम्प्रजन्य जुया ... तृतीय ध्यान प्राप्त याना च्वनी, हानं सुखयात नं त्याग याना दुःखयात नं त्याग याना न्हापां हे सौमनस्य, दोर्मनस्यया अन्त याना सुख दुःख मदुगु परिशुद्ध जूगु चतुर्थ ध्यान प्राप्त याना च्वनी ।

१२. “प्यता समाधिभावना — (१) “आवुसो ! अजागु समाधिभावना दु गुकिया अभिवृद्धि यायेबले एव हे जीवनय सुख जुइगु दु । आवुसो ! अजागु समाधिभावना ... अभिवृद्धि यायेबले ज्ञानदर्शन प्रति लाभ जुइगु दु । आवुसो ! अजागु समाधिभावना ... अभिवृद्धि यायेबले स्मृति सम्प्रजन्यता लाभ जुइगु दु तथा आवुसो ! अजागु समाधिभावना ... अभिवृद्धि यायेबले आस्रवक्षय प्राप्त जुइगु दु ।

“आवुसो ! गजागु समाधिभावना भाविता बहुलिकृत यायेवं दृष्ट धर्मं सुख विहारया निति जुइ ? आवुसो ! थन भिक्षुं अनेक प्रकारया काम विषयं अलग जुया अनेक प्रकारया अकुशलं अलग जुया वितर्कं विचार युक्त जूगु विवेकजः प्रीतिसुख दुगु प्रथम ध्यानय च्वनी, ... द्वितीय ध्यान ..., तृतीय ध्यान ..., चतुर्थ ध्यानय च्वनी । आवुसो ! एव हे समाधि भावनायात भाविता बहुलिकृत यायेवं दृष्ट धर्मं सुख विहारया निति सुख जुइ ।

“आवुसो ! गजागु समाधि भावना भाविता बहुलिकृत यायेवं ज्ञानदर्शन प्रति लाभया निति जुइ ? आवुसो ! थन भिक्षु आलोक संज्ञा मनस्कार याइ, दिवा संज्ञायात अधिष्ठान याइ । गथे दिन खः अथे रात । गथे रात खः अथे दिन । थुकथं तोमपुया मतगु विवृत्त जूगु चित्तं प्रभास सहित चित्तयात भाविता याइ । आवुसो ! एव हे समाधिभावना भाविता बहुलिकृत यायेवं ज्ञानदर्शन प्रति लाभया निति जुइ ।

“आवुसो ! गजागु समाधिभावना भाविता बहुलिकृत यायेवं स्मृति सम्प्रजन्यताया निति जुइ ? आवुसो ! थन भिक्षुया ज्ञान सहित वेदना उत्पन्न जुइ, ज्ञान सहितयागु वेदना उपस्थित जुया च्वनी हानं ज्ञान सहितयागु वेदना विलिन जुइ । ज्ञान सहितयागु संज्ञा ... ज्ञान सहितयागु वितर्कं ... विलिन जुइ । आवुसो ! एव हे समाधिभावना भाविता बहुलिकृत यायेवं स्मृति सम्प्रजन्यताया निति जुइ ।

“आवुसो ! गजागु समाधिभावना भाविता बहुलिकृत यायेवं आस्रवक्षयया निति जुइ ? आवुसो ! थन भिक्षु पञ्चउपादान स्कन्धय उदय वयय दृष्टि स्वया च्वनी । ‘एव रूप खः’ ‘एव रूपया समुदय खः’ तथा ‘एव रूपया निरोध खः’ । ‘एव वेदना खः ... पे० ... एव संज्ञा खः ... पे० ... एव संस्कार खः ... पे० ... एव विज्ञान खः’, ‘एव विज्ञानया समुदय खः’ तथा ‘एव विज्ञानया निरोध खः’ । आवुसो ! एव हे समाधिभावना भाविता बहुलिकृत यायेवं आस्रवक्षयया निति जुइ ।

१३. “प्यता अप्रमाण्य—आवुसो ! थन भिक्षु मैत्री युक्त चित्तियात छगू दिशाय्, निगू दिशाय्, स्वंगू दिशाय् व प्यंगू दिशाय् फैले याना च्वनी । च्वय्, च्वय् व ब्यथां (दिशाय्) फुक्व थासय् न्यौकनं सकतां प्रकारं सकल लोकय् मैत्री युक्त चित्तियात फैले याना च्वनी । अथे हे तुं याना मैत्री विपुल चित्तियात ..., मैत्री सहगत चित्तियात ... मैत्री अप्रमाण चित्तियात फैले याना च्वनी, अवैरी अब्यापादय् (अद्वेष) चित्त फैले याना च्वनी । थुकथं ध्यान याना मैत्री चित्तियात उलि जक सीमित मयासे अप्रमाण मैत्री चित्त याना च्वनी । करुणा चित्तियात ... पे० ... मुदिता चित्तियात ... पे० ... उपेक्षा चित्तियात छगू दिशाय्, निगू दिशाय्, स्वंगू दिशाय् व प्यंगू दिशाय् फैले याना च्वनी । च्वय्, च्वय्, ब्यथां (दिशाय्) फुक्व थासय् न्यौकनं सकतां प्रकारं सकल लोकय् उपेक्षा युक्त चित्तियात फैले याना च्वनी । अथे हे तुं याना उपेक्षा विपुल चित्तियात ... उपेक्षा सहगत चित्तियात ... उपेक्षा अप्रमाण चित्तियात फैले याना च्वनी । अवैरी अब्यापाद चित्त फैले याना च्वनी । थुकथं उपेक्षा चित्तियात उलि जक सीमित मयासे अप्रमाण उपेक्षा चित्त याना च्वनी ।

“प्यता अरूप्य—आवुसो ! थन भिक्षुं सर्वथा रूप संज्ञायात अतिक्रमण याना प्रतिघ संज्ञायात अस्त (अन्त) याना नानात्व संज्ञायात अमनस्कार याना (धारण मयासे) आकाश अनन्त धका आकाशान्त्यायतन प्राप्त याना विहार याइ । सर्वथा आकाशान्त्यायतनयात अतिक्रमण याना विज्ञान अनन्त धका विज्ञानत्यायतन प्राप्त याना विहार याइ । सर्वथा विज्ञानत्यायतनयात अतिक्रमण याना छुं महु धका आकिचन्यायतनयात प्राप्त याना विहार याइ । सर्वथा आकिचन्यायतनयात अतिक्रमण याना नैवसज्ञा नासंज्ञायतनयात प्राप्त याना विहार याइ ।

“प्यता अपाक्षयण लिघंसा—आवुसो ! थन भिक्षु ज्ञानं सिद्धा सेवन याइ, ज्ञानं सिद्धा स्वीकार याइ, ज्ञानं सिद्धा परिवर्जन (त्याग) याइ, ज्ञानं सिद्धा नाश याइ ।

१४. “प्यता आर्यवंश—आवुसो ! थन भिक्षुं छुं प्रकारया चीवरद्वारा सन्तुष्ट जुइ । छुं प्रकारया चीवरद्वारा सन्तुष्ट जुइगु ख्यं वर्णवादी जुइ । चीवरया कारणय् छुं नं अनुपयुक्त ज्या याइ मखु । चीवर महु धका ग्याइ मखु । चीवर दत्त धका लोभ याइ मखु ... बरू दुष्परिणामदर्शी जुया परिभोग याइ । थुकथं दुगु चीवरं ... थःत तःधं भापी मखु न मेपिन्त चिधं भापीगु खः । अन दक्ष निरालसी सम्प्रज्ञानी तथा स्मृतिवान् जूम्हसित ‘पुलांगु अग्र आर्यवंशय् च्वंम्ह भिक्षु’ धका धाइ ।

“आवुसो ! थन हानं छुं प्रकारं भोजनद्वारा सन्तुष्ट जुइ । छुं प्रकारया भोजनद्वारा सन्तुष्ट जुइगु ख्यं वर्णवादी जुइ । भोजनया कारणय् छुं नं अनुपयुक्त ज्या याइ मखु । भोजन लाभ मजू धका ग्याइ मखु । भोजन लाभ जुल धका लोभ याइ मखु ... स्मृतिवान् जूम्हसित ‘पुलांगु अग्र आर्य वंशय् च्वंम्ह भिक्षु’ धका धाइ ।

“आवुसो ! थन हानं छुं प्रकारं शयनासनद्वारा सन्तुष्ट जुइ । छुं प्रकारया शयनाशनद्वारा सन्तुष्ट जुइगु ख्यं वर्णवादी जुइ । शयनाशनया कारणय् छुं नं अनुपयुक्त ज्या याइ मखु । शयनाशन लाभ मजू धका ग्याइ मखु । शयनाशन लाभ जुल धका लोभ याइ मखु ... स्मृतिवान् जूम्हसित ‘पुलांगु अग्र आर्य वंशय् च्वंम्ह भिक्षु’ धका धाइ ।

“आवुसो ! थन हानं भिक्षु प्रहाणय् मन लगे याना ... अभिरमण याइ । भावनाय् मन लगे याना ... अभिरमण याइ । ... थःत तःधं भापी मखु न मेपित चिधं भापी ... स्मृतिवान् जूम्हसित ‘पुलांगु अग्र आर्य वंशय् च्वंम्ह भिक्षु’ धका धाइ ।

१५. “प्यता प्रधान (=वीर्य)—संवर प्रधान, प्रहाण (=त्याग) प्रधान, भावना प्रधान तथा अनुरक्षण प्रधान ।

“आवुसो ! संवर प्रधान धयागु गजागु खः ? आवुसो ! थन भिक्षु चक्षुं रूप स्वया ... चक्षुन्द्रिय वशय् तइ । श्रोतं शब्द न्यना ... घ्राणं गन्ध नःताया ... जिह्वां रस स्वाद कया ... कायं स्पर्श याना ... मनं मनयागु विषय सिइका ... मनेन्द्रिय संयम याना चवनी । आवुसो ! थवयात हे ‘संवर प्रधान’ घाइ ।

“आवुसो ! प्रहाण प्रधान धयागु गजागु खः ? आवुसो ! थन भिक्षु उत्पन्न जूगु काम वितर्कयात स्वीकार याइ मखु बरू त्याग याइ, तापाकी, नाश याइ । उत्पन्न जूगु व्यापाद वितर्कयात ... उत्पन्न जूगु विहिंसावितर्कयात ... नाश याइ । आवुसो ! थुकियात ‘प्रहाण प्रधान’ घाइ ।

“आवुसो ! भावना प्रधान धयागु गजागु खः ? आवुसो ! थन भिक्षु विवेक आश्रित याना वैराग आश्रित याना, निरोध आश्रित याना तथा त्याग परिणाम दुगु स्मृति-सम्बोध्यङ्ग भाविता याइ । ... धर्म विचय सम्बोध्यङ्ग ... वीर्य सम्बोध्यङ्ग ... प्रीति सम्बोध्यङ्ग ... प्रशब्धि सम्बोध्यङ्ग ... समाधि सम्बोध्यङ्ग तथा उपेक्षा सम्बोध्यङ्ग भाविता याइ । आवुसो ! थुकियात ‘भावना प्रधान’ घाइ ।

“आवुसो ! अनुरक्षण प्रधान धयागु गजागु खः ? आवुसो ! थन भिक्षु उत्पन्न जूगु अस्थिकसंज्ञा, पुलवकसंज्ञा, विनीलकसंज्ञा, विच्छिद्रकसंज्ञा, उद्धुमातकसंज्ञाथे जागु भिगु समाधि निमित्तयात रक्षा याइ । आवुसो ! थुकियात ‘अनुरक्षण प्रधान’ घाइ ।

१६. “प्यता ज्ञान—धर्म विषयया ज्ञान (=चतुरार्यसत्य ज्ञान), अन्वय विषयया ज्ञान, परचित्त विषयया ज्ञान तथा सम्मति विषयया ज्ञान ।

“मेगु नं प्यता ज्ञान—दुःखय् ज्ञान, दुःख समुदयय् ज्ञान, दुःख निरोधय् ज्ञान व दुःख निरोध गामिनी प्रतिपदाय् ज्ञान ।

“प्यता स्रोतापत्तिया ऋङ्ग—सत्पुरुष सत्संगत, सद्धर्म श्रवण, येनिसो मनसिकार (=ज्ञानपूर्वक विचार) व धर्मानुसार आचरण ।

“प्यता स्रोतापत्तिया ऋङ्ग—आवुसो ! गुम्ह आर्यश्रावक बुद्ध प्रति अत्यन्त रूपं श्रद्धा युक्त जुइ—‘वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध, विद्या आचरण युक्त, सुगत, लोकविद्, पुरुषपित दमन याना बिज्याइम्ह सारथी देव व मनुष्यपित उपदेश याना बिज्याइम्ह बुद्ध भगवान् खः ।’ गुम्ह आर्य श्रावक धर्म प्रति अत्यन्त रूपं श्रद्धा युक्त जुइ—‘भगवानया धर्म स्वाख्यात, सांदृष्टिक, अकालिक, एहिपत्तिसक, औपनयिक, विज्ञपुरुषपितं यःम्ह हे दुनेनिसे थुइकेबहःगु खः ।’ गुम्ह आर्य श्रावक सङ्घप्रति अत्यन्त रूपं श्रद्धा युक्त जुइ—‘भगवानया श्रावकसङ्घ सुमार्गय् बिज्यापि खः, भगवानया श्रावकसङ्घ तप्यंगु सरलगु मार्गय् बिज्यापि खः, भगवानया श्रावकसङ्घ न्याय मार्गय् बिज्यापि खः, भगवानया श्रावकसङ्घ ठीकगु मार्गय् बिज्यापि खः, थव प्यजवः पुरुष (स्रोतापन्न, सकृदागामी, अनागामी व अरहत्) व च्याम्ह पुद्गल दु, थुपि हे भगवानया श्रावकसङ्घ खः । गुपि स्वागत यायेबहः जू, पाहुना यायेबहः जू, दान बियेबहः जू, ल्हाः जज्वलपा विन्ति यायेबहः जू, संसारया निंति अनुत्तरगु पुण्य पिइगु बु’ (क्षेत्र) खः । हानं आर्य श्रावक अखण्डित, निर्दोष, निर्मल, निष्कलमष, सेवनीय, विज्ञ प्रशंसित आर्य, कान्त शीलं युक्त जूम्ह जुइ ।

“प्यता श्रामाण्य फल—स्रोतापत्ति फल, सकृदागामी फल, अनागामी फल व अरहत् फल ।

“प्यता धातु—पृथ्वी धातु, आप् धातु, तेज धातु व वायु धातु ।

“प्यता आहार—(क) कवलीक आहार (स्थूल वा सूक्ष्म आहार), (ख) स्वर्ग, (ग) मनः सञ्चेतना व (घ) विज्ञान ।

“प्यता विज्ञान स्थिति—“आवुसो ! रूप्य आश्रय याना, रूप्य गोचर याना, रूप्य प्रतिष्ठित याना तृष्णायागु सेवनं विज्ञानयागु वृद्धि, विरुल्लिह, वैपुल्य जुइ, व (अभिसंस्कार) विज्ञानयागु स्थिति दया चवनी । वेदनाय् ... पे० ... संज्ञाय् ... पे० ... संस्कारय् आश्रय याना, संस्कारय् गोचर याना, संस्कारय् प्रतिष्ठित याना तृष्णायागु सेवनं विज्ञानयागु वृद्धि, विरुल्लिह, वैपुल्य जुइ, व विज्ञानयागु स्थिति दया चवनी ।

“प्यता अगति गमन—छन्दागती वनी (अगति-गमन याइ), द्वेषागती वनी ..., मोहागती वनी ... व भयागती वनी (अगति गमन याइ) ।

“प्यता तृष्णा उत्पाद—“आवुसो ! चीवरया कारणय्; भिक्षा भोजनया कारणय्; शयनाशनया कारणय् व थुलि दु थुलि मदु धयागु कारणय् भिक्षुया मनय् तृष्णा उत्पन्न जुइ ।

“प्यता प्रतिपद्—दुःख सहितगु प्रतिपद् धिल्लं ज्ञान प्राप्त, दुःख सहितगु प्रतिपद् याकनं ज्ञान प्राप्त, सुख सहितगु प्रतिपद् धिल्लं ज्ञान प्राप्त, सुख सहितगु प्रतिपद् याकनं ज्ञान प्राप्त ।

“मेगु नं प्यता प्रतिपद्—अक्षय् (सह याये मफुगु) प्रतिपद्, क्षमा प्रतिपद्, दम (=इन्द्रिय दम) प्रतिपद् व शम (=उत्पन्न जुइगु काम वितर्क आदियात शमन यायेगु) प्रतिपद् ।

“प्यता धर्मपद—अनभिध्या धर्मपद, अब्यापाद धर्मपद, सम्यक्समृति धर्मपद व सम्यक्समाधि धर्मपद ।

“प्यता धर्म समादान—“आवुसो ! अजागु धर्मसमादान दु गुकिया फल वर्तमानकालय् व भविष्य नं दुःख विपाक जुइ, आवुसो ! अजागु ... फल वर्तमानकालय् दुःख व भविष्य सुख विपाक जुइ, आवुसो ! अजागु फल ... वर्तमानकालय् सुख व भविष्य दुःख विपाक जुइ, आवुसो ! अजागु ... फल वर्तमानकालय् नं सुख व भविष्य नं सुख जुइ ।

“प्यता धर्मस्कन्ध—शील स्कन्ध, समाधि स्कन्ध, प्रज्ञा स्कन्ध व विमुक्ति स्कन्ध ।

“प्यता बल—वीर्यबल, स्मृतिबल, समाधिबल, व प्रज्ञा बल ।

“प्यता अधिष्ठान—प्रज्ञा अधिष्ठान, सत्य अधिष्ठान, त्याग अधिष्ठान व उपशम अधिष्ठान ।

१७. “प्यता न्ह्यसः लिसः—एकांश रूपं बिइ योग्य प्रश्नोत्तर, प्रश्न याना बिइ माःगु प्रश्नोत्तर, विभाजन याना बिइ माःगु प्रश्नोत्तर तथा लिसः बिइ म्वाःगु प्रश्नोत्तर ।

“प्यता कर्म—“आवुसो ! कृष्णकर्मया कृष्ण विपाक दु । शुक्लकर्मया शुक्ल विपाक दु । कृष्णशुक्ल कर्मया कृष्णशुक्ल विपाक दु व अकृष्ण-अशुक्ल कर्मया अकृष्ण अशुक्ल विपाक दु गुकि याना कर्म क्षयपाखे यंकी ।

“प्यता साक्षात्कार याये माःगु धर्म—स्मृतिद्वारा साक्षात्कार याये माःगु पूर्वनिवासज्ञान, (दिब्य) चक्षुद्वारा साक्षात्कार याये माःगु सत्वया (प्राणीया) व्युत व उत्पत्ति ज्ञान, कायद्वारा साक्षात्कार याये माःगु अष्ट विमोक्ष ज्ञान व प्रज्ञाद्वारा याये माःगु आसव क्षय ज्ञान ।

“प्यता ओघ—काम-ओघ, भव-ओघ, दृष्टि-ओघ व अविद्या-ओघ ।

“प्यता योग—काम-योग, भव-योग, दृष्टि-योग व अविद्या-योग ।

“प्यता विसंयोग—कामयोग-विसंयोग, भवयोग-विसंयोग, दृष्टियोग-विसंयोग व अविद्यायोग-विसंयोग ।

“प्यता ग्रन्थी—अभिध्या-काय ग्रन्थी, व्यापाद-काय ग्रन्थी, शीलव्रत-परामर्श-काय ग्रन्थी व ‘एव हे सत्य खः’ (मेगु असत्य ख.) धयागु विश्वास-काय ग्रन्थी ।

“प्यता उपादान—काम-उपादान, दृष्टि-उपादान, शीलव्रत-उपादान तथा आत्मवाद उपादान ।

“प्यता योनि—अण्डज योनि, जरायुज योनि, संस्वेदज योनि व औपपातिक योनि ।

“प्यता गर्भ प्रवेश—“आवुसो ! थन सुं मचायेकं मांया कोखय् प्रवेश याइ, मचायेकं मांया कोखय् च्वनी हानं मचायेकं हे कोखं पिहाँ वइ । एव न्हापांगु गर्भ प्रवेश खः । आवुसो ! हानं थन सुं चायेक चायेकं मांया कोखय् प्रवेश याइ, मचायेकं मांया कोखय् च्वनी हानं मचायेकं हे मांया कोखं पिहाँ वइ । एव निगूगु गर्भ प्रवेश खः । आवुसो ! हानं थन सुं चायेक चायेकं मांया कोखय् प्रवेश याइ, चायेका मांया कोखय् च्वनी हानं मचायेकं हे मांया कोखं पिहाँ वइ । एव स्वंगूगु गर्भ प्रवेश खः । आवुसो ! हानं थन सुं चायेक चायेकं मांया कोखय् प्रवेश याइ, चायेका मांया कोखय् च्वनी हानं चायेका हे मांया कोखं पिहाँ वइ । एव प्यंगूगु गर्भ प्रवेश खः ।

“प्यता आत्मभाव प्रतिलाभ—“आवुसो ! गुलि आत्मभावय् आत्मसञ्चेतना जक वहन याइ परन्तु परसञ्चेतना मखु । आवुसो ! गुलि आत्मभावय् परसञ्चेतना वहन याइ परन्तु आत्म सञ्चेतना मखु । आवुसो ! गुलि ... (नितां) वहन याइ । आवुसो ! गुलि ... (नितां) वहन याइ मखु ।

१८. “प्यता दक्षिणा विशुद्धि—“आवुसो ! दायक विशुद्ध जुइगु दक्षिणा (दान) दु परन्तु प्रतिग्राहकपाखें जुइ मखु । आवुसो ! प्रतिग्राहक विशुद्ध जुइगु दक्षिणा दु परन्तु दायकपाखें जुइ मखु । आवुसो ! दायक व प्रतिग्राहक निम्हसियापाखें नं विशुद्ध मज्जुगु दक्षिणा दु । आवुसो ! दायक व प्रतिग्राहक निम्हसियापाखें नं विशुद्ध जुइगु दक्षिणा दु ।

“प्यता संग्रह वस्तु—दान, प्रियवचन, अर्थचर्या व समानता ।

“प्यता अनार्य व्यवहार—मृषावाद, पिशुनवचन, फरुष वचन व सम्प्रलाप ।

“प्यता आर्य व्यवहार—मृषावाद अलग जुइगु, पिशुनवचन अलग जुइगु, फरुष वचन अलग जुइगु व सम्प्रलाप वचन अलग जुइगु ।

“मेगु नं प्यता अनार्य व्यवहार—मखंगुयात खना धायेगु, मन्यनागुयात न्यना धायेगु, मथियागुयात थियागु धका धायेगु व मस्यूगुयात स्यूगु धका धायेगु ।

“मेगु नं प्यता आर्य व्यवहार—मखंगुयात मखंगु धका धायेगु, मन्यनागुयात मन्यनागु धका धायेगु, मथियागुयात मथियागु धका धायेगु व मस्यूगुयात मस्यूगु धका धायेगु ।

“मेगु नं प्यता अनार्य व्यवहार—खंगुयात मखंगु धका धायेगु, न्यनागुयात मन्यनागु धका धायेगु, थियागुयात मथियागु धका धायेगु, स्यूगुयात मस्यूगु धका धायेगु ।

“मेगु नं प्यता आर्य व्यवहार—खंगुयात खना धका धायेगु, न्यनागुयात न्यनागु धका धायेगु, थियागुयात थियागु धका धायेगु व स्यूगुयात स्यूगु धका धायेगु ।

१९. “प्यता पुद्गल—“आवुसो ! थन गुलि गुलि पुद्गल आत्म तप, थःत संताप बिइगुली लगे जुइ । आवुसो ! थन गुलि गुलि पुद्गल परतप, मेपित संताप बिइगुली लगे जुइ । आवुसो ! थन गुलि गुलि पुद्गल

आत्म तप नं परतप नं बिइगुली लगे जुइ व आवुसो ! थन गुलि गुलि पुद्गल न आत्म तप न परतप बिइगुली हे लगे जुइ, थुजापि थव हे जन्मय् शोक रहित, सुखित, शीतल, सुखानुभवो ब्रह्मभूत आत्माया साथ बिहार पाना बवनी ।

“मेगु नं प्यता पुद्गल—“आवुसो ! थन गुलि गुलि पुद्गल थःगु हितय् लगे जुइ, परहितय् लगे जुइ मखु^१; आवुसो ! थन गुलि गुलि पुद्गल परहितय् लगे जुइ, थःगु हितय् लगे जुइ मखु^२; आवुसो ! थन गुलि गुलि पुद्गल न थःगु हितय् न परहितय् हे लगे जुइ^३; आवुसो ! थन गुलि गुलि पुद्गल थःगु हितय् नं परहितय् नं लगे जुइ^४ ।

“मेगु नं प्यता पुद्गल—खयउं थासं खयउं थासय् वनिम्ह, खयउं थासं तुय् थासय् वनिम्ह, तुय् थासं खयउं थासय् वनिम्ह व तुय् थासं तुय् थासय् वनिम्ह ।

“मेगु नं प्यता पुद्गल—श्रमण-अचल, श्रमण-पद्म, श्रमण-पुण्डरीक व श्रमणपि मध्ये श्रमण-सुकुमार ।

“आवुसो ! सिइका बिज्याम्ह, खंका बिज्याम्ह वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं बांलाक कना बिज्यागु प्यता धर्म थव हे खः । उकी सकलें मिले जुया संगायन यायेमाः, विवाद याये मज्जू । थये यायेवं ... पे० ... देव मनुष्यपिनि निति अर्थ हित व सुख जुइ ।

प्रथम भाणवर बवचाल ।

न्याता धर्म

२०. “आवुसो ! सिइका बिज्याम्ह, खंका बिज्याम्ह वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं बांलाक कना बिज्यागु न्याता धर्म दु । उकी सकलें मिले जुया सङ्गायन यायेमाः, विवाद याये मज्जू । थये यायेवं ... पे० ... देव मनुष्यपिनि निति अर्थ, हित व सुख जुइ । न्याता धर्म छु छु खः ?

“पञ्च स्कन्ध—रूप स्कन्ध, वेदना स्कन्ध, संज्ञा स्कन्ध, संस्कार स्कन्ध तथा विज्ञान स्कन्ध ।

“पञ्च उपादानस्कन्ध—रूप-उपादानस्कन्ध, वेदना-उपादानस्कन्ध, संज्ञा-उपादानस्कन्ध, संस्कार-उपादानस्कन्ध व विज्ञान-उपादानस्कन्ध ।

“पञ्च कामगुण—चक्षु विज्ञेय इष्ट, कान्त, मनाप, प्रिय, काम सहित, रजनीय रूप, श्रोत विज्ञेय ... पे० ... शब्द, घ्राण विज्ञेय ... पे० ... गन्ध, जिह्वा विज्ञेय ... पे० ... रस व काम विज्ञेय ... पे० ... स्पर्श ।

“न्याता गति—नरक, तिर्यक्, प्रेत, मनुष्य व देव ।

“न्याता मात्सर्य—आवास मात्सर्य, कुल मात्सर्य, लाभ मात्सर्य, वर्ण मात्सर्य व धर्म मात्सर्य ।

१. गथे बक्कुल स्थविरर्थे ।

२. उपनन्दर्थे ।

३. देवदत्तर्थे ।

४. महाकाश्यपर्थे ।

“पञ्च नीवरण—कामच्छन्द-नीवरण, व्यापाद-नीवरण, स्थानमृद्ध-नीवरण, औद्धत्य-कीकृत्य-नीवरण व विचिकित्सा-नीवरण ।

“न्यागू अधोभागीय संयोजन—सत्कायदृष्टि, विचिकित्सा, शीलव्रत परामर्श, कामच्छन्द व व्यापाद ।

“न्याता उर्ध्वभागीय संयोजन—रूपराग, अरूपराग, मान, उद्धच्च व अविद्या ।

“न्यागू शिक्षापद—प्राणी हिंसां अलग जुइगु, अदिन्नादानं अलग जुइगु, काममिथ्याचारं अलग जुइगु, मृषावादं अलग जुइगु व सुरामेरय मद्य प्रमादस्थानं अलग जुइगु ।

२१. “न्याता अन्नव्यस्यस्थान—“आवुसो ! क्षीणास्रवी भिक्षुं चायेक चायेक सिइक सिइकं प्राणी हिंसा याये फइ मखु; क्षीणास्रवी भिक्षुं खुं ज्या याये फइ मखु; क्षीणास्रवी भिक्षुं मैयुन ज्या याये फइ मखु; क्षीणास्रवी भिक्षुं मखुगु खं ल्हाये फइ मखु व न्हापा गृहस्थी चवनाबलेथें क्षीणास्रवी भिक्षुं कामय भोग याइ मखु ।

“न्याता व्यसन—ज्ञातिव्यसन, भोगव्यसन, रोगव्यसन, शीलव्यसन व दृष्टिव्यसन । आवुसो ! ज्ञातिव्यसन वा भोगव्यसन वा रोगव्यसनया कारणं याना प्राणीपि शरीर तोता सिना वनेवं अपाय दुर्गति विनिपात नरकय उत्पन्न जुइ मखु । शीलव्यसन वा दृष्टिव्यसनया कारणं ... नरकय उत्पन्न जुइ ।

“न्याना सम्पत्ति (सम्पदा)—ज्ञातिसम्पत्ति, भोगसम्पत्ति, आरोग्यसम्पत्ति, शीलसम्पत्ति, दृष्टि-सम्पत्ति । आवुसो ! ज्ञातिसम्पत्ति, भोगसम्पत्ति व आरोग्यसम्पत्तिया कारणं याना प्राणीपि शरीर तोता सिना वनेवं सुगति स्वर्गलोकय उत्पन्न जुइ मखु । शीलसम्पत्ति वा दृष्टिसम्पत्तिया कारणं ... सुगति स्वर्गलोकय उत्पन्न जुइ ।

“शील वुटी जूम्ह दुःशीलपिनि न्यागू दुष्परिणाम—“आवुसो ! शील वुटी जूम्ह दुःशीलया प्रमादया कारणं याना थगु भोगय तःधंगु हानी जुइ । दुःशील जुयाया थव न्हापांगु दोष (दुष्परिणाम) खः । आवुसो ! हानं शील स्यंम्ह दुःशीलया मभिगु खं फैले जुइ । दुःशीलया थव निगूगु दोष खः । आवुसो ! हानं शील स्यंम्ह दुःशील क्षत्री, ब्राह्मण, गृहपति तथा श्रमणपिनि परिषद् मध्ये न्हागुं परिषदय वंसां अविशारद जुया नों वाये मफया, छथों कोछुका चवनी । दुःशीलया थव स्वंगूगु दोष खः । आवुसो ! हानं शील स्यंम्ह दुःशील सम्मूल्ह (समूह) जुया मरण जुइ । दुःशीलया थव प्यंगूगु दोष खः । आवुसो ! हानं शील स्यंम्ह सिना अपाय दुर्गति विनिपात नरकय उत्पन्न जुइ । दुःशीलया थव न्यागूगु दोष खः । आवुसो ! थव न्यागू दुःशील जुयाया दोष (दुष्परिणाम) खः ।

“शीलवानया शीलसम्पत्ती न्याता आनिशंस (=गुण)—“आवुसो ! थन शीलवान् शील सम्पन्नम्ह अप्रमादया कारणं याना यक्व तःधंगु भोग सम्पत्ति लाभ जुइ । शीलवान् शील सम्पन्न पुरुषया थव न्हापांगु आनिशंस खः । आवुसो ! हानं शीलवान् शील सम्पन्नम्हया कल्याणकीर्ति शब्द फैले जुइ । शीलवान् शील सम्पन्नम्हया थव निगूगु आनिशंस खः । आवुसो ! हानं शीलवान् शील सम्पन्नम्ह क्षत्री, ब्राह्मण, गृहपति वा श्रमणपिनिगु परिषद् मध्ये न्हागुं परिषदय वंसां नं विशारद जुया सुक मच्चसे, छथों कोमछुकुसे च्वनिम्ह जुइ । शीलवान् शील सम्पन्नम्हसिया थव स्वंगूगु आनिशंस खः । आवुसो ! हानं शीलवान् शील सम्पन्नम्ह सम्मूल्ह जुया मृत्यु जुइ मखु । शीलवान् शील सम्पन्न पुरुषया थव प्यंगूगु आनिशंस खः । आवुसो ! हानं शीलवान् शील सम्पन्नम्ह थुगु शरीर तोता सिना सुगति स्वर्गलोकय उत्पन्न जुइ । शीलवान् शील सम्पन्नम्हसिया थव न्यागूगु आनिशंस खः । आवुसो ! शीलवान् शील सम्पन्न जुयागुया थव न्यागू सुपरिणाम खः ।

“मेपित (दोष) आरोप लगे याये न्हाम्ह भिक्षुं थःके न्यागू गुण स्थापित याना आरोप लगे यायेमाः— इलय् धायेमाः, कुइलय् मखु; सत्य खँ ल्हायेमाः, असत्य खँ मखु; नायुगु वचनं धायेमाः, छागु वचनं मखु; अर्थकामी जुया धायेमाः, अनर्थकामी जुया मखु; मैत्री चित्तं धायेमाः, द्वेषभावं मखु । ...

२२. “न्याता प्रधानीय अङ्ग—“आवुसो ! (१) थन भिक्षु अद्दालु जुइ, तथागतया बोधिप्रति विश्वास याइ—वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध ... भगवान् खः; (२) आबाधा (=रोग) रहित व आतंक रहित जुइ, न अप्वः शीत न अप्वः उष्ण, मध्यम वीर्यं बढे याये योग्य तथा समान रूपं पाचन शक्ति दुम्ह जुइ; (३) अशठ व अमायावी जुया शास्ताया न्होने वा विज्ञ सन्नहाचारीया न्होने यथार्थतायागु खँ कने फूम्ह जुइ; (४) अकुशल धर्म हटे यायेया निरति कुशल धर्म सम्पादन यायेया निरति वीर्यवान् जुइ; बलवान् दृढपराक्रमी जुइ; कुशल धर्मया धुर तोती मखु । (५) आर्यनिर्वेधिक सम्यक् दुःख क्षय जुइगु उदय ब्ययगामी प्रज्ञा युक्त प्रज्ञावान् जुइ ।

२३. न्याता शुद्धावास—अविहा, अतप्पा, सुदस्सा, सुदस्सी व अकनिष्ठ ।

“न्याता अनागामी—अन्तरपरिनिर्वायी, उपहन्चपरिनिर्वायी, असंखारपरिनिर्वायी, संसंखारपरिनिर्वायी व उध्वंसोत अकनिष्ठगामी ।

२४. “न्याता चित्तखिल (कं)”—“आवुसो ! (१) थन भिक्षु शास्ता प्रति शंका विमति अनिश्चित तथा अप्रसन्न जुइ । आवुसो ! गुम्ह भिक्षु शास्ता प्रति शंका ... याइ वयागु चित्त वीर्यं बढे याये फइ मखु । गुम्हसिया चित्त वीर्यं बढे याये फइ मखु—थ्व न्हापांगु चित्तखिल (कं) खः; (२) ... धर्मप्रति शंका ... याइ ...; (३) ... सङ्घप्रति शंका ... याइ ...; (४) ... शिक्षाप्रति शंका ... याइ ...; (५) ... सन्नहाचारीप्रति असन्तोष जुया कोप याइ वयागु चित्त वीर्यं बढे याये फइ मखु । गुम्हसिया चित्त वीर्यं बढे याये फइ मखु—थ्व न्यागूगु चित्तखिल खः ।

२५. “न्याता चित्तया विनिबन्ध—“आवुसो ! (१) थन भिक्षु काम विषयं वीतरागी जुइ मखु, इच्छा हटे याःगु जुइ मखु, प्रेम हटे याःगु जुइ मखु, पिपासा हटे याःगु जुइ मखु, परिडाह हटे याःगु जुइ मखु, तृष्णा हटे याःगु जुइ मखु । गुम्ह भिक्षु कायय् अवीतरागी जुइ ... वयागु मन वीर्यं बढे यायेगुली (ध्यान यायेगुली) लगे जुइ मखु । ... थ्व न्हापांगु चित्त विनिबन्ध खः । (२) ... कायय् राग हटे याःगु दइ मखु ... पे० ... । (३) ... रूपय् राग हटे याःगु दइ मखु ... पे० ... । (४) ... प्वाः त्यंक नया दचनी^२, न्ह्याया सुख काइ ... । आवुसो ! (५) हानं भिक्षु ‘थ्व शीलद्वारा व्रतद्वारा तपद्वारा ब्रह्मचर्यद्वारा देवतापि मध्ये न्हाम्हसां देवतापि जुये’ धका छुं देवलोकया कामना याना ब्रह्मचर्यं पालन याइ । शुक्थं याइम्ह भिक्षुं नं वीर्यं बढे यायेगुली मनः लगे जुइ मखु । ... थ्व न्यागूगु चित्त विनिबन्ध खः ।

“न्याता इन्द्रिय—चक्षु इन्द्रिय, श्रोत इन्द्रिय, घ्राण इन्द्रिय, जिह्वा इन्द्रिय व काय इन्द्रिय ।

“मेगु नं न्याता इन्द्रिय—सुख इन्द्रिय, दुःख इन्द्रिय, सोमनस्य इन्द्रिय, दोर्मनस्य इन्द्रिय व उपेक्षा इन्द्रिय ।

“मेगु नं न्याता इन्द्रिय—अद्दा-इन्द्रिय, वीर्य-इन्द्रिय, स्मृति-इन्द्रिय, समाधि-इन्द्रिय व प्रज्ञा इन्द्रिय ।

१. स्वया दिसँ—मज्झिमनिकायया चेतोखिल-सुत्त नं. १६.

२. उद्धाहरणया निरति स्वया दिसँ—थेरगाथापालि गाथा नं. ९३५.

२६. “न्याता निस्सरणीय धातु—“आवुसो ! थन भिक्षुं (अशुभ ध्यानं दत्ता) काम विषयय् चित्त लगे याइ मखु, प्रसन्न जुइ मखु, उकी च्वनी मखु, लिप्त जुइ मखु, मुक्त जुइ मखु । परन्तु नैष्कर्म्ययात मनय् तयेवं नैष्कर्म्यय् चित्त लगे याइ, प्रसन्न जुइ, उकी च्वनी, लिप्त जुइ, मुक्त जुइ । वयागु चित्त भिगु लैय् लागु जुइ, सुभावित जूगु जुइ, उकी च्वनी, बांलाक मुक्त जुइ, कामं विसंयुक्त जुइ । काम विषययागु कारणं गुगु आसव विघात परिडाह उत्पन्न जुइगु खः उकिं व मुक्त जुइ । वं उगु वेदना अनुभव याइ मखुत । थ्व (=अशुभ ध्यान) यात काम विषयं मुक्त (निः शरण) धाइगु खः ।

“आवुसो ! हानं भिक्षुं (मैत्री ध्यानं दत्ता) व्यापाद विषयय् चित्त लगे याइ मखु, प्रसन्न जुइ मखु, उकी च्वनी मखु, लिप्त जुइ मखु, मुक्त जुइ मखु । परन्तु अव्यापादयात मनय् तयेवं अव्यापादय् चित्त लगे याइ, प्रसन्न जुइ, उकी च्वनी, लिप्त जुइ, मुक्त जुइ । वयागु चित्त भिगु लैय् लागु जुइ, सुभावित जूगु जुइ, उकी च्वनी, बांलाक मुक्त जुइ, काम विसंयुक्त जुइ । व्यापाद विषययागु कारणं गुगु आसव विघात परिडाह उत्पन्न जुइगु खः उकिं व मुक्त जुइ । वं उगु वेदना अनुभव याइ मखुत । थ्व (=मैत्री ध्यान) यात व्यापाद विषयं मुक्त धाइगु खः ।

“आवुसो ! हानं भिक्षुं (करुणा ध्यानं दत्ता) विहिंसा विषयय् चित्त लगे याइ मखु, प्रसन्न जुइ मखु, उकी च्वनी मखु, लिप्त जुइ मखु, मुक्त जुइ मखु । परन्तु अविहिंसायात मनय् तयेवं अविहिंसाय् चित्त लगे याइ, प्रसन्न जुइ, उकी च्वनी, लिप्त जुइ, मुक्त जुइ । वयागु चित्त भिगु लैय् लागु जुइ, सुभावित जूगु जुइ, उकी च्वनी, बांलाक मुक्त जुइ, विसंयुक्त जुइ । विहिंसायागु कारणं गुगु आसव विघात परिडाह उत्पन्न जुइगु खः उकिं व मुक्त जुइ । वं उगु वेदना अनुभव याइ मखुत । थ्व (करुणा ध्यान) यात विहिंसा विषयं मुक्त धाइगु खः ।

“आवुसो ! हानं भिक्षुं (अरूप ध्यानं दत्ता) रूप विषयय् चित्त लगे याइ मखु, प्रसन्न जुइ मखु, उकी च्वनी मखु, लिप्त जुइ मखु, मुक्त जुइ मखु । परन्तु अरूपयात मनय् तयेवं अरूपय् चित्त लगे याइ, प्रसन्न जुइ, उकी च्वनी, लिप्त जुइ, मुक्त जुइ । वयागु चित्त भिगु लैय् लागु जुइ, सुभावित जूगु जुइ, उकी च्वनी, बांलाक मुक्त जुइ, विसंयुक्त जुइ । रूप विषययागु कारणं गुगु आसव विघात परिडाह उत्पन्न जुइगु खः उकिं व मुक्त जुइ । वं उगु वेदना अनुभव याइ मखुत । थ्व (अरूप ध्यान) यात रूप विषयं मुक्त धाइगु खः ।

“आवुसो ! हानं भिक्षुं (फलसमापत्ति दत्ता) सत्काय विषयय् चित्त लगे याइ मखु, प्रसन्न जुइ मखु, उकी च्वनी मखु, लिप्त जुइ मखु, मुक्त जुइ मखु । परन्तु सत्काय निरोधयात मनय् तयेवं सत्काय निरोधय् चित्त लगे याइ, प्रसन्न जुइ, उकी च्वनी, लिप्त जुइ, मुक्त जुइ । वयागु चित्त भिगु लैय् लागु जुइ, सुभावित जूगु जुइ, उकी च्वनी, बांलाक मुक्त जुइ, विसंयुक्त जुइ । सत्काय विषययागु कारणं गुगु आसव विघात परिडाह उत्पन्न जुइगु खः उकिं व मुक्त जुइ । वं उगु वेदना अनुभव याइ मखुत । थ्व (सत्काय निरोध) यात सत्कायं मुक्त धाइगु खः ।

२७. “न्याता विमुक्ति-आयतन—“आवुसो ! (१) थन शास्ता वा मेपि सुं हनेबहःम्ह सब्रह्मचारी भिक्षुयात धर्मोपदेश याइ । गुलि गुलि शास्ता वा मेपि सुं हनेबहःम्ह सब्रह्मचारी भिक्षुयात धर्मोपदेश याना यंकी उलि उलि हे वयात उगु धर्मया अर्थ अवबोध व धर्म अवबोध जुइ । अर्थ अवबोध व धर्म अवबोध जूम्हं प्रामोदय अनुभव याइ, प्रमुदित जुइवं प्रीति उत्पन्न जुइ, प्रीति मनः दुम्हसिया काय (शरीर) प्रश्रब्धि (=शान्त, निश्चल) जुइ, प्रश्रब्धि जुइवं कायं (शरीरं) सुखानुभव याइ, सुखी जूगु चित्त समाधिष्ठ जुइ । थ्व न्हापांगु विमुक्ति-आयतन खः । आवुसो ! (२) हानं भिक्षुयात न शास्ता वा मेपि सुं सब्रह्मचारी धर्मोपदेश याःगु हे दइ बरु न्यना तःकथं विस्तारपूर्वक धर्मोपदेश याइ ... पे० ... । (३) ... न्यनागु ब्वनागु कथं विस्तारपूर्वक धर्मं सञ्जायना याइ ... पे० ... । (४) ... न्यनागु ब्वनागु कथं मनं धर्मयागु विषययात तर्कना याइ, विचार याना मनन याइ

... पे० ... । (५) वं मेगु समाधि निमित्त बांलाक ग्रहण याइ, बांलाक मनय् तइ, बांलाक विचार याइ, प्रज्ञाद्वारा बांलाक प्रतिविद्ध याइ । गुलि गुलि बांलाक ... प्रतिविद्ध याना यंकी उलि उलि हे वं धर्मया अर्थ अवबोध व धर्म अवबोध याइ । अर्थ अवबोध व धर्म अवबोध याम्हं प्रामोदय अनुभव याइ, प्रमुदित जुइवं प्रीति अनुभव जुइ, प्रीति मनः दुम्हसिया काय प्रश्रब्धि जुइ, प्रश्रब्धि जुइवं काय सुखानुभव याइ, सुखी जूगु चित्त समाधिष्ठ जुइ । एव न्यागुगु विमुक्ति आयतन खः ।

“न्याता विमुक्ति परिपाचनीय संज्ञा—अनित्य संज्ञा, अनित्यय् दुःख संज्ञा, दुःखय् अनात्म संज्ञा, प्रहाण संज्ञा व विराग संज्ञा ।

“आवुसो ! सिइका बिज्याम्ह, खंका बिज्याम्ह वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं बांलाक कना बिज्यागु न्याता धर्मं एव हे खः । उकी सकलें मिले जुया सङ्गायन यायेमाः विवाद याये मज्जू । थये यायेवं ... पे० ... देव मनुष्यपिनि निति अर्थ, हित व सुख जुइ ।

खुता धर्म

२८. “आवुसो ! सिइका बिज्याम्ह, खंका बिज्याम्ह वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं बांलाक कना बिज्यागु खुता धर्मं दु । उकी सकलें मिले जुया सङ्गायन यायेमाः, विवाद याये मज्जू । थये यायेवं ... पे० ... देव मनुष्यपिनि निति अर्थ, हित व सुख जुइ । खुता धर्मं छु छु खः ?

“खुता ग्रन्थात्म आयतन—चक्षु-आयतन, श्रोत-आयतन, घ्राण-आयतन, जिह्वा-आयतन, काय-आयतन व मनः-आयतन ।

“खुता पिनेया आयतन—रूप-आयतन, शब्द-आयतन, गन्ध-आयतन, रस-आयतन, स्पर्श-आयतन व धर्म-आयतन ।

“खुता विज्ञान काय—चक्षुविज्ञान, श्रोतविज्ञान, घ्राणविज्ञान, जिह्वाविज्ञान, कायविज्ञान व मनःविज्ञान ।

“खुता स्पर्श काय—चक्षुसंस्पर्श, श्रोतसंस्पर्श, घ्राणसंस्पर्श, जिह्वासंस्पर्श, कायसंस्पर्श व मनःसंस्पर्श ।

“खुता वेदना काय—चक्षुसंस्पर्शज वेदना, श्रोतसंस्पर्शज वेदना, घ्राणसंस्पर्शज वेदना, जिह्वासंस्पर्शज वेदना, कायसंस्पर्शज वेदना व मनःसंस्पर्शज वेदना ।

“खुता संज्ञा काय—रूपसंज्ञा, शब्दसंज्ञा, गन्धसंज्ञा, रससंज्ञा, स्पर्शसंज्ञा व धर्मसंज्ञा ।

“खुता सञ्चेतना काय—रूपसंचेतना, शब्दसंचेतना, गन्धसंचेतना, रससंचेतना, स्पर्शसंचेतना व धर्मसंचेतना ।

“खुता तृष्णा काय—रूपतृष्णा, शब्दतृष्णा, गन्धतृष्णा, रसतृष्णा, स्पर्शतृष्णा व धर्मतृष्णा ।

२९. **“खुता अगौरव—**आवुसो ! थन भिक्षु शास्ताप्रति गौरव सत्कार मतसे च्वनी, धर्मप्रति गौरव सत्कार मतसे च्वनी, सङ्घप्रति गौरव सत्कार मतसे च्वनी, शिक्षाप्रति गौरव सत्कार मतसे च्वनी, अप्रसादप्रति गौरव सत्कार मतसे च्वनी व कुशलवार्ताप्रति गौरव सत्कार मतसे च्वनी ।

“**खुता गौरव**—आवुसो ! थन भिक्षुं शास्ताप्रति गौरव सत्कार याना च्वनी, धर्मप्रति गौरव सत्कार याना च्वनी, सङ्गप्रति गौरव सत्कार याना च्वनी, शिक्षाप्रति गौरव सत्कार याना च्वनी, अप्रमादप्रति गौरव सत्कार याना च्वनी व कुशलवार्ताप्रति गौरव सत्कार याना च्वनी ।

“**खुता सौमनस्य उपविचार**—चक्षुं रूप खना सौमनस्य जुइगु थासय् रूपयात विचार याइ, श्रोतं शब्द न्यना ... पे० ..., घ्राणं गन्ध नं ताया ... पे० ..., जिह्वां रस ताया ... पे० ..., कायं स्पर्शं ज्ञाना ... पे० ... व मनं धर्मं सिद्धका सौमनस्य जुइगु थासय् रूपयात विचार याइ ।

“**खुता दीर्घमनस्य उपविचार**—चक्षुं रूप खना दीर्घमनस्य जुइगु थासय् रूपयात विचार याइ, श्रोतं ... पे० ..., घ्राणं ... पे० ..., जिह्वां ... पे० ..., कायं ... पे० ... व मनं धर्मं सिद्धका दीर्घमनस्य जुइगु थासय् रूपयात विचार याइ ।

“**खुता उपेक्षा उपविचार**—चक्षुं रूप खना उपेक्षा जुइगु थासय् रूपयात विचार याइ, श्रोतं ... पे० ..., घ्राणं ... पे० ..., जिह्वां ... पे० ..., कायं ... पे० ... व मनं धर्मं सिद्धका उपेक्षा जुइगु थासय् रूपयात विचार याइ ।

“**खुता सारणीय धर्म**—आवुसो ! (१) थन सब्रह्मचारी प्रति भिक्षुया मैत्री कायकर्म उपस्थित जुइ । एव धर्मं सारणीय प्रियंकर गुरु धर्मं खः तथा संग्रहया निति, अविवादया निति, मेल मिलापया निति व एकताया निति जुइ, (२) ... वचन कर्म ... पे० ..., (३) ... मनः कर्म ... पे० ..., (४) ... थन भिक्षुं धार्मिक रूपं पात्र जायेकेगु जक लाभयात नं शीलवान् सब्रह्मचारीपि नाप साधारण रूपं इना भोग याइ ..., (५) ... थन भिक्षुं अखण्ड, ह्रमदयेक, दाग मदयेक, दोष मदयेक, परिपूर्ण, विज्ञप्रसंसित, अपरामर्शित तथा समाधि संवर्तनिक शीलद्वारा मेल तथा प्रकटरूपं, गुप्तरूपं सब्रह्मचारीपि नाप च्वनी ..., (६) ... थन भिक्षुं नैर्याणिक मार्गं यंकीगु सम्बन्धरूपं दुःख आय जुइगु दृष्टि उवना अजागु दृष्टि दुपि नाप मेल जुया प्रकटरूपं, गुप्तरूपं सब्रह्मचारीपि नाप च्वनी । एव धर्मं तं सारणीय प्रियंकर गुरु धर्मं खः तथा संग्रहया निति, अविवादया निति, मेल मिलापया निति व एकताया निति जुइ ।

३०. “**खुता विवाद मूल**—आवुसो ! (१) थन भिक्षु क्रोधी व वैरभाव तइम्ह जुइ । आवुसो ! गुम्ह भिक्षु क्रोधी व वैरभाव तइम्ह जुइ उम्ह शास्ताप्रति ... धर्मप्रति ... सङ्गप्रति अगौरव तइम्ह जुइ, शिक्षा नं परिपूर्णकारी जुइ मखु । आवुसो ! गुम्ह भिक्षु शास्ताप्रति अगौरव असत्कारपूर्वक च्वनी ... शिक्षा नं परिपूर्णकारी जुइ मखु अजाम्हसिया कारणं सङ्गय् विवाद उत्पन्न जुइ फु । गुकि याना बहुजनया अहित, असुख व अनर्थ जुया देव मनुष्यपिनि नं अहित जुइ । आवुसो ! थुजागु विवाद मूलयात दुने वा पिने खन घा.सा ... अजागु पापक विवाद मूलयात हटे यायेगु कोशिस यायेमाः । आवुसो ! यदि थुजागु पापक विवाद मूलयात दुने वा पिने मखन घा.सा ... अजागु पापक विवाद मूलयात भविष्यय् उत्पन्न मजुइगु किसिमं ज्या यायेमाः । थुकथं अजागु पापक विवाद मूलया प्रहाण जुइ । थुकथं अजागु पापक विवाद मूल भविष्यय् उत्पन्न जुइ मखु । आवुसो ! (२) थन हानं भिक्षु मन्थी (=मन्थी=मेपिनिगु गुण स्वमफइगु) जुइ, पलासी ... । (३) इर्ष्यालु, जुइ मात्सरी ... । (४) सठी जुइ, मायावी ... । (५) मभिगु इच्छा तःम्ह जुइ, मिथ्यादृष्टिक ... । (६) सान्दृष्टिपरामर्शी जुइ,

१. स्वया दिसं—सामगाम-सुत्त, मज्झिमनिकाय व पठमसारणीय-सुत्त, अंगुत्तरनिकाय III. पृ. ११ अथवा अं. नि. हिन्दी III. पृ. ८.

जिही दृष्टि मतोतुम्ह । आवुसो ! गुम्ह भिक्षु सान्दृष्टिपरामर्शी जुइ, जिही दृष्टि मतोतुम्ह जुइ उम्ह शास्ताप्रति ... धर्मप्रति ... सङ्घप्रति अगौरव तइम्ह जुइ, शिक्षा नं परिपूर्णकारी जुइ मखु । आवुसो ! गुम्ह भिक्षु शास्ताप्रति अगौरव असत्कारपूर्वक चवनी ... पे० ... शिक्षा नं परिपूर्णकारी जुइ मखु अजाम्हसिया कारणं सङ्घय विवाद उत्पन्न जुइ फु । उकिं याना बहुजनया अहित असुख व अनर्थ जुया देव मनुष्यपिनि नं अहित जुइ । आवुसो ! थुजामु विवाद मूलयात दुने वा पिने खन धाःसा ... अजागु पापक विवाद मूलयात हटे यायेगु कोशिस यायेमाः । आवुसो ! यदि थुजागु पापक विवाद मूलयात दुने वा पिने मखन धाःसा ... अजागु पापक विवाद मूलयात भविष्यय उत्पन्न मजुइगु किसिमं ज्या यायेमाः । थुकथं अजागु पापक विवाद मूल प्रहाण जुइ । थुकथं अजागु पापक विवाद मूल भविष्यय उत्पन्न जुइ मखु ।

“खुता धातु—पृथ्वीधातु, आप्धातु, तेजधातु, वायुधातु, आकाशधातु व विज्ञानधातु ।

३१. “खुता निस्सरणीय धातु”—“आवुसो ! थन भिक्षु थये धाइ—‘जि मैत्री चित्तविमुक्तियात भाविता बहुलिकृत ... यानागु दु परन्तु जिगु चित्तयात व्यापाद चित्तं ज्वना तःगु दु ।’ थये धाम्हसित ‘थये धाये मते’ धका धायेमाः । ‘आयुष्मान् ! थये धाये मते भगवानयात मखुगु आरोप लगे याये मते । भगवानयात मखुगु आरोप लगे यायेगु बांमला । भगवानं थये धया बिज्यागु मडु । मैत्री चित्तविमुक्तियात भाविता बहुलिकृत ... याम्हसिया चित्तयात व्यापाद चित्तं ज्वनी धयागु खं जुइ हे फइ मखु । आवुसो ! मैत्री चित्तविमुक्ति व्यापाद चित्तया निस्सरण खः ।

“आवुसो ! थन भिक्षु थये धाइ—‘जि करुणा चित्तविमुक्तियात भाविता बहुलिकृत ... यानागु दु परन्तु जिगु चित्तयात विहिंसा चित्तं ज्वना तःगु दु ।’ थये धाम्हसित ‘थये धाये मते’ धका धायेमाः । ‘आयुष्मान् ! थये धाये मते भगवानयात मखुगु आरोप लगे याये मते । भगवानयात मखुगु आरोप लगे यायेगु बांमला । भगवानं थये धया बिज्यागु मडु । करुणा चित्तविमुक्तियात भाविता बहुलिकृत ... याम्हसिया चित्तयात विहिंसा चित्तं ज्वनी धयागु खं जुइ हे फइ मखु । आवुसो ! करुणा चित्तविमुक्ति विहिंसाया निस्सरण खः ।

“आवुसो ! थन भिक्षु थये धाइ—‘जि मुदिता चित्तविमुक्तियात भाविता बहुलिकृत ... यानागु दु परन्तु जिगु चित्तयात अरति चित्तं ज्वना तःगु दु ।’ थये धाम्हसित ‘थये धाये मते’ धका धायेमाः । ‘आयुष्मान् ! थये धाये मते भगवानयात मखुगु आरोप लगे याये मते । भगवानयात मखुगु आरोप लगे यायेगु बांमला । भगवानं थये धया बिज्यागु मडु । मुदिता चित्तविमुक्तियात भाविता बहुलिकृत ... याम्हसिया चित्तयात अरति चित्तं ज्वनी धयागु खं जुइ हे फइ मखु । आवुसो ! मुदिता चित्तविमुक्ति अरतिया निस्सरण खः ।

“आवुसो ! थन भिक्षु थये धाइ—‘जि उपेक्षा चित्तविमुक्तियात भाविता बहुलिकृत ... यानागु दु परन्तु जिगु चित्तयात राग चित्तं ज्वना तःगु दु ।’ थये धाम्हसित ‘थये धाये मते’ धका धायेमाः । ‘आयुष्मान् ! थये धाये मते भगवानयात मखुगु आरोप लगे याये मते । भगवानयात मखुगु आरोप लगे यायेगु बांमला । भगवानं थये धया बिज्यागु मडु । उपेक्षा चित्तविमुक्तियात भाविता बहुलिकृत ... याम्हसिया चित्तयात राग चित्तं ज्वनी धयागु खं जुइ हे फइ मखु । आवुसो ! उपेक्षा चित्तविमुक्ति रागया निस्सरण खः ।

१. स्वया दिसै—निस्सारणीय-सुत्त अं. नि. III. पृ. १३.

“आवुसो ! यन भिक्षुं यथे धाइ—‘जि अनिमित्त चित्तविमुक्तियात भाविता बहुलिकृत ... यानागु दु परन्तु जिके निमित्तानुसारी विज्ञान दु ।’ यथे धाम्हसित ‘यथे धाये मते’ धका धायेमाः । ‘आयुष्मान् ! यथे धाये मते भगवानयात मखुगु आरोप लगे याये मते । भगवानयात मखुगु आरोप लगे यायेगु बांमला । भगवानं यथे धया विज्यागु मदु । अनिमित्त चित्तविमुक्तियात भाविता बहुलिकृत ... याम्हसिया चित्तय् निमित्त चित्त दु धयागु खँ जुइ हे फइ मखु । आवुसो ! अनिमित्त चित्तविमुक्ति निमित्तया निस्सरण खः ।

“आवुसो ! यन भिक्षुं यथे धाइ—‘अस्मि’ धयागु भाव जिके मदु, ‘ध्व जि खः धयागु जि मखना परन्तु जित ‘सन्देह दुगु खँ ल्हाइम्ह चित्त’ ज्वना तःगु दु ।’ यथे धाम्हसित ‘यथे धाये मते’ धका धायेमाः । ‘आयुष्मान् ! यथे धाये मते भगवानयात मखुगु आरोप लगे याये मते । भगवानयात मखुगु आरोप लगे यायेगु बांमला । भगवानं यथे धया विज्यागु मदु । आवुसो ! अस्सिमान् मदुगु हे सन्देह दुगु खँ ल्हाइम्हसिया निस्सरण खः ।

३२. “खुता अनुत्तरिय—दर्शन-अनुत्तरिय, श्रवण-अनुत्तरिय, लाभ-अनुत्तरिय, शिक्षा-अनुत्तरिय, परिचर्या-अनुत्तरिय व अनुस्मृति-अनुत्तरिय ।

“खुता अनुस्मृति स्थान—बुद्धानुस्मृति, धर्मानुस्मृति, सङ्खानुस्मृति, शीलानुस्मृति, त्यागानुस्मृति व देवानुस्मृति ।

३३. “खुता नित्यविहार—आवुसो ! यन भिक्षु चक्षुद्वारा रूप खना न सुमन जुइ न दुर्मेन जुइ स्मृति-सम्प्रजन्य जुया उपेक्षी जुया चवनी । श्रोतद्वारा शब्द न्यना ... पे० ... । घ्राणं गन्ध नताया ... पे० ... । म्ये रस ताया ... पे० ... । कायं स्पर्श ... पे० ... । मनं धर्मं सिद्धिका न सुमन न दुर्मेन जुइ स्मृतिसम्प्रजन्य जुया उपेक्षी जुया चवनी ।

३४. “खुता अभिजाति—आवुसो ! यन सुं नीच जातिक जुया नीच (कृष्णा) धर्म याइ, ... नीच जातिक जुया भिगु (शुक्ल) धर्म याइ, ... नीच जातिक जुया अकृष्णा अशुक्ल निर्वाण प्राप्त याइ, ... भिगु जातिक जुया नीच धर्म याइ, ... भिगु जातिक जुया भिगु धर्म याइ, आवुसो ! यन सुं भिगु जातिक जुया अकृष्ण अशुक्ल निर्वाण प्राप्त याइ ।

“खुता निर्वेधभागीय संज्ञा—अनित्यसंज्ञा, अनित्यय् दुःखसंज्ञा, दुःखय् अनात्मसंज्ञा, प्रहाणसंज्ञा, विराग-संज्ञा व निरोधसंज्ञा ।

“आवुसो ! सिद्धिका विज्याम्ह, खंका विज्याम्ह वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं बांलाक कना विज्यागु खुता धर्मं ध्व हे खः । उकी सकलें मिले जुया सङ्गायन यायेमाः, विवाद याये मज्यू । यथे यायेवं ... पे० ... देव मनुष्यपिनि निर्ति अर्थ, हित व सुख जुइ ।

१. आचार्य बुद्धघोषं थुपि खुता अनुस्मृति स्थान सम्बन्धी विस्तृत व्याख्या वसपोलया प्रसिद्ध पालि ग्रन्थ विमुद्धिमग्गो ग्रन्थय् दु । स्वया दिसैं—विशुद्धिमग्गो पालि I. पृ. ४०९ निसैं ४९८ तक अथवा विशुद्धिमागं (हिन्दी) I पृ. १७६ निसैं २०५.

२. स्वया दिसैं—छलभिजाति-सुत, अंगुत्तरनिकाय III. पृ. ९३ अथवा अं. नि. III. हिन्दी पृ. ८७.

न्हेता धर्म

३५. “आवुसो ! सिद्धका विज्याम्ह, खंका विज्याम्ह वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं बांलाक कना विज्यागु न्हेता धर्मं दु । उकी सकलें मिले जुया सङ्गायन यायेमाः, विवाद याये मज्जू । यथे यायेवं ... पे० ... देव मनुष्यपिनि निरिति अर्थ, हित व सुख जुइ । न्हेता धर्मं छु छु खः ।

“सप्त धार्यधन” — श्रद्धाधन, शीलधन, लीधन, ओत्तप्पधन, श्रुतधन, त्यागधन व प्रज्ञाधन ।

“सप्त बोध्यङ्ग” — स्मृतिसम्बोध्यङ्ग, धर्मविचयसम्बोध्यङ्ग, वीर्यसम्बोध्यङ्ग, प्रीतिसम्बोध्यङ्ग, प्रश्रद्धि-सम्बोध्यङ्ग, समाधिसम्बोध्यङ्ग व उपेक्षासम्बोध्यङ्ग ।

“न्हेता समाधिपरिष्कार” — सम्यक्दृष्टि, सम्यक्संकल्प, सम्यक्वचन, सम्यक्कर्म, सम्यक्आजीव, सम्यक्क्यायाम व सम्यक्स्मृति ।

“न्हेता असद्धर्म” — आवुसो ! यन भिक्षु अश्रद्धालु जुइ, निर्लज्जी जुइ, असंकोची जुइ, अल्पश्रुत जुइ, अलसी जुइ, स्मृतिहीन जुइ व दुष्प्रज्ञ जुइ ।

“न्हेता सद्धर्म” — आवुसो ! यन भिक्षु श्रद्धालु जुइ, लज्जालु जुइ, संकोची जुइ, बहुश्रुत जुइ, वीर्यवान् जुइ, स्मृतिवान् जुइ व प्रज्ञावान् जुइ ।

“न्हेता सत्पुरुष धर्म” — आवुसो ! यन भिक्षु धर्मज्ञ जुइ, अर्थज्ञ जुइ, आत्मज्ञ जुइ, मात्रज्ञ जुइ, कालज्ञ जुइ, परिषदज्ञ जुइ व पुद्गलज्ञ जुइ ।

३६. “न्हेता निद्दसवस्तु” — आवुसो ! (१) यन भिक्षु शिक्षा समादान यायेत तीव्र इच्छा दुम्ह जुइ, भविष्यत् न शिक्षा समादान यायेत प्रेम मदुम्ह जुइ मखु; (२) धर्म निसन्ती (=विदर्शनाय) तीव्र इच्छा जुइ ... पे० ...; (३) तृष्णा हटे यायेगुली ... पे० ...; (४) एकान्तवासय् चवनेगुली ... पे० ...; (५) वीर्य आरम्भ यायेगुली ... पे० ...; (६) स्मृति परिपाक्य ... पे० ...; (७) दृष्टि प्रतिवेद्य तीव्र इच्छा दुम्ह जुइ, भविष्यत् न दृष्टि प्रतिवेद्य प्रेम मदुम्ह जुइ मखु ।

“न्हेता संज्ञा” — अनित्यसंज्ञा, अनात्मसंज्ञा, अशुभसंज्ञा, आदीनव (दुष्परिणाम) संज्ञा, प्रहाणसंज्ञा, विरागसंज्ञा व निरोधसंज्ञा ।

“न्हेता बल” — श्रद्धाबल, वीर्यबल, लीबल, ओत्तप्पबल, स्मृतिबल, समाधिबल व प्रज्ञाबल ।

३७. “न्हेता विज्ञान स्थिति” — आवुसो ! थुजापि प्राणीपि नं दु गुपि नानाकाय व नानासंज्ञा दुपि खः । गथेकि — मनुष्य, गुलि गुलि देवपि, गुलि गुलि विनिपातिकपि । थव न्हापांगु विज्ञानया स्थिति खः ।

“आवुसो ! थुजापि प्राणीपि नं दु गुपि नानाकाय व एकत्वसंज्ञा दुपि खः । गथेकि — प्रथम अभिनिमित्त ब्रह्मकायिकपि । थव निगूगु विज्ञानया स्थिति खः ।

“आवुसो ! थुजापि प्राणीपि नं दु गुपि एकत्वकाय व नानात्वसंज्ञा दुपि खः । गथेकि — आभास्वर देवतापि । थव स्वंगूगु विज्ञानया स्थिति खः ।

१. स्वया दिसं — सङ्क्षित्तधन-सुत्त व वित्थतधन-सुत्त, अं. नि. III. पृ. १५३-४.

“आवुसो ! शुजापि प्राणीपि नं दु गुपि एकत्वकाय व एकत्वसंज्ञा दुपि खः । मथेकि—शुभकृत्स्न देवतापि । थ्व प्यंगूगु विज्ञानया स्थिति खः ।

“आवुसो ! शुजापि प्राणीपि नं दु गुपि रूपसंज्ञायात अतिक्रमण याना प्रतिघ संज्ञायात अस्तगमन याना नानात्वसंज्ञा याना मनसिकार मयासे ‘अनन्त आकाश’ धका आकाशानन्त्यायतनय च्वनिपि प्राणीपि खः । थ्व न्यागूगु विज्ञानया स्थिति खः ।

“आवुसो ! शुजापि प्राणीपि नं दु गुपि सर्वतो आकाशानन्त्यायतनयात अतिक्रमण याना ‘अनन्त विज्ञान’ धका विज्ञानन्त्यायतनय च्वनिपि खः । थ्व खुगूगु विज्ञानया स्थिति खः ।

“आवुसो ! शुजापि प्राणीपि नं दु गुपि सर्वतो विज्ञानन्त्यायतनयात अतिक्रमण याना ‘छु’ मदु’ धयागु आकिञ्चत्रायतनय च्वनिपि खः । थ्व न्हेगूगु विज्ञानया स्थिति खः ।

“न्हेता दक्षिणेत्य पुद्गलपि—उभतोभागविमुक्ति, प्रज्ञाविमुक्ति, कायसाक्षि, दृष्टिप्राप्त, श्रद्धाविमुक्ति, धर्मानुसारी व श्रद्धानुसारी ।

“न्हेता अनुशय—कामराग-अनुशय, प्रतिघ-अनुशय, दृष्टि-अनुशय, विचिकित्सा-अनुशय, मान-अनुशय, भवराग-अनुशय व अविद्या-अनुशय ।

“न्हेता संयोजन—अनुनय-संयोजन, प्रतिघ-संयोजन, दृष्टि-संयोजन, विचिकित्सा-संयोजन, मान-संयोजन, भवराग-संयोजन व अविद्या-संयोजन ।

“न्हेता अधिकरण शमथ’—(१) उत्पन्न जूगु व अनुत्पन्न जूगु अधिकरण (त्वापु) शमथ (शान्त) यायेया निति सन्मुख विनय बिइमाः (निखलः नं न्होने तया त्वापु छ्यनेगु); (२) स्मृति विनय बिइमाः (थुइका लुमंका समाधान यायेगु); (३) अमूढ (मति भ्रम जुया याःगु त्वापुयात क्षमा याचनद्वारा शान्त यायेगु) विनय बिइमाः; (४) प्रतिज्ञा याकेमाः (लिपा हानं मल्वायेगु प्रतिज्ञा याकेमाः); (५) येभुयसिका (बहुमतं त्वापु छिने यायेमाः) द्वारा (शान्त) यायेमाः; (६) तस्सपापिय्यसिका (द्वंकूम्हसित दण्ड बिइगु यायेमाः) व (७) तिणवत्थारक गथे घाय् लायेबले समान रूपं मिले जुइगु खः अथे हे उगु त्वापुयात समान रूपं निर्णय याना शान्त यायेमाः ।

“आवुसो ! सिइका बिज्याम्ह, खंका बिज्याम्ह वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं बालाक कना बिज्यागु न्हेता धर्मं थ्व हे खः । उकी सकलें मिले जुया सङ्गायन यायेमाः, विवाद याये मज्जू । थथे यायेवं ... पे० ... देव मनुष्यपिनि निति अर्थ, हित व सुख जुइ ।

द्वितीय भाणवार ववचाल ।

च्याता धर्म

३८. “आवुसो ! सिइका बिज्याम्ह, खंका बिज्याम्ह वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं बालाक कना बिज्यागु च्याता धर्मं दु । उकी सकलें मिले जुया सङ्गायन यायेमाः, विवाद याये मज्जू । थथे यायेवं ... पे० ... देव मनुष्यपिनि निति अर्थ, हित व सुख जुइ । च्याता धर्मं छु छु खः ?

१. स्वया दिसं—सामगाम-सुत्त, म. नि. ।

“**च्याता मिथ्यापन**—मिथ्यादृष्टि, मिथ्यासंकल्प, मिथ्यावचन, मिथ्याकर्म, मिथ्याआजीव, मिथ्या-
ब्यायाम, मिथ्यास्मृति व मिथ्यासमाधि ।

“**च्याता सम्यक्त्व**—सम्यक्दृष्टि, सम्यक्संकल्प, सम्यक्वचन, सम्यक्कर्म, सम्यक्आजीव, सम्यक्-
ब्यायाम, सम्यक्स्मृति व सम्यक्समाधि ।

“**च्याता दक्षिणेत्य पुद्गलपि**—स्रोतापन्न, स्रोतापतिफल साक्षात्कार यायेया निति तत्पर जूम्ह पुद्गल,
सकृदागामी, सकृदागामीफल साक्षात्कार यायेया निति तत्पर जूम्ह पुद्गल, अनागामी, अनागामीफल साक्षात्कार
यायेया निति तत्पर जूम्ह पुद्गल, अरहत् व अरहत्फल साक्षात्कार यायेया निति तत्पर जूम्ह पुद्गल ।

३९. “**च्याता आलस्य वस्तु**—आवुसो ! थन भिक्षुया याये माःगु ज्या दइ । वयात थये जुइ—‘जि
ज्या याये मानी, ज्या यायेबले म्ह न्यली उकि देने माल’ धका देनी । अप्राप्त वस्तुया प्राप्तिया निति, अनधिगत
सत्यया अधिगमनया निति व असाक्षात्कार मयानिगु सत्ययात साक्षात्कार यायेया निति वीर्य आरम्भ याइ मखु ।
थ्व न्हापांगु आलस्य वस्तु खः ।

“आवुसो ! हानं भिक्षु ज्या याःगु जुइ । वयात थये जुइ—‘जि ज्या याये धुन । ज्या याना म्ह न्यल ।
उकि देने माल धका देनी ... वीर्य आरम्भ याइ मखु । थ्व निगूगु आलस्य वस्तु खः ।

“आवुसो ! हानं भिक्षु न्यासि वने मा गु जुइ । वयात थये जुइ—‘जि न्यासि वने मानी, न्यासि वनेबले
म्ह न्यली । उकि देने माल’ धका देनी ... वीर्य आरम्भ याइ मखु । थ्व स्वंगूगु आलस्य वस्तु खः ।

“आवुसो ! हानं भिक्षु न्यासि वने धुकूगु जुइ । वयात थये जुइ—‘जि न्यासि वने धुन । न्यासि वना
म्ह न्यल । उकि देने माल’ धका देनी ... वीर्य आरम्भ याइ मखु । थ्व प्यंगूगु आलस्य वस्तु खः ।

“आवुसो ! हानं भिक्षु गामय वा निगमय भिक्षाटन यायेबले भिगु वा मभिगु यक्व भिक्षा लाभ जुइ मखु ।
उकि वयात थये जुइ—‘गामय ... लाभ मजुल । थ्व जिगु म्ह न्यल, सने मफुत । उकि देने माल’ धका देनी ...
वीर्य आरम्भ याइ मखु । थ्व न्यागूगु आलस्य वस्तु खः ।

“आवुसो ! हानं भिक्षु गामय वा निगमय भिक्षाटन यायेबले भिगु वा मभिगु यक्व भिक्षा लाभ जुइ ।
उकि वयात थये जुइ—‘गामय ... लाभ जुल । जिगु म्ह पवयातःगु माय्थे ज्यातुसे च्वना च्वन । उकि देने माल’
धका देनी ... वीर्य आरम्भ याइ मखु । थ्व खुगूगु आलस्य वस्तु खः ।

“आवुसो ! हानं भिक्षुयात भचा रोग उत्पन्न जुइ । जित रोग उत्पन्न जुल धका ग्वतुले माल धका देनी
... वीर्य आरम्भ याइ मखु । थ्व न्हेगूगु आलस्य वस्तु खः ।

“आवुसो ! हानं भिक्षु रोगं नकतिनि दना वम्ह जुइ । नकतिनि जक रोगं लाल जिगु म्ह बमलानि, सने
मफुनी धका देनी ... वीर्य आरम्भ याइ मखु । थ्व च्यागूगु आलस्य वस्तु खः ।

४०. “**च्याता आरम्भवस्तु**—आवुसो ! थन भिक्षुयात ज्या याये माःगु दइ । वयात थये जुइ—जि
याये माःगु ज्या (यक्व) दु । (यक्व) ज्या याये माम्ह जि (सदां) बुद्धशासनयात मनय् तया तये फइ मखु ।
उकि प्राप्त मज्जनिगु प्राप्त यायेया निति अधिगमन मयानिगु अधिगमन यायेया निति, साक्षात्कार मयानिगु
साक्षात्कार यायेया निति जि वीर्य आरम्भ यायेमाः धका वीर्य आरम्भ याइ । थ्व न्हापांगु आरम्भ वस्तु खः ।

१. च्याता आलस्य वस्तु व च्याता आरम्भ वस्तु (उत्साह वस्तु) या बारे स्वया दिसँ—कुसीतारम्भवत्थु-सुत,
अं. नि. III. पृ. ४१५.

“आवुसो ! हानं भिक्षुं ज्या याये धुं कूगु जुइ । वयात थये जुइ—‘जि ज्या याये धुन । ज्या याये माम्ह जि बुद्धशासनयात मनय् तथा तये फइ मखु । उकि ... जि वीर्य आरम्भ यायेमाः’ धका वं वीर्य आरम्भ याइ । थ्व निगुगु आरम्भ वस्तु खः ।

“आवुसो ! हानं भिक्षु लैय् न्यासि वनेमाम्ह जुइ । वयात थये जुइ—‘जि लैय् न्यासि वने मानी । लैय् वने माम्ह जि बुद्धशासनयात मनय् तथा तये फइ मखु । उकि ... जि वीर्य आरम्भ यायेमाः’ धका वं वीर्य आरम्भ याइ । थ्व स्वंगुगु आरम्भ वस्तु खः ।

“आवुसो ! हानं भिक्षु लैय् न्यासि वने धुकूम्ह जुइ । वयात थये जुइ—‘जि लैय् न्यासि वने धुन । लैय् वनाम्ह जि बुद्धशासनयात मनय् तथा तये फइ मखु । उकि ... जि वीर्य आरम्भ यायेमाः’ धका वं वीर्य आरम्भ याइ । थ्व प्यंगुगु आरम्भ वस्तु खः ।

“आवुसो ! हानं भिक्षु गामय् वा निगमय् भिक्षाटन यायेबले भिगु वा मभिगु यक्व भिक्षा लाभ जुइ मखु । वयात थये जुइ—‘गामय् ... लाभ मजुल । जिगु म्ह याउंसे च्वन म्ह सने फत । उकि ... जि वीर्य आरम्भ यायेमाः’ धका वं वीर्य आरम्भ याइ । थ्व न्यागुगु आरम्भ वस्तु खः ।

“आवुसो ! हानं भिक्षु गामय् वा निगमय् भिक्षाटन यायेबले भिगु वा मभिगु यक्व भिक्षा लाभ जुइ । वयात थये जुइ—‘गामय् ... लाभ जुल । जिगु म्ह बलात, सने फत । उकि ... जि वीर्य आरम्भ यायेमाः’ धका वं वीर्य आरम्भ याइ । थ्व खुगुगु आरम्भ वस्तु खः ।

“आवुसो ! हानं भिक्षुयात भचाजक रोग जुइ । वयात थये जुइ—‘जित भचाजक रोग जुल । जिगु रोग बढे जुइ फु । उकि ... जि वीर्य आरम्भ यायेमाः’ धका वं वीर्य आरम्भ याइ । थ्व न्हेगुगु आरम्भ वस्तु खः ।

“आवुसो ! हानं भिक्षुयात भचा रोग जुया लाया वनी । वयात थये जुइ—‘जित नकतिनि जक रोगं लाल हानं ... जुइयः । उकि ... जि वीर्य आरम्भ यायेमाः’ धका वं वीर्य आरम्भ याइ । थ्व च्यागुगु आरम्भ वस्तु खः ।

Dhamma.Digital

४१. **च्याता दानवस्तु**—दान काः वम्हसित तुरन्त (अविलम्ब) दान बिइ (आसज्ज); भयया कारणं दान बिइ; दान बिल धाय्केत दान बिइ; जित लिपा दइ धयागु विचारं दान बिइ; दान बिइगु बांला धका दान बिइ; जि (जा) बुकेगु यांना इमिसं याइ मखु, (जा) बुकीपिसं बुकी मखुपित दान मबिइगु बांमला धका दान बिइ; ‘थ्व दान बिइबले कल्याणकीति शब्द फेले जुइ’ धका दान बिइ; चित्त परिष्कारया निति दान बिइ ।

४२. **“च्याता दान उपपत्ति”**—(दानया कारणं उत्पन्न जुइगु मेगु लोक)—आवुसो ! थन गुलि गुलिसिनं श्रमण ब्राह्मणपित अन्न, पान, वस्त्र, यान, गन्ध, विलेपन, शय्या, वासस्थान व प्रदीप दान बिइ । वं गुगु दान बिल उकिया प्रतीक्षा याइ । वं क्षत्री महाशाल वा ब्राह्मण महाशाल वा गृहपति महाशालं पञ्चकामगुणं युक्त जुया च्वंगु खनी । अले वयात थये जुइ—‘अहो ! सिइ धुंका जि नं क्षत्री महाशाल ... पिनित्थाय् उत्पन्न जूसा साप ज्यू ।’ वं अजागु चित्त तइ, अजागु हे अघिष्ठान याइ, व हे चित्तयात वृद्धि याइ । वयागु उगु चित्त हीनताय् आवद्ध जुइ । च्वय्या थासय्या निति वृद्धि मयासे अन हे उत्पन्न जुइ । शीलवान् अथे जुइ, दुःशील जुइ मखु धका जि धया । आवुसो ! शीलवानयागु चित्त-प्रणिधि विशुद्धया कारणं सिद्ध (सफल) जुइ ।

१. स्वया दिसं—पठमदान-सुत्त, अं. नि. III. पृ. ३३६.

२. स्वया दिसं—दानूपपत्ति-सुत्त, अं. नि. III. पृ. ३३९.

“आवुसो ! हानं थन गुलिसिनं ... दान बिइ । वं गुगु ब्यूगु खः उकियात प्रतीक्षा याइ । वं न्यनातगु दइ—चातुर्महाराजिक देवतापिनि दीर्घायु वर्णवान् व आपालं सुख दुपि खः । अनलि वयात थये जुइ—‘अहो ! सिइ धुंका जि नं चातुर्महाराजिक देवतापिनिथाय् उत्पन्न जुइ दसा साप ज्यू । वं अजागु चित्त तइ ... अधिष्ठान याइ ... अन हे उत्पन्न जुइ । ... शीलवानयागु चित्त-प्रणिधि विशुद्धया कारणं सिद्ध (सफल) जुइ ।

“आवुसो ! हानं थन गुलिसिनं ... दान बिइ । वं गुगु ब्यूगु खः उकिया प्रतीक्षा याइ । वं न्यनातगु दइ—त्रयस्त्रिंश देवतापि ...; यामा देवतापि ...; तुषित देवतापि ...; निर्वाणरति देवतापि ...; परनिमित्त वशवर्ति देवतापि ...; ब्रह्माकायिक देवतापि दीर्घायु, वर्णवान् व आपालं सुख दुपि जुइ । अनलि वयात थये जुइ—‘अहो ! सिइ धुंका जि नं ब्रह्माकायिक देवतापिनिथाय् उत्पन्न जुइ दसा साप ज्यू ।’ वं अजागु चित्त तइ, अजागु हे अधिष्ठान याइ, व हे चित्तयात वृद्धि याइ । वयागु उगु चित्त हीनताय् आवद्ध जुइ । च्वय्या थासय्या निर्लि वृद्धि मयासे अन हे उत्पन्न जुइ । शीलवान् अये जुइ, दुःशील जुइ मखु धका जि धया । वीतरागी अजाम्ह जुइ सरागी जुइ मखु । वीतरागी दुपि शीलवानयागु चित्त-प्रणिधि विशुद्धया कारणं सिद्ध (सफल) जुल ।

“च्याता परिषद्—क्षत्रिय परिषद्, ब्राह्मण परिषद्, गृहपति परिषद्, श्रमण परिषद्, चातुर्महाराजिक परिषद्, त्रयस्त्रिंश परिषद्, मार परिषद् व ब्रह्म परिषद् ।

“च्याता लोकधर्म^१—लाभ, अलाभ, यश, अयश, निन्दा, प्रशंसा, सुख व दुःख ।

४३. “च्याता अभिम्भायतन—छम्हसिनं (भिक्षुं) थःके (आद्यात्मिक) रूपसंज्ञी जुया पिनेया बांलागु वा बांमलागु सीमित (अल्प) रूप खनी । उकियात अभिभूत त्याकालि ‘सिइके’, ‘खंके’ धयाम्ह संज्ञी (होश दुम्ह) जुइ । थ्व न्हापांगु अभिम्भायतन खः ।

... थःके रूपसंज्ञी जुया पिनेया बांलागु वा बांमलागु अपरिमाण (असीमित) रूप खनी । उकियात ... खंके धयाम्ह संज्ञी (होश दुम्ह) जुइ । थ्व निगूगु अभिम्भायतन खः ।

... थःके अरूपसंज्ञी जुया पिनेया बांलागु वा बांमलागु सीमित रूप खनी ... थ्व स्वंगूगु अभिम्भायतन खः ।

... थःके अरूपसंज्ञी जुया पिनेया बांलागु वा बांमलागु असीमित रूप खनी ... थ्व प्यंगूगु अभिम्भायतन खः ।

... थःके अरूपसंज्ञी जुया पिनेया वचुगु, वचुगु वर्ण, वचुगु दर्शन, वचुगु आभास रूप खनी । गथेकि—वचुगु, वचुगु वर्णंगु, वचुगु दर्शनगु, वचुगु आभास दुगु उमा पुष्प स्वां खः अथवा गथे निखेर चुलुगु वचुगु ... वचुगु आभास दुगु बनारसी वस्त्र खः । अथे हे ... आद्यात्मिक अरूपसंज्ञी जुया पिनेया वचुगु ... वचुगु आभास दुगु रूप खनी । उकियात अभिभूत याना ‘सिइके’, ‘खंके’ धयाम्ह संज्ञी (होश दुम्ह) जुइ । थ्व न्यागूगु अभिम्भायतन खः ।

... थःके अरूपसंज्ञी जुया पिनेया म्हासुगु ... म्हासुगु आभास रूप खनि । गथेकि—म्हासुगु ... कणिकार (म्हासुगु) स्वां खः अथवा गथे निखेर चुलुगु म्हासुगु ... बनारसी वस्त्र खः । अथे हे ... म्हासुगु आभास दुगु रूप खनी । उकियात ... अभिभूत याना ‘सिइके’, ‘खंके’ धयाम्ह संज्ञी जुइ । थ्व खूगूगु अभिम्भायतन खः ।

१. स्वया दिसै—पठम, दुतिय लोकधम्म-सुत्त, अं. नि. III. पृ. ३७४-४.

... यःके अरूपसंज्ञी जुया पिनेया ह्याउँगु ... ह्याउँगु आभास रूप खनी । गथेकि—ह्याउँगु ... (बन्धुजीवन) ह्याउँगु स्वां खः अथवा गथे निखेरं चुलुगु ह्याउँगु ... बनारसी वस्त्र खः । अथे हे ... ह्याउँगु आभास दुगु रूप खनी । उकीयात ... अभिभूत याना 'सिइके', 'खंके' धयाम्ह संज्ञी जुइ । एव न्हेंगुगु अभिभवायतन खः ।

... यःके अरूपसंज्ञी जुया पिनेया तुयूगु ... तुयूगु आभास रूप खनी । गथेकि—तुयूगु ... शुक्रतारा खः अथवा गथे निखेरं चुलुगु तुयूगु ... बनारसी वस्त्र खः । अथे हे ... अरूपसंज्ञी जुया पिनेया तुयूगु ... तुयूगु आभास दुगु रूप खनी । उकीयात अभिभूत याना 'सिइके', 'खंके' धयाम्ह संज्ञी जुइ । एव च्यागूगु अभिभवायतन खः । आवुसो ! एव हे च्याता अभिभवायतन खः ।

४४. “च्याता विमोक्ष—रूपीं (रूप दुम्हसिनं) रूप खनी । एव न्हापांगु विमोक्ष खः । यः दुने अरूपसंज्ञी जुया पिनेया रूप खनी । एव निगूगु विमोक्ष खः । सुभं (शुभ्रं) हे अधिमुक्त जुइ ... एव स्वंगूगु विमोक्ष खः । सकतां रूप संज्ञां समतिक्रम याना प्रतिघ संज्ञायात अन्त याना, नानात्व संज्ञायात मनन मयासे 'आकाश अनन्त खः' धका 'आकाशानन्त्यायतन' (समापत्ति) प्राप्त याना विहार याइ ... एव प्यंगूगु विमोक्ष खः । फुक्व आकाशानन्त्यायतनयात अतिक्रमण याना विज्ञान अनन्त खः धका विज्ञानन्त्यायतन प्राप्त याना विहार याइ ... एव न्यागूगु विमोक्ष खः । फुक्व विज्ञानन्त्यायतनयात अतिक्रमण याना 'छु' महु' धयागु आकिञ्चन्यायतन प्राप्त याना विहार याइ ... एव खुगूगु विमोक्ष खः । फुक्व सकतां प्रकारं आकिञ्चन्यायतनयात अतिक्रमण याना नैवसंज्ञानासंज्ञायतन प्राप्त याना विहार याइ । एव न्हेंगूगु विमोक्ष खः । फुक्व नैवसंज्ञानासंज्ञायतनयात अतिक्रमण याना संज्ञा वेदयितनिरोध प्राप्त याना विहार याइ । आवुसो ! एव हे च्यागूगु विमोक्ष खः ।

“आवुसो ! सिइका बिज्याम्ह, खंका बिज्याम्ह वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं बालाक कणा बिज्यागु च्याता धर्म एव हे खः । उकी सकलें मिले जुया सङ्गायन यायेमाः, विवाद याये मज्यू । थये यायेवं ... पे० ... देव मनुष्यपिनि निर्ति अर्थ, हित व सुख जुइ ।

गुता धर्म

४५. “आवुसो ! सिइका बिज्याम्ह, खंका बिज्याम्ह वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं बालाक कणा बिज्यागु गुता धर्म दु । उकी सकलें मिले जुया सङ्गायन यायेमाः, विवाद याये मज्यू । थये यायेवं ... पे० ... देव मनुष्यपिनि निर्ति अर्थ, हित व सुख जुइ । गुता धर्म छु छु खः ?

“गुता आघात वस्तु”—जिगु अनर्थ यात धका आघात उत्पन्न याइ; जिगु अनर्थया ज्या याना चवन ...; जिगु अनर्थया ज्या याइन ...; जिमि यःम्हसित अनर्थ यात ...; जिमि यःम्हसित अनर्थ याना चवन ...; जिमि यःम्हसित अनर्थ याइन ...; जिमि मयःम्हसित हित यात ...; जिमि मयःम्हसित हित याना चवन ...; जिमि मयःम्हसित हित याइन धका मनय आघात उत्पन्न याइ ।

१. स्वया दित्तं—आघातवस्तु-सुत्त, अं. ति. IV. पृ. ४८.

“गुता आघात प्रतिविनय”- जिगु अनर्थं यात धका जि नं (वयात) अनर्थं यानां जित छु दइ धका आघातयात हटे याइ; जिगु अनर्थं याना च्वन ...; जिगु अनर्थं याइन ...; जिमि यःम्हसित अनर्थं यात ...; जिमि यःम्हसित अनर्थं याना च्वन ...; जिमि यःम्हसित अनर्थं याइन ...; जिमि मयःम्हसित हित यात ...; जिमि मयःम्हसित हित याना च्वन ...; जिमि मयःम्हसित हित याइन धका जि नं (वयात) अनर्थं यानां जित छु दइ धका आघातयात हटे याइ ।

४६. “गुता सत्त्वावास”-आवुसो ! अजापि प्राणीपि नं दु गुपि नानाकाय व नानासंज्ञा दुपि खः । गथे मनुष्य, गुलि गुलि देवपि तथा गुलि गुलि विनिपातिकपि । थ्व न्हापांगु सत्त्वावास खः ।

“आवुसो ! अजापि प्राणीपि नं दु गुपि नानात्वकाय व एकत्वसंज्ञा दुपि खः । गथे प्रथम उत्पन्न ब्रह्माकायिकपि । ...

“आवुसो ! अजापि प्राणीपि नं दु गुपि एकत्वकाय व नानात्वसंज्ञा खः । गथे—आभास्वर देवतापि । ...

“आवुसो ! अजापि प्राणीपि नं दु गुपि एकत्वकाय व एकत्वसंज्ञा खः । गथे—शुभकृत्स्न देवतापि । ...

“आवुसो ! अजापि प्राणीपि नं दु गुपिनि संज्ञा दइ मखु, प्रतिवेदना नं जुइ मखु । गथे—असंज्ञा-सत्त्वपि । ...

“आवुसो ! अजापि प्राणीपि नं दु गुपि रूपसंज्ञायात अतिक्रमण याना प्रतिघसंज्ञायात अस्तगमन याना नानात्वसंज्ञायात मनसिकार मयासे ‘अनन्त आकाश’ धका आकाशानन्त्यायतनय च्वनिपि खः । ...

“आवुसो ! अजापि प्राणीपि नं दु गुपि सर्वतो आकाशानन्त्यायतनयात अतिक्रमण याना ‘अनन्त विज्ञान’ धका विज्ञानन्त्यायतनय च्वनिपि खः । ...

“आवुसो ! अजापि प्राणीपि नं दु गुपि सर्वतो विज्ञानन्त्यायतनयात अतिक्रमण याना ‘छु’ महु’ धयागु आकिञ्चन्यायतनय च्वनिपि खः । ...

“आवुसो ! अजापि प्राणीपि नं दु गुपि सर्वतो आकिञ्चन्यायतनयात अतिक्रमण याना नैवसंज्ञाना-संज्ञायतनय च्वनिपि खः । थ्व गुंगु सत्त्वावास खः ।

“गुता अक्षण (=अयोग्य अवस्था)—आवुसो ! थन तथागत अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध लोकय उत्पन्न जुया बिज्यागु दइ । उपशमया निति, परिनिर्वाणया निति, सम्बोधिना निति तथा सुगत प्रवेदित धर्म नं देशना याना बिज्यागु दइ । (तर थुजागु बखतय) थुम्ह पुरुष नरकय उत्पन्न जूम्ह जुइ । ब्रह्मचर्यवास यायेया निति व न्हापांगु अक्षण समय खः ।

“आवुसो ! हानं थन तथागत ... उत्पन्न जुया बिज्यागु नं दइ । उपशमया निति ... धर्म नं देशना याना बिज्यागु दइ । (तर थुजागु बखतय) थुम्ह पुरुष तिर्यकयोनी उत्पन्न जूगु जुइ । ... थ्व निगूगु अक्षण समय खः ।

“आवुसो ! हानं ... प्रेतयोनी उत्पन्न जूगु जुइ । ... थ्व स्वंगूगु अक्षण समय खः ।

“आवुसो ! हानं ... असुरयोनी उत्पन्न जूगु जुइ । ... थ्व प्यंगूगु अक्षण समय खः ।

१. स्वया दिसै—आघातपटिविनय-सुत्त, अं. नि. IV. पृ. ४९.

२. स्वया दिसै—सत्तावास-सुत्त, अं. नि. IV. पृ. ४२.

“आवुसो ! हानं ... गनं दीर्घायु देवयोनी उत्पन्न जूगु जुइ । ... एव न्यागूगु अक्षण समय खः ।

“आवुसो ! हानं ... प्रत्यन्त जनपदय् अपण्डित म्लेच्छजाती उत्पन्न जूगु जुइ । गन भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक व उपासिकापिनिगु गति (वसोवास) दइ मखु । ... एव खुगूगु अक्षण समय खः ।

“आवुसो ! हानं ... प्रत्यन्त मध्यदेशय् उत्पन्न जूगु जुइ परन्तु ‘दानया छुं फल महु’ ‘यज्ञया छुं फल महु’ ‘हवनया छुं फल महु’ ‘सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया छुं नं फल महु’ ‘एव लोक महु’ ‘परलोक महु’ ‘मां महु, बी महु’ ‘औपपातिक प्राणीपि महु’ ‘लोकय् सम्यक् मार्गय् वना गुम्हसिनं एव लोकयात परलोकयात स्वयं ज्ञानं सिइके फुम्ह सुं महु’ धयागु विपरीत मिथ्यादृष्टि दुम्ह जुइ । ... एव न्हेगूगु अक्षण समय खः ।

“आवुसो ! हानं ... मध्य देशय् उत्पन्न जूगु जुइ परन्तु व फैचार्ये लाटा दुष्प्रज्ञ जुइ, सुभाषित दुर्भाषितया अर्थ थुइके फइ मखु । ... एव च्यागूगु अक्षण समय खः ।

“आवुसो ! हानं तथागत अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध लोकय् उत्पन्न जुया बिज्यागु दइ परन्तु उपशमया निति, परिनिर्वाणया निति, सम्बोधिया निति तथा सुगत प्रतिवेदित धर्मदेशना याना बिज्यागु दइ मखु । थुम्ह पुरुष घाःसा मध्यदेशय् उत्पन्न जूगु दइ । व फैचार्ये लाटा, दुष्प्रज्ञ जुइ मखु, सुभाषित व दुर्भाषितया अर्थ थुइके फुम्ह जुइ । ब्रह्मचर्य वासया निति एव गुंगूगु अक्षण समय खः ।

४८. “गुता अनुपूर्व विहार—आवुसो ! थन भिक्षुं अनेक प्रकारया काम विषयं अलग जुया अनेक प्रकारया अकुशलं अलग जुया वितर्कं विचार युक्त जूगु विवेकजः प्रीतिसुख दुगु प्रथमध्यान प्राप्त याना चवनी; ... द्वितीयध्यान ...; ... तृतीयध्यान ...; ... चतुर्थध्यान ...; ... आकाशानन्त्यायन ...; ... विज्ञानन्त्यायन ...; ... आकिञ्चन्यायतन ...; ... नैवसंज्ञानासंज्ञायतन ... व संज्ञा वेदयित-निरोध ... ।

४९. “गुता अनुपूर्व निरोध”—प्रथम ध्यानय् चवम्हसिया कामसंज्ञा निरुद्ध जुइ; द्वितीय ध्यानय् चवम्हसिया वितर्कं विचार निरुद्ध जुइ; तृतीय ध्यानय् चवम्हसिया प्रीति निरुद्ध जुइ; चतुर्थ ध्यानय् चवम्हसिया आश्वास प्रश्वास निरुद्ध जुइ; आकाशानन्त्यायन समाधी चवम्हसिया रूपसंज्ञा निरुद्ध जुइ; विज्ञानन्त्यायन समाधी चवम्हसिया आकाशानन्त्यायन संज्ञा निरुद्ध जुइ; आकिञ्चन्यायतन समाधी चवम्हसिया विज्ञानन्त्यायतन संज्ञा निरुद्ध जुइ; नैवसंज्ञानासंज्ञायतन समाधी चवम्हसिया आकिञ्चन्यायतन संज्ञा निरुद्ध जुइ व संज्ञावेदयित निरोध समाधी चवम्हसिया संज्ञा व वेदना निरुद्ध जुइ ।

“आवुसो ! सिइका बिज्याम्ह, खंका बिज्याम्ह वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं बांलाक कना बिज्यागु गुता धर्म एव हे खः । उकी सकलें मिले जुया सङ्गायन यायेमाः, विवाद याये मज्यू । थये यायेवं ... पे० ... देव मनुष्यपिनि निति अर्थ, हित व सुख जुइ ।

ज्ञिता धर्म

५०. “आवुसो ! सिइका बिज्याम्ह, खंका बिज्याम्ह वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं बांलाक कना बिज्यागु किता धर्म दु । उकी सकलें मिले जुया सङ्गायन यायेमाः, विवाद याये मज्यू । थये यायेवं ... पे० ... देव मनुष्यपिनि निति अर्थ, हित व सुख जुइ । किता धर्म छु छु खः ?

१. स्वया दिसै—अनुपूर्वनिरोध-सुत्त, अं. नि. IV. पृ. ४९.

“सिता नाथकरण धर्म” —आवुसो ! यन भिक्षु शीलवान् प्रातिमोक्ष शील युक्त जुया आचारगोचर सम्पन्न जुया चिचिधंगु (अणु मात्र) दोषय् नं भय खंका शिक्षापद ग्रहण याना, शिक्षापद बांलाक रक्षा (पालन) याना च्वनी । आवुसो ! गुम्ह भिक्षु शीलवान् प्रातिमोक्ष शील युक्त जुया आचार गोचर सम्पन्न जुया चिचिधंगु दोषय् नं भय खंका शिक्षापद ग्रहण याना, शिक्षापद बांलाक रक्षा याना च्वनिगु खः—एव नं नाथकरण धर्म खः ।

“आवुसो ! हानं भिक्षु बहुश्रुत, श्रुतधर व श्रुतसन्निचय जुइ । गुम्ह आदिकल्याण, मध्यकल्याण, पर्यवसानकल्याण, सार्थक सब्यञ्जन केवल परिपूर्ण परिशुद्ध ब्रह्मचर्य (बुद्ध शासन) या प्रकाश याना तःगु अजागु धर्म आपालं न्यना त म्ह, धारण याना तःम्ह, वचनय् परिचितम्ह जुइ, मनं खंम्ह जुइ, दृष्टि सुप्रतिविद्य याःगु जुइ । आवुसो ! गुम्ह भिक्षु बहुश्रुत ... जुइ—एव नं नाथकरण धर्म खः ।

“आवुसो ! हानं भिक्षु कल्याणमित्र व कल्याणसहायक जुइ, कल्याणमित्रतापाखे जुइ । आवुसो ! गुम्ह भिक्षु कल्याणमित्र ... जुइ—एव नं नाथकरण धर्म खः ।

“आवुसो ! हानं भिक्षु सुवची जुइ, सुवचताधर्म सम्पन्न जुइ, अनुशासन प्रदक्षिणाग्राही जुइ । आवुसो ! गुम्ह भिक्षु सुवची ... जुइ—एव नं नाथकरण धर्म खः ।

“आवुसो ! हानं भिक्षु सन्नह्यचारी प्रति याये माःगु तःधं चिधं ज्यय् मये गुकर्य यायेमाः धाइम्ह जुइ । अजागु ज्याय् दक्ष जुइ, निरालसी जुइ, अजागुली उपाय कौशल जुइ, यायेत समर्थ नं जुइ । आवुसो ! गुम्ह भिक्षु ... पे० ... यायेत समर्थ नं जुइ—एव नं नाथकरण धर्म खः ।

“आवुसो ! हानं भिक्षु अभिषमं, अभिविनयय् धर्मकामी जुइ, प्रियसमुदाहारी जुइ (=मेपिसं देशना याःगु धर्मयात सम्मानपूर्वक न्यनी थःम्ह नं उपदेश याये न्ह्याम्हं), तःसकं प्रसन्न जुइ । आवुसो ! गुम्ह भिक्षु ... तःसकं प्रसन्न जुइ—एव नं नाथकरण धर्म खः ।

“आवुसो ! हानं न्ह्यागुं चीवर, पिण्डपात्र, शयनासन, ग्लानप्रत्ययद्वारा भिक्षु सन्तुष्ट जुइ । आवुसो ! गुम्ह भिक्षु चीवर, पिण्डपात्र, शयनासन, ग्लानप्रत्ययद्वारा सन्तुष्ट जुइ—एव नं नाथकरण धर्म खः ।

“आवुसो ! हानं अकुशल धर्मयात प्रहाणया निति, कुशल धर्मया प्राप्तिया निति आरब्ध वीर्यवान् जुया बलवान् दुठपराक्रमी जुया कुशल धर्मय् उत्साह मतोतिम्ह भिक्षु जुइ । आवुसो ! गुगु कुशल धर्मय् उत्साह मतोतिम्ह भिक्षु जुइ—एव नं नाथकरण धर्म खः ।

“आवुसो ! हानं भिक्षु स्मृतिवान् जुइ, अत्यन्त स्मृति प्रज्ञा युक्त जुइ, यक्व न्हापा यानागु व धयागु खं नं स्मरण याये फु । आवुसो ! गुम्ह भिक्षु ... स्मृतिवान् जुइ—एव नं नाथकरण धर्म खः ।

“आवुसो ! हानं भिक्षु प्रज्ञावान् जुइ उदय व्ययशामिनी प्रज्ञा आर्यनिर्वेध भागीय सम्यक् दुःख क्षयशामिनी प्रज्ञा युक्त जुइ । आवुसो ! गुम्ह भिक्षु ... प्रज्ञावान् जुइ—एव नं नाथकरण धर्म खः ।

५१. “सिता कसिणायतन—छम्ह पुरुष च्वय्, व्वय्, व्यथां अद्वय (एक मात्र) अप्रमाण पृथ्वी कसिण सिद्धी; आप् कसिण ...; तेज कसिण ...; वायु कसिण ...; नील कसिण ...; पीत कसिण ...; लोहित कसिण ...; ओदात ... कसिण ...; आकाश (=तुयूगु) कसिण व विज्ञान कसिण सिद्धी ।

५२. “श्रिता अकुशल कर्मपथ —प्राणातिपात, अदिश्वान, काममिथ्याचार, मृषावाद, पिशुनवाचा, फरुषवाचा, सम्प्रलाप, अभिषया, व्यापाद व मिथ्यादृष्टि ।

“श्रिता कुशल कर्मपथ —प्राणातिपातं अलग, अदिश्वानं अलग, काममिथ्याचारं अलग, मृषावादं अलग, पिशुनवाचां अलग, फरुषवाचां अलग, सम्प्रलापं अलग, अभिषयां अलग, व्यापाद व सम्यक्दृष्टि ।

५३. “श्रिता आर्यवास’—आवुसो ! यन भिक्षु न्याता अङ्गं प्रहीण जुइ, खुगू अङ्गं युक्तम्ह जुइ, छगू रक्षा याइम्ह जुइ, प्यता अपश्रयण, पणुन्न प्रत्येक सत्य (=विभिन्न मतया आग्रहयात पूर्णतया त्याग याइम्ह), समयसट्टेसना (बांलाक माला हटे जूगु), अनाविलसंकल्प (=मलिन संकल्प मदुगु), काय संस्कार प्रशब्ध जूगु जुइ, सुविमुक्ति चित्त जुइ व सुविमुक्त प्राज्ञी दुम्ह जुइ ।

“आवुसो ! गुक्थं भिक्षु न्याता अङ्गं प्रहीण जुइ ? आवुसो ! यन भिक्षु कामच्छन्द, व्यापादच्छन्द, धीनमिद, उद्वच्च कुक्कुच्च व विचिकित्सा प्रहीण जूगु जुइ । आवुसो ! थुकथं भिक्षु न्याता अङ्गं प्रहीण जुइ ।

“आवुसो ! गुक्थं भिक्षु खुता अङ्गं युक्त जुइ ? आवुसो ! यन भिक्षु चक्षुद्वारा रूप खना न सुमन जुइ न दुमन जुइ स्मृतिसम्प्रजन्य जुया उपेक्षी जुया च्वनी । श्रोतद्वारा शब्द न्यना ... (स्व पृ ४५९) मनं धर्मे सिद्धिका न सुमन न दुमन जुइ स्मृतिसम्प्रजन्य जुया उपेक्षी जुया च्वनी । आवुसो ! थुकथं भिक्षु खुता अङ्गं युक्त जुइ ।

“आवुसो ! गुक्थं भिक्षु छता अङ्गं रक्षा याइम्ह जुइ ? आवुसो ! यन भिक्षु स्मृति रक्षा दुगु चित्तं युक्त जुइ । आवुसो ! थुकथं यन भिक्षु छता रक्षा याइम्ह जुइ ।

“आवुसो ! गुक्थं भिक्षु प्यता अपश्रयण याइ ? आवुसो ! यन भिक्षु विचार याना छता सेवन याइ, विचार याना छता स्वीकार याइ, विचार याना छता तोति, विचार याना छतायात अलग तइ । आवुसो ! थुकथं भिक्षु प्यता अपश्रयण याइ ।

“आवुसो ! गुक्थं भिक्षु पणुन्न (बांलाक ज्वना तःगु) प्रत्येक सत्य जुइ ? आवुसो ! यन भिक्षु गुपि अजापि पृथक् पृथक् श्रमण ब्राह्मणपिनिगु पृथक् सत्य दुगु खः, व्यक्त याःगु खः अजागु फुक्वपाखें मुक्त जुइ । आवुसो ! थुकथं भिक्षु पणुन्न प्रत्येक सत्य जुइ ।

“आवुसो ! गुक्थं भिक्षु समयसट्टेसना जुइ ? आवुसो ! यन भिक्षुया काम विषययागु खोजी हटे जूगु जुइ, भव विषयय् खोजी हटे जूगु जुइ, ब्रह्मचर्ययागु खोजी शान्त जूगु जुइ । आवुसो ! थुकथं भिक्षु समयसट्टेसना जुइ ।

“आवुसो ! गुक्थं यन भिक्षु अनाविलसंकल्प जुइ ? आवुसो ! यन भिक्षुया काय संकल्प, व्यापाद संकल्प, विहिंसा संकल्प प्रहीण जूगु जुइ । आवुसो ! थुकथं भिक्षु अनाविलसंकल्पी जुइ ।

“आवुसो ! गुक्थं भिक्षुया काय संस्कार प्रशब्ध जूगु जुइ ? आवुसो ! यन भिक्षु सुखयात नं त्याग याना दुःखयात नं त्याग याना न्हापा हे सोमनस्य दोमनस्ययात अन्त्य याना सुख दुःख मदुगु उपेक्षा स्मृति परिशुद्ध जूगु चतुर्थध्यान प्राप्त याना विहार याइ । आवुसो ! थुकथं भिक्षुया कायसंस्कार प्रशब्ध जुइ ।

“आवुसो ! गुक्थं भिक्षुया चित्त सुविमुक्त जुइ ? आवुसो ! यन भिक्षुया चित्त रागं, द्वेषं, मोहं मुक्तगु जुइ । आवुसो ! थुकथं भिक्षुया चित्त सुविमुक्त जुइ ।

“आवुसो ! गुकथं भिक्षु सुविमुक्त प्राज्ञी जुइ ? आवुसो ! थनं भिक्षु ‘जिगु राग प्रहीण जुइ धुं कल, हां नापं लिना छवये धुन, ताइवः सिमाःया छघो त्वाःदर्थे अभाव जुइ धुं कल ‘आः हानं उत्पन्न जुइ माःगु मंत’ घका सिइकी, जिगु द्वेष प्रहीण जुइ धुं कल ... जिगु मोह प्रहीण जुइ धुं कल ... घका सिइकी । आवुसो ! थुकथं भिक्षु सुविमुक्त प्राज्ञी जुइ ।

५४. “सिता अशैक्ष धर्म—अशैक्ष सम्यक् दृष्टि, अशैक्ष सम्यक् संकल्प, अशैक्ष सम्यक् वचन, अशैक्ष सम्यक् कर्मान्त, अशैक्ष सम्यक् आजीव, अशैक्ष सम्यक् व्यायाम, अशैक्ष सम्यक् स्मृति, अशैक्ष सम्यक् समाधि, अशैक्ष सम्यक् ज्ञान व अशैक्ष सम्यक् विमुक्ति ।

“आवुसो ! सिइका बिज्याम्ह, खंका बिज्याम्ह वसपोल भगवान् अरहत् सम्यक्सम्बुद्धं बांलाक कना बिज्यागु फिता धर्मं थव हे खः । उकी सकलें मिले जुया सङ्गायन यायेमाः, विवाद याये मज्जू । थथे यायेवं ब्रह्मचर्य (= धर्म) दीर्घकाल तक चिरस्थायी जुइ, थथे यायेमाः । गुकि याना बहुजन हित, बहुजनया सुख लोकानुकम्पा तथा देव मनुष्यपिनि निति अर्थ, हित व सुखया निति जुइ ।

५५. अनंलि भगवान् दना बिज्याना आयुष्मान् सारिपुत्रयात सम्बोधन याना बिज्यात—“साधु ! सारिपुत्र ! साधु !! सारिपुत्र ! छंत साधु दु. छ भिक्षुसङ्घयात मेलमिलापयागु धर्मोपदेश यात ।” आयुष्मान् सारिपुत्रं संगीति परियाय कंगुली शास्ता सहमत जुया बिज्यात । लय्तापि उपि भिक्षुपिसं आयुष्मान् सारिपुत्रं कना बिज्यागुयात अभिनन्दन यात ।

सङ्गीति-सुत्त कवचाल ।

—:०:—
Dhamma.Digital

३४. दसुत्तर-सुत्त

१. आयुष्मान् सारिपुत्रं भिक्षुपित सःता बिज्यायु

१. यथे जि न्यना । छगू समयय् भगवान् न्यासल भिक्षुमहासङ्घ व्वना चम्पाया गगगरा पुखूसिथय् विहार याना बिज्याना च्वन । अनंलि अन आयुष्मान् सारिपुत्रं भिक्षुपित सःता बिज्यात—‘आवुसो भिक्षुपि !’ उप्पि भिक्षुपिसं ‘आवुसो !’ धया आयुष्मान् सारिपुत्रयात लिसः बिल । अनंलि आयुष्मान् सारिपुत्रं यथे धया बिज्यात—

“निर्वाण प्राप्त यायेया निति, दुःख अन्त यायेया निति
तथा फुक्क ग्रन्थी मुक्त जुइया निति दसुत्तर धर्मदेशना याये त्यना ।

छता धर्म

२. “आवुसो ! (१) छता धर्म बहूपकारी दु, (२) छता धर्म भाविता यायेमाः, (३) छता धर्म सिइकेमाः, (४) छता धर्म तोतेमाः, (५) छता धर्म हानभागीय दु, (६) छता धर्म विशेषभागीय दु, (७) छता धर्म थुइके थाकु, (८) छता धर्म उत्पादन यायेमाः, (९) छता धर्म थुइकेमाः व (१०) छता धर्म साक्षात्कार यायेमाः ।

“छु छता धर्म बहूपकारी खः ? कुशल धर्मय् अप्रमाद—एव छता धर्म बहूपकारी खः ।

“छु छता धर्म भाविता यायेमाः ? सुख सहगता कायगतानुस्मृति—एव छता धर्म भाविता यायेमाः ।

“छु छता धर्म सिइकेमाः—स्पर्श आत्तव उपादानीय धर्म—एव छता धर्म सिइकेमाः ।

“छु छता धर्म तोतेमाः ? अस्मिमान् (=अहंकार)—एव छता धर्म तोतेमाः ।

“छु छता धर्म हानभागीय खः ? अयोनिमनसिकार यायेगु—एव छता धर्म हानभागीय खः ।

“छु छता धर्म विशेषभागीय खः ? योनिमनसिकार यायेगु—एव छता धर्म विशेषभागीय खः ।

“छु छता धर्म थुइके थाकु ? आन्तरिक चित्तसमाधि—एव छता धर्म थुइके थाकूगु खः ।

“छु छता धर्म उत्पादन यायेमाः ? अटल (अकोप्य) ज्ञान—एव छता धर्म उत्पादन यायेमाः ।

“छु छता धर्म थुइकेमाः ? फुक्क प्राणीपि आहारय् (नसाय्) प्रतिष्ठित जुया च्वन—एव छता धर्म थुइकेमाः ।

“छु छता धर्म साक्षात्कार यायेमाः ? अटल (अकोप्य) चित्तविमुक्ति—एव छता धर्म साक्षात्कार यायेमाः ।

“तथागतं बोध यांना बिज्यागु थुपि फिता धर्म भूत (=वास्तविक), तथ्य, तथ, अवितथ व अनन्यथ खः ।”

निता धर्म

३. “आवुसो ! (१) निता धर्म बहूपकारी दु, (२) निता धर्म भाविता यायेमाः, (३) निता धर्म सिइकेमाः, (४) निता धर्म तोतेमाः, (५) निता धर्म हानभागीय दु, (६) निता धर्म विशेषभागीय दु, (७) निता धर्म थुइके थाकु, (८) निता धर्म उत्पादन यायेमाः, (९) निता धर्म थुइकेमाः व (१०) निता धर्म साक्षात्कार यायेमाः ।

“छु निता धर्म बहूपकारी खः ? स्मृति व सम्प्रजन्य—एव निता धर्म बहूपकारी खः ।

“छु निता धर्म भाविता यायेमाः ? समथ व विपश्यना—एव निता धर्म भाविता यायेमाः ।

“छु निता धर्म सिइकेमाः ? नाम व रूप—एव निता धर्म सिइकेमाः ।

“छु निता धर्म तोतेमाः ? अविदद्या व भवतृष्णा—एव निता धर्म तोतेमाः ।

“छु निता धर्म हानभागीय खः ? दुर्वचता व पापमिद्वता—एव निता धर्म हानभागीय खः ।

“छु निता धर्म विशेषभागीय खः ? सुवचता व कल्याणमिद्वता—एव निता धर्म विशेषभागीय खः ।

“छु निता धर्म थुइके थाकु ? प्राणीपि संक्लिष्ट जुइया निति हेतु व प्रत्यय तथा प्राणीपि विशुद्ध जुइया निति हेतु व प्रत्यय—एव निता धर्म थुइके थाकू खः ।

“छु निता धर्म उत्पादन यायेमाः ? निता ज्ञान—क्षय ज्ञान व अनुत्पाद ज्ञान—एव निता धर्म उत्पादन यायेमाः ।

“छु निता धर्म थुइकेमाः ? निता धातु—संस्कृत धातु व असंस्कृत धातु—एव निता धर्म थुइकेमाः ।

“छु निता धर्म साक्षात्कार यायेमाः ? विदद्या व विमुक्ति—एव निता धर्म साक्षात्कार यायेमाः ।

“तथागतं बोध यांना बिज्यागु थुपि निता धर्म भूत, तथ्य, तथ, अवितथ व अनन्यथ खः ।

स्वता धर्म

४. (१) स्वता धर्म बहूपकारी दु ... पे० ... (१०) स्वता धर्म साक्षात्कार यायेमाः ।

“छु स्वता धर्म बहूपकारी खः ? सत्पुरुष सत्संगत, सद्धर्म श्रवण व धर्मानुकूल आचरण—एव स्वता धर्म बहूपकारी खः ।

“छु स्वता धर्म भाविता यायेमाः ? स्वता समाधि—सवितर्क सविचार समाधि, अवितर्क विचार मात्र समाधि व अवितर्क अविचार समाधि—एव स्वता धर्म भाविता यायेमाः ।

“छु स्वता धर्म सिइकेमाः ? स्वता वेदना—सुख वेदना, दुःख वेदना व असुख अःदुख वेदना—एव स्वता धर्म सिइकेमाः ।

“छु स्वता धर्मं तोतेमाः ? स्वता तृष्णा—कामतृष्णा, भवतृष्णा व विभवतृष्णा—एव स्वता धर्मं तोतेमाः ।

“छु स्वता धर्मं हानभागीय खः ? स्वता अकुशल मूल—लोभ अकुशल मूल, द्वेष अकुशल व मोह अकुशल मूल—एव स्वता धर्मं हानभागीय खः ।

“छु स्वता धर्मं विशेषभागीय खः ? स्वता कुशल मूल—अलोभ कुशल मूल, अद्वेष कुशल मूल व अमोह कुशल मूल—एव स्वता धर्मं विशेषभागीय खः ।

“छु स्वता धर्मं शुद्धके थाकु ? स्वता निःशरण धातु—काम विषययागु निःशरण नैऋत्य खः, रूप विषययागु निःशरण अरूप खः, न्ह्यागु उत्पन्न (पदार्थ) संस्कृत प्रतित्यसमुत्पन्न खः उकियागु निःशरण निरोध खः—एव स्वता धर्मं शुद्धके थाकूगु खः ।

“छु स्वता धर्मं उत्पादन यायेमाः—स्वता ज्ञान—अतीतांशयागु ज्ञान, अनागतांशयागु ज्ञान व प्रयुत्पन्नांशयागु ज्ञान—एव स्वता धर्मं उत्पादन यायेमाः ।

“छु स्वता धर्मं शुद्धकेमाः ? स्वता धातु—कामधातु, रूपधातु व अरूपधातु—एव स्वता धर्मं शुद्धकेमाः ।

“छु स्वता धर्मं साक्षात्कार यायेमाः ? स्वता विदद्या—पूर्वेनिवानुस्मृति ज्ञानविदद्या, सत्त्वपिणिगु च्युत-उत्पत्ति ज्ञान विदद्या व आस्रवक्षय जुइगु ज्ञान विदद्या—एव स्वता धर्मं साक्षात्कार यायेमाः ।

“तथागतं बोध याता बिज्यागु थुपि स्वीता धर्मं भूत, तथ्य, तथ, अवितथ व अनन्यथ खः ।

प्यता धर्म

५. (१) प्यता धर्मं बहूपकारी दु ... पे० ... (१०) प्यता धर्मं साक्षात्कार यायेमाः ।

“छु प्यता धर्मं बहूपकारी खः ? प्यता चक्र—अनुकूल देश्य वास, सत्पुरुषपिणिगु आश्रय, यत बांलाक तयेगु व न्हापा पुण्य याता तःम्ह जुइगु—एव प्यता धर्मं बहूपकारी खः ।

“छु प्यता धर्मं भाविता यायेमाः ? प्यता स्मृति प्रस्थान—आवुसो ! थन भिक्षु काय्य कायानुपश्यी जुया ... विहार याता च्वनेमाः । वेदनाय् वेदानुपश्यी जुया ... विहार याता च्वनेमाः । चित्तय् चित्तानुपश्यी जुया ... विहार याता च्वनेमाः । धर्मय् धर्मानुपश्यी जुया ... विहार याता च्वनेमाः—एव प्यता धर्मं भाविता यायेमाः ।

“छु प्यता धर्मं सिद्धकेमाः ? प्यता आहार—कवलिक आहार, स्पर्श आहार, मनसंचेतना आहार व विज्ञान आहार—एव प्यता धर्मं सिद्धकेमाः ।

“छु प्यता धर्मं तोतेमाः ? प्यता ओघ—काम ओघ, भव ओघ, दृष्टि ओघ व अविद्या ओघ—एव प्यता धर्मं तोतेमाः ।

“छु प्यता धर्मं हानभागीय खः ? प्यता योग (बन्धन)—कामयोग, भवयोग, दृष्टियोग व अविद्यायोग—एव प्यता धर्मं हानभागीय खः ।

“छु प्यता धर्मं विशेषभागीय खः ? प्यता विसंयोग—कामयोग विसंयोग, भवयोग विसंयोग, दृष्टियोग विसंयोग व अविद्यायोग विसंयोग—एव प्यता धर्मं विशेषभागीय खः ।

“कु प्यता धर्मं शुद्धके थाकु—**प्यता समाधि**—हानभागीय समाधि, स्थितभागीय समाधि, विशेषभागीय समाधि व निर्वेदभागीय समाधि—एव प्यता धर्मं शुद्धके थाकूगु खः ।

“कु प्यता धर्मं उत्पादन यायेमाः ? **प्यता ज्ञान**—धर्मय् ज्ञान, अन्वयय् ज्ञान, परिच्छेदय् ज्ञान व सम्मती ज्ञान—एव प्यता धर्मं उत्पादन यायेमाः ।

“कु प्यता धर्मं शुद्धकेमाः ? **प्यता आर्यसत्य**—दुःख आर्यसत्य, दुःख समुदय आर्यसत्य, दुःख निरोध आर्यसत्य व दुःख निरोधगामीनी प्रतिपदा आर्यसत्य—एव प्यता धर्मं शुद्धकेमाः ।

“कु प्यता धर्मं साक्षात्कार यायेमाः ? **प्यता श्रामण्य फल**—स्रोतापतिफल, सकृदागामीफल, अनागामी-फल व अरहत्फल—एव प्यता धर्मं साक्षात्कार यायेमाः ।

“तथागतं बोध याणा विज्यागु थुपि पीता धर्मं भूत, तथ्य, तय, अवितथ व अनन्यथ खः ।

न्याता धर्म

६. (१) न्याता धर्मं बहूपकारी खः ... पे० ... (१०) न्याता धर्मं साक्षात्कार यायेमाः ।

“कु न्याता धर्मं बहूपकारी खः ? **न्याता प्रधानीय भज्ज**—“आवुसो ! थन भिक्षु श्रद्धालु जुइ, ... (स्व पृ. ४५४) उदय व्ययगामीनी प्रज्ञां युक्त प्रज्ञावान् जुइ—एव न्याता धर्मं बहूपकारी खः ।

“कु न्याता धर्मं भाविता यायेमाः ? **पञ्चांगिक सम्यक् समाधि**—प्रीति व्याप्त, सुखं व्याप्त, चित्तं व्याप्त, आलोकं व्याप्त व प्रत्यवेक्षणा निमित्त जूगु—एव न्याता धर्मं भाविता यायेमाः ।

“कु न्याता धर्मं सिद्धकेमाः ? **पञ्च उपादानस्कन्ध**—रूप उपादानस्कन्ध, वेदना उपादानस्कन्ध, संज्ञा उपादानस्कन्ध, संस्कार उपादानस्कन्ध व विज्ञान उपादानस्कन्ध—एव न्याता धर्मं सिद्धकेमाः ।

“कु न्याता धर्मं तोतेमाः ? **पञ्च नीवरण**—कामच्छन्द नीवरण, व्यापाद नीवरण, थीनमिद्ध नीवरण, उद्वञ्च कुक्कुच्च नीवरण व विचिकित्सा नीवरण—एव न्याता धर्मं तोतेमाः ।

“कु न्याता धर्मं हानभागीय खः ? **न्याता चित्तखिल (कं)**—थन भिक्षु शास्तायात शंका याइ, ... (स्व पृ. ४५४) ... वीर्यं बढे याये फइ मखु—एव न्याता धर्मं हानभागीय खः ।

“कु न्याता धर्मं विशेषभागीय खः ? **न्याता इन्द्रिय**—श्रद्धेन्द्रिय, वीर्येन्द्रिय, स्मृतीन्द्रिय, समाधीन्द्रिय व प्रज्ञेन्द्रिय—एव न्याता धर्मं विशेषभागीय खः ।

“कु न्याता धर्मं शुद्धके थाकु ? **न्याता निस्सरणीय धातु**—आवुसो ! थन भिक्षु कामविषयय् चित्त लगे याइ मखु ... (स्व पृ. ४५५) उगु वेदना अनुभव याइ मखुत—एव न्याता धर्मं शुद्धके थाकूगु खः ।

“कु न्याता धर्मं उत्पादन यायेमाः ? **न्याता ज्ञान दुगु सम्यक् समाधि**—एव समाधि वर्तमान इलय् नं सुखमय जुइ, भविष्यय् नं सुखविपाक जुइ धयागु ज्ञान थःके (स्वयं दुने) उत्पन्न जुइ; एव समाधि आर्य व निरामिष खः धयागु ज्ञान थःके उत्पन्न जुइ; एव समाधि श्रेष्ठ पुरुषद्वारा सेवित खः धयागु ज्ञान थःके उत्पन्न जुइ; एव समाधि शान्त, प्रणीत, क्लेश मदुपपाखे प्राप्त, एकाग्रता जुइगु व संस्कारद्वारा बाधा मदुगु खः धयागु ज्ञान थःके उत्पन्न जुइ; उकि उगु समाधी होस तया च्वने, होस तया समाधि दने धयागु ज्ञान थःके उत्पन्न जुइ—एव न्याता धर्मं उत्पादन यायेमाः ।

“छु न्याता धर्मं शुद्धकेमाः ? न्याता विमुक्ति आयतन—आवुसो ! ...^१ ... एव न्यागु विमुक्ति आयतन खः—एव न्याता धर्मं शुद्धकेमाः ।

“छु न्याता धर्मं साक्षात्कार यायेमाः ? न्याता धर्मं स्कन्ध—शील स्कन्ध, समाधि स्कन्ध, प्रज्ञा स्कन्ध, विमुक्ति स्कन्ध व विमुक्ति ज्ञान दर्शन स्कन्ध—एव न्याता धर्मं स्कन्ध साक्षात्कार यायेमाः ।

“तथागतं बोध याता बिज्यागु थुपि न्येता धर्मं भूत, तथ्य, तथ, अवितथ व अनन्यथ खः ।

खुता धर्म

७. (१) खुता धर्मं बहूपकारी दु ... पे० ... खुता धर्मं साक्षात्कार यायेमाः ।

“छु खुता धर्मं बहूपकारी खः ? खुता सारणीय धर्म—आवुसो ! यन सन्नहाचारी प्रति ...^१ ... एकताया निति जुइ—एव खुता धर्मं बहूपकारी खः ।

“छु खुता धर्मं भाविता यायेमाः ? खुता अनुस्मृति स्थान—बुद्धानुस्मृति, धर्मानुस्मृति, सङ्गानुस्मृति, शीलानुस्मृति, त्यागानुस्मृति व देवानुस्मृति—एव खुता धर्मं भाविता यायेमाः ।

“छु खुता धर्मं सिद्धकेमाः ? खुता अध्यात्मिक आयतन—चक्षु आयतन, श्रोत आयतन, घ्राण आयतन, जिह्वा आयतन, काय आयतन व मनः आयतन—एव खुता धर्मं सिद्धकेमाः ।

“छु खुता धर्मं तोतेमाः ? खुता तृष्णा काय—रूप तृष्णा, शब्द तृष्णा, गन्ध तृष्णा, रस तृष्णा, स्पर्श तृष्णा व धर्म तृष्णा—एव खुता धर्मं तोतेमाः ।

“छु खुता धर्मं हानभागीय खः ? खुता अगौरव—आवुसो ! यन भिक्षु शास्ता प्रति अगौरव तथा च्वनी; धर्मं प्रति अगौरव; संघ प्रति अगौरव; शिक्षा प्रति अगौरव; अमाद प्रति अगौरव व कुशलवार्ता प्रति अगौरव तथा च्वनी—एव खुता धर्मं हानभागीय खः ।

“छु खुता धर्मं विशेषभागीय खः ? खुता गौरव—आवुसो ! यन भिक्षु शास्ता प्रति गौरव तथा च्वनी; धर्मं प्रति गौरव, संघ प्रति गौरव, शिक्षा प्रति गौरव, अप्रमाद प्रति गौरव व कुशलवार्ता प्रति गौरव तथा च्वनी—एव खुता धर्मं विशेषभागीय खः ।

“छु खुता धर्मं शुद्धके थाकु ? खुता निस्सरणीय धातु—आवुसो ! यन भिक्षु थये धाल—‘जि मैत्री चित्त विमुक्तियात भाविता बहूलिकृत ... यानागु दु ... (स्व पृ. ४५८) आवुसो ! अस्मिमान् मदुगु हे सन्देह दुगु खँ लहाइम्हसिया निस्सरण खः—एव खुता धर्मं शुद्धके थाकूगु खः ।

“छु खुता धर्मं उत्पादन यायेमाः ? खुता सतत विहार—आवुसो ! यन भिक्षु रूप खना न सुमन जुइ न दुर्मन हे जुइ बरू स्मृति सम्प्रजन्त्य जुया उपेक्षी जुया च्वनी; श्रोतं शब्द न्यना ...; घ्राणं गन्ध तंताया ...; जिह्वां रस सवा कया ...; कायं स्पर्श याता ...; व मनं धर्मं सिद्धिका न सुमन जुइ न दुर्मन हे जुइ बरू स्मृति सम्प्रजन्त्य जुया उपेक्षी जुया च्वनी—एव खुता धर्मं उत्पादन यायेमाः ।

१. स्वया दिसँ—सङ्गीति-सुत्त, पृ. ४५५.

२. स्वया दिसँ—सङ्गीति-सुत्त, पृ. ४५७.

“छु खुता धर्मं युइकेमाः ? खुता अनुत्तरिय दर्शन—दर्शन अनुत्तरिय, श्रवण अनुत्तरिय, लाभ अनुत्तरिय, शिक्षा अनुत्तरिय, परिचर्या अनुत्तरिय व अनुस्मृति अनुत्तरिय—एव खुता धर्मं युइकेमाः ।

“छु खुता धर्मं साक्षात्कार यायेमाः ? खुता अभिज्ञा—आवुसो ! यन भिक्षुं अनेक प्रकारयागु ऋद्धिविध अनुभव याइ—छम्ह जुया नं तःम्ह जुइ ... (स्व पृ. ५१ पारा नं. ८९) ब्रह्मलोक ध्यं कयात नं यःगु कायद्वारा वशय् तइ ।

“अलौकिक विशुद्ध दिव्यश्रोतद्वारा देवतापिनिगु नं मनुष्यपिनिगु नं तापागु सतिगु नितां शब्द ताइ (न्यने फइ) ।

“पर प्राणी व पर पुरुषयागु चित्तयात यःगु चित्तद्वारा बोध याइ—सराग चित्तयात सराग चित्त ... (स्व पृ. ५२ पारा नं. ९३) ... अविमुक्त चित्तयात अविमुक्त चित्त धका सिइका काइ ।

“वं अनेक प्रकारया पूर्वजन्मया खँ अनुस्मरण याइ । गयेकि—छगु जन्मयागु खँ ... (स्व पृ. ५२ पारा नं. ९५) अनेक प्रकारयागु पूर्वजन्मयागु खँ अनुस्मरण याइगु जुया च्वन ।

“दिव्यचक्षुद्वारा च्युत जूपि, उत्पन्न जूपि सत्त्वपित खंका काइ ... (स्व पृ. ५३ पारा नं. ९७) सत्त्वपित खंका काइ ।

“आस्रव क्षय याना अनास्रवी जुया चित्त विमुक्ति व प्रज्ञा विमुक्तियात स्वयं एव हे जीवनय् युइका साक्षात्कार याना उपशान्त जुया च्वनी—एव खुता धर्मं साक्षात्कार यायेमाः ।

“तथागतं बोध याना बिज्यागु युपि खुइता धर्मं भूत, तथ्य, तथ, अवितथ व अनन्यथ खः ।”

न्हेता धर्म

८. (१) न्हेता धर्मं बहूपकारी दु ... पे० ... (१०) न्हेता धर्मं साक्षात्कार यायेमाः ।

“छु न्हेता धर्मं बहूपकारी खः ? न्हेता आर्यधन—श्रद्धा धन, शील धन, ह्री धन, ओतप्प धन, श्रुत धन, त्याग धन व प्रज्ञा धन—एव न्हेता धर्मं बहूपकारी खः ।

“छु न्हेता धर्मं भाविता यायेमाः ? न्हेता बोध्यङ्ग—स्मृति सम्बोध्यङ्ग, धर्मं विचय सम्बोध्यङ्ग, वीर्यं सम्बोध्यङ्ग, प्रीति सम्बोध्यङ्ग, प्रशब्धि सम्बोध्यङ्ग, समाधि सम्बोध्यङ्ग व उपेक्षा सम्बोध्यङ्ग—एव न्हेता धर्मं भाविता यायेमाः ।

“छु न्हेता धर्मं सिइकेमाः ? न्हेता विज्ञान स्थिति—आवुसो ! युजापि प्राणीपि नं दु गुपि नाना काय व नाना संज्ञा ... (स्व पृ. ४६०-९) एव न्हेगुगु विज्ञानया स्थिति खः—एव न्हेता धर्मं सिइकेमाः ।

“छु न्हेता धर्मं तोतेमाः ? न्हेता अनुशय—कामराग अनुशय, प्रतिचराग अनुशय, दृष्टि अनुशय, विचिकित्सा अनुशय, मान अनुशय, भवराग अनुशय व अविदया अनुशय—एव न्हेता धर्मं तोतेमाः ।

“छु न्हेता धर्मं हानभागीय खः ? न्हेता अश्रद्धा—आवुसो ! यन भिक्षु अश्रद्धालु जुइ; अलज्जी जुइ; अनोतप्पी जुइ; अल्पश्रुत जुइ; अलसी जुइ; स्मृतिवान् जुइ मखु व दुष्प्रज्ञ जुइ—एव न्हेता धर्मं हानभागीय खः ।

“छु न्हेता धर्मं विशेषभागीय खः ? न्हेता श्रद्धा—आवुसो ! यन भिक्षु श्रद्धालु जुइ; लज्जालु जुइ; ओतप्पी जुइ; बहुश्रुत जुइ; वीर्यवान् जुइ; स्मृतिवान् जुइ व प्रज्ञावान् जुइ—एव न्हेता धर्मं विशेषभागीय खः ।

“छु न्हेता धर्मं थुइके थाकु ? सप्त सत्पुरुष धन—आवुसो ! थन भिक्षु धमेज्ज जुइ; अर्थज्ज जुइ; आत्मज्ज जुइ; मात्रज्ज जुइ; कालज्ज जुइ; परिषदज्ज जुइ व पुरुषज्ज जुइ—एव न्हेता धर्मं थुइके थाकूगु खः ।

“छु न्हेता धर्मं उत्पादन यायेमाः ? न्हेता संज्ञा—अनित्य संज्ञा, अनात्म संज्ञा, अशुभ संज्ञा, आदीनव (दुष्परिणाम) संज्ञा, प्रहाण संज्ञा, वैराग संज्ञा व निरोध संज्ञा—एव न्हेता धर्मं उत्पादन यायेमाः ।

“छु न्हेता धर्मं थुइकेमाः ? न्हेता निदस बस्तु—आवुसो ! थन भिक्षु शिक्षा समादान यायेत तीव्र इच्छा दुम्ह जुइ ... (स्व पृ. ४६०)—एव न्हेता धर्मं थुइकेमाः ।

“छु न्हेता धर्मं साक्षात्कार यायेमाः ? सप्त क्षीणास्रव बल—आवुसो ! थन क्षीणास्रवी भिक्षुं फुक्क संस्कार अनित्य खः धका प्रज्ञाद्वारा बांलाक खंगु जुइ । क्षीणास्रवी भिक्षुं गुगु फुक्क संस्कार अनित्य खः धका प्रज्ञाद्वारा बांलाक खंगु जुइ—एव न क्षीणास्रवी भिक्षुयागु बलं खः गुगु बल्य च्वना क्षीणास्रवी भिक्षुं आस्रवक्षय जुल' धका सिइकी ।

“आवुसो ! हानं थन क्षीणास्रवी भिक्षुं काम विषययात 'हो'ग्वाया मि थें खः धयागु खँ प्रज्ञाद्वारा बांलाक खंगु जुइ । क्षीणास्रवी भिक्षुं गुगु कामविषययात 'हो'ग्वाया मि खः' धका प्रज्ञाद्वारा बांलाक खंगु जुइ—एव न क्षीणास्रवी भिक्षुयागु बल खः गुगु बल्य च्वना क्षीणास्रवी भिक्षुं आस्रवयात 'जिगु आस्रव क्षय जुल' धका सिइकी ।

“आवुसो ! हानं थन क्षीणास्रवी भिक्षुयागु चित्त विवेक (निर्वाण) पाखे क्वछुउगु जुइ, विवेकपाखे लगे जूगु जुइ, विवेकतां पूर्ण जूगु जुइ, विवेकय स्थित जुइ, नैष्कर्म्यय अभिरत जुइ व फुक्क प्रकारं आस्रव स्थानीय धर्मपाखें अलग जूगु जुइ ... पे० ... 'जिगु आस्रव क्षय जुल' धका सिइकी ।

“आवुसो ! हानं थन क्षीणास्रवी भिक्षुं प्यता सतिपट्ठान भावनाय सुभावित याःगु जुइ ... पे० ... 'जिगु आस्रव क्षय जुल' धका सिइकी ।

“आवुसो ! हानं थन क्षीणास्रवी भिक्षुं पञ्चेन्द्रिययागु भावनाय सुभावितयागु जुइ ... पे० ... 'जिगु आस्रव क्षय जुल' धका सिइकी ।

“आवुसो ! हानं थन क्षीणास्रवी भिक्षुं न्हेता बोध्यङ्गयागु भावनाय सुभावितयागु जुइ ... पे० ... 'जिगु आस्रव क्षय जुल' धका सिइकी ।

“आवुसो ! हानं थन क्षीणास्रवी भिक्षुं आर्य अष्टाङ्गिक मार्गयागु भावनाय सुभावितयागु जुइ । गुगु आर्य अष्टाङ्गिक मार्गयागु भावनाय सुभावितयागु जुइ—एव न क्षीणास्रवी भिक्षुयागु बल खः गुगु बल्य च्वना क्षीणास्रवी भिक्षुं आस्रवयात 'जिगु आस्रव क्षय जुल' धका सिइकी—एव न्हेता धर्मं साक्षात्कार यायेमाः ।

“तथागतं बोध यांना बिज्यागु थुपि न्हेय्ता (७०) धर्मं भूत, तथ्य, तथ, अवितथ व अनन्यथ खः ।”

प्रथम भाणवार क्वचाल ।

च्याता धर्म

९. (१) “च्याता धर्मं बहूपकारी दु ... पे० ... (१०) च्याता धर्मं साक्षात्कार यायेमाः ।

“छु च्याता धर्मं बहूपकारी खः ? अप्राप्त आदिब्रह्मचर्य प्रज्ञा प्राप्ति या निती तथा प्राप्त जूगुयात कन कन बडे यायेत व विपुलतापूर्वक भावना यांना परिपूर्णताय थ्यकेत च्याता हेतु प्रत्यय दु । छु छु च्याता हेतु ?

आवुसो ! धन भिक्षु शास्तायागु व गुरुस्थानीय सन्नह्याचारीयागु आश्रय कया च्वनी । गन वयागु अजागु लज्जा, भय, प्रेम व गौरव दइ । अप्राप्त आदिब्रह्मचर्यं प्रज्ञा प्राप्तिया निति तथा प्राप्त जूगुयात कन कन बढे यायेत व विपुलतापूर्वक भावना याना परिपूर्णताय् ध्येकेत एव न्हापांगु हेतु न्हापांगु प्रत्यय खः ।

“शास्ता वा गुरुस्थानीय सन्नह्याचारीयागु आश्रय च्वनिम्हं इमियाय् इलय् इलय् वना—‘भन्ते ! एव गथे खः ? थुकिया अर्थ छु खः ?’ धका न्यनी । वयात अजापि आयुष्मानपिसं अप्रकटयात प्रकट याइ, अस्पष्टयात स्पष्ट याना बिइ । अनेक प्रकारयागु शंका दुगु ख्यै शंका निवारण याना बिइ । अप्राप्त आदिब्रह्मचर्यं प्रज्ञा प्राप्तिया निति ... एव निगूगु ... प्रत्यय खः ।

“उगु धर्म न्यना काय शान्तिया निति व चित्त शान्तिया निति प्रतिपादन याइ । अप्राप्त आदिब्रह्मचर्यं प्रज्ञा प्राप्तिया निति ... एव स्वंगूगु ... प्रत्यय खः ।

“आवुसो ! हानं धन भिक्षु शीलवान् प्रातिमोक्ष संयमी जुया च्वनी; आचार गोचर सम्पन्न जुया चिचिधंगु दोषय् नं भयदर्शी जुया शिक्षापद समादान याना च्वनी । अप्राप्त आदिब्रह्मचर्यं प्रज्ञा प्राप्तिया निति ... एव प्यंगूगु ... प्रत्यय खः ।

“आवुसो ! हानं धन भिक्षु बहुश्रुत व श्रुतसंचयी जुइ । गुगु उपि धर्म आदिकल्याण, मध्यकल्याण व पर्यवशान कल्याण जुइगु अर्थयुक्त, व्यञ्जनयुक्त केवल परिपूर्ण परिशुद्ध जुइगु ब्रह्मचर्यं खः ... अजागु धर्म आपालं न्यनातगु दइ ... हानं बालाक थूगु नं दइ । अप्राप्त आदिब्रह्मचर्यं प्रज्ञा प्राप्तिया निति ... एव न्यागूगु ... प्रत्यय खः ।

“आवुसो ! हानं धन भिक्षु वीर्यवान् जुइ, अकुशल धर्मयात तापाकेया निति व कुशल धर्मया प्राप्तिया निति बलवान् पराक्रमी व कुशल धर्मया निति उत्साह मतोतिम्ह जुइ । अप्राप्त आदिब्रह्मचर्यं प्रज्ञा प्राप्तिया निति ... एव खुगूगु ... प्रत्यय खः ।

“आवुसो ! हानं धन भिक्षु स्मृतिवान् जुइ, परम स्मृति प्रज्ञां युक्त जुइ । यक्व न्हापां यानागु व न्वंवानागु (खँ) यात लुमंके फूम्ह जुइ । अप्राप्त आदिब्रह्मचर्यं प्रज्ञा प्राप्तिया निति ... एव न्हेगूगु ... प्रत्यय खः ।

“आवुसो ! हानं धन भिक्षु पञ्च उपादानस्कन्धयात उदय व्यययागु दृष्टि (मिखां) स्वइम्ह जुइ—‘एव रूप खः’, ‘एव रूपया समुदय खः’, ‘एव रूपया निरोध खः’, ‘एव वेदना खः’, ‘एव वेदनाया समुदय खः’, ‘एव वेदनाया निरोध खः’, ‘एव संज्ञा खः’, ‘एव संज्ञाया समुदय खः’, ‘एव संज्ञाया निरोध खः’, ‘एव संस्कार खः’, ‘एव संस्कारया समुदय खः’, ‘एव संस्कारया निरोध खः’, ‘एव विज्ञान खः’, ‘एव विज्ञानया समुदय खः’, ‘एव विज्ञानया निरोध (अस्तगमन) खः ।’ अप्राप्त आदिब्रह्मचर्यं प्रज्ञा प्राप्तिया निति तथा प्राप्त जूगुयात कन कन बढे यायेत व विपुलतापूर्वक भावना याना परिपूर्णताय् ध्येकेत एव च्यागूगु हेतु च्यागूगु प्रत्यय खः—एव च्याता धर्म बहूपकारी खः ।

“छु च्याता धर्म भाविता यायेमाः ? आर्य षष्ठाङ्गिक मार्ग, गथेकि—सम्यक् दृष्टि, सम्यक् संकल्प, सम्यक् वचन, सम्यक् कर्मान्त, सम्यक् आजीव, सम्यक् व्यायाम, सम्यक् स्मृति व सम्यक् समाधि—एव च्याता धर्म भाविता यायेमाः ।

“छु च्याता धर्म सिइकेमाः ? च्याता लोकधर्म—लाभ, अलाभ, यश, अयश, निन्दा, प्रशंसा, सुख व दुःख—एव च्याता धर्म सिइकेमाः ।

“छु च्याता धर्मं तोतेमाः ? च्याता मिथ्यात्व—मिथ्या दृष्टि, मिथ्या संकल्प, मिथ्या वचन, मिथ्या कर्मान्त, मिथ्या आजीव, मिथ्या व्यायाम, मिथ्या स्मृति व मिथ्या समाधि—एव च्याता धर्मं तोतेमाः ।

“छु च्याता धर्मं हानभागीय खः ? च्याता आलस्य वस्तु—आवुसो ! यन भिक्षुया याये माःगु ज्या दइ ... (स्व पृ. ४६२) एव च्यागूगु आलस्य वस्तु खः—एव च्याता धर्मं हानभागीय खः ।

“छु च्याता धर्मं विशेषभागीय खः ? च्याता आरम्भवस्तु—आवुसो ! यन भिक्षुयात ज्या याये माःगु दइ ... (स्व पृ. ४६२-३) एव च्यागूगु आरम्भवस्तु खः—एव च्याता धर्मं विशेषभागीय खः ।

“छु च्याता धर्मं थुइके थाकु ? ब्रह्मचर्यवास यायेया निति च्याता अक्षण समय—आवुसो ! यन तथागत अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध लोक्य उत्पन्न जुया बिज्यागु दइ । उपशमया निति, परिनिर्वाणया निति, सम्बोधिना निति तथा सुगत प्रवेदित धर्मं नं देशना याना बिज्यागु दइ । (तर ठीक थुजागु हे इलय्) थुम्ह पुरुष नरक्य उत्पन्न जूम्ह जुइ । ब्रह्मचर्यवास यायेया निति एव न्हापांगु अक्षण समय खः ।

“आवुसो ! हानं यन तथागत अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध लोक्य उत्पन्न जुया बिज्यागु दइ । उपशमया निति, परिनिर्वाण निति, सम्बोधिना निति तथा सुगत प्रवेदित धर्मं नं देशना याना बिज्यागु दइ । थुम्ह पुरुष तिर्यकयोनी उत्पन्न जूगु जुइ । ब्रह्मचर्यवास यायेया निति एव निगूगु अक्षण समय खः ।

“हानं ... पे० ... प्रेतयोनी उत्पन्न जूगु जुइ । ब्रह्मचर्यवास यायेया निति एव स्वंगूगु अक्षण समय खः ।

“हानं ... पे० ... गनं बीर्घायु देवयोनी उत्पन्न जूगु जुइ । ब्रह्मचर्यवास यायेया निति एव प्यंगूगु अक्षण समय खः ।

“हानं ... पे० ... प्रत्यन्त जनपदय् अपण्डित म्लेच्छ जाती उत्पन्न जूगु जुइ गन भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक व उपासिकापिनिगु गति (बसोबास) दइ मखु । ब्रह्मचर्यवास यायेया निति एव न्यागूगु अक्षण समय खः ।

“हानं ... पे० ... प्रत्यन्त मध्य देशय् उत्पन्न जूगु (घाःसा) दइ परन्तु ‘दानया छु’ फल महु’, ‘यज्ञया छु’ फल महु’, ‘हवनया छु’ फल महु’, ‘सुकृत्य दुष्कृत्य कर्मया छु’ नं फल विपाक महु’, ‘एव लोक महु’, ‘परलोक महु’, ‘मां महु, बी महु’, ‘अपपातिक सत्त्व (प्राणी) महु’, ‘लोक्य सम्यक् मार्गय् वना सुनानं एव लोकयात परलोकयात स्वयं ज्ञानं सिइके फुम्ह (सु) महु’ घयागु अःखःगु दृष्टि मिथ्यादृष्टि दुम्ह जुइ । ब्रह्मचर्यवास यायेया निति एव खुगूगु अक्षण समय खः ।

“हानं ... पे० ... मध्य देशय् उत्पन्न जूगु (घाःसा) दइ परन्तु व फैचार्ये लाटा दुष्प्रज्ञ जुइ, सुभाषित दुर्भाषितया अर्थ थुइके फइ मखु । ब्रह्मचर्यवास यायेया निति एव न्हेगूगु अक्षण समय खः ।

... (स्व पृ. ४६७) थुम्ह पुरुष घाःसा मध्य देशय् उत्पन्न जूगु दइ । व फैचार्ये लाटा दुष्प्रज्ञ नं जुइ मखु, सुभाषित व दुर्भाषितया अर्थ थुइके फुम्ह नं जुइ । ब्रह्मचर्यवास यायेया निति एव च्यागूगु अक्षण समय खः—एव च्याता धर्मं थुइके थाकूगु खः ।

“छु च्याता धर्मं उत्पादन यायेमाः ? च्याता महापुरुष बितर्क—एव धर्मं अल्पेच्छी (आपा इच्छा मदुम्हसिया) या निति खः, एव धर्मं महेच्छी (आपा इच्छा दुम्हसिया) या निति मखु; एव धर्मं सन्तुष्ट जूम्हसिया निति खः, एव धर्मं असन्तुष्ट जूम्हसिया निति मखु; एव धर्मं एकान्तप्रेमीया निति खः, एव धर्मं मनूत गःगः सुनिथाय् च्वनिपिनि निति मखु; एव धर्मं वीर्यवानया निति खः, एव धर्मं अरसी जूम्हसिया निति मखु; एव धर्मं स्मृतिवानया निति खः, एव धर्मं स्मृतिहीन जूम्हसिया निति मखु; एव धर्मं समाहित जूम्हसिया निति खः, एव धर्मं असमाहित

जूम्हसिया निरति मखु; ध्व धर्म प्रज्ञावानया निरति खः (पञ्जवतो अयं धम्मो) ध्व धर्म मूखया निरति मखु; ध्व धर्म निष्प्रपञ्ची (कंठत मडुम्हसिया) या निरति खः, ध्व धर्म प्रपञ्चीया निरति मखु—ध्व च्याता धर्म उत्पादन यायेमाः ।

“छु च्याता धर्म शुद्धकेमाः ? च्याता अभिभायतन (अभिभवायतन)—छुम्हसिनं (भिक्षुं) यःके (आध्यात्मिक) रूप संज्ञी जुया ... (स्व पृ. ४६४) ‘खके’ धयाम्ह संज्ञी जुइ । ध्व च्यागुगु अभिभवायतन खः—ध्व च्याता धर्म शुद्धकेमाः ।

“छु च्याता धर्म साक्षात्कार यायेमाः ? च्याता विमोक्ष—रूपीं (रूप दुम्हसिनं) रूप खनी ... (स्व पृ. ४६५) ‘संज्ञा वेदयित निरोध’ प्राप्त याना विहार याइ । ध्व च्यागुगु विमोक्ष खः—ध्व च्याता धर्म साक्षात्कार यायेमाः ।

“तथागतं बोध याना विज्यागु थुपि चेय्ता धर्म भूत, तथ्य, तथ, अवितथ व अनन्यथ खः ।”

गुता धर्म

१०. (१) गुता धर्म बहूपकारी दु ... पे० ... (१०) गुता धर्म साक्षात्कार यायेमाः ।

“छु गुता धर्म बहूपकारी खः ? योनिमोमनसिकार मूल दुगु गुता धर्म—योनिमोमनसिकार यायेबले प्रामोदय जुइ, प्रमुदित जूम्हसिया प्रीति जुइ, प्रीति जूम्हसिया काय (शरीर) प्रशब्ध जुइ, प्रशब्ध काय जूम्हसिया सुख वेदना जुइ, सुख दुम्हसिया चित्त समाधिष्ठ जुइ, समाहित चित्त जुइवं यथार्थ सिद्धकी खंकी, यथार्थ सिद्धका खंका निर्वेद जुइ, निर्वेद जुइवं विरक्ति जुइ अनंलि विरक्ततां विमुक्ति जुइ—ध्व गुता धर्म बहूपकारी खः ।

“छु गुता धर्म भाविता यायेमाः ? गुता पारिशुद्धि प्रधानीय अङ्ग—शील विशुद्धि पारिशुद्धि प्रधानीय अङ्ग, चित्त विशुद्धि पारिशुद्धि प्रधानीय अङ्ग, दृष्टि विशुद्धि पारिशुद्धि प्रधानीय अङ्ग, कङ्क्यावितरण विशुद्धि पारिशुद्धि प्रधानीय अङ्ग, मार्गामार्गज्ञानदर्शन पारिशुद्धि प्रधानीय अङ्ग, प्रतिपदाज्ञानदर्शन विशुद्धि पारिशुद्धि प्रधानीय अङ्ग, ज्ञानदर्शन विशुद्धि पारिशुद्धि प्रधानीय अङ्ग, प्रज्ञाविशुद्धि पारिशुद्धि प्रधानीय अङ्ग व विमुक्ति विशुद्धि पारिशुद्धि प्रधानीय अङ्ग—ध्व गुता धर्म भाविता यायेमाः ।

“छु गुता धर्म सिद्धकेमाः ? गुता सत्त्वावास—आवुसो ! अजापि प्राणीपि नं दु गुपि नानाकाय ... (स्व पृ. ४६६) नैवसंज्ञानासंज्ञायतनय च्वनिपि खः । ध्व गुगुगु सत्त्वावास खः—ध्व गुता धर्म सिद्धकेमाः ।

“छु गुता धर्म तोतेमाः ? गुता तृष्णामूलक धर्म—तृष्णाया कारणं खोजी; खोजीया कारणं लाभ; लाभया कारणं विनिश्चय; विनिश्चयया कारणं छन्दराग; छन्दरागया कारणं अध्यवसान; अध्यवसानया कारणं परिग्रह; परिग्रहया कारणं मात्सर्य; मात्सर्यया कारणं आरक्षा व आरक्षाया कारणं दण्डादान-शस्त्रादान-कलह विग्रह विवाद—छ छ जि जि धयागु पिशुन, मृषावाद व अनेक पापक अकुशल धर्म दइ—ध्व गुता धर्म तोतेमाः ।

“छु गुता धर्म हानभागीय खः ? गुता आघात वस्तु—जिगु अनर्थ यात धका आघात उत्पन्न याइ ... (स्व पृ. ४६५) ध्व गुता आघात वस्तु खः—ध्व गुता हानभागीय खः ।

“छु गुता धर्म विशेषभागीय खः ? गुता आघात प्रतिबिन्ध वस्तु—जिगु अनर्थ यात धका जि नं (वयात) अनर्थ यानां जित छु दइ धका आघातयात हटे याइ ... (स्व पृ. ४६६) ध्व गुता धर्म विशेषभागीय खः ।

“छ गुता धर्मं शुद्धके याकु ? गुता नानात्व—धातु नानात्वया कारणं स्पर्शं नानात्व उत्पन्नं जुह; स्पर्शं नानात्वया कारणं वेदना नानात्व उत्पन्नं जुह; वेदना नानात्वया कारणं संज्ञा नानात्व उत्पन्नं जुह; संज्ञा नानात्वया कारणं संकल्प नानात्व उत्पन्नं जुह; संकल्प नानात्वया कारणं छन्द नानात्व उत्पन्नं जुह; छन्द नानात्वया कारणं परिदाह नानात्व उत्पन्नं जुह; परिदाह नानात्वया कारणं पर्येषणा नानात्व उत्पन्नं जुह व पर्येषणा नानात्वया कारणं लाभ नानात्व उत्पन्नं जुह—एव गुता धर्मं शुद्धके याकूगु खः ।

“छ गुता धर्मं उत्पादन यायेमाः ? गुता संज्ञा—अशुभ संज्ञा, मरण संज्ञा, आहार्य प्रतिकूल संज्ञा, पुनरु लोक्य अनभिरत संज्ञा, अनित्य संज्ञा, अनित्य्य दुःख संज्ञा, दुःख्य अनात्म संज्ञा, प्रहाण संज्ञा व विराग संज्ञा—एव गुता धर्मं उत्पादन यायेमाः ।

“छ गुता धर्मं शुद्धकेमाः ? गुता अनुपूर्वविहार—आवुसो ! यन भिक्षु अनेक प्रकारया काम विषय ... (स्व पृ. ४६७) नैवसंज्ञानासंज्ञायतनयात अतिक्रमण याना ‘संज्ञावेदित निरोध’ प्राप्त याना ज्वनी—एव गुता धर्मं शुद्धकेमाः ।

“छ गुता धर्मं साक्षात्कार यायेमाः ? गुता आनुपूर्वनिरोध—प्रथम ध्यान्य ज्वम्हसिया काम संज्ञा निरुद्ध जुह ... (स्व पृ. ४६७) संज्ञावेदयित निरोध समाधी ज्वम्हसिया संज्ञा व वेदना निरुद्ध जुह—एव गुता धर्मं साक्षात्कार यायेमाः ।

“तथागतं बोध याना विज्यागु शुपि ग्वीता धर्मं भूत, तध्य, तय, अवित्तय व अनम्यय खः ।”

क्षिता धर्म

११. (१) क्षिता धर्मं बहूपकारी दु, (२) क्षिता धर्मं भाविता यायेमाः, (३) क्षिता धर्मं सिद्धकेमाः, (४) क्षिता धर्मं तोतेमाः, (५) क्षिता धर्मं हानभागीय दु, (६) क्षिता धर्मं विशेषभागीय दु, (७) क्षिता धर्मं शुद्धके याकु, (८) क्षिता धर्मं उत्पादन यायेमाः, (९) क्षिता धर्मं शुद्धकेमाः व (१०) क्षिता धर्मं साक्षात्कार यायेमाः ।

“छ क्षिता धर्मं बहूपकारी खः ? दश नाथकरण धर्मं—आवुसो ! यन भिक्षु शीलवान प्रातिमोक्ष शील युक्त जुया ... (स्व पृ. ४६८)—एव न नाथकरण धर्मं खः—एव क्षिता धर्मं बहूपकारी खः ।

“छ क्षिता धर्मं भाविता यायेमाः ? क्षिता कसिण—छम्ह पुरुष ज्वय्, न्वय्, ज्यया अद्वय अप्रमाण पृथ्वी कसिण सिद्धकी, ... पे० ... आप् कसिण सिद्धकी, ... पे० ... तेज कसिण सिद्धकी, ... पे० ... वायु कसिण सिद्धकी, ... पे० ... नील कसिण सिद्धकी, ... पे० ... पीत कसिण सिद्धकी, ... पे० ... लोहित कसिण सिद्धकी, ... पे० ... तुयुगु (ओदात) कसिण सिद्धकी, ... पे० ... आकाश कसिण सिद्धकी व ज्वम्, न्वय्, ज्यया अद्वय अप्रमाण विज्ञान कसिण सिद्धकी—एव क्षिता धर्मं भाविता यायेमाः ।

“छ क्षिता धर्मं सिद्धकेमाः ? क्षिता आयतन—चक्षु आयतन, रूप आयतन, श्रोत आयतन, गन्ध आयतन, घ्राण आयतन, गन्ध आयतन, जिह्वा आयतन, रस आयतन, काय आयतन व रूपं आयतन—एव क्षिता धर्मं सिद्धकेमाः ।

“छु किता त्याग यायेमाः ? शिता मिथ्यात्व—मिथ्या दृष्टि, मिथ्या संकल्प, मिथ्या वचन, मिथ्या कर्मान्त, मिथ्या आजीव, मिथ्या व्यायाम, मिथ्या स्मृति, मिथ्या समाधि, मिथ्या ज्ञान व मिथ्या विमुक्ति—एव किता धर्म तोतेमाः ।

“छु किता धर्म हानभागीय खः ? शिता अकुशल कर्मपथ—प्राणातिपात, अदिन्नादान, काममिथ्याचार, मृषावाद, पिशुनवाचा, फरुषवाचा, सम्प्रलाप, अभिध्या, व्यापाद व मिथ्या दृष्टि—एव किता धर्म हानभागीय खः ।

“छु किता धर्म विशेषभागीय खः ? शिता कुशल कर्मपथ—प्राणातिपातं अलग, अदिन्नादानं अलग, काम मिथ्याचारं अलग, मृषावादं अलग, पिशुनवाचां अलग, फरुषवाचां अलग, सम्प्रलापं अलग, अभिध्यां अलग, अव्यापाद व सम्यक् दृष्टि—एव किता धर्म विशेषभागीय खः ।

“छु किता धर्म थुइके थाकु ? शिता आर्यवास—आवुसो ! थन भिक्षु न्याता अङ्गं प्रहीण जुइ; खुता अङ्ग युक्तं जुइ; छता रक्षा याइम्ह जुइ; प्यता अपश्रयण, पणुन्न प्रत्येक सत्य, समवयसेट्टसना, अनाविलसंकल्प, काय संस्कार प्रशब्ध जूगु जुइ, सुविमुक्ति चित्त जुइ व सुविमुक्त प्राप्ती जुइ ।

“आवुसो ! गुकथं भिक्षु न्याता अङ्गं प्रहीण जुइ ? ... (स्व पृ. ४६९) ।

“आवुसो ! गुकथं भिक्षु खुता अङ्गं युक्तं जुइ ? आवुसो ! थन भिक्षु चक्षुद्वारा रूप खना न सुमन जुइ न दुमन जुइ ... (स्व पृ. ४६९) ।

“आवुसो ! गुकथं भिक्षु छता अङ्गं रक्षा याइम्ह जुइ ? आवुसो ! थन भिक्षु स्मृति रक्षा दुगु चित्तं युक्तं जुइ । आवुसो ! थुकथं थन भिक्षु छता रक्षा याइम्ह जुइ ।

“आवुसो ! गुकथं भिक्षु प्यता अपश्रयण याइ ? आवुसो ! थन भिक्षु विचार याना छता सेवन याइ, विचार याना छता स्वीकार याइ, विचार याना छता तोति, विचार याना छतायात अलग तइ । आवुसो ! थुकथं भिक्षु प्यता अपश्रयण याइ ।

“आवुसो ! गुकथं भिक्षु पणुन्न प्रत्येक सत्य जुइ ? आवुसो ! थन भिक्षु गुपि अजापि पृथक् पृथक् श्रवण ब्राह्मणपिनिगु पृथक् सत्य दुगु खः व्यक्त याः गु खः अजागु फुक्कपाखे मुक्त जुइ । आवुसो ! थुकथं भिक्षु पणुन्न प्रत्येक सत्य जुइ ।

“आवुसो ! गुकथं थन भिक्षु समवयसेट्टसना जुइ ? आवुसो ! थन भिक्षुया कामविषययागु खोजी हटे जूगु जुइ, भव विषययागु खोजी हटे जूगु जुइ, ब्रह्मचर्ययागु खोजी शान्त जूगु जुइ । आवुसो ! थुकथं भिक्षु समवयसेट्टसना जुइ ।

“आवुसो ! गुकथं थन भिक्षु अनाविलसंकल्पी जुइ ? आवुसो ! थन भिक्षुया काम संकल्प, व्यापाद संकल्प, विहिंसा संकल्प प्रहीण जूगु जुइ । आवुसो ! थुकथं भिक्षु अनाविल संकल्पी जुइ ।

“आवुसो ! गुकथं भिक्षुया काय संस्कार प्रशब्ध जूगु जुइ ? आवुसो ! थन भिक्षु सुखयात नं त्याग याना दुःखयात नं त्याग याना न्हापा हे सीमनस्य दोमनस्यया अन्त्य याना सुख दुःख मदुगु उपेक्षा स्मृति परिकुड जूगु चतुर्थं ध्यानं समाधिष्ठ जुइ । आवुसो ! थुकथं भिक्षुया कायसंस्कार प्रशब्ध जुइ ।

“आवुसो ! गुकथं भिक्षुया चित्तं सुविमुक्तं जुइ ? आवुसो ! थन भिक्षुया चित्तं रागं, द्वेषं, मोहं मुक्तं जुइ । आवुसो ! थुकथं भिक्षुया चित्तं सुविमुक्तं जुइ ।

“आवुसो ! गुकथं भिक्षु सुविमुक्त प्राप्नो जुइ ? आवुसो ! यन ‘जिगु राग प्रहीण जुइ धुंकल, हां नापं लिना छवये धुन, ह्वंगु तालथे (लः मदुगुथे) अभाव जुइ धुंकल, ‘आः हानं उत्पन्न जुइ माःगु मंत’ धका सिइकी, ‘जिगु द्वेष प्रहीण जुइ धुंकल ... पे० ... ‘जिगु मोह प्रहीण जुइ धुंकल ... पे० ... धका सिइकी । आवुसो ! युक्थं भिक्षु सुविमुक्त प्राप्नो जुइ—एव फिता धर्म थुइके थाकूगु खः ।

“छु फिता धर्म उत्पादन यायेमाः ? झिता संज्ञा—अशुभसंज्ञा, मरणसंज्ञा, आहार्य प्रतिकूलसंज्ञा, सकल लोक्य अनभिरति संज्ञा, अनित्य संज्ञा, अनित्य्य दुःख संज्ञा, दुःख्य अनात्मा संज्ञा, प्रहाण संज्ञा, विराग संज्ञा व निरोध संज्ञा—एव फिता धर्म उत्पादन यायेमाः ।

“छु फिता धर्म थुइकेमाः ? झिता निर्जर वस्तु—सम्यक् दृष्टि दुम्हसिया मिथ्या दृष्टि जीर्ण जुइ, मिथ्या दृष्टिया कारणं गुगु अनेक पापक धर्म जूवनिगु खः व नं जीर्ण जुइ; सम्यक् संकल्प दुम्हसिया मिथ्या संकल्प जीर्ण जुइ, ... पे० ... सम्यक् वाचा दुम्हसिया मिथ्या वाचा जीर्ण जुइ, ... पे० ... सम्यक् कर्मान्त दुम्हसिया मिथ्या कर्मान्त जीर्ण जुइ, ... पे० ... सम्यक् आजीव दुम्हसिया मिथ्या आजीव जीर्ण जुइ, ... पे० ... सम्यक् व्यायाम दुम्हसिया मिथ्या व्यायाम जीर्ण जुइ, ... पे० ... सम्यक् स्मृति दुम्हसिया मिथ्या स्मृति जीर्ण जुइ, ... पे० ... सम्यक् समाधि दुम्हसिया मिथ्या समाधि जीर्ण जुइ, ... पे० ... सम्यक् ज्ञान दुम्हसिया मिथ्या ज्ञान जीर्ण जुइ, ... पे० ... सम्यक् विमुक्ति दुम्हसिया मिथ्या विमुक्ति जीर्ण जुइ, व मिथ्या विमुक्तिया कारणं गुगु अनेक पापक धर्म जूवनिगु खः व नं जीर्ण जुइ—एव फिता धर्म थुइकेमाः ।

“छु फिता धर्म साक्षात्कार यायेमाः ? झिता अशैक्ष धर्म—अशैक्ष सम्यक् दृष्टि, अशैक्ष सम्यक् संकल्प, अशैक्ष सम्यक् वाचा, अशैक्ष सम्यक् कर्मान्त, अशैक्ष सम्यक् आजीव, अशैक्ष सम्यक् व्यायाम, अशैक्ष सम्यक् स्मृति, अशैक्ष सम्यक् समाधि, अशैक्ष सम्यक् ज्ञान व अशैक्ष सम्यक् विमुक्ति—एव फिता धर्म साक्षात्कार यायेमाः ।

“तथागतं बोध याता बिज्यागु थुपि सच्छिता (१००) धर्म भूत, तथ्य, तथ, अवितथ व अनन्यथ खः ।”

आयुष्मान् सारिपुत्रं यथे धया बिज्यात । लय्तापि उपि भिक्षुपिसं आयुष्मान् सारिपुत्रं कना बिज्यागुयात अभिनन्दन यात ।

दसुत्तर-सुत्त ववचाल ।

पाथिक-वर्ग ववचाल ।

दीघनिकाय ववचाल ।

परिशिष्ट

१- उपमा-सूची

अंयागु खं न्यंबले लोकायागु खं	३४-८	गंगु सुखागु थासय् (पुखु घका)	१५०
अंकागु ऊप्या	३०	गथः जुया च्वंगु	१७९
अचिरवती खुसी पार जुया वने	१४८, १४९	गथे कलम्बु खः अथे हे	३७८
अन्धवेणी परम्परायापि मनूत	१४६	गां वा निगमया लिक्कस तःपु मच्छि लंपु	१४५
आकाशयें	४१, १२३	गुलि उत्पल, पद्य	१७२
आकाशय् न्यासि बंधे	५१, १२८, १३३	घाय् लायेबले समान रूपं	४६१
आलकमन्दा	२२८	चन्द्र सूर्ययागु	३१६
इन्द्र	४१३	छंयमुथें जक	३६१
इन्द्रकील थां	४०१	छंयगुया दुने च्वंगु दहें फल्गुथें	३६१
उत्पल, पद्य	१६५, १७२	जनपद कल्याणी	११६, १४७
उत्पल समुदाय, पद्य समुदाय	४९, १२७	जन्मान्धयागु	३२०
उमा पुष्प स्वां	२१०, ४६४	जहाजं किनारा मखनेवं	१३६
कर्णिकार स्वां	२१०, ४६४	जीणं (श्वायगु) गाडी	२०५
कां चिना तःगु ख्वारा	३५	जुजुयागु प्रस्थन्त नगरय्	१९७, ३८५
कांम्ह साः साःतय्गु बथामं	३५५	जुवाछोयागु	३२९
काशीयागु वस्त्रय् प्वचीबले मणिरत्न	१६३	कंग पछिथें आकाशय्	५१, १२८, १३३, ३९१
कृषक पुसा व कू ज्वना	३३२	ऊयालखानाय् कुना	४७, १२५
कोखं लः त्वने फूगु	१४८-९	तःजागु पुखु	४९, १२६
खिति मथागु शुद्धगु वसतय्	६९, ९२, १७३-५	तःपु मच्छि लंपु	१४५
खी कुबिइम्हसियागु	३२९	ताइबः सिमाया छथों त्वाःदःथें	४७०
खी गालय् क्वब्बाना च्वम्ह	३१९	तुति तुं तुति सिलिइगु	७९
खुं मनू जुया मनू तुं जुया च्वम्ह	३१८	त्यासा कया थःगु ज्या चले याइ	४७, १२५
खुं छामु	३१७	त्वाः ल्हाना तःगु सिमा	२२९, २३५-६
ख्वात्ताथें जक	३५९	त्रयस्त्रिंश देवतापिनिगु	३२०
गंगा व यमुनाया लः छथासय् मिले जुइगु	२६५	थःगु गामं मेगु गामय्	५२, १३०

बःगु बुद्धे पाः मच्चसे कतपिनि बुद्धे	१४२	बलवानम्ह पुरुष	१३६, १७१, १७६, २००, २७२,
थः यत्थे चवने मदयेक	४८, १२६	२७८, २८४	
दक्षम्ह कुम्हानं	५१, १२९	बलवानम्ह शंख पुद्गल्ह मनुखं	१५२
दक्षम्ह गोघातकं	३०३	बुढाम्ह छव्यागु	३४७
दक्षम्ह दन्तया ज्या याइम्ह	५१, १२९	व्याघायात मृग खनेवं	३७१
दक्षम्ह भमकारं	३००	भिगु जातया वैदूर्यमणी	५०, १२८
दक्षम्ह माळी	३०	भिगु जातियागु च्याकुंलागु	१६२
दक्षम्ह मोल्हुइकीम्ह	४८, १२६	भिक्षुपि उपशान्त	३३
दक्षम्ह लुं कमि	५१, १२९	भेरी शब्द, मृदङ्ग शब्द	५१, १२९
दापं तलवार पिकाइ	५०, १२८	भोपुइका तःगु	५४, ६९, ८०, ९२, १०७, १२०,
दुता वंगु स्तूपथे	३९३, ४४२	१२१, १३१, १४३ १५३, १७३, १७४, १७५,	
नं ग्वारायागु	३२३	२२१, ३३१, ४३२	
नकल (अभिनय) याये सःम्ह	५२, १२९	मनसाकटय् जन्म जुइ	१५१
नये धुंका जां कागु	२५२	महाराजाया बागी	४३८
नरकया भीडय्	१४३	माळी	३०
नरकय् वने माःम्ह नरकय्	३३९	मियागु सेवन याइम्ह जटिल	३२५
नाना प्रकारया बीव दया चवनी	३०१	मुञ्ज घाय्लय् च्वंगु खवाला	५०, १२८
नालु कुब्भपिनिगु	३३०	सूष्माभिषिक्त क्षत्रिय जुजुं	४५, १०६, १२४
निर्खे म्हुतुप्पाः दुगु म्हिचाय्	३०१	म्ह छम्हं तुय्गु कापतं	४९, १२७
निम्ह सार्थवाहपिनिगु	३२७	रोगी तथा सिकिस्त रोगी	४७, १२५
निर्मलगु सफागु पुखु	५४, १३१	लखय् दुबे जुइथे	५१, १२८, १३३, ३९१
नीनी व ध्यलं जाःगुथे वणं	३७८	लटुकि का धयापि कंगतय् नापं	५८
न्याता अङ्ग युक्त बाजा थाइबले	२४३	लोखा खापा तिइ म्वा.गु	८५
न्हाय्कने वा परिशुद्धगु स्वच्छगु लः थलय्	५२, १२९	त्वहैयागु पहाडया चक्काय् गया	१७२
पिचां सपं पिकाइ	५०, १२८	ल्हातं हे ल्हाः सिलिइगु	७९
पुलांगु गथः पयना नं हानं मेगु	१४२	वर्षाया अन्त मासय्	२४८
प्यका लैया दथुइ	५३, १३०	शुक्रतारा	२१०, ४६५
प्यका लैय् च्वंगु प्रासादय् गयेया	११७, ११९, १४८	शंखयागु	३२४
प्याथय् दुम्ह मिसाया	३२१	सां दुरु बिइ, दुरुं धी जुइ	१२०
प्रमोदं प्रामोध्य उत्पन्न जुइगु	२६०, २६१	साःगु रस नया 'अहोरस !'	३७८
फैचाथे लाटा	४६७, ४७९	स्वया च्वंगु सुकार्थे	१७९
बैय् न्यासि जुइथे	५१, १३३, ३९१	स्वहानेयागु	११७, ११९, १४८
बनारसी वस्त्र, वचुगु, म्हासुगु, ह्याउंगु, तुय्गु	२१०,	हिमालय पर्वतय्	१६५
४६४-५		होर्वाया मि	४७७
बन्धु जीवक स्वां	२१०, ४६५	ह्वंगु तालथे (लः मडुगुथे) अभाव	४८३

२- नाम-अनुक्रमणी

अकनिष्ठ - १७८ (देवपि), २९७ (देवलोक्य) ।
 अग्निवत्स - (अग्निवत्स) १६० (ककुसन्ध बुद्धया बी) ।
 अग्निवेस्सन - ३७ (निगण्ठ-नाटपुत्र) ।
 अग्निरस - ६६, १४६ (मंत्रकर्ता ऋषि) ।
 अङ्ग - ७१ (देश), २५५, २७० ।
 अङ्गक माणवक - ७८ (सोणदण्ड ब्राह्मणया भिचा) ।
 अक्षिरवती खुसी - १४४, १४८-९ ।
 अचेल कलारमङ्गक - ३४१ ।
 अचेल काश्यप - १०० (कस्सप), १०८ (अरहत् भिक्षु) ।
 अचेल कोरवत्तिय - ३३९-४१ (कोरवत्तिय) ।
 अचेल पाचिकपुत्र - ३४२-८ ।
 अच्युत - २८२ (देवता) ।
 अजपाल - २११ (वरः सिमा), २८६ (निग्रोध सिमा) ।
 अजातशत्रु - ३१ (मगधराजा), ३३ (उभयभद्र कुमार-
 या बी), ३९ (पुण्यवान), ५४ (बोयागु
 हत्यारा), १८९ (वज्जीपित आक्रमण यायेगु
 विचार), २३९ (बुद्धयागु अस्थिया निति दूत
 छवगु), २४० (अस्थि तथा स्तूप दयेकूगु) ।
 अजित - ३४३ (लिच्छविपुत्र मृत सेनापति) ।
 अजित केशकम्बल - ३१ (तीर्थकर), ३६ (जडवादी),
 २३० (यशस्वी) ।
 अजित - १७७ (देवपि) ।
 अजरिय ब्राह्मण - १४५ ।
 अनायपिण्डिकाया आराम - स्व जेतवन ।
 अनुत्तर संग्राम विजय - ३० (ब्रह्मजाल सुत्तया नां) ।
 अनुदध - (स्व आयुष्मान् अनिरुद्ध) ।
 अनूपिया - ३३७ (अनुपिया, मल्लपिनिगु निगम) ।
 अनेजक - २८२ (देवता) ।

अनोमा - १६० (वेस्सभू बुद्धया इलय् सुप्पति जुजुया
 राजधानी) ।
 अभिभू - १५९ (सिखी बुद्धया अग्रभ्रातृक) ।
 अम्बग्राम - २१६ (आम्र ग्राम) ।
 अम्बपाली - २०३ (वैशालीया गणिका), २०४
 (लिच्छवीपिनिगु रथ लिसे थःगु रथ त्वाकूगु) ।
 अम्बपालीवन - २०३ (वैशाली), आराम २०४ (बुद्ध
 यात दान) ।
 अम्बर - ४३७ (वैश्रवणया नगर) ।
 अम्बरवती - ४३७ (वैश्रवणया नगर) ।
 अम्बलट्टिका - १ (राजगृह व नासन्दाया विचय्), ८१,
 ८३ (खाणुमत धयागु मगधपिनिगु गामय्) १९६
 (राजागारय्) ।
 अम्बल माणवक - ५६ (पुष्करसातिया शिष्य),
 ५७-६९ ।
 अम्बलसण्ड - २८४ (मगध देशया राजगृह पूर्व) ।
 अरिट्टक - (अरिट्टक) २८२ (देवता) ।
 अरिट्टनेमि - ४३७ (वैश्रवणया अधीनम्ह जुजु) ।
 अरुण - २८२ (देवता) ।
 अरुण - १६० (सिखी बुद्धया बी) ।
 अणुरवती - १६० (अरुण जुजुया राजधानी) ।
 अल्लकप्प - २३९ (बुलि राजकुमारपिंस बुद्धया अस्थि
 तथा चैत्य दय्कूगु) ।
 अवदान गृह - २८२ (देवता) ।
 अवन्ती - २७० (महागोविन्दद्वारा निर्मित देश) ।
 अवह (अविह) - १७७ (देवता) ।
 अशोक - १६०, १६२, १७७ (विपस्सी बुद्धया अग्र-
 उपस्थाक) ।

- अश्वक- २७० (महागोविन्दद्वारा निर्मित देश) ।
 अष्टक- ६६, १४६ (मंत्रकर्ता ऋषि) ।
 असंज्ञासत्त्व- ४६६ ।
 असम- २८२ (देवता) ।
 अस्ततरा (अश्वतर)- २८१ (यक्षतयुगु नगर) ।
 आंगिरसा- २८५ (भद्रा सूर्य वचसा) ।
 आङ्गिरस- ४३४ (गौतम बुद्ध, अंगिरा गोत्रीय) ।
 आटानाटा- ४३७ (वैश्रवण्या नगर) ।
 आटानाटिय रक्षा- ४३३ (बन्धन), ४३९ ।
 आनुमा- २२० (नगरय भूसागर) ।
 आनन्द- ३० (भिक्षु), १२२ (बुद्ध परिनिर्वाणं लिपा जेतवनयु), १६०, १७७ (गौतम बुद्धया अग्र उपस्थाक), १७९-८८ (बुद्धद्वारा प्रतीत्य समुत्पादया व्याख्या), १८९-९१ (न्हेगु अपरि- हाणीय धर्मया व्याख्या), १९६-२०३, २०५ (बुद्ध धर्मय छुं आचार्यमुष्टि मनुगु छुं आज्ञा), २०६ (मारं चित्त फल्यकूगु), २०८ (भवखाय ब्वहगु कारण आज्ञा), २१२ (कल्पभर म्वायेत बुद्धयाके प्रार्थना), २१३ (तिसंके हे हंकूगु), २१४-२४, २२५ (बुद्धयाके न्यंगु), २२६ (खवगु), २२७ (प्यंगु आश्चर्य धर्म), २२८ (कुसीनाराय परिनिर्वाण मञ्जुहत प्रार्थना), २२९-२३७, २४२-५३, २५४-५६, २६२, ३९३-४ ।
 आनन्द जेतिय- २१६ (जैत्य) ।
 आपास्वर- १८७ (देवतापि), ४६६ ।
 आपास्वर लोक- १२, ३७७ (ब्रह्मलोक) ।
 आपन्नवन- २१७, २२१, ४४१ (चुन्द कम्मर पुत्तयागु) ।
 आपन्नवन- ३१, ३२, २१३ (जीवकयागु, राजगृह्य व्वंगु) ।
 आपन्नवन- १३२ (नालन्दाया पावारिक वनयु) ।
 आपन्नवन- स्व अम्बपाली वन ।
 आपन्नवन- ३९३ (शाक्यपिनिगु) ।
 आयुष्मान् अनिरुद्ध (अनुरुद्ध)- २३४-८ ।
 आयुष्मान् आनन्द- स्व आनन्द ।
 आयुष्मान् उदायी- ३९२ ।
 आयुष्मान् उपवान- २२४, ४०५ ।
 आयुष्मान् काश्यप- १०८ (अचेल काश्यप भिक्षु जुह धुंका) ।
 आयुष्मान् कुमार काश्यप (कस्सप)- ३१५-३३ ।
 आयुष्मान् कौशिक- २८७ (इन्द्र) ।
 आयुष्मान् गवम्पति- ३३३ ।
 आयुष्मान् बुन्दक- २२१-२ ।
 आयुष्मान् जनबसभ- २५७ (यक्ष) ।
 आयुष्मान् नागित- ९३-४ ।
 आयुष्मान् महाकाश्यप- २३७-८ ।
 आयुष्मान् सारिपुत्र- १९६ (सिहनाह) ३८४-९२, ४४२-७० (सङ्गीति-सुत्तया उपदेश), ४७१-८३ (दसुत्तर-सुत्तया उपदेश) ।
 आलकमन्दा- २२८ (देवतापिनि राजधामि), २४२, ४३७ (वैश्रवण्या रजिधानी) ।
 आलरकालाम- २१९, २२० (पुष्कसुधा गुरु) ।
 आलवक- ४३९ (यक्ष) ।
 आसव- २८२ (निर्माणरति व परनिमित्त देवतापि) ।
 इच्छानङ्गल- ५६, ६८ (वनखण्ड) ।
 इन्द्र- १४८ (वैदिक देवता), २४० (देवलीकय बुद्धा- मणि जैत्य टि.), २५७, २८५-९८, (स्व शाक देवेन्द्र तं.), २८०-३, २९०, ४३४-७ (वैश्रवण, विरुद्ध, विरुपाक्ष, धृतराष्ट्रपिनि महाबली कायपि), ४१३, ४२१, ४३९ (यक्ष सेनापति) ।
 इन्द्रशाल गुफा- २८४-५, २८७ ।
 ईशान (ईशान)- १४८ (वैदिक देवता) ।
 उक्कट्टा- ६८, ७०, १७७ (सुभग वन) ।
 उत्तर- १५९ (कोणागमन बुद्धया अग्रश्रावक) ।
 उत्तर- ३३२ (पायासि जुजुया दान बिहकेत तइ सण्ह) ।
 उत्तर- १५९ (वेस्सभू बुद्धया अग्रश्रावक) ।
 उत्तरका- ३३९ (धूसुपिनिगु निगम) ।
 उत्तरकुह- ४३६ ।
 उत्तरा- १६० (कोणागमन बुद्धया मां) ।
 उदयन- २०६, २१४, ३४१ (उदयन, उदेन जैतिथी) ।
 उदयभद्र कुमार- ३३ (अजातशत्रुया काय) ।

- उदुम्बरिका- ३५४, ३६४ ।
 उद्दक रामपुत्र- ३९८ (घातू) ।
 उपवत्तन (उपवर्तन)- २२१ (कुसीनारा) २३६,
 २४२ ।
 उपबाण- स्व आयुष्मान् उपवान ।
 उपसन्त- १६० (वेस्सभू बुद्धया अग्र उपस्थाक) ।
 उपोसथ- २५०, २५२ (किसि) २४४ (हस्तिराज),
 २४९ (नागराज), ३१, २४३, २६३ (पुन्ही),
 २४३ (व्रत) ।
 उवमतक- ४४१ (संस्थागार) ।
 उरुञ्ज- १०० (नगर) ।
 उरुवेला- २११, २८६ (नैरंजरा खुसी सिथय) ।
 ऋद्धिमान- २८३ (सन्तकुमारया बी) ।
 ऋषिगिरि- २१३ (राजगृह) ।
 एरावण- २८१ (महानाग) ।
 ओक्काक जुजु- ५९ (शाक्यतय् घाय् घाय्चा बाज्या),
 ६१ (या थाय्) ।
 ओक्कामुख- ५९ (ओक्काक जुजुया काय्) ।
 ओजसि- ४३७ (यक्ष सेनापति) ।
 ओट्टु (अघोष्ट)- ९३-४, ९८ (लिच्छवी) ।
 ओपमञ्ज (ओपमन्यव)- २८१, ४३९ (यक्ष) ।
 ककुत्था (ककुथा)- २१८ (पावा व कुसीनाराया
 विचय् खुसी), २२१-२ ।
 ककुत्तन्ध (ककुत्तन्ध)- १५८ (पूर्व बुद्ध) १५९, १७८,
 ४३४ ।
 कटिस्सह- २०१ (उपासक), २०२ ।
 कट्टक- २८२ (यशस्वी देवता) ।
 कण्णकथल- १०० (उरुञ्जय् च्वंगु मिगदाय) ।
 कपिलवस्तु (कपिलवत्थु)- ५८ (शाक्यदेश), १६०,
 १७७ (राजधानी), २३९, २७८-८०, २८८ ।
 कपीवन्त- ४३७ (वैश्रवणया नगर) ।
 कम्बल- २८१ (नाग) ।
 कम्मासधम्म (कम्मासधम्म)- १७९ (कुरुपिनि निगम),
 २९९ ।
 करकण्ड- ५९ (ओक्काकया काय्) ।
 करती- ४३९ (यक्ष सेनापति) ।
 करम्भ- २८२ (देवता) ।
 करेरिकुटी- १५७ (जितवन) ।
 करेरि मण्डलमाला (पर्यशाला)- १५७, २६१ ।
 कलन्दकनिवाप- २१३ (वेणुवन, राजगृह), ४२३ ।
 कलारमट्टक- ३४१ ।
 कालिग- २४१ (बुद्धया दन्त), २७० (महागोविन्दद्वारा
 निमित्त) ।
 कल्पद्रुम- ४२१ (देवपुर) ।
 कस्सप (अचेल)- १००, १०८ ।
 कस्सप (काश्यप)- १५८ (पूर्व बुद्ध), १५९, १७८,
 ४३४ ।
 कस्सप- ६६, १४६ (काश्यप मंत्रकर्ता ऋषि) ।
 कामखेट्ट (कामखेष्ठ)- २८१ (यक्ष सेनापति), ४३९ ।
 कालक- २८१ (असुर) ।
 कालकञ्जिका- ३४० (असुरयोनि) ।
 कालशिला- २१३ (राजगृह ऋषिगिरि-लिच्छक) ।
 कालिम्ब- २०१ (उपासक), २०२ ।
 काशी- १४० (कोशल), १४१, १६३ (वस्त्र),
 २५४-५, २७० ।
 काश्यप- स्व कस्सप (बुद्ध) ।
 काश्यप- स्व कस्सप ।
 काश्यप- १५८ (गोक) ।
 काश्यप- ९३ (आयुष्मान् नागित) ।
 किल्ली- १६० (कस्सप बुद्धकालीन राजा) ।
 किनुवण्टु- २८१ (यक्ष) ।
 किन्नु (यक्ष)- ४३९ ।
 कुक्कुट- २०१ (उपासक), २०२ ।
 कुटदन्त- स्व कूटदन्त ।
 कुटागारशाला- २१४ (महावन) ।
 कुटेण्डु- २८१ (यक्षतय् दास) ।
 कुमण्ड- २८० ।
 कुमार काश्यप- ३१५-३३३ ।
 कुम्भण्ड- ४३३ (सेना), ४४०, ४३५ (अभिपत्ति) ।
 कुम्भीर- २८० (राजगृहय् च्वम्ह यक्ष) ।
 कुरु- १७९ (देश), २५४-५, २९९ ।
 कुवेर- २८० (वैश्रवण महाराजा), ४३७ (यक्षतय्

अधिपति), स्व देसवर्ष ।

कुसावती- २२८, २४२; २४३-४९; २५०-२ ।

कुसिमाटा- ४३७ (वैश्ववर्षा तमर) ।

कुसीनारा- २१८ (कुसीनगर), २२१, २२३-४;
२३७-४२ ।

कुसुम- ८१, ८३, ८९, ९२ ।

कुम्भ- ५९, ६१ (ऋषि) ।

कुम्भवर्ष- ५९ (कुम्भविषया त्रारिपुत्र) ।

कुमुदी- ३७२ ।

कुम्भवर्ष- १३२ ।

कुम्भवर्ष- २०१ ।

कुम्भवर्ष- १५८ (कुम्भवर्ष), १२९, १७८, ४३४ ।

कुम्भवर्ष- १५८ (कुम्भवर्ष), १६२, १७७ ।

कुम्भवर्ष- ३३९-४१ ।

कुम्भवर्ष- २३९ (राजवर्षा वासी) ।

कुम्भवर्ष- ५६ (राजवर्ष), ९३ (राजवर्ष वृत्त), १३८,
१४४, २५४-५, ३१५ (देव) ।

कुम्भवर्षा प्रसेनजित- ३१५, ३२६, ३२८-३०,
३७७ ।

कुम्भवर्षा- ९७, २२८, २४२ ।

कुम्भवर्षा (विष्णुपुत्रिका)- १३ (देवता), १४,
२८२, ३५१ ।

कुम्भ- १५९ (विष्णुपुत्र वृद्धा जगन्नाथक), १६२,
१७३ (खण्ड राजपुत्र), १७४, १७७ ।

कुम्भ- ८१ (मगध गां), ८३ ।

कुम्भ (कुम्भ)- १६० (कुम्भवर्ष वृद्धकालीन राजा) ।

कुम्भकर- १६० (विष्णु वृद्धा जगन्नाथक) ।

कुम्भवती (कुम्भवती)- १६० (कुम्भवर्ष वृद्धकालीन
राजधानी) ।

कुम्भ वृद्धवर्ष- १७३-४ ।

कुम्भवर्षा- २८२ (देवता) ।

कुम्भवर्षा- ७१ (चम्पा), ७५ ।

कुम्भ- ३४ (उत्तर), २००, २४५, २६५ (मनुवालिसे
मेल) ।

कुम्भवर्ष- २८० (यक्ष), ४३९ (यक्ष सेनापति), ४०९
(योनि), ४३३ (सेना), ४४०, ४३४

(अधिपति), १८० (गन्धर्वत्व) ।

कुम्भारपुर- २४१ (कुम्भार दन्त) ।

कुम्भारी- १३३ ।

कुम्भवर्ष- ३३३ ।

कुम्भवर्षवर्ष- २०१, २५४ (नादिका), २५५-७ ।

कुम्भ- ४३९ (महायक्ष) ।

कुम्भकूट वर्य- १०७ (राजगृह), १८९, १९६, २१३,
२६३, ३५४-५, ३६४, ४३३ ।

कुम्भकूट वर्य- २०६ (वैशाली), २१४, ३४१ ।

कुम्भक- २८८ (देवपुत्र) ।

कुम्भाल- ४३९ (यक्ष) ।

कुम्भिका- २८८ (यक्ष्य म्हायम्चा) ।

कुम्भिव- २६८ ।

कुम्भ- ६८, ७५, ८३, ९३ स्व अम्भ वीतम ।

कुम्भ- १५८ (मीन), १७७ ।

कुम्भ तीर्थ- २०० ।

कुम्भ वर्य- २०० ।

कुम्भ वर्य- २१३ (राजगृह) ।

कुम्भ वर्य- १०१ ।

कुम्भ- ४३९ (यक्ष) ।

कुम्भारपुर- १७ (कुम्भार), ९९ ।

कुम्भ वर्य- १४४ ।

कुम्भ- ४३९ (यक्ष) ।

कुम्भ- २८१ (यक्ष सेनापति), ४३९ ।

कुम्भ- २८२ (देवता) ।

कुम्भ- ७१ (महरी), ७५, २२८, २४२, २७० ।

कुम्भवर्षवर्ष- १३५, २५७ (व्यम्ह म्हााराजपि),
२५८, २३३, ४६४ ।

कुम्भार- २०६ (वैशाली), २०८, २१२-४ ।

कुम्भ वर्य- ११५, ११९, १३१ (मिथु) ।

कुम्भ- २८१ (नाग) ।

कुम्भ- २८१ (यक्ष), ४३९ ।

कुम्भ- २२१-२ ।

कुम्भ कम्भारपुत्र (कर्मरपुत्र)- २१७ (सुवर्णकारपुत्र),
२१८, २२२, ४४१ ।

कुम्भ वर्य- ३९३-४ ।

चेतक- १२२ (भिक्षु) ।
 चेति- २५४ (देश), २५५ ।
 चोरप्रपात- २१३ (राजगृह) ।
 छन्द- २३३ (भिक्षु) ।
 छन्दोका ब्राह्मण- १४५ ।
 जननायक (जिन, बुद्ध)- २९० ।
 जननायक- २८१ (गन्धर्व) ।
 जनपद (वैशाली)- २०४ ।
 जनबन्ध- २५६, २६२ (देवता) ।
 जनेन्द्र- २९० (इन्द्र) ।
 जनेस- २८१ (देवपुत्र), ४३९ (यक्ष) ।
 जनोद्य- ४३७ (वैश्रवणया नगर) ।
 जम्बुगाम- २१६ (जम्बूगाम) ।
 जम्बूद्वीप- १७६, २४१, ३७२ ।
 जानुश्रोणी ब्राह्मण- १४४ ।
 जालिय- ९७ (दारुपत्तिकया शिष्य), ९९, ३४६-८ ।
 जिन गौतम- ४३५ ।
 जीवक कौमारभृत्य- ३१ (आम्रवन), ३२, २१३ ।
 जुजु रेणु- २७१, २७३ ।
 जेतवन- १०९ (अनायपिण्डिकया आराम), १२२, १५७, ४०६ ।
 जोति- २८२ (देवता) ।
 जोतिपाल- २६८-९ (माणवक) ।
 तच्छक- २८१ ।
 ततोजसि- ४३७ (वैश्रवणया नगरी) ।
 ततोतला- ४३७ (वैश्रवणया नगरी) ।
 ततोला- ४३७ (वैश्रवणया नगरी) ।
 तत्तला- ४३७ (वैश्रवणया नगरी) ।
 तयागत- २ (बुद्ध), ३, १२, १५, १८, (मरण वारे अव्याकृत), ३८, ४१, १८७, २०५, ४०२ ।
 तपोदाराम- २१३ (राजगृह) ।
 तारुण ब्राह्मण- १४४ ।
 तारुण (तारुण्यो) ब्राह्मण- १४४-५ ।
 तार्वतिस- स्व त्रयस्त्रिंश ।
 तित्तिरिय ब्राह्मण- १४५ ।
 तिन्नुकाणी- ३४४ (परिव्राजकाराम), ३४६ ।

तिन्नुकाणी- १०९ (मल्लिकायागु आरामम् पङ्गु सीमा) ।
 तिम्वह- २८१ (गन्धर्वपुत्र), २८५-६ (गन्धर्वराज) ।
 तिस्स (तिष्य)- १५९ (कस्तप बुद्धया अग्रभाषक) ।
 तिस्स- १५९ (विपस्ती बुद्धया अग्रभाषक), १६२ ।
 तिस्स- २८३ (देवता) ।
 तिस्स- १७३ (पुरोहित पुत्र), १७४, १७७ ।
 तुद्ध- २०१ (उपासक), २०२ ।
 तुषित- १३५ (देवता), १६२ (देवलोका), २०९ (योनि), २८२ (तुषितपुरमापि देवता), ४६४ ।
 तेजसि- ४३७ (वैश्रवणया नगरी) ।
 तोदेय्य पुत्र- स्व शुभ माणवक ।
 तोदेय्य ब्राह्मण- १४४ ।
 तुलू- ३३९ (देश) ।
 हधिमुल- ४३९ (महायक्ष) ।
 वस्तपुर- २७० (कलिङ्ग) ।
 वस्तिन जनपद- ६१ (दक्षिण भारत) ।
 दारुपत्तिक- ९७, ९९, ३४६ ।
 विसम्पति- २६८ (जुजु), २६९ ।
 विसा- ५९ (दासी) ।
 वीर्य- ४३९ (यक्ष) ।
 वृद्धनेमि- ३६५ (चक्रवर्ती जुजु), ३६६ ।
 देव- २८२, ४२१ (पुर) ।
 देवपुत्र- ४३९ (यक्ष) ।
 देवपुत्राणि- १६३ (देवतापि) ।
 देवसुत (देवसूत)- २८१ (यक्ष), ४३९ ।
 देवेन्द्र- २४१ (इन्द्र) ।
 द्रोण ब्राह्मण- २४० ।
 धनवती- १६० (कस्तप बुद्धया मां) ।
 धरणी- ४३७ (सरोवर) ।
 धर्म- २४८ (पुत्र), ३४७ (प्रासाद), २४९-२ ।
 धर्मजाल- ३० (धर्मया नामयु जाल) ।
 धर्म विनय- १०, ४३, ३९३, ४४३ ।
 धर्म सेनापति- ३९३ (स्व आयुष्मान् सारिपुत्र) ।
 धृतराष्ट्र- २७० (बिम्ब, भारतया जुजुपि) ।
 धृतराष्ट्र (धतरष्ट्र)- २५७, २६३, २८०-१, ४३४

(गन्धर्वतय अघिपति) ।

गन्धर्व- ४१० (देवलोकया वन) ।

गन्धा- २०१ (अनागामी भिक्षुणी), २०२ ।

गमुचि- २८१ (असुर) ।

गरेन्द्र- २४१ ।

गरोत्तम- ४०८ ।

गलराज- ४३९ (यक्ष) ।

गलराजा- २८१ (गन्धर्वराज) ।

नामतय अघिपति- ४३६ (विष्णुपाक्ष), २८१ (सभा),
४३३ (सेना), ४४० ।

नागित- ९३ ।

नागेन्द्र- २४१ ।

नाटसुरिया- ४३७ (वैश्रवण्या नगर) ।

नादिका (नातिका)- २०१-३, २५४, २५६ ।

नालन्दा- १, १३२, १९६-७, २८४ ।

निकट- २०१ (उपासक), २०२ ।

निगण्ठ नाटपुत्र- ३२, ३७, २३०, ३९३-४, ४४२ ।

निग्रोध- १०७ (तप ब्रह्मचारी परिव्राजक) ।

निग्रोध परिव्राजक- ३५४, ३५६, ३६२ ।

निघण्डु- २८१ (यक्षतय दास) ।

निघण्डु- ४३९ (यक्ष सेनापति) ।

निर्माजरति- १३५ (देवता), २८२, ४६४ ।

नेति- ४३९ (महायक्ष) ।

नेरञ्जरा- २११, २८६ (खुसी) ।

पकुघ कच्चायन (प्रकुघ कात्यायन)- ३१ (यशस्वी
तीर्थकर), ३६, ३७ (या मत), २३० ।

पञ्चशिख- २८१ (देवपुत्र) ।

पञ्चशिख गन्धर्वपुत्र- २६३, २७७, २८४ (देवपुत्र),
२८५, २८७, २९७ ।

पञ्चाल- २५४ (देश), २५५ ।

पञ्चाल- ४३९ (महायक्ष) ।

पनाद- ४३९ (यक्ष सेनापति) स्व पनाद ।

पनाद- २८१ (यक्षतय दास) ।

पभावती (प्रभावती)- १६० (सिखी बुद्धया मां) ।

परकुसितनादा- ४३७ (नगर) ।

परनिर्मित वशवती- १३५ (देवता), २८२, ४६४ ।

परमत- २८३ (देवता) ।

पर्जन्य (पुञ्जुल)- २८२, ४३९ (महायक्ष) ।

पहराद (प्रह्लाद)- २८१ (असुर) ।

पाटलि (पातली)- १५९ (कोको सिमा), १६२,
१७७ ।

पाटलिपुत्र- १९७ (मगध), १९९ (नगर निर्माण) ।

पाथिकपुत्र- ३४२ ।

पायागा- २८१ (प्रयाग) ।

पायासि जुजु- ३१५-३०, ३३१ (उपासकत्व ग्रहण),
३३३ (देवपुत्र) ।

पारण- २८२ (देवता) ।

पावा- २१७, २३७, ४४१ (नगर), १३२ (आम्रवन),
१९६-७, २३९ (मल्लपिसं), ३८४ ।

पावारिक आम्रवन- स्व आम्रवन ।

पिप्पलीवन- २४० (मौर्यपिनि ह्यग्वाया चैत्य) ।

पुक्कुस मल्लपुत्र- २१९ (आलारकालामया चेला),
२२०-१ ।

पुष्करसाति (पोष्करसाति)- ५६, ६६, ६८-७०, ७४,
१४४ ।

पूर्णक- ४३९ (महायक्ष) ।

पूर्णकश्यप (पूरण कस्सप)- ३१ (तीर्थकर), ३४,
२३० ।

पूर्वाराम- ३७५ (मृगारमाताया प्रासाद) ।

पोटुपाद परिव्राजक- १०९, ११५, १२० ।

पोतन- २७० (अश्वक देश) ।

प्रजापति- १४८ (वैदिक देवता), ४३९ (यक्ष) ।

प्रभावती- स्व पभावती ।

प्रसेनजित- ६६ (कोशल जुजु), ७४, १३८, ३१५,
३२६-३०, ३७७ ।

बन्धुमती- १६० (विपस्सी बुद्धया मां), १६२, १७७ ।

बन्धुमती- १६० (बन्धुमा जुजुया राजधानी), १६८,
१७३ (खेमा मृगदाव) १७४-५, १७७ ।

बन्धुमा- १६० (बन्धुमान, विपस्सी बुद्धया मां), १६२,
१६४, १६६-८, १७७ ।

बलाहक- २४४ (अश्वराज), २४९-५२ ।

बलि- २८१ ।

बहुपुल वेतिय- २०६ (वैशाली), २१४, ३४१ ।
 बह्वरिष्णु ब्राह्मण- १४५ ।
 बिम्बिसार- ७१ (मगधराजा सेनीय), ७४, ८१, ८२,
 २५५-६ ।
 बुद्ध- ४१, ६४ (भगवान्), ६८, ७१, ९२ ।
 बुद्धगया- २२५ ।
 बुद्धिज- १६० (ककुमन्ध बुद्धया अग्र उपस्थाक) ।
 बुलि- २३९ (राजकुमार) ।
 बोधिसत्त्व- २०९ ।
 ब्रह्माकायिक- १३५ (देवपुत्र), १८७, ४६४ ।
 ब्रह्मजाल- ३० ।
 ब्रह्मदत्त- १ (माणवक) ।
 ब्रह्मदत्त- १६० (कस्सप बुद्धया बी) ।
 ब्रह्मदत्त- २७० (भारतया जुजु) ।
 ब्रह्मपुरोहित- २९० (देवता) ।
 ब्रह्मलोक- ५१, १३३, २७२, २७७ ।
 ब्रह्मा- १३६, १४४, १४८ (वैदिक देवता) ।
 ब्रह्मा सनत्कुमार- ६३, २५८-९, २६१, २६६, २७१,
 २७२, ३८३ ।
 भगलवती- ४३७ (सालवती) ।
 भण्डग्राम- २१५, २१६ ।
 भद्र- २०१ (उपासक), २०२ ।
 भद्रा सूर्यवर्चसा- २८६ (तिम्बरु गन्धर्व कन्या), २९७ ।
 भरत- २७० ।
 भारत- २७० ।
 भारद्वाज- ६६ (मंत्रकर्ता ऋषि), १४६ ।
 भारद्वाज- १४४ (माणवक), १४५, १५३ ।
 भारद्वाज- १५९ (कस्सप बुद्धया अग्रश्रावक) ।
 भारद्वाज- ४३९ (यक्ष सेनापति) ।
 भारद्वाज- ३७५ (वाशिष्ठया पासा) ।
 भार्गव- ३३७ (परिव्राजक) ।
 भीयोसु- १५९ (कोणगमन बुद्धया अग्रश्रावक) ।
 भुञ्जती (भुजति)- २८७ ।
 भूसागर- २२० (आनुषा) ।
 भृगु- ६६ (मंत्रकर्ता ऋषि), १४६ ।
 भोगनगर- २१६-७ ।

मक्खलिगोसाल- ३१ (तीर्थकर), ३५, २३० ।
 मगध- ८१ (देश), २५६, २८४, ३६५ ।
 मगधराजा अजातशत्रु वैदेहीपुत्र- स्व अजातशत्रु ।
 मगधराजा बिम्बिसार- स्व बिम्बिसार ।
 मणि- ४३९ (महायक्ष) ।
 मणिचर (मणिवर)- ४३९ (महायक्ष) ।
 मत्स्य- २५४ (देश), २५५ ।
 मद्यरूपी- ६१ (ओक्काकया म्हाय) ।
 मद्रिकुक्षि मृगदाव- २१३ (राजगृह) ।
 मध्यदेश- ४६७, ४७९ ।
 मनः प्रहृषिक (मनोपदोसिका)- १४, २८२, ३५२ ।
 मनसाकट- १४४, १५१, १५३ ।
 मन्द बलाहक- २८२ (नक्षत्रया देवता) ।
 मन्दलोचनी- २८५ ।
 मन्विय- ४३९ (महायक्ष) ।
 मल्ल- २५४ (देश), २५५, ३३६-४० (मल्लपि),
 ४४१, २२८ (कुसीनारावासी) ।
 मल्लिका- १०९ (आराम) ।
 महर्षी- २२२ (बुद्ध) ।
 महाकाश्यप- २३७ ।
 महागोविन्द- २६९ (जोतिपाल माणवक), २७०-७७ ।
 महापारग- २८२ (देवता) ।
 महाब्रह्मा- १३, १३६, १७१, १७२, १७५-६ ।
 महाली- ९४ (ओट्टुद्ध लिच्छवी) ।
 महावन- २७८ (कपिलवस्तु), ३४१ (कूटागारशाला,
 ३४२ ।
 महावन कूटागारशाला- २१४ (वैशाली) ।
 महाविजित- ८४ (जुजु), ८५-९ ।
 महाशाक वनखण्ड- ५९ (हिमवन्त प्रदेश) ।
 महासमान- २८२ (देवता) ।
 महासुवस्सन (महासुदर्शन)- २२८ (चक्रवर्ती जुजु),
 २४२-५२ ।
 महिष्मती- २७० (अवन्ती) ।
 महेन्द्र- १४८ (वैदिक देवता) ।
 मातलि- २८१ (यक्ष सेनापति), ४३९ ।
 मातलि संग्राहक- २८६ ।

मानुल- ३६५ (मगध) ।
 मानुषोत्तम- २८२ (देवता) ।
 मानुस- २८२ (मानुष देवता) ।
 माया- २८१ (यक्षतय् दास) ।
 मायादेवी- १६० (गौतम बुद्धया मां), १७७ ।
 मार- २०६-८, २११-२ (मारयाचन), २८३ (सेना) ।
 मिथिला- २७० (विदेह) ।
 मिस्सक- २८२ (यशस्वी देवता) ।
 मुकुट बन्धन- २३७ (मल्लपिनिगु चेतिय), २३८ ।
 मुचलिन- ४३९ (यक्ष सेनापति) ।
 मुण्डिय परिब्राजक- ९७, ९९ ।
 मृगारमाताया प्रासाद- ३७५ ।
 मैत्रेय- ३७३ (अनागत बुद्ध) ।
 मोगलान- १५९ (गौतम बुद्धया अग्रश्रावक), १७७ ।
 मोरनिवाप- ३५५ (सुमागधया पुखू सिथय्) ।
 मौर्य- २४० (पिप्पलीवनयापि) ।
 यज्जवत्त (यज्जदत्त)- १६० (कोणागमन बुद्धया बी) ।
 यम- १४८ (वैदिक देवता) ।
 यमक शाल बुक्ष- २२१ (कुसीनारा), २२३ ।
 यमदग्नि- ६६ (मंत्रकर्ता ऋषि), १४६ ।
 यमुना- २८१ ।
 यश- २८१ (देवता) ।
 यशोवती देवी- १६० (वेस्सभू बुद्धया मां) ।
 यक्ष- ४२१, ४३७ (अधिपति कुवेर), ४३३ (सेना), ४३९, ४४० ।
 यामा- १३५, २८२, ४६४ ।
 युगन्धर- ४३९ (यक्ष सेनापति) ।
 राजगृह- १, ३१, १०७, १८९, १९१, १९६, २१३, २२८, २४२, २६३, २८०, २८४ (मगध देश), ३५४, ४२३, ४३३ ।
 राजानार- १ (अम्बलट्टिका), १९६ ।
 रामग्राम- २३९ (कोलियपि), २४१ (नागपि) ।
 राहु- २८१ (बली) ।
 राहुवध- २८१ ।
 राक्षस- ४२१ (योनि) ।

रक्षिर- २८२ (देवता) ।
 रेणु- २६८ (राजपुत्र), २७० (जुजु) ।
 रोजा- २८२ (देवता) ।
 रोरुक्क- २७० (सोवीर) ।
 रोसिका- १३८ (नौ) ।
 लम्बितक- २८२ (देवता) ।
 लामसेट्ट- २८२ (देवता) ।
 लिच्छवी- ९३ (परिषद), २०४ (राजकुमारपि, वैशाली), २३९ (वैशालीयापि), ३४५ (अमात्य) ।
 लुम्बिनी- २२५ (बुद्ध जन्म स्थल) ।
 लोकघातु- ३० (फिद्ध), १६२, १६३, ३९२ (छगु समय निम्ह बुद्ध दइ मखु) ।
 लोहिच्छ- १३८ (ब्राह्मण), १३९-४३ ।
 लोहित- २८२ (नगर) ।
 वज्जी- १८९ (गणतन्त्र), २५४, २५५, ३३९ (मां) ।
 वज्रपाणी यक्ष- ६० (शक्र देवराज) ।
 वत्स- २५४, २५५ ।
 वरुण- १४८ (वैदिक देवता) ।
 वरुण- २८२ (यक्ष सेनापति), ४३९ ।
 वरुण- २८१ (देवता) ।
 वर्णाकार (वस्सकार ब्राह्मण) - १८९ (मगधया महामात्य), १९१, १९९, २०० ।
 वशवर्ती- १३ (ब्रह्मा), १३५, १३६ (देवता) ।
 वसु देवतापि २८२ ।
 वसुन्धरा- २४१ (पृथ्वी) ।
 वामक- ६६ (मंत्रकर्ता ऋषि), १४६ ।
 वामदेव- ६६ (मंत्रकर्ता ऋषि), १४६ ।
 वाराणसी- १६० (किंकी जुजुया राजधानी), २२८, (काशी), २४२, २७०, ३७२ ।
 वारुण- २८१ (देवता) ।
 वाशिष्ठ- ६६ (मंत्रकर्ता ऋषि), १४६ ।
 वाशिष्ठ- १४४ (माणवक), १५३ ।
 वाशिष्ठ- ३७५ (भारद्वाजया पासा), ३८३ ।
 वासव- २८२ (वसु देवता), २९० (इन्द्र) ।
 वासवन- २८२ (देवता) ।

विटुच्च- २८१ (यक्षतय दास) ।
 विटुट- २८१ (यक्षतय दास) ।
 विटेषु- २८१ (यक्षतय दास) ।
 विवेह- २७० ।
 विधुर- १५९ (ककुसन्ध बुद्धया अग्रश्रावक) ।
 विपस्सी (विपश्वी)- १५८ (भगवान् बुद्ध), १५९, १६१, १६२-९ (बोधिसत्त्व), १६५ (विपस्सी विपस्सी), १६४-८ (कुमार), १७४ (बुद्ध), १७५-८, ४३४ ।
 विरुहक (विरुहक)- २५७, २६३, २८०, ४३५ ।
 विरुपाक्ष- ४३६ ।
 विशाखा (विसाखा)- १६० (ककुसन्ध बुद्धया मां) ।
 विश्वकर्मा- २४७ (देवपुत्र) ।
 विश्वभू- स्व वेस्सभू ।
 विश्वामित्र- ६६ (मंत्रकर्ता ऋषि), १४६ ।
 विसाणा- ४३७ (कुवेरया राजधानी) ।
 वीरणत्थम्बक- ३४० (श्मशान) ।
 वेठ-दीप- २३९ ।
 वेणुवन- २१३ (राजगृह), ४२३ ।
 वेणुदेव- २८२ (देवता) ।
 वेदियक पर्वत- २८४ ।
 वेधञ्ज- ३९३ (शाक्यपिनिगु आम्रवन) ।
 वेपचित्ति- २८१ (अमुर) ।
 वेतुवपण्डु- २८५ (पञ्चशिखया बीणा), २८६ ।
 वेतुवग्राम- २०५ ।
 वेसनस- २८२ (देवता) ।
 वेस्सभू (विश्वभू)- १५८ (बुद्ध), १५९-७८, ४३४ ।
 वेस्सभू- २७० (देश) ।
 वेस्सवण (वैश्रवण कुवेर महाराज)- २५६-७, २६३, २८०, २८७, ४३३, ४३७ ।
 वेस्सामित्त- २८० (पर्वत) ।
 वेजयन्त रथ- २५१-२ ।
 वेपुल्ल पर्वत- २८० (राजगृह) ।
 वेमार पर्वत- २१३ (राजगृह) ।
 वैशाली- ९२, १९१, २०३, २०५-७, २१५, २८१, ३४१-३ ।

वैश्रवण- स्व वेस्सवण ।
 वैश्वामित्र- ४३९ (यक्ष सेनापति) ।
 शक्र- १३५ (देवेन्द्र), २३४, २४७, २५७, २६४, २८२, २८४-९८ ।
 शंख- ३७२-३ ।
 शाक्य- ५८-९ (जाति, क्षत्र), ८१, ९३, ३७७ (कुल), २३९ (कपिलवस्तुयापि), ३९३ (देश) ।
 शाक्यपुत्र- ४३४ (बुद्ध) ।
 शाक्यमुनि- २९० (बुद्ध) ।
 शालवन- २२१ (कुशीनाराय च्चंगु), २२३, २२४ ।
 शिखंडी- २८६ (मातलि संग्राहकया काय) ।
 शिखी- स्व सिखी ।
 शिवक- ४३९ (यक्ष सेनापति) ।
 शुक्रतारा- २१०, ४६५ ।
 शुद्धावास- १७७, २७८ ।
 शुद्धोवन- १६०, १७७ ।
 शुभकृत्स्न- १६७ (देवतापि), ४६६ ।
 शुभ माणवक तोदेयपुत्र- १२२ ।
 श्रमण गौतम- ३, ७३-४, ८९, १००-१, ३४०, ३७७ ।
 श्रावस्ती- १०९, १२२, १५७, २२८, २४२, २८७, ३५७, ४०६ ।
 संस्थागार- २२८, २३६, ४४१ (नृगु) ।
 सञ्जय बेलट्टपुत्र- ३२, ३८, २३० ।
 सञ्जीव- १५९ (ककुसन्ध बुद्धया अग्रश्रावक) ।
 सक्कपञ्च- २९८ (शक्र-प्रश्न) ।
 सत्तभू- २७० (देश) ।
 सत्तम्ब- २०६ (चैत्य वैशाली), २१४, ३४१ ।
 सवामत- २८२ (देवता) ।
 सनत्कुमार- २७२ (ब्रह्मा), २८३ ।
 सन्तुट्ट- २०१ (उपासक), २०२ ।
 सन्तुषित- १३५ (देवपि) ।
 सन्धान- ३५४ (गृहपति), ३६२ ।
 सप्तपर्णी गुफा- २१३ (राजगृह) ।
 सव्वमित्त (सर्वमित्त)- १६० (कस्सप - बुद्धया

अग्रश्रावक) ।

सम- २८२ (देवता) ।

समय प्रवादक- १०९ (मल्लिकायागु आराम) ।

समान- २८२ (देवता) ।

सम्भव- १५९ (सिखी बुद्धया अग्रश्रावक) ।

सर्वशौद्धिक- २१३ (राजगृह्य सत्तिक च्वंगु पहाड) ।

सललागार- २८७ (श्रावस्ती) ।

सहधर्म- २८२ ।

सहभू- २८२ (अग्नि शिखां च्याना च्वम्ह देवता) ।

सहम्पति- २३४ (ब्रह्मा) ।

सहली- २८२ (देवता) ।

साकेत- २२८, २४२ ।

सातागिरी- २८० (पर्वत), ४३९ (यक्ष) ।

सामगाम- ३९३ ।

सारनाथ- २२५ ।

सारन्वद चंत्य- १९३ (वंशाली), २०६, २१४ ।

सारिपुत्र- १५९ (गौतम बुद्धया अग्रश्रावक), १७७,

स्व आ. सारिपुत्र ।

सालराज वृक्ष- १७७ (सुभग वन) ।

सालवतिका- १३८-४० ।

सालवती- ४३७ (भागलवती) ।

सालह- २०१ (अरहत् भिक्षु), २०२ ।

सिखी (शिखी)- १५८ (स्वीछगू कल्प न्हापा याम्ह बुद्ध), १५९, १७८, ४३४ ।

सिङ्गलक (सिगल)- ४२३ (गृहपतिपुत्र) ।

सिन्धु- ५९ (ओक्काक जुजुया काय) ।

सितपावन- ३१५ ।

सोतवन- २१३ (राजगृह) ।

सोह समणुद्देस (सिह श्रामणेर)- ९३-४ ।

सुक्क- १८२ (देवता) ।

सुषिन्ति- २८१ (असुर) ।

सुजाता- २०१ (स्रोतापन्न उपासिका), २०२ ।

सुवत्त- २०१ (सकृदागामी उपासक), २०२ ।

सुवर्ग- १७७ (देवता) ।

सुवर्गन- ४३६ (पर्वत) ।

सुवर्गी- १७८ (देवता) ।

सुद्धोवन- १६० (गौतम बुद्धया बी), १७७ ।

सुधर्मा- २५७ (देव सभा), २६३, २९० ।

सुनक्खत लिच्छवीपुत्र- ९४, ३३७-४३ ।

सुनिर्मित- १३५ (देवता) ।

सुनीध- १९९ (मगधया महामन्त्री), २०० ।

सुपर्ण- २८१ (नाग) ।

सुप्पति (सुप्रतीत)- १६० (वेस्सभू बुद्धया बी) ।

सुप्पिय (सुप्रिय)- १ (परिव्राजक), २ ।

सुप्ररोध (सुप्प्रोद्य)- ४३९ (महायक्ष) ।

सुबह्मा- २८३ (देवता) ।

सुभग- १७७ (वन) ।

सुभदा देवी (सुभद्रा देवी)- २४५, २४९-५२ ।

सुभद्र (सुभद्र)- २०१ (उपासक), २०२ ।

सुभद्र- २२९-३० (परिव्राजक), २३१ (अन्तिम

साक्षात् श्रावक) ।

सुभद्र- २३८ (बुद्ध-प्रव्रजित) ।

सुभन- ४३९ (महायक्ष) ।

सुभागधा- ३५५ (दह) ।

सुमुख- ४३९ (महायक्ष) ।

सुमेध- २८६ ।

सुयाम- १३५ (देवता) ।

सूर- ४३७ (देव) ।

सूरसेन- २५४ (देश), २५५ ।

सूर्य- २८२ (देवता) ।

सूर्यवच्चसा- २८१ (तिम्बहया म्हाय), २८५ ।

सूलेय्य- २८२ (देवता) ।

सेतव्या- ३१५ (नगर) ।

सेरिसक- ४३९ (यक्ष) ।

सेरिस्तक विमान- ३३३ ।

सोण- १५९ (वेस्सभू बुद्धया अग्रश्रावक) ।

सोणवण्ड ब्राह्मण- ७१-८० ।

सोत्थिज- १६० (कोणागमन बुद्धया अग्रउपस्थाक) ।

सोभ (शोभ)- १६० (कोणागमन बुद्धकालीन राजा) ।

सोभवती (शोभावती)- १६० (कोणागमन बुद्धकालीन राजधानी) ।

सोम- १४८ (वैदिक देवता) ।

सोम- २८१ (देवता), ४३९ (यक्ष) ।

सोवीर (सीवीर)- २७० ।

हत्थिनिक- ५९ (ओक्काक जुषुया काय) ।

हरि- २८२ (लोहित नगर्य् च्वम्ह देवता) ।

हस्तिग्राम- २१६ ।

हारगज- २८२ (देवता) ।

हिमवन्त- ५९ (प्रदेश) ।

हिमालय- २८०, १६५ (पर्वत) ।

हिरण्यवती- २२३ (खुसी) ।

हिरि- ४३९ (यक्ष) ।

हेमवत- ४३९ (महायक्ष) ।

त्रयस्त्रिंश- १३५ (देवता), १९९, २०४, २५७
(सुधर्मा सभा), २५८, २६४, २६६, २८७-८,
३९०, ३४३, ४६४ ।

—:०:—

३- शब्द-अनुक्रमणी

अकालिक- २०२ (धर्मगुण), २६२, २६४, ३३९ ।
 अकुशल कर्मपथ- ४६९ (किता), ४८२ ।
 अकुशल धर्मयागु कारण- ३७२ ।
 अकुशल धातु- ४४४ (स्वता) ।
 अकुशल मूल- ४४४ (स्वता), ४७३ ।
 अकुशल वितर्क- ४४४ (स्वता) ।
 अकुशल संकल्प- ४४४ (स्वता) ।
 अकुशल संज्ञा- ४४४ (स्वता) ।
 अक्षरिक- ४ (आद्यः म्हुसिइका म्हुतेगु), ४३ ।
 अक्रिया- ३४ (पूरण कायपयागु बाद) ।
 अगति गमन- ४५० (प्यता) ।
 अगौरव- ४५६ (खुता), ४७५ ।
 अग्नि- ४४५ (स्वता) ।
 अग्नि होम- ६, ८, ४४-५ ।
 अग्र- ३३८ (लोक उत्पत्ति वंश कथा), ३५१ ।
 अग्र-बीज- ४, ४२, ३५७ ।
 अङ्ग प्रहीन- ४६९ (न्याता), ४८२ ।
 अङ्ग युक्त- ४६९ (खुता), ४८२ ।
 अङ्ग रक्षा याइन्ह- ४६९ (छता), ४८२ ।
 अंग विद्या- ६, ४४ ।
 अंगार धूप- २४० ।
 अक्षेपक- १०३ (नांमाह) ।
 अज मुह- ४, ४३ ।
 अजित- ४०२ (तयागत) ।
 अजिनप्यवेणी- ५, ४३ ।
 अटल (अकोप्य) ज्ञान- ४७१ ।
 अतिविक्रमामुसिकाय- १५७ ।
 अतिथी- ७५, ८३ ।

अति शिष्ट- १८४ ।
 अतदीय- २०६ (स्वावलम्बी), ३६५ ।
 अतानुमुख- ७४ ।
 अविज्ञादान- ३ (खुंज्या), ४१ ।
 अधार्मिक पूर्वक लाभ लाभ- ६, ४४ ।
 अधिकरण शमय- ४६१ (न्हेता) ।
 अधिचक्षुसमुपपन्न- ४०४ (अर्थ बने जूगु) ।
 अधिचक्षुसमुपपत्तिका- १९, २६, ३५२ ।
 अधिबुगुप्ता- १०७ ।
 अधिमुक्ति- १ (विचारधारा), २ ।
 अधिमुक्तिपद- ९, २०, २५-७ ।
 अधिवचन व्यवहार- १८४ ।
 अधिष्ठान- ४५० (प्यता) ।
 अधोभागीय संयोजन- ३८९, ४०१, ४५३ (प्यता) ।
 अध्यवसान- १८१ (प्रयत्न), १८२ ।
 अध्यात्म (आध्यात्मिक) आयतन- ४, ५६ (खुता)
 ४७५ ।
 अध्यायक- ५६ (अध्यापक), ७२, ३८१ ।
 अन-अभिधू- १३ (अजित) ।
 अन-उपसम-संवर्तनिक- ३९४, ४४२ ।
 अनागामी- २०२, २३०, ४५४ (न्याता) ।
 अनागामी फल- १४१ ।
 अनात्मा प्रज्ञप्ति- १८४ ।
 अनार्य ऋद्धि- ३९१ ।
 अनार्य व्यवहार- ४५१ (प्यता) ।
 अनाविल संकल्प- ४६९, ४८२ ।
 अनित्य- २४, ५० (स्वभावयागु), १२८ ।
 अनिश्चितवाद- एव सञ्जयवेलहुपुत्रयागु बाद ३८ ।

अनीकस्य- ३६८, ४१७ (सेनानायक) ।
 अनुत्तरगु ब्रह्मचर्यं फल- १०८, १२१ ।
 अनुत्तरीय- ४४५ (स्वता), ४५९ (खुता), ४७६ ।
 अनुत्तरीय दर्शन- ४७६ (खुता) ।
 अनुपूर्वं निरोध- ४६७ (गुता), ४८१ ।
 अनुपूर्वं विहार- ४६७ (गुता), ४८१ ।
 अनुयुक्त क्षेत्री- ८५ ।
 अनुशय- ४६१ (न्हेता), ४७६ ।
 अनुशासन विधि- ३८८ ।
 अनुशासनी प्रातिहार्य- १३३, १३४ ।
 अनुस्मृति स्थान- ४५९ (खुता), ४७५ ।
 अनौतप्य- ४४३ ।
 अन्-एकांशिक धर्म- ११५ ।
 अन्त- ४४४ (स्वता) ।
 अन्तर कल्प- ३५ ।
 अन्तान्तवादी- १५, २६ ।
 अन्तिम साक्षात् भावक- २३१ ।
 अन्धवेणी परम्परायापि- १४५ ।
 अन्न कथा- ५, ४३, १०९, ३५४ ।
 अन्न मुंकेणु- ४, ४२ (भिक्षुपिसं मत्स्यगु) ।
 अपरद्व- २१३ ।
 अपरान्त अनुदृष्टिपि- २०, २५, २७-८ ।
 अपरान्त कल्पिक- २०, २५, २७-८ ।
 अपरान्त सहगत दृष्टिपि- ४०४ ।
 अपरिप्राही- १५२ ।
 अपरिणामी- ९ ।
 अपरिहाणीय धर्म- १९१ ।
 अपायमुख- ६४ (परिहानी तपस्व्याया निरिति), ४२४
 (गृहस्थपि वचे जुहमागु) ।
 अपाअयण (लिघंसा)- ४४८, ४६९, ४८२ (प्यता) ।
 अप्रतिकूल्य प्रतिकूल संज्ञी- ३९१ ।
 अप्रमण्य- ४४८ (प्यता) ।
 अप्रमाद- २१५, २३३, ४७० ।
 अभिरूप- ७२-३ (सुन्दरम्ह) ।
 अभिविनय- ४६८ ।
 अभिसंज्ञा- ११० ।

अभिसंज्ञा-निरोध-संप्रज्ञात-समावृत्ति- ११२ ।
 अभिसम्पराय- १२, १५ (परलोक), २०१ ।
 अभिज्ञा- १०३, ११४, २९६, ४००, ४०३, ४०६
 (खुता) ।
 अभेद्य- ४१८ (फूट मद्गु) ।
 अमनुष्य- ७४ (भूत, प्रेत), २७४ (ब्रह्मा), ४३८
 (यक्ष) ।
 अमराविजोपवादी- १७, २६ ।
 अमूढ विनय- ४६१ ।
 अमृतागुमुत- २४८ ।
 अयोनिस्तोमनसिकार- ४७१ (वेढंगं विचार भाविगु) ।
 अरणी- ३२६ (मि पिकायेगु ल्हं) ।
 अरहत्त्व- १४१ ।
 अरहन्त- ९०, २०२ ।
 अरूपी शरीर- ११८-९ ।
 अरूप्य- ४४८ (प्यता) ।
 अरोग- २१ (रोग रहित), २१५ ।
 अर्यजाल- ३० (धर्मजाल) ।
 अर्य प्रमेद- ७७ ।
 अर्यवादी- ३, ४२, १०२, ४०२ ।
 अर्यकर्म- ३५ (मनोकर्म) ।
 अलज्ज- ४४३ ।
 अलसक रोग- ३४० ।
 अल्प दुःखविहारी तपस्वी- १०० ।
 अविदया व विमुत्ति- ४४३, ४७२ ।
 अविदयालव- ५४, २०१, २१६ ।
 अविरल वन्त- १६४, ४०७, ४१९ (महापुरुष लक्षण) ।
 अव्याकृत- ११४ ।
 अशोक धर्म- ४७०, ४८३ (किता) ।
 अभ्रष्टा- ४७६ (न्हेता) ।
 अश्वयुद्ध- ४, ४३ ।
 अश्वरत्न- ५७, १६४, २४४ ।
 अश्व लक्षण- ७, ४४ (शुभाशुभ फल) ।
 अष्टपद- ४, ४३ (खेल कासा) ।
 अष्टांगिक मार्ग- स्व आर्यअष्टांगिक मार्ग ।
 अतद्धर्म- ४६० (न्हेता) ।

असन्निवृत्त उदय सोमो कुल- ७४ ।
 असम्यक् सम्बुद्ध- ३९४, ४४२ ।
 असाधारण पुद्गल- २९७ (अप्पटिपुग्गल) ।
 असुरजोड- २९६ ।
 असुरयोनि- ३४० ।
 अस्मिन्मास- ४७१ (अहंकार) ।
 अस्तत्त्वर- ५, ४३ ।
 अस्तत्त्व वृक्ष- १५९ (वंगल सिमा) ।
 अक्षय- ४, ४३ ।
 अक्षय- ४६६ (गुता अयोग्य समय), ४७९ (व्याप्ता) ।
 अक्षर- ५६, ७२, ८६ ।
 आकाश- ४, ४३ (जू म्हिदेणु खेल) ।
 आगति- १०० (वगु थाय) ।
 आघात प्रतिविनय- ४६६ (गुता), ४८० ।
 आघात वस्तु- ४६५ (गुता), ४८० ।
 आचमन कम्म- ८, ४५ ।
 आचार्य मुष्टि- २०५ ।
 आआनुवाहु- ४१५ ।
 आजीवक- २३७ ।
 आजीवक व्रत- ३५ ।
 आत्मभाव प्रतिलाम- ४५१ (प्यता) ।
 आत्मा- ९-१५, १९-२९, ११०, ११३, १८४, ४०३ ।
 आत्मापिडा- ३९१ ।
 आदिकस्याण- ४१, ६४, १२३, १७३-६, ३७३, ४६८ ।
 आदित्यबन्धु- २९७, ४३५ (बुद्ध) ।
 आदि ब्रह्मचर्य- ११४, ३५५, ४७७ ।
 आदेव- ४२० ।
 आदेशनाप्रातिहार्य- १३३-४ ।
 आदेशनाधिधि- ३८६ ।
 आधिपत्य- ४४६ (स्वता) ।
 आन्तरिक चित्त समाधि- ४७१ ।
 आनुपूर्वी कथा (दान कथा, शील कथा, स्वर्ग कथा,
 कामवासनाया दुष्परिणाम, पुण्यत्व, संनिवृत्तता
 व नैष्कर्म्या गुण)- ६९, ९८, १७३, १७५ ।
 आमगन्ध- २७३-४ ।
 आयत्तन- १८७ (निगू), ४८१ (विज्ञा) ।

आयुध- ४४५ (स्वता) ।
 आयुध लक्षण- ६, ४४ (सुभाशुभ फल) ।
 आयु प्रमाण (परिमाण)- १५८, १६२, १७७ ।
 आयु संस्कार- २०८, २१२ ।
 आरम्भवस्तु- ४६२ (व्याप्ता), ४७९ ।
 आराम- २०४, ३४४ ।
 आरोग्य- ७, ४५ ।
 आर्य अष्टांगिक मार्ग- ९६, १०२, ३१४, २३०, ३५५,
 ३९८, ४७८ ।
 आर्य चक्रवत् व्रत- ३६८ ।
 आर्यधर्म- ५४ (बुद्ध धर्म), २६० ।
 आर्यपुत्र- ५९ ।
 आर्य प्रज्ञा स्कन्ध- १२७ (बुद्ध वर्षवादी) ।
 आर्यवंश- ४४८ (प्यता) ।
 आर्यवास- ४६९ (फिता), ४८२ ।
 आर्य विनय- १४९ (बुद्ध धर्म), ४२२-३, ४२९ ।
 आर्य व्यवहार- ४५१ (प्यता) ।
 आर्यशील स्कन्ध (बुद्ध वर्षवादी)- १२३ ।
 आर्यसत्य- २०१, ३०७, ४७४ (प्यता) ।
 आर्य समाधि स्कन्ध (बुद्ध वर्षवादी)- १२४ ।
 आलस्य वस्तु- ४६२ (व्याप्ता), ४७९ ।
 आलु- ४ (मूल बीज) ।
 आवरण- १४९ (नीवरण) ।
 आवसथागार- १९८, २०० ।
 आवाह- ७, ४५ (भमचा ह्येणु) ।
 आवुसो धका सतेणु- २३२-३ ।
 आस्तिकवाद- ३६ ।
 अजय- ४४४ (स्वता), ५४ (निरीय) ।
 आलव अय- ९६ ।
 आजय अय ज्ञान- ९१ ।
 आहार- ४४९ (प्यता), ४७३ ।
 इतिहास- ५६, ७२, ७७, ८६ ।
 इन्द्रकील था- ४०१ ।
 इन्द्रिय- ४६, २१४ (व्याप्ता), २९९, ३८५,
 (स्वता), ४५४ (व्याप्ता), ४७४ ।
 इन्द्र (नीच)- ५८ (वाद), ५८ ।

इरियापथ (ईर्यापथ) - ३०० ।
 इलां सहित कुल - ५, ४३ ।
 ईश्वर - १३, १३६ ।
 उच्छेद-ऋण - १७२ (बुद्ध) ।
 उच्छेदयागु खं - ३६ ।
 उच्छेदवादीपि - २२-३ ।
 उत्तरीय मनुष्य धर्म ऋद्धिप्रातिहार्य - १३२, ३३८, ३४४ ।
 उत्पत्ति जगु - १०० (हानं जन्म) ।
 उत्पादनीय धर्म - ४७१-८३ ।
 उत्पाद विद्या - ६, ४४ ।
 उत्सङ्गपाद - ४११ ।
 उदुम्बर वृक्ष - १५९ ।
 उदलोमि - ५, ४३ (देलासा) ।
 उदधान भूमि - १६६ ।
 उपतोभाग विमुक्ति - ३८७ ।
 उपशम संवर्तनिक - ३९४, ४४२ ।
 उपस्थाक - ९३, २०५, २२४ ।
 उपस्थानशाला - २१४ ।
 उपादान - ४५१ (प्यता) ।
 उपासक - ५४, ६९, ८०, ९२, १३१, १४३, १५३, २०२ ।
 उपेक्षा उपविचार - ४५७ (खुता) ।
 उपोसथ पूर्णिमा - ३६६ ।
 उभयाङ्गी समाधि - ९५ ।
 उमा पुष्प - २१०, ४६५ (छता स्त्री) ।
 उर्ध्वभागीय संयोजन - ४५३ (न्याता) ।
 उर्ध्वोलोम - ४११ ।
 उल्कापात - ७, ४५ ।
 उष्णीस - ४०७ (महापुरुष लक्षण), ४१७ ।
 उत्सङ्गपाद - १६४ (महापुरुष लक्षण), ४०६ ।
 ऋजुपतिपन्न - ३३९ (संघ गुण) ।
 ऋद्धि-अभिसंस्कार - ६७, ६९ ।
 ऋद्धिपाद - २०६ (प्यत), २१४, ३८५, ३९८, ४४७ ।
 ऋद्धि प्रातिहार्य - १३३ ।
 ऋद्धिविध (ऋद्धि चमत्कार) - ५१ ।

ऋद्धिविध ज्ञान - १२८, १३३ ।
 एक-आंशिक धर्म - ११५ ।
 एकाङ्गी समाधि - ९५ ।
 एकान्तलोमि - ५, ४३ ।
 एकान्त सुख दुगु आत्मा - ११७ ।
 एकान्त सुख दुगु लोक - ११६ ।
 एकान्त सुख साक्षात्कार - ११७ ।
 एण्यजङ्ग - १६४ (महापुरुष लक्षण), ४०६, ४१२ ।
 एषणा (खोज) - ४४४ (स्वता) ।
 एहिपत्तिक (धर्म गुण) - २०२ ।
 ओघ - ४५० (प्यता), ४७३ ।
 ओपनेय्यक - २०२, २६२, ३३९ ।
 ओपपातिक - १८, ३८ (सत्त्व), ९६ (अमामाभी) २०२ ।
 औरस पुत्र - ३७५ ।
 कंखा धम्म (शंका) - २२९ ।
 कच्छप लक्षण - ७, ४४ (शुभाशुभ लक्षण) ।
 कट्टिस्तं - ५ (तासया लासा), ४३ ।
 कण होम - ६, ४४ ।
 कणिका लक्षण - ७, ४४ ।
 कण जपन - ७, ४५ ।
 कथावस्तु - ४४६ (स्वता) ।
 कदलि मृग - ५, ४३ ।
 कन्दमूल - ६५ ।
 कर - ८४ (बलि) ।
 करविक - १६५ (कंग) ।
 कणिकार स्त्री - २१०, ४६४ ।
 कर्म - ४५० (प्यता) ।
 कर्मवादी - ७४ ।
 कलम्बु - ३७८ ।
 कल्पभर - २१२ ।
 कवलीक आहार - ११३, ४४९ ।
 कविता - ७, ४५ ।
 कसिण - ४८१ (फिता) ।
 कसिणायतन - ४६८ (फिता) ।
 कस्ति - ८९, ३७१, ३७८ ।

गृहपति रत्न- ५७, १६४, २४५ ।

गोंगया लक्षण- ७, ४४ (शुभाशुभ फल) ।

गोत्रवाद- ६३ ।

गोघा लक्षण- ७, ४४ ।

गोनक- ५, ४३ ।

गौरव- ४५७ (खुता), ४७५ ।

ग्लान प्रत्यय भेषज्य परिष्कार सम्बन्धी अनुज्ञा- ४०० ।

घटिक- ४, ४३ ।

घाय्- ४६१ ।

घालय् पत्ति तयेगु- ८, ४५, १०६, १२३ ।

घूस कायेगु- ४, ४२ ।

घृत होम- ६, ४४ ।

घ्राण-स्पर्श- १८३, ३११ ।

घ्यः- ८९, ३७१ ।

चक्र- ४७३ (प्यता) ।

चक्ररत्न- ५७, १६४, २४३ ।

चक्रवर्ती (उपोसथ व्रत)- २४३ ।

चक्रबाल- २४१ ।

चक्रमण- ६७, ३७५ ।

चतु विशां वइपिं सङ्ख्या उदेश्यं विहार दान- ९० ।

चतुसहाय- २२६, २३७ ।

चतुर्थ ध्यान- २४, ४८, ६४, ७१, ९१, ९७, ९९, १०६, १११, १२६-७, १३४, १४३, ३७४, ४००, ४६७ ।

चतुर्थ भ्रमण- २३० (अरहत्) ।

चतुर्भारारजिका परिषद्- २०९, ४६४ ।

चतुष्पद्पिनि चतुष्पदत्व- १८० ।

चन्द्र ग्रहण- ७, ४४ ।

चन्द्र सूर्य प्रकट- ३७८ ।

चमा- ३७१ ।

चरण- ६३ ।

चर्म योधिनपि- ३३ ।

चलक- ३३ ।

चक्षु- ४४५ (स्वता) ।

चक्षु संस्पर्श- ३११ ।

चातुर्भारारजिक देवपि- १३५ ।

चातुर्मासिनी कौमुदि- ३१ ।

चातुर्याम संवर- ३७ ।

चातुर्याम संवरं संबृत्- ३६०-१ ।

चिकं- ८९, ३७१ ।

चिकिचा धंगु नगर- २२८, २४२ ।

चिगुलिक- ४, ४३ ।

चितकं- ५, ४३ ।

चिता- २३८ ।

चितान्तरांस- १६४ (महापुरुष लक्षण) ४०६, ४१५ ।

चित्तखिल (कं)- ४५४ (न्याता), ४७४ ।

चित्तया विनिबन्ध- ४५४ (न्याता) ।

चित्त विमुक्ति- ९६, १०५ ।

चित्त-समाधि प्रधान संस्कार-सम्पन्नागत ऋद्धिपात- ३७४ ।

चित्त-सम्पदा- १०३, १०५ ।

चित्त-सुविमुक्त- ४६९, ४८२ ।

चित्तानुपश्यी जुया- २०३, २९९ ।

चिराक- ६८ ।

ची- ३७१ ।

चीवर वस्त्र सम्बन्धी अनुज्ञा- ३९९ ।

चेलक- ३३ ।

चोरकया- ५, ४३, १०९, ३५४ ।

च्युति- १०० (अनं च्युत जगु) ।

च्यो स्वाति- ४, ४२ ।

छन्दराग- १८१ (प्रयत्न, इच्छा), १८२ ।

छन्द-समाधि-प्रधान-संस्कार सम्पन्नागत ऋद्धिपाद- ३७४ ।

छल कपट- ४, ४२ ।

छवि वर्ण- २२१ ।

छेदन-परिमाण-भेदन-विच्छेदन- ५०, १२८ ।

जंगली प्रवेश- २२८, २४२ ।

जङ्गल- ६४-५ ।

जडीबुडी- ८, ४५ ।

जनपद कथा- १०, ४३, १०९, ३५४ ।

जन्मान्ध- ३२० ।

जरा- १७०, ३०८ ।

जवनप्रज्ञा- ४१२ ।

जाति (जन्म)- ५४, १०८, १७०, ३०८ ।

जातिवाद- ६३ ।

जाल हस्तपाद- १६४ (महापुरुष लक्षण), ४०६ ।

जितेन्द्रिय- ४११ ।

जीवन संस्कार- २१४ ।

जुहु- ७, ४४ (उद्योतिषया भविष्यवाणी); ६ (याग
ज्या), ८५ (या च्यागू अङ्ग) ।

जुवाळो- २४८, ३२९ ।

जू म्हितेनु- ४, ४३ ।

ऊंग लायेगु- ४, ४२ ।

ऊंफट- ८९ (प्रपञ्च) ।

ढकय् पाकेनु- ४, ४२ ।

तण्डुल फल- ३७९ (जाकि) ।

तण्डुल होम- ६, ४४ ।

तथागत रक्षा याये म्वाःगु- ४४४ (स्वेषाय) ।

तपस्वी- ६५ (परिहृनी), ३५६-६१ ।

तम- ४४४ (स्वता) ।

तमस्कन्ध- १७१ (अन्धकारया पुच) ।

तराबुइ पाकेनु- ४, ४२ ।

तर्क- ११ ।

तलव व मत्ता- ८४ ।

तलवार लक्षण- ६, ४४ (शुभाशुभ फल) ।

तत्सपापिच्यसिका- ४६१ ।

ताइवः सिमा- ४७० ।

तामस्ता - ३, ४२ (भिक्षु स्वये मज्झुगु) ।

ताली- ४, ४२ ।

ताहाकगु आसन- ५, ४३ ।

तिणवत्थारक- ४६१ ।

तित्तिवो- १७६ ।

तिव्र प्रज्ञा- ४१२ ।

तीर परित्राण विदधा- ६, ४४ ।

तीर्णविचिकित्सा- २६५, २६८ ।

तीव्र प्रज्ञा- ४१२ ।

तुष होम- ६, ४४ ।

तुलिक- ५, ४४ ।

तृतीय ध्यान- स्व प्रथम ध्यान ।

तृतीय श्रमण- २१० (अनामाभी) ।

तृष्णा- १६९, (दयेवं उपादान), ४४४ (स्वता),
४७३ ।

तृष्णा उत्पाद- ४५० (प्यता) ।

तृष्णा काय- ४५६ (खुता), ४७५ ।

तृष्णा मूलक धर्म- ४८० (शुता) ।

तेल होम- ६, ४४ ।

थाःज्या याइयि- ३३ ।

थिका विधा तःगु- ७, ४५ ।

थूसा- ८१ ।

थौयागु चावा अन्तिम याम- २२९ ।

दण्ड प्रहार- ९० ।

दण्ड युद्ध- ४, ४३ (कयि कासा) ।

दण्ड लक्षण- ६, ४४ (शुभाशुभ फल) ।

दण्डादान-शस्त्रादान-कलह विग्रह-विवाद- १८१ ।

दवी होम- ६, ४४ ।

दर्शन समापत्ति- ३८७ ।

दर्शनीय संवेजनीय (प्यंगु) स्वात्म- २३५ ।

दशपद- ४, ४३ ।

दस लोकघातु- २२४ ।

दक्षिणा विगुडि- ४५१ (प्यता) ।

दक्षिण्य पुद्गलपि- ४६१ (न्हेता), ४६२ (ज्याता) ।

दान उपपत्ति- ४६३ (ज्याता) ।

दानपत्ति- ८६, ८८ ।

दानवस्तु- ४६३ (ज्याता) ।

दास पुत्र- ३३ ।

दास लक्षण- ६, ४४ (शुभाशुभ फल) ।

दासी लक्षण- ६, ४४ (शुभाशुभ फल) ।

दाह संस्कार- २३६ ।

दिव्य भोज- २९६ ।

दिव्य गर्भ- १४१ ।

दिव्य चंदन चूर्ण- २२३ ।

दिव्य वस्तु- ५३, ९१, १००, १३०, १६५ ।

दिव्य मन्वार पुष्प स्त्री- २२३ ।

दिव्य रूप- ९४ ।

विषय लोक- १४१ ।
 विषय वाद्य- २२३ ।
 विषय शब्द- ९४ ।
 विषय श्रोत ज्ञान- ५१, ९१ ।
 विद्या दाह- ७, ४५ ।
 वीर्यरत्न- २२७ (ताःकालनिसं) ।
 वीर्याङ्गुलि- ४०९ ।
 दुःख- ४४४ (स्वता) ।
 दुःख आर्य सत्य- ३०८ ।
 दुःख निरोध आर्य सत्य- ३११ ।
 दुःख निरोध गामिनी प्रतिपदा आर्य सत्य- ३१२ ।
 दुःख समुदय सत्य- ३०९ ।
 दुःख स्कन्धया निरोध- १७० ।
 दुःखाप्रतिपदा दग्धाभिज्ञा- ३८८ ।
 दुःखाप्रतिपदा क्षिप्रभिज्ञा- ३८८ ।
 दुग्ध- ४, ४२, ८९, ३७१ ।
 दुग्धया लक्षण- ७, ४४ ।
 दुग्धक्यात- ३९४, ४४२ ।
 दुग्धस्य दुग्ध- ७, ४५ ।
 दुर्बलता व पापमित्रता- ४७२ ।
 दुर्बल- ७, ४५ ।
 दुर्बलरित- ४४४ (स्वता) ।
 दुर्बलप्रवेष्टित- ३९४ ।
 दुःशीलया दोष- १९८ (न्याय), ४५३ ।
 दुष्टि हे मूखयु भोजन- ३७१ ।
 दुष्टया रूप- ४, १०, ४२-३ ।
 दुष्ट-धर्म-निर्वाणवादी- २४, २९ ।
 दुष्ट धर्मी- ९२ ।
 दुष्टिजाल- ३० (अनेक धरिया धर्म जाल) ।
 दुष्टिप्राप्त- ३८७ ।
 देवदासी- ७, ४५ ।
 देवपिनि देवत्व- १८० ।
 देवलोकयागु लं प्रकट- १३५ ।
 दोषारोपण (चोदना)- ४४५ (स्वता) ।
 दोह- ८१ (दह) ।
 दोहया लक्षण ७, ४४ ।

दीर्घनस्य उपविचार- ४५७ (कुता) ।
 द्रोण (कुलि)- ३५ ।
 द्वारपाल (निजी सचिव, क्षत्र)- ७०, ३१५ ।
 द्वितीय ध्यान- २४, ४८, ६४, ७१, ९१, ९७, ९९, १०६, १११, १२६-७, १३४, १४३, ३७४, ४००, ४६७ ।
 द्वितीय भ्रमण- २३० (सकृदागामी) ।
 धनुया न्यायता- ४, ४३ ।
 धनुष- २३९ ।
 धनुष चले यादपि- ३३ ।
 धनुष लक्षण- ६, ४४ ।
 धनः य तबला धायेगु- ४, ४२ ।
 धर्म- ४१, ६४, १२२, १७१ (विषय), २०२ (आदर्श), २०३, २१६, २२७ (गुण), २६१, ३०४, (नीवरण, कन्ध, आयतन, बोधक, चतुरार्यसत्य), ३३७ (सिद्धान्त), ३७२ (कुशल), ३७६, ३८३, ३९५ (सु-आख्यात), ३९८ (स्त्रीन्हेगु बोधि पाक्षिक धर्म), ३९८ (कसीदी), ४४३, ४७१ (बौद्ध मन्तव्य) ।
 धर्म-आदर्श- २०२ ।
 धर्म काय- ३७७ (तथागत) ।
 धर्म केतु- ३६६ ।
 धर्मक प्रवर्तन- १७७, २०९ ।
 धर्म कसु- ५५ (धर्म ज्ञान), ६९, १०७, १७४ ।
 धर्मदायाद- ३७७ ।
 धर्म द्वीप- २०६ (स्वावलम्बी), ३६५, ३७३ ।
 धर्मघर- २११ ।
 धर्म ध्वज- ३६६ ।
 धर्म निर्मित- ३७७ ।
 धर्मन्याययागु ज्ञान- ३८५ ।
 धर्मपद- ४५० (प्यता) ।
 धर्म पर्याय- ४०५ ।
 धर्म प्रवर्तक- २२२ ।
 धर्मभूत- ३७७ ।
 धर्मवादी- ३, ४२, १०२, ४०२ ।
 धर्म विनय- ५ (मत), ४३, १०७, ३३९, ३९९ ।

धर्म समाधान- ४५० (प्यता) ।
 धर्म स्काय- ४५० (प्यता), ४७५ (न्याता) ।
 धर्माधिपति- ३६६ ।
 धर्मकुल प्रश्न- ६० ।
 धर्मनुपश्यी- २०३, २९९ ।
 धर्मानुसारी- ३८७ ।
 धातु (लोक)- ४४४ (स्वता) ।
 धातु- ४४९ (प्यता), ४५८ (खुता), ४७२ (किता),
 ४७३ (स्वता) ।
 धातु मनसिकार- ३०१ ।
 धुसं खाना तपि खच्चर- ६७ ।
 धोषा- ३७१ ।
 धीर्य- ४, ४३ (खेल) ।
 धोषित- ३३ ।
 धी- ६९ ।
 ध्यान- ४४७ (प्यता) ।
 ध्यानी- ३८१ ।
 ध्वं श्वारावा कासा- ४, ४३ ।
 नयाणु मोजि- २३७ ।
 नकलितु द्यकेणु- ४, ४२ ।
 नवर (प्रत्यन्त)- १९७, ३८५ ।
 नवरकथा- १०, ४३, १०९, ३५४ ।
 नवुत्तक- ८, ४५ ।
 नरक- ५३, ६८, १००, १६२, २०२, ३३९ ।
 नरकया भीड- १४३ ।
 नलकार- ३३ ।
 नवकतर- २३३ (नूम्ह) ।
 नसंवा इलय- ४०२ ।
 नक्षत्र कनेणु- ७, ४५ (लगन) ।
 नक्षत्र ग्रहण- ७, ४४ ।
 नागवास- ३५ ।
 नाथावलोकन- २१५ ।
 नाथकरण धर्म- ४६८ (किता), ४८१ ।
 नागात्थ- ४८१ (गुता) ।
 नाग कथ- १६९ ।
 नाम धर्म- ४७९ ।

नागु- ३३० ।
 निगण्ट वातुर्यामि संवर- ३७ ।
 निगम कथा- १०, ४३, १०९, ३५४ ।
 निप्रोद्य- १५९ (वरमा) ।
 निप्रोद्य परिमण्डल- १६४, ४०६, ४१५ (महापुरुष
 लक्षण) ।
 निघण्टु- ५६, ७२, ७७, ८६ ।
 नित्यदान- ९० ।
 नित्य विहार- ४५९ (खुता) ।
 निहसवस्तु- ४६० (न्हेता), ४७७ ।
 निधानवति- ३, ४२ ।
 निप्येसिका- ६, ४४ ।
 निमित्त विद्या- ६, ४४ ।
 निरोध धर्म- ६९, १७३ ।
 निर्जरवस्तु- ४८३ (किता) ।
 निर्भय- ७, ४५ ।
 निर्वाच- ११४, १७३, २२१, २९६, ३६३, ४००,
 ४०३ ।
 निर्वेद्यभागीय संज्ञा- ४५९ (खुता) ।
 निर्वेद्यिक प्रज्ञा- ४१२ ।
 निवासस्थान- ६९, ८०, १२२, १३९ ।
 निष्पुरुष- १६५ (मिस्त जक) ।
 निस्तरणीय धातु- ४५८ (खुता), ४७५, ४७६
 (न्याता), ४७४, ४७३ (स्वता) ।
 नीवरण- ४७ (न्याता) ११०, १२६, १४९, १७३,
 १९७, ३०४ (पर्वण), ३६०-१, ३६३, ४५६,
 ४७४ ।
 नेमिसिका- ६, ४४ ।
 नेमिसिक- १६४ ।
 नैर्याजिक- ३९४, ४४२ ।
 नीनी- ८९ ।
 नीत- ३३ ।
 न्याय पतिपन्न- ३३९ (संज्ञ गुण) ।
 न्यायमार्गगामी- ३९३ ।
 न्यायकनय (विर) सता न्यनेणु- ७, ४५ ।
 न्यस्तः लिप्तः- ४५० (प्यता) ।

काम उपपत्ति- ४४५ (स्वता) ।
 कामालम्ब- ५४, २०१, २१६ ।
 काय संस्कार प्रशब्ध जूगु- ४६९, ४८२ ।
 काय समाचार- २९३ ।
 काय साक्षी- ३८७ ।
 कायानुपश्यी जुया- २०३, २९९ ।
 काल- ४४४ (स्वता) ।
 कालबिल- ४, ४२ ।
 कालवादी- ३, ४२, १०२, ४०२ ।
 काषाय-वस्त्र- ४१, ७१ ।
 किंकुसलानुपत्ती- २३० ।
 किति- ४, ४२, ६६ ।
 किस्तीमागः- ३३-९ ।
 कुक्कुटयुद्ध- ४ (गवंग ल्वाकेगु), ४३ ।
 कुक्कुट-सम्पातिक- ३७२ ।
 कुक्कुर व्रतिक- ३३९-४० ।
 कुटस्थ- ९ ।
 कुत्तक- ५, ४३ ।
 कुमार लक्षण- ६, ४४ (शुभाशुभ) ।
 कुमारीया म्हाय् छो- ७, ४५ ।
 कुमारी लक्षण- ६, ४४ (शुभाशुभ) ।
 कुमुदया स्वांमा- ३२७ ।
 कुम्भ दासी- १०४ ।
 कुम्हात- ३३ ।
 कुलि (तुम्ब)- २४० ।
 कुश घाय्- ८९ ।
 कुशल कर्मपथ- ४६९ (किता), ४८२ ।
 कुशलता- ४४६ (स्वता) ।
 कुशल धर्म अधिगमन- १३९ ।
 कुशल धर्म्य अप्रमाद- ४७१ ।
 कुशल घातु- ४४४ (स्वता) ।
 कुशल मूल- ४४४ (स्वता), ४७३ ।
 कुशल वितर्क- ४४४ (स्वता) ।
 कुशल संकल्प- ४४४ (स्वता) ।
 कुशल संज्ञा- ४४४ (स्वता) ।
 कुश वस्त्र- १०३ ।

कुस्ती- ४ (खेल), ४३ ।
 कुहक- ६, ४४ (देखावटी गुण) ।
 कृषक- ३३२ ।
 कृषक गृहपति- ४० ।
 कृषी-गोपाल- ८४ ।
 को- १४८-९ ।
 कोषं आच्छादित वस्तुगुह्य- ६७, ६९, १६४, ४०६, ४१४ ।
 कोषाध्यक्ष- ४१० ।
 कोसेय्य- ५ (रेशमया देलासा), ४३ ।
 कोस्तुभ- ५६, ७२, ७७, ८६ ।
 किडारति- ४०८ ।
 क्रियावादी- ७४ ।
 खच्चर ४, ४२, ६८ ।
 खम्बा- ९ ।
 खरामी मङ्गु मि- २२१ ।
 खलिक- ४, ४३ ।
 खा- ४, ४२, ८९, ३७१ ।
 खिचा- ३७१ ।
 गं माला- २४८ ।
 गणना विद्या- ७, ४५ ।
 गति- १०० (सिनावंगु धाय्) ।
 गति- ४५२ (न्याता) ।
 गथ- ३३ ।
 गन्धकथा- ५, ४३, १०९, ३५४ ।
 गन्ध मुंकेगु- ४, ४२ (भिक्षुं याये मत्थगु) ।
 गन्धारी (विद्या)- १३३ ।
 गरीवपित धन मङ्गुगु कारणं याता हरिप्रता- ३७० ।
 गरुड- २८१ ।
 गर्भगुष्टि- ७, ४५ (भिक्षुं याये मत्थगु) ।
 गर्भ प्रवेश- ३८६, ४५१ (प्यता) ।
 गुरुमां- ३७१ ।
 ग्रन्थी- ४५१ (प्यता) ।
 ग्रामकथा- १०, ४३, १०९, ३५४ ।
 गृहम ऋतु- १६५ ।
 गृहपति परिवद- २०९, ४६४ ।

पंगवीर- ४, ४३ ।
 पंथा कासा ४, ४३ ।
 पञ्च उपादान स्कन्ध- ४५२, ४७४ ।
 पञ्च कामगुण- १४९, ४००, ४५२ ।
 पञ्च नीवरण- स्व नीवरण ।
 पञ्च स्कन्ध- ४५२ ।
 पञ्चांगिक सम्यक् समाधि- ४७४ ।
 पटिञ्जा (दावा)- २३० ।
 पणुस प्रत्येक सत्य- ४६९, ४८२ ।
 पण्डित- ६८ ।
 पतलिक- ५, ४३ ।
 पतिक- ५, ४३ ।
 पत्ताल्हक- ४, ४३ ।
 पद (शास्त्र)- ५६ ।
 पदावता- ३७८, ३८० ।
 परचित्त ज्ञान- ५२, ९१, १२९ ।
 परपुद्गल विमुक्ति ज्ञान- ३८९ ।
 परलोक- १८, ३८, ३१५-३० (मदु घयागु विश्वास) ।
 परसत्त्व- ५२, १२९ ।
 परामर्श- १२, १५ ।
 परिग्रह- १८१-२ (मुंकेगु) ।
 परिणायकरत्न- ५७, १६४, २४५ ।
 परिदेव- १७०, १८०, ३०८-९ ।
 परिनिर्वाण- २०७, २३४, ३८३, ४०१-२, ४६६ ।
 परिपक्व ध्याम विद्या- ६, ४४ ।
 परिवास- १०७, २३१ (परीक्षाया निरिति) ।
 परित्राजक प्रव्रज्या- ३५ ।
 परिषद् ८०, २०९ (ज्याता), ४६४ ।
 परिहृति- ६४ (अपायमुख, प्यंगु) ।
 परिहारपथ- ४, ४३ (जु) ।
 पर्णकुटी- ३८१ ।
 पर्यवसान कल्याण- ४१, ६४, १२३, १७५, ३७३, ४६८ ।
 पर्यवसित संकल्पी- २६५, २६८ ।
 पर्येषणा- १८१, १८३ (जो) ।
 पलंग- ५, ४३ (कुत्ता कुगु खाता, भिक्षुपिनि निरिति

विहीत) ।
 पवित्रता- ४४६ (स्वता) ।
 पशुयोनि- २०२ ।
 पक्षीपिनि पक्षीत्व- १८० ।
 पाद सुप्रतिष्ठित- १६४, ४०६ (महापुरुष लक्षण), ४०७ ।
 पानकथा- ५, ४३, १०९, ३५४ ।
 पान मुंकेगु- ४, ४२ ।
 पाप कर्म याइ मखु- ४२४ ।
 पामत- ८४ (पूजी), ८५ (वितरण) ।
 पार पाचुके- ७, ४५ ।
 पारिवास- ३७५ ।
 पारिशुद्धि प्रधानीय अङ्ग- ४८० ।
 पारिषद्य- ८८ (सभासद्) ।
 पासादिक- स्व प्रासादिक ।
 पिण्डदायकपि- ३३ ।
 पिण्डपात- २२२, ३९९ (सम्बन्धी अनुज्ञा) ।
 पिनेया आयतन- ४५६ (खुता) ।
 पिशुनवाचा- ३, ४१ ।
 पुट-सेदन- १९९ (भंसार) ।
 पुण्डरीक- १५९ (पलेस्कीमा) ।
 पुण्यक्रिया वस्तु- ४४५ (स्वता) ।
 पुद्गल- ४४५ (स्वता), ४५१ (प्यता) ।
 पुद्गल प्रज्ञप्ति- ३८७ ।
 पुरुषकथा- १०, ४३, १०९, ३५४ ।
 पुरुषभूमि- ३५ (ज्यागु) ।
 पुरुष लक्षण- ६, ४४ (शुभाशुभ फल) ।
 पुरोहित पुत्र- १७३ ।
 पुसा व नसा वितरण- ८४ ।
 पूर्वान्ति अनुवृष्टिपि- ९, २७, २८ ।
 पूर्वान्ति कल्पित- ९, २३, २७, २८ ।
 पूर्वान्ति सहमत दृष्टिपि- ४०३ ।
 पूर्वनिवासानुस्मृति ज्ञान- ५२, ९१, १२९, ३९३ ।
 पृथक्जन- (आर्य मखुपि, साधारण व्यक्तित्व)- २१ ।
 पृथुपूजा- ४१२ ।
 पृथ्वी संज्ञी देवतापि- २२४, २३५ ।

- पैतृक बायाद- ३६६ ।
 प्रजा- १७१, १७९ (साधारण मनुत) ।
 प्रजापति- २९० ।
 प्रणिधिकम्म- ८, ४५, १०६, १२३ ।
 प्रतिकूल्य अप्रतिकूल संज्ञा- ३९१ ।
 प्रतिग्राहकपि- ८६-७ ।
 प्रतिघ-संस्पर्श- १८३ ।
 प्रतिघसंज्ञा- १८७, ४४८, ४६६ ।
 प्रतिपद- ४५० (प्यता) ।
 प्रतिपदा- ३८८ ।
 प्रतिज्ञा (पटिञ्जा)- २३० ।
 प्रतीत्य समुत्पाद- १७८ ।
 प्रत्युत्पन्न बुद्ध- १९७ (वर्तमान बुद्ध, गौतम बुद्ध), ३८५ ।
 प्रथम ध्यान- २४, ४८, ६४, ७१, ९१, ९७, ९९, १०६, १११, १२६-७, १३४, १४३, ३७४, ४००, ४६७ ।
 प्रधान- १७७ (बुद्धत्वया निरति तप), ४४८ (प्यता) ।
 प्रधानीय भङ्ग- ४५४ (न्याता), ४७४ ।
 प्रपञ्च (कंकत)- ४४५ (स्वता) ।
 प्रभूत जिह्वा (महापुरुष लक्षण)- १६४, ४०७, ४२० ।
 प्रश्न न्यंसा प्रश्नया उत्तर मन्थू- १०७ ।
 प्रज्ञप्त- १९०, १९२ ।
 प्रज्ञप्ति- १२० (लौकिक व्यवहार), १८७ (रुद्धि), ४०४ (व्याख्या) ।
 प्रज्ञा- ४४५ (स्वता) ।
 प्रज्ञाविमुक्ति- ९६, १०५, ३८७ ।
 प्रज्ञा सम्पदा- १०३, १०५ ।
 प्रज्ञास्कन्ध- १२७ ।
 प्राणिपि विमुद्ध बुद्ध्या निरति हेतु व प्रत्यय- ४७२ ।
 प्राणीपि संक्लिष्ट बुद्ध्या निरति हेतु व प्रत्यय- ४७२ ।
 प्रातिमोक्ष १७५, १७७ (भिक्षु, भिक्षुणीपिनिगु विनय)- १७७ ।
 प्रातिमोक्ष सीलयुक्त- ४१-७१ ।
 प्रातिहार्य- ४४६ (स्वता) ।
 प्रासादिक- ४०५ ।
 प्रेतयोनि- २०२ ।
 प्याखं- ३, ४, ४२ ।
 प्वाथ्य् दुग्ध मित्तां व्युगु सकावेगु- १०२ ।
 फल वाचा- ३, ४२, ८७ ।
 फल-बीज- ४, ४२, ३५७ ।
 फा- ४, ४२, ८९, ३७१ ।
 फुक्क कारणं सुसम्पन्न- ३९७ ।
 फुक्क प्राणीपि आहारय् प्रतिस्थित- ४७१ ।
 फेचा- ४, ४२, ८१ ३७१ ।
 बच्छि लं- ३४२ ।
 बटाईया लक्षण- ७, ४४ (शुभाशुभ फल) ।
 बनारसी वस्त्र- २१०, ४६४-५ ।
 बन्धन (ओनाह)- १४९ ।
 बन्धुजीवक स्त्री- २१०, ४६५ (छता स्त्री) ।
 बल- २१४, ३८५, ३९८ (न्याता), ४५० (प्यता), ४६० (हेता) ।
 बलि- ८४ (कर) ।
 बाजा- ३, ४२ ।
 बाल चिकित्सा- ८, ४५ ।
 बाली- ४, ४२ ।
 बिच्छे विद्या- ६, ४४ ।
 बुद्ध चक्षु- १७२ ।
 बुद्ध शासन- ३६५, ४६२ ।
 बु- ४, ४२ ।
 बोधिसत्त्व- १६२ ३, १६५, १६८-७१ ।
 बोध्यङ्ग- २१४ (न्हेगु) ।
 व्याकृत- ११४ ।
 ब्रह्मचरु (महापुरुष लक्षण)- १६४, ४०६ ।
 ब्रह्मचर्य- ४१, ६४, ७१, ९६, १२३, १७५-६, २०८, ३७३, ३९५, ३९८, ४६८ ।
 ब्रह्मचर्यवास- ९१, ४६६ ।
 ब्रह्मचारी- ३, ४१ ।
 ब्रह्मचण्ड- २३३ ।
 ब्रह्मलोक- १२८ ।
 ब्रह्म सहवास- १४९ ।
 ब्रह्मस्वर (महापुरुष लक्षण)- १६४, ४०७, ४२० ।

महा परिवर्ध- २०९, ४६४ ।

माहाण - ३८१ ।

माहाण कारक धर्म- १४९ ।

माहाण परिवर्ध- २०९, ४६४ ।

मत्त सम्मद- २५२ ।

मद्र कल्प- १५८, १७८ ।

मद्र यौवन- ७३ ।

मद्रलता- ३७९ ।

मनित- ३३ ।

ममुकन्तर- १६४ (महापुरुष लक्षण), ४०७ ।

मय- ७, ४५ ।

मयकथा- ५, ४३, १०९, ३५४ ।

मव (आवागमन)- ४४४ (स्वता) ।

मवनेति- २०१ (भवरज्जु=संसारया बन्धन) ।

मव बन्धन- ३० ।

मवत्त्व- ५४, २०१, २१६ ।

मत्स समाचार- ३८८ ।

भावना- ४४५ (स्वता) ।

भित्तुना- ३७२ ।

भुत सुवात- ३३ ।

भूतकम्म- ८, ४५ ।

भूतपिनि भूतत्व- १८० ।

भूतवादी- ३, ४२, १०२ ।

भूतविद्या- ६, ४४ ।

भूमि-पर्यट-रस- ३७८, ३८० ।

भूरिकम्म- ८, ४५ ।

भूरि विद्या- ६, ४४ ।

भ्वत्वाय् भ्वद्गु- ७ (फल), ४५, २०८ (अप्याय कारण) ।

भंगल भोजय- ६१, ६२ ।

भखन- ८९, ३७१ ।

भन्धक- २२३ ।

भञ्जु- २५९ ।

भणिका विद्या- १३४ ।

भणिकुण्डल तिसा- ६६ ।

भजिरत्न- ५०, १३४, २४४ ।

भणि लक्षण- ६ (शुभाशुभ फल), ४४ ।

मण्डलमाल (सकलें मुना च्वनिगु यासय्)- १, २, ३३ ।

मद- ४४६ (स्वता) ।

मध्य कल्याण- ४१, ६४, १२३, १७५, ३७३, ४६८ ।

मनसाकट- १४४ ।

मनुष्यपिनि मनुष्यत्व- १८० ।

मनेसिक- ५, ४३ ।

मनोभावनीय भिक्षुपिनिगु दर्शन- २२४ ।

मनोमय ऋद्धिभिध- ९१ ।

मनोमय ऋद्धिज्ञान- ५० ।

मनोमय भौतिक रूप- ५० ।

मनोमय शरीर परिग्रह- ११८, ११९ ।

मन्त्रबल- ७, ४५ ।

मन्दार पुष्प स्त्री- २३८ ।

मन्दार स्त्री- २३७ ।

मरणान्तक वेदना- २०५ ।

मलेज- ३७१ ।

मसारगल्ल (पद्मा)- २४२ ।

महामाण- ३३ ।

महापुरुष लक्षण (बुद्धयागु)- ३७, ६९ ।

महापुरुष लक्षण- ५६ (शास्त्र), ७२, ८८, ३३४ ।

महापुरुष वितर्क- ४७९ (अप्याता) ।

महापृथ्वीमण्डल विजय याना- ८४ ।

महाप्रवेश- २१६ (प्यंगु) ।

महाप्रज्ञा- ४१२ ।

महाब्यूह कूटागारशाला- २४८, २४९, २५०, २५३ ।

महाब्रह्मा पूजा- ७, ४५ ।

महाभूत- १३५ (प्यंगु) ।

महामन्त्री कथा- ५, ४३, १०९, ३५४ ।

महामन्त्रीपिनिगु अप्या- ६ ।

महायज्ञ- ८६ ।

महावनया कूटागारशाला- ९३ (वैशाली) ।

महासम्मत्त- ३६१ ।

महिषयुद्ध- ४, ४३ ।

मा- ३७१ ।

मां किस्ति- ३२ ।

मांस- ३७१ ।
 मात्सर्य- १८१-२, ४५२ (न्याता) ।
 मान- ४४४ ।
 मानापायी- ४, ४२ ।
 मार- २११, ३६४-५ ।
 मार परिवर्त- २०९, ४६४ ।
 मालाकथा- ५, ४३, १०९, ३५४ ।
 मिथ्या आचरण- ५ ।
 मिथ्यात्व- ४७९ (न्याता), ४८२ (किता) ।
 मिथ्या दृष्टिक- ५३ ।
 मिथ्या धर्म- ३७२ ।
 मिथ्यापन- ४६२ (न्याता) ।
 मुक्ताचार बुद्धि- १०२ ।
 मुक्तहोम- ६, ४४ ।
 मुञ्ज घाय- ५०, १२८ ।
 मुञ्जक भ्रमण- ३७५ ।
 मुद्रिका ज्या- ३३ ।
 मुष्टियुद्ध- ४, ४३ ।
 मूर्खानिबद्ध क्षत्रिय बुद्धि- ४५, १०६, १२४ ।
 मूल-बीज- ४, ४२, ३५७ ।
 मूर्खिक-क्षिप्त विद्या- ६, ४४ ।
 मूर्खिक विद्या- ६, ४४ ।
 मृग लक्ष विद्या- ६, ४४ ।
 मृगराज सिंह- ३४७ ।
 मृग (पशु) लक्षण- ७, ४४ (शुभाशुभ फल) ।
 मृगतर्क हस्तपाद- १६४ (महापुरुष लक्षण), ४०६ ।
 मृवाचार- ३, ४१ ।
 मेघयुद्ध- ४, ४३ ।
 मेघ (न्याय) या लक्षण- ७, ४४ (शुभाशुभ फल) ।
 मेघन धर्म- ३७९ ।
 मोक्षचिकित्सा- ४, ४३ ।
 मोक्षपुरुष- ३४१, ३६४ ।
 मोक्षिविन्दुया वासः यायेगु ज्या- ८, ४५ ।
 मोक्षहृदका विद्वि- ३३ ।
 मोक्षी चित्तयागु भावना- १०३ ।
 मोक्षता- ४४६ (स्वता) ।

म्ये (गीत)- ३, ४, ४२ ।
 म्येया लक्षण- ७, ४४ (शुभाशुभ फल) ।
 यथाकारी तथावादी- २६५, २६८ ।
 यथावादी तथाकारी- २६५, २६८ ।
 यक्षपिनि यक्षत्व- १८० ।
 यज्ञ सम्पदा- ८१, ८४ ।
 यज्ञ स्थल- ९२ ।
 यानकथा- १०, ४३, १०९, ३५४ ।
 याये म्वाःगु खे (= अकरियं = अ-क्रिया)- ३४ ।
 युद्धकथा- ५, ४३, १०९, ३५४ ।
 यूप- ८९ (यां) ।
 येभुय्यसिका- ४६१ ।
 योग- ४५० (प्यता), ४७३ ।
 योनि- ४५१ (प्यता) ।
 योनिसोमनसिकार मूल बुद्धि गुता धर्म- ४८० ।
 योनिसोमनसिकार यायेगु- ४७१ (ठीक कथं विद्या यायेगु) ।
 रथत्थरं (रथय छायापीगु लासा)- ३, ४३ ।
 रथया न्यावता- ४, ४३ ।
 रस अन्तर्धान- ३७१ ।
 रसगसगि- १६४ (महापुरुष लक्षण), ४०६, ४१६ ।
 रस-पृथ्वी- ३७८, ३८० ।
 राजकथा- ५, ४३, १०९, ३५४ ।
 राजवि- ३६६ ।
 राशि- ४४४ (स्वता) ।
 रुधिर (हियागु) होम- ६, ४४ ।
 रूप संग्रह- ४४५ (स्वता) ।
 रुक्षजीवि तपस्वी- १०० ।
 रोग बुद्धि- ७, ४५ ।
 लं लब्ध- ७५ ।
 लःघःया कथा- १०, ४३, १०९, ३५४ ।
 लट्टिका ध्यायि कंगत- ५८ ।
 लपक- ६, ४४ ।
 ललित मण्डल- ६७ ।
 लक्षण विद्या- ६, ४४ ।
 लार्म लान बुद्धि अध्यात्मिकपूर्वक मोक्षी बुद्धि- ६, ४४ ।

लीला- ४, ४२ ।
 लु- ३, ४२ ।
 लेखा (हिसाप तइपि)- ३३ ।
 लोक- ९, ११४, ४०३ ।
 लोक कथा- १०, ४३, १०९, ३५४ ।
 लोक धर्म- ४६४ (च्याता), ४७८ ।
 लोक हानं विवर्त- ३७८ ।
 लोकायत- ५६ (शास्त्र), ७२, ८८ ।
 लोकायत विद्या- ७, ४५ ।
 लोखा खापा- ८५ ।
 लोभ धर्म- १३८ ।
 लोहिताङ्गु (मानिक)- २४२ ।
 ल्वहंयागु पहाड- १७२ ।
 लक गति- ७, ४५ ।
 लङ्क- ४, ४३ (जू) ।
 लगतः सिंहः- ४ (स्कन्ध बीज) ।
 लखनानुगामी पुत्रपि- ४१४ ।
 लट्टक युद्ध- ४, ४३ ।
 लणिक पथ- १९९ (व्यापार मार्ग) ।
 लर्णात्तु- १६५ ।
 लर्णावास- २०५, २५७ ।
 लस्त्र कथा- ५, ४३, १०९, ३५४ ।
 लस्त्र मुंकेगु- ४, ४२ ।
 लस्त्र लक्षण- ६, ४४ (शुभाशुभ फल) ।
 लह- ३, ४२ ।
 लाक्षा द्वयगामिनी- ३४३ ।
 लाज लक्षण- ६, ४४ (शुभाशुभ फल) ।
 लायल विद्या- ६, ४४ ।
 वास्तु विद्या- ६, ४४ ।
 वाहन मुंकेगु- ४, ४२ ।
 विकतिकं- ५, ४३ ।
 विकास भोजन- ३, ४२ ।
 विगत-कथंकी- २६५, २६८ ।
 विद्या- ६३, ४४६ (स्वता), ४७३ ।
 विदया-वरण सम्पदा- ६३ ।
 विदया-सम्पन्न- ६४ ।

विनय- २१६ ।
 विनयवादी- ३, ४४, १०२, ४०२ ।
 विनिश्चय (दृढ विचार)- १८१, १८२ ।
 विपश्यना ज्ञान- ५० ।
 विप्रतिसार- ८६, २२२ ।
 विभाजन कर्ता वशी (स्वामी)- १३ ।
 विमुक्ति-आयतन- ४५५ (न्याता), ४७५ ।
 विमुक्ति परिपाचनीय संज्ञा- ४५६ (न्याता) ।
 विमोक्ष- १८८ (च्याता), २१०, ४६५, ४८० ।
 विरेचन यायेगु- ८, ४५ ।
 विवर्त कल्प- ५२ (सृष्टि कल्प) ।
 विवाद मूल- ४५७ (बुता) ।
 विवाह- ७, ४५ ।
 विशिखा कथा- १०, ४३, १०९, ३५४ ।
 विमुक्तकारी धर्म- ३६४ ।
 विमुक्त पर्यवधान- १५७ ।
 विष विद्या- ६, ४४ ।
 विसंयोग- ४५० (प्यता), ४७३ ।
 बिहार- ४४६ (स्वता) ।
 बिहार दान- ९० ।
 विज्ञान- ५०, १६९ ।
 विज्ञान काय- ४५६ (बुता) ।
 विज्ञान स्थिति- १८७, ४५० (प्यता), ४६० (स्वता), ४७६ ।
 बीजगान-भूतगाम- ३, ४२ ।
 बीज-बीज- ४, ४२, ३५७ ।
 बीमंसा-समाधि-प्रधान-संस्कार-सम्पन्नागत विदिया- ३७४ ।
 बीयं-समाधि-प्रधान-संस्कार-सम्पन्नागत विदिया- ३७४ ।
 ब्रुवन युद्ध- ४, ४३ ।
 बेदना- ४४४ (स्वता), ४७२ ।
 बेदना हवेवं तृष्णा- १६९ ।
 बेदना काय- ४५६ (बुता) ।
 बंधूय (लहसुने रत्न, लसुन)- २४२ ।
 बंसार- ६९, १०७ ।

ध्वस्तन- ४५३ (न्याता) ।
 व्याकरण- ५६, ७२ (शास्त्र), २०२ (भविष्य कथन) ।
 शक्ति (हस्ति पुरुष)- २३९ ।
 शयन कथा- ५, ४३, १०९, ३५४ ।
 शयनासन मु'केतु- ४, ४२ ।
 शयनासन सम्बन्धी अनुज्ञा- ३९९ ।
 शरणागमन- ९१ ।
 शरीरयात मण्डल- ३, ४२ ।
 शल्य चिकित्सा यायेगु- ८, ४५ ।
 शस्त्र-अन्तर-कल्प- ३७१ ।
 शस्त्र लक्षण- ६, ४४ (शुभाशुभ फल) ।
 शाखा नगरयु- २२८, २४२ ।
 शाली-जाकि- ६७, ३७१ ।
 शास्ताया शासन- ६९ ।
 शारवत- ९ (नित्य) ।
 शारवतवाद- ३८९ ।
 शारवतवादी- ९, २६, २७ ।
 शिव विद्या- ६, ४४ ।
 शिक्षा- ४४५ (स्वता) ।
 शिक्षापर- ९१, २३३ (चिचिधंगु), ४५३ (न्यागु) ।
 शीलब्रामया न्यागु सुपरिज्ञाम- १९८ ।
 शीलसम्पत्ती न्याता आनिर्ज्ञात- ४५३ ।
 शीलसम्पदा- १०३, १०५ ।
 शुद्धावास- ४५४ (न्याता) ।
 शुभ विमोक्ष- ३५२ ।
 शुभ- ६६ ।
 शूर (वीर) कथा- १०, ४३, १०९, ३५४ ।
 शूरवि- ३३ ।
 शूर्वीरवि- ३३ ।
 शोकमासक- ४१७ ।
 श्रद्धा- ४७६ (नृता) ।
 श्रद्धानुसारी- ३८७ ।
 श्रद्धा भोजयु- ६१, ६२ ।
 श्रद्धा विमुक्त- ३८७ ।
 श्रमण परिवर्त- २०९, ४६४ ।
 श्रमण प्रथम- २३० (श्रोतापथ) ।

धमज ब्राह्मण- ४, ८८ ।
 धामधर्मत्व व ब्राह्मण्यत्व- १०३ ।
 धामधर्म फल- ३३, ४४९ (प्यता), ४७४ ।
 धावक संघ- २०२ ।
 धी (सकमी) आह्वान यायेगु- ८, ४५ ।
 श्रोतापथया अङ्ग- ४४९ (प्यता) ।
 श्वेतवन्त- १६४ (महापुरुष लक्षण), ४०७ ।
 षडायतन- १६९ ।
 संक्लेशिक धर्म- ११८ ।
 संख्या विद्या- ७, ४५ ।
 संप्रह वस्तु- ४५१ (प्यता) ।
 संप्रामजित- १७२ (बुद्ध) ।
 संचाटी- २१८, ३०१ ।
 संयोजन (बन्धन)- ४४४ (स्वता), ४६१ (नृता) ।
 संबर्त कल्प- ५२ (प्रलय) ।
 संबर्त-विवर्त (प्रलय सृष्टि कल्प)- १०, ११, ५२ ।
 संविधान- ८४ (राज्य व्यवस्था) ।
 संसार शुद्धियागु खे- ३५ ।
 संस्कार- ४४५ (स्वता) ।
 संज्ञा- ११०, ४६० (नृता), ४७७, ४८१ (गुता), ४८३ (क्रिता) ।
 संज्ञा काय- ४५६ (बुता) ।
 संज्ञाप्र- ११२ ।
 संज्ञामयी-अरूपी- ११३ ।
 सकुण विद्या- ६, ४४ ।
 सकुवागामी- ९६, २०२, ४०१ ।
 सकुवागामी फल- १४९ ।
 सञ्चेतना काय- ४५६ (बुता) ।
 सतत बिहार- ४७५ (बुता) ।
 सतिपट्टान- ४४६ (प्यता) ।
 सत्पुरुष धर्म- ४६० (नृता) ।
 सत्पुरुष सत्संगत, सद्धर्म भवन व धम्मभिक्षुल जावरण- ४७२ ।
 सत्यवादी- ४०२ ।
 सत्वावास- ४६६ (गुता), ४८० ।
 सद्धर्म- ४६० (नृता) ।

- सन्निक- ४, ४३ ।
 सन्निकम्भ- ८, ४५, १०६, १२३ ।
 सन्निकावचर उपस्थाक- २२४ ।
 सन्नुष्टिता- ४६ ।
 सपरिग्राही- १५२ ।
 सप्तआर्यधन- ४६०, ४७६ ।
 सप्त-उत्सव- ४१० ।
 सप्तकाय- ३७ ।
 सप्त बोध्यज्ञ- २१४ (नहेय), ३८५, ३९८, ४६०, ४७६ ।
 सप्त सत्पुरुष धन- ४७७ ।
 सप्तस्थान- १६४ (महापुरुष लक्षण), ४०६ ।
 सप्तक्षीणालव बल- ४७७ ।
 समथ व विपरयना- ४७२ ।
 समवन्त- १६४ (महापुरुष लक्षण), ४०६ ।
 समवयसेदुसना- ४६९, ४८२ ।
 समवर्तित स्कन्ध- १६४ (महापुरुष लक्षण), ४०६, ४१५ ।
 समाधि- ४४६ (स्वता), ४७२, ४७४ (प्यता) ।
 समाधिपरिस्कार- ४६० (नहेता) ।
 समाधि भावना- ४४७ (प्यता) ।
 समाये याना (यः) बालालेनु- ५, ४३ ।
 सम्पत्ति (सम्पदा)- ४५३ (न्याता) ।
 सम्परायिक (परजन्मयागु) आश्रव- ३९९ ।
 सम्प्रसाप- ३, ४२, ८७ ।
 सम्प्रहार- २४० ।
 सम्बहुलजीवी- ३५७ ।
 सम्यक् आचरण- ५ ।
 सम्बक् प्रथम- २१४ (प्यंगु), ३८५, ३९८, ४४७ ।
 सम्यक् मनसिकार- ९, १५ ।
 सम्यक् रत्न- ४६२ (न्याता) ।
 सरकारी नोकरी- ८४ ।
 सरोसृपिनि सरोसृपत्व- १८० ।
 सर्व विद्या- ६, ४४ ।
 सर्व दृष्टा- १३ ।
 सल- ४, ४२, ३३ (गर्हि), ६६ ।
 संललागार (श्रावस्ती)- २८७ ।
 सलाक- ४, ४३ ।
 साख- ३७१ ।
 साचा- ८१ ।
 सात- ८९ (मस्याः) ।
 सा दोह- ४, ४२ ।
 सान्दृष्टिक- २०२, २६२, ३३९ ।
 सामिचीपत्तिपन्न ३३९ (संघ गुण) ।
 सामुद्रकथा- ५, ४३, १०९ ।
 सामुद्रिक ज्ञाता- ४२१ ।
 साया लक्षण- ७, ४४ (शुभाशुभ फल) ।
 सारणीय धर्म- ४५७ (सुता), ४७५ ।
 सारथी- ३३, १६५ ।
 सार्यवाह- १७२ (बुद्ध), ३२६ (व्यापारीद्वय) ।
 साल (सुंमिमा)- १५९ ।
 सावक सत्तिपात- १५९ ।
 साक्षात्कार याये माःगु धर्म- ४५० (प्यता) ।
 सिरीस (सिसीमा)- १५९ ।
 सिंहनाद- १०७, १९६, ३६४, ३८४ ।
 सिंह पूर्वार्ध काय- १६४ (महापुरुष लक्षण), ४०६, ४१५ ।
 सिंहहनु- १६४ (महापुरुष लक्षण), ४०६, ४२० ।
 सिंहहनुत्व- ४२१ ।
 सु-आख्यात- ३३९, ३९४ (धर्म गुण), ४४२ ।
 सुकृत्य कुकृत्य कर्मफलया विपाक बु- १८, ३८ ।
 सुख उपपत्ति- ४४५ (स्वता) ।
 सुख सहगत कायगतानुस्मृति- ४७१ ।
 सुखाप्रतिपदा दन्धाभिज्ञा- ३८८ ।
 सुखाप्रतिपदा क्षिप्रभिज्ञा- ३८८ ।
 सुगत- २०१ (बालाक विज्याम्ह), २१२, २१८, २२४, २२९, २३८ ।
 सुचरित- ४४४ (स्वता) ।
 सुजा- ७७ ।
 सुप्रतिपन्न- ३३९ (संघ गुण) ।
 सुप्रवेदित- ३९४, ४४२ ।
 सुमिल जुह ७, ४५ ।

- सुराधूतं- ४२६ ।
 सुवचता व कल्याणमित्रता- ४७२ ।
 सुवर्णवर्णी भिगु कुशाला- २२१ ।
 सुविमुक्त प्राप्ती- ४७०, ४८३ ।
 सुवृष्टि जुह- ७, ४५ ।
 सूकरमद्व- २१७, २१८ ।
 सूर्य उपस्थान यायेणु- ७, ४५ ।
 सूर्य ग्रहण- ७, ४४ ।
 सूत्र- २१६ ।
 सेना कथा- ५, ४३, १०९, ३५४ ।
 सेनातयुगु मार्च पास- ४, ४३ ।
 सेना ग्युह- ४, ४३ ।
 सौमनस्य उपविचार- ४५७ (खुता) ।
 स्कन्ध-बीज- ४, ४२, ३५७ ।
 स्तूप दयके योग्यपि- २२६ ।
 स्त्री कथा- १०, ४३, १०९, ३५४ ।
 स्त्री धूर्त- ४२६ ।
 स्त्री रत्न- ५७, १६४, २४५ ।
 स्त्री लक्षण- ६, ४४ (शुभाशुभ फल) ।
 स्वविर (वृद्ध)- ४४५ (स्वता) ।
 स्वविरतर भिक्षुपिंस- २३३ ।
 स्थूल (ओलारिक) रूप- ११३ ।
 स्थूल शरीर परिग्रह- ११८, ११९ ।
 स्नान कम्म- ८, ४५ ।
 स्पर्श- १६९ ।
 स्पर्श आलव उपादानीय धर्म- ४७१ ।
 स्पर्श काय- ४५६ (खुता) ।
 स्फटिक (फटकिरी)- २४२ ।
 स्मृति प्रस्थान- २१४, २९९, ३८५, ३९८, ४०५, ४७३ (प्यता) ।
 स्मृति व सम्प्रजण्य- २०३, ४७२ (निता) ।
 स्मृति विनय- ४६१ ।
 स्मृति सम्प्रजण्य- ४६ ।
 सोतापत्ति फल- १४१, ४०१ ।
 सोतापन्न- ९६, २०२ ।
 स्वक संज्ञी- ११२ ।
 स्वंगू वेवय्- ७२, ७७, ८६, ८८ ।
 स्वप्न विद्या- ६, ४४ ।
 स्वया विज्याइ (विपस्सति)- १६४ ।
 स्वर्गलोक- ५३, ८९, १००, ३८२ ।
 स्वाख्यात- २०२ (धर्म), २६२, ३३९ ।
 स्वागत भोजय्- ६१, ६२ ।
 हृष्यत्थरं- ५, ४३ (किसिम्हय् भुनेसु साज) ।
 हनुजपन- ७, ४५ ।
 हनुसंहनन- ७, ४५ ।
 हस्त- ४, ४३ ।
 हस्तमुद्रा- ७, ४५ ।
 हस्तिायन- ३२ ।
 हस्तिपुद्ध- ४, ४३ ।
 हस्तिरत्न- ५७, १६४, २२४ ।
 हस्ति लक्षण- ७, ४४ (शुभाशुभ फल) ।
 हितु हिनिगु- १४९ (नीवरण, परियोनाह) ।
 हेमन्त ऋतु- १६५ ।
 ह्यंग्वा- २४० ।
 क्षत्र- ७१ (द्वारपाल, नीजि सचिव), ८१, ३१५ ।
 क्षत्रिय जाति- १७७ (गौतम बुद्ध) ।
 क्षत्रिय परिषद्- २०९, ४६४ ।
 क्षान्ति- १७६ ।
 क्षेत्र विद्या- ६, ४४ ।
 त्रयस्त्रिंश (तावर्तित) परिषद्- २०४, २०९, ४६४ ।
 त्रिंविद्य ब्राह्मण- १४५ ।
 ज्ञाति कथा- ५, ४३, १०९, ३५४ ।
 ज्ञान- ११३, ४४९, ४७२ (निता), ४७३ (स्वता) ४७४ (प्यता), ।
 ज्ञान दर्शन- ५०, ७१, ९७, १२८, १४३ ।
 ज्ञान कुगु सम्यक् समाधि- ४७४ (न्याता) ।
 ज्ञानवादी- ३४२ ।
 ज्ञेयधर्म- १ ।

४- ग्वाहाली सफू

मूल सफू —

दीघनिकायपालि १, २ व ३ भाग—प्र. सं. भिक्खु जगदीसकस्सप, सिरि नव नालन्दा महाविहार, बु. सं. २५०२

ग्वाहाली सफूत —

दीघनिकाय (हिन्दी) राहुल सांकृत्यायन, जगदीश काश्यप, भारतीय बौद्ध शिक्षा परिषद्, २५२३

Dialogues of the Buddha I. - T. W. RHYS DAVIDS,

HUMPHREY MILFORD, 1923

Dialogues of the Buddha II & III. - T. W. & C. A. F. RHYS DAVIDS,
LUZAC & CO. LTD., 1959, 1957

बुद्धकालीन ब्राह्मण - आचार्य भिक्षु अमृतानन्द, आनन्दकुटी विद्यापीठ, बु. सं. २५१५

बुद्धकालीन गृहस्थी - आचार्य भिक्षु अमृतानन्द, " " बु. सं. २५१६

बुद्धकालीन राजपरिवार- आचार्य भिक्षु अमृतानन्द, " " बु. सं. २५१५

बुद्धकालीन परिव्राजक - आचार्य भिक्षु अमृतानन्द, " " बु. सं. २५१७

बुद्धकालीन ब्रह्मादिदेव - आचार्य भिक्षु अमृतानन्द, " " बु. सं. २५२०

सुमङ्गलाविलासिनी (दीघनिकाय अट्ठकथा) १, २ व ३ भाग - प्र. सं. डा. नथमल टाटिया एम. ए., डी. लिट.,
नव नालन्दा महाविहार, नालन्दा

अनुवाद पुनः संशोधन यानाबलेया ग्वाहाली सफूत —

DIGHA-NIKAYA (with the Singlese Translation)—

The Ven. AGGAMAHA-PANDITA BALANGODA ANANDA

MATTRYA MAHANAYAK THERA, B. E. 2519

TEN SUTTAS From DIGHA-NIKAYA

- BURMA PITAKA ASSOCIATION, B. E. 2528

TEN SUTTAS From DIGHA-NIKAYA

(Comment on Salient Points)—

- BURMA PITAKA ASSOCIATION, B. E. 2528

बुद्धकालीन राजपरिवार	- २ व ३ भाग	- आचार्य अमृतानन्द, आनन्दकुटी	- २५२८
बुद्धकालीन ब्राह्मण	- २ व ३ भाग	- आचार्य अमृतानन्द, आनन्दकुटी	- २५२९
बुद्धकालीन परिव्राजक	- २ व ३ भाग	- आचार्य अमृतानन्द, आनन्दकुटी	- २५२९ / २५३०
बुद्धकालीन गृहस्थी	- २ व ३ भाग	- आचार्य अमृतानन्द, आनन्दकुटी	- २५२२ / २५२३
बुद्धकालीन श्रावकचरित	- ३ भाग	- आचार्य अमृतानन्द, आनन्दकुटी	- २५२७
बुद्धकालीन ब्रह्मादिदेव	- २ भाग	- आचार्य अमृतानन्द, आनन्दकुटी	- २५२९

बौध्निकायया सुत्त संक्षिप्त कथं नेपाल भाषाय् प्रकाशित —

गृही-विनय - (सिङ्गल-सुत्त) - भिक्षु अमृतानन्द, धर्मकीर्ति, बु. सं. २५२३

सूत्र-संग्रह - (अगगञ्ज-सुत्त) - भिक्षु अमृतानन्द, धर्मोदय सभा, ई. सं. १९६०

अम्बुद-सूत्र - भिक्षु अनिरुद्ध, धर्मोदय सभा, बु. सं. २५०८

महासमय-सूत्र - भिक्षु प्रज्ञानन्द, शाक्यसिंह विहार, बु. सं. २५१५

महापरित्राण - (आटानाटिय-सुत्त) - सं. भिक्षु सुदर्शन, ने. सं. ११०२

बुद्धया अन्तिम यात्रा १, २ भाग - (महापरिनिर्वाण-सूत्र) - धम्मवती 'धम्मचरिय', बु. सं. २५१९

महास्मृतिप्रस्थान - भिक्षु विवेकानन्द, बु. सं. २५१५

महासत्तिमहान-सूत्र - भिक्षु बुद्धघोष, बु. सं. २५२४

स्कन्द-सूत्र - अनु० कृष्ण प्रसाद मानन्धर, पूर्णबहादुर माणव, चित्तधर 'हृदय', बु. सं. २५०१

लक्ष्मण-सुत्त, सकपपञ्च (चिहाकथं) - सं. प्रतेकमान, ने. सं. १०९२

लिघंसा शब्द कोष सफू —

अभिधानपदीपिका	- सं. स्वामी द्वारिकादास, बौद्ध भारती, १९८१
पालि-हिन्दी-कोश	- भदन्त आनन्द कौसल्यायन, राजकमल, १९७५
Concise Pali English Dictionary	- B. P. Buddhaddatta Mahathera, 1968
Pali English Dictionary	- T. W. Rhys Davids & William Stede, Oriental Book Reprint Corporation 1975
Buddhist Dictionary	- Nyanatiloka, Frewin & Co. Ltd., Colombo, Ceylon 1972
A Sanskrit - English Dictionary	- Sir M. Monier Williams, Motilal Banarsidass 1986
संस्कृत - हिन्दी कोश	- चामन शिवराम आपटे, मोतिलाल बनारसीदास, १९८१
भार्गव आदर्श हिन्दी शब्द कोश	- सं. पण्डित रामचन्द्र पाठक, पं. पृथ्वीनाथ भार्गव, १९५०